

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY

881

S 56

1860

CLASSICS

v. 2

Return this book on or before the
Latest Date stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books
are reasons for disciplinary action and may
result in dismissal from the University.

University of Illinois Library

NOV 6 1967

AUG 9 1968

MAR 28 1969

NOV 5 1971
SEP 16 1992

DUE: 9/15/92

Sozomenus Salaminus, Hermias.

ΕΡΜΕΙΟΥ ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

SOZOMENI

ECCLESIASTICA HISTORIA.

EDIDIT

ROBERTUS HUSSEY, S. T. B.

NUPER

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ PROFESSOR REGIUS.

TOMUS II.

OXONII:

E TYPOGRAPHICO ACADEMICO.

M.DCCC.LX.

Digitized by the Internet Archive
in 2016

881

956

1860

V. 2

Classics

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

5

ΕΡΜΕΙΟΥ

ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.

10

ΚΕΦ. Α΄.

Περὶ τῆς ἀποστασίας Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, καὶ περὶ τῆς τελευτῆς
 βασιλέως Κωνσταντίου.

Ἰ **ΚΑΙ** τὰ μὲν ὧδε ἀνὰ τὴν ἑω περὶ τὴν ἐκκλησίαν^α 15
 συνέβη. Ἐν τούτῳ δὲ Ἰουλιανὸς ὁ Καῖσαρ, μάχη
 κρατήσας τῶν παρὰ τὸν Ῥῆνον ποταμὸν βαρβάρων,
 τοὺς μὲν ἐχειρώσατο, τοὺς δὲ ἐζώγρησε. Λαμπρὸς
 δὲ τηνικάδε φανείς, καὶ ὑπὸ μετρίότητος καὶ ἐπιεικείας

^α Ita B. Steph. Genev. τὰς ἐκκλησίας tacite Vales. ecclesias
 Epiphan. in Cassiod. H. T. v. 50.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT I.

De defectione Juliani apostatæ; et de obitu imperatoris Constantii.

ET hujusmodi quidem res in Orientis partibus per ecclesias con-
 tigerunt. Interea vero Julianus Cæsar, victis prælio barbaris qui
 Rhenum fluvium accolunt, multos eorum interfecit, alios vivos
 cepit. Qua ex re ingentem gloriam adeptus, cum ob modestiam
 ac morum lenitatem gratissimus esset militibus, Augustus ab iis-

VOL. II.

B

463014

κεχαρισμένος τοῖς στρατιώταις γεγωνὸς, ἀναγορεύεται ²⁰
² πρὸς αὐτῶν Σεβαστός. Μηδὲν δὲ περὶ τούτου, ὡς
εἰκὸς, πρὸς Κωνστάντιον παραιτησάμενος, ἄρχοντας
μὲν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἡμειβεν· ἐπίτηδες
δὲ καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἐπεδείκνυ, δι' ὧν τοὺς βαρβά-
ρους καλῶν κατὰ ^b Μαγνηντίου, εἰς Ῥωμαίους ἤγαγεν. ²⁵
Ἐξαπίνης δὲ τὴν θρησκείαν μεταβαλὼν, πρότερον
χριστιανίζειν δοκῶν, ἀρχιερέα ὀνόμαζεν ἑαυτὸν, καὶ
τοῖς Ἑλλήνων ναοῖς ἐφοῖτα, καὶ ἔθνε, καὶ τοὺς ὑπη-
³ κόους ὧδε θρησκεύειν ἔπειθε. Προσδοκωμένων δὲ ³⁰
Περσῶν Ῥωμαίοις ἐπιθήσεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐν
Συρίᾳ Κωνσταντίου διατρίβοντος, λογισάμενος ἀμα-
χητὶ δύνασθαι τῶν Ἰλλυριῶν κρατεῖν, εἶχετο τῆς ἐπ'
αὐτοὺς ὁδοῦ· πρόφασιν ποιούμενος, ὡς ἀπολογίας
χάριν ἐλαύνει πρὸς Κωνστάντιον, ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐκὼν ¹⁷⁸
δόξαι πρὸς τῶν στρατιωτῶν παρὰ γνώμην^c αὐτοῦ τὰ
⁴ σύμβολα τῆς βασιλείας καταδέχεσθαι. Λέγεται δὲ
ἡνίκα πρὸ τῶν τῇδε ὄρων ἐπέβη, τὰς μὲν ἀμπέλους
μετὰ τρύγην ἀμφὶ τὴν τῶν πλειάδων δύσιν ὀμφάκων ⁵

^b μετὰ J. Scal.

^c γνώμην δὲ C.

dem renuntiatur. Nullaque ob id factum excusatione usus, sicut par erat, apud Constantium; judices quidem ab eo promotos mutavit. Literas autem ejus de industria ostentavit, quibus ille barbaros ad bellum contra Magnentium invitans, in provincias Romanorum induxerat. Cumque antea Christianus fuisse videretur, repente mutata religione, semetipso pontificem maximum appellavit: et Gentilium templa ingrediens, diis sacrificavit, et subditis suadere cœpit ut eo ritu Deos colerent. Porro cum metus subesset ne Persæ in Romanorum ditionem irrumperent, atque idcirco Constantius in Syria moraretur, animadvertens Julianus se absque ullo prælio Illyricum occupare posse, eo contendit: fingens se excusandi sui causa, ad Constantium iter facere, ne sua sponte præter illius voluntatem insignia imperii a militibus suscepisse videretur. Cæterum eo primum ingrediente in fines Illyriorum, aiunt vites quidem post tempus vindemiæ circa occasum Vergiliarum, uvis acerbis plenas subito apparuisse: rorem vero ex aëre

πλήρεις φανῆναι· τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ ἀέρος δρόσον, δια-
 χθεῖσαν^d κατὰ τῆς αὐτοῦ ἐσθῆτος καὶ τῶν ἐπομένων,
 καθ' ἐκάστην σταγόνα σταυροῦ σημεῖον ἐντυπῶσαι.
 5 Ἐδόκει δὲ αὐτῷ καὶ πολλοῖς τῶν συνιόντων^e, οἱ μὲν
 βότρυνες παρὰ καιρὸν φανέντες σύμβολον εἶναι ἀγα- 10
 θόν· ἡ δὲ δρόσος, ἐκ παρατυχόντος ὧδε τὴν ἐσθῆτα
 καταστίζαι καθ' ἧς ἔτυχε πεσοῦσα. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον
 τοῖν συμβόλοι, τὸ μὲν, ἄωρον σημαίνειν ἀπολείσθαι
 τὸν βασιλέα, ὁμφάκων δίκην, καὶ ὀλιγοχρόνιον ἔσε-
 σθαι αὐτοῦ τὴν βασιλείαν· τὸ δὲ, προμηνύειν οὐράνιον 15
 εἶναι τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν, καὶ χρῆναι πάντας
 τῷ σημείῳ^f τοῦ σταυροῦ κατασημανθῆναι. Ὡς ἔοικε
 δὲ, οἱ τὰναντία τῷ βασιλεῖ δοξάσαντες οὐ διήμαρτον
 τῆς ἀληθείας· ἀμφότερα γὰρ εὐστόχως εἰρησθαι προ-
 20 ἰῶν ὁ χρόνος ἀπέδειξεν. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθετο Κωνστάν- 20
 τιος ἐκστρατεύειν ἐπ' αὐτὸν Ἰουλιανὸν, καταλιπὼν
 τὴν πρὸς τοὺς Πέρσας παρασκευὴν, ἐπὶ τὴν Κων-
 σταντινούπολιν ἠπείγετο· ἡνίκα δὴ τὴν ὁδοιπορίαν
 ποιούμενος, ἐτελεύτησεν ἐν Μόμφου^g κρήναις, μεταξὺ

^d διακεχεῖσαν B.   ^e Mallem scribere συνόντων. VALESIUS.

^f συμβόλῳ B.

^g Μόψου Socrat. et alii.

delapsus, tum in ejus chlamyde, tum in vestibus eorum qui ipsum sequebantur, signum crucis singulis guttis depinxisse. Et ipse quidem, comitumque ejus quamplurimi, uvas intempestive apparentes pro bono omine accipiebant. Rorem vero casu quodam fortuito vestes in quas ceciderat, ita depinxisse opinabantur. Alii dicebant, ex his duobus prodigiis, alterum quidem portendere, imperatorem immaturo exitu periturum, perinde ac uvas illas; regnumque illius brevi tempore duraturum esse. Alterum vero prædicere, Christianorum religionem celestem esse, cunctosque signo crucis consignari oportere. Ac meo quidem judicio, ii qui adversa imperatori augurabantur, a veritate minime aberrarunt. Utrumque enim felici conjectura ab illis dictum fuisse, progressus temporis declaravit. Constantius porro, cum Julianum bellum ipsi inferre didicisset, relicto belli apparatu adversus Persas, Constantinopolim contendit. Sed dum iter faceret, Mopsucrenis, qui

Κιλίκων καὶ Καππαδοκῶν τῶν πρὸς τῷ Ταύρῳ· ἔτη 25
 ἀμφὶ τεσσαράκοντα καὶ πέντε γεγονώς· ἐξ ὧν τρις-
 καίδεκα^h σὺν τῷ πατρὶ ἐβασίλευσε, πέντε δὲ καὶ εἴ-
 7 κοσι μετ' ἐκείνων. Ἐπεὶ δὲ ἐτελεύτησεν, ὁ μὲν Ἰου-
 ληνὸς ἤδη τὸν Θράκην εἶχεν. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ
 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐλθὼν, αὐτοκράτωρ ἀνη- 30
 3 γορεύθη. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐλογοποιοῦν, ὡς καὶ πρὸ
 τοῦ Γαλάτας ἀπολιπεῖν αὐτὸν, μαντικοὶ καὶ δαίμονες
 ἐπὶ ταύτην τὴν ἐκστρατείαν ἐκίνησαν, τὸν Κωνσταν-
 τίου θάνατον προμηνύσαντες, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων
 μεταβολήν. Ἦν δὲ ἄρα πιθανὸν πρόγνῳσιν ταῦτα 35
 καλεῖν, εἰ μὴ καὶ αὐτὸν ὅσον οὐπω τὸ τοῦ βίου τέλος
 ἔφθασεν, ὡς ἐν ὀνείρῳ τῆς βασιλείας γευσάμενον.
 9 Εὐῆθες γὰρ οἶμαι λέγειν, ὡς διὰ τῆς μαντικῆς προ-
 ἰδὼν τὴν αὐτόματον Κωνσταντίου τελευτήν, καὶ τὴν
 αὐτοῦ παρὰ Πέρσαις σφαγὴν, ἐκοντῆς εἰς προὔπτον 40
 ἦλατο θάνατον· αὐτῷ μὲν, οὐδὲν ὅτι μὴ ἀβουλίας καὶ
 ἀμαθοῦς στρατηγίας προσάψανταⁱ δόξαν παρὰ πολ-

^h εἴκοσι μὲν σὺν J. Christ. Quam emendationem Christo-
 Curt. [Vulc.; μὲν inconsulto om. phorsonus etiam ac Savilius in
 Scal.] margine adscripserunt. VALE-

ⁱ In Fuk. cod. προσάξαντα.

SIUS. [προσάξαντα Scal.]

locus est inter Cilices et Cappadoces qui Taurum accolunt, fato functus est: annos natus quinque et quadraginta. Ex quibus tredecim quidem una cum patre: quinque vero ac viginti post ejus obitum imperavit. Mortuo itaque Constantio, Julianus quidem jam Thraciam obtinebat. Verum paulo post ingressus Constantinopolim, imperator est appellatus. Cæterum Gentiles aiebant, eum, multo ante quam ex Galliis discederet, ad hanc expeditionem suscipiendam incitatum fuisse a vatibus atque dæmonibus, qui et Constantii mortem, et futuram rerum mutationem ei prædixerant. Posset id quidem non absurde vocari præscientia rerum futurarum, nisi ipsemet statim morte præventus fuisset, imperio velut in somnis dumtaxat degustato. Stultum enim, ut opinor, fuerit dicere, eum cum fatalem Constantii interitum, et suam ipsius cædem in Perside futuram per divinandi artem prævidisset, ultro ad mortem ante oculos positam properasse: quæ ipsi quidem nihil

λοις· τῇ δὲ Ῥωμαίων ὑπηκόῳ τοσοῦτον ἐπαγαγόντα κίνδυνον, ὥς μικροῦ πάσαν, ἢ τὸ πλείστον αὐτῆς, κινδυνεῦσαι ὑπὸ Πέρσαις γενέσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, 43 ἵνα μὴ παραλελείφθαι δόξη, ὧδε εἰρήσθω ἡμῖν, καὶ ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ταύτῃ ἡγείσθω^k.

ΚΕΦ. Β'.

Περὶ βίου καὶ ἀγωγῆς καὶ διαίτης, καὶ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν παρόδου 50
Ἰουλιανοῦ.

- ¹ Κωνσταντίου δὲ τελευτήσαντος, εἰς δέος διωγμῶν ἢ ἐκκλησία καθίστατο· καὶ φοβερωτέραν τῆς πείρας 179 τὴν προσδοκίαν ἐποιεῖτο τοῖς¹ Χριστιανοῖς, ὃ τε διὰ μέσου πολλὺς χρόνος, ἀήθεις αὐτοὺς καταστήσας τῶν τοιούτων κινδύνων, καὶ τῶν πάλαι τιμωριῶν ἢ ἀνάμνησις, καὶ τὸ τοῦ κρατοῦντος περὶ τὸ δόγμα μῖσος. 5
² Λέγεται γὰρ εὐθὺς περιφανῶς οὕτως ἀνέδην^m ἀπαρνήσασθαι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὥς θυσίαις τισὶ

^k ἡμῖν—usque ad ἡγείσθω om.
B. Steph. supplev. Christ. Scal.
Curt. Vales.

¹ τοῖς om. B.

^m Ita B. Steph. Genev. Ni-

ceph. x. 3. ἀναίδην male Vales.
qui item perinde reddit ac si
scriptum esset ἀναιδῶς, secutus
in hoc Epiphanium in Cassiod.
H. T. vi. 2.

allatura esset, præter opinionem imprudentiæ atque imperitiæ rei militaris: Romano autem imperio tantum in vectura esset periculum, ut parum abfuerit, quin universum, aut certe pars ejus maxima, Persis subjiceretur. Verum hæc quidem a nobis ita dicta sint, ne prætermissa esse videantur: singuli vero de iis statuunt, prout voluerint.

CAPUT II.

De vita et institutione ac victu Juliani; et quomodo ad imperium pervenerit.

Post obitum autem Constantii, persecutionum metus ecclesiam invasit. Malique expectationem graviolem ipso malo faciebat Christianis, et longinquitas temporis elapsi, quæ ipsis oblivionem ac desuetudinem hujusmodi periculorum attulerat; et vetustorum cruciatuum recordatio, et odium principis in ipsorum religionem. Etenim statim ab initio fidem Christi adeo impudenter abnegasse

καὶ ἐπικλήσεσιν, ἃς ἀποτροπαίους Ἑλληνες καλοῦσι,
καὶ αἵματι σφαγίων τὴν καθ' ἡμᾶς βάπτισιν ἀπονί-
ψασθαι, τῇ μνήσει τῆς ἐκκλησίας ἀποταξάμενον· καὶ 10
τὸ ἐξ ἐκείνου, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ ἐντόμοις^η, καὶ ἱε-
ρείοις, καὶ τοῖς ὅσα θέμις ἐστὶν Ἑλλησι, χρῆσθαι.
3 Ποτὲ γοῦν αὐτῷ θεωμένῳ^ο, λόγος ἀναδειχθῆναι σταυ-
ροῦ σημεῖον ἐν τοῖς σπλάγχνοις στεφάνῳ κυκλού- 15
μενον· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους κοινωνοὺς τῆς μαρτυρίας
εἰς δέος ἐμβαλεῖν, συμβάλλοντας ἐντεῦθεν τὴν μετὰ
ταῦτα τῆς θρησκείας ἰσχὺν, καὶ τοῦ δόγματος τὸ αἰ-
διον· καθότι ὁ στέφανος ᾧ περιείληπτο, νίκης τε
σημαντικὸν ἐστὶ καὶ τῇ περιόδῳ τοῦ κύκλου, πάντο- 20
θεν ἀρχόμενος, καὶ εἰς ἑαυτὸν λήγων, οὐδαμοῦ περαι-
4 οὔται. Ὁ γε μὴν ἀρχηγὸς τῆς περὶ ταῦτα διαγνώ-
σεως, θαρρεῖν ἐκέλευσεν^ρ, ὥς αἰσίων κατὰ^q γνώμην
αὐτοῖς^τ τῶν σφαγίων ἀναδεικνυμένων, καὶ περικλειόν-
των τὸ τοῦ δόγματος σύμβολον, καὶ εἰς ταυτὸν συνω- 25
θούντων, ὥστε μὴ πλατύνεσθαι, καὶ ἀδεῶς χωρεῖν ἐφ'

^η ἐντομίους B. Steph. ἐν τομίους
Genev. ἐντόμοις Christ. Scal.
Curt. Vales.

^ο γοῦν ἐν τῷ θεωμένῳ J.

^ρ ἐκέλευεν B.

^q καὶ κατὰ emend. voluit Vales.

^τ Ita B. Vales. αὐτῆς Steph.

αὐτοῦ Christ.

fertur, ut sacrificiis quibusdam atque invocationibus quas Græci depulsorias vocant, et victimarum sanguine, baptismum Christianorum eluerit, sacramentis ecclesiæ renuntians: atque ex eo tempore haruspicina, et victimis, et cæteris Gentilium ritibus, tum privatim, tum publice usus sit. Quodam igitur tempore cum exta inspiceret, aiunt signum crucis ei in extis apparuisse corona circumdatum. Et reliquos quidem divinationis illius conscios ac participes, metu perculsos esse, quippe qui religionis nostræ vim, et mansuram in perpetuum doctrinam ex eo conjicerent. Corona siquidem qua crux erat circumdata, signum est victoriæ: et undequaque exordium sumens, atque in se desinens, ambitu circuli nusquam terminatur. Verum doctor hujus scientiæ, imperatorem bono animo esse jussit. Extæ enim fausta et ex animi sententia ipsis apparere, quippe quæ symbolum religionis Christianorum undique concluderent, atque in angustum coarctarent; ita ut nec

οὐς βούλεται, ὅρον ἔχοντα τὴν τοῦ κύκλου περιγρα-
 5 φήν. Ἐπυθόμην δὲ ὡς καὶ τῶν ἐπισημοτάτων καὶ
 φοβερῶν ἀδύτων εἰς τι κατῆι, τελετῆς τινὸς ἢ μαν-
 τείας χάριν· ἑξαπίνης δὲ προσβαλλόντων αὐτῷ τῶν 30
 ἐπὶ τούτοις μεμηχανευμένων, καὶ γοητείαις παραφαι-
 νομένων φασμάτων, ὑπὸ θορύβου καὶ δέους τῶν παρ-
 όντων ἐπιλανθανόμενος· ὁψὲ γὰρ τῆς ἡλικίας ἐπὶ
 τοιαύτην^s ἦλθε τὴν μάθησιν· ἔλαθεν ὑπὸ τῆς προ- 35
 τέρας συνηθείας, οἷά γε Χριστιανὸς ἐν ἀπόροις κινδύ-
 νοις περιληφθεὶς, τῷ συμβόλῳ τοῦ Χριστοῦ κατα-
 6 σημάνας ἑαυτόν. Αὐτίκα τε φροῦδα τὰ φάσματα
 ἐγένετο, καὶ τὸ σπουδαζόμενον ἐμπεπόδιστο. Ἀπο-
 ρούμενος δὲ περὶ τούτου ὁ μυσταγωγός, ἐπειδὴ ἔγνω 40
 τὸ αἴτιον τῆς φυγῆς τῶν δαιμόνων, ἄγος τὸ γεγονὸς
 ἀποκαλέσας, καὶ ἀνδρεῖον εἶναι, καὶ μηδὲν πρᾶξαι ἢ
 ἐννοῆσαι Χριστιανικὸν παρακελευσάμενος, αὐθις ἐπὶ
 7 τὴν τελετὴν αὐτὸν ἦγεν. Οὐ μετρίως δὲ ἐλύπει τοὺς
 Χριστιανούς καὶ περιδεεῖς ἐποίει ἢ περὶ ταῦτα σπουδῇ 45
 τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα ὅτι Χριστιανὸς ἦν πρό-

^s ἐπὶ ταύτην J. Christ. Scal.

dilatari, nec libere quo vellet evagari posset, utpote ambitu circuli circumscripta. Audivi præterea, eum aliquando in illustrissimum quoddam ac religiosum adytum descendisse, initiationis ejusdam, aut certe oraculi consulendi causa. Cumque repente spectra, quæ machinationibus quibusdam et magicis præstigiis in ejusmodi locis apparere solent, ei objecta essent, præ terrore ac metu, oblitus eorum quæ gerebantur: jam enim adulta ætate ad eam disciplinam se transtulerat: ex pristina consuetudine, utpote Christianus, in gravissimo discrimine constitutus, imprudens signo crucis se ipsum consignavit. Statimque spectra evanuerunt, et id quod perficere volebant, impeditum est. Sacrorum autem antistes ea re perturbatus, postquam didicit quam ob causam dæmones aufugissent, piaculum esse dixit id quod ab imperatore factum erat: hortatusque ut forti animo esset, nec Christianum quidquam aut ageret, aut cogitaret, eum rursus ad peragendum sacrum deduxit. Porro Christianis non mediocrem dolorem ac metum incutiebat,

τερον. Εὐλαβῶν γὰρ περὶ τὴν θρησκείαν πατέρων
γενόμενος, ἐκ νέου ἐμνήθη κατὰ τὸν θεσμόν τῆς ἐκ-
κλησίας, καὶ τὰς ἱερὰς γραφὰς ἐπαιδεύθη, καὶ ὑπὸ
ἐπισκόποις καὶ ἐκκλησιαστικοῖς ἀνδράσιν ἐτράφη. 50
8 Γέγονε γὰρ αὐτῷ καὶ Γάλλῳ πατὴρ Κωνστάντιος,
ὁμοπάτριος ἀδελφὸς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλεύσαν- 180
τος, καὶ Δαλματίου, οὗ παῖς ὁμώνυμος Καῖσαρ ἀνα-
δειχθεὶς ἀνῆρέθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν μετὰ τὴν
Κωνσταντίνου τελευτὴν· ὀρφανοὶ δὲ πατρὸς γενό-
μενοι καὶ αὐτοὶ τότε, Δαλματίῳ συναπολέσθαι ἐκιν- 5
9 δύνεον. Ἐξείλετο δὲ τῆς ἐπιβουλῆς Γάλλον μὲν, ὅτι
νοσῶν ἔτυχε, καὶ ὅσον οὐπω αὐτομάτως τεθνήξεσθαι
προσεδοκῆθη· Ἰουλιανὸν δὲ τὸ νέον· ἔτι γὰρ ὄγδοον
ἡλικίας ἦγεν ἔτος. Παραδόξως δὲ ὧδε διασωθέντες,
προσετάχθησαν ἐν Καππαδοκίᾳ διατρίβειν ἐν Μα- 10
κέλλῳ. Χωρίον δὲ τοῦτο βασιλικὸν πρὸς τῷ Ἀργεῷ
ὄρει, οὐκ ἀπὸ πολλοῦ τῆς Καισαρέων πόλεως, μεγαλο-
πρεπὴ τε βασιλεία ἔχον, καὶ λουτρὰ καὶ κήπους, καὶ
10 πηγὰς αἰενάους. Ἐνθα δὲ θεραπείας καὶ ἀγωγῆς 15

studium principis erga hujusmodi superstitionem, ac præcipue quod Christianus ante exstitisset. Nam cum parentibus Christianæ religioni addictissimis ortus esset, a puero juxta ecclesiæ ritum initiatus et sacris literis institutus; sub episcopis denique et ecclesiasticis viris educatus fuerat. Ipsi enim et Gallo pater fuit Constantius, germanus frater Constantini imperatoris, atque Dalmatii: cujus filius eodem nomine nuncupatus Dalmatius, cum Cæsar renuntiatus fuisset, post obitum Constantini a militibus est interfectus. Quo quidem tempore ipsi quoque patre orbat, parum abfuit quin perirent una cum Dalmatio. Sed Gallum quidem periculo exemit morbus quo tum laborabat, et quo propediem moriturus putabatur: Julianum vero ætas tenera. Octavum enim ætatis annum nondum exegerat. Ita præter omnium spem atque opinionem servati, in Cappadocia degere jussi sunt in Macello. Villa hæc est publica, ad Argæum montem sita, haud procul ab urbe Cæsarea, quæ ad magnificum habet palatium, et lavacra et hortos et fontes perpetuos. Illic ambo regali cultu educati sunt

βασιλικῆς ἡξιοῦντο, καὶ μαθήμασι καὶ γυμνασίοις
 τοῖς καθ' ἡλικίαν ἐχρῶντο, καὶ λόγων διδασκάλοις,
 καὶ τοῖς ὑφηγηταῖς τῶν ἀγίων γραφῶν· ὥς καὶ κλήρω
 ἐγκαταλεγεῖναι, καὶ ὑπαναγινώσκειν τῷ λαῷ τὰς ἐκ-
 11 κλησιαστικὰς βίβλους. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν 20
 ἡθῶν καὶ τῶν ἔργων, τὴν εὐσέβειαν ἐπεδείκνυντο·
 περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τοὺς ἱερέας, καὶ τοὺς ἄλλως^s
 ἀγαθοὺς, καὶ περὶ δόγμα^t σπουδαίους, τοῖς τε εὐκτη-
 ρίοις οἴκοις θαμίζοντες, καὶ ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς
 12 τὰς τῶν μαρτύρων θήκας γεραίροντες. Τηνικαῦτα 25
 γοῦν φασὶν αὐτοὺς, σπουδάζοντας μεγίστῳ περιλα-
 βεῖν οἴκῳ τὸν τάφον Μάμα τοῦ μάρτυρος, εἰς ἀμφο-
 τέρους μερίσαι τὸ ἔργον· ἀμιλλωμένου δὲ ἐκατέρου
 φιλοτιμία καὶ τιμῇ ὑπερβάλλεσθαι τὸν ἕτερον, παρά-
 δοξον συμβῆναι καὶ παντελῶς ἄπιστον, εἰ μὴ πολλοὶ 30
 τῶν ἀκηκοότων παρὰ τῶν τεθεαμένων μέχρι καὶ εἰς
 13 ἡμᾶς περιῆσαν. Τὸ μὲν γὰρ Γάλλου μέρος ἐπεδίδου,
 καὶ κατὰ γνώμην προὔχῳρει· τῶν δὲ Ἰουλιανοῦ πο-
 νημάτων, τὰ μὲν ἡρείπωτο· τὰ δὲ ἐκ τῆς γῆς ἀνε- 35

^s ἄλλους J. Christ. Scal.^t τὸ δόγμα B. C.

atque instituti: ibi disciplinis et exercitationibus, ipsorum ætati
 convenientibus imbuti: ibi denique ab humaniorum artium ma-
 gistris, et a doctoribus sacrarum literarum ita sunt eruditi, ut in
 clerum ascriberentur, et ecclesiasticos libros populo prælegerent.
 Moribus quoque et factis pietatem præ se ferebant: quippe qui
 tum sacerdotes, tum reliquos viros bonos et Christianæ doctrinæ
 studiosos, plurimi facerent; ecclesias crebro adirent, et martyrum
 sepulcra competenti honore venerarentur. Eo igitur tempore,
 aiunt illos sepulcrum Mamæ martyris amplissima basilica circum-
 dare studentes, opus inter se partitos esse. Dumque alter alterum
 magnificentia et cultu superare contenderet, rem admirabilem
 prorsusque incredibilem accidisse, nisi multi nostra adhuc ætate
 superessent, qui rem ipsam ab illis qui eam viderant, acceperunt.
 Nam pars quidem operis quæ Gallo obvenerat, attollebatur, et ex
 animi procedebat sententia. Ex operibus autem Juliani, alia cor-
 ruebant; alia ex fundamentis sursum propellebantur; alia ne solo

δίδοτο· τὰ δὲ παραντίκα συνάπτεσθαι πρὸς τὸ ἔδαφος
 οὐκ ἠνείχετο, οἷά γε ἐξ ἀντιτύπου καὶ βιαίου τινὸς
 δυνάμεως κάτωθεν ἀντωθούσης ἀνακρουόμενα. Πᾶσι
 14 δὲ εἰκότως τεράστιον ἐδόκει τὸ πρᾶγμα. Καὶ τοῖς μὲν
 πολλοῖς τῇ ἀποβάσει ἐκρίθη. Οἱ δὲ ἐξ ἐκείνου συν- 40
 έβαλον, μὴ ὑγιῶς ἔχειν τὸν ἄνδρα περὶ τὴν θρησκείαν,
 ἀλλ' εὐσεβεῖν πλάττεσθαι, πρὸς ὁ Χριστιανὸν ὄντα
 τὸν τότε κρατοῦντα ὑποκρινόμενον, καὶ εἰς τὸ προ-
 φανὲς ἐξάγειν τὴν γνώμην οὐκ ἀσφαλὲς ἡγούμενον.
 15 Προῦδωκε δὲ, ὡς λέγεται, τὴν πατρώαν θρησκείαν, 45
 συνουσίαις μάντεων ὑπαχθεὶς τὰ πρῶτα. Μετὰ χρό-
 νον γάρ τινα παυσαμένου Κωνσταντίου τῆς ὀργῆς,
 Γάλλος μὲν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐλθὼν, ἐν Ἐφέσῳ διέτρι- 181
 βεν, ἔνθα δὴ τὰ πλείω τῆς οὐσίας εἶχεν. Ἰουλιανὸς
 δὲ, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανελθὼν, τοῖς ἐκείσε δι-
 δασκάλοις ἐφοίτα· φύσεως δὲ εὖ ἔχων, καὶ τοῖς μαθή-
 μασι ῥαδίως ἐπιδιδούς, οὐκ ἐλάνθανεν. Ἐν ἰδιώτου 5
 γὰρ σχήματι^x τὰς προόδους ποιούμενος, πολλοῖς συν-
 γίνετο. Ἐπεὶ^y δὲ οἷα φιλεῖ, ἐν ὁμίλῳ καὶ βασιλευ-

^u Ita C. πρὸς om. ceteri. δέει δὲ τοῦ κρατοῦντος Niceph.

^x τάγματι J. Scal.

^y ἐπειδὴ δὲ C.

quidem cohærere ab initio sustinebant, non secus ac si contraria
 quadam vi deorsum obsistente retruderentur. Et omnibus quidem
 ea res prodigio similis visa est. Multi vero, quid portenderet, ex
 eventu judicaverunt. Sed nonnulli ex eo conjecturam ceperunt,
 illum haudquaquam sincero animo erga religionem esse, verum
 præ metu principis qui tum temporis Christianus esset, pietatem
 fingere; parum tutum esse existimantem, sententiam suam in
 apertum proferre. Porro paternam religionem prodidisse dicitur,
 vatum familiaritate et colloquiis primum inductus. Nam aliquanto
 post ira Constantii placata, Gallus quidem in Asiam profectus,
 Ephesi mansit: quo in loco majorem partem rei familiaris sitam
 habebat. Julianus vero Constantinopolim reversus, magistrorum
 qui illic erant auditoria frequentavit. Qui cum egregia indole
 præditus esset, et in disciplinis magnos progressus faceret, haud-
 quaquam in obscuro delituit. Privato enim habitu in publicum

οὐση πόλει, ἀδελφὸς ὢν τοῦ κρατοῦντος, καὶ πράγματα
διοικεῖν ἱκανὸς εἶναι φαινόμενος, προσεδοκάτω βασι- 10
λεύειν, καὶ πολὺς^z περὶ αὐτοῦ τοιοῦτος ἐκράτει λόγος,
16 προσετάχθη ἐν Νικομηδεῖα διάγειν. Ἐνταῦθα περι-
τυχὼν αὐτῷ Μάξιμος ὁ Ἐφέσιος φιλόσοφος, φιλο-
σόφων αὐτῷ λόγων καθηγητῆς ἐγένετο, καὶ μίσους
τῆς Χριστιανῶν θρησκείας· καὶ οἷα μάντις, ἀληθὲς 15
εἶναι ἰσχυρίζετο τὸ περὶ αὐτοῦ θρυλλούμενον^a. Ὁ δέ,
τοῦτο δὴ τὸ^b πολλοῖς συμβαῖνον, ἐν ὑπονοίᾳ δυσχε-
ρῶν πραγμάτων ταλαιπωρούμενος^c, βουκοληθεὶς αἰ-
17 σίαις ἐλπίσι, φίλον ἔσχε τὸν Μάξιμον. Τῷ βασιλεῖ
δὲ τούτων μηνυθέντων, δείσας^d ἐν χρῶ ἐκέειρατο, καὶ 20
τὸν μοναχικὸν ἐπλάττετο βίον· λάθρα δὲ τῆς ἐτέρας
εἶχετο θρησκείας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἄνδρας ἤδη προΐει,
18 ἐτοιμότερον ὑπήχθη, καὶ ἐπτοεῖτο^e περὶ τάδε. Θαν-

^z πολλοῖς B.

^a Lege θρυλούμενον.

^b δὴ τοῖς πολ. C. Steph. Genev.
corr.

^c Scribendum puto ταλαιπω-
ρουμένοις. Refertur enim ad id
quod præcessit, τοῦτο δὴ τοῖς
πολλοῖς συμβαῖνον, seu potius τὸ
πολλοῖς συμβαῖνον, ut legitur in

codice Fuketiano. Hoc est,
*quemadmodum plerisque evenire
solet, qui calamitatum metu cru-
ciantur, spe rerum secundarum
illectus, Maximum in amicorum
numero habuit.* VALESIUS.

^d δείσας om. B.

^e Ita B. et Vales. e cod. Fuk.
ἐποιεῖτο Steph. Genev.

procedens, cum plurimis familiariter versabatur. Sed quoniam,
ut in populi multitudine et in regia civitate fieri solet, tanquam
frater patruelis imperatoris, et rebus gerendis idoneus, brevi ad
imperium perventurus sperabatur; multique hujusmodi sermones
de illo passim spargebantur, jussus est Nicomediæ degere. Illic
Maximus Ephesius philosophus ei occurrens, et philosophiam eum
docuit, et odium religionis Christianæ: atque ut vates, ei affirma-
vit verum esse quod de illo vulgi sermonibus ferebatur. Ille, ut
plerumque evenire solet hominibus qui imminentium calamitatum
metu afflictiuntur, melioris fortunæ spe illectus, Maximum in fa-
miliaritatem suam adscivit. Quibus imperatori nuntiatis, timore
perculsus comam rasisit, et monasticum vivendi genus simulavit:
clam vero Gentilium superstitionem amplexus est. Posthæc jam
virilem ingressus ætatem, promptius ad hæc ferri, eaque agere

μάζων τε εἴ τις ἐστι τέχνη προσημαίνουσα τὸ μέλλον, 25
καὶ ἀναγκαίαν ἡγούμενος τὴν ταύτης μάθησιν, ὧν μὴ
δεῖ Χριστιανοῖς εἰς πείραν προήχθῃ· καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου
τοῖς ταῦτα μετιούσιν ἐχρήτο φίλοις. Ὡδε δὲ^f ἔχων
γνώμης, ἦκεν εἰς Ἀσίαν ἀπὸ Νικομηδείας· καὶ συγ-
γενόμενος ἐκείσε τοιούτοις, προθυμότερος περὶ ταῦτα 30
19 γέγονεν. Ἐπεὶ δὲ Γάλλος ὁ αὐτοῦ ἀδελφός, Καῖσαρ
καταστάς, μηνυθεὶς νεωτερίζειν ἀνηρέθη, ὑπολαβὼν
Κωνστάντιος καὶ αὐτὸν ἔρωτι βασιλείας κατέχεσθαι,
ὑπὸ φυλακῆς^g εἶχεν. Ἐξαιτησαμένης δὲ αὐτὸν Εὐ-
σεβείας^h τῆς γαμετῆς Κωνσταντίου, παραιτησάμενος 35
αὐτὸν, ἀπεδήμησεν εἰς Ἀθήνας· προφάσει μὲν τῶν
Ἑλληνικῶν πόνων καὶ παιδευτηρίωνⁱ· ὥς δὲ λέγουσι,
κοινωσόμενος τοῖς ἐκείσε μάντεσι περὶ τῶν κατ' αὐτόν.
20 Μετακαλεσάμενος δὲ αὐτὸν ἐνθένδε Κωνστάντιος,
Καῖσαρα κατέστησε· κατεγγυήσας τε αὐτῷ πρὸς γά- 40
μον Κωνσταντίαν τὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν, ἐπὶ τοὺς πρὸς
δύσιν Γαλάτας πέπομφεν. Οἱ γὰρ βάρβαροι, οὓς

^f Malim scribere ὧδε δὴ. Sic enim Græci loqui solent. VA-
LESIUS.

^g φυλακὴν C.

^h Εὐσεβίας B. Εὐσεβία Socrat. Niceph.

ⁱ [Vales. et Reading incon-
sulto παιδευτηρίων.]

cœpit. Artem igitur, si qua illa est, quæ res futuras prædicat, ingenti admiratione suspiciens, ejusque notitiam necessariam sibi esse existimans, experimentum cepit earum rerum quæ Christianis interdictæ sunt. Ex eo tempore eos qui artem istam profiterentur, in amicorum habuit numero. Cum igitur eo animo esset, relicta Nicomedia in Asiam perrexit, et cum ejusmodi viris illic congressus, ardentiore studio in eas artes incubuit. Cæterum cum frater ipsius Gallus Cæsar res novas moliri delatus, eamque ob causam interfectus fuisset, suspicatus Constantius Julianum quoque imperandi cupiditate ardere, sub custodia eum tenuit. Verum cum Eusebia uxor Constantii pro illo deprecata esset, ipse venia a Constantio impetrata, Athenas profectus est: specie quidem, ut Græcas disciplinas perdisceret, et scholas frequentaret: re vera tamen, ut vates illic degentes de rebus suis consuleret. Verum paulo post Constantius eum inde accersitum, Cæsarem renuntiavit: desponsaque ei Constantia sorore sua, cum in Gallias

αὐτὸς πρότερον^j κατὰ Μαγνηντίου ἐμισθώσατο^k εἰς
 συμμαχίαν, οὐδὲν ὄφελος εἰς τοῦτο γενόμενοι, τοὺς 45
²¹ Γαλάτας ἐδήουν. Ἐπεὶ δὲ ἔτι νέος ἦν, τοῖς ἐπομένοις
 αὐτῷ στρατηγοῖς τὰ πρακτέα ἐπέτρεψε. Τῶν δὲ ῥα-
 θυμούντων, αὐτὸς ὡς ἐνῆν ὁ Καῖσαρ τοῦ πολέμου
 προενόει· καὶ τοὺς στρατιώτας προθυμοτέρους περὶ
 τὴν μάχην κατέστησεν, ἄλλως τε παρακινδυνεύειν 182
 προτρέπων, καὶ ῥητὸν μισθὸν τάξας ἐκάστῳ βάρ-
 βαρον ἀναιροῦντι. Κεχαρισμένος δὲ τοῖς στρατιώταις
 ἐντεῦθεν^l γενόμενος, ἐδήλωσε Κωνσταντίῳ τὴν τῶν
²² στρατηγῶν ῥαστώνην. Ἀποσταλέντος δὲ ἐτέρου, συμ- 5
 βαλὼν τοῖς βαρβάροις, καλῶς ἔπραξε. Τῶν δὲ περὶ
 σπονδῶν πρεσβευομένων, καὶ ἐπιστολὰς Κωνσταντίου
 προῖσχομένων, μετακαλουμένου σφᾶς ἐπὶ τὴν Ῥω-
 μαίων γῆν, ἐπίτηδες ἀποπέμψαι μελλήσας^m τὸν τάδε
 πρεσβευόμενον, ἀδοκῆτως τῷ πλήθει τῶν πολεμίων 10
 ἐπελθὼν, ἐνίκησε. Λέγεται δὲ Κωνσταντίον ἐπιβου-
 λεύοντα αὐτῷ, τοῦτον ἐπιτρέψαι τὸν πόλεμον. Ἐμοὶ

^j πρῶην J.

corr. Christ. Scal.

^k εἰς συμμαχίαν ἐμισθώσατο B.^m Ita C. Niceph. μελήσας B.^l ἐνταῦθα B. Steph. Genev. Steph. Genev. Vales.

misit. Etenim barbari quos ipse paulo antea ad auxilium sibi ferendum contra Magnentium mercede conduxerat; cum nullum sui usum in eo bello præbuisent, Gallos populabantur. Et quoniam Julianus adhuc juvenis erat, ducibus ipsum comitantibus rerum curam commisit Constantius. Qui dum segnius agerent, ipsemet Cæsar pro virili parte belli curam suscepit: et milites ad pugnandum alacriores reddidit, tum aliis modis eos incitando ut periculis sese objicerent, tum certa mercede proposita ei qui barbarum interfecisset. Quam ob causam acceptus militibus ducum suorum desidiæ Constantio per literas indicavit. Altero igitur magistro militum misso, cum barbaris congressus, rem feliciter gessit. Cumque illi legatos de pace misissent, et literas ostenderent Constantii, quibus ipsos in Romanorum ditionem evocaverat, ipse legatum qui ea de re venerat, dimittere de industria cunctatus, magnam hostium multitudinem inopinato adortus devicit. Aiunt porro Constantium insidias Juliano struentem, bellum istud

23 δὲ οὐ πιθανὸν εἶναι τοῦτο δοκεῖ. Ὡς γὰρ ἐξῆν μηδὲ
 Καίσαρα τὴν ἀρχὴν ποιεῖν αὐτὸν, τί καὶ ἐποίει, καὶ
 τὴν ἀδελφὴν ἐδίδου γαμετὴν, καὶ μεμφομένῳ περὶ 15
 τῶν ῥαθύμων στρατηγῶν ὑπήκουε, καὶ σπουδαῖον ἀντὶ
 τούτων ἐξαπέστειλεν, ὅπως κατορθώσῃ^m τὸν πόλεμον,
 εἰ μὴ φίλος ἐτύγχανεν; ἀλλ' ὥς συμβάλλω, τὴν μὲν
 ἀρχὴν εὖνους ὧν αὐτῷ Κωνσταντίος, Καίσαρα κατ- 20
 ἔστησεν· ἐπεὶ δὲ παρὰ γνώμην αὐτοῦ Σεβαστὸς ἀνε-
 κηρύχθη, ἣ δεδιὼς ἀνθ' ὧν αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν
 νέους ὄντας ἠδίκησεν, ἣ φθονῶν, ὥς εἰκὸς, ἐπὶ τῇ
 ὁμοίᾳ τιμῇ, ἐπεβούλευεν αὐτῷ διὰ τῶν πρὸς τὸν Ῥῆνον
 βαρβάρων. Ἀλλὰ τάδε μὲν ἄλλοις ἄλλως δοκεῖ. 25

ΚΕΦ. Γ'.

Ὅτι καταστὰς εἰς τὴν βασιλείαν Ἰουλιανὸς, ἡρέμα πῶς τὰ τῶν Χριστιανῶν
 ἀνακινεῖν ἤρξατο, καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν τεχνηέντως εἰσάγειν.

1 Ἐπεὶ δὲ μόνος εἰς τὴν βασιλείαν κατέστη, καὶ ἀνὰ 30
 τὴν ἑω τοὺς Ἑλληνικοὺς ναοὺςⁿ ἀνέωξε, καὶ τοὺς ἡμε-

^m Ita B. C. Niceph. κατορθώσει
 Steph. Genev. Vales.

ⁿ ναοὺς om. Steph. τοὺς ν. Ἑλλ.
 Christ. Curt.

ei gerendum commisisse: quod tamen mihi nequaquam videtur probabile. Nam cum ei liceret illum ne Cæsarem quidem initio facere, quid causæ est cur fecerit, cur sororem suam illi in matrimonium dederit, cur de ducum desidia conquerenti morem gesserit, et eorum loco alium strenuum miserit ut victoriam de hostibus reportaret, nisi benevolo erga illum animo affectus fuisset? verum, ut equidem conjicio, initio quidem Constantius cum eum benevole complecteretur, Cæsarem nuncupavit. Sed postquam præter ipsius sententiam Augustus renunciatus esset; seu metu, eo quod ipsum ac fratrem adhuc adolescentes injuria affecerat; seu invidia, ut videtur, impulsus, eo quod parem ipsi honoris gradum consequutus esset, barbarorum qui Rhenum accolunt opera, insidias ei comparavit. Verum de his rebus alii aliter sentiunt.

CAPUT III.

Quomodo Julianus ad imperium evectus, res Christianorum sensim labefactare, et Gentilium superstitionem callide instaurare cæpit.

Ubi vero solus imperio potitus est, in Orientis quoque partibus

λημένους ἐπισκευάζεσθαι, τοὺς δὲ καταλυθέντας ἀνα-
νεοῦσθαι, καὶ τοὺς βωμοὺς ἀνίστασθαι προσέταξε·
καὶ πολλοὺς αὐτοῖς ἐξεῦρε^ο φόρους· ἔθη τε παλαιὰ,³⁵
καὶ τὰ πάτρια τῶν πόλεων, καὶ τὰς θυσίας ἀνενέωσεν.
² Αὐτός τε ἀναφανδὸν δημοσίᾳ ἔσπενδε, καὶ ἔθνε^p, καὶ
τοὺς περὶ ταῦτα σπουδάζοντας ἐν πολλῇ τιμῇ ἐποι-
εῖτο· μύσταις τε καὶ ἱερεῦσιν, ἱεροφάνταις τε καὶ τοῖς
τῶν ξοάνων θεραπευταῖς, τὰς παλαιὰς τιμὰς ἀπέδωκε·⁴⁰
καὶ τὰ παρὰ τῶν πρόσθεν βασιλέων νενομοθετημένα
ἐπ' αὐτοῖς ἐκύρωσε· λειτουργιῶν τε, καὶ τῶν ἄλλων
ὧν^q πρὶν εἶχον, τὴν ἀτέλειαν ἐπεψηφίσατο· καὶ τὰ
ἀφαιρεθέντα τῶν νεωκόρων σιτηρέσια ἀπέδωκε. Καὶ¹⁸⁵
καθαροὺς εἶναι ἀπὸ τροφῶν διεκελεύετο, καὶ ὅσον
ἀπέχεσθαι προσῆκε τὸν^r, ὡς Ἕλληνες λέγουσιν, ἀγι-
³ στεύειν προειρημένον^s. Προσέταξε δὲ καὶ τὸν πῆχυν

^ο ἐφεῦρε Cod. Fuk. Valesii.

^p ἔθνε καὶ ἔσπενδε B. Steph.
Genev. ordinem tacite mutavit
Vales.

^q Mallem dicere ὧς πρὶν εἶχον
etc. Vulgata tamen lectio ferri
potest. VALESIIUS.

^r τῶν, et προειρημένων B. Steph.
Genev.

^s Hujus loci emendationem
debemus codici Leonis Allatii,
in quo ita scribitur: τὸν, ὡς Ἕλ-
ληνες λέγουσιν, ἀγιστεύειν προηρη-
μένον. VALESIIUS. ἀγχιστεύειν
B. J. Christ. Curt. Scal., quod
videtur legisse Nicephorus nec
intellexisse. ἀρχιστεύειν Steph.
Genev. Vid. Annot.

Gentilium templa aperuit. Et ea quidem quæ neglecta fuerant sarciri; eversa vero refici; et aras extrui jussit. Multaque eis vectigalia constituit. Priscos etiam ritus, et patrias urbium cæremonias ac sacrificia renovavit. Ipse palam ac publice diis immolans, victimas ac libamenta offerens, eos qui istarum rerum studiosi essent, in honore habebat. Sacrorum præterea initiatoribus, flaminibus, hierophantis, et simulacrorum ministris pristinos honores restituit; et quæ a superioribus imperatoribus in eorum gratiam constituta fuerant confirmavit; immunitatem quoque a functionibus publicis, et ab aliis oneribus, sicut antea habuerant, iis decrevit. Ad hæc annonas ædituis templorum ablatas reddidit. Jussitque ut a cibis abstinerent, et ab aliis omnibus, a quibus temperare convenit eos, qui, ut Gentiles loquuntur, in castu esse volunt. Præcepit etiam, ut cubitus Nili, et sacra symbola juxta

τοῦ Νείλου, καὶ τὰ σύμβολα, καὶ τὰ παλαιὰ^t πάτρια⁵
 κομίζεσθαι πρὸς τὸν Σάραπιν. Κατὰ πρόσταξιν γὰρ
 4 Κωνσταντίνου^u τῇ ἐκκλησίᾳ προσεφέρετο. Τῷ δὲ
 κοινῷ τῶν πόλεων πολλάκις ἔγραφεν· εἰ μὲν^x πρὸς
 Ἑλληνισμὸν τετραμμένας ἔγνω, προτρέπων αἰτεῖν ἅς
 βούλονται δωρεάς· ταῖς δὲ χριστιανίζούσαις προφα- 10
 νῶς^y ἀπηχθάνετο, μήτε ἐπιδημεῖν αὐτὸς^z ἀνεχόμενος,
 μήτε πρεσβευόντων περὶ τῶν λυπούντων τὰς πρε-
 5 σβείας^a δεχόμενος. Ἀμέλειτοι προσδοκωμένων τότε
 Περσῶν ἐπιστρατεύειν, πρεσβευομένοις περὶ τούτου
 Νισιβηνοῖς, ὡς παντελῶς χριστιανίζουσι, καὶ μήτε 15
 τοὺς ναοὺς ἀνοίγουσι, μήτε^b εἰς τὰ ἱερὰ φοιτῶσιν,
 ἡπίλγησε μὴ βοηθεῖν, μήτε πρεσβείαν δέχεσθαι, καὶ
 ὡς ἑναγοῦς τῆς αὐτῶν πόλεως μὴ ἐπιβήσεσθαι πρό-
 τερον, εἰ μὴ πύθοιτο εἰς Ἑλληνισμὸν μεταβαλόντας.
 6 Παραπλήσια δὲ καὶ τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ Κωνσταντι- 20
 εῦσιν ἐγκαλῶν, προσέειπε Γαζαίοις τὸν αὐτῶν πόλιν.

^t παλαιὰ om. cod. Fuk.^z αὐταῖς Niceph.^u Κωνσταντίου J. Scal.^a πρεσβείαις B.^x μὲν correct. e μὴ B.^b μήτε additum in marg. ab^y περιφανῶς B.

ead. manu, B.

morem majorum ad templum Serapidis deferrentur. Nam ex præcepto imperatoris Constantini, deportabantur ad ecclesiam. Scribebat frequenter civitatibus: eas quidem quas Gentilium superstitioni deditas esse cognoverat, ultro adhortans ut peterent quicquid donari sibi vellent. Illas vero quæ Christianam religionem colerent, palam aversabatur: nec ipse eas adire sustinens, nec legatos earum admittens, si quando de incommodis suis conquererentur. Denique cum Persarum irruptio eo tempore expectaretur, Nisibenis qui legatos ea de re ad ipsum miserant, eo quod Christiani omnes essent, ac neque templa deorum aperirent, neque ad sacra accederent, minatus est se nec opem laturum, nec legationem admissurum esse, nec in ipsorum urbem, utpote sceleratam, pedem prius illaturum, quam ipsos ad Gentilium religionem se transtulisse didicisset. Constantiensibus quoque in Palæstina idem crimen objiciens, urbem eorum Gazæis contribuit. Hanc

Ταύτην γὰρ τὴν Κωνσταντίαν, ὡς ἐκ τῶν πρόσθεν
 ἔγνωμεν, ἐπίνειον Γαζαίων οὐσαν καὶ Μαϊουμᾶν προσ-
 αγορευομένην, μαθὼν Κωνσταντῖνος ἐς τὰ μάλιστα
 τὴν Χριστιανῶν θρησκείαν πρεσβεύειν, ἀξία πόλεως 25
 ἐτίμησε, καὶ Κωνσταντίῳ τῷ παιδὶ ἐπωνόμασε, καὶ
 καθ' ἑαυτὴν πολιτεύεσθαι διετάξατο· λογισάμενος
 ἄδικον εἶναι, τελεῖν ὑπὸ Γαζαίοις ἐς ἄγαν Ἑλληνί-
 7 ζουσιν. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν βασιλείαν παρῆλθεν Ἰουλι-
 ανὸς, δίκην ἔλαχον οἱ Γαζαῖοι τοῖς Κωνσταντιεῦσι. 30
 Καὶ δικαστῆς καθίσας αὐτὸς προσένειμε Γάζῃ τὴν
 Κωνσταντίαν, ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι σταδίους διεστῶσαν
 καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου τῆς προτέρας ἀφαιρεθεῖσα προση-
 γορίας, παραθαλάττιον μέρος τῆς Γαζαίων πόλεως
 8 ὀνομάζεται. Κοινοὶ δὲ αὐτοῖς πολιτικοὶ ἄρχοντες, καὶ 35
 στρατηγοὶ, καὶ τὰ δημόσια πράγματα. Μόνα δὲ τὰ
 περὶ τὴν ἐκκλησίαν εἰσέτι καὶ νῦν δύο πόλεις δείκνυ-
 σιν· ἑκατέρα γὰρ ἰδίᾳ ἐπίσκοπον καὶ κλῆρον ἔχει, καὶ 184
 πανηγύρεις μαρτύρων, καὶ μνείας τῶν παρ' αὐτοῖς
 γενομένων ἱερέων, καὶ ὄρους τῶν πέριξ ἀγρῶν, οἷς τὰ
 ἀνήκοντα ἑκατέρᾳ ἐπισκοπῇ θυσιαστήρια διορίζεται.

enim urbem Constantiam, uti supra retulimus, cum navale esset
 Gazæorum, et Maiuma prius diceretur, Constantinus Christianæ
 religioni impense deditam esse intelligens, civitatis jure donaverat,
 et filii sui Constantii nomine appellatam, separatim rempublicam
 habere præceperat: iniquum esse ratus, ut Gazæis Græcorum
 superstitioni supra modum addictis contributa esset. Verum ubi
 Julianus ad imperium pervenit, Gazæi adversus Constantienses
 litem moverunt. Ipse vero in ea causa iudex sedens, Gazæis Con-
 stantiam adjudicavit, viginti circiter stadiis ab ea dissitam. Atque
 exinde priore spoliata vocabulo, maritima pars urbis Gazæ appel-
 latur. Ac civiles quidem magistratus, et duumviri, et respublica
 ambabus communis est. Quod vero ad ecclesiam pertinet, ea so-
 lum parte duæ urbes etiamnum videntur. Utraque enim suum
 seorsum habet episcopum, suum clerum: dies item festos marty-
 rum suorum, et commemorationes episcoporum qui ipsis præfue-
 runt: vicinorum denique agrorum limites, quibus ecclesiæ ad

9 Τῶν οὖν καθ' ἡμᾶς ἐπισκόπων τις τῆς Γαζαίων πό- 5
 λεως, τετελευτηκότος τοῦ προεστῶτος τῆς Μαΐουμι-
 τῶν ἐκκλησίας, ἐσπούδασεν ἀμφοτέρους τοὺς κλήρους
 ὑφ' ἑαυτὸν ποιῆσαι, μὴ θεμιτὸν εἶναι λέγων, μιᾶς
 πόλεως δύο ἐπισκόπους προεστάναι. Ἀντειπόντων 10
 δὲ τῶν Μαΐουμιτῶν^b, διέγνω ἡ τοῦ ἔθνους σύνοδος, καὶ
 ἕτερον ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον· πάντως προσήκειν
 δοκιμάσασα, τοὺς δι' εὐσέβειαν δικαίων πόλεως ἀξιο-
 θέντας, διὰ δὲ κρίσιν Ἑλληνιστοῦ βασιλέως ἄλλως
 πράξαντας, ἐν ἱερωσύναις καὶ τάξει ἐκκλησιῶν μὴ 15
 χρῆναι ἀφαιρεῖσθαι τῶν δοθέντων γερῶν. Ἀλλὰ
 ταῦτα μὲν ὕστερον ᾧδε ἀπέβη.

Κ Ε Φ. Δ'.

Οἷα κακὰ Καισαρεῦσιν ὁ Ἰουλιανὸς διεπράξατο· καὶ περὶ τῆς παρρησίας
 Μάρι τοῦ ἐπισκόπου Χαλκηδόνος.

20

1 Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον^c, καὶ τὴν πρὸς τῷ Ἀρ-
 γαίῳ^d Καισάρειαν, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, καὶ μη-
 τρόπολιν οὖσαν τοῦ Καππαδοκῶν κλίματος, ἐκ τοῦ

^b [Μαΐουμητῶν codd. et editt.]

^c ἐπὶ δὲ τῶν αὐτῶν χρόνων C.

^d Ἀργάφ B.

utrumque episcopatum pertinentes distinguuntur. Nostra igitur
 ætate quidam episcopus urbis Gazæ, mortuo episcopo Maiumita-
 norum, utrumque clerum adunare ac sibi subicere conatus est,
 nefas esse dicens ut unius urbis duo essent episcopi. Sed cum
 Maiumitani contradicerent, synodus provinciæ, causa cognita, al-
 terum episcopum ordinavit: prorsus æquum esse judicans, ut qui
 pietatis causa jus civitatis adepti fuissent, sed pagani principis
 sententia eo jure excidissent, in iis saltem quæ ad sacerdotium et
 ecclesiasticum ordinem spectant, concessis sibi præmiis nequaquam
 spoliarentur. Verum hæc postea, ad hunc quem dixi modum,
 contigerunt.

CAPUT IV.

*Quantis malis Cæsarienses affecerit Julianus: et de fiducia Maris
 Chalcedonensis episcopi.*

Per idem tempus Julianus imperator, Cæsaream ad montem
 Argæum sitam, urbem amplam atque opibus abundantem, et to-

καταλόγου τῶν πόλεων ἐξήλειψεν ὁ βασιλεύς· καὶ ²⁵
 τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Καίσαρος ἀφείλετο, ἧς πάλαι ἔτυ-
 χεν ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, Μάζακα τὸ ^e πρῶτον
² ὀνομαζομένη. Ἐμίσει γὰρ καὶ πρότερον ἐξαίσιον μί-
 σος τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας, ὡς πανδημεὶ χριστιανίζον-
 τας, καὶ πάλαι καθελόντας τοὺς παρ' αὐτοῖς νεῶς, ³⁰
 πολιούχου Διὸς, καὶ πατρός· Ἀπόλλωνος· ἐπεὶ δὲ
 καὶ τὸ τῆς Τύχης, ὃ ^f μόνον περιελείφθη, αὐτοῦ ^g βα-
 σιλεύοντος πρὸς τῶν Χριστιανῶν ἀνενδράπη, δεινῶς
³ ἀπηχθάνετο πάσῃ τῇ πόλει, καὶ ἐδυσφόρει. Καὶ Ἑλ-
 ληνas μὲν, τοὺς ὄντας εὐαριθμήτους μάλα, ἐμέμφετο, ³⁵
 ὡς μὴ ἐπαμύνοντας, καὶ, εἰ παθεῖν ἔδει τι, προθύμως
⁴ ὑπὲρ τῆς Τύχης ὑπομείναντας. Πάντα δὲ τὰ κτήματα
 καὶ τὰ χρήματα τῶν ἐν Καισαρείᾳ καὶ ὑπὸ τοὺς αὐ-

^e Scribendum proculdubio est
 Μάζακα τὸ πρῶτον ὀνομαζομένη.
 Nam Cæsarea Cappadociæ, prius
 Mazaca vocabatur, ut tradunt
 geographi. Quod vocabulum a
 Syris inditum mihi videtur, quo-
 rum coloni sunt Cappadoces, ut
 testatur Herodotus. VALES.
 Μάζα κατὰ τὸ B. Steph. Genev.
 Μάζα quoque Niceph.

^f Rectius in codice Fuketiano
 legitur τὸ τῆς τύχης ὃ μόνον etc.
 Quam scripturam Christophor-
 sonus etiam ac Savilius in qui-
 busdam codicibus repperant.
 Subaudiendum autem est ἱερὸν.
 VALESIUS. Ita B. [Vulc.];
 τὸν, et ὁ Steph. Genev. scilicet
 ναός.

^g Pro αὐτοῦ, τοῦ B.

tius Cappadociæ metropolim, ex albo civitatum expunxit: et cog-
 nomen Cæsaris ei ademit, quod olim regnante Claudio meru-
 erat, cum Mazaca prius diceretur. Nam et antea ejus civitatis
 incolas gravissimo odio prosequabatur, propterea quod omnes
 pene Christiani essent, et quod duo apud ipsos templa, Jovis scilicet
 præsidis urbis, et Apollinis patrii, jampridem destruxissent.
 Ubi vero templum Genii publici, quod solum supererat, se reg-
 nante a Christianis eversum esse didicit, gravissima indignatione
 commotus est adversus universam civitatem. Ac Gentiles quidem
 qui illic erant admodum pauci, incusavit quod ad opem ferendam
 non accurrissent, et si quid periculi subeundum erat pro Genii
 defensione, alacri animo non pertulissent. Omnes vero opes ac
 possessiones ecclesiarum, tam quæ in urbe Cæsarea, quam quæ in
 vicinis locis essent, tormentis exquiri, et in medium proferri jus-

τῆς ὅρους ἐκκλησιῶν, ἐρευνώμενα μετὰ βασάνων, εἰς 40
μέσον φέρεσθαι προσέταξεν· αὐτίκα δὲ τριακοσίας
λίτρας χρυσοῦ τῷ ταμιεῖ^ς ἐκτίσαι· κληρικοὺς δὲ πάν-
τας ἐγγραφῆναι τῷ καταλόγῳ τῶν ὑπὸ τὸν ἄρχοντα
τοῦ ἔθνους στρατιωτῶν· ὃ δαπανηρὸν εἶναι σφόδρα 185
καὶ ἐπονείδιστον ἐν ταῖς τῶν Ῥωμαίων στρατιαῖς νο-
5 μίζεται. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν Χριστιανῶν σὺν γυναιξὶ
καὶ παισὶν ἀπογράψασθαι, καὶ καθάπερ ἐν ταῖς κώ-
μας φόρους τελεῖν· ἔνορκον δὲ ἠπέιλησεν, ὥς εἰ μὴ 5
τάχος τὰ ἱερὰ ἀνεγείρωσιν, οὐ παύσεται μηνιῶν, καὶ
κακοποιῶν τὴν πόλιν· καὶ οὐδὲ τὰς κεφαλὰς συγχω-
ρήσει τοὺς Γαλιλαίους ἔχειν· ὧδε γὰρ ἐπιτωθάζων
6 καλεῖν εἴωθε τοὺς Χριστιανούς. Ἐξέβη δ' ἂν ἴσως 10
εἰς ἔργον ἢ ἀπειλῇ, εἰ μὴ θᾶπτον ἐτελεύτησεν. Ἐπεὶ
καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν, οὐκ ἐλεῶν τοὺς Χριστιανούς,
φιλανθρωπότερος ἐφάνη τῶν πρόσθεν διωξάντων τὴν
ἐκκλησίαν· ἀλλ' ἐκ τῶν φθασάντων εὐρῶν οὐδὲν
ὄφελος εἶναι τιμωριῶν εἰς σύστασιν Ἑλληνισμοῦ· 15
ταύτῃ δὲ μάλιστα τὰ Χριστιανῶν ἠυξῆσθαι, καὶ ἐν-
δοξότερα γεγενῆσθαι τῇ ἀνδρείᾳ τῶν διὰ τὸ δόγμα

^ς [ταμιεῖ codd. et editt. Cf. supr. ad i. 11, 7.]

sit. Et confestim quidem trecentas auri libras fisco inferri: universos autem clericos referri in album officii rectoris provinciae: quod quidem genus militiae onerosum, et inter Romanos milites vile atque inhonestum existimatur. Vulgus vero Christianorum una cum uxoribus et liberis describi, et perinde ac in pagis, tributa pendere praecepit. Addito quoque jurejurando minatus est, nisi quamprimum templa instaurassent, se urbi succensere eamque opprimere non destitutum: ac ne permissurum quidem ut Galilaei, sic enim Christianos per ludibrium vocabat, capita sua retinerent. Ac fortasse ad opus ipsum pervenissent minae, nisi morte praeceptus fuisset. Nam et initio imperii, clementiorem se praebuit iis qui prius ecclesiam persecuti fuerant, non quod Christianos miseretur: sed quoniam ex praeteritis rebus deprehenderat, nihil prodesse supplicia ad confirmandam Gentilium religionem: immo vero res Christianorum ea potissimum ratione

ἡ ἀποθανεῖν ἐλομένων. Ὅθεν δόξης αὐτοῖς φθονῶν, οὐ
 φειδόμενος, πυρὶ μὲν χρῆσθαι^h, ἢ σιδήρῳ, ἢ τοῖς τοῦ
 σώματος αἰκισμοῖς, ἢ τῷ καταποντῶσαι καὶ ζῶνταςⁱ 20
 κατορύττειν, ἃ τὸ πρὶν ἐσπουδάζετο, οὐκ ἀναγκαῖον
 εἶδεν εἰς μετάστασιν γνώμης· λόγῳ δὲ καὶ παραινέ-
 σεσι πείθειν^k ἤγειτο τὰ πλήθη εἰς Ἑλληνισμὸν μετα-
 βαλεῖν· καὶ τοῦ σκοποῦ περιέσεσθαι ῥαδίως, εἰ^l βιά-
 σασθαι μὴ ἀξιώσας, ἐκ παραδόξου φιλάνθρωπός τις 25
 εἶναι δόξει περὶ αὐτούς. Λέγεται γοῦν θυομένῳ^m αὐ-
 τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλεως Τυχίῳ προσελθόντα Μά-
 ριν τὸν Χαλκηδόνος ἐπίσκοπον, ἀσεβῆ τε δημοσίᾳ

^h Ita C. ut conjecerat Vale-
 sius. χρῆσθαι om. ceteri.

ⁱ ζῶντας B.

^k παραινέσεσι ἢ πειθοῖ C. πειθοῖ
 habet Niceph.

^l Hunc locum correxi ex cod.
 Fuk. εἰ βιάσασθαι; quam scriptu-
 ram nemo, ut opinor, in dubium
 revocabit. VALESIIUS. [Ita,
 ut ex interpretatione videtur,
 Christ.] οὐ βιασ. B. Steph. Ge-
 nev.

^m Cod. Fuk. πειθομένῳ. Chri-
 stophorsonus autem et Savilius
 θυομένῳ emendarunt, et τυχίῳ
 pro τειχίῳ. Atque ita legit Epi-
 phanius Scholasticus et Nice-

phorus. Nam Epiphanius qui-
 dem sic vertit, *Cum Constanti-
 nopoli apud Fortunam sacrificaret
 urbis etc.* Nicephorus autem
 x. 20, sic habet: ἐν τῇ βασιλικῇ
 τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέθνε
 τύχη. Ex quo conjicere licet,
 Nicephorum in hoc Sozomeni
 loco legisse ἐπιθυομένῳ, non ut
 editum est πυθομένῳ. VALE-
 SIIUS. θυομένῳ C., ut Christ. et
 Curt. conjecerant.; πυθομένῳ, et
 τειχίῳ editt. τῷ Κωνστ. τειχίῳ
 B. Conf. Socrat. iii. 12, qui
 dixerat Julianum in peragendis
 sacris Fortunæ versatum esse,
 fine cap. 11.

auctas esse, multoque quam prius illustriores exstitisse, ob forti-
 tudinem eorum qui religionis causa mortem oppetere non dubi-
 tassent. Quocirca invidens gloriæ Christianorum, non autem iis
 parcens, nequaquam necessarium esse existimavit ad eos de sen-
 tentia deducendos, igne ac ferro et corporum cruciatibus uti, nec
 in mare demergere, aut vivos humi defodere, quod a superioribus
 fuerat factitatum. Sed populos ratione atque exhortationibus in-
 ducendos esse censuit, ut ad Gentilium religionem se conferrent:
 seque id quod cupiebat facile assecuturum, si omissa vi, præter
 omnium expectationem clementer se erga eos gerere videretur.
 Porro quadam die, cum in templo Genii publici Constantinopoli
 sacrificaret, Maris Chalcedonensis episcopus eum adisse dicitur,

ὑβρίσαι, καὶ ἄθεον καὶ παραβάτην ἀποκαλέσαι^η. τὸν 30
 δὲ, μόνην αὐτῷ ὀνειδίσαι τὴν τύφλωσιν· ὑπὸ χειρα-
 γωγῇ γὰρ ἐληλύθει^ο, γέρων ὢν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
 ὑποκεχυμένος. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπισκώπτων, οἷά περ εἰ-
 ῶθει, εἰς τὸν Χριστὸν βλασφημῶν, Οὐδὲ ὁ Γαλι-
 λαῖός σου Θεός, εἶπε, θεραπεύσει σε· ὑπολαβὼν Μά- 35
 ρις, Ἄλλ' ἐγὼ χάριν ἔχω τῷ Θεῷ μου τῆς τυφλώσεως,
 ἔφη, ἵνα μὴ σε θεάσωμαι τῆς εὐσεβείας ἐκπεπτωκότα.
 Καὶ ὁ βασιλεὺς μηδὲν ἀποκρινόμενος παρέδραμεν.
 Ὡς οὖν ταύτη μᾶλλον Ἑλληνισμὸν κρατύναι,
 ἀνεξίκακον καὶ πρᾶον ἀδοκῆτως τῷ πλήθει τῶν Χρι- 40
 στιανῶν ἑαυτὸν ἐπιδεικνύς.

ΚΕΦ. Ε'.

186

Ἔστι δὲ τῷ καθευγμένῳ Χριστιανῷ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα μᾶλλον ἢ
 ἐκκλησίᾳ τάρασσοιτο· καὶ ὅσα κακὰ κατὰ Χριστιανῶν ἐπενόει.

1 Ταῦτα δὲ σπουδάζων, πᾶσι μὲν τοῖς ἐπὶ Κωνσταν- 5

^η Cod. Fuk. ἀποστάτην προσει-
 πῖν, quemadmodum Christo-
 phorus et Savilius in suis
 codicibus invenerunt. VALE-

SIUS. Idem Curt. [et Vulc.]
^ο προεληλύθει B. Steph. Ge-
 nev. corr. Christ. [Vulc.] Vales.

et tanquam impium palam contumelia affecisse, denique hostem
 et desertorem fidei appellasse. Julianus vero solam ei exprobra-
 vit cæcitatem. Etenim senex suffusione oculorum laborans, manu
 pueri deductus accesserat. Sed cum more solito irridens, et in
 Christum blasphemans dixisset; nunquam profecto Galilæus Deus
 tuus te sanabit: respondens Maris, At ego, inquit, gratias ago
 Deo meo, quod luminibus orbatus sum, ne te videam qui a pie-
 tate excidisti. Imperator vero nihil respondens, prætergressus
 est. Hoc enim pacto se Gentilium superstitionem confirmaturum
 esse existimabat, si multitudini Christianorum patientem se ac
 mitem præter expectationem ostenderet.

CAPUT V.

*Qualiter Julianus Christianis victis libertatem restituerit, eo con-
 silio ut ecclesiæ turbarentur: et quanta mala in Christianos ex-
 cogitaverit.*

Hæc igitur mente agitans, eos quidem qui regnante Constantio

τίου φυγαδευθείσι διὰ θρησκείαν, ἀνῆκε τὴν φυγὴν, καὶ τοῖς δημευθείσι νόμῳ τὰ σφέτερα ἀπέδωκε· τοῖς δὲ δήμοις προηγόρευε^p, μηδένα ἀδικεῖν τῶν Χριστιανῶν, μηδὲ ὑβρίζειν, μηδὲ ἄκοντας πρὸς θυσίαν ἔλκειν·¹⁰ τοὺς δὲ ἔκοντὶ τοῖς βωμοῖς προσιόντας, πρότερον ἐξιλεοῦσθαι οὓς Ἕλληνες καλοῦσιν ἀποτροπαίους δαίμονας, καὶ καθαίρεσθαι καθαρσίοις οἷς ἔθος αὐτοῖς.

² Κληρικοὺς μέντοι πᾶσαν ἀτέλειαν καὶ τιμὴν καὶ τὰ σιτηρέσια ἀφείλετο Κωνσταντίνου^q· καὶ τοὺς ὑπὲρ¹⁵ αὐτῶν κειμένους νόμους ἀνείλε, καὶ τοῖς βουλευτηρίοις ἀπέδωκε. Μέχρι τε παρθένων καὶ χηρῶν, τὰς δὲ ἔνδειαν ἐν τοῖς κλήροις τεταγμένας εἰσπράττεσθαι προσ-
³ ἔταξεν ἃ πρὶν παρὰ τοῦ δημοσίου ἐκομίσαντο. Ἦνίκα γὰρ Κωνσταντίνος τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διέταττε πρά-²⁰ γματα, ἐκ τῶν ἐκάστης πόλεως φόρων τὰ ἀρκούντα πρὸς παρασκευὴν ἐπιτηδείων ἀπένειμε τοῖς πανταχοῦ κλήροις, καὶ νόμῳ τοῦτο ἐκράτυνεν, ὥς καὶ^r νῦν κρατεῖ, ἐξ οὗ τέθνηκεν Ἰουλιανὸς ἐπιμελῶς φυλαττό-²⁵
⁴ μενος^s. Ὡμοτάτην δὲ καὶ χαλεπωτάτην τήνδε γενέ-

^p προηγόρευε Scal. [et, ut videtur, Christ.]

[quod adnot. Christ.] V. Annot.

^r ὅς καὶ J. Christ.

^q Legendum est Κωνσταντίνου,

^s φυλαττόμενον Christ. Scal.

in exsilium pulsi fuerant, exsilio liberavit; proscriptis vero, lege lata, facultates suas restituit. Populis autem civitatum palam interdixit, ne quem Christianorum aut injuria afficerent, aut contumelia, neve invitos ad sacrificandum traherent. Sed ut qui sua sponte ad aras accederent, prius placarent eos dæmonas quos pagani Averruncatores vocant; et expiationibus quæ ipsis usitatæ sunt, purgarentur. Et clericis quidem immunitatem omnem atque honorem, et annonas a Constantio præbitas ademit: legesque in eorum gratiam latas abrogavit: ipsos denique curiis restituit. A mulieribus etiam ob egestatem clero ascriptis, ab ipsis quoque virginibus ac viduis ea quæ ex publico acceperant, exigì jussit. Nam cum Constantinus ecclesiarum statum ordinaret, ex tributis singularum civitatum, partem quæ ad alimenta paranda sufficeret, clero cujusque urbis distribuit, idque lege lata confirmavit: quæ quidem lex etiamnum manet, ex eo tempore quo Julianus est mortuus, diligenter custodita. Hanc porro exactionem crudelis-

σθαι φασὶ τὴν εἰσπραξιν. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὰ τότε
 παρὰ τῶν πρακτόρων^τ γενόμενα γραμματεῖα τοῖς εἰσ-
 πραχθεῖσιν, εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀναδόσεως ὧν εἰλή-
 5 φεσαν κατὰ τὸν Κωνσταντίνου νόμον. Οὐκ ἐν τού- 30
 τοις δὲ μόνον ἴστατο ἡ τοῦ κρατοῦντος περὶ^ς τὴν
 θρησκείαν ἀπέχθεια· σπουδῇ δὲ τοῦ πρὸς τὸ δόγμα
 μίσους, οὐδὲν εἶδος παρέλιπεν εἰς καθαίρεσιν τῆς ἐκ-
 κλησίας· χρήματά τε καὶ τὰ ἀναθήματα^τ, καὶ τὰ
 ἱερὰ σκευὴ ἀφαιρούμενος· τοὺς τε καταβληθέντας 35
 νεὼς ἐπὶ τῆς Κωνσταντίνου καὶ Κωνσταντίου ἡγεμο-
 νίας βιαζόμενος τοὺς καθελόντας ἀνοικοδομεῖν, ἢ τὰς
 ὑπὲρ αὐτῶν ἀποτιμήσεις ἐκτιννύειν. Ἐκ δὲ τούτων,
 μηδέτερον ἐπιτελεῖν δυνάμενοι, προσέτι δὲ καὶ τὴν
 ἀναζήτησιν^υ τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἱερεῖς τε καὶ κλη- 187
 ρικοὶ καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν πολλοὶ χαλεπῶς
 6 ἐβασανίζοντο, καὶ δεσμωτηρίοις ἐνεβάλλοντο. Ὡστε
 πανταχόθεν συμβάλλειν^χ ἐστὶν, φόνων μὲν ἕνεκα καὶ
 περινοίας τῶν εἰς τὸ σῶμα τιμωριῶν, μετριώτερον 5

^τ Emendavi ex cod. Fuk. et
 Leon. Allat. παρὰ τῶν πρακτόρων.
 VALESIIUS. Ita B. Niceph.
 τῶν πατέρων Steph. Genev.

^ς πρὸς τὴν C.

^τ καὶ ἀναθήματα B.

^υ ἀνὰ τὴν ζήτησιν Christ. κατὰ
 τὴν ἀναζήτησιν voluit Vales. Vid.
 Annott.

^χ συμβαλεῖν B.

simam ac molestissimam fuisse ferunt. Testantur id tabulæ, ab
 exactoribus tunc traditæ iis qui solvere compulsi fuerant, quibus
 ostenderetur reddidisse illos ea quæ ex Constantini lege accepe-
 rant. Nec tamen hic stetit odium principis adversus religionem
 Christianam. Verum ut erat infenso in hanc doctrinam animo,
 nullum noscendi [nocendi] genus prætermisit, quo ecclesiam sub-
 verteret. Nam et opes earum, et donaria ac sacra vasa ademit ;
 et deorum templa quæ principatu Constantini et Constantii de-
 structa fuerant, ab iis ipsis qui ea destruxerant, instaurari coegit,
 aut pretia eorum persolvi. Has ob causas, cum neutrum istorum
 præstare possent, ac præterea sacræ opes studiose perquirentur,
 episcopi simul et clerici, et ex plebe Christianorum non pauci,
 gravissimis tormentis subditi, et in carcerem conjecti sunt. Unde-
 cumque igitur conjicere licet, quod quidem ad cædes et ad novos
 corporum cruciatus attinet, eum leniorem fuisse illis qui ecclesias

αὐτὸν γενέσθαι τῶν πρὸ τοῦ διωξάντων τὴν ἐκκλησίαν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις χαλεπώτερον. Φαίνεται γὰρ ἐν πάσιν αὐτὴν κακῶς^γ ποιήσας· πλὴν ὅτι τοὺς ἀλλοτρίαν οἰκεῖν καταδικασθέντας ἱερέας ἐπὶ τῆς Κωνσταντίου βασιλείας μετεκαλέσατο. Λέγεται δὲ μὴ¹⁰ φειδοῖ τῇ περὶ αὐτοὺς ταῦτα προστάξαι· ἀλλ' ὥστε, ἢ ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος ἐμφυλῶ μάχῃ πολεμείσθαι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τῶν οἰκείων διαμαρτεῖν θεσμῶν· ἢ Κωνστάντιον διαβάλλων. Ὡς γὰρ σχεδὸν πρὸς πᾶν τὸ ὑπήκοον καὶ τελευτήσαντι τού-¹⁵ τῳ μῖσος κατασκευάζειν, τοὺς μὲν Ἑλληνιστὰς ὡς ὁμόφρονas θεραπεύων· τοὺς δὲ διὰ Χριστὸν ἐπ' ἐκείνου⁸ κακῶς παθόντας, ὡς ἡδικομένους, ἐλεῶν. Ἀμέλειτοι καὶ τοὺς εὐνούχους, ὡς αὐτῷ καταθυμίους, τῶν²⁰ βασιλειῶν ἐξέβαλεν. Εὐσέβιον δὲ τὸν μείζονα τῆς βασιλικῆς αὐλῆς θανάτῳ ἐξῆμῴωσε. Καὶ ἰδίᾳ γὰρ αὐτῷ λύπη τις ἦν πρὸς τοῦτον, καθότι Γάλλον τὸν ἀδελφὸν τῇ αὐτοῦ ἐπιβουλῇ ἀνγρηῆσθαι ὑπώπτευεν.⁹ Αἰτίον δὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Εὐνομίου αἰρέσεως, ὑπὸ²⁵ Κωνσταντίου ὑπερορίαν φυγὴν καταδικασθέντα, καὶ

^γ καλῶς Scal.

antea fuerant persecuti; in reliquis vero acerbiorē. Etenim omni ex parte ecclesiam vexasseprehenditur: nisi quod episcopos qui regnante Constantio relegati fuerant, ab exilio revocavit. Istud tamen non miseratione impulsus jussisse dicitur; sed ut ex mutuis inter illos contentionibus, ecclesia civili bello conflictaretur, et a suis institutis descisceret; vel certe ut Constantium probro afficeret. Odium enim omnium fere Romanorum in illum, licet mortuum, se concitaturum esse sperabat, si paganos quidem, utpote idem cum ipso sentientes, foveret: eos vero qui illo regnante, propter Christum male mulcati fuissent, miseratione prosequeretur. Quin et eunuchos, eo quod illi cari fuissent, palatio eiecit. Eusebium vero praepositum palatii, morte mulcavit. Nam et privatim illi erat infensus, eo quod Gallum fratrem ejus consilio interfectum esse suspicabatur. Sed et Aetium auctorem sectae Eunomianorum, qui a Constantio ob id relegatus fuerat, et alio-

ἄλλως ὑποπτον διὰ τὴν πρὸς Γάλλον ὁμιλίαν, εὐμε-
νῶς εὖ μάλα^γ γράψας προσεκαλέσατο πρὸς αὐτὸν,
10 δημόσια ὑποζύγια δεδωκώς. Ἐκ τοιαύτης δὲ αἰτίας καὶ
Ἐλεύσιον τὸν Κυζικικοῦ ἐπίσκοπον ὑπὸ βαρυτάτῳ ἐπι- 30
τιμίῳ προσέταξε τότε, ταῖς αὐτοῦ δαπάναις ἐν δύο
μόνοις μηνσὶν ἀνοικοδομῆσαι τὴν Ναυατιανῶν ἐκκλη-
σίαν ἣν ἐπὶ Κωνσταντίου καθεῖλεν. Καὶ ἄλλα δὲ
πολλὰ ἂν εὔροι τις, ἃ διὰ μῖσος τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἡγε-
μονεύσαντος, τὰ μὲν αὐτὸς ἐποίησε, τὰ δὲ ἄλλων 35
ποιούντων ἡνέσχετο.

ΚΕΦ. 5'.

ἽΟτι καὶ Ἀθανάσιος τότε ἐπὶ χρόνοις ἑπτὰ παρὰ παρθένῳ σώφρονι καὶ
ωραίᾳ κρυπτόμενος, ἀνεφάνη, καὶ τῆς Ἀλεξάνδρου ἐπέβη. 40

1 Ἐν δὲ τῷ τότε καὶ Ἀθανάσιος τὸν πρὸ τούτου
χρόνον λανθάνων ὅπῃ διέτριβεν, ἀγγελθείσης τῆς
Κωνσταντίου τελευτῆς, ἀνεφάνη νύκτωρ ἐν τῇ Ἀλε-
ξανδρέων ἐκκλησίᾳ. Ἦν δὲ τοῦτο εἰκότως παρά-
δοξον, ἐξαπίνης ὧδε παρὰ τὴν προσδοκίαν συμβάν. 45

γ In cod. Fuk. desunt εὖ μάλα, certe alterum illorum, prius vi-
delicet. VALESIIUS.

qui ob amicitiam cum Gallo suspectus eidem exstiterat, scriptis ad
eum literis plenis humanitatis, dataque copia publici cursus, ad se
evocavit. Simili ex causa, Eleusio Cyzicenorū episcopo sub
gravissima mulcta injunxit, ut intra spatium duorum duntaxat
mensium ecclesiam Novatianorum, quam Constantii temporibus
destruxerat, suis sumptibus instauraret. Multa quoque alia re-
perire licet, quæ in odium decessoris sui partim ipse gessit, partim
alios gerere permisit.

CAPUT VI.

*Quomodo Athanasius, cum per septem annos apud virginem quan-
dam pudicam ac venustam delituisset, tandem apparuit, et Alex-
andriam reversus est.*

Eodem tempore Athanasius, cum antea nescio ubi delituisset,
nunciato Constantii interitu, in Alexandrina ecclesia noctu com-
paruit. Quod quidem merito admirationi fuit, cum repente præter

Ἡνίκα γὰρ ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν Γεωργίου ἐπιτηδείων, προστάξαντος τοῦ βασιλέως, σπουδάσας αὐτὸν συλ- 188
λαβέσθαι ὁ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ταγμάτων ἡγεμὼν ἀπέ-
τυχεν, ὥς ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, διαφυγὼν μέχρι
τῆς παρούσης ἡγεμονίας, παρά τινα παρθένον ἱερὰν 5
ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκρύπτετο^z. Ἦν ἐπὶ τοσοῦτῳ^a κάλ-
λει τὰς τότε γυναῖκας ὑπερβάλλεσθαι παρελήφαμεν,
ὥς θαῦμα μὲν αὐτὴν^b εἶναι τοῖς ὀρώσι· φευκτέαν δὲ
τοῖς^c ἐπιείκειαν καὶ σωφροσύνην ἐπαγγελλομένοις, ἵνα
μή τινα ψόγον ἐξ ὑπονοίας αὐτοῖς προστρίψῃται. 10
Ἦν γὰρ καὶ ἐν ἀκμῇ τῆς ὥρας, σεμνή τε καὶ σώφρων
εἰς ἄγαν· ἢ μηδὲ^d τῆς φύσεως συλλαμβανούσης,
διακοσμεῖν εἴωθε^e τὸ σῶμα εἰς εὐπρέπειαν κάλλους.
Ἦ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν, οὐχ, ὥς τισι δοκεῖ, ὅποια τὰ
σώματα, τοιαύτην εἶναι τὴν ψυχὴν· ἀλλ' ἐν τοῖς 15
τῆς ψυχῆς ἐπιτηδεύμασιν ἀπεικονίζεσθαι τὸ τοῦ σώ-

^z ἱερὰν μέχρι τῆς παρούσης ἡγε-
μονίας ἐκρύπτετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ B.

^a τοσοῦτον C. quod præstat:
conf. infra, ἐπὶ τοσοῦτον πιστο-
τάτη.

^b αὐτοῖς B. Steph. Genév. αὐ-
τὴν Christ. Scal. Vales.

^c δὲ τὴν B. Steph. Genév. τοῖς

tacite Vales. Utrique, αὐτὴν et
τοῖς, favet Nicephorus.

^d Scribendum puto ἢ μηδὲ τῆς.
Confirmat Nicephorus, x. 6. [ἃ
δὴ καὶ μόνα κοσμεῖν εἴωθε, μήτι καὶ
τῆς φύσεως συναιρομένης τὰ πρὸς
εὐπρέπειαν.] VALESIUS.

^e εἴωθει C.

omnium expectationem contigisset. Nam cum ex insidiis ami-
corum Georgii, jubente Constantio dux Ægypti eum comprehen-
dere conatus, frustra fuisset, sicuti supra retulimus: fuga elapsus
Athanasius, ad hoc usque tempus Alexandriæ delituit apud quan-
dam virginem consecratam. Quam quidem formæ venustate re-
liquas mulieres adeo superasse accepimus, ut spectantibus quidem
instar esset miraculi: viris autem modestiam et castitatem profi-
tentibus, fugienda esse videretur, ne ex sinistra suspicione aliquod
ipsis probum aspergeret. Erat enim in ipso ætatis flore gravis
admodum et modesta: quæ res, etiamsi naturæ adjumentum desit,
admirabili venustate corpus exornare solent. Re vera enim, non
ut quibusdam videtur, qualia sunt corpora, tales etiam sunt animi.
Sed ex animi institutis forma corporis exprimitur: et unusquisque
cujusmodi studiis deditus est, hujusmodi etiam apparet eo tem-

ματος ἦθος· καὶ τὸν αὐτὸν, ὅπως ἂν τύχῃ ἐπιτηδεύων, τοιοῦτον καὶ διαφαίνεσθαι, καθ' ὃν ἂν ἐπιτηδεύει καιρὸν· καὶ τούτῳ μὲν τῷ λόγῳ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειεν, οὐδεὶς οἶμαι ἀντερεῖ. Ἀθανάσιον δὲ λόγος, 20 κατὰ θείαν ὄψιν ὡδὶ ὑποθεμένην αὐτῷ σωθήσεσθαι, πρὸς ταύτην τὴν παρθένον καταφυγεῖν. Καί μοι δοκεῖ πρὸς τὴν ἀπόβασιν ὀρώντι, οὐκ ἄθεεῖ ταῦτα οἰκονομηθῆναι· ἀλλ' ὥστε καὶ τοὺς Ἀθανασίου ἐπιτηδεύουσ μὴ ἔχειν πράγματα, εἴ τις αὐτοὺς πολυπραγμο- 25 νεῖν περὶ αὐτοῦ ἐπεχείρησεν^f, ἣ ὁμνῦναι ἐβιάσατο· καὶ αὐτὸν διαλαθεῖν παρὰ ταύτῃ κρυπτόμενον, ἢ τῷ μὲν κάλλει οὐ συνεχώρει ὑπονοεῖσθαι ἐνθάδε διάγειν 30 τὸν ἱερέα. Δι' ἀνδρείαν δὲ αὐτὸν ὑπεδέξατο, καὶ διὰ φρόνησιν ἀπέσωσεν· ἐπὶ τοσοῦτον πιστοτάτῃ φύλαξ καὶ διάκονος σπουδαία γενομένη, ὥς πόδας αὐτοῦ νίπτειν, καὶ τὰ περὶ τροφὴν καὶ τ' ἄλλα πάντα, καὶ^g ὅσα φύσις ὑπομένειν βιάζεται ἐν ταῖς κατεπειγούσαις χρείαις, μόνην αὐτὴν διακονεῖσθαι· προσέτι δὲ καὶ 35 βίβλους ὧν ἐδεῖτο, παρ' ἄλλων κομίζειν. Καὶ ἐπὶ

^f Ita B. Steph. Genev. ἐπι- sum tamen, dum sequatur ἐβιά-
χειρήσειεν tacite Valesius, incas- σατο. ^g καὶ suprascript. B.

pore, quo in studiis illis versatur. Et huic quidem sententiæ, si quis exacte rem expenderit, nemo, ut opinor, contradicet. Cæterum aiunt Athanasium impulsus divina visione, quæ ipsum hac ratione servatum iri monuerat, ad eam virginem confugisse. Ac mihi quidem in rei totius exitum intuenti, hæc non absque Dei nutu videntur esse disposita: sed ut propinqui Athanasii nullam sustinerent molestiam, si quis eos scrutari, et curiose de illo inquirere voluisset, aut jurare etiam compulisset: et ut ipse occultus latitaret apud eam virginem, quæ ob formæ quidem venustatem non sinebat ut quis sacerdotem illic degere suspicaretur; præ animi autem fortitudine eum excepit, et prudentia sua servavit. Usque adeo fida custos, et sedula ejus ministra, ut et pedes ei lavaret, et res ad victum necessarias, ac reliqua omnia quæcumque naturæ necessitas exigit, ubi opus esset, sola per se ministraret: libros præterea quibus ille indigebat, ab aliis commodatos afferret:

πολλῷ χρόνῳ τούτων γενομένων, μηδένα τῶν κατοικούντων τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν μαθεῖν.

ΚΕΦ. Ζ'.

189

Περὶ τῆς ἀναιρέσεως καὶ τοῦ θριάμβου Γεωργίου τοῦ Ἀλεξανδρείας, διὰ τὰ ἐν τῷ Μιθρίφ συμβάντα· καὶ οἷα ἔγραψεν Ἰουλιανὸς περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως.

¹ Ὁ μὲν οὖν Ἀθανάσιος ὧδε διασωθεὶς, καὶ ἀπροσ- 5
δοκῆτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ φανείς, οὐδ' ὅθεν προῆλθεν
ἐγινώσκετο· περιχαρὴς δὲ γενόμενος ὁ τῶν Ἀλεξαν-
δρέων λαὸς, τὰς ἐκκλησίας αὐτῷ παρέδωκεν. Ἐκβλη-
θέντες δὲ οἱ τὰ Ἀρείου φρονούντες, ἐν ιδιωτῶν οἰκίαις ¹⁰
καθ' ἑαυτοὺς ἐκκλησιάζον, Λούκιον ἀντὶ Γεωργίου τῆς
² αὐτῶν αἵρέσεως ἐπίσκοπον προβαλλόμενοι. Γεώργιος
δὲ ἔτυχεν ἤδη ἀναιρεθεὶς· ἅμα γὰρ δημοσίᾳ δῆλον
ἐποίησαν οἱ ἄρχοντες τετελευτηκέναι Κωνστάντιον,
αὐτοκράτορα δὲ Ἰουλιανὸν εἶναι, ἐστασίασε τὸ Ἑλ- ¹⁵
ληνικὸν πλῆθος τῶν Ἀλεξανδρέων· κεκραγότες τε
καὶ λοιδορούμενοι ὥρμησαν ἐπ' αὐτὸν, ὡς παραχρῆμα
ἀναιρήσοντες· ἀνακοπέντες δὲ τῆς παραντίκα ὁρμῆς,

et longissimi temporis spatio quo hæc gerebantur, nemo tamen ex Alexandrinis civibus rem cognosceret.

CAPUT VII.

De cæde et tractione Georgii Alexandrini episcopi, ob ea quæ in templo Mithræ acciderant : et quid ea de re scripserit Julianus.

Et Athanasius quidem hoc modo servatus, ac præter omnium expectationem in ecclesia conspectus, undenam prodiisset ignorabatur. Populus autem Alexandrinus ingenti gaudio exultans, ecclesias ei tradidit. Ariani igitur ecclesiis pulsī, in privatis ædibus conventus suos separatim egerunt, cum Lucium quemdam, Georgii loco, episcopum sectæ suæ constituissent. Jam enim Georgius interemptus fuerat. Nam simul atque magistratus palam fecissent, Constantium quidem mortuum, Julianum vero ad imperium evectum esse, Alexandrinorum Gentilium vulgus seditionem commovit. Clamantesque universi, et conviciis eum incessentes, impetum in eum fecerunt, velut jamjam interfecturi.

3 τότε μὲν αὐτὸν ἐν δεσμοῖς εἶχον. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ
καταδραμόντες ἔωθεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἀναιροῦσιν 20
αὐτόν· καὶ καμὴλῳ ἐπιθέντες, διημερεύσαντές τε ἐν
ταῖς κατ' αὐτοῦ ὕβρεσι, περὶ δείλην ὀψίαν πυρὶ παρ-
4 ἔδωκαν. Οὐκ ἄγνοῶ δὲ, ὥς οἱ ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἰρέ-
σεως, τάδε λέγουσι παθεῖν τὸν Γεώργιον πρὸς τῶν
τοῦ Ἀθανασίου σπουδαστῶν. Ἐγὼ δὲ τῶν Ἑλλη- 25
νιστῶν ἡγοῦμαι μᾶλλον εἶναι τὸ δρᾶμα· λογιζόμενος
ὥς μείζους οὔτοι καὶ πλείους ἀφορμὰς μίσους πρὸς
αὐτὸν εἶχον, καὶ μάλιστα τὴν περὶ τὰ ξόανα καὶ τοὺς
ναοὺς ὕβριν, καὶ τὴν τῶν θυσιῶν^h καὶ πατρίωνⁱ κώ- 30
λυσιν. Ἐπέτεινε δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν καὶ ἡ
ἐν τοῖς βασιλείοις δύναμις· καὶ οἷα φιλεῖ δῆμος πρὸς
5 τοὺς ἐν δυνάμει πάσχειν, οὐκ ἀνεκτὸν ἡγοῦντο. Πρὸς
δὲ τούτοις καὶ τοιούνδε τότε συνέβη περὶ τὸ καλού-

^h Assentior Christophorsono et Savilio, qui *θυσιῶν* emenda-
runt, licet reclamantibus libris. Certe orationis series aliter scribi
non patitur. Nicephorus tamen *οὐσιῶν* legit, et bonorum publi-
cationem a Sozomeno intelligi existimavit. Sic enim hunc So-
zomeni locum expressit, *κωλύ-
οντι ἐκείνων τὰ πάτρια, κατασπῶντί*

*τε τοὺς ἐκείνων νεῶς, καὶ τὰς οὐσίας
δημεύοντι.* Verum hæc Nicephori
conjectura prorsus absurda esse
mihi videtur. VALESIUS. *οὐ-
σίῶν* B. Steph. Genev. *propter
idola, et templorum injurias, pro-
hibitionemque solemnitatum* Epi-
phanus, nec videtur *οὐσιῶν* le-
gisse.

ⁱ πατρίων C.

Verum impetu statim represso, tum quidem eum in vincula con-
jecerunt. Paulo post vero, prima luce ad carcerem decurrentes,
eum trucidant: et camelo impositum, cum per totum diem contu-
meliis affecissent, tandem sub vesperum incendio consumpserunt.
Nec ignoro Arianos quidem affirmare, Georgium ista passum esse
ab Athanasii fautoribus. Ego vero hoc facinus Gentilium fuisse
potius existimo: considerans videlicet, eos plures et graviore
odii causas in illum habuisse, præcipue ob contumelias templis ac
simulacris illatas, et ob sacrificia ac patrios ritus prohibitos. Sed
et auctoritas qua pollebat in imperatoris palatio, odium civium in
illum auxerat: atque ut solet vulgus animo affectum esse erga
potentiores, eum intolerabilem sibi existimabant. Acciderat præ-
terea quidpiam in loco quem Alexandrini Mithrium vocant. Hunc

μενον παρ' αὐτοῖς Μίθριον^k. τοῦτον γὰρ τὸν τόπον³⁵
 ἔρημον πάλαι γενόμενον, ἐδωρήσατο Κωνστάντιος
 6 τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ. Γεωργίου δὲ εἰς ἐπι-
 σκευὴν¹ εὐκτηρίου οἴκου ἀνακαθαίροντος, ἄδυτον ἀνε-
 φάνη· ἐν ᾧ ξόανα μὲν ἴσως καὶ ὄργανα τινὰ εὐρέθη
 τῶν ἐνθάδε τότε^m μυούντων ἢ τελουμένων, ἃ τοῖς ὁρώσι⁴⁰
 γέλοιά τε καὶ ξένα ἐδόκει. Δημοσίᾳ δὲ ταῦτα προ-
 θέντες οἱ Χριστιανοὶ, ἐπόμενον ἐπιτωθάζοντες τοῖς
 7 Ἑλληνισταῖς. Οἱ δὲ, πλῆθος εἰς ταυτὸ συλλεγέντες,
 ἐπῆλθον τοῖς Χριστιανοῖς· οἱ μὲν ξίφεσιν ἢ λίθοις·
 οἱ δὲ ἐτέρῳ τῷ ὥς ἔτυχεν ὀπλισάμενοι· καὶ πολλοὺς⁴⁵
 ἀνελόντες, τοὺς δὲ καὶ σταυρώσαντες ἐφ' ὕβρει τῆς
 θρησκείας, τραυματίας τοὺς πλείστους κατέστησαν.
 Ἐκ δὲ τούτου, Χριστιανοὶ μὲν τὸ ἀρχθὲν ἔργον ἀτε-
 λές ἐγκατέλιπον· οἱ δὲ Ἑλληνισταὶ, ἐπιλαβούσης τῆς¹⁹⁰
 8 Ἰουλιανοῦ βασιλείας, τὸν Γεώργιον ἀνέilon. Μαρ-
 τυρεῖ δὲ καὶ βασιλεὺς αὐτὸς τοῦθ' οὕτως ἔχειν. Ὅπερ
 οὐκ ἂν ὁμολόγησεν, εἰ μὴ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐβιάσθη·

^k Μιθρείον Socrat.

vilium. ἐπισκοπὴν ceteri.

¹ Ita B. ut Valesius conjecerat
 post Christophorsonum et Sa-^m ποτε Christ.

enim locum, cum jam pridem desertus esset, Alexandrinorum ec-
 clesiae Constantius donaverat. Sed cum Georgius ad exstruen-
 dam illic ecclesiam eum repurgaret, adytum quoddam apparuit :
 in quo simulacra nescio quæ, et instrumenta reperta sunt, eorum
 qui tunc temporis sacra tradebant et accipiebant. Ea vero ridicula
 admodum ac peregrina spectantibus sunt visa. Quæ Christiani
 publice proponentes, traducere cœperunt, irridendo paganos. At
 illi numero quamplurimi, in unum congregati, in Christianos ir-
 ruunt ; pars gladiis et lapidibus ; pars obvio quoque telo armati.
 Multisque interfectis ; quibusdam etiam ad religionis nostræ con-
 tumeliam cruci suffixis, plurimos vulneratos reliquerunt. Hanc ob
 causam Christiani quidem opus quod inchoaverant, imperfectum
 dimisere : Gentiles vero, Juliano imperium ineunte, Georgium
 trucidarunt. Idque ita se habere ipse imperator testatur. Qui
 profecto nunquam id confessus esset, nisi veritas ipsa eum adegis-
 set. Maluisset enim, ut opinor, Christianos aut quoscumque alios,

ἤθελε γὰρ, οἶμαι, Χριστιανούς οἰουσδήποτε^m, ἢ Ἐλ- 5
 ληνας εἶναι τοὺς Γεωργίου φονέας. Ἀλλ' ὅμως οὐκ
 ἀπεκρύνετο· φαίνεται γοῦν ἐν τῇ περὶ τούτου πρὸς
 9 Ἀλεξανδρείας ἐπιστολῇ δόξας χαλεπαίνειν. Μέχρι
 δὲ γραμμάτων μόνονⁿ ἐμέμψατο, καὶ τὴν τιμωρίαν¹⁰
 συνεχώρησεν· αἰδοῖ, φησὶ, τῇ πρὸς Σάραπιν τὸν αὐ-
 τῶν πολιοῦχον, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν οἰκιστὴν, καὶ
 Ἰουλιανὸν τὸν αὐτοῦ θεῖον, ὃς πρὸ τούτου Αἰγύπτου
 καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας αὐτῆς ἦρξεν· ἀνὴρ ἐς τὰ μά-
 λιστα Ἑλληνισμῷ χαίρων, καὶ τοὺς Χριστιανούς¹⁵
 ὑπερφυῶς μισῶν, ὡς τό γε κατ' αὐτὸν, ὑπεναντίον
 τῆς τοῦ κρατοῦντος γνώμης, καὶ μέχρις αἵματος κα-
 κῶς παθεῖν τοὺς Χριστιανούς.

ΚΕΦ. Η'.

Περὶ Θεοδώρου τοῦ σκευοφύλακος Ἀντιοχείας· καὶ ὡς τῶν σκευῶν χάριν²⁰
 Ἰουλιανὸς ὁ θεῖος τοῦ παραβάτου σκοληκόβρωτος ἐγένετο.

1 Λέγεται γοῦν σπουδάζοντος αὐτοῦ τότε ἀφελέσθαι,

^m Hunc locum aliter scriben-
 dum putavit Nicephorus. Sic
 enim habet in lib. x. cap. 6, καὶ
 γὰρ ἠρέτο Χριστιανούς εἶναι τοὺς
 Γεωργίου φονέας, ἥπερ οἷους δήποτε.
 Langus tamen interpres Nice-
 phori, scripturam codicum nos-
 trorum sequi maluit. Sic enim
 vertit: *Christianos certe, quales-*
cumque illos tandem, Georgianæ
cadis, quam Græcos, authores

fuisse maluisset. Ubi vox illa,
qualescumque, designat tam hæ-
 reticos, quam orthodoxos. Pos-
 set etiam hic locus aliter emen-
 dari, inserta particula hoc modo,
Χριστιανούς ἢ οἷους δή ποτε etc.,
 id est, *Christianos aut quales-*
cumque alios, Judæos scilicet aut
 Manichæos. VALESIIUS.

ⁿ μόνων^{ον} B.

Georgii interfectores esse, quam paganos. Sed tamen veritatem
 rei non celavit. Et in epistola quidem quam ad Alexandrinos ea
 de re scripsit, visus est graviter succensere. Verum literis dun-
 taxat eos objurgavit. Pœnam vero remisit, in gratiam, ut ipse
 ait, Serapidis præsidis eorum urbis, et Alexandri conditoris, et
 Juliani avunculi sui, qui antea præfectus fuerat Ægypti atque
 Alexandriæ. Vir Gentilium superstitioni supra modum addictus,
 et qui Christianos gravissimo odio prosequabatur: adeo ut quan-
 tum quidem in ipso erat, contra imperatoris sententiam persecu-
 tio Christianorum ad cædem usque processerit.

καὶ εἰς τοὺς βασιλέως καταθέσθαι^ο θησαυροὺς, πλεί-
 στα ὄντα καὶ τιμιώτατα τὰ ἀναθήματα τῆς Ἀντιο-²⁵
 χέων^ρ ἐκκλησίας, καὶ τοὺς εὐκτηρίους τόπους^ρ ἀπο-
 κλείσαι, φυγεῖν μὲν πάντας τοὺς κληρικούς· μόνον δὲ
 Θεοδώριτον^τ τὸν πρεσβύτερον μὴ ὑποχωρῆσαι τῆς
 πόλεως· ὃν ὡς^ς φύλακα τῶν κειμηλίων, τὴν τούτων
 γνῶσιν καταμηνύσαι δυνάμενον, συλλαβὼν, δεινῶς³⁰
 ἠκίστατο· καὶ τὸ τελευταῖον ἀναιρεθῆναι ξίφει προσ-
 ἔταξε, παρὰ^τ πᾶσαν βάσανον ἀνδρείως ἀποκρινάμενον,
 καὶ ἐν ταῖς ὑπὲρ τοῦ δόγματος^υ ὁμολογίαις ἠὺδοκιμη-
²κότα. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ σκεύη ἐλήϊστατο, περιστρέψας
 αὐτὰ κατὰ τοῦ ἐδάφους, ἐπετώθασε· καὶ βλασφη-³⁵

^ο Ita J. Christ. Scal. recon-
 deret Epiphan. μεταθέσθαι ceteri.

^ρ Ἀντιοχέων Σύρων B. Steph.
 Genev. Σύρων non agnoscit Ni-
 ceph. Epiphan. tacite om. Vales.
 et potest quidem esse glossa.

^ρ Pro τόπους habent τότε B.
 Steph. Genev. emendav. Christ.
 Scal. Curt. Vales. τοὺς εὐκτηρίους
 δὲ τῶν οἰκῶν Niceph. : præterea
 Nicephorus pro sequenti φυγεῖν,
 habet in textu vulgato ἀπιδεῖν,
 sine sensu. Corrigendum est
 ἀποδρᾶναι.

^τ Θεοδώριτον πρεσβ. e correct.
 B. Θεοδώριον τὸν Steph. Genev.
 Θεοδώριτον C. Christ. Niceph.
 Epiph. Θεόδωρον cod. Fuk. Vales.
 Confusum hoc fuisse videtur cum
 nomine illius Theodori juvenis
 qui verberatus fuit Antiochiæ,
 quem postea se vidisse narrat
 Rufinus, x. 36.

^ς ὃν καὶ φ. J. Scal.

^τ περὶ J. Scal.

^υ ἀνδρείως post δόγματος repe-
 tit B., inducta tamen linea, ut
 notet delendum esse.

CAPUT VIII.

*De Theodoro sacrorum vasorum custode Antiochensis ecclesiæ : et
 quomodo Julianus avunculus Juliani apostata, ob sacra vasa vio-
 lata, a vermibus corrosus est.*

Qui cum tunc temporis Antiochensis ecclesiæ donaria, quæ plu-
 rima erant ac pretiosissima, ademisset, et in imperatoris ærarium
 transferri curasset, sacrasque ædes occludi jussisset, omnes statim
 clerici aufugisse dicuntur. Solus Theodorus presbyter remansit
 in civitate. Quem ille, utpote sacrorum vasorum custodem, qui
 eorum notitiam tradere valeret, comprehensum gravissime crucia-
 vit. Quumque inter tormenta forti animo respondisset, et in
 Christianæ fidei confessione enituisset, ad extremum gladio eum
 obtruncari jussit. Postquam vero sacra vasa diripuisset, projectis
 illis in solum, cœpit illudere : et impia adversus Christum pro

μήσας ὅσα γὰρ ἠβούλετο τὸν Χριστὸν, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῶν, καὶ τὴν ὕβριν ἐπηύξησεν. Αὐτίκα δὲ τὸ αἰδοῖον καὶ τοὺς ἀμφὶ τοῦτο ἀναγκαίους πόρους διεφθάρη· κατασαπέῖσαί τε αἱ τῇδε σάρκες, εἰς σκώληκας μετέβαλον, καὶ τὸ πάθος ἐκράτει τῆς τῶν ἱατρῶν ⁴⁰ τέχνης. Καὶ μέντοι τῇ πρὸς βασιλέα αἰδοῖ καὶ δέει, διὰ παντοδαπῶν ^x φαρμάκων πείρας ἐληλύθεισαν· ¹⁹¹ πολυτίμους τε καὶ πλείονας ^y ὄρνεις θύοντες, τὰ τούτων λίπη τὰ διεφθορότα ^z μόρια ἐπέπλαττον, καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐξεκαλοῦντο τοὺς σκώληκας. Ἄλλ' οὐδὲν ἥνυον· ἐν βάθει γὰρ κατακρυπτόμενοι, πρὸς τὰς ⁵ ζώσας σάρκας εἶρπον, καὶ ἕως ὅτου αὐτὸν ἀνέϊλον, οὐ ⁴ διέλιπον κείροντες. Ἐδόκει δὲ κατὰ θεομηνίαν τοιαύτη χρήσασθαι συμφορῶ, καθότι καὶ ὁ τῶν βασιλικῶν

^x παντοδαποὺς B.

^y Non dubito quin scribendum sit καὶ πίονας ὄρνεις, id est, pingues aviculas, quemadmodum in versione mea expressi. Conjecturam meam confirmat Epiphanius Scholasticus, qui hunc Sozomeni locum ita vertit: *Conficiebantur enim omnimoda pretiosaeque medicamina ex pinguibus volatilibus, ut eorum pinguedine corrupta et putria membra lini-
rentur.* Idem etiam confirmat

Chrysostomus in oratione contra Gentiles. VALESIIUS. Vide Annot.

^z Epiphanius Scholasticus legisse videtur τῷ τούτων λίπει τὰ διεφθαρμένα μόρια ἐπέπλαττον, ut ex versione ejus apparet. Posset etiam scribi τὰ τούτων λίπη ἐπὶ τὰ διεφθαρμένα, etc. quemadmodum Savilius ad oram sui codicis adnotavit. In codice Fuketiano pro διεφθαρμένα scriptum est διεφθορότα. VALESIIUS.

animi sui libidine locutus, sedit super illa et contumeliam exaggeravit. Quo facto, statim ejus genitalia, et circum posita ad meatus necessarios loca, corrupta sunt: et caro illarum partium corruptescens, in vermes ebullit. Morbus denique omni medicorum arte superior fuit: tametsi prae imperatoris reverentia ac metu, omnia medicamentorum genera experti essent, et pretiosis ac pinguibus avibus immolatis, adipem earum putrefactis corporis partibus imposuissent, et vermes ad superficiem cutis eliciuissent. Nihil tamen proficere valuerunt. Nam vermes in profundo abditi, ad integras adhuc carnes proserpebant: nec a depascendo cessarunt, priusquam ipsum necassent. Hanc porro calamitatem invectam ei fuisse divinitus, cuncti existimarunt. Nam et comes

ταμείων φύλαξ, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐν τοῖς βασι- 10
λείοις ἄρχειν ἐπιτετραμμένων, νεανιευσάμενοι κατὰ
τῆς ἐκκλησίας, παραδόξως καὶ ἐλεεινῶς τὸν βίον κατ-
έλυσαν, ὥς ὑπὸ θείας ὀργῆς καταδικασθέντες.

ΚΕΦ. Θ'.

Περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν ἁγίων, Εὐσεβίου, Νεστάβου, καὶ Ζήνωνος, ἐν 15
Γάζῃ τῇ πόλει.

1 Ἐπεὶ δὲ εἰς τοῦτο προήχθην λόγον, καὶ τὴν Γεωρ-
γίου καὶ Θεοδώριτου^a ἀναίρεσιν διεξῆλθον, καιρὸν
ἔχειν δοκῶ ποιήσασθαι μνήμην Εὐσεβίου καὶ Νεστά-
βου^b καὶ Ζήνωνος τῶν ἀδελφῶν· οὓς κατὰ τοῦτο 20
μισῶν ὁ τῶν Γαζαίων δῆμος, οἵκοι κρυπτομένους
συνελάβοντο, καὶ δεσμωτηρίῳ τὰ πρῶτα παρέδωκαν,
2 καὶ ἐμαστίγωσαν. Ἐπειτα συνελθόντες εἰς θέατρον,
πλείστα αὐτῶν κατεβόησαν, ὥς κακουργησάντων τὰ 25
ιερὰ, καὶ ἐπὶ καθαιρέσει καὶ ὕβρει τοῦ Ἑλληνισμοῦ
τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἀποχρησαμένων. Ἐν δὲ τῷ

^a Ita B. Steph. Genev. Niceph.
Θεοδώρον cod. Fuk. Scal. Vales.

^b Νεστάρου J. Christ. Scal.
Nectarii Epiphan.

largitionum sacrarum, et alii quidam summis in palatio dignitati-
bus præditi, cum petulanter illusissent ecclesiæ, insperato ac mi-
serabili exitu perierunt, tanquam indignantis Dei sententia con-
demnati.

CAPUT IX.

*De martyrio sanctorum Eusebii, Nestabi, et Zenonis in civitate
Gaza.*

Sed quoniam ad hunc sermonem devenimus, et Georgii ac
Theodori cædem jam commemoravimus, opportunum nunc vide-
tur, ut Eusebii, Nestabi, et Zenonis fratrum mentionem faciamus.
Quos populus Gazæorum odio prosequens, tunc temporis domi
abditos comprehendit. Ac primum quidem in carcerem eos con-
jecit, et flagris verberavit. Deinde omnes in theatrum convenien-
tes, adversus eos vociferati sunt, quod templa ipsorum violassent,
et superiorum temporum opportunitate ad eversionem et contu-
meliam Græcanicæ religionis abusi essent. Dumque ita vocife-

κεκραγέναι καὶ παροτρύνειν ἀλλήλους εἰς τὸν κατ'
 3 αὐτῶν φόνον, ἐνεπλήσθησαν θυμοῦ. Καὶ παρακελευ-
 σάμενοι ἑαυτοῖς, οἳ γὰρ δῆμος στασιαζῶν εἶωθε, κατέ- 30
 δραμον εἰς τὸ δεσμωτήριον· καὶ ἐξαγαγόντες αὐτοὺς,
 ὠμότατα διεχρήσαντο· πῇ μὲν πρηνεῖς, πῇ δὲ ὑπτίους
 ἔλκοντες, καὶ τῷ ἐδάφει προσρηγνύντες· καὶ εἰ ἔτυχον
 παίοντες, οἱ μὲν λίθοις, οἱ δὲ ξύλοις, ἄλλοι δὲ ἄλλοις
 4 τισὶ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν. Ἐπυθόμην δ' αὖ^ε ὥς καὶ 35
 γυναῖκες ἐκ τῶν ἰστών ἐξιῶσαι^δ, ταῖς κερκίσιν αὐ-
 τοὺς κατεκέντουν· καὶ τῶν ἐπ' ἀγορᾶς μαγείρων, οἱ
 μὲν, ὕδατι θερμῷ καχλάζοντας τοὺς λέβητας ἐξαρπά-
 ζοντες^ε τῶν χυτροπόδων, κατέχεον· οἱ δὲ τοῖς ὀβε-
 5 λίσκοις διέπειρον. Ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς διεσπάραξαν, καὶ 192
 τὰς κεφαλὰς ἔθλασαν, ὥς καὶ τὸν ἐγκέφαλον χαμαὶ
 ῥεῖν, ἤγαγον πρὸ τοῦ ἄστεος, ἧ^φ τὰ ἀποθνήσκοντα
 τῶν ἀλόγων ζώων ρίπτειν εἰώθεσαν· καὶ πῦρ ἀνά-
 ψαντες, ἔκανσαν αὐτῶν τὰ σώματα· καὶ τὰ περιλει- 5
 φθέντα τῶν ὀστέων, ὅσα μὴ τὸ πῦρ ἐδαπάνησε, τοῖς
 ἐρριμμένοις αὐτόθι καμήλων τε καὶ ὄνων ὀστέοις ἀνέ-

^c δ' οὖν ὥς C.

^e τοὺς λ. ἐξ. bis B.

^d Ita B.C. Niceph. ἐξελοῦσαι

^f οἱ C.

editt.

rantur, et in cædem illorum sese mutuo incitant, furorem animis conceperunt. Atque ut vulgus seditiosum solet, semetipsos cohortati, ad carcerem properarunt: eosque inde eductos, crudelissimo mortis genere interfecerunt; nunc pronos, nunc supinos trahentes, et pavimento allidentes: et pro arbitrio, alii lapidibus, alii fustibus, et cujusque modi telis quæ ad manum essent, eos cædentes. Audivi etiam, mulieres relictæ tela ex domo progressas radiis illos pupugisse: et cocos qui in foro erant, partim ollas aqua ferventi bullientes, focis abreptas, eis superfudisse; partim verubus eos transfixisse. Postquam eos dilacerassent, et capita eorum ita confregissent, ut cerebrum humi efflueret, eos extra civitatem traxerunt, ad locum quo jumentorum cadavera projici solebant. Ibi accenso rogo, corpora eorum concremarunt: et quæ supererant ossa, quæ scilicet ignis minime absumpserat, ca-

6 μιζαν, ὥστε μὴ ῥαδίαν αὐτῶν εἶναι τὴν εὕρεσιν. Ἐλαθέ
 γε μὴν οὐκ ἐπὶ πολὺ· γυνὴ γάρ τις Χριστιανὴ οὐκ 10
 ἀπὸ Γάζης οὔσα, ἀλλ' ἐνθάδε τὴν οἴκησιν ἔχουσα,
 κατὰ θείαν σύνταξιν ἀνελέξατο ταῦτα νύκτωρ· καὶ
 ἐμβαλοῦσα χύτρα, Ζήνωνι τῷ αὐτῶν ἀνεψιῷ φυλάτ-
 τειν ἔδωκεν. Ὡδε γὰρ ἐν τοῖς ὀνείροις ἔχρησεν ὁ
 Θεός, καὶ τὸν ἄνδρα τῇ γυναικὶ κατεμήνυσεν, ἥ διὰ 15
 γοι· καὶ πρὶν ἰδεῖν ἐπέδειξε, καθότι ἄγνωστος ἦν
 αὐτῇ, καὶ προσφάτως τοῦ διωγμοῦ κεκινημένου, ἐκρύ-
 7 πτετο. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τότε^g μικροῦ συλληφθεὶς
 παρὰ τῶν Γαζαίων ἀνῆρέθη· ἀσχολουμένου δὲ τοῦ
 πλήθους περὶ τὸν φόνον τῶν αὐτοῦ ἀνεψιῶν, καιρὸν 20
 εὐρὼν ἔφυγεν εἰς Ἀνθηδόνα πόλιν ἐπὶ^h θάλασσαν,
 ἀφεστῶσαν Γάζης ὡς εἰς σταδίους εἴκοσι, παραπλη-
 σίως δὲ τηνικαῦτα τῷ Ἑλληνισμῷ χαίρουσαν, καὶ
 8 περὶ τὴν θεραπείαν τῶν ξοάνων ἐπτοημένην. Κατα-
 μνηνθεὶς δὲ ἐνταῦθα ὡς Χριστιανός, δεινῶς κατὰ νότου 25
 ῥάβδοις ἐμαστιγώθη παρὰ τῶν Ἀνθηδονίων, καὶ τῆς

^g τότε om. B. Steph. addidit
 Christ. Scal. Vales.

^h περὶ B. Steph. Genev. ἐπὶ
 tacite Vales.

melorum asinorumque ossibus illic temere disjectis permiscuerunt, ne facile reperiri possent. Sed tamen non latuerunt diu. Etenim mulier quædam Christiana, non illa quidem oriunda ex urbe Gaza, sed quæ illic domicilium fixerat, Deo jubente, noctu ea collegit: et in ollam coniecta, Zenoni eorum consobрино custodienda tradidit. Sic enim Deus in somnis præceperat, et locum ubi vir iste degeret, mulieri indicaverat. Ac priusquam illum vidisset, ei ostenderat. Erat enim ignotus mulieri, et ob recens excitationem persecutionem occultus latebat. Parum siquidem abfuerat, quin et ipse comprehensus a Gazæis occideretur. Sed dum populus consobrinorum ejus cædibus intentus esset, ipse opportunitatem nactus, Anthedonem aufugit, urbem maritimam, viginti circiter stadiis Gaza distantem: quæ quidem eo tempore superstitioni Gentilium perinde addicta, et simulacrorum cultui supra modum dedita erat. Ibi cum indicio quorundam Christianus esse proditus fuisset, tergo virgis graviter cæsus est ab Anthedoniis, et urbe ejectus. Cum-

πόλεως ἐξηλάθη· καὶ εἰς τὸ τῶν Γαζαίων ἐπίνειον
 9 ἐλθὼν, ἔλαθεν ἐκείσε κρυπτόμενος. Ἐνθα δὲ περι-
 τυχὸν αὐτῷ τὸ γύναιον, τὰ λείψανα δέδωκεν· ὁ δέ,
 τέως μὲν οἴκοι ταῦτα ἐφύλαττεν· ἐπεὶ δὲ τὴν αὐτόθι 30
 ἐκκλησίαν ἔλαχεν ἐπισκοπεῖν, συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ
 τῆς Θεοδοσίου βασιλείας, εὐκτήριον ἐδείματο οἶκον
 πρὸ τοῦ ἄστεος, καὶ θυσιαστήριον ἐν αὐτῷ ἐπήξατο¹,
 καὶ τὰ ὅσα τῶν μαρτύρων ἀπέθετο, πλησίον Νέστο-
 ρος τοῦ ὁμολογητοῦ· ὃς τῷ βίῳ περιούσι τοῖς αὐτοῦ 35
 ἀνεψιοῖς συνῆν· καὶ συλληφθεὶς ἅμα αὐτοῖς παρὰ
 10 τοῦ δήμου, δεσμῶν καὶ μαστίγων ἐκοινώνησεν. Ἐν
 δὲ τῷ ἔλκεσθαι, καλὸν ἔχοντα τὸ σῶμα ἰδόντες οἱ
 ἔλκοντες, ἠλέησαν· καὶ πρὸ τῶν πυλῶν, ἔτι μὲν ἐμ-
 πνέοντα, ἀποθανεῖν δὲ προσδοκώμενον ἔρριψαν· ἀνε- 40
 λόμενοι δέ τινες πρὸς Ζήνωνα διεκόμεσαν· παρ' ᾧ
 τὰ ἔλκη καὶ τὰς πληγὰς ἔτι θεραπευόμενος, ἐτελεύ-
 11 τησε. Γαζαῖοι δὲ τὸ μέγεθος ἀναλογιζόμενοι τοῦ
 οἰκείου τολμήματος, περιδεεῖς ἦσαν, μὴ οὐκ ἀνέξεται

¹ In cod. Fuk. ἄνωθεν: id est, altare sublime erexit, constructa scilicet subtus abside, ut martyrum reliquias ibi deponeret.

Verba autem illa ἐν αὐτῷ infra locanda sunt ante verbum ἀπέθετο. VALESIUS. ἄνωθεν Scal.

que ad Gazæorum navale se contulisset, illic abditus delitescibat. Ibi mulier ei occurrens, reliquias tradidit. Eas ille domi abditas aliquamdiu servavit. Postea vero episcopatum illius ecclesiæ sortitus: id autem contigit principatu Theodosii: basilicam extra urbem ædificavit; et altare sublime erexit, et martyrum reliquias deposuit, juxta Nestorem confessorem. Qui cum consobrinis suis, dum viverent, familiariter versatus, et una cum illis a populo comprehensus, vincula ac flagella simul cum iis pertulerat. Sed inter trahendum ii qui eum raptabant, conspecta illius pulcritudine, juvenem miserati sunt: et extra urbis portas projecerunt, adhuc quidem spirantem, sed qui brevi moriturus sperabatur. Inde quidam eum tollentes, ad Zenonem deportarunt: apud quem dum ulceribus ejus ac plagis medicina adhiberetur, animam exhalavit. At Gazæi gravitatem facinoris sui animo reputantes, metuere cœ-

ὁ βασιλεὺς ἀτιμωρήτους σφᾶς καταλιπεῖν· ἤδη γὰρ 45
καὶ φημὶ τις διεφοίτα, ὡς χαλεπῶς φέρει, καὶ ἀπο-
12 δεκατοῦν τὸ πλῆθος σπουδάζει^k. Ἦν δὲ ταῦτα ψευ-
δος, καὶ θρύλλος^l μόνον, ὡς εἰκὸς, δημῳδῆς, ὑπὸ τῆς 193
δειλίας τοῦ συνειδέναι ᾧ πεπράχασιν ἐν τοῖς πολλοῖς
περιφερόμενος. Ἐπειδὴ οὐδὲ τοῦτο δὴ τὸ πρὸς Ἀλε-
ξανδρέας γεγονὸς ἐπὶ Γεωργίου, οὐδὲ ἐν γράμμασιν
13 ἐμέμψατο τοῖς Γαζαίοις. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἡγούμενον 5
τότε τοῦ ἔθνους τὴν ἀρχὴν ἀφείλετο, καὶ ἐν ὑπονοίᾳ
εἶχε· καὶ ἀγώγιμον ποιήσας, τὸ μὴ θανάτου καταψη-
φίσασθαι, φιλανθρωπίαν ἐλογίσατο· ἐπηγιάτο δὲ αὐ-
τὸν, καθότι τινὰς τῶν Γαζαίων, οἱ τῆς στάσεως καὶ 10
τῶν φόνων ἄρξαι ἐλέγοντο, συλλαβόμενος ἐν δεσμοῖς
εἶχεν, ὡς κατὰ νόμους εὐθύνας ὑφέζοντας· Τί γὰρ,
φησὶν, ἔδει αὐτοὺς ἀπάγεσθαι, εἰ^m Γαλιλαίους ὀλίγους,
ἀνθ' ὧν πολλὰ εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς θεοὺς ἠδίκησαν,
ἡμύναντο; Καὶ τὰ μὲν ὧδε ἐλέγετοⁿ.

^k σπουδάζει B.^m eis Γ. B. Steph. Genev. οἱ^l Rectius θρύλλος. Vide G. Din-
dorf. ad Θρύλλος in Stephan.
Thesaur. Nov.

Christ. ei Vales.

ⁿ Ita B. Steph. Genev. λέγεται
Vales. ἐθρυλλεῖτο Niceph.

perunt, ne imperator ipsos impune abire non sineret. Jam enim rumor sparsus fuerat, indignari illum, et decimum quemque ex plebe necari statuisset. Sed id falsum erat, ac rumor duntaxat popularis, ex metu, ut credibile est, et ex eorum quæ gesserant conscientia, per vulgus dispersus. Siquidem imperator, ne id quidem quod erga Alexandrinos ob Georgii cædem fecerat, Gazæos per literas reprehendit. Immo consularem, qui tunc provinciam illam regebat, exauctoravit, suspectumque habuit: et in iudicium adductum clementiæ suæ tribui voluit quod nequaquam morte mulctaret. Incusabat autem illum, quod quosdam ex Gazæis qui seditionis ac cædis auctores fuisse dicebantur, comprehensos in vincula conjecerat, ut ex legum præscripto iudicium subirent. Quid enim, inquit, illos duci necesse erat, qui paucos Galilæos pro multis injuriis quibus ipsos ac deos ipsorum affecerant, ulți essent? Et hæc quidem ita gesta esse perhibentur.

ΚΕΦ. Ι'.

15

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνος, καὶ τῶν ἐν Ἡλίου πόλει παρθένων, ὑπὸ συνῶν ἀναιρεθεισῶν, καὶ περὶ τοῦ ξένου μαρτυρίου Μάρκου τοῦ Ἀρεθουσίων ἐπισκόπου.

- 1 Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Ἰλαρίων μοναχὸς ἐπιζητούμενος παρὰ τῶν Γαζαίων, ἔφυγεν εἰς Σικελίαν. Ἐνθα δὴ 20 ξύλα συλλέγων ἐκ τῶν ἐρήμων ὀρών, καὶ ἐπὶ τῶνⁿ ὥμων φέρων, ἐν τῇ πόλει διεπώλει· καὶ ὅσον ἀποζῆν, τούτῳ τῷ τρόπῳ τὴν καθημέραν τροφὴν ἐπορίζετο.
- 2 Καταμνηνθεὶς δὲ ὅστις εἶη καὶ οἷος ὑπὸ δαιμονῶντος 25 ἀνδρὸς τῶν ἐπισήμων, τοῦ δαιμονῶν αὐτὸν ἀπαλλάξας, ἦλθεν εἰς Δαλματίαν. Μέγιστα τε καὶ παράδοξα σὺν θείᾳ δυνάμει κἀνταῦθα κατορθώσας, ὥς καὶ τὴν θάλασσαν εὐχῇ στηῆσαι ἐξ ὑπονοστήσεως ἐπι- κλύσαι τὴν ξηρὰν κατατρέχουσαν, πάλιν ἔνθεν ἀνε- 30
- 3 χώρησεν. Οὐ γὰρ καταθύμιον ἦν αὐτῷ, διατρίβειν παρὰ τοῖς ἐπαινοῦσιν· ἀλλ' ἐν τῷ τοὺς τόπους ἀμείβειν, ἐσπούδασεν ἄδηλος εἶναι, καὶ τὴν κρατοῦσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν διαλύειν ταῖς συχναῖς μετοικήσεσι.

ⁿ τῶν inconsulto om. Vales.

CAPUT X.

De Sancto Hilarione, et de Virginibus Heliopoli a suis interemptis. Et de atrocissimo martyrio Marci Arethusiorum episcopi.

Per idem tempus Hilario quoque monachus a Gazæis quæsitus, in Siciliam se recepit. Ibi ligna ex desertis montibus colligens, et humeris suis in urbem portans vendebat: eoque pacto quantum ad vitam sufficit, quotidianum sibi parabat alimentum. Tandem vero quisnam et qualis esset, indicatus a viro nobili qui a dæmonio vexabatur; postquam eum immundo spiritu liberasset, trajecit in Dalmatiam. Et cum illic quoque divina virtute maxima miracula perpetrasset, adeo ut mare ipsum, quod æstu quodam terris superfundebatur, oratione sua constrinxerit, inde rursus abscessit. Neque enim jucundum illi erat, apud eos morari qui ipsum laudarent: sed loca commutando, obscurus esse, et famam quæ de ipso vulgabatur, crebris migrationibus studebat abolere.

4 Τὸ δὲ τελευταῖον παραπλέων τὸν Κύπρον, κατήρην 35
 εἰς Πάφον. Προτραπείς τε παρὰ τοῦ τότε Κυπρίων
 ἐπισκόπου, ἡγάπησε τὴν ἐνθάδε διατριβήν, καὶ περὶ 194
 Χάρβυριν^ο, χωρίον οὕτως ἐπονομαζόμενον, ἐφιλοσό-
 φει. Τοῦ μὲν οὖν μὴ μαρτυρῆσαι τὸν ἄνδρα τοῦτον,
 αἴτιον ἢ φυγή· ἔφυγε δὲ, καθότι πρόσταγμά ἐστιν
 ἱερὸν, μὴ περιμένειν τοὺς διώκοντας· εἰ δὲ ληφθεῖεν 5
 διωκόμενοι, ἀνδρείους^ρ γενέσθαι, καὶ κρείττους τῆς
 5 τῶν διωκόντων ἀνάγκης. Οὐ παρὰ μόνοις δὲ Γαζάι-
 οῖς καὶ Ἀλεξανδρεῦσι τὰ εἰρημένα κατὰ τῶν Χρι-
 στιανῶν ἐτολμήθη· φαίνονται δὲ τούτους ὁμότητος
 ὑπερβολῇ νενικηκότες, οἱ τὴν πρὸς τῷ Λιβάνῳ Ἡλι- 10
 ούπολιν, καὶ τὴν Ἀρέθουσαν τῆς Συρίας οἰκοῦντες.
 6 Οἱ μὲν γὰρ, ἄπιστον δὲ καὶ λέγειν, εἰ μὴ τινες τῶν
 κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γεγονότων ἀνήγγειλαν, παρθένους
 ἱερὰς ἀθήεις ὀράσθαι παρὰ πλήθους, δημοσίᾳ γυμνὰς
 ἐσθῆτος ἵστασθαι κατηνάγκασαν, εἰς κοινὸν τῶν βου- 15
 λομένων θεάτρον τε καὶ ὕβριν· ἐμπαροινήσαντες δὲ

^ο In cod. Fuk. *χάρκυριν*. Apud Niceph. *χαρύβριν*. Epiphanius Caryl-
 dim habet, corrupte, ut apparet. VALESIIUS.
^ρ ἀνδρεῖοι B. Steph. Genev.

Ad extremum, cum Cyprum præternavigaret, appulit Paphum. Invitatusque ab eo qui tunc temporis Cypriorum erat episcopus, ibi degere constituit, et juxta locum qui Charburis dicitur, philosophatus est. Et fuga quidem obstitit, quominus hic vir martyrio perfungeretur. Idcirco autem fugit, quia Dei præceptum est, ne persecutores exspectemus: sed ut si comprehensi fuerimus, forti animo simus, et persecutorum violentiam superemus. Porro hæc quæ supra commemoravi adversus Christianos facinora, non apud solos Gazæos et Alexandrinos tentata sunt. Sed qui Heliopolim ad montem Libanum sitam, et qui Arethusam Syriæ incolunt, istos crudelitate longe supergressi fuisse videntur. Nam illi quidem, quod profecto incredibile esset, nisi quidam eorum qui tunc temporis vixere, id commemorassent; sacratas Deo virgines, quibus insolens erat a populo conspici, vestibus nudatas, in publico stare coegerunt, ad commune omnium spectaculum ac ludibrium.

πρότερον ἢ ἐδόκει, τὸ τελευταῖον ἀνέκειρον αὐτάς· καὶ
 διχῇ ἀνατεμόντες, ἐπὶ τὴν βρῶσιν τῶν ἐγκάτων προσ-
 εκαλοῦντο τοὺς χοίρους, συνήθει τούτοις τροφῇ ἐπι-
 πολῆς τὰ σπλάγχνα καλύψαντες, ὥστε μὴ ῥαδίως 20
 τοὺς ὕς διακρίνειν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης τῆς συνήθους
 τροφῆς ὀρεγομένους, καὶ τὰ ἀνδρόμεα κρέα σπαράτ-
 7 τειν. Ὡς δὲ συμβάλλω, εἰς τοσαύτην ὁμότητα κατὰ
 τῶν ἱερῶν παρθένων προήγαγε τοὺς Ἑλιουπολίτας,
 τὸ κωλυθῆναι¹, καθὸ πάτριον ἦν αὐτοῖς πρότερον, ἐκ- 25
 πορνεύεσθαι παρὰ τοῦ προστυχόντος τὰς ἐνθάδε παρ-
 θένους, πρὶν τοῖς μνηστῆρσι συνελθεῖν εἰς γάμον. Ὁ
 γὰρ Κωνσταντῖνος καθελὼν τὸν ἐν Ἑλιουπόλει τῆς
 Ἀφροδίτης νεῶν, τότε πρῶτον παρ' αὐτοῖς ἐκκλησίαν
 εἰδείματο, καὶ νόμφ διεκώλυσε τὰς συνήθεις ἐπιτελεῖν¹ 30
 8 πορνείας. Ἀρεθοῦσιοι δὲ Μάρκον τὸν γενόμενον αὐ-
 τῶν ἐπίσκοπον, γηραλέον ὄντα, πολιᾶ τε καὶ βίῳ αἰ-
 δέσιμον, ἐλεεινῶς διεχρήσαντο. Τοῦτον δὲ καὶ πρότε-
 ρον ἐν ὀργῇ εἶχον· προθυμότερον γὰρ ἢ κατὰ πειθῶ,
 Κωνσταντίου βασιλεύοντος, τοὺς Ἑλληνιστὰς εἰς 35

¹ Ita B. Steph. Genev. λυθῇ-
 ναι Vales.

¹ Ita B. Steph. Genev. ποιεῖν
 Christ. Scal. Vales.

Cumque omni contumeliæ genere eas prius affecissent, tandem decalvarunt: et medias dissecantes, ad viscera earum devoranda porcos provocarunt; cibo illis consueto superficiem viscerum ita operientes, ut porci non facile internoscerent, sed consuetum cibum appetentes, necessario humanas etiam carnes discernerent. Porro Heliopolitæ ad hanc adversus sacras virgines crudelitatem proruperunt hanc ob causam, ut equidem conjicio, quod interdictum ipsis fuerat, ne juxta morem patrum virgines suas obvio cuique stuprandas exponerent, priusquam sponsis legitimis jungerentur. Etenim Constantinus, destructo apud Heliopolitas Veneris templo, primum illic ecclesiam ædificaverat; et lege lata prohibuerat ne consueta stupra in posterum perpetrarent. Arethusii vero Marcum, qui ipsorum episcopus fuerat, senem admodum, nec vita minus quam canitie venerandum, miserabili mortis genere interemerunt. Cui quidem jam pridem infensi erant. Nam

Χριστιανισμὸν ἐπανῆγε, καὶ τὸν παρ' αὐτοῖς σεμνό-
 9 τατον καὶ πολυτελέστατον ναὸν^s καθεῖλεν. Ἐπεὶ δὲ
 μετέπεσεν εἰς Ἰουλιανὸν ἡ ἀρχή, κεκινημένον ἐπ' αὐ-
 τὸν τὸν δῆμον ὀρώων, ἅμα δὲ καὶ κατὰ πρόσταγμα
 βασιλέως καταδικασθεῖς, ἡ τὴν ἀποτίμησιν τοῦ ναοῦ⁴⁰
 ἐκτίσαι, ἡ τοῦτον ἀνοικοδομῆσαι· λογισάμενος ὡς
 ἀδύνατον ἐκάτερον, Χριστιανῶ δὲ ἄλλως ἀθέμιτον τὸ
 10 δεύτερον, μήτι^t γὰρ δὴ ἱερεῖ, ἔφυγε τὰ πρῶτα. Μαθὼν 195
 δὲ δι' αὐτὸν κινδυνεύειν πολλοὺς, ἐλκυσμάτων τε καὶ
 δικαστηρίων καὶ τῶν ἐν τούτοις πειρᾶσθαι δεινῶν,
 ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς φυγῆς, καὶ ἐθέλοντῆς ὅ τι βού-
 11 λουντο αὐτὸν δρᾶν τῷ πλήθει προσήγαγεν. Οἱ δὲ, ἐξ 5
 ὧν ἔδει πλεόν ἐπαινεῖν αὐτὸν ὡς φιλοσόφῳ πρέπου-
 σαν πρᾶξιν ἐπιδειξάμενον, ὑπερπεφρονῆσθαι νομί-
 σαντες, πᾶς ὁ δῆμος ἐπ' αὐτὸν ἐχώρησε· καὶ διὰ τῶν
 ἀγνιῶν^u εἴλκον, ὠθοῦντες καὶ τίλλοντες, καὶ ἡ ἔτυχε
 τῶν μελῶν, ἕκαστος παίοντες· ἐσπουδάζετο δὲ τὸ 10
 δρᾶμα ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, καὶ πάσῃ ἡλικίᾳ, μετὰ

^s σεμνὸν B. Steph. Genev. ναὸν
 Christ. Scal. Curt. Vales.

^t μήτοι B. Niceph.

^u ἀγνῶν B.

regnante Constantio, in traducendis ad Christianam religionem Gentilibus acriorem se ostenderat, quam esse solent ii qui verbis suadent: et sanctissimum apud ipsos ac magnificentissimum templum destruxerat. Postea vero imperio ad Julianum translato, cernens populum in se concitatum; simulque imperatoris edicto condemnatus, ut aut pretium quanti templum aestimatum fuisset persolveret, aut illud restauraret: cum neutrum horum a se fieri posse animadverteret, posterius autem illud nefas esse homini Christiano, nedum sacerdoti; primum quidem fugam arripuit. Sed ubi multos sua causa periclitari raptarique, et judicia ac tormenta subire comperit, rediit ex fuga, seque sua sponte obtulit multitudini, ut quocumque placuisset modo in ipsum sævirent. Illi vero qui hominem laudare debuerant, utpote qui dignum philosopho facinus edidisset, spretos se potius hoc facto existimantes, universi facto impetu in eum irruerunt: et per compita eum trahentes, pulsare ac vellicare cœperunt, quæ quisque vellet membra ferientes. Nec viri solum, sed et feminæ, et omnis promiscue

προθυμίας καὶ ὀργῆς· ὥς καὶ σπαρτίοις λεπτοῖς τὰ
 ὄτα αὐτοῦ διατεμεῖν· παῖδες δὲ εἰς διδασκάλους φοι-
 τῶντες, παίγνιον ἐποιοῦντο τὸ πρᾶγμα· καὶ μετεωρί-
 ζοντες αὐτὸν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν^ν κυλίοντες, ἀντέπεμπόν¹⁵
 τε καὶ ἀνεδέχοντο^χ ταῖς γραφίσι, καὶ ἀφειδῶς κατε-
¹² κέντουν. Ἐπεὶ δὲ ἅπαν τὸ σῶμα τραυματίας ἐγένετο,
 ἔτι δὲ ὁμως ἐνέπνεε, μέλιτι καὶ γάρῳ ἀλείψαντες αὐ-
 τὸν, καὶ σαργάνῃ ἐμβαλόντες, πλέγμα δὲ τοῦτο ὀλό-
 σχοινον, εἰς ὕψος ἦραν. Ἡνίκα δὴ^ν λέγεται, σφηκῶν²⁰
 καὶ μελισσῶν ἐφιπταμένων αὐτῷ καὶ τὰς σάρκας
 κατεσθιουσῶν, πρὸς τοὺς Ἀρεθουσίους εἰπεῖν, ὥς αὐ-
 τὸς ὑψηλὸς εἶη· τοὺς δὲ ταπεινοὺς ὀρᾶ καὶ χαμαὶ
 ἐρχομένους, καὶ κατὰ τοῦτο ἑαυτῷ τε κάκείοις συμ-
¹³ βάλλειν ἔσσεσθαι τὰ μετὰ ταῦτα. Λόγος δὲ τὸν τότε²⁵
 ὑπαρχον, Ἑλληνιστὴν μὲν ἐς τὰ μάλιστα ὄντα, γεν-
 ναῖον δὲ τὸ ἦθος, ὥς καὶ εἰσέτι νῦν τὴν περὶ αὐτοῦ
 δόξαν κρατεῖν, θαυμάσαντα Μάρκον τῆς ἐγκρατείας,
 παρρησιάσασθαι πρὸς τὸν^z βασιλέα, καὶ μέμψασθαι,³⁰

^ν ἑαυτοὺς Christ.^χ ἀντεδέχοντο C.^ν Ita B. ut conjecerat Valesius.

δὲ ceteri.

^z τὸν om. B.

ætas, alacri animo et ira succensi, certatim huic operi incumben-
 bant: adeo ut tenuibus funiculis aures ejus absciderint. Sed et
 pueri qui scholas frequentabant, ludicrum ex eo fecerunt: eum-
 que in sublime tollentes, et in se ipsum volventes, jactabant ad se
 invicem atque excipiebant, stilis eum atrociter configentes. Cum-
 que jam toto corpore vulneratus, adhuc tamen spiraret, melle et
 liquamine perunctum, et in sportulam ex juncis textam conjec-
 tum, sublimem expulerunt [extulerunt]. Quo quidem tempore,
 cum apes et vespæ ad eum advolarent, carnesque ejus exederent,
 Arethusiis dixisse fertur, se quidem sublimem esse: ipsos vero
 abjectos humique repentes ab se conspici: atque ex eo conjicere
 se, quænam sibi et ipsis sors brevi eventura esset. Aiunt etiam
 eum qui tunc temporis præfectus erat prætorii, Gentilium quidem
 superstitioni admodum deditum, moribus tamen adeo eximium, ut
 ad hoc usque tempus fama illius perseveret, Marci admiratum
 constantiam, libere reprehendisse imperatorem: cum diceret ipsos

ὡς εἰκότως αἰσχύνῃν ὀφλισκάνουσι, κεκρατημένοι
παρ' ἐνὸς γέροντος, πρὸς τοσαύτας βασάνους ἀνδρείως
ἀντιταξαμένον· καὶ κινδυνεύειν αὐτοὺς γελοίους εἶ-
14 ναι· ἐνδοξοτέρους δὲ οὓς ταῦτα δρῶσιν. Ὁ μὲν οὖν
μακάριος, ἐπὶ τοσοῦτον γενναίως πρὸς τὸν Ἀρεθου- 35
σίῳν θυμὸν καὶ τὰς πολλὰς βασάνους ἀντέσχευ, ὡς
καὶ πρὸς αὐτῶν ἐπαινεθῆναι τῶν Ἑλληνιστῶν.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

196

Περὶ Μακεδονίου, Θεοδούλου, Γρατιανοῦ^a, Βουσίριδος, Βασιλείου καὶ Εὐ-
ψυχίου, τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις μαρτυρησάντων.

1 Ἐν δὲ τῷ τότε, καὶ Μακεδόνιος, Θεόδουλος τε καὶ 5
Τατιανὸς οἱ Φρύγες, ἀνδρείως ἐμαρτύρησαν. Ἐπεὶ
γὰρ ἐν Μίσῳ^b, πόλις δὲ ἦδε Φρυγῶν, τὸν ἐνθάδε νεὼν
ἠνέωξε, καὶ ὑπὸ χρόνων ῥυπτοῦντα ἐξεκάθηρεν ὁ τοῦ
ἔθνους ἡγούμενος, νύκτωρ ἐπεισελθόντες, τὰ ἀγάλ- 10
2 ματα συνέτριψαν. Ὡς αἰτίων δὲ τούτων συλληφθέν-

^a Lege Τατιανοῦ.

^b In cod. Fuk. Μύρω. Sed
non dubito quin scribendum sit
Μήρω, quemadmodum legit Epi-

phanus Scholasticus. VALE-
SIUS. Μύρω Christoph. Curt.
Scal. Μηρῷ Socrat. Μίσῳ Ni-
ceph.

probrio et ignominia merito affici, qui, a sene tot tantosque cru-
ciatus fortiter perpesso, victi essent. Periculumque esse, ne ipsi
quidem ridiculi evaderent; ii vero quos ita tractarent, illustriores
redderentur. Marcus igitur Arethusiorum furori ac multiplicibus
tormentis tanta animi fortitudine restitit, ut ab ipsis etiam Genti-
libus eo nomine sit laudatus.

CAPUT XI.

*De Macedonio, Theodulo, Gratiano, Busiride, Basilio et Euppsychio,
qui tunc martyrio perfuncti sunt.*

Eodem tempore Macedonius, Theodulus et Tatianus, Phryges,
forti animo martyrium pertulerunt. Nam cum Mero, quæ urbs
est Phrygiæ, rector provinciæ templum aperuisset, et diuturno
situ ac sordibus oppletum repurgasset, illi noctu ingressi, simula-
cra contriverunt. Cumque alii tanquam hujus facinoris auctores
comprehensi, et pœnas jam daturi essent, sese ipsi indicarunt.

των ἄλλων καὶ τιμωρεῖσθαι μελλόντων, σφᾶς αὐτοὺς
 3 κατεμήνυσαν. Ἐξὸν δὲ εἴ γε θύειν ἡνέσχοντο, μηδὲν
 παθεῖν, ὥς ἐν τούτῳ μόνῳ ἀπολογεῖσθαι ὑπὲρ τῶν
 ἡμαρτημένων ὁ ἄρχων οὐκ ἔπειθε, πολλοῖς αὐτοὺς 15
 ἡκίσατο τρόποις· τελευταῖον δὲ ἐσχάrais ἐπιθεῖς, πῦρ
 ὑφῆψεν· οἱ δὲ, καιόμενοι, Εἰ κρεῶν ὀπτῶν, ἔφασαν,
 ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀμάχιε^c, τοῦτο γὰρ ὄνομα ἦν τῷ ἄρχον-
 τι, καὶ ἐπὶ τὰς ἐτέρας πλευρὰς πρὸς τὸ πῦρ ἡμᾶς
 στρέψον, ἵνα μή σοι γενομένῳ ἡμίοπτοι γενόμενοι^d 20
 ἀηδεῖς φαινώμεθα. Καὶ οἱ μὲν ὧδε γενναίως διαγενό-
 4 μενοι, ἐν ταῖς τιμωρίαις τὸν βίον ἀπέθεντο. Φασὶ δὲ
 καὶ Βούσιριν ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας λαμπρὰν καὶ
 ἀνδρειοτάτην ὁμολογίαν ὑπομεῖναι διὰ τὴν θρησκείαν.
 Ὃν τῆς αἰρέσεως ὄντα τότε τῶν καλουμένων Ἐγκρα- 25
 τιτῶν, συλλαβὼν ὁ τοῦ ἔθνους ἄρχων, ὥς νεανιευσά-
 μενον κατὰ τῶν Ἑλληνιστῶν αἰκίζεσθαι ἡβούλετο.
 Καὶ δημοσίᾳ προαγαγὼν πρὸς τὸ βασανιστήριον ξύ-
 5 λον, αἰωρεῖσθαι προσέταπεν. Ὁ δὲ Βούσιρις ἀνα-

^c In cod. Fuk. ὦ Ἀμάχιε, cor-
 rupte pro Ἀμάχιε. Sic enim im-
 pius ille præsides vocatur in Me-
 nologio Græcorum, die duode-

cimo Septembris. VALESIIUS.
 Ἀμάχιε Christ. Curt. Scal. Ἀμά-
 χιε Socrat. iii. 15, 8.

^d γενώμεθα J.

Cum autem ipsis liceret illæsis abire, si modo diis sacrificare vo-
 luissent; postquam præsides ipsis persuadere non potuit, ut vel hoc
 uno satisfactionis genere scelus suum diluerent, multis eos modis
 excruciauit. Ad extremum vero craticulis imposuit, ignemque
 subiecit. Illi dum cremarentur: si carnes assas, aiebant, concu-
 piscis, O Amachi, id enim nomen erat præsidis, alterum nobis
 latus ad ignem obverte, ne gustanti tibi insuaves videamur, si se-
 miassi simus. Et hi quidem cum ad hunc modum fortiter persti-
 tissent, in tormentis animam exhalarunt. Aiunt præterea, An-
 cycræ in Galatia Busirim forti ac generosa confessione fidei nostræ
 inclaruisset. Qui cum esset, eo quidem tempore, ex secta eorum
 qui Encratitæ dicuntur, comprehensus est ut cæderetur a præside
 illius provincię, eo quod Gentilibus insultasset. Admotum igitur
 eculeo, præsides sublimem tolli præcepit. At Busiris manibus ad
 caput sublatis, latera nudavit. Dixitque præsidi, non esse opus

σχών^e τὴν χεῖρε πρὸς τὴν κεφαλὴν, ἐγύμνωσε τὰς³⁰
 πλευράς· καὶ μὴ μάτην χρῆναι πονεῖν τοὺς δημίους
 πρὸς τὸν ἄρχοντα ἔφη, ἀνάγοντας αὐτὸν ἐπὶ τὸ ξύ-
 λον, καὶ πάλιν κατὰγοντας· ἐτοίμως γὰρ καὶ δίχα
 τούτου ἐφ' ὅσον βούλεται, παρέξιν τὰς πλευρὰς τοῖς
 βασιανισταῖς. Θαυμάσας δὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὁ ἄρχων,³⁵
 μᾶλλον τῇ πείρᾳ κατεπλάγη. Αἰκιζόμενος γὰρ ταῖς
 ὀνυξὶ τὰς πλευρὰς μέχρῃς ὅτε τῷ ἄρχοντι ἐδόκει, διε-
 καρτέρησε^f τὴν χεῖρε ἀνέχων, καὶ τὰς πληγὰς προθύ-
 μως δεχόμενος. Ἐν δεσμοῖς δὲ μετὰ ταῦτα γενό-
 μενος, ἀνείθη οὐκ εἰς μακρὰν ἀγγελθέντος ἀνηρῆσθαι⁴⁰
 Ἰουλιανόν· καὶ μέχρι τῆς Θεοδοσίου βασιλείας ἐπε-
 βίω· καὶ πρὸς τὴν καθόλου ἐκκλησίαν μετέθετο, κα-
 ταγνοὺς τῆς προτέρας αἰρέσεως. Λόγος δὲ κατὰ τοῦ-
 τον τὸν χρόνον μαρτυρία τὸν βίον μετελθεῖν Βασίλειον⁴⁵
 πρεσβύτερον τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐκκλησίας, καὶ Εὐψύχιον
 Καισαρέα Καππαδόκην τῶν εὐπατριδῶν, ἑναγχος γὰρ¹⁹⁷
 μετὴν ἀγόμενον, καὶ οἷον ἔτι νυμφίον ὄντα. Συμ-
 βάλλω δὲ, τὸν μὲν Εὐψύχιον ἀναιρεθῆναι διὰ τὸν
 ναὸν τῆς Τύχης, ἐφ' ᾧ τότε καθαιρεθέντι, ὥς ἐν τοῖς

^e ἀγαθὸν B. Steph. Genev.
 corr. Scal. Vales.

^f διεμαρτύρισε J. διεμαρτύρησε
 Scal.

ut lictores ipsum in eculeum levando ac postea deponendo, frustra fatigaretur. Se enim absque hoc ministerio, latera sua quandiu vellet tortoribus ultro præbiturum. Admiratus pollicitationem præses, ipsius rei experimento magis stupefactus est. Nam cum latera ejus quandiu placuit præsidii, unguibus ferreis lacerarentur, manibus supra caput elatis, plagas alacri animo sustinens perseveravit. Post hæc conjectus in vincula, haud multo post liberatus est, cum mors Juliani nuntiata esset; et ad principatum usque Theodosii superstes fuit: damnataque priore hæresi, ad catholicam ecclesiam se contulit. Eodem tempore martyrio vitam finisse dicuntur Basilius, Ancyranæ ecclesiæ presbyter, et Eupsychius, Cæsariensis Cappadox, nobili genere ortus: qui recens uxorem duxerat, et adhuc quasi sponsus erat. Et Eupsychius quidem, quantum conjectura assequor, propter templum genii

πρόσθεν εἴρηται, κοινῇ πάντες Καισαρεῖς τῆς τοῦ 5
 βασιλέως ὀργῆς ἐπειράθησαν· οἱ δὲ τῆς καθαιρέ-
 σεως αὐτουργοὶ, δίκην ἔδοσαν· οἱ μὲν θάνατον, οἱ δὲ
 9 τὴν πατρίδα φεύγειν καταδικασθέντες. Ὁ δὲ Βασίλειος
 περὶ τὸ δόγμα σπουδαῖος γεγονώς, ἐφ' ὅσον μὲν ἦρχε
 Κωνστάντιος, τοῖς τὰ Ἀρείου φρονούσιν ἀντέπραττε· 10
 καὶ διὰ τοῦτο ψήφω τῶν ἀμφὶ τὸν Εὐδόξιον ἐκωλύθη
 10 ἐκκλησιάζειν. Ἐπεὶ δὲ Ἰουλιανὸς μόνος τὴν ἀρχὴν·
 διεῖπεν, ὁ Βασίλειος περιϋὼν τοὺς Χριστιανούς δημο-
 σία καὶ περιφανῶς προὔτρεπετο, τῶν οἰκείων ἔχεσθαι
 δογμάτων, καὶ μὴ τοῖς Ἑλλήνων θύμασι καὶ σπον- 15
 δαῖς μαινεσθαι· ἀντ' οὐδενὸς δὲ ἡγείσθαι τὰς γινο-
 μένας εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως τιμὰς, προσ-
 καίρους ταύτας ἀποφαίνων^g ἐπὶ μισθῷ διηνεκοῦς
 11 ἀπωλείας. Ταῦτα σπουδάζων, ἐν ὑπονοίᾳ τε καὶ μίσει 20
 παρὰ τοῖς Ἑλληνισταῖς ὦν, δημοσίᾳ θύοντας ἰδὼν
 ἔσθη· καὶ μέγα ἀνοιμώξας, ἠϋξάτο^h μηδένα Χριστια-
 νὸν τῆς τοιαύτης πειραθῆναι πλάνης. Ἐκ τούτου δὲ
 συλληφθεῖς, παρεδόθη τῷ ἡγουμένῳ τοῦ ἔθνους· καὶ

^g Ita C. ἀποφαίνόμενος ceteri.

^h ἠϋχετο C. Niceph.

publici interfectus est : quo tunc temporis destructo, universi Cæ-
 sarienses, sicut antea retulimus, in principis offensionem venerunt.
 Qui vero templum illud suis manibus subverterant, pœnas dedere :
 alii morte, alii exsilio multati. Basilius vero Christianæ fidei de-
 fensor acerrimus, quamdiu quidem Constantius imperium obtinuit,
 fortissime restiterat Arianis ; atque ob hanc causam Eudoxiani,
 ne plebem colligeret, ei interdixerunt. Ubi vero Julianus solus
 imperio potitus est, regionem circumiens Basilius, Christianos
 palam ac publice hortabatur, ut doctrinæ suæ tenaciter adhære-
 rent, nec Gentilium sacrificiis ac libationibus sese polluerent :
 neve honores ipsis ab imperatore delatos magni facerent, quos
 momentaneos esse ostendebat, sed perpetuo exitio compensandos.
 His rebus intentus, atque idcirco suspectus et invisus Gentilibus,
 cum aliquando eos publice sacrificantes vidisset, constitit : et gra-
 viter ingemiscens, Deum precatus est, ne quis Christianorum ejus-
 modi errore caperetur. Hanc ob causam comprehensus, præsidi

πολλὰς βασάνους ὑπομείνας, παρὰ πάντα τὸν ἀγῶνα ²⁵
¹¹ ἀνδρείως τὴν μαρτυρίαν διήνυσσε. Καὶ τὰ μὲν ὧδε, εἰ
καὶ παρὰ γνώμην τῷ βασιλεῖ ἀπέβη, οὐκ ἀγεννεῖς¹,
οὐδὲ ὀλίγους μάρτυρας, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἡγεμονίας
ἀπέδειξε γεγενῆσθαι· σαφηνείας δὲ χάριν συναγαγὼν
πάντας ὁμοῦ διεξῆλθον, εἰ καὶ διάφορος ἦν ὁ καιρὸς ³⁰
τῆς ἐκάστου μαρτυρίας.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Περὶ Λουκίφερος καὶ Εὐσεβίου, τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων· καὶ ὡς Εὐσέβιος,
σὺν Ἀθανασίῳ τῷ μεγάλῳ καὶ λοιποῖς ἐπισκόποις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
σύνοδον συνεκρότησαν, κυρώσαντες τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, καὶ ὁμοφύες ³⁵
Πατρὶ καὶ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀρισάμενοι, καὶ περὶ οὐσίας καὶ
ὑποστάσεως ἐθέσπισαν.

¹ Μετὰ δὲ τὴν Ἀθανασίου κάθοδον, Λουκίφερ ὁ
Καράλλων τῆς Σαρδονίας^k ἐπίσκοπος, καὶ Εὐσέβιος ⁴⁰
ὁ Βερκέλλων¹ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λιγύων^m, ἐκ τῶν ἄνω
Θηβῶν ἐπανῆλθον. Ἐνθάδε γὰρ ἐπὶ Κωνσταντίου

¹ ἀγεννεῖς γὰρ C.

^k Καράλων et Σαρδανίας Socrat.

iii. 5. Σαρδινίας Christ.

¹ Βρεκέλλων Socrat. Niceph.

^m Ita C. Christ. Curt. Λιβύων
ceteri, et Niceph.

provinciae offertur. Multaque in toto certamine perpressus tor-
menta, forti animo martyrium consummavit. Et hæc quidem licet
præter voluntatem principis acciderint, non paucos tamen nec
obscuros martyres, ejus quoque temporibus exstitisse coarguunt.
Cæterum majoris perspicuitatis causa, omnes simul collectos com-
memoravi, tametsi diversis temporibus singuli martyrium pertu-
lerint.

CAPUT XII.

*De Lucifero et Eusebio, Occidentis partium episcopis : et quomodo
Eusebius una cum magno Athanasio et reliquis episcopis synodum
Alexandriæ congregavit, in qua fides Nicæna confirmata est, et
Spiritus Sanctum ejusdem cum Patre et Filio naturæ esse de-
cretum, et de substantia atque hypostasi definitum est.*

Post reditum Athanasii, Lucifer Caralis in Sardinia episcopus,
et Eusebius Vercellarum quæ civitas est Liguriæ in Italia, ex su-
periore Thebaïde reversi sunt. Illic enim perpetuo exulare jussi

διηνεκῶς φεύγειν προσετάχθησαν. Ἐπὶ διορθώσει τε
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κοινῇ συνθήκῃ Εὐ- 45
 σέβιος μὲν ἦκεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπως σὺν Ἀθα-
 νασίῳ σύνοδον ἀθροίσῃ ἐπὶ βεβαιώσει τῶν ἐν Νικαίᾳ
 2 δοξάντων. Λουκίφερ δὲ διάκονον τῷ Εὐσεβίῳ συν- 198
 αποστείλας, ὃς αὐτὸν αὐτοῦ παρέστη τῇ συνόδῳ, παρα-
 γενόμενος εἰς Ἀντιόχειαν, ἐν ταραχαῖς τὴν ἐνθάδε
 ἐκκλησίαν κατέλαβεν· ἐσχίζετο μὲν γὰρ τοῖς ἀπὸ τῆς
 Ἀρείου αἵρέσεως, ὧν ἠγεῖτο Εὐζώϊος· διεφέροντο 5
 δὲ, ὡς πρόσθεν εἴρηται, καὶ πρὸς τοὺς σφίσιν ὁμο-
 δόξους οἱ Μελετίου σπουδασταί· μήπω δὲ τούτου
 ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐπανελθόντος, ἐχειροτόνησε Παυλῖνον
 3 ἐπίσκοπον. Ἐν τούτῳ δὲ πολλῶν πόλεων ἐπίσκοποι
 συνελθόντες εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἅμα Ἀθανασίῳ καὶ 10
 Εὐσεβίῳ, τὰ δεδογμένα ἐν Νικαίᾳ κρατύνουσιν. Ὁμο-
 ούσιόν τε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ ἅγιον Πνεῦμα
 ὠμολόγησαν, καὶ τριάδα ὠνόμασαν· οὐ μόνον τε σώ-
 ματιⁿ, ἀλλὰ καὶ ψυχῇ τέλειον χρῆναι δοξάζειν ἄν-
 θρωπον, ὃν ὁ Θεὸς λόγος ἀνέλαβεν, εἰσηγήσαντο, 15
 καθὰ καὶ τοῖς πάλαι ἐκκλησιαστικοῖς φιλοσόφοις ἐδό-

ⁿ στόματι B. Steph. Genev. Niceph. corr. Christ. Vales.

fuerant regnante Constantio. Ac de ecclesiasticis rebus restitu-
 endis inito inter se consilio, Eusebius quidem Alexandriam venit,
 ut illic una cum Athanasio ad confirmandam Nicænae synodi sen-
 tentiam concilium congregaret. Lucifer vero, cum diaconum una
 cum Eusebio misisset, qui synodo vice ipsius interfuit; Antiochi-
 am profectus, ecclesiam ejus loci turbatam reperit. Scissa enim
 erat per Arianos, quibus præsidebat Euzoïus. Sed et fautores
 Meletii, ab illis qui eandem cum ipsis fidem profitebantur, nihil-
 ominus dissidebant. Cumque Meletius nondum ab exsilio rediis-
 set, Lucifer Paulinum episcopum ordinavit. Inter hæc diversarum
 civitatum episcopi Alexandriæ congregati simul cum Athanasio et
 Eusebio, Nicæni concilii decreta confirmant. Et Spiritum Sanc-
 tum Patri et Filio consubstantialem professi sunt, Trinitatemque
 nominarunt: et hominem quem Deus Verbum assumpsit, non
 solum corpore, sed etiam anima perfectum credi debere statue-

4 κει. Ἐπεὶ δὲ ἡ περὶ τῆς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως
 ζήτησις τὰς ἐκκλησίας ἐτάραττε, καὶ συχναὶ περὶ
 τούτων ἔριδες καὶ διαλέξεις ἦσαν, εὖ μάλα σοφῶς μοι
 δοκοῦσιν ὀρίσαι, μὴ ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς ἐπὶ Θεοῦ τούτοις 20
 χρῆσθαι τοῖς ὀνόμασι, πλὴν ἡνίκα τις τὴν Σαβελλίου
 δόξαν ἐκβάλλειν πειρῶτο· ἵνα μὴ ἀπορία ὀνομάτων
 ταυτὸν δόξῃ τις τρισὶ προσηγορίαις καλεῖν, ἀλλ' ἕκα-
 5 στον ἰδίᾳ νοοῖτο τριχῇ. Καὶ τὰ μὲν ὧδε τοῖς τότε ἐν
 Ἀλεξανδρείᾳ συνελθούσιν ἔδοξεν. Ἀπολογούμενος 25
 δὲ ἐν τούτοις Ἀθανάσιος περὶ τῆς αὐτοῦ φυγῆς διεξ-
 ἦλθε τὸν λόγον ὃν περὶ τούτου ἔγραψε.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀρχιερέων, Παυλίνου καὶ Μελετίου· καὶ ὡς Εὐσέ- 30
 βιος καὶ Λουκίφερ πρὸς ἀλλήλους διηνέχθησαν· καὶ ὡς Εὐσέβιος καὶ
 Ἰλάριος τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκρότουν.

1 Καὶ διαλυθείσης τῆς σύνοδου, παραγενόμενος Εὐ-
 σέβιος εἰς Ἀντιόχειαν εὔρεν ἐν διχονοίᾳ τὸν λαόν. 35
 Οἱ γὰρ Μελετίῳ χαίροντες εἰς ταυτὸν συνιέναι Παυ-

runt, quemadmodum etiam antiquis ecclesiæ philosophis placuerat. Et quoniam quæstio de substantia et hypostasi ecclesias conturbabat, crebræque de his vocibus rixæ ac disputationes movebantur, prudenter admodum mihi videntur decrevisse; ubi de Deo sermo est, non esse statim his nominibus utendum, nisi quis forte sententiam Sabellii velit refellere: ne inopia verborum, unam eandemque rem tribus nominibus appellare videatur; sed ut unumquemque seorsum intelligat trifariam distinguens. Et hæc quidem decreta sunt ab iis qui tunc temporis Alexandria in unum convenierunt. Apud quos Athanasius, ut fugæ suæ rationem redderet, orationem recitavit quam de argumento illo conscripserat.

CAPUT XIII.

De Paulino et Meletio, episcopis Antiochiæ: et quomodo inter Eusebium ac Luciferum orta est dissensio: et quod Eusebius atque Hilarius Nicænam fidem asseruerunt.

Finito autem concilio, Eusebius Antiochiam profectus, populum illic dissidentem reperit. Fautores enim Meletii cum Paulino

² λίνῳ οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐκκλησίαζον. Χαλε-
 πῶς δὲ ἐνεγκῶν, ὅτι μὴ δέον παρὰ τὴν πάντων συν-
 αίνεσιν^ο ἢ χειροτονία ἐγεγόνει, οὐδὲν ἐς τὸ φανερόν
 ἐμέμψατο, Λουκίφερα τιμῶν. Οὐδετέρῳ δὲ μέρει κοι-⁴⁰
 νωνήσας, ὑπέσχετο τὰ λυποῦντα ἐκατέρους ἐν συνόδῳ
³ διορθώσειν. Ἐν ᾧ δὲ τὸ πλῆθος πρὸς ὁμόνοιαν συν-
 ἄπτειν ἐσπούδαζεν, ἐπανελθὼν Μελέτιος ἐκ τῆς ὑπερ-
 ορίας, κεχωρισμένους εὐρὼν τοὺς τὰ αὐτῷ^ν φρονούν-
 τας, ἰδίᾳ σὺν τούτοις ἔξω τῆς πόλεως ἐκκλησίαζεν.⁴⁵
 ὁ δὲ Παυλίνος, ἔνδον μετὰ τῶν οἰκείων· πρῶον γάρ,
 ὑπὸ τε βίου καὶ γήρως αἰδοῖον ὄντα, τιμῶν Εὐζώϊος^α
 ὁ τῆς Ἀρείου αἰρέσεως προεστῶς, οὔτε ἐξέβαλε, καὶ
⁴ μίαν αὐτῷ ἐκκλησίαν ἀπένειμν. Εὐσέβιος δὲ ἀπο-
 τυχὼν τῆς σπουδῆς ἐξεδήμησεν Ἀντιοχείας. Ὑβρι-⁵⁰
 σμένος δὲ παρ' αὐτοῦ Λουκίφερ, ὅτι μὴ τὴν Παυλίνου
 χειροτονίαν ἐδέξατο, ἐχαλέπαινέ τε, καὶ κοινωνεῖν αὐ-¹⁹⁹
 τῷ διεφέρετο· καὶ ὥς ἐξ ἔριδος, τὰ δόξαντα τῇ συν-

^ο Ita Valesius e cod. Fuk.
 σύνεσιν B. Steph. Genev.

αὐτὰ, quod non probo. VALES.

^α Εὐσέβιος B. Steph. Genev.

^ρ Procul dubio scribendum
 est τὰ αὐτοῦ. In cod. Fuk. τὰ

emendav. Christ. Scal. Vales. fa-
 ventibus Nicephoro et Socrate.

convenire renuentes, separatim collectas celebrabant. Cumque
 moleste ferret, quod Paulinus contra quam oportebat, absque to-
 tius populi consensu ordinatus fuisset, nihil tamen palam con-
 questus est, ob reverentiam Luciferi. Sed cum ab utriusque par-
 tis communione se abstinuisset, pollicitus est emendaturum se in
 synodo, ea de quibus utrique querebantur. Dum populum ad
 pristinam concordiam revocare conaretur Eusebius, ab exsilio re-
 versus Meletius, cum sectatores suarum partium sejunctos ab aliis
 deprehendisset, una cum illis seorsum extra urbem conventus
 ecclesiasticos habuit. Paulinus vero intra urbem cum suis col-
 lectas celebravit. Nam cum mitis esset, et tum ob sanctitatem
 vitæ, tum ob senectutem venerabilis, reveritus eum Euzoius Ari-
 anorum episcopus, non modo non ejecit ex civitate, sed unam ei
 ecclesiam attribuit. Eusebius vero cum conatus ipsi non succe-
 deret, Antiochia excessit. At Lucifer, contumeliæ loco ducens
 quod Eusebius ordinationem Paulini non probasset, communicare

ὁδῶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαβάλλειν ἐπεχείρει. ὁ δὲ
 πρόφασις ἐγένετο τῆς αἵρέσεως τῶν ἀπ' αὐτοῦ καλου-
 μένων Λουκιφεριανῶν. Οἱ γὰρ ἐπὶ τούτοις αὐτῶ 5
 5 συναχθόμενοι, σφᾶς τῆς ἐκκλησίας ἀπέσχισαν[†]. Αὐ-
 τὸς δὲ καίπερ ὑπὸ τῆς λύπης κρατούμενος, ἐπειδὴ διὰ
 τοῦ διακόνου ὃν Εὐσεβίῳ συναπέστειλεν, ὡμολόγησεν
 ἐμμεῖναι τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρὰ τῆς συνόδου
 πραχθεῖσιν, ὁμοφρονῶν τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ, εἰς 10
 6 Σαρδονίαν^s ἀφίκετο. Εὐσέβιος δὲ κατὰ τὴν ἑῷ περι-
 ῖων, τοὺς ἡμεληκότας τῆς πίστεως ἐπηνωρθοῦτο, καὶ
 ἢ χρὴ φρονεῖν ἐδίδασκεν· ἔπειτα σπουδάζων, καὶ Ἰλ-
 7 λυριοὺς διήλθε, καὶ εἰς Ἰταλίαν ἦκεν. Ἐνθα δὲ ταῦτα
 προκατωρθωκότα κατέλαβεν Ἰλάριον, ὃς Πυκτάβων, 15
 πόλις δὲ ἦδε Ἀκοιτανίας^t, ἐπίσκοπος ἦν· ἔτυχε γὰρ
 πρότερος ἐκ τῆς ὑπερορίας ἐπανελθὼν, Ἰταλοὺς τε
 καὶ Γάλλους διδάξας, ποῖα μὲν χρὴ τῶν δογμάτων
 προσίεσθαι, ποῖα δὲ φεύγειν· καὶ γὰρ δὴ καὶ^u ἐλλό-
 γιμος τῇ Ῥωμαίων γλώττῃ ἐγένετο, καὶ λόγους ἀξιο- 20

[†] ἀπέστησαν C.   ^s Σαρδανίαν Socrat. Σαρδινίαν Christ. Scal.

^t Ἀκυτανίας Socrat. iii. 10.

^u καὶ supra script. B.

illi detrectavit : et altercandi studio, ea quæ Alexandriæ in synodo
 decreta fuerant, reprehendere conatus est. Atque ea res occa-
 sionem præbuit sectæ illorum, qui ex ejus nomine Luciferiani sunt
 appellati. Etenim ii qui una cum illo ob eas res indignati sunt,
 se ipsos ab ecclesia præciderunt. Ipse vero quamvis exulcerato
 prorsus animo esset, tamen quoniam per diaconum quem una cum
 Eusebio miserat, se Alexandrinæ synodi actis consensurum pro-
 miserat, cum ecclesia catholica consentiens in Sardiniam rediit.
 Porro Eusebius Orientis provincias circumiens, eos qui in fide
 negligentiores fuerant, corrigere, et quæ credenda essent, docere
 cœpit. Per Illyricum deinde transiit, eidem operi intentus, et ad
 Italiam pervenit. Illic Hilarium Pictavorum, quæ urbs est Aкви-
 таниæ, episcopum reperit, qui idem munus sedulo ante ipsum ex-
 plevrat. Prior enim ab exsilio redierat, Italosque et Gallos, quæ
 admittenda, quæ fugienda essent dogmata docuerat. Nam et
 Latino sermone disertissimus fuit, et libros lectu dignissimos ad-

χρέους, ὡς εἴρηται, συνέγραψεν, ἀπομαχομένους τοῖς Ἀρείου δόγμασιν. Ὡδὲ μὲν Ἰλάριος οὗτος καὶ Εὐσέβιος, ἐν τῇ πρὸς δύσιν ἀρχομένη τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου συνεκρότουν.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

25

“Ὅπως οἱ ἀμφὶ Μακεδόνιον τοῖς περὶ Ἀκάκιον Ἀρειανοῖς διεφέροντο, καὶ τί ἦσαν ἀπολογούμενοι.

Ἐν τούτῳ δὲ οἱ ἀμφὶ Μακεδόνιον, ὧν ἦν Ἐλεύσιος, καὶ Εὐστάθιος, καὶ Σωφρόνιος, ἥδη εἰς τὸ προφανὲς Μακεδονιανοὶ καλεῖσθαι ἀρξάμενοι, ὡς εἰς ἴδιον διακριθέντες σύστημα, ἀδείας τετυχηκότες τῇ Κωνσταντίου τελευτῇ, συγκαλέσαντες τοὺς ἐν Σελευκείᾳ ὁμόφρονας αὐτοῖς γενομένους, συνόδους τινὰς ἐποίησαντο. Καὶ τοὺς ἀμφὶ Ἀκάκιον, τὴν τε^u βεβαιωθείσαν ἐν Ἀριμίνῳ^x πίστιν ἀπεκήρυξαν· τῇ δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκτεθείσῃ, ὕστερον δὲ ἐν Σελευκείᾳ πρὸς αὐτῶν κυρωθείσῃ, ἐπεψηφίσαντο. Ἐγκαλούμενοι δὲ τί δήποτε πρὸς τοὺς ἀμφὶ Ἀκάκιον διαφέρονται, πρότερον αὐ-

^u τε om. B. Steph. inseruit Christ. Scal. Vales. καὶ τὴν Niceph.

^x Ἀριμίνῳ B.

versus opinionem Arii composuit. Et Hilarius quidem iste ac Eusebius, Nicænae synodi doctrinam hoc modo in Occidentis partibus asseruerunt.

CAPUT XIV.

Quomodo Macedoniani ab Acacianis dissenserint, et quam pro se excusationem attulerint.

Per idem tempus ii qui a Macedonii partibus stabant, inter quos Eleusius erat et Eustathius ac Sophronius, qui jam Macedoniani palam vocitari cœperant, utpote qui peculiarem sectam constituerent; Constantii obitu licentiam nacti, convocatis iis qui Seleuciæ cum ipsis consenserant, synodos quasdam congregaverunt: et Acacianos ac fidem in Ariminensi concilio firmatam condemnarunt. Eam vero quæ Antiochiæ promulgata, et ab ipsis postea Seleuciæ confirmata fuerat, decretis suis comprobarunt. Cumque his objiceretur, cur ab Acacianis dissiderent, quibus cum antea, utpote sibi consentientibus, communicabant, per Sophronium Pa-

τοῖς ὡς ὁμοδόξοις κοινωνοῦντες, τάδε διὰ Σωφρονίου 40
 3 τοῦ Παφλαγόνος ἀπεκρίναντο· ὡς οἱ κατὰ τὴν δύσιν
 τὸ ὁμοούσιον ἐδόξαζον· Ἀέτιος δὲ ἐν τῇ ἑρ τὸ κατ'
 οὐσίαν ἀνόμοιον· καὶ οἱ μὲν ἀτάκτως τὰς ἰδιαζούσας
 ὑποστάσεις Πατρὸς καὶ Υἱοῦ συνέπλεκον εἰς ἐνότητα
 τῷ τοῦ ὁμοουσίου ὀνόματι· ὁ δὲ σφόδρα τῆς τοῦ 45
 Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα φύσεως διῡστα τὴν οἰκειότητα·
 σφᾶς δὲ εὐσεβεῖν, ὅμοιον εἶναι τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν
 καθ' ὑπόστασιν λέγοντας, καὶ μέσῃν ἀμφοῖν ταύτην
 τὴν ὁδὸν ἐπιλέξασθαι, ἐκατέρων πρὸς ἄκρον τοῦ
 ἐναντίου χωρησάντων. Καὶ οἱ μὲν ὧδε ἀπολογεῖσθαι 50
 τοῖς μεμφομένοις ἐπειρῶντο.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

200

Ὡς ἐξόριστος πάλιν ἐγένετο Ἀθανάσιος· καὶ περὶ Ἐλευσίου τοῦ Κυζίκου,
 καὶ Τίτου τοῦ Βόστρων ἐπισκόπου· καὶ μνεία τῶν τοῦ συγγραφέως
 προγόνων.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς, πυθόμενος ἐκκλησιάζειν Ἀθανά- 5
 σιον ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀδεῶς διδά-
 σκειν τὰ πλήθη, καὶ πολλοὺς Ἑλλήνων πείθειν εἰς

ὑ ἐπεκρίναντο mendo typographico Reading.

phlagonem hæc responderunt; Occidentales quidem consubstan-
 tialem probavisse: Aëtium vero in Orientis partibus dissimilem
 quoad substantiam asseruisse. Et illos quidem distinctas Patris ac
 Filii personas consubstantialis vocabulo temere in unum confu-
 disse: hunc vero naturæ Filii cum Patris natura cognationem
 nimium quantum divisisse. Se vero pie facere, qui Filium Patri
 similem secundum hypostasim dicant, et hanc mediam inter utros-
 que viam elegerint, cum utrique illorum ad extremum contrario-
 rum deflexissent. Et isti quidem apud eos a quibus reprehende-
 bantur, hac ratione se purgare conati sunt.

CAPUT XV.

*Quomodo Athanasius iterum relegatus sit. Item de Eleusio Cyziceno
 et Tito Bostrensi episcopis. Et de majoribus Sozomeni.*

Imperator vero, cum Athanasium in ecclesia Alexandrina col-
 lectas agere, et populum libere docere intellexisset, multosque

Χριστιανισμόν μετατίθεσθαι, προσέταξεν αὐτὸν ἐξ-
 2 ^ιέναι τῆς Ἀλεξανδρείας. Μένοντι δὲ ἐν ταύτῃ, μεγί- 10
 στας προηγόρευε ζημίας· πρόφασιν ἐγκλημάτων ποι-
 ησάμενος, ὡς παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων φεύγειν
 καταδικασθεὶς, μὴ ἐπιτραπείς ἀντελάβετο τοῦ θρόνου
 τῆς ἐπισκοπῆς· μηδὲ γάρ^z συγχωρῆσαι αὐτὸν^a εἰς
 τὰς ἐκκλησίας^b κάθοδον τοῖς παρὰ Κωνσταντίου 15
 3 φυγαδευθεῖσιν, ἀλλ' εἰς πατρίδας μόνον. Διὰ τοῦτο
 δὲ τὸ βασιλέως πρόσταγμα μέλλων φεύγειν, δεδακρυ-
 μένην ἰδὼν ἄμφ' αὐτὸν τὴν τῶν Χριστιανῶν πληθύν,
 Θαρρεῖτε, ἔφη· νεφύδριον γάρ ἐστι, καὶ θάπτων παρε-
 λεύσεται· καὶ τοῦτο εἰπὼν συνετάξατο· καὶ τοῖς 20
 σπουδαιοτέροις τῶν φίλων τὴν ἐκκλησίαν παραθέμε-
 4 νος, ἐξῆλθε τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως. Ἐν τούτῳ δὲ
 Κυζικηνῶν πρεσβευσαμένων πρὸς βασιλέα περὶ οἰ-
 κείων πραγμάτων, καὶ τῆς ἐπανορθώσεως τῶν Ἑλλη-
 νικῶν ναῶν, ἐπαινέσας αὐτοὺς τῆς περὶ τὰ ἱερά προ- 25

^z γὰρ suprascript. B.

^a αὐτῷ B. Steph. Genev. αὐτὸν
 Christ. Vales.

^b τὴν ἐκκλησίαν B. Steph. Ge-

nev. τὰς ἐκκλησίας Niceph. Vales.

οὐ κάθοδον εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτοῖς
 ἀλλ' εἰς τὰς πατρίδας συνεχωρήσα-
 μεν Julian. Epist. xxvi.

Gentilium ad Christianam religionem eo persuadente traduci, jus-
 sit ut Alexandria excederet. Pœnasque ei gravissimas intermi-
 natus est, si illic remansisset: criminis loco id objiciens, quod cum
 a superioribus principibus exsilio esset condemnatus, sine ipsius
 auctoritate episcopalem sedem sibi vindicasset. Neque enim se
 his qui a Constantio relegati fuerant, reditum ad ecclesias suas,
 sed in patriam duntaxat concessisse. Ob hoc igitur imperatoris
 præceptum, cum Alexandria discessurus esset, et Christianorum
 multitudinem circa se flentem videret: Bono animo estote, inquit:
 nubecula enim est, quæ cito præteribit. Post hæc verba vale-
 dixit: et ecclesia sua optimo cunque ex amicis commendata, urbe
 Alexandria excessit. Eodem tempore Cyziceni legatos ad impe-
 ratorem misere, de rebus suis et de instaurandis Gentilium templis
 acturos. Quos imperator ob curam sacrorum laudibus prosecutus,
 cuncta quibus opus habebant eis præbuit. Eleusio quoque ipso-
 rum episcopo urbe interdixit, eo quod templa vastasset ac delubra

5 νοίας, πάντα παρέσχεν ὥνπερ ἐδέησε^c. Καὶ Ἐλεύσιον
 δὲ τὸν παρ' αὐτοῖς ἐπίσκοπον τῆς πόλεως εἶρξεν, ὥς
 λυμηνάμενον τοῖς ναοῖς, καὶ τοῖς τεμένεσιν ἐνυβρί-
 σαντα, καὶ χηροτροφεῖα^d κατασκευάσαντα, καὶ παρ-
 θενῶνας ἱερῶν παρθένων συστησάμενον, καὶ τοὺς 30
 6 Ἑλληνιστὰς πείθοντα τῶν πατρίων ἀμελεῖν. Ἀπη-
 γόρευσε δὲ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ ξένοις Χριστιανοῖς, μὴ
 ἐπιβαίνειν Κυζίκῳ^e. αἰτίαν ἐπαγαγὼν, ὥς εἰκὸς, αὐ-
 τοὺς τῆς θρησκείας ἔνεκα στασιάσαι^f. συναιρομένων
 αὐτοῖς καὶ παραπλησίως περὶ τὸ θεῖον φρονούντων 35
 τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως Χριστιανῶν, καὶ τῶν δημοσίων
 7 ἐριουργῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν τοῦ νομίσματος. Οἱ πλη-
 θος ὄντες, καὶ εἰς δύο τάγματα πολυάνθρωπα διακε-
 κριμένοι, ἐκ προστάγματος τῶν πρὶν βασιλέων, ἅμα

^c Scribendum videtur ἐδέησαν, ut habet Nicephorus. Interpretes vero ita verterunt hunc locum, quasi legeretur ἐδεήθησαν. Potest tamen defendi vulgata lectio hoc sensu. Julianus, cum Cyziceni legatos ad eum misissent de quibusdam negotiis, et de instauratione templorum, laudavit eorum pietatem erga deos: et cuncta iis concessit quibus ipse opus habebat, id est quæ ad falsorum numinum cultum spectabant. VALESIIUS.

^d Ita B. C. Niceph. χηροτροφία editt.

^e Correct. e Κυζίκων B. Κυζίκων Steph. Genev. Κυζίκου Niceph.

^f Scribendum puto στασιάσειν, quemadmodum legit Christophorus, ut ex versione ejus apparet. Ita quoque legit Nicephorus, qui hunc locum sic expressit: καὶ νόμον ἔθετο, Κυζίκον μὴ ἐπιβαίνειν ὅσοι δὴ [μὴ] αὐτόχθονες ἦσαν Χριστιανοί· τὸ δὲ αἴτιον, ἵνα μὴ φησὶ διαστασιάσειεν περὶ τῆς θρησκείας, τῶν ἐποίκων καὶ ὁμοφύλων συναιρομένων. Ex iis apparet, Nicephorum legisse στασιάσειν. Cæterum ex cod. Fuk. correxi [in versione, non in textu] αὐτοὺς ὥς εἰκὸς etc. cum antea legeretur ὥς εἰκὸς αὐτούς. VALESIIUS.

contumeliis affecisset: ædes præterea alendis viduis, et monasteria sacris virginibus construxisset: Gentilibus denique persuasisset, ut majorum cæremonias ritusque contemnerent. Quin etiam vult, ne peregrini Christiani qui cum illo erant, in urbem ingrederentur: causam hanc adjiciens, quod religionis suæ causa, ut verisimile est, seditionem excitaturi essent; adjunctis ad ipsorum partes Christianis qui in civitate erant, idemque cum illis de Deo sentiebant, et publicis opificibus lanariis, itemque monetariis: qui numero abundantes et in duas numerosas cohortes distributi, ex

γυναιξὶ καὶ οἰκείοις ἀνὰ τὴν Κύζικον διέτριβον, ἔτους 40
 ἐκάστου ῥήτην ἀποφορὰν τῷ δημοσίῳ κατατιθέντες, 201
 οἱ μὲν στρατιωτικῶν χλαμύδων· οἱ δὲ, νεουργῶν νο-
 8 μισμάτων. Ἐπεὶ γὰρ ἐκ παντὸς τρόπου δέδοκτο αὐτῷ
 συστήσαι τὸν Ἑλληνισμόν, βιάζεσθαι^g μὲν ἢ τιμω-
 ρεῖσθαι τοὺς δῆμους μὴ θέλοντας θύειν ἀβουλίας 5
 νενόμικεν. Σχολῇ γὰρ ἂν τοσούτων^h καθ' ἐκάστην
 πόλιν οἱ ἄρχοντες τὸν ἀριθμὸν μόνον ἀπεγράψαντοⁱ.
 οὐ μὴν οὐδὲ συνιέναι καὶ κατὰ γνώμην εὐχεσθαι διε-
 κώλυεν. Ἦιδει γὰρ ὡς οὐκ^k ἀνάγκη ποτὲ κατορθω-
 θεῖναι τὰ προαιρέσεως ἐκουσίας εἰς σύστασιν δεόμενα. 10
 9 Τοὺς δὲ κληρικοὺς καὶ τοὺς προεστῶτας τῶν ἐκκλη-
 σιῶν ἀπελαύνειν τῶν πόλεων ἔσπευδε· τὸ μὲν ἀληθὲς
 εἰπεῖν, τῇ τούτων ἀπουσίᾳ πραγματευόμενος διαλῦσαι
 τῶν λαῶν τὰς συνόδους· ὥστε μήτε τοὺς ἐκκλησιά-
 ζοντας, μήτε τοὺς διδάσκοντας ἔχειν, μήτε μυστηρίων 15
 μεταλαμβάνειν, καὶ τῷ πολλῷ χρόνῳ ἐμπεσεῖν εἰς

^g A βιάζεσθαι usque ad ἐννοεῖν
 infra, 11. desunt ap. J. [et Scal.
 Conf. Præfat.]

^h Scribendum puto τούτων.
 Eundem errorem superius no-
 tavi. VALESIIUS.

ⁱ ἐπεγράψαντο Reading.

^k Assentior Christophorsono
 et Savilio, qui particulam nega-

tivam suppleunt hoc modo, ὡς
 οὐκ ἀνάγκη ποτέ. Atque ita legit
 Nicephorus et Epiphanius Scho-
 lasticus. VALESIIUS. Ita B.
 καὶ editt. [Verba Nicephori
 sunt, ὡς οὐκ ἂν βία κατορθωθείη
 ὅσα δὴ κ.λ. Ideo pro ἀνάγκη quod
 editt. in textu, et Valesius etiam
 in Annot. habet, ἀνάγκη posui.]

præcepto superiorum principum, Cyzicum cum uxoribus ac do-
 mesticis incolebant: certam quotannis pensionem fisco inferentes;
 illi vestem militarem; hi nummos recens cusos. Nam cum Gen-
 tilium superstitionem omnibus modis stabilire instituisset, cogere
 quidem, ac supplicio afficere homines qui sacrificare nollent, sum-
 mæ imprudentiæ esse existimavit. Ægre siquidem in singulis
 civitatibus magistratus ac iudices, eorum numerum inire ac de-
 scribere potuissent. Sed neque eos in unum convenire, et pro
 arbitrio preces facere prohibuit. Noverat quippe vim ac necessi-
 tatem nil valere in iis rebus, quæ libera voluntate opus habent ut
 consistent. Clericos vero et ecclesiarum antistites civitatibus ejici
 curavit: re ipsa quidem studens, ut istorum absentia conventus
 plebis aboleret, dum nemo esset qui eam colligeret, ac doceret, et

λήθην¹ τῆς οἰκείας θρησκείας. Σκεπτόμενος^m δὲ ὡς
 10 οἱ κληρικοὶ εἰς διάστασιν τὰ πλήθη ἄγουσιν. Οὕτως
 οὖν οὔτε στάσεως γενομένης, οὔτε γίνεσθαι προσδο-
 κωμένης, ἐξίέναι Κυζίκου τὸν Ἐλεύσιον καὶ τοὺς σὺν 20
 11 αὐτῷ προσέταξε. Βοστρονηοὺς δὲ δημοσίῳ κηρύγματι
 προὔτρέψατο διῶξαι τῆς αὐτῶν πόλεως Τίτον τὸν
 τότε τῆς ἐνθάδε ἐκκλησίας ἐπίσκοπον. Ὡς γὰρ ἠπεί-
 λησεν αὐτὸν καὶ τοὺς κληρικοὺς ἐν αἰτία ποιήσκειν εἰ
 στασιάσαι τὸ πλήθος, βιβλίον πρὸς βασιλέα διεπέμ- 25
 ψατο Τίτος, καὶ διεμαρτύρατο ἐφάμιλλον μὲν εἶναι
 τῷ Ἑλληνικῷ πλήθει τὸ Χριστιανικόν· ἡρεμεῖν δὲ
 τοῦτο, καὶ ταῖς αὐτοῦ παραινέσεσιν ἀγόμενον μηδὲν
 12 στασιῶδες ἐννοεῖν. Ἐκ τοιούτων δὲ ῥημάτων εἰς
 ἔχθραν καταστήσας τῷ δημοσίῳ τὸν Τίτον κατασκευ- 30

¹ εἰς λήθην ἐμπεσεῖν B.

^m Scribendum proculdubio est *σκηπτόμενος*, quemadmodum Savilius in suo codice emendat. Distinguit enim Sozomenus prætextum quo utebatur Julianus in pellendis ex urbe clericis, a vera causa quæ illum ad id faciendum pellebat. Et veram quidem causam ait fuisse, ut plebs doctoribus ac sacerdotibus destituta, paulatim in oblivionem religionis suæ delabere-
 tur. Prætextum vero hunc fuisse dicit, quod clerici plebem

ad seditiones concitare soliti essent. Hæc ideo fusius exposui, quia interpretes in hujus loci versione longe a vero aberrarunt, ac præcipue Christophorsonus. Sed neque Nicephorus veram hujus loci lectionem animadvertit: *σκοπῶν* enim posuit pro *σκεπτόμενος*. Interpres tamen Nicephori verum hujus loci sensum odoratus est: et quod Nicephorus non viderat, ipse interpretatione sua supplevit.
 VALESIIUS.

qui sacramenta ministraret: ita ut progressu temporis in oblivionem religionis suæ prolaberentur. Causam vero hanc prætexens, quod clerici dissensiones in populo excitarent. Hac ratione Eleusium sectatoresque ejus urbe Cyzico exegit, cum tamen nec seditio ulla fieret, nec futura esse crederetur. Bostrenos quoque hortatus est, ut Titum ejus loci episcopum sub elogio præconis ejicerent. Nam cum minatus esset culpam se omnem conjecturum in illum et in clericos ejus, si plebs seditionem moveret; Titus libellum ad principem misit: testatusque est Christianos plebem Gentilium numero adæquare: quiescere tamen illos, et cohortationibus suis obtemperantes, nihil seditiosum moliri. Ex quibus verbis Titum

ἄζων, γράφων Βοστρηνοῖς διέβαλλεν^η αὐτὸν, ὡς
 κατήγορον τοῦ πλήθους γεγεννημένον, οἷα δὴ^ο μὴ
 ἀπὸ γνώμης οἰκείας, διὰ δὲ τὰς αὐτοῦ παραινέσεις μὴ
 στασιάζοντας· καὶ ὡς δυσμενῇ ἀπελαύνειν αὐτὸν
 13 τῆς πόλεως ἀνεκίνει τὸν δῆμον. Τοιαῦτα δὲ πολλὰ 35
 καὶ ἀλλαχόσε συμβῆναι εἰκός· τὰ μὲν, κατὰ πρόσ-
 ταγμα τοῦ βασιλέως· τὰ δὲ, ἐξ ὀργῆς καὶ προπετείας
 δῆμων· ἐφ' οἷς καὶ οὕτως τῷ κρατοῦντι τὴν αἰτίαν
 τις ἀναθήσει τῶν γεγεννημένων· οὐ γὰρ ὑπῆγε τοῖς
 νόμοις τοὺς ὧδε παρανομοῦντας· ἀλλὰ μίσει τῷ πρὸς 40
 τὴν θρησκείαν, μέμφεσθαι λόγοις δοκῶν, ἔργοις προὔ-
 τρέπετο τοὺς τὰ τοιαῦτα δρῶντας· ὅθεν καὶ μὴ διώ-
 κοντος αὐτοῦ κατὰ πόλεις καὶ κώμας ἔφευγον οἱ
 14 Χριστιανοί. Ταύτης δὲ τῆς φυγῆς μετέσχον πολλοὶ 45
 τῶν ἐμῶν προγόνων, καὶ ὁ ἐμὸς πάππος. Καθότι
 πατὴρ Ἑλλήνων ὢν, αὐτὸς τε πανοικὶ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ 202
 γένους Ἀλαφίωνος, Χριστιανοὶ πρῶτοι ἐγένοντο ἐν
 Βηθελίας κώμῃ Γαζαία, πολυανθρώπῳ τε οὔσῃ, καὶ

^η Ita B. Steph. Genev. διέβαλεν Vales. ^ο δὲ B. Steph. Genev.

plebi invisum reddere cupiens imperator, in epistola quam scripsit
 Bostrenis, eum insimulavit tanquam calumniatorem civitatis, quod
 dixerat illos non sua sponte, sed ipsius hortatu a seditionibus ab-
 stinere. Plebemque incitavit ut illum, tanquam hostem publicum,
 e civitate sua expellerent. Hujusmodi multa alibi quoque conti-
 gisse vero simile est, partim ex imperatoris mandato, partim im-
 petu ac temeritate vulgi. Quorum omnium culpam merito quis
 imperatori adscripserit. Neque enim ex legum præscripto anim-
 advertit in eos, qui hujusmodi facinora contra leges commisissent:
 sed pro odio quo religionem nostram prosequabatur, verbis qui-
 dem reprehendere videbatur eos qui ista fecerant: rebus tamen
 ipsis eos incitabat. Itaque licet ille palam non persequeretur, per
 vicos tamen et civitates passim Christiani fugiebant. Cujus fugæ
 tum alii ex majoribus meis consortes fuere, tum avus meus. Nam
 cum patre Gentili natus esset, ipse tamen cum universa domo,
 omnesque simul qui ex gente erant Alaphionis, primi fidem Christi
 susceperunt Betheliæ: qui vicus est Gazæorum, abundans inco-

ἱερὰ ἐχούσῃ ἀρχαιότητι καὶ κατασκευῇ σεμνὰ τοῖς
 κατοικοῦσι· καὶ μάλιστα τὸ πάνθεον, ὡς ἐπὶ ἀκρο- 5
 πόλεως χειροποιήτου τινὸς λόφου κείμενον, καὶ παν-
 ταχόθεν πάσης τῆς κόμης ὑπερέχον. Συμβάλλω δὲ^p
 τὸ χωρίον ἔνθεν λαχεῖν τὴν προσηγορίαν, καὶ ἐκ τῆς
 Σύρων φωνῆς εἰς τὴν Ἑλλήνων ἐρμηνευόμενον θεῶν
 οἰκητήριον ὀνομάζεσθαι, διὰ τὸν τοῦ πανθέου ναόν. 10
 15 Λέγεται δὲ Χριστιανισμοῦ αἴτιος γενέσθαι τοῖς τού-
 των οἴκοις Ἰλαρίων ὁ μοναχός· δαιμονῶντος γὰρ
 Ἀλαφίωνος τούτου, ἐπὶ^q πολὺ τινὲς Ἕλληνες καὶ
 Ἰουδαῖοι, ἐπῳδαῖς καὶ περιεργαῖς τισὶ χρησάμενοι,
 οὐδὲν ἤνουν· ὁ δὲ, μόνον τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἐπι- 15
 βοησάμενος, τὸ δαιμόνιον ἀπήλασεν, εἰς τὴν Χριστι-
 16 ανῶν^r μετεβάλετο^s θρησκείαν. Διέπρεπε δὲ ὁ μὲν
 ἐμὸς πάππος ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι τῶν ἱερῶν γραφῶν,
 εὐφυής τε ὢν, καὶ οἷος γινῶναι δὴ^t, καὶ κατὰ λόγον

^p συμβάλλων δὲ οἶμαι J. Christ. Scal.

^q ἐπειδὴ ἐπὶ emendare voluit Vales.

^r Ante hæc verba asteriscum in suo codice posuit Savilius, ut aliquid hic deesse lector intelligeret. Locus tamen levi nego-

tio ita suppleri potest, si paulo ante legeris hoc modo, ὡς γὰρ δαιμονῶντος etc. VALESIIUS.

^s Ita B. *eumque in religionem Christianam repente transposuit* Epiphanius. μετεβάλοντο editt.

^t Ita B. cod. Fuk. γινῶναι, καὶ δὴ καὶ conjecit Vales. δεῖ editt.

larum multitudine; templaque habet tum ob vetustatem, tum ob structuram, indigenis veneranda: præcipue vero pantheon, colli cuidam manu facto, velut arci, impositum, et supra universum pagum undequaque eminens. Unde etiam hunc locum nomen accepisse conjicio, et ex Syrorum lingua in Græcam conversum, deorum domicilium vocari ob illud fanum pantheon. Porro familias eorum quos supra dixi, ad Christianam religionem conversas esse perhibent ab Hilarione monacho. Nam cum Alaphion ille dæmonio vexaretur, pagani quidam et Judæi, incantamentis et magicis quibusdam maleficiis diutius usi, nihil profecerunt. Sed cum Hilarion solo Dei nomine invocato dæmonem expulisset, illi ad Christianam religionem se transtulerunt. Et avus quidem meus in exponendis sacris voluminibus excelluit, cum esset eleganti ingenio, et intelligentia valeret, ad ea quæ scire oportet cognoscenda.

μετρίως ἡγμένος, ὥς καὶ ἀριθμητικῆς μὴ εἶναι ἄμοι- 20
 ρος. Ὅθεν κεχαρισμένος εἰς ἄγαν ἐτύγχανε τοῖς ἀνὰ
 τὴν Ἀσκάλωνα καὶ Γάζαν, καὶ τοῖς πέριξ Χριστια-
 νοῖς· ὥς ἀναγκαῖος^u τῇ θρησκείᾳ, καὶ τὰ ἀμφίβοла
 17 τῶν ἱερῶν γραφῶν εὐμαρῶς διαλύων^x. Τῶν δὲ ἀπὸ
 τοῦ ἐτέρου γένους, σχολῇ γ' ἂν τις τὴν ἀρετὴν διηγῇ- 25
 σαιτο· πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐνθάδε ἐκκλησίας καὶ μονα-
 στήρια συνεστήσαντο, καὶ σεμνότητι καὶ φιλοφροσύνῃ
 ξένων καὶ δεομένων συνεκόσμησαν. Ἐκ ταύτης δὲ
 τῆς γενεᾶς, μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς περιῆσαν ἄνδρες ἀγα-
 θοὶ, οἷς ἤδη πρεσβύταις νέος ὢν, συνεγενόμην. Ἀλλὰ 30
 τῶν μὲν ὕστερον ἐπιμνησθῆναι δεῖ.

ΚΕΦ. ΙΣ'.

Περὶ τῆς σπουδῆς ἣν εἶχε συστήσαι τὸν Ἑλληνισμὸν, ἀχρειῶσαι δὲ τὰ
 ἡμέτερα^u καὶ ἐπιστολὴ ἣν τινι τῶν Ἑλληνιστῶν ἀρχιερέων ἀπέστειλεν. 35

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς πάλαι σπουδάζων τὸν Ἑλληνισμὸν
 κρατεῖν κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπῆκοον, χαλεπῶς ἔφερε,

^u Ita B. ut Valesius conjece-
 rat: *necessarius* Epiphan. ἀναγ-
 καίως editt.

^x Ita B. *ad solvendas dubita-
 tiones Scripturæ divinæ profi-
 ciens* Epiphan. διαλύειν editt.

Erat præterea disciplinis mediocriter eruditus, adeo ut ignarus non esset arithmetica. Itaque Christianis Ascalonem et Gazam et finitima loca incolentibus, admodum carus fuit, tanquam utilis ac necessarius religioni, et qui sacrorum voluminum nodos facillime dissolveret. Eorum vero qui ex altera erant familia, virtutem vix ullus possit exponere. Primi enim ecclesias illic et monasteria condiderunt: et sanctitate vitæ atque humanitate erga peregrinos et pauperes, ea exornarunt. Ex ea porro gente viri quidam boni ad nostram usque ætatem superstites vixerunt; quibuscum jam ætate provecitis ipse admodum adolescens versatus sum. Verum de his aliquanto post mentionem fieri conveniet.

CAPUT XVI.

De studio Juliani in stabilienda Gentilium religione, et Christiana fide abolenda: item epistola quam scripsit ad quendam sacerdotem Gentilium.

Imperator vero, qui jam pridem id maxime studebat, ut Genti-

παρευδοκιμούμενον ὁρῶν ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ.
 Ναοὶ μὲν γὰρ ἀνεφύγεισαν, καὶ θυσίαι, καὶ Ἑλλήνων 40
 πάτριοι ἑορταὶ τῶν πόλεων κατὰ γνώμην αὐτῷ προ-
 χωρεῖν ἐδόκουν· ἡνιᾶτο δὲ λογιζόμενος, ὥς εἰ γυ-
 μνωθείη ταῦτα τῆς αὐτοῦ σπουδῆς, ταχεῖαν ἔξει τὴν
 μεταβολήν· οὐχ ἥκιστα δὲ ἤχθετο, καὶ πολλῶν ἱε- 203
 ρέων χριστιανίζειν ἀκούων τὰς γαμετὰς καὶ τοὺς παῖ-
 2 δας καὶ τοὺς οἰκέτας. Ὑπολαβὼν δὲ τὸν Χριστια-
 νισμόν τὴν σύστασιν ἔχειν ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς πο-
 λιτείας τῶν αὐτὸν μετιόντων, διανοεῖτο πανταχοῦ 5
 τοὺς Ἑλληνικοὺς ναοὺς τῇ παρασκευῇ καὶ τῇ τάξει
 τῆς Χριστιανῶν θρησκείας διακοσμεῖν· βήμασί τε,
 καὶ προεδρίαις, καὶ Ἑλληνικῶν δογμάτων καὶ παραι-
 νέσεων διδασκάλοις τε καὶ ἀναγνώσταις, ὥρων τε
 ῥητῶν καὶ ἡμερῶν τεταγμέναις εὐχαῖς, φροντιστηρίοις 10
 τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν φιλοσοφεῖν ἐγνωκότων, καὶ
 καταγωγίοις ξένων καὶ πτωχῶν, καὶ τῇ ἄλλῃ τῇ περὶ
 τοὺς δεομένους φιλανθρωπία, τὸ Ἑλληνικὸν δόγμα

y Ita B. πανταχῇ Christ. Scal. Vales. πάντων Steph. Genev.

lium religio per universum Romanum imperium prævaleret, eam
 a Christianorum religione longe superari cernens, iniquo animo
 tulit. Nam templa quidem Deorum patebant: et sacrificia, festi-
 que Gentilium dies, ritusque majorum in singulis civitatibus ex
 voto principis procedere videbantur. Dolebat tamen, cum apud
 se reputaret, brevi ista commutanda esse, si cura ipsius ac sollici-
 tudine destituerentur. Angebatur autem non mediocriter, cum
 audiret multorum flaminum uxores ac liberos et famulos Christia-
 nam religionem profiteri. Cumque existimaret Christianorum reli-
 gionem ex vita et moribus eorum qui illam sectarentur, maxime
 commendari, Gentilium templa apparatu atque ordine Christianis
 usitato ornare constituit: gradibus præterea ac primi consessus
 prærogativa; Gentilium item dogmatum et exhortationum docto-
 ribus atque lectoribus; certorum quoque dierum atque horarum
 statutis precationibus; monasteriis præterea virorum ac mulierum
 philosophari cupientium; xenodochiis denique et ptochotrophis,
 et omni reliqua erga egenos humanitate religionem Gentilium il-

3 σεμνύναι. Ἐκουσίῳν τε καὶ ἀκουσίῳν ἀμαρτημάτων
κατὰ τὴν τῶν Χριστιανῶν παράδοσιν ἐκ μεταμελείας 15
σύμμετρον τάξαι σωφρονισμόν. Οὐχ ἥκιστα δὲ ζη-
λῶσαι λέγεται τὰ συνθήματα τῶν ἐπισκοπικῶν γραμ-
μάτων, οἷς ἔθος ἀμοιβαδὸν τοὺς ξένους ὅποι δῆποτε
διϋόντας, καὶ παρ' οἷς ἂν ἀφίκωνται, πάντως^z κατὰ-
γεσθαι καὶ θεραπείας ἀξιούσθαι, οἷά γε γνωρίμους 20
καὶ φιλτάτους^a, διὰ τὴν τοῦ συμβόλου μαρτυρίαν.
4 Ταῦτα διανοούμενος, ἐσπούδαξε τοὺς Ἑλληνιστὰς
προσεθίζειν^b τοῖς τῶν Χριστιανῶν ἐπιτηδεύμασιν.
'Αλλ' ἐπειδὴ τοῖς πολλοῖς ἴσως ἀπίθανον εἶναι τοῦτο
δοκεῖ, οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ βασιλέως 25
ρήμάτων παρέξομαι τὴν τῶν εἰρημένων^c ἀπόδειξιν.
Γράφει γὰρ^d ὧδε.

5 Ἄρσακίῳ ἀρχιερεῖ Γαλατίας ἐπιστολὴ Ἰουλιανοῦ
βασιλέως^e.

Ἑλληνισμὸς οὕτω πράττει κατὰ λόγον, ἡμῶν ἕνεκα

^z πάντας J. Scal.

δὲ editt.

^a φιλατάτους B.

^e Ita B. Steph. Genev. et cod.

^b Legendum videtur προεθί-
ζειν, sicut προέθιζε infra.

Fuk. Valesii, ad marginem: ἐπι-
στολὴ Ἰουλιανοῦ βασιλέως om. Va-
lesii textus.

^c τῶν εἰρημένων τὴν B.

^d Ita B. et cod. Fuk. Valesii.

lustrare. Ad hæc peccatis quæ vel sponte, vel ab invitis commit-
tuntur, juxta morem Christianorum congruam pœnitentiæ emen-
dationem adhibere decreverat. Sed præcipue notas ac tesseras
episcopalium literarum admiratus esse dicitur, quibus solent pere-
grinos sibi invicem commendare; ut undelibet venientes, ad quos-
cumque accesserint, tanquam noti atque amici excipiantur hospitio,
et benigne curentur ob testimonium ejusmodi notæ. Hæc cum
animo agitaret, operam dabat ut Gentiles Christianorum institutis
assuefaceret. Sed quoniam istud plerisque incredibile fortasse vi-
debitur, non aliunde quam ex ipsismet imperatoris verbis, hujus
rei veritatem comprobabo. Sic enim ille scribit.

Arsacio sacerdoti Galatiæ.

Religio Gentilium nondum ex animi nostri sententia viget, culpa

τῶν μετιόντων αὐτόν. Τὰ γὰρ τῶν Θεῶν, λαμπρὰ καὶ 30
 μεγάλα, κρείττονα πάσης μὲν εὐχῆς, πάσης δὲ ἐλπίδος·
 ἴλεως δὲ ἔστω τοῖς λόγοις ἡμῶν Ἀδράσθεια· τὴν γὰρ
 ἐν ὀλίγῳ τοσαύτην καὶ τηλικαύτην μεταβολὴν, οὐδὲ εὐξα-
 6 σθαι τὶς ὀλίγῳ πρότερον ἐτόλμα^ε. Τί οὖν ἡμεῖς οἰόμεθα 35
 ταῦτα ἀρκεῖν; οὐδὲ ἀποβλέπομεν, ὃς μάλιστα τὴν ἀθεό-
 τητα συνηύξησεν, ἢ περὶ τοὺς ξένους φιланθρωπία, καὶ ἢ
 περὶ τὰς ταφὰς τῶν νεκρῶν προμήθεια, καὶ ἢ πεπλασμένη
 σεμνότης κατὰ τὸν βίον. Ὡν ἕκαστον οἶομαι χρῆναι παρ' 40
 7 ἡμῶν ἀληθῶς ἐπιτηδεύεσθαι. Καὶ οὐκ ἀπόχρη τό σε μό-
 νον^h εἶναι τοιοῦτον, ἀλλὰ πάντας ἀπαξαπλῶς οἱ περὶ τὴν
 Γαλατίαν εἰσὶν ἱερεῖς. Οὓς ἢ δυσώπησον, ἢ πείσον εἶναι
 σπουδαίους, ἢ τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας ἀπόστησον, εἰ μὴ
 προσέρχονταιⁱ μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ θεραπόντων 45
 τοῖς θεοῖς, ἀλλὰ^k ἀνέχονται τῶν οἰκετῶν, ἢ υἱέων, ἢ τῶν

^ε τὴν γὰρ ἐν ὀλίγῳ τοσαύτην καὶ
 τηλικαύτην μεταβολὴν ὀλίγῳ πρότε-
 ρον ἐτόλμα Steph. οὐδὲ εὐξασθαι
 addidit Christoph. οὐδὲ εὐξασθαι
 Scal. τίς γὰρ ἐν emendavit Pe-
 tavius ad Julian. Epist. 49.
 Textus Valesii quem sequimur,
 ille est quem habet B. et Nice-
 phorus.

^g Scribendum videtur ὥς μά-
 λιστα. Certe Epiphanius Scho-
 lasticus ita legit, ut ex ver-

sione ejus apparet. Sic enim
 vertit hunc locum: *neque respi-*
cimus quemadmodum superstitionem
Christianorum auxerit cura
peregrinorum. VALESIIUS.

^h Ita Niceph. Vales. τὸ σεμνὸν
 B. Steph. Genév. Julian. *te ta-*
lem esse Epiphan.

ⁱ Ita B. J. προσέρχονται Steph.
 Genév. Julian. προσέρχονται Ni-
 ceph. Vales.

^k ἀλλ' B.

eorum qui illam profitentur. Nam ea quidem quæ ad Deos per-
 tinent, præclara sunt atque magnifica, omnique voto ac spe majora.
 Atque id pace Nemesis dictum sit. Talem enim ac tantam exiguo
 temporis spatio mutationem, ne optare quidem quisquam paulo
 ante audebat. Quid ergo? putamusne nos ista sufficere? Nec
 attendimus quid Christianorum religionem potissimum auxerit;
 humanitas scilicet in peregrinos, et in sepeliendis mortuis sollicita
 diligentia, et simulata morum gravitas. Quorum singula vere a
 nobis exercenda esse existimo. Nec sufficit quod tu unus ejus-
 modi sis: sed quotquot in Galatia sunt flamines tales esse decet.
 Quos tu vel pudore afficiendo, vel persuadendo, bonos redde, aut
 a sacerdotali ministerio remove, si una cum uxoribus et liberis ac
 famulis ad Deos non accedant: sed aut servos, aut filios, aut con-
 juges Galilæas sustineant, qui et impii sint erga Deos, et impie-

Γαλιλαίων γαμετῶν, ἀσεβούντων μὲν εἰς τοὺς Θεοὺς, ἀθεό-
 8τητα δὲ θεοσεβείας προτιμώντων. Ἐπειτα παραίνεσον
 ἱερέα, μήτε θεάτρῳ¹ παραβάλλειν, μήτε ἐν καπηλείῳ πί- 204
 νειν, ἢ τέχνης τινὸς καὶ ἐργασίας αἰσχυρᾶς καὶ ἐπονει-
 δίστου προϊῆσθαι· καὶ τοὺς μὲν πειθομένους τίμα· τοὺς
 9 δὲ ἀπειθοῦντας ἐξώθει. Ξενοδοχεῖα καθ' ἐκάστην πόλιν
 κατὰστησον πυκνὰ, ἵν' ἀπολαύσωσιν οἱ ξένοι τῆς παρ' 5
 ἡμῶν φιланθρωπίας, οὐ τῶν ἡμετέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ
 10 τῶν ἄλλων, ὅστις ἂν δεθῇ χρημάτων. Ὅθεν δὲ εὐπορή-
 σεις, ἐπινενόηταί μοι τέως. Ἐκάστου γὰρ ἐνιαυτοῦ τρις-
 μυρίους μοδίους κατὰ πᾶσαν τὴν Γαλατίαν ἐκέλευσα δοθῆ-
 ναι σίτου, καὶ^m ἐξακισμυρίους οἴνου ξέστας· ὧν τὸ πέμπτον 10
 μὲνⁿ εἰς τοὺς πένητας, τοὺς τοῖς ἱερεῦσιν ὑπηρετουμένους,
 ἀναλίσκεσθαι φημὶ χρῆναι· τὰ δὲ ἄλλα τοῖς ξένοις καὶ
 11 τοῖς μεταιτουῦσιν ἐπινέμεσθαι παρ' ἡμῶν. Αἰσχυρὸν γὰρ,
 εἰ τῶν μὲν Ἰουδαίων οὐδεὶς μεταιτεῖ· τρέφουσι δὲ οἱ δυσ- 15
 σεβεῖς Γαλιλαῖοι πρὸς τοῖς ἑαυτῶν, καὶ τοὺς ἡμετέρους·
 οἱ δὲ ἡμέτεροι, τῆς παρ' ἡμῶν ἐπικουρίας ἐνδεεῖς φαί-
 12 νονται^o. Δίδασκε δὲ καὶ συνεισφέρειν τοὺς Ἑλληνιστάς

¹ θέατρα J. Christ. Scal.

Scal. Vales. Nicephorum secuti.]

^m Hæc καὶ ἐξακισμυρίους—ad
 πένητας, τοὺς om. Steph. Genev.
 Julian. [inserunt Christ. Curt.ⁿ Ita B. Niceph. μὲν πέμπτον
 Vales. post Christ. Curt. Scal.
^o φαίνονται B.

tatem religioni præponant. Deinde singulos flamines hortare, ut
 nec ad theatrum accedant, nec in tabernis bibant, nec artem ullam,
 aut opificium turpe ac probrosum exerceant. Et eos quidem qui
 obtemperaverint, honore affice: contumaces vero atque immori-
 geros expelle. Crebra in singulis civitatibus xenodochia con-
 stitue, ut peregrini non ex nostris solum, sed ex aliis etiam, si
 pecunia forte opus habuerint, humanitate nostra perfruantur.
 Porro unde sumptus tibi suppetant, a me jam provisum est. Nam
 quotannis triginta millia modiorum tritici per universam Galatiam
 dari jussi et sexaginta millia sextariorum vini. Quorum quintam
 partem in pauperes qui flaminibus ministrant, insumendam esse
 censeo: reliqua peregrinis ac mendicantibus a vobis dividenda.
 Turpe enim fuerit, ex Judæis quidem neminem mendicare: im-
 pios vero Galilæos præter suos pauperes, etiam nostros alere.
 Nostros autem mendicos, nostra ope ac subsidio destitutos videri.
 Doce ergo Gentiles, ut ad hujusmodi ministeria aliquid conferant,
 et Gentilium pagi primitias fructuum diis offerant. Et Græcos

εἰς τὰς τοιαύτας λειτουργίας, καὶ τὰς Ἑλληνικὰς κώμας ἀπάρχεσθαι τοῖς θεοῖς τῶν καρπῶν· καὶ τοὺς Ἑλληνικοὺς 20 ταῖς τοιαύταις εὐποιΐαις προέθιζε, διδάσκων αὐτοὺς ὡς τοῦτο πάλαι ἦν ἡμέτερον ἔργον. Ὅμηρος γοῦν αὐτὸ πεποίηκεν Εὐμαιον λέγοντα,

Ξεῖν', οὗ μοι θέμις ἔσθ', οὐτ' ῥ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι, 25

Ξεῖνον ἀτιμάσαι^q. πρὸς γὰρ Διὸς εἰσιν ἅπαντες

Ξεῖνοί τε πτωχοί τε· δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε.

Μηδὲ τὰ παρ' ἡμῖν ἀγαθὰ παραζηλοῦν ἄλλοις συγχω- 30 ροῦντες, αὐτοὶ τῇ ραθυμίᾳ κατασχύνοιμεν^s, μᾶλλον δὲ 13 καταπροώμεθα τὴν εἰς τοὺς Θεοὺς εὐλάβειαν. Εἰ ταῦτα πυθοίμην ἐγὼ σε πράττοντα, μεστὸς εὐφροσύνης ἔσομαι. Τοὺς ἡγεμόνας ὀλιγάκις ἐπὶ τῆς οἰκίας ὄρα· τὰ πλείεστα 35 δὲ αὐτοῖς ἐπίστελλε. Εἰσιούσι δὲ εἰς τὴν πόλιν, ὑπαντάτω μηδεὶς αὐτοῖς ἱερέων· ἀλλ' ὅταν εἰς τὰ ἱερὰ φοιτῶσι τῶν θεῶν, εἴσω τῶν προθύρων. Ἠγείσθω δὲ μηδεὶς αὐτῶν εἴσω στρατιώτης· ἐπέσθω δὲ ὁ βουλόμενος· ἅμα γὰρ εἰς 40 14 τὸν οὐδὸν ἦλθε τοῦ τεμένους, καὶ γέγονεν ἰδιώτης. Ἀρχεῖς γὰρ αὐτὸς, ὡς οἴσθα, τῶν ἔνδον, ἐπεὶ καὶ ὁ θεῖος

^p ἐστὶν οὕτε B.

Homer.

^q Ita B. Niceph. ἀτιμάσαι
Steph. Genev. ἀτιμῆσαι Vales.

^r Μὴ δὴ conjecit Valesius.

^s κατασχύνωμεν C.

homines hujusmodi beneficentiæ assuefacito, docens illos, id olim a nobis institutum fuisse. Homerus enim Eumæum sic loquentem inducit :

Haud mihi fas, vel si veniat te vilior hospes,

Quemquam despiciere. A summo nam sunt Jove cuncti,

Qui peregre adveniunt : modicum autem munus amicū est.

Ne igitur aliis ut bona nostra æmulentur, permittentes, ipsi per socordiam nos probro afficiamus : aut potius religionem erga Deos prodamus. Quod si te hæc agere accepero, exultabo gaudio. Præsides domi raro invise : sed literas ad eos sæpius mitte. Illis in urbem ingredientibus nullus flamen occurrat. Cum autem templa deorum adierint, intra vestibulum duntaxat occurrat flamen. Intrantes vero illos nullus apparitorum præcedat : sequatur autem qui volet. Nam simulatque ingressus est limen delubri, privatus efficitur. Tu enim, ut probe nosti, intra templum imperium obtines ; quandoquidem et divina lex istud postulat. Et ii

ταῦτα ἀπαιτεῖ θεσμός. Καὶ οἱ μὲν πειθόμενοι, κατὰ ἀλή-
 θειαν εἰς θεοσβεβεῖς· οἱ δὲ ἀντεχόμενοι τοῦ τύφου, δοξο-
 15 κόποι εἰς καὶ κενόδοξοι. Τῇ Πισσινουῦντι βοηθεῖν ἔτοιμός 45
 εἰμι, εἰ τὴν μητέρα τῶν θεῶν ἴλεω καταστήσουσιν ἑαυτοῖς.
 Ἀμελοῦντες δὲ αὐτῆς, οὐκ ἄμεμπτοι^t μόνον, ἀλλὰ πικρὸν
 εἰπεῖν, μὴ^u καὶ τῆς παρ' ἡμῶν ἀπολαύσωσι δυσμενείας.

Οὐ γάρ μοι θέμις ἐστὶ^v κομιζέμεν, ἢ ἐλεαίρειν 205

Ἀνδρας, οἱ καὶ θεοῖσιν ἀπέχθονται ἀθανάτοισιν.

Πεῖθε τοίνυν αὐτοὺς, εἰ τῆς παρ' ἐμοῦ κηδεμονίας ἀντέχον-
 ται, πανδημεὶ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν ἰκέτας γενέσθαι. 5

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Ὅτι ἵνα μὴ τυραννικὸς δόξη, τεχνηέντως μετήρχετο τοὺς Χριστιανούς· καὶ
 περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ στανρικοῦ σημείου· καὶ ὡς θῆσαι τὸ στρατι-
 ωτικὸν ἀκουσίως πεποίηκε. 10

1 Ὁ μὲν δὴ^x βασιλεὺς τοιάδε ποιῶν καὶ γράφων,
 ἡγείτο ῥαδίως τοὺς ἀρχομένους ἐκόντας μεταθήσειν

^t μέμπτοι Christ.

^u Lego εἰπεῖν μοι, quemadmo-
 dum legisse videtur Musculus.
 Lego etiam ἀπολαύσουσι, ut le-
 gitur apud Nicephorum. In
 codice tamen Fuketiano scrip-

tum inveni, πικρὸν εἰπεῖν, μὴ δὲ
 τῆς. Quod non probo. VALE-
 SIUS. μὴ δὲ Christ. Scal.

^v Pro ἐστὶ habent εἰπεῖν B.
 Steph. Genev.

^x Ita B. δὴ om. editt.

quidem qui obtemperant, revera pii sunt cultores deorum: qui
 vero fastum ac pompam circumferunt, vani sunt et inanis gloriæ
 cupidi. Equidem paratus sum subvenire Pessinuntiis, si matrem
 deorum sibi propitiam reddiderint. Sin vero eam neglexerint,
 non modo reprehensione non carebunt; sed quod dictu mihi acer-
 bum est, indignationem quoque nostram experientur.

Namque mihi haud fas est miserari hos atque fovere,

Qui sint infensi diis immortalibus hostes.

Persuade igitur illis, ut si curam sui a me suscipi volunt, universi
 matri deorum supplices sint.

CAPUT XVII.

*Quomodo Julianus, ne tyrannus esse videretur, Christianos dolose
 persecutus est; et crucis vexillum deposuit: milites denique
 sacrificare invitos coegit.*

Et imperator quidem cum ista et faceret et scriberet, subditos
 suos facile ac lubenti animo a Christiana fide traducturum se esse

τοῦ δόγματος. Καὶ πάντα σπουδάζων ἐπὶ καθαιρέσει
 τῆς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας, οὔτε πείθειν παντε- 15
 λῶς οἶός τε ἦν, περιφανῶς τε βιάζεσθαι ἤσχυνετο, μὴ
 τυραννικὸς εἶναι δόξη. Οὐ μὴν καθυφῆκε τῆς προθυ-
 μίας, ἀλλὰ πάντα ἐμηχανᾶτο, πρὸς Ἑλληνισμὸν τὸ
 ὑπῆκοον, μᾶλλον δὲ τὸ στρατιωτικόν, τὸ μὲν, δι' εἰ-
 2 τοῦ, τὸ δὲ, διὰ τῶν ἀρχόντων ἐπαγόμενος. Ἀτεχνῶς 20
 δὲ διὰ πάντων Ἑλληνίζειν προσεθίζων^γ, μεταποιεῖν
 ἔγνωκεν εἰς τὸ πρότερον σχῆμα, τὸ κορυφαῖον τῶν
 Ῥωμαϊκῶν συνθημάτων, ὅπερ^z Κωνσταντίνος κατὰ
 θεῖον πρόσταγμα, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, εἰς
 3 σταυροῦ σύμβολον μετετύπωσεν. Ἐν δὲ ταῖς δημο- 25
 σίαις εἰκόσιν ἐπιμελὲς ἐποιεῖτο παραγράφειν αὐτῷ,
 Δία μὲν, οἷά γε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφαινόμενον, καὶ
 στέφανον καὶ ἀλουργίδα τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας
 παρέχοντα. Ἄρεα δὲ καὶ τὸν Ἑρμῆν εἰς αὐτὸν βλέ-
 ποντας, καὶ καθάπερ τῷ ὀφθαλμῷ ἐπιμαρτυροῦντας 30
 4 ὡς ἀγαθὸς εἴη περὶ λόγους καὶ πολεμικός. Ἐκέλευσε
 δὲ ταῦτα καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς Ἑλληνικὸν ὄρα^z σέβας,

^γ *προθεσπίζων* J. Christ. Scal. *προσεθίζων* vero Niceph. utroque
Mallet *προεθίζων*, uti *supra*. loco. ^z *ἅπερ* J. Scal.

existimabat. Cumque omnia moliretur ad evertendam Christia-
 norum religionem, persuadere quidem nullatenus valuit: palam
 autem vim inferre erubescibat, ne tyrannus esse videretur. Nec
 tamen de studio suo quidquam remisit: sed omnia excogitavit,
 quibus subditos, ac præcipue milites, ad Gentilium religionem,
 partim per se, partim per præsidēs alliceret. Denique ut omnibus
 modis eos Gentilium superstitioni assuefaceret, in pristinam for-
 mam commutare decrevit signum illud nobilissimum exercituum
 Romanorum, quod Constantinus, Deo jubente, ut superius retuli-
 mus, in crucis formam converterat. In publicis autem imagini-
 bus, curavit ut juxta se pingeretur Jupiter, velut e cælo apparens,
 et coronam ac purpuram, imperii insignia, ipsi præbens: aut
 Mars ac Mercurius, oculos in ipsum conjicientes, ac veluti oculo-
 rum nutu testificantes, eum disertum esse, et rei militaris peritum.
 Hæc et ejusmodi alia quæ ad Gentilium cultum pertinent, imagi-

παρεμίγνυσθαι^a ταῖς εἰκόσιν· ὥστε προφάσει τῆς εἰς
 βασιλέα νενομισμένης τιμῆς, λεληθότως προσκυνεῖν
 5 τοῖς συγγεγραμμένοις^b. Ἀποχρώμενός τε τοῖς ἀρ- 35
 χαίοις ἔθεσι, πάσῃ περινοίᾳ ἐσπούδαζε κλέπτειν τῶν
 ὑπηκόων τὴν προαίρεσιν· ἐνενόει γὰρ ὡς εἰ πείσειεν,
 ἐτοιμότερον οἷς ἂν θέλῃ τὸ λοιπὸν ἐπιχειρήσειεν· εἰ
 δὲ ἀπειθοῦντας εὖροι, συγγνώμης^c ἐκτὸς κολάσειν,
 ὡς περὶ^d τὰ ἔθῃ Ῥωμαίων νεωτερίζοντας, καὶ εἰς 40
 6 πολιτείαν καὶ βασιλέα^e ἐξαμαρτάνοντας. Ὀλίγοι μὲν
 οὖν, οἱ καὶ δίκην εἰσεπράχθησαν, συνῆκαν τὸν λόγον^f,
 καὶ ὡς ἔθος ἦν, οὐκ ἠνείχοντο προσκυνεῖν· τὸ δὲ πλη-
 θος, οἷα φιλεῖ, ὑπ' ἀγνοίας ἢ γνώμης ἀπεριέργου, νό- 45
 μῳ ἀπλῶς παλαιῷ ἡγοῦντο πείθεσθαι, καὶ ἀπλού-
 στερον ταῖς εἰκόσι προσήεσαν^g. Βασιλεῖ^h δὲ πλέον

^a παρεμίγνυσθαι B. Steph. Ge-
 nev. παραναμίγνυσθαι C. παρα-
 μίγνυσθαι Niceph. Vales.

^b ἐγγεγραμμένοις C.

^c οὐ συγγνώμης B. Steph. Ge-
 nev. οὐ delet. Christ. Curt.
 Vales.

^d Libri quidem nihil mutant
 hoc loco. Mallem tamen scri-
 bere παρὰ. Id est, contra mo-

res et instituta majorum. VA-
 LESIUS.

^e Ita B. et Valesius e cod.
 Fuk. βασιλείαν Steph. Genev.
 Niceph.

^f καὶ συνῆκαν τὸν δόλον J. Christ.
 Scal.

^g Ita Niceph. Christ. Scal.
 Vales. προήεσαν B. Steph. Genev.

^h βασιλεὺς J. Christ. Scal.

nibus suis inseri jussit: eo consilio, ut sub obtentu honoris qui imperatori deferri solet, Romani eos etiam qui simul picti erant, imprudentes adorarent. Abutensque veteribus institutis, omni industria laborabat, ut subditorum animos deciperet. Sic enim cogitabat, si quidem ea persuasisset, reliqua quæ vellet, se deinceps facilius aggressurum. Si vero refragari eos deprehendisset, se absque ulla venia in illos animadversurum, utpote qui contra mores atque instituta Romanorum, novitati studerent, et in rempublicam inque imperatorem ipsum peccarent. Ac pauci quidem, qui etiam pœnas dederunt, consilium ejus intellexere, nec, ut moris erat, adorare sustinuerunt. Vulgus vero, ut solet, vel ignoratione, vel simplicitate animi ductum, vetustæ consuetudini omnino parendum esse existimabat, et inconsultius ad imagines accedebat. Verum imperator, ne hanc quidem fraudem expertus, quid-

7 οὐδὲν ἡνύετο. Καὶ ταύτηςⁱ τῆς τέχνης εἰς πείραν
 προελθούσης, οὐ μὴν ἐνεδίδου, ἀλλὰ πάντα ἐπινοῶν 206
 διετέλει, ὡς ἂν προσάγοι^k τοὺς ἀρχομένους παρα-
 πλησίως αὐτῷ θρησκεύειν. Οἷον δὲ καὶ τότε ἐμψυ-
 χήσατο, οὐκ ἀπάδει τοῦ εἰρημένου· περιφανέστερον
 μέντοι τοῦ προτέρου καὶ βιαίότερον ἐπεχειρήθη, καὶ 5
 πρόφασις ἀνδρείας οὐκ ὀλίγοις ἐγένετο τῶν ἐν τοῖς
 8 βασιλείοις στρατευομένων. Ἐπεὶ γὰρ καιρὸς παρῆν
 βασιλέα δωρεῖσθαι τοῖς^l στρατιώταις, γίνεται δὲ τοῦτο
 ὡς ἐπίπαν ἐν ταῖς Ῥωμαίων ἱερομηνίαις, καὶ βασι-
 λέων καὶ βασιλίδων πόλεων ἐν γενεθλίοις ἡμέραις, 10
 λογισάμενος ὡς ἀπλοῦν φύσει καὶ εὐηθὲς ἔστι τὸ
 στρατιωτικόν, καὶ ὑπὸ συνήθους πλεονεξίας ῥαδίως
 ἡττᾶται χρημάτων. Τῶν δὲ ἐπὶ ταύτην παριόντων^m,

ⁱ ταῦτα B. Steph. Genev. ταύ-
 της e cod. Fuk. Vales.

^k προσαγάγοι J.

^l Ita B. τοῖς om. ceteri.

^m Ante hæc verba desunt non-
 nulla, quæ supplevi ex Nicepho-
 ro in hunc modum: τέχνη τι-
 θύειν καὶ ἄκοντας τοῖς δαίμοσιν ᾤ-
 κονόμει· νενομίστο γὰρ δῆθεν. ἐκ
 παλαιοῦ, τοὺς ἐπὶ τὴν δωρεὰν παρι-
 όντας θύειν. Utrum autem Ni-
 cephorus integriorem codicem
 nactus fuerit, an hæc ex con-

jectura suppleverit, affirmare non
 possum. Cæterum hanc fraudem
 Juliani notat Gregorius Naz. in
 priore Invectiva pag. 84. [Or.
 iv. 82.] VALESIIUS. Locum
 ita reddit Epiphanius; *Cum ve-*
nisset itaque tempus, quo impe-
rialia milites solent dona acci-
pere, hoc enim agitur plerumque
die Kalendarum Januariatum et
natali principum et urbium regi-
arum, exquisivit quatenus eos
simpliciter, et ex prisca consue-

quam profecit. Non cessavit tamen, sed perstitit omnia moliri
 atque excogitare, ut subditos ad eandem cum ipso religionem co-
 lendam adduceret. Id vero quod tunc temporis machinatus est,
 non valde discrepat ab eo quod jam retuli. Apertius tamen quam
 prius illud, et majore cum violentia susceptum est: nec paucis
 qui in palatio militabant, fortitudinis suæ declarandæ occasionem
 præbuit. Nam cum tempus advenisset, quo donativum a principe
 erogandum erat militibus, id autem plerumque fit diebus festis
 Romanorum, et natalibus imperatorum atque urbium regiarum,
 secum ipse considerans, milites suoapte ingenio simplices esse at-
 que incautos, et ob insitam ipsis cupiditatem pecuniis facile decipi,

ἕκαστον οἱ τῷ βασιλεῖ παρεστῶτες ἐκέλευον θυμιᾶν.
 Προὔκειτο γὰρ πλησίον λίβανος καὶ πῦρ, ὥς δὴ τοῦτο 15
 9 πάλαι Ῥωμαίοις νενομισμένον. Ἐνταῦθα οἱ μὲν ἀδε-
 ῶς τὴν ἀνδρείαν ἐπεδείξαντο, καὶ οὔτε θυμιάσαι, οὔτε
 δῶρον παρὰ τοῦ βασιλέως λαβεῖν ἠνέσχοντο· οἱ δὲ,
 προσχήματι νόμου καὶ ἀρχαιότητος, οὐδὲ εἰς νοῦν
 ἔλαβον ὃ ἡμάρτανον· οἱ δὲ, τῷ φαινομένῳ κέρδει 20
 δελεασθέντες, ἢ δέει καὶ θορύβῳ προκατειλημμένοι ἐκ
 τῆς παραντίκα ἀναφανθείσης σκηνῆς, εἰ καὶ συνῆκαν
 10 ἐλληνίζοντες, τὸ μὴ τοῦτο παθεῖν οὐ διέφυγον. Τῶν
 δ' αὖ ἀγνοία περιπεσόντων ταύτῃ τῇ ἁμαρτίᾳ, λέγον- 25
 ταί τινες τάδε", ὥς εἰστιῶντο φιλοφρονούμενοι, οἷά
 γε ἐν τοῖς πότοις γίνεσθαι φιλεῖ, καὶ προπίνοντες ἀλ-
 λήλοις, Χριστὸν ἐπονομάσαι ταῖς κύλιξιν. Ὑπολα-
 βόντα δέ τινα^ο τῶν δαιτυμόνων, Θαυμαστὸν, ἔφη,

*tudine fallere potuisset : jussit-
 que, ut unusquisque ad manum
 imperatoris accedentium, admo-
 nitus ab officiis, primo incensum
 offerret ; neque ea agnoscit quæ
 Nicephorus habet. Videtur igitur
 hiatus in textu antiquus esse.*

^α Aut vox *τάδε* delenda est,
 aut plura hoc loco desiderantur.

Certe Nicephorus locum ita sup-
 plet : λέγονται τινες τάδε πράξαι.
 VALESIIUS. Ferri posset *μετὰ*
ταδὲ. Conf. Gregor. Naz. Or. iv.
 84.

^ο Grammaticæ leges postu-
 lant ut scribamus *ὑπολαβὼν δέ*
τις. Sequitur enim *ἔφη*. VALE-
 SIUS.

arte quadam usus est ut eos ad sacrificandum impelleret. Mos enim erat jam inde a priscis temporibus, ut donativum accepturi diis immolarent. Cum igitur singuli ad donativum accederent, hi qui imperatori astabant, unumquemque thus adolere jubebant. Thus enim et ignis prope appositus erat. Idque ex veteri more institutoque Romanorum. Tum vero alii quidem absque metu magnitudinem animi sui declararunt, nec aut thus adolere, aut donativum ab imperatore accipere voluerunt. Alii vero, consuetudinis ac vetustatis specie inducti, ne scelus quidem suum animadverterunt. Alii lucro proposito inescati, aut metu ac perturbatione præventi ob scenam quæ repente ipsorum oculis apparebat, licet se Gentilium more sacra facere intelligerent, haud tamen istud piaculum effugerunt. Fertur autem quosdam ex iis qui istud sceleris imprudentes admiserant, cum in convivio, ut fieri solet,

ὑπομένετε Χριστὸν ἐπικαλούμενοι, ὃν πρὸ βραχέως 30
 ἡρνήσασθε, ἡνίκα τὸ δῶρον παρὰ τοῦ βασιλέως δεξά-
 11 μνοι τῷ πυρὶ τὸν λιβανωτὸν ἐπιτεθείκατε. Ἄμα δὲ
 τοῦτο ἤκουσαν καὶ συνῆκαν ὅπερ εἰργάσαντο, αὐτίκα
 ἀναπηδήσαντες δημοσίᾳ ἔθεον, βοῶντες καὶ δεδακρυ-
 μένοι, καὶ Θεὸν αὐτὸν καὶ πάντας ἀνθρώπους μαρτυ- 35
 ρόμενοι Χριστιανούς εἶναι σφᾶς καὶ διαμεῖναι· ἐν
 ἀγνοίᾳ δὲ τοῦ γεγονότος, εἶγε ὅλως εἰπεῖν ἐστὶ, μόνην
 ἐλληνίσαι τὴν χεῖρα, μὴ συμπραξάσης τῆς διανοίας.
 12 Ἐπεὶ δὲ ὡς βασιλέα ἦλθον, προσρίψαντες ὃν δεδώ-
 κει χρυσὸν, εὖ μάλα ἀνδρείως τὸ οἰκεῖον δῶρον ἀπο- 40
 λαβεῖν ἤτουν, αὐτοὺς δὲ ἀνελεῖν· μὴ μεταμεληθή-
 σεσθαι γάρ, εἰ ὑπὲρ ὧν προνοίας ἐκτὸς ἤμαρτεν ἡ
 δεξιὰ τῷ παντὶ σώματι δίκην δοῖεν διὰ Χριστόν. Ὁ
 δὲ βασιλεὺς καίπερ χαλεπῶς ἐνεγκὼν, κτείνει μὲν 45
 αὐτοὺς ἐφυλάξατο, μὴ μαρτυρίας γερῶν ἀξιωθεῖν·
 ἀφελόμενος δὲ τῆς στρατείας, ἐξέώσατο τῶν βασι-
 λείων.

sibi mutuo propinarent benevolentiae testificandae causa, Christum ad singula pocula nominasse. Quendam vero ex convivis haec illis respondisse: mirum quidpiam patimini, Christum invocantes, quem paulo antea negavistis, tunc cum donativum accipientes a principe, thus in focum imposuistis. Quibus auditis, cum facinus quod admiserant intelligere caepissent, illico exsistentes, publice discurrere caeperunt, vociferantes, et cum lacrymis Deum hominesque testantes, Christianos se esse, ac semper fuisse: per ignorance autem ejus quod fieret, si tamen id licet dicere, solam manum sacrificasse, animo neutiquam conscio. Post haec imperatorem adeuntes, projecto quod dederat auro, petierunt admodum forti animo, ut donum suum reciperet; ipsos vero interficeret. Neque enim se mutaturos sententiam, si pro scelere quod manus ipsorum admiserat, toto corpore poenas persolverent propter Christum. Imperator vero, quamvis eo facto exasperatus esset, eos tamen occidere noluit, ne honorem martyrii adipiscerentur: sed exauctoratos palatio expulit.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

207

Ἦς Ἰουλιανὸς ἐκώλυε Χριστιανούς καὶ ἀγορῶν, καὶ κρίσεων, καὶ τοῦ μετέρ-
 χεσθαι τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν· καὶ περὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρη-
 γορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ Ἀπολιναρίου, ἀνθισταμένων αὐτῷ, καὶ μετα- 5
 βαλλόντων τὰ θεῖα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φράσιν· καὶ μᾶλλον Ἀπολινά-
 ριος, καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός· ὁ μὲν ῥητορικῶς λίαν γράφων· ὁ δὲ
 ἡρωϊκῶν, καὶ πάντα ποιητὴν μιμούμενος.

10

1 Ταύτης δὲ τῆς γνώμης καὶ περὶ πάντας τοὺς Χρι-
 στιανούς ὑπῆρχεν, ἀφορμῆς λαβόμενος· ὅπουγε καὶ
 μηδὲν ἐγκαλεῖν ἔχων, παραιτουμένους θύειν ἰσοπολι-
 τείας ἐφθώνει καὶ συλλόγων καὶ ἀγορῶν μετέχειν·
 καὶ τοῦ δικάζειν ἢ ἄρχειν ἢ ἀξιωματῶν κοινωνεῖν οὐ 15
 μετεδίδου· οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς αὐτῶν παῖδας ξυνεχώρει
 ἐκδιδάσκεσθαι τοὺς παρ' Ἑλλησι ποιητὰς καὶ συγ-
 2 γραφέας, οὐδὲ τοῖς τούτων διδασκάλοις φοιτᾶν. Ἐλύ-
 πει γὰρ αὐτὸν οὐ μετρίως Ἀπολινάριος ὁ Σύρος,
 πρὸς παντοδαπὴν εἶδῃσιν καὶ λόγων ιδέαν παρεσκευ- 20
 ασμένος· Βασίλειός τε καὶ Γρηγόριος οἱ Καππαδό-
 και, παρενδοκιμούντες^p τοὺς τότε ῥήτορας· ἄλλοί τε

^p παρενδοκιμούντες J. Christ. Scal.

CAPUT XVIII.

Quomodo Julianus Christianos foro ac judiciis uti, et Græcorum disciplinis institui prohibuit: et de Basilio magno, Gregorio Theologo, atque Apollinare, qui imperatori resistentes, sacra volumina in Græcum sermonem transtulerunt. Et quod Gregorius quidem Nazianzenus, soluta oratione admodum eleganter multa scripsit; Apollinaris vero heroicum carmen composuit, cunctosque veteres poetas imitatus est.

Eodem animo fuit erga reliquos omnes Christianos, ubi occasionem nactus fuerat. Iis enim qui sacrificare abnuerent, etsi nihil haberet quod illis objiceret, jus civitatis adimebat. A conventibus quoque et a foro eos prohibuit: nec judicare aut magistratus gerere, aut honoribus ac dignitatibus frui permisit. Sed et Christianorum liberos, haudquaquam passus est poëtas atque oratores Græcorum ediscere, et Gentilium professorum scholas frequentare. Urebant ejus animum non mediocriter Apollinaris Syrus omni disciplinarum genere instructus: et Basilius Grego-

ἐπὶ τούτοις^q πλεῖστοι ἐλλόγιμοι, ὧν οἱ μὲν ἐξήλουν
τὰ ἐν Νικαίᾳ δόξαντα· οἱ δὲ ἐκ τῆς Ἀρείου ὥρμητο
3 αἵρέσεως. Ἐντεῦθεν οὖν μόνον δημιουργεῖσθαι τὸ 25
πείθον οἰόμενος, οὐ συνεχώρει τοῖς Χριστιανοῖς ἐν
τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἀσκεῖσθαι μαθήμασιν. Ἡνίκα δὲ
Ἀπολινάριος οὗτος εἰς καιρὸν τῇ πολυμαθείᾳ^r καὶ τῇ
φύσει χρησάμενος, ἀντὶ μὲν τῆς Ὀμήρου ποιήσεως
ἐν ἔπεσιν ἠρώοις τὴν Ἑβραϊκὴν ἀρχαιολογίαν συν- 30
εγράψατο μέχρι τῆς τοῦ^s Σαοῦλ βασιλείας, καὶ εἰς
εἰκοσιτέσσαρα μέρη τὴν πᾶσαν πραγματείαν διεῖλεν,
ἐκάστῳ τόμῳ προσηγορίαν θέμενος ὁμώνυμον τοῖς
παρ' Ἑλλησι στοιχείοις κατὰ τὸν τούτων ἀριθμὸν
4 καὶ τὴν τάξιν. Ἐπραγματεύσατο δὲ καὶ τοῖς Μενάν- 35
δρου δράμασιν εἰκασμένας κωμωδίας. Καὶ τὴν Εὐ-
ριπίδου τραγωδίαν, καὶ τὴν Πινδάρου^t λύραν ἐμιμή-
σατο. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν θείων γραφῶν τὰς
ὑποθέσεις λαβὼν τῶν ἐγκυκλίων καλουμένων μαθη-
μάτων, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐπενόησεν ἰσαριθμούς καὶ 40
ἰσοδυνάμους πραγματείας, ἥθει τε καὶ φράσει καὶ

^q τούτῳ B. Steph. Genev. τού-
τοις Vales.

^r πολυμαθείᾳ B. C.

^s τοῦ om. B.

^t τὴν Μενάνδρου B. Steph. Genev.
corr. Christ. Curt. Scal. Vales.

riusque Cappadoces, qui cunctos illius temporis oratores longe superabant: multique præterea disertissimi viri, quorum alii fidem Nicæni concilii sequebantur: alii opinionem Arii erant amplexi. Cum igitur persuadendi facultatem hinc tantum parari existimaret, non permisit Christianis ut Græcorum disciplinis erudirentur. Quo quidem tempore Apollinaris is quem supra dixi, multiplici eruditione et ingenio quo valebat, opportune usus, pro Homeri carmine, Hebræorum antiquitatem usque ad regnum Saulis heroico versu conscripsit, et universum opus in quatuor ac viginti partes distribuit, ac singulis libris ex Græcorum literis cognomentum indidit, juxta earum numerum atque ordinem. Scripsit etiam comædias instar fabularum Menandri. Euripidis quoque tragædias, et Pindari lyram imitatus est. Denique ut compendio dicam, sumptis ex sacra scriptura argumentis liberalium disciplinarum, brevi tempore lucubrationes composuit, et numero et præ-

χαρακτηρι καὶ οἰκονομία ὁμοία τοῖς παρ' Ἑλλησιν ἐν
 5 τούτοις εὐδοκίμησασιν. Ὡστε εἰ μὴ τὴν ἀρχαιότητα
 ἐτίμων οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰ συνήθη φίλα ἐνόμιζον,
 ἐπίσης, οἶμαι, τοῖς παλαιοῖς τὴν Ἀπολιναρίου σπου- 45
 δὴν ἐπῆνουν^u, καὶ ἐδιδάσκοντο ταύτην^x, πλέον αὐτοῦ
 τὴν εὐφυΐαν θαυμάζοντες, ὅσῳ γὰρ τῶν μὲν ἀρχαίων
 ἕκαστος περὶ ἐν μόνον ἐσπούδασεν· ὁ δὲ, τὰ πάντα
 ἐπιτηδεύσας, ἐν κατεπειγούσῃ χρεῖα τὴν ἐκάστου ἀρε-
 6 τὴν ἀπεμάξατο. Οὐκ ἀγεννὴς δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν 50
 βασιλέα, ἦτοι τοὺς παρ' Ἑλλησι φιλοσόφους, ἐστὶν 208
 αὐτοῦ λόγος^y, ὃν ὑπὲρ ἀληθείας ἐπέγραψεν· ἐν ᾧ
 καὶ δίχα τῆς τῶν ἱερῶν λόγων μαρτυρίας, ἔδειξεν αὐ-
 τοὺς ἀποβουκοληθέντας τοῦ δέοντος^z περὶ Θεοῦ φρο-
 7 νεῖν. Τάδε γὰρ ἐπιτωθάζων ὁ βασιλεὺς, τοῖς τότε 5
 διαπρέπουσιν ἐπισκόποις ἐπέστειλεν, Ἀνέγνων, ἔγνων,
 κατέγνων· τοὺς δὲ, πρὸς ταῦτα ἀντιγράψαι^a, Ἀνέγνως,

^u ἐποιοῦν B. Steph. Genev. ἐπῆνουν tacite Vales.

^x Hunc locum ita scribendum ac distinguendum puto, ἐπῆνουν καὶ ἐδιδάσκοντο ταύτῃ πλέον αὐτοῦ τὴν εὐφυΐαν θαυμάζοντες etc. quod proculdubio elegantius est vulgata lectione. VALESIIUS.

^y Ita B. Steph. Niceph. ὁ inseruit ante λόγος Christ. Scal. Vales.

^z δέοντως correct. in δέοντος B. ὁρθῶς Niceph.

^a Addendum est verbum φασιν ex Nicephoro. VALESIIUS.

stantia æquales iis qui apud Græcos in eo genere celebres existi-
 tere, seu genium, seu dictionem, seu formam, seu dispositionem
 operis spectes. Adeo ut nisi homines antiquitatem venerari sole-
 rent, et ea maxime diligere quibus assueverunt; Apollinaris libros
 æque ac veterum illorum laudaturi essent ac discituri: eoque ma-
 gis ingenium hominis admiraturi; quod veterum quidem singuli
 in uno tantum genere doctrinæ versati sunt: hic vero omnia com-
 plexus, vim ac præstantiam uniuscujusque, ubi usus id postularet,
 expressit. Nec ignobilis est ejusdem liber, quem adversus impe-
 ratorem, et Gentilium philosophos composuit, qui de veritate in-
 scribitur. In quo etiam absque ullo testimonio sacrorum libro-
 rum, ostendit illos vano errore deceptos, secus quam decet de
 Deo sentire. Etenim imperator nostra irridens, ad illustrissimos
 episcopos hujusmodi epistolam scripserat. Legi: intellexi: dam-
 navi. Quibus illi ita rescripsisse dicuntur. Legisti quidem, sed

ἀλλ' οὐκ ἔγνων· εἰ γὰρ ἔγνων, οὐκ ἂν κατέγνων.
 8 Εἰσὶ δὲ οἱ Βασιλείῳ τῷ προστάτῃ τῆς Καππαδοκῶν
 ἐκκλησίας^b ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἀνατιθέασι· καὶ 10
 οὐκ ἀπεικός· ἀλλ' εἴτε αὐτοῦ, εἴτε ἄλλου ταῦτα^c ἐστίν,
 ἄγασθαι δικαίον ἀνδρείας καὶ παιδεύσεως τὸν γρά-
 ψαντα.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

Περὶ τοῦ λόγου τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὃν ἐπέγραψε μισοπάγωνα· καὶ περὶ τῆς ἐν 15
 Ἀντιοχείᾳ Δάφνης· καὶ ἔκφρασις αὐτοῦ· καὶ περὶ τῆς μετακομιδῆς τῶν
 λειψάνων Βαβύλα τοῦ ἱερομάρτυρος.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Πέρσαις ἐπιστρατεῦσαι σπουδά-
 ζων, ἦκεν εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Σύρων· ἐκβοήσαντος 20
 δὲ τοῦ πλήθους, ὥς πολλὰ μὲν ἐστὶ τὰ ἐπιτήδεια,
 πολλοῦ δὲ πωλοῖτο· ὑπὸ φιλοτιμίας, οἶμαι, τὸν δη-
 μον ἐπαγόμενος, ἐπὶ ἥττονι ἢ ἔδει τιμῇματι τὰ ἐπ'
 2 ἀγορᾶς ὥνια πωλεῖσθαι προσέταξεν. Ἐκφυγόντων 25
 δὲ τῶν καπήλων, τὰ μὲν ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν. Ἀν-

^b τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ ἐκκλησιῶν *Præsulis ecclesiae Cappadocenaë*,
 B. Steph. Genev. Niceph. mu- Epiphani.
 tav. Christ. Scal. Curt. Vales. ^c τοῦτο B. τοῦτό ἐστὶν C.

non intellexisti. Nam si intellexisses, nunquam condemnasses. Non desunt tamen qui Basilio ecclesiae Cappadocum episcopo hanc epistolam tribuant: neque id a vero abhorret. Verum sive ab hoc, sive ab alio quopiam scripta est, scriptorem ejus mirari profecto debemus, tum ob magnitudinem animi, tum ob eruditionem.

CAPUT XIX.

De libro Juliani quem μισοπάγωνα inscripsit: et de Daphne suburbano Antiochiæ; ejusque descriptio: et de translatione reliquiarum Babylæ episcopi et martyris.

Cæterum imperator cum bellum Persis inferre cuperet, Antiochiam Syriæ venit. Ibi cum populus vociferatus esset, maximam quidem copiam esse frugum, sed eas carius vendi: imperator liberalitate sua plebem, ut opinor, demereri studens, res in foro venales viliores quam par erat pretio distrahi jussit. Cumque mercatores fuga se subduxissent, res quidem ad victum necessariae deficere cœperunt. Antiocheni vero graviter id ferentes, impera-

τιοχεῖς δὲ δεινὸν τοῦτο ποιούμενοι, τὸν βασιλέα ὕβρι-
 ζον, καὶ εἰς τὸν πώγωνα αὐτοῦ ὡς βαθὺς εἶη ἐπέ-
 σκώπτον, καὶ εἰς τὸ νόμισμα, ὅτι^d ταύρου εἶχεν εἰ-
 κόνα. Τὸν γὰρ κόσμον ἐπίσης τῶν ὑπτίων ταύρων³⁰
³ ὑπ' αὐτῷ ἡγεμόνι ἀνατετράφθαι ἐπετώθαζον. Ὁ δὲ,
 τὰ πρῶτα ὀργισθεὶς, ἡπείλει Ἀντιοχέας κακῶς ποιή-
 σειν· καὶ εἰς Ταρσὸν μετοικίζεσθαι παρεσκευάζετο.
 Ὑπερφυῶς δὲ τοῦ θυμοῦ μεταβαλλόμενος, λόγοις
 μόνοις τὴν ὕβριν ἡμίνατο· κάλλιστον καὶ μάλα^e ³⁵
 ἀστείον λόγον, ὃν μισοπώγωνα ἐπέγραψε, κατὰ Ἀν-
⁴τιοχέων διεξελθών. Χριστιανοῖς δὲ κἀνταῦθα ὁμοίως
 ἐχρήτο, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν κρατύνειν ἐσπούδαζεν.
 Οἷα γοῦν τότε συνέβη περὶ τὴν θήκην Βαβύλα τοῦ
 μάρτυρος, καὶ τῷ ἐν Δάφνῃ^f ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, ⁴⁰
⁵ ἄξιον ἀφηγήσασθαι. Ἀρχομαι δὲ ἐντεῦθεν. Δάφνη, ²⁰⁹
 τὸ ἐπίσημον τῆς Ἀντιοχείας προάστειον, κομᾷ μὲν
 ἄλσει κυπαρίσσων πολλῶν· ποικίλλεται δὲ καὶ τοῖς
 ἄλλοις φυτοῖς ἀναμιξ ταῖς κυπαρίσσοις. Ὑπὸ δὲ
 τοῖς δένδρεσιν, ἀμοιβαδὸν τῶν ὥρων εὐώδη καὶ παν- ⁵

^d Ita C. ὅ τι editt.^e μάλιστα J. Scal.^f Δάφναι correct. in Δάφνη B.

tores probris affecerunt, et in barbam ejus, eo quod promissior esset, cavillati sunt: nummos quoque irridentes, quibus imago tauri erat insculpta. Orbem enim illo imperante eversum esse, perinde ac tauros supinos, jocando dicebant. At imperator initio quidem ira succensus, Antiochenis minatus est, sese illos male mulctaturos: Tarsumque migrare jam parabat. Sed animi aestu repente mutato, verbis duntaxat contumeliam suam ultus est: elegantissimo et admodum faceto adversus Antiochenos libro composito, quem *μισοπώγωνα* inscripsit. Porro Christianos etiam in hac urbe solito more tractavit, et religionem Gentilium illic stabilire studuit. Et vero quæ tunc temporis circa loculum Babylæ martyris, et in templo Apollinis Daphnæi contigerunt, operæ pretium fuerit commemorare. Narrationem autem hinc exordiar. Daphne nobile Antiochiæ suburbanum, multarum quidem cupressorum nemore nitescit. Sed et aliis inter cupressos consitis arboribus variatur. Sub arboribus autem, pro temporum vicissitu-

τοδαπα εἶδη ἀνθῶν ἡ γῆ φέρει. Ὅροφὴ δέ τις μᾶλλον ἢ σκιὰ^g πανταχοῦ τὸν χώρον περικείται, τῇ πυκνότητι τῶν κλάδων καὶ τῶν φύλλων μὴ συγχωροῦσα τὴν ἀκτῖνα τῷ ἐδάφει ἐμβάλλειν· ἡδὺς τε καὶ λίαν ἐπέραστός ἐστιν, ἀφθονία τε καὶ κάλλει ὑδάτων,¹⁰ καὶ ὥρων εὐκρασία, καὶ προσηνῶν ἀνέμων πνοαῖς. Ἐνταῦθα δὲ παῖδες Ἑλλήνων μυθεύουσι, Δάφνην τὴν Λάδωνος τοῦ^h ποταμοῦ, ἐξ Ἀρκαδίας φεύγουσαν Ἀπόλλωνα τὸν ἐραστήν, εἰς ὁμώνυμον φυτὸν αὐτὴν μεταβαλεῖν· τὸν δὲ, μὴδὲ οὕτως ἀπαλλαγέντα τοῦ¹⁵ πάθους, στεφανωθῆναι τοῖς κλάδοις τῆς ἐρωμένης, καὶ δένδρον οὔσαν περιπτύξασθαι, καὶ τῇ προσεδρίαⁱ τὰ μάλιστα τιμῆσαι τὸ χωρίον, εἶπερ τὶ ἄλλο κεχαρισμένον αὐτῷ. Τοιούτῳ δὲ ὄντι τῷ προαστείῳ τῇ Δάφνῃ, ἐπιβαίνειν τοῖς ἐπιεικέσιν αἰσχροὺς ἐνομίζετο.²⁰ Ἡ τε γὰρ θέσις καὶ ἡ φύσις τοῦ χωρίου πρὸς ῥαστώνην ἐπιτηδεῖα, καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ μύθου ἐρωτική τις οὔσα, μικρᾶς λαβομένη ἀφορμῆς^k διπλοῦν ἀπετέλει

^g ἡ σκιά μᾶλλον B. Steph. Gen. m. μᾶλλον ἢ σκιά tacite Vales.

^h Ita B. τοῦ om. editt. Conf. infra, Κασταλίας τῆς πηγῆς.

ⁱ προσεδρεία B. Niceph.

^k Script. primo ἀρχῆς, tum inducta linea in transversum, superscript. ἀφορμῆς B.

dine, fragrantissimos omnis generis flores tellus gignit. Porro lacunar potius quoddam, quam umbra, locum undique obtegit, præ frondium ac ramorum densitate, solis radios humum usque pertingere non sinens. Amœnus præterea ac jucundus est locus ob aquarum copiam ac pulchritudinem, et ob temperiem cœli, et propter auras molliter spirantes. Ibi fabulantur Græci Daphnem Ladonis fluvii filiam, ex Arcadia fugientem Apollinem amatorem, in arborem nominis sui conversam esse. Apollinem vero ne tum quidem perturbatione animi liberatum, ex ramis amatæ coronam sibi texuisse, eamque licet arborem brachiis complexum fuisse. Et hunc locum præ cæteris quos amabat, præsentia sua ac diuturno domicilio honorasse. Cum igitur hujusmodi esset suburbantum Daphne, pedem eo inferre viris bonis turpe habebatur. Nam et situs ac natura loci ad voluptatem accommodata, et ipsius fabulæ argumentum amatorium, levi arrepta occasione, morbum

8 τὸ πάθος τοῖς διεφθαρμένοις νέοις. Εἰς παραίτησιν 25
 γὰρ προῖσχύμενοι τὰ μυθεύόμενα, χαλεπῶς ἐξεκαί-
 οντο, καὶ ἀνέδην εἰς ἀκολάστους πράξεις ἐχώρουν, οὐ
 σωφρονεῖν δυνάμενοι, οὔτε σώφρονας κατὰ ταῦτον
 ὄραν ἀνεχόμενοι. Ὡς γὰρ ἡ διατριβὴ ἐκτὸς ἐρωμένης
 ἐν Δάφνῃ ἐτύγχανεν, ἡλίθιός τε καὶ ἄχαρις ἐδόκει· 30
 9 καὶ ὥσπερ τὶ ἄγος ἢ ἀποτρόπαιος, φευκτός¹ ἦν. Καὶ
 ἄλλως δὲ σεβάσμιος καὶ περὶ πολλοῦ τοῖς Ἑλληνι-
 σταῖς ὁ χώρος οὗτος ἐτύγχανεν· ἦν γὰρ ἐνθάδε
 Δαφναίου Ἀπόλλωνος περικαλλὲς ἄγαλμα, καὶ νεὼς
 μεγαλοφυῶς^m τὲ καὶ φιλοτίμως ἐξειργασμένος· ὃν 35
 λόγος οἰκοδομῆσαι Σέλευκον τὸν Ἀντιόχου πατέρα,
 10 ᾧ ἐπώνυμόν ἐστιν ἡ Ἀντιοχέων πόλις. Ἐπιστεύετο
 δὲ παρὰ τοῖς τάδε πρεσβεύουσιν, ρεῖν αὐτόθι καὶ ὕδωρ
 μαντικὸν ἀπὸ Κασταλίας τῆς πηγῆς, ὁμοίως τῆς ἐν
 Δελφοῖς ἐνεργείας τε καὶ προσηγορίας λαχούσης. 40
 Ἀμέλειτοι καὶ Ἀδριανῶ ἔτι ιδιωτεύοντι, τὰ περὶ τῆς
 11 βασιλείας αὐχοῦσιν ἐνθάδε προμνηνθῆναι. Φασὶ γὰρ

¹ Ita B. C. φευκτός Steph. ^m μεγαφυῶς B. Steph. Genev.
 Genev. φευκταῖος tacite Vales. μεγαλοφυῶς Christ. Scal. Vales.

duplo graviorem accendebat corruptis adolescentibus. Hi enim fabulam illam ad excusationem flagitii sui prætendentes, multo magis inflammabantur, omnique licentia ad turpes actus prorumpentes, nec ipsi modeste agere poterant, nec modestos viros illic cernere sustinebant. Nam qui absque amica diversaretur apud Daphnen, is stupidus et inurbanus, et tanquam scelus quoddam ac piaculum fugiendus videbatur. Et alioqui locus hic paganis venerabilis, magnoque in honore erat. Erat enim illic Apollinis Daphnæi pulcherrimum simulacrum, et templum magnifice atque ambitiose constructum. Cujus templi conditor fuisse dicitur Seleucus, pater Antiochi illius, a quo Antiochia nomen accepit. Credebatur etiam ab illis qui ista colunt ac prædicant, aquam illic divinatricem fluere ex fonte Castalio, qui idem nomen eandemque efficaciam haberet, quam ille Delphicus. Denique et Hadriano adhuc privato imperium eo loco prænuntiatum esse jactant. Nam

αὐτὸν φύλλον Δάφνης ἐμβάψαντα τῇ πηγῇ, ἀρύ-
 σασθαι τὴν τῶν ἐσομένων γνώσιν, ἐγγράφως ἐπὶ τοῦ
 φύλλου δηλωθεῖσαν. Παρελθόντα δὲ εἰς τὴν ἡγε- 45
 μονίαν καταχῶσαι τὴν πηγὴν, ὥστε μὴ ἐξεῖναι καὶ
 12 ἄλλοις προμανθάνειν τὸ μέλλον. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν
 οἷς τούτων μέλει, ἀκριβῶς μυθολογούντων· ἐπεὶ δὲ
 Γάλλος ὁ Ἰουλιανοῦ ἀδελφὸς Καῖσαρ καταστάς παρὰ
 Κωνσταντίου, ἐν Ἀντιοχείᾳ διῆγε, Χριστιανὸς ὢν καὶ 50
 ἐς τὰ μάλιστα πρεσβεύων τοὺς ὑπὲρ τοῦ δόγματος
 μεμαρτυρηκότας, ἔγνωκεν Ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας
 καὶ ὕβρεως ἀκολάστων ἀνθρώπων τοῦτον ἐκκαθαῖραι
 13 τὸν χώρον. Ὑπολαβὼν δὲ ῥαδίως περιέσεσθαι, εἰ 55
 εὐκτήριον ἐνθάδε ἀντικαταστήσειεν οἶκον, μετέθηκεν
 εἰς Δάφνην τὴν λάρνακα τοῦ Βαβύλα τοῦ μάρτυρος· 210
 ὃς εὖ μάλα λαμπρῶς ἐπετρόπευσε τὴν Ἀντιοχέων
 14 ἐκκλησίαν, καὶ ἐμαρτύρησεν. Ἐξ ἐκείνου δὲ λόγος,
 μὴ χρησμοδῆσαι συνήθως τὸ δαιμόνιον· ἐδόκει δὲ τὰ
 μὲν πρῶτα τοῦτο παθεῖν, ὥς θυσιῶν ἀμοιροῦν καὶ θε- 5
 ραπείας ἧς πρότερον ἡξίωτο· ἔδειξε δὲ τὰ μετὰ ταῦτα,

cum folium lauri immersisset in fonte, futuri notitiam hausisse dicitur quæ in fronde descripta esset. Cum autem postea ad imperium pervenisset, fontem obstruxisse fertur, ne aliis etiam liceret res futuras prænoscere. Verum has fabulas, ejusmodi rerum studiosis accuratius exponendas relinquamus. Postquam vero Gallus frater Juliani, Cæsar a Constantio nuncupatus, Antiochiæ sedem fixit: cum esset Christianus, eosque qui religionis causa martyrium pertulerant impense veneraretur, eum locum superstitione Gentilium, et intemperantium hominum flagitiis purgare constituit. Id autem se facile consecuturum arbitratus, si ecclesiam illic ex adverso templi Apollinis construxisset; loculum Bablylæ martyris, qui olim ecclesiam Antiochenam summa cum laude rexerat, et glorioso martyrio occubuerat, Daphnen transtulit. Ex eo tempore aiunt dæmonem more solito oracula reddere desiisse. Et initio quidem credebatur ideo obmutuisse, quod victimis et cultu illo careret, quo prius observabatur. Verum ex iis quæ secuta sunt apparuit, martyrem qui in proximo collocatus erat,

ὥς ἐκ γειτόνων γένόμενος ὁ μάρτυς, οὐ συνεχώρει
 15 τοῦτο ποιεῖν. Καὶ γὰρ Ἰουλιανοῦ μόνου κρατοῦντος
 τῆς Ῥωμαίων οἰκουμένης, σπονδῶν καὶ κνίσσης καὶ
 ἀφθονίας θυμάτων μετέχων^η, οὐδὲν ἤττον ἡρέμει· καὶ 10
 τὸ τελευταῖον χρήσας, ἤλεγξε καὶ αὐτὸς τῆς προτέ-
 16 ρας σιωπῆς τὴν αἰτίαν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐβεβούλευτο ὁ
 βασιλεὺς περὶ ὧν οἱ ἐδόκει πειραθῆναι τοῦ ἐνθάδε
 μαντείου, παραγενόμενος εἰς τὸ ἱερὸν, ἀναθήμασι καὶ
 θυσίαις φιλοτίμως ἐτίμα τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐδέϊτο περὶ 15
 ὧν ἐσπούδαζε μὴ ἀμελεῖν. Ὁ δὲ, περιφανῶς μὲν ὠδὶ
 οὐκ ἐδήλωσε μὴ δύνασθαι χρησμοδεῖν διὰ Βαβύλαν
 τὸν μάρτυρα γειτνιῶντα τῇ θήκῃ· νεκρῶν δὲ, ἔφη,
 ἀνάπλεῶν ἐστὶ τὸ χωρίον, καὶ κατὰ τοῦτο κωλύεσθαι
 17 προΐεναι τοὺς χρησμούς. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων κει- 20
 μένων ἐν Δάφνῃ νεκρῶν, συμβαλὼν ὁ βασιλεὺς τὸν
 μάρτυρα μόνον ἐμποδὼν γίνεσθαι τοῖς χρησμοῖς,
 προσέταξε μετακινήθηναι τὴν θήκην. Συνελθόντες

^η Ita B. Steph. Genev. μετέ-
 χον tacite Vales. recte quidem,
 secundum grammaticam: et
 certe modo scripserat Sozo-
 menus ἀμοιροῦν, non ἀμοιρῶν:
 veruntamen scripsit paullo in-

fra, χρήσας, αὐτὸς, et mox ὁ δὲ,
 non τὸ δὲ, quanquam iterum
 præcedat τὸ δαιμόνιον. Quam-
 obrem non opus est mutare id
 quod legitur in codicibus μετέ-
 χων, in quo subauditur θεός.

obstitisse quo minus responsa ederet. Etenim cum Julianus orbem Romanum solus administraret, quamvis libamenta et nidor, et hostiarum copia dæmoni abunde suppeteret, nihilominus conticuit. Tandemque responso dato, causam prioris silentii ipsemet prodidit. Nam cum imperator de quibus ipsi visum erat negotiis oraculum illic consulere decrevisset, templum ingressus, victimis ac donariis magnificis dæmonem veneratus est; oravitque ut de iis rebus quas in animo habebat, responsum dare vellet. At dæmon, non quidem aperte significavit, oracula a se reddi non posse propter Babylam martyrem, cujus arca in proximo erat: sed locum cadaveribus refertum esse dixit, idque impedimento esse quo minus oracula ederet. Porro cum multa essent Daphnæ sepulta cadavera, imperator tamen conjiciens solum martyrem oraculis obstare, arcam illius transferri jussit. Itaque Christiani eo

οἱ ὁ Χριστιανοὶ, ἔλκυσαν^p τὴν θήκην^q ἐπὶ τὴν πόλιν
 ὥσεί στάδια τεσσαράκοντα, οὗ νῦν ὁ μάρτυς κείται, 25
 18 δεδωκὼς ἀπ' αὐτοῦ τὴν προσηγορίαν τῷ τόπῳ. Φασὶ
 δὲ τότε ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ παρθένους,
 γέροντάς τε καὶ παῖδας οἱ τὴν σορὸν εἰλκον, παρα-
 κελευομένους ἀλλήλοις, παρὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν δια- 30
 τελέσαι ψάλλοντας· πρόφασιν μὲν τῇ ὁδῇ τοὺς
 ἰδρῶτας ἐπικουφίζοντας· τὸ δ' ἀληθές, ὑπὸ ζήλου καὶ
 προθυμίας κινουμένους, τῷ μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην
 19 ἔχειν αὐτοῖς τὸν κρατοῦντα περὶ τὸ θεῖον. Ἐξήρχον
 δὲ τῶν ψαλμῶν τοῖς ἄλλοις, οἱ τούτους ἀκριβοῦντες, 35
 καὶ ξυνεπήχει τὸ πλῆθος ἐν συμφωνίᾳ· καὶ ταύτην
 τὴν ῥῆσιν ἐπῆδεν· Ἠσχύνηθησαν πάντες οἱ προσκυ-
 νοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώμενοι τοῖς εἰδώλοις.

ΚΕΦ. Κ'.

ἽΟτι χάριν τῆς μετακομιδῆς ταύτης, πολλοὺς τῶν Χριστιανῶν ἐκάκωσε· καὶ 40
 περὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ ὁμολογητοῦ· καὶ ὅτι πῦρ οὐρανόθεν πεσὼν,
 τὸν ἐν Δάφνῃ ναὸν ἀνέπρησε τοῦ Ἀπόλλωνος.

1 Ἐκ τούτου δὲ κινηθεῖς πρὸς ὀργὴν ὁ βασιλεὺς ὡς 45

ο δὲ οἱ conj. Christ. Savil. κησαν editt.

Vales.

q θήβην perperam B.

p Ita B. J. Christ. Scal. εἴλ-

convenientes, loculum martyris in urbem deportarunt per quadraginta circiter stadia, ad locum in quo nunc situs est, et qui ex illius appellatur nomine. Quo quidem tempore aiunt viros simul ac mulieres, juvenes ac virgines, senes ac pueros, qui loculum martyris trahebant, sese invicem cohortantes, psalmos per totum iter cecinisse: specie quidem ut laborem cantu sublevarent: re ipsa vero, zelo quodam et pietatis æstu succensus, eo quod princeps non idem cum ipsis de Deo sentiret. Præcinebant autem cæteris ii qui psalmos apprime callebant: multitudo deinde respondēbat cum concentu; et hunc versiculum succinebat: Confusi sunt omnes qui adorant sculptilia, qui gloriantur in simulacris.

ὑβρισμένος, τιμωρεῖσθαι τοὺς Χριστιανοὺς ἐβεβού-
 λευτο. Σαλούστιος δὲ ὁ τὴν ὑπαρχον ἐξουσίαν ἐπι-
 τετραμμένος, καίπερ Ἑλλήν ὑπάρχων, οὐκ ἐπήνεσε 211
 τὴν βουλήν· ἀντιτείνειν δὲ μὴ ἔχων, τὸ βασιλέως
 2 ἐπίταγμα εἰς ἔργον ἤγε. Καὶ τῇ ὑστεραία πολλοὺς
 συνελάμβανεν ἐκ τῶν Χριστιανῶν, καὶ δεσμίους ἐποί-
 ησεν· ἓνα δὲ τινα νεανίαν πρῶτον προαγαγὼν, Θεό- 5
 δωρος δ' ὄνομα αὐτῷ, τῷ βασανιστηρίῳ ξύλῳ προσ-
 ῆψεν. Ὁ δὲ, ἐπὶ πολὺ τοῖς ὄνυξι πληττόμενος, οὐχ
 ἡττήθη τῶν βασάνων, οὐδὲ τὸν ὑπαρχον ἐλιπάρησεν·
 ἀλλ' ἀνώδυνον ἑαυτὸν φαίνεσθαι παρασχόμενος, ὥς
 θεατῆς τῶν ἐπ' αὐτῷ γινομένων, καρτερικῶς τὰς πλη- 10
 γὰς ἐδέχετο· αὐθὶς τε τὸν αὐτὸν μελωδῶν ψαλμὸν, ὃν
 καὶ τῇ προτεραίᾳ, μὴ μέλιν^r αὐτῷ τούτων ἐφ' οἷς
 3 ἐκρίνετο, τοῖς ἔργοις ἐπέδειξε. Καταπλαγεὶς δὲ τὴν
 ἔνστασιν τοῦ νεανίου ὁ ὑπαρχος, ἐλθὼν παρὰ^s τὸν
 βασιλέα εἶπε τὰ γενόμενα, καὶ εἰ μὴ θάττον παύ- 15

^r μέλλειν B. Steph. Genev. corr. Vales.

^s Ita C. ut Valesius conjecerat e Nicephoro. περὶ editt.

CAPUT XX.

Quomodo Julianus ob hanc translationem multos Christianorum graviter exagitavit : et de sancto Theodoro confessore : utque Apollinis Daphnæi templum igne cælitus lapso conflagravit.

Hanc ob causam imperator indignatione commotus, quasi contumelia affectus fuisset, Christianos suppliciis afficere decreverat. Verum Salustius qui præfecturam gerebat prætorii, licet Gentilis, consilium tamen imperatoris non probavit. Cum autem refragari non posset, præceptum imperatoris executioni mandavit : et post-ridie multos Christianorum comprehensos in vincula conjecit. Ac primum omnium adolescentem quemdam, cui nomen erat Theodorus, productum in medium eculeo applicuit. Qui tametsi unguis ferreis diu laceratus, nec tormentis succubuit, nec præfecto supplicavit. Sed expertem se doloris ostendens, tanquam spectatur pœnarum quæ ipsi infligebantur, patienter verbera sustinuit ; et eundem quem pridie psalmum denuo canens, parum se curare ea quorum causa damnatus fuerat, re ipsa ostendit. Præfectus autem adolescentis constantiam admiratus, cum ad imperatorem

σαιτο τῆς ἐπιχειρήσεως, σφᾶς αὐτοὺς καταγελάστους
 ἔσεσθαι, τοὺς δὲ Χριστιανούς ἐνδοξοτέρους ποιήσιν.
 Ὑμεινὸν δὲ τοῦτο δόξαν, οἱ συλληφθέντες ἀφείθησαν^t
 4 τῶν δεσμῶν. Λέγεται δὲ, πυνθανομένων μετὰ ταῦτα
 τινῶν εἴπερ αἰσθησιν τῶν βασάνων ἐκείνων ἐλάμ- 20
 βανεν, εἰπεῖν τὸν Θεόδωρον, ὡς πάντως^u μὲν ἀνώδυνος
 οὐκ ἦν, παρεστὼς δέ τις αὐτῷ νεανίας, κατέπαυε τὰς
 ἀλγηδόνας, ὑφάσματι λεπτοτάτῳ τοὺς ἰδρώτας ἀπο-
 μάττων, καὶ ὕδωρ ἐπιχέων ψυχρότατον, ᾧ τὰς φλε-
 γμονὰς ἔπαυε, καὶ τῶν πόνων ἀνέψυχε. Δοκεῖ δέ²⁵
 μοι οὐκ ἀνθρώπου μόνου, εἰ καὶ μάλα γενναῖος ἦν, μὴ
 καὶ θεία ῥοπή ἐπικουρουμένου, τοσοῦτον ὑπεριδεῖν τοῦ
 5 σώματος. Ὁ μὲν δὴ μάρτυς Βαβύλας ἐκ τῆς εἰρη-
 μένης αἰτίας κατωκίσθη ἐν Δάφνῃ, καὶ πάλιν μετε-
 τέθη· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τούτου γενομένου, ἀπροόπτως 30
 ἐμπεσὼν πῦρ τῷ νεῷ τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος,
 πᾶσαν τὴν ὀροφὴν καὶ αὐτὸ τὸ ἄγαλμα κατέφλεξε·
 γυμνοὺς δὲ μόνους^x τοὺς τοίχους καὶ τοὺς περιβόλους

^t Ita C. Niceph. ἀφείθησαν
 correct. in ἀνείθησαν B. ἀφέθη-
 σαν editt.

^u πάντα B.

^x μόνους om. B. Steph. Genev.
 inseruit Christ. Scal. Vales.

venisset, retulit ei quæ gesta fuerant : affirmans nisi ab instituto desisteret, ipsos quidem ridiculos ; Christianos vero illustriores futuros. Quod consilium cum magis placuisset, omnes qui comprehensi fuerant, e custodia dimissi sunt. Idem postea rogatus a quibusdam, utrum tormenta illa sensisset, respondisse fertur, se doloris quidem expertem penitus non fuisse : sed juvenem quendam sibi adstantem, dolores sedasse, tenuissimo linteo sudorem abstergentem, et aquam frigidissimam affundentem, qua et inflammationem compresserit, et laborum solatium præstiterit. Ac mihi quidem videtur, non cadere istud in hominem simplicem, quantumvis generosum, ut corpus suum tantopere despiciat, nisi divino juvetur auxilio. Ob hanc igitur causam quam supra memoravi, martyr Babyla Daphnen translatus, atque inde postea deportatus est. Quo confecto, ignis haud multo post in templum Apollinis Daphnæi ex improvise illapsus, totum ejus tectum, et simulacrum absumpsit : nudis duntaxat parietibus relictis, et ambitu templi,

εἶασε, καὶ τοὺς κίονας οἱ τὰ προπύλαια καὶ τὸν ὀπι- 35
 σθόδομον ἀνείχον. Ἐδόκει δὲ τοῖς μὲν^γ Χριστιανοῖς,
 κατὰ αἵτησιν τοῦ μάρτυρος θεήλατον ἐμπεσεῖν τῷ
 δαίμονι πῦρ· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐλογοποιοῦν Χριστιανῶν
 εἶναι τὸ δρᾶμα. Ταύτης δὲ τῆς ὑπονοίας κρατούσης,
 ἄγεται εἰς δικαστήριον ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερεὺς ὡς⁴⁰
 φανερώσων τὸν τολμήσαντα τὸν ἐμπρησμόν· δεσμώ-
 της^z τε γενόμενος, καὶ πολλὰς ὑπομείνας πληγὰς,
 χαλεπῶς τε αἰκισθεὶς, οὐδένα κατεμήνυσεν· ᾧ δὲ μάλ-
 ιστα ἰσχυρίζοντο οἱ Χριστιανοί, μὴ κατ' ἐπιβουλήν
 ἀνθρωπίνην^a, ἀλλὰ κατὰ θείαν μῆνιν ἐνσκήψαι τῷ 45
 νεῷ οὐράνιον πῦρ. Καὶ τὰ μὲν ὧδε ἔσχεν· ὡς οἶμαι
 δὲ ἐκ τῶν συμβάντων ἐν τῇ Δάφνῃ διὰ τὸν μάρτυρα
 Βαβύλαν, πυθόμενος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τιμῇ μαρτύρων 212
 εὐκτηρίους οἴκους εἶναι πλησίον τοῦ ναοῦ Διδυμαίου
 Ἀπόλλωνος, ὃς πρὸ τῆς Μιλήτου ἐστίν, ἔγραψε τῷ

^γ μὲν suprascript. B.

^z Deest hoc loco articulus
 præpositivus hoc modo, ὃς δε-
 σμώτης etc. atque ita fere Nice-
 phorus. VALESIIUS. ὃς non
 habet Nicephorus. Porro τε

om. Steph. Genev.

^a Ita B. Niceph. ἀνθρωπείαν
 Vales. Totam clausulam, ᾧ δὲ
 μάλιστα—ἀνθρωπείαν om. Steph.
 supplev. Christ. Scal. Curt.

ac columnis quæ vestibula et posteriorem templi partem sustinebant. Et Christiani quidem censebant ignem hunc a Deo precibus martyris annuente immissum esse in dæmonem. Gentiles vero, id facinus a Christianis patratum esse asseverabant. Quæ cum invalisset suspicio, sacerdos Apollinis in iudicium adducitur, tanquam indicaturus, quisnam auctor fuisset incendii. Qui licet conjectus in vincula, multisque verberibus ac tormentis affectus, neminem tamen indicavit. Quo maxime argumento Christiani affirmabant, ignem hunc non ex hominum insidiis, sed ultione divina in templum cœlitus injectum fuisse. Atque hæc quidem ita gesta sunt. Porro ob ea, ut opinor, quæ Daphnæ acciderant propter reliquias Babylæ martyris, imperator cum accepisset ecclesias quasdam in honorem martyrum extractas esse juxta templum Apollinis Didymæi, quod ad urbem Miletum situm est, scripsit ad præsidem Cariæ, ut ecclesiæ illæ, si quidem tectum et

ἡγεμόνι Καρίας, εἰ μὲν ὄροφόν τε καὶ τράπεζαν ἱερὰν ἔχουσι, πυρὶ καταφλέξαι· εἰ δὲ ἡμίεργά ἐστι τὰ οἰκο- 5
δομήματα, ἐκ βάθρων ἀνασκάψαι.

ΚΕΦ. ΚΑ΄.

Περὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐν Πανεάδι, ὃ καταβαλὼν Ἰουλιανὸς καὶ ἀχρειώσας, τὸ ἑαυτοῦ ἄγαλμα ἔστησε· καὶ ὡς ἐφθάρη τοῦτο, βληθέν 10
κεραυνῷ· καὶ περὶ τῆς εἰς Ἑμμαοῦς πηγῆς, ἔνθα ὁ Χριστὸς τοὺς πόδας ἔνιψε· καὶ περὶ τῆς Περσίδος τοῦ δένδρου, ὃ ἐν Αἰγύπτῳ Χριστὸν προσεκύνησε, καὶ τῶν δι' αὐτὸ τελουμένων θαυμάτων.

- Ἐμοὶ δὲ τῶν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ συμβάντων κάκεινο 15
ῥητέον, σημεῖον μὲν τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως, τε-
κμήριον δὲ τῆς εἰς τὸν κρατοῦντα θεομηνίας. Ἐπεὶ
γὰρ ἔγνω ἐν Καισαρείᾳ τῆς Φιλίππου, Φοίνισσα δὲ
αὕτη πόλις, ἣν Πανεάδα ὀνομάζουσιν, ἐπίσημον εἶναι 20
Χριστοῦ ἄγαλμα, ὃ τοῦ πάθους ἀπαλλαγείσα ἀνέθη-
κεν ἡ αἰμορροοῦσα, καθελὼν τοῦτο, ἴδιον ἀνέστησε^b.
Βίαιον δὲ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ πεσὼν, τὰ περὶ τὸ στήθος
τοῦ ἀνδριάντος διέτεμε, καὶ τὴν κεφαλὴν σὺν τῷ αὐ-

^b Ita B. Christ. Scal. et cod. Fuk. probante Valesio. ἀνθιστᾷ
Niceph. ἀνέστηκε edit.

sacram mensam haberent, incenderentur: si vero opera adhuc imperfecta essent, funditus destruerentur.

CAPUT XXI.

De statua Christi in urbe Paneade; qua eversa et confracta, Julianus imaginem suam erexit, quæ mox fulmine icta ac dissipata est. Et de fonte Emmauntis, in quo Christus pedes lavit: deque Persea arbore, quæ Christum in Ægypto adoravit, et de miraculis per eam editis.

Ex iis porro quæ regnante Juliano acciderunt, istud minime prætereundum est: quod et potentiae Christi, et divinæ adversus imperatorem iræ argumentum est maximum. Nam cum imperator didicisset, Cæsareæ Philippi; urbs est Phœnices, quam Paneadem nominant; insignem esse statuam Christi, quam mulier sanguinis profluvio, quo jam dudum laborabat, liberata, ibi dedicavit: ea subversa imaginem suam ejus loco posuit. Statim vero ignis summa vi e cœlo delapsus, pectus statuæ et vicinas pectori

χένι κατέβαλε, καὶ ἐπὶ πρόσωπον ἐνέπηξεν ἢ τὸ διερ- 25
 ρωγὸς τοῦ στέρνου ἐστὶ· καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου εἰσέτι νῦν
 3 τοιοῦτος ἔστηκε, τῆς κεραυνίας αἰθάλῃς πλήρης. Τὸν
 δὲ τοῦ Χριστοῦ ἀνδριάντα, τότε μὲν οἱ Ἑλληνισταὶ
 σύροντες κατέαξαν· μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Χριστιανοὶ
 συλλέξαντες, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπέθεντο, ἔνθα καὶ νῦν 30
 φυλάττεται. Ἀπὸ δὲ τῆς βάσεως ἐφ' ἣ ἵστατο ὁ ἀν-
 δριὰς οὗτος, ὡς ἱστορεῖ Εὐσέβιος, παντοίων παθῶν
 καὶ νοσημάτων ἀλεξίκακον φάρμακον^c βοτάνη τις
 ἔφυνεν, ἥς τὸ εἶδος οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς^d
 4 ἰατρῶν ἢ ἐμπείρων. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μηδὲν^e εἶναι θαῦμα, 35
 τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιδημήσαντος, καὶ τὰς εὐ-
 εργεσίας συμβῆναι ξένας. Ἐπεὶ καὶ ἄλλα πλεῖστα
 παράδοξα κατὰ πόλεις καὶ κώμας, ὡς εἰκὸς, μόνοις
 ἠκρίβωται^f τοῖς ἐπιχωρίοις, ἐκ τῆς ἀρχῇθεν παραδό-
 σεως ἐγνωσμένα· καὶ ὡς ἀληθὲς τοῦτο, αὐτίκα ἐπι- 40
 5 δείξω ἐντεῦθεν. Πόλις ἐστὶν ἐν Παλαιστίνῃ^g ἡ νῦν
 καλουμένη Νικόπολις. Ταύτην δὲ ἔτι κώμην οὔσαν

^c Ita B. Steph. Genev. ἀλεξι-
 φάρμακον Niceph. Christ. Scal.
 Vales. Conf. ἀλεξίκακον τὸ ὕδωρ
 infra.

^d καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη C.

^e μηδὲ B.

^f ἠκρίβωτο B.

^g τῆς Παλαιστίνης B.

partes discidit; caputque una cum collo dejecit, et pronum humi
 infixit quatenus pectoris pars dirupta erat. Atque ex eo tempore
 statua ad hunc usque diem ejusmodi specie perseverat, fuligine
 fulminis obsita. Christi vero statuam tunc quidem pagani tra-
 hentes per urbem confregerunt. Postea vero Christiani collectam
 in ecclesia reposuerunt, ubi etiamnum servatur. Cæterum ex basi
 cui imposita erat hæc statua, planta quædam ad omnes languores
 ac morbos curandos potentissima, ut refert Eusebius, nascebatur:
 cujus speciem nullus ex medicis aut empiricis noverat. Neque
 vero mirum mihi videtur, quod nova quædam et inusitata beneficia
 hominibus contigerint, postquam Deus in terras advenit. Nam
 et alia plurima miracula per civitates et vicos edita, a solis, ut
 verisimile est, indigenis celebrantur, qui earum rerum notitiam a
 majoribus suis traditam acceperunt. Idque verum esse illico os-
 tendam. Urbs est in Palæstina, Nicopolis hodie dicta. Hanc,

οἶδεν ἡ θεία τῶν εὐαγγελίων βίβλος, καὶ Ἑμμαοὺς
 προσαγορεύει. Ῥωμαῖοι δὲ μετὰ τὴν ἄλωσιν Ἱεροσο-
 λύμων καὶ τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων νίκην, Νικόπολιν^h 45
 ἀνηγόρευσαν· ἐκ δὲ τοῦ συμβάντος οὕτως ὠνόμασαν.
 6 Πρὸ ταύτης τῆς πόλεως, παρὰ τὴν τριοδίαν, ἔνθα
 συμβαδίζων ὁ Χριστὸς τοῖς περὶ Κλεόπαν μετὰ τὴν 213
 ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, συνετάττετο ὡςⁱ ἐπὶ ἐτέραν
 κώμην σπεύδων, πηγὴ τις ἐστὶ σωτήριος, ἐν ᾗ τὰ
 πάθη ἀπολούνται ἄνθρωποι τε καὶ τὰ ἄλλα ζῶα
 7 διαφόροις νόσοις κάμνοντα. Λέγεται γὰρ ἐξ ὁδοιπο- 5
 ρίας ποθὲν ἐπὶ τὴν πηγὴν ἐλθόντα τὸν Χριστὸν ἄμα
 τοῖς μαθηταῖς, ἐνθάδε τοὺς πόδας ἀπονίσφασθαι, καὶ
 τὸ ἐξ ἐκείνου ἀλεξικάκον παθημάτων γενέσθαι τὸ
 8 ὕδωρ. Καὶ δένδρου δὲ τῆς καλουμένης Περσίδος^k ἐν 10
 Ἑρμουπόλει τῆς Θηβαίδος φασὶ πολλῶν ἀπελάσαι
 τὰς νόσους, κάρφος ἢ φύλλον ἢ τοῦ φλοιοῦ μικρόν
 9 τι τοῖς κάμνουσι προσαπτόμενον. Λέγεται γὰρ παρ'
 Αἰγυπτίοις, ἡνίκα διὰ τὸν Ἡρώδη ἐφυγεν ὁ Ἰωσήφ,
 παραλαβὼν τὸν Χριστὸν καὶ Μαρίαν τὴν ἁγίαν θεο- 15

^h Νικόπολιν B.ⁱ ὡς καὶ ἐπὶ C.^k Περσίδος C.

cum adhuc vicus esset, sacer evangeliorum liber commemorat, et Emmauntem appellat. Post excidium autem Hierosolymorum, et post victoriam de Judæis relatam, Romani eam Nicopolim nominarunt: ex eventu belli nomen loco imponentes. Ante hanc urbem prope trivium, ubi Christus post resurrectionem iter faciens cum Cleopa et sociis, vale dixit, tanquam in alium vicum pergens; fons quidam salutaris est, in quo et homines et animalia variis morbis affecta, lavando curantur. Aiunt enim Christum una cum discipulis alicunde venientem, ad hunc fontem divertisse, ac pedes in eo abluisse: atque ex eo tempore aquam hanc ad morbos suandos efficacissimum fuisse remedium. Sed et arborem quandam, Perseam nomine, apud Hermopolim Thebaïdis fuisse ferunt, cujus surculus aut folium, aut corticis exigua portio ægris admota, morbos ab eis depulerit. Aiunt enim Ægyptii, Josephum cum præ metu Herodis fugeret, assumpto secum Christo et sancta Maria Deipara, Hermopolim venisse. Cumque jam ingressurus

τόκον, ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἑρμούπολιν· ἅμα δὲ εἰσιόντι
 παρὰ τὴν πύλην, μὴ ἐνεγκὸν τοῦτο τὸ δένδρον μέγι-
 στον ὃν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐπιδημίαν, ἐπὶ τὸ ἔδαφος
 10 κλῖναι καὶ προσκυνῆσαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου
 τοῦ φυτοῦ παρὰ πολλῶν ἀκούσας, εἶπον· ἡγοῦμαι δὲ 20
 ἢ σημεῖον τοῦτο γενέσθαι τῆς ἐν τῇ πολεὶ τοῦ Θεοῦ
 παρουσίας· ἢ ὥς εἰκὸς, Ἑλληνικῶ νόμῳ διὰ μέγεθος
 καὶ κάλλος θρησκευόμενον τὸ δένδρον παρὰ τῶν ἐν-
 οικούντων, ἐσείσθη, τοῦ θεραπευομένου δι' αὐτοῦ δαί-
 μονος φρίξαντος τὸν τῶν τοιούτων καθαιρέτην ἐπιφα- 25
 νέντα· αὐτομάτως σεισθῆναι καὶ πάντα τὰ ξόανα τῶν
 Αἰγυπτίων ἐπιδημήσαντος τότε αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ
 11 κατὰ τὴν Ἡσαίου προφητείαν. Ἀπελαθέντος δὲ τοῦ
 δαίμονος, εἰς μαρτυρίαν τοῦ συμβεβηκότος ἔμεινε τὸ 30
 φυτὸν, τοὺς πίστει χρωμένους ἰώμενον. Καὶ τούτων
 μὲν Αἰγύπτιοι καὶ Παλαιστινοὶ^k, τοῦ¹ παρ' αὐτοῖς ὄν-
 τος ἕκαστοι μάρτυρες.

^k Παλαιστινοὶ B.¹ τοῦδε Christ.

esset, ad ipsam civitatis portam arborem illam admodum proce-
 ram, adventum Christi ferre non valentem, ad solum usque in-
 flexisse se, et Christum adorasse. Et hæc quidem de ista arbore,
 sicut a multis accepi, hoc loco commemoravi. Cæterum existimo,
 aut hoc signum fuisse divinæ præsentiae: aut arborem quæ ob
 proceritatem et pulchritudinem, Gentilium more a civibus cole-
 batur, uti par erat, concussam esse sua sponte, cum dæmon qui
 in ipsa adorabatur, adveniente hujusmodi superstitionum eversore,
 contremuisset: cunctaque Ægyptiorum simulacra adventu Christi
 commota esse, juxta vaticinium Esaïæ. Fugato autem dæmone,
 ad perpetuam rei gestæ memoriam permansit arbor, morbis eorum
 qui crederent, medelam afferens. Et horum quidem testes sunt
 Ægyptii ac Palæstini, singuli ea quæ apud ipsos gesta sunt con-
 firmantes.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

"Οτι κατὰ Χριστιανῶν πνέων, καὶ Ἰουδαίοις ἀνῆκε τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις 35
νεῶν ἀνιστᾶν ὧν σπουδῇ πάσῃ ἐπιβαλλομένων χεῖρα, πῦρ ἀναθοροῦν
πολλοὺς παραπώλεσε. Καὶ περὶ τῶν τότε φανέντων σταυρικῶν ση-
μείων ἐν τοῖς ἱματίοις τῶν περὶ τὸ ἔργον διαπονουμένων.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰ καὶ Χριστιανοὺς ἐμίσει καὶ χα- 40
λεπῶς πρὸς αὐτοὺς εἶχεν, ἀλλ' οὖν Ἰουδαίοις εὖνους
ἦν καὶ πρᾶος· καὶ πατριάρχαις καὶ ἀρχηγοῖς αὐτῶν
καὶ αὐτῷ δὲ τῷ πλήθει ἔγραψεν^m, εὐχέσθαι ὑπὲρ 214
2 αὐτοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Ἐποίει δὲ τοῦτο οὐ
τὴν θρησκείαν, ὡς εἰκάζω, ἐπαινῶν· ἦδει γὰρ μη-
τέρα ταύτην, ὡς εἰπεῖν, τοῦ Χριστιανῶν δόγματος,
καὶ προφήταις καὶ πατριάρχαις τοῖςⁿ αὐτοῖς χρωμέ- 5
νην^o. ἀλλ' ὅτι μίσους ἀσπόνδως πρὸς αὐτοὺς εἶχον
οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ τῇ πρὸς τούτους θεραπείᾳ λυπεῖν
3 ἐσπούδαζεν οἷς ἀπηχθάνετο. Ἴσως δὲ καὶ πρὸς Ἑλ-
ληνισμὸν καὶ θυσίας ἐτοιμοτέρως^p αὐτοὺς ἐπάγεσθαι
ᾔετο, πρὸς ῥήτὸν μόνον ἐκδεχομένους τὰς ἱερὰς βί- 10

^m ἔγραψεν B.^o χρωμένων C. quod fortasseⁿ Ita B. C. τοῖς om. editt.melius est. ^p ἐτοιμότερον C.

CAPUT XXII.

*Qualiter infensus Christianis, Judæos templum Hierosolymis instau-
rare permisit: qui cum ingenti studio manum operi admovissent,
ignis erumpens multos consumpsit. Et de signis crucis quæ tunc
in vestibus operantium apparuerunt.*

Imperator vero, etsi Christianos oderat, et infenso erga illos
animo erat, Judæos tamen non mediocri benevolentia et humani-
tate prosequabatur. Quinetiam patriarchis ac principibus eorum,
ipsisque adeo plebi scripsit, ut pro se suoque imperio vota facerent.
Id autem agebat, quantum equidem conjicio, non quod illorum
probaret religionem. Eam enim matrem quodammodo Christianæ
religionis esse norat, quippe quæ iisdem prophetis ac patriarchis
utatur. Sed propterea quod Judæi inexpiabili odio Christianos
prosequerentur. Studebat præterea, ut Judæos fovendo, Christi-
anis, quibus erat infensus, dolorem afferret. Ac fortasse eos ad
Gentilium superstitionem et ad sacrificia promptius allicere spera-

βλους, οὐ πρὸς θεωρίαν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ, καὶ αὐτῶν
 Ἑβραίων οἱ σοφώτεροι. Ἔδειξε δὲ ταύτην ἔχων τὴν
 4 γνώμην, οἷς ἐπεχείρησεν. Μετακαλεσάμενος γὰρ τοὺς
 ἐξάρχους τοῦ ἔθνους, προὔτρεψατο ἀκούειν Μωσέως
 νόμων^α, καὶ πατρίων ἔθων ὑπομιμνήσκων. Τῶν δὲ 15
 φησάντων, κατερριμένου τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ,
 μὴ θεμιτὸν μηδὲ πάτριον εἶναι ἐκπεπτωκόσι τῆς μη-
 τροπόλεως ἐτέρωθι τοῦτο ποιεῖν, χρήματα δοὺς κοινὰ
 ἐκέλευσεν ἀνεγεῖραι τὸν ναὸν, καὶ τοῖς προγόνοις ἐπί-
 5 σης θρησκεύειν, τὸν παλαιὸν τρόπον θύοντας. Οἱ μὲν 20
 οὖν μὴ λαβόντες εἰς νοῦν, ὡς οὐκ ἐνεχώρει κατὰ τὰς
 ἱερὰς προφητείας τοῦτο γενέσθαι, σπουδῇ τοῦ ἔργου
 εἶχοντο. Καὶ τοὺς ἐπιστήμονας τῶν τεκτόνων ἀγεί-
 ραντες, τὰς ὕλας παρεσκευάζοντο, καὶ τὸν χῶρον
 ἐκάθαιρον. Σὺν τοσαύτῃ τε προθυμίᾳ περὶ ταῦτα 25
 ἐπόνουν, ὡς καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας τὸν χοῦν τοῖς
 κόλποις ἐκφέρειν, δέραιά τε καὶ πάντα τὸν ἄλλον
 γυναικεῖον κόσμον συνεισφέρειν ἐτοίμως τῇ δαπάνῃ

^α νόμον B. Steph. Genev. νόμων tacite Vales.

bat, quippe qui sacros libros literaliter duntaxat sensu, non juxta arcanam speculationem, ut Christiani, et ex ipsis Hebræis sapientissimi quique, intelligerent. Atque hoc ejus fuisse consilium, conatus ipse patefecit. Nam cum principes Gentis illius ad se evocasset, hortatus est eos, ut Mosis leges auscultarent, et patrios ritus ipsis in memoriam revocavit. Cumque illi respondissent, everso Hierosolymorum templo, nec fas sibi nec morem majorum esse, ut metropoli sua ejecti, alibi sacra facerent; imperator data illis publica pecunia, jussit ut templum instaurarent, et majorum religionem observantes, juxta priscam consuetudinem sacrificarent. Igitur illi, haudquaquam animo reputantes istud omnino fieri non posse, sicuti sacris oraculis prædictum fuerat; sedulo opus aggressi sunt. Collectisque peritissimis fabris, materias parare et locum purgare cœperunt. Tanta porro animorum alacritate operi instabant, ut uxores quoque eorum rudera gremiis exportarent, et monilia ac reliquum omnem muliebrem ornatum ad sumptus operis ultro conferrent. Sed et imperator ipse et reliqui

6 τοῦ ἔργου. Πάντα δὲ τὰ ἄλλα[†] δεύτερα ἦν τοῦ πο-
 νουμένου, βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι, καὶ πᾶσιν 30
 Ἰουδαίοις· οἱ μὲν γὰρ, οὔτε Ἰουδαίοις εὐνοοῦντες
 ἐκοινωνοῦν αὐτοῖς τῆς σπουδῆς, ὑπολαβόντες δὲ[§] δύ-
 νασθαι κατορθοῦν τὸ ἐγχείρημα, καὶ ψευδεῖς ἀπελέγξαι
 τοῦ Χριστοῦ τὰς προρρήσεις· οἱ δὲ, ἅμα τοῦτο διε-
 νοοῦντο, καὶ καιρὸν ἔχειν ὥντο ἀναστῆσαι[‡] τὸ ἱερόν. 35
 7 Ἐπεὶ δὲ τῆς προτέρας οἰκοδομίας τὰ λείψανα καθεῖ-
 λον, ἀνέσκαψαν^υ, καὶ τὸ ἔδαφος ἐξεκάθηραν, λέγεται
 τῆς ἐπιούσης καθ' ἣν πρῶτον θεμέλιον ἤμελλον ὑπο-
 τίθεσθαι, σεισμὸν γενέσθαι μέγαν· ὑπὸ δὲ κλόνου
 τῆς γῆς ἐκ βάθρων ἀναδοθῆναι τοὺς λίθους· Ἰουδαίων 40
 δ' ἀπολέσθαι οἱ τὸ ἔργον ἐπετρόπευον, καὶ ἐπὶ θεῷ
 8 τούτου παρεγένοντο. Αἱ τε γὰρ πλησίον τοῦ ἱεροῦ
 οἰκίαι τε καὶ δημόσιαι στοαὶ ἐν αἷς κατέλυνον, ἀθρόον
 κατερρύνθησαν. Καὶ οἱ πλείους ἐγκαταληφθέντες[×], οἱ 45

[†] δὲ ταῦτα B. Steph. Genev
[†] ἄλλα Christ. Scal. quos secu-
 tus est Vales.

[§] Ita C. δὲ om. ceteri.

[‡] ἀναστήσειν B.

^υ Alterutra vox superflua vi-
 detur. Certe Nicephorus poste-
 riorem duntaxat vocem retinuit.
 VALESIIUS. Explicari vero

possunt singillatim : καθεῖλον de-
 jecerunt quicquid stabat, ἀνέσκα-
 ψαν eruerunt quicquid infossum
 erat, donec solum purum face-
 rent (ἐξεκάθηραν) recipiendis de-
 nuo fundamentis.

[×] ἐγκαταλειφθέντες B. Steph.
 Genev. tacite emendav. Vales.

Gentiles, omnesque adeo Judæi, cætera omnia huic operi postpo-
 nebant. Nam Gentiles quidem, quamvis alioqui Judæis parum
 faverent, non minore tamen alacritate operi incubuerunt : quippe
 qui sperarent se posse perficere id quod conabantur, et Christi
 prædictiones falsi convincere. Judæi vero, et hoc ipsum cogita-
 bant, et opportunum tempus instaurando templo nactus se esse
 arbitrabantur. Cum vero prioris structuræ reliquias demoliti es-
 sent, solumque effodissent ac repurgassent ; postero die, quo pri-
 mum fundamenta posituri erant, terræ motus ingens contigisse
 dicitur : eoque motu lapides ex fundamentis exsiliisse : ex Judæis
 autem periisse, tum eos qui opus curabant, tum qui spectandi
 causa confluerant. Nam et ædes templo proximæ, et publicæ
 porticus in quibus diversabantur, repente corruerunt. Et com-

μὲν αὐτίκα ἀπώλοντο· οἱ δὲ, ἡμιθνήτες εὐρέθησαν,
 καὶ πεπηρωμένοι ἢ τὰς χεῖρας ἢ τὰ σκέλη^κ. ἄλλοι δὲ,
 9 περὶ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος ἐδυστύχησαν. Ὡς δὲ 215
 σείων ἔληξεν ὁ Θεὸς, αὐθις ἐπειρῶντο τοῦ ἔργου οἱ
 περιλειφθέντες, οἵα γε ἀπαραιτήτου τυγχάνοντος διὰ
 τὸ τοῦ βασιλέως πρόσταγμα, καὶ αὐτοῖς κατὰ νοῦν
 10 ὄντος. Φιλεῖ γάρ πως ἡ ἀνθρωπίνη^γ φύσις ἐν τοῖς 5
 καθ' ἡδονὴν πρὸς τὸ ἀσύμφορον ῥέπειν, καὶ τοῦτο
 μόνον συνοίσειν οἷεσθαι ὃ κατορθοῦν βούλεται· ἀτε-
 χνῶς τε ὑπὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀπάτης κεκρατημένη, οὔτε
 προμηθεῖα τινὶ τὸ συμφέρον ἰδεῖν δύναται, οὔτε πείρα
 κινδύνων σωφρονίζομένη πρὸς τὸ δέον ἀνανήφει· ὁ- 10
 ποῖον καὶ τοῖς Ἰουδαίοις τότε συμβεβήκῃναι ἡγοῦμαι.
 11 Ἰκανοῦ γὰρ ὄντος τοῦ προτέρου κωλύματος, καὶ φα-
 νερῶς ἐπιδείξαντος ὥς χαλεπαίνει τὸ θεῖον ἐπὶ τῷ
 γινομένῳ, πάλιν ἀνήνυστα ἐσπούδαζον. Λόγος οὖν
 ἅμα τε τὸ δεύτερον ἐνεχείρουν τῷ ἔργῳ, καὶ^z πῦρ 15
 ἐξαίφνης ἐκ τῶν θεμελίων τοῦ ἱεροῦ ἀνέθορε, καὶ

^κ τὰ σκέλη ἢ τὰς χ. B. Steph. Genev. tacite mutav. Vales.

^γ ἀνθρωπεία B.

^z ὡς Christ.

plures ibi deprehensi, partim illico interierunt: partim semivivi,
 manibus et cruribus mutilatis reperti sunt, aut aliis corporis par-
 tibus debilitati. Postquam terra movere desiit, ii qui incolumes
 supererant, opus denuo aggredi cœperunt. Quippe cum et impe-
 ratoris præcepto ad id cogerentur, ita ut detrectare non possent,
 et ipsis id esset gratissimum. Homines enim in rebus quæ ipsis
 voluptati sunt, plerumque ad id quod noxium est vergunt, idque
 unum utile fore existimant quod perficere cupiunt. Et hujusmodi
 errore præventi, nec quid utile sit prospicere possunt, nec experi-
 mentis malorum admoniti resipiscunt. Quod quidem Judæis quo-
 que ea tempestate accidisse existimo. Nam cum prior repulsa
 satis perspicue ostendisset, Deum conatibus ipsorum infensum esse,
 rursus tamen idem frustra aggrediuntur. Simul autem ac denuo
 manum operi admovissent, ignis subito ex fundamentis templi
 erumpens, multos consumpsisse dicitur. Atque id ab omnibus
 uno consensu et refertur et creditur, nec ab ullo in dubium revo-

πολλοὺς ἀνήλωσε^a. καὶ τοῦτο πρὸς πάντων ἀδεῶς
λέγεται τε καὶ πιστεύεται, καὶ παρ' οὐδενὸς ἀμφιβάλλεται·
πλὴν ὅτι οἱ μὲν φασιν, ὅτι βιαζομένους αὐτοὺς
εἰς τὸ ἱερὸν προϊέναι^b, φλόξ ἀπαντήσασα, τὸ εἶρη- 20
μένον εἰργάσατο· οἱ δὲ, ἅμα ἤρξαντο τὸν χοῦν ἐκ-
φορεῖν. Ἄλλ' εἴτε τοῦτο τις, εἴτε τὸ πρότερον
12 δέξαιτο, ἐκάτερον εἰς θαῦμα παραπλήσιον. Ἐπὶ τούτῳ
δὲ καὶ ἄλλο ξυνηγέχθη, τοῦ προτέρου σαφέστερόν τε 25
καὶ παραδοξότερον. Αὐτομάτως γὰρ πάντων ἡ ἐσθῆς
τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ κατεσημάνθη· καὶ τρόπον
τινὰ ἄστρασι πεποικιλμένα τὰ ἐσθήματα εἶχον, ὥς
13 ἀπὸ ἰστουργικῆς περινοίας κατεστιγμένα. Ἐκ τούτου^c
δὲ, τοῖς μὲν αὐτίκα ἐκρίθη Θεὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, 30
καὶ μὴ ἀρεσθῆναι τῇ ἀνανεώσει τοῦ ναοῦ· οἱ δὲ,
οὐκ εἰς μακρὰν προσέθεντο τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐμυήθη-
σαν, καὶ ὕμνοις καὶ ἱκεσίαις ὑπὲρ τῶν τετολμημένων
14 αὐτοῖς, τὸν Χριστὸν ἰλάσκοντο. Ταῦτα ὅτῳ πιστὰ
οὐ καταφαίνεται, πιστούσθωσαν οἱ παρὰ τῶν θεασα- 35
μένων ἀκηκοότες ἔτι τῷ βίῳ περιόντες^d. πιστούσθω-

^a ἀνάλωσε B.^b παρίεναι B.^c τούτων C.^d περιόντες B.

catur: nisi quod alii quidem narrant, cum Judæi in templum vio-
lenter irrumpere vellent, flammam ipsis occurrentem, id quod
diximus præstitisse: alii vero, tunc cum humum egerere atque
exportare cœpissent. Verum sive hoc quispiam, sive illud prius
admiserit, utrumque parem meretur admirationem. Post hæc vero
aliud miraculum accidit, priore illo majus atque evidentius. Re-
pente enim omnium vestes crucis signo insignitæ sunt: et indu-
menta stellis quibusdam distincta habere cœperunt, quasi textoris
acu artificiose depicta. Ea re factum est, ut alii quidem confestim
judicarent Christum Deum esse, templique instaurationem ei dis-
plicere. Alii vero haud multo post ecclesiæ sese adjunxerunt, et
suscepto baptismo, hymnis ac supplicationibus pro iis quæ tentare
præsumperant, Christum placarunt. Quod si cuipiam hæc incre-
dibilia videbuntur, fidem ei faciant ii qui ea auditione acceperunt
ab hominibus qui res ipsi viderant, et qui etiamnum superstites

σαν δὲ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, ἡμιτελὲς τὸ ἔργον
καταλιπόντες· μᾶλλον δὲ, οὐδὲ ἄρξασθαι τοῦ ἔργου
δυνηθέντες.

sunt. Sed et Judæi ipsi ac Gentiles fidem faciant, qui opus im-
perfectum dimiserunt; aut ut verius dicam, ne inchoare quidem
potuerunt.

ΕΡΜΕΙΟΥ

ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ 5

ΤΟΜΟΣ 5'.

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ τῆς εἰς Πέρσας ἐκστρατείας Ἰουλιανοῦ, καὶ ὡς ἠττήθη, καὶ κακῶς ἐξέρρηξε τὴν ψυχὴν. Καὶ οἷα Λιβάνιος γράφει περὶ τοῦ ἀνελόντος 10 αὐτόν.

Ἰ' ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ Ἰουλιανοῦ βασιλείᾳ συγκυρῆσαι ταῖς ἐκκλησίαις ἔγνω, ἐν τοῖς πρόσθεν δεδήλωται. Ἄμα δὲ ἦρι ἀρχομένῳ δόξαν αὐτῷ ἐπιστρατεῦσαι Πέρσαις, ἐν τάχει διέβη τὸν Εὐφράτην ποταμόν· 15 παραδραμών τε τὴν Ἑδεσαν, διὰ μῖσος ἴσως τῶν ἐν-οικούντων, ἐπεὶ ἀρχῆθεν πανδημεὶ χριστιανίζειν ἔλαχεν

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT I.

De Juliani expeditione Persica: et quomodo superatus, miserabili morte interiit. Et quænam Libanius de ejus interfectore scripserit.

QUÆCUMQUE igitur Juliano imperium regente ecclesiis accidisse comperi, in superiore libro commemorata sunt. Ineunte autem vere, cum Persas bello aggredi decrevisset, Euphratem celeriter trajecit. Et prætergressus Edessam, propter odium forsitan incolarum, quippe ea civitas jam inde ab initio universa

ἦδε ἡ πόλις, ἦκεν εἰς Κάρρας^a. ἔνθα δὲ Διὸς ἱερὸν
²εὐρὼν, ἔθυσσε καὶ ἠϋξάτο. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, ἐκ τῶν ²⁰
ἐπομένων στρατευμάτων ἀμφὶ δισμυρίους ὀπλίτας ἐπὶ
Τίγρητα ποταμὸν ἔπεμψε, φυλακῆς ἕνεκα τῶν τόπων,
καὶ εἰς καιρὸν αὐτῷ παρεσομένους, ἥνίκα καλέσοι.
Ἀρσακίῳ δὲ τῷ Ἀρμενίων ἡγουμένῳ συμμαχοῦντι
³Ῥωμαίοις, ἔγραψε συμμίζειν περὶ τὴν πολεμίαν. Ἀπ- ²⁵
αυθαδεiasάμενός τε πέρα^b τοῦ μετρίου^c ἐν τῇ ἐπι-
στολῇ, καὶ αὐτὸν μὲν ἐξάρας ὡς ἐπιτήδειον πρὸς
ἡγεμονίαν, καὶ φίλον οἷς ἐνόμιζε θεοῖς, Κωνσταντίῳ
τε ὃν διεδέξατο, ὡς ἀνάνδρῳ καὶ ἀσεβεῖ λοιδορησά-
μενος, ὑβριστικῶς μάλα ἠπέλιησεν αὐτῷ. καὶ ἐπεὶ ³⁰
Χριστιανὸν ὄντα ἐπυνθάνετο, ἐπιτείνων τὴν ὕβριν, ἡ^d
βλασφημεῖν αὐτῷ μὴ θέμις σπουδάζων εἰς τὸν Χριστὸν,
τοῦτο γὰρ εἰώθει παρ' ἕκαστα τολμᾶν, ἀπεκόμπασεν
ὑποδηλῶν ὡς οὐκ ἐπαμύνοι ὃν ἡγείται Θεὸν ὀλιγω-
⁴ροῦντι^e τῶν προστεταγμένων. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς ³⁵
ἔχειν ἐνόμισε, παραλαβὼν τὴν Ῥωμαίων στρατιάν,

^a Κάρας B. Scal.^c μέτρον J. Christ. Scal.^b Ita B. Scal. παρὰ Steph. Ge-
nev. πέραν Vales. e cod. Fuk., qui
habet quoque ἀπαυθαδισάμενος.^d καὶ Christ.^e ὀλιγοῶν J. Scal.

Christi fidem susceperat, Carras venit. Ubi cum Jovis fanum re-
perisset, hostias immolavit, ac vota fecit. Ex hinc viginti millia
armatorum, ex copiis quæ ipsum sequebantur desumpta, misit ad
fluvium Tigrim, eo consilio ut regionibus illis præsidio essent,
sibique præsto forent quotiescumque eos accerseret. Scripsit præ-
terea Arsacio, Armeniorum regi et socio Romanorum, ut juxta
fines Persarum ipsi occurreret. Qua in epistola postquam ultra
modum gloriatus esset, ac se quidem ipse extulisset, tanquam im-
perio idoneum et diis quos colebat acceptum: Constantium vero
decessorem suum, ut ignavum et impium vituperasset: contume-
liosius admodum verbis ei minatus est. Et quoniam eum Christi-
anum esse acceperat, contumeliam exaggerans, aut in Christum
impia loqui gestiens: id enim subinde præsumere solebat, cum
fastu et jactantia ei denuntiavit, Deum illum quem colebat, ne-
quaquam ipsi opem laturum esse, si imperata facere neglexisset.
Postquam hæc recte sibi constituisse visus esset, sumptis Roma-

ἦγε διὰ τῆς Ἀσσυρίων. Καὶ πόλεις τινὰς καὶ φρού-
 ρια, τὰ μὲν προδοσίᾳ, τὰ δὲ πολέμῳ εἶλεν, ἀπερι-
 σκέπτως τε εἰς τὸ πρόσθεν ἦει^f, μηδὲν τῶν κατόπιν 217
 προνοῶν, καὶ ὅτι γε δεήσει τὴν αὐτὴν πάλιν ἐπανελ-
 θεῖν. Ἀλλ' ὅπερ ἦρει, δεινῶς ἐπόρθει· ταμιεῖα^g τε καὶ
 5 τ' ἄλλα, τὰ μὲν κατέσκαπτε· τὰ δ' ἐπίμπρα. Πορευ- 5
 ὁμενος δὲ παρὰ τὸν Εὐφράτην, οὐ πόρρωθεν ἀφίκετο
 Κτησιφώντος. Πόλις δὲ αὕτη μεγάλη, καὶ τὰ Περ-
 σῶν βασιλεία νῦν ἀντὶ Βαβυλῶνος ἔχουσα· ρεῖ δὲ
 αὐτῆς οὐκ ἀπὸ πολλοῦ ὁ Τίγρης· ὥς δὲ ταῖς ναυσὶν
 οὐκ ἐχώρει διὰ τὴν μέσσην γῆν τῷ Κτησιφώντι προσ- 10
 ελθεῖν, ἀλλ' ἐπ' ἀνάγκης^h ἐφαίνετο, ἢ τὴν πόλιν
 παριέναι, ἢ τῶν πλοίων καταφρονεῖν, ἀνακρίνας τινὰς
 τῶν αἰχμαλώτων, εὗρε διώρυγα ναυσίπορον ἀναχω-
 σθεῖσαν τῷ χρόνῳ· καὶ διατεμὼν τὸ διεῖργον, εἵλκυσε
 6 τὸν Εὐφράτην ἐπὶ τὸν Τίγρηταⁱ. Ταύτη τε τῷ 15
 στρατῷ παραπλεύσας ἔχων τὰς ναῦς, ἐπὶ τὴν πόλιν
 ἐχώρει. Σὺν πολλῇ δὲ παρασκευῇ ἱππέων καὶ ὀπλι-

^f Hunc locum supplevi ex
 cod. Fuk., in quo scribitur ἀπερί-
 σκεπτόν τε εἰς τὸ πρόσθεν εἶη. VA-
 LESIUS. ἀπερισκέπτως τε εἰς τὸ
 πρόσθεν μηδὲν τῶν B. τε et ἦει

om. Steph. Genев.

^g [ταμιεῖα edit. et codd. Cf. i.
 11, 7.]

^h ἐπάναγκες C. Niceph.

ⁱ Τίγρην C.

norum copiis, per Assyriam iter fecit. Et urbibus quibusdam et castellis partim proditione, partim vi captis, inconsulte ulterius progressus est, non prospiciens iis quæ a tergo erant, nec cogitans eadem via rursus esse redeundum. Verum cuncta quæ ceperat, funditus vastabat, et horrea, aliaque omnia partim subvertebat, partim incendebat. Cum autem iter faceret secus Euphratem, Ctesiphontem pervenit. Est autem Ctesiphon urbs maxima, et Babylonis loco Persicorum nunc regum domicilium: nec procul ab ea labitur fluvius Tigris. Cum autem navibus ad eam urbem appellere non posset ob interjectum terræ spatium, sed necesse haberet aut Ctesiphontem præterire, aut classem relinquere: percontatus quosdam ex captivis, fossam navigabilem repperit longinquitate temporis obstructam. Quæ perpurgata, remotoque impedimento, Euphratem in alveum Tigridis deduxit. Hoc modo classem ad latus exercitus sui navigantem habens, ad urbem per-

τῶν καὶ ἐλεφάντων τῶν Περσῶν φανέντων ἐπὶ τῆς ὄχθης^h τοῦ Τίγρητος, ἰδὼν ἐν πολεμίας γῇ μέσον δύο μεγίστων ποταμῶν πολιορκουμένην αὐτῷ τὴν στρα-²⁰ τιαν, καὶ λιμῷ διαφθαρήναι κινδυνεύουσαν, ἣν τε μένοιεν αὐτόθι, ἣν τε τὴν αὐτὴνⁱ ὁδὸν ὑποστρέφειεν, τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν δι' ὧν ἦλθον κατηρειμ- μένων^k, καὶ τὰ ἐπιτήδεια μὴ ἔχουσῶν, κέλησιν^l ἄθλα προθεῖς^m, ἐπὶ θέαν ἵπποδρομίας τοὺς στρατιώτας²⁵ ἑκάθισεν. Ἐν τούτῳ δὲ τοὺς προεστῶτας τῶν πλοίων ἐκέλευσεν ἀποβαλεῖν τὰ φορτία καὶ τὸ σιτηρέσιον τῆς στρατιᾶς, ὅπως ἐν κινδύνῳ σφᾶς ἰδόντες οἱ στρα-³⁰ τιῶται, ὥς ἐπυθόμην, ἀπορία τῶν ἐπιτηδείων εἰς θρά-³⁰ σος τράπωνται, καὶ προθυμότερον τοῖς πολεμίοις μα- χέσωνται. Συγκαλέσας δὲ τοὺς στρατηγούς ὁ βασι- λεὺς καὶ τοὺς ταξιάρχας μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐνεβίβασε τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς ναῦς. Οἱ δὲ, ἐκ νυκτὶ τὸν Τίγρητα πλεύσαντες, ἤδη πρὸς ταῖς πέραν ὄχθαις³⁵ ἦσαν καὶ ἐξέβαινον. Τῶν δὲ Περσῶν, οἱ μὲν αἰσθό-

^h Ita B. Niceph. τοῖς ὄχθοις edit. ; conf. ταῖς ὄχθαις infra. ἐπὶ τῆς ἀντικρὺ ὄχθης Zosim. iii. 24.

ⁱ αὐτοῦ B. Steph. Genev. αὐ- τὴν Scal. Vales.

^k Ita B. καθηρημένων edit.

^l κέλευσιν B.

^m Ita B. ut voluit Vales. Ni- ceph. προσθεῖς Steph. Genev.

rexit. Sed cum Persæ ad ripas Tigridis visi essent cum maximo apparatu equitum ac peditum atque elephantorum, cernens impe- rator exercitum suum inter duos maximos fluvios conclusum te- neri, timendumque esse ne fame interiret, sive illic mansisset, sive eandem viam remetiretur, urbibus et vicis per quos venerat ever- sis, nec ulla habentibus alimenta: præmia desultoribus proposuit, et ad equestre certamen spectandum milites convocavit. Interim vero classis rectoribus mandavit, ut sarcinas et commeatum exer- citus abjicerent, eo consilio ut milites, sicuti accepi, in maximo periculo se positos cernentes, ob penuriam alimentorum, audacio- res fierent, et alacrius cum hostibus dimicarent. Vocatis igitur ducibus ac tribunis post cœnam, milites navigiis imposuit. Qui noctu Tigrim trajicientes, cum ad ulteriorem fluminis ripam per- venissent, navibus egrediuntur. Ex Persis vero, ii quidem qui

μενοι ἡμύνοντο, καὶ ἀλλήλοις παρεκλεύοντο· τοῖς δὲ
 ἔτι καθεύδουσιν, ἐπέστησαν οἱ Ῥωμαῖοι. Καὶ ἡμέρας
 ἐπιγενομένης, εἰς μάχην καθίσταντο· πολλούς τε ἀπο-
 βαλόντες καὶ κτείναντες, διέβησαν εἰς τὸν ποταμόν· 40
 καὶ τότε μὲν πρὸ τῆς Κτησιφώντος ἐστρατοπεδεύοντο.
 9 Δόξαν δὲ τῷ βασιλεῖ μηκέτι περαιτέρω χωρεῖν, ἀλλ'
 εἰς τὴν ἀρχομένην ἐπανελθεῖν, τὰς ναῦς ἐμπρήσαντες,
 ὥς διὰ τὴν φυλακὴν τούτων πολλῶν ἀπομάχων ὄν-
 των, τὴν ἐπάνοδον ἐποιοῦντο, ἐν ἀριστερᾷ Τίγρητα 218
 τὸνⁿ ποταμὸν ἔχοντες. Ἐγουμένων δὲ τῶν αἰχμαλώ-
 των, τὰ μὲν πρῶτα ἀπήλανον χώρας εὐφόρου καὶ
 10 πάντα ἐπιτήδεια ἐχούσης. Μετὰ δὲ ταῦτα, πρεσβύ-
 της τις ἐλόμενος ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς πάντων Περσῶν 5
 ἐλευθερίας, ἐπίτηδες ἀλῶναι φανείς, ὥς ἄκων συλλη-
 φθεῖς, ἄγεται παρὰ τὸν ἡγούμενον· ἀνακριθείς τε περὶ
 τῆς ὁδοῦ, καὶ δόξας ἀληθῆ λέγειν, ἔπεισεν ἑν^ο αὐτῷ
 ἔπονται, τὴν ταχίστην τοῖς Ῥωμαίων ὁροῖς ἐπιστή- 10
 11 σειν τὴν στρατιάν. Μόνον^p δὲ τριῶν ἢ τεσσάρων

ⁿ Ita C. τὸν om. ceteri. Conf.
 supra, v. 19, 6, Δάδωνος τοῦ πο-
 ταμοῦ.

^ο [Fortasse legendum ἑν.]
^p μόνην J.

irruptionem senserant, resistere seque mutuo cohortari cœperunt. Alios vero adhuc dormientes Romani oppressere. Orta demum die prœlium conseritur: et Romani multis hostium trucidatis, nec paucis suorum amissis, fluvium denuo trajecerunt. Ac tum quidem ante Ctesiphontis muros castrametati sunt. Cumque imperator nequaquam ulterius progredi; sed domum redire constituisset, Romani incensis navibus, eo quod multi in custodiendis illis occupati, prœliis interesse non possent, in patriam reverti cœperunt, Tigrim ad lævam habentes. Ac initio quidem captivis eos ducentibus, regionem fertilem nacti sunt, quæ omnia ad victum necessaria abunde ipsis suppeditabat. Postea vero senex quidam qui se pro omnium Persarum salute devoverat, cum sese ultro capiendum obtulisse videretur, tanquam invitatus a Romanis captus, ad principem perducitur. Qui interrogatus de via, cum vera dicere visus esset, fidem fecit, si Romani ipsum sequi vellent, fore ut brevi exercitum in Romanorum finibus sisteret. Tridui dun-

ἡμερῶν χαλεπὴν ἔσσεσθαι τὴν πορείαν· καὶ χρῆναι
τούτων σιτία φέρεσθαι, τῆς γῆς ἐρήμου^p οὔσης. Ὑπ-
αχθεῖς τε ὁ βασιλεὺς τοῦ σοφοῦ πρεσβύτου τοῖς
12 λόγοις, ἔδοκίμασε ταύτη πορευτέον. Ἐπεὶ δὲ προσω-
τέρω χωροῦντες, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐνέβαλον τό- 15
ποις^q, ὁ μὲν γέρων ὁ αἰχμάλωτος βασανιζόμενος, ὡμο-
λόγησεν ὑπὲρ τῶν οἰκείων αὐτομολῆσαι πρὸς θάνατον,
καὶ ἔτοιμος εἶναι πάντα προθύμως ὑπομένειν. Ἄλυ-
ούσης δὲ τῆς στρατιᾶς, τῷ τε μήκει τῆς ὁδοῦ, καὶ τῇ 20
ἐνδείᾳ τῶν ἐπιτηδείων, ἥδη τεταλαιπωρηκόσι Περσικὴ
13 παράταξις ἐπέθετο. Καρτερᾶς δὲ μάχης συστάσης,
ἐξαπίνης βίαιος ἀνακινήθεις ἄνεμος, τὸν οὐρανὸν καὶ
τὸν ἥλιον τοῖς νέφεσιν ἐκάλυψε· τῷ δὲ^r ἀέρι τὴν
κόνιν ἀνέμιξε· σκότους δὲ καὶ πολλῆς ἀχλύος οὔσης, 25
παραδραμὼν τις ἵππεὺς φέρει ἐπὶ τὸν βασιλέα τὸ
δόρυ, καὶ παίει καιρίαν· καὶ τοῦ ἵππου καταβαλὼν,
ὅστις ἦν ἀπῆλθε λαθὼν· λέγουσι δὲ οἱ μὲν, Πέρσην·
14 οἱ δὲ, Σαρακηνὸν εἶναι τοῦτον. Εἰσὶ δὲ οἱ Ῥωμαῖον

^p τῆς ὀρεινῆς ἐρήμου J. τῆς ὀρει-
νῆς ἐρήμου Scal.

ἀγρίοις ex Nicephoro. VALE-
SIUS.

^q Addendum est vocabulum

^r Malim τε. VALESIIUS.

taxat aut quadridui iter molestum futurum : et cibaria in tot dies ferenda esse, eo quod regio deserta esset. Itaque imperator callidi senis sermonibus inductus, ea via pergendum esse decrevit. Ubi vero ulterius progressi, adhuc post tres dies in loca inculta atque aspera devenerunt : senex quidem captivus dum torqueretur, confessus est, se pro salute civium suorum mori paratum transfugisse, et quodvis supplicium æquo animo perpessurum. Cum autem exercitus Romanus partim longitudine itineris, partim alimentorum penuria vexaretur, jam fatigatos Persæ aggressi sunt. Acrique conserto prælio, ventus vehemens repente exortus, cælum solemque ipsum densis nubibus obtexit, et pulvere acrem miscuit. Cumque tenebræ undique et caligo circumfusa esset, eques quidam concito cursu prætervectus, imperatorem hasta percussit, ac lethale vulnus ei inflixit. Quem cum ex equo dejecisset, ignotus quisnam esset, abcessit. Et alii quidem Persam, alii Saracenum fuisse dicunt. Sunt qui illum militem Romanum fuisse

στρατιώτην εἶναι τοῦτον ἰσχυρίζονται, καὶ ἐπειρηνο- 30
 χέναι^s αὐτῷ τὴν πληγὴν, ἀγανακτήσαντα καθότι
 ἀβουλία καὶ θρασύτητι τοσούτοις περιέβαλε κινδύνοις
 τὴν στρατιάν. Λιβάνιος δὲ ὁ Σύρος σοφιστῆς, τὰ
 μάλιστα συνήθης καὶ φίλος αὐτῷ γεγονώς, τάδε περὶ
 τοῦ κτείναντος αὐτὸν γράφει. 35

15 Τίς οὖν ὁ κτείνας, ποθεῖ τις ἀκοῦσαι. Τοῦνομα μὲν
 οὐκ οἶδα· τοῦ δὲ μὴ πολέμιον εἶναι τὸν κτείναντα, σημεῖον
 ἐναργές, τὸ μηδένα πολέμιον ἐπὶ τῇ πληγῇ τετιμῆσθαι.
 Καίτοι διὰ κηρύκων ὁ Πέρσης ἐκάλει πρὸς γέρας τὸν 40
 ἀπεκτονότα, καὶ μεγάλων ὑπῆρχε τῷ φανέντι τυχεῖν.
 Ἄλλ' ὅμως οὐδ' ἔρωτι γερώων ἠλαζονεύσατο. Καὶ πολλή
 γε τοῖς πολεμίοις ἡ χάρις, ὅτι ὧν οὐκ ἔδρασαν, οὐ προσ-
 ἔθεντο τὴν δόξαν, ἀλλ' ἔδοσαν ἡμῖν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς
 16 τὸν σφαγέα ζητεῖν. Οἷς γὰρ οὐκ ἐλυσιτέλει ζῶν, οὔτοι 45
 δὲ ἦσαν οἱ ζῶντες οὐ κατὰ τοὺς νόμους, πάλαι τε ἐπεβού-
 λεον, καὶ τότε δυνηθέντες εἰργάσαντο· τῆς τε ἄλλης
 ἀδικίας ἀναγκαζούσης^u, οὐκ ἐχούσης ἐπὶ τῆς ἐκείνου βασι- 219

^s ἐπειρηνοχέναι B.^t οὐδεὶς οὐδ' J.^u αὐτοὺς ante ἀναγκαζούσης J.

affirmant, qui imperatorem idcirco percusserit, quod moleste ferret, illius imprudentia ac temeritate exercitum Romanum in tot pericula conjectum esse. Porro Libanius Syrus sophista, qui prae cæteris familiaris imperatoris et amicus fuit, de cædis auctore ita scribit. Ac fortasse aliquis nosse cupit, quisnam illum occiderit. Ego vero nomen quidem nescio. Ab hoste tamen interfectum non fuisse certissimum illud argumentum est, quod nemo ex hostibus ob vulnus illud honore affectus est. Quamvis rex Persarum auctorem cædis per præconem ad præmium vocaverit, et maxima quæque adipisci licuerit ei qui in medium prodidisset. Verum nemo, ne præmiorum quidem cupiditate ductus, eo facinore falso gloriatus est. Ac profecto habenda est hostibus gratia, qui facinus quod ipsi non admiserant, nequaquam sibi arrogarunt: sed nobis concesserunt, ut cædis auctorem inter nostros quæreremus. Qui enim ex ejus vita nullam percipiebant utilitatem: hi scilicet qui nequaquam juxta legum præscripta vivebant, et olim insidias ei struxerant, et tunc opportunitatem nacti, eum peremerunt: tum reliqua omni injustitia ipsos ad id facinus impellente, quæ illo

λείας ἐξουσίαν· καὶ μάλιστά γε τοῦ τιμᾶσθαι τοὺς θεοὺς,
οὗ τοῦναντίον ἐζήτουν.

ΚΕΦ. Β'.

Ὅτι κατὰ θεομηνίαν ἀνηρέθη· καὶ περὶ τῶν ὁράσεων, ἃς ἄνδρες τινὲς περὶ 5
τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐθεάσαντο, καὶ περὶ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ
τέκτονος· καὶ ὅτι τὸ αἷμα Ἰουλιανὸς τῷ Χριστῷ ἀνέπεμπε· καὶ ὅσα κακὰ
δημοσίᾳ τῇ Ῥωμαίων ἐπεγένετο δι' αὐτόν.

10

Καὶ ὁ μὲν Λιβάνιος ὧδέ πη γράφων, Χριστιανὸν
ἔσεσθαι^x ὑποδηλοῖ Ἰουλιανοῦ τὸν σφαγέα· ἴσως δὲ
καὶ ἀληθές. Οὐ γὰρ ἀπεικός τινα τῶν τότε στρα-
τευομένων εἰς νοῦν λαβεῖν, ὥς Ἕλληνες καὶ πάντες
ἄνθρωποι μέχρι νῦν τοὺς πάλοι τυραννοκτόνους^y 15
ἐπαινοῦσιν, ὥς ὑπὲρ τῆς πάντων ἐλευθερίας ἐλομένους
ἀποθανεῖν, καὶ πολίταις ἢ συγγενέσιν ἢ φίλοις προ-
²θύμως ἐπαμύνοντας. Σχολῇ γε ἅν τις καὶ αὐτῷ μέμ-
ψαιτο, διὰ Θεὸν καὶ θρησκείαν ἣν ἐπήνεσεν ἀνδρείῳ 20
γενομένῳ. Ἐγὼ δὲ, ὅστις μὲν^z τῇ σφαγῇ ταύτῃ διη-

^x γενέσθαι ὑπ. C.

^z ὅστις μὴ τῇ B. Steph. Genes.

^y τυραννοκτόνους γενομένους J.

corr. Christ. Scal. Vales.

regnante nullam licentiam obtinebat: tum præcipue deorum cultu
cui ipsi adversabantur.

CAPUT II.

Quod Julianus divina ultione preemptus est; et quod mors ejus quibusdam divinitus revelata est. Item de responso illo, filium fabri arcem ei fabricare: et quomodo sanguinem suum Christo projecit: et quot mala Romanis evenerint illius causa.

Et Libanius quidem ita scribens, Juliani interfectorem Christianum fuisse innuit. Resque fortassis ita se habet. Neque enim a vero abhorret, quempiam eorum qui tunc temporis in exercitu Romano militabant, ad animo reputasse, tyrannorum interfectores tum a veteribus Græcis, tum a reliquis mortalibus ad nostram usque ætatem summis laudibus efferrī, ut qui pro communi omnium libertate, mortem oppetere non dubitarint, et civibus suis et propinquis atque amicis alacri animo opitulati sint. Nemo certe cum facile reprehenderit, qui propter Deum, et propter eam quam colebat religionem, strenuum facinus edidit. Ego vero de illo qui

κονήσατο^a, πλὴν τῶν εἰρημένων οὐδὲν ἀκριβῶ. Ὡς
 δὲ συμφωνοῦντες οἱ λέγοντες ἰσχυρίζονται, ἀψευδὲς
 λόγος εἰς ἡμᾶς ἦλθε, κατὰ θεομηνίαν αὐτὸν ἀναιρεθῆ-
 ναι· καὶ τούτου ἀπόδειξις, θεία ὄψις, ἣν τινὰ τῶν²⁵
 3 ἐπιτηδείων αὐτῷ ἰδεῖν ἐπυθόμην. Λέγεται γὰρ, ἐπει-
 δὴ^b πρὸς αὐτὸν ἐν Πέρσαις ὄντα ἠπείγετο, ἔν τι
 χωρίῳ καταλῦσαι τῆς λεωφόρου, καὶ ἀπορία οἰκήμα-
 τος, ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ καθευδῆσαι· καὶ ὕπαρ ἡ
 ὄναρ ἰδεῖν, ὡς εἰς ταυτὸν^c συνελθόντες πολλοὶ τῶν³⁰
 ἀποστόλων καὶ τῶν^d προφῆτῶν ἀπωδύροντο τὴν εἰς
 τὰς ἐκκλησίας τοῦ κρατοῦντος ὕβριν, καὶ ὃ τι χρὴ
 4 ποιεῖν ἐβουλεύοντο. Ἐπὶ πολὺ δὲ περὶ τούτου δια-
 λογιζομένων καὶ ὥσπερ διαπορουμένων, ἀναστάντες
 ἐκ μέσων δύο, θαρρεῖν τοῖς ἄλλοις παρεκελεύσαντο·³⁵
 καὶ ὡς ἐπὶ καθαιρέσει τῆς Ἰουλιανοῦ ἀρχῆς ὀρμώντες,
 5 σπουδῇ τὸν σύλλογον κατέλιπον. Ὁ δὲ ἄνθρωπος
 ὃς τῶν παραδόξων τούτων ἐγεγόνει^e θεατῆς, τῆς μὲν
 ὁδοιπορίας ὠλιγώρει λοιπόν· ὀρρωδῶν δὲ πῇ ἄρα ἐκ-

^a ^{κο ἡ} διηγωνισατο B.

^b ἐπεὶ J. Scal.

^c αὐτὸν B.

^d τῶν secundum om. B.

^e γεγόνει B.

hanc cædem perpetravit, præter ea quæ jam dixi, nihil amplius
 scio. Verum ut omnes uno consensu affirmant, vera ad nos per-
 venit narratio, eum divina ultione peremptum fuisse. Cujus rei
 argumentum est cœlestis visio, quam a quodam ex ejus familiari-
 bus visam esse accepi. Nam cum is ad illum tunc in Perside
 agentem contenderet, in loco quodam viæ publicæ diversatus esse
 dicitur, et penuria tecti in ecclesia illic posita decubuisse: ac sive
 inter vigilandum, sive in somnis vidisse plures apostolos ac pro-
 phetas, qui in unum convenientes, de principis in ecclesias contumelia
 quererentur, et quidnam agendum esset deliberarent. Cum-
 que hac de re diutius consultassent, ac veluti ancipites hærent,
 duo e medio surgentes, reliquos bono animo esse jusserunt: et
 tanquam ad delendum Juliani imperium festinantes, statim e con-
 cilio digressi sunt. At ille qui res tam admirabiles viderat,
 cœptum quidem iter deinceps prosequi neglexit: formidans autem
 quemnam exitum habitura esset hæc visio, cum eodem rursus in

βήσεται^f τὸ τέλος τῆς τοιαύτης ὥψεως, πάλιν ἐνθάδε⁴⁰
καθεύδων, τὸν^g αὐτὸν ἰδεῖν σύλλογον, ἐξαπίνης τε ὡς
ἀπὸ ὁδοῦ εἰσεληλυθότας οἱ τῇ προτεραίᾳ νυκτὶ ἐπε-
στράτευσαν Ἰουλιανῶ, καὶ ἀναγγεῖλαι τοῖς ἄλλοις
⁶ ἀνῆρῆσθαι τοῦτον. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν καὶ
Δίδυμος ὁ ἐκκλησιαστικὸς φιλόσοφος ἐν Ἀλεξαν-⁴⁵
δρείᾳ διατρίβων, οἷά γε τοῦ βασιλέως εἰς τὴν θρη-
σκεῖαν διασφαλέντος, περίλυπος ὢν, διὰ τε αὐτὸν ὡς
πεπλανημένον, καὶ διὰ τὴν καταφρόνησιν τῶν ἐκκλη-
σιῶν, ἐνήστευέ τε, καὶ τὸν Θεὸν περὶ τούτου ἰκέτευεν.
⁷ Ὑπὸ δὲ τῆς μερίμνης, οὐδὲ τῆς νυκτὸς ἐπιγενομένης⁵⁰
μεταλαβὼν τροφῆς, ἐπὶ θρόνου καθεζόμενος, εἰς ὕπνον²²⁰
ἤνέχθη· καὶ ὡς ἐν ἐκστάσει γεγωνὸς, ἔδοξεν ὄραν ἱπ-
πους λευκοὺς ἐν τῷ αἴρι διατρέχοντας· τοὺς δὲ ἐπ'
αὐτῶν ὀχουμένους κηρύττειν, Ἀγγεῖλατε Διδύμω, σή-⁵
μερον περὶ τήνδε τὴν ὥραν Ἰουλιανὸν ἀνῆρῆσθαι· καὶ
Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τοῦτο μηνυσάτω· καὶ ἀνα-
στας ἐσθιέτω^h. Καὶ ἃ μὲν τεθέανταιⁱ ὁ τε Ἰουλιανὸς

^f συμβήσεται correct. in ἐκβή-
σεται B.

^g καὶ τὸν C.

^h Ita cod. Fuk. probante Va-
lesio, qui tamen in textu suo

scripsit ἐστιάτω. ἡσθιέτο Steph.
Genev. μετεχέτω τροφῆς Niceph.

ⁱ Ita B. τεθέαντο Christoph.
τεθέαται editt.

loco somnum cepisset, eundem quem prius cœtum vidisse dicitur, ac repente duos illos qui superiore nocte adversus Julianum profecti erant, velut ab expeditione redeuntes, in concilium ingressos esse, ejusque necem reliquis nuntiasse. Eodem die Didymus quoque ecclesiasticus philosophus Alexandriae degens, cum, utpote imperatore adversus religionem peccante, gravissimo dolore afficeretur, tum propter ipsum vano errore deceptum, tum ob contumeliam ecclesiarum, jejuniis et orationibus vacabat. Cumque præ nimia sollicitudine, ne superveniente quidem nocte cibum sumpsisset, in cathedra sedens somno oppressus est. Ac velut in mentis excessu positus, equos candidos per aërem discurrentes videre sibi visus est, virosque ipsis insidentes, ita clamantes audire: nuntiate Didymo, hodie Julianum hac ipsa hora peremptum

οἰκείος, καὶ ὁ φιλόσοφος, ὧδε γενέσθαι ἐπυθόμην.
 Καὶ οὐδέτερος ἐν οἷς τεθέατο^ι τῆς ἀληθείας διήμαρτεν,¹⁰
 ὡς ἐμηνύθη ὕστερον. Ὡς δὲ ταῦτα οὐκ ἀρκεῖ εἰς ἀπό-
 δειξιν τοῦ θεοῦ αὐτὸν ἀναιρεθῆναι, ὡς ταῖς ἐκκλη-
 σίαις αὐτοῦ λυμαινόμενον, καὶ τὴν προφητείαν εἰς
 νοῦν λαβέτω^k ἣν ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ προηγόρευσε.
 9 Μέλλοντος γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ Πέρσας στρατεύειν, καὶ¹⁵
 μετὰ τὸν πόλεμον κακῶς ποιήσῃν τὰς ἐκκλησίας
 ἐπαπειλοῦντος, καὶ ἐπιτωθάζοντος ὡς οὐδὲν αὐτοῖς
 ἐπαμύνειν δυνήσεται ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, ὡδὶ λέγων
 ἀπεφῆνατο· Οὗτος δὲ ὁ τοῦ τέκτονος υἱὸς θήκην αὐτῷ
 10 ξυλίνην πρὸς θάνατον κατασκευάζει. Οὐ μὴν ἀλλὰ²⁰
 καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν πληγὴν ἀμωσγέπως συνῆκεν ὅθεν
 ἐβλάβη, καὶ τὸ αἷτιον τῆς συμφορᾶς οὐ παντελῶς
 ἡγνόησε. Λέγεται γὰρ ὅτε ἐτρώθη, αἷμα ἐκ τῆς ὠτει-
 λῆς ἀρυσάμενος, εἰς τὸν αἰθέρα ἀκοντίσαι, οἷά γε
 πρὸς φαινόμενον τὸν Χριστὸν ἀφορῶν, καὶ τῆς ἰδίας²⁵
 11 σφαγῆς αὐτὸν ἐπαιτιώμενος. Οἱ δὲ φασιν, ὡς πρὸς

ⁱ τεθέαται Scal.

τούτον Niceph. λαμβάνειν Christ.

^k Ita C. ἡ προφητεία πεισάτω Scal. λαμβάνει ceteri.

esse: idque ille Athanasio episcopo significet, et surgens com-
 dat. Et hæc quidem tum a familiari Juliani, tum a Didymo phi-
 losopho visa fuisse accepi. Et neuter eorum in iis quæ viderat, a
 vero aberravit, sicuti postea patefactum est. Quod si cuiquam
 hæc parum sufficere videntur ad ostendendum, Julianum ultione
 divina interfectum esse, propterea quod ecclesias Dei devastaret,
 is in animum revocet prædictionem ecclesiastici cujusdam viri.
 Nam cum Julianus adversus Persas expeditionem pararet, eoque
 bello confecto Christianos male mulctaturum se minaretur, ac per
 ludibrium diceret, filium fabri nullam ipsis opem afferre valitu-
 rum; respondens ille ita prædixit, Iste fabri filius arcam ei lig-
 neam parat ad tumulum. Sed et ipse accepto demum vulnere,
 aliquatenus intellexit a quo læsus fuerat, nec calamitatis suæ cau-
 sam penitus ignoravit. Nam cum vulneratus esset, haustum e
 vulnere suo cruorem in cælum projecisse dicitur, velut in Chri-
 stum sibi apparentem oculos conjiciens, eumque suæ necis aucto-
 rem incusans. Alii dicunt, eum soli iratum, eo quod Persas qui-

τὸν ἥλιον ἀγανακτῶν, ὅτι Πέρσαις ἐπήμυνεν, ἢ αὐτὸν οὐ διέσωσεν, ἔφορος ὢν τῆς αὐτοῦ γενέσεως κατὰ τινα τοιαύτην ἀστρονομικὴν ἱστορίαν, τῇ χειρὶ τὸ αἷμα
 12 ἐπιδείξας, εἰς τὸν ἀέρα ἠκόντισεν. Εἰ δὲ ἀληθῶς μέλ- 30
 λων τελευτᾶν, οἷά περ εἰώθει συμβαίνειν τῆς ψυχῆς ἤδη χωριζομένης τοῦ σώματος, καὶ θεϊότερα ἢ κατὰ ἄνθρωπον θεωρεῖν τῆς ψυχῆς δυναμένης, τὸν Χριστὸν ἐθεάσατο, οὐκ ἔχω λέγειν· οὐ γὰρ πολλῶν ὅδε ὁ 35
 λόγος· οὔτε δὲ ὡς ψεῦδος ἐκβαλεῖν θαρρῶ, ἐπεὶ οὐκ ἀπεικὸς καὶ τῶνδε θαυμαστότερα συμβῆναι, εἰς ἐπί-
 δειξιν τοῦ μὴ ἀνθρωπείᾳ σπουδῇ συστήναι τὴν ἐπώ-
 13 νυμον Χριστοῦ θρησκείαν. Ἀμέλειτοι παρὰ πάντα τὸν χρόνον ταυτησὶ τῆς βασιλείας ἀγανακτῶν ὁ Θεὸς ἐφαίνετο· καὶ παντοδαπαῖς συμφοραῖς ἐν πολλοῖς 40
 ἔθνεσιν ἐπέτριψε¹ τὴν Ῥωμαίων ὑπήκοον. Τῆς τε γὰρ γῆς συνεχῶς ὑπὸ χαλεπωτάτων σεισμῶν τινασ-
 σομένης, καὶ τῶν οἰκημάτων ἐρειπομένων^m, οὐκ ἀσφα-
 14 λές ἦν οἶκοι οὔτε αἰθρίους διατρίβειν. Συμβάλλω δὲ ἐξ ὧν ἐπυθόμην, ἢ βασιλεύοντος αὐτοῦ, ἢ κατὰ τὸ 45

¹ Ita Vales. e cod. Fuk. ἐπέ- et MSS. Scal. et Vulc.], quod
 τρεχε Steph. Genev. ἐπέτρεψε videtur velle ἐπέτριψε.
 Christoph. et Scal. in marg. ^m ἐρειπουμένων B.
 Genev. [et ad calc. ed. Colon.

dem adjuvisset, ipsum vero nequaquam servasset, tametsi juxta astronomorum doctrinam, natalis ipsius rector esset, manu sua ostensum sanguinem in sublime jaculatum esse. Utrum vero cum jamjam moriturus esset, sicut evenire solet, anima jam a corpore recedente, et diviniора quædam contemplari valente, re ipsa Christum viderit, equidem affirmare non possum: præsertim cum istud a paucis relatum sit. Ut falsum tamen, rejicere non ausim. Neque enim abhorret a vero, quin alia his etiam admirabiliora contigerint, quibus ostenderetur, Christianam religionem non humana vi aut industria stabilitam esse. Certe quamdiu imperator iste regnavit, Deus perpetuo indignari visus est; et in multis provinciis Romanos diversis calamitatibus afflixit. Cum enim terra gravissimis motibus assidue quateretur, ædesque corruerent, nequaquam tutum erat, nec sub tecto manere, nec sub dio. Atque ut

δεύτερον σχῆμα τῆς βασιλείας ὄντος, καὶ τὸ συμβὰν 221
 τοῖς πρὸς Αἴγυπτον Ἀλεξανδρεῦσι γέγονε πάθος·
 ἥνικα δὴ ἡ θάλασσα ὑπονοστήσασα^η, αὖθις ἐξ ἐπι-
 δρομῆς τοὺς ἰδίους ὅρους παρήμειψε, καὶ μέχρι πολ-
 λου τὴν ξηρὰν κατέκλυσεν· ὥς καὶ ἐπὶ τῶν κεράμων, 5
 ἀποχωρήσαντος τοῦ ὕδατος, θαλάττια εὔρεθῆναι σκά-
 15 φη. Ἀμέλειτοι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν τάδε συνέβη, ἣν
 γενέσια τοῦ σεισμῶ προσαγορεύουσιν, εἰσέτι καὶ νῦν
 Ἀλεξανδρεῖς ἐτησίαν ἐορτὴν ἄγουσι· λύχνους τε 10
 πλείστους ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν καίοντες, καὶ χαρι-
 στηρίους λιτὰς τῷ Θεῷ προσφέροντες, λαμπρῶς μάλα
 16 καὶ εὐλαβῶς ταύτην ἐπιτελοῦσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
 αὐχμοὶ ἐπιτείναντες, πάντας τοὺς καρπούς καὶ τὸν
 αέρα ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλείας ἐλυμήναντο· ἐντεῦ- 15
 θεν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων, ἐπὶ τὰς τῶν ἀλόγων ζώων
 τροφὰς τοὺς ἀνθρώπους ἤλανεν ὁ λιμός. Ἐπακο-
 λουθῶν δὲ καὶ ὁ λοιμὸς^ο ἰδίας ἐπῆγε νόσους, καὶ τὰ

^η ἐπυνοστήσασα B. Steph. Ge-
 nev. πνεύσασα Niceph. quod
 corruptum videri posset ex ὑπο-
 νοστήσασα, nisi sequeretur mox
 ὑπονοστήσαντος loco ejus quod

habet Sozomenus ἀποχωρήσαν-
 tos. ὑπονοστήσασα tacite emen-
 davit Vales.

^ο λιμός correct. in λοιμός B.

ex iis quæ auditione accepi conjecturam facio, vel eo imperante, vel certe Cæsaris dignitatem adhuc obtinente, clades illa Alexandrinis in Ægypto contigit: tunc cum mare quod recesserat, iterum subito impetu revertens, extra proprios terminos excessit, et continentem longe lateque inundavit: adeo ut post recessum maris, super tectis domorum reperta sint navigia. Alexandrini certe eum diem quo hæc contigerunt, quem etiam natalem terræ-motus appellant, ad nostram usque memoriam quotannis festum agunt. Et plurimis lucernis per universam urbem accensis, preces cum gratiarum actione offerentes Deo, splendide simul ac religiose eum diem celebrant. Quin et siccitas nimia eo regnante, omnes terræ fructus, ipsamque aeris temperiem corrupit. Unde factum est, ut homines præ alimentorum inopia, ipsis brutorum animantium cibis vesci cogerentur. Subsecuta etiam pestis, mor-

σώματα διέφθειρε. Τὰ μὲν δὴ κατὰ Ἰουλιανὸν ᾧδε ἔσχε.

ΚΕΦ. Γ'.

20

Περὶ τῆς βασιλείας Ἰοβιανοῦ, καὶ ὅσα ἔννομα παρελθὼν εἰς τὴν ἀρχὴν διεπράξατο.

1 Μετὰ δὲ τοῦτον, κοινῇ συνθήκῃ τοῦ στρατοπέδου παραλαμβάνει τὴν βασιλείαν Ἰοβιανός. Ἠνίκα δὴ ἐν τῇ πολεμίᾳ αὐτοκράτορα χειροτονοῦντων αὐτὸν τῶν 25 στρατευμάτων, αὐτὸς Χριστιανὸν αὐτὸν εἶναι λέγων, παρηγείτο τὴν ἡγεμονίαν, καὶ τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας οὐ προσίετο, εἰσότε δὴ καὶ ἡ στρατιὰ μαθοῦσα τῆς παραιτήσεως τὴν αἰτίαν, Χριστιανούς εἶναι σφᾶς 2 ἐκέκραγον. Ἐν κινδύνῳ δὲ καὶ ταραχῇ τῶν πραγμά- 30 των ὄντων ἐκ τῆς Ἰουλιανοῦ στρατηγίας, καμνούσης τε τῆς στρατιᾶς ἐνδεία τῶν ἐπιτηδείων, ἀναγκαῖον εἶδεν εἰς συμβάσεις ἐλθεῖν, παραδούς τινα Πέρσαις 3 τῶν προτέρων^p Ῥωμαίοις ὑποτελῶν. Τῇ δὲ πείρᾳ μαθὼν, ὑπὸ θεομηνίας τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσαντος 35

^p Scribendum est proculdubio πρότερον. VALESIIUS. Vid. Annot.

bos suos invexit, et corpora extinxit. Et hæc quidem Juliani temporibus evenerunt.

CAPUT III.

De imperio Joviani, deque iis quæ recte constituit, postquam ad imperium evectus est.

Post hunc, communi totius exercitus suffragio Jovianus imperium accepit. Quem cum milites in hostico imperatorem renuntiarent, ipse Christianum se esse dicens, imperium recusavit: nec imperii insignia prius admisit, quam milites, comperta detractionis causa, se quoque Christianos esse proclamassent. Cumque ex Juliani temeritate res in gravissimo discrimine, et in maxima difficultate constitutæ essent, et commeatum penuria exercitus laboraret, Jovianus pacem cum Persis necessario faciendam esse animadvertit, traditis quibusdam regionibus, quæ prius erant tributariæ Romanorum. Cum autem experimento didicisset, ira Dei ob decessoris sui impietatem invectas esse calamitates imperio

κακῶς παθεῖν ὑπήκοον, μηδὲν μελλήσας^q, ἔγραψε τοῖς
 ἡγουμένοις τῶν ἐθνῶν ἀδεῶς^r ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
 ἀθροίζεσθαι, καὶ τὸ θεῖον ἐπιμελῶς θεραπεύειν, καὶ
 μόνην εἶναι σέβας τοῖς ἀρχομένοις τὴν τῶν Χριστια-
 4 νῶν πίστιν. Ἀπέδωκε δὲ καὶ ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς 40
 κλήροις τὰς ἀτελείας^s, χήραις τε καὶ παρθένοις, καὶ εἴ
 τι πρότερον ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ τιμῇ τῆς^t θρησκείας δω- 222
 ρηθὲν, ἣ νομοθετηθὲν ἐτύγχανεν ὑπὸ Κωνσταντίνου
 καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων, ὕστερον δὲ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ
 5 ἀφηρέθη. Προσεφώνησε δὲ καὶ Σεκούνδῳ τῷ τότε
 τὴν ὑπαρχον ἐξουσίαν διέποντι, γενικὴν νομοθεσίαν, 5
 εἰς κεφαλὴν τιμωρεῖσθαι παρακελευομένην τὸν ἱερὰν
 παρθένον μνᾶσθαι πρὸς γάμον πειρώμενον, ἣ καὶ
 ἀκολάστως μόνον προσβλέποντα, μήτι γὰρ διαρπάξιν
 6 ἐπιχειροῦντα. Ἔθετο δὲ τοῦτον τὸν νόμον, καθότι
 μοχθηροὶ τινες ἄνδρες ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Ἰουλιανοῦ, 10
 ἔτυχον τοιούτων παρθένων γάμους ἐπιτελέσαντες, καὶ
 ἀνάγκη ἣ καὶ πειθοῖ προσφθαρέντες, οἷά γε φιλεῖ, τῆς

^q μελλήσας B.^r Ita B. C. τῶν ἐνθάδε ἐν Steph. Genev. τῶν ἐθνῶν ἐν Vales. ἀδεῶς habet quoque Niceph.^s Ita B. τὰς ἀτελείας om.

Steph. inseruit ante ταῖς ἐκκλησίαις Christ. Scal. quos secutus est Vales.

^t Ita C. Niceph. τῆς om. ceteri.

Romano, nihil cunctatus, scripsit rectoribus provinciarum, ut in ecclesias convenirent, et divinum numen studiose colerent: solamque Christianorum fidem Romanis esse venerandam. Ecclesiis præterea et clericis, viduis item ac virginibus immunitates restituit; et quicquid antea ad utilitatem atque honorem religionis nostræ a Constantino ejusque liberis donatum sancitumve, et postea Juliani temporibus ademptum fuerat. Dedit etiam generalem constitutionem ad Secundum, qui tunc erat præfectus prætorii, qua jubebat eum capitali supplicio affici, qui sacram virginem sibi uxorem despondere, aut impudice duntaxat aspicere ausus esset; nedum rapere conatus fuisset. Hanc autem legem idcirco tulit, quod flagitiosi quidam homines, principatu Juliani, cum hujusmodi virginibus nuptias contraxerant, et seu vi, seu persuasionem eas corruperant: quemadmodum evenire solet, cum

αἰσχροῦς ἐπιθυμίας ταῦτα τολμᾶν ἀκινδύνως ὑποθεμέ-
νης, δυσπραγούσης τῆς θρησκείας.

ΚΕΦ. Δ'.

15

Ὅτι πάλιν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεκινούντο, καὶ περὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ
συνόδου, ἣτις τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκύρωσε· καὶ ὅσα ἡ τοιαύτη σύν-
οδος τῷ βασιλεῖ Ἰοβιανῷ ἔγραψε.

Αἱ δὲ περὶ τῶν δογμάτων ζητήσεις τε καὶ δια- 20
λέξεις πάλιν ἀνεκινούντο τοῖς προεστώσι τῶν ἐκκλη-
σιῶν. Ἰουλιανοῦ γὰρ βασιλεύοντος, ὡς παντελῶς
τοῦ Χριστιανισμοῦ κινδυνεύοντος, ἡσυχίαν ἤγον· κοι-
νῇ δὲ πάντες τὸν Θεὸν ἰκέτευσαν, ἵλεων αὐτοῖς γενέ-
2 σθαι. Οὕτω πῇ τοῖς ἀνθρώποις φίλον, παρ' ἐτέρων 25
μὲν ἀδικουμένοις, πρὸς τὸ ὁμόφυλον ὁμονοεῖν· ἀπηλ-
λαγμένοις δὲ αὐτοῖς^u τῶν ἔξωθεν κακῶν, πρὸς σφᾶς
αὐτοὺς στασιάζειν. Ἀλλ' ὅσαις μὲν πολιτείαις καὶ
ἔθνεσι τοῦτο συνέβη, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ κατα-
3 λέγειν ἐστί. Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, Βασίλειος 30
ὁ Ἀγκύρας ἐπίσκοπος, καὶ Σιλβανὸς ὁ Ταρσοῦ, καὶ

^u Ita B. Steph. Genev. αὐτοῖς om. tacite Vales. non habet Ni-
cephorus.

religione neglecta atque oppressa, fæda libido ejusmodi res im-
pune tentari suadet.

CAPUT IV.

*Quomodo ecclesiæ iterum perturbatæ sint : et de synodo Antiochena,
quæ fidem Nicæni concilii confirmavit, et quid ad Jovianum im-
peratorem scripserit.*

Porro quæstiones ac disputationes de fide, a præsidibus eccle-
siarum denuo excitatæ sunt. Nam Juliano quidem regnante, cum
Christiana religio in summo discrimine versaretur, taciti omnes
quieverant : junctimque Deo supplicaverant, ut ipsis propitius
esset. Hæc enim fere consuetudo est mortalium, ut dum ab ex-
teris læduntur, cum tribulibus suis concordiam servant : post-
quam vero ab extraneorum metu liberati sunt, ipsi inter se dissi-
deant. Verum quot gentibus ac civitatibus istud contigerit, non
est hujus temporis recensere. Cæterum per id tempus Basilius

Σωφρόνιος ὁ Πομπηίουπόλεως, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, τὴν
 τῶν ἀνομοίων καλουμένων αἵρεσιν ἀποστρεφόμενοι, τὸ
 δὲ ὁμοιούσιον ὄνομα ἀντὶ τοῦ ὁμοουσίου δεχόμενοι, 223
 βιβλίον τῷ βασιλεῖ διεπέμψαντο· χάριν ἔχειν τῷ Θεῷ
 ὁμολογοῦντες, ὅτι αὐτὸν προεστήσατο τῆς Ῥωμαίων
 4 ἀρχῆς. Ἐξήτουν δὲ ἡ τὰ ἐν Ἀριμίνῳ πεπραγμένα 5
 καὶ Σελευκεία κύρια μένειν, καὶ τὰ σπουδῇ καὶ δυνά-
 μει τινῶν γενόμενα ἀργεῖν· ἡ τοῦ σχίσματος* τοῦ
 πρὸ τῶν συνόδων ταῖς ἐκκλησίαις μένοντος, συγχω-
 ρηθῆναι τοὺς πανταχῇ† ἐπισκόπους, αὐτοὺς καθ' ἑαυ-
 τοὺς ὅποι βούλονται συνελθεῖν, μηδενὸς ἄλλου κοινω- 10
 νούντος· μὴ προχωρεῖν δὲ κατὰ σκοπὸν τὰ ἐπιχει-
 ρούμενα τοῖς ἐν μέρει τι βουλομένοις πράττειν ἡ
 5 ἀπατᾶν^z, ὥς ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως. Ἐδή-
 λουν δὲ μὴ παραγενέσθαι σφᾶς εἰς τὸ στρατόπεδον,
 ὥστε μὴ ὀχληροὺς εἶναι δοκεῖν· εἰ δὲ ἐπιτραπέειν, 15

* In cod. Fuk. et apud Niceph.
 σχίσματος, longe rectius, ni fal-
 lor. VALESIIUS. Vid. Annot.

Ita B. σχήματος Steph. Genev.

† Ita B. Christ. Vales. πάντων

Steph. Genev. πανταχοῦ Curt.
 Scal.

^z Ita B. Niceph. ἀπαντᾶν

Steph. Genev. ἐξαπατᾶν Christ.

Scal. Vales.

Ancyrae, Silvanus Tarsi, Sophronius Pompeiopolis episcopi, alii-
 que ejusdem cum ipsis sententiæ, qui Anomæanorum quidem
 doctrinam aversabantur, similem vero substantia pro consubstan-
 tiali admiserant, libellum ad imperatorem miserunt, quo testaban-
 tur, gratias quidem se Deo agere, quod ipsum Romano imperio
 præfecisset. Postulabant autem ut vel ea quæ Arimini et Seleuciæ
 gesta erant, rata permanerent; ea vero quæ studio ac potentia
 quorundam acta fuerant, irrita essent; vel manente priore dissidio,
 quod ante illas synodos in ecclesiis fuerat; omnibus ubique epi-
 scopis quocumque vellent loco, in unum convenire liceret, nemine
 alio in consessum admissio. Utque consilia eorum qui seorsum
 quidpiam agere, et alios decipere vellent, quemadmodum impera-
 toris Constantii temporibus acciderat, nequaquam ad exitum per-
 duci sinerentur. Significarunt præterea, se ad comitatum non
 venisse, ne molesti esse viderentur. Si vero venire juberentur, se
 suo sumptu ac propriis jumentis id cupide facturos. Atque isti

ἀσμένως τοῦτο ποιήσιν, ὑποζυγίοις ἰδίοις καὶ δαπάνῃ^a
 χρωμένους. Καὶ οἱ μὲν τοιάδε Ἰοβιανῷ τῷ βασιλεῖ
 6 ἔγραψαν. Ἐν τούτῳ δὲ συνόδου γενομένης ἐν Ἀντιο-
 χείᾳ τῆς Συρίας, βεβαιοῦνται τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελη-
 λυθότων ἡ πίστις, καὶ κρατεῖ, ὥστε ἀναμφηρίτως τὸν²⁰
 Υἱὸν τῷ Πατρὶ δοξάζειν ὁμοούσιον. Ἐκοινώνησαν
 δὲ ταύτης τῆς συνόδου Μελέτιος, ὃς τότε αὐτῆς^b τῆς
 Ἀντιοχείας τὴν ἐκκλησίαν ἐπετρόπευε, καὶ Εὐσέβιος
 ὁ Σαμοσάτων, καὶ Πελάγιος ὁ Λαοδικείας τῆς Σύρων,
 καὶ Ἀκάκιος ὁ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, καὶ Εἰ- 25
 7 ρηνίων ὁ Γαζαῖος, καὶ Ἀθανάσιος ὁ Ἀγκύρας. Ταῦτα
 δὲ πράξαντες, ἐδήλωσαν τῷ βασιλεῖ τὰ δόξαντα, γρά-
 ψαντες ὧδε.

Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ ἡμῶν δεσπότη^c Ἰο-
 βιανῷ, νικητῇ Αὐγούστῳ, ἡ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελ- 30
 θόντων^d ἐπισκόπων ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν σύνοδος.

Τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην τε καὶ ὁμόνοϊαν, ὅτι σου

^a Hunc locum correxi ex cod. Fuk., in quo καὶ δαπάνῃ. Apud Niceph. δαπάναις, quod est elegantius. VALESIUS. καὶ πάντ^c
 χρωμένους Steph. Genev.

Nam Meletius tunc Antiochenam sedem de integro recuperaverat. VALESIUS.

^c δεσπότη ἡμῶν Socrat.

^d συνελθόντων ἐπισκ. Socrat.

^b Scribendum puto τότε αἰθῆς.

quidem hæc ad Jovianum imperatorem scripsere. Per idem tempus, cum synodus Antiochiæ in Syria esset congregata, fides eorum qui Nicææ olim convenerant confirmata est: statutumque ut sine controversia Filius Patri consubstantialis ab omnibus crederetur. Interfuerunt huic synodo, Meletius qui ecclesiæ Antiochenæ tunc denuo præsidebat, et Eusebius Samosatensis episcopus, et Pelagius Laodiceæ quæ est in Syria: Acacius item Cæsareæ Palæstinæ, et Irenio Gazæ episcopus: Athanasius denique Ancyrae. Qui cum ea quæ dixi gessissent, decreta sua imperatori per has literas significarunt.

Religiosissimo Deoque carissimo domino nostro Joviano, Victori Augusto, synodus episcoporum qui ex diversis provinciis congregati sunt Antiochiæ.

Quod ecclesiasticam pacem atque concordiam tua primum pie-

καὶ πρώτη^e πρεσβεύειν ἐσπούδακεν ἢ εὐσέβεια, εὖ ἴσμεν 35
καὶ αὐτοὶ, θεοφιλέστατε βασιλεῦ. Ὅτι δὲ κεφάλαιον τῆς
τοιαύτης ἐνότητος, τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως
καλῶς ὑπέιληφας τὸν χαρακτῆρα, οὐδὲ τοῦτο ἀγνοοῦμεν.
8° Ἴνα τοίνυν μὴ^f μετὰ τῶν παραχαρассόντων τὰ δόγματα^g
τῆς ἀληθείας τετάχθαι νομιζόμεθα, ἀναφέρομεν τῇ σῇ 40°
εὐλαβείᾳ, ὅτι τῆς ἀγίας συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ πάλαι
πρότερον συγκροτηθείσης τὴν πίστιν, καὶ ἀποδεχόμεθα, 224
9 καὶ κατέχομεν. Ὅποτε καὶ τὸ δοκοῦν ἐν αὐτῇ τισὶ ξένον^h
ὄνομα, τὸ τοῦ ὁμοουσίου φαμὲν, ἀσφαλοῦς τετύχηκε παρὰ
τοῖς πατράσιν ἐρμηνείας, σημαινούσης ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας 5
τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη, καὶ ὅτι ὅμοιος κατ' οὐσίαν
τῷ Πατρὶ· οὔτε δὲ ὡς πάθους τινὸς περὶ τὴν ἄρρητον
γέννησιν ἐπινοοῦμένου, οὔτε κατὰ τινα χρῆσιν Ἑλληνικὴν
λαμβάνεται τὸ ὄνομαⁱ τῆς οὐσίας· εἰς ἀνατροπὴν δὲ τοῦ ἐξ

^e Sic legitur etiam apud So-
cratem et Nicephorum. Malim
tamen scribere ὅτι σὴ καὶ πρῶτον.
Epiphanius Scholasticus legisse
videtur πρῶτον. Sic enim vertit,
*Quod ecclesiasticam pacem atque
concordiam tua primum studuerit
pietas celebrare &c.* Qui sensus
non displicet. Gratulantur enim
episcopi Joviano imperatori, quod
ecclesiæ pacem restituere prius
studuerit quam reipublicæ Ro-
manæ. VALESIIUS. At vero
aliter hæc intelligi possunt: sci-

licet, gratulabantur imperatori
quia ipse primus ante alios om-
nes, puta episcopos et clerum,
paci ecclesiæ consuluerat. Obi-
ter notare velim, me in editione
Socratis, ad iii. 25, 11, perperam
citasse hanc Valesii notam tan-
quam Gallandii: cum revera
Gallandius ex hoc loco eam ex-
scripserit.

^f μὴ τοίνυν Socrat.

^g τὸ δόγμα Socrat.

^h ξένον om. Socrat.

ⁱ τοῖς πατράσι τὸ ὄνομα Socrat.

tas conciliare studuerit, ipsi quoque probe novimus, carissime Deo
imperator. Quod vero formam rectæ atque orthodoxæ fidei, caput
esse hujus unitatis recte censueris, istud etiam non ignoramus.
Quamobrem ne nos ex numero illorum qui veritatis doctrinam
adulterant, esse videamur, religioni tuæ significamus, nos fidem
eorum qui Nicææ olim congregati sunt, et probare et retinere.
Etenim vocabulum in ea synodo positum, quod quibusdam novum
atque insolens videtur, consubstantialis videlicet, id cautissimam
interpretationem a patribus accepit; ut scilicet Filius ex substan-
tia Patris genitus, et quoad substantiam Patri similis esse intelli-
gatur. Non quo perpessio quædam in illa inenarrabili generatione
cogitetur, aut nomen substantiæ juxta Gentilium usum et consue-

οὐκ ὄντων περὶ τοῦ Υἱοῦ^j ἀσεβῶς τολμηθέντος Ἀρείῳ^k. 10
 10 Ὅπερ καὶ^l οἱ νῦν ἐπιφοιτήσαντες ἀνόμοιοι, ἔτι θρασύτερον
 καὶ τολμηρότερον, ἐπὶ λύμῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμονοίας
 ἀναισχύντως παρρησιάζονται. Συνετάξαμεν^m δὲ τῇδε ἡμῶν
 τῇ ἀναφορᾷ καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς αὐτῆςⁿ πίστεως, τῆς 15
 ἐν Νικαίᾳ ὑπὸ τῶν συγκροτηθέντων ἐπισκόπων τεθείσης^o,
 ἥντινα καὶ ἀγαπῶμεν.

11 Καὶ τὰ μὲν ὧδε ἐψηφίσαντο οἱ τότε τῇ Ἀντιοχείᾳ
 ἐνδημοῦντες ἱερεῖς, αὐτοῖς ῥητοῖς τὴν παρὰ τῶν ἐν
 Νικαίᾳ συνελθόντων ἐκτεθείσαν πίστιν, τῇ ἰδίᾳ γραφῇ^p 20
 ὑποτάξαντες.

ΚΕΦ. Ε΄.

Περὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, ὡς διαφερόντως ἡγαπήθη τῷ βασιλεῖ, καὶ
 τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐκκλησιῶν ἐκράτησε· καὶ περὶ τοῦ ὁράματος τοῦ με-
 γάλου Ἀντωνίου. 25

1 Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Ἀθανάσιος ὁ τὸν Ἀλεξανδρέων
 θρόνον ἐπιτροπεύων, ὀλίγοις τῶν ἐπιτηδείων κοινωνη-
 σάμενος^p, ἀναγκαῖον ᾤήθη τὸν βασιλέα Χριστιανὸν

^j τοῦ Χριστοῦ Socrat.

^m διὸ συνετάξαμεν Socrat.

^k παρὰ τοῦ Ἀρείου Socrat.

ⁿ αὐτῆς om. Socrat.

^l ὥσπερ καὶ B. Steph. Genev.

^o ἐκτεθείσης Socrat.

corr. Christ. Scal. Vales.

^p Ita C. κοινωνάμενος ceteri.

tudinem accipiat: sed ut evertatur id quod Arius ausus erat
 asserere, Filium ex nihilo extitisse. Quod quidem et isti qui nuper
 exorti sunt Anomœi, multo audacius atque impudentius ad perni-
 ciem ecclesiasticæ concordiae palam prædicant. Huic autem rela-
 tioni nostræ adjecimus etiam exemplum fidei illius, quæ ab iisdem
 episcopis Nicææ congregatis exposita est, quam et nos suscipimus
 ac probamus. Et hæc quidem decreverunt episcopi qui eo tem-
 pore Antiochiæ morabantur, fidem ab episcopis olim Nicææ con-
 gregatis expositam, iisdem verbis quibus scripta fuerat, epistolæ
 suæ subijcientes.

CAPUT V.

*De magno Athanasio, quomodo imperatori carissimus fuerit, et eccle-
 sias Ægypti obtinuerit: et de visione magni Antonii.*

Interea vero Athanasius episcopus Alexandriae, communicato
 cum paucis familiaribus suis consilio, imperatorem qui Christianus

ὄντα ἰδεῖν· καὶ παραγενόμενος εἰς Ἀντιόχειαν, περὶ 30
 ὧν ἐδεῖτο τὸν κρατοῦντα διδάσκει. Οἱ δὲ φασίν,
 ὅτι αὐτὸς⁹ ὁ βασιλεὺς τὸν ἄνδρα μετεκαλέσατο, τὰ
 πρακτέα περὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ὀρθὴν δόξαν
 2 εἰσηγησόμενον. Διαθείς τε τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὡς
 οἶόν τε ἦν, ἐφρόντιζε τῆς ἐπανόδου. Εὐζώϊος δὲ ὁ ἐν 35
 Ἀντιοχείᾳ ἐπίσκοπος τῆς Ἀρειανικῆς αἱρέσεως, ἐσπού-
 दाζε προεστάναι τῆς αὐτῆς δόξης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 Προβάτιον εὐνοῦχον· εἰσηγησαμένων τε τοῦτο τῶν
 ἀμφὶ τὸν Εὐζώϊον, Λούκιός τις Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος,
 πρεσβύτερος τῶν παρὰ Γεωργίου χειροτονηθέντων, 40
 3 πρόσεισι τῷ βασιλεῖ. Καὶ βλασφημήσας Ἀθανά-
 σιον ὡς ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐπισκοπῆς αἰεὶ γραφὰς ὑπο-
 μείναντα, καὶ πολλάκις ὑπερορίαν οἰκεῖν καταδικα-
 σθέντα παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων, διχονοίας τε
 περὶ τὸ θεῖον καὶ ταραχῆς αἵτιον γενόμενον, ἐδεῖτο 45
 ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπι- 225
 4 σκοπεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἥδαι γὰρ τὰς Ἀθανασίῳ
 τότε συμβάσας ἐπιβουλάς, οὐκ ἔθετο ταῖς κατ' αὐτοῦ

⁹ ὡς αὐτὸς C.

erat, necessario sibi visendum esse existimavit. Itaque cum ve-
 nisset Antiochiam, ea quæ postulabat, imperatori exposuit. Alii
 dicunt, illum ab imperatore evocatum fuisse, ut quæ circa religio-
 nem et rectæ fidei doctrinam agenda essent, suggereret. Qui cum
 ecclesiastica negotia quoad ejus fieri potuit constituisset, de reditu
 cæpit cogitare. At Euzoïus, qui Arianæ sectæ apud Antiochiam
 præsidebat, omni studio perficere conabatur, ut Probatius cunu-
 chus eidem sectæ præset in urbe Alexandria. Cumque id ab
 Euzoïo suggestum fuisset, Lucius quidam genere Alexandrinus,
 unus ex presbyteris qui a Georgio fuerant ordinati, imperatorem
 adiit. Et Athanasium maledictis incessens, utpote qui toto epi-
 scopatus sui tempore, variis de causis accusatus fuisset, et a supe-
 rioribus principibus sæpius damnatus esset exsilio; dissensionis
 denique in religione ac tumultus auctor exstitisset, postulavit ut
 alter Alexandrinæ ecclesiæ episcopus in ejus locum subrogaretur.
 Verum imperator, quippe qui probe nosset insidias quæ tunc fue-

διαβολαῖς· ἀλλὰ Λούκιον μὲν σὺν ἀπειλῇ ἡσυχίαν
 ἄγειν ἐπιτάττει· Προβάτιον δὲ, καὶ τοὺς ἅμφ' αὐτὸν 5
 εὐνούχους, ὡς αἰτίους τῶν τοιούτων θορύβων, σωφρο-
 νισθῆναι προσέταξε· τὸν δὲ Ἀθανάσιον ἐκ τῆς τότε
 συνουσίας τὰ μάλιστα φίλον αὐτῷ γενόμενον, ἀπέ-
 στειλεν εἰς Αἴγυπτον, ἣ ἄριστα αὐτῷ δοκοίη τὰς ἐκ-
 κλησίας καὶ τοὺς λαοὺς ἄγειν κελεύσας. Λέγεται γὰρ 10
 εἰς ἄγαν αὐτὸν ἧς εἶχεν ἀρετῆς ἐπαινέσαι, βίου τε
 ἕνεκα καὶ φρονήσεως, καὶ λόγων. Ὡς δὲ μὲν τῶν ἐν
 Νικαίᾳ συνεληλυθότων ἡ πίστις, τὸν ἐν μέσῳ χρόνον
 πολεμηθεῖσα, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, αὖθις ἐπὶ 15
 τῆς παρούσης ἡγεμονίας ὑπερέσχεν. Οὐκ εἰς μακρὰν
 δὲ τῆς ὁμοίας ἔμελλε πειρᾶσθαι ταραχῆς. Ὡς ἔοικε
 γὰρ, οὐκ ἐπὶ μόνοις τοῖς ἐπὶ Κωνσταντίου τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ συμβᾶσι, πέρας εἶχεν ἢ τοῦ Ἀντωνίου τοῦ μονα-
 χοῦ πρόρρησις· ἀλλ' ἐλείπετο ἔτι καὶ τὰ μετὰ ταῦτα, 20
 ἐπὶ Οὐάλεντος γεινόμενα. Λέγεται γὰρ πρὶν κρατῆσαι
 τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἰρέσεως, ἐπὶ
 τῆς Κωνσταντίου[†] βασιλείας ὄναρ ἰδεῖν Ἀντώνιον,

[†] Κωνσταντίνου C. male: conf. ἔτη γέγονεν ἡ νῦν ἔφοδος τῶν Ἀρει-
 ταῦτα εἶδεν ὁ γέρων, καὶ μετὰ δύο ανῶν, Athan. Vit. Anton. p. 857.

rant Athanasio comparatæ, prolatis in eum calumniis haud qua-
 quam assensus est. Sed Lucio quidem interminatus, præcepit ut
 quiesceret. Probatum vero et reliquos eunuchos palatii sui, hu-
 jusmodi tumultuum auctores, castigari jussit. Athanasium autem,
 quem congressus iste carissimum ipsi reddiderat, in Ægyptum
 remisit; ecclesias et populos, sicut ipsi optimum factu videretur,
 regere permittens. Etenim eum virum magnopere laudasse dici-
 tur, tum ob virtutem quæ in illo inerat, tum ob vitæ integritatem,
 et prudentiam atque doctrinam. Hunc in modum fides episcopo-
 rum qui Nicææ olim fuerant congregati, cum aliquanto tempore,
 uti supra diximus, oppugnata fuisset, sub hoc imperatore iterum
 superior fuit. Verum paulo post non dissimilem expertura erat
 perturbationem. Etenim Antonii monachi prædictio, non in iis
 solum quæ Constantii principatu ecclesiis contigerant, finem ac-
 cepit; sed supererant adhuc ea quæ Valentis temporibus gesta

ἡμίονους τὸ θυσιαστήριον λακτίζοντας^s, καὶ τὴν ἱερὰν
τράπεζαν ἀνατρέποντας· καὶ αὐτίκα προειπεῖν, ὥς ὑπὸ 25
νόθων καὶ ἐπιμίκτων δογμάτων καταλήψεται τὴν ἐκ-
κλησίαν ταραχὴ, καὶ ἑτεροδόξων ἐπανάστασις. Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν ἀψευδῶς τεθεάσθαι τε καὶ εἰρῆσθαι, ἀπέ-
δειξε τὰ πρὸ τοῦ καὶ μετὰ ταῦτα γεγενημένα.

ΚΕΦ. 5'.

30

Θάνατος Ἰοβιανοῦ, καὶ περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς εἰς Θεὸν παρρησίας Οὐάλεν-
τινιανοῦ· καὶ ὅπως εἰς βασιλείαν προεβλήθη, καὶ τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα
συμβασιλεύειν αὐτῷ εἵλετο· καὶ περὶ τῆς διαφορᾶς ἀμφοτέρων. 35

Ἰ Ὅ δὲ Ἰοβιανὸς ἀμφὶ ὀκτὼ μῆνας ἐν τῇ βασιλείᾳ
διαγενόμενος, ἀπὼν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐξ-
απίνης ἐν Δαδαστάνοις^t χωρίῳ τῆς Βιθυνίας καθ'
ὁδὸν ἐτελεύτησεν· ἥ ἀφειδέστερον, ὥς τινες λέγουσι, 40
δειπνήσας· ἥ ὑπὸ τῆς ὁδμῆς τοῦ οἰκήματος ἐν ᾧ ἐκά-
θευδεν, ἀσβέστῳ προσφάτως ἐγχρισθέντος^u· ἐπι-

^s λακτιζούσας, et ἀνατρεπούσας   ^t Δαδαστίνοις C.
B. C. Christ. Scal. textum tue-   ^u χρισθέντος B.
tur Athan. p. 857.

sunt. Ferunt enim, regnante Constantio, priusquam Ariani ec-
clesias obtinerent, Antonium in somnis vidisse multos altari insult-
antes, et sacram mensam evertentes : statimque prædixisse futu-
rum ut ex adulterinis mixtisque dogmatibus perturbatio ecclesiam
occuparet, et hæretici rebellionem excitarent. Sed hæc quidem
verissime ab illo visa et prædicta fuisse, ex iis rebus quæ ante hoc
tempus, et quæ postea factæ sunt, satis declaratum est.

CAPUT VI.

*Mors imperatoris Joviani : et de vita Valentiniani, ejusque forti
animo in pietate servanda : et quo modo ad imperium evectus
sit, et Valentem fratrem ad imperii consortium adsciverit : et de
utriusque morum dissimilitudine.*

Porro Jovianus, octo circiter mensibus imperio perfunctus, dum
Constantinopolim proficisceretur, Dadastanis, qui vicus est Bithy-
niæ in via militari situs, repentina morte interiit. Sive quod in-
temperantius, ut quidam aiunt, cænaverat ; seu præ odore cubiculi
in quo decumbebat, recens calce illiti. Multis enim carbonibus,

γενέσθαι γὰρ ἰκμάδα, καὶ νοτισθῆναι τοὺς τοίχους
 ἀμέτρως, πολλῶν ἀνθράκων αὐτόθι καιομένων, ὥς ἐν
 2 ὥρᾳ χειμῶνος διὰ τὴν ἀλέαν. Ἐπεὶ δὲ εἰς Νίκαιαν 45
 τῆς Βιθυνίας ἀφίκετο ἡ στρατιὰ^x, ἀναγορεύουσι βα-
 σιλέα Οὐαλεντινιανόν, ἄνδρα ἀγαθὸν καὶ τῆς ἡγεμο- 226
 3 νίας ἄξιον. Ἐτυχε δὲ τότε παρὼν ἀπὸ τῆς ὑπερορίας
 φυγῆς. Λέγεται γὰρ, ὥς ἡνίκα Ἰουλιανὸς ἐκράτει
 Ῥωμαίων, συνταγματάρχην αὐτὸν ὄντα τοῦ κατα-
 λόγου τῶν καλουμένων Ἰοβιανῶν, τῆς στρατείας ἀπε- 5
 ὥσατο, καὶ αἰδῶ φυγῇ ἐζημίωσε. Πρόφασιν μὲν ὥς
 οὐ δεόντως ἔταξε τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας πρὸς
 4 τοὺς πολεμίους· τὸ δ' ἀληθές, ἐντεῦθεν. Ἐτι διάγων
 Ἰουλιανὸς ἐν τοῖς πρὸς δύσιν Γαλάταις, ἦκεν εἰς τινα
 ναὸν θύσων· συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ Οὐαλεντινιανός· ἔθος 10
 γὰρ παλαιὸν Ῥωμαίοις τὸν ἡγούμενον τῶν Ἰοβιανῶν
 καὶ Ἐρκουλιανῶν, τάγματα δὲ ταῦτα τῶν ἐν λόγῳ
 στρατιωτῶν, τὸ μὲν ἀφ' Ἡρακλέους, τὸ δὲ ἀπὸ Διὸς
 λαχόντα τὴν προσηγορίαν, κατὰ νότου ἐγγὺς^y αἰὲ
 5 φύλακας ἔπεσθαι τῷ βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ ἔμελλεν ὑπερ- 15

^x στρατεία B.

^y ἐγγὺς om. B. Steph. inseruit Christ. Scal. Vales.

utpote hiberno tempore, teporis gratia ibi accensis, vapor excita-
 tus, et parietes supra modum madefacti fuerant. Exercitus vero,
 cum Nicæam Bithyniæ venisset, Valentinianum imperatorem re-
 nuntiavit, virum optimum et imperio dignissimum. Is enim tunc
 aderat, ab exsilio reversus. Nam Julianus, cum summam imperii
 obtineret, illum tunc tribunum legionis Jovianorum, militia exue-
 rat, et perpetuo exsilio damnaverat: specie quidem, quod milites
 suos prælium cum hoste inituros non recte ordinaverat: revera
 autem, ob hujusmodi causam. Cum Julianus adhuc in Galliis mo-
 raretur, sacrificandi causa templum quoddam ingressus est. Co-
 mitabatur illum inter cæteros Valentinianus. Vetus enim mos
 erat apud Romanos, ut tribuni Jovianorum et Herculanorum: hi
 sunt numeri in exercitu Romano nobilissimi, quorum alter a Jove,
 alter ab Hercule nomen accepit: imperatorem semper a tergo
 præsidiî causa proxime sequerentur. Cumque limen templi trans-

αμείβειν τοῦ ναοῦ τὸν οὐδὸν, θαλλούς τινας διαβρό-
 χους κατέχων ὁ ἱερεὺς, νόμῳ Ἑλληνικῷ περιέρραινε
 τοὺς εἰσιόντας· ἐκπεσούσης δὲ σταγόνος ἐπὶ τὴν
 αὐτοῦ ἐσθῆτα, χαλεπῶς ἤνεγκεν Οὐαλεντινιανός· ἦν
 γὰρ Χριστιανός· καὶ τῷ ραίνοντι ἐλοιδορήσατο· φασὶ 20
 δὲ καὶ τοῦ βασιλέως ὀρώντος, αὐτίκα περιτεμεῖν καὶ
 ἀπορρίψαι σὺν αὐτῇ τῇ ψεκάδι, ὅσον ἐβράχῃ τῆς
 ἐσθῆτος. Τὸ δὲ ἐξ ἐκείνου μηνιῶν ὁ Ἰουλιανός, οὐ
 πολλῷ ὕστερον κατεδίκασεν αὐτὸν τὴν Μελιτινὴν τῆς
 Ἀρμενίας διηνεκῶς οἰκεῖν, αἰτίαν σκηψάμενος τὴν 25
 περὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας ῥαστώνην· οὐ γὰρ
 ἐβούλετο δόξαι, διὰ τὴν θρησκείαν κακῶς αὐτὸν ποι-
 εῖν, ἵνα μὴ μάρτυρος ἢ ὁμολογητοῦ γερῶν ἀξιωθείη·
 καθότι ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, καὶ τῶν ἄλλων ἐφ- 30
 εῖσατο Χριστιανῶν, ὀρών αὐτοὺς εὐκλειαν, καὶ σύ-
 στασιν τοῦ δόγματος τοῖς κινδύνοις ποριζομένους, ὥς
 ἔν τοῖς πρόσθεν εἴρηται. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἰοβιανός ἐπε-
 τράπη τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, μετακληθεὶς ἀπὸ τῆς
 φυγῆς εἰς Νίκαιαν, συμβὰν ἐκείνουν τελευτῆσαι, βου- 35
 λευσαμένων τοῦ στρατοπέδου καὶ τῶν τότε τὰς μεγά-

gressurus esset, sacerdos verbenas aqua tinctas manu gestans, Gentilium more ingredientes conspersit. Et cum gutta in vestem Valentiniani decidisset, ille, utpote Christianus, rem moleste tulit, et sacerdoti qui ipsum asperserat conviciatus est. Aiunt etiam illum, imperatore ipso spectante, eam vestis partem quæ aspersa fuerat, abscidisse, ac simul cum ipsa aspergine projecisse. Ex illo tempore Julianus infensus Valentiniano, haud multo post eum perpetuo exsilio damnatum, Melitinam Armeniæ relegavit: criminis loco objiciens, quod milites suos negligentius instituisset. Nolebat enim videri, eum religionis causa male mulctasse, ne ille martyr is aut confessoris honore afficeretur. Nam et ob eam causam aliis Christianis pepercit, cum videret eos gloriam sibi ipsis, et commendationem religionis suæ ex hujusmodi periculis reportare, sicut in superiore libro observavi. Postea vero Joviano ad imperium evecto, ab exsilio revocatus Nicæam venit. Cumque Jovianum mori contigisset, exercitu Romano et iis qui præcipuas dignitates

λας ἀρχὰς ἐχόντων, ψήφῳ πάντων αἰρεῖται βασιλεύειν
 8 Οὐαλεντινιανός. Ὡς δὲ τὰ σύμβολα τῆς ἀρχῆς ἐδέ-
 ξατο, κεκραγόντων τῶν στρατιωτῶν^γ κοινωνὸν αὐτῷ
 τῆς βασιλείας ἕτερον ποιήσασθαι, Τὸ μὲν ἐλέσθαι μὲ, 40
 φησὶν, ἄρχειν ὑμῶν, ὃ ἄνδρες στρατιῶται, ἐν ὑμῖν ἦν·
 ἐπεὶ δὲ εἴλεσθε, ὃν^z νῦν αἰτεῖτε οὐκ ἐν ὑμῖν ἀλλ' ἐν
 ἐμοί· καὶ χρῆ τοὺς μὲν ἀρχομένους ὑμᾶς ἡσυχίαν
 9 ἄγειν· ἐμὲ δὲ ὡς βασιλέα, τὰ πρακτέα σκοπεῖν. Καὶ
 τότε μὲν ταῦτα προσφωνήσας, οὐκ εἶξε τοῖς στρατιώ- 45
 ταις· μετ' οὐ πολὺ δὲ παραγενόμενος εἰς Κωνσταν-
 τινούπολιν, ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν ἀδελφόν· καὶ τῆς
 ὑπηκόου τὰ μὲν πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, παρέδωκεν
 αὐτῷ, τὰ δὲ ἀπὸ Ἰλλυριῶν ἐπὶ τὸν ἐσπέριον ὠκεα- 227
 νόν, καὶ πᾶσαν τὴν ἀντικρὺ ἡπειρον μέχρις ἐσχάτων
 10 Λιβύων, ὑφ' ἑαυτὸν ἔταξεν. Ἀμφω δὲ Χριστιανῶ
 τὴν θρησκείαν ἐγενέσθην· διαφόρῳ δὲ τὴν δόξαν καὶ
 τὸν τρόπον. Οὐάλης μὲν γὰρ, Εὐδοξίῳ τῷ ἐπισκόπῳ 5
 μυσταγωγῷ χρησάμενος ἡνίκα ἐβαπτίσθη, τὴν Ἀρείου

^γ στρατιωτικῶν J.

^z [δ legendum esse videtur.]

gerebant consilium ineuntibus, omnium suffragio Valentinianus
 eligitur imperator. Qui cum insignia imperii suscepisset, vocife-
 rantibus militibus ut alterum sibi imperii consortem adjungeret:
 Vestri quidem, inquit, arbitrii fuit, commilitones, ut me impera-
 torem vestrum eligeretis. Sed posteaquam elegistis, id quod pe-
 titis, mei arbitrii est, non vestri. Et vos quidem tanquam sub-
 ditos quiescere decet: me vero, utpote imperatorem, quid agen-
 dum sit, spectare. Hujusmodi responso dato, tum quidem mili-
 tibus minime obtemperavit. Paulo post tamen Constantinopolim
 ingressus, fratrem imperatorem renunciavit. Et partes quidem
 imperii quæ ad orientem spectant, ei regendas commisit. Quæ
 vero ab Illyrico ad Occidentalem oceanum porriguntur, omnem-
 que e regione sitam continentem, usque ad ultimas Africæ gentes,
 sub ditione sua retinuit. Et ambo quidem religione fuerunt Chri-
 stiani; secta tamen et moribus inter se discrepabant. Nam Valens
 tunc cum baptismum susceperet, ab Eudoxio institutus episcopo,
 Arii sententiam ardentissimo studio sectatus est: ac moleste fere-
 bat, quod omnes ad sententiam suam per vim non cogeret. At

πίστιν ἐξήλου· καὶ δεινὸν ἡγείτο, μὴ βιάζεσθαι πάν-
τας ὁμοδόξους αὐτῷ ποιεῖν^a. Οὐαλεντινιανὸς δὲ, τὰ
αὐτὰ φρονῶν τοῖς ἐν Νικαίᾳ συνελθοῦσι, τούτους μὲν 10
ᾠφέλει· τοῖς δὲ ἐτέρως δοξάζουσιν, οὐδὲν ἡνώχλει.

ΚΕΦ. Ζ'.

“Οτι καὶ πάλιν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεκινεῖντο· καὶ σύνοδος ἐν Λαμψάκῃ
γίνεται· καὶ ὡς οἱ περὶ Εὐδόξιον Ἀρειανοὶ κρατοῦσι, καὶ τοὺς ὀρθὰ 15
φρονούντας τῶν ἐκκλησιῶν ἀπελάνουσιν, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀντιοχείας
Μελέτιον.

Ἐπεὶ δὲ Κωνσταντινουπόλεως ἐξεδήμησεν ἐπὶ τὴν
Ῥώμην διὰ Θράκης πορευόμενος, τηνικαῦτα οἱ περὶ 20
Ἑλλήσποντον καὶ Βιθυνίαν ἐπίσκοποι, καὶ ὅσοι ἄλλοι
ὁμοούσιον^b τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν λέγειν ἡξίουں, προ-
βάλλονται πρεσβεύειν ὑπὲρ αὐτῶν Ὑπατιανὸν τὸν
Ἡρακλείας τῆς Περίνθου ἐπίσκοπον· ὥστε ἐπιτρα-
2 πῆναι συνελθεῖν ἐπὶ διορθώσει τοῦ δόγματος. Προσ- 25
ελθόντος δὲ αὐτοῦ, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐπισκόπων δι-

^a Mendosum hoc videtur esse: ut cum sequentibus congruat:
legi posset πάντας ὁμοίως αὐτῷ quanquam libri omnes et Cas-
φρονεῖν. siodorus atque Nicephorus ὁμο-

^b Legendum est ὁμοιούσιον, ούσιον retineant. Vid. Annott.

Valentinianus Nicæni concilii fidem amplexus, iis quidem qui idem
cum ipso sentirent favebat: eos vero qui diversam opinionem se-
querentur, nulla affecit molestia.

CAPUT VII.

*Quomodo ecclesiæ denuo perturbatæ sint, et synodus Lampsaci con-
gregata est: et quomodo Arianī qui cum Eudoxio erant præ-
valuerint, et orthodoxos, inter quos fuit Meletius, ecclesiis ex-
pulerint.*

Porro cum relictâ Constantinopoli, Romam contendens per Thra-
ciam iter faceret, episcopi Hellesponti ac Bithyniæ, et reliqui qui
Filium Patri consubstantialē asserebant, Hypatianum Heracleæ
Perinthis episcopum elegerunt: qui suscepta pro ipsis legatione
peteret ab imperatore, ut ad corrigendam fidei doctrinam conve-
nire permetterentur. Qui cum imperatorem adiisset, et episcopo-

δάξαντος, ὑπολαβὼν Οὐαλεντινιανὸς, Ἐμοὶ μὲν, ἔφη, μετὰ λαοῦ τεταγμένῳ, οὐ θέμις τοιαῦτα πολυπραγμονεῖν· οἱ δὲ ἱερεῖς οἷς τούτου μέλει, καθ' ἑαυτοὺς ὅπη
 3 βούλονται συνίτωσαν. Τοιαῦτα δὲ τοῦ βασιλέως ἀπο- 30
 κριναμένου πρὸς τὴν Ὑπατιανοῦ πρεσβείαν, συνιᾶσιν εἰς Λάμφακον. Καὶ δύο μῆνας βουλευσάμενοι, τε-
 λευτώντες ἐψηφίσαντο, ἄκυρα^c εἶναι τὰ ἐν Κωνσταν- 228
 τινουπόλει πεπραγμένα σπουδῇ τῶν ἀμφὶ τὸν Εὐ-
 4 δόξιον καὶ Ἀκάκιον. Ἀργεῖν δὲ καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς
 πίστεως, ἣν ὡς^d δυτικῶν ἐπισκόπων οὖσαν προκομί-
 σαντες^e, ὑπογράψαι τινὰς παρεσκεύασαν, ἐπὶ ὑπο- 5
 σχέσει ἀποκηρύξεως τοῦ ἀνομοίου κατ' οὐσίαν, ὃ
 διεψεύσαντο· κρατεῖν δὲ τὸ ὅμοιον δοξάζειν^f τὸν
 Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατ' οὐσίαν· εἶναι γὰρ τοῦ ὁμοίου
 τὴν προσθήκην ἀναγκαίαν διὰ τὴν σημασίαν τῶν
 5 ὑποστάσεων. Πίστιν δὲ πολιτεύεσθαι κατὰ πᾶσαν 10
 ἐκκλησίαν, τὴν ἐν Σελευκείᾳ ὁμολογηθεῖσαν, ἐκτεθεῖ-
 σαν δὲ ἐπὶ τῇ ἀφιερώσει τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας·

^c Ita, correct. ex ἄκυρον, B.,
 Christ. Niceph. ἄκυρον ceteri.

^e προσκομίσαντες C.

^f ὅμοιον εἶναι τὸν B.

^d ἣν καὶ δ. J. Scal.

rum mandata ei exposuisset, Valentinianus ita respondit: Mihi quidem in laicorum ordine constituto, fas non est hujusmodi negotia curiosius scrutari. Sacerdotes vero quibus id curæ est, seorsum ubicumque voluerint convenient. Hæc cum imperator ad Hypatiani legationem respondisset, episcopi Lampsacum conveniunt. Cumque per bimestre spatium inter se consultassent, tandem decreverunt, ut ea quæ Constantinopoli studio Eudoxii atque Acacii gesta fuerant, irrita essent. Et ut formula quidem fidei rejiceretur, quam velut ab Occidentalibus episcopis editam proferentes Eudoxiani, subscriptionibus quorundam firmari curaverant, polliciti se opinionem dissimilis substantiæ damnaturos: quod tamen minime præstiterunt. Ea vero sententia quæ Filium Patri similem prædicat secundum substantiam, prævaleret. Nam vocabulum, similis, necessario adjiciendum esse, ad significandam personarum differentiam. Utque in omnibus ecclesiis ea teneretur fides, quæ Seleuciæ quidem confirmata, Antiochiæ vero in dedi-

τοὺς δὲ καθαιρεθέντας παρὰ τῶν ἀνόμοιων τῷ Πατρὶ
 τὸν Υἱὸν λεγόντων, τοὺς ἰδίους ἀπολαμβάνειν θρόνους, ¹⁵
 6 ὥς παρανόμως ἐκβεβλημένους τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰ δέ
 τις αὐτῶν κατηγορεῖν βούλεται, ἐκ τοῦ ἴσου κινδύνου
 τοῦτο ποιεῖν· δικαστὰς δὲ εἶναι τοὺς ὀρθῶς δοξά-
 ζοντας ἐν τῷ ἔθνει^g ἐπισκόπους, καὶ ἐκ τῶν πέλας
 ἐπαρχιῶν, συνιόντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔνθα οἱ μάρτυ- ²⁰
 7 ρές εἰσι τῶν ἐκάστω βεβιωμένων. Ταῦτα ὀρίσαντες,
 ἐπειδὴ τοὺς περὶ Εὐδόξιον κεκλήκασι, καὶ μετανόιας
 αὐτοῖς μετέδωκαν, οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον, τὰ δόξαντα
 8 ταῖς πανταχοῦ ἐκκλησίαις ἐδήλωσαν. Λογισάμενοι
 δὲ ὡς εἰκὸς, Εὐδόξιον τῆς οἰκείας μερίδος ποιῆσαι^h τὰ ²⁵
 βασιλεία, καὶ διαβαλεῖν αὐτοὺς, ἔγνωσαν φθάσαι, καὶ
 τὰ πεπραγμένα ἐν Λαμψάκῳ μηνύσαι. Ὁ δὲ καὶ
 ἐποιοῦν, ἐπανιόντι Οὐάλεντι τῷ βασιλεῖ ἐκ Θράκης
 ἐν Ἡρακλείᾳ περιτυχόντες· ἀποδημοῦντι γὰρ τῷ
 ἀδελφῷ εἰς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην, μέχρι τινὸς ³⁰
 9 συνῆλθεν. Εὐδοξίῳ δὲ τὰ πρὸς βασιλέα καὶ τοὺς

^g ἔθνη B.

^h ποιεῖσθαι cod. Fuk. quod magis placet. VALESIIUS.

catione majoris ecclesiæ exposita fuerat. Præterea decreverunt,
 ut episcopi qui depositi fuerant ab iis qui dissimilem Patri Filium
 asserebant, sedes suas postliminio recuperarent, quippe qui eccle-
 siis suis injuste spoliati fuissent. Quod si quis eos accusare vellet,
 sub parâ condemnationis periculo id ageret. Judices autem es-
 sent episcopi orthodoxi ipsius provinciæ, et ex vicinis provinciis
 congregati, in illa ecclesia, in qua præsto sint testes eorum quæ
 quisque gesserit. His decretis, Eudoxianos ad se vocarunt, et
 pœnitentiæ copiam eis fecerunt. Sed cum isti minime obtempe-
 rassent, episcopi decreta sua omnibus ubique ecclesiis per literas
 significarunt. Cum autem suspicarentur Eudoxium, ut erat veri-
 simile, aulam principis ad partes suas tracturum, et ipsos ca-
 lumniaturum esse; prævenire illum statuerunt, et ea quæ Lampsaci
 gesta erant indicare. Quod quidem etiam præstiterunt, Valentem
 imperatorem Heracleæ adeuntes, e Thracia tum revertentem. Fra-
 trem enim Romam proficiscentem, aliquatenus comitatus fuerat.
 Verum Eudoxius imperatoris et aulicorum animos jam in senten-

ἀμφ' αὐτὸν ἤδη κατὰ γνώμην διωκεῖτοⁱ. Προσελ-
 θούσιν οὖν τοῖς ἐκ Λαμψάκου πρεσβευταῖς παρεκε-
 λεύσατο^k μὴ^l διαφέρεσθαι πρὸς Εὐδόξιον. Ἐπεὶ δὲ
 ἀντεῖπον, καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένην³⁵
 ἀπάτην, καὶ τὰ βεβουλευμένα κατὰ τῶν ἐν Σελευκείᾳ
 δεδογμένων Εὐδοξίῳ ἐμέμφοντο, κινηθεὶς πρὸς ὀργήν,
 τοὺς μὲν ὑπερορίαν οἰκεῖν προσέταξε· τὰς δὲ ἐκκλη-
 10 σίας παραδίδοσθαι τοῖς ἀμφὶ τὸν Εὐδόξιον. Ἐν τούτῳ
 δὲ τὴν Συρίαν κατέλαβεν. Ὑφωράτο γάρ, μὴ πῶς οἱ⁴⁰
 Πέρσαι τὰς ἐπὶ Ἰοβιανοῦ γενομένης^m τριακονταετίς
 σπονδὰς λύσωσι. Τῶν δὲ μηδὲν νεωτεριζόντων, ἐν
 Ἀντιοχείᾳ διέτριβεν· ἡνίκα δὴ Μελετίου μὲν τοῦ
 ἐπισκόπου ὑπερορίαν φυγὴν κατεδίκασε· Παυλῖνον δὲ
 τὸν βίον αἰδεσθεὶς, ἐφείσατο· τοὺς δὲ Εὐζωῖτ^ω μὴ⁴⁵
 κοινωνοῦντας τῶν ἐκκλησιῶν ἀπήλανεν, εἰς χρήματά
 τε ἐξημίου καὶ ἡκίζετο καὶ ἄλλως ἐπέτριβε.

ⁱ συνωκεῖτο B. Steph. Genev.
 διωκεῖτο tacite Vales.

^l μὴ om. B.

^k παρεκαλέσατο B. Steph. Ge-
 nev. emendavit Christ. Scal.
 Vales.

^m γενομένης om. B. Steph.
 Niceph. inser. Christ. Scal.

Vales.

tiam suam pertraxerat. Itaque imperator legatos Lampsaceni concilii ipsum adeuntes hortatus est, ne ab Eudoxio dissiderent. Quibus contradicentibus, et fraudem Constantinopoli factam, initaque ab Eudoxio consilia adversus Seleucenæ synodi decreta obijcientibus, imperator ira succensus, illos quidem abire in exsilium jussit: ecclesias vero Eudoxianis tradi. Post hæc imperator in Syriam perrexit. Verebatur enim, ne Persæ triginta annorum inducias, quas cum Joviano pacti fuerant, rumperent. Sed cum Persæ nihil novi moliti essent, Antiochiæ consedit. Quo quidem tempore Meletium episcopum exsilio damnavit. Paulino autem pepercit, vitæ illius sanctimoniam reveritus. Eos autem qui cum Euzoio non communicarent, ecclesiis expulit, et partim pecuniis mulctavit, partim tormentis affecit, aut aliis modis vexavit.

ΚΕΦ. Η'.

229

Περὶ τῆς ἀποστασίας Προκοπίου, καὶ παραδόξου τελευτῆς· ἔτι δὲ καὶ περὶ
 Ἑλευσίου τοῦ Κυζίκου, καὶ Εὐνομίου τοῦ αἵρετικοῦ· καὶ ὅπως τὸν
 Ἑλεύσιον διεδέξατο.

5

- 1 Γέγονε δ' ἂν τότε, ὡς συμβαλεῖν ἐστὶ, καὶ τούτων
 δεινότερα, εἰ μὴ ὁ κατὰ Προκόπιον ἐπέλαβε πόλεμος.
 Τυραννήσας γὰρ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ πολλὴν
 ἐν βραχεῖ χρόνῳ στρατιὰν ἀθροίσας, ἠπείγετο κατὰ 10
 2 Οὐάλεντος. Ὁ δὲ, ἐκ τῆς Συρίας ἐλάσας, συμβάλλει
 αὐτῷ περὶ Νακόλειαν τῆς Φρυγίας πόλιν· προδοσίᾳ
 τε Ἀγέλωνος καὶ Γωμαρίου τῶν αὐτοῦ στρατηγῶν,
 ζωγρήσας, αὐτόν τε καὶ τοὺς προδότας ἐλεεινῶς ἀν-
 3 εῖλε. Τοὺς μὲν γὰρ λέγεται, καίπερ εὐνοεῖν αὐτοῖς 15
 ὁμόσας, πρίοσι διχῇ διελεῖν. Προκοπίου δὲ δύο δέν-
 δροις οὐκ ἀπὸ πολλοῦ διεστῶσι κατακαμφθεῖσι πρὸς
 γῆν, ἐκάτερονⁿ ἐκατέρῳ φυτῷ προσῆψε σκέλος, καὶ
 ἀφήκεν ἀνεγείρεσθαι· τὰ δὲ, πρὸς τὴν συνήθη στά-

ⁿ Hunc locum levi negotio
 sanavi hoc modo κατακαμφθεῖσι
 πρὸς γῆν, ἐκάτερον ἐκατέρῳ φυτῷ
 προσῆψε σκέλος. Nihil hac emen-

datione certius, quam ex parte
 confirmat Nicephorus. VALE-
 SIUS. πρὸς τὴν ἐκατέραν codd.
 et editt.

CAPUT VIII.

*De Procopii defectione, et miserabili interitu. Item de Eleusio
 Cyziceno, deque Eunomio hæresiarcha: et quomodo is Eleusio
 successerit.*

Ac profecto, ut conjicere licet, his graviora tunc temporis fuissent perpetrata, nisi bellum Procopii supervenisset. Nam cum iste tyrannidem arripuisset Constantinopoli, ac brevi temporis spatium maximas copias sibi comparasset, adversus Valentem contendit. Valens igitur e Syria digressus, juxta Nacoliā urbem Phrygiæ, cum Procopio manum conseruit. Quem Agilonis et Gomarii ducum ipsius proditione, vivum cum cepisset; et ipsum, et proditores ejus miserabili mortis genere interfecit. Hos enim, licet se illis bene velle jurejurando affirmasset, medios serra dissecuisse dicitur. Procopii vero crura, duabus arboribus haud procul a se invicem distantibus ad terram inflexis, alterum alteri arbori alligavit: ac rursus arbores in sublime erigi permisit. Quæ cum ad

4 σιν ἀνορθωθέντα, διέσπασε τὸν ἄνθρωπον. Ἐπεὶ δὲ 20
 τέλος ἔσχεν ὁ πόλεμος, ἦκεν εἰς Νίκαιαν· ἐν ἡσυχίᾳ
 τε γεγονὼς, αὐθις ἐτάραττε τοὺς οὐχ ὁμοίως αὐτῷ
 περὶ τὸ θεῖον δοξάζοντας. Ὑπερφυῶς δὲ ἐχαλέπαινε
 κατὰ τῶν ἐν Λαμψάκῳ συνελθόντων, καθότι καὶ τοὺς
 τὰ Ἀρείου φρονοῦντας ἐπισκόπους, καὶ τὴν ἐν Ἀρι- 25
 μίνῳⁿ περὶ τῆς πίστεως ἐκτεθείσαν γραφὴν ἀπεκή-
 5 ρυξαν. Οὕτω δὲ ἔχων ὀργῆς, ἄγει ἐκ τῆς Κυζίκου
 Ἐλεύσιον· καὶ ὁμοδόξων αὐτῷ ἐπισκόπων σύλλογον
 καθίσας, ἐβιάζετο κοινωνεῖν αὐτοῖς τῆς πίστεως. Ὁ
 δὲ, τὰ πρῶτα ἀνδρείως ἀντέτεινεν· ὑπερορίαν δὲ φυ- 30
 γὴν καὶ τῆς οὐσίας ἀφαίρεσιν δείσας, ταῦτα γὰρ
 6 ἠπείλει μὴ πειθομένῳ, τὸ προσταχθὲν ἐποίησε. Καὶ
 εὐθὺς μετεμελεῖτο· ἐπανελθὼν τε εἰς Κύζικον, δημο-
 σία τὴν ἀμαρτίαν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξήγγειλε^ο, καὶ 35
 ἕτερον ἐπίσκοπον χειροτονεῖν παρεκελεύετο· ἑαυτὸν
 γὰρ ἱεραῖσθαι μὴ προσήκειν ἔτι, ὥς οἰκείου δόγματος
 προδότην γενόμενον. Κυζικηνοὶ δὲ, αἰδοῖ τῆς τοῦ ἀν-
 δρὸς πολιτείας εὖνοι τὰ μάλιστα αὐτῷ τυγχάνοντες,

ⁿ Ἀριμίνῳ B.

^ο ἐξήγγελλε B.

naturalem stationem reverterentur, hominem discerpserunt. Confecto hoc bello Valens Nicæam venit. Cumque jam in quiete et otio degeret, eos qui non idem cum ipso de divinitate sentirent, turbare iterum aggressus est. Præcipue vero iis succensebat qui Lampsaci convenerant, eo quod episcopus qui Arii opinionem sequebantur, et formulam fidei quæ Arimini fuerat exposita, condemnassent. Hujusmodi ira succensus, Eleusium ab urbe Cyzico accersit. Et episcoporum Arianorum collecto concilio, invitum cogere eum cœpit, ut cum illis in doctrina fidei consentiret. At ille initio quidem restitit. Postea vero exsilium et proscriptionem bonorum reformidans: hæc enim imperator ei minabatur nisi paruisset; fecit quod imperabatur; statimque ipsum facti sui poenituit. Et Cyzicum reversus, peccatum suum palam in ecclesia confessus est, hortatusque ut alterum suo loco episcopum ordinarerent. Neque enim fas esse, ut ipse amplius sacerdotio fungeretur, quippe qui suæ fidei proditor exstisset. Verum Cyziceni, cum

7 ἕτερον ἔχειν ἐπίσκοπον οὐχ εἴλοντο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα 40
 Εὐδόξιος ἔγνω ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς Ἀρείου
 δόξης προεστὼς, χειροτονεῖ Εὐνόμιον τῆς Κυζίκου
 ἐπίσκοπον· ᾧ ετο γὰρ αὐτὸν δεινὸν ὄντα λέγειν, τινὲ
 πειθοῖ^p ῥαδίως πρὸς τὸ οἰκεῖον δόγμα τοὺς Κυζικη-
 8 νοὺς ἐφελκύσασθαι. Ὡς δὲ εἰς Κῤῥίκον παρεγένετο 45
 προσταγμάτων βασιλέως, Ἐλευσίου ἐξελαθέντος^a, τὰς
 ἐνθάδε ἐκκλησίας κατέσχευεν. Οἱ δὲ Ἐλευσίῳ πειθό- 230
 μνοι, εὐκτήριον οἶκον ἔξω κατασκευάσαντες, πρὸ τῆς
 πόλεως ἐκκλησίαζον. Εὐνομίου μὲν οὖν πέρι, καὶ τῆς
 ὁμωνύμου τούτων αἰρέσεως, μικρὸν ὕστερον ἐρῶ.

ΚΕΦ. Θ'.

5

ἽΟτι κακῶς τότε ἔπασχον οἱ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν πρεσβεύοντες· καὶ περὶ
 Ἀγγελίου τοῦ τῶν Νανατιανῶν ἀρχομένου.

1 Παραπλησίῳν δὲ κακῶν ἐπειρῶντο οἱ ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει πρεσβεύοντες τὸ δόγμα τῶν ἐν Νικαίᾳ 10

P πειθοῖ τινὲ δαιμονίᾳ Nicephorus, ut scilicet phrasis esset elegantior. VALESIIUS.

q Rectius Niceph. ἐξελαθέντος. Quod confirmat cod. Fuk. ἐξηλαθέντος. Ceterum libenter huius loci distinctionem mutaverim

in hunc modum : ὥς δὲ εἰς Κῤῥίκον παρεγένετο, προσταγμάτων τοῦ βασιλέως Ἐλευσίου ἐξελαθέντος : quam distinctionem confirmat Nicephorus. VALESIIUS. ἐξελαθέντος B. ἐξεληθόντος editt.

ob vitæ ejus integritatem singulari eum observantia ac benevolentia prosequerentur, alterum episcopum habere noluerunt. Quæ cum Eudoxius comperisset, qui Arianorum sectæ præerat Constantinopoli, Eunomium Cyzici episcopum ordinavit. Hunc enim utpote facundia pollentem, Cyzicenos in suam sententiam suadendo facile perducturum sperabat. Eunomius itaque cum venisset Cyzicum, juxta imperatoris præceptum excedente illinc Eleusio, ecclesias occupavit. Ii vero qui Eleusium sectabantur, extra urbem constructa ecclesia, ibi collectas egerunt. Sed de Eunomio, ac de hæresi quæ ab illo cognominata est, paulo postea dicam.

CAPUT IX.

Quam graviter vexati sint eo tempore, qui fidem Nicæni concilii profitebantur : et de Agelio Novatianorum episcopo.

Eodem modo exagitati sunt etiam ii, qui Coustantinopoli fidem

συνελθόντων. Σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ οἱ τὰ Νανάτου φρο-
 νούντες· καὶ πάντας μὲν ἐλαύνεσθαι τῆς πόλεως,
 Ναυατιανῶν δὲ καὶ τὰς ἐκκλησίας ἀποκλείεσθαι προσ-
 ἔταξεν ὁ βασιλεὺς· τῶν δὲ ἄλλων οὐκ εἶχεν ὅτι ἀπο-
 κλείσειεν· ἥδη γὰρ πρότερον ἐπὶ τῆς Κωνσταντίου ¹⁵
² βασιλείας ἀφῆρηντο. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἀγέλιον
 τότε εἰς ὑπερορίαν φυγὴν κατεδίκασεν· ὃς ἐκ τῶν
 Κωνσταντίου[†] χρόνων ἡγεῖτο ἐν Κωνσταντινουπόλει[§]
 τῆς Ναυατιανῶν ἐκκλησίας. Ἐλέγετο δὲ ὅτι μάλιστα
 θαυμασίως πολιτεύεσθαι κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ²⁰
 νόμους· ὁ δὲ βίος ἦν αὐτῷ, τοῦτο δὴ τὸ προὔχον ἐν
 φιλοσοφίᾳ, κτήσεως χρημάτων ἐλεύθερος· καὶ ἡ ἀγωγὴ
 ἐδείκνυ· ἐνὶ τε γὰρ χιτωνίῳ ἐχρῆτο, καὶ δίχα ὑποδη-
 μάτων αἰὲ ἐβάδιζεν· οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον αὐτὸς [†]
 μετεκλήθη^{||}, καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίας ἀπέλαβε, ²⁵
³ καὶ ἀδεῶς ἐκκλησίαζεν. Αἴτιος δὲ τούτων Μαρκιανός
 τις· ὃς ἐπὶ βίῳ καὶ λόγοις θαυμαζόμενος, πάλαι μὲν
 ἐν τοῖς βασιλείοις ἐστρατεύετο· τότε δὲ πρεσβύτερος

[†] Κωνσταντίνου Niceph. Socrat. agnoscit Cassiod. non autem
 iv. 9. Cf. Adnott. ad Socr. v. 2 1, 1. Niceph.

[§] ἐν Κωνσταντινουπόλει om. B. [†] αὐτός τε C.
 Steph. inseruit Christoph. Scal. ^{||} μετεβλήθη B. Steph. corr.
 Curt. quos secutus est Vales. Christ. Vales.

Nicæni concilii sequebantur, et una cum illis Novatiani. Nam omnes quidem urbe ejici; Novatianorum vero etiam ecclesias claudi imperator præcepit. Alii enim non habebant quod clauderet: quippe jam pridem regnante Constantio adeptæ eis fuerant ecclesiæ. Sed et Agelium eo tempore exsilio damnavit: qui jam inde a Constantii temporibus, Novatianorum ecclesiæ præerat Constantinopoli, et mirabili quadam ratione juxta leges ecclesiasticas vivere dicebatur. Nam quod in philosophia præcipuum est, a pecuniarum possessione semper alienus vixit. Ejusque vivendi ratio id satis declarabat; utebatur enim simplici tunica, et absque calceis perpetuo incedebat. Idem tamen haud multo post ab exsilio revocatus, ecclesias suas recepit, et collectas libere celebravit. Cujus rei causam præbuit Marcianus quidam, vir tum ob vitæ integritatem, tum ob doctrinam admirabilis. Qui prius quidem in

ὦν τῆς Ναυατιανῶν αἰρέσεως, γραμματικὸν λόγον
 ἐξεδίδασκε τὰς βασιλέως θυγατέρας, Ἀναστασίαν τε³⁰
 καὶ Καρῶσαν· ὧν εἰσέτι νῦν ἐπώνυμα λουτρὰ κατὰ
 τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἐστί· διὰ γὰρ τὴν πρὸς
 αὐτὸν αἰδῶ καὶ χάριν, μόνοις Ναυατιανοῖς τὰ εἰρη-
 μένα ὑπῆρξε.

ΚΕΦ. Ι΄.

Περὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ νέου, καὶ Γρατιανοῦ· καὶ περὶ τοῦ κατὰ Οὐάλεντα³⁵
 διωγμοῦ· καὶ ὅτι οἱ τὸ ὁμοούσιον δοξάζοντες, ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν καὶ
 Μακεδονιανῶν ἐλαννόμενοι, πρὸς τὴν Ῥώμην διαπρεσβεύονται.

Ἰ Ὑπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου, ὁμώνυμος τῷ βασιλεῖ⁴⁰
 Οὐαλεντινιανῷ γίνεται παῖς κατὰ τὴν δύσιν· οὐ πολ-
 λῷ δὲ ὕστερον, καὶ Γρατιανὸς ὃν πρὸ τῆς ἀρχῆς εἶχε,
 2 καθίστατο^x βασιλεὺς. Ἐν τούτῳ δὲ, καίπερ παρὰ
 τὸ εἰωθὸς χαλάξης ἐμφεροῦς λίθοις ἐν πολλοῖς τόποις⁴⁵
 καταρραγείσης, καὶ μεγίστων σεισμῶν ἄλλαις τε πό-
 λεσι, καὶ Νικαίᾳ τῇ Βιθυνῶν εἰς ἄγαν λυμνηναμένων,²³¹
 οὐκ ἐπαύσαντο Οὐάλης τε ὁ βασιλεὺς καὶ Εὐδόξιος
 ὁ ἐπίσκοπος, τοὺς ἐτέρως αὐτοῖς δοξάζοντας Χριστια-

^x καθίσταται C.

palatio militaverat: tunc vero Novatianorum sectæ presbyter fac-
 tus, Anastasiam et Carosam imperatoris filias, artis grammaticæ
 præceptis erudiebat; quarum nomine balnea quædam Constanti-
 nopoli etiamnum appellantur. Ob hujus enim viri auctoritatem et
 gratiam, ea quæ modo dixi, Novatianis concessa sunt.

CAPUT X.

*De Valentiniano juniore et Gratiano: et de persecutione a Valente
 excitata: et quomodo homousiani ab Arianis et Macedonianis
 exagitati, Romam legatos misere.*

Per idem tempus imperatori Valentiniano in Occidentis parti-
 bus natus est filius ejusdem nominis. Nec multo post Gratianus,
 quem ante imperium susceperat, Augustus ab ipso est nuncupatus.
 Eodem tempore, licet grando inusitatæ magnitudinis instar lapi-
 dum multis in locis cecidisset, et gravissimi terræmotus tum alias
 urbes, tum præcipue Nicæam evertissent, Valens tamen imperator
 et Eudoxius episcopus, Christianos qui ab ipsis dissentirent, per-

νοὺς ἐκδιώκοντες. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ὁμοδόξους τοῖς
ἐν Νικαίᾳ συνελθοῦσιν, ἐδόκει πως αὐτοῖς καταρθώ- 5
σθαι^γ τὸ σπονδαζόμενον. Ἐν γὰρ τῷ πλείονι τῆς
ὑπὸ Οὐάλεντος ἀρχομένης, καὶ μάλιστα ἀνά τε Θρά-
κην καὶ Βιθυνίαν καὶ Ἑλλάσποντον, καὶ ἔτι τούτων
³προσωτέρω, οὔτε ἐκκλησίας, οὔτε ἱερέας εἶχον. Πρὸς
δὲ τοὺς τὰ Μακεδονίου φρονούντας, πολυπλασίους ¹⁰
αὐτῶν ὄντας κατὰ τόδε τὸ κλίμα, ἐχαλέπαινον καὶ
τραπέντες ἐπ' αὐτοὺς, οὐ μετρίως ἐδίωκον. Οἱ δὲ, δέει
τῶν ἐπικειμένων κακῶν, διαπρεσβευόμενοι^z πρὸς ἄλ-
λήλους κατὰ πόλεις ἄμεινον ἐδοκίμασαν ἐπὶ Οὐαλεν- ¹⁵
τιανὸν καὶ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον καταφυγεῖν,
κακείνοις^a μᾶλλον ἢ Εὐδοξίῳ καὶ Οὐάλεντι καὶ τοῖς
⁴ἀμφ' αὐτοὺς κοινωνεῖν τῆς πίστεως. Καὶ ἐπεὶ τάδε
καλῶς ἔχειν ἔδοξεν, αἰροῦνται ἐπὶ τούτοις τρεῖς ἐξ
αὐτῶν, Εὐστάθιον τε τὸν ἐκ Σεβαστείας ἐπίσκοπον, ²⁰
καὶ Σιλβανὸν τὸν Ἐπιδάμειον, καὶ Θεόφιλον τὸν Καστα-

^γ Ita C. κατορθοῦσθαι Niceph.
xi. 6, qui αὐτοῖς om. κατορθῶσαι
edd. Poterat vulgatum alio quo-
que modo corrigi, legendo αὐτούς.

^z Ita B. C. διαπρεσβευσάμενοι
editt.

^a Rectius in Fuk. cod. scrip-
tum est κακείνοις. Opponit enim
Valentinianum ac Liberium, Va-
lenti atque Eudoxio. VALE-
SIUS. κακείνῳ Steph. Genev.

sequi non cessarunt. Et quidem adversus eos qui Nicænorum
antistitum sententiam sequebantur, res ipsis videbatur ex senten-
tia aliquatenus succedere. Etenim majore in parte imperii Va-
lentinis, ac præcipue in Thracia, Bithynia, Hellesponto, et in ulte-
rioribus provinciis, hi nec ecclesias habebant nec sacerdotes.
Adversus Macedonianos vero, qui in illis partibus ipsos multitu-
dine superabant, vehementi indignatione commoti sunt; et impetu
in illos converso, non mediocriter eos vexarunt. Qui impenden-
tium malorum metu perterriti, missis inter se per singulas urbes
legationibus, satius esse judicarunt, ut ad Valentinianum et ad
episcopum urbis Romæ confugerent, eorumque communioni jun-
gerentur, quam ut cum Eudoxio et Valente, eorumque assecclis, in
doctrina fidei communicarent. Hæc cum illi e re sua fore statuis-
sent, tres ad id episcopos ex suo numero delegerunt, Eustathium
Sebastiæ, Silvanum Tarsi, et Theophilum episcopum Castabalo-

βάλων, καὶ πρὸς Οὐαλεντινιανὸν τὸν βασιλέα πέμ-
 πουσι, γράψαντες Λιβερίῳ τῷ Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ
 καὶ τοῖς ἀνὰ τὴν δύσιν ἱερεῦσιν, οἷα δὴ πίστιν δόκι-
 μον καὶ βεβαίαν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἔχουσι καὶ πρὸ 25
 τῶν ἄλλων προνοεῖν τῆς θρησκείας ὀφείλουσι, παντὶ
 σθένει συλλαβέσθαι τοῖς αὐτῶν πρέσβεσι, καὶ σὺν
 αὐτοῖς περὶ τῶν πρακτέων βουλευσασθαι, ἕως^b ἂν
 δοκιμάσωσι διορθῶσαι τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα.
 5 Καὶ οἱ μὲν, εἰς Ἱταλίαν ἀφικόμενοι, ἔγνωσαν τὸν βα- 30
 σιλέα ἐν Γαλατίᾳ^c διάγειν, τοῖς παρακειμένοις τῇδε^d
 βαρβάροις μαχόμενον. Ἀπόρου δὲ φανείσης αὐτοῖς
 τῆς ἐπὶ Γαλάτας ὁδοῦ διὰ τὸν πόλεμον, ἔδωκαν Λι-
 6 βερίῳ τὰ γράμματα. Κοινωσάμενοί τε περὶ ὧν ἐπρε-
 σβεύοντο, καταγινώσκουσιν Ἀρείου, καὶ τῶν ὁμοίως 35
 αὐτῷ φρονούντων καὶ διδασκόντων^e. Ἀποκηρύττουσι
 δὲ καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ἐναντιουμένην τῇ πίστει τῆς ἐν
 Νικαίᾳ συνόδου· καὶ τὸ ὁμοούσιον ὄνομα δέχονται,

^b Scribendum puto ὥς ἂν.
 Quam scripturam in versione
 mea secutus sum. Ita certe sen-
 sus longe apertius existit, qui in
 vulgata scriptura nullus est.
 VALESIUS. ὥς ἂν Christ.

^c Ita J. Scal. εἰς Γαλατίαν ce-
 teri.

^d τῇδε παρακειμένοις B.

^e διδασκόντων, supra scripto
 πρεσβεύόντων per quod trans-
 versa linea inducitur, B.

rum, eosque ad Valentinianum imperatorem mittunt, cum literis ad Liberium Romanum episcopum et ad Occidentales antistites scriptis. Quibus eos hortabantur, ut legatos suos omni ope adjuvarent, et cum illis quid agendum esset perpenderent, et statum ecclesiæ prout ipsis visum esset corrigerent; quippe qui probam ac stabilem fidem ab apostolis traditam retinerent, ac præ cæteris omnibus religionis curam gerere deberent. Et legati quidem cum in Italiam venissent, imperatorem in Galliis morari didicerunt, bellum gerentem cum barbaris eas accolentibus. Cumque ipsis difficile visum esset iter in Gallias propter bellum, literas dederunt Liberio. Et inito cum illo consilio de rebus quarum causa missi fuerant, Arium eosque qui idem cum illo sentirent ac prædicarent, sententia sua damnarunt. Omnem præterea hæresim fidei Nicæni concilii adversantem rejecerunt: consubstantialis denique vocabu-

ὥς τῷ ὁμοίῳ κατ' οὐσίαν τὰ αὐτὰ σημαῖνον. Ὡς δὲ
 τούτων ἔγγραφον ὁμολογίαν αὐτῶν^f ἔλαβε Λιβέριος, 40
 ἐκοινώνησεν αὐτοῖς· καὶ τοῖς ἀνὰ τὴν ἑὼ ἐπισκόποις
 ἔγραψε, τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς περὶ τὸ δόγμα συμφω-
 νίας ἐπαινῶν· καὶ τὰ πρὸς τοὺς πρέσβεις πεπραγμένα
 ἐμήνυσεν. Ἦν δὲ τῶν ἀμφὶ τὸν Εὐστάθιον, ἡ ὁμο- 45
 λογία ἦδε.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

232

Ὁμολογία Εὐσταθίου, Σιλβανοῦ, Θεοφίλου, τῶν ἀπὸ Μακεδονίας^g, πρὸς
 Λιβέριον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον.

Ἰ Κυρίῳ ἀδελφῷ, καὶ συλλειτουργῷ Λιβερίῳ, Εὐστάθιος, 5
 Σιλβανός, Θεόφιλος^h, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Διὰ τὰς τῶν αἵρετικῶν μανιώδεις ὑπονοίας, οἱ οὐ παύ-
 ονται ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις σκάνδαλαⁱ ἐπισπείρειν^k,
 τούτου χάριν πᾶσαν ἀφορμὴν αὐτῶν ἀναιροῦντες, ὁμο- 10
 λογοῦμεν τὴν σύνοδον τὴν γενομένην ἐν Λαμψάκῳ, καὶ

^f αὐτῶν ὁμολογίαν B.

qui τῶν Μακεδονιανῶν interpretari
 voluit per τῶν ἀπὸ Μακεδονίας.

^g In promptu erat corrigere
 ἀπὸ Μακεδονίου, vel ἀπὸ Μακεδο-
 νιανῶν. Suspisor tamen errorem
 ortum esse ex inscitia scribæ,

^h Θεόφιλος, Σιλβανός Socrat.

ⁱ σκάνδαλον C.

^k ἐπισπείρειν Socrat.

lum susceperunt, quippe quod idem significaret quod similis se-
 cundum substantiam. Harum rerum confessionem scriptis pro-
 ditam cum Liberius ab ipsis accepisset, cum eis communicavit :
 scripsitque literas ad Orientales episcopos, ob concordiam et fidei
 consensum eos laudans ; et quæ cum legatis gesta erant, iisdem
 significavit. Porro Eustathii et collegarum confessio ejusmodi
 fuit.

CAPUT XI.

*Eustathii, Silvani, ac Theophili, qui a Macedonianis ad Liberium
 missi fuerant, confessio.*

*Domino fratri et comministro Liberio, Eustathius, Silvanus,
 et Theophilus, in Domino salutem.*

Propter insanas hæreticorum opiniones, qui ecclesiæ catholicæ
 offensionis causam præbere non cessant, nos omnem illis occasio-
 nem adimere cupientes, profitemur et adseveramus, synodum epi-
 scoporum orthodoxorum, quæ Lampsaci et Smyrnæ aliisque in

Σμύρνη¹, καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις τόποις τῶν ὀρθοδόξων
² ἐπισκόπων· ἥς συνόδου πρεσβείαν ποιούμενοι, πρὸς τὴν
 χρηστότητά σου καὶ πάντας τοὺς Ἰταλοὺς^m καὶ Δυτικούς
 ἐπισκόπους γράμματα κομίζομεν, τὴν πίστιν τὴν καθολι-
 κὴνⁿ κρατεῖν καὶ φυλάσσειν, ἣτις ἐν τῇ ἀγίᾳ Νικαέων
 συνόδῳ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου ὑπὸ τριακοσίων
 δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων^o βεβαιωθείσα, ἀκεραία
 καὶ ἀσαλεύτῳ τῇ^p καταστάσει ἕως νῦν καὶ διηνεκῶς μένει^q,
³ τῆς Ἀρείου διαστροφῆς· ὁμοίως καὶ ἡμᾶς μετὰ τῶν προ-
 ειρημένων τὴν αὐτὴν πίστιν κεκρατηκέναι τε καὶ κρατεῖν,
 καὶ ἄχρι τέλους φυλάσσειν, ἰδίᾳ χειρὶ ὁμολογοῦμεν· κατα-
 κρίνοντας Ἀρειον καὶ τὴν ἀσεβῆ διδαχὴν αὐτοῦ σὺν τοῖς²⁵
 μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν Πατροπασιανοῦ, Μαρ-
 κίωνος, Φωτινοῦ, Μαρκέλλου^r, καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσα-
 τέως, καὶ τούτων τὴν διδαχὴν καὶ πάντας τοὺς ὁμόφρονas
 αὐτῶν· καὶ πάσας δὲ^s τὰς αἱρέσεις τὰς ἐναντιούμενας τῇ
 προειρημένῃ ἀγίᾳ πίστει, ἣτις εὐσεβῶς ἐξετέθη ὑπὸ τῶν³⁰

¹ ἐν Σμύρνη Socrat.

^m Ἰταλοὺς τε C. Socrat.

ⁿ τὴν καθολικὴν πίστιν Socrat.

^o ὀκτὼ ἐπισκόπων βεβ. B. So-
 crat.

^p τῇ om. Socrat.

^q διαμένει Socrat.

^r καὶ τοὺς ὁμόφρονas αὐτοῦ, καὶ
 πᾶσαν αἵρεσιν Σαβελλίου, Πατρο-
 πασιανοὺς, Μαρκιωνιστὰς, Φωτια-
 νοὺς, Μαρκελλιανούς, καὶ Παύλου
 Socrat.

^s δὲ om. Socrat.

locis habita est; cujus synodi legationem obeuntes, tum ad tuam benignitatem, tum ad universos Italiae et Occidentis episcopos literas adferimus, catholicam fidem tenere et custodire, quæ in sacrosancta synodo Nicæna temporibus beatæ memoriæ Constantini, a trecentis decem et octo divinitus inspiratis episcopis comprobata, hactenus integra et inconcussa perpetuo permansit: in qua consubstantialis vocabulum adversus Arii pravitatem pie sancteque positum est. Similiter etiam nos una cum supradictis eandem fidem tenuisse ac tenere, et usque ad extremum spiritum servaturos esse, ipsi manu nostra profitemur: Arium et impiam ejus doctrinam, una cum discipulis illius, et eadem cum illo sentientibus condemnantes. Omnem præterea hæresim Patropassiani, Marcionis, Photini, Marcelli, et Pauli Samosatani. Horum doctrinam et universos qui idem cum illis sentiunt, omnes denique hæreses adversantes sanctæ fidei supradictæ, quæ pie a sanctis patribus

ἀγίων πατέρων^t ἐν Νικαίᾳ, ἀναθεματίζομεν^u· ἀναθεματίζοντες Ἀρειον^x ἐξαιρέτως, καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀριμίνῳ^y συνόδῳ, ὅσα ὑπεναντίως^z ταύτης τῆς προειρημένης^a πίστεως τῆς ἀγίας συνόδου Νικαέων ἐπράχθη^b. οἷς δόλφ καὶ ἐπι- 35
ορκία ὑποπεισθέντες ἐν^c Κωνσταντινουπόλει κομισθεῖσιν ἀπὸ Νίκης τῆς Θράκης, ὑπεγράψαμεν^d.

4 Ταῦτα ὁμολογήσαντες, καὶ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ πίστιν αὐτοῖς ῥητοῖς τῇ οἰκείᾳ^e ὁμολογίᾳ συνῆψαν· καὶ περὶ τῶν πραχθέντων γράμματα Λιβερίου 40
λαβόντες, ἔπλευσαν εἰς Σικελίαν.

ΚΕΦ. ΙΒ΄.

233

Περὶ τῆς ἐν Σικελίᾳ συνόδου, καὶ τῆς ἐν Τύανοις, καὶ περὶ τῆς ἐν Κιλικίᾳ προσδοκωμένης ἔσεσθαι, ἣν διελυσεν Οὐάλης· καὶ περὶ τοῦ τότε διωγμοῦ, καὶ ὡς Ἀθανάσιος ὁ μέγας πάλιν φυγὼν, ἀπεκρύβη· καὶ ὡς πάλιν 5
γράμμασιν Οὐάλεντος ἀνεφάνη, καὶ τὰς κατ' Αἴγυπτον ἐκκλησίας διεῖπεν.

1 Γενομένης δὲ κακέῖσε συνόδου, καὶ τὰ αὐτὰ ψη-

^t καὶ καθολικῶς ὑπὸ τῶν ἀγίων
ἐξετέθη πατέρων Socrat.

^u ἀναθεματίζομεν om. Socrat.

^x Ἀρειον om. Socrat.

^y Ἀριμίνῳ B.

^z καὶ τὴν ἐν Ἀριμίνῳ συνόδῳ
ἀναγνωσθεῖσαν ἔκθεσιν ὡς ἔπεν.
Socrat.

^a ταύτης post προειρημένης So-
crat.

^b τῆς ἐν Νικαίᾳ πραχθεῖσαν So-
crat.

^c οἱ ἐν Κωνστ. Socrat.

^d ὑπεγράψαμεν Socrat.

^e Ita B. C. οἰκία perperam
editt.

Nicaeae exposita est, anathemate damnamus: anathema praecipue dicentes Ario, et iis quae in Ariminensi synodo gesta sunt contra praedictam fidem sancti concilii Nicaeni. Quibus ab oppido Thraciae Nice allatis, dolo ac perjurio circumventi, Constantinopoli subscripsimus. Cum haec professi essent, fidem Nicaeae editam iisdem plane verbis confessioni suae subjunxerunt: et acceptis Liberii literis de rebus quae gestae fuerant, in Siciliam navigarunt.

CAPUT XII.

De synodo Siciliensi, et de concilio Tyanis celebrato, et de illo quod in Cilicia futurum sperabatur, quod a Valente discussum est. Item de persecutione quae tunc grassabatur: et quomodo Athanasius denuo fugiens, sese occultavit; postea vero Valentis literis revocatus, processit in medium, et ecclesias Aegypti gubernavit.

Ibi congregato concilio, cum episcopi illius insulae eadem de-

φισαμένων τῶν τῇδε ἐπισκόπων, ἐπεὶ τάδε ἔπραξαν, ¹⁰
²ἐπανήλθον. Κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν σύνοδον
 ἀγόντων ἐν Τυάνοις Εὐσεβίου τοῦ ἐπισκόπου τῆς
 Καππαδοκῶν Καισαρείας, Ἀθανασίου τε τοῦ Ἀγκύ-
 ρας, καὶ Πελαγίου τοῦ Λαοδικείας, Ζήνωνός τε τοῦ
 Τυρίου, καὶ Παύλου τοῦ Ἑμέσης, Ὀτρέως^f τε τοῦ ¹⁵
 Μελιτηνής, καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζοῦ, καὶ πολ-
 λῶν ἄλλων, οἱ τὸ ὁμοούσιον πρεσβεύειν ἐψηφίσαντο
 ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ τῆς Ἰοβιανοῦ βασιλείας, ἀναγινώ-
 σκεται τὰ Λιβερίου καὶ τῶν ἀνὰ τὴν δύσιν γράμ-
³ματα. Περιχαρεῖς τε ἐπὶ τούτοις γενόμενοι, ἔγραψαν ²⁰
 πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις, ἐντυχεῖν τοῖς ψηφίσμασι
 τῶν ἀνὰ τὴν Ἀσίαν^g ἐπισκόπων, καὶ τοῖς Λιβερίου
 γράμμασι καὶ Ἰταλῶν, καὶ Ἀφρῶν, καὶ Γαλατῶν
 τῶν πρὸς δύσιν, καὶ Σικελῶν· ἐκόμισαν^h γὰρ καὶ τού-
 των γράμματα οἱ ἐκ Λαμφάκου πρέσβεις· καὶ ἀνα- ²⁵
 λογίσασθαι τὸν πάντων ἀριθμὸν· πολλῶ γὰρ τῶ

^f Rectius Ὀτρηῖον. Vid. An-
 nott.

^g Ita B. ἐν τῇ Ἀσίᾳ Steph.
 Genév. *apud Asiam* Epiphán.
episcoporum Asiaticorum Niceph.
 juxta Langi versionem, Græca

enim hic non extant. ἀνὰ τὴν
 δύσιν Christoph. Scal. Curt.
 quos secutus est Vales. Conf.
 Annott.

^h ἐκόμισαν et quæ sequuntur
 usque ad δηλῶσαι om. C.

crevissent, his rebus confectis, in patriam reversi sunt. Eodem tempore cum synodus episcoporum congregata esset Tyanis, cui intererant Eusebius Cæsareæ Cappadociæ episcopus, Athanasius Ancyrae, Pelagius Laodiceæ, Zeno Tyri, Paulus Emesæ, Otreius Melitinæ, Gregorius Nazianzi, et alii complures, qui regnante Joviano, Antiochiæ collecti, consubstantialis doctrinam retinendam esse decreverant: Liberii et Occidentalium literæ recitatae sunt. Qua ex re ingenti gaudio affecti, scripserunt ad omnes ecclesias, ut Occidentalium episcoporum decreta perlegerent, et epistolas tum Liberii, tum episcoporum Italiæ, Africae, Galliæ, et Siciliae; nam et istorum literas attulerant legati a synodo Lamp-sacena missi: utque omnium illorum numerum considerarent. Multo enim plures erant iis qui in Ariminensi concilio sederant.

πλήθει τὴν ἐν Ἀριμίνῳⁱ σύνοδον ἐνίκων· καὶ ὁμοφρονas αὐτοῖς γενέσθαι καὶ κοινωνοῦς· καὶ ὅτι ταύτης εἰσὶ τῆς γνώμης, διὰ γραφῆς οἰκείας δηλῶσαι· συνελθεῖν δὲ εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας ἔτι ἥρος ὄντος,³⁰
 + εἰς ῥητὴν ἡμέραν ἦν ὥρισαν. Καὶ οἱ μὲν, ὧδε ἀλλήλους συνιέναι προετρέποντο. Ἦδη δὲ συνίστασθαι μελλούσης τῆς ἐν Ταρσῷ συνόδου, συνελθόντες ἐν Καρίᾳ τῆς Ἀσίας^k ἀμφὶ τριάκοντα τέσσαρες τῶν Ἀσιανῶν ἐπισκόπων, τὴν μὲν ἐπὶ τῇ ὁμοιοίᾳ³⁵
 τῶν ἐκκλησιῶν σπουδὴν ἐπῆνουν· παρηγοῦντο δὲ τὸ τοῦ ὁμοουσίου ὄνομα· καὶ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Σελευκείᾳ ἐκτεθεῖσαν πίστιν χρῆναι κρατεῖν ἰσχυρί-²³⁴
 ζοντο, ὡς καὶ Λουκιανοῦ τοῦ μάρτυρος οὖσαν, καὶ μετὰ κινδύνων καὶ πολλῶν ἰδρώτων παρὰ τῶν πρὸ
 5 αὐτῶν δοκιμασθεῖσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Εὐδοξίου σπουδῇ, τὴν ἐν Κιλικίᾳ προσδοκωμένην διέλυσε σύνοδον, γράψας περὶ τούτου καὶ ἀπειλὰς ἐπιθείς.⁵
 Ἐν μέρει δὲ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐθνῶν ἀπελαύνειν τῶν ἐκκλησιῶν προσέταξε τοὺς ἐπὶ Κωνσταντίνου καθαι-

ⁱ Ἀριμήμω B.

^k Legi oportet Ἀντιοχείᾳ τῆς Καρίας. Vid. Annot.

Præterea ut consentire cum illis et communicare vellent; seque ejusdem esse sententiæ per literas indicarent. Postremo ut ante exitum veris ad statutum diem quem ipsi præscripserant, Tarsum Ciliciæ convenirent. Et hi quidem sese invicem hoc modo ad faciendam synodum hortabantur. Porro cum synodus jamjam congreganda esset in urbe Tarso, quatuor circiter ac triginta Asiani episcopi in Caria Asiæ provincia collecti, studium quidem in restituenda ecclesiarum concordia positum magnopere laudaverunt. Consubstantialis autem vocabulum admittere recusabant, affirmantes fidem quæ Antiochiæ et Seleuciæ promulgata fuerat, ratam esse oportere, quippe quæ et Luciani Martyris fides esset, et non sine multis periculis ac laboribus ab ipsorum antecessoribus fuisset comprobata. Imperator vero, Eudoxii impulsu, concilium quod in Cilicia futurum sperabatur, diremit, scriptis ea de re literis, et adjectis minis. Specialiter quoque rectoribus provincia-

ρεθέντας ἐπισκόπους, αὐθις δὲ τὴν ἱερwsύνην ἀναλα-
 6 βόντας ἐπὶ τῆς Ἰουλιανοῦ βασιλείας. Ἐκ ταύτης δὲ
 τῆς προστάξεως καὶ ταῖς ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον ἀρχαῖς 10
 σπουδῇ γέγονεν, ἀφελέσθαι τῶν αὐτόθι ἐκκλησιῶν
 Ἀθανάσιον, καὶ τῆς πόλεως ἀπελάσαι. Οὐ τὸ τυχὸν
 γὰρ ἐπιτίμιον ἐνέκειτο τῷ βασιλείῳ γράμματι, εἰ μὴ
 ταῦτα γένοιτο, πάντων ἐπίσης ἀρχόντων τε καὶ τῶν 15
 ὑπ' αὐτοὺς στρατιωτῶν, καὶ βουλευτηρίων, ἔκτισιν
 πολλῶν χρημάτων καταδικάζον, καὶ σώματος αἰκι-
 7 σμοὺς¹ ἀπειλούμενον. Συνελθὼν δὲ τὸ πλῆθος τῶν
 Χριστιανῶν, ἐξήτουν τὸν ὕπαρχον ἀπερισκέπτως μὴ
 ἀπελαύνειν τὸν ἐπίσκοπον· ἀκριβέστερον δὲ σκο- 20
 πεῖν τὸν ὅρον τῶν βασιλείων^m γραμμάτων, ὥς κατ'
 ἐκείνων μόνων κρατοῦντα τῶν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ κατελ-
 8 θόντων μετὰ τὴν ἐπὶ Κωνσταντίου φυγὴν. Τὸν δὲ
 Ἀθανάσιον ἔλεγον, φυγεῖν μὲν ἐπὶ Κωνσταντίου,
 μετακληθῆναι δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἀπο-
 λαβεῖν· Ἰουλιανὸν δὲ πάντας καταγαγόντα, μόνον 25
 αὐτὸν διώξαι· πάλιν δ' αὖ Ἰοβιανὸν αὐτὸν μετακα-

¹ αἰκισμὸν B.^m βασιλέως C.

rum mandavit ut episcopos qui Constantii temporibus depositi,
 postea regnante Juliano sacerdotium recuperaverant, ecclesiis ex-
 pellerent. Ob hanc jussionem ii qui in Ægypto magistratum
 gerebant, Athanasium ecclesiis illius loci spoliare, et ex civitate
 ejicere studuerunt. Neque enim levis poena inserta erat impera-
 toris edicto: sed omnibus ex æquo præsidibus, eorumque officiali-
 bus, et decurionibus, non modicæ pecuniæ mulcta irrogabatur, et
 corporis cruciatus intentabantur, nisi imperata fecissent. Verum
 multitudo Christianorum in unum collecta, rogavit præfectum, ne
 episcopum inconsulte expelleret: sed accuratius expendere for-
 mam imperialium literarum, quæ adversus eos solos valerent, qui
 post exsilium Constantianis temporibus irrogatum, regnante Ju-
 liano reversi essent. Athanasium porro aiebant, relegatum qui-
 dem fuisse sub Constantio: sed eodem Constantio revocante,
 episcopatum suum recuperasse. Et Julianum quidem cum alios
 omnes ab exsilio revocasset, hunc solum persecutum esse: Jovia-
 num vero denuo eum restituisse. Hæc cum dicerent, non per-

9 λέσασθαι. Ταῦτα λέγοντες, οὐκ ἔπειθον. Ἀντεῖχον
 δὲ ὅμως, καὶ βιάζεσθαι οὐ συνεχώρουν. Πανταχόθεν
 δὲ τοῦ δήμου συρρέοντος, καὶ πολλοῦ θορύβου καὶ 30
 ταραχῆς ἀνὰ^m τὴν πόλιν ὄντων, καὶ στάσεως προσδο-
 κωμένης, ἐμήνυσεν ὁ ὑπαρχος βασιλεῖ τὰ γενόμενα,
 10 συγχωρήσας αὐτὸν ἐν τῇ πόλει διάγειν. Ἦδη δὲ
 πολλῶν διαγενομένων ἡμερῶν, καὶ τῆς κινήσεως
 στάσεως πεπαῦσθαι δοκούσης, ἐσπέρας λαθὼν Ἀθα- 35
 νάσιος ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ εἰς τι χωρίον ἐκρύ-
 11 πτετο. Ἀωρὶ δὲ τῆς αὐτῆς νυκτὸς ὁ ὑπαρχος Αἰ-
 γύπτου, καὶ ὁ τῶν τῇδε στρατευμάτων ἡγεμὼν, κατέ-
 λαβον τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ τὸ καταγώγιον εἶχε· παν-
 ταχοῦ τε καὶ εἰς τὰς ὑπερώους οἰκήσεις ἀναζητή-
 σαντες αὐτὸν, ὑπεχώρουν διαμαρτόντες τῆς βουλῆς· 40
 ὅοντο γὰρ λοιπὸν τοῦ πλήθους ἐπιλελησμένου τῆς
 προτέρας κινήσεως, εἰ ἐπίθοντο πάντων πρὸς ὕπνον
 τετραμμένων, ῥαδίως τὴν βασιλέως πρόσταξιν ἐπιτε-
 12 λείειν, καὶ τὴν πόλιν ἀστασίαστον φυλάξειν. Θαῦμα
 δὲ πάντας εἰκότως εἶχεν, Ἀθανασίου μὴ εὐρεθέντος. 45
 Εἴτε γὰρ θείας δυνάμεως προειπουύσης ὑπανεχώρησεν,

^m ἐπὶ Steph. Genev. ἀνὰ Scal. Vales.

suaserunt præfecto: restiterunt nihilominus, nec passi sunt vim
 inferri Athanasio. Cumque multitudo vulgi conflueret, ingensque
 tumultus ac perturbatio totam urbem occuparet, ac seditio jam-
 jam futura expectaretur, præfectus rem imperatori significavit,
 passus interim Athanasium in urbe remanere. Postea vero multis
 jam elapsis diebus, cum seditio extincta esse videretur, vespertino
 tempore Athanasius clam ex civitate digressus, in quodam loco
 sese occultavit. Eademque nocte præfectus Alexandriæ, et dux
 militum Ægypti, ecclesiam in qua diversorium erat Athanasii,
 occuparunt. Et cum illum ubique, in ipsis etiam tectis et culmi-
 nibus perquisivissent, consilio suo frustrati discesserunt. Sic enim
 existimabant, populo jam prioris seditionis oblito, cunctisque
 somno oppressis, se, si impetum facerent, imperatoris jussa facile
 executuros, et urbem seditionis expertem servaturos esse. Ingens
 porro admiratio cunctos subiit, quod Athanasius inventus non

εἴτε τινῶν ἀναγγειλάντων, ἀμφοτέρα εἰς ταὐτὸν τε-
 λεί. Καὶ προμηθείας ἢ κατὰ ἄνθρωπον ἐδόκειⁿ, εἰς
 ἀναγκαῖον ὧδε καιρὸν προμαθεῖν τὴν ἐπιβουλὴν καὶ 235
 φυλάξασθαι. Ἕτεροι δέ φασιν, ὡς τὴν τοῦ πλήθους
 παράλογον κίνησιν προορῶν, δείσας τε μὴ τῶν ἐν-
 τεῦθεν συμβησομένων δεινῶν αἴτιος εἶναι δόξει, πάντα
 τοῦτον τὸν χρόνον ἐν πατρίῳ μνήματι διέτριβε. Καὶ 5
 13 ὁ μὲν ὧδε διαφυγὼν ἐλάνθανεν. Οὐ πολλῶ δὲ ὕστε-
 ρον ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς, αὐτὸν ἐπανελθεῖν καὶ τὴν
 ἐκκλησίαν ἔχειν. Τεκμαίρομαι δὲ Οὐάλεντα παρὰ
 σκοπὸν ἐπὶ ταύτην τὴν γραφὴν ἐλθεῖν, ἢ τὴν κρα-
 τοῦσαν περὶ Ἀθανασίου δόξαν λογιζόμενον, καὶ ὅτι 10
 τούτου χάριν εἰκὸς ἦν μέμψασθαι^o Οὐαλεντινιανόν,
 ἐπειδὴ τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τὸ δόγμα ἐπρέ-
 σβευσεν^p. ἢ τῶν ἐπαινούντων αὐτὸν πολλῶν ὄντων,
 τὴν κίνησιν ὑπορώμενον, μή τι νεωτερίσωσιν ἐπὶ 15

ⁿ Supplendus videtur hic lo-
 cus in hunc modum, καὶ προμη-
 θείας μείζονος ἢ κατὰ ἄνθρωπον
 εἶναι δοκεῖ, vel ἐδόκει. VALE-
 SIUS. [Post προμηθείας habent
 μείζονος Christ. et Curt.] Le-
 gitur vero similis ellipsis infra,

τοὺς αὐχένας ἐτοίμως ὑποβαλλόντων
 τοῖς ξίφεσι ἢ τῶν ἐν Νικαίᾳ δοξάν-
 των ὑπεριδεῖν, c. 20.

^o Legendum est μέμψεσθαι.
 Quod confirmat Nicephorus
 Latine a Lango versus.

^p ἐπρέσβευεν B.

esset. Nam sive divina revelatione, sive quorundam hominum
 indicio præmonitus effugerit, utrumque eodem recidit. Certe ut
 quis tam opportuno tempore prænosceat insidias et cavere possit,
 id majoris videtur esse providentiæ, quam quæ in hominem cadat.
 Alii dicunt, Athanasium, cum inconsultum populi tumultum præ-
 videret, veritum ne malorum quæ ex eo eventura essent, auctor
 fuisse diceretur, toto hoc tempore in monumento patrio deli-
 tuisse. Et Athanasius quidem hac ratione elapsus, sese occul-
 tavit. Imperator vero, non multo post scripsit ei, ut rediret, et
 ecclesiam suam reciperet. Cæterum suspicor, Valentem non ex
 animi sui sententia ista scripsisse: sed vel quod constantem om-
 nium hominum existimationem de virtute Athanasii secum ipse
 reputaret, et ob hanc causam proculdubio Valentinianum id mo-
 leste laturum: quippe qui Nicæni concilii doctrinam amplexus
 esset: vel quod multitudinem eorum qui Athanasio favebant, for-

¹⁴ βλάβῃ τῶν κοινῶν πραγμάτων. Οἶμαι δὲ, ὡς εἰκὸς, καὶ τοὺς προεστῶτας τῆς Αρείου αἰρέσεως μὴ λίαν ἐπιθέσθαι τῇ περὶ τούτου σπουδῇ· λογισαμένους, ὡς τῆς πόλεως ἐκβληθεὶς αὖθις ὀχλήσει τοῖς βασιλεῦσι, καὶ ἀφορμὴν ἐντεῦθεν ἔξει τῆς πρὸς αὐτοὺς ὁμιλίας, ²⁰ καὶ μεταπείσει Οὐάλεντα· Οὐαλεντινιανὸν δὲ καὶ εἰς ὀργὴν κινήσει, ὡς ὁμόφρονα. Μάλιστα γὰρ περιδεεῖς ἦσαν ἐκ τῶν ἐπὶ Κωνσταντίου συμβάντων, πε-
¹⁵ πειραμένοι τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ καὶ τότε τῆς τῶν ἐναντίων ἐκράτησεν ἐπιβουλῆς, ὡς ²⁵ ἀσμένως αὐτῷ παραχωρῆσαι τῶν ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπὶ τούτῳ μόλις εἴξει¹ Κωνσταντίου γράμμασιν, ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπανελθεῖν. Τὸ μὲν οὖν αἴτιον, καθότι Ἀθανάσιος ἐπίσης τοῖς ἄλλοις οὐκ
¹⁶ ἀφῆρέθη τῆς ἐκκλησίας, τοῦτο εἰκάζω εἶναι. Τοῖς δὲ ³⁰ λοιποῖς μονονουχὶ διωγμὸς συνέβη, Ἑλληνικῷ παρ-
 πλήσιος· φυγαί τε γὰρ ὑπερόριοι ἐσπουδάζοντο τῶν

¹ Ante hæc verba finalis distinctio apposita est in cod. Fuk. Quare non dubito quin hoc loco scribendum sit εἴξε, quod est longe elegantius et clarius.

Non enim refertur ad ὡς, sed ad verbum ἐκράτησε quod præcessit. VALESIIUS. Vulgatum tuetur Latine Nicephorus.

midaret, ne quid in damnum reipublicæ molirentur. Arbitror etiam, id quod verisimile est, Arianorum antistites non ita vehementi studio in illum incubuisse: prævidentes futurum ut ille ex civitate pulsus, denuo imperatores interpellaret, et occasionem eos adeundi nancisceretur: ac Valentem quidem in suam sententiam pertraheret: Valentinianum vero, utpote ejusdem fidei sectatorem, ad iram excitaret. Nam cum virtutem ejus viri perspectam haberent ex iis quæ principatu Constantii acciderant, ingenti metu percellebantur. Etenim eo quoque tempore, adversariorum insidias tantopere superavit, ut ecclesias Ægypti libenter ei concesserint: ipse vero literis Constantii vix adductus fuerit, ut hac conditione ex Italia reverteretur. Et hanc quidem causam fuisse conjicio, cur Athanasio adempta non sit ecclesia, perinde ac reliquis episcopis. In reliquos vero persecutio incubuit, non dissimilis illi quæ a Gentilibus olim fuerat excitata. Nam qui doctrinam

τὰ αὐτὰ φρονεῖν ἀναινομένων· καὶ εὐκτήριοι οἴκοι,
τῶν μὲν ἀφηρεοῦντο, τοῖς δὲ παρεδίδοντο· ἡ δὲ Αἴ- 35
γυπτος τέως τούτων ἀπείρατος ἦν, ἔτι Ἀθανασίου τῷ
βίῳ περιόντος.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Ὡς μετὰ Εὐδόξιον Δημόφιλος Ἀρειανὸς Κωνσταντινουπόλεως γίνεται· τὸ
δὲ εὐσεβὲς, Εὐάγριον προχειρίζονται· καὶ περὶ τοῦ γενομένου ἐντεῦθεν 40
διωγμοῦ.

1 Τῷ δὲ βασιλεῖ Οὐάλεντι τὴν παρ' Ὀρρόντην Ἀν-
τιόχειαν καταλαβεῖν ἐδόκει. Ἐχομένου δὲ αὐτοῦ τῆς
ὁδοῦ, τελευτᾷ τὸν βίον Εὐδόξιος, ἐπὶ ἔνδεκα ἐνιαυτοῖς
κρατήσας τῶν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησιῶν.
Ἐπιτρέπεται δὲ ταύτας Δημόφιλος, χειροτονηθεὶς εἰς 236
τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν παρὰ τῶν τὰ Ἀρείου φρονούν-
2 των. Οἱ δὲ τοῦ δόγματος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου,
νομίσαντες εἰς καιρὸν αὐτοῖς τάδε συμβεβηκέναι, ψη-
φίζονται Εὐάγριόν τινα ἐπισκοπεῖν αὐτῶν. Χειρο- 5
τονεῖ δὲ τοῦτον Εὐστάθιος, ὃς τὴν Ἀντιοχείῳ τῶν
Σύρων διεῖπεν ἐκκλησίαν. Μετακληθεὶς γὰρ ὑπὸ
Ἰοβιανοῦ ἐκ τῆς ὑπερορίας φυγῆς, λάθρα τότε ἐν

illorum sequi detrectarent, iis irrogabantur exsilia. Et ecclesiæ
iis quidem adimebantur: illis autem tradebantur. Verum Ægyptus
istarum calamitatum expers interim fuit, Athanasio adhuc
superstite.

CAPUT XIII.

*Quomodo Demophilus Arianus post Eudoxium factus sit episcopus
Constantinopoleos: orthodoxi vero Evagrium elegerint. Et de
persecutione ob eam rem excitata.*

Interea imperator Valens Antiochiam ad Orontem sitam pro-
ficiisci decrevit. Qui dum in itinere esset, Eudoxius ex hac vita
discessit, undecim annis episcopatu Constantinopolis perfunctus.
Demophilus vero, ejus loco ab Arianis ordinatus, ecclesias urbis
regiæ administrandas suscepit. Verum Nicænæ fidei propugna-
tores, opportunum sibi tempus oblatum rati, Evagrium quendam
sibi episcopum delegerunt. Hunc Eustathius, is qui olim Antio-
chenam ecclesiam rexerat, ordinavit. Namque is, cum Jovianus

Κωνσταντινουπόλει διέτριβε, τοὺς ὁμοδόξους αὐτῷ
 διδάσκων, καὶ προτρέπων ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν περὶ 10
 3 τὸ θεῖον γνώμης. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Ἀρείου
 αἵρέσεως πρὸς στάσιν ἀνακινήθentes, χαλεπῶς ἐδίω-
 κουν τοὺς σπουδαστὰς τῆς Εὐαγρίου χειροτονίας. Ὁ
 δὲ βασιλεὺς ταῦτα γνούς, ἐν Νικομηδείᾳ τέως τὴν
 ὁδὸν ἐπέσχε· δείσας δὲ περὶ τῆς πόλεως μή τι πάθῃ 15
 ὑπὸ στάσεως, σύννοιδε πέμψαι στρατιώτας εἰς Κων-
 4 σταντινούπολιν, οὓς ἱκανοὺς ἐνόμισεν εἰς τοῦτο. Εὐ-
 στάθιον δὲ συλληφθέντα, προσέταξεν ἐν Βιζύῃ[†] πόλει
 τῆς Θράκης διάγειν, καὶ Εὐάγριον ἐτέρωθι ἀπά- 20
 γεσθαι. Καὶ τὰ μὲν ὧδε ἔσχε.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Περὶ τῶν πρεσβέων^s τῶν εὐσεβῶν ὀγδοήκοντα, οὓς Οὐάλης σὺν πλοίῳ
 μέσης θαλάσσης κατέκαυσεν ἐν Νικομηδείᾳ.

1 Θρασύτεροι δὲ, ὡς φιλεῖ συμβαίνειν τοῖς εὐτυ- 25
 χούσιν, οἱ τὰ Ἀρείου φρονοῦντες γενόμενοι, οὐκ

^r Ita B. et Valesius e cod. Fuk. versione reddidit *Cyziam*.]
 et Socrat. *Κιζύη* Steph. Genév. ^s Rectius *πρεσβυτέρων* Socra-
 [Βιζύη Scal. quod Christ. in marg. tes. *πρέσβειων* Genév. *πρέσβειων*
 libri sui adnotaverat, quamvis in Vales. Conf. Annott.

ipsum ab exsilio revocasset, clam eo tempore Constantinopoli morabatur, homusianos docens, atque exhortans ut in eadem de divinitate sententia permanerent. Hinc igitur Ariani ad seditionem commoti, fautores ordinationis Evagrii acerbe persequi cœperunt. Quibus cognitis, imperator Nicomediæ aliquantis per substituit. Ac veritus ne quid mali urbi regiæ per seditionem accideret, milites eo mittere decrevit, quantos ad eam rem satis esse judicabat. Et Eustathium quidem comprehensum, in oppidum Thraciæ Bizum relegari jussit: Evagrium vero alio abduci. Atque hæc quidem gesta sunt in hunc modum.

CAPUT XIV.

De octoginta orthodoxis presbyteris, quos Valens medio in mari combussit Nicomediæ.

Ariani vero, ut in rebus secundis evenire solet, insolentiores facti, eos qui ab ipsis dissentiebant, acerbissime persequi institu-

ἀνεκτὰ ἐπεβούλευον τοῖς ἀπὸ τῆς ἐναντίας δόξης. Οἱ δὲ, εἰς τε τὸ[†] σῶμα ὑβρίζοντες, ἄρχουσὶ τε καὶ δεσποτηρίοις παραδιδόμενοι, καὶ τὰς οὐσίας κατ' ὀλί- 30 γον δαπανώμενοι ταῖς ἐνθύνδε συχνῶς συμβαινούσαις ζημίαις, ἔγνωσαν δεηθῆναι τοῦ βασιλέως, ὅπως τινὰ τῶν δεινῶν εὖροιεν ἀπαλλαγὴν. Καὶ ἐκκλησιαστικούς ὀγδοήκοντα ἄνδρας ἐπὶ τοῦτο εἴλοντο, ὧν ἡγοῦντο Οὐρβασὸς[‡] καὶ Θεόδωρος καὶ Μενέδημος. Ὡς δὲ εἰς 35 Νικομήδειαν ἀφίκοντο, βιβλίον ἐπέδωκαν τὰ κατ' αὐτοὺς ἐγράψαντες. Ὁ δὲ, σφόδρα θυμωθεὶς, ὅσον ὠργίσθη οὐκ ἐγένετο δῆλος· λάθρα δὲ ὑπάρχω προσ- 3 ἔταξε συλλαβεῖν αὐτοὺς καὶ ἀνελεῖν. Ὁ δὲ ὑπαρχος δείσας μὴ στασιάσῃ τὸ πλῆθος, τοσούτων εὐλαβῶν 40 ἀνδρῶν καὶ μηδὲν ἡδικοκώτων παραλόγως ἀναιρουμένων, πλάττεται καταδικάζειν αὐτῶν ὑπερορίαν φυγὴν. Ὡς ἐπὶ τοῦτο δὲ πέμπων αὐτοὺς, εἰς πλοῖον ἐνεβίβασεν, οὐκ ἀγεννῶς τάδε παθεῖν ὑπομένοντας. 4 Ἐπεὶ δὲ πλείοντες κατὰ μέσον τοῦ Ἀστακίου^x καλου- 45

[†] Ita C. τὸ om. ceteri.

crat. et tacite Valesius.

[‡] Ita B. Steph. Genev. Nicophorus Latine. Οὐρβανὸς So-^x Ἀστακηνοῦ Socrat.

erunt. Qui cum et cruciatus corporis sustinerent, et ad præsidium tribunalia et carceres traherentur, et ob crebra quæ inde ipsis eveniebant damna, facultatibus suis paulatim nudarentur, imperatori supplicare decreverunt, ut his calamitatibus aliqua ex parte liberarentur. Hujus rei causa octoginta viros ecclesiasticos delegerunt, inter quos Urbanus, Theodorus ac Menedemus principem locum obtinebant. Qui cum Nicomediam venissent, libellum Valenti obtulerunt, in quo ea perscripserant quæ ad causam ipsorum pertinerent. At Valens, quamvis supra modum indignaretur, iræ tamen suæ gravitatem non prodidit: sed clam mandavit præfecto, ut eos comprehensos interficeret. Præfectus vero, timens ne vulgus seditionem crucitaret, si tot pii viri qui nihil deliquerant, præter jus ac rationem occiderentur, simulat se exsilio eos addicere. Et tanquam in exsiliu mittendos, navigio imponi jubet, quod quidem illi forti animo ferre parati erant. Porro cum ad medium Astaceni sinus navigando pervenissent,

μένου κόλπον ἐγένοντο, οἱ μὲν ναῦται πυρὶ τὸ σκάφος
 ὑφάψαντες, ὥς ἦν αὐτοῖς προστεταγμένον, ὑπεχώρουν
 εἰς τὸ ἐφόλκιον μεταπηδήσαντες. Ἡ δὲ ναὺς ὑπὸ ἐπι-
 φόρου ἀνέμου ἐλαυνομένη, ἄχρι Δακιβίζης^γ, χωρίον ²³⁷
 δὲ τοῦτο τῆς παραλίου Βιθυνίας, διήρκεσε^ζ πρὸς τὸν
 ἔκπλουν· ἅμα δὲ τῇ γῇ προσέσχε, καὶ διελύθη, σὺν
 αὐτοῖς ἀνδράσι καταφλεγείσα.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Περὶ τῆς διαφορᾶς Εὐσεβίου τοῦ Καισαρείας, καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου, ⁵
 καὶ ὡς ἐντεῦθεν οἱ Ἀρειανοὶ θάρσος λαβόντες, τῇ Καισαρέων ἐπιφοιτῶσι,
 καὶ ἀποκρούονται.

¹ Οὐάλης δὲ καταλιπὼν τὴν Νικομήδειαν, ἐπὶ τὴν
 Ἀντιόχειαν τὴν^α ὁδὸν ἐποιεῖτο. Ἐν τούτῳ δὲ, Καπ- ¹⁰
 παδόκαις ἐνδημήσας, ὅπερ εἰώθει ποιεῖν, ἐσπούδαζε
 κακοῦν τοὺς ὀρθόφρονas, καὶ τὰς ἐνθάδε ἐκκλησίας
² παραδιδόναι τοῖς τὰ Ἀρείου φρονούσι. Ῥαδίως τε
 τοῦτο κατορθώσκειν ᾤετο, ἐκ τοῦ ἐκ^β διαφορᾶς τινὸς

^γ Δακιβίζης correct. in Δακιδί-
 ζης, uti videtur, B. Δακίδης Steph.
 corr. Christ. Scal. Conf. Adnott.
 ad Socrat. iv. 16, 6.

^ζ Ita B. et Valesius e cod.

Fuk. διήρκει Steph. Genев.

^α Ita B. C. τὴν om. ceteri.

^β Ita B. ut conjecerat Vale-
 sius post Christophorsonum et
 Savilium.

nautæ, succensa nave, sicut ipsis fuerat imperatum, in scapham
 desilientes abscedunt. Navis vero ipsa secundo vento impulsæ,
 Dacibizam usque, qui locus est in Bithynia ad mare situs, valuit
 pervenire. Sed simul atque ad terram appulit, dissoluta una cum
 ipsis hominibus conflagravit.

CAPUT XV.

*De dissensione inter Eusebium Cæsariensem episcopum et Basilium
 magnum; et quomodo Ariani sumpta ex eo fiducia, Cæsariensem
 ecclesiam adorti sunt, ac repulsi.*

At Valens, relicta Nicomedia, Antiochiam versus iter fecit.
 Quo quidem tempore cum in Cappadociam venisset, orthodoxos,
 ut solebat, exagitare, et illius provinciæ ecclesias Arianis tradere
 studuit. Idque eo facilius se consecuturum sperabat, quod dis-

εἰς λύπην καταστήναι Βασίλειον Εὐσεβίῳ τῷ^c τότε¹⁵
ἐπιτροπεύοντι τὴν Καισαρέων ἐκκλησίαν· διὸ καὶ
πρὸς τὸν Πόντον ὑπεχώρησε, καὶ τοῖς ἐνθάδε φιλοσο-
²φουσι μοναχοῖς συνῆν. Τὸ δὲ πλῆθος, καὶ μάλιστα
οἱ κράτιστοι καὶ σοφώτεροι, ἐν ὑπονοίᾳ τὸν Εὐσέβιον
εἶχον· καὶ ὡς φυγῆς αἴτιον γενόμενον ἀνδρὸς εὐδοκι- ²⁰
μωτάτου ἐν τῷ βιοῦν καὶ λέγειν, ἀπολιπεῖν αὐτὸν
³ἐβουλεύοντο, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐκκλησιάζειν. Ἄλλ'
ὁ μὲν, ἵνα μὴ καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐπιτρίψῃ τὴν ἐκκλη-
σίαν, οὐκ ἐνδεᾶ θορύβων διὰ τῆς ἐπαναστάσεις τῶν
ἐτεροδόξων, ἐν τοῖς περὶ^d τὸν Πόντον φροντιστηρίοις ²⁵
ἡσυχίαν ἤγε. Βασιλέα δὲ καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐπι-
σκόπους, αἱ γὰρ αὐτῷ συνῆσαν τῆς Ἀρείου αἰρέσεως,
προθυμότερους εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐποίει ἢ Βασιλείου
ἀπουσία, καὶ τὸ περὶ Εὐσέβιον τοῦ λαοῦ μῖσος. ³⁰
⁴Ἀπέβη δὲ παρὰ γνώμην αὐτοῖς. Ἄμα γὰρ ἡγγέλ-
θησαν ἐπὶ Καππαδοκίαν ἐλαύνειν, καταλιπὼν τὸν
Πόντον Βασίλειος, ἐθελοντῆς εἰς Καισάρειαν ἦκε·
καὶ Εὐσεβίῳ σπεισάμενος, εὖνους ἦν· τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ

^c Ita B. C. τῷ om. ceteri.^d παρὰ τὸν C.

sensio quædam ac similtas intercederet inter Basilium et Eusebium, qui tunc Cæsariensem ecclesiam administrabat. Qua de causa Basilius se in Pontum receperat; et cum monachis illic philosophantibus versabatur. Populus vero, ac præcipue optimi quique ac prudentissimi, Eusebium suspectum habere cœperunt: eique fugam viri, tum ob vitam, tum ob eloquentiam celeberrimi assignantes, deserere illum, et seorsum collectas agere meditabantur. Verum Basilius quidem, ne ecclesia ipsius causa perturbaretur, quæ alioqui ob hæreticorum insultus tumultibus nequaquam vacua erat, in monasteriis Ponti quiete degebat. Imperatori vero et episcopis qui cum illo erant, secum enim perpetuo habebat Arianæ sectæ antistites, animos addiderat absentia Basili, et odium multitudinis adversus Eusebium. Verum conatus præter sententiam ipsis successit. Etenim simulatque nuntiatum est eos in Cappadociam contendere, Basilius Ponto decedens, suoapte motu venit Cæsaream. Et cum Eusebio quidem in gratiam reversus est:

εἰς καιρὸν τοῖς λόγοις ἐπήμυνεν. Ὁ δὲ Οὐάλης ἀπο- 35
τυχὼν τῆς σπουδῆς, ἄπρακτος ἅμα τοῖς συν^ε αὐτῷ
ἐπισκόποις ἀπεχώρησε τότε.

ΚΕΦ. ΙΣ'.

Ὡς μετὰ Εὐσέβιον Βασίλειος^f τὴν Καππαδοκῶν ἐπετράπη, καὶ περὶ τῆς 40
πρὸς Οὐάλεντα παρρησίας αὐτοῦ.

1 Μετὰ χρόνον δὲ πάλιν εἰς Καππαδοκίαν ἐλθὼν,
καταλαμβάνει Βασίλειον τὰς τῇδε ἐκκλησίας ἐπιτρα-
πέντα μετὰ τὴν Εὐσεβίου τελευτήν. Βουλευσάμενος 45
δὲ αὐτὸν ἐξελάσαι, οὐχ ἐκὼν ἀπέσχετο τῆς ἐπιβουλῆς. 238
2 Ἀμα γὰρ τῇ ἐπιχειρήσει λέγεται τῆς ἐχομένης νυκτὸς
τὴν αὐτοῦ γαμετὴν περιπεσεῖν δείμασι, καὶ Γαλάτην,
τὸν υἱὸν ὃν μόνον εἶχε, ταχεῖα νόσῳ ἀποθανεῖν. Ἐδό-
κει δὲ πᾶσι, τιμωρὸν γενόμενον τὸν Θεὸν τῶν κατὰ 5
Βασιλείου βεβουλευμένων, ἐπὶ κακώσει τῶν τεκόντων,
3 ἀπολέσαι τὸν παῖδα. Ταῦτα δὲ καὶ Οὐάλης ὑπελάμ-
βανεν. Ἀμέλει ἀποθανόντος μὲν τοῦ υἱέος, οὐκέτι

^ε συν suprascript. B.

^f Βασίλειος ἐπετράπει, et mox παρρησίας editt.

ecclesiam vero opportune admodum eloquentiæ suæ subsidio ad-
juvit. Valens itaque una cum episcopis quos secum habebat conatu
suo depulsus, tum quidem re infecta discessit.

CAPUT XVI.

*Quomodo post Eusebium Basilium ecclesiam Cappadocum regendam
suscepit: et de insigni ejus adversus Valentem in dicendo liber-
tate.*

Verum aliquanto post Valens in Cappadociam reversus, Basi-
lium post mortem Eusebii ecclesiis illius provinciæ regendis præ-
fectum reperit. Quem cum inde expellere constituisset, ab in-
cæpto desistere coactus est. Nam simulatque id aggressus fuisset,
insequenti nocte uxor ejus in somnis terrefacta dicitur, et Galates
filius quem unicum habebat, repentina morte præreptus. Omnes-
que ita censuerunt, Deum ulciscntem insidias quæ adversus Basi-
lium structæ essent, ad puniendos parentes, filium e medio sustu-
lisse. Ipse etiam Valens ita judicavit. Certe mortuo filio, nullam

αὐτὸν ἠνώχλησεν· ἐν ᾧ δὲ περιῆν, καὶ κακῶς ἔχων
 ἔμελλε τελευτᾶν, πέπομφε πρὸς αὐτὸν ἀντιβολῶν ὑπὲρ 10
 4 αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος εὐξασθαι. Ἄμα γὰρ ἀφίκετο
 εἰς Καισάρειαν, μετακαλεσάμενος ὁ ὑπαρχος^g τὸν
 Βασίλειον, ἐκέλευσε τὰ βασιλέως φρονεῖν· ἀπει-
 θοῦντι δὲ, ἠπειλησε θάνατον. Τὸν δὲ φάναι, πολλοῦ
 ἄξιον ἔσεσθαι αὐτῷ, καὶ μεγίστην δώσειν χάριν, ὥς 15
 ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος^h ἀπαλλάξειεν.
 5 Ἐπεὶ δὲ τὴν τότε ἡμέραν καὶ τὴν ἐξῆς νύκτα ἐκέ-
 λευσεν αὐτὸν ὁ ὑπαρχος βουλευέσθαιⁱ, καὶ μὴ ἀπερι-
 σκέπτως εἰς προὔπτον ἀλέσθαι^k κίνδυνον, εἰς δὲ τὴν
 ὑστεραίαν παρεῖναι, καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην δῆλην 20
 ποιεῖν, Ἐμοὶ μὲν, ἔφη, οὐ δεῖ βουλῆς· αὐτὸς γὰρ
 ἔσομαι καὶ τῇ ὑστεραίᾳ· κτίσμα γὰρ ὦν^l, οὐκ ἀν-
 ἔξομαι τὸν ὅμοιον προσκυνεῖν καὶ Θεὸν ὁμολογεῖν,
 οὐδὲ κοινωνὸς σοί τε καὶ βασιλεῖ τῆς θρησκείας εἶναι.
 6 Εἰ γὰρ καὶ λίαν ἐπίσημοι τυγχάνετε, καὶ οὐκ ὀλίγης 25

^g ὁ ὑπαρχος om. B. Steph. in-
 servit Christ. Scal. Vales.

^h σώματος λέγων αὐτὸν C.

ⁱ βουλευέσασθαι C.

^k Ita Vales. et Scal. ἐλέσθαι B.

Steph. Genev. ἀλεσθαι Christ.

Curt., tanquam ἀλλεσθαι vellent.

^l ὦν B., male: nam Θεοῦ τε
 κτίσμα τυγχάνων habet Gregor.

Naz.

amplius molestiam exhibuit Basilio. Dum autem superesset, et morbo oppressus jamjam moriturus crederetur, misit ad Basilium, rogans atque obtestans ut pro ægroto Deum precari vellet. Cum enim venisset Cæsaream, statim præfectus prætorio evocatum ad se Basilium, eandem cum principe fidei doctrinam amplecti jussit; mortem minatus nisi obtemperaret. Basilius vero respondisse fertur, magno id sibi lucro fore, seque ingentia largiturum, ut quam citissime corporis vinculis liberaretur. Cumque præfectus jussisset, ut eo die et insequenti nocte consilium caperet, neve inconsiderate in apertum rueret periculum, sed ut postridie adesset, suamque sententiam promeret: Mihi vero, inquit Basilius, deliberatione opus non est. Idem enim qui nunc sum, cras etiam ero. Nam cum ipse creatura sim, numquam adduci potero ut mei similem adorem, Deumque confitear, utque ejusdem tecum et cum imperatore cultus particeps sim. Etsi enim admodum conspicui,

ἡγεῖσθε τῆς οἰκουμένης μοίρας, οὐ παρὰ τοῦτο τοῖς
 ἀνθρώποις χαριστέον, ὀλιγωρῆσαι δὲ τῆς εἰς τὸ
 θεῖον πίστεως, ἣν οὐκ ἂν ποτε προδοίην, οὔτε δήμεν-
 σιν οὐσίας, οὔτε ὑπερορίαν φυγῇν, οὔτε θάνατον κατα- 30
 δικασθείς. Ἐπεὶ τούτων οὐδέν με ἀνιᾶν δυνήσεται·
 εἴγε¹ οὐσίαν μὲν οὐκ ἔχω, ῥάκη^m τε καὶ βιβλία ὀλίγα·
 οἰκῶ δὲ τὴν γῆν, ὥς αἰὲ παροδεύων· σῶμα δὲ δι'
 ἀσθένειαν, μετὰ τὴν πρώτην πληγὴν, αἰσθήσεως καὶ
 7 βασάνων κρεῖττον. Τοιαῦτα Βασιλείου παρρησιασα- 35
 μένου, θαυμάσας τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀρετὴν ὁ ὕπαρχος
 ἀνήγγειλε τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ, ἐπιτελουμένης τῆς τῶν
 Θεοφανίων ἐορτῆς, σὺν τοῖς ἄρχουσι καὶ δορυφόροις
 εἰς τὴν ἐκκλησίαν παραγενόμενος, δῶρά τε τῇ ἱερᾷ
 τραπέζῃ προσήνεγκεν, καὶ εἰς λόγους αὐτῷ ἦλθε, καὶ 40
 σοφίας, καὶ τοῦ περὶ τὸ ἱερᾶσθαι καὶ ἐκκλησιάζειν
 8 κόσμου τε καὶ εὐταξίας ἐπήνεσεν. Ἐκράτει δὲ ὁμῶς
 οὐκ εἰς μακρὰν ἐκ διαβολῆς τῶν ἐναντίων, ὑπερορίαν

¹ Correxī ex cod. Fuk. εἴ γε. Mallem tamen scribere ῥᾶκος δέ. Porro de hac secunda interrogatione Basilii coram Modesto præfecto prætorio, vide quæ notavi ad Socratis lib. iv. cap. 26. Neque enim opus est hic repe-

tere ea quæ illic observata sunt. VALESIUS. εἰ γὰρ Steph. Genēv. εἰ γὰρ correctum in εἴ γε habere videtur B. καὶ γὰρ Christ.
^m ῥάκη B. Steph. Genēv. ῥά-
 κια ταῦτα τρίχυνα Niceph. ῥᾶκος
 tacite Vales.

nec modicæ orbis terrarum parti imperatis, non ideo tamen hominibus gratificari decet, fidem vero in Deum negligere: quam ego quidem nunquam prodiderim, nec si bonorum proscriptione, aut exsilio, aut capitali sententia damnatus fuero. Nihil enim horum me dolore afficere poterit. Nam opes quidem nullas habeo, sed pallium duntaxat et paucos libros. In terris autem ita dego, quasi peregrinus. Corpus vero præ imbecillitate, post primam inflictam plagam, sensu doloris et cruciatibus superius erit. Quæ cum libere dixisset Basilius, præfectus virtutem viri admiratus, rem imperatori nuntiavit. Ille, cum festus Theophaniorum dies ageretur, una cum comitibus suis et protectoribus ad ecclesiam processit: et muneribus suis ad altare oblati, in colloquium venit cum Basilio, eumque tum ob prudentiam, tum ob decorem atque gravi-

αὐτὸν οἰκεῖν. Καὶ ἡ νύξ παρῆν, καθ' ἣν ἐδόκει τοῦτο ⁴⁵
 γίνεσθαι· ἑξαπίνης δὲ πυρετὸς ἐπιλαβὼν τοῦ βασι-
 λέως τὸν υἱὸν, εἰς ἀθρόαν καὶ σφαλερὰν νόσον κατ-
 9 ἔβαλε. Καὶ ὁ πατὴρ κατὰ τοῦ ἐδάφους ἐρρίπτετο,
 ἔτι ζῶντα τὸν παῖδα πενθῶν· ἀμηχανῶν δὲ καὶ παν-
 ταχόθεν σῶον αὐτὸν σπουδάζων ἔχειν, ἐπιτρέπει τοῖς ⁵⁰
 οἰκείοις μετακαλέσασθαι Βασίλειον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ
 κειμένου· ἑναγχος γὰρ ὑβρισμένῳ ἡδεῖτο αὐτὸς περὶ
 τούτου κελεύειν. Ἄμα δὲ παρῆν, καὶ ὁ παῖς ῥᾶον ²³⁹
 ἔσχευ, ὥς πολλοὺςⁿ τότε ἰσχυρίζεσθαι, ὥς οὐκ ἂν
 ἀπολώλει, εἰ μὴ καὶ ἑτεροδόξους ἅμα Βασιλείῳ συν-
 10 ἐκάλεσεν, ὑπὲρ τοῦ^o παιδὸς εὐξομένους. Λόγος δὲ
 καὶ τὸν ὑπαρχον νόσῳ τότε περιπεσεῖν· ἀντιβολουῖντα ⁵
 δὲ καὶ παραιτούμενον αὐτὸν ὑγιᾶ γενέσθαι. Ἄλλὰ
 ταῦτα μὲν οὐ θαυμαστὰ ἴσως δόξειεν ἐπὶ Βασιλείῳ
 σκοπούμενα, ἀνδρὶ φιλοσοφωτάτῳ^p τε καὶ ^q λόγοις
 ὑπερφυῶς εὐδοκίμησαντι.

ⁿ πολλὰ J. Scal.

φιλοσοφωτάτου C.

^o τῷ B. C.^q φιλοσοφωτάτῳ ἔργοις τε καὶ B.^p Βασιλείου σκοπουμένῳ ἀνδρὶς

tatem qua sacerdotii munus obibat, et conventus agebat, magno-
 pere suspexit. Paulo post tamen adversariorum calumniis effectum
 est, ut in exsilium mitteretur. Jamque aderat nox qua id perfici-
 endum videbatur. Cum repente febris imperatoris filium corripiens,
 ancipiti ac periculoso morbo oppressit. Pater ipse humi
 provolutus, filium adhuc superstitem lugebat. Cumque ad inopiam
 consilii redactus esset, et omnibus modis incolumem sibi filium
 restitui studeret, permisit familiaribus, ut Basilium accerserent ad
 visendum ægrum. Id enim ipse ei mandare non audebat, quem
 paulo ante contumelia affecisset. Simulatque adfuit Basilus, puer
 melius habere cœpit: adeo ut multi affirmaverint, puerum omnino
 moriturum non fuisse, nisi una cum Basilio hæreticos etiam advo-
 casset Valens, qui pro filio precarentur. Quinetiam præfectus eo-
 dem tempore in morbum incidisse fertur: cumque supplicaret ac
 veniam peteret, salutem recuperasse. Verum hæc minus admira-
 bilia fortasse videbuntur in Basilio, viro excellenti philosophia
 prædito, et ob doctrinam atque eloquentiam ubique celebrato.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

10

Περὶ τῆς συμμαχίας Βασιλείου καὶ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου· καὶ ὡς ἄκροι
γενόμενοι ἐπὶ σοφίᾳ, τοῦ ἐν Νικαίᾳ δόγματος ὑπερίσταντο.

- ¹ Σύγχρονοι δὲ ὄντες αὐτός τε καὶ Γρηγόριος, ὁμό-
ζηλοι ταῖς ἀρεταῖς, ὡς εἰπεῖν, ἐγνωρίζοντο. Ἄμφω ¹⁵
μὲν[†] γὰρ νέοι ὄντες, Ἰμερίῳ καὶ Προαιρεσίῳ, τοῖς
τότε δοκιμωτάτοις σοφισταῖς ἐν Ἀθήναις ἐφοίτησαν·
μετὰ ταῦτα δὲ, ἐν Ἀντιοχείᾳ Λιβανίῳ τῷ Σύρῳ· σο-
φιστεύειν δὲ καὶ δίκας ἀγορεύειν ὑπεριδόντες, φιλο-
²σοφεῖν ἔγνωσαν κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας νόμον. Ἐπὶ ²⁰
τινα δὲ χρόνον τοῖς μαθήμασι τῶν παρ' Ἑλλησι φι-
λοσόφων ἐνδιατρίψαντες, καὶ τὰς ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν
λόγων ἐξακριβώσαντες ἐκ τῶν Ὀριγένους, καὶ τῶν
πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' ἐκείνου ἐν ταῖς ἐρμηνείαις[§] τῶν ²⁵
ἱερῶν[†] βίβλων εὐδοκιμησάντων, μέγα ὄφελος κατὰ
τὸν παρόντα καιρὸν ἐγένοντο τοῖς ὁμοδόξοις τῶν ἐν
³Νικαίᾳ συνελθόντων. Ἐκάτερος γὰρ ἀνδρείως συν-

[†] Ita B. C. μὲν om. ceteri.

[†] τῶν ἐκκλησιαστικῶν C. J. Christ.

[§] ἐξηγήσει B. Steph. corr. Scal.

Christ. Scal.

CAPUT XVII.

*De societate inter Basilium et Gregorium Theologum: et quomodo
ambo excellenti doctrina præditi, Nicænam fidem defenderunt.*

Iste porro et Gregorius, pari virtutis studio dediti, iisdem tem-
poribus floruerunt. Ambo enim adhuc adolescentes, Himerium et
Proæresium, sophistas ea tempestate celeberrimos, Athenis audie-
runt: postea vero Libanium Syrum Antiochiæ. Sed cum sophi-
sticam professionem et causidicinam tandem sprevisent, juxta
sacras ecclesiæ leges philosophari decreverunt. Porro cum ali-
quantum temporis in disciplinis philosophorum Gentilium con-
sumpsissent, et sacrarum literarum expositionem partim ex com-
mentariis Origenis, partim ex aliis, qui vel ante Origenem, vel
post illum, in sacris voluminibus interpretandis non mediocrem
laudem adepti sunt, accurate didicissent, maximo adjumento fue-
runt iis qui eo tempore fidem Nicæni concilii sequebantur. Uter-
que enim eam doctrinam fortiter asserebat adversus Arianos.

ίστατο τούτῳ τῷ δόγματι πρὸς τοὺς τὰ Ἀρείου φρο-
 νοῦντας· καὶ διήλεγχεν ὥς μήτε τὰ ἄλλα ὀρθῶς 30
 φρονοῦντας^u, μήτε τὰς Ὠριγένους δόξας, αἷς μάλιστα
 4 ἐπηρείδοντο. Κοινῇ δὲ συνθήκῃ, ἣ κλήρω, ὥς πρὸς
 τινων ἐπυθόμην, τοὺς κινδύνους ἐμερίσαντο. Καὶ
 Βασίλειος μὲν, τὰς πρὸς τὸν Πόντον περιϋὼν πόλεις,
 συνοικίας τε μοναχῶν πολλὰς ἐκείσε κατεστήσατο, 35
 καὶ τὰ πλήθη διδάσκων, ὁμοίως αὐτῷ φρονεῖν ἔπειθε.
 5 Γρηγόριος δὲ, Ναζιανζοῦ πόλεως μικρὰς ἐπισκοπεῖν^x
 μετὰ τὸν αὐτοῦ πατέρα λαχὼν, ἀλλαχῇ τε τούτου
 χάριν καὶ μάλιστα τῇ Κωνσταντινουπόλει συνεχῶς
 ἐπεδήμει. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον τοῦ τῇδε λαοῦ προ- 40
 στατεῖν^y ἐπετράπη ψήφῳ πολλῶν ἱερέων· μήτε γὰρ
 ἐπισκόπου μήτε ἐκκλησίας οὔσης ἐνθάδε, ἐκινδύνευε 240
 μηκέτι εἶναι λοιπὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ δόγμα
 τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

^u Scribendum puto νοοῦντας.
 Verbum enim φρονοῦντας, ex su-
 periore linea repetitum hic esse
 videtur ab oscitante librario.
 VALESIIUS.

^x ἐπισκοπὴν J. Christ. Curt.
 Scal.

^y Ita Scal. Vales. quod Christ.
 in marg. libri sui adnotavit.
 ἐπισκοπεῖν B. Steph. Genev.

Eosque coarguebat, quod neque alia recte intelligerent, nec ipsas
 Origenis opiniones, quibus præcipue nitebantur. Ex communi
 autem consensu, sive, ut a nonnullis accepi, sortito, pericula inter
 se partiti sunt. Et Basilius quidem urbes Ponto finitimas circum-
 iens, multa illic monachorum domicilia constituit, et populis præ-
 dicans, ut eandem cum ipso doctrinam fidei sequerentur persuasit.
 Gregorius vero episcopatum Nazianzi, quod est oppidum Cappa-
 dociae, post parentis obitum sortitus, ejusdem rei causa tum aliis
 in locis, tum præcipue Constantinopoli, diu multumque versatus
 est. Nec multo post ejus civitatis episcopus multorum antistitem
 suffragio est constitutus. Nam cum nec episcopus, nec ecclesia
 illic esset, parum aberat quin doctrina Nicænae fidei Constantino-
 poli in posterum extingueretur.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Περὶ τοῦ γενομένου ἐν τῇ πρὸς Ὀρρόντην Ἀντιοχείᾳ διωγμοῦ· καὶ περὶ 5
τοῦ ἐν Ἑδέσῃ εὐκτηρίου τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ, καὶ περὶ τῆς ἐκείσε
συνάξεως, καὶ ὁμολογίας τῶν Ἑδεσηνῶν.

- 1 Ἐπεὶ δὲ^γ εἰς Ἀντιόχειαν παρεγένετο ὁ βασιλεὺς,
παντελῶς ἐξήλασε τῶν ἐκκλησιῶν τῶν τῇδε, ἀνά τε 10
τὰς πέριξ πόλεις, τοὺς ὁμοίως^z φρονούντας τοῖς ἐν
Νικαίᾳ συνελθοῦσι, καὶ παντοδαπαῖς ἐπέτριβεν αὐ-
τοὺς τιμωρίαις· ὥς καὶ τινες ἰσχυρίζεσθαι, πολλοὺς
αὐτῶν ἀνελεῖν ἄλλοις τε τρόποις, καὶ εἰς τὸν Ὀρρόν- 15
2 τὴν ποταμὸν ἐμβάλλεσθαι προστάξαντα. Μαθὼν δὲ
ἐν Ἑδέσῃ εὐκτήριον ἐπιφανὲς εἶναι Θωμᾶ τοῦ ἀπο-
στόλου ἐπώνυμον, ἦλθε τοῦτο ἱστορῆσαι. Ἀφαιρε-
θέντων δὲ κἀνταῦθα τῶν εὐκτηρίων οἴκων, θεασάμενος
ἐν πεδίῳ πρὸ τοῦ ἄστεος συνηγμένους τοὺς ἀπὸ τῆς 20
καθόλου ἐκκλησίας, λέγεται τὸν καθόλου^a ὑπαρχον
λοιδορήσασθαι, καὶ πὺξ κατὰ τῆς σιαγόνος πλήξαι,
ὥς παρὰ τὴν αὐτοῦ πρόσταξιν συγχωρήσαντα γενέ-

^γ Ἐπειδὴ δὲ C.

^z οὐχ ὁμοίως B.

^a Vox καθόλου delenda est,

utpote superflua, et ex priore
linea perperam repetita. VA-

LESIUS.

CAPUT XVIII.

*De persecutione quæ facta est Antiochiæ ad Orontem : et de Basi-
lica beati Thomæ apostoli Edessæ ; et de collecta ; deque con-
fessione Edessenorum.*

Porro imperator cum Antiochiam venisset, cunctos qui Nicæ-
norum patrum doctrinæ adhærebant, tum ex illius civitatis, tum
ex vicinarum urbium ecclesiis eiecit, omnique suppliciorum genere
oppressit. Adeo ut nonnulli affirmant, multos ejus jussu variis
modis interfectos, quosdam etiam in Orontem fluvium præcipitatos
fuisse. Cumque didicisset in urbe Edessa insignem esse Basilicam,
Thomæ apostoli nomine nuncupatam, ejus spectandæ causa eo
perrexit. Porro cum plebem ecclesiæ catholicæ in campo juxta
civitatem collectas agere vidisset, nam et illic catholicis ademptæ
erant ecclesiæ, præfectum graviter objurgavisse, et pugno maxil-
lam ejus percussisse dicitur, quod contra ipsius præceptum, hujus-

3 σθαι τοιαύτας συνόδους. Ὁ δὲ Μόδεστος, τοῦτο γὰρ
 ὄνομα τῷ ὑπάρχει ἦν, καίπερ ἑτερόδοξος ὢν, λάθρα 25
 τοῖς Ἐδεσηνοῖς ἐμήνυσε, φυλάξασθαι τὴν ὑστεραίαν
 μὴ συνελθεῖν εἰς τὸν εἰωθότα τόπον εὐξομένους^b.
 εἶναι γὰρ αὐτῷ προστεταγμένον παρὰ τοῦ βασιλέως,
 τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀλικομένους. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα
 ἠπείλει, ἢ ὀλίγους, ἢ μηδένα προνοῶν κινδυνεῦσαι, 30
 καὶ αὐτὸν παραιτεῖσθαι σπουδάζων πρὸς τὴν τοῦ κρα-
 4 τοῦντος ὀργήν. Οἱ δὲ Ἐδεσηνοὶ, παρ' οὐδὲν ποιησά-
 μενοι τὴν ἀπειλήν, σπουδαιότερον ἢ προτοῦ, συνέρ-
 ρεον ἔωθεν, καὶ τὸν εἰωθότα τόπον ἐπλήρουν. Ὁ δὲ
 Μόδεστος, ἀγγελθέντος τούτου, οὐκ εἶχεν ὅ, τι καὶ 35
 ποιήσειεν, ἀμνηχανῶν δὲ τοῖς παροῦσιν, ὅμως ἐπὶ τὸ
 5 πεδίον ἦει. Γυνὴ δέ τις παιδάριον ἔλκουσα, καὶ τὸ
 φᾶρος εἰκῇ ἐπισυρομένη παρὰ τὸν πρέποντα γυναικὶ
 κόσμον, ὥς ἐπὶ τι σπουδαῖον ἐπειγομένη, τὴν ἡγου-
 μένην τοῦ ὑπάρχου στρατιωτικὴν στίχα διέτεμεν. 40
 Ἰδὼν δὲ Μόδεστος, προσέταξεν αὐτὴν συλληφθῆναι.

^b Ita B., uti conjecerant Christoph. Savil. Muscul. et Vales.
 εὐξαμένους editt.

modi conventus fieri permisisset. At Modestus, hoc enim nomine vocabatur præfectus; licet alterius sectæ esset, clam tamen Edessenos submonuit, ut caverent ne postero die ad consuetum locum precandi causa convenirent. Sibi namque ab imperatore præceptum esse, ut in eos qui deprehensi essent animadverteret. Ac præfectus quidem ista minabatur, prospiciens ut nemo eorum, vel certe quam paucissimi in discrimen venirent, utque ipsemet imperatoris iram effugeret. Verum Edesseni spretis hujusmodi minis, primo diluculo, majore quam antea studio confluerunt, et consuetum locum occuparunt. Ea re nuntiata, Modestus quid ageret nesciebat. Et quamvis in hoc rerum statu inops consilii esset, nihilominus ad campum perrexit. Interea mulier quædam puerum manu raptans, secus quam mulierem decet, pallium incomposite trahens militarem manum quæ præfectum anteibat perrupit, quasi ad magni momenti negotium festinans. Quod cum vidisset Modestus, mulierem comprehendi jussit. Et accersitam ad se inter-

Καὶ προσκαλεσάμενος, ἀπῆτει λέγειν τοῦ δρόμου τὴν
 6 αἰτίαν. Τῆς δὲ εἰπούσης, ἵνα θᾶπτον καταλάβοι τὸ
 πεδίον ἔνθα συνιᾷσιν οἱ ἀπὸ τῆς καθόλου ἐκκλησίας,
 Μόνη οὖν^c, ἔφη Μόδεστος, οὐκ ἔγνωσ αὐτίκα μέλλειν 45
 ἐκεῖσε τὸν ὑπαρχον ἰέναι, καὶ οὐς ἂν εὔροι, πάντας
 ἀναιρήσειν; Ναίχι ἀκήκοα, φησί, καὶ διὰ τοῦτο μά-
 λιστα δρόμου δεῖ μοι, ἵνα μὴ τοῦ καιροῦ κατόπιν γέ-
 νωμαι, καὶ ἀμάρτω τῆς περὶ^d Θεοῦ μαρτυρίας. Ἀτὰρ, 24 1
 τί γε τοῦτο τὸ παιδίον μεθ' ἑαυτῆς ἄγεις, ἥρετο ὁ
 ὑπαρχος· Ὡς ἂν γε καὶ αὐτὸ, ἔφη, τοῦ κοινοῦ πάθους
 7 μετάσχη, καὶ τῶν ἴσων ἀξιωθείη. Θανμάσας δὲ ὁ
 Μόδεστος τὴν γυναικα τῆς ἀνδρείας, ἀνέστρεψεν^e εἰς 5
 τὰ βασίλεια. Καὶ κοινωσάμενος τῷ κρατοῦντι περὶ
 αὐτῆς, ἔπεισε μὴ χρῆναι τὸ δόξαν ἐπιτελεῖν, αἰσχροὺν

^c γοῶν B.

^d Christophorus et Savi-
 lius emendarunt τῆς παρὰ Θεοῦ.
 Sic enim vertit Christophorus:
*Et propterea cursu mihi
 opus est, ne post tempus veniam,
 et ita martyrio a Deo oblato de-
 stituar.* Ita quoque legisse vi-
 detur Musculus, ut ex interpre-
 tatione ejus apparet. Sic enim
 ille, *ne tardius illo veniam, et a
 testimonio Dei deficiam.* Nice-
 phorus quoque xi. 22, παρὰ legit
 in hoc Sozomeni loco. Sic enim
 habet: ἵνα μὴ κατόπιν γεγεννημένη,

τῆς παρὰ Θεῷ δόξης ἀμαρτῶ. At-
 que hæc lectio mihi quidem non
 displicet, modo μαρτυρίαν intelli-
 gamus confessionem illam, qua
 Deus in evangelio pollicetur
 confessurum se eos, qui ipsum
 coram hominibus confessi fue-
 rint. Malim tamen hæc Sozo-
 meni verba intelligere de con-
 fessione illa, qua martyres Deum
 confitentur. Sic περὶ Θεοῦ, idem
 erit ac ὑπὲρ Θεοῦ. VALESIIUS.

^e ἀνέτρεχεν cod. Fuk. VALE-
 SIUS. Christoph. Scal. idem
 habent.

rogavit, quæ causa cursus tam contenti esset. Respondit illa:
 Ut citius perveniam ad campum, in quo populus ecclesiæ catho-
 licæ congregatur. Tum Modestus: Tune sola, inquit, ignoras
 præfectum eo statim venturum esse, et quotquot invenerit, simul
 omnes interfecturum? Immo vero, ait mulier, audivi. Atque id-
 circo cursu mihi opus est, ne tardius eo veniam, et martyrii gloria
 priver. Tum præfectus interrogavit. Cur vero puerum hunc te-
 cum ducis? Ut et ipse, inquit mulier, particeps sit communis mali,
 et pari cum aliis præmio afficiatur. Admiratus mulieris fortitu-
 dinem Modestus, ad palatium recurrit. Cumque mulieris facinus

τοῦτο καὶ ἀσύμφορον ἐπιδείξας. Ἡ μὲν δὴ τῶν Ἐ-
δεσηνῶν πόλις, πανδημεὶ τὸν εἰρημένον τρόπον ὑπὲρ
τοῦ δόγματος ὠμολόγησεν.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

10

Τελευτὴ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, καὶ Λουκίου τοῦ Ἀρειονόφρονος ἀνοδος
εἰς τὸν θρόνον, καὶ ὅσα κακὰ τὰς ἐν Αἰγύπτῳ ἐκκλησίας κατέλαβε· καὶ
ὡς Πέτρος ὁ μετὰ Ἀθανάσιον, διαδράς εἰς Ῥώμην διέβη.

15

Ἦ ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, ἐτελεύτησεν Ἀθανά-
σιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἀμφὶ
τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἐνιαυτοὺς τὴν ἀρχιερωσύνην
ἀνύσας. Τῶν δὲ τὰ Ἀρείου φρονούντων ἐν τάχει 20
τὴν αὐτοῦ τελευτὴν δηλωσάντων, οὐκ εἰς μακρὰν Εὐ-
ζώϊος παραγενόμενος, ὃς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Ἀρείου
αἰρέσεως προΐστατο, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ Μάγνος ὁ τῶν
θησαυρῶν ταμίας παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλεὶς,
Πέτρον μὲν ᾧ τὴν ἐπισκοπὴν ἐπέτρεψεν^ε Ἀθανάσιος, 25
συλλαβόμενοι καθεῖρξαν· Λουκίῳ δὲ τὴν Ἀλεξαν-

^f Ita B. ὁ Ἀθαν. τῆς editt.

sola conjectura niti videtur, nisi

^ε προέτρεψεν B Steph. Genev.

quod nulla variatio in C. et J.

ἀνέτρεψεν Christ. ἐπέτρεψεν Scal.

notetur a collatore.

Vales. quæ tamen emendatio

principi retulisset, persuasit ut ab incæpto desisteret; nec honestum, nec utile id esse ostendens. Ad hunc modum Edessenorum civitas universa Christi cultum confessa est.

CAPUT XIX.

De obitu magni Athanasii, cujus sedem invasit Lucius Arianus: et quot malis afflictæ sint Ægypti ecclesiæ: et quomodo Petrus successor Athanasii, fugâ elapsus, Romam perrexit.

Sub idem tempus Athanasius Alexandrinæ ecclesiæ episcopus, fato functus est, cum sex et quadraginta circiter annos sacerdotium obtinuisset. Cumque mors ejus celeriter ab Arianis nuntiata fuisset, haud multo post Euzoïus Arianæ partis in urbe Antiochia episcopus, et una cum illo Magnus comes sacrarum largitionum ab imperatore missus, Petrum quidem, cui Athanasius episcopatum commiserat, comprehensum custodiæ mandarunt: Lucio vero Alexandrinam ecclesiam tradiderunt. Hinc factum est ut Ægyptii

3 δρέων ἐκκλησίαν παρέδωκαν. Ἐντεῦθεν δὲ, παρὰ^h
 τοὺς ἀλλαχόσε χαλεπώτερον συνέβη διατεθῆναι τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ· συμφοραὶ τε συμφοραῖς ἐπιγινόμεναι,
 τοὺς ἀπὸ τῆς καθόλου ἐκκλησίας ἐπίεζον. Ἄμα γὰρ 30
 τῇ Ἀλεξανδρέων ἐνεδήμησε, καὶ τὰς ἐκκλησίας κατα-
 4 σχεῖν ἐπεχείρησεν. Ἀντιπεσόντος δὲ τοῦ πλήθους,
 στάσεως αἰτία τοῖς κληρικοῖς ἐπλάκη καὶ ταῖς ἱεραῖς
 παρθένοις· ὥς πολεμίων δὲ καταδραμόντων τὴν πόλιν,
 οἱ μὲν ἔφυγον· οἱ δὲ, διωκόμενοι κατελαμβάνοντο, καὶ 35
 δεσμῶται ἐφρουροῦντο· καὶ ἀπὸ τοῦ δεσμοτηρίου
 προαγόμενοιⁱ, ἐτιμωροῦντο, οἱ μὲν, ὄνυξι καὶ βοείαις
 αἰκίζόμενοι· οἱ δὲ, ὑπὸ λαμπάσι πυρὸς φλεγόμενοι.
 Παράδοξον δὲ ἦν, ταῖς τιμωρίαις ἐπιβιῶναι· ἀποθα-

^h Miror profecto, tres interpretes corruptionem hujus loci non animadvertisse, Langum scilicet, Musculum, et Christophorsonum. Sic enim vertit Langus: *Itaque Ægyptii longe graviores animos in externos concepere.* Atque ita fere alii duo posteriores. Atqui facile erat locum restituere hoc modo, *παρὰ τοὺς ἀλλαχόσε.* Id est *hinc factum est ut Ægyptii, præ reliquis provinciis male vexati fuerint.* Jam supra observavimus non semel, has duas præpositiones confundi inter se solere in manuscriptis codicibus. Quoties igitur occur-

rit dubitandi locus de duabus præpositionibus, eam eligere debemus quæ sensui magis accommodata est. Verbi gratia, hoc in loco, si præpositionem *περὶ* retineas, nullus erit sensus, nec oratio cum præcedentibus cohærebit. Restituenda est ergo altera præpositio, quæ optimum et apertissimum habet sensum. Certe Henricus Savilius ad latus sui codicis notavit, *forte παρὰ.* VALESIIUS. *περὶ* B. Steph. Genév. Niceph.

ⁱ Ita quoque legitur apud Nicephorum. Mallem tamen scribere *προσαγόμενοι.* VALESIIUS.

acerbius vexati sint quam reliquæ provinciæ; et calamitates aliæ super alias ingruentes populum ecclesiæ catholicæ oppresserint. Nam simul atque Lucius Alexandriam venit, ecclesias occupare aggressus est. Sed cum vulgus palam ei restitisset, clerici et sacratæ virgines velut seditionis auctores in crimen vocati sunt. Prorsus autem quasi civitas ab hostibus occupata esset, alii fugiebant, alii a persequentibus capiebantur, et in vincula conjecti custodiebantur. Alii e carcere producti, pars ungulis ferreis et loris bubulis, pars ardentibus facibus perusti, cruciabantur. Instarque miraculi videbatur, post tormenta supervivere. Mori vero ante-

νεῖν δὲ πρὸ τῆς τούτων πείρας, ἣ ὑπερορίαν οἰκεῖν 40
 5 καταδικασθῆναι, ζηλωτὸν ἐνομίζετο. Καὶ τὰ μὲν ὧδε
 ἐγίνετο. Πέτρος δὲ ὁ ἐπίσκοπος, διαδράς ἀπὸ τοῦ
 δεσμωτηρίου, ὡς πρὸς ὁμόδοξον τὸν Ῥωμαίων ἐπί-
 σκοπον, νηὸς ἐπιτυχῶν, ἀνέπλευσεν. Οἱ δὲ Ἀρείου,
 καίπερ οὐ πολλοὶ ὄντες, τῶν ἐκκλησιῶν ἐκράτησαν. 45
 6 Ἐν αὐτῷ δὲ καὶ βασιλέως ἐπηκολούθησε πρόσταγμα, 242
 τῶν ὁμοδόξων τοῖς ἐν Νικαίᾳ συνελθοῦσιν Ἀλεξαν-
 δρείας τε καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου ἀπελαῦνον ὅσους ἐκέ-
 λευε Λούκιος· ὧδε γὰρ ἦν προστεταγμένον τῷ ἡγου-
 μένῳ τοῦ ἔθνους. Εὐζώϊος δὲ κατωρθωμένων ὧν 5
 ἐσπούδαζεν, ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἀνέστρεψεν.

ΚΕΦ. Κ΄.

Περὶ τοῦ διωγμοῦ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μοναχῶν, καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ ἁγίου
 Ἀντωνίου· ὡς διὰ τὸ ὀρθὸν δόγμα ἔν τινι νησιδίῳ περιωρίσθησαν, καὶ 10
 τῶν θανμάτων ἀ διεπράττοντο.

1 Ὁ δὲ Λούκιος παραλαβὼν τὸν ἡγεμόνα τῶν ἐν
 Αἰγύπτῳ στρατιωτῶν, σὺν πλήθει ἐπεστράτευσεν τοῖς
 ἐν ταῖς ἐρήμοις μοναχοῖς. Ὡς γὰρ ἴσως εἰ διε-

quam hujusmodi cruciatus inferrentur, aut exsilio damnari, opta-
 bile censebatur. Et hæc quidem fiebant in hunc modum. Epi-
 scopus autem Petrus e carcere elapsus, conscensa nave, ad episco-
 pum urbis Romæ, utpote ejusdem cum ipso fidei sectatorem, se
 contulit. Ariani vero, licet numero pauci, ecclesias obtinuerunt.
 Eodem tempore imperatoris rescriptum supervenit, ut ex concilii
 Nicæni sectatoribus, quotquot jussisset Lucius, Alexandria et uni-
 versa Ægypto expellerentur. Sic enim mandatum fuerat præfecto
 Ægypti. Porro Euzoïus, rebus quas instituerat ad exitum per-
 ductis, Antiochiam reversus est.

CAPUT XX.

*De persecutione monachorum Ægypti, et discipulorum sancti An-
 tonii, qui ob rectæ fidei doctrinam in quandam insulam deportati
 fuerant, et de miraculis quæ perpetrarunt.*

At Lucius, adjuncto sibi duce Ægypti, cum magna militum
 manu, adversus monachos in solitudine degentes expeditionem

νοχλήσειεν αὐτοὺς ἡσυχίας ἐρῶντας, πειθηνίους ἔξιν, ¹⁵
καὶ ταύτῃ μάλιστα τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι Χριστιανούς
² πρὸς αὐτὸν μεταστήσειν^k. καθότι πολλοὶ καὶ θε-
σπέσιοι ἄνδρες προΐσταντο τότε τῶν αὐτοῦ μονα-
στηρίων, καὶ πάντες τὴν Ἀρείου δόξαν ἀπεστρέφοντο·
τῇ δὲ τούτων μαρτυρία καὶ τὸ πλήθος ἐπόμενον, ²⁰
ὁμοίως ἐφρόνει· διαλέγεσθαι μὲν καὶ περὶ δογμάτων
ἀδολεσχεῖν οὔτε θέλον, οὔτε ἐπιστάμενον· παρ' ἐκεί-
νοις δὲ πειθόμενον¹ εἶναι τὴν ἀλήθειαν, οἱ τοῖς ἔργοις
³ τὴν ἀρετὴν ἐπεδείκνυντο· ὁποίους τότε τῶν Αἰγυ-
πτίων ἀσκητῶν ἡγεμόνας γενέσθαι ἀκούομεν, τοὺς ²⁵
δύο Μακαρίου, οὓς ἐν τοῖς πρόσθεν ἔγνωμεν· καὶ
Πάμβω, καὶ Ἡρακλείδην, καὶ λοιποὺς Ἀντωνίου
⁴ μαθητάς. Λογισάμενος οὖν Λούκιος, ὥς οὐκ ἐγγενή-
σεται τοῖς Ἀρείου βεβαίως κρατῆσαι τῶν ἀπὸ τῆς
καθόλου ἐκκλησίας, εἰ μὴ τοὺς μοναχοὺς τούτους ³⁰
ὁμόφρονas σφίσιν ἀποδείξειεν, ἐπεχειρεῖ βιάζεσθαι·
⁵ πείθειν γὰρ οὐκ ἡδύνατο. Δημάρτανε δὲ καὶ οὕτως
τοῦ σκοποῦ. Εἰ καὶ ἀποθανεῖν δέοι, παρεσκευασμένων

^k μετ' αὐτὸν καταστήσειν J. κατ' αὐτὸν καταστήσειν Vulc.

¹ πειθόμενος C.

suscepit. Sic enim existimabat, si homines tranquillitatis amantes molestius exagitaret, fore ut illos sibi morigeros haberet, eaque potissimum ratione Christianos in urbibus agentes ad suas partes traderet. Multi enim tunc temporis admirabiles viri regionum illarum monasteriis præerant, omnesque pariter opinionem Arii adversabantur. Quorum testimonio adhærens multitudo vulgi, eandem cum illis doctrinam fidei profitebatur: quippe quæ de dogmatibus disputare et garrere, neque vellet, neque nosset: penes illos autem veritatem esse crederet, qui virtutem factis ipsis profiterentur. Cujusmodi tunc monachorum præfectos fuisse accepimus, Macarios duos, de quibus jam antea dictum est; et Pambo atque Heraclidem, et cæteros Antonii discipulos. Lucius igitur, cum animadverteret fieri non posse ut Ariani superiores essent catholicis, nisi istos monachos in Arianorum sententiam pertraxisset, vi eos cogere aggressus est, quando verbis persuadere non poterat. Sed ne sic quidem voti sui compos factus est:

αὐτῶν, καὶ τοὺς αὐχένας ἐτοίμως ὑποβαλλόντων τοῖς 35
 5 ξίφεσιν, ἢ τῶν ἐν Νικαία δοξάντων ὑπεριδεῖν. Λέ-
 γεται δὲ τότε προσδοκωμένων αὐτοῖς ἐπιθήσεσθαι
 τῶν στρατιωτῶν, διακομισθῆναι τινὰ πρὸς αὐτοὺς ἐκ
 πολλοῦ τὰ ἄρθρα ἀπεσκληρότα, καὶ ἐπὶ ποδῶν στῆ-
 ναι μὴ δυνάμενον. Ἐπεὶ δὲ ἐλαίῳ τοῦτον ἔχρισαν,
 παρεκελεύσαντο, ἐπ' ὀνόματι Χριστοῦ, ὃν Λούκιος 40
 διώκει, ἐξανίστασθαι, καὶ οἴκαδε ἀπιέναι· ἐξαπίνης δὲ
 ὑγιῆς γενόμενος ὁ ἄνθρωπος, ἀναφανδὸν ἀπέδειξε
 παραπλήσια χρῆναι δοξάζειν τούτοις, οἷς καὶ Θεὸς
 αὐτὸς ἀλήθειαν ἐπεψηφίσατο, κατηγορουμένου^m Λου- 45
 κίου, καὶ καλούντων ἐπακούσας καὶ τὸν κάμνοντα ἰα-
 6 σάμενος. Ἄλλ' οὐ παρὰ τοῦτο μετεμελήθησαν οἱ
 τούτοις τοῖς μοναχοῖς ἐπιβουλεύοντες· εἰσότε δὴ νύκ-
 τωρ αὐτοὺς συλλαβόμενοι, διήγαγον εἰς Αἰγυπτίαν

^m Rectius in cod. Fuk. κατη-
 γορουμένου. Et post Λουκίου ap-
 posita est media distinctio seu
 mora. Quam lectionem ac dis-
 tinctionem confirmat Nicepho-
 rus in xi. 27. Sic enim hunc
 Sozomeni locum expressit, οἷς
 καὶ Θεὸς τὴν χάριν ἐπιψηφίζεται τῇ
 κατηγορίᾳ Λουκίου. Quem locum
 ita vertit Langus, quibus Deus
Lucium accusantibus gratiam
sua concederet. Optime Lan-

gus interpretatus est verba So-
 zomeni. Neque enim alius pot-
 est esse sensus horum Sozo-
 meni verborum. Sed Nicepho-
 rus non idem dicit quod Sozo-
 menus. Vult enim dicere, quan-
 tum quidem ex verbis illius
 conjicio, Deum monachis illis
 gratiam sanandi ægri ideo con-
 cessisse, quod Lucium tanquam
 impium accusassent. VALE-
 SIUS. κακηγορουμένου B.

illis mori quoque, si opus esset, paratis, et cervices suas gladiis
 ultro subjicientibus potius, quam ut synodi Nicænæ decreta viola-
 rent. Porro eo ipso tempore quo milites in eos impetum facturi
 erant, quidam ad eos perlatus esse dicitur, cujus artus jamdudum
 ita arefacti erant atque extenuati, ut pedibus insistere non posset.
 Quem cum oleo unxissent, jusserunt ut in nomine Christi quem
 Lucius persequabatur, exurgeret ac domum rediret. Ille autem
 repente sanatus, perspicue demonstravit, illorum doctrinæ assen-
 tiendum esse, penes quos Deus veritatem esse testatus fuisset:
 etiam cum accusatione Lucii invocantes ipsum exaudiens, et
 ægrotum sanitati restituens. Nec idcirco tamen resipuerunt ii
 qui monachis istis insidiabantur: sed noctu eos comprehensos, in

τινὰ νῆσον ὑπὸ λιμνῶν κυκλουμένην. Ὁρῶντες δὲ ταύτην ἄνδρες ἀμύητοι τοῦ Χριστιανῶν δόγματος, 243 καὶ δεισιδαίμονες· καθότι καὶ παλαιοτάτου ναοῦ παρ' αὐτοῖς ὄντος, πολὺ τούτου σέβας εἶχον. Ὡς δὲ κατήσαν ἐνταῦθα^α, φασὶν ἅμα τῇ ἐπιβάσει τῶν ἀνδρῶν, δαίμονι κρατηθεῖσαν τὴν θυγατέρα τοῦ ἱερέως εἰς 5 ἀπάντησιν αὐτοῖς ἐλθεῖν· θεούσης δὲ καὶ βοώσης τῆς κόρης, καταπλαγέντες οἱ τῇδε ἄνθρωποι τῷ αἰσφνιδίῳ καὶ παραδόξῳ τοῦ πράγματος, εἶποντο. Ὡς δὲ πρὸς τῇ νηὶ ἐγένετο^ο, ἣ τοὺς ἱερούς πρεσβύτας ἔφερε, ποτινωμένη καὶ εἰς γῆν^ρ κυλινδουμένη ἰκέτευε 10 καὶ μέγα ἀνέκραγε· Τί δὴ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἦκετε, ὦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ θεράποντες; νησίον γὰρ τοῦτο παλαιὸν ἡμῖν ἐστὶν οἰκητήριον· ὀχλοῦμεν δὲ οὐδενί· πᾶσι δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀγνώτες, αὐτόθι λαυθάνομεν, ταύταις ταῖς λίμναις περικεκλεισμένοι πάντοθεν· εἰ 15 δὲ τοῦτο φίλον ὑμῖν, δέχεσθε τὸ ἡμέτερον κτῆμα, 9 καὶ οἰκεῖον ποιήσατε· ἡμεῖς δὲ ὑπέικομεν. Καὶ ἡ μὲν τοιαύτας ἠφίει φωνάς· ἐπιτιμησάντων δὲ τῷ δαι-

^α ἐντεῦθεν B. Steph. corr. *perveniant* habet Rufinus.

Christ. Scal.

^ρ Ita C. Niceph. ἐπὶ γῆν ce-

^ο ἐγένοντο B. non male, nam *teri*. Tum *καλινδουμένη* B.

quandam Ægypti insulam quæ paludibus undique cincta est, abduxerunt. Incolæ ejus insulæ, religionis Christianæ penitus expertes erant, et dæmonum cultui dediti. Templum enim quod apud ipsos erat vetustissimum, summa religione venerabantur. Eo cum appulissent, fertur filiam sacerdotis quæ a dæmone obsessa erat, illis e nave egredientibus obviam venisse. Quæ cum curreret clamaretque, insulani repentina et improvisa re stupefacti, puellam sequebantur. Postquam vero accessit ad navem quæ sanctos senes vehebat, ejulans et humi provoluta supplicare cœpit, altaque voce clamare: Quid ad nos venistis, o famuli magni Dei? Hæc enim insula nobis vetus domicilium est. Nemini molesti sumus: sed cunctis mortalibus ignoti, hic delitescimus, paludibus istis undique circumclusi. Quod si vobis ita placet, hanc nostram possessionem accipite, et vestro juri vindicate: nos ea cedimus.

μονίῳ τῶν ἀμφὶ Μακάριον, ἡ παῖς ἐσωφρόνησεν^q.
 ἐντεῦθεν^r δὲ ὁ ταύτης πατὴρ σὺν τοῖς οἰκείοις, καὶ ²⁰
 ἡ νῆσος πανδημεὶ εἰς Χριστιανισμὸν μετέβαλλε^s.
 καὶ ἀμελλητὶ^t καθελόντες τὸν παρ' αὐτοῖς ναὸν, εἰς
 10 ἐκκλησίαν μετεσκεύασαν. Ταῦτα δὲ τοῖς ἐν Ἀλε-
 ξανδρείᾳ ἀγγελλόμενα, οὐ μετρίως ἐλύπει τὸν Λού-
 κιον· ἐκινδύνευε γὰρ καὶ παρὰ τῶν ιδίων μισεῖσθαι^u, ²⁵
 ὥς οὐκ ἀνθρώποις, ἀλλὰ αὐτῷ τῷ Θεῷ πόλεμον προ-
 φανῇ καταγγέλλων^x. αὐτίκα τε λάθρα τοὺς ἀμφὶ
 Μακάριον ἐπὶ τὰ ἴδια ἦθη καὶ τὴν ἔρημον ἐπανελθεῖν
 11 προσέταξεν. Ὁ μὲν οὖν Λούκιος ὧδε τὴν Αἴγυπτον ³⁰
 ἐδόνει. Ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, οὐ μόνον^y Διδύμῳ
 τῷ φιλοσόφῳ κατ' ἐκείνο καιροῦ ἀκμάζοντι, ἀλλὰ καὶ
 ἄλλοις ἐλλογίμοις διέπρεπεν· ὧν εἰς τὴν ἀρετὴν
 ἀποβλέπουσα καὶ τῶν αὐτόθι μοναχῶν, ἐναντίως
 εἶχε τοὺς ἀμφὶ Λούκιον. Παρενδοκίμει^z δὲ τοὺς ³⁵

^q Ita B. ἐσωφρόνησεν editt.

^r ἐνταῦθα C.

^s μετέβαλε B.

^t Ita correxi vulgatum ἀμε-
 λητὶ: statim Rufinus.

^u καὶ περὶ τῶν δύο μισ. C.
 Scal.

^x καταγγέλων C. mendose κα-
 ταγγέλων Reading.

^y μόνον C.

^z Mallem scribere παρηνδοκί-
 μει τε etc. ut hæc uno contextu
 scribantur, junganturque cum
 præcedentibus. VALESIIUS.

Et puella quidem hæc vociferabatur. Sed cum Macarius ejusque comites dæmonem objurgassent, puella ad sanam mentem rediit. Quo facto, et pater virginis illius cum omni familia, et universa insula ad Christianam religionem conversa est: et fanum, quod apud ipsos erat, demoliti, in ecclesiam commutarunt. Hæc cum Alexandria nuntiata essent, Lucium non mediocri dolore affecerunt. Verebatur enim ne ipse in suorum odium incurreret, quippe qui non hominibus, sed Deo ipsi bellum indixisset. Statim igitur occulte mandavit, ut qui cum Macario erant, ad suas sedes et in solitudinem reverterentur. Ac Lucius quidem Ægyptum hoc modo perturbavit. Quæ quidem per id tempus non Didymo solum philosopho, qui ea tempestate floruit, sed et aliis doctissimis viris emicabat. Ad istorum igitur virorum, et ad monachorum de quibus dixi virtutem oculos adjiciens ecclesia

Ἀρείου πολλῶ τοῖς πλήθεσι, καὶ διωκομένη ἡ κατ' Αἴγυπτον ἐκκλησία.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

Κατάλογος τῶν τόπων, ἔνθα τὸ δόγμα τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐπρεσβεύετο· καὶ περὶ τῆς τῶν Σκυθῶν πίστεως, καὶ περὶ Βρετανίωνος τοῦ ἡγουμένου τοῦ 40 ἔθνους.

¹ Τοῦτο δὲ τότε συνέβαινε καὶ παρὰ Ὀσροηνοῖς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Καππαδόκαις, οἷά γε^a ξυνωρίδα τινὰ θείαν καὶ λογιωτάτην λαχοῦσι, Βασίλειον τὸν Καισαρείας τῆς παρ' αὐτοῖς ἐπίσκοπον, καὶ Γρηγόριον⁴⁵ τὸν Ναζιανζοῦ. Συρία δὲ καὶ τὰ πέριξ ἔθνη, καὶ μάλιστα ἡ τῶν Ἀντιοχείων πόλις, ἐν ἀταξίαις καὶ ταραχαῖς ἦσαν, πλείονων μὲν ὄντων τῶν τὰ Ἀρείου² φρονούντων, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἐχόντων. Οὐκ ὀλίγων δὲ ὄντων καὶ τῶν ἀπὸ τῆς καθόλου ἐκκλησίας,⁵⁰ οὓς Εὐσταθιανοὺς καὶ Παυλιανοὺς^b ὠνόμαζον, ὧν²⁴⁴ ἡγεῖτο Παυλῖνός τε καὶ Μελέτιος, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν

^a Ita B.C. τε edit.

cifer episcopum Antiochenum

^b Apparet scribendum esse Παυλιανοὺς, a Paulino presbytero partis Eustathii, quem Lu-

ordinaverat. Atque ita legitur apud Niceph. xi. 29. VALESIUS.

Ægypti, Lucio ejusque assecclis repugnabat. Et quanquam persecutionem sustineret, Arianos tamen multitudine longe superabat.

CAPUT XXI.

Enumeratio provinciarum in quibus Nicæna fides prædicabatur : et de Scytharum fide, deque Vetracione ejus gentis episcopo.

Idem quoque tunc temporis apud Osdroenos accidit ; et apud Cappadoces, quippe quibus par quoddam mirabile prorsusque divinum obtigerat, Basilius scilicet primariæ apud ipsos urbis Cæsareæ episcopus, et Gregorius Nazianzi. Syria vero et finitimæ provinciæ, ac præcipue civitas Antiochia, in maxima perturbatione ac tumultu versabantur : cum Ariani quidem numero plures essent et ecclesias obtinerent : catholici tamen haudquaquam pauci essent ; quos Eustathianos et Paulinianos vocabant ; quibus Paulinus præerat ac Meletius, ut supra retulimus. Horum ope

ἔγνωμεν· διὰ δὲ τούτους, ἡ Ἀντιοχέων ἐκκλησία
 πᾶσα κινδυνεύσασα γενέσθαι τῆς Ἀρείου αἱρέσεως,
 μόλις ὑπερέσχεν ἐναντίον τῆς βασιλέως σπουδῆς, καὶ 5
 τῶν ἀμφ' αὐτὸν δυναμένων. Ὡς ἔοικε γάρ, εἰ συνέβη
 ἀνδρείους τὰς ἐκκλησίας ἰθύνειν, οὐ μετεβάλλοντο^c
 3 τῆς προτέρας δόξης τὰ πλήθη. Ἀμέλειτοι καὶ Σκύ-
 θας λόγος διὰ τοιαύτην^d αἰτίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μέναι
 πίστεως. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, πολλὰς μὲν ἔχει καὶ 10
 πόλεις καὶ κώμας, καὶ φρούρια· μητρόπολις δέ ἐστι^e
 Τόμις, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων, παράλιος ἐξ εὐ-
 νύμων εἰσπλέοντι τὸν Εὐξείνου καλούμενον^f πόντον.
 Εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ, τοῦ
 παντὸς ἔθνους ἓνα τὰς ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν· κατὰ 15
 δὴ τὸν παρόντα καιρὸν, ἐπετρόπευε τούτων Βρεττα-
 4 νίων· καὶ Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ἦκεν εἰς Τόμιν. Ἐπεὶ
 δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφίκετο, καὶ ὥς εἰώθει ἔπειθεν
 αὐτὸν κοινωνεῖν τοῖς ἀπὸ τῆς ἐναντίας αἱρέσεως, ἀν-
 δρείως μάλα πρὸς τὸν κρατοῦντα παρρησιασάμενος 20

^c Ita B. μετεβάλλοντο ceteri. sum inducta. B.

^d Ita B. Steph. ταύτην tacite
Genev. Vales.

^f καλούμενον om. B. Steph. in-
seruit Christoph. Curt. Vales.

^e δὲ αὐτῇ, linea in transver-

Antiochensis ecclesia, cum parum abfuisset quin universa Aria-
 nam amplecteretur hæresim, ægre admodum imperatoris conati-
 bus et eorum qui apud imperatorem plurimum poterant, resistere
 valuit. Ubicumque enim a generosis et fortibus viris ecclesiæ
 regebantur, populi, ut verisimile est, priorem sententiam non mu-
 tabant. Certe Scythas hanc ob causam in pristina fide perman-
 sisse narrant. Hæc autem provincia multas urbes et vicos conti-
 net et castella. Metropolim autem habet Tomes, urbem magnam
 et opulentam, ad mare sitam, in sinistro latere ponti Euxini.
 Porro vetus illic consuetudo etiamnum manet, ut totius provinciæ
 ecclesias unus tantum regat episcopus. Per id tempus ecclesiis
 præerat Vetranio, tunc cum imperator Valens ad urbem Tomes
 advenit. Qui cum ecclesiam ejus loci ingressus esset, et ut sole-
 bat suaderet episcopo, ut cum Arianis communicaret, Vetranio
 constanter et libere coram imperatore locutus de doctrina fidei

περὶ τοῦ δόγματος τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων, κατέ-
 λιπεν αὐτὸν, καὶ εἰς ἑτέραν ἦλθεν ἐκκλησίαν· καὶ ὁ
 5 λαὸς ἐπηκολούθησέ. Σχεδὸν δὲ πᾶσα ἡ πόλις συνε-
 ληλύθεισαν, βασιλέα τε^g ὀψόμενοι, καὶ νεώτερον ἔσε- 25
 σθαί τι προσδοκήσαντες· ἀπολειφθεὶς δὲ Οὐάλης
 σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, χαλεπῶς ἤνεγκε τὴν ὕβριν·
 καὶ συλληφθέντα Βρεττανίωνα, εἰς ὑπερορίαν ἄγε-
 6 σθαι προσέταξε. Καὶ οὐκ εἰς μακρὰν αὐτὸς ἐπανά-
 γεσθαι ἐπέτρεψε. Χαλεπαίνοντας γὰρ οἶμαι πρὸς τὴν 30
 φυγὴν τοῦ ἐπισκόπου ἰδὼν τοὺς Σκύθας, ἐδεδίει μή
 τι νεωτερίσωσιν, ἀνδρείους τε ἐπιστάμενος, καὶ τῇ
 θέσει τῶν τόπων ἀναγκαίους τῇ Ῥωμαίων οἰκουμένῃ,
 καὶ τῶν κατὰ τόδε τὸ κλίμα βαρβάρων προβεβλη-
 μένους. Βρεττανίων μὲν οὖν ὧδε κρείττων ἀνεφάνη
 τῆς τοῦ κρατοῦντος σπουδῆς· ἀνὴρ τὰ τε ἄλλα ἀγα- 35
 θὸς, καὶ ἐπὶ ἀρετῇ βίου ἐπίσημος, ὡς καὶ αὐτοὶ Σκῦ-
 7 θαι μαρτυροῦσιν. Ὡς ἐπίπαν δὲ πᾶς κλῆρος ἐπειράθη
 διὰ ταῦτα τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς, πλὴν τῶν πρὸς
 ἑσπέραν τῆς ἀρχομένης τῶν ἐκκλησιῶν· καθότι τῶν 40

g Ita B. τε om. ceteri.

Nicænae, ab eo discessit, et ad aliam ecclesiam se contulit: quem populus quoque secutus est. Universa autem fere civitas confluerat, imperatoris videndi causa, et quia novi quidpiam eventurum credebatur. At Valens una cum suis derelictus contumeliam iniquo animo tulit. Quocirca Vetranionem comprehensum, in exsilium abduci jubet: nec multo post redeundi ei copiam fecit. Nam cum Scythas, ut opinor, ob exsilium episcopi sui indignantes videret, metuere cepit ne quid novarum rerum molirentur. Norat enim eos forti animo præditos esse, et ob situm locorum utiles ac necessarios esse imperio Romano, valli instar objectos finitimis barbaris. Hunc in modum Vetranio conatus principis superavit: vir et in reliquis rebus eximius, et vitæ integritate conspicuus, sicut ipsimet Scythæ testantur. His de causis omnes fere ubique clerici imperatoris iram experti sunt, exceptis Occidentalium partium ecclesiis. In illis enim regionibus regnabat

ἐπέκεινα Ῥωμαίων ἤρχεν Οὐαλεντινιανὸς, ἐπαινέτης
 τε ὦν τοῦ δόγματος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ εὐ-
 λαβῶς εἰς ἄγαν περὶ τὸ θεῖον ἔχων· ὥς μήτε ἐπιτάτ-
 τειν τοῖς ἱερεῦσι μηδὲν, μήτε ἄλλως αἰρεῖσθαι νεωτε- 245
 ρίζειν ἐπὶ χείρονι ἢ ἀμείνονι δοκοῦντι παρὰ^h τοὺς τῆς
 ἐκκλησίας θεσμούς· τάδε γὰρ κρείττω τῆς αὐτοῦ δο-
 κιμασίας ἡγείτο, καίπερ βασιλεὺς ἄριστος γεγονὼς,
 καὶ ἱκανὸς ἄρχειν διὰ τῶν πραγμάτων φανείς. 5

ΚΕΦ. ΚΒ'.

“Οτι κατ’ ἐκείνο καιροῦ κινήντος τοῦ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγου,
 ἐκυρώθη ὁμοούσιον λέγεσθαι πατρί τε καὶ υἱῷ.

1 Ἐν τούτῳ δὲ πάλιν, ἥδη μὲν πρότερον ἀρξαμένη 10
 νῦν δὲ πλέον ἐπιδουσα, ζήτησιςⁱ ἦν, εἰ καὶ τὸ ἅγιον
 Πνεῦμα Πατρί τε καὶ Υἱῷ ὁμοούσιον δοξάζειν προσ-
 ἦκεν. Ἐριστικάι τε περὶ τούτου πολλαὶ διαλέξεις
 οὐχ ἦττον ἢ πρότερον περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου συνέβη- 15
 2 σαν. Κατὰ τοῦτο δὲ ἀλλήλοις συνέφέροντο οἱ τε
 ἀνόμοιον καὶ ὁμοιοῦσιον τὸν υἱὸν εἶναι λέγοντες·

^h παρὰ τὰ καθάπαξ νομοθετη- et editt.
 θέντα Niceph. xi. 30. περὶ codd. ⁱ ἡ ζήτησις tacite Valesius.

Valentinianus, qui et Nicænæ synodi doctrinam sequebatur, et erga
 divinum numen adeo pie erat affectus, ut neque imperaret quid-
 quam sacerdotibus, neque omnino novare aliquid in ecclesiasticis
 sustineret, si quid sibi deterius aut rectius visum fuisset. Has
 enim res, examine ac judicio suo præstantiores esse existimabat,
 quamvis eximius esset imperator, et ad res gerendas, ut experi-
 mento patuit, aptissimus.

CAPUT XXII.

*Quomodo tunc temporis cum de Spiritu sancto mota esset quæstio,
 eum Patri et Filio consubstantialem esse decretum est.*

Eodem tempore rursus mota est quæstio, utrum Spiritus sanctus
 ejusdem cum Patre et Filio substantiæ censendus esset: quæ qui-
 dem quæstio cum jam pridem cœpta fuisset, tunc maximum in-
 crementum acceperat. Multæ igitur hac de re disputationes
 magna contentione factæ, non minus quam antea de Deo Verbo.
 Porro in hac controversia Anomœani, et ii qui Filium Patri si-

ἀμφότεροι γὰρ διακονικὸν, καὶ τρίτον τῇ τάξει καὶ
 τῇ τιμῇ, καὶ τῇ οὐσίᾳ ἄλλοιόν τὸ Πνεῦμα ἰσχυρί-
 ζοντο· ὅσοι δὲ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν υἱὸν ἐδόξα-
 3 ζον, τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος ἐφρόνουν. Οὐκ 20
 ἀγεννῶς δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ συνίσταντο, ἐν μὲν τῇ
 Συρίᾳ Ἀπολινάριος ὁ Λαοδικεύς· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ
 Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος· παρὰ δὲ Καππαδόκαις καὶ
 ταῖς ἀνὰ τὸν Πόντον ἐκκλησίαις, Βασίλειος καὶ Γρη-
 4 γόριος. Ἀνακινουμένης δὲ τῆς τοιαύτης ζητήσεως, 25
 καὶ ὡς εἰκὸς ταῖς φιλονεικίαις ὁσημέραι πλέον ἐπιδι-
 δούσης, μαθὼν ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος, ἔγραψε ταῖς ἀνὰ
 τὴν ἑὴ ἐκκλησίαις, σὺν τοῖς ἀπὸ τῆς δύσεως ἱερεῦσι,
 Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ὁμόδοξον πρεσβεύειν. Τούτου
 δὲ γενομένου, ὡς ἐπικεκριμένοις ἅπαξ παρὰ τῆς Ῥω- 30
 μαίων ἐκκλησίας, ἡσυχίαν ἦγον ἕκαστοι, καὶ τέλος
 ἔχειν ἔδοξεν ἡ τοιαύτη ζήτησις.

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Περὶ τελευτῆς Λιβερίου Ῥώμης, καὶ Δαμάσου καὶ Συρκίου^κ τῶν μετ' αὐτόν· 35
 καὶ ὡς ἐν ἐσπέρᾳ, πᾶσα τὸ ῥθὼν ἐδόξαζε, πλην Μεδιολάνων, καὶ Αὐ-
 ξεντίου τοῦ ταύτης ἀρχιερέως· καὶ περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ συνόδου, ἣτις
 καθεῖλεν Αὐξέντιον, καὶ τοῦ ὅρου ἐν ἔγραψε.

1 Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Λιβερίου τελευτήσαντος, 40

^κ Corrige Οὐρσίκιος et mox ὡς ἡ ἐσπέρα.

milem quoad substantiam asserebant, inter se consenserunt. Utri-
 que enim Spiritum sanctum ministrum esse, ut ordine atque ho-
 nore tertium, et substantia dissimilem asseverabant. Quicumque
 vero Filium Patri consubstantialiorem esse profitebantur, idem quo-
 que sentiebant de Spiritu. Quam doctrinam in Syria quidem
 Apollinaris Laodiceus: in Ægypto autem Athanasius episco-
 pus; in Cappadocia vero et in ecclesiis Ponti, Basilius et Grego-
 rius acerrime tutati sunt. Porro cum hæc quæstio agitaretur, et
 contendendi studio magis magisque in dies cresceret, episcopus
 urbis Romæ, re comperta scripsit ad Orientis ecclesias, ut Trini-
 tatem consubstantialiorem, et honore gloriaque æqualem, una cum
 Occidentalibus episcopis confiterentur. Quo facto, utpote contro-
 versia iudicio Romanæ ecclesiæ terminata, singuli quiescere: eaque
 quæstio finem tandem accepisse videbatur.

ἐπιτρέπεται Δάμασος τὸν Ῥωμαίων θρόνον. Ὑπό-
 ψηφος δὲ ὢν τῇ χειροτονίᾳ καὶ Οὐρσίκιός¹ τις διά-
 κονος, ἀποτυχὼν οὐκ ἤνεγκε· λάθρα δὲ ὑπό τινων
 ἀσήμων ἐπισκόπων χειροτονηθεὶς, διασπᾶν τὸν λαὸν⁴⁵
² ἐσπούδαζε, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐκκλησιάζειν. Μερισθέν-²⁴⁶
 τος δὲ τοῦ πλήθους, οἱ μὲν τοῦτον, οἱ δὲ Δάμασον
 ἐπίσκοπον ἡξίου· καὶ πολλὴ τὸν δῆμον, ὥς εἰκὸς,
 ἕρις εἶχε καὶ στάσις, ὥς μέχρι καὶ τραυμάτων καὶ
 φόνων τὸ κακὸν προελθεῖν, εἰσότε δὴ ὁ τῆς Ῥώμης⁵
 ὑπαρχος πολλοὺς τοῦ δῆμου καὶ τοῦ κλήρου τιμω-
 ρίαις ὑπολαβὼν, ἔπαυσε τὴν Οὐρσικίου ἐπιχείρησιν.
³ Δογμάτων δὲ περί, καθὰ πρότερον, οὔτε Ῥωμαῖοι
 διεφέροντο, οὔτε ἕτεροι τῶν ἀνὰ τὴν δύσιν· ἀλλὰ
 πάντες τὰ δόξαντα τοῖς ἐν Νικαίᾳ συνελθοῦσιν ἐπῆ-¹⁰
 νουν, καὶ Τριάδα ἰσότημόν τε καὶ ἰσοδύναμον ἐδόξα-
⁴ ζον. Πλὴν τῶν ἀμφὶ τὸν Αὐξέντιον· ὃς προεστὼς

¹ Οὐρσίνος Socrat. Οὐρσάκιος editt. Conf. Annott.

CAPUT XXIII.

De morte Liberii episcopi Romani : deque Damaso et Ursino qui post illum fuerunt. Et quod universus Occidens præter Mediolanum et Auxentium ejus episcopum, recte sentiebat. Item de synodo Romana quæ Auxentium deposuit, et de regula quam promulgavit.

Per idem tempus mortuo Liberio, Damasus Romanæ sedis administrationem suscepit. Qua in ordinatione Ursinus quidam diaconus quorundam suffragiis nominatus, cum repulsam passus esset, ferre non potuit : sed clam ab obscuris quibusdam episcopis ordinatus, ecclesiam discerpere, et separatim collectas agere conabatur. Diviso igitur populo, alii quidem istum, alii vero Damasum præferebant episcopum. Hinc, ut verisimile est, ingens contentio ac seditio multitudinis exarsit : adeo ut malum ad vulnera et cædes usque prorumperet. Donec præfectus urbis, multis tum ex plebe, tum ex clero supplicio affectis, Ursini conatum repressit. Quod vero ad doctrinam fidei pertinet, nec Romani, nec ulli alii in Occidentis partibus, tunc temporis, sicut nec antea, inter se dissidebant : sed universi sententiam Nicænæ synodi approbabant, et Trinitatem æqualis honoris ac potentiae venerabantur.

τότε τῆς ἐν Μεδιολάνοις ἐκκλησίας, ἅμα τισὶν ἐπε-
 χείρει νεωτερίζειν, καὶ παρὰ τὴν κοινὴν συνθήκην τῶν
 πρὸς δύσιν ἱερέων, τὸ Ἀρείου δόγμα κρατύνειν, καὶ τὰ
 ἴσα φρονεῖν τοῖς ἀνόμοιον τὸν Υἱὸν^μ καὶ τὸ Πνεῦμα¹⁵
 δοξάζουσι κατὰ τὴν ὕστερον ἐπιγενομένην ζήτησιν.
⁵ Καταμηνυσάντων δὲ τῶν ἀπὸ τῆς Γαλλίας καὶ Βενε-
 τίας, καὶ παρ' ἐτέρων τινων ταῦτα σπουδάζεσθαι παρ'
 αὐτοῖς, οὐ πολλῶ ὕστερον συνελθόντες εἰς Ῥώμην
 ἐπίσκοποι πολλῶν ἐθνῶν, ἐψηφίσαντο τῆς αὐτῶν²⁰
 κοινωνίας ἀλλότριον εἶναι Αὐξέντιον, καὶ τοὺς ὁμοίως
 αὐτῶ δοξάζοντας· βεβαίαν δὲ μένειν τὴν παραδοθεῖ-
 σαν πίστιν παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· τῶν ἐν
 Ἀριμίνῳ^ν δοξάντων ὑπεναντίων ταύτης, ἀκύρων ὄν-
 των, ὡς μήτε τοῦ^ο Ῥωμαίων ἐπισκόπου, μήτε τῶν²⁵
 ἄλλων συνθεμένων αὐτοῖς· καὶ ὡς πολλῶν τῶν αὐτόθι
 συνελθόντων ἀπαρεσθέντων τοῖς τότε παρ' αὐτῶν
⁶ δεδογμένοις. Ταῦτα δὲ οὕτω^ρ γενέσθαι καὶ δόξα,
 μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐπιστολὴ Δαμάσου τοῦ Ῥωμαίων

^μ τὸν υἱὸν om. B. Steph. Genév.
 inseruit Christ. [Vulc. at Scal.
 tantum τὸν, mendose ;] Vales.

^ν Ἀριμίνῳ B.

^ο Ita B. τοῦ om. Steph. τοῦ
 τῶν Christoph. Vales. Conf.
 τῆς Ῥωμαίων infra.

^ρ οὕτως B.

Excepto duntaxat Auxentio ; qui tunc Mediolanensi præsiciens ecclesiæ cum paucis quibusdam res novas moliebatur, et contra communem consensum Occidentalium episcoporum, Arii opinionem stabilire, et cum iis qui Filium et Spiritum sanctum, juxta controversiam recens exortam, Patri dissimilem esse sensebant, [censebant] consentire nitebatur. Sed cum episcopi Galliæ et Venetiæ idem quoque tentari a quibusdam aliis retulissent, brevi post tempore episcopi ex multis provinciis Romam convenientes, Auxentium eosque qui idem cum illo sentirent, alienos esse a communione sua decreverunt : utque fides quæ a concilio Nicæno tradita erat, firma ac stabilis permaneret ; infirmatis iis quæ in Ariminensi synodo contra illam fidem decreta erant, eo quod nec Romanus episcopus, nec alii gestis illis consensissent, multique etiam ex iis qui huic synodo interfuerant, decreta ejus improbavissent. Hæc porro ita gesta constitutaque esse testatur

ἐπισκόπου, καὶ τῶν ἅμα αὐτῷ τότε συνελθόντων, 30
πρὸς τοὺς Ἰλλυριῶν ἐπισκόπους γραφεῖσα. Ἐχει
δὲ ὧδε.

7 Οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων εἰς τὸ ἱερὸν συνέδριον
συνελθόντες^q, τοῖς ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ^r καθεστῶσιν ἐπι-
σκόποις, Δάμασος, καὶ Οὐαλέριος, καὶ οἱ λοιποὶ, τοῖς
ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν^s. 35

8 Πιστεύομεν τὴν ἀγίαν πίστιν ἡμῶν^t, τὴν ἐν τῇ διδα-
σκαλίᾳ τῶν ἀποστόλων θεμελιωθεῖσαν, ταύτην κατέχειν, 247
καὶ ταύτην τῷ λαῷ ὑφηγεῖσθαι· ἥτις ἀπὸ τῶν ὀρισθέντων
παρὰ τῶν πατέρων, οὐδενὶ λόγῳ διαφωνεῖ. Οὐδὲ γὰρ ἄλ-
λως ἀρμόζει διανοεῖσθαι τοὺς τοῦ^u Θεοῦ ἱερεῖς, ὑφ' ὧν

^q συνελθόντες συνέδριον Δάμασος
καὶ Οὐαλεριανὸς, καὶ οἱ λοιποὶ, τοῖς
ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν Theo-
doret.

^r Ἰλλυριῷ B.

^s ἐν Θεῷ χ. Thdrt.

^t ἡμῶν om. Steph. inser. Christ.
Vales. ἡμῶν ἐν τῇ Thdrt.

^u οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἀρμόζει δια-
νοεῖσθαι τοὺς τοῦ om. Thdrt.

epistola Damasi, quam ille una cum episcopis qui tunc Romam convenerant, scripsit ad episcopos Illyrici. Sic autem habet.

Episcopi ad sacrum concilium Romæ congregati, episcopis in Illyrico constitutis, Damasus, Valerius et reliqui, dilectis fratribus in Domino salutem.

Credimus vos sacro-sanctam fidem nostram, quæ super doctrina apostolorum fundata est, retinere, eamque populo prædicare: quæ a patrum decretis nulla ratione dissentit. Neque enim decet aliter sentire sacerdotes Dei, a quibus etiam sapientes erudiri debent.

[E Mansi Collect. Concil. t. iii. col. 459.]

Excerptum synodi habitæ Romæ episcoporum xciii. ex rescripto imperiali.

Damasus, Valerianus, Vitalianus, Aufidius, Pacianus, Victor, Priscus, Innocentius, Abundius, Theudulus, et ceteri, qui ad audiendam causam Auxentii, exponendamque fidem in urbe Roma convenerunt, episcopis catholicis per Orientem constitutis in Domino salutem.

Confidimus quidem sanctitatem vestram apostolorum instructione fundatam, eam tenere fidem, eamque plebibus intimare, quæ a majorum institutis nulla ratione dissentiat. Neque enim aliter Dei sentire convenit sacerdotes, quorum pars est ceteros erudire.

9 δίκαιόν ἐστι τοὺς σοφοὺς παιδεύεσθαι. Ἀλλὰ δι' ἀναφο- 5
 ρᾶς τῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βενετίᾳ ἀδελφῶν, ἔγνωμέν τινας
 αἵρεσιν σπουδάζειν. Ὅπερ κακὸν οὐ μόνον παραφυλάτ-
 τεσθαι ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀπειρία
 τινῶν ἢ ἀπλότητι^κ οἰκείαις ἐρμηνείαις ἀνθίσταντο· ἀπὸ
 οὖν τῶν διαφόρους διδασκαλίας διανοουμένων μὴ παρολι- 10
 σθαίνειν, ἀλλὰ μᾶλλον^γ τῶν πατέρων ἡμῶν κατέχειν τὴν
 γνώμην, ὅσάκις ἂν διαφόροις βουλαῖς περιφέρονται^ζ. Τοι-
 γαροῦν Αὐξέντιον τὸν Μεδιολάνων^α ἐξαιρέτως ἐν τούτῳ
 10 τῷ πράγματι κατακεκρίσθαι προγέγραπται. Δίκαιον οὖν
 ἐστὶ, πάντας τοὺς ἐν τῷ Ῥωμαίων κόσμῳ διδασκάλους 15
 ὁμοφρονεῖν^β, καὶ μὴ διαφόροις διδασκαλίαις τὴν πίστιν
 μιαίνειν· καὶ γὰρ ἡνίκα πρῶτον ἡ κακία τῶν αἵρετικῶν

^κ ἀπλότητι τῶν σκαιαῖς κεχη-
 μένων ἐρμηνείαις γέγονεν ἀνθίστα-
 σθαι ἀπὸ τοῦ νῦν διαφόροις διδα-
 σκαλίαις διανοουμένους μὴ πάλιν
 ὀλισθαίνειν Thdrt. εἰκαίαις ἐρμη-
 νείαις ἀνθίστανται cod. Fuk. Vid.
 Annott.

^γ Ita B. Niceph. Thdrt. καὶ
 μᾶλλον editt.

^ζ διάφοροι βουλαὶ ταῖς ἀκοαῖς
 αὐτῶν ἐπεισφέρονται Thdrt.

^α Μεδιολάνων Thdrt.

^β διδασκάλους τοῦ νόμου τὰ περὶ
 τοῦ νόμου φρονεῖν Thdrt.

Verum fratrum ex Gallia et Venetia relatione didicimus, nonnul-
 los hæresim inducere studere. Quod malum non solum præcavere
 debent episcopi, sed quæcumque seu per imperitiam, seu per sim-
 plicitatem quorundam, veris ac propriis interpretationibus adver-
 santur: nec ab illis qui diversa dogmata comminiscuntur, abripi
 in errorem, sed potius patrum nostrorum decreta retinere, quoties
 illi variis consiliis temere circumferuntur. Quapropter Auxentium
 Mediolanensem præcipue in hoc negotio damnatum esse perscri-
 bunt. Æquum igitur est, ut omnes in orbe Romano ecclesiarum
 doctores inter se consentiant, nec discrepantibus doctrinis fidem

Sed Gallorum atque Venetensium fratrum relatione comperimus,
 nonnullos non hæresis studio; neque enim hoc tantum mali ca-
 dere in Dei antistites potest; sed inscitia vel ex simplicitate qua-
 dam sævis [scævīs] interpretationibus æstuantes, non satis dispi-
 cere, quæ magis patrum nostrorum sit tenenda sententia, cum
 diversa consilia eorum auribus ingerantur. Denique Auxentium
 Mediolanensem hac præcipue causa damnatum esse perscribunt.
 Par est igitur universos magistros legis per orbem Romanum
 paria de lege sentire, nec diversis magisteriis fidem dominicam
 violare. Nam cum dudum hæreticorum virus, ut nunc iterum

ἀκμάζειν ἤρξατο, ὥς καὶ νῦν μάλιστα, ὅπερ ἀπείη, τῶν
 Ἀρειανῶν ἢ βλασφημία, οἱ πατέρες ἡμῶν τριακόσιοι δέκα
 καὶ ὀκτὼ ἐπίλεκτοι, ἐν Νικαίᾳ γενομένου^d σκέμματος, 20
 τοῦτο τὸ τεῖχος ὑπεναντίον τῶν ὅπλων τοῦ διαβόλου
 ὤρισαν, καὶ ταύτῃ τῇ ἀντιδότῳ τὰ θανάσιμα φάρμακα
 ἀπέωσαντο· ὥστε τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, μιᾶς θεότη-
 τος, μιᾶς ἀρετῆς, καὶ ἐνὸς χρήματος πιστεύεσθαι· χρὴ δὲ^e
 τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως^f καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πιστεῦειν^g. 25
 Τὸν δὲ ἄλλως φρονούντα, ἀλλότριον εἶναι τῆς ἡμετέρας
 11 κοινωνίας ἐκρίναμεν^h. Ὅνπερ σωτηριώδη ὅρον, καὶ τὴν
 προσκυνητὴν σκέψινⁱ τινὲς μιᾶναι ἠθέλησαν. Ἀλλὰ ἐν
 αὐτῇ τῇ ἀρχῇ, ἀπ' αὐτῶν τούτων οἱ τινες τοῦτο^k ἐν Ἀρι- 30

^c μάλιστα ὑφέρπει τῶν Thdrt.

^d ὀκτὼ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἐκ τῆς
 Ῥωμαίων ἀγιοτάτης ἐπίλεκτοι εἰς
 Νίκαιαν γενομένου τοῦ Thdrt.

^e ἀρετῆς, μίας δυνάμεως, καὶ ἐνὸς
 χαρακτήρος πιστεύεσθαι χρὴ, καὶ
 Thdrt.

^f ὑποστάσεως καὶ οὐσίας Thdrt.

^g πιστεῦειν om. Thdrt.

^h κρίναντες Thdrt.

ⁱ σκέψιν διαφθεῖραι μετὰ ταῦτα

ἄλλαις σκέψεσι τινὲς καὶ Thdrt.

^k τοῦτο om. Thdrt.

contaminent. Nam cum hæreticorum improbitas vigere primum cœpisset, quemadmodum nunc, quod quidem Deus avertat, Ariano- rum viget blasphemia; patres nostri trecenti decem et octo selecti, habito apud Nicæam tractatu, adversus arma diaboli hunc murum erexerunt, et hac antidoto letalia venena repulerunt: ut Pater et Filius, unius divinitatis, unius virtutis, uniusque figuræ esse crederentur. Spiritum autem sanctum ejusdem quoque esse sub- stantiæ credere debemus. Eum vero qui aliter sentiat, a com- munione nostra alienum esse decrevimus. Quam salutarem regu- lam et adorandam sanctionem, nonnulli violare conati sunt. Verum in ipso statim exordio, ab iis ipsis qui Arimini istud innovare aut

cœpit obrepere, ac præcipue Arianorum blasphemia, pullulare cœ- pisset, majores nostri cccxviii episcopi, atque ex urbe sanctissimi episcopi urbis Romæ directi apud Nicæam confecto concilio hunc murum adversus arma diabolica statuerunt, atque hoc antidoto mortalia pocula propulsarunt, ut Patrem, Filium, Spiritumque sanctum unius deitatis, unius virtutis, unius figuræ, unius credere oporteret substantiæ; contra sentientem alienum a nostro consor- tio judicantes. Quam definitionem salutarem postea aliis tracta- tibus quidam pervertere et violare tentaverunt. Sed et in ipso exordio ab iisdem ipsis, qui hoc apud Ariminum retractare coge-

μίνω¹ ἀνανεώσασθαι^m, ἢ ψηλαφήσαι ἡναγκάζοντο, μέχρι
τούτου διωρθώθη ὡς ὁμολογεῖν αὐτοὺς ἑτέρα τινιⁿ δια-
λέξει ὑφηρηπᾶσθαι^o, ὅτι οὐκ ἐνενόησαν^p τῇ τῶν πατέρων
¹² γνῶμῃ τῇ ἐν Νικαίᾳ ἀρεσάσῃ ἐναντίον εἶναι. Οὐδὲ γὰρ
πρόκριμά τι ἡδυνήθη γενέσθαι ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν ³⁵
Ἀριμίνω^q συναχθέντων, ὁπότε συνέστηκε, μήτε τοῦ Ῥω-
μαίων ἐπισκόπου, οὗ πρὸ πάντων ἔδει τὴν γνώμην ἐκδέξα-
σθαι^r, οὔτε Βικεντίου^s, ὃς ἐπὶ τοσοῦτοις ἔτεσι τὴν ἐπι-
σκοπὴν ἀσπίλως^t ἐφύλαξεν, οὔτε τῶν ἄλλων τοῖς τοιούτοις
συγκαταθεμένων· ὁπότε μάλιστα^u, καθὼς προειρήκαμεν, ⁴⁰
αὐτοὶ οὗτοι οἳ τινες κατὰ συσκευὴν ὑποκλίνεσθαι ἔδοξαν,
οὗτοι^x καλλίονι γνῶμῃ χρησάμενοι, ἀπαρέσκειν αὐτοῖς
¹³ ταῦτα ἐμαρτύραντο. Συνορᾷ οὖν ἡ ὑμετέρα καθαρότης,
ταύτην μόνην τὴν πίστιν, ἢ ἐν Νικαίᾳ κατὰ τὴν αὐθεν-

¹ Ἀριμίνω B. Niceph.

^m ἀνανεῶσαι Thdrt.

ⁿ τινὶ om. Thdrt.

^o Ita C. Thdrt. ὑφαρπάσαι Ni-
ceph. ὑφαρπᾶσθαι ceteri.

^p Ita C. Thdrt. ἐνόησαν ceteri.

^q Ἀριμίνω B. Niceph.

^r ἐκδείξασθαι B. Niceph.

^s Οὐϊκεντίου Thdrt.

^t ἀσύλως ἐφ. Niceph.

^u καὶ μάλιστα Thdrt.

^x οἱ αὐτοὶ Thdrt.

attentare coacti fuerant, eo usque emendatum est, ut confessi sint
se alia quadam disputatione deceptos esse, quam sententiæ a Ni-
cænis patribus promulgatæ contrariam esse minime advertissent.
Neque enim præjudicium ullum afferri potuit ex numero eorum
qui Arimini convenere: quandoquidem [*plura desunt in interpre-
tatione Valesiand*] uti supra diximus, illi ipsi qui per fraudem cedere
aliquantulum visi sunt, postea meliore judicio usi, ea sibi displi-
cere testati sunt. Perspicit igitur sinceritas vestra, hanc solam
fidem quæ juxta auctoritatem apostolorum in urbe Nicæna fundata

bantur, emendatum hactenus est, ut subreptum sibi alia disputa-
tione faterentur, idcirco quod non intellexissent patrum sententiam
apud Nicæam formatam esse contrariam. Neque enim præjudi-
cium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum
convenerunt: cum constet, neque Romanum episcopum, cujus
ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vincentium, qui tot
annos sacerdotium inlibate servavit, neque alios hujusmodi sta-
tutis consensum aliquem commodasse: cum præsertim, ut dixi-
mus, iidem ipsi qui per impressionem succubuisse videbantur,
iidem consilio meliore displicere sibi fuerint protestati. Unde ad-
vertit sinceritas vestra, hanc solam fidem, quæ apud Nicæam

τίαν τῶν ἀποστόλων ἐθεμελιώθη, διηνεκεῖ βεβαιότητι καθ- 45
 εκτέον^γ εἶναι, καὶ μεθ' ἡμῶν τοὺς ἀνατολικοὺς οἳ τινες
 ἐαυτοὺς τῆς καθολικῆς εἶναι^z ἐπιγινώσκουσι, τοὺς δὲ^a δυτι- 248
 14 κούς καυχᾶσθαι. Πιστεύομεν δὲ οὐκ εἰς μακρὰν τοὺς ἄλλα
 νοοῦντας^b, αὐτῇ τῇ ἐπιχειρήσει ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας
 χωρισθήσεσθαι^c αὐτῶν τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα· ὥστε 5
 τοὺς λαοὺς αὐτῶν τῆς πλάνης^d ἐλευθερωθέντας, ἀναπνεύ-
 σαι. Οὐδενὶ γὰρ τρόπῳ διορθῶσαι^e δυνήσονται τὴν πλά-
 νην τῶν ὄχλων, ὅποτε αὐτοὶ ὑπὸ τῆς πλάνης κατέχονται.
 15 Συμφωνεῖτω^f οὖν μετὰ πάντων τῶν τοῦ Θεοῦ ἱερέων, καὶ
 τῆς ἡμετέρας τιμιότητος ἢ γνώμῃ, ἐν ἣ ἡμᾶς ἀγίους καὶ 10
 βεβαίους^g πιστεύομεν^h. Ὅτι δὲ οὕτως ἡμεῖς μεθ' ἡμῶνⁱ

^γ καθεκτέαν Thdrt.

^z εἶναι om. Thdrt.

^a τοὺς τε emendare voluit
 Vales.

^b νοσοῦντας Thdrt.

^c χωρισθήσεσθαι καὶ περιαιρε-
 θήσεσθαι ἀπ' Thdrt.; quod præ-
 tulit Vales.

^d Ita tacite Vales. αὐτῶν om.

Steph. τῆς πλάνης αὐτῶν B. Christ.
 Thdrt.

^e διορθοῦσθαι Thdrt.

^f συμφωνεῖται B. Tum τοίνυν
 Thdrt.

^g παγίους καὶ βεβαίους εἶναι
 Thdrt.; quod prætulit Vales.

^h πιστεύομεν. οὕτω καὶ Thdrt.

ⁱ Mendum est in Latino ex-

est, perpetua firmitate retinendam esse: eaque gloriari nobiscum tum Orientales qui se catholicos esse profitentur, tum Occidentales. Credimus autem, futurum brevi, ut qui alia sentiunt, a nostra communione separentur, ablato ipsis episcoporum nomine: ita ut populi ab errore ipsorum liberati respirare possint. Nullo enim modo errorem multitudinis corrigere poterunt, cum ipsi errore implicentur. Vestrae igitur reverentiae iudicium cum omnium sacerdotum iudicio consentiat: in qua fide vos stabiles et firmos manere confidimus. Nos vero ita vobiscum credere oportere, mutuis caritatis vestrae literis ad nos datis ostendite.

apostolorum auctoritate fundata est, perpetua firmitate esse retinendam: hac nobiscum orientales, qui se catholicos recognoscunt, occidentalesque gloriari. Non longe autem fieri posse credimus, ut qui secus sentiunt, licet hoc ipso conatu a nostra communione exui possint, plebesque eorum erroribus liberatae respirant. Quemadmodum enim poterunt corrigere errata populum, si ipsos error obsederit? Concinet ergo cum omnibus Dei sacerdotibus et vestrae sententia caritatis: in quo vos fixos atque firmatos ut bene credimus, ita etiam nos vobiscum recte sentire debemus reciprocis sanctitatis vestrae literis approbare. [Ego Sabinus diaconus Mediolanensis legatus de authentico dedi.]

πιστεῦειν ὀφείλομεν, τοῖς ἀμοιβαίοις τῆς ὑμετέρας ἀγά-
πης ἐπιδείξασθαι^k.

ΚΕΦ. ΚΔ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου, ὅπως εἰς ἀρχιερέα προεβλήθη, καὶ εὐσεβεῖν 15
τοὺς λαοὺς ἀνέπεισεν· ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν Φρυγίᾳ Ναυατιανῶν, καὶ
τοῦ Πάσχα.

1 Οἱ μὲν οὖν πρὸς δύσιν ἱερεῖς ὧδε φθάσαντες τοὺς
παρ' αὐτοῖς νεωτερίζοντας, ἐπιμελῶς ἐφύλαττον τὴν
ἀρχῇθεν παραδοθεῖσαν αὐτοῖς πίστιν· ὥς κομιδῇ 20
ὀλίγους ἐνθάδε ἑτεροδόξους γενέσθαι, καὶ σχεδὸν μό-
2 νους τοὺς ἀμφὶ τὸν Αὐξέντιον. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ
καὶ οὗτος ἐκποδὼν ἐγένετο· τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ,
ἐστασίαζε τὸ πλῆθος, οὐ¹ τὸν αὐτὸν αἰρούμενοι τὴν
Μεδιολάνων ἐκκλησίαν ἐπισκοπεῖν· καὶ ἡ πόλις ἐκιν- 25
δύνευεν. Ἐκαστοι γὰρ ἀποτυχόντες, ἡπείλουν ποιεῖν

emplari hujus epistolæ, quod
Græcum interpretem fefellit:
sed neque a Luca Holstenio
animadversum est. Sic enim
habet Latinum exemplar: *In qua
vos fixos atque firmatos ut bene
credimus, ita etiam nos vobiscum
recte sentire debemus reciprocis
sanctitatis vestræ litteris appro-
bare.* In quibus verbis nullus
omnino sensus est. Nos vero
ope ac subsidio criticæ nostræ,
locum ita sanandum esse affir-

mamus: *Ita etiam vos nobiscum
recte sentire, debetis reciprocis
sanctitatis vestræ litteris appro-
bare.* Jam clarus et manifestus
est sensus. Nec erit, ut opinor,
quisquam, qui non fateatur hunc
locum ita a Damaso scriptum
fuisse. VALESIIUS.

^k Ita B. Niceph. ἀγάπης εὐ-
φράνατε ἡμᾶς. Ἐρρωσθε ἀδελφοὶ
τιμιώτατοι Thdr. ἐπιδείξασθαι
editt.

¹ καὶ τὸν J.

CAPUT XXIV.

*De Sancto Ambrosio, qua ratione ad episcopatum promotus sit, et
populos pie sentire docuerit. Item de Novatianis in Phrygia, et
de die Paschæ.*

Hoc modo Occidentales episcopi, cum eos qui rebus novis apud
ipsos studebant prævenissent, fidem sibi ab initio traditam studiose
conservarunt. Adeo ut pauci admodum in illis partibus novæ
doctrinæ sectatores fuerint, ac solus fere cum suis Auxentius.
Quo quidem mortuo, ingens populi seditio exorta est, cum non
eundem omnes Mediolanensis ecclesiæ antistitem eligerent: tota-
que civitas in gravissimum periculum adducta est. Nam qui re-

ἃ φιλεῖ γίνεσθαι ἐν ταῖς τοιαύταις ταραχαῖς. Δείσας
 δὲ τὴν τοῦ δήμου κίνησιν Ἀμβρόσιος, ὁ τότε τοῦ
 ἔθνους ἡγούμενος, ἐλθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συνεβού-
 λευε παύεσθαι τῆς ἔριδος, νόμων ὑπομιμνήσκων, ὁμο- 30
 νοίας τε καὶ τῶν ἀπὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν. Οὕτω δὲ
 αὐτοῦ παυσαμένου περὶ τούτων δημηγορεῖν, ἐξαπίνης
 πάντες ἀφέμενοι τῆς πρὸς ἀλλήλους ὀργῆς, ἐπ' αὐτὸν
 τὸν σύμβουλον τῆς ὁμονομίας ἄγουσι τὴν τῆς ἐπι-
 σκοπῆς ψῆφον· καὶ βαπτίζεσθαι παρεκελεύοντο· ἔτι 35
 γὰρ ἀμύητος ἦν· καὶ τὴν ἱερωσύνην παραλαμβάνειν 249
 ἐδέοντο. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν παρηγείτο, καὶ ἀνεβάλλετο^m,
 καὶ ἀτεχνῶς τὸ πρᾶγμα ἀπέφευγεν, ὁ δὲ δῆμος ἐπέ-
 κειτο, καὶ τῆς ἔριδος οὐκ ἄλλως ἀνήσειν ἰσχυρίζετο,
 μηνύεται τάδε ταῖς ἐν τοῖς βασιλείοις ἀρχαῖς. Ἄμα 5
 δὲ τῇ περὶ τούτων ἀγγελίᾳ, λέγεται Οὐαλεντινιανὸς
 ὁ βασιλεὺς εὐξασθαι, καὶ φάναι χάρινⁿ ὁμολογεῖν τῷ
 Θεῷ, ὥς ἱεράσθαι ἐπιλεγομένῳ, οὗ^o αὐτὸς ἄρχειν προ-
 βάλλεται. Μαθὼν δὲ τὴν τοῦ πλήθους ἔνστασιν, καὶ

^m In cod. Fuk. ἀπεμάχετο.
 Quod certe magis placet, licet
 Nicephorus vulgatam lectionem
 confirmet. VALESIIUS.

ⁿ Ita B. Steph. Genev. χάριν
 φάναι Vales.
^o ὃν Christ.

pulsam passi fuerant, ea se facturos quæ in huiusmodi perturba-
 tionibus fieri solent, singuli minabantur. Ambrosius igitur qui
 tunc provinciæ rector erat, tumultum populi veritus, cum ad ec-
 clesiam venisset, suadere cœpit ut a contentione desisterent, leges
 illis in memoriam revocans, et concordiam pacisque bona eis ob
 oculos proponens. Vix ille finem dicendi fecerat, cum repente
 omnes abjecto mutæ contentionis studio, ipsi concordiae suasori
 episcopatum communibus suffragiis deferunt, hortantes ut sacrum
 baptismum susciperet: nondum enim erat initiatus: rogantesque
 ut sacerdotii onus subiret. Sed cum ille quidem recusaret ac re-
 luctaretur, prorsusque sacerdotium refugeret: populus vero in-
 staret, nec alia conditione quieturum se affirmaret, res ad proceres
 palatii refertur. Imperator autem Valentinianus eo nuntio accepto.
 Deum precatus esse dicitur, eique gratias egisse, quod eos ad sa-
 cerdotii munus obeundum eligeret, quos ipse regendis provinciis

τὴν^ο Ἀμβροσίου παραίτησιν, συνέβαλεν ἐπὶ ὁμονοίᾳ¹⁰
 τῆς ἐν Μεδιολάνῳ ἐκκλησίας ταῦτα βραβεύειν τὸν
 Θεόν· καὶ τὴν ταχίστην αὐτὸν χειροτονεῖσθαι προσ-
⁵έταξεν. Ἄμα δὲ ἐμνήθη καὶ τὴν χειροτονίαν^ρ παρ-
 έλαβεν, ὁμοφρονεῖν πέπεικε περὶ τὰ θεῖα τὴν ὑπ' αὐτὸν
 ἐκκλησίαν, ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ διχονοία καμοῦσαν ἐκ¹⁵
 τῆς προστασίας Αὐξεντίου. Ἄλλ' οἷος μὲν Ἀμβρό-
 σιος οὗτος μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐγένετο, καὶ ὡς ἀν-
 δρείως καὶ μάλα θείως τὴν ἱερωσύνην διήνυσεν, ἐν
⁶τοῖς ἐξῆς κατὰ χώραν λελέξεται. Περὶ δὲ τοῦτον
 τὸν χρόνον οἱ ἀμφὶ τὴν Φρυγίαν Ναυατιανοὶ, παρὰ²⁰
 τὸ πρότερον εἰωθὸς, ἤρξαντο μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὴν
 τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ἐπιτελεῖν. Νανάτος μὲν γὰρ ὃς
 ἀρχηγὸς ἐγένετο τῆς αἵρέσεως, τοὺς μεταμελουμένους
 ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν εἰς κοινωνίαν οὐ προσίετο· καὶ
 τοῦτο μόνον ἐκαινοτόμει· παραπλησίως δὲ τῇ Ῥω-²⁵
 μαίων ἐκκλησίᾳ μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν διετέ-
 λεσεν αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ταύτην ἄγοντες
⁷τὴν ἑορτήν. Εἰσότε δὲ ἐπὶ ταύτης τῆς ἡγεμονίας,

^ο καὶ τοῦ Ἀμβρ. B. Steph. Ge- tacite Vales.
 nev. καὶ τὴν Ἀμβρ. Niceph. et ^ρ ἱερωσύνην παρέλ. Christ. Scal.

præfecisset. Cumque populi pertinax studium, et Ambrosii detrectationem didicisset; ad conciliandam Mediolanensis ecclesiæ concordiam Deum hæc ita disponere conjecit, eumque quamprimum episcopum ordinari jussit. Qui cum baptismum ac sacerdotium simul suscepisset, statim ecclesiam suam, quæ ob administrationem Auxentii diuturno discidio laboraverat, ad concordem de Deo sententiam reduxit. Verum qualem se Ambrosius iste post ordinationem præstiterit, et quam constanter ac pie sacerdotium administraverit, infra suo loco dicturi sumus. Per idem tempus Novatiani qui in Phrygia degunt, contra veterum morem Pascha una cum Judæis celebrare cœperunt. Nam Novatus qui ejus sectæ auctor fuit, pœnitentes quidem ad communionem minime admisit: idque solum ab illo innovatum est. Cæterum tam ipse, quam successores ejus, non aliter quam ecclesia Romana, post æquinocmium vernum festum Paschæ diem perpetuo celebra-

τινὲς τῶν ἀνὰ τὴν Φρυγίαν Ναυατιανῶν ἐπισκόπων ³⁰
 συνελθόντες ἐν Παζουκώμῃ^q, χωρίον δὲ αὕτη Φρυγῶν,
 ὅθεν Σαγγαρίου τοῦ ποταμοῦ αἱ πηγαὶ ῥέουσιν· ὥς
 οὐδὲ ταύτῃ κοινωνεῖν ἀξιοῦντες τοῖς ἐτέρως αὐτοῖς
 δοξάζουσιν, ἴδιον ἔθεντο νόμον· ὥστε τὴν τῶν Ἀζύ-
 μων ἐπιτηρεῖν ἐορτὴν, καὶ σὺν τοῖς Ἰουδαίοις τὸ ³⁵
⁸ Πάσχα ἐπιτελεῖν. Οὐκ ἐκοινωνεῖ δὲ ταύτῃ τῇ συνόδῳ,
 οὔτε Ἀγέλιος ὁ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ναυατια-
 νῶν ἐπίσκοπος, οὔτε ὁ Νικαίας, ἢ ὁ Νικομηδείας, ἢ ὁ
 Κοτυαείου^s. πόλις δὲ αὕτη Φρυγίας οὐκ ἄσημος· οὐς
 δὴ κυρίους καὶ κολοφῶνας, ὥς εἰπεῖν, οἱ Ναυατιανοὶ ⁴⁰
 νομίζουσι τῶν περὶ τὴν οἰκίαν αἵρεσιν καὶ τὰς αὐτῶν
⁹ ἐκκλησίας πραττομένων. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς αἰτίας,
 ὅπως καὶ οὗτοι εἰς διαφορὰν κατέστησαν, καὶ σφᾶς αὐ-
 τοὺς διατεμόντες χωρὶς ἐκκλησίαζον, κατὰ καιρὸν ἐρῶ.

^q Apud Socratem et Nicephorum Pazi vicus hic dicitur, situs in Phrygia ad Sangarium amnem. Sed non possum as-
 sentiri Baronio, qui hunc Pazi vicum confundit cum Pepuza. Porro *συνελθόντες* hoc loco restitui ex codice Fuketiano. VALESIIUS. Παζουκώμη infra, vii. 18, ubi ad hunc locum respici-

tur. Πάζω κώμη Socrates. *Pazo vico* Vers. Lat. Nicephori. Γάζου codd. et editt. ἐλθόντες Steph. Genev.

^r δὲ τοῦτο C.

^s Rectius cod. Fuk. Κοτυαείου. VALESIIUS. Vid. Annot. Κοτυλείου Steph. Genev. Κοιτυαίου B. *Cotyæi* Vers. Lat. Nicephori.

runt. Tandem vero circa hæc tempora, quidam per Phrygiam episcopi Novatianorum, congregati in Pazi vico, qui locus est in Phrygia, unde Sangarii fluminis fontes erumpunt; cum ne hac quidem in parte cum iis a quibus dissentiebant communicare vel-
 lent, peculiarem regulam constituerunt, ut Azymorum festum in posterum observarent, et cum Judæis Pascha celebrarent. Verum huic synodo neque Agelius interfuit, qui Novatianorum episcopus erat Constantinopoli; neque is qui Nicææ, nec qui Nicomediæ, nec qui Cotuaii episcopatum gerebant: est autem Cotuaium, Phrygiæ urbs non ignobilis. Quos tamen Novatiani velut arbitros ac moderatores habent eorum quæ in ecclesia et in secta ipsorum geruntur. Qualiter vero etiam isti hanc ob causam inter se dissenserint, seque ipsos a reliquis præcidentes, separatim collectas celebraverint, dicam suo tempore.

3

ΚΕΦ. ΚΕ'.

250

Περὶ τῶν Ἀπολιναρίων, τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ· καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Βιταλιανοῦ· καὶ ἐκ ποίας αἵρέσεως κινήθentes, εἰς αἵρέσεις ἐξέκλιναν.

- 1 Ἐν τούτῳ δὲ εἰς τὸ προφανὲς προΐστατο Ἀπολι- 5
νάριος τῆς ἀπ' αὐτοῦ ὀνομαζομένης αἵρέσεως· καὶ
πολλοὺς ἀποτεμῶν τῆς ἐκκλησίας, καθ' ἑαυτὸν συν-
ῆγε. Συνελάβετο δὲ αὐτῷ πρὸς τὴν τοῦ οἰκείου δό-
γματος σύστασιν καὶ Βιτάλιος, πρεσβύτερος Ἀντιο-
χεὺς τῶν ὑπὸ Μελίτιον ἱερωμένων· ἀνὴρ, εἰ καὶ τις 10
ἄλλος, ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας ἐπιφανὴς, καὶ
περὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀγομένους σπουδαῖος, καὶ τούτου
2 χάριν τῷ λαῷ σεβάσμιος. Μετ' οὐ πολὺ γὰρ ἀπο-
σχίσας ἑαυτὸν τῆς Μελετίου κοινωνίας, Ἀπολιναρίῳ 15
προσέθετο· καὶ τῶν τὰ αὐτὰ δοξαζόντων ἐπὶ τῆς Ἀν-
τιοχέων ἡγεῖτο· αἰδοῖ τῆς αὐτοῦ πολιτείας πλῆθος
οὐκ ὀλίγον πειθόμενον ἔχων, οἳ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν
προσηγορίαν ἔλαχον, Βιταλιανοὶ παρὰ Ἀντιοχεῦσιν
3 εἰς ἔτι νῦν ὀνομαζόμενοι. Λέγεται δὲ τοῦτο παθεῖν 20
ὑπὸ λύπης, ὡς ὑπερουφθεῖς παρὰ Φλαβιανοῦ, ὃς ὕστε-

CAPUT XXV.

De duobus Apollinaribus patre et filio, et de Vitale presbytero : qua occasione moti, in hæreses prolapsi sint.

Eodem tempore Apollinaris, hæresis ab ipso cognominatæ du-
cem palam se præbuit : multosque ab ecclesiæ corpore abducens,
seorsum collegit. Quem quidem in stabilienda hæresi adjuvit Vi-
talis, presbyter Antiochenus ex Meletii clero : vir præ cæteris ob
vitæ ac disciplinæ severitatem illustris, et in regendis iis quibus
præerat sedulus, eaque de causa plebi venerabilis. Verum paulo
post, cum se a communione Meletii abjunixisset, Apollinari ad-
hæsit : iisque qui Antiochiæ eandem opinionem sectabantur præ-
fuit, ob vitæ suæ sanctimoniam haud paucos auditores habens, qui
ab ipso cognomentum sortiti, Vitaliani etiamnum ab Antiochensi-
bus appellantur. Huc autem prolapsus esse dicitur ex offensione
animi, eo quod despectus fuisset a Flaviano, tunc compresbytero,
postea vero Antiochensis ecclesiæ episcopo : a quo prohibitus fue-

ρον ἐπετράπη τὸν Ἀντιοχέων θρόνον, συμπρεσβυτέρου
 τότε ὄντος αὐτῷ, κωλυθεὶς συνήθως ἰδεῖν τὸν ἐπί-
 σκοπον· παρενδοκιμείσθαι γὰρ νομίσας, ἀνθρώπινον
 ὑπέστη· καὶ πρὸς Ἀπολινάριον ἐλθὼν, ἐκοινώνησε, καὶ 25
 4 φίλον αὐτὸν εἶχεν. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐν ἄλλαις πό-
 λεσι χωρὶς ἐκκλησιάζον ὑπὸ ἐπισκόποις ἰδίῳις, καὶ
 θεσμοῖς ἐχρῶντο ἀλλοτρίοις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας,
 παρὰ τὰς νενομισμένας ἱεράς ῥῥὰς ἔμμετρά τινα
 μελύδρια ψάλλοντες, παρ' αὐτοῦ Ἀπολιναρίου εὐρη- 30
 5 μένα. Πρὸς γὰρ τῇ ἄλλῃ παιδεύσει καὶ ποιητικὸς
 ὢν, καὶ παντοδαπῶν μέτρων εἰδήμων, καὶ τοῖς ἐντεῦ-
 θεν ἡδύσμασι τοὺς πολλοὺς ἔπειθεν αὐτῷ προσέχειν.
 Ἄνδρες τε παρὰ τοὺς πότους καὶ ἐν ἔργοις, καὶ γυ-
 ναῖκες παρὰ τοὺς ἰστοὺς τὰ αὐτοῦ μέλη ἔψαλλον. 35
 Σπουδῆς γὰρ καὶ ἀνέσεως, καὶ ἐορτῶν, καὶ τῶν ἄλ-
 λων, πρὸς τὸν ἐκάστου καιρὸν εἰδύλλια[†] αὐτῷ πεπό-
 6 νητο, πάντα εἰς εὐλογίαν Θεοῦ τείνοντα. Μαθὼν οὖν
 ταύτην τὴν αἵρεσιν εἰς πολλοὺς ἔρπειν πρῶτος Δά-
 μασος ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος, καὶ Πέτρος ὁ Ἀλεξαν- 40

[†] ἡδύλλια B.

rat ne episcopum more solito videret. Contemni enim se arbi-
 tratus, humani quidpiam passus est: et ad Apollinarem trans-
 gressus, societatem et amicitiam cum eo junxit. Abhinc in aliis
 quoque civitatibus separatim conventus agere cœperunt sub epi-
 scopis suæ sectæ, et ritibus usi sunt ab ecclesia catholica alienis:
 præter sacros hymnos qui in ecclesia cani solent, cantica quædam
 numeris astricta psallentes, quæ ab Apollinare erant excogitata.
 Namque hic præter reliquam eruditionem, poëtices quoque et
 omnis generis carminum gnarus, multis ejusmodi oblectamento
 captis, ut ipsi adhærent persuasit. Denique viri in conviviis, et
 dum opus facerent: mulieres vero inter texendum, cantica ejus
 psallebant. Etenim pro labore atque otio, pro diebus festis ac
 reliquis omnibus, breviam quædam composuerat carmina, cuncta ad
 laudem divini numinis spectantia. Primus autem Damasus epi-
 scopus urbis Romæ, et una cum illo Petrus Alexandrinus antistes,

δρείας, συνόδου γενομένης ἐν Ῥώμῃ, ἀλλοτρίαν τῆς 25
 7 καθόλου ἐκκλησίας ἐψηφίσαντο. Λέγεται δὲ καὶ Ἀ-
 πολινάριος ὁμοίως ὑπὸ μικροψυχίας νεωτερίσαι περὶ
 τὸ δόγμα, ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. Ἡνίκα γὰρ Ἀθανάσιος 5
 ὁ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπιτροπεύσας, μετὰ
 τὴν ἐπὶ Κωνσταντίου φυγὴν προσετάχθη ἐπανελθεῖν
 εἰς Αἴγυπτον, διοδεύοντι τὴν Λαοδίκειαν, συνήθης
 8 αὐτῷ ἐγένετο καὶ εἰς τὰ μάλιστα φίλος. Ἀπωμότου
 δὲ οὔσης τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας τοῖς ἀπὸ τῆς ἐναν- 10
 τίας αἰρέσεως, ὧν ἦν καὶ Γεώργιος ὁ ἐνθάδε ἐπίσκο-
 πος, ὑβριστικῶς ἐκβάλλεται τῆς ἐκκλησίας, ὥς παρὰ
 κανόνας καὶ τοὺς τῶν ἱερέων νόμους Ἀθανασίῳ συγ-
 γενόμενος. Ἐπητιᾶτο δὲ αὐτὸν διὰ ταῦτα, καὶ εὐθύνας
 παλαιῶν ἀμαρτημάτων μεταμελεῖα^u λελυμένων, ὧνεί- 15
 9 διζεν. Ἔτι γὰρ Θεοδότου τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν Λαοδι-
 κέων ἐκκλησίαν ἰθύναντος, κατ' ἐκείνο καιροῦ δια-
 πρέπων Ἐπιφάνιος ὁ σοφιστής, ὕμνον εἰς τὸν Διό-
 νυσον παρῆει· διδασκάλῳ δὲ αὐτῷ χρώμενος Ἀπο-

^u μετανοία tacite Vales.

cum hanc hæresim latius serpere intellexissent, concilio Romæ congregato, eam ab ecclesia catholica alienam esse decreverunt. Cæterum ipse quoque Apollinaris, ex infirmitate animi ad dogma-
 tum novitatem simili modo prolapsus esse dicitur, ob hujusmodi
 causam. Nam cum Athanasius episcopus ecclesiæ Alexandrinæ,
 post exsilium quod regnante Constantio pertulerat, redire in Æ-
 gyptum jussus esset, ei per Laodiceam transeunti familiaris et
 amicus factus est Apollinaris. Sed quoniam communicare cum
 Athanasio scelestum habebatur ab Arianis, ex quorum numero
 erat Georgius urbis illius episcopus; idcirco Apollinaris cum con-
 tumelia pulsus est ecclesia, utpote qui contra regulas legesque ab
 episcopis latas, cum Athanasio congressus fuisset. Hæc igitur
 illi objecit Georgius; simulque alia delicta quæ per pœnitentiam
 oblitterata erant, exprobravit. Nam quo tempore Theodotus de-
 cessor Georgii, Laodicenam regebat ecclesiam, cum Epiphanius
 sophista nobilis hymnum in laudem Bacchi recitaret, Apollinaris
 qui eo præceptore utebatur, erat enim adhuc adolescens, ei reci-

λινάριος, ἔτι γὰρ νέος ἦν, παρεγένετο τῇ ἀκροάσει 20
 σὺν τῷ πατρί· ὁμώνυμος δὲ ἦν αὐτῷ, γραμματικὸς
 10 οὐκ ἄσημος. Ἐπεὶ δὲ τοῦ λόγου ἀρχόμενος Ἐπιφά-
 νιος, ὡς ἔθος τοῖς τοιαύδε ἐπιδεικνυμένοις λέγειν, τοὺς
 ἀμύητους καὶ βεβήλους ἐξιέναι θύραζε ἐκέλευεν· οὔτε
 δὲ Ἀπολινάριος ὁ νέος, οὔτε ὁ πρεσβύτερος, οὔτε ἕτερός 25
 τις τῶν παρόντων Χριστιανῶν τῆς ἀκροάσεως ἀπε-
 11 χώρησε. Μαθὼν ταῦτα Θεόδотος ὁ ἐπίσκοπος, χα-
 λεπῶς ἤνεγκε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἐν λαῷ τεταγμέ-
 νοις μετρίως ἐγκαλέσας, συγγνώμην ἔνειμεν· Ἀπο-
 λιναρίῳ δὲ ἄμφω τὴν ἁμαρτίαν δημοσίᾳ ἐλέγξας, τῆς 30
 ἐκκλησίας ἀφώρισεν· ἥστην γὰρ κληρικῶ, ὁ μὲν
 πατήρ, πρεσβύτερος· ὁ δὲ παῖς, ἀναγνώστης ἔτι τῶν
 ἱερῶν γραφῶν. Χρόνου δὲ τινος διαγενομένου, ἐν
 δάκρυσι καὶ νηστεαῖς ἐπαξίως τῆς ἁμαρτίας μετα-
 12 μεληθέντας, προσίεται πάλιν Θεόδотος. Ὡς δὲ τὴν 35
 αὐτὴν ἐπισκοπὴν ἔλαχε Γεώργιος, καὶ ἡ πρὸς Ἀθα-
 νάσιον συνουσία γέγονεν Ἀπολιναρίῳ ὡς εἶρηται,
 ἀκοινώνητον αὐτὸν ἀποφαίνει, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀλ-

tationi interfuit una cum parte ejusdem cum ipso nominis, qui
 grammaticus erat non obscurus. Cumque Epiphanius in ipso car-
 minis exordio, sicut moris est iis qui ejusmodi hymnos publice
 recitant, cunctos prophanos homines nec sacris illis initiatos, foras
 abire jussisset, nec junior Apollinaris, nec senior, nec ullus omnino
 ex Christianis qui aderant, discessit ex auditorio. Id cum resciv-
 visset Theodotus episcopus, graviter commotus est. Ac reliquis
 quidem qui ex plebe erant, leviter objurgatis veniam concessit.
 Utrumque autem Apollinarem publice convictum, ecclesia ejecit.
 Erant enim clerici: pater quidem presbyter; filius vero lector
 sacrarum scripturarum. Aliquanto post tempore elapso, cum in
 lacrymis ac jejuniis poenitentiam delicto suo congruentem egis-
 sent, Theodotus eos denuo suscepit. Ubi vero Georgius episco-
 patum illum sortitus est, et Apollinaris, ut jam dixi, congressum
 illum habuit cum Athanasio, a communione eum exclusit Geor-
 gius, et alienum ab ecclesia pronuntiavit. Et Apollinaris quidem
 sæpenumero eum rogasse dicitur, ut in communionem reciperetur.

λότριον. Ὁ δὲ λέγεται μὲν πολλάκις αὐτοῦ δεηθῆναι
 13 τὴν κοινωνίαν ἀπολαβεῖν. Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε, λύπη 40
 κρατηθεὶς ἐτάραξε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δογμάτων και- 252
 νότητι^x τὴν εἰρημένην αἵρεσιν εἰσήγαγεν· ὅπερ
 ἡδύνατο^y, τέχνη φημὶ λόγων τὸν ἐχθρὸν ἀμυνόμενος·
 καὶ διελέγχων ὡς ἐν διδασκαλίᾳ ἱερῶν δογμάτων οὐ 5
 τοιοῦτος ὢν, τὸν ἀμείνω καθεῖλεν. Οὕτω πη αἱ ἴδιαι
 ἔχθραι τῶν κατὰ καιροὺς κληρικῶν, τὰ μέγιστα τὴν
 ἐκκλησίαν ἐβλάψαν, καὶ τὴν θρησκείαν εἰς πολλὰς
 14 αἱρέσεις κατέτεμον. Τεκμήριον δὲ τοῦτο· εἰ γὰρ
 ὁμοίως Θεοδότῳ καὶ Γεώργιῳ μεταμεληθέντα Ἀπο- 10
 λινάριον ἐδέξατο, οὐκ ἂν, οἶμαι, ἢ ἀπ' αὐτοῦ καλου-
 μένη αἵρεσις ἦν. Ἡ γὰρ ἀνθρωπεία φύσις, ὑπερφρο-
 νουμένη μὲν ἀπαυθαδιάζεται^z, καὶ εἰς φιλονεικίαν καὶ
 νεωτερισμοὺς καθίσταται· ἀπολαύουσα δὲ τῶν ἴσων,
 μετριάξει καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν μένειν φιλεῖ. 15

^x Ita B. C. Christ. Curt. κοι-
 νότητι Steph. Genev. καινότητα,
 inconsulto ni fallor, Vales.

codicis emendarat. VALESIIUS.
 ἐδύνατο Genev.

^z In cod. Fuk. ἀπαυθαδίξεται.

^y Non dubito quin scriben-
 dum sit in dativo ὅπερ ἡδύνατο.
 Atque ita Savilius ad latus sui

Similem errorem antea quoque
 notare memini. VALESIIUS.

Sed cum eum flectere non posset, dolore superatus, ecclesiam turbare, et dogmatum novitatem, supradictam videlicet hæresim, inducere aggressus est: ea arte qua plurimum valebat, dicendi scilicet facultate, inimicum ulciscens; et quod hominem in sacrarum literarum doctrina præstantiorem ipse inferior deposuisset, redarguens. Ita privatae inter clericos inimicitiae, ecclesiam subinde maximo detrimento affecerunt, et Christianam religionem varias in sectas disciderunt. Cujus rei argumentum hinc suppetit. Nam si Georgius pœnitentem suscepisset Apollinarem, perinde ac Theodotus, hæresis illa quæ ab ejus nomine nuncupata est, hodie ut opinor non extaret. Natura enim ita comparati sunt homines, ut despecti quidem insolescant, et contentioni ac rebus novis studeant: ubi vero æquum adepti sunt, moderate se gerant, et in eodem statu permaneant.

ΚΕΦ. ΚΣ'.

Περὶ Εὐνομίου καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἀετίου· καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς, καὶ τί ἐδογματίζον, καὶ ὅτι πρῶτοι οὗτοι μίαν κατάδυσιν ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος ἐπενόησαν.

20

1 Ἀμφὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Εὐνόμιος, ὃς ἀντὶ Ἐλευσίου τὴν ἐν Κυζίκῳ ἐκκλησίαν κατεῖχε, τῆς Ἀρείου αἰρέσεως προϋστάμενος, ἐτέραν παρὰ ταύτην εἰσηγήσατο· ἦν οἱ μὲν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομάζουσιν, οἱ 25 δὲ τὴν τῶν Ἀνομοίων καλοῦσι. Φασὶ δέ τινες, πρῶτον τοῦτον Εὐνόμιον τολμῆσαι εἰσηγήσασθαι, ἐν μιᾷ καταδύσει χρῆναι ἐπιτελεῖν τὴν θείαν βάπτισιν, καὶ παραχαράξαι τὴν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων εἰσέτι νῦν ἐν πᾶσι φυλαττομένην παράδοσιν. Καὶ ὥς ἐπίπαν, ἐτέ- 30 ραν τινὰ τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας ἐξευρεῖν ἀγωγὴν, σεμνότητι καὶ ἀκριβεῖα πλείονι τὴν καινότητα περι- 3 πέττουσαν. Ἐγένετο δὲ καὶ τεχνίτης λόγων, καὶ ἐριστικὸς, καὶ συλλογισμοῖς χαίρων· τοιοῦτους δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν τὰ αὐτοῦ φρονούντων ἔστιν ἰδεῖν. Οὐ 35 μᾶλλον γὰρ ἐπαινοῦσι βίον ἀγαθὸν ἢ τρόπον, ἢ τὸν

CAPUT XXVI.

De Eunomio, et de magistro ejus Aëtio. Quæ fuerit utriusque vita, et quæ dogmata. Et quod primi unicam in baptismo mersionem induxerint.

Eodem fere tempore Eunomius, qui Eleusii loco Cyzicenam regebat ecclesiam, cum Arianorum sectæ præesset, novam insuper hæresim invexit, quam alii quidem ex ejus nomine, alii vero Anomæorum appellant. Aiunt porro hunc Eunomium primum omnium ausum esse asserere, quod sacrum baptismum quæ mersione peragendum sit : et apostolicam traditionem quæ etiamnum ubique servatur, corrupisse : aliam denique ecclesiæ suæ disciplinam plerisque in rebus introduxisse, quæ gravitate ac severitate quadam novitatem suam obtegeret. Fuit autem peritissimus dicendi artifex, et disputationibus atque argumentis delectabatur. Certe plerosque eorum qui hanc sectam profitentur, ejusmodi ingenio præditos licet cernere. Neque enim vitæ morumque probitatem,

περὶ τοὺς δεομένους ἔλεον, εἰ μὴ τὰ αὐτὰ δοξάζοιεν,
 ὅσον εἴ τις ἐριστικῶς διαλέγοιτο, καὶ κρατεῖν δοκοίη
 συλλογιζόμενος· ὁ τοιοῦτος γὰρ εὐσεβὴς παρὰ πάν-
 4 τας νομίζεται. Ὡς ἄλλοις δοκεῖ^a, τάληθέστερον, οἶμαι, 40
 λέγουσιν, ὡς Θεοφρόνιος ὁ Καππαδόκης, καὶ Εὐτύ-
 χιος, σπουδασταὶ ταύτης τῆς αἵρέσεως, ἀποτεμόντες
 σφᾶς ἐπὶ τῆς ἐχομένης βασιλείας, περὶ τε ἄλλα τῶν
 Εὐνομίᾳ δοξάντων, καὶ περὶ τὴν θείαν βάπτισιν ἐνεω-
 τέρισαν· οὐκ εἰς Τριάδα, ἀλλὰ εἰς τὸν τοῦ Χριστοῦ 253
 5 θάνατον βαπτίζεσθαι εἰσηγησάμενοι. Εὐνόμιον μὲν-
 τοι μηδὲν περὶ τούτου^b καινοτομήσαι, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς
 τοῦτον τὰ Ἀρείου φρονῆσαι, καὶ οὕτω διαμεῖναι· ἐπί-
 σκοπον δὲ Κυζίκου γενόμενον, κατηγορηθῆναι ὑπὸ 5
 τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν, ὡς νεωτέρων δογμάτων
 6 εἰσηγητὴν. Τηνικαῦτα δὲ Εὐδόξιον τὸν ἡγούμενον
 ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς Ἀρείου αἵρέσεως, μετα-

^a Scribendum est proculdubio
 ὡς δὲ ἄλλοις δοκεῖ, τ' ἀληθέστερον
 οἶμαι λέγουσιν, Θεοφρόνιος etc.
 quam lectionem secuti videntur
 Musculus et Christophorsonus.
 VALESIIUS. Superfluum non

est secundum ὡς, sequentia enim
 sensu pendent de præcedenti
 φασὶ δέ τινες, supra.

^b Mallem scribere περὶ τοῦτο.
 Ita certe loquitur paulo post So-
 zomenus. VALESIIUS.

et in egentes misericordiam tantum laudant in aliquo, nisi forte is
 sectam ipsorum sequatur, quantum laudare solent, si quis in dis-
 putando contentiosus fuerit, et adversarios ratiocinando superare
 videatur. Hujusmodi enim vir, præ reliquis omnibus pius ab illis
 existimatur. Alii vero dicunt, quos quidem veriora dicere arbi-
 tror, Theophronium Cappadocem, et Eutychium, istius hæresis
 defensores acerrimos, sequentis imperatoris principatu, cum se ab
 Eunomio abruptissent, tum alia ex Eunomii decretis, tum ea quæ
 ad sacrum baptismum pertinent innovasse, asserentes non in Tri-
 nitatem, sed in Christi mortem baptizari oportere. Eunomium
 certe nihil hac in parte novasse affirmant. Sed ab initio quidem
 opinioni Arii adhæsisse, et in ea perseverasse: postea vero cum
 episcopus Cyzici factus fuisset, accusatum esse a clericis suis, tan-
 quam novorum dogmatum assertorem. Itaque Eudoxium qui
 Arianæ sectæ præerat Constantinopoli, eum evocasse, jussisseque
 ut de sua doctrina publice in ecclesia verba faceret. Cumque ni-

καλεσάμενον αὐτὸν, ἐπιτρέψαι τῷ λαῷ προσομιλῆσαι
περὶ τοῦ δόγματος· μὴ καταγνόντα δὲ μηδὲν, προ- 10
τρέψασθαι μὲν εἰς Κύζικον ἐπανελθεῖν· τὸν δὲ φη-
σαι, μὴ αἰρεῖσθαι λοιπὸν τοῖς ἐν ὑπονοίᾳ αὐτῷ γενο-
μένοις συνεῖναι· καὶ πρόφασιν ταύτην τοῦ χωρισμοῦ
7 ποιήσασθαι. Τὸ δὲ ἀληθές, ὅτι Ἀέτιον τὸν αὐτοῦ
διδάσκαλον οὐ προσεδέξαντο· ἐφ' ἑαυτοῦ δὲ διαμεῖ- 15
ναι, μηδὲν τῆς προτέρας δόξης παραλλάξαντα. Ταῦτα
οἱ μὲν, ὧδε· οἱ δὲ, ἐτέρως λέγουσιν. Ἄλλ' εἴτε Εὐ-
νόμιος, εἴτε ἄλλοι τινὲς, περὶ τὴν ἐπαράδοσιν τοῦ
βαπτίσματος ταῦτα ἐνεωτέρισαν, ἐμοὶ δοκεῖ, μόνοι 20
κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον κινδυνεύουσιν, ἅμοιροι τῆς
8 θείας βαπτίσεως τὸν βίον καταλιπεῖν. Εἰ γὰρ κατὰ
τὸ νενομισμένον^d ἐξ ἀρχῆς βαπτισθέντες, πρότερον
αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀναβαπτίζειν οὐκ ἠδύναντο, ἢ^e τὸ μὴ
συμβὰν ἐπὶ αὐτῶν τὴν ἀρχὴν εἰσηγοῦντο. Καὶ ὁ 25

^c Mallem παρὰ τήν.

^d Non dubito quin scriben-
dum sit οἱ γὰρ etc. Et post vo-
cem πρότερον subdistinctionem
appono, quomodo etiam Savi-
lius in suo codice apposuit. In
cod. Fuk. πρότεροι : quam lectio-

nem in versione mea secutus
sum. VALESIIUS. Legendum
videtur ἢ γάρ.

^e Ita B. Steph. Genev. οἱ
nescio quo auctore Valesius.
Vide Annott.

hil in eo damnasset, monuisse ut Cyzicum reverteretur. Eunomium vero respondisse, nolle se amplius versari cum iis quo suspectos haberet. Et hanc quidem causam secessionis suæ illum prætendisse : revera autem ideo secessisse, quod Aëtium præceptorem suum suscipere renuissent. Post hæc Eunomium in propriis ædibus mansisse, nec de pristina sententia quidquam omnino mutasse. Et hæc alii quidem hoc modo, alii vero aliter narrant. Verum sive Eunomius, sive qui alii, hæc in traditione baptismi innovarint, verendum est ipsis, mea quidem sententia, ne soli omnium juxta hanc rationem, expertes sacri baptismatis ex hac vita discedant. Nam primi illi qui juxta consuetudinem ab initio traditam baptizati fuerant, semet ipsi rebaptizare minime potuerunt. Qui tamen id quod ipsis minime obtigerat, primitus introduxerunt : idque aliis præstiterunt, quod neque ipsi erant, ne-

μήτε αὐτοὶ ἦσαν μήτε δι' ἄλλων ἐγένοντο, τοῦτο ἐτέ-
 ρους ἐποιοῦν· καὶ ἐξ ἀνυποστάτου τινὸς ἀρχῆς καὶ
 ἰδίας καταλήψεως τοῦτο τὸ δόγμα συστησάμενοι, ἃ
 μὴ αὐτοὶ παρειλήφασιν, ἄλλοις παραδεδώκασιν.
 9 Ὅπερ εὔηθες ἐστί. Συνωμολόγηται^f γὰρ καὶ παρ' αὐ-
 τῶν, τοὺς ἀμνήτους μὴ δύνασθαι ἄλλους βαπτίζειν· 30
 ὁ δὲ τῷ τρόπῳ τῆς αὐτῶν παραδόσεως μὴ βαπτισθεὶς,
 ἀβάπτιστος αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ, ὥς μὴ δεόντως μνη-
 θεὶς· καὶ μαρτυροῦσιν αὐτοῖ, οὓς ἂν δύνωνται πεί-
 θειν τὰ αὐτῶν φρονεῖν, ἀναβαπτίζοντες, εἰ καὶ ἔφθα- 35
 σαν μνηθῆναι κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς καθόλου ἐκ-
 10 κλησίας. Ἐθορύβει μὲν οὖν οὐ μετρίως καὶ ταῦτα
 τὴν θρησκείαν· καὶ τοῖς θέλουσι χριστιανίζειν, ἐμπό-
 διον ἐγένετο τὸ διάφορον τῶν ἐπιγενομένων δογμα-
 τῶν. Ἐκάστοτε γὰρ καρτεραὶ διαλέξεις ἐγίνοντο, καὶ 40
 ὥς ἐν ἀρχομέναις αἰρέσεσιν ἤκμαζον, οὐ τοὺς τυχόν-
 τας σπουδῇ καὶ λόγων δυνάμει καθηγητὰς ἔχουσαι·
 ὥς δὲ συμβάλλειν ἐστὶ, μικροῦ τῆς καθόλου ἐκκλη- 254
 σίας εἰς τὴν αὐτῶν δόξαν τοὺς πλείους παρέσυραν,

^f συνωμολόγητο C.

que per alios adepti fuerant. Cumque nullo certo principio, sed propria duntaxat comprehensione nixi, istud dogma conflassent; id quod ipsi minime susceperant, aliis tradiderunt: quod quidem extremæ dementiæ est. Nam et apud ipsos in confesso est, eos qui nondum baptizati sunt, baptismum aliis conferre non posse. Qui vero ex ritu traditionis ipsorum baptizatus non fuerit, hic baptizatus ipsis non videtur, utpote qui non rite fuerit consignatus. Idque ipsi testantur, qui quoscumque ad sententiam suam pertrahere potuerint, rebaptizant, tametsi jam prius baptizati fuerint juxta ecclesiæ catholicæ traditionem. Atque hæc quidem religionem nostram non mediocriter conturbarunt: iisque qui Christianam fidem amplecti vellent, plurimum obstitit novorum subinde dogmatum varietas. Acres enim quotidie fiebant disputationes; et ut inter hæreseon exordia fieri solet, vigeabant, quippe quæ assertores haberent, zelo atque doctrina non vulgari præditos. Ac meo quidem judicio, plerosque ex catholicis in suam

εἰ μὴ τοὺς ἀμφὶ Βασίλειον καὶ Γρηγόριον τοὺς Καπ-
 11 παδόκας, ἀντιπάλους εὗρον. Καὶ ἡ Θεοδοσίου βασι-
 λεία οὐκ εἰς μακρὰν ἐπιγενομένη, τὴν ἐπιχείρησιν 5
 ἔστησε, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν αἱρέσεων ἐκ
 τοῦ συχνοτέρου τῆς ἀρχομένης εἰς ἐρημοτέρους τόπους
 12 ἐχώρισεν^g. Ὡστε δὲ μὴ παντελῶς ἡμᾶς ἀγνοεῖν τὸ
 δόγμα τῆς ἐκατέρου αἱρέσεως, ἰστέον ὡς τῆς κατ'
 Εὐνόμιον δόξης πρῶτος Ἀέτιος ὁ Σύρος εὐρετῆς 10
 ἐγένετο, ἀνόμοιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν, κτιστὴν τε καὶ
 ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι, μετὰ Ἀρειον ἀποφηνάμενος.
 13 Καὶ οἱ τάδε φρονοῦντες, Ἀετιανοὶ τὸ πρὶν ὠνομά-
 ζοντο. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἐν τῇ Κωνσταντίου βασιλείᾳ εἴ-
 ρηται, τῶν μὲν, ὁμοούσιον· τῶν δὲ, ὁμοιούσιον τῷ 15
 Πατρὶ τὸν Υἱὸν δοξαζόντων, ὅμοιον τότε ἔδοξε λέγειν
 τοῖς τότε κρατοῦσι κατὰ τὴν ἐν Ἀριμίνῳ^h σύνοδον,
 Ἀέτιος μὲν κατεδικάσθη φεύγειν, ὡς εἰς Θεὸν βλασ-
 φημῶν· ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ συστάσα αἵρεσις, τρόπον

^g Ita Savilius in marg. assen-
 tiente Valesio. ἐχώρησεν codd.
 et editt. Non dubitavi tamen
 emendationem recipere in tex-
 tum, quoniam illæ literæ ι et η

in hujusmodi verbis creberrime
 in codicibus inter se commu-
 tantur.

^h Ἀριμίνῳ B.

sententiam pertraxissent, nisi Basilius et Gregorius Cappadoces, sese illis opposuissent: ac nisi Theodosius qui paulo post impe-
 ravit, impetum illorum repressisset, ipsosque hæreseon auctores
 ex amœnioribus locis imperii Romani in regiones desertas et
 squalidas deportasset. Porro ne utriusque hæresis doctrinam
 penitus ignoremus, sciendum est, Eunomiani dogmatis auctorem
 primum fuisse Aëtium Syrum, qui Filium Patri dissimilem, et ex
 nihilo creatum esse, post Arium asseveravit. Itaque qui hanc
 opinionem sequebantur, Aëtiani primum sunt dicti. Postquam
 vero, sicut in rebus gestis Constantii retulimus, aliis consubstan-
 tialem Patri Filium, aliis substantia similem asserentibus: ii qui
 in Ariminensi synodo prævalebant, statuerunt ut similis tantum
 diceretur: Aëtius quidem, utpote qui in Deum impie loqueretur,
 exsilio damnatus est. Hæresis vero quæ ab illo conflata fuerat,
 interea temporis quodammodo extincta est, cum nec alius quis-

τινὰ τὸν ἐν μέσῳ διελύθη χρόνον· οὔτε ἄλλου τοῦ¹ 20
 τῶν ἐν λόγῳ, οὔτε Εὐνομίου εἰς τὸ φανερὸν ἐπὶ ταύτῃ
 14 παρρησιάζεσθαι τολμῶντος. Ὡς δὲ τὴν Κυζικηνῶν
 ἐκκλησίαν ἀντὶ Ἐλευσίου παρείληφεν, οὐκέτι παντε-
 λῶς ἡρεμεῖν ἡνείχετο· καὶ ἐν πλήθει διαλεγόμενος,
 αὖθις τὴν Ἀετίου δόξαν εἰς μέσον ἤγαγεν. Οἷα δὲ² 25
 φιλεῖ πολλάκις, ἐπιλαθόμενοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ πρώ-
 τως^k ταύτην εὐρόντος τὴν αἵρεσιν, Εὐνομῶ τοὺς ὧδε
 φρονούντας ἐπωνόμασαν, καθότι μετὰ Ἀέτιον τοῦτο
 τὸ δόγμα ἀνενέωσε, καὶ τολμηρότερον ἐπεξειργάσατο
 τοῦ τὴν ἀρχὴν παραδόντος. 30

ΚΕΦ. ΚΖ΄.

Περὶ Ἀπολιναρίου, καὶ Εὐνομίου, οἷα ὁ θεόλογος Γρηγόριος ἐν τῇ πρὸς
 Νεκτάριον γράφει ἐπιστολῇ· καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας τῶν τότε
 βιούντων μοναχῶν τὰ τῆς αὐτῶν ἐσβέσθη αἵρέσεως· πᾶσαν γὰρ τὴν³ 35
 σχεδὸν ἡ αἵρεσις τῶν δύο τούτων διέλαβε.

1 Εὐνόμιον μὲν οὖν τὰ αὐτὰ φρονεῖν Ἀετίῳ, συνο-
 μολογεῖν δέον· καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτὸς Εὐνόμιος Ἀέτιον⁴ 40

¹ Ita B. τοῦ om. ceteri.

^k πρώτου C.

piam alicujus momenti vir, nec Eunomius ipse eam palam defendere auderet. Verum ubi Cyzicenæ urbis episcopatum Eleusii loco suscepit, non jam amplius se continuit: sed coram populo disserens, opinionem Aëtii rursus in medium produxit. Homines vero, sicut plerumque fieri solet, ejus qui hæresim illam primum excogitaverat obliti, opinionis illius sectatores Eunomianos cognominarunt, propterea quod Eunomius post Aëtium hæresim illam renovaverat, et majore cum audacia quam ille a quo primum fuerat tradita, eam adstruxerat.

CAPUT XXVII.

Quæ Gregorius Theologus de Apollinare deque Eunomio scribit in epistola ad Nectarium: utque per sapientiam monachorum qui eo tempore vivebant, hæresis illorum extincta est. Totum enim fere Orientem hæ duæ hæreses occuparunt.

Eunomium certe eadem cum Aetio sensisse omnino fatendum est. Nam et ipsemet Eunomius Aetium præceptorem suum fuisse

διδάσκαλον αὐχεῖ, καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο πολλάκις ἐν ἰδίοις γράμμασι παρρησιαζόμενος. Ἀπολινάριον δὲ ἐπαιτιώμενος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζὸν¹ ἐπισκοπήσας, ἐν ἐπιστολῇ που τάδε γράφει πρὸς Νεκτάριον τὸν ἡγησάμενον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας. 45

² Τὸ δὲ ἐγκόλπιον ἡμῶν κακὸν Εὐνόμιος^m, οὐκέτι ἀγαπᾷ τὸ ὁπωσοῦν εἶναι· ἀλλ' εἰ μὴ πάντας τῇ αὐτοῦ ἀπωλείᾳ συνεφελκύνεται, ζημίαν κρίνει. Καὶ ταῦτα μὲν φορητά. Τὸ δὲ πάντων χαλεπώτατον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς 3 συμφοραῖς, ἡ τῶν Ἀπολιναριστῶνⁿ ἐστὶ παρρησία. Οὗς 5° οὐκ οἶδα πῶς^o παρείδέ σου ἡ ὁσιότης, πορισαμένους ἐαν- τοῖς τὴν τοῦ συνάγειν ὁμοτίμως ἡμῖν παρρησίαν^p. Πάν- 255 τως μὲν οὖν διὰ πάντων κατὰ Θεοῦ χάριν τὰ θεῖα πεπαι- δευμένος μυστήρια, οὐ μόνον τὴν τοῦ Θεοῦ λόγου^q συνη- γορίαν ἐπίστασαι, ἀλλὰ καὶ κείνα ὅσα παρὰ τῶν αἵρετικῶν 5 κατὰ τῆς ὑγιαινοῦσης ἐπινενόηται πίστεως· πλὴν παρὰ^r τῆς βραχύτητος ἡμῶν οὐκ ἄκαιρον ἴσως ἀκούσαί σου τὴν

¹ Ναζιανζῶν libri omnes, male : nam si de Nazianzenis dictum esset, scribere oportebat Ναζιανζηνῶν : at vero ἐπισκοπεῖν accusativum casum post se exposcit. Ναζιανζῶν denique est vox nihili ; non enim αἱ Ναζιανζοὶ nec τὰ Ναζιανζὰ dicta fuit urbs, sed

ἡ Ναζιανζός.

^m ὁ Εὐνόμ. Gregor. Naz. Epist. ccii.

ⁿ Ἀπολλιναριαστῶν B.

^o ὅπως Theodoret.

^p ἐξουσίαν Gregor. Theodoret.

^q τὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγ. Gregor.

^r καὶ παρὰ Gregor. καὶ περὶ B.

jactat, idque sæpenumero in libris suis palam ac libere testatur. Apollinarem vero Gregorius Nazianzenus episcopus, in quadam epistola ad Nectarium episcopum Constantinopolitanum accusat his verbis. Intestinum vero malum nostrum Eunomius, non jam satis habet quomodocunque vivere : sed nisi cunctos in eandem secum perniciem traxerit, damnum se pati existimat. Et hæc quidem utcumque toleranda. Sed Apollinaristarum licentia, inter ecclesiæ calamitates omnium est acerbissima. Quos quidem collectas perinde ac nos celebrandi facultatem sibi comparasse, nescio quo modo sanctitas tua passa sit. Ac tu quidem cum singulari Dei beneficio divina mysteria apprime edoctus sis, non eas solum quæ ad Dei Verbi patrocinium spectant probe nosti, verum etiam quæcumque ab hæreticis adversus sanam fidem excogitata sunt.

σεμνοπρέπειαν, ὅτι μοι πυκτίον^ς γέγονεν ἐν χερσὶ τοῦ
 Ἀπολιναρίου, ἐν ᾧ τὰ κατασκευαζόμενα πᾶσαν αἰρετικὴν
 4 κακίαν παρέρχεται. Διαβεβαιούται γὰρ μὴ ἐπὶ κτήτον 10
 εἶναι τὴν σάρκα κατ' οἰκονομίαν τοῦ μονογενοῦς^ι Υἱοῦ
 τοῦ Θεοῦ προσληφθείσαν ἐπὶ μεταστοιχειώσει τῆς φύ-
 σεως ἡμῶν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ υἱῷ τὴν σαρκώδη ἐκείνην
 φύσιν εἶναι. καὶ κακῶς ἐκλαβὼν εὐαγγελικὴν τινα ῥῆσιν,
 εἰς μαρτυρίαν τῆς τοιαύτης ἀτοπίας προβάλλεται, λέγων 15
 οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὴν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὡς καὶ πρὶν^υ κατελθεῖν αὐτὸν,
 υἱὸν ἀνθρώπου εἶναι, καὶ κατελθεῖν ἰδίαν ἐπαγόμενον σάρκα
 ἐκείνην, ἣν ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχων^ς ἐτύγχανε, προαιώνιον τε 20
 5 καὶ συνουσιωμένην. Λέγει γὰρ πάλιν ἀποστολικὴν τινα^ι
 ῥῆσιν^ς, ὅτι ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ· εἶτα κατα-
 σκευάζει τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον τὸν ἄνωθεν ἤκοντα, νοῦν μὴ
 ἔχειν· ἀλλὰ τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς, τὴν τοῦ νοῦ 25
 φύσιν^α ἀναπληρώσασαν, μέρος γενέσθαι τοῦ ἀνθρωπίνου^β
 συγκρίματος τὸ τριτημόριον· ψυχῆς τε καὶ σώματος

^ς πτύκτιον ἦλθεν Gregor.

^ι ὑπὸ τοῦ μου. Gregor.

^υ πρὶν τοῦ Gregor.

^ς Ita B. ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔχων
 Gregor. ἔχων ἐν τῷ οὐρανῷ editt.

^ι προαιώνιον τινα καὶ Gregor.

^ς ῥῆσιν τοῦ ὅλου σώματος τῆς
 συμφράσεως ἀποκρίσας Gregor.

^α τοῦ αὐτοῦ φύσιν C.

^β ἀνθρωπείου Gregor.

Non tamen intempestivum fuerit, ut gravitas tua ex tenuitate nostra discat, incidisse in manus meas libellum Apollinaris, in quo ea quæ adstruuntur, omnem hæreticorum improbitatem excedunt. Affirmat enim carnem illam quæ ab unigenito Dei Filio per dispensationem assumpta est ad naturæ nostræ instaurationem, adsciticiam non esse: sed carnalem illam naturam ab initio fuisse in Filio. Et quædam verba ex evangelio male accipiens, ad hujus absurdæ opinionis confirmationem adducit, ita dicens: Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit Filius hominis: adeo ut priusquam descenderet, Filius hominis fuerit, descenderitque propriam afferens carnem; eam scilicet quam jam in cælo habebat, æternam et substantiæ ipsius coalitam. Profert enim rursus quendam apostoli locum: in quo legitur, Secundus homo de cælo. Deinde asserit hominem illum qui e cælo descendit, mentem non habere: sed unigeniti Deitatem quæ mentis locum suppleverit, tertiam fuisse partem humani compositi: cum anima

κατὰ τὸ ἀνθρώπινον περὶ αὐτὸν ὄντων, νοῦ δὲ μὴ ὄντος, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ λόγου τὸν ἐκείνου τόπον^c ἀναπληροῦντος.

6 Καὶ οὕτω τοῦτο δεινὸν θέαμα^d· ἀλλὰ τὸ πάντων χαλε- 30
πώτατον, ὅτι αὐτὸν τὸν μονογενῆ Θεόν, τὸν κριτὴν τῶν
ὄντων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν καθαιρέτην τοῦ θανά-
του, θνητὸν εἶναι κατασκευάζει· καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θεό-
τητι πάθος^e δέξασθαι, καὶ ἐν τῇ τριημέρῳ ἐκείνῃ νεκρώσει
τοῦ σώματος, καὶ τὴν θεότητα συναπονεκρωθῆναι τῷ σώ- 35
ματι· καὶ οὕτω παρὰ τοῦ Πατρὸς πάλιν ἀπὸ τοῦ θανάτου
διαναστῆναι. Τὰ δὲ ἄλλα ὅσα προστίθησι ταῖς τοιαύ-
ταις ἀτοπiais, μακρὸν ἂν εἴη διεξίναί.

7 Οἷα μὲν οὖν καὶ ὅπως περὶ Θεοῦ^f δοξάζουσιν
Ἀπολινάριός τε καὶ Εὐνόμιος, ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτῳ 40
μέλει σκοπεῖτω. Εἰ δὲ περὶ μάθησιν ἀκριβῆ τῶν
τοιούτων πονεῖν ἔγνωκεν^g, ἐκ τῶν γεγραμμένων, ἢ
αὐτοῖς, ἢ ἐτέροις περὶ αὐτῶν^h, ἐπιζητείτω τὰ πλείω·
ἐπεὶ ἐμοὶ οὔτε συνίεναι τὰ τοιαῦτα, οὔτε μεταφράζειν
8 εὐπετές. Ὡς ἔοικε δὲ, πρὸς ταῖς εἰρημέναις αἰτίαις, 45

^c τὸν ἐκείνου τόπον τοῦ θεοῦ λό-
γου Gregor.

^d θέαμα om. Gregor. Thdrt.

^e τὸ πάθος Theodoret.

^f καὶ ὅπως περὶ Θεοῦ om. B.

Steph. suppl. Christ. Vales. et
(καὶ omisso) Scal.

^g σκοπεῖν ἔγν. J. Christ. Scal.

^h περὶ αὐτῶν om. B. Steph.

suppl. Christ. Vales.

quidem et corpus juxta hominum naturam in eo essent: mens autem non esset, sed Deus Verbum ejus locum impleret. Nec hoc adhuc grave piaculum. Sed quod omnium longe gravissimum est, ipsum unigenitum Deum, qui omnium judex, qui auctor vitæ, qui mortis destructor est, mortalem esse contendit, et in propria divinitate passum esse; et in tridua illa corporis morte divinitatem quoque ei commortuam fuisse; atque ita demum Patris beneficio ex more ad vitam esse revocatam. Cetera quæ hujusmodi absurdis assertionibus adjungit, longum fuerit commemorare. Quænam igitur et qualia de Deo senserint Apollinaris et Eunomius, ex his quæ diximus, intelligere poterit, qui volet. Quod si quis accuratam hujusmodi rerum notitiam desiderat, ex iis quæ ipsi, vel quæ alii de ipsis scripserunt, plura poterit cognoscere. Neque enim mihi facile est aut intelligere ista, aut exponere. Ceterum quod dogmata ista non prævaluerint, nec ad mul-

τὸ μὴ κρατῆσαι τάδε τὰ δόγματα καὶ εἰς πολλοὺς
 προελθεῖν, μάλιστα τοῖς τότε μοναχοῖς λογιστέον·
 ἀπρίξ γὰρ εἶχοντο τῶν ἐν Νικαίᾳ δογμάτων οἷτε ἐν
 Συρίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ καὶ πέριξ τούτων φιλοσο-
 9 φοῦντες. Ἡ μὲν γὰρ ἕως^f, ἀπὸ Κιλικίων ἀρξαμένη 50
 μέχρι Φοινίκων, ἐκινδύνευσε γενέσθαι^g τῆς Ἀπολινα-
 ρίου αἰρέσεως· Εὐνομίου δὲ ἀπὸ Κιλικίων, καὶ Ταύ-
 ρου τοῦ ὄρους, καὶ μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς 256
 Κωνσταντινουπόλεως. Ῥαδίως γὰρ ἐκάτερος παρ' οἷς
 διέτριβε, καὶ τοὺς πέλας, τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ἔπειθε.
 10 Παραπλήσιον δέ πως τοῖς ἐπὶ^h Ἀρείου, καὶ ἐπὶ τού-
 τοις συμβέβηκε· τὸ γὰρ τῇδε πλήθος τοὺς δηλω- 5
 θέντας μοναχοὺς τῆς ἀρετῆς τῶν ἔργων ἐκθαυμάζονⁱ,
 ὀρθῶς αὐτοὺς δοξάζειν ἐπίστευε· καὶ τοὺς ἄλλως
 φρονοῦντας, οἷα γε μὴ καθαρεύοντας, νόθων δογμά-
 των ἀπεστρέφοντο^k. ὥσπερ Αἰγύπτιοι τοῖς παρ' αὐτοῖς 10
 μοναχοῖς ἐπόμενοι, ἐναντίως εἶχον πρὸς τοὺς Ἀρείου.

^f Cod. Fuk. ἕω, quod minime
 negligendum putavi. VALE-
 SIUS.

^g Cod. Fuk. μερίδος, quod ma-
 gis placet. VALESIIUS.

^h ἀπ' Christ.

ⁱ ἐθαύμαζον Steph. θαύμαζον
 Christ. ἐνθαύμαζον Curt. hic la-
 cuna est in B.

^k ἀπεστρέφετο, Christ.

tos permanarint, præter eas causas quas supra dixi, monachis po-
 tissimum ut arbitror adscribendum est. Nam quotquot in Syria
 et Cappadocia, et circumscitis provinciis monasticam philosophiam
 sectabantur, Nicænæ synodi decretis mordicus adhærebant. Pa-
 rum certe abfuit quin Orientis omnes provinciæ, a Cilicia usque
 ad Phœnicen, Apollinaris hæresim amplecterentur. Eunomii au-
 tem hæresis, a Cilicia et monte Tauro ad Hellespontum usque ad
 Constantinopolim, cuncta propemodum occupavit. Uterque enim
 tum eos apud quos morabantur, tum eorum finitimos, in suam
 sententiam facile perduxerunt. Idem porro istis accidit, quod
 antea Arianis acciderat. Populus enim in illis regionibus, cum
 monachos quos supra diximus, ob virtutem atque opera valde
 admiraretur, recte illos sentire existimabat: eos vero qui aliter
 sentirent, tanquam adulterinis opinionibus inquinatos, aversaban-
 tur. Quemadmodum olim Ægypti monachorum suorum doctri-
 nam secuti, Arianis fortiter restiterant.

ΚΕΦ. ΚΗ'.

Περὶ τῶν κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἀκμασάντων ἁγίων ἀνδρῶν ἐν Αἰγύπτῳ,
 Ἰωάννου, Ὡρ, Ἀμών, Βήνου, Θεωνᾶ, Κόπρου, Ἑλλῆ, Ἡλία, Ἀπελλοῦ, 15
 Ἰσιδώρου, Σεραπίωνος, Διοσκόρου, καὶ Εὐλογίου.

1 Εἰς καιρὸν δέ μοι δοκεῖ, ἐπιμνησθέντα τῶν τότε ἐν
 Χριστιανισμῷ φιλοσοφούντων, ὅσους ἂν δυναίμην
 διεξελθεῖν. Πλείστη γὰρ κατ' ἐκείνο καιροῦ φορὰ
 θεοφιλῶν ἀνδρῶν ἐπῆνθει. Διέπρεπε δὲ κατὰ τούτους 20
 ὧν ἴσμεν ἐν Αἰγύπτῳ Ἰωάννης, ᾧ τὸ μέλλον καὶ
 ἄλλοις ἄδηλον ὁ Θεὸς ἐδήλωσεν, οὐχ ἦττον ἢ τοῖς
 πάλαι¹ προφήταις· καὶ δῶρον ἔδωκεν ἰᾶσθαι τοὺς
 2 ἀνιάτοις πάθεσι καὶ νόσοις κάμνοντας. Καὶ Ὡρ, ὃς 25
 ἐκ νέου διέτριβεν ἐν ἐρήμοις, αἰὶ τὸ θεῖον ὑμνῶν.
 Ἐτρέφετο δὲ βοτάναις καὶ ρίζαις τισίν· ὕδωρ δὲ
 ἔπινεν εἴ πη εὔρεν. Ἐπεὶ δὲ γέρων ἦν, κατὰ θείαν
 πρόσταξιν μετοικισθεὶς εἰς Θηβαΐδα, πλείστων ἡγέιτο
 μοναστηρίων, οὐδ' αὐτὸς θείων πράξεων ἀμοιρῶν. 30
 Μόνον γὰρ εὐχόμενος, νόσους καὶ δαίμονας ἤλαννε.

¹ Ita B. C. Niceph. xi. 34. ἄλλοις πάλαι editt.

CAPUT XXVIII.

De sanctis viris qui tunc in Ægypto floruerunt, Joanne, Or, Amon, Beno, Theona, Copre, Helle, Elia, Apelle, Isidoro, Serapione, Dioscoro, et Eulogio.

Sed quando in mentionem incidi eorum qui tunc temporis inter Christianos philosophati sunt, opportunum arbitror quoscumque nunc potuerim, commemorare. Ea enim tempestate ingens copia hominum Deo dilectorum effloruit. Ex iis vero quos in Ægypto vixisse accepimus, præcipuus fuit Joannes: cui Deus non minus quam veteribus illis prophetis, futurarum abditarumque rerum cognitionem donaverat: eosque qui insanabilibus morbis laborabant curandi dederat potestatem. Or præterea, qui ab ineunte ætate vixit in solitudine, hymnos assidue in Dei laudem canens. Vescebatur autem plantis quibusdam ac radicibus. Aquam vero bibebat, sicubi invenerat. Qui cum jam ad senilem venisset ætatem, Deo jubente migrans in Thebaïdem, plurimis illic monasteriis præfuit, ne ille quidem miraculorum experts. Morbos enim ac

Καὶ γράμματα μὴ μαθὼν, οὐκ ἔδειτο βιβλίων εἰς ἀνάμνησιν· ἀλλὰ πᾶν ὅπερ ἔλαβεν εἰς νοῦν, κρείττον
 3 λήθης ἐτύγγανε. Περὶ δὲ τοῦτο τὸ κλίμα, ἐφιλοσόφει
 καὶ Ἀμμὼν, ὁ τῶν καλουμένων Ταβεννησιωτῶν ἡγού- 35
 μενος, ἀμφὶ τρισχιλίους μαθητὰς ἔχων· καὶ Βῆννος δὲ
 καὶ Θεωνᾶς μοναχικῶν ἡγοῦντο ταγμάτων, καὶ θείας
 προγνώσεως καὶ προφητείας^m ἔμπλεω. Λέγεται δὲ
 καὶⁿ Θεωνᾶν μὲν ἱστορα ὄντα τῆς Αἰγυπτίων καὶ
 Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων παιδεύσεως, ἐπὶ τριάκοντα⁴⁰
 ἔτεσι σιωπὴν ἀσκήσαι. Βῆνον δὲ, παρ' οὐδενὸς θεα-
 θῆναι ὀργιζόμενον, ἢ ὁμνύοντα, ἢ ψευδόμενον, ἢ εἰ-
 καῖον, ἢ θρασὺν, ἢ ὀλιγορημένον εἰπόντα λόγον.
 4 Περὶ τοῦτον τὸν χρόνον, ἐγένετο Κόπρης τε καὶ Ἑλ-
 λῆς, καὶ Ἡλίας. Φασὶ δὲ Κόπρη μὲν δωρηθῆναι⁴⁵
 θεόθεν ἰάσεις παθῶν, καὶ νοσημάτων ποικίλων, καὶ
 5 δαιμόνων κρατεῖν. Ἑλλῆν δὲ παιδευόμενον ἐκ νέου
 τὴν μοναχικὴν ἀγωγὴν, πλείστα παραδοξοποιεῖν· ὥς
 καὶ πῦρ ἐν τῷ κόλπῳ κομίζειν, καὶ μὴ καίειν τὴν

^m προφητίας edit.

ⁿ καὶ om. B.

dæmones oratione sola fugabat. Cumque literas non didicisset, libris opus non habebat ut reminisceretur: sed quicquid mente perceperat, nulla unquam delere poterat oblivio. In eadem regione philosophabatur etiam Ammon, præfectus monachis qui Tabennenses vocabantur, et tria circiter millia habens discipulorum. Benus item ac Theonas monachorum consortiis præerant, præscientiæ ac prophetiæ cælesti dono præditi. Ac Theonas quidem, Ægyptiorum et Græcorum Romanorumque literis ac disciplinis eruditus, annis triginta silentium exercuisse dicitur. Benus vero a nemine unquam visus esse fertur iratus, aut iurandum proferens aut mendacium; nec audacter, aut negligentius loquens, nec inanem sermonem effutiens. Eodem tempore vixerunt Copres, Helles, et Elias. Et Copræ quidem a Deo id donatum esse perhibent, ut varios morbos ac languores sanaret, et dæmones ejiceret. Helles vero monasticam disciplinam ab adolescentia edoctus, multa admirabilia gessit. Adeo ut ignem in sinu gestaret, nec vestem interim combureret: eaque re monachos qui cum ipso

ἐσθῆτα. καὶ τούτῳ παρότρυνειν τοὺς συμμονάζοντας, 5^ο
ὡς τῇ ἀγαθῇ πολιτείᾳ καὶ τῆς ἐπιδείξεως τῶν παρα-
6 δόξων ἐπομένης. Ἡλίας δὲ, τότε μὲν οὐ πόρρω τῆς
Ἀντινόου πόλεως ἐφιλοσόφει, ἀμφὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ 257
δέκα ἄγων ἐνιαυτούς. Πρὸ τούτου δὲ ἔλεγεν^ο ἐπὶ
ἐβδομήκοντα ἔτεσι μόνος ἐρημίαν^ρ οἰκῆσαι· ἐπὶ τοσού-
τον δὲ γηραλέος γεγονὼς, διετέλεσε νηστεύων καὶ 5
7 ἀνδρείως πολιτευόμενος. Ἐπὶ τούτοις καὶ Ἀπελλῆς
τηνικάδε διέπρεπε περὶ Ἀχωρίν, ἐν τοῖς κατ' Αἴγυπτον
μοναστηρίοις πλείστα θαυματουργῶν. Ὅν ποτε χαλ-
κεύοντα, τοῦτο γὰρ ἐπετήδευε, νύκτωρ φάσμα δαί-
μονος, ὡς γυνὴ εὐπρεπῆς, εἰς σωφροσύνην ἐπέιρα. 10
Ὁ δὲ, σίδηρον ὃν εἰργάζετο ἐκ τοῦ πυρὸς ἐξερύσας,
κατέφλεξε τοῦ δαιμονίου τὸ πρόσωπον· τὸ δὲ, τετρι-
8 γὸς^q καὶ ὀλοφυρόμενον ἀπέδρασεν. Ἐπιφανέστατοι
δὲ τότε πατέρες μοναχῶν ἦσαν, Ἰσιδώρος τε καὶ Σε-
ραπίων, καὶ Διόσκορος. Ἀλλ' Ἰσιδώρος μὲν, παντα- 15
χόθεν περιφράζας τὸ μοναστήριον, ἐπεμελεῖτο μηδένα

^ο ἐλέγετο Christ.

^q Ita Niceph. τετρηγὸς libri

^p Ita B. τὴν ἔρημον Niceph. omnes: quæ vox nihili est.
ἐν ἐρημίαις editt.

degebant magnopere incitaret, quasi bonæ conversationis comes
esset miraculorum perpetratio. Elias vero, tunc quidem haud
procul ab urbe Antinoo philosophabatur, annos natus decem cir-
citer supra centum. Antea vero dicebat se in desertis locis soli-
tarium mansisse annis septuaginta. Ac licet adeo provecta esset
ætate, nihilo tamen minus in jejuniis et districta vivendi ratione
perseveravit. Præter hos Apelles iisdem temporibus claruit, qui
juxta oppidum Achorim in monasteriis Ægypti plurima edidit mi-
racula. Huic aliquando opus fabrile facienti: eam enim artem
profitebatur: spectrum dæmonis, instar decoræ mulieris, noctu
apparens, tentare cœpit ejus continentiam. Tum ille ferrum quod
fabricabatur, ex igne extrahens, dæmonis faciem combussit. At-
que ita dæmon stridens atque ejulans aufugit. Sed et Isidorus et
Serapion ac Dioscorus, nobilissimi tunc temporis monachorum
patres fuerunt. Et Isidorus quidem, cum monasterium suum un-
dique circumsepsisset, diligenter cavebat ne quis foras egrederetur,

τῶν ἔνδον θύραζε ἐξιέναι, καὶ πάντα τὰ ἐπιτήδεια
 9 ἔχειν. Σεραπίων δὲ, περὶ τὸν Ἀρσενοῖτην^q διέτριβεν,
 ἀμφὶ τοὺς μυρίους ὑφ' ἑαυτὸν ἔχων. Πάντας δὲ ἦγεν
 ἐξ οἰκείων ἰδρώτων τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι, καὶ ἄλ- 20
 λοις δεομένοις χορηγεῖν· ὥρα δὲ θέρους ἐπὶ μισθῷ
 ἀμῶντες, ἀρκοῦντα αὐτοῖς σῖτον ἀπετίθεντο, καὶ ἄλ-
 10 λοις μοναχοῖς μετεδίδουν. Διοσκόρῳ δὲ οὐ πλείους
 ἑκατὸν ἐφοίτων. Πρεσβύτερος δὲ ὢν, ἐν τῷ ἱεράσθαι 25
 διὰ πάσης ἀκριβείας ἐχώρει· βασανίζων καὶ ἐπιμελῶς
 ἀνακρίνων τοὺς προσιόντας τοῖς μυστηρίοις^r, ὥστε
 αὐτοὺς προκεκαθάρθαι τὸν νοῦν, καὶ μὴ συνειδέναι τι
 11 πεπραχέναι δεινόν. Ἀκριβέστερος^s δὲ τότε ἐγένετο
 περὶ τὴν μετάδοσιν τῶν θείων μυστηρίων καὶ Εὐλό- 30
 γιος πρεσβύτερος· ὃν φασιν ἱερωμένον^t, πρόγνωσιν

^q Scribendum est ἀρσενοῖτην. Observavi tamen Græcos fere ἀρσενοῖτην dicere pro Arsinoite nomo seu præfectura. Sic enim apud Eusebium scribitur etiam in optimis exemplaribus. Et apud Palladium in Lausiaca cap. 76. Et apud Ptolemæum in descriptione Ægypti. VALESIIUS.

^r τοῖς μοναστηρίοις J.

^s Ita B. quod jam Savilius et

Valesius probaverant. ἀκριβέστερον editt.

^t Scribendum est ἱερώμενον, accentu in antepenultimam re-jecto. Differunt enim inter se hæc duo, ἱερώμενος et ἱερωμένος. Prior accentus denotat eum qui sacrum facit, ac missarum solemnia celebrat. Posterior designat sacerdotem, seu virum divino numini consecratum. VALESIIUS.

studens ut omnia necessaria intus suppeterent. Serapion vero juxta Arsenoiticam præfecturam vixit, mille circiter monachos regens. Quos omnes ita instituebat, ut propriis laboribus victum sibi compararent, et aliis indigentibus subministrarent. Messis autem tempore, pretio conducti fruges metebant, et frumentum quod sibi sufficeret recondebant, et aliis monachis gratis dabant. Dioscori vero, haud plures quam centum erant discipuli. Qui cum esset presbyter, summa cum diligentia sacerdotale munus implebat; eos qui ad sacra mysteria accederent, examinans et accurate dijudicans: ita ut mente antea perpurgata, nec ullius admissi sceleris conscii accederent. Adhuc illo severior in sacris mysteriis impertiendis fuit tum Eulogius presbyter. Quem ferunt cum rem divinam faceret, accedentium cogitationes usque adeo prænovisse,

ἐσχηκέναι τῆς τῶν προσιόντων ἐννοίας ἐπὶ τοσούτον, ὥς καὶ τὰ ἡμαρτημένα σαφῶς διελέγχειν, καὶ τὰ κατὰ νοῦν ἐκάστῳ κρυπτόμενα ἐφορᾶν· τοὺς οὖν κακῶς 35 πεπραχότας, ἣ περὶ τινος φαύλου βουλευσαμένους, τῶς εἶργε τοῦ θυσιαστηρίου, δῆλην ποιήσας τὴν ἁμαρτίαν· μεταμελεία δὲ καθαρθέντας, πάλιν προσίετο.

ΚΕΦ. ΚΘ'.

258

Περὶ τῶν ἐν Θηβαΐδι μοναχῶν, Ἀπολλῶ, Δωροθέου, Πιάμμωνος, Ἰωάννου, Μάρκου, Μακαρίου, Ἀπολλωδόρου^u, Μωσέως, Παύλου τοῦ ἐν Φέρμῃ, Παχῶν, Στεφάνου, καὶ Πίωρ.

5

Ἰ Κατὰ τούτους δὲ καὶ Ἀπολλῶς ἐν Θηβαΐδι διέτριβεν· ὃς ἡβᾶν ἀρχόμενος, ἐφιλοσόφησεν· ἐπὶ τεσσαράκοντα δὲ ἔτη τὴν ἔρημον οἰκήσας, σπήλαιον ὑπὸ τὸ ὄρος πλησίον τῆς οἰκουμένης, τοῦ Θεοῦ χρήσαν- 10 τος, κατέλαβεν. Ὑπὸ δὲ πλήθους θαυματουργιῶν, ἐν ὀλίγῳ ἐπίσημος ἐγένετο, καὶ ἡγεμὼν πλείστων μοναχῶν· ἦν γὰρ καὶ ταῖς διδασκαλίαις εἰς ὠφέλειαν 2 ἐπαγωγός. Ἀλλ' οἷα μὲν ἀγωγῇ ἐχρήτο, καὶ ἡλίκων ἦν θείων καὶ παραδόξων πραγμάτων ποιητῆς, ἱστορεῖ 15

^u [Ita editt. Lege Ἀπολλωνίου.]

ut delicta eorum certissime coargueret, et quæ singuli penitus in mente recondita habebant, perspiceret. Eos igitur qui mali quidpiam perpetrassent, aut patrare decrevissent, aliquandiu arcebat ab altari, delicta eorum in apertum proferens. Postea vero pœnitentia purgatos, ad mysteria admittebat.

CAPUT XXIX.

De monachis in Thebaïde degentibus: Apollo, Dorotheo, Piam-mone, Joanne, Marco, Macario, Apollonio, Mose, Paulo Fernensi, Pachon, Stephano, et Pior.

Horum temporibus æqualis Apollos vixit in Thebaïde. Qui cum pubescere adhuc inciperet, philosophari instituit. Cumque in solitudine mansisset per annos quadraginta, tandem speluncam ad radices montis sitam, haud procul ab hominum domiciliis, divino monitus oraculo occupavit. Ubi præ miraculorum multitudine, brevi conspicuus et complurium monachorum pater evasit. Nam et utilibus documentis omnes ad virtutem alliciebat. Verum quæ-

Τιμόθεος ὁ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπιτροπεύ-
 σας· εὖ μάλα αὐτοῦ, καὶ πολλῶν ὧν ἐπεμνήσθην, καὶ
 3 ἄλλων δοκίμων μοναχῶν τοὺς βίους διεξεληθών. Ἐν
 δὲ τῷ τότε, πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ σπουδαίως ἐφιλοσό- 20
 φουν ἀνὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἀμφὶ δισχίλιοι ὄντες·
 ὧν οἱ μὲν, ἐν τοῖς καλουμένοις ἐρημικοῖς^ν ὥκουν· οἱ
 δὲ, περὶ^χ τὸν Μαρεώτην καὶ τοὺς ἐκ γειτόνων Λίβνας.
 4 Ὑπερφυῶς δὲ ἐν τούτοις διέπρεπε Δωρόθεος^ν, Θη-
 βαῖος τὸ γένος. Ὡς βίος ἦν, ἐν ἡμέρᾳ μὲν, ἀπὸ τῆς 25
 πέλας θαλάσσης λίθους συλλέγειν, καὶ ἔτους ἐκάστου
 οἰκίδιον κατασκευάζειν, καὶ διδόναι τοῖς μὴ δυναμένοις
 ἑαυτοῖς οἰκοδομεῖν· νύκτωρ δὲ εἰς αὐτοῦ διατροφὴν^z
 ἐκ φοινίκων φύλλων σειρὰς πλέκων, σπυρίδας εἰρ-
 5 γάζετο. Τροφή δὲ ἦν αὐτῷ ἄρτου οὐγγίαι^a ἕξ, καὶ 30
 λεπτῶν λαχάνων δέμα, καὶ ὕδωρ πότον. Ἐκ νέου δὲ

^ν Rectius in cod. Fuk. ἐρημι-
 κοῖς. Sic enim dicebantur ea
 loca, quinque passuum millibus
 dissita ab urbe Alexandria, ut
 testatur Palladius Hist. Laus. 2,
 εἰς τὰ λεγόμενα ἐρημικά, ἀπὸ πέντε
 σημείων etc. VALESIIUS. ἐρή-
 μοις Steph. Genev. ἐρημικοῖς Ni-
 ceph. xi. 35.

^χ παρὰ Steph. Genev. περὶ

Christoph. post Nicephor. circa
 Epiphan.

^ν In cod. Fuk. Θεόδωρος dicitur
 hic monachus. Epiphanius ta-
 men et Nicephorus Dorotheum
 nominant. Nec aliter Palladius.
 VALESIIUS.

^z διαστροφὴν J.

^a Ita B. Steph. Genev. οὐγκίαι
 Vales.

nam fuerit ejus vivendi ratio, et quanta quamque divina miracula
 patrauerit, Timotheus Alexandrinæ ecclesiæ episcopus commemo-
 rat: qui et hujus viri, et aliorum quorum antea mentionem feci,
 vitam literis prodidit. Porro tunc temporis, multi boni viri in
 Alexandrinorum regione sedulo philosophabantur, numero circiter
 bis mille. Quorum alii degebant in locis quæ eremica dicuntur:
 alii circa Mareoten et vicinos Libyas incolebant. Inter quos
 maxime enituit Dorotheus, patria Thebæus: cujus hæc fuit vi-
 vendi ratio, ut interdum quidem ex vicino mari lapides colligeret,
 et quotannis cellulam construeret, eamque donaret iis qui sibi ipsi
 ædificare non possent; noctu vero ex palmarum foliis funiculos
 texens, sportulas ad parandum sibi victum faceret. Cibus erat
 illi, panis quidem uncie sex, et minorum olerum fasciculus, po-

οὕτως ἀσκήσας, οὐ διέλιπε καὶ γέρων ὦν· οὐδέ ποτε
 ὥραθη ἐπὶ ῥιπὸς ἢ κλίνης καθευδήσας, ἢ τοὺς πόδας
 ἐκτείνας ἀνέσει^b, ἢ ἐκὼν ὕπνω ἑαυτὸν ἐκδούς· πλήν
 ὅσον ἐργαζόμενος ἢ ἐσθίων, βιασθεὶς ὑπὸ τῆς φύσεως, 35
 ἔμυσε τοὺς ὀφθαλμούς· ὥς πολλάκις νυστάζοντος ἐν
 6 τῷ ἐσθίειν, ἐκπεσεῖν τοῦ στόματος τὴν τροφήν. Ποτὲ
 γοῦν εἰς ἄκρον κρατηθεὶς τῷ ὕπνῳ, ἔλαθεν ἐπὶ τοῦ
 ῥιπὸς πεσών· καὶ περίλυπος ἐπὶ τούτῳ γεγωνὼς, ἡρέ-
 μα ἔφη, Εἰ τοὺς ἀγγέλους πείσεις καθεύδειν, πείσεις 40
 καὶ τὸν σπουδαῖον· ὑπεδήλου δὲ ἑαυτὸν, πρὸς τὸν
 ὕπνον ἴσως ἀποτεινόμενος, ἢ τὸν δαίμονα τὸν ἐμπο-
 δῶν γενόμενον ταῖς σπουδαίαις πράξεσιν. Ὡδε δὲ
 αὐτῷ μοχθοῦντι προσελθὼν τις ἔφη· Τί τὸ σῶμα τὸ
 σὸν ἀποκτείνεις τοσοῦτον ; Ὅτι με ἀποκτείνει, ἀπε- 45
 7 κρίνατο. Καὶ Πιάμμων δὲ καὶ Ἰωάννης τηνικαῦτα
 περὶ Διολκὸν τῆς Αἰγύπτου, ἐπισημοτάτων προῖ-
 σταντο μοναστηρίων. Ἐπιμελέστατά τε καὶ μάλα 259
 σεμνῶς πρεσβύτεροι ὄντες, τὴν ἱερατείαν μετήεσαν.

^b ἀνέσει ἐκτείνας B.

tus autem aqua. Cumque hoc genus abstinētiæ ab ineunte ætate exercuisset, ne senex quidem illud dimisit. Nec unquam visus est super stoream aut in lecto dormire, nec quietis causa pedes extendere, nec sua sponte somnum petere. Sed dum opus faceret aut comederet, cogente natura tantisper claudēbat oculos: adeo ut sæpenumero inter edendum dormitanti, cibus ex ore excideret. Contigit aliquando ut supra modum somno oppressus, in stoream imprudens decideret. Quam ob causam dolore affectus, submissa voce dixit: Si Angelis persuaseris ut dormiant, persuadebis etiam studiosē philosophanti. Seipsum autem designabat his verbis, somnum ipsum fortasse alloquens, aut dæmonem bonis actibus adversantem. Porro cum tot ac tantis se laboribus maceraret, quidam ad eum accedens: Cur, inquit, corpus tuum tantopere enecas? Cui ille, Quia me ipsum enecat, respondit. Piammon præterea et Joannes juxta Diolcum Ægypti, nobilissimis monasteriis eo tempore præfuerunt: et cum essent presbyteri, summa cura et gravitate sacerdotale munus obierunt. Et Piammon qui-

Λέγεται δέ ποτε τὸν Πιάμμωνα ἱερωμένον^c, θεάσασθαι περὶ τὴν^d ἱερὰν τράπεζαν θεῖον ἄγγελον ἐστῶτα, 5 καὶ τῶν μοναχῶν τοὺς παρόντας ἐγγράφειν βίβλῳ στινί^e τοὺς δὲ ἀπόντας ἀπαλείφειν. Ἰωάννη δὲ τοσαύτην ἐδωρήσατο δύναμιν ὁ Θεὸς κατὰ παθῶν καὶ νοσημάτων, ὥς πολλοὺς ἰάσασθαι ποδαλγούς^e, καὶ τὰ 9 ἄρθρα διαλελυμένους. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Βενιαμὴν^f 10 γηραλέος εὖ μάλα λαμπρῶς ἀνὰ τὴν Σκῆτιν ἐφιλοσόφει, δῶρον ἔχων παρὰ Θεοῦ δίχα φαρμάκων ἐπαφῇ μόνη χειρὸς, ἣ ἐλαίῳ ᾧ ἐπηύχετο, πάσης ἀπαλλάσσειν νόσου τοὺς κάμνοντας. Τὸν δὲ τοιοῦτον λόγος ὑδέρω περιπεσόντα, τοσοῦτον οἰδῆσαι τὸ σῶμα, ὥς 15 μὴ δυνηθῆναι διὰ τῶν θυρῶν τοῦ οἰκήματος ἐν ᾧ διῆγεν ἐκκομισθῆναι, εἰ μὴ σὺν ταῖς θύραις καὶ τὰς 10 παραστάδας καθεῖλον. Ἐν δὲ τῷ νοσεῖν, ἐν κλίνῃ κεῖσθαι μὴ δυνάμενος, ἀμφὶ τοὺς ὀκτὼ μῆνας ἐπὶ

^c Scribendum est hic quoque mutato accentu ἱερώμενον. VALESIIUS.

^d Legendum videtur παρὰ τὴν, sicut habet Niceph.

^e Podagricos vertit Epiphanius Scholasticus, non male. Certe Palladius in Lausiaca c.

73. ubi de hoc Joanne agit, habet ποδαγρούς. Mihi certe non videtur esse Græca vox ποδαλγούς, quare Nicephorus maluit dicere τοὺς πόδας ἀλγούντας. VALESIIUS.

^f Cod. Fuk. Βενιαμῆς. VALESIIUS.

dem, cum aliquando rem divinam faceret, divinum Angelum vidisse dicitur, stantem juxta sacrum altare; qui monachorum quidem præsentium nomina in quodam libello perscriberet, absentes autem expungeret. Joanni vero tantam vim ac potestatem in morbos ac languores Deus indulsit, ut multos pedum dolore vexatos, et paralyticos sanaret. Iisdem temporibus Benjamin senex circa Scetim eximie philosophatus est: cui Deus id gratiæ concesserat, ut absque ullis medicamentis, solo manus contactu, aut oleo quod precatione sua benedixerat, quovis morbo ægros liberaret. Atque hic tantus vir, cum in morbum aquæ intercutis incidisset, usque adeo corpore intumuisse dicitur, ut per januam cellæ in qua degebat, efferri non potuerit, nisi postibus ipsis simul cum janua eversis. Porro inter ægrotandum, cum in lecto decumbere non posset, octo circiter mensium spatio sedit in sella qua-

δίφρου πλατυτάτου ἐκαθίζετο, συνήθως τοὺς κάμνον- 20
 τας ἰώμενος, αὐτὸς μηδὲν δυσφορῶν ὅτι μὴ τῆς ἐχού-
 σης αὐτὸν νόσου ἀπηλλάττετο^g. μᾶλλον μὲν οὖν
 καὶ τοὺς ὀρώντας παρεμυθεῖτο, καὶ ἐλιπάρει τὸν Θεὸν
 ἱκετεύειν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς· σώματος δὲ αὐτῷ
 μηδὲν μέλειν· ἐπεὶ καὶ εὐεκτοῦν, οὐδὲν με ὦνησεν, 25
 11 ἔφη, καὶ κακῶς πάσχον, οὐκ ἔβλαψε. Κατ' ἐκείνο δὲ
 καιροῦ ἐν Σκήτει διέτριβε Μάρκος τε ὁ αἰοίδιμος, καὶ
 Μακάριος ὁ νέος, καὶ Ἀπολλώνιος, καὶ Μωσῆς ὁ Αἰ-
 θίοψ. Φασὶ δὲ Μάρκον μὲν, καὶ ἐν τῷ νέῳ τῆς ἡλι- 30
 κίας εἰς ἄγαν πρᾶον καὶ σῶφρονα, καὶ μνήμονα ἱερῶν
 γραφῶν γενέσθαι· θεοφιλῇ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥς ἰσχυ-
 ρίζεσθαι Μακάριον τὸν αὐτὸν, πρεσβύτερον ὄντα τῶν
 Κελλίων^h, μηδὲ πώποτε παρ' αὐτοῦ λαβεῖν ἅ θέμις
 ἱερεῦσι διδόναι τοῖς μεμνημένοις περὶ τὴν ἱερὰν τρά- 35
 πεξαν· ἄγγελος δὲ αὐτῷ ἐδίδου, οὗ τὴν χεῖρα μέχρι
 12 τοῦ καρποῦ μόνου ἔλεγε θεωρεῖν. Μακαρίῳ δὲ ἐδόθηⁱ

^g ἀπῆλλαττε B.

^h Sic emendavi ex cod. Fuk.,
 pro κελλίων quod antea legeba-
 tur. Est autem κελλία locus in
 solitudine, septuaginta stadiis
 distans a Nitria, ut docet Sozo-

menus infra, c. 31; ejusdem loci
 meminit Palladius in Lausiaca.
 VALESIIUS. τὸν περιώνυμον πρε-
 σβύτερον τῶν Κελλίων Niceph.

ⁱ δὲ δέδοτο ὑπὸ B.

dam latissima, ægris more solito sanitatem restituens; nec iniquo animo ferens quod suo ipse morbo nequaquam liberaretur. Quin potius consolabatur eos qui ipsum viserent, rogabatque ut pro ipsius anima supplices Deum orarent. Corporis enim nullam sibi curam esse aiebat. Quippe dum, inquit, bene valeret, nihil mihi profuit: et nunc male habens, nihil detrimenti attulit. Per idem tempus celebris ille Marcus, et Macarius junior, et Apollonius, et Moses Æthiops Scetim incolebant. Et Marcum quidem, ab in-eunte adolescentia admodum mitem ac temperantem fuisse perhi-bent, et sacræ scripturæ libros memoria tenuisse: Deo vero ita carum fuisse, ut Macarius qui Cellarum presbyter fuit, sæpe affir-maverit, Marcum nunquam ab ipso accepisse quæ sacerdotes fide-libus ad altare præbere jus fasque est: sed Angelum ei præbuisse, cujus manum ad juncturam usque duntaxat, se vidisse dicebat.

χάρις ὑπὸ Θεοῦ, ὑπερφρονεῖν τῶν δαιμόνων. Ἐγένετο
 δὲ αὐτῷ τὴν ἀρχὴν πρόφασις τῆς φιλοσοφίας, ἀκού- 40
 σιος φόνος. Ἔτι γὰρ βούπαις ὦν, πρόβατα ἔνεμε
 περὶ τὴν Μαρείαν λίμνην, καὶ παίζων, τινὰ τῶν ὁμη-
 λίκων ἀνείλε· δείσας τε δοῦναι δίκην, ἔφυγεν εἰς τὴν
 13 ἐρημίαν. Αἶθριος δὲ ἐπὶ τρία ἔτη μετὰ ταῦτα διάγων,
 αὐτόθι οἰκίδιον μικρὸν ἑαυτῷ κατεσκεύασεν, ἐν ᾧ εἴ- 45
 κοσι καὶ πέντε ἔτη διέτριψεν. Ἐλεγον δὲ οἱ γε αὐτοῦ
 ἀκηκόεισαν, ὥς πολλὴν ὠμολόγει χάριν τῇ συμφορᾷ,
 καὶ σωτήριον ἀπεκάλει τὸν ἀκούσιον φόνον, φιλοσο-
 φίας καὶ μακαρίου βίου αἴτιον αὐτῷ γεγεννημένον.
 14 Ἀπολλώνιος δὲ, τὸν ἄλλον χρόνον ἐμπορίαν μετιὼν, 260
 ἤδη πρὸς γῆρας ἐλαύνων, ἐπὶ τὴν Σκῆτιν ἦλθε. Λο-
 γισάμενος δὲ ὥς οὔτε γράφειν, οὔτε ἄλλην τινὰ τέ-
 χνην μαθεῖν οἷός τε ἐστι διὰ τὴν ἡλικίαν, παντοδαπῶν 5
 φαρμάκων εἶδη καὶ ἐδεσμάτων ἐπιτηδεύων τοῖς κά-
 μνουσιν, ἐξ οἰκείων χρημάτων ὠνούμενος, ἀνὰ ἐκά-
 στην θύραν μοναστικὴν περιήει μέχρις ἐνάτης ὥρας,
 ἐφορῶν τοὺς νοσοῦντας. Ἐπιτηδεῖαν^k δὲ ταύτην αὐτῷ

^k ἐπιτηδὲς C.

Macario vero donatum fuit a Deo, ut dæmones contemneret.
 Occasionem porro philosophandi ei primum præbuit cædes for-
 tuito perpetrata. Nam cum esset adolescens, oves pascebat circa
 Mareoticum lacum. Cumque inter ludendum, quendam ex æqua-
 libus suis interfecisset, veritus ne pœnas daret, in solitudinem se
 recepit. Illic triennii spatio sub divo moratus, parvam sibi cellam
 ibidem construxit, in qua quinque et viginti annos exegit. Nar-
 rabantque ii qui ex ipso id audierant, ipsum calamitati illi gratias
 referre solitum, et cædem illam fortuito factam, salutarem appel-
 lasse, quæ philosophiæ ac beatæ vitæ occasionem ipsi attulisset.
 Apollonius autem, cum anteacto tempore mercaturam fecisset, jam
 in senium vergens, ad Scetim se contulit. Cumque consideraret,
 se ob ingravescentem ætatem, nec scribendi artem, nec ullam
 aliam posse addiscere, varias species medicamentorum et ciborum
 qui commodi sunt ægrotantibus, sua pecunia coëmens, singulas
 monachorum januas circuibat, ad horam usque nonam ægros in-

τὴν ἀσκησιν εὐρὼν, ὧδε ἐπολιτεύσατο. Μέλλων δὲ ¹⁰
τελευταῖαν, ἄλλω παραδοὺς ἃ εἶχεν, ἐνετείλατο τὰ αὐτὰ
¹⁵ποιεῖν. Μωσῆς δὲ δοῦλος ὢν, διὰ μοχθηρίαν ἐξηλάθη
τῆς οἰκίας τοῦ κεκτημένου· καὶ εἰς ληστείας τραπεῖς,
ληστρικοῦ τάγματος ἡγεῖτο. Πολλοὺς ¹ δὲ κακουρ-
γῆσας, καὶ πολλοὺς φόνους τολμήσας, ἐκ περιπετείας ¹⁵
τινὸς τὸν μοναδικὸν μετῆλθε βίον, καὶ ἀθρόον εἰς
¹⁶ἀρετὴν φιλοσοφίας ἐπέδωκεν. Ἐπεὶ γοῦν ἐκ τῆς προ-
τέρας διαίτης εὐεξία ζέων^m, καὶ πρὸς φαντασίας ἡδο-
νῶν κινούμενος, μυρίαῖς ἀσκήσεσι τὸ σῶμα κατέτηξε· ²⁰
πῇ μὲν δίχα ὄψου ὀλίγῳ ἄρτῳ ἀρκούμενος· πῇ δὲ
πλείστον ἔργον ἀνύων, καὶ πεντηκοστὸν εὐχόμενος·
πῇ δὲ ἐπὶ ἑξ ἕτεσιν ὀλόκληρον ἐκάστην νύκτα ἐστὼς
προσηύχετο, μήτε γόνυ κλίνων, μήτε τοὺς ὀφθαλμοὺς
¹⁷μύων εἰς ὕπνον. Ἄλλοτε δὲ νύκτωρ περιῶν τὰς οἰ- ²⁵
κῆσεις τῶν μοναχῶν, λάθρα τὴν ἐκάστου ὑδρίαν
ἐπλήρου ὕδατος· ἣν δὲ τοῦτο λίαν ἐργῶδες· τῶν

¹ Melius πολλά, quemadmo-
dum legisse videtur Nicephorus.
Sic enim habet: πλείστα δὲ ἀνό-

σια εἰργασμένος etc. VALESIUS.
^m χαίρων B. Steph. Genev.
ζέων Christ. Scal. Vales.

visens. Quod quidem exercitationis genus cum sibi commodum
reperisset, ita deinceps conversatus est. Et cum moriturus esset,
quæcumque habebat, alteri tradens, mandavit ut idem officium
exerceret. Moses vero cum esset servus, propter improbitatem
ex ædibus domini sui ejectus, et ad latrocinandum conversus,
agmini latronum ducem se præbuit. Qui cum multa scelera com-
misisset, multasque cædes patrasset, casu quodam ad monasticam
vitam translatus est, ac repente ad summum philosophiæ fastigium
evasit. Nam quoniam bona corporis habitudine, quam ex priore
victu contraxerat, adhuc fervens, ad cogitationes fœdæ libidinis
incitabatur, omni philosophicæ exercitationis genere corpus suum
maceravit: nunc exiguo pane victitans sine obsonio: nunc plu-
rimum operis faciens, oransque quinquagies. Interdum etiam sin-
gulis noctibus stans, per sex continuos annos orabat, nec genua
flectens, nec oculos claudens ad somnum capiendum. Nonnum-
quam monachorum cellas noctu circumiens, hydrias singulorum
clam aqua implebat. Quod quidem laboriosum erat inprimis. Ab

μὲν γὰρ, σταδίοις δέκα· τῶν δὲ, εἴκοσι· τῶν δὲ, καὶ
 τριάκοντα καὶ πλεόν διεισθήκει ὁ τόπος ὅθεν ὑδρεύ-
 οντο. Διέμεινε δὲ ἐπὶ πολὺ τὴν προτέραν ἰσχὺν ἔχων, 30
 καίπερ ταῖς πολλαῖς ἀσκήσεσι καθελεῖν ταύτην σπου-
 18 δάζων, καὶ τὸ σῶμα ταῖς ταλαιπωρίαις πιέζων. Λέ-
 γεται γοῦν ποτὲ ληστὰς καταδραμόντας τὸν τόπονⁿ
 ἐν ᾧ μόνος ἐφιλοσόφει, συλλαβέσθαι πάντας καὶ 35
 δῆσαι, καὶ τέσσαρας ὄντας τοῖς ὤμοις ἐπιθεῖναι, καὶ
 εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀγαγεῖν, καὶ συμμονάζουσιν ἐπι-
 τρέψαι τὰ περὶ αὐτῶν, ὥς μὴ θεμιτὸν αὐτῷ ἔτι μη-
 19 δένα κακῶς ποιεῖν. Φασὶ γὰρ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν
 μηδενὶ τοσαύτην ὑπάρξαι μεταβολήν· ὥστε ἄκρου 40
 μὲν ἐπιψαῦσαι μοναστικῆς φιλοσοφίας· ἐξαίσιον δὲ
 φόβον τοῖς δαίμοσιν ἐμποιῆσαι, καὶ πρεσβύτερον γε-
 νέσθαι τῶν ἐν Σκῆτει μοναχῶν. Ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος
 ὢν, πολλοὺς ἀρίστους μαθητὰς καταλιπὼν, ἀμφὶ τὰ 45
 20 ἐβδομήκοντα καὶ πέντε ἔτη γεγωνὼς ἐτελεύτησεν. Ἐπὶ
 ταύτης δὲ τῆς βασιλείας ἐγένετο Παῦλος καὶ Παχὼν,
 Στέφανός τε καὶ Μωσῆς, ἄμφω Λίβυες, καὶ Πίωρ ὁ

ⁿ τὸν οἶκον ἐν J. Christ. Curt. Scal.

aliis enim decem; ab aliis viginti; a quibusdam vero triginta et
 amplius stadiis aberat locus ille, unde aquam hauriebant. Diu
 tamen pristinum robur retinuit, licet plurimis exercitationibus il-
 lud frangere studuisset, et assiduis vexationibus corpus attereret.
 Porro cum latrones aliquando in cellam in qua solus philosopha-
 batur irrupissent, ipse cunctos comprehendisse ac ligasse dicitur.
 Et quamvis quatuor numero essent, humeris suis impositos tulisse
 ad ecclesiam, ac reliquis monachis permisisse ut de illis statue-
 rent, quando ipsi jam nefas esset quenquam malo afficere. Aiunt
 enim nemini unquam talem ac tantam mutationem ex vitio ad
 virtutem contigisse, quantam isti: quippe qui ad culmen mona-
 sticæ philosophiæ pervenerit, et dæmonibus maximum terrorem
 incusserit, et Scetiensium monachorum presbyter factus sit. At-
 que hic quidem tantus vir, annos circiter septuaginta quinque
 natus, excessit e vita, multis præstantibus discipulis post se re-
 lictis. Eodem imperatore regnante vixit Paulus et Pachon; Ste-

Αἰγύπτιος. Ὡς οὖν δὲ, Παῦλος μὲν ἐν Φέρμῃ ὄρος
 δὲ τοῦτο ἐν Σκήτει, οὐ μείους πεντακοσίων ἀσκητὰς 50
 ἔχον°. Εἰργάζετο δὲ οὐδέν, οὐδὲ ἐλάμβανε τι παρά 261
 21 του^p, πλὴν ὅσον ἦσθιεν. Ἡὔχετο δὲ μόνον, ὥσπερ
 φόρον τινὰ τριακοσίας εὐχὰς ἐκάστης ἡμέρας ἀποδι-
 δοὺς τῷ Θεῷ· ἵνα δὲ μὴ λαθὼν διαμάρτη τοῦ ἀρι-
 θμοῦ, τριακοσίας ψηφίδας τῷ κόλπῳ ἐμβάλλων, καθ' 5
 ἐκάστην εὐχὴν ψηφίδα ἐκρίπτει^q. ἀναλωθέντων δὲ
 τῶν λίθων, δῆλον ἐγένετο τὰς ἱσαρίθμους τοῖς λίθοις
 22 εὐχὰς πεπληρῶσθαι. Καὶ Παχὼν δὲ τότε ἐν Σκήτει
 διέπρεπεν. Ὁν ἐκ νέου μέχρι γήρως πολιτευσάμενον, 10
 οὔτε σῶμα εὖ ἔχον^r, οὔτε πάθος ψυχῆς, οὔτε δαίμων,
 ἀνάνδρον ἐφώρασε περὶ τὴν ἐγκράτειαν, ὧν δεῖ κρα-

° Epiphanius Scholasticus et Christophorsonus hæc de Paulo ipso intellexit. Ego vero ἔχον scribendum puto, ut referatur ad vocem ὄρος. Idque confirmat Palladius c. 23. ὄρος ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἔστιν ἀπάγον ἐπὶ τὴν Σκήτην, ὃ καλεῖται Φέρμη· ἐν τούτῳ τῷ ὄρει καθέζονται ὡς πεντακόσιοι ἄνδρες ἀσκούμενοι· ἐν οἷς καὶ Παῦλος τις μοναχὸς etc. VALESIUS. Ita C. ἔχων editt. ἀσκητῶν Christ. Scal.

p ἐλαμβάνετο περὶ τούτου, tum, inductis transversa linea literis -το et duabus posterioribus vocibus, suprascriptum τι παρὰ τοῦ ab alia manu, B. ἐλαμβάνετό τι παρὰ τούτου. Steph. Genev. οὐδέ τι παρὰ τοῦ ἐλάμβανε Niceph., unde textum Valesius emendasse videtur.

q ἐκρίπτειν C.

r Ita B. ἰγιῶς ἔχον Niceph. xi. 36. ἔχων editt.

phanus item ac Moses, ambo Libyes; et Pior Ægyptius. Ac Paulus quidem degebat in Ferme, qui mons est in Sceti; haud pauciores quingentis monachos habens. Nullum hic opus faciebat, nec ab ullo accipiebat quicquam, præter quam quod esurus esset. Orationi tantum vacabat, trecentas orationes, velut tributum quoddam quotidie persolvens Deo. Ac ne forte aberraret ab integro numero, trecentis lapillis in sinum suum congeritis, ad singulas preces singulos projiciebat lapillos. Absumptis itaque lapillis, planum fiebat orationes numero lapillorum æquales jam completas esse. Pachon quoque tunc temporis in Sceti celebris fuit. Qui cum ab adolescentia usque ad ultimam senectutem vixisset in solitudine, tamen nec bona corporis habitudo, nec perturbatio animi, nec dæmon, circa abstinentiam eorum a quibus philosophum abstinere decet, eum unquam ignavumprehendit.

²³ τεῖν τὸν φιλόσοφον. Στέφανος δὲ περὶ τὸν Μαρεώ-
 την τὴν οἶκησιν εἶχεν, οὐκ ἄποθεν^s τῆς Μαρμαρικῆς.
 Δὲ ἀκριβοῦς δὲ καὶ τελειοτάτης χωρήσας ἀσκήσεως,¹⁵
 ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτεσιν, εὐδοκιμώτατος ἐγένετο μοναχός,
 καὶ Ἀντωνίῳ τῷ μεγάλῳ γνώριμος. Ἐγένετο δὲ
 πρῶτος, καὶ σοφὸς εἰς ἄγαν, καὶ ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἡδὺς
 καὶ ὠφέλιμος, καὶ ἱκανὸς τὰς τῶν λυπουμένων ψυχὰς
 κηλεῖν, καὶ ἐπὶ τὸ εὐθυμον μεταβάλλειν, εἰ καὶ ἀναγ-²⁰
²⁴ καίαις λύπαις προκατειλημμένοι ἐτύγχανον. Τοιοῦτος
 δὲ ἦν καὶ περὶ τὰς οἰκειάς συμφοράς. Ἀμέλει χαλε-
 ποῦ καὶ ἀνιάτου πάθους ἐνσκήψαντος αὐτῷ, τὰ δι-
 εφθαρμένα^t μέλη τοῖς ἰατροῖς τέμνειν παραδούς, εἰρ-²⁵
 γάζετο ταῖς χερσὶ φύλλα φοινίκων πλέκων. Καὶ τοῖς
 παροῦσι συνεβούλευε μὴ δυσφορεῖν ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ
 πάθεσι, μηδὲ ἄλλο τι διανοεῖσθαι, πλὴν ὅτι πρὸς
 τέλος χρηστὸν πάντως, ἃ ποιεῖ ὁ Θεὸς, ἐκβαίνει· καὶ
 αὐτῷ συνοίσειν τοιούτων πειραθῆναι παθῶν^u. καὶ³⁰
 ὑπὲρ ἁμαρτημάτων ἴσως, ὧν ἔνεκεν ἄμεινον ἐνθάδε
²⁵ διδόναι δίκην, ἣ μετὰ τὴν βιοτὴν ταύτην. Μωσῆς δὲ

^s Ita B.C. ἄποθεν editt.^t διεφθορότα J.^u κακῶν C.

Jam vero Stephanus circa Mareotem habitabat, haud procul a
 Marmarice. Qui cum severa ac perfectissima disciplina sese exer-
 cuisset per annos sexaginta, celeberrimus exstitit monachus, et
 magno Antonio familiaris. Fuit autem mitis et admodum pru-
 dens: in colloquiis suavis atque utilis, et ad animos eorum qui
 dolore affecti essent, permulcendos, et ad lætitiā traducendos
 aptissimus, quamvis dolor eorum prorsus necessarius videretur.
 Ipse quoque ita affectus erat in suis calamitatibus. Nam cum
 grave quoddam et insanabile ulcus ei contigisset, corrupta corpo-
 ris membra secunda medicis præbuit; ipse interim opus faciens,
 et palmarum folia manibus suis texens. Suadebatque adstantibus,
 ne ob ipsius mala mærore afficerentur, neve aliud quicquam cogi-
 tarent, quam ea quæ a Deo fiunt, bonum semper exitum sortiri:
 idque sibi utile fore, quod tanta sustinisset mala; ac fortasse pro
 peccatis suis: pro quibus hic pœnas dare satius fuerit, quam post
 hanc vitam. Moses vero mansuetudine et caritate, et languorum

πρᾶοτήτι καὶ ἀγάπῃ ὑπερφυῶς εὐδοκιμηκέναι παρα-
 26 δέδοται, καὶ ἰάσεσι παθῶν εὐχῇ κατορθουμέναις. Ὁ
 δὲ Πίωρ ἐκ νέου φιλοσοφεῖν ἐγνωκώς, ἡνίκα διὰ τοῦτο 35
 τοῦ πατρῷου οἴκου ἐξῆλθε, συνέθετο τῷ Θεῷ, τοῦ
 λοιποῦ μηδένα τῶν οἰκείων ὄψεσθαι· μετὰ δὲ πεντή-
 κοντα ἔτη, ἐπύθετο αὐτὸν ἡ ἀδελφὴ ζῆν· ὑπὸ δὲ
 χαρᾶς ἀμέτρον τῆς^x παραλόγου μηνύσεως καταπλα-
 γείσα, ἡρεμεῖν οὐκ ἡδύνατο, εἰ μὴ θεάσαιτο τὸν ἀδελ- 40
 27 φόν. Ὁλοφυρομένην δὲ καὶ ἀντιβολοῦσαν ἐν γήρᾳ
 ἐλεήσας ὁ παρ' αὐτοῖς ἐπίσκοπος, ἔγραψε τοῖς ἡγου-
 μένοις τῶν ἐν ἐρήμῳ μοναχῶν, ἐκπέμψαι τὸν Πίωρ.
 Ἀπιέναι δὲ προσταχθεὶς, οὐκ ἔχων ἀντειπεῖν, οὐ γὰρ 45
 θέμις Αἰγυπτίοις μοναχοῖς, οἶμαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις,
 ἀπειθεῖν τοῖς ἐπιταττομένοις, παραλαβὼν τινα, ἀφί-
 κετο εἰς τὴν πατρίδα· καὶ στὰς πρὸ τῆς πατρῷας
 28 οἰκίας, ἐμήνυσεν ἐληλυθέναι. Ἐπεὶ δὲ ψοφεῖν τὴν
 θύραν ᾗσθετο, μύσας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὀνομαστὶ τὴν 50
 ἀδελφὴν προσειπὼν, Ἐγὼ, ἔφη, Πίωρ ὁ σὸς ἀδελφός·
 ἀλλὰ ὅσον βούλει, κατανόει. Ἡ μὲν οὖν ἡσθείσα,

^x Ita B. C. τῆς om. editt.

curationibus quos oratione sola pellebat, præ cæteris inclaruisset
 memoratur. At Pior, cum ab ineunte ætate philosophari decre-
 visset, ejus rei causa paternis ædibus egressus, spopondit Deo, se
 deinceps neminem ex propinquis visurum esse. Post quinquaginta
 vero annos, soror ipsius, cum audivisset eum vivere, præ
 immoderato gaudio insperati nuncii stupefacta, quiescere non po-
 terat, nisi fratrem videret. Quam in senili ætate lamentantem ac
 supplicantem miseratus ejus regionis episcopus, scripsit ad præ-
 sides monachorum in Sceti degentium, ut Piores mitterent. Qui
 abire jussus, cum refragari non auderet: nefas enim habent Æ-
 gyptii, alique omnes, ut opinor, monachi, jussis non obtemperare:
 adjuncto sibi comite perrexit in patriam. Cumque pro foribus
 paternarum ædium staret, nuntiavit se adesse. Cum autem stre-
 pitum januæ sensisset, clausis oculis, sororem nominatim allocu-
 tus: Ego, inquit, sum frater tuus; contemplare me quantum pla-
 cuerit. Illa ingenti gaudio perfusa, gratias Deo egit. At ille

χάριν ὁμολόγει τῷ Θεῷ· ὁ δὲ παρὰ τὴν θύραν εὐξά-
 29 μενος, ἀνέστρεψεν εἰς τὸν τόπον ἐν ᾧ ᾤκει. Ἐνθα δὴ
 φρέαρ ὀρύξας, πικρὸν εὔρε τὸ ὕδωρ· καὶ μέχρι τε- 262
 λευτῆς ὑπέμεινε· τούτῳ κεχρημένος. Ὁ δὲ μετὰ ταῦτα
 χρόνος τὸ ὑπερβάλλον ἀπέδειξε τῆς αὐτοῦ ἐγκρατείας·
 ἐπεὶ γὰρ ἐτελεύτησε, πολλῶν σπουδασάντων ἐν τῷ
 αὐτῷ τόπῳ φιλοσοφεῖν, οὐδεὶς ὑπέστη. Ἐγὼ δὲ ὥς 5
 ἑμαυτὸν πείθω, εἰ μὴ καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ φιλοσοφεῖν
 ἔγνωκεν, οὐ χαλεπὸν ἦν αὐτῷ εὐξαμένῳ μεταβαλεῖν
 τὸ ὕδωρ εἰς γεῦσιν γλυκεῖαν· ὅπουγε καὶ μὴ ὄν παν-
 30 τάπασιν ἀναβλύσαι ἐποίησεν. Ἀμέλειτοι λέγεται 10
 ποτὲ τὸ φρέαρ ὀρύσσοντας τοὺς ἀμφὶ Μωσέα, μήτε
 τῆς προσδοκωμένης φλεβὸς, μήτε τινὸς βάθους τὸ
 ὕδωρ ἀναδιδόντος, μέλλειν τὸ ἔργον ἀπαγορεύειν.
 Ἐπιστάντα δὲ αὐτοῖς περὶ^z μέσσην ἡμέραν τὸν Πίωρ,
 καὶ πρότερον ἀσπασάμενον, ὀνειδίσαι δυσπιστίαν καὶ 15
 μικροψυχίαν· κατελθόντα δὲ εἰς τὴν τάφρον εὐξα-
 σθαι, καὶ ὄρυγι τρίτον πληῆσαι τὴν γῆν· παραχρῆμα

y Non dubito quin Sozomenus cap. 87. VALES. *ἔπινε* Steph.
 scripserit *ἐπέμεινε*. Certe Nice- Genev. *ὑπέμεινε* Scalig.
 phorus cap. 37. habet *παρέμεινε*. ^z Ita B.C. *παρὰ* editt.
 Nec aliter Palladius in Lausiaca

juxta januam oratione facta, e vestigio reversus est ad locum in
 quo degebat. Ibi effosso puteo, aquam amaram reperit, eaque
 utens usque ad exitum vitæ perseveravit. Porro ejus abstinentiæ
 magnitudo insequenti tempore declarata est. Nam post ejus obi-
 tum, cum multi in eodem loco philosophari ambiissent, nullus id
 sustinuit. Verum ut ipse mihi persuadeo, haudquaquam ei diffi-
 cile erat aquam in dulcem saporem convertere, nisi hoc modo
 philosophari decrevisset: quippe qui eam, cum antea non esset,
 scaturire fecerat. Certe traditum est monachos qui cum Mose
 erant, cum aliquando puteum foderent, et nec vena quæ speraba-
 tur, nec altitudo ulla aquam profunderet, animum despondentes,
 opus dimittere voluisse: Piores vero circa meridiem supervenisse;
 et salutatis primum monachis, diffidentiam et pusillum animum
 exprobrasse; deinde in fossam descendantem orasse, humumque
 ligone ter percussisse. Quo facto statim aqua erupisse dicitur et

δὲ ἀναβλύσαι τὸ ὕδωρ, καὶ τὴν τάφρον πληρῶσαι.
Ἐπεὶ δὲ εὐξάμενος ἀπῆει, δεομένων τῶν ἀμφὶ Μωσέα
γεύσασθαι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἠνέσχετο, φήσας μὴ ἐπὶ 20
τούτῳ ἀπεστάλθαι, ἡνύσθαι δὲ ἐφ' ᾧ ἦλθε.

ΚΕΦ. Λ'.

Περὶ τῶν ἐν Σκῆτει μοναχῶν, Ὁριγένους, Διδύμου, Κρονίωνος, Ὁρσισίου,
Πουτουβάτου, Ἀρσίωνος^a, Ἀμμῶν, Εὐσεβίου καὶ Διοσκόρου τῶν ἀδελ- 25
φῶν, καὶ μακρῶν λεγομένων, καὶ Εὐαγρίου τοῦ φιλοσόφου.

¹ Ἐν τούτῳ δὲ εἰσέτι διέπρεπον ἐν τοῖς^b Σκῆτews
μοναστηρίοις, γηραλέος^c μὲν, Ὁριγένης ἐκ τῶν μα-
θητῶν Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου περιλελειμμένος· καὶ
Δίδυμος, καὶ Κρονίων, ἀμφὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ δέκα 30
ἐνιαυτοὺς γεγονώς· καὶ ὁ μέγας Ἀρσίσιος^d, καὶ Που-
τουβάστης, καὶ Ἀρσίων, καὶ Σεραπίων, οἱ καὶ αὐτοὶ
² σύγχρονοι Ἀντωνίου^e ἐγένοντο. Καταγεγηρακότες δὲ

^a Lege Ἀρσισίου, et Πουτου-
βάστου.

^b ἐν τῆς Σκῆτews B.

^c Scribe meo periculo γηρα-
λέοι μὲν etc. Quæ emendatio,
licet prima fronte levis esse vi-
deatur, magni tamen momenti
est. Primo enim loco Sozo-
menus senes monachos comme-
morat. Deinde transit ad ju-

niores, qui adhuc tirones erant.
Subdit enim paulo post τῶν δὲ
αὐτῶν νέαν καὶ μέσσην ἡλικίαν ἀγόντων
etc.; nostram certe emendatio-
nem plane confirmat Nicepho-
rus. VALESIIUS.

^d Ὁρσίσιος C.

^e Ita B. Steph. Genev. Ἀντω-
νίῳ τῷ μεγάλῳ tacite Valesius;
fortasse e Nicephoro.

fossam complevisse. Porro cum Pior oratione facta discederet,
rogatus a monachis qui cum Mose erant ut apud ipsos jentaret,
non obtemperavit: haudquaquam ejus rei causa missum se esse
dicens: id vero propter quod venerat, confectum esse.

CAPUT XXX.

*De Scetiensibus monachis, Origene, Didymo, Cronione, Orsesio,
Putubate, Arsione, Ammonio, Eusebio et Dioscoro fratribus, qui
magni vocabantur: et de Evagrio philosopho.*

Eodem tempore in monasteriis Scetis claruerunt, senes quidem,
Origenes, qui ex magni Antonii discipulis adhuc supererat: et
Didymus, et Cronion annos natus decem supra centum: et mag-
nus ille Arsisius, et Putubastes et Arsion ac Serapion: qui et ipsi
magni Antonii temporibus æquales fuerunt. Cumque in monastica

ἐν τῷ φιλοσοφεῖν, προΐσταντο τότε τῶν τῇδε μονα-
στηρίων. Τῶν δ' αὖ νέαν καὶ μέσσην ἡλικίαν ἀγόν- 35
των^f, πολλοὶ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ σὺν αὐτοῖς ἐγνωρί-
ζοντο· καὶ Ἀμμώνιος καὶ Εὐσέβιος καὶ Διόσκορος·
οὓς ἀδελφοὺς ἀλλήλοις ὄντας, μακροὺς ἐκ τῆς ἡλικίας
3 ὠνόμαζον. Λέγεται δὲ τοῦτον τὸν Ἀμμώνιον εἰς ἄ- 40
κρον φιλοσοφίας προελθεῖν, ἡδονῆς τε καὶ ῥαστώνης
ἀνδρείως κρατῆσαι, καὶ φιλολόγον εἰς ἄγαν γενέσθαι·
ὥς τοὺς Ὠριγένους καὶ Διδύμου καὶ τῶν ἄλλων ἐκ-
κλησιαστικῶν^g λόγους διεξελθεῖν. Ἐκ νέου^h μέχρι 263
τελευτῆς πλὴν ἄρτου, μηδενὸς γεύσασθαι ἐν πυρὶ γε-
4 νομένου. Μέλλων δὲ ποτὲ πρὸς χειροτονίαν ἐπισκοπῆς
συλλαμβάνεσθαι, ὥς ἀντιβोलῶν οὐκ ἔπεισεν ἀπιέναι
τοὺς ἐπ' αὐτὸν ἐληλυθότας, ἀποτεμὼν τὸ οὖς, Ἄπιτε, 5
ἔφη· λοιπὸν γὰρ οὐδὲ ἐκόντα με ὁ ἱερατικὸς νόμος

^f ἀγόντων suprascriptum B.

^g In cod. Fuk. rectius ἐκκλη-
σιαστικῶν λόγους διελθεῖν. Potest
tamen retineri verbum διεξελθεῖν,
quemadmodum legitur etiam ap-
ud Nicephorum. VALESIIUS.
Ita B. ἐκκλησιαστικόν Steph.
Genev.

^h Hæc parum cohærent cum

præcedentibus. Itaque Nice-
phorus hanc pericopen transpo-
suit post verba illa quæ paulo
ante leguntur, ἀνδρείως κρατῆσαι.
Quod mihi quidem valde placet.
VALESIIUS. Eundem tamen
ordinem servat Epiphanius, quem
textus : supplendum videtur καὶ
ἐκ.

philosophia consenuissent, tunc temporis monasteriis illic sitis præerant. Ex junioribus vero et in media adhuc ætate constitu-
tis, multi probi atque honesti viri una cum superioribus illis flore-
bant. Inter quos Ammonius, Eusebius ac Dioscorus : qui cum
fratres essent, ob staturæ proceritatem magni vocabantur. Porro
hunc Ammonium ad culmen monasticæ philosophiæ pervenisse
narrant, et voluptatem ac desidiâ fortî animo superasse. Idem
admodum studiosus fuisse dicitur : adeo ut Origenis, Didymi, et
aliorum ecclesiasticorum scriptorum libros diligenter evolveret.
Ab ineunte autem ætate ad extremum vitæ diem, nihil igne coctum
præter panem gustasse fertur. Cum vero aliquando capiendus
esset ut episcopus ordinaretur, nec rogando persuadere potuisset
iis qui ad ipsum capiendum venerant, ut abirent, abscissa sibi au-
ricula : Abite, inquit. Posthac enim nequidem si vellem, sacer-

συγχωρεῖ χειροτονεῖσθαι. Ἄρτιον γὰρ χρῆναι τὸν
 5 ἱερέα καθίστασθαι. Ἀναχωρήσαντες δὲ, ἐπεὶ τὰδε
 ἔγνωσαν Ἰουδαίοις φυλακτέα, τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ σώμα-
 τος μηδὲν μέλειν, ἣν μόνον ἄρτιος ἢ τοῖς¹ τρόποις ὁ¹⁰
 ἱερεὺς, αὐθις ἀνέστρεψαν^k ὥς συλληψόμενοι τὸν ἄν-
 δρα. Ὁ δὲ, ἡ μὴν καὶ τὴν γλῶσσαν ἐκτεμεῖν¹ διω-
 μόσατο, εἰ βιάσασθαι πειραθεῖεν. Δείσαντες οὖν τὴν
 ἀπειλὴν, ἀπεχώρουν. Αὐτός τε^m ἐντεῦθεν Ἀμμώνιος
 6 ὁ Παρώτης ὠνομάζετο. Τῷ δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐπὶ τῆς¹⁵
 ἐχομένης βασιλείας, συνῆν Εὐάγριος σοφὸς, ἐλλόγι-
 μος ἀνὴρ, νοῆσαι τε καὶ φράσαι δεινὸς, καὶ ἐπίβολος
 διακρίναι τοὺς πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν ἄγοντας λο-
 γισμούς· καὶ ἱκανὸς ὑποθέσθαι, ἡ χρὴ τοὺς μὲν ἐπι-
 τηδεύειν, τοὺς δὲ φυλάξασθαι. Ἄλλ' οἷος μὲν περὶ²⁰
 λόγους ἦν, ἐπιδείξουσιν αἱ γραφαὶ ἃς κατέλιπεν.
 7 Ἐλέγετο δὲ καὶⁿ τὸ ἦθος μέτριος, τύφου τε καὶ ὑπερ-
 οψίας τοσοῦτον κρατεῖν, ὥς μήτε δικαίως ἐπαινούμενος

ⁱ μέλλειν μόνον ἄρτιός τε τοῖς B.
 Steph. Genev. emendavit Christ.
 quem Valesius secutus est.

^k ἀνέστρεφον B.

¹ Ita B. τεμεῖν editt.

^m Ita C. αὐτὸς δὲ ceteri.

ⁿ καὶ om. B.

dotalis lex me ordinari sinit. Integri enim corporis sacerdotem constitui oportet. Illi digressi, postea quam intellexerunt, Judæis quidem hæc observanda esse; ecclesiam vero de corpore non curare, dummodo sacerdos integer sit moribus, denuo redierunt, eum comprehensuri. Tum ille juravit, se linguam quoque sibi præcisurum, si vim facere tentassent. Quibus illi minis perterriti, abscesserunt. Hinc porro factum est ut Ammonius iste Parotes, id est auricula mutilus, vocaretur. Haud multo post, sequentis scilicet imperatoris temporibus, Evagrius sapiens cum illo familiariter vixit. Vir doctus inprimis, et tum intelligendi facultate, tum dicendi copia præditus: et in distinguendis cogitationibus quæ aut ad virtutem, aut ad vitium tenderent, sagacissimus: et quomodo illæ quidem excolendæ, hæ vero cavendæ sint, consultor idoneus. Verum quod quidem ad doctrinam attinet, qualis quantusque vir fuerit, libri quos posteris reliquit, satis declarabunt. Moribus vero moderatis fuisse dicitur, et ab omni fastu et arrogantia ita alienus,

ὀγκοῦσθαι τοῖς κρότοις, μήτε ἀδίκως λοιδορούμενος, ²⁵
⁸ ἀγανακτεῖν ἐπὶ ταῖς ὕβρεσιν. Ἐγένετο δὲ τῷ μὲν
 γένει, Ἰβήρων πολίτης^ο πρὸς τῷ καλουμένῳ Εὐξείνῳ
 πόντῳ· ἐφιλοσόφησε δὲ καὶ ἐπαιδεύθη ὑπὸ Γρηγορίῳ
 τῷ ἐπισκόπῳ Ναζιανζοῦ τοὺς ἱεροὺς λόγους· ἡνίκα
 δὲ ἐπετρόπευε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν, ³⁰
⁹ ἀρχιδιάκονον αὐτὸν εἶχεν. Ἀστέιον δὲ^p ὄντα τῇ ὄψει
 καὶ περὶ τὴν ἐσθῆτα φιλόκαλον, μαθὼν τις τῶν ἐν
 τέλει ζηλότυπος γνώριμον εἶναι τῇ γαμετῇ, θάνατον
 αὐτῷ ἐμηχανᾶτο· εἰς ἔργον δὲ προβήσεσθαι μελλού-
 σης τῆς ἐπιβουλῆς, καθεύδοντι αὐτῷ φοβερὰν τινα ³⁵
 καὶ σωτήριον ὀνείρατος ὄψιν ἐπιπέμπει τὸ θεῖον· ἔ-
 δοξε γὰρ ὥς ἐπὶ ἐγκλήματι συλληφθεὶς, σιδήρῳ δε-
¹⁰ δέσθαι πόδας καὶ χεῖρας. Μέλλοντί τε αὐτῷ εἰς
 δικαστήριον ἄγεσθαι καὶ τιμωρίαν ὑπέχειν^q προσελ- ⁴⁰
 θὼν τις ὑπέδειξε τὴν ἱερὰν τῶν εὐαγγελίων βίβλον^r·
 καὶ ὑπισχνέιτο, εἰ τῆς πόλεως ἐξέλθοι, τῶν δεσμῶν
 αὐτὸν ἀπαλλάξαι, καὶ ὅτι τοῦτο ποιήσει, ὅρκον ἀπῆ-

^ο Cod. Fuk. πολίτης, quem-
 admodum Christophorsonus ac
 Savilius in suis codicibus re-
 pererant. VALESIIUS. Ita Scal.

^p ἀστέιον δὲ B.

^q Cod. Fuk. ὑπέσχειν, pro ὑ-
 ποσχέιν. VALESIIUS.

^r βίβλων B.

ut nec jure merito laudatus, præconiis intumesceret; nec im-
 merito vituperatus, contumelias iniquo animo ferret. Ortus hic fuit
 ex urbe Iberis quæ ad Euxinum Pontum sita est. Philosophiam
 vero et sacras literas didicit sub Gregorio episcopo Nazianzi. Qui
 dum Constantinopolitanam ecclesiam administraret, eum archidia-
 conum habuit. Cumque vultu esset eleganti, et exquisito vestium
 cultu uteretur, quidam ex proceribus zelotypus, eum uxori suæ
 familiarem esse intelligens, interficere molitus est. Cumque in-
 sidiatores opus ipsum aggressuri essent, dormienti Evagrio Deus
 terribilem quandam ac salutarem in somnis visionem ostendit.
 Videbatur enim sibi quasi in scelere deprehensus, manus ac pedes
 ferro vinctos habere. Et cum in judicium ducendus ac supplicio
 afficiendus esset, quidam ad eum accedens sacrum evangeliorum
 codicem demonstravit, pollicitus modo ex urbe egredi vellet, se
 illum vinculis liberaturum: jurareque illum jussit, se ita facturum.

11 *τει. Ὁ δὲ τῆς βίβλου ἐφαψάμενος, ἥ μὴν ὧδε πράξειν 264*
ἐπωμόσατο· διαφεθείς τε τῶν δεσμῶν, αὐτίκα ἐξη-
γέρθη· καὶ τῷ θείῳ ὀνείρῳ πεισθεὶς, διέφυγε τὸν κίν-
δυνον· εἰς νοῦν τε λαβὼν χρήναι μετιέναι τὸν ἀσκη-
τικὸν βίον, ἐξεδήμησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς 5
Ἱεροσόλυμα. Καὶ μετὰ χρόνον τινὰ παραγενόμενος
ἐπὶ θεάν τῶν ἐν Σκῆτει φιλοσοφούντων, ἡσμένισε τὴν
ἐνθάδε διατριβήν.

ΚΕΦ. ΛΑ΄.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Νιτρίᾳ, καὶ τῶν καλουμένων κελλίων μοναστηρίων· καὶ περὶ 10
τῆς μονῆς τῶν Ῥινοκούρων^s. Περὶ Μέλανος, Διονυσίου, καὶ Σόλωνος.

1 *Καλοῦσι δὲ τὸν χώρον τοῦτον, Νιτρίαν· καθότι*
κώμη τις ἐστὶν ὁμορος, ἐν ἣ τὸ νίτρον συλλέγουσιν. 15
Οὐ τὸ τυχὸν δὲ πλῆθος ἐνταῦθα ἐφιλοσόφει· ἀλλὰ
μοναστήρια ἦν ἀμφὶ πεντήκοντα, ἀλλήλοις ἐχόμενα·
τὰ μὲν συνοικιῶν· τὰ δὲ καθ' ἑαυτοὺς οἰκούντων. 265
 2 *Ἐντεῦθεν^t δὲ ὡς ἐπὶ τὴν ἔνδον ἔρημον ἡκόντων, ἔτε-*
ρός ἐστι τόπος, σχεδὸν ἐβδομήκοντα σταδίους διεστῶς,

^s [Ita editt. Lege Ῥινοκορού- *ἐντεῦθεν* tacite Valesius : quod
 ρων.] certe melius est, incertum tamen

^t *ἐνταῦθα* B. Steph. Genev. an codicem auctorem habeat.

Ille tactis evangeliis, ita se facturum juravit : et solutus vinculis, confestim e somno excitatus est. Divinoque obtemperans somnio, præsens periculum evitavit. Porro cum apud se statuisset vitam sibi monasticam excolendam esse, Constantinopoli profectus est Hierosolyma. Aliquanto post tempore ad visendos monachos qui in Sæti philosophabantur profectus, illic degere constituit.

CAPUT XXXI.

De monasteriis Nitriæ, et de iis quæ cellæ vocabantur ; item de monasterio Rinocurorum ; et de Melane, Dionysio et Solone.

Hic autem locus vulgo Nitria vocatur, eo quod vicus quidam est finitimus, in quo nitrum colligit. Porro non exigua hominum multitudo ibi philosophabatur. Nam circiter quinquaginta erant monasteria, sibi mutuo vicina : quorum alia fratrum congregationes, alia homines separatim degentes habebant. Hinc ad interiorem eremum pergentibus, alter locus est distans circiter

ὄνομα Κελλία. Ἐν τούτῳ δὲ σποράδην ἐστὶ μονα-
 χικὰ οἰκήματα πολλὰ, καθὼ καὶ τοιαύτης ἔλαχε προσ- 5
 ηγορίας. Κεχώρισται δὲ τοσοῦτον ἀλλήλων, ὥς τοὺς
 αὐτόθι κατοικοῦντας σφᾶς αὐτοὺς μὴ καθορᾶν ἢ ἐπα-
 3 ἱεῖν. Συνιᾶσι δὲ πάντες εἰς ταυτὸν ἅμα καὶ ἐκκλησι-
 ἀζουσι τῇ πρώτῃ καὶ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος.
 * Ἦν δέ τις μὴ παραγένηται, δῆλος ἐστὶν ἄκων ἀπο- 10
 λειφθεὶς, ἢ πάθει τινὶ ἢ νόσῳ πεπεδημένος· καὶ ἐπὶ
 θέαν αὐτοῦ καὶ θεραπείαν, οὐκ εὐθὺς πάντες ἀπιᾶσιν,
 ἀλλ' ἐν διαφόροις καιροῖς ἕκαστος, ἐπιφερόμενος ὅπερ
 4 ἔχει^t πρὸς νόσον ἀρμόδιον. Ἐκτὸς δὲ τοιαύτης αἰτίας,
 οὐχ ὁμιλοῦσιν ἀλλήλοις, εἰ μὴ λόγων ἕνεκεν εἰς γυνῶ- 15
 σιν Θεοῦ τεινόντων ἢ ὠφέλειαν ψυχῆς ἔλθοι τις μα-
 θησόμενος παρὰ τὸν φράσαι δυνάμενον. Οἰκοῦσι δὲ
 ἐν τοῖς κελλίοις, ὅσοι τῆς φιλοσοφίας εἰς ἄκρον ἐλη-
 λύθασιν, καὶ σφᾶς ἄγειν δύνανται καὶ μόνοι διατρί- 20
 5 βειν, δι' ἡσυχίαν χωρισθέντες τῶν ἄλλων. Τάδε μὲν
 ἡμῖν ὥς ἐν βραχεὶ περὶ Σκήτεως εἰρήσθω, καὶ τῶν
 ἐνθάδε φιλοσοφούντων. Εἰ γὰρ τὸ καθέκαστον τῆς

^t ἂν ἔχη C.

septuaginta stadiis, qui Cellia vocatur. In eo varia sunt monachorum domicilia, hinc et inde dispersa : unde etiam locus id nomen accepit. In tantum vero distant a se invicem, ut monachi qui illa incolunt, nec videre se invicem, nec audire possint. Porro universi in eundem locum conveniunt, et collectas celebrant, primo quoque et ultimo hebdomadis die. Quod si quis non intersit, palam est illum abesse non sua sponte, sed languore aut morbo detentum. Et ad illum visendum curandumque pergunt, non statim omnes, sed diverso tempore singuli, ferentes id quod quisque ad curandum morbum utile habuerit. Extra hujusmodi causam, nunquam inter se colloquuntur : nisi forte quis ad aliquem dicendi peritum pergat, auditurus ab eo sermones ad cognitionem Dei, aut ad utilitatem animæ spectantes. Porro in cellulis habitant, quotquot ad summum philosophiæ culmen pervenerunt, seque ipsos regere et soli manere possunt, quietis gratia a reliquis sejuncti. Atque hæc a nobis breviter dicta sint de Sceti, deque iis qui ibi philosophantur. Nam si eorum disciplinam atque in-

αὐτῶν ἀγωγῆς διεξελθεῖν πειραθεῖην, μηχανομένην
 ἴσως τὴν γραφὴν μωμήσαιτό τις. Ἰδίαν γὰρ συστη-²⁵
 σάμενοι πολιτείαν, ἔργα καὶ ἡθῆ καὶ γυμνάσια καὶ
 δίαιταν καὶ καιρὸν ἐκάστη ἡλικία κατὰ τὸ εἶκος δι-
⁶ένειμαν. Καὶ Ῥινοκουροῦρα δὲ, οὐκ ἐπεισάκτοις, ἀλλ'
 οἴκοθεν ἀνδράσιν ἀγαθοῖς ἐξ ἐκείνου διέπρεπεν. Ὡν
 δὲ ἐνθάδε φιλοσοφεῖν ἐπυθόμην ἀρίστους ἔγνων, τόν³⁰
 τε Μέλανα τὸν κατ' ἐκείνο καιροῦ τὴν ἐκκλησίαν ἐπι-
 τροπεύοντα· καὶ Διονύσιον, ὃς πρὸς Βορέαν τῆς πό-
 λεως τὸ φροντιστήριον εἶχε· καὶ Σόλωνα τὸν Μέλανος
⁷ἀδελφόν, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς διάδοχον. Λέγεται δὲ,³⁵
 ἡνίκα προστέτακτο τοὺς κατὰ πόλιν ἱερέας ἐναντίως
 Ἀρείῳ φρονούντας ἀπελαύνεσθαι, καταλαβεῖν Μέ-
 λανα τοὺς ἐπ' αὐτὸν ἐλθόντας τοὺς λύχνους τῆς ἐκ-
 κλησίας παρασκευάζοντα, οἳά γε ὑπηρέτην ἔσχατον,
 ἐπίρρυπον^u τῷ ἱματίῳ ὑπὸ τοῦ ἐλαίου τὴν ζώνην⁴⁰
⁸ἔχοντα, καὶ τὰς θρυαλλίδας ἐπιφερόμενον. Ἐρωτη-
 θέντα δὲ περὶ τοῦ ἐπισκόπου εἰπεῖν, ὡς ἐνθάδε ἐστὶ,

^u Hunc locum ita corrigendum puto ἐπὶ ῥυπῶντι τῷ ἱματίῳ etc. Sane in cod. Fuk. scriptum est ἐπίρρυπον. Est autem hæc

emendatio prorsus necessaria. VALES. καὶ ἐπίρρυπος ἦν τὴν ἐσθῆτά τε καὶ τὴν ζώνην Niceph.; clausulam omisit Epiphanius.

stitutionem singillatim persequi vellem, scriptionis prolixitatem quispiam forte posset reprehendere. Cum enim propriam ac peculiarem conversationem constituerint, opera et studia, exercitationes et victum, et tempus unicuique ætati accommodatum partiti sunt. Rinocorura quoque ex eo tempore viris optimis, non adventiciis, sed indigenis, floruit. Ex iis vero quos illic philosophatos esse accepi, præstantissimos fuisse comperi, Melanem qui tunc temporis ecclesiam illius loci administrabat: et Dionysium qui ad Borealem urbis partem domicilium habuit: et Solonem Melanis fratrem, qui eidem in episcopatu successit. Cæterum eo tempore quo præceptum fuerat ut omnes ubique episcopi, qui Arianorum dogmati repugnarent, sedibus suis expellerentur, aiunt eos qui ad Melanem exturbandum venerant, deprehendisse illum, tanquam infimum ministrum, lucernas ecclesiæ præparantem: supra pallium oleo sordidatum habentem zonam, et ellychnia importantem. Quem cum interrogassent de episcopo: ille; Hic est, inquit, eum-

καὶ μηνύσω τοῦτον. Αὐτίκα δὲ τοὺς ἄνδρας οἷά γε
 ἐξ ὁδοῦ κεκμηκότας, εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον
 ὀδηγῆσαι, καὶ τράπεζαν παραθεῖναι, καὶ ἐκ τῶν ὄντων 45
 9 ἐστίασαι. Μετὰ δὲ τὴν ἐστίασιν, νιψάμενον τὰς χεῖ-
 ρας, διηκονεῖτο γὰρ τοῖς ἐστιωμένοις, ἑαυτὸν προσαγ-
 γεῖλαι. Τοὺς δὲ τὸν ἄνδρα θαυμάσαντας, ὁμολογῆσαι
 μὲν ἐφ' ᾧ ἐληλύθεισαν· αἰδοῖ δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν, ἐξ-
 ουσίαν δοῦναι φυγῆς. Τὸν δὲ φάναι, ὥς οὐκ ἂν 50
 προοίμην ταῦτα τοῖς ὁμοδόξοις ἱερεῦσιν ὑπομεῖναι,
 ἀλλ' ἐκοντὶ ἐλέσθαι^x εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐλθεῖν. Πά-
 σαν δὲ, οἷαγε ἐκ νέου φιλοσοφήσας, μοναχικὴν ἀρετὴν 266
 10 ἐξησκεῖτο. Ὁ δὲ Σόλων ἀπὸ ἐμπορίου εἰς μοναχὸν
 μεταβαλὼν, οὐδὲ αὐτὸς ὀλίγον ἀπώνατο τῆς ἐνθένδε

^x Post hæc verba, ex cod. Fuk. integram lineam hic supplevi, quæ in vulgatis codicibus deerat. Sed neque Christophorsonus, nec Savilius hanc lacunam suppleverunt. Ex quo apparet, nullos ab iis visos fuisse MSS. codices. VALES. Ita B. Certe illi nullos codices cum textu hoc loco contulerunt: non tamen hinc constat, nullos codices Sozomeni vidisse. [Imo potius hæc varians lectio habenda est. In ed. Steph. in media linea sine ulla lacunæ nota legitur, ἐλέσθαι. ταῦτα δὲ

οἷαγε ἐκ νέου κ. λ.; quæ sic vertit Christoph., ut etiam lubenti animo id ipsum amplecteretur. Ejus generis igitur institutis disciplinæ a puero exercitatus &c. Neque Scal. ullam variationem notat: quamvis paulo supra et infra ipse et Christoph. lacunas in Steph. supplent, ταῦτα τοῖς ante ὁμοδόξοις Christ.; πέλας Christ. καὶ πέλας Scal. ante ἀγαθός: τὸ Θεῖον vero ante ὅτι μάλιστα haud inserunt, ubi lacunæ nota est in Steph. et Christ. in interpretatione habet in Dei cultum.]

que vobis indicabo. Statimque homines utpote viæ longitudine fatigatos, in ædes episcopi deduxit, mensamque iis apposuit, et quos habebat cibos præbuit. Post convivium vero, cum manus eorum abluisset; ipse enim ministrabat epulantibus; seipsum indicavit. Illi hominem admirati, cujusnam rei causa venissent confessi sunt: fugiendi tamen liberam ei facultatem concesserunt, reverentia ejus adducti. Tum vero ille: Numquam, inquit, detrectaturus sum eadem perpeti, quæ episcopi ejusdem mecum fidei ac sententiæ perpetiuntur: sed ultro ac sponte in exsilium ire paratus sum. Omnes porro virtutes monasticæ disciplinæ sibi comparaverat, utpote ab ineunte ætate hoc philosophandi genus sectatus. Solon vero, ex mercatore monachus effectus, ipse quoque haud parum emolumenti inde percepit. Nam et fratris sui,

ὠφελείας. Ὑπὸ διδασκάλῳ γὰρ τῷ ἀδελφῷ καὶ τοῖς
 τῇδε φιλοσοφοῦσιν ἐπιμελῶς παιδευθεὶς καὶ περὶ τὸ 5
 θεῖον ὅτι μάλιστα προθύμως ἐσπούδαζε, καὶ πρὸς
 11 τοὺς πέλας ἀγαθὸς ἐτύγχανεν. Ἡ μὲν Ῥινοκουρούρων
 ἐκκλησία, τοιούτων ἐξ ἀρχῆς ἡγουμένων ἐπιτυχοῦσα,
 οὐ διέλιπεν ἐξ ἐκείνου μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ ἔτι^γ
 νῦν τοῖς ἐκείνων χρωμένῃ θεσμοῖς, καὶ ἀγαθοὺς ἀν- 10
 δρας φέρουσα. Κοινὴ δέ ἐστι τοῖς αὐτόθι κληρικοῖς
 οἰκησίς τε καὶ τράπεζα, καὶ τ' ἄλλα πάντα.

ΚΕΦ. ΛΒ'.

Περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναχῶν, Ἑσυχᾶ, Ἐπιφανίου τοῦ ὕστερον γενο- 15
 μένου Κύπρου, Ἀμμωνίου, καὶ Σιλβανοῦ.

1 Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Παλαιστίνῃ μοναχῶν ἀνδρῶν
 διατριβαῖς ἦνθει. Οἷτε γὰρ πλείους ὧν ἐν τῇ Κων-
 σταντίου βασιλείᾳ ἀπηριθμησάμην, ἔτι ἦσαν ταύτην 20
 τὴν ἐπιστήμην σεμνύνοντες· οἱ δὲ, ταῖς αὐτῶν συν-
 ουσίαις εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἐπέδωσαν, καὶ εἰς εὐκλειαν
 μείζονα τοῖς ἐνθάδε φροντιστηρίοις προσετέθησαν.
 2 Ὡν ἦν Ἑσυχᾶς ὁ Ἰλαρίωνος ἐταῖρος, καὶ Ἐπιφάνιος

γ καὶ ἔτι καὶ Β.

et aliorum qui illic philosophabantur, magisterio institutus, et in
 iis quæ ad Dei cultum pertinent studiosus fuit inprimis, et erga
 proximum benignus. Ac Rinocorurensis quidem ecclesia, hujus-
 modi antistites ab initio sortita, ex eo tempore ad nostram usque
 ætatem, illorum institutis uti, et probos viros ferre non destitit.
 Est autem ejus loci clericis communis domus et mensa; reliqua
 denique omnia communia.

CAPUT XXXII.

*De monachis Palæstinæ, Hesycha, Epiphanio, qui postea episcopus
 Cypri fuit, Ammonio et Silvano.*

Sed et Palæstina monachorum domiciliis florebat. Nam et ple-
 rique eorum quos supra in rebus gestis Constantii enumeravi,
 adhuc superstites, hanc disciplinam summa cum laude excolebant.
 Et horum consuetudine ac sermonibus alii instituti, ad summum
 virtutis apicem pervenerunt, et ad majoris gloriæ cumulum mona-
 steriis illic positis adjuncti sunt. Ex quorum numero fuit Hesy-

ὁ ὕστερον γενόμενος Σαλαμῖνος τῆς Κύπρου ἐπίσκο- 25
 πος. Ἐφιλοσόφησε δὲ Ἑσυχᾶς μὲν, οὗ καὶ ὁ διδά-
 3 σκαλος. Ἐπιφάνιος δὲ, ἀμφὶ Βησανδούκην κώμην
 ὅθεν ἦν, νομοῦ Ἐλευθεροπόλεως. Ἐκ νέου δὲ ὑπὸ
 μοναχοῖς ἀρίστοις παιδευθεὶς, καὶ τούτου χάριν ἐν Αἰ-
 γύπτῳ πλείστον διατρίψας χρόνον, ἐπισημότατος ἐν 30
 μοναστικῇ φιλοσοφίᾳ γέγονε παρά τε Αἰγυπτίοις καὶ
 Παλαιστινοῖς· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ Κυπρίοις, παρ' οἷς
 4 ἡρέθη τῆς μητροπόλεως τῆς νήσου ἐπισκοπεῖν. Ὅθεν
 οἶμαι μᾶλλον κατὰ πᾶσαν, ὥς εἰπεῖν, τὴν ὑφήλιον,
 ἀοιδιμώτατός ἐστιν. Ὡς ἐν ὁμίλῳ γὰρ καὶ πόλει 35
 μεγάλη καὶ παραλίῳ ἱερωμένος, καὶ μεθ' ὅσης ἀρετῆς
 εἶχε πολιτικοῖς ἐμβαλὼν πράγμασιν, ἀστικοῖς καὶ ξέ-
 νοις παντοδαποῖς γνώριμος ἐν ὀλίγῳ ἐγένετο· τοῖς
 μὲν, θεασαμένοις καὶ πείραν λαβοῦσι τῆς αὐτοῦ πολι- 40
 5 λείας· τοῖς δὲ, παρὰ τούτων πυθομένοις^z. Πρὸ δὲ
 τῆς ἐν Κύπρῳ ἐπιδημίας, ἔτι ἐν Παλαιστίνῃ διέτρι-
 βεν ἐπὶ τῆς παρούσης ἡγεμονίας. Ἡνίκα δὲ ἐν τοῖς

^z Ita C., ut Valesius conjecerat e Nicephoro. *πειθομένοις* edd.

chas, Hilarionis sodalis; et Epiphanius, qui postea Salaminis in Cyprio episcopus fuit. Et Hesychas quidem in eodem quo magister loco philosophatus est. Epiphanius vero juxta Besanducem vicum, in territorio Eleutheropolitano situm, ex quo ortus fuerat. Qui cum ab ineunte adolescentia a præstantissimis monachis institutus fuisset, ejusque rei causa diutissime moratus esset in Ægypto, in monastica philosophia celeberrimus exstitit, non apud Ægyptios solum et Palæstinos, verum etiam apud Cyprios, apud quos electus est, ut in metropoli totius insulæ episcopatum administraret. Qua ex re per universum, ut ita dixerim, orbem terrarum, maximam nominis celebritatem adeptus est. Nam cum in media hominum multitudine et in urbe magna ac maritima, sacerdotio fungeretur, et cum ea qua præditus erat virtute civilibus negotiis sese applicuisset, brevi omnibus tam urbanis, quam peregrinis notus exstitit: illis quidem, utpote qui hominem vidissent, et piam ejus conversationem experimento cognoscerent: his vero, utpote qui ab illis acceperant. Porro antequam Cyprium venisset, principatu Valentis Augusti adhuc manebat in Palæstina. Quo quidem

τότε φροντιστηρίοις εὖ μάλα διαπρέπων^a Σαλαμίνης
 τε καὶ Φύσκων, καὶ Μαλαχίων καὶ Κρισπίων ἀδελ- 45
 φοί· ἐφιλοσόφουν δὲ ἀμφὶ Βηθελέαν κώμην τοῦ νο-
 μοῦ Γάζης. Καὶ γὰρ δὴ καὶ εὐπατρίδαι τῶν ἔνθεν
 6 ἦσαν. Διδασκάλου δὲ ταύτης τῆς φιλοσοφίας ἔτυχον
 Ἰλαρίωνος, ἀφ' οὗ λέγεται ποτὲ τούτων ἅμα οἴκοι 267
 ἀπιόντων, ἐκ μέσου ἀρπαγῆναί πως τὸν Μαλαχίωνα,
 καὶ ἀφανῇ γενέσθαι· ἐξαπίνης δὲ^b πάλιν ἀναφανῆναι,
 τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζοντα τοῖς ἀδελφοῖς· μετ' οὐ πολὺ 5
 δὲ ἀποβιῶναι· νέον μὲν ἔτι ὄντα, τῶν γεγηρακότων
 δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ κατ' ἀρετὴν βίου καὶ θεοφίλειαν οὐ
 7 λειπόμενον. Καὶ Ἀμμώνιος δὲ ὥσεϊ δέκα σταδίους
 διεστῶς, ᾧκει ἀμφὶ Χαφαρχοβρὰν^c κώμην Γαζαίαν,
 ἀφ' ἧς τὸ γένος εἶχεν· ἀνὴρ ἀκριβῶς ὅτι μάλιστα καὶ 10
 8 ἀνδρείως ἐν τῇ ἀσκήσει διαγενόμενος. Σιλβανὸς δὲ,

^a Scribendum est διέπρεπον, ut legitur apud Nicephorum. Pro Salamina Christophorsonus legit Σαλαμάνης, quod magis prob. Certe in codice Fuketiano dicitur Σαλαβάνης. Ejusdem nominis fuit monachus quidam in Syria, de quo Theodoritus in Philotheo. Qui sequitur Μαλα-

χίων, rectius apud Nicephorum scribitur Μαλχίων, quod nomen est Syriacum. VALESIIUS. διέπρεπον Christ.

^b τε πάλιν B.

^c Ita Vales. et Relandus Palæstin. p. 800 (592). Χαφαρχοβρὰν B. Steph. Genev. Niceph. Χαρχοβρὰν Christ. Scal. Curt.

tempore Salamanes, Phuscon, Malchio et Crispio fratres, in illis monasteriis inclaruerunt. Degebant autem juxta Bethleam, qui vicus est in agro Gazæorum. Erant enim nobili apud istos genere orti. Magistrum porro hujus disciplinæ habuerant Hilarionem. A quo cum aliquando domum simul redirent, Malchionem raptum esse memorant, et ex conspectu evanuisse; ac repente iterum apparuisse, eandem cum reliquis viam carpentem: nec multo post e vita migrasse; adhuc quidem adolescentem, nulli tamen eorum qui in monastica philosophia consenuissent, vitæ integritate et amore divini numinis inferiorem. Præterea Ammonius decem circiter stadiis remotus, habitabat juxta vicum Gazæorum Chapharchobram, ex quo originem traxerat: vir qui summa cum severitate ac fortitudine monasticam disciplinam excoluit. Silvanus vero, cui ob eximiam virtutem angelus, ut perhibent, visus est mini-

ὄν διὰ τὴν ἄγαν ἀρετὴν ὑπὸ ἀγγέλων^d ὑπηρετούμενον
 θεαθῆναι λόγος, Παλαιστινὸς^e ὦν, ἔτι οἶμαι κατὰ τὴν
 Αἴγυπτον ἐφιλοσόφει τότε· ἔπειτα δὲ ἐν τῷ ὄρει Σινὰ
 χρόνον τινὰ διατρίψας, ὕστερον τὴν ἐν Γεράροις ἐν¹⁵
 τῷ χειμάρρῳ μεγίστην τε καὶ ἐπισημοτάτην πλεί-
 στων ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνοικίαν συνεστήσατο· ἧς μετ'
 αὐτὸν ἡγήσατο Ζαχαρίας ὁ θεσπέσιος.

ΚΕΦ. ΛΓ'.

Περὶ τῶν ἐν Συρίᾳ μοναχῶν, Βατθαίου, Εὐσεβίου, Βαργῆ, Ἀλᾶ, Ἀββῶ, 20
 Λαζάρου, Ἀβδάλεως, Ζήνωνος, Ἡλιοδώρου, Εὐσεβίου τοῦ ἐν Κάραις, καὶ
 Πρωτογένους, καὶ Ἀώνου.

Ἦ¹ Ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ Συρίαν καὶ Πέρσας τοὺς Σύρων
 ὁμόρους ἰτέον· οἱ δὲ πρὸς πλῆθος ἐπέδωκαν, τοῖς ἐν²⁵
 Αἰγύπτῳ φιλοσοφοῦσιν ἀμιλλώμενοι. Διέπρεπον δὲ
 μάλιστα τότε, παρὰ μὲν Νισιβηνοῖς ἀμφὶ τὸ Σιγό-
 ρων^f καλούμενον ὄρος, Βατθαῖος καὶ Εὐσέβιος καὶ
 Βαργῆς καὶ Ἀλᾶς καὶ Ἀββῶς, Λάζαρός τε ὁ γεγονὼς 30

^d Ita B. Steph. Genev. Niceph.
 ἀγγέλου Christ. Vales.

^e Παλαιστινὸς B.
^f Σίγορον C.

strare, ex Palæstina ortus, eo quidem tempore adhuc, ut opinor,
 in Ægypto philosophabatur. Postmodum vero, cum aliquandiu
 in monte Sina moratus fuisset, tandem Geraris juxta torrentem,
 maximum ac nobilissimum monasterium plurimorum bonorum vi-
 rorum simul degentium constituit. Cui quidem monasterio admi-
 randus Zacharias post illum præfuit.

CAPUT XXXIII.

*De Syriæ monachis, Batthæo, Eusebio, Barge, Hala, Abbo, La-
 zaro, Abdaleo, Zenone, Heliodoro, Eusebio qui fuit Carris, et
 Protogene et Aone.*

Hinc ad Syros, et ad Persas Syris finitimos transeundum est :
 qui cum Ægyptiorum monachis contendentes, in immensam mul-
 titudinem excreverunt. Inter hos autem eo tempore præcipue
 claruerunt, apud Nisibenos quidem circa montem qui Sigoron
 dicitur, Batthæus, Eusebius, Barges, Halas et Abbo ; et Lazarus

ἐπίσκοπος, καὶ Ἀβδάλεως καὶ Ζήνων καὶ Ἡλιόδω-
 2 ρος ὁ γέρων. Τούτους δὲ καὶ βοσκούς ἀπεκάλουν,
 ἔναγχος τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας ἄρξαντας. Ὀνο-
 μάζουσι δὲ ὧδε αὐτοὺς, καθότι οὔτε οἰκήματα ἔχουσιν,
 οὔτε ἄρτον οὔτε ὄψον ἐσθίουσιν, οὔτε οἶνον πίνουσιν· 35
 ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι διατρίβοντες, αἰετὸν Θεὸν εὐλογοῦ-
 σιν ἐν εὐχαῖς καὶ ὕμνοις κατὰ θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας.
 Τροφῆς δὲ ἡνίκα γένηται καιρὸς, καθάπερ νεμόμενοι,
 ἄρπην ἔχων ἕκαστος, ἀνὰ τὸ ὄρος περιιόντες, τὰς βο-
 3 τάνας σιτίζονται. Καὶ οἱ μὲν ὧδε ἐφιλοσόφουν. Ἐν 40
 Κάραις δὲ Εὐσέβιος, ὃς ἐν τῷ ἐθελοντῆς καθείρχθαι
 ἐφιλοσόφει· καὶ Πρωτογένης, ὃς τὴν αὐτόθι ἐκκλη-
 σίαν ἐπετρόπευσε μετὰ Βῖτον τὸν τότε ἐπίσκοπον·
 Βῖτον ἐκεῖνον τὸν αἰοίδιμον, ὃν φασὶ βασιλέα Κων-
 σταντῖνον πρῶτως θεασάμενον, ὁμολογῆσαι ὡς πάλαι 45
 πολλάκις ἐν ἐπιφανείαις τὸν ἄνδρα τοῦτον ὁ Θεὸς
 αὐτῷ ἐπέδειξε, καὶ παρεκελεύσατο, ὅ τι λέγοι, πει-
 4 θαρχεῖν αὐτῷ. Καὶ Ἀώνης δὲ ἐν Φαδανᾷ τὸ φροντι-
 στήριον εἶχε· τόπος δὲ οὗτος, οὗ Ἰακώβ ὁ τοῦ 268
 Ἀβραὰμ ἕκγονος ἐκ Παλαιστίνης ἐπιστὰς, ἔτι παρ-

qui fuit episcopus : Abdaleus item et Zeno, et senex Heliodorus. Istos porro vulgo Boscos, id est pascentes vocabant, qui hoc philosophandi genus tunc primum invexerant. Sic autem eos appellant, propterea quod nec domicilia habent ulla, nec pane aut obsonio vescuntur, nec vinum bibunt : sed in montibus degentes, Deum perpetuo celebrant, orationibus et hymnis, juxta ecclesiæ ritum vacantes. Cumque vescendi tempus advenerit, singuli falce arrepta per montem vagantes, instar pascentium pecorum herbas comedunt. Et isti quidem hoc philosophandi genus excoluerunt. Apud Carras autem Eusebius enituit, qui sponte sua inclusus, monasticæ philosophiæ vacavit : et Protogenes, qui episcopatum illius loci rexit post Bitum : Bitum, inquam, illum celeberrimum, quem cum Constantinus primum vidisset, affirmasse dicitur, sæpe illum sibi a Deo per visiones antea ostensum esse, jussumque ut dictis illius omnibus obediret. Denique Aones domicilium habuit in Phadana : quo in loco Jacob Abrahami nepos ex Palæstina ve-

θένω συνήπτετο τῇ μετὰ ταῦτα γαμετῇ^g. ἐκκυλίσας τε τοῦ ἐνθάδε φρέατος τὸν λίθον, πρῶτον αὐτῆς τὸ ποιμνιον ἐπότισε. Φασὶ δὲ τοῦτον Ἀώνην, τῆς 5 ἐκτὸς πάντων^h ἀνθρώπων καὶ ἀκριβοῦς φιλοσοφίας ἄρξασθαι παρὰ Σύροις, ὥσπερ Ἀντώνιον παρ' Αἰγυπτίοις.

ΚΕΦ. ΛΔ'.

Περὶ τῶν ἐν Αἰδέσῃⁱ μοναχῶν, Ἰουλιανοῦ, Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Βάρας καὶ 10 Εὐλογίου. Ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν κοίλῃ Συρίᾳ, Οὐαλεντίνου, Θεοδώρου, Μερῶσα, Βάσσου, Βασσωνίου, Παύλου. Καὶ περὶ τῶν ἐν Γαλατίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ ἁγίων ἀνδρῶν· καὶ τίνος χάριν μακρόβιοι οἱ πρῶν ἅγιοι ἐγίνοντο.

15

1 Τούτῳ δὲ συνοίκῳ ἦστην, Γαδδανᾶς τε καὶ Ἀζίζος, πρὸς ὁμοίαν ἀρετὴν ἀμιλλωμένω. Ἀνὰ δὲ τὴν ἐκ γειτόνων Ἔδεσαν, καὶ πέριξ ταύτης^k, εὐδοκιμώτατοι φιλόσοφοι κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἦσαν, Ἰουλιανὸς 20 καὶ Ἐφραὶμ ὁ Σύρος συγγραφεὺς, οἱ ἐν τῇ Κων-

^g In cod. Fuk. συνέιχε τῇ γαμετῇ μετὰ ταῦτα. Et ad marg. eadem manu, γρ. συνήπτετο. Nicephorus autem ὁμιλεῖ. VALESIIUS. Scal. congruit cum cod. Fuk.
^h πάντων B.

ⁱ Lege Ἐδέσῃ, et mox Βάρσα.
^k In cod. Fuk. ταύτης, rectius. Apud Nicephor. καὶ τὰ πέριξ ταύτης. Mallem tamen scribere καὶ τὰς, supple πόλεις. VALESIIUS. ταύτας Steph. Genev.

niens, puellam offendit quam postea duxit uxorem: amotoque lapide quo opertum erat os putei, primum illius gregem ibi aquavit. Hunc porro Aonem primum apud Syros, perinde ac Antonium apud Ægyptios, auctorem fuisse ferunt solitariæ et arctioris philosophiæ.

CAPUT XXXIV.

De monachis Edessæ, Juliano, Ephrem Syro, Barse, Eulogio. Item de monachis Cælesyriæ, Valentino, Theodoro, Marosa, Basso, Bassone, Paulo. Et de monachis Galatiæ, Cappadociæ, et aliarum regionum sanctis hominibus: et cur longævi fuerint viri sancti qui olim vixere.

Hujus contubernales fuere Gæddanas et Azizus, ad ejusdem virtutis apicem mutua æmulatione tendentes. Porro apud Edessam in proximo sitam, et apud urbes in circuitu Edessæ positas, celeberrimi tunc temporis monachi erant, Julianus et Ephrem Sy-

σταντίου βασιλεία δηλωθέντες· Βάρσης¹ τε καὶ Εὐ-
 λόγιος, οἱ καὶ ἐπισκόπῳ ἄμφω ὕστερον ἐγενέσθην, οὐ
 πόλεως τινὸς, ἀλλὰ τιμῆς ἕνεκεν, ἀντ' ἀμοιβῆς^m ὥσπερ
 τῶν αὐτοῖς πεπολιτευμένων, χειροτονηθέντες ἐν τοῖς ἰδι- 25
 οῖς μοναστηρίοις. Ὁν τρόπον καὶ Λάξαρὸς ὁ δηλωθείς.
² Οἷδε μὲν τῶν τότε φιλοσοφούντων ἐπισήμως ἀνά τε
 Σύρους καὶ Πέρσας τοὺς ἐκ γειτόνων αὐτοῖς εἰς γνῶ-
 σιν ἐμὴν ἦλθον. Πολιτεία δὲ κοινὴ πᾶσιν, ὥς εἰπεῖν, ἦν·
 ψυχῆς μὲν ὅτι μάλιστα ἐπιμελείσθαι, καὶ ἔτοιμον ἐθί- 30
 ζειν πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἐνθάδε, ἐν εὐχαῖς τε καὶ νη-
 στεῖαις, καὶ θείοις ὕμνοις· καὶ περὶ ταῦτα τὸν πολὺν
 ἀναλίσκειν βίον· χρημάτων δὲ καὶ τῆς περὶ τὰ πολι-
 τικὰ πράγματα ἀσχολίας, σώματόςⁿ τε ραστώνης ἥ 35
³ ἐπιμελείας παντελῶς ἀμελεῖν. Ἐνιοὶ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον
 ἐγκρατείας ἦλθον, ὥς Βατθαίου^o μὲν ὑπὸ τῆς ἄγαν
 ἐγκρατείας καὶ^p ἀσιτίας, σκώληκας ἐκ τῶν ὀδόντων
 ἔρπειν· Ἀλλὰν δὲ ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἐνιαυτοὺς, ἄρτου μὴ

¹ Σάρσης J. Christ. Scal.^o Ita Niceph. Vales. Βαθ-^m Ita Valesius. ἀνταμοιβῆς li-
bri.

θαίου B. Steph. Genev.

ⁿ σάγματος Scal.^p ἐγκρατείας καὶ tacite om.
Vales. non habet Niceph.

rus scriptor, quorum jam mentionem fecimus in rebus gestis Con-
 stantii. Barses item et Eulogius: qui quidem ambo postmodum
 episcopi fuere, non alicujus urbis, sed honoris duntaxat causa,
 tanquam ad repensanda præclara ipsorum facinora, in suis mo-
 nasteriis ordinati. Quo quidem modo etiam Lazarus, de quo
 supra dixi, episcopus fuit. Et ex monachis quidem qui tum apud
 Syros, tum apud Persas Syris finitimos nobiliter philosophati
 sunt, isti ad notitiam nostram pervenerunt. Disciplina vero com-
 munitis hæc fuit pæne omnibus: animæ quidem præcipuam curam
 gerere, eamque ad relinquenda hujus vitæ bona promptam ac
 paratam reddere, orando scilicet, jejunando, ac divinos hymnos
 canendo: et in his quidem rebus maximam temporis partem con-
 sumere. Pecuniam vero et curam civilium negotiorum, corporis
 item mollitiem et cultum prorsus contemnere. Alii vero ad tan-
 tam progressi sunt abstinentiam, ut Batthæo quidem ob nimiam
 inediam vermes ex dentibus enati sint: Alas vero ad annos usque

γεύσασθαι· τὸν δὲ Ἡλιόδωρον αὐπνους τὰς πολλὰς 40
διακαρτερῆσαι νύκτας, ἐβδομάδας ἡμερῶν ἐν νηστείαις
ἐπισυνάψαντα.

- 4 Συρία δὲ, ἥτε κοίλῃ καλουμένη, καὶ ἡ ὑπὲρ ταύτην,
πλὴν Ἀντιοχείας, βράδιον εἰς Χριστιανισμὸν μετέ-
βαλον. Οὐ μὴν οὐδὲ αὕτη φιλοσόφων ἐκκλησιαστι-
κῶν ἄμοιρος ἦν· ταύτῃ γὰρ μᾶλλον ἀνδρείων ὄντων τε 45
καὶ φαινομένων, ὅσφ' γὰρ καὶ πρὸς τῶν οἰκούντων τὴν
χώραν ἐμισοῦντο καὶ ἐπεβουλεύοντο· καὶ γενναίως 269
ἀντεῖχον, οὐκ ἀμυνόμενοι, οὐδὲ δίκην λαμβάνοντες,
ἀλλὰ προθύμως τὰς παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὕβρεις τε
5 καὶ πληγὰς ὑπομένοντες. Οἷους γενέσθαι ἐπυθό-
μην Οὐαλεντῖνον, ὃν οἱ μὲν ἐξ Ἑμέσης^p, οἱ δὲ ἐξ 5
Ἀρεθούσης τὸ γένος ἔχειν ἔφασαν· καὶ τὸν ὁμώνυ-
μον τὸν αὐτοῦ, καὶ Θεόδωρον· ἄμφω δὲ ἀπὸ Τιττῶν
τοῦ Ἀπαμέων νομοῦ ἦστην. Καὶ Μαρῶσαν τὸν ἐκ
Νεχείλων, καὶ Βάσσον, καὶ Βασσώνην, καὶ Παῦλον, 10
ὃς ἀπὸ^q Τελμισοῦ τῆς κώμης ἐγένετο· πολλοὺς δὲ ἐν

^p Ἑμέσης B. Steph. Genev.   ^q Ita B. C. ἀπὸ τῆς T. J. et
mutavit Christoph. Scal. Vales.   editt.

septuaginta [octoginta] panem non comederit: Heliodorus au-
tem multas noctes insomnes transegerit, septenos dies continuos
in jejuniis perseverans.

Syria vero, tam ea quæ Cœle dicitur, quam quæ supra illam
posita est, excepta urbe Antiochia, serius quidem ad Christi reli-
gionem conversa fuit. Sed tamen ecclesiasticis philosophis non
caruit. Qui quidem eo fortiores et fuerunt et visi sunt, quo magis
invisi erant incolis earum regionum, eorumque crebris insidiis ap-
petebantur; iisdemque virili animo resistebant, non vim vi repel-
lendo, nec semetipsos ulciscendo, sed contumelias et verbera sibi
a Gentilibus illata, alacri animo perferentes. Ejusmodi fuisse ac-
cepi Valentinum, quem alii ex urbe Emesa, alii ex Arethusa ge-
nus traxisse dicunt: et alterum isti cognominem Valentinum, ac
Theodorum. Hi duo ex Tittis, qui vicus est in territorio Apa-
mensium, erant oriundi. Marosam præterea ex Nechilis ortum,
et Bassum, et Bassonem, ac Paulum qui ex vico Telmiso progna-

πολλοῖς τόποις συνοικίσας, καὶ ὃν χρὴ τρόπον συνα-
 γαγῶν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν εἰδέναι, τὸ τελευταῖον εἰς τὸ
 Ἰουγάτον καλούμενον χωρίον μεγίστην τε καὶ ἐπιση-
 6 μοτάτην συνοικίαν μοναχῶν κατεστήσατο. Ἐνθα δὴ
 καὶ ἐτελεύτησε, καὶ τὸν τάφον ἔχει, μακροβιώτατος 15
 γεγονώς· ὥς μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς ἐπιβιώναι, εὐδοκί-
 μως καὶ θείως φιλοσοφήσας. Καὶ τῶν ἄλλων δὲ τῶν
 δηλωθέντων μοναχῶν, σχεδὸν πάντες πολὺν διεγέ-
 νοντο χρόνον. Καί μοι φαίνεται, μακροβίους τοὺς
 ἄνδρας ὁ Θεὸς ἐποίησεν, εἰς ἐπίδοσιν τὴν θρησκείαν 20
 7 ἄγων. Σύρους τε γὰρ ὥς ἐπίπαν, καὶ Περσῶν καὶ
 Σαρακηνῶν πλείστους, πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπηγάγοντο
 σέβας, καὶ ἐλληνίζειν ἔπαυσαν. Μοναχικῆς τε φιλο-
 σοφίας ἐνθάδε ἄρξαντες[†], πολλοὺς ὁμοίους ἀπέφησαν.
 Καὶ Γαλάτας δὲ καὶ Καππαδόκας, καὶ τοὺς τούτων 25
 ὁμόρους, συμβάλλω πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους ἐσχηκέναι
 τότε ἐκκλησιαστικοὺς φιλοσόφους, οἳά γε πάλαι τὸ
 8 δόγμα σπουδαίως πρεσβεύοντας. Κατὰ συνοικίας δὲ

[†] ἄρξαντας B. Steph. Genév. emendavit Christoph. Vales. secundum Niceph.

tus, cum multos variis in locis congregasset, et competenti ratione ad monasticam philosophiam informasset, tandem in loco qui Jugatum dicitur, maximam ac nobilissimam monachorum congregationem instituit. Quo etiam in loco mortuus est ac sepultus, cum diutissime vixisset; quippe qui ad nostra usque tempora vitam produxerit, eximiam ac vere divinam philosophandi rationem secutus. Sed et reliqui quos supra memoravimus monachi, fere omnes diu superstites vixerunt. Ac mihi quidem videtur Deus prolixum vitæ spatium iis indulsisse, ut religio incrementum acciperet. Illi enim Syros fere omnes, et ex Persis ac Saracenis quamplurimos, ad religionem suam traduxerunt, et a superstitioso dæmonum cultu abstraxerunt. Cumque monasticæ philosophiæ studiis vacare cœpissent, multos sibi similes reddiderunt. Galatas etiam et Cappadoces, eorumque finitimos, multis aliis ecclesiasticis philosophis abundasse existimo; quippe qui jampridem Christianam religionem studiose colerent. Eorum autem plerique per

ἐν πόλεσιν ἢ κώμας οἱ πλείους ᾠκουν. Οὔτε γὰρ
 παραδόσει τῶν προγεγενημένων εἰθίσθησαν· οὔτε ὑπὸ 30
 χαλεπότητος χειμῶνος, φύσει τοῦ τῇδε χώρου ἐκά-
 στοτε συμβαίνοντος, δυνατὸν ἴσως κατεφαίνετο ἐν
 9 ἑρημίαις διατρίβειν. Εὐδοκιμώτατοι^s δὲ ὧν ἐπυθόμην
 ἐγένοντο ἐνθάδε μοναχοὶ, Λεόντιος, ὁ τὴν ἐν Ἀγκύρᾳ
 ἐκκλησίαν ὕστερον ἐπιτροπεύσας· καὶ Πραπίδιος, ὃς 35
 ἤδη γηραλεὸς ὢν, πολλὰς ἐπεσκόπει κώμας. Προ-
 ἔστη δὲ καὶ Βασιλειάδος, ὁ πτωχῶν ἐστὶν ἐπισημό-
 τατον καταγώγιον, ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Καισαρείας
 ἐπισκόπου κατασκευασθὲν, ἀφ' οὗ τὴν προσηγορίαν
 τὴν ἀρχὴν ἔλαβε, καὶ εἰς ἔτι νῦν ἔχει. 40

ΚΕΦ. ΛΕ΄.

Περὶ τοῦ ξυλίνου τρίποδος, καὶ τῆς τοῦ βασιλέως διαδοχῆς, τῆς τῶν στοι-
 χείων εἰδήσεως, καὶ περὶ τοῦ φόνου τῶν φιλοσόφων, καὶ περὶ ἀστρονο-
 μίας.

Ἄλλὰ τὰ μὲν ἀφηγησάμην, ἐφ' ὅσον μοι μαθεῖν 45

^s εὐδοκιμώτατους B. εὐδοκιμώ- tasse e Nicephoro, qui habet
 tatos et mox μοναχὸς Steph. δοκιμώτατοι.
 Genev. emendavit Vales. for-

contubernia in urbibus et pagis simul degebant. Neque enim
 superiorum traditioni adhuc assueverant: neque præ frigoris
 acerbitate, quæ illic ob naturam loci sæpissime solet evenire, fieri
 poterat ut in solitudine morarentur. Eorum porro quos illic
 vixisse comperi monachorum, clarissimi fuere, Leontius, qui
 postea ecclesiam Ancyra administravit: et Prapadius, qui jam
 propecta ætate multis in vicis episcopi munere fungebatur. Præ-
 positus etiam fuit Basiliadis, quod est celeberrimum Ptochotro-
 phium, a Basilio Cæsariensi episcopo constructum: a quo cognom-
 entum initio cepit, et hactenus retinet.

CAPUT XXXV.

*De ligneo tripode, et quomodo futuri post Valentem imperatoris
 nomen ex primis elementis quodam scrutati sint: et de cæde phi-
 losophorum: deque astronomia.*

Verum de ecclesiasticis philosophis qui eo tempore vixere,

ἐξεγένετο, περὶ^t τῶν τότε ἐκκλησιαστικῶν φιλοσόφων.
 Τῶν δ' αὖ Ἑλληνιστῶν, μικροῦ πάντες κατ' ἐκείνο
 2 καιροῦ διεφθάρησαν. Τινὲς γὰρ οἱ τῶν ἄλλων ἐν
 φιλοσοφίᾳ προέχειν^u ἐνομίζοντο, πρὸς τὴν ἐπίδοσιν
 τοῦ Χριστιανισμοῦ δυσφοροῦντες, ἐβουλεύσαντο προ- 50
 μαθεῖν^x τὸν ἐφεξῆς Οὐάλεντι Ῥωμαίων ἡγησόμενον,
 μαντείαις τε παντοδαπαῖς περὶ τούτου ἐχρήσαντο.
 3 Καὶ τελευτῶντες, τρίποδα ξύλινον ἐκ δάφνης κατε- 270
 σκευάσαντο, καὶ ἐπικλήσεσι καὶ λόγοις οἷς εἰώθεισαν,
 ἐτέλεσαν· ὥστε συλλογῇ γραμμάτων, καθ' ἕκαστον
 στοιχείον ὑπὸ μηχανῆς τοῦ τρίποδος^y καὶ τῆς μαν- 5
 τείας σημαινομένων, ἀναφανῆναι τὸ ὄνομα τοῦ ἐσο-
 4 μένου βασιλέως. Κεχηνόσι δὲ αὐτοῖς εἰς Θεόδωρον,
 ἄνδρα τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις ἐπισήμως στρατευομέ-
 νων, Ἑλληνιστὴν καὶ ἐλλόγιμον, μέχρι τοῦ δέλτα ἐπὶ
 τῆς τούτου προσηγορίας ἐλθοῦσα τῶν στοιχείων ἡ 10
 σύνταξις, ἠπάτησε τοὺς φιλοσόφους. Καὶ ὅσον οὔπω

^t Scribendum est proculdubio
 περὶ, ut apud Niceph. VALES.
 Ita Christ. παρὰ Steph. Genev.

^u Ita B. Steph. Genev. πρού-
 χειν Niceph. xi. 45. προφέρειν

nescio quo auctore Vales.

^x Ita Christoph. Scal. Curt.
 Vales. μαθεῖν B. Steph. Genev.
 Niceph.

^y τῆς τρίποδος B.

quantum quidem scire potui, hactenus commemoravi. Gentiles vero philosophi, ea tempestate pæne universi periere. Nonnulli enim qui in philosophia præstare cæteris videbantur, Christianæ religionis incrementum ægre ferentes, quisnam Valenti in imperio successurus esset, prænoscere studuerunt. Cumque ejus rei causa omnia divinandi genera tentassent, tandem tripodem ligneum ex lauro fabricarunt, et invocationibus ac verbis solemnibus consecrarunt: ita ut ex collectione literarum per singula elementa, quæ per artem tripodis atque oraculi designabantur, nomen futuri imperatoris appareret. Porro cum omnium vota inclinarent in Theodorum, qui tum splendide in palatio militabat, Gentilem quidem, sed egregium alioqui virum, ordo literarum ad quartum usque ejus nominis elementum progressus, philosophos in fraudem induxit. Brevi enim sperabant Theodorum imperio potitum esse. Verum prodito eorum conatu, Valens, quasi salus ipsius insidiis appetita fuisset, incredibili ira succensus est. Itaque

Θεόδωρον βασιλεύσειν^γ προσεδόκων. Καταμηνυθεί-
σης^z δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὥς εἰς σωτηρίαν ἐπιβουλευθεὶς
6 Οὐάλης οὐκ ἀνεκτὸς ἦν χαλεπαίνων. Ἐκ τούτου δὲ
συλληφθέντες Θεόδωρός τε, καὶ οἱ τρίποδος^a τεχνῖται,
οἱ μὲν πυρὶ^b, οἱ δὲ ξίφει ἀπολέσθαι προσετάχθησαν. 15
Παραπλησίως δὲ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν διεφθάρησαν
καὶ οἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἀρχομένην λαμπρῶς φιλοσο-
7 φοῦντες. Ἀσχέτου δὲ τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς οὐ-
σης, καὶ εἰς μὴ φιλοσόφους, ἐσθῆτι δὲ τῇ ἐκείνων
χρωμένους, ὁ φόνος ἐχώρει· ὥς μηδὲ τοὺς ἄλλα ἐπι- 20
τηδεύοντας, κροκωτοῖς ἢ τριβωνίοις ἀμφιέννυσθαι δι'
ὑπόνοιαν κινδύνου καὶ δέος· ὥς ἂν μὴ δόξωσι περὶ

^γ In cod. Fuk. βασιλεύειν : quod fortasse rectius est propter adverbium quod præcessit illud, ὅσον οὕτω. Quod eam vim habet, ut res futuras quasi jam præsentibus exhibeat. VALES.

^z [Valesius mendose καταμηνυθείσης.]

^a οἱ τοῦ τρ. B.

^b οἱ μὲν πυρὶ] Nescio cur Genevenses typographi ita excuderint. Nam in ed. Rob. Steph., quam tanquam authenticum exemplar sequebantur, diserte scriptum est ὁ μὲν πυρὶ. Quam scripturam in interpretatione sua secutus est Musculus. Nicephorus vero, eumque secutus Christophorus, plane diversam scripturam amplexi sunt, hoc modo : οἱ μὲν πυρὶ, οἱ δὲ ξίφει

ἀπολέσθαι etc. Quam scripturam probare non possum. Ex eo enim sequeretur, cunctos qui oraculum illud consuluerant, flammis consumptos fuisse : solum vero Theodorum gladio periisse : quod tamen falsum est. Omnes enim capite truncati sunt, excepto Simonide philosopho, quem Valens imperator, offensus illius in dicendo libertate, vivum exuri jussit, ut scribit Ammianus Marcellinus in libro 29. VALESIIUS. οἱ μὲν—ὁ δὲ B. ὁ μὲν—οἱ δὲ Steph. Genev. [Valesius in exemplari nescio quo Genevensi οἱ μὲν legisse videtur.] τοὺς μὲν πυρὶ ἀπανθρώπως ἐκόλαζε, Θεόδωρον δὲ ἀφηρεῖτο τὴν κεφαλὴν Niceph.

Theodorus, et tripodis artifices comprehensi, hi quidem flammis absumi, ille gladio obtruncari jussi sunt. Sed et quotquot in imperio Romano celebriores erant philosophi, hac de causa similiter extincti sunt. Cumque imperatoris ira nullis retinaculis coerceretur, etiam in eos qui philosophi non erant, sed veste duntaxat philosophorum utebantur, cædes grassata est. Ita ut ne hi quidem qui aliis studiis vacabant, fimbriatis palliis uterentur, pro-

8 μαντείας καὶ τελετὰς ἐσχολακῆναι. Οὐχ ἥκιστα δὲ
 παρὰ τοῖς εὖ φρονούσι δίκαιον οἶμαι καταμέμφεσθαι, 25
 βασιλέα τε τῆς ἐπὶ τοσοῦτον ὀργῆς καὶ ὠμότητος,
 καὶ τοὺς φιλοσόφους^c προπετείας καὶ τῆς ἀφιλοσό-
 9 φου ἐπιχειρήσεως. Ὁ μὲν γὰρ δὴ τοῦτο^d τὸ λίαν
 εὐθὺς ὑπολαβὼν, ἀναιρήσειν τὸν μετ' αὐτὸν βασι- 30
 λεύσοντα, οὔτε τῶν μαντευσαμένων ἐφείσατο, οὔτε
 περὶ οὗ ἐμαντεύσαντο· ὥς δὲ φασὶν, οὔτε τῶν ὁμωνύ-
 μων αὐτῷ, οἳ τινες ἦσαν ἐπίσημοι τότε, τῆς αὐτῆς
 προσηγορίας ἢ καὶ ὁμοίας, ἀπὸ τοῦ θ' ἀρχομένης^e 271
 10 μέχρι τοῦ δ. Οἱ δὲ, ὥσπερ ἐν αὐτοῖς ὃν βασιλέα
 καθαιρεῖν καὶ πάλιν ἐγείρειν, ἐπὶ τοῦτο προήχθησαν.
 Καὶ μέντοι εἰ τοῖς ἅπαξ δεδογμένοις ἐν τῇ τῶν
 ἄστρον φορᾷ τὰ τοιαῦτα λογιστέον, ἐχρῆν τὸν ἐσό- 5
 μενον, ὅς τις ἦν, περιμένειν. Εἰ δὲ Θεοῦ βουλῆς τὸ
 ἔργον, τί πολυπραγμονεῖν ἔδει; οὐ γὰρ δήπου ἐκ

^c καὶ τῆς εἰς φιλοσόφους J. Christ.

^e ἀρχομένους libri omnes. E-
 mendavi admonente Valesio et
 auctore Nicephoro, qui habet
 τὴν ἀρχὴν ἀγούσης. [Ita Christ.]

^d Malim τοῦτο δὴ. Hoc enim
 mihi videtur elegantius. VA-
 LESIUS.

pter suspicionem periculi ac metum, ne vaticiniis et magicis con-
 secrationibus operam dedisse viderentur. Ac profecto apud eos
 qui recte sapiunt, reprehensione dignus est, ut arbitror, tum im-
 perator ipse ob immodicam iram et crudelitatem : tum philosophi,
 ob temeritatem et consilium philosophis parum conveniens. Nam
 ille quidem arbitratus, id quod extremæ dementiæ est, se succes-
 sorem suum e medio sublaturum, nec iis qui oraculum consulue-
 rant pepercit, nec illi de quo consultum fuerat oraculum. Ac ne
 quidem illis pepercisse dicitur, qui eandem cum illo, aut similem
 haberent appellationem, a litera Th incipientem usque ad literam
 D, cujusmodi tunc erant multi viri nobiles. Philosophi vero,
 quasi in ipsorum potestate situm esset, ut imperatorem depone-
 rent, aliumque rursus constituerent, istud facinus aggressi sunt.
 Enimvero si hæc astrorum decretis assignanda sunt, futurum im-
 peratorem, quemcunque demum, expectare eos oportebat. Sin
 ea res ex Dei nutu ac voluntate proficiscitur, quid necesse erat
 eam curiose scrutari? Neque enim divinatione aut studio humano
 sciri potest id quod Deus decreverit. Nec si id liceret, tamen
 rectum esset ut homines, quamvis omnium sapientissimi, melius

προγνώσεως ἢ σπουδῆς ἀνθρωπείας, ἔνεστιν ἐπίστα-
σθαι τὸ Θεῷ δοκοῦν. Οὕτε εἴπερ ἐξῆν, καλῶς εἶχεν
οἶεσθαι ἀνθρώπους ὄντας, εἰ καὶ πάντων σοφωτάτους, 10
11 ἄμεινον Θεοῦ βουλευέσθαι. Εἰ δὲ ἀπλῶς ὑπὸ προ-
θυμίας τῆς περὶ τὸ μέλλον εἰδήσεως, ἐπὶ τοσοῦτον
ἀκρίτως ἔσχον, ὥς εἰς ἔτοιμον ἀλέσθαι κίνδυνον, καὶ
νόμους ὑπεριδεῖν πάλαι τεθέντας ἐν Ῥωμαίοις, καὶ 15
ἡνίκα ἐλληνίζειν τε καὶ θύειν ἀκίνδυνον ἦν, οὐ τὰ
αὐτὰ ἐφρόνουν Σωκράτει· ὃς ἐξὸν σώζεσθαι, καὶ
ταῦτα ὁ ἀδίκως κώνειον μέλλων πίνειν, αἰδοῖ νόμων
καθ' οὓς ἐγένετο καὶ ἐτράφη, καίπερ δυνάμενος, οὐκ
ἀπέφυγε τὸ δεσμωτήριον.

ΚΕΦ. ΛΣ'.

20

Περὶ τῆς των Σαυροματῶν ἐκστρατείας, καὶ περὶ τοῦ θανάτου Οὐαλεντινια-
νοῦ ἐν Γαλλίᾳ· καὶ ἀναγόμενους τοῦ νέου Οὐαλεντινιανοῦ· καὶ περὶ τοῦ
διωγμοῦ τῶν ἱερέων, καὶ περὶ τοῦ λόγου τοῦ φιλοσόφου Θεμιστίου, δι'
ὃν φιλανθρωπότερος πρὸς αὐτοῦ διαφερομένους διετέθη. 25

1 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἦπερ ἂν δοκῇ ἐκάστῳ^f, σκοπεῖται
τε καὶ λεγέτω. Καταδραμόντων δὲ Σαυροματῶν χω-

^e [Vales. et Reading inconsulto ταυτὰ] ^f ἐκάστῳ δοκῇ B.

se quam Deum, consulere existimarent. Quod si præ cupiditate
duntaxat res futuras cognoscendi, eo imprudentiæ progressi sunt,
ut in præsens periculum sese præcipites darent, et leges olim apud
Romanos latas contemnerent, tunc cum ritus Græcanici et sacri-
ficia tuto peragebantur; non eadem senserunt quæ Socrates.
Qui quamvis injuste cicutam bibiturus, cum ei liceret evadere,
tamen ob legum reverentiam, in quibus natus et educatus fuerat,
e carcere licet posset, fugere noluit.

CAPUT XXXVI.

*De expeditione adversus Sarmatas, deque obitu Valentiniani in
Gallia: et quomodo Valentinianus junior imperator est renun-
ciatus. Item de persecutione episcoporum, et de oratione The-
mistii philosophi, quæ Valentem clementiorem reddidit erga eos
qui ab ipso dissentiebant.*

Sed de his rebus, pro suo quisque arbitrio et loquatur et sen-
tiet. Porro cum Sarmatæ loca quædam Occidentalis imperii va-

ρία τινὰ τῆς πρὸς δύσιν ἀρχομένης, ἐπεστράτευσεν³⁰
²τούτοις Οὐαλεντινιανός. Οἱ δὲ, τῆς στρατιᾶς τὸ πλη-
 θος καὶ τὴν παρασκευὴν ἀκούσαντες, πρέσβεις πέμ-
 ψαντες εἰρήνην ᾔτουν. Ἰδὼν δὲ τούτους, εἰ τοιούτοι
 Σαυρομάται πάντες εἰσὶν ἐπυνθάνετο. Τῶν δὲ τοὺς
 κρείττους παρεῖναι καὶ πρεσβεύεσθαι φησάντων, ἐμ-³⁵
³πίπλονται^ε ὀργῆς. Καὶ μέγα κεκραγὼς, ἣ δεινὰ τοὺς
 ὑπηκόους ὑπομένειν ἔφη, καὶ τὴν Ῥωμαίων δυσπρα-
 γεῖν ἀρχὴν εἰς αὐτὸν περιστᾶσαν, εἰ Σαυρομάται, βαρ-
 βαρον ἔθνος ὧν ἄριστοι οὗτοι, οὐκ ἀγαπῶσιν ἐφ'
 ἑαυτῶν μένοντες ζῆν, ἀλλ' ἐπιβῆναι τῆς ὑπ' αὐτοῦ⁴⁰
 ἀρχομένης ἐθάρρησαν, καὶ πολεμεῖν ὅλως πρὸς Ῥω-
⁴μαίους φαντάζονται. Ἐπὶ πολὺ δὲ χαλεπαίνοντος,
 καὶ τοιάδε βοῶντος, ὑπὸ ἀμέτρου διατάσεως σπαρα-
 χθέντων αὐτῷ τῶν ἔνδον, φλὲψ ἅμα καὶ ἀρτηρία ἐρ-⁴⁵
 ράγη· καὶ ἀναδοθέντος αἵματος, ἐν φρουρίῳ τινὶ τῆς
 Γαλλίας ἐτελεύτησε τὸν βίον· ἔτη μὲν ἀμφὶ τὰ πεν-

εἰς ἐμπίπλονται Stephanus, quem secuti sunt Genevenses. Regius tamen codex quo usus est Stephanus habet ἐμπίπλονται. In cod. Fuk. ἐμπίπλαιο. Atque ita

fere hoc verbum scribitur in vetustissimis exemplaribus, ut notavi ad Historiam Eusebii. VALESIIUS. Ita B.

stassent, Valentinianus expeditionem adversus eos suscepit. Illi cum ingentem numerum copiarum, et apparatus magnitudinem comperissent, missis legatis pacem ab eo petierunt. Quibus ille visis, percontatus est, utrum omnes Sarmatæ ejusmodi essent. Illis vero affirmantibus, totius gentis nobilissimos adesse et legatione fungi, ira excanduit. Contentaque voce exclamans: Gravis profecto, ait, calamitas evenit subditis nostris, et adversa fortuna premitur imperium Romanum, quod ad nos usque devolutum est; quando Sarmatæ gens barbara, quorum isti sunt præstantissimi, non contenti sunt intra fines suos degere, sed in imperium meum invadere audent, et cum Romanis omnino bellum gerere præsumunt. Quæ cum sæpius inclamaret vehementi indignatione correptus, præ immodica contentione quassatis ejus præcordiis, vena simul et arteria dirupta est. Unde effusa subito sanguinis copia, in castello quodam Galliæ animam exhalavit: cum vixisset qui-

τήκοντα καὶ τέσσαρα γεγονώς· τρισκαίδεκα δὲ ἐν τῇ βασιλείᾳ εὖ μάλα καὶ λίαν ἐπισήμως διαγενόμενος^g. 272
 5 Ἐκτη δὲ ἡμέρα τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἀναγορεύεται βασιλεὺς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὁ νεώτερος καὶ ὁμό-
 νυμος αὐτοῦ παῖς. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ ἐπειψηφίσαντο τῇ αὐτοῦ χειροτονίᾳ, Οὐάλης τε καὶ Γρατιανὸς ὁ αὐ- 5
 τοῦ ἀδελφός, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐχαλέπαινον, ὥς τῶν στρατιωτῶν πρὶν αὐτοὺς ἐπιτρέψαι, τὰ σύμβολα τῆς
 6 ἀρχῆς αὐτῷ περιθέντων. Ἐν τούτῳ δὲ Οὐάλης ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας διάγων, ἔτι μᾶλλον ἐπεδίδου¹⁰
 τοῖς ἐτέρως αὐτῷ περὶ τὸ θεῖον δοξάζουσιν ἀπεχθα-
 νόμενος, καὶ χαλεπῶς τούτους ἐπέτριβε, καὶ ἤλαυνεν^h.
 Ὅτε δὴ λόγον αὐτῷ προσφωνῶν Θεμίστιος ὁ φιλό-
 σοφος, παρήνει μὴ χρῆναι θαυμάζειν τὴν διαφωνίαν
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, μετριωτέραν καὶ μείω¹⁵
 7 τῶν παρ' Ἑλλησιν οὖσαν. Πολυπλασίους γὰρ εἶναι τὰς παρ' αὐτοῖς δόξας· καὶ ὥς ἐν πλήθει δογμάτων,
 ἀνάγκη τὴν περὶ ταῦτα διαφορὰν πλείους ἔριδας καὶ
 διαλέξεις ποιεῖν. Ἐπεὶ καὶ τῷ Θεῷ ἴσως μὴ ῥαδίως

^h ἐπέτριβε καὶ om. Steph.
 suppl. Christ. Vales. Ita B.

ⁱ διαγενόμενος ἐπισήμως, et mox αὐτοῦ τελευτῆς B.

dem annos quatuor circiter et quinquaginta, imperium vero optime ac præstantissime annis tredecim administrasset. Sexto vero post ejus obitum die, filius junior ejusdem cum ipso nominis, imperator a militibus nuncupatur. Nec multo post Valens et Gratianus frater illius, electionem ejus suo suffragio comprobant, licet initio moleste tulissent, propterea quod ante ipsorum consensum, milites insignia imperii ei tribuissent. Interim Valens Antiochiæ in Syria degens, adversus eos qui aliter quam ipse de Deo sentiebant, majore indies odio æstuabat, eosque acerbissime vexare ac persequi non cessabat. Quo quidem tempore Themistius philosophus, oratione coram illo habita, monuit eum, mirandam non esse ecclesiasticorum dogmatum dissensionem, quippe quæ longe minor sit ac levior ea quæ in Gentilium dogmatibus reperitur. Varias enim ac multiplices apud illos esse opiniones: atque ut in opinionum varietate fieri solet, dissensionem de illis ortam, contentiones necessario gignere ac disputationes. Ac Deo

γινώσκεσθαι φίλον, καὶ διαφόρωςⁱ δοξάζεσθαι, ὅπως²⁰
ἕκαστος μᾶλλον φοβοῖτο, ἀκαταλήπτου οὔσης τῆς
ἀκριβοῦς αὐτοῦ γνώσεως, ἀναλογιζόμενος τὸν ὅσον^k
ἐφικέσθαι νομίζει πηλίκος^l τε καὶ οἷός ἐστιν.

ΚΕΦ. ΛΖ'.

Περὶ τῶν πέραν Ἰστρου βαρβάρων, ὡς ὑπὸ τῶν Οὐννων ἐξελαθέντες, Ῥω- 25
μαίοις προσεχώρησαν· καὶ ὡς Χριστιανοὶ ἐγένοντο· καὶ περὶ Οὐλφίλα,
καὶ Ἀθαναρίχου, καὶ μεταξὺ τούτων συμβάντα, καὶ ὅθεν τὸν Ἀρει-
ανισμὸν εἰσεδέξαντο.

¹ Ἐκ δὲ τοιούτων Θεμιστίου λόγων, φιланθρωπό- 30
τερόν πως διατεθεὶς ὁ βασιλεὺς, οὐ χαλεπῶς οὕτως^m
ὥς πρότερον τὰς τιμωρίας ἐπῆγεν. Οὐ μὴν τελείως
ἐφείδετο τῆς κατὰ τῶν ἱερωμένων ὀργῆς, εἰ μὴ κοινῶν
πραγμάτων ἐπιγενόμεναι φροντίδες, οὐκέτι τοιάδε 35
²συνεχώρουν σπουδάζεινⁿ. Γότθοι γὰρ οἱ δὲ πέραν

ⁱ διαφόρους B. Steph. corr.
Christ. Vales.

^k Scribendum puto ἐκ τοῦ ὅσον,
id est, *Dum secum ipse reputat*
unusquisque, ex eo quoadusque
progressum se esse existimat,
qualis ille sit et quantus. Certe
Nicephorus locum ita expressit
λογιζομένῳ πηλίκος ἂν εἴη καὶ οἷος,

οὐ μετρίως ἐφίκετο. VALESIIUS.
ὅσον C. *Verti potest, cogitans*
de illo, quem quacunq̃ue tenus se
deprehendisse existimat, scilicet,
de Deo.

^l ποιλίκος B.

^m ὄντως J. Scal.

ⁿ Hinc Caput exorditur in B.

fortassis ipsi ita placere, ut non facile cognoscatur, utque variæ
sint de ipso opiniones: quo scilicet unusquisque ipsum magis re-
vereatur, cum perfectam ejus notitiam nemo penitus assequi pos-
sit: secum ipse reputans ex eo quoadusque progredi se existimat,
qualis ille sit et quantus.

CAPUT XXXVII.

De Barbaris qui trans Istrum habitabant; quomodo ab Hunnis
expulsi, ad Romanos confugerunt, et quomodo facti sunt Chri-
stiani. Item de Ulphila et de Athanarico, et de iis qui Gæ Gothis
acciderunt, et qua de causa Arianam opinionem amplexi sint.

Hac oratione Themistii imperator aliquantisper mitigatus, mi-
nori quidem acerbitate in puniendo usus est quam antea: iram
tamen adversus sacerdotes Dei conceptam nunquam penitus abje-
cisset, nisi supervenientes curæ publicorum negotiorum eum ab
ejusmodi studio revocassent. Nam Gothi qui antea trans Istrum

Ἰστρου ποταμοῦ τὸ πρὶν ὥκουν, καὶ τῶν ἄλλων βαρ-
 βάρων ἐκράτουν, ἐξελαθέντες παρὰ τῶν καλουμένων
 Οὐννων, εἰς τοὺς Ῥωμαίων ὄρους ἐπεραιώθησαν.
 3 Τοῦτο γάρ^ο τὸ ἔθνος, ὡς φασὶν, ἄγνωστον ἦν προ- 40
 τοῦ Θραξὶ τοῖς παρὰ τὸν Ἰστρον, καὶ Γότθοις αὐτοῖς·
 ἐλάνθανον δὲ προσοικοῦντες ἀλλήλοις, καθότι λίμνης
 μεγίστης ἐν μέσῳ κειμένης, ἕκαστοι τέλος ξηρᾶς
 ὥοντο εἶναι τὴν καθ' αὐτοὺς οἰκουμένην· μετὰ τοῦτο
 δὲ, θάλασσαν καὶ ὕδωρ ἀπέραντον. Συμβὰν δὲ βοῦν 45
 οἰστροπλήγα διαδραμεῖν τὴν λίμνην, ἐπηκολούθησε
 βουκόλος· καὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν θεασάμενος, ἤγ-
 4 γειλε τοῖς ὁμοφύλοις. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὡς ἔλα-
 φος διαφυγοῦσα, τισὶ τῶν Οὐννων θηρῶσιν ἐπέδειξε 273
 τήνδε τὴν ὁδόν, ἐξ ἐπιπολῆς καλυπτομένην τοῖς
 ὕδασι· τοὺς δὲ, τότε μὲν ὑποστρέψαι, θαυμάσαντας
 τὴν χώραν, ἀέρι μετριώτερον, καὶ γεωργίᾳ ἡμερον 5
 ἔχουσιν· καὶ τῷ κρατοῦντι τοῦ ἔθνους ἀγγεῖλαι ἃ
 5 ἐθέασαντο. Δι' ὀλίγων δὲ τὰ πρῶτα καταστῆναι εἰς
 πεῖραν τοῖς Γότθοις. Μετὰ δὲ ταῦτα, πανσυδεῖ^p ἐπι-

^ο Ita B. Steph. Genev. ἄγνω- tacite Valssius.
 στον γὰρ ἦν Niceph. xi. 48. δὲ P πανσυδὶ B.

sedes habebant, et aliis imperabant barbaris, ab Hunnis expulsi, ad Romanorum fines transvecti sunt. Hæc autem Hunnorum natio, Thracibus ad Istrum degentibus, ipsisque adeo Gothis, ut aiunt, prius ignota erat. Ac licet vicini inter se essent, se tamen vicinos esse ignorabant, propterea quod maximo lacu inter ipsos interjecto, singuli eam partem continentis quam habitabant, finem orbis terrarum esse existimabant, nec quidquam ulterius esse præter mare et immensam aquarum copiam. Sed cum sorte contingisset ut bos cæstro percitus lacum trajiceret, bubulcus eum insecutus est. Qui cum terras ex adverso sitas conspexisset, renuntiavit popularibus. Alii narrant, cervum fugientem, Hunnis quibusdam venantibus viam monstrasse, quæ superficie tenuis aquis operta esset. Et isto quidem regionem illam admiratus, tum ob cæli temperiem, tum ob frugum ubertatem, statim rediisse, et principi gentis suæ ea quæ viderant retulisse. Hunnos vero, initio quidem exigua militum manu tentasse Gothos. Postea vero

στρατεῦσαι, καὶ μάχῃ κρατῆσαι, καὶ πᾶσαν τὴν αὐ-
 τῶν γῆν κατασχεῖν. Τοὺς δὲ διωκομένους, εἰς τὴν ¹⁰
 Ῥωμαίων περαιωθῆναι· καὶ τὸν ποταμὸν διαβάντας,
 πρέσβεις πέμψαι πρὸς βασιλέα, συμμάχους τοῦ λοι-
 ποῦ ἔσεσθαι σφᾶς ὑπισχνουμένους, καὶ δεομένους
 6 συγχωρεῖν αὐτοῖς ἣ βούλεται^q κατοικεῖν. Ταύτης δὲ
 τῆς πρεσβείας ἄρξαι Οὐλφίλαν^r, τὸν τοῦ ἔθνους ἐπί- ¹⁵
 σκοπον· κατὰ γνώμην δὲ αὐτοῖς προχωρησάσης, ἐπι-
 τραπῆναι ἀνὰ τὴν Θράκην οἰκεῖν. Οὐ πολλῶ δὲ ὕστε-
 ρον πρὸς σφᾶς αὐτοὺς στασιάσαντας, διχῇ διαιρεθῆ-
 ναι. Ἠγείτο δὲ, τῶν μὲν Ἀθανάριχος· τῶν δὲ Φρι-
 τιγέρνης· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμησαν, κακῶς ²⁰
 πράξας ἐν τῇ μάχῃ Φριτιγέρνης, εἰδείτο Ῥωμαίων
 7 βοηθεῖν αὐτῷ. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπιτρέψαντος βοη-
 θεῖν καὶ συμμαχεῖν αὐτῷ τοὺς ἐν Θράκῃ στρατιώτας,
 αὐθις συμβαλὼν ἐνίκησε, καὶ τοὺς ἀμφὶ Ἀθανάριχον
 εἰς φυγὴν ἔτρεψεν. Ὡσπερ δὲ χάριν ἀποδιδούς Οὐά- ²⁵
 λεντι, καὶ διὰ πάντων φίλος εἶναι πιστούμενος, ἐκοι-
 νῶνῃσε τῆς αὐτοῦ θρησκείας· καὶ τοὺς πειθομένους

^q Ita C. βούλονται ceteri.

^r Οὐλφίλλαν B. et idem infra.

cum ingentibus copiis profectos, prælio eos superasse, et univer-
 sam eorum regionem occupavisse. Gothos autem fugientes, in
 Romanorum regionem trajecisse: transmissoque fluvio legatos
 ad imperatorem misisse, qui se auxiliares in posterum fore Roma-
 nis pollicerentur, peterentque ut ipsis ubicumque vellent degere
 concederetur. Hujus legationis princeps fuisse dicitur Ulphila,
 episcopus gentis Gothorum. Quæ quidem legatio cum ex voto
 eis successisset, permissum illis est ut in Thracia habitarent.
 Haud multo post orta inter eos seditione, duas in partes divisi
 sunt. Quarum alteri Athanaricus, alteri præerat Phritigernus.
 Mox commisso inter eos prælio, victus Phritigernus, Romanorum
 auxilium imploravit. Quod cum imperator concessisset, jussis-
 setque ut milites qui in Thracia erant, ei auxilium ferrent, denuo
 congressus, victoriam retulit et Athanarici copias in fugam vertit.
 Porro ut Valenti gratiam referret, seque in omnibus fidum atque
 amicum ei fore testificaretur, sectam ejus ac communionem am-

⁸ αὐτῷ βαρβάρους ἔπειθεν ὧδε φρονεῖν. Οὐ τοῦτο δὲ
μόνον οἶμαι αἴτιον^s γέγονεν, εἰσέτι νῦν πᾶν τὸ φύλον ³⁰
προστεθῆναι τοῖς τὰ Ἀρείου δοξάζουσιν. Ἀλλὰ γὰρ
καὶ Οὐλφίλας ὁ παρ' αὐτοῖς τότε ἱερωμένος, τὰ μὲν
πρῶτα οὐδὲν διεφέρετο πρὸς τὴν καθόλου ἐκκλησίαν·
ἐπὶ δὲ τῆς Κωνσταντίου βασιλείας, ἀπερισκέπτως
οἶμαι μετασχὼν τοῖς ἀμφὶ Εὐδόξιον καὶ Ἀκάκιον τῆς ³⁵
ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, διέμεινε κοινωνῶν
⁹ τοῖς ἱεροῦσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων. Ὡς δὲ εἰς
Κωνσταντινούπολιν ἀφίκετο, λέγεται διαλεχθέντων
αὐτῷ περὶ τοῦ δόγματος τῶν προεστώτων τῆς Ἀρειαν-
νῆς αἱρέσεως, καὶ τὴν πρεσβείαν αὐτῷ συμπράξιν ⁴⁰
πρὸς βασιλέα ὑποσχομένων, εἰ ὁμοίως αὐτοῖς δοξάζοι,
βιασθεὶς ὑπὸ τῆς χρείας, ἥ καὶ ἀληθῶς νομίσας
ἄμεινον οὕτω περὶ Θεοῦ φρονεῖν, τοῖς Ἀρείου κοινω-
νῆσαι, καὶ αὐτὸν καὶ τὸ πᾶν φύλον ἀποτεμεῖν τῆς
¹⁰ καθόλου ἐκκλησίας. Ὑπὸ διδασκάλῳ γὰρ αὐτῷ παι- ⁴⁵
δευθέντες οἱ Γότθοι τὰ πρὸς εὐσέβειαν, καὶ δι' αὐτοῦ ²⁷⁴
μετασχόντες πολιτείας ἡμερωτέρας, πάντα ῥαδίως

^s αἴτιον οἶμαι B.

plexus est, et barbaris qui sub ipso erant, ut idem quoque senti-
rent persuasit. Neque tamen id solum, opinor, in causa fuit, ut
universa Gothorum gens ad hoc usque tempus, Arianorum dog-
mati perpetuo adhæserit. Nam Ulphila qui tunc apud ipsos erat
episcopus, initio quidem nulla in parte dissensit ab ecclesia catho-
lica. Cumque regnante Costantio imprudenter, ut opinor, una
cum Eudoxio et Acacio Constantinopolitanæ synodo interfuisset,
cum episcopis Nicænorum patrum decreta sectantibus communi-
care perseveravit. Sed cum venisset Constantinopolim, et Arianæ
sectæ antistites de religione cum eo disseruissent, eique polliciti
essent se legationem illius adjuturos esse apud imperatorem, modo
idem cum ipsis sentire vellet; necessitate compulsus, vel quod
eam de divinitate sententiam potiore esse existimaret, cum Aria-
nis communicasse dicitur, seque et universam gentem ab ecclesia
catholica abruptisse. Gothi enim, in iis quæ ad religionem perti-
nent, ejus magisterio eruditi, et ad mansuetiorem cultum per eum

αὐτῷ ἐπείθοντο· πεπεισμένοι μηδὲν εἶναι φαῦλον τῶν
παρ' αὐτοῦ λεγομένων ἢ πραττομένων· ἅπαντα δὲ
¹¹ συντελεῖν εἰς χρήσιμον τοῖς ζηλοῦσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ 5
καὶ πλείστην δέδωκε πείραν τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς· μυ-
ρίους μὲν ὑπομείνας κινδύνους ὑπὲρ τοῦ δόγματος, ἔτι
τῶν εἰρημένων βαρβάρων Ἑλληνικῶς θρησκευόντων.
Πρῶτος δὲ γραμμάτων εὐρετῆς αὐτοῖς ἐγένετο^t, καὶ εἰς
τὴν οἰκείαν φωνὴν μετέφρασε τὰς ἱερὰς βίβλους. ¹⁰
Καθότι μὲν οὖν ὥς ἐπίπαν οἱ παρὰ^u τὸν Ἰστρον βάρ-
¹² βαροι τὰ Ἀρείου φρονοῦσι, πρόφασις ἦδε. Κατ'
ἐκεῖνο δὲ καιροῦ, πλῆθος τῶν ὑπὸ τὸν Φριτιγέρνην
διὰ Χριστὸν μαρτυροῦντες ἀνηρέθησαν. Ὁ γὰρ
Ἀθανάριχος, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένους, Οὐλφιλα ¹⁵
πείθοντος, χριστιανίζειν ἀγανακτῶν, ὥς τῆς πατρῴας
θρησκείας καινοτομουμένης, πολλοὺς πολλαῖς τιμω-
ρίαις ὑπέβαλε. Καὶ τοὺς μὲν εἰς εὐθύνας ἀγαγών,
παρρησιασασμένους ἀνδρείως ὑπὲρ τοῦ δόγματος, τοὺς
¹³ δὲ μηδὲ λόγου μεταδούς, ἀνείλε. Λέγεται γὰρ ὥς τι ²⁰
ξόανον ἐφ' ἄρμαμάξης ἐστὼς, οἱ γε τοῦτο ποιεῖν ὑπὸ

^t Ita B. Vales. αὐτὸς ceteri.^u περὶ C.

traducti, cunctis in rebus ei facile obtemperabant: pro certo habentes, nihil eorum quæ ab illo aut dicerentur aut fierent, improbum esse, sed cuncta ad utilitatem eorum qui zelo Dei ducerentur spectare. Quin et virtutis suæ multiplex experimentum dedit. Quippe qui pro Christi fide innumera subierit pericula, dum barbari adhuc Gentilium ritu simulacra colerent. Primusque apud eos inventor exstitit literarum, et sacros libros in patrium sermonem convertit. Et hæc quidem causa fuit, cur plerique ex barbaris qui ad Istrum habitant, opinionem Arii sectentur. Porro ea tempestate multi ex iis qui Phritigerno parebant, propter Christi confessionem necati sunt. Nam Athanaricus subditos quoque suos, suasu Ulphilæ Christianam religionem amplecti ægre ferens, tanquam innovatis majorum cæremoniis, multos eorum variis suppliciis affecit. Et alios quidem in iudicium adductos, cum Christi fidem libere ac fortiter professi essent, alios, ne loquendi quidem facultate eis concessa, e medio sustulit. Fertur enim eos quibus

Ἀθαναρίχου προσετάχθησαν, καθ' ἐκάστην σκηνὴν
 περιάγοντες τῶν χριστιανίζειν καταγγελλομένην, ἐκέ-
 λевον τοῦτο προσκυνεῖν, καὶ θύειν. Τῶν δὲ παραι- 25
 τουμένων, σὺν αὐτοῖς ἀνθρώποις τὰς σκηνὰς ἐνεπίμ-
 14 πρων. Περιπαθέστερον δὲ τότε καὶ ἕτερον συμβῆναι
 πάθος ἐπυθόμην. Ἀπειρηκότες γὰρ πολλοὶ τῇ βίᾳ
 τῶν θύειν ἀναγκαζόντων, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ὧν
 αἱ μὲν παιδάρια ἐπήγοντο· αἱ δὲ ἀρτίτοκα βρέφη ὑπὸ 30
 τοὺς μαζοὺς ἔτρεφον, ἐπὶ τὴν σκηνὴν τῆς ἐνθάδε ἐκ-
 κλησίας κατέφυγον· προσαψάντων δὲ πῦρ τῶν Ἑλ-
 15 ληνιστῶν, ἅπαντες διεφθάρησαν. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ
 οἱ Γότθοι πρὸς ἀλλήλους ὁμονόησαν· καὶ εἰς ἀπό-
 νοιαν ἐπαρθέντες, τοὺς Θρᾶκας ἐκακούργουν, καὶ τὰς 35
 αὐτῶν πόλεις καὶ κόμας ἐδῆουν. Πυθόμενος δὲ Οὐά-
 16 λης, τῇ πείρᾳ μεμάθηκεν ὅσον ἤμαρτεν. Οἰθηεὶς γὰρ
 αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀρχομένοις χρησίμους ἔσεσθαι τοὺς
 Γότθους, φοβεροὺς δὲ τοῖς ἐναντίοις, ὥς ἐν ὅπλοις αἰὲ
 παρεσκευασμένους, τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἡμέλει. 40
 Καὶ ἀντὶ τῶν εἰωθότων εἰς στρατείαν ἐπιλέγεσθαι ἐκ

id mandatum fuerat ab Athanarico, statuum quandam in carpento collocatam, per singula tabernacula eorum, quos Christum colere proditum fuerat, circumduxisse; utque eam supplices adorarent eique sacrificarent, jussisse. Qui cum id facere detrectarent, illos tabernacula una cum ipsis hominibus incendisse. Sed et aliud quiddam longe atrocius eo tempore accidisse accepi. Nam præ violentia eorum qui sacrificare invitos cogeant, despondentes animum tam viri, quam mulieres, quarum aliæ pueros secum ducebant, aliæ recens natos infantes uberibus suis admotos nutriebant, ad tabernaculum ecclesiæ quæ illic erat confugerunt, cui cum ignem subiecissent Gentiles, cuncti qui intus erant, incendio consumpti sunt. Verum paulo post Gothi ad pristinam concordiam redierunt: et repentina defectione concitati, Thraces vexare, urbesque eorum et vicos vastare cœperunt. Qua re audita, Valens experimento ipso didicit quantum errasset. Nam cum sperasset Gothos, sibi quidem ac subditis suis utiles, hostibus vero formidabiles futuros, utpote qui sub armis semper præsto essent; Romanas legiones neglexerat. Et pro tironibus qui ex urbibus

τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεων τε καὶ κωμῶν, χρυσίον
 24 εἰσεπράττετο. Σφαλεῖς δὲ τῆς ἐλπίδος, καταλιπὼν
 τὴν Ἀντιόχειαν, σπουδῇ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν
 ἀφίκετο. Ἡνίκα δὲ ὁ κατὰ τῶν ἐτέρως αὐτῷ χρι- 45
 στιανίζοντων διωγμὸς ἀνακωχὴν ἔσχεν. Εὐζώτου δὲ
 τελευτήσαντος, προβληθεὶς^u εἰς τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν
 Δωρόθεος^v, τῶν τὰ Ἀρείου φρονούντων προῖστατο.

ΚΕΦ. ΛΗ'.

275

Περὶ Μανίας^x τῆς τῶν Σαρακηνῶν^y φυλάρχου, καὶ ὡς διαλυθεισῶν τῶν
 μετὰ Ῥωμαίων σπονδῶν, Μωσῆς ὁ ἐπίσκοπος αὐτῶν παρὰ Χριστιανῶν
 χειροτονηθεὶς, αὐτὰς ἀνενέωσε. Καὶ διήγησις περὶ τῶν Ἰσμηλίτων καὶ 5
 τῶν Σαρακηνῶν, καὶ τῶν τούτοις θεῶν^v καὶ ὡς διὰ Ζοκόμου τοῦ αὐτῶν
 φυλάρχου χριστιανίζειν ἤρξαντο.

1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, τελευτήσαντος

^u προκληθεὶς J.

^v Hunc Dorotheum vocat Philostorgius in ix. 14. et ab Heraclea Thraciæ Antiochiam translatum esse scribit. Interdum tamen Theodorus scribitur apud Philostorgium. Sed verum ejus nomen est Dorotheus: sic enim infra in [vii.] 14. VALESIIUS. Ita B. Socrat. iv. 35. Θεόδωρος editt. et Niceph. Conf. adnott. ad Socrat. v. 3, 2.

^x Maviam reliqui vocant hanc Saracenorum reginam. Sic enim Socrates, Nicephorus, et Epiphanius Scholasticus, et ante omnes Rufinus, ex quo sequentem narrationem mutuatus est Sozomenus. VALES. [Maῦia ubique Christ.]

^y [Inter Σαρακηνοὶ et Σαρρακηνοὶ variant editt. et ut videtur codd.; nos semper Σαρακηνοὶ. Cf. Socrat. iv. 36, 3.]

et vicis imperii Romani eligi solebant ad militiam, aurum exegit. Sed spe sua frustratus, relictæ Antiochia Constantinopolim propere advenit. Quo quidem tempore persecutio contra orthodoxos ab illo concitata, velut quibusdam induciis interquievit. Mortuo interim Euzebio, Theodorus in ejus locum subrogatus, Arianis illic præfuit.

CAPUT XXXVIII.

De Mavia Saracenorum regina: et quomodo induciæ inter Romanos ac Saracenos ruptæ cum essent, renovatæ sunt a Mose, qui gentis illius episcopus a Christianis fuerat ordinatus. Item narratio de Ismaelitibus et Saracenis, et de diis illorum: et qualiter opera Zocomi illorum phylarchi, Christum colere cœperint.

Sub idem tempus mortuo Saracenorum rege, soluta sunt eorum

τοῦ Σαρακηνῶν βασιλέως· αἱ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους 10
 σπονδαὶ ἐλύθησαν. Μανία δὲ ἡ τούτου γαμετὴ, τὴν
 ἡγεμονίαν τοῦ ἔθνους ἐπιτροπεύουσα, ἐδήλου τὰς Φοι-
 νίκων καὶ Παλαιστινῶν² πόλεις, μέχρι καὶ Αἰγυπτίων,
 ἐξ εὐωνύμων ἀναπλέοντι τὸν Νεῖλον, τὸ Ἀράβιον κα- 15
 2 λούμενον κλίμα οἰκούντων. Ἦν δὲ οὐχ οἶος νομί-
 ζεσθαι ῥάδιος ὁ πόλεμος, ὥς παρὰ γυναικὸς παρα-
 σκευαζόμενος. Καρτερὰν γὰρ καὶ δυσκαταγώνιστον
 φασὶ γενέσθαι Ῥωμαίοις ταύτην τὴν μάχην· ὥς καὶ
 τὸν ἡγεμόνα τῶν ἐν Φοινίκῃ στρατιωτῶν, εἰς συμμα- 20
 χίαν ἐπικαλέσασθαι τὸν στρατηγὸν πάσης τῆς ἀνὰ
 τὴν ἑω ἰππικῆς τε καὶ πεζῆς στρατιάς. Τὸν δὲ, γε-
 λάσαι μὲν τὴν κλῆσιν, καὶ ἀπόμαχον ποιῆσαι τὸν
 3 καλέσαντα. Παραταξάμενον³ δὲ πρὸς Μανίαν ἀντι-
 στρατηγοῦσαν, τραπήναι, καὶ μόλις διασωθῆναι παρὰ 25
 τοῦ ἡγεμόνος τῶν Παλαιστινῶν καὶ Φοινίκων στρα-
 τιωτῶν. Ὡς γὰρ εἶδεν αὐτὸν κινδυνεύοντα, μένειν
 ἐκτὸς τῆς μάχης κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόσταξιν εὐήθες
 ἐνόμισε· προσδραμών τε ὑπήντησε⁴ τοῖς βαρβάροις,

² Παλαιστινῶν B.

ραξαμένων Christ. Scal.]

³ Ita J. et, al. παραταξάμενων in
marg. παραταξάμενων ceteri. [τα-⁴ ὑπήντητο B. προσυπήντα Ni-
ceph.

fœdera cum Romanis. Ejusque uxor Mavia quæ principatum gentis illius administrabat, urbes provinciæ Phœnices ac Palæstinae vastavit, ad Ægyptios usque progressa qui regionem Arabiam dictam incolunt, sitam ad lævum latus Nili adverso flumine naviganti. Neque vero id bellum leve videri poterat, utpote quod a muliere gereretur. Adeo enim asperum ac difficile Romanis hoc certamen fuisse ferunt, ut dux militum Phœnices, magistrum pedestris et equestris militiæ quæ erat in Oriente, ad opem sibi ferendam vocaverit. Et magister quidem militum risit vocantem, et prælio eum interesse vetuit. Ipse vero acie instructa congressus cum Mavia quæ copias suas ex adverso ductabat, in fugam versus, ægre servatus est a duce militum Palæstinae ac Phœnices. Hic enim cum magistrum in discrimine versari cerneret, stultum esse existimavit, extra prælium, sicut ille jusserat, manere: statimque accurrens, barbaris sese objecit; ac magistro quidem tuto

- 4 καὶ τῷ μὲν καιρὸν ἔδωκεν ἀσφαλεστέρας φυγῆς. Αὐ- 30
 τὸς δὲ ὑπαναχωρῶν, ἐν τῷ φεύγειν ἐτόξευε, καὶ τοὺς
 πολεμίους ἐπικειμένους ἀπεκρούετο τοῖς τοξεύμασι.
 Ταῦτα δὲ πολλοὶ τῶν τῇδε προσοικούντων, εἰσέτι νῦν
 ἀπομνημονεύουσι· παρὰ δὲ Σαρακηνοῖς, ἐν ᾧδαῖς ἐστίν.
 5 Ἐπιβαροῦντος δὲ τοῦ πολέμου, ἀναγκαῖον ἐδόκει περὶ 35
 εἰρήνης πρεσβεύσασθαι πρὸς Μανίαν. Τὴν δὲ λόγος,
 τοῖς περὶ τούτου πρεσβεύσασιν ἄντικρυς ἀπειπεῖν τὰς
 πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς, εἰ μὴ τοῖς ὑπ' αὐτὴν ἀρχο-
 μένοις ἐπίσκοπος χειροτονηθείη Μωσῆς τις, ἐν τῇ 40
 πέλας ἐρήμῳ τηνικάδε φιλοσοφῶν· ἀνὴρ ἀπὸ βίου
 ἀρετῆς, σημείων τε θείων καὶ παραδόξων ἐπίσημος.
 6 Ἐπιτραπέντες δὲ παρὰ βασιλέως οἱ τάδε μηνύσαντες
 τῶν στρατιωτῶν ἡγεμόνες, συλλαμβάνουσι τὸν Μω-
 σῆν, καὶ παρὰ τὸν Λούκιον ἄγουσιν. Ὁ δὲ, παρόν- 276
 των ἀρχόντων καὶ τοῦ συνελθόντος πλήθους, Ἐπίσχες,
 ἔφη· οὐχ οἷός τε γάρ εἰμι φέρειν ἀρχιερέως^c ὄνομα
 καὶ τιμὴν ἀξίως· εἰ δ' ἄρα καὶ ἐπὶ ἀναξίῳ ὄντι μοὶ
 τοῦτο ἐπινέοι Θεὸς, μαρτύρομαι τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς 5
 δημιουργόν, ὥς τὰς σὰς οὐκ ἐπιβαλεῖς μοὶ χεῖρας,
^c ἀρχιερέων C.

fugiendi opportunitatem præbuit. Ipse vero sensim pedem refe-
 rens, inter fugiendum tela jaciebat, hostesque incumbentes sagittis
 repellebat. Hæc ita gesta multi ex earum regionum incolis etiam-
 num commemorant : et apud Saracenos vulgo cantibus celebran-
 tur. Porro cum bellum ingravesceret, legatos de pace ad Maviam
 necessario mittendos esse Romani decreverunt. At illa legatis
 ejus rei causa missis, fœdus cum Romanis percussuram se prorsus,
 ut aiunt, negavit, nisi gentis suæ ordinaretur episcopus Moses
 quidam, qui tum temporis in vicina solitudine philosophabatur ;
 vir tum ob vitæ sanctitatem, tum ob divina signa atque miracula
 illustris. Itaque duces militum qui hæc imperatori nuntiaverant,
 accepta ab eo potestate, Mosem illico comprehendunt, et ad Lu-
 cium perducunt. Moses vero præsentibus magistratibus et plebe
 quæ confluxerat, sic Lucium alloquutus est ; Sustine : neque enim
 dignus sum qui episcopi nomen ac dignitatem geram. Quod si
 mihi quamvis indigno, munus hoc injungit Deus, testor creatorem

7 αἵματι καὶ λύθρῳ πεφυρμέναις ἀγίων ἀνδρῶν. Ὑπο-
 λαβὼν δὲ Λούκιος, Εἰ μὲν ἔτι, φησὶν, ἀγνοεῖς τὴν ἐμὴν
 πίστιν, οὐ δίκαια ποιεῖς, πρὶν μαθεῖν ἀποστρεφόμενος·
 εἰ δὲ διαβαλλόντων τινῶν, ἄγε δὴ καὶ νῦν ἄκουσον 10
 8 παρ' ἐμοῦ, καὶ κριτῆς γενοῦ τῶν λεγομένων. Ἄλλ'
 ἔμοιγε, ἔφη Μωσῆς, λίαν σαφὴς φαίνεται ἡ σὴ πί-
 στις· καὶ μαρτυροῦσιν ὅποια τις ἐστὶ, ἐπίσκοποί τε,
 καὶ πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι, ἐν ὑπερορίαις φυγαῖς
 καὶ μετάλλοις ταλαιπωρούμενοι· ταῦτα οὖν^d περὶ 15
 Θεοῦ νομίζεις τὰ γνωρίσματα, ἃ παντελῶς ἐστὶν ἀλ-
 λότρια Χριστοῦ καὶ τῶν ὁρθῶς περὶ Θεοῦ δοξαζόν-
 9 των. Ἐπεὶ δὲ τοιαῦτα λέγων ἐπώμυντο, μήτε^e Λουκίου
 χειροτονοῦντος ὑποδέχεσθαι τὴν ἱερωσύνην, παραιτη-
 σάμενοι Λούκιον οἱ Ῥωμαίων ἄρχοντες, ἄγουσι Μω- 20

^d Hæc verba per interroga-
 tionem legenda esse putavit
 etiam Nicephorus, sic, καὶ γέ *σὺ*
ἐκείνα οἶμαι Χριστοῦ γνωρίσματα
οἶει; Ego vero absque interro-
 gatione scribendum esse exis-
 timo: ταῦτα ὧν περὶ Θεοῦ νομί-
 ζεις, τὰ γνωρίσματα. Nec dubito
 quin Sozomenus ita scripserit.
 Certe vulgata lectio ferri non
 potest. Neque enim Græce di-
 citur γνωρίσματα περὶ Θεοῦ. VA-
 LESIUS. Vel expungendum

est hoc loco περὶ, quod fortasse
 perperam irrepsit e sequenti περὶ
 Θεοῦ δοξαζόντων. Quod ad γνώ-
 ρισμα attinet, conf. μέγα γνώρισμα
 παλιγγενεσίας, Clem. Alex. Quis
 Div. Salv. p. 960, et Euseb.
 H. E. iii. 23; τὸ γνώρισμα τοῦ
 ἀγιωτάτου ἐκείνου πάθους Euseb.
 Vit. Constant. iii. 30.

^e Mallem μὴ ἂν ποτε. Quem-
 admodum legitur apud Nice-
 phorum. VALESIIUS.

coeli ac terræ, te numquam manus hæc cæde ac sanguine sanc-
 torum virorum maculatas, mihi impositurum. Cui respondens
 Lucius: Si meam fidem, inquit, ignoras, injuste agis, qui me an-
 tequam noveris averseris. Quod si a quibusdam calumniatoribus
 accepisti, audi nunc ex me ipso, et iudex esto eorum quæ dicuntur.
 Tum Moses: At enim, inquit, satis manifesta mihi videtur fides
 tua. Episcopi enim, presbyteri ac diaconi, qui in exsilio et in
 metallis misere vexantur, testes sunt qualis illa sit. Hæc igitur
 esse censes tuæ de Deo opinionis indicia, quæ prorsus aliena sunt
 a Christo, et ab iis qui recte sentiunt de divinitate. His dictis,
 cum iurandum adjecisset, numquam se sacerdotium suscepturum
 esse, si Lucius manum ipsi imponere vellet, magistratus Romani,
 rejecto Lucio, Mosem ad episcopos in exsilio degentes deduxe-

σὴν πρὸς τοὺς ἐν φυγῇ ὄντας ἐπισκόπους. Παρ' ὧν
χειροτονηθεῖς, ὡς τοὺς Σαρακηνοὺς ἦλθε· καὶ δια-
λάξας αὐτοὺς Ῥωμαίοις, αὐτόθι διῆγεν ἱερωμένος, καὶ
πολλοὺς χριστιανίσαι παρεσκεύασε, κομιδῇ ὀλίγους ²⁵
¹⁰ εὐρὼν τοῦ δόγματος μετασχόντας^f. Τουτὶ γὰρ τὸ
φῦλον ἀπὸ Ἰσμαὴλ τοῦ^g Ἀβραὰμ παιδὸς τὴν ἀρχὴν
λαβὼν καὶ τὴν προσηγορίαν εἶχε, καὶ Ἰσμαηλίτας
αὐτοὺς οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ τοῦ προπάτορος ὠνόμασαν.
Ἀποτριβόμενοι δὲ τοῦ νόθου τὸν ἔλεγχον, καὶ τῆς ³⁰
Ἄγαρ^h τῆς Ἰσμαὴλ μητρὸς τὴν δυσγένειαν, δούλη
γὰρ ἦν, Σαρακηνοὺς σφᾶς ὠνόμασαν, ὡς ἀπὸ Σάρ-
¹¹ ρας τῆς Ἀβραὰμ γαμετῆς καταγομένους. Τοιοῦτον
δὲ τὸ γένος ἔλκουντες, ἅπαντες μὲν ὁμοίως Ἑβραίοις
περιτέμνονται, καὶ υἱῶν κρεῶν ἀπέχονται, καὶ ἄλλα ³⁵
πολλὰ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐθῶν φυλάττουσι. Τὸ δὲ μὴ
πάντα ἐπίσης αὐτοῖς πολιτεύεσθαι, χρόνῳ λογιστέον,
ἢ ταῖς ἐπιμιξίαις τῶν πέριξ ἐθνῶν. Μωσῆς τε γὰρ
πολλοῖς ὕστερον χρόνοις γενόμενος, μόνοις τοῖς ἐξⁱ ⁴⁰

^f Post μετασχόντας, usque ad
περιτέμνονται lacunam habuit B.,
quæ nunc ab alia manu recen-
tiori suppleta est.

^g τοῦ τοῦ B.
^h τῆς Ἄγαρ om. B. Scal. τῆς
Ἰσμαὴλ om. Steph. suppl. Christ.
Vales. ⁱ τοῖς ἀπ' B.

runt. A quibus ordinatus episcopus, perrexit ad Saracenos. Cum-
que eos amicos ac benevolos reddidisset Romanis, mansit apud
illos sacerdotali fungens munere, et multos ad Christi fidem tra-
duxit, cum perpauca ibi fideles reperisset. Quippe hæc gens ab
Ismaele Abrahami filio originem ducens, vocabulum quoque acce-
pit: eosque antiqui ab auctore generis Ismaelitas nominarunt.
Verum ut probum adulterinæ originis declinarent, et ignobilita-
tem Agar matris Ismaelis quæ serva erat, abolerent, ipsi se Sara-
cenos nominarunt, quasi ex Sara conjuge Abrahami orti essent.
Tali igitur genere prognati, omnes quidem Hebræorum more
circumciduntur, et a suillis carnibus abstinere, multosque alios
Hebræorum ritus observant. Quod vero non iisdem quibus illi
institutis usquequaque utuntur, id vel longinquitati temporis tri-
buendum est, vel quia finitimis gentibus permixti sunt. Nam
Moses quidem, qui multis postea sæculis vixit, solis illis qui ex

- ¹² Αἰγύπτου ἐξελθοῦσιν ἐνομοθέτησε. Καὶ οἱ προσοικούντες αὐτοῖς ὡς ἄγαν^k δεισιδαίμονες ὄντες, ὡς εἰκὸς διέφθειραν τὴν^l Ἰσμαὴλ πατρῶαν ἀγωγὴν, καθ' ἣν μόνην ἐπολιτεύοντο οἱ πάλαι Ἑβραῖοι πρὸ τῆς τοῦ Μωσέως νομοθεσίας, ἀγράφοις ἔθεσι κεχρημένοι. ⁴⁵ Ἀμέλει τὰ αὐτὰ δαιμόνια τοῖς ὁμόροις ἔσεβον, καὶ παραπλησίως αὐτὰ τιμῶντες καὶ ὀνομάζοντες, ἐν τῇ ²⁷⁷ πρὸς τοὺς πέλας ὁμοιότητι τῆς θρησκείας, τὸ αἴτιον ἐδείκνουν τῆς παραποιήσεως τῶν πατρίων νόμων.
- ¹³ Οἷα δὲ φιλεῖ, χρόνος πολὺς ἐπιγενόμενος τὰ μὲν λήθη παρέδωκε· τὰ δὲ πρεσβεύεσθαι παρ' αὐτοῖς ⁵ ἐποίησε. Μετὰ δὲ ταῦτά τινες αὐτῶν συγγενόμενοι Ἰουδαίοις, ἔμαθον ἀφ' ὧν ἐγένοντο· καὶ ἐπὶ τὸ συγγενὲς ἐπανήλθον, καὶ τοῖς Ἑβραίοις^m ἔθεσι καὶ νόμοις προσέθεντο. Ἐξ ἐκείνου τε πολλοὶ παρ' αὐτοῖς
- ¹⁴ εἰσέτι καὶ νῦν Ἰουδαϊκῶς ζῶσιν. Οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ τῆς παρούσης βασιλείας, καὶ χριστιανίζειν ἤρξαντο. ¹⁰ Μετέσχον δὲ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, ταῖς συνουσίαις

^k Scribendum est ἐς ἄγαν. VA-
LESIUS.

^l τὴν ἐξ Niceph.
^m Ἑβραίων B.

Ægypto egressi sunt, leges tulit. Et eorum vicini, cum, sicut verisimile est, admodum essent superstitiosi, patriam Ismaelis disciplinam apud ipsos corruperunt; qua sola veteres Hebræi olim utebantur; quippe qui ante leges a Mose conditas, consuetudine non scripta regerentur. Eosdem certe quos finitimi, coluerunt Deos. Eosque simili modo venerantes, iisdemque appellantes vocabulis, hac religionis similitudine quam cum vicinis communem habent, causam cur patria instituta apud ipsos mutata sint, satis declararunt. Porro ut fieri solet, diuturni temporis successio, priora quidem oblivioni tradidit; alia vero ab illis coli fecit. Posthæc quidam eorum cum Judæis congressi, didicerunt unde originem ducerent. Et ad cognatos suos reversi, Hebræorum leges ac ritus sibi adsciverunt. Atque ex eo tempore multi apud illos Judaico more etiamnum vivunt. Christianam quoque religionem amplexi sunt, non multo ante hujus imperatoris tempora cujus res gestas describimus. Traducti sunt autem ad fidem Christi, collo-

τῶν προσοικούντωνⁿ αὐτοῖς ἱερέων καὶ μοναχῶν, οἱ ἐν ταῖς πέλας ἐρημίαις ἐφιλοσόφουν, εὖ βιοῦντες καὶ θαυματουργοῦντες. Λέγεται δὲ τότε καὶ φυλὴν ὅλην εἰς Χριστιανισμὸν μεταβαλεῖν, Ζοκόμου^o τοῦ ταύτης¹⁵ φυλάρχου ἐξ αἰτίας τοιάσδε βαπτισθέντος. Ἄπαις ὢν, κατὰ κλέος ἀνδρὸς μοναχοῦ ἦλθεν αὐτῷ συντευξόμενος, καὶ τὴν συμφορὰν ἀπωδύρετο· περὶ πολ-
λου γάρ ἐστι παιδοποιῖα Σαρακηνοῖς, οἷμαι δὲ καὶ²⁰ πᾶσι βαρβάροις· ὁ δὲ, θαρρεῖν παρακελευσάμενος, ἠΰξατο, καὶ ἀπέπεμψεν, ἕξειν αὐτὸν υἱὸν ὑποσχόμενος, εἰ πιστεύσειεν εἰς Χριστόν. Ἐπεὶ δὲ Θεὸς ἔργῳ τὴν ὑπόσχεσιν ἐβεβαίωσε, καὶ ἐτέχθη αὐτῷ παῖς, αὐτός τε Ζόκομος ἐμνήθη, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπὶ τοῦτο ἡγα-²⁵
¹⁶γεν. Ἐξ ἐκείνου τε ταύτην τὴν φυλὴν γενέσθαι φασὶν εὐδαίμονα καὶ πολυάνθρωπον, Πέρσαις τε καὶ τοῖς ἄλλοις Σαρακηνοῖς φοβεράν. Ὁν μὲν δὴ τρόπον Σαρακηνοὶ τὴν ἀρχὴν εἰς Χριστιανισμὸν μετέβαλον,

ⁿ προσοικούντων B.^o Ζάκομον appellat Niceph. xi.

47. Ζοκόμος infra habet cod. Fuk.

Valesii.

quius sacerdotum et monachorum, qui per finitimas ipsis solitudines philosophiæ operam dabant, vitæque sanctimonia et miraculis refulgebant. Fertur etiam integram eorum tribum eo tempore ad Christi religionem transiisse, cum Zocomus eorum phylarchus baptismum hujusmodi ob causam suscepisset. Hic orbus cum esset, ad monachum quemdam, fama illius adductus, accessit, ut cum eo colloqueretur: suamque ipsius calamitatem deplorare cœpit. Quippe apud Saracenos, et apud reliquos omnes, ut opinor, barbaros magni fit liberorum procreatio. Monachus vero illum bono animo esse jussit, et oratione facta, hominem dimisit, pollicitus filium ipsi nasciturum esse, si in Christum vellet credere. Postea vero cum Deus promissum re ipsa exhibuisset, et filius Zocomo natus esset, tum ipse sacramentum baptismi accepit, et subditos suos ad idem suscipiendum adduxit. Atque ex eo tempore tribum illam felicem ac numerosam fuisse perhibent, Persisque ac reliquis Saracenis formidabilem. Quo igitur modo Saraceni ad Christi religionem primum conversi sint, et de primo illius gentis episcopo, hæc sunt quæ accepimus.

καὶ οἷα περὶ τοῦ πρώτου παρ' αὐτοῖς ἐπισκοπήσαντος 30
 παρειλήφαμεν, ὧδε ἔχει.

ΚΕΦ. ΛΘ'.

Ὅτι ἐπανελθὼν Πέτρος ἐκ Ῥώμης, τὰς τῆς Αἰγύπτου ἐκκλησίας κατέσχε, 35
 Λουκίου ἀναχωρήσαντος· καὶ περὶ τῆς κατὰ Σκυθῶν ἐκστρατείας εἰς
 δύσιν Οὐάλεντος.

1 Οἱ δὲ κατὰ πόλιν τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου
 ζηλοῦντες πάλιν ἀνεθάρρουν, καὶ μάλιστα οἱ κατ'
 Αἴγυπτον Ἀλεξανδρεῖς. Ἐπανελθόντι δὲ τότε Πέτρῳ 40
 ἀπὸ τῆς Ῥώμης, μετὰ γραμμάτων Δαμάσου τὰ τε ἐν
 Νικαίᾳ δόξαντα καὶ τὴν αὐτοῦ χειροτονίαν κυρούντων,
 παρέδωκαν τὰς ἐκκλησίας. Ὁ δὲ Λούκιος ἐξελαθεῖς
 2 ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπέπλευσεν. Οὐάλης δὲ
 ὁ βασιλεὺς, ὡς εἰκὸς, ἐν φροντίσι γενόμενος, ἐπεξιώναι 45
 τούτοις σχολὴν οὐκ ἤγεν· ἅμα γὰρ ἦκεν εἰς τὴν Κων-
 σταντινούπολιν, ἐν ὑπονοίᾳ πολλῇ καὶ μίσει ἐγένετο
 παρὰ τῷ δήμῳ. Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν Θράκην δηώ-
 σαντες, καὶ μέχρι τῶν προαστείων ἤδη προελθόντες,
 καὶ αὐτοῖς τείχεσι μηδενὸς κωλύοντος προσβάλλειν^p 50

^p προβάλλειν J. Christ. Scal.

CAPUT XXXIX.

Quomodo Petrus Roma reversus, ecclesias Ægypti remoto Lucio ob-
tinuit: et de Valentis expeditione in Gothos.

Cæterum in singulis civitatibus, hi qui Nicænæ synodi doctri-
 nam tuebantur, animos resumere cæperunt: præcipue vero in
 Ægypto Alexandrini. Qui, cum forte Petrus eo tempore ab urbe
 Roma reversus esset cum literis Damasi, quibus et Nicæni con-
 ciliū decreta, et ordinatio ipsius confirmabatur, ecclesias ei tradi-
 derunt. Lucius vero inde expulsus, Constantinopolim navigavit.
 Verum imperator Valens aliis curis distentus, ut credibile est, istis
 vindicandis haudquaquam vacare potuit. Nam simulatque venit
 Constantinopolim, populus eum suspectum atque invisum habere
 cæpit. Quippe barbari, Thracia vastata, usque ad suburbana regiæ
 urbis progressi, jam mœnia ipsa oppugnare nemine obsistente ag-
 grediebantur. Ob hæc civitas indignabatur, et imperatorem in

3 ἐπεχείρουν. Ἐπὶ τούτοις δὲ χαλεπῶς ἡ πόλις ἔφερε·
καὶ τὸν βασιλέα, ὅτι μὴ ἀντεξῆι ἀλλ' ἀνεβάλλετο 278
πολεμεῖν, ἐν αἰτία ἐποιοῦντο· καὶ ἐλογοποιοῦν, ὥς
αὐτὸς τοὺς πολεμίους ἐπάγοιτο. Τελευτῶντες δὲ, καὶ
ἐν ἵπποδρομία θεώμενοι, εἰς τὸ φανερόν αὐτοῦ κατε- 5
βόων, ὥς τὰ κοινὰ πράγματα περιορῶντος, καὶ ὄπλα
4 ἦτον, ὥς αὐτοὶ πολεμήσοντες. Ὁ δὲ Οὐάλης ὑβρι-
σθεὶς, ἐπεστράτευσεν τοῖς βαρβάροις· ἠπέιλησε δὲ ἦν
ὑποστρέψῃ, τιμωρήσειν αὐτῷ⁹, τῶν τε ὕβρεων τοῦ
δήμου, καὶ ὅτι πρότερον Προκοπίῳ τῷ τυράννῳ προσ- 10
έθεντο.

ΚΕΦ. Μ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰσαακίου μοναχοῦ, τοῦ προφητεύσαντος διὰ Οὐάλεντα· καὶ
ὥς φεύγων Οὐάλης, ἐν ἀχυρῶνι εἰσελθὼν κατεκαύθη, καὶ οὕτως ἀπέρ- 15
ρηξε τὴν ψυχὴν.

1 Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
προσελθὼν Ἰσαάκιος ἀνὴρ μοναχὸς, τά τε ἄλλα ἀγα-
θὸς, καὶ διὰ τὸ θεῖον κινδύνων καταφρονῶν· Ἀπόδος,
ἔφη, ὦ βασιλεῦ, τοῖς ὀρθῶς δοξάζουσι, καὶ τὴν παρά- 20

⁹ Lege αὐτούς. W. Lowth. READING.

crimen vocabat, quod adversus hostes obviam non prodiret, sed bellum differret. Rumoresque spargebant, hostes ab illo evocatos adductosque esse. Denique cum Circenses ludos spectarent, aperte contra eum vociferati sunt, quod rempublicam neglectui haberet : et arma sibi dari poposcerunt, tanquam ipsi cum hostibus pugnaturi. His igitur contumeliis affectus Valens, adversus barbaros signa movit; minatusque est se, si rediret, pœnas de populo sumpturnum esse, tum ob illas contumelias, tum quod antea Procopii tyranni partibus sese adjunxissent.

CAPUT XL.

De Sancto Isaacio monacho, qui Valentis mortem prædixit : et quomodo Valens fugiens, cum in horreum paleis refertum se recepisset, incendio consumptus interiit.

Porro cum Constantinopoli excederet, accedens ad eum Isaacius quidam monachus; vir tum ob alias dotes eximius, tum in subeundis propter Deum periculis intrepidus : Redde, inquit, o impe-

δοσιν φυλάττουσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων, τὰς ἀφαιρεθείσας ἐκκλησίας, καὶ νικήσεις τὸν πόλεμον. Ὅργισθεις δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν αὐτὸν συλληφθῆναι καὶ δέσμιον φυλάττεσθαι, ἄχρις ἐπανελθὼν δίκην εἰσπράξῃται τοῦ τολήματος. Ὁ δὲ ὑπολαβὼν,²⁵ Ἄλλ' οὐχ ὑποστρέψῃς, ἔφη, μὴ ἀποδοὺς τὰς ἐκκλησίας. Καὶ ἀπέβη οὕτως. Ἐπεὶ γὰρ ἅμα τῷ στρατῷ ἐπεξῆλθεν, οἱ μὲν Γότθοι διωκόμενοι ὑπεχώρουν. Ὁ δὲ ἀπιὼν[†], ἥδη παραμείψας τὴν Θράκην ἦκεν εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν[§]. Οὐκ ἀπὸ πολλοῦ τε γενόμενος³⁰ τοῖς βαρβάροις, ἐν ἀσφαλεῖ χώρῳ στρατοπεδευομένοις, θάττον ἢ ἔδει συμβάλλει, μὴ προδιαθεῖς ἢ χρῆ καὶ ὕπη τάξαι τὴν στρατιάν. Διασπασθείσης δὲ αὐτῷ³ τῆς ἵππου, καὶ τοῦ ὀπλιτικοῦ τραπέντος, διωκόμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, εἰς τι δωμάτιον ἢ πύργον, ὀλίγοις³⁵ ἅμα συνεπομένοις αὐτῷ, ἐν τῷ φεύγειν ἀποβὰς τοῦ ἵππου, εἰσέδω καὶ ἔλαθεν. Οἱ δὲ βάρβαροι ἔθρον ἐπ' αὐτὸν ὡς αἰρήσοντες· καὶ ἐπὶ τὸ πρόσω ἰέμενοι, παρέτρεχον· οὐ γὰρ ὑπενόουν αὐτὸν ἐκείσε κρύπτεσθαι.⁴⁰

[†] Malim ἐπιών. Nicephorus cet. VALESIUS.
habet ἐπιδιώκων, quod magis pla- [§] Ita codd. et editt.

rator, orthodoxis, et iis qui Nicæni concilii doctrinam custodiunt, ecclesias quas abstulisti; et victoriam de hostibus reportabis. Verum imperator ira succensus, comprehendi eum jussit, et vincitum servari, donec reversus pœnas audaciæ ab eo exigeret. At ille subjiciens, Non redibis, inquit, nisi ecclesias restitueris. Resque ita evenit. Postquam enim cum copiis ad bellum profectus est, Gothi quidem fugientes paulatim retro cessere. Ipse vero eos insequens, prætercursa jam Thracia, venit Hadrianopolim. Cumque haud procul abesset a barbaris, qui in munito quodam loco castrametati fuerant; citius quam oportuerat pugnam commisit, nec sicut, nec ubi decebat, ordinata prius acie. Disjecto itaque ejus equitatu, et peditibus in fugam versis, cum hostes eum insequerentur, ipse cum paucis qui eum comitabantur, equo desiliens, in casulam aut turrin quandam se recepit, ibique abditus delituit. Barbari vero cursu concito sequebantur, tanquam eum capturi: cumque jam appropinquassent, prætergressi sunt. Neque enim

4 Τῶν δ' αὖ σὺν αὐτῷ τινές, ἤδη τῶν πλειόνων βαρ-
 βάρων ὑπερβαλόντων τὸν τῇδε χῶρον, ὀλίγων δὲ
 κατόπιν ὄντων, ἐκ τοῦ ὀρόφου τοὺς παριόντας ἐτό-
 ξενον· οἱ δὲ ἐπὶ τούτῳ ἀνέκραγον, Ἐνθάδε Οὐάλης
 ἐστίν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ προστυχόντες πλησίον, ἔμ- 45
 προσθέν τε καὶ ὅπισθεν βοῇ τοῖς μετ' αὐτοὺς^t ἐδή-
 λουν ὃ ἤκουον· ὥς ἐν βραχεί καὶ τοὺς πορρωτέρω
 πολεμίους ἀκοῦσαι, καὶ διὰ τάχους εἰς αὐτὸν^u πάντας
 5 συνελθεῖν. Περιλαβόντες δὲ κύκλῳ τὸ δωματίον, καὶ 279
 πλείστην ὕλην περὶ τοῦτο συλλέξαντες, πῦρ ἐνέβα-
 λον· αὐτίκα δὲ ἡ φλόξ ὑπὸ ἐπιφόρου πνεύματος ὥδε
 συμβὰν ἐλαυνομένη, τὴν ὕλην διήλθεν. Ἄμα δὲ καὶ
 τὰ ἀποκείμενα^x ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ πυρὸς μετέσχε, 5
 καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συγκατέ-
 καυσεν. Ἐτελεύτησε δὲ γεγωνὼς ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα
 ἔτη· τρισκαίδεκα δὲ σὺν τῷ ἀδελφῷ βασιλεύσας, καὶ
 μετ' ἐκείνῳ τρία.

^t Legendum τοῖς μετ' αὐτῶν. Nicephoro scriptum est εἰς ἐν
 READING. συνελθεῖν. VALESIIUS.

^u Melius meo quidem iudicio ^x ὑποκείμενα B.
 scriberetur εἰς ταῦτόν. Certe in

suspiciabantur, imperatorem ibi occultum esse. Porro cum major pars barbarorum jam præteriisset, paucique ex illis a tergo relictii essent, quidam ex his qui cum imperatore erant, tela in trans-euntes jacere ex tecto cœperunt. Quo facto, isti exclamarunt Val-entem illic esse. Quod cum audissent hi qui propius aberant, clamore sublato, tam iis qui præibant, quam sequentibus, ea quæ audierant nuntiarunt. Adeo ut ii quoque qui longius aberant, rem audierint, et celeriter in unum omnes confluerint. Domo igitur undique circumsessa, magnaue materiæ copia circumquaque con-gesta, ignem subjiciunt. Flamma vero ingenti vento tunc forte orto incitata, universam statim materiem corripuit. Sed et quæ-cumque in domo reposita erant, alimentum incendio subministra-runt, et imperatorem ipsum cum universis comitibus consumpse-runt. Mortuus autem est anno ætatis circiter quinquagesimo: cum regnasset tredecim quidem annis una cum fratre: post obi-tum autem illius annis tribus.

ΕΡΜΕΙΟΥ

ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

ΚΕΦ. Α΄.

Ὡς ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατεπειγομένων Ῥωμαίων, Μαβία^a συμμαχίαν πέμ-
πει· καὶ τινες ἀπὸ τοῦ δήμου τὴν νίκην ἐργάζονται· καὶ ὡς Γρατιανὸς
ἐκέλευσε πιστεύειν ὡς βούλεται ἕκαστος.

20

1 ΟΥΑΛΕΝΤΙ μὲν ὧδε θανεῖν ξυνηνέχθη. Οἱ δὲ
βάρβαροι ἐπαρθέντες ἐπὶ τῇ νίκῃ, πᾶσαν τὴν Θράκην
ἐδῆλουν· καὶ τελευτῶντες, τὰ προάστεια Κωνσταντι-
νουπόλεως κατέτρεχον. Κινδυνεύουσι δὲ τότε τοῖς 25
πράγμασι μέγα γεγόνασιν ὄφελος, ἐκ μὲν τῶν ὑπο-

^a [Sic editt. Cf. vi. 38, not. v.]

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT I.

*Quomodo Romanis qui a barbaris premebantur, Mavia auxilium
tulerit, et quidam ex plebe pugnantes victoriam reportarint. Item
quomodo Gratianus jusserit ut unusquisque pro arbitrio suo Deum
coleret.*

AC Valenti quidem hujusmodi exitus vitæ contigit. Barbari
vero victoria elati, universam Thraciam populati sunt: tandemque
in ipsa Constantinopoleos suburbana incursionem fecere. Quo
quidem tempore rebus in maximum discrimen adductis, egregiam
operam navarunt, ex fœderatis quidem Saracenis pauci, a Mavia

σπόνδων Σαρακηνῶν^b ὀλίγοι παρὰ Μανίας ἀποστα-
 2 λέντες, πλείστοι δὲ ἀπὸ τοῦ δήμου. Ῥητὸν γὰρ ἐκ
 τοῦ δημοσίου μισθὸν χορηγούσης αὐτοῖς Δομνίκης
 τῆς Οὐάλεντος γαμετῆς, ὡς ἔτυχεν ἕκαστος ὀπλιζό- 30
 μενος, ἀντεπεξήρσαν, καὶ τοὺς πολεμίους ἀμυνόμενοι,
 3 πόρρῳ τῆς πόλεως ἀπεδίωκον. Γρατιανὸς δὲ ἅμα
 τῷ ἀδελφῷ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διέπων, οὐκ
 ἐπαινέσας τὸν θεῖον τῆς γνώμης, ἣν περὶ τοὺς ἐτέρως 35
 αὐτῷ δοξάζοντας διετελέσειεν ἔχων, πᾶσι τοῖς ἐπ' ἐκεί-
 νου διὰ τὴν θρησκείαν φεύγειν καταδικασθεῖσι, τὴν
 κάθοδον ἀπέδωκε· καὶ νόμον ἔθετο, μετὰ ἀδείας ἐκά-
 στος θρησκεύειν ὡς βούλονται, καὶ ἐκκλησιάζειν,
 πλὴν Μανιχαίων καὶ τῶν τὰ Φωτεινοῦ καὶ Εὐνομίου 40
 φρονούντων.

ΚΕΦ. Β'.

280

“Οτι Γρατιανὸς τὸν ἐξ Ἰσπανίας Θεοδόσιον συμβασιλεύειν ἑαυτῷ εἵλετο·
 καὶ ὡς ἡ ἔως, πλὴν Ἱεροσολύμων, ὑπὸ Ἀρειανῶν εἵχετο· καὶ περὶ τῆς
 ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τῆς τότε περὶ προεδρίας τῶν ἐκκλησιῶν κατα- 5
 στάσεως.

1 Λογισάμενος δέ^c, ὡς τῶν ἀμφὶ τὸν Ἰστρον βαρ-

^b Σαρακηνῶν B.   ^c [μὲν Steph. Genev. δὲ tacite Valesius.]

missi; ex plebe vero quamplurimi. Nam cum Dominica Valentis uxor, certum illis stipendium ex ærario subministraret, singuli ut fors tulerat armati, obviam hostibus prodierunt; et fortiter pugnantes, barbaros procul ab urbe repulerunt. Gratianus vero, qui jam cum fratre universum Romanorum imperium gubernabat, cum patruī sui acerbiter erga eos qui in religione ab ipso dissentiebant nunquam probasset, omnibus qui religionis causa in exsilium ab illo pulsi fuerant, reditum concessit. Legem quoque tulit, ut singuli quamcumque vellent religionem sectarentur; utque omnes colligendi copiam haberent, præter Manichæos, et Photini atque Eunomii sectatores.

CAPUT II.

Quomodo Gratianus Theodosium Hispanum, imperii consortem sibi adscivit: et quomodo Arianī omnes Orientis ecclesias, excepta Hierosolymitana, obtinebant. Item de Antiochena synodo: et de constitutione quæ tunc facta est de primatu ecclesiarum.

Porro cum secum ipse considerasset, barbaris quidem qui circa

βάρων Ἰλλυριοῦς καὶ Θρᾶκας ἐνοχλούντων προσῆκεν
 ἐπαμύνειν· ἀναγκαῖον^b δὲ καὶ τοῖς πρὸς ἐσπέραν ἀρ- 10
 χομένοις παρεῖναι, καὶ μάλιστα Ἀλαμανῶν^c τοὺς
 ἐνθάδε Γαλάτας κακουργούντων, κοινωνὸν ἐποίησατο
 τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ Σιρμίῳ Θεοδόσιον, γένους τῶν ἀμφὶ
 τὸ Πυρρηναῖον ὄρος^d Ἰβήρων, εὐπατρίδην τε, καὶ ἄρι-
 στα πολλάκις ἐν πολέμοις διαγεγόμενον^e. ὥς καὶ πρὸ 15
 τῆς βασιλείας ἐν ταῖς τῶν ὑπηκόων γνώμαις ἐπιτή-
 2 δειον αὐτὸν δόξαι πρὸς ἡγεμονίαν. Ἐν τούτῳ δὲ
 πλὴν Ἱεροσολύμων, ἔτι τῶν ἀνὰ τὴν ἑὴ ἐκκλησιῶν
 οἱ τὰ Ἀρείου φρονούντες ἐκράτουν. Μακεδονιανοὶ δὲ,
 καὶ μάλιστα οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετὰ τὰς πρὸς 20
 Λιβέριον συνθήκας, οὐ μέγα τι διεφέροντο πρὸς τοὺς
 ἐπαινοῦντας τὸ δόγμα τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων·
 ὡς ὁμοδόξοις δὲ, κατὰ πόλεις ἐπεμίγνυντο καὶ ἐκοι-
 3 νώνουν ἀλλήλοις. Μετὰ δὲ τὸν τεθέντα παρὰ Γρα-
 τιανοῦ νόμον, ἀδείας λαβόμενοί τινες τῶν ἐπισκόπων 25

^b Pro ἀναγκαῖον, habent λογισάμενος B. Steph. Genév. Mutavit Christoph., quem secuti sunt Scal Curt. Vales., e codice aliquo, ni fallor: nam nullam hic variationem indicavit collator in C. et J.: quamobrem hoc in textu retinui.

^c Ita B. [ut infra et apud Socrat. Ἀλαμανῶν editt.]

^d Πυρρηναῖον γένος B. Steph. Genév. corr. Christoph. Curt. Scal.

^e Legendum videtur διαγωνισάμενον, secundum Nicephor., qui ἀγωνισάμενον habet.

Istrum erant, Illyricum Thraciamque vastantibus, resistendum esse: simul vero Occidentis provincias præsentia sua necessario indigere, cum Alamanni præcipue Gallias infestarent; in urbe Sirmio positus, Theodosium consortem imperii sibi adjunxit, ex Hispanis qui Pyrenæum montem accolunt oriundum; virum nobili stirpe editum, et qui in bello rebus fortiter gestis sæpius inclaruerat: adeo ut etiam ante imperium, omnium Romanorum iudicio, idoneus imperio censeretur. Per idem tempus Ariani omnes Orientis ecclesias adhuc obtinebant, exceptis Hierosolymis. Macedoniani vero, præsertim ii qui Constantinopoli degebant, post initam cum Liberio pactionem, ab iis qui doctrinam Nicæni concilii sequebantur, haud magnopere dissidebant: sed cum illis quasi eadem sentientibus miscebantur, et mutuo inter se communica-

ταύτης τῆς αἵρέσεως, κατέλαβον τὰς ἐκκλησίας, ὧν ἐπὶ Οὐάλεντος ἀφῆρηντο. Καὶ συνελθόντες ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Καρίας, ἐψηφίσαντο μὴ δεῖν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὀνομάζειν, ἀλλ' ὁμοιοούσιον, ὡς 30
 4 πρόσθεν. Ἐκ τούτου^f δὲ, οἱ μὲν διακριθέντες, ἰδίᾳ ἐκκλησίαζον· οἱ δὲ τῶν ταῦτα ψηφισαμένων ἐναντιό-
 τητα καὶ φιλονεικίαν καταγνόντες, ἀπέστησαν αὐτῶν, καὶ βεβαιότερον ὁμοφρόνουν τοῖς κατὰ τὸ δόγμα τῆς
 5 ἐν Νικαίᾳ συνόδου θρησκεύουσιν. Ἐκ δὲ τῶν τότε 35
 κατὰ τὸν Γρατιανοῦ νόμον ἐπανελθόντων ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς συμβάσεως αὐτοῖς φυγῆς ἐπὶ τῆς Οὐάλεντος βασιλείας, οἱ μὲν, προεδρίας οὐδὲν ἐφρόντισαν· ἀλλὰ τὴν ὁμόνοιαν τῶν λαῶν προτιμήσαντες, μὴ καταλιπεῖν σφᾶς ἐδεήθησαν τῶν ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἵρέσεως, μηδὲ 40
 διχονοία κατατέμνειν τὴν ἐκκλησίαν, ἣν παρὰ Θεοῦ καὶ ἀποστολῶν μίαν παραδοθεῖσαν, φιλονεικίαι καὶ
 6 φιλοπροεδρίαι εἰς πολλὰς κατεμέρισαν. Ταύτης δὲ τῆς σπουδῆς ἐγένετο^g καὶ Εὐλάλιος ὁ ἐν Ἀμασειᾷ^h
 τῇ πρὸς τῷ Πόντῳ ἐπίσκοπος· λέγεται γοῦν μετὰ 45

^f τούτων J. Christ.^g ἐγένοντο B.^h Ita B. Niceph. xii. 4 Ἀμασία editt.

bant. Verum post legem a Gratiano latam, quidam ex illius sectæ episcopis licentiam nacti, ecclesias quæ a Valente ipsis ademptæ fuerant occuparunt. Et Antiochiæ in Caria congregati, Filium non consubstantialem, sed similis cum Patre substantiæ, ut antea, dicendum esse decreverunt. Ex eo tempore alii quidem segregati, seorsum collectas egere: alii vero, damnata contentione et pervicacia eorum qui ista decreverant, ab illis secesserunt, et his qui doctrinam Nicænæ synodi sequebantur, constantius adhæserunt. Cæterum ex episcopis qui juxta præceptum Gratiani tunc reversi sunt ab exsilio, quod Valentis temporibus perpassi fuerant, nonnulli de primatu non magnopere laborarunt. Sed plebis concordiam potiore loco ducentes, rogarunt Arianæ partis antistites, ne ipsos desererent, neve ecclesiam mutuis dissensionibus divellerent, quam, cum a Christo et ab apostolis una relicta esset, pervicacia et ambitio in multas diviserat. Hoc animo fuit inter cæteros Eulalius Amasiæ in Ponto episcopus: qui quidem post redi-

τὴν ἐπάνοδον εὐρεῖν ἕτερον προϊστάμενον τῆς αὐτοῦ¹
ἐκκλησίας τῶν Ἀρείου ἐπισκόπων· εἶναι δὲ τοὺς πει-
θομένους αὐτῷ ἐν τῇ πόλει οὐδ' ὅλους πεντήκοντα· 281
προνοούμενον δὲ τῆς πάντων ἐνώσεως, ἀντιβολῆσαι
τοῦτον πρωτεύειν, καὶ κοινῇ τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνειν,
ἄθλον ἐπὶ τῇ ὁμονοίᾳ τὴν προεδρίαν ἔχοντα. Ἀλλ'
ὁ μὲν μὴ πεισθεὶς, οὐκ εἰς μακρὰν ἔμελλεν οὐδὲ ὧν 5
εἶχεν ὀλίγων ἡγήσασθαι, προσθεμένων τοῖς ἄλλοις.

ΚΕΦ. Γ'.

Περὶ τῶν κατὰ τὸν ἅγιον Μελέτιον καὶ Παυλῖνον τῶν Ἀντιοχείας ἐπισκό-
πων, καὶ περὶ τῶν γενομένων ὄρκων διὰ τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον. 10

1 Ἐν δὲ τῷ τότε καὶ Μελετίου κατὰ τοῦτον τὸν
νόμον ἐπανελθόντος εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, δεινὴ
τις τῷ λαῷ φιλονεικία συνέβη. Παυλίνου γὰρ ἔτι
περιόντος, οὗ τὴν εὐλάβειαν, ὡς ἔγνωμεν, αἰδεσθεὶς
Οὐάλης ὁ βασιλεὺς, καταδικάσαι φυγὴν οὐκ ἐτόλμη- 15
σεν, οἱ μὲν, σύνθρονον αὐτοῦ γενέσθαι Μελέτιον

¹ In cod. Fuk. τῆς αὐτῆς, quam Basilica seu æde in quam fide-
scripturam meliorem puto. Idem les conveniebant. VALESIIUS.
tamen utrobique sensus est, [τῆς αὐτῆς Christ. Scal.]
modo ecclesiam accipiamus pro

tum suum, quendam ex Arianis episcopis ecclesiæ suæ præsidem
reperisse dicitur, quem ex tota urbe ne quinquaginta quidem ho-
mines sectabantur. Verum Eulalius totius populi unitati prospici-
ens, eum oravit ut priorem locum obtineret, et ecclesiam una
cum ipso regeret, primatu fruens, tanquam præmio servatæ con-
cordiæ. Hic vero cum conditionem istam repudiasset, haud multo
post paucis illis præesse desiit, ipsi enim se reliquis adjunxerunt.

CAPUT III.

*De his quæ inter Meletium ac Paulinum Antiochenses episcopos gesta
sunt : et de jurejurando propter episcopalem sedem facto.*

Eodem tempore cum Meletius supradictæ legis beneficio An-
tiochiam Syriæ remeasset, gravis contentio in populo exorta est.
Etenim cum Paulinus adhuc superstes esset, quem imperator Va-
lens ob pietatem, ut supra diximus, reveritus, exsilio mulctare
haudquaquam ausus fuerat, quidam postulabant ut Meletius in

ἡξίου. Ἀντιλεγόντων δὲ^k τῶν τὰ Παυλίνου φρο-
 νούντων, καὶ τὴν Μελετίου χειροτονίαν διαβαλλόν-
 των, ὡς ὑπὸ Ἀρειανῶν ἐπισκόπων γεγενημένην, βία²⁰
 τὸ σπουδαζόμενον εἰς ἔργον ἦγον οἱ Μελετίου ἐπαι-
 3 νέται. Πλήθος γὰρ οὐ τὸ τυχὸν ὄντες, ἐν μιᾷ τῶν
 πρὸ τῆς πόλεως ἐκκλησιῶν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρό-
 νον ἀνεβίβασαν αὐτόν. Ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ λαοῦ
 χαλεπαίνοντος, καὶ στάσεως προσδοκωμένης, θαν-²⁵
 μαστή τις ἐκράτησε βουλήν, πρὸς ὁμόνοιαν αὐτοῦς
 4 ἄγουσα. Συνεδόκει γὰρ ὅρκους λαβεῖν παρὰ τῶν
 ἐπισκοπεῖν τὸν ἐνθάδε θρόνον ἐπιτηδεῖων εἶναι νομι-
 ζομένων, ἢ προσδοκωμένων· ὧν ἦσαν ἕτεροι πέντε,
 καὶ Φλαβιανὸς, ὡς οὔτε σπουδάσουσι, οὔτε χειροτο-³⁰
 νίας ἐπ' αὐτοῖς γεγενημένης¹ ἀνέξονται ἐπισκοπεῖν,
 ἐς ὅσον Παυλῖνος ἢ Μελέτιος τῷ βίῳ περιῶσι· συγ-
 χωρεῖν δὲ θατέρου τελευτήσαντος τὸν ἕτερον μόνον
 5 τὴν ἐπισκοπὴν ἔχειν. Κατὰ ταῦτα δὲ δοθέντων τῶν
 ὅρκων, σχεδὸν τὸ πᾶν ὁμονόει πλήθος. Ὀλίγοι δὲ³⁵

^k δὲ om. B. Steph. Genev.
 tacite inseruit Vales.

¹ Ita B. Steph. Genev. γενο-
 μένης Vales.

episcopali sede cum illo resideret. Quibus cum Paulini fautores reclamarent, et ordinationem Meletii tanquam ab Arianis factam criminarentur, fautores Meletii id quod studebant, vi perfecere. Cum enim haud pauci numero essent, in quadam ecclesia subur-
 bana Meletium in episcopali solio collocarunt. Populo igitur ex
 utraque parte concitato, cum seditio futura expectaretur, admira-
 bile quoddam consilium praevaluit, quo ad concordiam revocaren-
 tur. Placuit enim ut jurejurando sese adstringerent ii qui ad
 regendum ejus loci episcopatum idonei esse putabantur, spera-
 banturve; ex quibus erant tum alii quinque, tum Flavianus; se
 neque ambituros, neque electione ipsorum facta, episcopatum
 suscepturos esse, quamdiu Paulinus ac Meletius superstitēs es-
 sent: altero autem illorum mortuo, passuros se ut alter episcopa-
 tum solus obtineret. Igitur jurejurando in has condiciones prae-
 stito, universa fere plebs ad concordiam rediit. Pauci tamen ex

τῶν Λουκίφερος ἔτι διεφέροντο, ὥς ὑπὸ ἑτεροδόξων
Μελετίου χειροτονηθέντος. Ἐπεὶ δὲ τάδε ὧδε γέγονε,
6 Μελέτιος μὲν ἦκεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡνίκα
καὶ ἄλλοις πολλοῖς^m ἐπισκόποις κατὰ ταυτὸ γενομέ-
νοις, ἔδοξεν ἀναγκαῖον εἶναι ἐκ τῆς Ναζιανζοῦ μετα- 40
θεῖναι Γρηγόριον, καὶ ἐπιτρέψαι αὐτῷ τὴν ἐνθάδε
ἐπισκοπὴν.

ΚΕΦ. Δ'.

Περὶ τῆς ἀρχῆς Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, καὶ ὡς παρὰ Ἀσכולίου Θεσσα-
λονίκης τὸ θεῖον ἐμνήθη βάπτισμα· καὶ οἷα ἔγραψε τοῖς μὴ κατὰ τὸν 45
ῥον τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πρεσβεύουσι.

1 Ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, Γρατιανὸς μὲν ἔτι τῶν
πρὸς ἐσπέραν Γαλατῶν ὑπὸ Ἀλαμανῶν ταραττομέ-
νων, ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἀνέστρεψε μοῖραν· ἦν αὐτῷ 50
τε καὶ τῷ ἀδελφῷ διοικεῖν κατέλιπεν, Ἰλλυριοὺς καὶ 282
τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τῆς ἀρχῆς Θεοδοσίῳ ἐπι-
2 τρέψας. Κατωρθοῦτο δὲ κατὰ γνώμην αὐτῷ τὰ πρὸς
τούτους· Θεοδοσίῳ δὲ τὰ πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἰστρον

^m Ita C. πολλοῖς om. ceteri. πολλοὶ συνιόντες ἐπίσκοποι Ni-
ceph. xii. 5.

Luciferianis adhuc dissidebant, propterea quod Meletius ab hære-
ticis ordinatus fuisset. Quibus ad hunc modum peractis, Mele-
tius Constantinopolim profectus est. Quo quidem tempore, aliis
quoque episcopis ibi congregatis, operæ pretium visum est, ut
Gregorius ab oppido Nazianzo transferretur, ejusque urbis episco-
patus ei regendus committeretur.

CAPUT IV.

*De imperio Theodosii magni, et quomodo ab Ascholio Thessalo-
nicæ episcopo baptizatus est : et quid decreverit adversus eos qui
Nicaeni concilii fidem impugnabant.*

Sub idem tempus, cum Alamanni crebris incursionibus Gallias
infestarent, Gratianus ad occiduas paterni imperii partes reversus
est, quas ipse sibi ac fratri regendas retinuerat, cum Illyricum et
Orientis partes Theodosio tradidisset. Et ipse quidem, ex animi
sui sententia rem gessit adversus Alamannos : Theodosius vero
bellum cum barbaris Istrum accolentibus non minus feliciter con-

βαρβάρους. Ἐπεὶ δὲⁿ τῶν μὲν μάχῃ ἐπεκράτησε, 5
 τοὺς δὲ, φίλους ἔχειν Ῥωμαίους ἀντιβολουῦντας, ὁμή-
 ρους λαβὼν ὑπὸ σπονδὰς^o ἐδέξατο, ἦκεν εἰς Θεσσα-
 3 λονίκην. Νόσφ δὲ περιπεσὼν ἐνταῦθα, μυσταγω-
 γοῦντος αὐτὸν Ἀσχολίου τοῦ τῇδε ἐπισκόπου, ἐμνήθη,
 καὶ ῥᾶον ἔσχεν. Ἐκ προγόνων γὰρ χριστιανίζων 10
 κατὰ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἦσθη τότε^p
 Ἀσχολίῳ ὧδε δοξάζοντι, καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ^q, καὶ συλ-
 λήβδην, ὡς εἰπεῖν, πρὸς πᾶσαν ἱερωσύνης ἀρετὴν
 συντεταγμένῳ, ἦσθη δὲ καὶ Ἰλλυριοῖς ἅπασι μὴ με-
 4 τασχοῦσι τῆς Ἀρείου δόξης. Πυνθανόμενος δὲ περὶ 15
 τῶν ἄλλων ἐθνῶν, μέχρι μὲν Μακεδόνων ἔγνω τὰς

ⁿ ἐπειδὴ δὲ C.

^o Ita C. εἰς σπονδὰς conjecit Vales. ὑπὸ om. ceteri codd. et editt.

^p τότε om. B. Steph. Genev. inseruit hoc loco tacite Vales.

^q Hic locus proculdubio corruptus est. In cod. Fuk. scriptum, ἦσθη τότε, καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, ὡς εἰπεῖν συλλήβδην, πρὸς πᾶσαν ἱερωσύνης ἀρετὴν συντεταγμένῳ. Quæ tamen haud multo meliora sunt vulgata lectione. Mihi quidem totus locus ita restituendus videtur: ἀνδρὶ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ. Sic enim legit

Nicephorus. Sequentia vero sic emendanda sunt: καὶ ὡς εἰπεῖν συλλήβδην, πρὸς π. ἱερ. ἀρετὴν συντεταγμένῳ. Pro hac voce τεταγμένως, Nicephorus hunc Sozomeni locum describens posuit δεξιῶς, id est, aptus atque habilis. VALESIIUS. ἦδετό τε καὶ Steph. Genev. Si conjiciendo emendare libeat, scribi posset ἦσθη τῷ τε Ἀσχολίῳ ὧδε δοξάζοντι καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ [ἦσθη Ἀσχολίῳ ὧδε δοξάζοντι, ἦσθη τότε καὶ ἔργῳ B. Christ. Scal. συνέργῳ ἀγαθῷ legit Hadrianus Junius, ex relatione Suffridi Petri.]

fecit. Quorum alios cum prælio devicisset, alios Romanorum amicitiam postulantes acceptis obsidibus in fœdus suscepisset, Thessalonicam venit. Ibi in morbum delapsus, ab Ascholio ejus urbis episcopo rudimentis fidei perceptis baptizatus, convaluit. Nam cum majoribus ortus esset Christianis, qui Nicænæ fidei doctrinam sequebantur, Ascholio valde tum delectatus esset, quippe qui ejusdem sententiæ esset: viro tum sermone, tum operibus eximio, et ut summatim dicam, cunctis sacerdotalis officii dotibus exornato. Delectatus est etiam Illyriis, eo quod nullus eorum Ariani dogmatis labe infectus esset. Percontatus autem de reliquis provinciis, comperit usque ad Macedoniam quidem, omnes

ἐκκλησίας ὁμονοεῖν, καὶ πάντας ἐπίσης τῷ Πατρὶ τὸν
 Θεὸν Λόγον καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα σέβειν· ἐντεῦθεν
 δὲ τὰ πρὸς ἑω στασιάζειν, ὡς καὶ τοὺς λαοὺς εἰς δια- 20
 φόρους αἰρέσεις μεμερίσθαι, καὶ μάλιστα ἀνὰ τὴν Κων-
 5 σταντινούπολιν. Λογισάμενος δὲ ἄμεινον εἶναι, προα-
 γορεῦσαι τοῖς ὑπηκόοις ἣν ἔχει περὶ τὸ θεῖον δόξαν,
 ὥστε μὴ βιάζεσθαι δοκεῖν, ἀθρόον ἐπιτάττοντα[†] παρὰ
 νόμον θρησκεύειν, νόμον ἐκ Θεσσαλονίκης προσεφώ- 25
 νησε τῷ δήμῳ Κωνσταντινουπόλεως· συνεῖδε γὰρ
 ἐνθένδε, ὡς ἀπὸ τινος ἀκροπόλεως τῆς πάσης ὑπη-
 κού, καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι δὴλην ἔσεσθαι ἐν τάχει
 6 τὴν γραφήν. Ἐδήλου δὲ διὰ ταύτης, βούλεσθαι πάν-
 τας τοὺς ἀρχομένους θρησκεύειν ὡς ἐξ ἀρχῆς Ἑω- 30
 μαίοις παρέδωκε Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστό-
 λων, ἐφύλαττον δὲ τότε Δάμασος ὁ Ῥώμης ἐπίσκο-
 πος, καὶ Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας· μόνων τε[§] τῶν
 ἰσότιμον Τριάδα θείαν θρησκευόντων καθολικὴν τὴν 35

[†] ἐπιτάττοντι παρὰ νόμον B. *religionis impelleret* Epiphanius in Steph. Genev. ἐπιτάττοντα παρὰ γνῶμην tacite Valesius. παρὰ νόμον ἐπιτάττων Niceph. Si quē-
 tam subito invitum ad cultum Cassiod. ix. 7; quod quidem emendationi Valesii favet.
[§] τε om. B. Steph. Genev. tacite inseruit Vales.

inter se ecclesias consentire, cunctosque Deum Verbum et Spiritum sanctum ex æquo cum Patre venerari. Abhinc vero, reliquas orientem versus provincias tumultuari, ita ut populi in varias sectas divisi essent, ac præcipue Constantinopoli. Cum igitur apud se reputasset, satius esse ut suam de divinitate sententiam ipse subditis suis palam prædicaret, ne vim inferre videretur repente invitis quid colendum esset præcipiendo, Thessaloniciæ positus, legem dedit ad populum urbis Constantinopolitanæ. Perpendebat enim animo, fore ut illinc tanquam ex arce totius imperii, rescriptum suum reliquis quoque civitatibus brevi innotesceret. Significabat autem eo rescripto, velle se ut omnes subditi sui eam religionem sequerentur, quam Petrus apostolorum princeps Romanis ab initio tradidisset; et quam eo tempore Damasus Romanæ urbis episcopus, ac Petrus Alexandrinus servarent. Utque eorum duntaxat ecclesia qui divinam Trinitatem æquali honore

ἐκκλησίαν ὀνομάζεσθαι· τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα δοξάζοντας, αἵρετικούς προσαγορεύεσθαι, καὶ ἀσήμους^t εἶναι, καὶ τιμωρίαν προσδέχεσθαι.

ΚΕΦ. Ε΄.

283

Περὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ ὅτι αὐτῷ τὰς ἐκκλησίας παραδέδωκε Θεοδόσιος, ἐξέλασας Δημόφιλον, καὶ τοὺς μὴ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ δοξάζοντας τὸν Υἱόν.

5

¹ Ταῦτα νομοθετήσας, οὐ πολλῶ ὕστερον ἦκεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκράτουν δὲ τῶν ἐκκλησιῶν ἔτι οἱ τὰ Ἀρείου φρονοῦντες, ὧν ἡγείτο Δημόφιλος· Γρηγόριος δὲ ὁ ἐκ Ναζιανζοῦ προΐστατο τῶν ὁμοού-¹⁰σιον Τριάδα δοξαζόντων· ἐκκλησιάζε δὲ ἐν οἰκίσκῳ μικρῷ, παρ' ὁμοδόξων αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὁμοίως θρη-²σκεύουσιν εἰς εὐκτήριον οἶκον κατασκευασθέντι. Μετὰ δὲ ταῦτα περιφανῆς τῶν ἐν τῇ πόλει νεὼς γέγονεν οὗτος, καὶ ἔστιν, οὐ μόνον οἰκοδομημάτων κάλλει τε¹⁵ καὶ μεγέθει, ἀλλὰ καὶ ἐναργῶν θεοφανειῶν ὥφε-

^t Ita B. Steph. Genev. ἀρίμους tacite Valesius.

colerent, catholica nominaretur : qui vero aliter sentirent, hæretici dicerentur, infamesque essent, seque scirent supplicio afficiendos.

CAPUT V.

De Gregorio Theologo ; utque Theodosius ecclesias ei tradidit ; Demophilo, una cum iis qui consubstantiali Patri Filium negabant, exturbato.

Hac constitutione promulgata, haud multo post venit Constantinopolim. Porro ea tempestate Ariani adhuc ecclesiis potiebantur, quibus præerat Demophilus. Gregorius vero Nazianzenus iis præsidebat qui Trinitatem consubstantiali profitebantur. Hic in exigua quadam domo, quæ per quosdam ejusdem fidei homines tum ipsi, tum iis qui eandem religionem sequebantur, in ecclesiæ speciem commutata fuerat, collectas agebat. Sequenti vero tempore, præ cæteris regiæ urbis ecclesiis illustris hæc fuit, et nunc quoque est : non solum ob structuræ elegantiam atque amplitudinem, verum etiam ob assiduas quæ ex divini numinis præsentia

λείαις. Προφαινομένη γὰρ ἐνθάδε θεία δύναμις, ὕπαρ
 τε καὶ ἐν ὀνείρασι, πολλοῖς πολλακίς νόσοις καὶ
 περιπετείαις πραγμάτων κάμνουσιν ἐπήμυνε· πεπί-
 στευται δὲ ταύτην τὴν Θεοῦ μητέρα Μαρίαν τὴν 20
 3 ἁγίαν παρθένον εἶναι· ταύτη γὰρ ἐπιφαίνεται. Ἀνα-
 στασίαν δὲ ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ὀνομάζουσιν, ὡς
 μὲν ὥομην, καθότι τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου
 πεπτωκὸς ἤδη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τεθνηκὸς,
 ὡς εἰπεῖν, διὰ τὴν δύναμιν τῶν ἑτεροδόξων, ἐνθάδε 25
 4 ἀνέστη καὶ ἀνεβίω διὰ τῶν Γρηγορίου λόγων. Ὡς
 δὲ τινῶν ἀληθῆ λέγειν ἰσχυριζομένων ἀκήκοα, ἐκκλη-
 σιάζοντος τοῦ λαοῦ, γυνὴ ἐγκύμων ἀπὸ τῆς ὑπερώου
 στοᾶς καταπεσοῦσα, ἐνθάδε τέθνηκε· κοινῆς δὲ παρὰ 30
 πάντων εὐχῆς ἐπ' αὐτῇ γενομένης ἀνέζησε, καὶ σὺν
 τῷ βρέφει ἐσώθη· ὡς ἐπὶ παραδόξῳ δὲ θεόθεν
 συμβάντι, ταύτην ἔλαχε τὴν προσηγορίαν ἐξ ἐκείνου
 ὁ τόπος. Καὶ περὶ μὲν τούτου τοιοῦτος εἰσέτι νῦν
 5 φέρεται λόγος. Ὁ δὲ βασιλεὺς πέμψας πρὸς Δη- 35
 μόφιλον, ἐκέλευσεν αὐτὸν κατὰ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νι-

illic percipiuntur utilitates. Etenim divina vis, tam vigilantibus, quam in somnis, manifestam ibi se exhibens, multis sæpenumero qui vel morbo, vel diversis casibus premebantur, suppetias tulit. Creditur autem hæc esse sacra virgo Maria Dei mater. Sic enim apparere solet. Porro hanc ecclesiam Anastasiam nominant, ob id, mea quidem sententia, quod Nicænæ synodi doctrina per potentiam hæreticorum oppressa jam, utque ita dicam, intermortua, Gregorii concionibus in eo loco suscitata revixerit. Sive, ut ex aliis audiui, qui se verum dicere asseverabant, eo quod dum populus collectas ibi celebraret, mulier quædam prægnans ex superiori porticu delapsa, illico expiravit. Facta autem ab omnibus oratione super ejus funere, confestim revixit, et una cum fœtu servata est. Ex miraculo igitur quod divinitus illic contigerat, locus hic deinceps appellationem istam sortitus est. Et hujus quidem rei talis causa exstitisse, multorum sermonibus etiamnum memoratur. Cæterum imperator per internuntios mandavit Demophilo, ut Nicæni concilii fidem sequeretur, ut populum ad con-

καίᾳ συνόδου θρησκεύειν, καὶ τὸν λαὸν εἰς ὁμόνοιαν
 ἄγειν, ἣ τῶν ἐκκλησιῶν ὑποχωρεῖν. Ὁ δὲ, τὸ πλή-
 θος συγκαλέσας, τὴν βασιλέως ἐδήλωσε γνώμην·
 καὶ εἰς τὴν ὑστεραίαν πρὸ τῶν τειχῶν ἐκκλησιάζειν⁴⁰
 προηγόρευσεν· ἐπεὶ θεῖος, ἔφη, ἐπιτάττει νόμος,
 Ἐὰν ὑμᾶς διώκωσιν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύ-
 γετε εἰς τὴν ἄλλην. Τοιαύδε προσειπὼν, ἐξ ἐκείνου
 πρὸ τῆς πόλεως ἐκκλησίαζε· σὺν αὐτῷ δὲ καὶ Λού-
 κιος, ὁ πάλαι πρὸς τῶν Ἀρείου τὴν Ἀλεξανδρέων⁴⁵
 ἐκκλησίαν ἐπιτραπείς· ἐξελαθεὶς γὰρ, ὡς εἴρηται,
 φυγὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθὼν, ἐνθάδε διέτρι-
 7 βεν. Ἀπολιπόντων δὲ τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἀμφὶ Δη-
 μόφιλον, εἰσελθὼν ὁ βασιλεὺς ἠῤῥατο. Καὶ τὸ ἐξ
 ἐκείνου, τοὺς ἐκκλησίους οἴκους κατέσχον οἱ Τριάδα⁵⁰
 ὁμοούσιον πρεσβεύοντες. Ἔτος δὲ τοῦτο ἦν ἐν ᾧ
 Γρατιανὸς τὸ πέμπτον, καὶ Θεοδόσιος τὸ πρῶτον²⁸⁴
 ὑπάτευον· τεσσαρακοστὸν δὲ, ἀφ' οὗ τῶν ἐκκλησιῶν^{A. D.}
 ἐκράτησαν οἱ ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἱρέσεως.^{380.}

cordiam revocaret: sin minus, ecclesiis cederet. Qui statim convocata populi multitudine, præceptum imperatoris eis exposuit: et postridie extra urbem se collectas celebraturum pronuntiavit. Quandoquidem, inquit, divina lex jubet: Si vos persecuti fuerint ex hac urbe, fugite in aliam. Hæc cum dixisset, populum extra urbem deinceps collegit: et una cum illo Lucius, qui olim ab Arianis Alexandrinæ ecclesiæ episcopus fuerat constitutus. Inde enim expulsus, uti supra retulimus, cum fugisset Constantinopolim, in ea urbe morabatur. Cum igitur Demophilus una cum suis ecclesia abscessisset, imperator in eam ingressus, Deum oravit. Atque ex eo tempore hi qui Trinitatem consubstantialiam profitebantur, ecclesias obtinuerunt. Annus autem hic erat, quo Gratianus quintum, et Theodosius primum consulatum gessere: ex quo vero Ariani ecclesias occupaverant, quadragesimus.

Κ Ε Φ. ς'.

Περὶ τῶν Ἀρειανῶν καὶ ἔτι καὶ τοῦ Εὐνομίου ἀκμάζοντος· καὶ περὶ τῆς εἰς 5
 βασιλεία παρρησίας τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου.

1 Ἔτι δὲ οὗτοι, πλῆθος ὄντες ἐκ τῆς Κωνσταντίου
 καὶ Οὐάλεντος ροπῆς, ἀδεέστερον συνιόντες, περὶ
 Θεοῦ καὶ οὐσίας αὐτοῦ δημοσίᾳ διελέγοντο· καὶ ἀπο- 10
 πειρᾶσθαι τοῦ βασιλέως ἔπειθον τοὺς ὁμόφρονας αὐ-
 τοῖς ἐν τοῖς βασιλείοις. Ἐγούντο γὰρ ἐπιτεύξεσθαι
 τῆς ἐπιχειρήσεως, τὰ ἐπὶ Κωνσταντίου συμβάντα
 2 σκοποῦντες. Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς καθο- 15
 λικῆς ἐκκλησίας φροντίδα καὶ φόβον ἐκίνει. Οὐχ
 ἥκιστα δὲ περιδεεῖς ἦσαν, λογιζόμενοι τὴν ἐν ταῖς
 διαλέξεσιν Εὐνομίου δεινότητα. Οὐ πρὸ πολλοῦ γὰρ
 οὗτος δι' ἣν ἔσχεν ἐν Κυζίκῳ διαφορὰν ἐπὶ τῆς Οὐά-
 λεντος βασιλείας πρὸς τοὺς αὐτοῦ κληρικούς, ἀπο- 20
 σχίσας τῶν Ἀρείου καθ' ἑαυτὸν διῆγεν ἐν Βιθυνίᾳ,
 πέραν Κωνσταντινουπόλεως· καὶ πλῆθος ἐπεραιούτο
 πρὸς αὐτόν· οἱ δὲ καὶ ἄλλοθεν συνῆσαν· οἱ μὲν,
 3 ἀποπειρώμενοι· οἱ δὲ, ὧν λέγει ἀκουσόμενοι. Φήμη

CAPUT VI.

*De Arianis, et de Eunomio qui tum maxime florebat : et de sancti
 Amphiloerii in loquendo libertate, qua erga imperatorem usus
 est.*

Ariani tamen, cum adhuc multitudo abundarent ob Constantii ac Valentis imperatorum patrocinium, liberius in unum convenientes, de Deo deque ejus substantia disserebant : et fidei suæ fautoribus quos in palatio habebant, suaserunt ut imperatoris animum tentarent. Sperabant enim perfecturos se id quod conabantur, cum ea quæ principatu Constantii acciderant, considerarent. Id ipsum quoque metum ac sollicitudinem incutiebat catholicis. Quibus etiam non levis terror ex eo accesserat, quod perpendebant quanta vis esset Eunomii in disputando. Namque hic haud multo antea, ob similitudinem quam cum clericis suis Cyzici habuerat Valentis Augusti temporibus, cum ab Arianis sese abruptisset, privatus in Bithynia degebat, ex adverso Constantinopolis : multique ad eum transfretabant. Nonnulli etiam aliunde confluebant, partim ut periculum ejus facerent, partim ut ea quæ

δὲ τούτων καὶ εἰς βασιλέα ἦλθε, καὶ συγγενέσθαι 25
 αὐτῷ ἕτοιμος ἦν· ἀλλ' ἡ βασιλὶς Πλακίλλα ἐπέσχε,
 σπουδῇ ἀντιβολουῖσα· πιστοτάτη γὰρ οὖσα φύλαξ
 τοῦ δόγματος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἔδεισε μὴ, ὥς
 εἰκὸς, ἐν διαλέξει παραπεισθεῖς ὁ ἀνὴρ, μεταβάλοι εἰς 30
 4 τὴν αὐτοῦ δόξαν. Ἔτι δὲ ἐφ' ἐκάτερα τῆς περὶ ταῦτα
 σπουδῆς ἀκμαζούσης, λέγεται, τῶν ἐνδημούντων ἐπι-
 σκόπων τῇ Κωνσταντινουπόλει^u παραγενομένων εἰς
 τὰ βασίλεια, οἳά γε εἰκὸς, ἀσπάσασθαι τὸν κρατοῦντα, 35
 ὥς συνῆν αὐτοῖς πρεσβύτης τις, ἀσήμου πόλεως
 ἱερεὺς, ἀπλοῦς καὶ πραγμάτων ἀτριβῆς, περὶ δὲ τὰ 285
 5 θεία νοῦν ἔχων. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι γυμνῶς^x μάλα καὶ
 εὐσεβῶς τὸν βασιλέα ἡσπάσαντο· ὁμοίως δὲ τοῦτον
 προσεῖπε καὶ ὁ πρεσβύτης ἱερεὺς· τῷ δὲ τοῦ βασι- 5
 λέως παιδὶ συγκαθεζομένῳ τῷ πατρὶ, τὴν ἴσιν οὐκ
 ἀπένειμε τιμὴν· ἀλλὰ προσελθὼν, οἰά γε νηπίῳ, Χαῖρε
 τέκνον, ἔφη, τῷ δακτύλῳ σαίνων· κινηθεῖς δὲ πρὸς

^u Ita B. C. τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως editt.

^x Nicephorus pro hac voce,
 ἡπίως substituit. Ac Musculus

detectis capitibus interpretatus
 est, pessime, ut apparet. VA-
 LESIUS.

dicebat audirent. Cujus rei fama cum ad imperatorem perve-
 nisset, ipse quoque cum eo colloqui jam parabat. Verum impera-
 trix Flaccilla, impense eum obsecrans repressit. Quæ cum Ni-
 cænæ synodi doctrinam fidelissime conservaret, non sine causa
 verebatur, ne maritus in eo congressu seductus ab Eunomio, in
 sententiam ejus deflecteret. Dum hæc utrimque ingenti studio agi-
 tarentur episcopi qui Constantinopoli morabantur, palatium ingressi
 sunt, imperatorem, ut solet, salutaturi. Inter quos senex quidam
 fuisse dicitur, obscuræ urbis antistes: simplex quidem, nec in civi-
 libus negotiis exercitatus: sed rerum divinarum intelligentia præ-
 ditus. Ac cæteri quidem episcopi candide admodum ac pie impera-
 torem salutarunt. Pari modo senex quoque episcopus imperatorem
 salutavit. Imperatoris autem filium qui una cum patre residebat,
 haudquaquam simili honore prosecutus est: sed propius acce-
 dens, velut ad puerum: Salve, inquit, fili. Eumque digito de-

ὀργὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὡς ἐπὶ ὑβρισμένῳ τῷ⁹ παιδὶ
 χαλεπαίνων, ὅτι μὴ τῆς ὁμοίας ἡξίωτο τιμῆς, ἐκβάλ- 10
 6 λεσθαι τὸν πρεσβύτεν ὑβριστικῶς ἐκέλευσεν. Ὁ δὲ
 ὥστιζόμενος, ἐπιστραφεὶς εἶπεν· Οὕτω δὲ νόμισον, ὦ
 βασιλεῦ, καὶ τὸν οὐράνιον Πατέρα ἀγανακτεῖν πρὸς
 τοὺς ἀνομοίως τὸν Υἱὸν τιμῶντας, καὶ ἥττονα τολ-
 μῶντας ἀποκαλεῖν τοῦ γεννήσαντος. Ἀγασθεὶς δὲ ἐπὶ 15
 τῷ εἰρημένῳ ὁ βασιλεὺς, μετεκαλέσατο τὸν ἱερέα, καὶ
 συγγνώμην ἤτει, καὶ ἀληθῶς εἰρηκέναι συνωμολόγει.
 7 Καὶ ἀσφαλέστερος γενόμενος, οὐ προσίετο τοὺς παρὰ
 τοῦτο δοξάζοντας. Καὶ τὰς ἐπ' ἀγορᾶς ἔριδας καὶ
 συνόδους ἀπηγόρευσε· καὶ διαλέγεσθαι τὸν αὐτὸν 20
 τρόπον περὶ οὐσίας καὶ φύσεως Θεοῦ οὐκ ἀκίνδυνον
 ἐποιεῖτο, νόμον θέμενος περὶ τούτου καὶ τιμωρίαν
 ὀρίσας.

ΚΕΦ. Ζ'.

Περὶ τῆς δευτέρας ἀγίας οἰκουμενικῆς συνόδου, ὅθεν καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν 25
 συνέστη. Καὶ περὶ τῆς παραιτήσεως Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

1 Ἐν τάχει τε καὶ σύνοδον ἐπισκόπων ὁμοδόξων

γ Ita J. τῷ om. ceteri.

mulcere cœpit. Tum vero imperator commotus, et tanquam ob injuriam filio factam indignatus, quod non pari, quo ipse, honore affectus fuisset, senem contumeliose expelli jussit. Qui dum exturbaretur, conversus dixit: Pari modo, imperator, cœlestem quoque Patrem succensere iis existima, qui Filium ipsius dispari cultu venerantur, et genitore suo minorem eum appellare non dubitant. Quod dictum miratus imperator, sacerdotem revocavit: veniamque ab eo petiit; veraque illum dixisse confessus est. Atque exinde cautior factus, eos qui aliter sentirent non admisit. Contentiones quoque et cœtus in foro fieri vetuit: utque de natura et substantia Dei solito more disputare haudquaquam tutum esset, effecit, lata lege, et pœna in eam rem constituta.

CAPUT VII.

De secunda universali synodo: unde et quam ob causam congregata sit. Et de spontanea abdicatione Gregorii Theologi.

Nec multo post, episcoporum communionis suæ synodum con-

αὐτῷ συνεκάλεσε, βεβαιότητός τε ἔνεκα^z τῶν ἐν Νι-
καίᾳ δοξάντων, καὶ χειροτονίας τοῦ μέλλοντος ἐπι- 30
σκοπεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον. Ὑπολα-
βὼν δὲ δύνασθαι συνάψαι τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ τοὺς
καλουμένους Μακεδονιανοὺς, ὡς μὴ περὶ μέγα τι δια-
φερομένους ἐν τῇ κατὰ τὸ δόγμα ζητήσῃ, συνεκάλεσε
καὶ τούτους. Συνήλθον οὖν, ἐκ μὲν τῶν ὁμοούσιον 35
τὴν Τριάδα δοξαζόντων, ἀμφὶ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα·
τῶν δὲ ἀπὸ τῆς Μακεδονίου αἰρέσεως, ἕξ καὶ τριά-
κοντα, ὧν οἱ πλείους ἐτύγχανον ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἐλ-
3 λήσποντον πόλεων. Ἠγοῦντο δὲ τούτων Ἐλεύσιος
ὁ Κυζίκου, καὶ Μαρκιανὸς ὁ Λαμψάκου· τῶν δὲ ἄλ- 40
λων Τιμόθεος, ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων διέπων θρόνον,
οὐ πρὸ πολλοῦ τετελευτηκότα Πέτρον, ἀδελφὸν ὄντα
αὐτοῦ, διαδεξάμενος· καὶ Μελέτιος ὁ Ἀντιοχείας ἐπί-
σκοπος, ἥδη πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν
Γρηγορίου κατάστασιν ἀφικόμενος· καὶ Κύριλλος ὁ 45
Ἱεροσολύμων, μεταμεληθεὶς τότε, ὅτι πρότερον τὰ
4 Μακεδονίου ἐφρόνει. Σὺν τούτοις δὲ ἦσαν, Ἀσχό-

^z ἔνεκεν B.

vocavit: tum ut Nicæni concilii decreta confirmarentur, tum ut Constantinopolitanæ sedis episcopus constitueretur. Cumque existimaret eos qui Macedoniani dicuntur, ecclesiæ catholicæ facile adjungi posse, quippe qui in doctrina fidei non magnopere dissiderent, hos etiam cum cæteris evocavit. Ex iis igitur qui Trinitatem consubstantialem profitebantur, convenerunt centum circiter et quinquaginta. Ex Macedonianis vero, sex et triginta: quorum plerique erant ex civitatibus circa Hellespontum sitis. Præerant autem istis Eleusius Cyzicenus, et Marcianus Lampsacenus. Cæteris vero Timotheus Alexandrinæ sedis antistes præsidebat, qui paulo antea Petro fratri suo ex hac luce sublato, in episcopatu successerat: et cum eo Meletius episcopus Antiochiæ, qui non ita dudum ordinationis Gregorii causa Constantinopolim advenerat: et Cyrillus episcopus Hierosolymorum, penitentia tum ductus quod opinioni Macedonii antehac adhæsisset. Aderant una cum istis Ascholius Thessalonicae, Diodorus Tarsi, et Acacius

λῖος^a τε ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ Διόδωρος ὁ Ταρσοῦ,
 καὶ Ἀκάκιος ὁ Βεροίας· οἱ δὲ πάντες ἐπαινέται 286
 τυγχάνοντες τῆς ἐν Νικαίᾳ βεβαιωθείσης γραφῆς,
 ἐδέοντο σφίσιν ὁμογνώμονας γενέσθαι τοὺς ἀμφὶ
 Ἑλεύσιον, ἀναμιμνήσκοντες ὧν τε πρὸς Λιβέριον
 ἐπρεσβεύσαντο καὶ ὠμολόγησαν διὰ Εὐσταθίου, καὶ 5
 5 Σιλβανοῦ, καὶ Θεοφίλου, ὡς εἴρηται. Ἀλλὰ οἱ μὲν,
 μήποτε ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν δοξάζειν ἀνα-
 φανδὸν εἰπόντες, εἰ καὶ ἐναντία ταῖς πρὸς Λιβέριον
 ὁμολογίαις ἐροῦσιν^b, ἀπεδήμησαν· καὶ τοῖς κατὰ 10
 πόλιν ὁμοφρονοῦσιν ἔγραψαν, μὴ συνθέσθαι τοῖς ἐν
 6 Νικαίᾳ δεδογμένοις. Οἱ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει
 προσμείναντες, ἐβουλεύσαντο τίνι δέοι ἐπιτρέψαι τὴν
 ἐνθάδε καθέδραν. Λέγεται γὰρ, τὸν βασιλέα μὲν
 θαυμάζοντα βίου καὶ τῶν λόγων Γρηγόριον, ἄξιον 15
 ψηφίσασθαι ταύτης τῆς ἐπισκοπῆς· συναινέσαι δὲ
 καὶ τοὺς πλείους τῆς συνόδου, αἰδοῖ τῆς αὐτοῦ ἀρε-

^a Ἀχόλιος B.

^b Pro ἐροῦσι Nicephorus εἶπον.
 Et hanc lectionem secuti viden-

tur interpretes. Nos tamen vul-
 gatam scripturam minime reji-
 ciendam putamus. VALESIIUS.

Berææ episcopus. Qui quidem omnes cum fidei formulam in
 concilio Nicæno conscriptam approbarent, ab his qui cum Eleu-
 sio erant contenderunt, ut cum ipsis consentire vellent: revo-
 cantes illis in memoriam legationem quam ad Liberium miserant,
 et sponsionem quam eidem fecerant per Eustathium, Silvanum ac
 Theophilum, sicut antea dictum est. Verum illi cum diserte af-
 firmassent, numquam se consubstantialem Patri Filium asserturos
 esse, etiamsi contraria iis quæ Liberio polliciti fuerant dicturi es-
 sent, discesserunt. Et ad eos qui in singulis urbibus opinioni
 ipsorum adhærebant, literas scripserunt, ne decretis Nicænæ syn-
 odi consentirent. Reliqui vero episcopi qui Constantinopoli re-
 manserant, inter se consultarunt, cuinam potissimum episcopatus
 ejus urbis committeretur. Etenim aiunt, imperatorem quidem,
 cum Gregorium ob vitam atque doctrinam magnopere miraretur,
 eum hoc pontificatu dignum censuisse: et plerosque ex episcopis
 qui concilio intererant, præ reverentia qua Gregorii virtutum pro-

τῆς· τὸν δὲ, τὰ μὲν πρῶτα ἐλέσθαι προστατεῖν τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας· αἰσθόμενον δέ τινας
 ἀντερεῖν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐξ Αἰγύπτου, παραιτή- 20
 7 σασθαι. Καί μοι^c τόνδε σοφώτατον ἄνδρα πάντων
 ἔνεκεν, οὐχ ἥκιστα δὲ τοῦ παρόντος θαυμάζεσθαι·
 οὔτε γὰρ ὑπὸ εὐγλωττίας ἐνεπλήσθη τύφου, οὔτε
 ὑπὸ κενῆς δόξης εἰς ἐπιθυμίαν ἦλθεν ἡγείσθαι τῆς
 ἐκκλησίας, ἣν παρέλαβε μηκέτι εἶναι κινδυνεύουσαν. 25
 8 Ἀπαιτοῦσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις τὴν παρακαταθήκην
 ἀπέδωκεν, οὐ τοὺς πολλοὺς ἰδρῶτας μεμψάμενος, ἢ
 τοὺς κινδύνους οὓς ὑπέστη πρὸς τὰς αἰρέσεις ζυγο-
 μαχῶν· καίτοιγε τὸ λυποῦν οὐδὲν ἦν, μηδενὸς ὄντος, 30
 μένειν αὐτὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον· ἥδη
 γὰρ καὶ Ναζιανζοῦ ἕτερος ἐπίσκοπος κεχειροτόνητο.
 Ἄλλ' ὅμως ἡ σύνοδος, καὶ^d τοὺς πατέρας νόμους καὶ
 τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν φυλάττουσα, ὃ δέδωκε,

^c Verbum ex Nicephoro [xii. 11.] supple; καί μοι ἔπεισι. VA-
 LESIUS. At vero oportebat
 tunc legi θαυμάζειν, quemadmo-
 dum scribit Nicephorus hoc
 loco, et Sozomenus paullo su-
 pra. Fortasse in θαυμάζεσθαι

latet aliquid, quod hiatum sup-
 plere posset: sicut, θαυμάζειν
 πάρα.

^d καί, et mox νόμους, om. B.
 Steph. Genev. inserunt Christ.
 Curt. Scal. Vales.

sequebantur, imperatoris iudicium comprobasse. Ipsum vero Gre-
 gorium, initio quidem Constantinopolitanæ ecclesiæ administra-
 tionem non invitum suscepisse; postea vero cum quosdam anti-
 stites, ac præcipue Ægyptios refragari intelligeret, eam recusasse.
 Ac mihi quidem sapientissimum hunc virum, tum ob alia multa,
 tum maxime in hoc negotio mirari subit. Nam neque fastu elat-
 us propter facundiam; nec inanis gloria studio ei ecclesiæ
 præsidere concupivit, quam pene extinctam ac mortuam ipse re-
 gendam suscepit. Sed reposcentibus episcopis depositum red-
 didit, nihil de multis laboribus suis conquestus, nihil de periculis
 quæ adversus hæreses decertans subierat. Atqui nulli grave futu-
 rum erat, si ipse Constantinopolis episcopus remaneret, cum nul-
 lus ibi esset alius. Jam enim Nazianzi alter episcopus fuerat
 ordinatus. Nihilominus tamen sancta synodus leges majorum, et
 ecclesiæ disciplinam studiose servans, id quod dederat, a volente

παρ' ἐκόντος ἀπείληφε, μηδὲν αἰδεσθεῖσα τῶν τοῦ 35
 9 ἀνδρὸς πλεονεκτημάτων. Ὡς ἐπὶ μεγίστῳ δὲ πεφρον- 287
 τισμένης^e βουλῆς τῇ βασιλεῖ καὶ τοῖς ἱερεῦσιν οὔσης,
 παρεγγνωμένου τε τοῦ κρατοῦντος ἀκριβῇ ποιήσασθαι
 βάσανον, ὅπως ὅτι μάλιστα καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς
 εὔρεθείη, ᾧ δεήσει πιστεῦσαι τῆς μεγίστης καὶ βασι- 5
 λευούσης πόλεως τὴν ἀρχιερωσύνην, οὐ τὴν αὐτὴν
 γνώμην εἶχεν ἡ σύνοδος· ἕκαστοι δέ τινα τῶν αὐ-
 τοῖς ἐπιτηδείων ἡξίουں χειροτονεῖν.

ΚΕΦ. Η'.

Περὶ τῆς προχειρίσεως Νεκταρίου εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ 10
 ὅθεν ἦν, καὶ οἷος τὸν τρόπον.

1 Ἐν τούτῳ δὲ Νεκτάριος τις Ταρσεὺς τῆς Κιλικίας,
 τοῦ λαμπροτάτου τάγματος τῆς συγκλήτου, ἐν Κων-
 σταντινουπόλει διέτριβεν. Ἦδη δὲ παρεσκευασμένος
 εἰς τὴν πατρίδα ἀπιέναι, παραγίνεται πρὸς Διόδωρον 15
 τὸν Ταρσοῦ ἐπίσκοπον, εἶγε βούλοιτο γράφειν ἐπι-
 2 στολὰς κομισόμενος. Ἐτυχε δὲ τότε διανοούμενος
 καθ' ἑαυτὸν ὁ Διόδωρος, τίνα χρὴ προβαλέσθαι εἰς

^e πεφορτισμένης C.

recepit, eximias ejus viri dotes haudquaquam reverita. Porro cum
 imperator et episcopi tanquam de re maximi momenti consultan-
 tes, admodum anxii sollicitique essent; et imperator ipse cohör-
 taretur, ut diligens inquisitio fieret optimi atque integerrimi viri,
 cui amplissimæ ac regiæ civitatis sacerdotium committeretur:
 synodi tamen episcoporum nequaquam idem studium fuit. Singuli
 enim aliquem ex necessariis suis ordinare cupiebant.

CAPUT VIII.

*De electione Nectarii episcopi Constantinopolitani: quis et unde, et
 quibus moribus fuerit.*

Eo tempore Nectarius quidam Tarso Ciliciæ oriundus, vir sena-
 torii ordinis, Constantinopoli degebat. Qui cum in patriam re-
 verti jam pararet, adiit Diodorum episcopum Tarsi, velut laturus
 epistolas, si quas ille Tarsum scribere voluisset. Forte tum Dio-
 dorus secum ipse tacitus agitabat, quisnam potissimum eligendus

τὴν σπουδαζομένην χειροτονίαν. Καὶ ἰδὼν εἰς Νεκτά- 20
ριον, ἄξιον εἶναι τῆς ἐπισκοπῆς ἐνόμισε καὶ κατὰ
νοῦν εὐθὺς αὐτῷ προστετέθη, πολιάν τ' ἀνδρὸς καὶ
εἶδος ἱεροπρεπὲς καὶ τὸ προσηνὲς τῶν τρόπων λογι-
3 σάμενος^f. Καὶ ὡς ἐπ' ἄλλο τι ἀγαγὼν αὐτὸν παρὰ
τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον, ἐπήγει, καὶ σπουδάζειν
αὐτῷ παρεκάλει. Ὁ δὲ, ἐπὶ μεμεριμνημένῳ πράγματι, 25
πολλῶν ἐπισημοτάτων ἀνδρῶν ὑποψήφων ὄντων, ἐγέ-
λασε τὴν Διοδώρου ψῆφον· ὅμως δὲ πρὸς^g ἑαυτὸν
καλέσας Νεκτάριον, περιμένειν βραχύν τινα χρόνον
4 ἐκέλευσεν. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ προστάξαντος τοῦ
βασιλέως τοῖς ἱερεῦσιν, ἐγγράψαι χάρτη τὰς προση- 30
γορίας ὧν ἕκαστοι δοκιμάζουσιν εἰς τὴν χειροτονίαν
ἀξίων, ἑαυτῷ δὲ φυλάξαντος ἐκ πάντων τοῦ ἐνὸς τὴν
αἵρεσιν, ἄλλοι μὲν ἄλλους ἐνέγραψαν, ὁ δὲ τῆς
Ἀντιοχείων ἐκκλησίας ἡγούμενος, ἐγγράφει μὲν οὖς 35
ἐβούλετο· ἔσχατον δὲ πάντων προστίθησι Νεκτάριον
5 διὰ τὴν πρὸς Διόδωρον χάριν. Ἀναγνοὺς δὲ ὁ βα-

^f Ita C. λογισάμενος om. ce- ρῶν, aut aliud simile :” [ὁρῶν ha-
teri. Valesius monuerat, esse bet Nicephor.

“addendum omnino verbum ὁ- ὁ δὲ πρὸς J. Christ.^f Scal.

esset ad eam ordinationem, quæ tanta ambitione celebrabatur. Qui Nectarium conspicatus, eum episcopatu dignum esse censuit. Statimque in intimo mentis recessu suffragium suum ei contulit; canitiem viri, vultumque sacerdotio dignum, et morum suavitatem considerans. Itaque tanquam alterius negotii causa, eum ad^gepiscopum Antiochensem deduxit; multisque laudibus prosecutus, oravit episcopum ut illum suffragio suo adjuvaret. Ille vero in tanti momenti negotio, ubi multi illustres viri eligendi proponebantur, Diodori suffragium derisit. Nihilominus evocatum ad se Nectarium, aliquantulum temporis opperiri jussit. Haud multo post, cum imperator mandasset episcopis, ut nomina eorum quos quisque episcopatu dignos judicaret, in charta perscriberent, unumque ex omnibus eligendi facultatem sibi ipse reservasset, alii quidem aliorum nomina perscripserunt. Antiochensis autem ecclesiæ antistes scripsit et ipse eos quos voluit: omnium tamen postremum adjecit Nectarium in gratiam Diodori. Imperator igitur

σιλεὺς τῶν ἐγγραφέντων τὸν κατάλογον, ἔστη ἐπὶ
 Νεκταρίῳ. Καὶ σύννους γενόμενος, σχολῇ καθ' ἑαυ-
 τὸν ἐβουλεύετο, τὸν δάκτυλον ἐπιθείς τῇ τελευταίᾳ⁴⁰
 γραφῇ. Καὶ ἀναδραμὼν εἰς τὴν ἀρχὴν, αὐθις πάντας
⁶ἐπανήλθε, καὶ Νεκτάριον αἰρεῖται. Θαῦμα δὲ πᾶσιν
 ἐγένετο· καὶ ἐπυνθάνοντο ὅστις εἴη Νεκτᾶριος οὗτος,
 καὶ ποδαπὸς τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ πόθεν. Μαθόντες δὲ
 μηδὲ μυστηρίων μετεσχηκέναι τὸν ἄνδρα, ἔτι μᾶλλον⁴⁵
 ἐθαύμαζον τὸ παράδοξον τῆς τοῦ βασιλέως κρίσεως.
 Ἦγνόει δὲ τοῦτο, οἶμαι, καὶ Διόδωρος· οὐ γὰρ ἂν
 ἐθάρρησεν εἰδὼς, ἔτι ἀμνήτω δοῦναι ψῆφον ἱερωσύ-
 νης· ἀλλ' οἷα εἰκὸς, νομίσας πολὺν ὄντα μῆ^h καὶ
⁷πάλαι μεμνησθαι. Οὐκ ἄθεε δὲ ταῦτα συνέβαινεν·²⁸⁸
 ἐπεὶ καὶ βασιλεὺς ἀμύητον αὐτὸν εἶναι μαθὼν, ἐπὶ
 τῆς αὐτῆς ἔμεινε γνώμης, πολλῶν ἱερέων ἀντιτεινόν-
 των. Ἐπεὶ δὲ πάντες εἶξαν, καὶ τῇ ψήφῳ τοῦ κρα-
 τοῦντος συνέβησαν, ἐμνήθη. Καὶ τὴν μυστικὴν⁵

^h Savilius negativam particu-
 lam e suo codice expunxit. Mihi
 tamen elegantius videtur, si le-
 gamus ἤδη καὶ πάλαι etc. Forte

etiam corrigendum est initium
 hujus periodi hoc modo: ἀλλ'
 ἴσως νομίσας ἦν, etc. VALE-
 SIUS. μὴ om. Nicephor.

perlecto indiculo eorum qui inscripti fuerant, substitit in Nectario. Et intenta mentis acie, secum ipse consultabat, digito in postremum vocabulum impresso. Rursusque ad caput reversus, cum cunctos ordine percurrisset, Nectarium eligit. Tum vero admiratio omnes invasit: quærebantque, quis et unde esset Nectarius ille, et quod vitæ genus sectaretur. Cumque didicissent ne sacro quidem lavacro eum initiatum esse, inopinatum principis iudicium eo amplius mirabantur. Ignorabat autem istud, ut opinor, etiam Diodorus. Neque enim si id scisset, ausus esset unquam viro nondum initiato sacerdotii suffragium dare. Sed, ut verisimile est, virum jam canum pridem baptizatum fuisse existimabat. Verum hæc non sine Dei nutu evenere. Siquidem imperator, postquam eum baptismi expertem esse intellexisset, in eadem sententia permansit, multis licet episcopis refragantibus. Postquam vero universi cesserunt, et imperatoris sententiam suffragio suo comprobant, baptizatus est: et adhuc neophyti vestem indutus,

ἐσθῆτα ἔτι ἡμφιεσμένος, κοινῇ ψήφῳ τῆς συνόδου
 8 ἀναγορεύεται Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος. Ταῦτα
 δὲ οὕτω γενέσθαι πολλοῖς πεπίστευται^ι, τοῦ Θεοῦ
 χρηματίσαντος τῷ βασιλεῖ· οὐκ ἀκριβῶ δὲ τοῦτο,
 πότερον ἀληθές, ἢ οὐ· πείθομαί γε μὴν, οὐκ ἐκτὸς 10
 θείας ῥοπῆς ἐπιτελεσθῆναι τὸ συμβάν, καὶ εἰς τὸ πα-
 ράδοξον τῆς χειροτονίας ἀφορῶν, καὶ ἐκ τῶν μετὰ
 ταῦτα σκοπῶν, ὡς ἐπὶ πρῶτατον καὶ ἀγαθὸν καὶ
 καλὸν ταυτηνὶ τὴν ἱερωσύνην ὁ Θεὸς ἤγαγε. Καὶ
 τὰ μὲν ἀμφὶ τὴν Νεκταρίου χειροτονίαν ὧδε ἔσχεν, 15
 ὡς ἐπυθόμην.

ΚΕΦ. Θ'.

Περὶ ὧν ἡ δευτέρα οἰκουμένη ἐθέσπισε σύνοδος· καὶ περὶ Μαξίμου τοῦ
 Κυνικοῦ φιλοσόφου.

1 Μετὰ δὲ ταῦτα συνελθόντες αὐτὸς τε Νεκτάριος
 καὶ οἱ ἄλλοι ἱερεῖς, ἐψηφίσαντο τῆς ἐν Νικαίᾳ συν- 20
 ὁδου κυρίαν μένειν^k τὴν πίστιν, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν

ⁱ πεπίστευτο, et mox χρήσαντος, aliud tamen indicat collator in
 B. Steph. Genév. χρήσαντος quo- C. et J.
 que Niceph. mutavit tacite Va- ^k βεβαίαν μένειν B. Steph. Ge-
 lesius, nescio quo auctore : nihil nev. tacite mutavit Vales.

communi totius concilii calculo episcopus Constantinopolis renun-
 tiatur. Multi porro crediderunt hæc ita ab imperatore gesta esse,
 Deo id illi mandante ac præcipiente. Sed utrum id verum sit,
 necne, certo equidem affirmare non possum. Mihi tamen ipse
 persuaserim, non sine Divina providentia id actum esse, dum et
 ordinationis illius miraculum considero, et ex iis quæ consecuta
 sunt animadverto, Deum mansuetissimo et optimo atque hones-
 tissimo viro hunc episcopatum conferre voluisse. Et hæc quidem
 in ordinatione Nectarii ita gesta sunt, ut auditione accepi.

CAPUT IX.

*De his quæ in secunda universali synodo decreta sunt. Et de Maximo
 Cynico philosopho.*

Post hæc tam Nectarius ipse, quam reliqui episcopi, in unum
 convenientes, decreverunt ut Nicæni concilii fides rata permane-
 ret, universæ autem hæreses anathemate damnarentur : utque

ἀποκεκηρύχθαι· διοικεῖσθαι δὲ τὰς πανταχοῦ¹ ἐκκλη-
σίας κατὰ τοὺς πάλαι κανόνας· καὶ τοὺς ἐπισκόπους
ἐπὶ τῶν ἰδίων μένειν ἐκκλησιῶν, καὶ μὴ εἰκῇ ταῖς²⁵
ὑπερορίαις ἐπιβαίνειν, μήτε ἀκλήτοις^m χειροτονίαις
μηδὲν αὐτοῖς προσηκούσαις σφᾶς ἐπιβάλλειν, καθὸⁿ
πρότερον, ὡς ἔτυχε διωκομένης τῆς καθόλου ἐκκλη-
2 σίας, πολλάκις συνέβη. Τὰ δὲ παρ' ἐκάστην συμ-
βαίνοντα, τὴν τοῦ ἔθνους σύνοδον, ὡς ἂν ἄριστα
φανείη, διοικεῖν τε καὶ πράττειν. Μετὰ δὲ τὸν Ῥώ-³⁰
μης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα
ἔχειν, ὡς νέας Ῥώμης τὸν θρόνον ἐπιτροπεύοντα.
3 Ἡδὲ γὰρ οὐ μόνον εἶχε ταύτην τὴν προσηγορίαν ἡ
πόλις, καὶ γερουσία καὶ τάγμασι^o δῆμων καὶ ἀρχαῖς
ὁμοίως ἐχρήτο· ἀλλὰ καὶ τὰ συμβόλαια^p κατὰ τὰ³⁵
νόμιμα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ῥωμαίων ἐκρίνετο, καὶ τὰ δί-²⁸⁹

¹ πανταχοῦ B. Curt. πανταχῇ
Christoph. Vales. πάντων Steph.
Genev.

^m Scribendum est ἀκλήτους ex
Nicephoro, et ex Canone se-
cundo concilii Constantinopoli-
tani, qui sic habet: ἀκλήτους δὲ
ἐπισκόπους ὑπὲρ διοίκησιν, μὴ ἐπι-
βαίνειν ἐπὶ χειροτονία ἢ τισὶν ἄλ-
λαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς.
VALESIUS.

ⁿ καθὰ C.

^o τάγματι in correctione B.
τάγματι Steph. Genev. πράγμασι
Christ.

^p Hujus loci emendatio debe-
tur codici Fuketiano. Prius enim
legebatur τὰ σύμβολα, quemad-
modum legit etiam Nicephorus.
Et Musculus quidem Græcam
vocem in versione sua retinuit,
ut interdum facere solet. VA-
LESIUS. Ita B. Vide An-
nott.

omnes ubique locorum ecclesiæ, ex præscripto veterum canonum regerentur; et ut episcopi in propriis manerent ecclesiis, nec temere in extraneas pedem inferrent: neve ordinationibus nihil ad se pertinentibus invocati sese ingererent, sicut antea sæpe contigerat, dum ecclesia catholica persecutionibus vexaretur. Ea vero quæ in singulis provinciis contigissent, synodus cujusque provincie pro arbitrio suo ordinaret et constitueret. Præterea ut post episcopum urbis Romæ, Constantinopolitanus habeat honoris prærogativam, utpote qui junioris Romæ episcopatum administret. Jamtum enim urbs illa, non solum hanc appellationem meruerat, et senatum et ordines populi, ac magistratus similiter habebat: verum etiam contractus civium ejus urbis, juxta leges Romanorum

4 καὶ καὶ τὰ γέρα περὶ πάντα ἑκατέρᾳ ἰσάζετο. Μάξι-
 μων δὲ μήτε γεγενῆσθαι ἢ εἶναι ἐπίσκοπον, μήτε
 κληρικοὺς, τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας· καὶ τὰ
 ἐπ' αὐτῷ ἢ παρ' αὐτοῦ πεπραγμένα, ἄκυρα ἐψηφί- 5
 σαντο. Τοῦτον γὰρ Ἀλεξανδρέα τὸ γένος ὄντα, Κυ-
 νικόν τε φιλόσοφον τὸ ἐπιτήδευμα, σπουδαῖον δὲ περὶ
 τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, κλέψαντες τὴν χει-
 ροτονίαν, ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως κατέστη-
 5 σαν οἱ τότε ἐξ Αἰγύπτου συνεληλυθότες. Καὶ τὰ 10
 μὲν ὧδε τῇ συνόδῳ ἔδοξε· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεψηφί-
 σατο· καὶ νόμον ἔθετο, κυρίαν εἶναι τὴν πίστιν τῶν
 ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων· παραδοθῆναί τε τὰς παν-
 ταχοῦ⁴ ἐκκλησίας τοῖς ἐν ὑποστάσει τριῶν προσώπων
 ἰσοτίμων καὶ ἰσοδυνάμων μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολο- 15
 γοῦσι θεότητα, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύμα-
 6 τος· τούτους δὲ εἶναι τοὺς κοινωνοῦντας Νεκταρίῳ
 ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ Τιμοθέῳ τῷ
 ἐπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας· ἐν δὲ ταῖς ἀνά τὴν ἔω ἐκ- 20

4 Ita B. Curt. πανταχῇ Christ. Vales.

qui in Italia sunt judicabantur: juraque omnia et privilegia æ-
 qualia seniori Romæ possidebat. Maximum item nec esse, nec
 fuisse umquam episcopum decreverunt; nec clericos, eos qui ab
 illo ordinati fuissent. Cuncta denique quæ sub illo, aut ab illo
 acta fuissent, irrita esse statuerunt. Namque hunc, Alexandrinum
 quidem genere, professione vero philosophum Cynicæ sectæ; cæ-
 terum Nicænæ fidei defensorem acerrimum, episcopi qui ex Æ-
 gypto advenerant, furtiva ordinatione episcopum Constantinopo-
 litanæ urbis sacraverant. Et hæc quidem a synodo constituta
 sunt in hunc modum: imperator vero ea suffragio suo compro-
 bavit: legemque tulit ut fides eorum qui Nicææ olim convenerant,
 rata esset: utque omnibus in locis ecclesiæ iis traderentur, qui in
 trium personarum subsistentia, honore ac potestate æqualium,
 unam eandemque Deitatem confiterentur Patris ac Filii et Spiritus
 sancti. Hos autem esse definivit, qui Constantinopoli quidem
 communicarent cum Nectario: in Ægypto vero cum Timotheo
 episcopo Alexandria: in Orientis autem provinciis eos qui com-

κλησίαις, Διοδώρῳ τῷ Ταρσοῦ, καὶ Πελαγίῳ τῷ 290
ἐπισκόπῳ Λαοδικείας τῆς Σύρων· παρὰ δὲ Ἀσιανοῖς
Ἀμφιλοχίῳ τῷ προΐσταμένῳ τῆς ἐν Ἰκονίῳ ἐκκλη-
σίας· ἐν δὲ ταῖς παρὰ τὸν Πόντον ἵ πόλεσιν, ἀπὸ
Βιθυνῶν μέχρι Ἀρμενίων, Ἑλλαδίῳ τῷ Καισαρείας 5
τῆς Καππαδοκῶν ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ, καὶ Γρηγορίῳ
τῷ Νύσσης, καὶ Ὁτρηίνῳ^s τῷ Μελιτίνης· ἐν δὲ ταῖς
περὶ Θράκην καὶ Σκυθίαν πόλεσι, Τερεντίῳ τῷ Το-
7 μέων, καὶ Μαρτυρίῳ τῷ Μαρκιανουπόλεως. Τούτους 10
γὰρ καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ἐπήνεσεν ἰδὼν καὶ συγγενό-
μενος· καὶ δόξα ἀγαθὴ περὶ αὐτῶν ἐκράτει, ὥς τὰς
ἐκκλησίας εὐσεβῶς ἀγόντων. Ἐπεὶ δὲ τὰδε ἐγένετο,
καὶ ἡ σύνοδος τέλος ἔσχευ, οἱ μὲν ἄλλοι ἕκαστος οἴ-
καδε ἐπανήλθον.

ΚΕΦ. Ι΄.

15

Περὶ Μαρτυρίου τοῦ Κίλικος, καὶ περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τῶν
ἀγίων Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ, καὶ Μελετίου Ἀντιοχείας.

1 Νεκτάριος δὲ, ὑπὸ διδασκάλῳ Κυριακῷ τῷ ἐπι-

^r περὶ Πόντον J. Scal. περὶ τὸν Theodosiano de fide catholica,
H. Christ. quam legem hic designat Sozo-

^s Scribendum est Ὁτρηίνῳ, ut menus. VALESIIUS. Ὁτρηῖος
scribitur in lege tertia codice vocatur a Socrate.

municarent cum Diodoro episcopo Tarsi, et Pelagio episcopo Lao-
diceæ in Syria: in Asiana autem diocesi cum Amphiloquio Ico-
niensis ecclesiæ antistite: in Pontica vero diocesi, a Bithynis
usque ad Armenios, eos qui communione juncti essent cum Hel-
ladio Casareæ Cappadocum episcopo, et Gregorio Nysæ, et Otreio
Melitinae: in urbibus denique Thraciæ ac Scythiæ, eos qui cum
Terentio Tomitano, et Martyrio Marcianopolis episcopo commu-
nicarent. Istos enim tum imperator ipse approbavit, cum eos
vidisset et allocutus esset: tum egregia de illis constabat fama,
quod ecclesias suas sanctissime gubernarent. His peractis, finito-
que concilio, ceteri quidem episcopi ad suas quisque sedes rediere.

CAPUT X.

*De Martyrio Cilicæ. Et de translatione reliquiarum Pauli confes-
soris, et Meletii Antiocheni.*

Nectarius vero, Cyriaco Adanorum episcopo præceptore usus,

σκόπῳ Ἀδάνων, τὴν ἱερατικὴν τάξιν ἐμάνθανε· τοῦ- 20
τον γὰρ αὐτῷ συγγενέσθαι ἐπὶ τινα χρόνον, ᾗτησε
Διόδωρον τὸν Ταρσέων ἐπίσκοπον. Προὔτρεψατο δὲ
καὶ πολλοὺς ἄλλους Κίλικας αὐτῷ συνεῖναι, καὶ Μαρ-
τύριον, ὃν ἐπιτήδειον ἱατρὸν ἔχων καὶ συνίστορα τῶν 25
ἐν νεότητι ἡμαρτημένων αὐτῷ, διάκονον χειροτονεῖν
² ἐβουλεύετο. Οὐ μὴν ἠνέσχετο Μαρτύριος, ἀνάξιον
αὐτὸν εἶναι θείας διακονίας ἰσχυριζόμενος, καὶ τῶν
αὐτῷ βεβιωμένων αὐτὸν Νεκτάριον μάρτυρα ποιού-
μενος. Καὶ ὁ Νεκτάριος, ἥ οὐκ ἐγὼ[†], ἔφη, ὁ νῦν ἱε- 30
ρεὺς, ἀμελέστερόν σου πολλῷ τὸν προτοῦ διετέθην
βίον, ὥς καὶ αὐτὸς μαρτυρεῖς, πολλάκις διακονησά-
³ μενος ταῖς πολλαῖς ἐμαῖς ἀκολασίαις ; Ὁ δὲ, Ἀλλὰ
σὺ, ὦ μακάριε, ὑπολαβὼν ἔφη, ἔναγχος βαπτισθεὶς
κεκάθαρσαι, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἱερωσύνης ἡξιώσαι· ἀμ- 35
φότερα δὲ καθάρσια ἁμαρτημάτων τὸ θεῖον ἐνομο-
θέτησε· καί μοι δοκῶ, οὐδὲν διαφέρεις τῶν ἀρτιτόκων
βρεφῶν· ἐγὼ δὲ πάλαι τῆς θείας βαπτίσεως μετα-
σχὼν, τῇ αὐτῇ διετέλεσα βιοτῇ χρώμενος. Καὶ ὁ

[†] ἀπὸ Β.

sacerdotale officium condidicit. Diodorum enim Tarsensem epis-
copum rogaverat, ut iste aliquamdiu secum maneret. Sed et
alios multos Cilicas pellexit ut secum morarentur, atque inter cæ-
teros Martyrium. Quem cum familiarem haberet ac medicum, et
omnium quæ in juventute deliquerat conscium, diaconum ordinare
cogitabat. Sed Martyrius nequaquam id fieri passus est, indignum
se divino ministerio esse affirmans, ipsumque Nectarium anteactæ
vitæ suæ testem esse jubens. Cui Nectarius: An non ego, in-
quit, qui nunc sacerdos sum, meam retro vitam multo quam tu
negligentius traduxi, sicut tu ipse testari potes, qui intemperantiæ
meæ sæpius ministrasti? Ille subjiciens: At tu, inquit, o beate,
percepto recens baptismo mundatus es, et post baptismum sacer-
dotium accepisti. Horum vero utrumque ad expianda peccata,
lege divina constitutum est. Ac mihi quidem videris ipse ab in-
fantibus recens natis nil differre. Ego vero qui jam pridem sa-
crum baptismum consecutus sum, in eadem qua prius vivendi

μὲν τοιαύδε λέγων, οὐχ ὑπέστη τὴν χειροτονίαν. Ἐγὼ 40
 δὲ καὶ τῆς παραιτήσεως ἐπαινῶ τὸν ἄνδρα, καὶ διὰ
 τοῦτο μέρος ἐποίησάμην αὐτὸν ταύτης τῆς γραφῆς.
 4 Ὁ δὲ βασιλεὺς μαθὼν τὰ συμβάντα Παύλῳ τῷ
 Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ γενομένῳ, μετεκόμι-
 σεν αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔθαψεν, ἣν 45
 ᾠκοδόμησε Μακεδόνιος ὁ ἐπιβουλεύσας αὐτῷ· εἰσέτι 291
 τε νῦν ἐπωνυμὸς ἐστὶν αὐτῷ, μέγιστος ὢν καὶ ἐπιση-
 μότατος ὁ ναὸς οὗτος. Ὁ καὶ πολλοὺς ἀγνοοῦντας
 τὴν ἀλήθειαν, ὑπονοεῖν ποιεῖ Παῦλον τὸν ἀπόστολον
 ἐνθάδε κεῖσθαι, μάλιστα δὲ καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τοῦ 5
 5 δήμου τοὺς πλείους. Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ
 τὸ Μελετίου λείψανον ἐκομίσθη εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ
 παρὰ τὴν θήκην Βαβύλα τοῦ μάρτυρος ἐτάφη. Λέ-
 γεται δὲ διὰ πάσης τῆς λεωφόρου κατὰ βασιλέως
 πρόσταγμα, ἐντὸς τειχῶν εἰς τὰς πόλεις εἰσδεχθῆναι, 10
 παρὰ τὸ νεομισμένον Ῥωμαίοις· ἀμοιβαδόν τε ὑπὸ
 ψαλμωδίαις ταῖς ἐν ἐκάστῳ τόπῳ τιμώμενον, ἕως
 Ἀντιοχείας διακομισθῆναι.

ratione perseveravi. Atque hic quidem hujusmodi causam alle-
 gans, ordinationem detrectavit. Ego vero eum ob istam recusa-
 tionem magnopere laudo, atque idcirco huic historiæ illum inserui.
 Porro imperator, cum de iis quæ Paulo quondam Constantinopolis
 episcopo acciderant certior factus esset, corpus ejus transferendum
 curavit, et in ecclesia sepelivit, quam Macedonius ejus persecutor
 ædificaverat, et quæ hactenus ipsius vocabulo insignita est, ædes
 maxima atque illustrissima. Quæ causa est ut multi veritatem rei
 ignorantes, ac præsertim mulieres, et quamplurimi ex plebe, Pau-
 lum apostolum illic conditum esse suspicentur. Per idem tempus
 Meletii cadaver Antiochiam deportatum, et juxta loculum Babylæ
 martyris depositum est. Aiunt porro, per totam viam publicam
 ex imperatoris jussu, cadaver illud intra urbes receptum fuisse,
 præter morem institutumque Romanorum; et psalmodiarum cantibus
 per singula loca alternatim exceptum, honorifice Antiochiam us-
 que deductum fuisse.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Περὶ τῆς χειροτονίας Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, καὶ τῶν ἐπὶ 15
ταύτῃ συμβάντων διὰ τὸν ὄρκον.

1 Καὶ Μελέτιος μὲν τοιαῦσδε ἡξιώθη ταφῆς. Χειρο-
τονεῖται δὲ ἀντ' αὐτοῦ Φλαβιανὸς παρὰ τοὺς δοθέντας
ὄρκους· ἔτι γὰρ Παυλῖνος τῷ βίῳ περιῆν. Ἐκ
τούτου δὲ μεγίστη πάλιν ταραχὴ τὴν Ἀντιοχείων ἐκ- 20
κλησίαν ἐπέλαβε· καὶ πλείστοι σφᾶς ἀπέσχισαν τῆς
πρὸς Φλαβιανὸν κοινωνίας, καὶ ὑπὸ Παυλίνῳ ἰδίᾳ
2 ἐκκλησίαζον. Διεφέροντο δὲ τούτου χάριν πρὸς ἀλ-
λῆλους καὶ αὐτοὶ οἱ^u ἱερεῖς. Καὶ Αἰγύπτιοι μὲν καὶ
Ἀράβιοι καὶ Κύπριοι ὡς ἐπὶ ἡδικημένῳ Παυλίνῳ 25
ἡγανάκτουν. Σύροι δὲ καὶ Παλαιστινοὶ καὶ Φοίνικες,
Ἀρμενίων τε καὶ Καππαδοκῶν καὶ Γαλατῶν καὶ τῶν
πρὸς τῷ Πόντῳ οἱ πλείους, τὰ Φλαβιανοῦ ἐφρόνουν.
3 Οὐχ ἥκιστα δὲ ἐχαλέπαινεν ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος,
καὶ πάντες οἱ πρὸς ἐσπέραν ἱερεῖς. Καὶ Παυλίνῳ 30
μὲν ὡς ἐπισκόπῳ Ἀντιοχείας τὰς συνήθεις ἔγραφον
ἐπιστολάς, ἃς συνοδικὰς καλοῦσι· πρὸς δὲ Φλαβιανὸν

^u Ita B. οἱ om. ceteri.

CAPUT XI.

*De ordinatione Flaviani Antiochensis episcopi, et de his quæ propter
jusjurandum acciderunt.*

Ac Meletius quidem hujusmodi sepulturam est consecutus. Flavianus vero ejus loco ordinatus est, contra jurisjurandi fidem. Nam Paulinus adhuc superstes erat. Qua ex re ingens perturbatio Antiochensem ecclesiam iterum occupavit: et plurimi se a communione Flaviani sejunxerunt, ac seorsum sub Paulino collectas celebrarunt. Sed et sacerdotes ipsi, hujus rei causa inter se dissidebant. Et Ægyptii quidem cum Arabicis et Cypriis, Paulini tanquam injuria affecti vicem dolebant. Syri vero et Palæstini ac Phœnices, et ex Armeniis, Cappadocibus, Galatis ac Ponticis plerique, Flaviani partes fovebant. Verum episcopus Romanus et reliqui Occidentalium partium sacerdotes, non mediocriter indignabantur. Et ad Paulinum quidem tanquam episcopum Antiochiæ, consuetas scribebant epistolas, quas synodicas appel-

σιωπὴν ἤγον· καὶ τοὺς ἀμφὶ Διόδωρον τὸν Ταρσοῦ,
καὶ Ἀκάκιον τὸν Βεροίας, τοὺς αὐτὸν χειροτονήσαν-
4τας, ἐν αἰτία ἐποιούντο, καὶ ἀκοινωνήτους εἶχον. Ὡστε 35
δὲ τὰ περὶ τούτων διαγινῶναι, ἔγραψαν αὐτοί τε καὶ
Γρατιανὸς ὁ βασιλεὺς, συγκαλοῦντες εἰς τὴν δύσιν
τοὺς ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

292

ἽΟτι ἐβουλεύσατο Θεοδόσιος πάσας τὰς αἱρέσεις ἐνῶσαι· καὶ περὶ Ἀγγελίου
καὶ Σισινίου, τῶν Ναυατιανῶν, τί εἰσηγήσαντο· καὶ ὡς συνόδου πάλιν
γενομένης, μόνους τοὺς τὸ ὁμοούσιον δοξάζοντας ὁ βασιλεὺς ἀπεδέξατο· 5
τοὺς δὲ ἄλλως φρονούντας, τῶν ἐκκλησιῶν ἀπήλασε.

1 Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, τῶν ἀπὸ τῆς καθόλου
ἐκκλησίας καταλαμβανόντων τοὺς εὐκτηρίους οἴκους, 10
πλεῖσται πολλαχῇ τῆς ὑπηκόου ταραχαὶ συνέβησαν,
τῶν ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἱρέσεως ἀνθισταμένων. Θεο-
δόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς, ὀλίγον τῆς προτέρας συνόδου
διαλιπὼν χρόνον, αὐθις τοὺς προεστῶτας τῶν ἀκμα-
ζουσῶν τότε αἱρέσεων συνεκάλεσεν, ἥ πεισθησομέ- 15
2 νους, ἥ πείσοντας περὶ ᾧ διεφέροντο. Ὑπέλαβε γὰρ

lant. Ad Flavianum vero nullas literas dabant. Quin et Diodorum
Tarsi et Acacium Berceæ episcopos qui illum ordinaverant, in cri-
men vocabant, et ab eorum communione abstinebant. Itaque ut
his de rebus cognosceretur, tum ipsi, tum imperator Gratianus, ad
Orientales episcopos scripserunt, eos in Occidentem convocantes.

CAPUT XII.

*Quomodo Theodosius omnium religionum sectas unire voluerit. Item
de Agelio et Sisinio Novatianis: quid ab illis consilii datum sit.
Et quomodo synodo iterum congregata, solos homusianos proba-
verit imperator: eos vero qui aliter sentirent ecclesiis ejecerit.*

Eodem tempore cum catholici ecclesias occuparent, multis in
partibus imperii Romani graves motus contigerunt, obsistentibus
videlicet Arianis. Imperator autem Theodosius, exiguo tempore
post priorem synodum elapso, sectarum quæ tum temporis maxime
vigeabant, principes iterum convocavit, ut de iis quorum causa
dissidebant, rationem redderent aut acciperent. Sperabat enim

πάντας ὁμοδόξους ποιῆσαι, εἰ κοινὴν αὐτοῖς διάλεξιν
 προθείη^x περὶ τῶν ἀμφιβόλων τοῦ δόγματος. Ἐπεὶ
 δὲ συνῆλθον· ἔτος δὲ τοῦτο ἦν, ἐν ᾧ Μεροβαύδης τὸ
 δεύτερον καὶ Σατορνίνος^y ὑπάτευον, ἡνίκα δὴ συμ- 20
 βασιλεύειν αὐτῷ τὸν υἱὸν Ἀρκάδιον ἀνηγόρευσε· A. D.
383.
 μετακαλεσάμενος Νεκτάριον, ἐκοινώσατο περὶ τῆς
 ἐσομένης συνόδου, καὶ τὰ ποιούντα τὰς αἰρέσεις ζη-
 τήματα εἰς διάλεξιν ἄγειν ἐκέλευσεν· ὅπως μία τῶν
 εἰς Χριστὸν πιστευόντων ἐκκλησία γένοιτο, καὶ δόγμα 25
 καθ' ὃ θρησκεύειν δεῖ, σύμφωνον. Καθ' ἑαυτὸν δὲ
 Νεκτάριος ἐν φροντίσι γενόμενος, ὡς ὁμόφρονι περὶ
 τὴν πίστιν, δῆλῃ ἐποίησε τὴν βασιλέως γνώμην
 Ἀγγελίῳ, τῷ προϋσταμένῳ τῆς Ναυατιανῶν ἐκκλησίας.
 4 Ὁ δὲ, τὴν ἀρετὴν τοῦ βίου διὰ τῶν ἔργων φέρων, 30
 κομψότητος δὲ καὶ τερθρείας λόγων ἀτριβῆς, προεβά-
 λετο ἀντ' αὐτοῦ^z τὸ πρακτέον ἰδεῖν, διαλεχθῆναί τε
 εἰ δεήσειεν, ἄνδρα τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀναγνωστῶν τότε,

^x προσθείη J. Scal.^y Μερογαύδου—Σατορνίνου So-
 crat. v. 10, 5.^z αὐτῆς superscript. cod. Fuk.
 Quod licet corruptum sit, viamtamen nobis commonstravit ad
 veram hujus loci emendationem.
 Sic igitur scribendus est hic lo-
 cus, προεβάλετο ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸ
 πρακτέον ἰδεῖν etc. VALESIIUS.

perfecturum se, ut omnes inter se consentirent, si communem ipsis
 disputationem de controversiis fidei proposuisset. Cum igitur con-
 venissent, Merobaude iterum et Saturnino consulibus, quo anno
 Theodosius Arcadium filium suum imperii consortem sibi adjunxit:
 imperator evocato ad se Nectario, de futura synodo cum eo com-
 municavit; jussitque ut quaestiones ex quibus natae erant haereses,
 disceptandas proponeret. Quo una fieret ecclesia credentium in
 Christum, et doctrina fidei concors stabiliretur. Porro Nectarius
 domum reversus, cum variis curis angeretur, Agelio Novatianorum
 episcopo, ut qui eandem cum ipso fidem teneret, consilium impe-
 ratoris aperuit. Agelius vero, utpote qui vitae sanctimoniam factis
 ipsis profitebatur, in dicendo vero ac disputando parum erat exer-
 citatus, alterum vice sua proposuit, qui et dispicere quid agendum
 esset, et disputare, si opus foret, egregie calleret, Sisinium no-
 mine: qui tum quidem lector sub ipso erat: postea vero episcopus

Σισίνιον^a ὀνόματι, ὃς καὶ^b ὕστερον ἐπετράπη τὴν αὐ- 35
 τὴν ἐπισκοπὴν· ἱκανὸν νοῆσαί τε καὶ φράσαι, καὶ τὰς
 ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν βίβλων ἀκριβῶς ἐπιστάμενον·
 καὶ πολυμαθῇ τῶν ἱστορημένων ὑπὸ τῶν παρ' Ἑλλησι
 5 καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ φιλοσοφησάντων. Ὃς δὴ καὶ τότε
 δόξας ἄριστα λέγειν, συνεβούλευσεν ἀποφυγεῖν τὰς 40
 πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους διαλέξεις, ὡς ἔριδος καὶ μάχης
 αἰτίους· πυνθάνεσθαι δὲ αὐτῶν, εἰ προσίενται τοὺς
 πρὸ τῆς διαιρέσεως τῆς ἐκκλησίας καθηγητὰς καὶ δι-
 6 δασκάλους τῶν ἱερῶν λόγων γενομένους· Εἰ μὲν γὰρ 45
 τούτων, ἔφη, τὰς μαρτυρίας ἀποβάλωσιν, ὑπὸ τῶν
 οἰκείων ἐξελαθήσονται· εἰ δὲ ἱκανοὺς εἰς ἀπόδειξιν
 τῶν ἀμφιβόλων ἡγήσονται, προῖσχεσθαι δεῖ τὰς αὐ-
 τῶν βίβλους. Εὖ γὰρ ᾗδει, ὡς οἱ παλαιοὶ συναίδιον
 τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν εὐρόντες, οὐκ ἐτόλμησαν εἰπεῖν 50
 7 ἕκ τινος ἀρχῆς τὴν γένεσιν αὐτὸν ἔχειν. Ἐπεὶ δὲ τάδε
 καλῶς ἔχειν καὶ Νεκταρίῳ συνεδόκει, μαθὼν δὲ καὶ βα- 293
 σιλεὺς ἐπῆνεσε τὴν βουλήν, ἀπεπειράτο τῶν ἀπὸ τῶν
 ἄλλων αἱρέσεων, ὅπως ἔχουσι γνώμης περὶ τὰς τῶν

^a Σισίνιον Socrat. v. 10.^b καὶ om. B.

ibidem Novatianorum fuit. Virum intelligendi facultate ac di-
 cendi copia præditum : qui sacrorum librorum expositiones accu-
 rate didicerat, et multiplicem habebat notitiam eorum quæ tum ab
 ethnicis, tum ab ecclesiasticis auctoribus scripta erant. Hic pro
 loco ac tempore rectissime consulere visus, auctor fuit ut fugerent
 disputationes cum hæreticis, tanquam contentionis ac discidii fo-
 mites : interrogarentque potius illos, num admitterent eos doctores
 atque interpretes sacrarum scripturarum, qui ante discidium ec-
 clesiæ vixissent. Etenim, aiebat, si istorum testimonia rejecerint,
 a suis consortibus explodentur. Si vero illos ad dirimendas con-
 troversias idoneos esse arbitrabuntur, proferendi sunt eorum libri.
 Probe enim norat, antiquos qui Filium Patri coæternum credi re-
 perissent, numquam ausos fuisse dicere, quod generationis suæ
 aliquod habuisset initium. Cum igitur Nectario id placuisset, et
 imperator certior factus consilium approbasset, tentare cœpit hæ-
 reticorum animos, quidnam ipsi de veterum interpretationibus sen-

παλαιωτέρων ἐξηγήσεις. Τῶν δὲ μάλα θαυμασάντων,
 ἀναφανδὸν ἐδήλωσεν, εἰ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις αὐτοῖς 5
 καταπαύσουσι τὰς ζητήσεις, καὶ ἀξιοχρέους ἡγούνται
 8 μάρτυρας τοῦ δόγματος. Διχονοίας δὲ καὶ περὶ τοῦτο
 συμβάσης τοῖς προεστῶσι τῶν αἱρέσεων· οὐ ταυτὰ
 γὰρ ἕκαστοι περὶ τὰς τῶν ἀρχαιοτέρων ἐφρόνουν βί-
 βλους· ἔγνω ὁ βασιλεὺς, ὥς διαλέξεσι μόναις οἰκείων 10
 λόγων πεποιθότες παρηγοῦντο^c τὴν πρότασιν· καὶ
 τῆς γνώμης αὐτοὺς μεμψάμενος, ἐκέλευσεν ἐκάστην
 αἵρεσιν γραφὴν αὐτῷ διδόναι τοῦ οἰκείου δόγματος.
 9 Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα παρῆν, καθ' ἣν ὥριστο τοῦτο ποιεῖν,
 συνῆλθον εἰς τὰ βασίλεια, ὑπὲρ μὲν τῶν ὁμοούσιον 15
 Τριάδα δοξαζόντων, Νεκτάριος καὶ Ἀγέλιος· ὑπὲρ δὲ
 τῆς Ἀρείου αἱρέσεως, Δημόφιλος ταύτης^d προεστώς·
 τῆς δὲ Εὐνομίου, αὐτὸς Εὐνόμιος· Ἐλεूसιος δὲ ὁ
 Κυζίκου ἐπίσκοπος, ὑπὲρ τῶν καλουμένων Μακεδο- 20
 νιανῶν. Δεξάμενος δὲ τὴν ἐκάστου γραφὴν, μόνην
 τὴν ὁμοούσιον Τριάδα εἰσηγουμένην ἐπήνεσε· τὰς δὲ
 10 ἄλλας, ὥς ἐναντίας διέρρηξε. Καὶ Ναυατιανοῖς μὲν

^c παραιτοῦνται J.^d ὁ ταύτης C.

tirent. Qui cum eas magnopere laudassent, imperator apertius
 ex iis percontatus est, utrum ex illorum dictis controversias deci-
 suri essent, et num illos idoneos doctrinæ testes judicarent. Cum
 vero hac etiam de re inter sectarum principes orta esset dissensio :
 neque enim eadem omnes de veterum interpretationibus sentie-
 bant : intellexit imperator, illos opinionum suarum altercationibus
 confisos, conditionem propositam recusare. Et damnato illorum
 consilio, jussit ut unaquæque secta, fidei suæ formulam scripto
 comprehensam ipsi traderet. Postquam dies illuxit quæ huic ne-
 gotio constituta fuerat, convenerunt in palatium, pro iis quidem
 qui Trinitatem consubstantialiam profitebantur, Nectarius et Age-
 lius : pro Arianis autem Demophilus ejus sectæ antistes : pro
 Eunomianis Eunomius ipse : pro iis vero qui Macedoniani dicun-
 tur, Eleusius episcopus Cyzicenus. Porro acceptis singulorum
 libellis, eam solam fidei formulam imperator probavit, quæ Trini-
 tatem consubstantialiam assereret. Reliquas vero, tanquam huic

οὐδὲν ἐντεῦθεν παρὰ γνώμην ἀπέβη· ὁμοίως γὰρ τῇ
καθόλου ἐκκλησίᾳ τὰ περὶ Θεοῦ δοξάζουσιν. Οἱ δὲ 25
ἄλλοι πρὸς τοὺς αὐτῶν ἱερέας ἐχαλέπαινον, ὥς ἀμα-
θῶς σφίσιν ἐναντίους ἐπὶ τοῦ κρατοῦντος γενομένους·
πολλοὶ δὲ καὶ καταγνόντες, πρὸς τὴν ἐπαινεθεῖσαν
11 μετέθεντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς νομοθετῶν, ἐκέλευσε τοὺς
ἐτεροδόξους μήτε ἐκκλησιάζειν, μήτε περὶ πίστεως δι- 30
δάσκειν, μήτε ἐπισκόπους ἢ ἄλλους χειροτονεῖν· καὶ
τοὺς μὲν, πόλεων καὶ ἀγρῶν ἐλαύνεσθαι· τοὺς δὲ,
ἀτίμους εἶναι, καὶ πολιτείας ὁμοίως μὴ μετέχειν τοῖς
12 ἄλλοις. Καὶ χαλεπὰς τοῖς νόμοις ἐπέγραφε^ε τιμω-
ρίας. Ἀλλ' οὐκ ἐπέξῃει· οὐ γὰρ τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' 35
εἰς δέος καθιστᾶν τοὺς ὑπηκόους ἐσπουδάξεν, ὅπως
ὁμόφρονες αὐτῷ γένοιτο περὶ τὸ θεῖον· ἐπεὶ καὶ
τοὺς ἐκοντὶ μετατιθεμένους ἐπῆνει.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Περὶ Μαξίμου τοῦ τυράννου, καὶ περὶ τῶν μεταξὺ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου^f 40
καὶ τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου, καὶ ὡς δόλω ἀνῆρέθη ὁ βασιλεὺς Γρατιανός·
καὶ Οὐαλεντιανὸς μετὰ τῆς μητρὸς εἰς Θεοδοσίον ἐν Θεσσαλονίκῃ
κατέφυγε.

1 Ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἡσυχολημένῳ Γρατιανῷ 45

^e ἐνέγραφε C.

^f Lege Ἰουστίνης.

adversantes discerpit. Ac Novatianis quidem nihil ex hoc nego-
tio accidit præter sententiam. Idem enim quod ecclesia catholica,
de divinitate sentiunt. Cæteri vero episcopis suis succensuerunt,
quod coram imperatore, pugnantia secum ipsis atque contraria,
imperite dixissent. Multi etiam, damnatis illis, ad eam fidem quæ
probata fuerat se transtulerunt. Cæterum imperator lege lata
præcepit, ne hæretici collectas agerent, neve de fide docerent, neve
episcopos aut alios ordinarent: utque alii quidem urbibus et agris
pellerentur: alii vero notarentur infamia, nec jus æquum civitatis
cum reliquis civibus possiderent. Et graves quidem pœnas legi-
bus suis adscripsit: haudquaquam tamen executioni mandavit.
Neque enim punire subditos, sed terrere tantummodo studebat,
ut idem cum ipso de divinitate sentirent. Nam et illos laudabat,
qui sua sponte converterentur.

εἰς τὸν πρὸς Ἀλαμανοὺς πόλεμον, ἐπανεῖστη Μάξι-
 μος ἐκ τῆς Βρετανίας^g, καὶ ὑφ' ἐαυτὸν τὴν Ῥωμαίων
 ἀρχὴν ποιήσασθαι ἐσπούδαζεν. Ἐν Ἰταλίᾳ δὲ τότε
 διέτριβεν Οὐαλεντινιανὸς, ἔτι νέος ὢν· ἐπετέτραπτο 294
 δὲ τῶν τῇδε πραγμάτων τὴν διοίκησιν ὑπαρχος ὢν
² Πρόβος, ὑπατικὸς ἀνὴρ. Ἡνίκα δὲ Ἰουστίνα ἡ τοῦ
 βασιλέως μήτηρ, τὰ Ἀρείου φρονοῦσα, πράγματα
 παρείχεν Ἀμβροσίῳ ἐπισκόπῳ Μεδιολάνων, καὶ τὰς 5
 ἐκκλησίας ἐτάραττεν, ἐπιχειροῦσα νεωτερίζειν κατὰ
 τῶν ἐν Νικαίᾳ δοξάντων, καὶ περὶ πολλοῦ ποιουμένη
 κρατεῖν τὴν πίστιν τῶν ἐν Ἀριμίνῳ^h συνεληλυθότων.
³ Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐναντίον ἐσπούδασεν Ἀμβρόσιος, χαλε-
 πήνασα διαβάλλει αὐτὸν πρὸς τὸν υἱὸν, ὡς ὑβρισμένη. 10
 Ὑπολαβὼν δὲ Οὐαλεντινιανὸς ἀληθεῖς εἶναι τὰς δια-
 βολὰς, ἅτε δὴ μητρὶ τιμωρῶν, στρατιωτῶν πλῆθος
⁴ ἐπιπέμπει τῇ ἐκκλησίᾳ. Οἱ δὲ, τῷ ναῷ προσβαλόν-

^g Βρετανίας Β.

^h Ἀριμίνῳ hic et bis infra Β.

CAPUT XIII.

De Maximo Tyranno : et de his quæ inter Justinam Augustam et sanctum Ambrosium gesta sunt : et quomodo Gratianus imperator per fraudem interemptus est, et Valentinianus cum matre sua Thessalonicam ad Theodosium confugit.

Sub idem tempus cum Gratianus bello adversus Alamannos occuparetur, Maximus ex Britanniae partibus in eum consurrexit, et imperium Romanum in potestatem suam redigere conatus est. Degebat tunc in Italia Valentinianus adhuc adolescens : et rempublicam illic administrabat Probus præfectus prætorio, vir qui consulatus honorem gesserat. Quo quidem tempore Justina imperatoris mater, Arianorum opinioni addicta, Ambrosium Mediolanensem episcopum variis affecit molestiis, et ecclesiarum statum perturbavit, res novas tentans adversus decreta concilii Nicæni, omnique studio in id incumbens, ut fides eorum qui Arimini convenerant prævaleret. Sed cum Ambrosius in contrarium niteretur, mulier id moleste ferens, accusavit illum apud filium, tanquam contumelia affecta. Valentinianus autem eas criminationes veras esse arbitratus, militum copias in ecclesiam immisit, velut matris injuriam ulturus. Qui mox templum expugnare adorti, per vim

τες, βία τῶν θυρῶν ἐντὸς ἐγένοντο, καὶ τὸν Ἀμβρό-
 σιον εἶλκον αὐθωρὸν, εἰς τὴν ὑπερορίαν ἄξοντες. 15
 Περιχυθέντες δὲ αὐτῷ τὸ πλῆθος τῆς ἐκκλησίας, ἀν-
 ἔσχονⁱ τοῖς στρατιώταις· καὶ πρότερον ἔγνωσαν ἀπο-
 5 θανεῖν, ἢ τὸν ἱερέα ὑπεριδεῖν. Ἐκ τούτου τε εἰς μεί-
 ζονα ὀργὴν Ἰουστίνα ἐξήφθη, καὶ νόμῳ κρατύναι τὴν 20
 ἐγχείρησιν ἐβουλεύετο^k. Μετακαλεσαμένη τοίνυν Με-
 νίβολον^l τὸν ἐπὶ τοῖς γραμματεῦσι τῶν θεσμῶν τότε
 τεταγμένον, ἐκέλευε τὴν ταχίστην τιθέναι νόμον ἐπὶ
 βεβαιώσει τῆς ἐν Ἀριμίνῳ ἀναγνωσθείσης πίστεως.
 6 Ὑποπαραιτούμενον δὲ τὴν πράξιν, ἣν γὰρ τῆς καθό- 25
 λου ἐκκλησίας, προὔτρεπετο μείζονος τιμῆς ἐπαγγε-
 λίαις δελεάζουσα. Ἄλλ' οὐκ ἔπεισε, περιελὼν δὲ τὴν
 ζώνην Μενίβολος, πρὸ τῶν ποδῶν τῆς βασιλίδος ἔρ-
 ριψε, μήτε τῆς οὔσης τιμῆς, μήτε μείζονος μεταποι-
 7 εῖσθαι φήσας ἐπὶ μισθῷ ἀσεβείας. Ἐπεὶ οὖν ἐνέστη 30
 μή ποτε τοῦτο διαπράξασθαι^m, ἕτεροι διηκονήσαντο

ⁱ ἀντέκειντο τοῖς C.

^k ἐβούλετο ab ead. man. in marg. cod. Fuket. probante Valerio.

^l Lege Βενίβολον. *Benivolum* Epiph. in Cassiod. H. T. ix. 20.

Benevolum Rufin. xi. 16. *Litera* β nonnunquam in codd. resupina scribitur instar illius μ. Κλεόβουλον Niceph. ix. 19.

^m Mallem διαπράξασθαι.

irruerunt, et Ambrosium inde abstrahentes, confestim in exilium abducere parabant. Verum plebs ecclesiae catholicae, antistitem suum cingens, militibus sese objecit, mori praepotans, quam episcopum suum deserere. Hanc ob causam Justina graviore adhuc ira exarsit, et conatus suos legis auctoritate munire constituit. Accito igitur Benivolo, qui tunc scriniis memoriae praesidebat, praecipit ut confestim legem dictaret, qua fides in Ariminensi concilio olim recitata confirmaretur. Quod cum ille facere recusaret: erat enim catholicae communionis: eum regina altioris gradus pollicitatione demulcens, coepit hortari. Nec tamen ei persuadere potuit. Nam Benivolos detractum sibi cingulum ante pedes reginae abiecit; nec praesentem dignitatem, nec ullam aliam majorem, pro mercede impietatis se velle suscipere affirmans. Cum ergo iste numquam id se facturum constanter asseveraret, adhibiti sunt

πρὸς τὴν θέσιν τοῦ τοιούτου νόμου. Παρεκελεύετο
 δὲ ἀδεῶς συνιέναι τοὺς ὁμοίως δοξάζοντας τοῖς ἐν
 Ἀριμίνῳ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει συν-
 εληλυθόσι· τοὺς δὲ ἐμποδῶν γενομένους, ἢ ἐναντία 35
 τῷ νόμῳ βασιλέως θεομένους, θανάτῳ ζημιοῦσθαι.
 8 Ταῦτα σπουδαζούσης τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς, καὶ
 τὸν νόμον εἰς ἔργον ἄγειν κατεπειγούσης, ἀγγέλλεται
 δόλῳ Ἀνδραγαθίου ὃς στρατηγὸς ἦν Μαξίμου, Γρα- 40
 τιανὸν ἀνηρῆσθαι. Ἐφ' ἄρμαμάξης γὰρ βασιλικῆς 295
 ὀχούμενος, ἀπεκρύβη· καὶ ὡς τοῦ βασιλέως εἴη γα-
 9 μετὴ τοῖς ἡγουμένοις ἀγγέλλειν ἐκέλευεν. Ἀπερι-
 σκέπτως δὲ Γρατιανὸς τὸν τῇδε ποταμὸν διαβὰς, ὡς
 ἔναγχος γήμας, καὶ νέος ὢν, καὶ ἐρωτικῶς πρὸς τὴν 5
 γυναικα διατεθεὶς, ὑπὸ προθυμίας τοῦ θεάσασθαι αὐ-
 τὴν μηδὲν προϋδόμενος, εἰς τὰς Ἀνδραγαθίου ἐνέπεσε
 χεῖρας. Καὶ συλληφθεὶς, οὐκ εἰς μακρὰν ἀνηρέθη,
 ἔτη μὲν ἀμφὶ τὰ εἰκοσιτέσσαρα γεγονῶς, δέκα δὲ καὶ
 πέντε βασιλεύσας. Ὡς ἐπιγενομένης δὲ τοσαύτης 10
 συμφορᾶς, ἐπαύσατο Ἰουστίνα τῆς κατὰ Ἀμβροσίου
 10 ὀργῆς. Ἐν τούτῳ δὲ Μάξιμος πλείστην ἀγείρας

qui hanc legem dictarent. Præcipiebat autem ea lex, ut quicumque eandem fidem tenerent quam ii qui olim Arimini, ac postea Constantinopoli fuerant congregati, libere in ecclesias convenirent: si qui vero obsisterent, aut contraria huic legi postularent, capite plecterentur. Dum imperatoris mater ista molitur, et legem executioni mandare studet, adfertur nuntius, Gratianum fraude Andragathii qui comes erat Maximi, interfectum esse. Hic enim, cum imperiali carpento vectus delitesceret, præcursoribus mandaverat ut imperatoris conjugem advenire nuntiarent. Gratianus vero, utpote qui recens uxorem duxerat, et adhuc juvenis ingenti ejus amore flagrabat, ejus videndæ studio, nihil doli suspicatus, fluvium interlabentem improvide transgressus est, atque ita in manus Andragathii incidit. Captusque, haud multo post trucidatur, cum vixisset annos circiter quatuor et viginti, imperasset autem quindecim. Ob tantam igitur calamitatem quæ acciderat, Justina iram adversus Ambrosium abjecit. Interea Maximus, col-

στρατιὰν Βρετανῶν^η ἀνδρῶν, καὶ τῶν ὁμόρων Γαλα-
 τῶν, καὶ Κελτῶν, καὶ τῶν τῇδε ἔθνων, ἐπὶ τὴν Ἰτα-
 λίαν ἦει· πρόφασιν μὲν ὥς οὐκ ἀνεξόμενος νεώτερόν¹⁵
 τι γενέσθαι περὶ τὴν πάτριον πίστιν, καὶ τὴν ἐκκλη-
 σιαστικὴν τάξιν· τὸ δὲ ἀληθές, τυράννου δόξης ἐαυ-
 τὸν καθαίρων· πρὸς δὲ τὴν βασιλείαν βλέπων, καὶ
 11 βίβλιν, τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων ἐαυτῷ περιποιεῖν. Οὐαλεν- 20
 τινιανὸς δὲ ὑπὸ τοῦ καιροῦ βιασθεὶς, ἐδέξατο τὰ σύμ-
 βολα τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Δείσας δὲ μή τι πάθοι,
 φεύγων ἐξ Ἰταλίας, εἰς Θεσσαλονίκην ἦκε· σὺν αὐτῷ
 δὲ καὶ ἡ μήτηρ, καὶ Πρόβος ὁ ὕπαρχος.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

25

Περὶ τῆς γενέσεως Ὀνωρίου. Καὶ ὅτι τῇ Κωνσταντίνου λιπὼν Ἀρκάδιον εἰς
 Ἰταλίαν ἔρχεται. Καὶ περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν Ναυατιανῶν, καὶ τῶν ἄλλων
 πατριαρχῶν· καὶ περὶ τοῦ θράσους τῶν Ἀρειανῶν. Καὶ ὥς ἀνελὼν τὸν 30
 τύραννον Θεοδοσίος, μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον ἐν Ῥώμῃ ποιεῖ.

1 Ἐν τούτῳ δὲ, παρασκευαζομένῳ Θεοδοσίῳ εἰς τὸν

^η βρεττανῶν Β.

lecto ex Britannia et vicinis Galliis, et ex Germanis ac finitimis
 gentibus numero exercitu, in Italiam profectus est: specie qui-
 dem, quasi non passurus ut circa fidem majorum, et in ecclesia-
 stica disciplina quidquam innovaretur: re autem ipsa ut suspicio-
 nem tyrannidis procul a se depelleret, utpote principatum ad-
 sectans, omnique arte studens, ut imperium Romanum non vi, sed
 jure sibi vindicare videretur. Valentinianus vero necessitate tem-
 porum coactus, insignia imperii illius admisit. Sed tamen veritus
 ne quid mali pateretur, relicta Italia Thessalonicam profugit, una
 cum matre, et Probo prefecto praetorii.

CAPUT XIV.

*De ortu Honorii: et quomodo Theodosius, relicto Constantinopoli
 Arcadio, in Italiam profectus est. Item de successione Novatia-
 norum, et reliquorum patriarcharum: et de Arianorum audacia.
 Et quomodo Theodosius occiso tyranno magnificum Romae tri-
 umphum egit.*

Eodem tempore, cum Theodosius adversus Maximum expedi-

πρὸς Μάξιμον πόλεμον, γίνεται παῖς Ὀνώριος. Ὡς
 δὲ αὐτῷ τὰ περὶ τὴν στρατιὰν ἡντρέπιστο, καταλιπὼν 35
 ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεύοντα Ἀρκάδιον τὸν
 υἱὸν, καταλαμβάνει ἐν Θεσσαλονίκῃ Οὐαλεντινιανόν.
 Καὶ τοὺς μὲν ἀποσταλέντας παρὰ Μαξίμου πρέσβεις,
 οὔτε ἀπέπεμπεν^ο εἰς τὸ προφανές, οὔτε προσέιτο·
 ἀναλαβὼν δὲ τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐχώ- 40
 2 ρει. Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον μέλλων τελευτᾶν
 Ἀγέλιος ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν Ναυατιανῶν
 ἐπίσκοπος, ἐψηφίσατο ἀντ' αὐτοῦ Σισίνιον πρεσβύτε-
 ρον^p τῶν ὑπ' αὐτόν. Μεμφομένου δὲ τοῦ πλήθους
 ὅτι μὴ Μαρκιανὸν ἐπὶ εὐλαβείᾳ ἐπίσημον, ῥᾶον ἔχειν 45
 δόξας, ἐχειροτόνησε Μαρκιανόν· καὶ τῷ λαῷ ἐν τῇ
 ἐκκλησίᾳ προσεφώνησε, Κατ' ἐμὲ, λέγων, Μαρκιανὸν
 3 ἔχετε· μετὰ δὲ τοῦτον, Σισίνιον. Καὶ ὁ μὲν τάδε εἰ-
 πὼν, οὐκ εἰς μακρὰν ἐτελεύτησεν, ἐπὶ τεσσαράκοντα
 ἔτεσιν εὐδοκίμως τῆς οἰκείας αἰρέσεως προστάς· εἰςὶ 50
 δὲ οἱ καὶ ὁμολογητὴν ἰσχυρίζονται τοῦτον τὸν ἄνδρα
 4 ἐν Ἑλληνικοῖς καιροῖς γενέσθαι. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστε-

^ο ἀπέπεμπετο J. Christ. Scal.

^p πρεσβύτερον Σισίνιον B. Σισίνιον Socrat. v. 21, et alibi.

tionem pararet, Honorius ei filius nascitur. Tandem vero paratis jam omnibus quæ ad bellum necessaria erant, ipse Constantinopoli excedens, Arcadium Augustum filium suum illic reliquit, ac Thessalonicam profectus, Valentinianum ibi offendit. Et legatos qui a Maximo missi erant, nec repulit aperte, nec admisit: sed assumpto exercitu, in Italiam contendit. Sub idem tempus Agelius Novatianorum apud Constantinopolim episcopus, fato instante, Sisinium unum ex presbyteris suis, successorem sibi designavit. Conquerente autem plebe quod non potius ordinasset Marcianum, virum religionis causa celeberrimum; cum jam melius se habere videretur, Marcianum ordinavit: et populum in ecclesia alloquutus est his verbis, Post me Marcianus sit vester episcopus: post illum vero Sisinius. Quæ cum dixisset, haud multo post ex hac vita migravit, per annos quadraginta præsulatu sectæ suæ magna cum laude perfunctus. Nec desunt, qui eum virum persecutionum temporibus confessorem fuisse affir-

ρον, Τιμοθέου καὶ Κυρίλλου τὸν βίον μεταλλαζάν-
των, διαδέχεται τὸν Ἀλεξανδρέων θρόνον Θεόφιλος·
τῶν δὲ^q Ἱεροσολύμων, Ἰωάννης. Ἐπὶ δὲ^r τῆς Κων- 55
σταντινουπόλεως, καὶ Δημόφιλος ὁ τῆς Ἀρείου αἰρέ-
σεως ἡγούμενος ἐτελεύτησε· Μαρίνος δέ τις ἐκ Θρά- 296
κης μετακληθεὶς ἐπιτρέπεται τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν·
ὡς ἐπιτηδειώτερος δὲ Δωρόθεος ἐκ τῆς παρὰ Σύροις 40
5 Ἀντιοχείας ἐλθὼν, προΐστατο τῆς αἰρέσεως. Ἐν τού-
τῳ δὲ Θεοδοσίῳ εἰς Ἰταλίαν ἀφικομένου, φῆμαι περὶ 5
τοῦ πολέμου πρὸς τὸ ἐκάστῳ δοκοῦν ἐκράτουν· παρὰ
δὲ τοῖς^s Ἀρειανοῖς, ὡς πολλῶν ἐν τῇ μάχῃ πεσόντων
ὑπὸ τὸν τύραννον ὁ βασιλεὺς ἐγένετο. Καὶ ὡς ἐπὶ
γενομένοις^t ἥδη οἷς ἐλογοποιοῦν, ἐθάρρῃσαν· καὶ κα- 10
ταδραμόντες Νεκταρίου τοῦ ἐπισκόπου τὴν οἰκίαν
ἐνέπρῃσαν, χαλεπαίνοντες, ὅτι τῶν ἐκκλησιῶν ἐκράτει.
6 Τῷ δὲ βασιλεῖ τὰ περὶ τὸν πόλεμον κατὰ γνώμην
ἀπέβη. Οἱ γὰρ ὑπὸ Μαξίμῳ στρατιῶται, ἡ φόβῳ
τῆς ἐπ' αὐτοὺς παρασκευῆς, ἡ προδοσίᾳ, συλλαβό- 15

^q τὸν δὲ C.

addidit Christoph. Vales.

^r ἐπεὶ δὲ B.^t Ita Valesius post Savilium.^s τοῖς om. B. Steph. Genev.

ἐπιγενομένοις libri omnes.

ment. Haud multo post Timotheo et Cyrillo ex hac luce subla-
tis, Alexandrinam quidem sedem Theophilus, Hierosolymitanam
vero Joannes suscepit. Constantinopoli quoque, Demophilus
Arianæ sectæ episcopus extremum diem obiit. Cujus in locum
Marinus quidam ex Thraciā est substitutus. Sed cum Dorotheus
Antiochia Syriæ advenisset, tanquam magis idoneus, Arianorum
sectæ illic præfuit. Interea temporis Theodosius in Italiam in-
gresso, varii pro cujusque libidine rumores de bello increbuerunt.
Apud Arianos quidem ferebatur, quod multis in prælio occisis,
imperator in tyranni potestatem venisset. Qui non aliter ac si re
ipsa completa essent quæ inter se susurrabant, animos sumpse-
runt: et impetu facto, Nectarii episcopi domum incenderunt,
ægre ferentes quod ecclesias obtineret. Verum imperator ex
animi sui sententia bellum confecit. Etenim milites Maximi, seu
metu bellici apparatus quem Theodosius adversus ipsos contraxe-

μενοι τὸν τύραννον ἀνείλον. Ἀνδραγάθιος δὲ ὁ Γρα-
τιανὸν ἀνελών, ὡς τάδε ἔγνω, σὺν αὐτοῖς ὅπλοις εἰς
7 ποταμὸν παραρρέοντα ἤλατο, καὶ διεφθάρη. Τοῦ δὲ
πολέμου τοῦτον διαλυθέντος τὸν τρόπον, ἔπειτα^u εἰ-
κότα Γρατιανῷ τιμωρήσας, ἤκεν εἰς Ῥώμην καὶ ἐπι- 20
νίκιον πομπὴν ἅμα Οὐαλεντινιανῷ ἐπετέλεσε, καὶ τὰ
περὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἐκκλησίας εὖ διέθηκε. Συνέβη
γὰρ καὶ Ἰουστίναν ἀποθανεῖν.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Ὅτι περὶ Φλαβιανοῦ, καὶ Εὐαγρίου τῶν Ἀντιοχέων^u καὶ περὶ τῶν εἰς 25
Ἀλεξανδρείαν γενομένων ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ ἱεροῦ Διονύσου^u καὶ περὶ
τοῦ Σεραπίου, καὶ τῶν καταστραφέντων ἄλλων εἰδωλικῶν νεῶν.

1 Ἐν δὲ τῷ τότε Παυλίνου ἐν Ἀντιοχείᾳ τελευτή- 30
σαντος, διέμειναν οἱ ὑπ' αὐτῷ ἐκκλησιάζοντες, ὡς

^u Hic quoque separanda sunt
vocabula hoc modo : ἐπεὶ τὰ εἰ-
κότα. Quam scripturam in ver-
sione mea sum secutus. Vul-
gata certe lectio ferri non pot-
est. Neque enim bello jam fi-
nito, Theodosius posthac Gra-
tianum ultus ust. Sed in ipso
bello cædem Gratiani vindica-

vit, sumpto de Maximo inter-
fectore Gratiani supplicio. VA-
LESIUS. Non eo modo locum
accipere videtur Nicephorus ;
sed de pœna quam dedit Maxi-
mus postquam Theodosio tradi-
tus esset, cum hujus jussu oc-
cideretur.

rat, seu proditione ducti, tyrannum comprehensum interemerunt.
Andragathius vero, is qui Gratianum necaverat, his rebus com-
pertis, armatus ut erat, sese in præfluentem fluvium præcipitavit,
atque ita extinctus est. Hunc in modum finito bello, cum impe-
rator Gratianum, sicuti par erat, ultus, Romam venisset, et una
cum Valentiniano insignem triumphum egisset, res quoque eccle-
siasticas in Italia recte ordinavit. Commodum enim Justina e
vivi excesserat.

CAPUT XV.

*De Flaviano et Evagrio Antiochenis episcopis : et de his quæ
Alexandriæ gesta sunt in eversione templi Bacchi : et de Sera-
peo, aliisque idolorum templis destructis.*

Per idem tempus mortuo Antiochiæ Paulino, hi qui sub illo in
ecclesia congregabantur, Flavianum, utpote qui jurisjurandi sub

παραβάντα τοὺς ἐπὶ Μελετίου δοθέντας ὄρκους ἀπο-
στρεφόμενοι Φλαβιανὸν, καίπερ οὐδὲν περὶ τὸ δόγμα
διαφερόμενοι· καθίσταται δὲ αὐτῶν ἐπίσκοπος Εὐ- 35
άγριος. Τοῦ δὲ βραχύν τινα χρόνον ἐπιβιώσαντος,
οὐκέτι ταύτην τὴν διαδοχὴν ἕτερος ἐπλήρωσε, Φλα-
βιανοῦ ἀντιπράττοντος· ἰδίᾳ δὲ ἐκκλησίαζον ὅσοι
2 τὴν πρὸς αὐτὸν παρηγοῦντο κοινωνίαν. Ὑπὸ δὲ τοῦ-
τον τὸν χρόνον Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος τὸ παρ' 40
αὐτοῖς Διονύσου ἱερὸν εἰς ἐκκλησίαν μετεσκεύαζε·
δῶρον γὰρ εἰλήφει τοῦτο παρὰ τοῦ βασιλέως αἰτή-
σας. Καθαιρουμένων δὲ τῶν ἐνθάδε ξοάνων, καὶ τῶν
ἀδύτων ἀνακαλυπτομένων, ἐπίτηδες σπουδάζων ἐνυ-
βρίσαι^x τοῖς Ἑλληνικοῖς μυστηρίοις, ἐξεπόμπευε
3 ταῦτα^y. Καὶ φαλλοὺς, καὶ εἴ τι ἕτερον ἐν τοῖς ἀδύ- 297
τοις κεκρυμμένον^z κατεγέλαστον ἦν ἢ ἐφαίνετο, δη-
μοσίᾳ ἤγεν εἰς ἐπίδειξιν. Πρὸς δὲ τὸ ἀληθὲς^a καὶ τὸ
ἀδόκητον τοῦ συμβάντος καταπλαγέντες οἱ Ἕλληνες, 5

^x ἐνυβρίσαι σπουδάζων B.

^y τε ταῦτα B.

^z κεκρυμμένον supra scriptum B.

^a Non dubito quin scriben-
dum sit ἀηθες, quam scripturam

in versione mea sum secutus.
Nam in vulgata lectione nullus
est sensus. VALESIIUS. At
vero pæne tautologum videtur
illud ἀηθες atque ἀδόκητον.

Meletio præstiti fidem violasset, aversari perseveraverunt, licet in doctrina fidei nihil ab eo dissentirent. Et Evagrius eorum episcopus est ordinatus. Qui cum exiguo temporis spatio supervixisset, nemo deinceps in ejus locum successit, obsistente videlicet Flaviano. Sed quicumque communionem Flaviani detrectabant, separatim collectas agebant. Eodem tempore Alexandrinæ urbis episcopus, templum Bacchi quod illic erat, in ecclesiam commutavit. Illud enim ab imperatore petatum, dono acceperat. Porro dum simulachra ejus loci everterentur, et adyta recluderentur, episcopus sacris paganorum contumeliose studens illudere, ea de industria publicavit ac traduxit. Phallos etiam, et quidquid in adytis occultum aut erat aut videbatur esse ridiculum, publice spectandum proposuit. Tum vero pagani, et insolito et insperato

ἡρεμεῖν οὐκ ἠνείχοντο· παρασκευασάμενοι δὲ ἐν ἑαυ-
 τοῖς κατέδραμον τοὺς Χριστιανούς. Καὶ τοὺς μὲν
 κτείναντες, τοὺς δὲ τραυματίας ποιήσαντες, καταλαμ-
 βάνουσι τὸ Σεράπιον^b. ναὸς δὲ οὗτος ἦν κάλλει καὶ
 4 μεγέθει ἐμφανέστατος, ἐπὶ γεωλόφου κείμενος. Ἐν- 10
 τεῦθεν ὥς ἀπ' ἄκρας τινὸς ἐξαπιναίως ἐλθόντες^c,
 συνέλαβόν^d τε πολλοὺς Χριστιανῶν, καὶ βασανίζον-
 τες ἠνάγκαζον θύειν. Παραιτουμένους δὲ, τοὺς μὲν
 ἀνεσκολόπισαν, τῶν δὲ τὰ σκέλη κατέαξαν· ἄλλους
 5 δὲ ἄλλως ἀνήρουν. Ἐπὶ πολλῷ δὲ χρόνῳ τῆς στά- 15
 σεως κρατούσης, παραγενόμενοι πρὸς αὐτοὺς οἱ ἄρ-
 χοντες νόμων ὑπερίμνησκον, καὶ παύεσθαι πολέ-
 μου παρεκελεύοντο, καὶ τὸ Σεράπιον καταλιμπάνειν.
 Ἦρχε δὲ τότε τῶν ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτικῶν τάγ-
 μάτων Ῥωμανός· Εὐάγριος δὲ ὑπαρχος^e τῆς Ἀλε- 20
 ξανδρείας ἡγεῖτο. Ὡς δὲ οὐδὲν ἤνουν, ἐμήνυσαν τῷ
 6 βασιλεῖ τὰ γεγόμενα. Προθυμότερους δὲ τοὺς ἐν τῷ
 Σεραπίῳ παρεσκεύαζεν εἶναι, τὸ συνειδέναι σφίσιν ἅ

^b Σεραπέϊον Socrat. v. 16.

ἐξ in prævia voce.

^c Rescribe ἐξελθόντες : interdixit fortasse præpositio propter^d συνελάβοντο πολλοὺς B.^e ὑπατος C.

rei spectaculo commoti, nequaquam quiescere potuerunt. Sed conspiratione inter se facta, in Christianos irruerunt. Multisque eorum occisis et vulneratis, Serapium occuparunt. Erat hoc templum et venustate et amplitudine nobilissimum, in exiguo colle situm. Ex eo loco, tanquam ex arce quadam, improvise erumpentes, multos Christianorum comprehendebant, et tormentis excruciatos sacrificare cogeabant. Si qui vero id facere detrectarent, eos aut in crucem agebant, aut fractis cruribus, aut alio mortis genere perimebant. Porro cum hæc seditio diutius perseveraret, magistratus ad eos progressi, leges ipsis in memoriam revocarunt, hortantes ut a bello abstinere, et Serapium relinquere vel-
 lent. Erat tunc temporis dux militum in Ægypto Romanus: Evagrius vero, præfectus Augustalis erat Alexandriae. Qui cum nihil proficerent, ea quæ gesta fuerant imperatori significarunt. Eos autem qui in Serapio erant, alacriores reddebat et conscientia

τετολμήκασιν· ἔπειτα δὲ καὶ Ὀλύμπιός τις ἐν φιλο-
 σόφου σχήματι συνὼν αὐτοῖς, καὶ πείθων χρήναι μὴ ²⁵
 ἀμελεῖν τῶν πατρίων, ἀλλ' εἰ δέοι ὑπὲρ αὐτῶν θνή-
 σκειν· καθαιρουμένων δὲ τῶν ξοάνων, ἀθυμοῦντας
 ὁρῶν, συνεβούλευε μὴ ἐξίστασθαι τῆς θρησκείας,
 ὕλην φθαρτὴν καὶ ἰνδάλματα λέγων εἶναι τὰ ἀγάλ-
 ματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀφανισμόν ὑπομένειν· δυνάμεις ³⁰
 δέ τινας ἐνοικῆσαι αὐτοῖς, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀποπτῆναι.
 Καὶ ὁ μὲν, τοιάδε εἰσηγούμενος, καὶ πληθὺν Ἑλλή-
 τινων ἔχων περὶ αὐτὸν, ἐν τῷ Σεραπίῳ διέτριβεν. Ὁ
 δὲ βασιλεὺς ἀγγελθέντων τῶν γενομένων, τοὺς μὲν ³⁵
 ἀναιρεθέντας Χριστιανοὺς ἐμακάριζεν, ὡς μαρτυρίας
 γερῶν μετασχόντας, καὶ ὑπὲρ τοῦ δόγματος προκιν-
 δυνεύσαντας· τοὺς δὲ ἀνελόντας, συγγνώμης τυχεῖν
 προσέταξεν, ὡς ἂν ῥᾶστα εἰς Χριστιανισμόν μετα-
 βάλοιεν, τὴν εὐεργεσίαν αἰδούμενοι· καθαιρεθῆναι ⁴⁰
 δὲ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ναοὺς, ὡς αἰτίους στάσεως
 στῶ δῆμῳ. Λέγεται δὲ τῶν περὶ τούτων γραφέντων
 παρὰ βασιλέως εἰς τὸ κοινὸν ἀναγνωσθέντων, μέγα

facinoris illius quod admiserant; et præterea Olympius quidam, qui in habitu philosophico cum ipsis degens, suadebat haudquaquam negligenda esse sacra patria, sed pro illis, si res ita postularet, mortem quoque subeundum esse. Cumque eos ob eversio-
 nem simulachrorum despondere animos videret, monebat ne idcirco a religione sua absisterent: asserens statuas materiam esse corruptioni obnoxiam, nec aliud quam simulachra; ideoque ad nihilum redigi: quasdam autem potestates in illis habitasse, easque in cælum avolasse. Atque hic quidem talia docens, et turbam circa se habens Paganorum, in Serapio morabatur. Imperator vero his rebus compertis, Christianos quidem qui occisi fuerant, beatos pronuntiavit, quippe qui honorem martyrii adepti essent, et pro religione fortiter decertassent. Interfectoribus autem veniam dari præcepit, quo facilius ad Christianam religionem transgredierentur, accepti beneficii reverentia inducti. Verum Alexandrinæ urbis templa, utpote quæ populo seditionis causam præberent, solo æquari jussit. Porro cum literæ ea de re ab

ἀναβοῇσαι Χριστιανούς, καθότι εὐθὺς ἐκ προοιμίων
 ἐν αἰτία τοὺς Ἑλληνιστὰς ἐποιεῖτο. Ἐντεῦθεν δὲ εἰς 45
 δέος ἐμπεσόντας τοὺς τὸ Σεράπιον φυλάσσοντας, εἰς
 φυγὴν τραπήναι καταλαβόντας δὲ τὸν τόπον τοὺς 298
 9 Χριστιανούς, ἐξ ἐκείνου κατασχεῖν. Ὁ δὲ Ὀλύμ-
 πιος, ὡς ἐπυθόμην, οὐ πολλῶ πρότερον, ἁωρὶ τῆς
 νυκτὸς μεθ' ἣν ταῦτα ἐπιγενομένης ἡμέρας συνέβη,
 ἐπήκουσέ τινας ἐν τῷ Σεραπίῳ Ἀλληλουῖα ψάλλον- 5
 τος. Ἐπεὶ δὲ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἡσυχίας
 οὔσης, οὐδένα καθεώρα, φωνῆς δὲ μόνης ἤκουε τὸν
 αὐτὸν ψαλμὸν μελωδούσης, ἔγνω τὸ σύμβολον. Καὶ
 λαθὼν πάντας ἔξεισι τοῦ Σεραπίου, καὶ πλοίου τυ-
 10 χῶν εἰς Ἰταλίαν ἀνήχθη^f. Φασὶ δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ- 10
 του^g τότε καθαιρουμένου, τινὰ^h τῶν καλουμένων ἱερο-
 γλυφικῶν χαρακτήρων, σταυροῦ σημεῖον ἐμφερεῖς
 ἐγκεχαραγμένοις τοῖς λίθοις ἀναφανῆναι παρ' ἐπι-

^f ἀνηέχθη B. Steph. corr. Christ. Scal. Vales.

^g τοῦτου post καθαιρουμένου B.

^h Scribendum omnino est τινὰς. Sequitur enim σταυροῦ σημείον ἐμφερεῖς. Quanquam in

Fuk. cod. scriptum inveni ἐμφερεῖς, mendose ut apparet. Mox scribendum est proculdubio ἐγκεχαραγμένους. Quod confirmat Socrates v. 17. VALESIIUS.

imperatore scriptæ publice recitarentur, aiunt Christianos ingentem clamorem sustulisse, eo quod imperator in ipso statim exordio paganis culpam adscriberet. Atque ob hanc causam metu perculsos eos qui Serapium custodiebant, in fugam se conjecisse : et Christianos eum locum occupasse, et ex eo tempore ad hunc usque diem obtinere. Olympius vero, sicut a quibusdam accepi, non multo antea, nocte intempesta, quæ illum diem quo hæc facta sunt præcessit, quendam in Serapio Alleluia canentem audivit. Et quoniam foribus oclulis, cunctisque quiescentibus, neminem conspiciebat, sed solam audiebat vocem psalmum illum modulantem, intellexit quid sibi vellet hoc signum. Et omnibus insciis, templo egressus est : cumque navigium forte nactus esset, in Italiam trajecit. Cæterum dum hoc templum everteretur, aiunt literas quasdam quas hieroglyphicas appellant, signo crucis similes, lapidibus incisas apparuisse : quas cum viri earum rerum periti

στημόνων δὲ τὰ τοιάδε ἑρμηνευθεῖσαν σημᾶναι ταύ-
 την τὴν γραφὴν, ζῶν ἐπερχομένην· τοῦτο δὲ πρό- 15
 φασιν Χριστιανισμοῦ πολλοῖς γενέσθαι τῶν Ἑλλη-
 νιστῶν, καθότι καὶ γράμματα ἕτερα τοῦτο τὸ ἱερὸν
 τέλος ἔξειν ἐδήλου, ἥνίκα οὗτος ὁ χαρακτήρ φανῇ.
 Τὸ μὲν δὴ Σεράπιον ὧδε ἦλω, καὶ μετ' οὐ πολὺ εἰς 20
 ἐκκλησίαν μετεσκευάσθη, Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως
 11 ἐπόνυμον. Εἰσέτι δὲ κατὰ πόλεις τινὰς προθύμως
 ὑπερεμάχοντο τῶν ναῶν οἱ Ἑλληνισταί· παρὰ μὲν
 Ἀραβίοις, Πετραῖοι, καὶ Ἀρεοπολίται¹· παρὰ δὲ Πα- 25
 λαιστινοῖς^k, Ῥαφιώται καὶ Γαζαῖοι· παρὰ δὲ Φοί-
 12 νιξιν, οἱ τὴν Ἡλιούπολιν οἰκοῦντες. Σύρων δὲ μά-
 λιστα οἱ τοῦ ναοῦ Ἀπαμείας τῆς πρὸς τῷ Ἀξίῳ πο-
 ταμῶ· οὗς ἐπυθόμην ἐπὶ φυλακῇ τῶν παρ' αὐτοῖς
 ναῶν, συμμαχίαις χρήσασθαι πολλάκις Γαλιλαίων
 ἀνδρῶν, καὶ τῶν περὶ τὸν Λίβανον κωμῶν· τὸ δὲ 30
 τελευταῖον ἐπὶ τοσοῦτον προελθεῖν τόλμης, ὥς Μάρ-
 13 κελλον^l τὸν τῇδε ἐπίσκοπον ἀνελεῖν. Λογισάμενος

¹ Hunc locum correxi ex cod. Ἀρεοπολίται Steph. Genев.
 Fuk. in quo scriptum est Ἀρεο- ^k Παλαιστινηοῖς B.
 πολίται. VALESIIUS. Ita B. ^l καὶ Μαρκέλλον J.

interpretarentur, significare dixerunt vitam venturam. Atque ob hanc causam multos paganorum ad Christianam religionem conversos esse dicunt, cum aliæ quoque literæ significarent, templum illud tunc destructum iri, cum hæc nota cruci similis apparuisset. Et Serapium quidem hoc modo captum atque expugnatum, nec multo post in ecclesiam Arcadio imperatori cognominem immutatum est. Adhuc tamen in aliquot urbibus, pagani pro templis suis acriter dimicabant: in Arabia quidem Petræi et Areopolitæ: in Palæstina Raphienses et Gazæi: in Phœnice vero Heliopolitæ. Apud Syros denique, cives urbis Apameæ quæ ad Axium fluvium sita est: quos quidem accepi, ad tutelam templorum suorum sæpenumero usos esse præsidio Galilæorum, et rusticorum hominum ex vicis qui sunt circa Libanum: tandemque eo audaciæ prorupisse, ut Marcellum ejus loci episcopum interfecerint. Nam cum hic intelligeret, illos non aliter a priori superstitione

γὰρ ὥς οὐκ ἄλλως αὐτοῖς ῥάδιον μετατεθῆναι^m τῆς
 προτέρας θρησκείας, τοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κώ-
 μας ναοὺς κατεστρέψατο. Πυθόμενος δὲ μέγιστον
 εἶναι ναὸν ἐν τῷ Αὐλῶνι, κλίμα δὲ τοῦτο τῆς Ἀπα- 35
 μέων χώρας, στρατιώτας τινὰς καὶ μοναμάχουςⁿ πα-
 14 ραλαβὼν, ἐπὶ τοῦτο ἦει. Πλησίον δὲ γενόμενος, ἔξω
 βελῶν περιέμενεν· ἦν γὰρ ποδαλγὸς, καὶ οὔτε μά-
 χεσθαι, οὔτε διώκειν ἢ φεύγειν ἠδύνατο. Ἑσχολη-
 μένων δὲ τῶν στρατιωτῶν καὶ μονομάχων περὶ τὸ 40
 ἐλεῖν τὸν ναὸν, μαθόντες αὐτὸν τινες τῶν Ἑλληνι- 299
 στῶν μεμονῶσθαι, καθ' ὃ μέρος ἐλεύθερον ἦν μάχης
 τὸ χωρίον, ἐξῆλθον· ἐξαπίνης τε ἐπιστάντες, συνέ-
 15 λαβον αὐτὸν, καὶ πυρᾷ ἐμβαλόντες ἀνείλιν. Καὶ
 πρὸς τὸ παρὸν ἔλαθον. Ἐπεὶ δὲ τῷ χρόνῳ ἐφωρά- 5
 θησαν, οἱ μὲν Μαρκέλλου παῖδες τιμωρεῖν τῷ πατρὶ
 ἐσπούδαζον· ἡ δὲ ἀνὰ τὸ ἔθνος σύνοδος διεκώλυσε,
 μὴ δίκαιον νομίσασα τοιαύτης τελευτῆς τιμωρίαν
 λαμβάνειν, ἐφ' ἣ προσῆκε χάριν ὁμολογεῖν τὸν ὦδε

^m μεταθεῖναι B. quod si lege- τοῖς in αὐτοὺς, nec male.
 retur, tum mutandum foret αὐ- ⁿ μονομάχον B.

facile converti posse, fana quæ in urbe et in pagis erant subvertit. Cumque audiisset maximum templum esse in Aulone, qui tractus est regionis Apamenorum, assumptis secum militibus et gladiatoribus, eo perrexit. Et cum propius accessisset, ipse quidem extra telorum jactum remansit. Erat enim pedibus æger: et neque pugnare, nec persequi aut fugere poterat. Militibus vero et gladiatoribus in expugnatione templi occupatis, quidam ex paganis eum illic solum relictum esse cum cognovissent; qua parte locus pugna vacabat egressi sunt. Et ex improvise supervenientes, eum corripunt, injectumque in rogam interficiunt. Et in præ-senti quidem, quinam fuissent auctores cædis, latuit. Postquam vero processu temporis detecti sunt, filii quidem Marcelli, mortem patris ulcisci cupiebant. Verum provinciæ synodus id prohibuit, æquum non esse censens eam ulcisci mortem, ob quam gratias Deo agere oporteret, tum ipsum mortuum, tum filios ejus

θανόντα, καὶ γένος αὐτοῦ καὶ φίλους, ὡς ὑπὲρ Θεοῦ 10
ἀποθανεῖν ἡξιωμένον· καὶ τὰ μὲν οὕτως ἔσχεν.

ΚΕΦ. ΙΣ'.

Ὅπως καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἀνεπαύθη ὁ ἐν ἐκκλησίᾳ τῶν μετανοούντων πρεσβύ-
τερος· καὶ ἐπεξεργασία περὶ τρόπου μετανοίας.

15

- 1 Ἐν τούτῳ δὲ τὸν ἐπὶ τῶν μετανοούντων τεταγμέ-
νον πρεσβύτερον οὐκέτι συνεχώρησεν εἶναι πρῶτος
Νεκτάριος, ὁ τὴν ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως
ἐπιτροπεύων· ἐπηκολούθησαν δὲ σχεδὸν οἱ παντα-
χοῦ ἐπίσκοποι. Τοῦτο δὲ τί ποτέ ἐστι, ἢ πόθεν ἦρ- 20
ξατο, ἢ κατὰ ποίαν αἰτίαν ἐπαύσατο, ἄλλοι μὲν ἴσως
ἄλλως λέγουσιν. Ἐγὼ δὲ ὡς οἶμαι ἀφηγήσομαι.
- 2 Ἐπεὶ γὰρ τὸ μὴ παντελῶς ἀμαρτεῖν θειοτέρας ἢ κατὰ
ἄνθρωπον ἐδεῖτο φύσεως, μεταμελουμένοις δὲ καὶ πολ- 25
λάκις ἀμαρτάνουσι συγγνώμην νέμειν ὁ Θεὸς παρε-
κελεύσατο, ἐν δὲ τῷ παραιτεῖσθαι συνομολογεῖν τὴν

°Epiphanius Scholasticus hunc nus vero sic interpretatus est :
locum ita vertit : *Qui vero con-* *Et ad impetrandam veniam pec-*
fiteri refugiant, majus peccatorum *cata confiteri necessarium sit.*
onus acquirunt. Christophoroso- *Quam versionem sequutus est*

atque amicos : quippe qui dignus habitus esset qui pro Deo more-
retur. Atque hæc quidem ita gesta sunt.

CAPUT XVI.

*Quomodo et ob quam causam sublatu8 est in ecclesia presbyter, qui
pœnitentibus prœerat : et narratio de modo ac ratione pœni-*
tentiæ.

Per idem tempus Nectarius Constantinopolitanus episcopus,
presbyterum illum qui præpositus erat pœnitentibus, primus ex
ecclesia sustulit. Cujus exemplum omnes fere episcopi postea
sunt secuti. Quid autem hoc sit, et unde originem sumpserit, et
quam ob causam sublatum sit, alii quidem aliter fortasse narrant.
Ego vero ea dicam quæ sentio. Cum in nullo penitus peccare,
divinioris cujusdam naturæ sit, et humana præstantioris ; pœni-
tentibus vero, etiam si sæpius deliquerint, veniam dare Deus præ-
ceperit : cumque in petenda venia peccatum necessario confiteri

ἀμαρτίαν χρεῶν, φορτικὸν, ὡς εἰκὸς, ἐξ ἀρχῆς τοῖς
 ἱερεῦσιν ἔδοξεν, ὡς ἐν θεάτρῳ ὑπὸ μάρτυρι τῷ πλήθει
 τῆς ἐκκλησίας, τὰς ἀμαρτίας ἐξαγγέλλειν· πρεσβύ- 30
 3 ἔμφρονα, ἐπὶ τοῦτο^p τετάχασιν. Ὡς δὲ προσιόντες οἱ
 ἡμαρτηκότες, τὰ βεβιωμένα ὡμολόγουν· ὁ δὲ, πρὸς
 τὴν ἐκάστου ἀμαρτίαν, ὅ, τι χρὴ ποιῆσαι ἢ ἐκτίσαι

etiam Bellarminus. Musculus vero Epiphanii versionem sequutus, sic transtulit: *Et illis qui peccata sua confiteri detrectant, delicta, ut credibile est, aggravantur.* Verum hæc Epiphanii et Musculi interpretatio ferri non potest, quippe quæ sit contra mentem Sozomeni. Sic enim interpretantur, quasi prisci illi ecclesiæ sacerdotes initio decreverint, ut fideles peccata sua palam velut in theatro cunctis astantibus, confiterentur. Atqui plane contrarium dicit Sozomenus, idque jure merito. Nunquam enim ecclesia, utpote bona ac prudens mater, hujusmodi quippiam filiis suis imperavit. Restat ergo interpretatio Christophorsoni, haud penitus reprehendenda. Illud tamen probare non possum, quod verba illa ἐν τῷ παραιεῖσθαι vertit ad impetrandam veniam: Cum potius ita vertere debuisset, in deprecando, vel in petenda venia. Idem tamen utrobique sensus

est. Assentior Christophorsono et Savilio, qui post vocem χρεῶν subdistinctionem apposuerunt. Nam nisi ita distinguamus, nullus esse poterit hujus loci sensus. Quod cum non vidisset Nicephorus, hunc Sozomeni locum interpolavit hoc modo: ἡμῖν δὲ τῇ παραβάσει καθάπαξ κληρωσάμενοις τὸ πλημμελεῖν, συγγνώμην κελεύει Θεὸς μεταμέλῳ ἀναλόγῳ χρωμένοις τῷ παραιεῖσθαι τοῦ λοιποῦ καὶ συνομολογεῖν τὸ ἀμάρτημα etc. Quæ Langus ita vertit: *Nos autem qui per transgressionem peccandi hæreditatem adivimus, peccatorum veniam eis concedere Deus jussit, qui legitima et convenienti penitentia usi, deinceps simul peccatum et avergantur et confitentur.* VALENTINIANUS. παρεκελεύσατο τὸ δὲ συνομολογεῖν C., unde recepi δὲ in textum, in ceteris Valesium secutus. Suspicio Epiphanium, qui locum non intellexit, pro φορτικὸν legisse φορτίον.

^p τούτῳ C.

oporteat: grave ac molestum ab initio jure merito visum est sacerdotibus, tanquam in theatro, circumstante totius ecclesiæ multitudine, crimina sua evulgare. Itaque ex presbyteris aliquem qui vitæ integritate spectatissimus esset, et taciturnitate ac prudentia polleret, huic officio præfecerunt: ad quem accedentes ii qui deliquerant, actus suos confitebantur. Ille vero pro cujusque delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, pœnæ loco indicens,

ἐπιτίμιον θεὸς^q, ἀπέλυε, παρὰ σφῶν αὐτῶν τὴν δίκην³⁵
⁴ εἰσπραξαμένους^r. Ἀλλὰ Νανατιανοῖς μὲν, οἷς οὐ λό-
 γος μετανοίας, οὐδὲν τούτου ἐδέησεν· ἐν δὲ ταῖς
 ἄλλαις αἰρέσεσιν, εἰς ἔτι νῦν τοῦτο κρατεῖ· ἐπιμε-
 λῶς δὲ καὶ ἐν ταῖς κατὰ δύσιν ἐκκλησίαις φυλάττεται,⁴⁰
⁵ καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ῥωμαίων. Ἐνθάδε γὰρ ἔκδηλός³⁰⁰
 ἐστὶν ὁ τόπος τῶν ἐν μετανοίᾳ ὄντων· ἐστᾶσι δὲ
 κατηφείς, καὶ οἰονεὶ πενθοῦντες· ἤδη δὲ πληρω-
 θείσης τῆς τοῦ Θεοῦ λειτουργίας, μὴ μετασχόντες ὧν
 μύσταις θέμις, σὺν οἰμογῇ καὶ ὀδυρμῷ πρηνεῖς ἐπὶ⁵
⁶ γῆς ῥίπτουσι σφᾶς. Ἀντιπρόσωπος δὲ δεδακρυσμένος
 ὁ ἐπίσκοπος προσδραμὼν, ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους
 πίπτει· σὺν ὀλολυγῇ^s καὶ τὸ πᾶν τῆς ἐκκλησίας πλη-
 θος δακρύων ἐμπιπλάται. Τὸ μετὰ τοῦτο δὲ, πρῶτος
 ὁ ἐπίσκοπος ἐξανίσταται, καὶ τοὺς κειμένους ἀνίστησι¹⁰
 καὶ ἡ προσῆκεν ὑπὲρ ἡμαρτηκόντων μεταμελουμένων
⁷ εὐξάμενος, ἀποπέμπει. Καθ' αὐτὸν δὲ ἐκοντὶ τα-

^q ἐπιτιμηθεὶς J. Christ. Scal.

^r Scribendum est proculdubio
 εἰσπραξομένους. VALESIIUS.

^s Magis placet scriptura cod.
 Fuk. συνομολογεῖ etc. Deesse

tamen videtur particula conjunc-
 tiva. VALESIIUS. Huic tamen
 scripturæ non favet Nicephorus
 neque Epiphanius in Cassiodori
 H. T.

absolvebat confitentes, a se ipsis poenas criminum exacturos. Ve-
 rum Novatianis quidem qui nullam rationem habent poenitentiae,
 nihil hac re opus fuit. Apud reliquas autem sectas, hic mos
 etiamnum perseverat. Et in Occidentalibus ecclesiis, ac praecipue
 in ecclesia Romana studiose observatur. Illic enim in propatulo
 est poenitentium locus: in quo illi stant maesti, ac veluti lugentes.
 Peractisque jam missarum solemnibus, exclusi a communione sa-
 crorum quae initiatis praebere mos est, cum gemitu ac lamentis
 pronos se in terram abjiciunt. Tum episcopus cum lacrymis ex
 adverso occurrens, pariter ipse humi provolvitur: et universa ec-
 clesiae multitudo simul confitens, lacrymis perfunditur. Posthac
 vero primus exsurgit episcopus, ac prostratos erigit: factaque ut
 decet precatione pro peccatoribus poenitentiam agentibus, eos di-
 mittit. Privatin autem unusquisque sua sponte se macerans, aut
 jejuniis, aut illuvie, aut ciborum abstinentia, vel aliis quibus jussus

λαιπωρούμενος ἕκαστος, ἢ νηστείαις, ἢ ἀλουσίαις, ἢ ἐδεσμάτων ἀποχῇ, ἢ ἐτέροις οἷς προστέτακται, περιμένει τὸν χρόνον, εἰς ὅσον αὐτῷ τέταχεν ὁ ἐπίσκοπος· 15 τῇ δὲ προθεσμίᾳ, ὥσπερ τι ὄφλημα διαλύσας τὴν τιμωρίαν, τῆς ἀμαρτίας ἀνίεται[†], καὶ μετὰ τοῦ λαοῦ ἐκκλησιάζει. Τάδε μὲν ἀρχῆθεν οἱ Ῥωμαίων ἱερεῖς 8 ἄχρι καὶ εἰς ἡμᾶς φυλάττουσιν. Ἐν δὲ τῇ Κωνσταν- 20 τινουπόλει ἐκκλησίᾳ, ὁ ἐπὶ τῶν μετανοούντων τεταγμένος πρεσβύτερος ἐπολιτεύετο· εἰσότε δὴ γυνή τις τῶν εὐπατριδῶν, ἐπὶ ἀμαρτίαις αἷς προσήγγειλε προσταχθεῖσα παρὰ τούτου τοῦ πρεσβυτέρου νηστεύειν καὶ τὸν Θεὸν ἱκετεύειν, τούτου χάριν ἐν τῇ 25 ἐκκλησίᾳ διατρίβουσα, ἐκπεπορνεύσθαι παρ' ἀνδρὸς 9 διακόνου κατεμήνυσεν. Ἐφ' ᾧ τὸ πλῆθος μαθὼν ἐχαλέπαιεν ὡς τῆς ἐκκλησίας ὑβρισμένης. Μεγίστη δὲ διαβολὴ τοὺς ἱερωμένους εἶχεν. Ἀπορῶν δὲ ὅτι χρήσαιτο τῷ συμβεβηκότι Νεκτάριος, ἀφείλετο τῆς 30 διακονίας τὸν ἡταιρηκότα. Συμβουλευσάντων δὲ τινων συγχωρεῖν ἕκαστον, ὡς ἂν ἑαυτῷ συνειδείη καὶ

[†] In cod. Fuk. post vocem τι- terpunctionem confirmat Nice-
μωρίαν, apposita est virgula. In- phorus. VALESIUS.

est modis, tempus quantumcunque ipsi ab episcopo constitutum est, exspectat. Ubi vero præstitutus dies advenit, tanquam debito quodam persoluto, a pœna commissi sceleris liberatur, et reliquo ecclesiæ populo sociatur. Hæc episcopi urbis Romæ, jam inde ab ultima vetustate ad nostram usque ætatem custodiunt. In Constantinopolitana autem ecclesia, certus presbyter constitutus erat qui pœnitentibus præesset. Donec matrona quædam nobilis, ob peccata quæ confessa fuerat, jussa ab hoc presbytero jejunare, ac Deum suppliciter orare; dum hujus rei causa in ecclesia moraretur, a diacono se stupratam esse prodidit. Quo cognito, plebs omnis vehementer succensuit, eo quod contumelia illata esset ecclesiæ: nec mediocri probro expositi erant sacri ordinis viri. Nectarius vero, cum diu multumque dubitasset quidnam in hoc negotio agendum esset, eum qui stuprum admiserat, diaconatu exuit. Cumque nonnulli consilium ei dedissent, ut unicuique,

θαρρεῖν δύναίτο, κοινωνεῖν τῶν μυστηρίων, ἔπαυσε
 10 τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον. Καὶ ἐξ ἐκείνου
 τοῦτο κρατοῦν διέμεινεν· ἥδη τῆς ἀρχαιότητος, οἶμαι, 301
 καὶ τῆς κατ' αὐτὴν σεμνότητος καὶ ἀκριβείας, εἰς ἀδι-
 άφορον καὶ ἡμελημένον ἦθος κατὰ μικρὸν διολισθαί-
 νειν ἀρξαμένης· ἐπεὶ πρότερον, ὥς ἡγοῦμαι, μείω
 τὰ ἀμαρτήματα ἦν, ὑπὸ τε αἰδοῦς τῶν ἐξαγγελλόν- 5
 των τὰς σφῶν αὐτῶν πλημμελείας, καὶ ὑπὸ ἀκρι-
 11 βείας τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων κριτῶν. Ἐκ ταύτης
 δὲ τῆς αἰτίας συμβάλλω, καὶ Θεοδόσιον τὸν βασιλέα
 προνοούμενον τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εὐκλείας τε καὶ 10
 σεμνότητος, νομοθετῆσαι τὰς γυναῖκας, εἰ μὴ παῖδας
 ἔχοιεν καὶ ὑπὲρ ἐξήκοντα ἔτη γένοιτο, διακονίαν
 Θεοῦ μὴ ἐπιτρέπεσθαι, κατὰ τὸ ἀποστόλου Παύλου
 ῥητὸν πρόσταγμα· τὰς δὲ χειρομένας τὰς κεφαλὰς
 ἀπελαύνεσθαι τῶν ἐκκλησιῶν· τοὺς δὲ ταύτας προσ- 15
 ιεμένους ἐπισκόπους ἀφαιρεῖσθαι τῆς ἐπισκοπῆς.

prout sibi conscius esset, ac fiduciam sui haberet, ad sacrorum
 mysteriorum communionem accedendi liberam faceret potestatem,
 presbyterum qui agendæ pœnitentiæ præpositus erat, abolevit.
 Atque ex eo tempore id firmum ac stabile permansit; vetustate,
 eique adjuncta gravitate ac severitate, jam tum, ut opinor, in
 laxam ac dissolutam vivendi rationem paulatim delapsa. Nam
 antea, ut equidem existimo, minora erant peccata, tum ob vere-
 cundiam eorum qui sua ipsi delicta enuntiabant, tum ob severita-
 tem judicum qui ad id erant constituti. Atque hac de causa ar-
 bitror Theodosium imperatorem, cum ecclesiarum honestati et
 existimationi prospiceret, lege lata cavisse, ne mulieres ad sacrum
 ministerium admitterentur, nisi liberos haberent, et sexagesimum
 ætatis annum implessent, juxta expressum mandatum apostoli
 Pauli: utque feminæ quæ comam totondissent, arcerentur ab ec-
 clesia: episcopi vero qui eas admittere ausi essent, sacerdotio
 privarentur.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Ὡς ὑπερόριον Θεοδόσιος ὁ μέγας τὸν Εὐνόμιον ἐποίησε· καὶ περὶ Θεοφρο-
νίου τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, καὶ περὶ Εὐτυχίου, καὶ Δωροθέου, καὶ τῶν 20
αἰρέσεων αὐτῶν· καὶ περὶ τῶν λεγομένων Ψαθυριανῶν· καὶ ὡς ἡ τῶν
Ἀρειανῶν αἵρεσις εἰς διαφόρους μοίρας διεχωρίσθη, καὶ ὡς οἱ ἐν Κων-
σταντινουπόλει μᾶλλον ἠνώθησαν.

1 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ ἂν ἐκάστῳ δοκῇ, ταυτὶ σκο- 25
πείτω. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπερορίαν φυγὴν Εὐνομίου^u
τότε κατεδίκασεν. Ἐτι γὰρ ἐν Κωνσταντινουπόλει
ἐν προαστείois διατρίβων, ἡ ἐν οἰκίαις, καθ' ἑαυτὸν
ἐκκλησίαζε, καὶ τοὺς λόγους, οὓς συνεγράψατο, ἐπε- 30
δείκνυτο· καὶ πολλοὺς ἐπειθεν ὁμοίως φρονεῖν· ὡς ἐν
ὀλίγῳ πολυάνθρωπον γενέσθαι λαὸν τῆς ἐπωνύμου
αὐτῷ αἰρέσεως. Ἀλλ' ὁ μὲν οὐ πολλῷ ὕστερον τῆς
φυγῆς τελευτήσας, ἔτυχε τῆς ἐν τῇ πατρίδι ταφῆς.
Κώμη δὲ αὕτη Καππαδοκῶν, Δακόρα ἦν δ' ὀνομαζο- 35
2 μένη, νομοῦ τῆς πρὸς τῷ Ἀργαίῳ Καισαρείας. Θεο-
φρόνιος δὲ, ὃς ὑπ' αὐτῷ διδασκάλῳ τοὺς ὁμοίους

^u In cod. Fuk. Εὐνομίῳ, male, ut opinor. VALESIIUS.

CAPUT XVII.

*Quomodo Theodosius Eunomium in exsilium misit: et de Theo-
phronio Eunomii successore. Item de Eutychio et Dorotheo,
deque eorum opinionibus: et de iis qui Psathuriani dicuntur. Et
quomodo Arianorum hæresis in diversas factiones divisa est; et
ii qui Constantinopoli erant Ariani, magis inter se uniti sunt.*

Verum de his unusquisque pro arbitrio suo judicet. Porro im-
perator Eunomium eo tempore in exsilium misit. Adhuc enim
ille Constantinopoli degens, in suburbanis, aut in privatis domi-
bus, conventus ecclesiasticos seorsum agebat, et libros a se con-
scriptos recitabat, multosque in sententiam suam pertrahebat:
adeo ut brevi temporis spatio ingens esset numerus eorum, qui
hæresim nominis illius sequebantur. Verum ille paulo postquam
in exsilium missus fuisset, fato functus, sepulturam in patria sua
sortitus est. Vicus hic erat Cappadocum, nomine Dacora, situs
in territorio Cæsareæ, ad Argæum montem. Theophronius vero,
et ipse Cappadox, qui ab Eunomio in eadem doctrina fuerat in-

ἐπαιδεύθη λόγους, Καππαδόκης δὲ καὶ οὗτος, συνίστατο τοῖς αὐτοῦ δόγμασι. Μετρίως δὲ διὰ τῶν Ἀριστοτέλους μαθημάτων ἐλθὼν, ἐπιτηδεῖαν πρὸς εἰ-
 40
 3 ἔλιπεν, ἣν περὶ γυμνασίας νοῦ ἐπέγραψεν. Εἰς ἀτό-
 πους δὲ διαλέξεις ἐμπεσὼν, ὥς ἐπυθόμην, οὐκ ἠξίωσεν
 ἐπὶ τῶν αὐτῶν μένειν τῷ διδασκάλῳ λόγων. Πολυ-
 πραγμονῶν δὲ, καὶ ἐκ τῶν κειμένων ταῖς ἱεραῖς γρα- 5
 φαῖς ὀνομάτων κατεσκευάζεν, ὥς τὸ θεῖον προγίνωσκον
 τὸ μὴ ὄν, γίνωσκον δὲ τὸ ὄν, καὶ τοῦ γεγονότος με-
 μνημένον, οὐκ αἰὶ ὡσαύτως ἔχει, πρὸς τε τὸ μέλλον,
 καὶ παρὸν, καὶ παρωχικὸς μεταβάλλον τὴν γνῶσιν.
 Ἐκ τοιούτων δὲ δογμάτων οὐδὲ τοῖς Εὐνομίου φορη- 10
 τὸς εἶναι δόξας, ἐκβληθεὶς τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας τοὺς
 4 ἀπ' αὐτοῦ καλουμένους Θεοφρονιανοὺς ἐποίησεν. Οὐκ
 εἰς μακρὰν δὲ καὶ Εὐτύχιος^x τις ἐν Κωνσταντινου-
 πόλει τὰ Εὐνομίου φρονῶν, ἐπώνυμον αὐτῷ κατέλιπεν 15
 αἵρεσιν. Ζητουμένου γὰρ εἰ τὴν ἐσχάτην ὥραν γινώ-
 σκει ὁ Υἱός, καὶ εἰς ἀναίρεσιν τούτου, τῶν εἰρημένων

^x Εὐψύχιος Niceph.

stitutus, opinioniones ejus postea defendit. Qui cum in Aristotelis philosophia mediocriter exercitatus esset, introductionem ad percipienda illorum argumenta accommodatam conscripsit, cui titulum fecit de exercitatione mentis. Cæterum in absurdas disputationes delapsus, in iisdem cum præceptore suo opinionibus permanere haudquaquam dignatus est. Nam curiosius disserens; ex verbis quæ leguntur in sacris voluminibus, probare conatus est, Deum qui futura prænosceret, præsentia vero sciret, et præterita meminisset, non eodem semper modo se habere; sed pro ratione futuri, præsentis, ac præteriti, mutare cognitionem. Ob hujusmodi autem opinioniones cum ne ipsis quidem Eunomianis ferendus videretur, ex eorum ecclesia ejectus, hæresim nominis sui condidit. Nec multo post Eutychius quidam ex Eunomianorum secta, degens Constantinopoli, hæresim alteram suo nomine appellatam reliquit. Nam cum quæreretur, utrum Filius cognitam haberet horam novissimam, et verba illa evangelii, quibus solus Pater eam

ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὅτι μόνος ὁ Πατὴρ οἶδεν, ἀντικείμε-
 σθαι δοκούντων, ἰσχυρίζετο μὴδὲ ταύτης τῆς γνώσεως
 ἄμοιρον εἶναι τὸν Υἱὸν, ὡς ἀνευδεῶς^γ λαβόντα πάντα²⁰
⁵ παρὰ τοῦ Πατρός. Μὴ προσιεμένων δὲ τὸν λόγον
 τῶν τότε προεστώτων τῆς αἰρέσεως^z, ἑαυτὸν χωρίσας
 τῆς κοινωνίας, ἀφίκετο πρὸς Εὐνόμιον ἐν τῇ ὑπερορίᾳ
 ὄντα. Καταλαβόντος δὲ ἤδη διακόνου καὶ ἐτέρων, οἱ
 ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεστάλησαν, διαβα-²⁵
 λείν^a τε αὐτὸν, καὶ εἰ δεήσοι διαλεξόμενοι^b, μαθὼν
 Εὐνόμιος ἐφ' ᾧ παρεγένοντο, τοὺς Εὐτυχίου λόγους
⁶ ἐπήνεσε. Καὶ συνηύξατο αὐτῷ, καίπερ οὐ θεμιτὸν ἐν^c
 αὐτοῖς συνεύχεσθαι τοῖς ἀλλαχόθι δίχα γραμμάτων
 ἀφικνουμένοις, ἃ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμοδόξους δηλοῖ³⁰
 διὰ σημείων ἐγγραφομένων ταῖς ἐπιστολαῖς, ἀγνώ-
⁷ στων τοῖς ἄλλοις. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ ταύτης τῆς
 ζητήσεως Εὐνομίου τελευτήσαντος, οὐ προσίετο τὸν
 Εὐτύχιον ὁ προεστὼς τῆς ἐν Κωνσταντινουπολεὶ αἰ-³⁵

^γ ἂν ἐνδεῶς C.

^z τῆς αἰρέσεως om. B. Steph.
 insener. Christ. Curt. Scal. Vales.

^a διαλαβεῖν, suprascr. βαλ, B.

^b In cod. Fuk. διαξυζόμενοι.

Vulgata tamen lectio sanior vi-
 detur, quam confirmat etiam Ni-
 cephorus. VALESIIUS.

^c Mallem scribere θεμιτὸν ὄν
 αὐτοῖς. VALESIIUS.

horam nosse dicitur, id negare viderentur de Filio; ille asseruit, Filium ne hujus quidem scientiæ expertem esse, quippe qui cuncta sine exceptione a Patre accepisset. Sed cum sectæ Eunomiano-
 rum antistites eam sententiam non probarent, seipsum a reliquo-
 rum communione sejungens, ad Eunomium qui tum in exilio
 degebat, perrexit. Cum autem diaconus et alii quidam eum præ-
 venissent, ex urbe Constantinopolitana missi ut ipsum accusarent,
 aut si opus foret, cum eo disputarent; Eunomius certior factus
 cujus rei causa venissent, Eutychii sententiam comprobavit. Quin
 etiam una cum illo oravit, quamvis nefas sit apud ipsos orare cum
 iis qui aliunde adveniunt absque literis, quæ illos suæ communio-
 nis esse testantur per notas quasdam literis inscriptas, quæ reliquis
 ignotæ sunt. Porro cum Eunomius non diu post hanc controver-
 siam e vivis abiisset, is qui Eunomianis præsidebat Constantino-
 poli, Eutychium admittere recusavit, præ invidia illi infensus, quod

ρέσεως, ὑπὸ ζήλοτυπίας ἀπεχθανόμενος, ὅτι μηδὲ
κληρικοῦ ὄντος ἐναντίος εἶναι σπουδάζων τοῖς αὐτοῦ
λόγοις, οὐχ οἷός τε ἦν διαλύειν τὸ πρόβλημα. Ἐν-
τεῦθέν τε μετὰ τῶν ὁμοίως αὐτῷ φρονούντων, εἰς
8 ἰδίαν αἵρεσιν ἐχωρίσθη Εὐτύχιος. Τῆς μέντοι περὶ 40
τὴν θείαν βάπτισιν διαφορᾶς αὐτόν τε καὶ Θεοφρό-
νιον ὁ πολὺς λόγος ἐπαιτιάται. Τάδε ἐξ ὧν ἐπυθό-
μην ἔγραψα, πρὸς σύντομον εἶδῃσιν τῶν αἰτιῶν, ἀφ' 303
ὧν Εὐνομιανοὶ διηρέθησαν. Ἐπεξελθεῖν δὲ πάντας
τοὺς διὰ τοῦτο κινηθέντας λόγους, μακρὸν ἂν εἴη·
καὶ μοι δὲ οὐ ράδιον, ἐπεὶ μηδὲ ἐμπείρως ἔχω τῶν τοι-
9 ούτων διαλέξεων. Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ 5
τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρειανοῖς ἀνεφύη ζήτη-
σις, εἰ πρὶν εἶναι τὸν Υἱὸν, ὥς ἐξ οὐκ ὄντων παρ'
αὐτοῖς ὁμολογούμενον, δύναιτο καλεῖσθαι Πατὴρ ὁ
Θεός. Καὶ Δωρόθεος μὲν, ὃς ἀντὶ Μαρίνου μετα-
κληθεὶς ἐκ τῆς Ἀντιοχείας προΐστατο ταύτης τῆς 10
αἰρέσεως, ὥς πρὸς τι τοῦ ὀνόματος ὄντος, πρὶν τὸν
Υἱὸν ὑποστήναι μὴ καλεῖσθαι Πατέρα τὸν Θεὸν ἀπε-
10 φήνατο. Μαρίνος δὲ τοῦναντίον ἰσχυρίζετο, καὶ μὴ

cum assertionem illius qui ne clericus quidem erat, acriter im-
pugnare vellet, quæstionem solvere minime potuisset. Ex eo
tempore Euty chius cum iis qui sententiam ipsius sequebantur, se-
cedens, peculiarem sectam conflavit. Hunc porro et Theophro-
nium, plerique affirmant auctores fuisse ejus discrepantiæ, quæ est
apud Eunomianos in tradendo sacro baptismo. Atque hæc prout
comperi, breviter conscripsi, ut causæ, propter quas Eunomiani
inter se divisi sunt, summatim cognoscerentur. Omnes autem
controversias quæ de hac re motæ sunt, singillatim explicare pro-
lixum esset: ac mihi quidem difficile, quippe qui hujusmodi dis-
putationum haudquaquam peritus sim. Per idem fere tempus,
inter Arianos quoque Constantinopoli degentes quæstio exorta
est, utrum antequam Filius esset, siquidem illum ex nihilo ortum
esse affirmant, potuerit Deus appellari Pater. Ac Dorotheus qui-
dem, qui Antiochia accitus in locum Marini, Arianis præsidebat,
cum nomen istud relativum sit, antequam Filius subsisteret, Deum
non potuisse vocari Patrem pronuntiavit. Marinus vero contra-

ὑφ' ἐστῶτος τοῦ Υἱοῦ Πατέρα αἰεὶ εἶναι τὸν Πατέρα
 ἐδόξαζεν· ἢ οὕτως ἔχων γνώμης, ἢ καθὸ Δωροθέω¹⁵
 διάφορος ἦν, προκριθέντι^d προεστάναι τῆς αὐτῶν ἐκ-
 κλησίας. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς αἰτίας εἰς ἑκάτερον
¹¹ διεκρίθη τὸ πλήθος. Δωροθέου δὲ σὺν τοῖς αὐτῷ
 πειθομένοις ἐφ' ὧν κατεῖχεν εὐκτηρίων οἴκων μείναν-
 τος, ἐτέρους οἰκοδομήσαντες οἱ ἀμφὶ Μαρίνον ἰδίᾳ²⁰
 ἐκκλησίαζον. Ἐπωνομάζοντο δὲ Ψαθυριανοὶ ἦτοι τῶν
 Γότθων· τὸ μὲν ὅτι Θεόκτιστός τις Ψαθυροπώλης,
 Ποπάνου δὲ τοῦτο τὸ εἶδος, προθύμως ταύτῃ τῇ δόξῃ
 συνίστατο· Γότθων δὲ, καθότι καὶ Σελίνας^e ὁ τού-
¹² των ἐπίσκοπος^f ὁμοίως ἐδόξαζεν. Ἐπακολουθήσαν-²⁵
 τες δὲ τούτῳ σχεδὸν^g πάντες βάρβαροι σὺν αὐτοῖς
 ἐκκλησίαζον. Πειθήνιοι γὰρ ἐς τὰ μάλιστα τῷ Σε-
 λίνῳ ἐτύγγανον, ὑπογραφεῖ τε γενομένῳ καὶ διαδόχῳ
 Οὐλφίλᾳ τοῦ παρ' αὐτοῖς ἐπισκοπήσαντος, καὶ ἐπὶ³⁰
 ἐκκλησίας ἱκανῶ διδάσκειν, οὐ μόνον κατὰ τὴν πά-

^d προκριθέντος, -tos rescripto a
 manu recenti, B. Steph. προκρι-
 θέντι Christ. Scal. προσκριθέντι J.
 [ut apud Reading.]

^e Σεληνᾶς Socrat. v. 23, 8.

^f Ita Vales. ἐπίσκοπος τούτων
 B. Steph. Genев.

^g Ita Vales. σχεδὸν τούτῳ B.
 Steph. Genев.

rium asseruit, et Patrem semper esse Patrem, etiam Filio non
 subsistente, censuit: seu quod revera ita sentiret, seu quia infen-
 sus erat Dorotheo, qui in gubernanda Arianorum ecclesia ipsi
 praelatus esset. Hanc ob causam plebs Arianorum in duas partes
 divisa est. Cumque Dorotheus una cum sectatoribus suis, in ec-
 clesiis quas occupaverat permaneret, hi qui cum Marino erant,
 constructis aliis ecclesiis, separatim conventus egerunt. Voca-
 bantur autem isti Psathyriani, vel Gothorum. Psathyriani quidem,
 propterea quod Theoctistus quidam Psathyropola, est hoc Popani
 genus, pro hac opinione acriter decertaret. Gothorum vero, eo
 quod Selina Gothorum episcopus, idem cum ipsis sentiret. Omnes
 enim propemodum barbari hunc sequentes, cum istis collectas ce-
 lebrabant. Selinae quippe parebant libentissime, utpote qui ama-
 nuensis et successor fuisset Ulphilae ipsorum quondam episcopi, et
 idoneus esset ad docendum populum in ecclesia, non solum patria

τριον αὐτῶν φωνήν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν Ἑλλήνων.
¹³ Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον διαφορᾶς περὶ προεδρίας γενο-
 μένης Μαρίνῳ πρὸς Ἀγάπιον, ὃν ἐπίσκοπον τῶν ἐν
 Ἐφέσῳ ὁμοδόξων ἐχειροτόνησε, διακριθέντες ἀλλή- ³⁵
 λων μονονουχὶ πρὸς σφᾶς ἐπολέμουν, ἐπαμνύντων
 Ἀγαπίῳ τῶν Γότθων Ἐκ ταύτης δὲ τῆς αἰτίας
 λέγεται πολλοὺς τῶν ἐνθάδε κληρικῶν, μεμφομένους
 τὴν τῶν ἡγουμένων^h φιλοτιμίαν, τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ
¹⁴ κοινωνῆσαι. Ὡδε μὲν Ἀρειανοὶ τὴν ἀρχὴν ἐχωρί- ⁴⁰
 σθησαν, καὶ εἰσέτι νῦν ἐν αἷς εἰσὶ πόλεσιν ἰδίᾳ ἐκ-
 κλησιάζουσι τοὺς δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ
 τριάκοντα καὶ πέντε ἔτεσι διενεχθέντας πρὸς σφᾶς,
 εἰςⁱ ὁμόνοϊαν ὕστερον συνῆψεν ὁμόδοξος ὢν αὐτοῖς
 Πλινθᾶς, ἀνὴρ ὑπατικὸς, ἵππου τε καὶ πεζῆς στρατιᾶς ⁴⁵
 ἡγεμὼν, δυνατώτατος τότε ἐν τοῖς βασιλείοις γεγονώς.
 Καὶ εἰς ταυτὸν συνελθόντες, ἐψηφίσαντο μή ποτε
 ταύτην τὴν ζήτησιν εἰς διάλεξιν ἄγειν. Καὶ τὰ μὲν
 ὕστερον ὧδε ἀπέβη.

^h τὴν τῶν κληρικῶν C.

ⁱ ἐς B.

ipsorum lingua, verum etiam Græca. Cæterum haud multo post orta de primatu controversia inter Marinum et Agapium, quem Marinus sectæ suæ apud Ephesum episcopum ordinaverat; a se invicem segregati, bellum quodammodo inter se gesserunt, Gothis Agapio auxilium ferentibus. Qua de causa multos qui illic erant clericos, præsulum suorum ambitionem damnantes, ad ecclesiæ catholicæ communionem transiisse ferunt. Hunc in modum Ariani inter se primum divisi sunt, et ad hunc usque diem in iis quas incolunt civitatibus separatim colliguntur. Eos vero qui sunt Constantinopoli, cum quinque ac triginta annorum spatio inter se dissensissent, in concordiam postea reduxit Plintha, ex consule magister utriusque militiæ; qui tum temporis in palatio plurimum poterat. Atque illi mox in unum congregati, decreverunt comuni suffragio, ne quis unquam de hac quæstione disputaret. Et hæc quidem postea hunc exitum habuerunt.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

304

"Οτι καὶ Ναυατιανοὶ ἐτέραν αἵρεσιν τῶν Σαββατιανῶν συνεστήσαντο· καὶ περὶ τῆς ἐν Σαγγάρῳ συνόδου· καὶ περὶ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα διεξοδικώτερον διήγησις.

5

1 Ἐπὶ δὲ τῆς παρούσης ἡγεμονίας καὶ Ναυατιανοὶ πρὸς σφᾶς διενεχθέντες περὶ τῆς Πασχαλίας ἐορτῆς, ἐτέραν αἵρεσιν τῶν καλουμένων Σαββατιανῶν συνεστήσαντο. Σαββάτιος γὰρ πρεσβύτερος ὑπὸ Μαρ- 10
κιανοῦ χειροτονηθεὶς, ἅμα Θεοκτίστῳ καὶ Μακαρίῳ τοῖς συμπρεσβυτέροις ἐπόμενος τοῖς ἐν Παζουκώμῃ^k συνεληλυθόσιν ἐπὶ τῆς Οὐάλεντος βασιλείας, ἡξίου^l ἅμα τοῖς Ἰουδαίοις τὴν τοῦ Πάσχα ἐορτὴν ἐπιτελεῖν.
2 Ἀποστὰς δὲ τῆς ἐκκλησίας, τὰ μὲν πρῶτα, πῇ μὲν 15
ἀσκήσεως ἕνεκα, ἄριστα γὰρ ἐβίου, πῇ δέ τινας ὑπονοεῖν ἀναξίους κοινωνίας μυστηρίων, ἐσκήπτετο. Ὡς δὲ ἐγεγόνει δῆλος νεωτερίζων, ἐμέμφετο μὲν Μαρκιανὸς τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν· ἄμεινόν τε ἦν ἐπὶ ἀκάνθας ἐπιτεθῆναι^m τὰς χεῖρας ἢ ἐπ' αὐτὸν, πολ- 20

^k Παζουκώμει B. Curt. Παζου-
μωμει Steph. mendose. Πάζω
κώμη Christ. at infra Παζουκώμῃ.
Πάζου κώμη Scal.

^l Scribendum est ἡξίου, ut ap-

paret. VALESIIUS.

^m ἐπιτεθῆναι B. ἀκάνθαις ἐπι-
τεθεικέναι C. ἐπ' ἀκάνθαις τεθεικέ-
ναι Socrat. v. 21, 10.

CAPUT XVIII.

*Quomodo Novatiani aliam hæresim, Sabbatianorum scilicet, confla-
runt. Item de synodo apud Sangarum, et de festo die Paschæ
longa digressio.*

Ejusdem imperatoris temporibus, Novatiani quoque de Paschali festo inter se dissidentes, alteram sectam, eorum qui Sabbatiani dicuntur, condiderunt. Nam Sabbatius qui a Marciano presbyter ordinatus fuerat, una cum Theoctisto et Macario compresbyteris, sequens decretum eorum qui Valentis principatu in Pazucome convenerant, festum Paschæ diem cum Judæis celebrandum esse contendebat. Cumque ab ecclesia recessisset, initio quidem abstinentiæ et arctioris disciplinæ causa, vivebat enim sanctissime, et propterea quod suspicaretur quosdam communionem indignos esse, se abscessisse simulabat. Ubi vero deprehensum est eum res novas agitare, Marcianus quidem de ordinatione illius querebatur. Ac sæpenumero, ut aiunt, exclamare solitus erat, satius

3 *λάκεις, φησὶνⁿ, ἀνεβόα. Διατεμνομένην δὲ αὐτῷ τὴν ἐκκλησίαν εἰς ἕτερον πλῆθος ὀρών, συνεκάλεσεν ὁμοδόξους ἐπισκόπους εἰς Σάγγαρον^o. χωρίον δὲ τοῦτο Βιθυνίας, οὐκ ἀπὸ πολλοῦ Ἐλενουπόλεως ἐπὶ τῆς θαλάσσης κείμενον· ἔνθα δὴ συνελθόντες, μετεκα- 25*
 4 *λέσαντο Σαββάτιον. Ἐπεὶ δὲ τῆς λύπης τὴν αἰτίαν ἀπαιτηθεὶς λέγειν, ἐπητιᾶτο τῆς ἐορτῆς τὸ διάφορον, ὑπονοήσαντες ἔρωτι προεδρίας τάδε αὐτὸν σκήπτεσθαι, ὅρκον ἀπήτησαν ὡς ἐπισκοπὴν οὐκ ἂν ἔλοιτό ποτε. Τοῦ δὲ τάδε ἐνωμότως ὁμολογήσαντος, λογι- 30*
σάμενοι μὴ ἀξιόχρεων εἶναι ταύτην τὴν αἰτίαν εἰς χωρισμὸν κοινωνίας, ἅπαντας μὲν ὁμονοεῖν καὶ ἅμα ἐκκλησιάξειν ἐψηφίσαντο· ἕκαστον δὲ ἥ ἂν αὐτῷ δοκῇ, ταύτην τὴν ἐορτὴν ἐπιτελεῖν. Καὶ κανόνα περὶ τούτου ἔθεντο, ὃν ἀδιάφορον ἐπωνόμασαν. Καὶ τὰ 35
 5 *μὲν ὧδε ἔδοξε τοῖς ἐν Σαγγάρῳ συνελθοῦσιν. Ἐξ ἐκείνου δὲ Σαββάτιος τοῖς Ἰουδαίοις ἐπόμενος, εἰ μὴ κατὰ ταυτὸν συνηνέχθη πάντας ἄγειν τὴν ἐορτὴν,*

ⁿ Legendum est *φασίν*.

^o ἐν Ἀγγάρῳ Socrat., ubi vide quæ adnotavimus.

fuisse ut super spinas, quam ut super caput illius, manus imponeret. Cum autem ecclesiæ suæ populum in duas partes divisum videret, sectæ suæ episcopos Sangarum convocavit. Est hic locus in Bithynia, ad mare situs haud procul Helenopoli. Illic igitur congregati, Sabbatium accersunt. Qui jussus causam doloris sui dicere, cum discrepantiam festi allegaret, suspicati episcopi eum episcopatus cupiditate ductum ista prætexere, jusjurandum ab illo exegerunt, quod episcopatum nunquam suscepturus esset. Id cum ille interposita sacramenti fide promississet, illi causam hanc non satis idoneam esse arbitrati ob quam communio divelleretur, decreverunt ut omnes quidem inter se consentirent, et collectas una celebrarent: unusquisque vero pro suo arbitratu festum diem perageret. Eaque de re canonem scripserunt, quem adiaphoron appellarunt. Et hæc quidem decreta sunt ab illis qui tum Sangari convenerant. Exinde vero Sabbatius Judæos secutus, nisi forte contigisset ut omnes eodem tempore simul Pascha celebrarent, ipse præveniens, ut moris est, jejunabat, et privatim solemnia

φθάνων ὥς ἔθος ἐνήστευε· καὶ καθ' ἑαυτὸν διὰ τῶν
 νενομισμένων ἐπετέλει τὸ Πάσχα. Τῷ δὲ σαββάτῳ 40
 ἀφ' ἐσπέρας ἐπὶ τὸν δέοντα καιρὸν ἐν ἀγρυπνίᾳ καὶ
 ταῖς προσηκούσαις εὐχαῖς διαγινόμενος, τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ
 κοινῇ πᾶσιν ἐκκλησιάζε καὶ τῶν μυστηρίων μετείχε.
 6 Καὶ τὰ μὲν πρῶτα τὸ πλῆθος ἐλάνθανεν· ὥς δὲ τῷ 45
 χρόνῳ ἐντεῦθεν ἐπίσημος ἐγένετο, πολλοὺς τοὺς ζη-
 λούντας ἔσχε, καὶ μάλιστα Φρύγας καὶ Γαλάτας, οἷς
 πάτριον ὥδε τὴν ἐορτὴν ταύτην ἐπιτελεῖν. Ὑστερον
 δὲ εἰς τὸ προφανὲς ἀποστὰς, τῶν αὐτῷ πειθομένων
 τὴν ἐπισκοπὴν ἀνεδέξατο, ὥς ἐν καιρῷ λελέγεται. 50
 7 Ἐμοὶ δὲ θαυμάζειν ἔπεισι τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τῶν
 ἐπομένων αὐτῷ, ὅτι τάδε ἐνεωτέρισαν· Ἑβραίων τῶν
 πάλαι, ὡς ἱστορεῖ Εὐσέβιος, ὑπὸ μάρτυσί τε Φίλωνι 305
 καὶ Ἰωσήφῳ καὶ Ἀριστοβούλῳ καὶ ἐτέροις πλεί-
 στοις, μετὰ ἑαρινὴν ἰσημερίαν τὰ διαβατήρια θυόντων,
 ἡλίου τὸ πρῶτον δωδεκατημόριον τμῆμα ὁδεύοντος, ὃ
 κριὸν Ἕλληνες ὀνομάζουσιν· ἐν διαμέτρῳ δὲ τῆς σε- 5
 λήνης τεσσαρεσκαideκαταίας τὴν πορείαν ποιουμένης.
 8 Ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ Ναυατιανοὶ οἷς ἀκριβείας μέλει ἰσχ-

Mosaicæ legis observans, Pascha peragebat. Die vero sabbati, a vespere ad statutum usque tempus, vigiliis et solitis orationibus vacans, sequenti die simul cum reliquis omnibus in ecclesiam conveniebat, et sacra mysteria percipiebat. Et initio quidem, multitudinem latuit: progressu vero temporis, cum ea de causa insignis esset, multos imitatores habuit, ac præsertim Phrygas et Galatas, quibus patrius mos est festum Paschæ ita celebrare. Tandem vero palam deficiens, eorum qui sententiam ipsius sequebantur, episcopatum suscepit, sicut suo loco dicemus. Mihi vero mirari subito hominem istum, tum eos qui illum sectati sunt, cur hanc novitatem induxerint: cum veteres Hebræi, ut refert Eusebius, Philonis, Josephi, Aristobuli, aliorumque complurium adducens testimonium, post vernum æquinoctium Pascha immolaverint, quando sol primum signum zodiaci percurrit, quod Græci Arietem vocant, luna vero quartadecima, ex opposito cursum suum peragit. Sed et ipsi Novatiani, qui sunt alioqui exactissimæ diligen-

ρίζονται, ὡς οὔτε αὐτοῖς, οὔτε τῷ ἀρχηγῷ τῆς αἰρέ-
σεως, τοῦτο πρότερον ἦν ἔθος· ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐν
Παζουκώμῃ^p συνελθούτων ἐνεωτερίσθη· εἰσέτι τε¹⁰
καὶ νῦν ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ ὁμοδόξους αὐτοῖς
σὺν τοῖς ἄλλοις Ῥωμαίοις ἐορτάζειν· οὓς οὔποτε
ἄλλως ἐορτάσαι ὁ^q παρελθὼν χρόνος ἤλεγξε, Πέτρου
καὶ Παύλου τῶν ἀποστόλων τῇ παραδόσει χρωμέ-
9 νους. Προσέτι δὲ καὶ Σαμαρεῖται, οἱ τοῦ Μωσέως¹⁵
νόμου τὰ μάλιστα ζηλωταὶ τυγχάνουσι, πρὶν τὸν νέον
τελεσφορεῖσθαι καρπὸν, οὐκ ἀνέχονται ταύτην ἐπι-
τελεῖν τὴν ἐορτὴν· νέων γὰρ, φασιν, αὐτὴν ἐορτὴν
ὁ νόμος καλεῖ· μή ποτε τούτων^r φανέντων, ἐορτάζειν
οὐ θέμις· ὡς ἐξ ἀνάγκης^s φθάνειν^t τὴν ἐν τῷ ἡρι²⁰
10 ἰσημερίαν. Τοὺς μὲν Ἰουδαίους περὶ τοῦτο μιμου-
μένους, θαυμαστὸν^u ὅτι μὴ τὴν παρ' αὐτοῖς ἀρχαιό-
τητα μᾶλλον ἐπήνεσαν. Ὡς ἔοικε δὲ, πλὴν τούτων

^p Παζουκώμει B.

^q Ita B. Steph. Genev. ὁ om.
Vales.

^r Scribendum puto μήπω δὲ
τούτων. Id est, nondum novis
frugibus visis. At μήποτε eun-
dem sensum non habet, sed sig-
nificat nunquam. VALESIIUS.

^s ἐξ ἀναστάσης C.

^t Forte legendum μὴ φθάνειν,
quæ lectio convenit cum Socrate,
qui ait, v. 22, Σαμαρεῖς αἰεὶ μετ'
ἰσημερίαν τὴν ἐορτὴν ταύτην ἐπιτε-
λοῦσιν. W. Lowth. READING.

^u θαυμαστέον C.

tiae, affirmant nec sibi ipsis, nec auctori sectæ suæ, hunc morem
ab initio fuisse: verum ab iis qui in Pazucome convenerunt, id
primitus innovatum: et in hunc usque diem, consortes ipsorum
qui sunt in urbe Roma, simul cum reliquis Romanis id festum
celebrare. Qui quidem nunquam aliter celebrasse superiori tem-
pore deprehensi sunt, cum apostolorum Petri ac Pauli traditioni-
bus uterentur. Præterea Samaritani, qui Mosaiçæ legis observa-
tores sunt studiosissimi, hoc festum nunquam prius celebrare
sustinent, quam novæ fruges ad maturitatem pervenerint. Hæc
enim festivitas novorum in lege dicitur. Quare novis fructibus
nondum visis, nefas est festum peragere. Unde prorsus necesse
est ut æquinocmium vernum præcesserit. Et eos quidem qui hac
in re Judæos imitantur, magnopere admiror, quod non potius ve-
tustum apud illos morem prætulerint. Porro præter istos, et eos

καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας καλουμένων τεσσαρεσκα-
δεκατιτῶν, ὁμοίως Ῥωμαίοις καὶ Αἰγυπτίοις καὶ οἱ ²⁵
ἀπὸ τῶν ἄλλων αἰρέσεων ταύτην τὴν ἑορτὴν ἄγουσιν·
ἀλλ' ^x οἱ μὲν, ἐν αὐτῇ τῇ τεσσαρεσκαδεκαταίᾳ σὺν
τοῖς Ἰουδαίοις ἐορτάζουσιν· ὅθεν ὧδε ὀνομάζονται.

- ¹¹ Οἱ δὲ Ναυατιανοὶ, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν ἐπιτε-
λοῦσιν· Ἰουδαίοις δὲ καὶ οὗτοι ἔπονται, καὶ εἰς ταυτὸ
τοῖς τεσσαρεσκαδεκατίταις καταστρέφουσι· πλὴν εἰ ³⁰
μὴ τύχοι τῇ τεσσαρεσκαδεκάτῃ τῆς σελήνης ἡ πρώτη
τοῦ σαββάτου ἡμέρα συμπεσοῦσα, κατόπιν γίνονται
τῶν Ἰουδαίων, ὅσαις ἂν ἡμέραις συμβαίῃ ^y τὴν ἐρχο-
μένην ^z Κυριακὴν ὑστερίζειν τῆς ^a τεσσαρεσκαδεκα-
¹² ταίας τῆς σελήνης. Μοντανισταὶ δὲ, οὓς Πεπουζίτας ³⁵
καὶ Φρύγας ὀνομάζουσι, ξένην τινὰ μέθοδον εἰσαγα-
γόντες ^b, κατὰ ταύτην τὸ Πάσχα ἄγουσι. Τοῖς μὲν
γὰρ ἐπὶ τούτῳ τὸν τῆς σελήνης δρόμον πολυπραγμο-
νοῦσι καταμέμφονται· φασὶ δὲ χρῆναι μόνοις τοῖς

^x ἀλλ' οἱ μὲν seqq. usque ad
ἐορτάζουσιν om. B. Steph. inse-
ruit Christ. Scal. Curt. Vales
clausulam non habet Nicepho-
rus: non tamen omissa esse no-
tatur a collatore in C. nec in J.

^y συμβαίνει cod. Fuk. Vales.

συμβαίνει J. Niceph.

^z ἐχομένην J. Christ. Curt. Scal.
Niceph. quod convenit cum τῇ
ἐχομένῃ in fine capitis hujus.

^a Ita B. C. Niceph. τῆς ante
τεσσαρεσκαδεκαταίας om. editt.

^b εἰσάγοντες B.

qui in Asia Quartodecimani dicuntur, reliquæ omnes, ut opinor, hæreses, hunc diem festum agunt eodem modo quo Romani atque Ægyptii. Verum Quartodecimani quidem, quartadecima die simul cum Judæis festivitatem celebrant: unde etiam hanc appellationem sortiti sunt. Novatiani vero, resurrectionis diem celebrant. Judæos tamen ipsi quoque sequuntur, et in idem recidunt cum Quartodecimanis. Nisi quod quoties quartadecima luna non incidit in primam sabbati, Judæis posteriores fiunt tot diebus, quot dominicam diem quartadecima luna posteriorem esse contigerit. At Montanistæ, quos Pepuzitas et Phrygas vulgo nominant, peregrinam quandam methodum commenti, juxta illam Pascha celebrant. Eos enim reprehendunt, qui in hac re lunæ cursum curiosius observant: solos vero solis circulos iis qui ista recte dirigere

ἡλιακοῖς ἔπεσθαι κύκλοις τοὺς ὀρθῶς ταῦτα κανονί- 40
ζοντας· καὶ μῆνα μὲν ἕκαστον εἶναι ἡμερῶν τριάκοντα
ὀρίζουσιν· ἄρχεσθαι δὲ τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς ἑαρινῆς
ισημερίας, ἣ ῥηθείη ἂν κατὰ Ῥωμαίους πρὸ ἐννέα^c
καλανδῶν Ἀπριλλίων· ἐπειδὴ, φασίν, οἱ δύο φωστῆ-
ρες τότε^d ἐγένοντο, οἷς οἱ χρόνοι καὶ οἱ ἐνιαυτοὶ δη- 306
13 λούνται. Καὶ τοῦτο δείκνυνται τὸ^e τὴν σελήνην διὰ
ὀκταετηρίδος τῷ ἡλίῳ συνιέναι, καὶ ἀμφοῖν κατὰ ταυ-
τὸν νομηνίαν συμβαίνειν· καθότι ἡ ὀκταετηρὶς τοῦ
σεληνιακοῦ δρόμου πληροῦται ἐννέα καὶ ἐνενήκοντα 5
μησὶν, ἡμέραις δὲ δισχιλίαις ἐννακοσίαις^f εἴκοσι δύο·
ἐν αἷς ὁ ἥλιος τοὺς ὀκτὼ δρόμους ἀνύει, λογιζομένων
ἐκάστῳ ἔτει τριακοσίων ἐξήκοντα πέντε^g ἡμερῶν, καὶ
14 προσέτι τετάρτου ἡμέρας μιᾶς. Ἀπὸ γὰρ τῆς πρὸ
ἐννέα καλανδῶν Ἀπριλλίων, ὡς ἀρχῆς οὔσης κτίσεως 10

^c Epiphanius Scholasticus legisse videtur πρὸ ὀκτῶ [ix. 39], sic, *octavo kalend. Aprilis*. Nicephorus tamen nihil mutat. VALESIIUS. πρὸ ἑνδεκα Anatolius in Euseb. H. E. vii. 32, 14: non tamen inde corrigendus est hic locus: nam computatio Montanistarum in Sozomeno secum constat, uti videbimus infra, in

Annott.

^d τότε οἱ δύο φ. B.

^e Supplendum est διὰ ante τὸ, secundum interpretationem Nicephori et Epiphanii. Christophorus vero maluit expungere τό. [τῷ conj. Petr. Suff.]

^f ἐνακοσίαις B. Steph.

^g Ita Niceph. πέντε om. codd. et editt. Conf. adnott.

volunt, sequendos esse affirmant. Ac singulos quidem menses triginta dierum esse definiunt. Primum autem diem coepisse ab æquinotio verno, qui dies juxta Romanos diceretur ante nonum calendas Aprilis. Eo enim die, ut aiunt, facta sunt duo luminaria, quibus tempora et anni designantur. Idque ex eo ostenditur, quod luna octavo quoque anno concurrit cum sole, et utrisque novi mensis initium simul contingit. Quippe octaeteris lunaris completur, mensibus quidem nonaginta novem; diebus vero bis mille nongentis ac viginti duobus. Quo dierum spatio sol octo annorum curricula absolvit, computatis in singulos annos trecentis sexaginta quinque diebus, ac præterea quadrante unius diei. Nam a die nono calendas Aprilis, tanquam a creationis solis ac primi mensis exordio, computant quartumdecimum diem cujus in sacris

ἡλίου καὶ πρώτου μηνὸς, ἀναλογίζονται τὴν εἰρημένην
ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς τεσσαρεσκαίδεκαταίαν· καὶ ταύ-
την εἶναι λέγουσι τὴν πρὸ ὀκτῶ εἰδῶν^h Ἀπριλλίων·
καθ' ἣν αἰὲς τὸ Πάσχα ἄγουσιν, εἰ συμβαίῃ καὶ τὴν
ἀναστάσιμον αὐτῇ συνδραμεῖν ἡμέραν, ἐπὶ τῇ ἐχο- 15
μένη κυριακῇ ἑορτάζουσιν. Γέγραπται γάρ, φησιν, ἀπὸ
τεσσαρεσκαίδεκάτης μέχρι εἰκοστῆς πρώτης.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

Κατάλογος τοῦ συγγραφέως εἰδήσεως ἁξίος, τῶν παρὰ διαφόροις ἔθνεσι 20
καὶ ἐκκλησίαις ἐθῶν.

1 Αἶδε μὲν περὶ ταύτης τῆς ἑορτῆς αἱ διαφοραί.
Σοφώτατα δέ πως οἶμαι καταλύσαι τὴν συμβᾶσαν
πάλαι περὶ ταύτης φιλονεικίαν, τοὺς ἀμφὶ Βίκτωρα
τὸν τότε τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον καὶ Πολύκαρπον τὸν 25
Σμυρναῖον. Ἐπεὶ γὰρ οἱ πρὸς δύσιν ἱερεῖς οὐκ ᾔοντο
δεῖν Παύλου καὶ Πέτρου τὴν παράδοσιν ἀτιμάζειν·
οἱ δὲ ἐκ τῆς Ἀσίας Ἰωάννη τῷ εὐαγγελιστῇ ἀκολου-
θεῖν ἰσχυρίζοντο· τοῦτο κοινῇ δόξαν^k, ἕκαστοι ὥς

^h Ita B. Niceph. idῶν editt. quo modo εἰ δὲ μή. Vide adnott.

ⁱ Ante ἐπὶ supplendum est ali- ^k οὕτω δοξ. C.

libris fit mentio : et hunc esse dicunt octavum idus Apriles. Quo quidem die Pascha perpetuo celebrant, si in eundem diem incidit resurrectionis dies. Sin minus, sequenti die Dominico festivitatem agunt. Scriptum est enim, ut aiunt, a quartodecimo die ad vicesimum primum.

CAPUT XIX.

De variis apud varias provincias et ecclesias ritibus, narratio hujus auctoris scitu dignissima.

Et hæ quidem fuerunt in hujus festi observatione discrepantiæ. Porro exortam olim hac de re controversiam sapientissime dissolvisse mihi videtur Victor, tunc temporis Romanorum episcopus, et Polycarpus Smyrnæus. Nam quoniam Occidentales episcopi, traditionem Pauli ac Petri abrogandam non esse censebant ; Asiani vero, Joannem evangelistam sequi se velle affirmabant, ex communi consilio placuit, ut singuli festum prout consueverant cele-

εἰώθεσαν ἐορτάζοντες τῆς πρὸς σφᾶς κοινωνίας οὐκ³⁰
ἐχωρίσθησαν. Εὐῆθες γὰρ καὶ μάλα δικαίως ὑπέλα- 307
βον, ἐθῶν ἔνεκεν ἀλλήλων χωρίζεσθαι, περὶ τὰ καίρια
²τῆς θρησκείας συμφωνοῦντες. Οὐ γὰρ δὴ τὰς αὐτὰς
παραδόσεις περὶ πάντα ὁμοίας, καὶ ὁμόδοξοί εἶεν, ἐν
πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις εὔρεῖν ἐστίν. Ἀμέλει Σκύθαι⁵
πολλὰ πόλεις ὄντες, ἕνα πάντες ἐπίσκοπον ἔχουσιν·
ἐν ἄλλοις δὲ ἔθνεσιν ἐστὶν ὅπη καὶ ἐν κώμαις ἐπί-
σκοποι ἱεροῦνται, ὡς παρὰ Ἀραβίοις καὶ Κυπρίοις
ἔγνων, καὶ παρὰ τοῖς ἐν Φρυγίαις Νανατιανοῖς, καὶ
³Μοντανισταῖς. Διάκονοι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις εἰσέτι¹⁰
νῦν οὐ πλείους εἰσὶν ἑπτὰ, καθ' ὁμοιότητα τῶν ὑπὸ
τῶν ἀποστόλων χειροτονηθέντων, ὧν ἦν Στέφανος ὁ
πρῶτος μαρτυρήσας· παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις ἀδιάφορος¹
⁴ὁ τούτων ἀριθμός. Πάλιν αὖ ἐκάστου ἔτους ἅπαξ ἐν¹⁵
Ῥώμῃ τὸ Ἀλληλούϊα ψάλλουσι, κατὰ τὴν πρώτην
ἡμέραν τῆς Πασχαλίου ἐορτῆς, ὡς πολλοῖς Ῥωμαίων
ὄρκον εἶναι, τοῦτον τὸν ὕμνον ἀξιωθῆναι^m ἀκοῦσαι
⁵τε καὶ ψάλλαι. Οὔτε δὲ ὁ ἐπίσκοπος, οὔτε ἄλλος τις

¹ ἀδιαφόρως C.^m ἀξιωθῆναι τὸν ὕμνον B.

brantes, a mutua inter se communione nequaquam discederent. Stultum enim, nec immerito, existimabant, consuetudinum causa ab se invicem separari eos, qui in præcipuis religionis capitibus consentirent. Neque enim in omnibus ecclesiis, quamvis eandem fidei doctrinam profiteantur, easdem traditiones per omnia similes reperire licet. Certe in provincia Scythia, quamvis multæ urbes sint, unus est omnium episcopus. In aliis autem provinciis, interdum etiam vici consecratos habent episcopos, sicut in Arabia, et in insula Cipro animadverti, et apud Novatianos ac Montanistas qui sunt in Phrygia. Apud Romanos Diaconi non plures sunt hactenus quam septem, instar eorum qui ab apostolis primum ordinati sunt, ex quorum numero fuit Stephanus qui primus martyrium pertulit. Apud alios vero haudquaquam definitus est numerus Diaconorum. Præterea Romæ quotannis semel canitur Alleluia, primo die Paschalis festivitatis; adeo ut multi Romanorum hoc jurejurando uti soleant, ut hunc hymnum audire et ca-

ἐπ' ἐκκλησίαςⁿ ἐνθάδε διδάσκει. Παρὰ δὲ Ἀλεξαν- 20
 δρεῦσι μόνος ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος. Φασὶ δὲ
 τοῦτο οὐ πρότερον εἰωθὸς ἐπιγενέσθαι, ἢ^o ἀφ' οὗ
 Ἄρειος πρεσβύτερος ὢν, περὶ τοῦ δόγματος διαλεγό-
 6 μενος ἐνεωτέρισε. Ξένον δὲ κακέينو παρὰ Ἀλεξαν-
 δρεῦσι τούτοις· ἀναγινωσκομένων γὰρ τῶν εὐαγγε- 25
 λίων, οὐκ ἐπανίσταται ὁ ἐπίσκοπος· ὁ παρ' ἄλλοις 308
 οὔτ' ἔγνω οὔτ' ἀκήκοα. Ταύτην δὲ τὴν ἱερὰν βίβλον
 ἀναγινώσκει^p ἐνθάδε μόνος ὁ ἀρχιδιάκονος· παρὰ δὲ
 ἄλλοις, διάκονοι· ἐν πολλαῖς δὲ ἐκκλησίαις, οἱ ἱερεῖς
 μόνοι· ἐν δὲ ἐπισήμοις ἡμέραις, ἐπίσκοποι, ὡς ἐν 5
 Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς
 7 ἀναστασίμου ἑορτῆς. Καὶ τὴν πρὸ ταύτης δὲ καλου-
 μένην τεσσαρακοστὴν, ἐν ᾗ νηστεύει τὸ πλῆθος, οἱ
 μὲν εἰς ἕξ ἐβδομάδας ἡμερῶν λογίζονται, ὡς Ἰλλυ-
 ριοὶ καὶ οἱ πρὸς δύσιν, Λιβύη τε πᾶσα καὶ Αἴγυπτος 10
 σὺν τοῖς Παλαιστινοῖς· οἱ δὲ, ἐπτά, ὡς ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει καὶ τοῖς περίξ ἔθνεσι, μέχρι Φοινίκων·

ⁿ Ita B. Steph. Genev. ἐνθάδε
 ἐπ' ἐκκλησίας Vales.

^o ἢ om. omnes præter C.
^p ἀναγινώσκει βίβλον B.

nere ipsis contingat. In eadem urbe, nec episcopus, nec alius quisquam in ecclesia populum docet. Sed apud Alexandrinos solus civitatis Alexandrinæ episcopus concionatur. Quam consuetudinem, cum antea non fuisset, introductam esse ferunt, ex quo Arius presbyter de doctrina fidei disserens, nova dogmata invexit. Est etiam apud Alexandrinos hoc novum atque insolens. Dum enim leguntur evangelia, non assurgit episcopus: quod tamen alibi usquam fieri, neque vidi, neque audiui. Et illic quidem solus Archidiaconus sacrum illum codicem legit: alibi vero, diaconi. In multis autem ecclesiis, soli duntaxat presbyteri. Alicubi in præcipuis festivitibus episcopi legunt; ut Constantinopoli primo die paschalis festivitatis. Quadragesimam vero quæ hoc festum proxime antecedit, in qua populus jejunare solet, alii quidem, sex dierum septimanis computant, ut Illyrii et Occidentales, totaque Africa et Ægyptus ac Palæstina. Alii vero, septem hebdomadas computant; ut Constantinopoli et per cunctas in circuitu provincias usque ad Phœnicen. Nonnulli e sex aut septem illis hebdo-

ἄλλοι δὲ, τρεῖς σποράδην ἐν ταῖς ἑξ ἢ ἑπτὰ νηστεύουσιν· οἱ δὲ, ἅμα τρεῖς πρὸ τῆς ἑορτῆς συνάπτουσιν· οἱ δὲ, δύο, ὡς οἱ τὰ Μοντανοῦ φρονούντες. Οὐ¹⁵ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκκλησιάζειν οὐχ ὁ αὐτὸς παρὰ πᾶσι καιρὸς ἢ τρόπος. Ἀμέλει οἱ μὲν καὶ τῷ Σαββάτῳ ὁμοίως τῇ μιᾷ σαββάτου ἐκκλησιάζουσιν, ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ σχεδὸν πανταχοῦ· ἐν Ῥώμῃ δὲ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ, οὐκέτι· παρὰ δὲ Αἰ-²⁰ γυπτίοις ἐν πολλαῖς πόλεσι καὶ κώμαις, παρὰ τὸ κοινῇ πᾶσι νενομισμένον, πρὸς ἐσπέραν τῷ Σαββάτῳ συνιόντες, ἡρισθηκότες ἤδη, μυστηρίων μετέχουσι.

⁹ Καὶ εὐχαῖς δὲ καὶ ψαλμωδίαις ταῖς αὐταῖς ἢ ἀναγνώσμασι, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν^q, οὐ πάντας κεχρη-²⁵ μένους εὐρεῖν ἐστίν. Οὕτω γοῦν τὴν καλουμένην Ἀποκάλυψιν Πέτρου, ὡς νόθον παντελῶς πρὸς τῶν ἀρχαίων δοκιμασθεῖσαν, ἔν τισιν ἐκκλησίαις τῆς Παλαιστίνης εἰσέτι νῦν ἅπαξ ἐκάστου ἔτους ἀναγινωσκομένην ἔγνωμεν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ παρασκευῆς^r, ἥν εὐ-³⁰

^q Supplenda mihi videtur particula hoc modo, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν. Duplicem enim notat differentiam, quod neque eadem essent ubique preces et

lectiones; neque eodem tempore fierent apud omnes. VALESIIUS.

^r τῆς παρ. B. Steph. tacite om. Vales.

madis, tres per intervalla jejunant. Alii tres simul hebdomadas Paschale festum proxime antecedentes continuant: quidam duas tantum, ut Montanistæ. Sed neque omnes eodem tempore aut eodem modo, in ecclesiam conveniunt. Alii enim Sabbato, perinde ac dominico die, conventus agunt; at Constantinopoli, ac fere ubique. Romæ vero et Alexandriæ, non item. In multis autem urbibus ac vicis Ægypti, contra receptam omnium consuetudinem, die Sabbati sub vesperam convenientes, jam pransi, sacra mysteria percipiunt. Precibus quoque et Psalmis ac lectionibus, nec iisdem omnes, nec eodem tempore uti reperies. Sic revelationem Petri, quæ ut adulterina a veteribus repudiata est, in quibusdam ecclesiis Palæstinæ semel quotannis legi animadvertimus: die scilicet Parasceves, qua populus admodum religiose jejunat in memoriam Dominicæ passionis. Eam vero quæ nunc

λαβῶς ἄγαν ὁ λαὸς νηστεύει ἐπὶ ἀναμνήσει τοῦ σω-
 10 τηρίου πάθους. Τὴν δὲ^s νῦν ὡς Ἀποκάλυψιν Παύλου
 τοῦ ἀποστόλου φερομένην, ἣν οὐδεὶς ἀρχαίων εἶδε,
 πλείστοι μοναχῶν ἐπαινοῦσιν. Ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς
 βασιλείας ἰσχυρίζονται τινες ταύτην ἠύρῃσθαι τὴν 35
 βίβλον. Λέγουσι γὰρ ἐκ θείας ἐπιφανείας ἐν Ταρσῷ
 τῆς Κιλικίας κατὰ τὴν οἰκίαν Παύλου, μαρμαρίνην
 λάρνακα ὑπὸ γῆν εὑρεθῆναι, καὶ ἐν αὐτῇ τὴν βίβλον
 11 εἶναι. Ἐρομένῳ δέ μοι περὶ τούτου, ψεῦδος ἔφησεν
 εἶναι Κίλιξ πρεσβύτερος τῆς ἐν Ταρσῷ ἐκκλησίας· 40
 γεγονέναι μὲν γὰρ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἡ πολιὰ τὸν ἄν-
 δρα ἐδείκνυνε^t. Ἐλεγε δὲ μηδὲν τοιοῦτον ἐπίστασθαι
 παρ' αὐτοῖς συμβάν· θαυμάζειν τε, εἰ μὴ τάδε πρὸς 309
 αἵρετικῶν ἀναπέπλασται. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου τάδε.
 12 Πολλὰ δ' ἂν εὔροι τις ἔθῃ κατὰ πόλεις καὶ κόμας,
 ἅπερ αἰδοῖ τῶν ἐξ ἀρχῆς παραδεδωκότων, ἣ τῶν τού-
 τους διαδεξαμένων, οὐχ ὅσιον οὐδὲ ἀνεκτὸν ἡγοῦνται 5

^s In cod. Fuk. τὴν δὲ μὴν. Rec-
 tius, ut opinor. Nicephorus vero
 eam vocem prætermisit, ut su-
 perfluam. VALESIIUS.

^t In cod. Fuk. ἐδείκνυ, quod

magis placet. Porro post vo-
 cem ἐτῶν, idem codex virgulam
 habet appositam. Ego punctum
 mallet adscribere. VALE-
 SIIUS.

quasi Pauli apostoli revelatio circumfertur, quam nullus veterum agnovit, plurimi ex monachis valde commendant. Quidam autem affirmant, hujus de quo agimus imperatoris temporibus repertum esse hunc librum. Aiunt enim apud Tarsum Ciliciæ in ædibus Pauli, arcam marmoream, Deo revelante, sub terra inventam fuisse, in qua hic liber esset reconditus. Mihi vero hac de re percontanti, falsum id esse dixit Cilix quidam, presbyter ecclesiæ Tarsensis: quem quidem jam grandævum esse ipsa canities indicabat. Aiebat autem se nihil ejusmodi apud ipsos gestum comperisse: ac suspicari ne id ab hæreticis confictum esset. Verum de hac re, ista dixisse sufficiat. Multos præterea ritus passim in urbibus et pagis reperire est, quos ob reverentiam eorum qui primitus illos invexerunt, aut eorum qui illis postea successerunt, nefas habent transgredi ii qui sunt illis ritibus innutriti. Idem

παραβαίνειν οἱ τοῦτοις ἐντραφέντες. Ταυτὸν δὲ τοῦτο^u
πεπονθέναι νομιστέον τοὺς ἀνθρώπους καὶ περὶ ταύ-
την τὴν ἐορτὴν, ἧς ἔνεκεν εἰς τοὺς περὶ τούτων ἐξ-
ήχθη λόγους.

ΚΕΦ. Κ'.

Περὶ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ κατ' ἡμᾶς δόγματος, καὶ καταλύσεως εἰς τέλος τῶν ἸΟ
εἰδωλικῶν νεῶν, καὶ τῆς πλημμύρας τῆς τότε Νείλου τοῦ ποταμοῦ.

¹ Διασπωμένων δὲ, ὥς εἴρηται, τῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων
αἰρέσεων, ἔτι μᾶλλον ἐπεδίδου ἢ καθόλου ἐκκλησία, ¹⁵
προστιθεμένων αὐτῇ πλείστων ἔκ τε τῆς πρὸς σφᾶς
τῶν ἑτεροδόξων διχονοίας, καὶ μάλιστα τοῦ^x Ἑλλη-
νικοῦ πλήθους. Ἐπεὶ γὰρ εἶδεν ὁ βασιλεὺς τὴν συν-
ήθειαν τοῦ παρελθόντος χρόνου ἔτι πρὸς τὸ πατρῶον
σέβας καὶ τοὺς θρησκευομένους παρ' αὐτῶν τόπους ἔλ- ²⁰
κουσαν τὸ ὑπήκοον, ἀρξάμενος βασιλεύειν ἐκώλυσε
² τούτων ἐπιβαίνειν. Τελευτῶν δὲ καὶ πολλοὺς καθεῖλεν.
Οἱ δὲ, ἀπορία εὐκτηρίων οἴκων, τῷ χρόνῳ προσειθίσθη-
σαν ταῖς ἐκκλησίαις φοιτᾶν· οὐδὲ γὰρ λάθρα θύειν
Ἑλληνικῶς, ἀκίνδυνον ἦν· ἀλλ' ἐν ἀφαιρέσει κεφαλῆς ²⁵

^u τούτῳ B.

^x ἐκ τοῦ C.

quoque hominibus accidisse existimandum est in hac festivitate,
cujus causa in hunc de istis rebus sermonem sum delapsus.

CAPUT XX.

*De incremento religionis catholicæ, et de templis idolorum penitus
sublatis: et de Nili fluvii exundatione, quæ tum contigit.*

Divulsis inter se ac distractis, sicuti dictum est, aliarum opinio-
num sectatoribus, ecclesia catholica magis magisque in dies cres-
cebat; cum ad eam plurimi accederent, tum ex dissidentibus inter
se hæreticis, tum præcipue ex multitudine paganorum. Nam cum
imperator animadverteret, præteriti temporis consuetudinem, ad
majorum ceremonias, et ad loca ab illis culta subditos suos per-
trahere; sub ipsa imperii sui primordia, vetuit ne quisquam ad ea
loca accederet. Tandem vero multa ex iis subvertit. Ita pagani
sacris ædibus destituti, progressu temporis ecclesias adire assue-
facti sunt. Neque enim clam Gentilium more sacrificare, absque

καὶ οὐσίας νόμος ἔκειτο κατὰ τῶν ταῦτα τολμώντων
 τὴν τιμωρίαν κυρῶν. Τηνικαῦτα δὲ φασὶ τὸν Αἰ-
 γύπτου ποταμὸν κατόπιν τοῦ καιροῦ γενέσθαι περὶ
 τὴν πρώτην ἀνάβασιν τῶν ὑδάτων· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἐχαλέπαινον, ὅτι μὴ συγχωροῖντο κατὰ τὸν πάτριον ³⁰
³ νόμον τῷ ποταμῷ θύειν. Ὑπονοήσας δὲ ὁ τοῦ ἔθνους
 ἡγούμενος εἰς στάσιν αὐτοὺς παρασκευάζεσθαι, τάδε
 ἐμήνυσε. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς, ἄμεινον ἔφη πρὸς
 τὸ θεῖον διαμεῖναι πιστὸν, ἢ τὰ Νείλου νάματα καὶ
 τὴν ἐντεῦθεν εὐετηρίαν προτιμῆσαι τῆς εὐσεβείας· ³⁵
 μηδέποτε γὰρ ρεύσειεν ἐκείνος ὁ ποταμὸς, εἴπερ ἀλη-
 θῶς οἷός τέ ἐστι γοητείαις ὑπάγεσθαι, καὶ θυσίαις
 χαίρειν, καὶ αἱμάτων ρεύσει μαίνειν τὰς ἐκ τοῦ θεῖου
⁴ Παραδείσου ἐπιρροάς. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ ὁ Νεῖλος
 πολὺς ἐκχυθεὶς καὶ τοῖς ὑψηλοτέροις ἐπαφῆκε τὰ ⁴⁰
 ρεύματα. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ τελειότατον καὶ σπανίως
 πληρούμενον μέτρον ἔφθασεν, οὐδὲν δὲ ἦττον ἐκορυ-
 φοῦτο τὸ ὕδωρ, εἰς ἐναντίον φόβον περιέστησαν οἱ
 Αἰγύπτιοι· καὶ δέος ἦν, μὴ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου

γ καὶ ante τὴν om. B.

periculo licebat. Sed adversus eos qui hæc admittere ausi essent, lex erat proposita, quæ pœnam capitis et bonorum proscriptionem iis intentabat. Quo quidem tempore, aiunt Ægypti fluvium tardius solito exundare cœpisse. Indignabantur ergo Ægyptii, quod fluvio ex more institutoque majorum sacrificare haudquaquam permetterentur. Unde præfectus Ægypti suspicatus eos seditio- nem moliri, rem imperatori significavit. Imperator autem re cognita, satius esse dixit, fidelem erga Deum permanere, quam fluenta Nili et frugum ex ea re ubertatem pietati antepone- re. Nunquam fluat, inquit, fluvius iste, si incantamentis elici, et sa- crificiis oblectari, et cruoris fluxu undas ex divino Paradiso de- fluentes inquinare revera potest. Verum Nilus haud multo post effusus, superiora quoque loca aquis suis operuit. Cumque ad summam, et quæ raro impleri solet, mensuram pervenisset, et adhuc tamen aqua intumesceret, in contrarium metum inciderunt Ægyptii. Timebantque ne urbs Alexandria, et Libyæ pars, aquis

ἡ πόλιν, καὶ Λιβύης μέρος οὖσαν^z κατακλύσῃ. Ἡνίκα δὲ 310
λέγεται τοὺς Ἑλληνιστὰς Ἀλεξανδρέων ἀγανακτοῦν-
τας πρὸς τὸ συμβὰν παρὰ γνώμην, ἐπιτωθᾶσαι καὶ
ἐν τοῖς θεάτροις ἀναβοῇσαι, ὡς οἷα γέρων καὶ λῆρος
ἐξούρησεν ὁ ποταμός. Ἐκ τούτου δὲ πλείστοι Αἰ- 5
γυπτίων τῆς πατρώας δεισιδαιμονίας κατέγνωσαν, καὶ
εἰς Χριστιανισμὸν μετεβάλλοντο. Καὶ τὰ μὲν, ὡς
ἐπυθόμην.

ΚΕΦ. ΚΑ΄.

Περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ προδρόμου, καὶ ὅσα δι' αὐτὴν 10
ἐγένοντο.

Ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον διεκομίσθη εἰς Κων-
σταντινούπολιν ἡ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ κεφαλὴ,
ἣν Ἡρωδιάς ἠτήσατο παρὰ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου.
Λέγεται δὲ εὐρεθῆναι παρὰ ἀνδράσι μοναχοῖς τῆς 15
Μακεδονίου αἰρέσεως, οἱ τὰ μὲν πρῶτα ἐν Ἱεροσολύ-
μοις διέτριβον, ὕστερον δὲ εἰς Κιλικίαν μετῴκηθη-

^z Postrema vox delenda est,
quam nec Nicephorus nec Epi-
phanus agnoscit, nec Muscu-
lus in versione sua retinuit. At
Suffridus qui hunc Sozomeni

Librum interpretatus est, pes-
sime hunc locum vertit hoc
modo: *Nunc et Alexandropo-
lim quæ Libyæ erat portio, flu-
vius inundaret.* VALESIIUS.

obrueretur. Tum vero aiunt paganos qui erant Alexandriae, mo-
leste ferentes id quod acciderat, per jocos in theatris exclamasse,
quod Nilus tanquam senex ac delirus, eminxisset. Hanc ob
causam plurimi Aegyptiorum, patriam superstitionem damnantem,
ad Christianam religionem se transtulerunt. Atque hæc quidem
ita gesta esse accepi.

CAPUT XXI.

*De inventione capitis Joannis Baptistæ et præcursoris : et de his quæ
circa illud facta sunt.*

Sub idem tempus, translatus fuit Constantinopolim Joannis
Baptistæ caput, quod Herodias ab Herode Tetrarcha olim peti-
erat. Inventum autem id esse dicitur apud monachos quosdam
ex secta Macedonianorum : qui prius quidem Hierosolymis morati

- ²σαν. Ἐπὶ δὲ τῆς πρὸ ταύτης ἡγεμονίας, Μαρδονίου
 μηνύσαντος, ὃς τῆς βασιλικῆς οἰκίας μείζων ἦν εὐ-
 νούχος, προσέταξεν Οὐάλης εἰς Κωνσταντινούπολιν ²⁰
 αὐτὴν κομισθῆναι. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τοῦτο^a ἀποσταλέν-
 τες, ἐπιθέντες ὀχήματι δημοσίῳ ἦγον. Ὡς δὲ εἰς τὸ
 Παντεῖχιον ἦκον, χωρίον δὲ τοῦτο Χαλκηδόνος, οὐκέτι
 προσωτέρω βαδίζειν ἠνείχοντο αἱ τὸ ὄχημα κατέλκου-
 σαι ἡμίονοι· καὶ ταῦτα τῶν ἵπποκόμων ἐπαπειλούν- ²⁵
 των, καὶ τοῦ ἡνιόχου χαλεπῶς τῇ μάστιγι κεντοῦντος.
³Ὡς δὲ οὐδὲν ἦννον, ἐδόκει δὲ πᾶσι καὶ αὐτῷ τῷ βα-
 σιλεῖ παράδοξον εἶναι καὶ θεῖον τὸ πρᾶγμα, ἀπέθεντο
 ταύτην τὴν ἱερὰν κεφαλὴν ἐν τῇ Κοσιλάου κώμῃ·
 ἔτυχε γὰρ ἐκ γειτόνων οὔσα, καὶ Μαρδονίου τούτου ³⁰
⁴κτῆμα. Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, ἡ τοῦ Θεοῦ, ἡ αὐτοῦ
 τοῦ προφήτου κινουντος, ἦκεν εἰς τήνδε τὴν κώμην
 Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς· βουλομένῳ τε τοῦ Βαπτιστοῦ
 τὸ λείψανον λαβεῖν, μόνην φασὶν ἀντειπεῖν Ματρῶναν·

^a τοῦτῳ C.

fuerant; postea vero in Ciliciam migraverant. Præcedentis au-
 tem imperatoris temporibus, cum Mardonius Eunuchus, præposi-
 tus imperialis palatii rem detulisset, jusserat Valens ut id caput
 Constantinopolim deportaretur. Et ii quidem qui ad hoc missi
 fuerant, caput illud publico vehiculo impositum transferre cœpe-
 runt. Sed cum venissent Panticium, qui locus est in agro Chal-
 cedonensium, mulæ quæ vehiculum trahebant, ulterius progredi
 detrectarunt: idque licet equisones minas ipsis intentarent, et
 auriga flagello graviter eas cæderet. Qui cum nihil proficerent,
 et cunctis ipsique adeo imperatori ea res stupenda ac prorsus di-
 vina videretur, in vico Cosilai sacrum illud caput deposuerunt.
 Erat enim hic vicus in proximo, et ad supradictum Mardonium
 pertinebat. Porro circa hoc tempus, sive Dei, sive prophetæ
 ipsius impulsu, imperator Theodosius ad eum locum perrex-
 it. Cumque Baptistæ reliquias inde auferre vellet, sola, ut aiunt, ei
 restitit Matrona: quæ sacrata quidem virgo erat; cæterum caput
 il ud tanquam ministra et custos comitabatur. Cum igitur illa

ἡ παρθένος μὲν ἦν ἱερά· εἶπετο δὲ αὐτῷ^b διάκονος καὶ 35
 φύλαξ· ἀνθισταμένην^c δὲ παντὶ σθένει, βιάσασθαι
 οὐχ ἡγήσατο^d δεῖν· ἀντιβोलῶν δὲ, ἐδεῖτο συγχωρεῖν.
 5 Ἐπεὶ δὲ μόλις εἴξεν, ἀνήνυτον εἶναι νομίσασα τῷ 3¹¹
 κρατοῦντι τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τὸ συμβὰν ἐπὶ τῶν
 Οὐάλεντος χρόνων, περιλαβὼν τῇ ἀλουργίδι τὴν θή-
 κην ἐν ᾗ ἔκειτο, ἔχων ἐπανῆλθε. Καὶ πρὸ τοῦ ἄστεως 5
 Κωνσταντινουπόλεως ἔθετο ἐν τῷ καλουμένῳ ἐβδόμῳ·
 μέγιστον καὶ περικαλλέστατον τῷ Θεῷ ἐνθάδε ναὸν
 ἐγείρας· πολλὰ δὲ πολλάκις λιπαρήσας Ματρῶναν,
 καὶ κεχαρισμένα ὑποσχόμενος, οὐκ ἔπεισε μεταθέσθαι
 6 τῆς δόξης· ἦν γὰρ τῆς Μακεδονίου αἰρέσεως. Καί- 10
 τοιγε Βικέντιος πρεσβύτερος, ὁμόδοξος ὢν αὐτῇ, καὶ

^b Pessime hunc locum verterunt interpretes, qui vocabulum αὐτῇ referri putarunt ad virginem illam, cum tamen referatur ad κεφαλὴν, id est caput Joannis Baptistæ quod servabat virgo illa, et cui tanquam famula ministrabat. Hic est sensus hujus loci, quem Nicephorus optime expressit in xii. 49. VALESIIUS. Ita B. C. αὐτῇ editt. Referendum est non

ad Ματρῶναν sed ad præcedens λείψανον.

^c Ita B. Niceph. xii. 49. ἀνθισταμένην Steph. Genev. ἀνθισταμένη Vales.

^d Ita C. et Niceph. probante Vales. Cui dum sæpius imperator non violenter sed cum lachrymis supplicaret, Epiphan. in Cassiod. H. T. ix. 43. ἡγήσαντο editt.

omni virium nisu obstaret, imperator nequaquam eam cogendam esse censuit: sed precibus contendebat, ut reliquias tolli permitteret. Quod cum illa vix tandem concessisset, irritum fore imperatoris conatum arbitrata, ex eo quod Valentis temporibus acciderat; imperator loculum in quo conditæ erant reliquiæ, purpurea veste qua indutus erat involvens, secum detulit. Reversusque, in suburbano urbis Constantinopolitanæ, quod septimum dicitur, deposuit; amplissima illic et pulcherrima basilica in honorem Dei constructa. Matronam vero quamvis diu multumque precatus, magnæque ei munera pollicitus esset, nunquam eo adducere potuit, ut sententiam mutaret. Erat enim ex secta Macedonianorum. Vincentius tamen presbyter, qui ejusdem sectæ cum Matrona erat, et pari cum illa obsequio arcam prophetæ servabat, et juxta illam

τὴν σόρον τοῦ προφήτου ἐπίσης θεραπεύων, καὶ περὶ ταύτην ἱερώμενος^e, ἠκολούθησεν αὐτίκα, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς καθόλου ἐκκλησίας ἐκoinώνησεν· ἀπώμοτον μὲν, ὡς λέγουσιν οἱ τὰ Μακεδονίου φρονοῦντες, ποιησά-¹⁵ μενος, μή ποτε μεταθήσεσθαι τῆς αὐτῶν δόξης· τὸ δὲ τελευταῖον εἰς τὸ προφανὲς ὀρίσας, ὡς εἰ ἔλοιτο ὁ Βαπτιστὴς ἀκολουθῆσαι τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸν κοινω-⁷ νωνήσκειν αὐτῷ, μηδὲν διαφερόμενον. Ἐγένετο δὲ οὗτος Πέρσης τὸ γένος· ἐπὶ δὲ τῆς Κωνσταντίου βασι-²⁰ λείας διωγμοῦ καταλαβόντος τοὺς ἐν Περσίδι Χριστιανούς, φεύγων ἅμα Ἀδδᾶ τῷ αὐτοῦ ἀνεψιῷ, εἰς⁸ Ῥωμαίους ἦλθεν. Ἀλλ' ὁ μὲν κλήρῳ ἐγκατελέγη, καὶ εἰς πρεσβυτέρου προῆλθεν ἀξίαν. Ἀδδᾶς δὲ γή-^{μας}, μέγιστα τὴν ἐκκλησίαν ὠφέλησε, καὶ^f παῖδα κα-²⁵ ταλιπὼν Αὐξέντιον, ἄνδρα περὶ τὸ θεῖον πιστότατον, καὶ περὶ φίλους σπουδαῖον, ἐμμελῇ δὲ τὸν βίον, καὶ

^e Correxī ex cod. Fuk. in quo ταύτην ἱερώμενος accentu in antepenultima. Id est, *sacra faciens juxta arcam illam*. Mos enim semper fuit apud Christianos, ut sanctorum reliquias repositas haberent sub altari in quo sacrificium Missæ perage-

batur. Itaque pro περὶ, posset scribi ὑπέρ. At Nicephorus scriptum habet διὰ ταύτην ἱερωμένος pessime. VALESIIUS. ταῦτα ἱερωμένος B. Steph. Genev. ^f καὶ delendum esse monuit Valesius.

missarum solemnina celebrabat, illico subsecutus est. Et cum his, qui erant ex ecclesia catholica, communicavit. Tametsi, sicut Macedoniani asserunt, jurejurando interposito antea affirmasset, nunquam se ab illorum opinione recessurum: ad extremum vero palam decrevisset, ut si Baptista imperatorem sequi vellet, ipse quoque absque ulla dilatione cum illo communicaret. Erat hic origine Persa. Qui Constantii temporibus, cum persecutio adversus Christianos in Perside grassaretur, arrepta fuga, simul cum Adda consobrino, in Romanorum ditionem venerat. Et ipse quidem clero adscriptus, ad presbyterii gradum conscendit. Addas vero, ducta uxore, plurimum profuit ecclesiæ, relicto post se filio Auxentio, viro erga Deum fidelissimo, et erga amicos promptissimo. Qui vita integer, et literarum studiosus, et multiplici

φιλολόγον, καὶ πολυμαθῇ τῶν Ἑλλησι καὶ τοῖς ἐκ-
 κλησιαστικοῖς συγγραφεῦσιν ἱστορημένων· μέτριον 30
 δὲ τὸ ἥθος, καίπερ βασιλεῖ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐπι-
 τήδειον, καὶ λαμπρᾶς ἐπειλημμένον στρατείας. Ἀλλὰ
 τοῦδε μὲν πολὺς ἐστὶ λόγος παρὰ τε εὐδοκιμωτάτοις
 μοναχοῖς καὶ σπουδαίοις ἀνδράσιν, οἵπερ αὐτοῦ ἐπει-
 9 ράθησαν. Ἡ δὲ Ματρώνα μέχρι τελευτῆς ἐν τῇ Κο- 35
 σιλάου κώμῃ διέτριβε· διεβίω δὲ ἱεροπρεπῶς μάλα
 καὶ σωφρόνως^ε, ἱερῶν παρθένων ἡγουμένη· ὧν εἰσέτι
 νῦν πολλὰς περιεῖναι ἐπυθόμην, τῆς ὑπὸ Ματρώναν
 παιδεύσεως ἄξιον φερούσας ἥθος.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

40

Περὶ τῆς δι' ἀγχόνης τελευτῆς Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ νέου βασιλέως ἐν Ῥώμῃ,
 καὶ περὶ τῆς τυραννίδος Εὐγενίου· καὶ περὶ τῆς προφητείας Ἰωάννου
 τοῦ ἐν Θηβαΐδι μοναχοῦ.

Καὶ ὁ μὲν Θεοδοσίος, ἐν εἰρήνῃ τὴν πρὸς ἑὸν ἀρχο- 45
 μένην ἰθύων, ἐν τούτοις ἐσπουδάξε, καὶ ἐπιμελῶς
 μάλα τὸ θεῖον ἐθεράπευεν. Ἐν τούτῳ δὲ ἀγγέλλεται 312
 Οὐαλεντινιανὸς ὁ βασιλεὺς ἀγχόνη ἀπολωλέναι.

^ε ἱεροπρεπῶς καὶ μάλα σωφ. B. Steph. Genev. corr. Christ. Scal.

tum Gentilium, tum ecclesiasticorum scriptorum cognitione fuit instructus. Idem moribus civilis ac moderatus, licet imperatori et aulicis familiaris esset, et splendidum in palatio officium gegeret. Et hujus quidem viri celebris fama est, tum apud præstantissimos monachos, tum apud pios ac religiosos homines, qui notitiam ejus habuerunt. Matrona vero usque ad exitum vitæ mansit in vico Cosilai. Vixitque sanctæ admodum ac religiose, sacram Virginum magistra: quarum plerasque adhuc superstites esse accepi, moribus Matronæ magisterio haudquaquam indignis conversantes.

CAPUT XXII.

*De nece imperatoris Valentiniani junioris, et de tyrannide Eugenii.
 Item de prædictione Joannis monachi Thebaide.*

Ac Theodosius quidem, cum Orientis imperium pacate gubernaret, his rebus intentus erat, et divinum numen sedulo venerabatur. Interea vero nuncius adfertur, imperatorem Valentinia-

2 Ἐλέγετο δὲ ταύτην αὐτῷ καττύσαι τὴν τελευτὴν διὰ
 τῶν θαλαμηπόλων εὐνούχων, ἄλλους τέ τινες τῶν
 εἰς τὰ βασίλεια, καὶ Ἀρβογάστην^h τὸν ἐπὶ τῶν αὐ- 5
 τοῦ στρατευμάτων τεταγμένον· καθότι πατρῷζοντα
 τὸν νέον εὐρώνⁱ περὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ πρὸς πολλὰ τῶν
 ἐκείνοις δοκούντων χαλεπαίνοντα. Οἱ δὲ αὐτὸν ἡγοῦν-
 ται αὐτόχειρα ἑαυτοῦ γενέσθαι, ὥς ἐπιχειροῦντα τισὶν
 οὐ δέον^k ἐν τῷ ζέοντι τῆς ἡλικίας, καὶ κωλυόμενον· 10
 καὶ τούτου χάριν οὐ καταξιώσαντα ζῆν, ὅτι βασι-
 3 λεύων μὴ συγχωροῖτο ποιεῖν ἃ βούλεται. Φασὶ γε-
 μὴν τοῦτο τὸ μειράκιον εὐγενείᾳ σώματος, καὶ βασι-
 λικῶν τρόπων ἀρετῇ, ὑπερφυῶς δόξαι τῆς ἡγεμονίας
 ἄξιον, καὶ οἷος μεγαλοψυχία^l καὶ δικαιοσύνη ὑπερβα- 15
 λέσθαι τὸν αὐτοῦ πατέρα, εἰ παρήλθεν^m εἰς ἄνδρας·
 4 καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος ὢν, ὧδε τέθνηκεν. Εὐγένιος δέ

^h Ita Socrat. Christ. Vales. et
 B. infra, c. 24, 7. Ἀρωναγόστην hoc
 loco B. Steph. Genev. Niceph.

ⁱ εἶπεν C. Tum παρὰ B.

^k οὐ δέον om. cod. Fuk. nec
 videntur admodum necessariæ.
 VALESIIUS.

^l Scribendum est proculdubio
 καὶ οἷον μεγαλοψυχία καὶ δικαιο-

σύνη ὑπερβαλέσθαι. Quam emen-
 dationem confirmat Nicephorus
 xii. 39. Sic enim habet, τῷ δὲ
 μεγαλοψύχῳ καὶ τῷ τῆς δικαιοσύ-
 νης ἄκρῳ καὶ τὸν ἐκείνου ὑπερβα-
 λέσθαι πατέρα. VALESIIUS. Ita
 C. μεγαλόψυχος, ceteri.

^m προῆλθεν maluit scribere
 Valesius.

num laqueo interiisse. Quo mortis genere per cubicularios eu-
 nuchos extinctus fuisse dicebatur, instigantibus aulicis quibusdam,
 ac præcipue Arbogaste magistro militiæ, eo quod illum in re-
 gendo imperio, paternæ virtutis æmulatorem viderent; nec iis
 quæ ipsis placuerant acquiescentem. Alii dicunt, eum sibi manus
 intulisse, propterea quod cum in ætatis fervore, quædam præter
 jus et æquum aggredere, proximi ipsum prohiberent: atque
 idcirco eum ulterius vivere noluisse, quod cum imperator esset,
 ea quæ volebat agere nequaquam permetteretur. Fertur porro
 hunc adolescentem, ob decorem corporis, et ob regiam indolem
 ac virtutem, imperio dignissimum exstitisse; et magnitudine
 animi ac justitia patrem ab illo potuisse superari, sed ad virilem
 ætatem pervenire ei licuisset. Atque hic quidem, cum ejusmodi
 esset, tali exitu periit. Eugenius autem quidam, haud sincero

τις οὐχ ὑγιῶς διακείμενος περὶ τὸ δόγμα τῶν Χρι-
 στιανῶν, ἐπεισπηδᾷ τῇ ἀρχῇ, καὶ τὰ σύμβολα τῆς
 βασιλείας ἀμφιέννυται. "Ωieto δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος 20
 ἀσφαλῶς κρατήσῃν, ὑπαγόμενος λόγοις ἀνθρώπων
 εἰδέναι τὸ μέλλον ὑπισχνουμένων, σφαγίοις τισὶ καὶ
 5 ἡπατοσκοπίαις καὶ καταλήψει ἀστέρων. Ἐσπούδα-
 ζον δὲ περὶ ταῦτα ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν ἐν τέλει Ῥω- 25
 μαίων, καὶ Φλαβιανὸς ὁ τότε ὕπαρχος, ἀνὴρ ἐλλόγι-
 μος, καὶ περὶ τὰ πολιτικὰ ἐχέφρων εἶναι δοκῶν
 προσέτι δὲ καὶ τὰ μέλλοντα ἀκριβοῦν λογιζόμενος
 ἐπιστήμη παντοδαπῆς μαντείας. Ταύτῃ γὰρ μάλιστα
 τὸν Εὐγένιον ἔπεισε εἰς πόλεμον παρασκευάσασθαι,
 μοιρίδιον εἶναι αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἰσχυριζόμενος, καὶ 30
 νίκην ἐπὶ τῇ μάχῃ συμβήσεσθαι, καὶ μεταβολὴν τῆς
 6 Χριστιανῶν θρησκείας. Καὶ Εὐγένιος μὲν ταύταις
 ταῖς ἐλπίσι βουκολούμενος, πλείστην ἤγειρε στρα-
 τιάν, καὶ τὰς πρὸς τῇ Ἰταλίᾳ πύλας", ἃς οἱ Ῥωμαῖοι 35
 Ἰουλίᾳς Ἀλπεῖς καλοῦσι, προκαταλαβὼν ἐφρούρει,

ⁿ Cod. Fuk. πρὸς τῇ Ἰταλίᾳ.
 Nicephorus τὰς ἐν Ἰταλίᾳ πύλας.
 Melius tamen scriberetur τὰς
 πρὸ τῆς Ἰταλίας πύλας. Nam

quædam ac propugnacula, Ita-
 liam defendunt. VALES. πρὸς
 τὰς τῆς Ἰταλίας πύλας J. Christ.
 [Vulc. τῆς om. Scal.] τὰς πρὸς
 τὰς Ἰταλίου Steph. Genev.

animo erga religionem Christianorum affectus, imperium invasit,
 ejusque insignia sibi assumpsit. Sperabat autem se principatum
 firmiter retenturum, inductus verbis quorundam hominum, qui se
 futura nosse jactabant, ex victimis quibusdam, extorumque in-
 spectione, et observatione siderum. Cui superstitioni addicti
 erant eo tempore, tum alii plures ex proceribus Romanorum, tum
 Flavianus præfectus prætorio; vir eximius, et in republica ge-
 renda prudentissimus; et qui insuper omnium divinandi artium
 peritus, res futuras certissime prænoscere putabatur. Hac enim
 ratione præcipue Eugenium impulit, ut bellum pararet, imperium
 fato ei destinatum esse affirmans, commissoque proelio victoriam
 ei cessuram, et mutationem religionis Christianorum secuturam.
 Et Eugenius quidem hujusmodi spe delusus, ingentem exercitum
 collegit: et præruptas fauces Italiæ objectas, quas Romani Alpes

ὥς ἐν στενῷ μίαν πάροδον ἐχούσας, ἐκατέρωθεν πε-
 7 φραγμένας ἀπορρῶξι καὶ ὑψηλοτάτοις ὄρεσι. Θεοδό-
 σιος δὲ διανοούμενος, πῇ ἄρα τὴν ἀπόβασιν ἔξει ὁ
 πρὸς αὐτὸν πόλεμος, καὶ πότερον^ο ἐπ' αὐτὸν χωρεῖν⁴⁰
 δεῖ ἢ ἐπιόντα περιμένειν, ἔγνωκε περὶ τούτου συμ-
 βούλῳ χρήσασθαι Ἰωάννῃ τῷ ἐν Θηβαΐδι μοναχῷ·
 ὃν ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται ἐπιφανέστατον τηνικάδε
 γενέσθαι ἐπὶ γνώσει^ρ τῶν ἐσομένων. Καὶ Εὐτρόπιον,³¹³
 ὃς πιστὸς ἦν αὐτῷ τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις εὐνούχων,
 πέπομφεν εἰς Αἴγυπτον, εἰ μὲν δυνατὸν, ἄξοντα αὐ-
 8 τόν· εἰ δὲ παραιτήσαιο, τὸ πρακτέον μαθεῖν. Καὶ ὁ
 μὲν εἰς Ἰωάννην παραγενόμενος, οὐκ ἔπεισε πρὸς τὸν 5
 βασιλέα ἐλθεῖν· ἐπανελθὼν δὲ, ἡγγειλεν εἰπεῖν, αὐ-
 τὸν νικήσειν τὸν πόλεμον, καὶ καθελόντα τὸν τύραν-
 νον, μετὰ τὴν νίκην ἐν Ἰταλίᾳ μεταλλάξαι^q τὸν βίον.
 Ἀμφότερα δὲ ἀληθῇ τὸ τέλος ἔδειξεν.

^ο Ita Christ. Curt. Scal. Va-
 les. πρότερον B. Steph.

^ρ προγνώσει J. Christ. Scal.

^q Apparet scribendum esse
 μεταλλάζειν. VALESIUS.

Julias vocant, valido præsidio occupavit; quippe quæ altissimis ac præruptis utrinque montibus munitæ, unum duntaxat transi-
 tum in angustiis præbeant. Theodosius vero, sollicitus quisnam
 exitus belli adversus Eugenium futurus esset, et utrum ultro illum
 aggredi, an potius venientem exspectare oporteret; consilium ea
 de re Joannis monachi in Thebaide degentis expetere constituit:
 quem ob futurarum rerum scientiam celeberrimum tunc temporis
 fuisse, supra commemoravi. Eutropium igitur, unum ex Eunuchis
 palatii, sibi fidissimum, in Ægyptum mittit, ut si fieri possit,
 eum adducat; sin minus, saltem ex eo discat quid agendum sit.
 Is cum ad Joannem venisset, persuadere ei non potuit ut ad im-
 peratorem accederet. Sed reversus, nuntiavit Theodosio Joan-
 nem dixisse, quod victoriam ex bello relaturus esset, extinctoque
 tyranno, post victoriam in Italia ipsum esse moriturum. Quorum
 utrumque vere dictum fuisse, exitus comprobavit.

ΚΕΦ. ΚΓ'.

10

Περὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων, καὶ τῶν καθαιρεθέντων ἐν Ἀντιοχείᾳ βασιλικῶν ἀνδριάντων, καὶ τῆς τοῦ ἀρχιερέως Φλαβιανοῦ πρεσβείας.

- 1 Ἐν τούτῳ δὲ διὰ τὴν χρεῖαν τοῦ πολέμου ἔδοξε τοῖς ἄρχουσιν οἷς τούτου μέλει, πλεόν τι τῶν εἰωθό- 15
των φόρων εἰσπράξασθαι τοὺς ὑποτελεῖς. Ἐπὶ τούτῳ δὲ στασιάσας ὁ ἐν Συρίᾳ τῶν Ἀντιοχέων δῆμος, τοὺς τοῦ βασιλέως ἀνδριάντας καθείλε, καὶ τῆς αὐτοῦ γα-
μετῆς· καὶ σχοίνῳ προσάψας εἴλκεν, οἷας εἰκὸς ὑπὸ 20
χαλεπαίνοντος πλήθους ὑβριστικὰς ἀφιεῖς φωνάς.
2 Ἐπεὶ δὲ πολλοὺς Ἀντιοχέων διαφθεῖραι διενεοῖτο, καὶ πρὸς μόνην τὴν φήμην κατεπλάγῃ τὸ πλήθος, καὶ παυσάμενοι μαίνεσθαι μετεμελοῦντο· καὶ ὥς ἐπὶ 25
παρουσίᾳ τοῖς ἀγγελλομένοις κακοῖς ἔστενόν τε καὶ 25
ἐδάκρυον, καὶ τὸν Θεὸν ἰκέτεον πρᾶναι τοῦ κρα-
τούντος τὴν ὀργὴν, μελωδίαις τισὶν ὀλοφυρτικῶς πρὸς
3 τὰς λιτὰς κεχηρμένοι. Ἡνίκα δὲ καὶ Φλαβιανὸς ὁ
Ἀντιοχέων ἐπίσκοπος, πρεσβευόμενος ὑπὲρ τῶν πο-
λιτῶν, ἔτι τοῦ βασιλέως χαλεπαίνοντος, πέπεικε τοὺς 30

CAPUT XXIII.

*De exactione tributorum, et de statuis imperialibus Antiochiæ de-
jectis, et de legatione archiepiscopi Flaviani.*

Inter hæc ob imminētis belli necessitatē, magistratibus quibus id curæ erat, e re publica visum est ut tributa solito graviora a provincialibus exigērentur. Hanc ob causam ad seditionem concitatus Antiochenorum populus, statuas imperatoris atque uxoris ejus dejecit, et fune injecto per urbem traxit, contumeliosa insuper verba adjiciens, sicut a multitudine exacerbata fieri solet. Porro cum imperator multos Antiochenorum interficere ob id vellet, ad solum ejus rei rumorem plebs obstupefacta est. Jamque sedato furore, ipsos facti pœnitebat: et quasi mala quæ nuntiabantur jam adessent, gemebant omnes ac lugebant, Deumque precabantur ut imperatoris animum placaret, canticis quibusdam lugubribus ad eam supplicationem utentes. Quo quidem tempore Flavianus Antiochensis episcopus, pro civibus suis legatione fungens, cum imperator adhuc indignatione percitus esset, persuasit

παρὰ τὴν βασιλικὴν τράπεζαν ἄδειν εἰωθότας νέους,
 τὰς ἐν ταῖς λιταῖς τῶν Ἀντιοχέων ψαλμωδίας εἰπεῖν·
 ἐφ' ᾧ λέγεται φιλανθρωπία διαχυθέντα τὸν βασιλέα,
 κρατηθῆναι τῷ ἐλέῳ, καὶ αὐτίκα τὴν ὀργὴν ἐκβαλεῖν, 35
 καὶ σπείσασθαι πρὸς τὴν πόλιν, δάκρυσι βρέξαντα
 4 τὴν φιάλην, ἣν ἔτυχε κατέχων. Φασὶ δὲ τῆς φθα-
 σάσης νυκτὸς μεθ' ἣν εὐθὺς ἐπιγενομένης ἡμέρας ἡ
 στάσις ἐγένετο, φάσμα γυναικὸς θεαθῆναι, μεγέθει
 ἑξαίσιον καὶ θεᾷ φοβερόν, μετάρσιόν τε διατρέχον 314
 ἀνὰ τὰς ἀγνιάς τῆς πόλεως, τὸν ἀέρα μαστίζειν ὑπὸ
 μάστιγι δυσήχῳ, οἷαις εἰς θυμὸν προκαλοῦνται τοὺς
 5 θῆρας οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα θέατρα πονοῦντες. Οὕτω
 τις ἀλάστωρ δαίμων[†] ἐπιβουλῇ τὴν στάσιν ἐκίνησεν· 5
 ἐπηκολούθησε δ' αὖ καὶ φόνος πολὺς, εἰ μὴ τὴν ὀρ-
 γὴν κατέπαυσεν ὁ βασιλεὺς, τὴν ἱερατικὴν ὑπὸ εὐσε-
 βείας ἱκεσίαν αἰδεσθεῖς.

[†] Hunc locum præclare mihi
 videor restituisse. Nam cum in
 codice Fuketiano scriptum in-
 venissem δαίμων ἐπιβουλῆς, totum
 locum ita emendandum putavi :
 οὕτω τις ἀλάστωρ δαίμων, ἐξ ἐπι-
 βουλῆς τὴν στάσιν ἐκίνησεν. E-

mendationem nostram confirmat
 Nicephorus, qui ita diserte scrip-
 tum habet ut conjeceram, quem-
 admodum videre est in xii. 43.
 VALESIIUS. δαιμόνων B. Steph.
 Genev.

adolescentibus qui ad imperatoris mensam canere solebant, ut
 cantica quibus Antiocheni in supplicationibus suis utebantur, can-
 tarent. Quo facto imperator in clementiam flexus, et miseratione
 superatus, iram protinus abjecisse dicitur, et cum Antiochensibus
 in gratiam rediisse, perfuso lacrymis poculo quod tum forte in
 manibus habebat. Cæterum aiunt, nocte illa quæ diem quo seditio
 facta est præcessit, spectrum quoddam muliebre visum esse, mag-
 nitudine incredibili, et aspectu terribile : quod sublime per plateas
 urbis discurrens, aërem cæderet flagello quodam horrissono : cu-
 jusmodi flagris bestias ad furorem concitare solent ii, qui ejusmodi
 spectaculis operam suam locant. Ita exitiosus quidam dæmon
 hanc seditioem insidiose conflavit. Ac profecto ingens cædes
 consecuta esset, nisi imperator iram suam repressisset, sacerdotis
 intercessionem pro pietate sua reveritus.

ΚΕΦ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ Εὐγενίου νίκης.

10

1 Ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτῷ ἠντρέπιστο, ἀναγορεύει βασιλέα Ὀνώριον τὸν νεώτερον υἱόν· Ἀρ- κάδιον γὰρ ἤδη χειροτονήσας ἦν. Ἀμφω δὲ ἐν Κων- σταντινουπόλει καταλιπὼν, σπουδῇ σὺν ταῖς στρα- 15 ταιαῖς ἀπὸ τῆς ἑω ἐπὶ τὴν πρὸς δύσιν ἀρχομένην ἡπείγετο. Συνείπετο δὲ αὐτῷ καὶ πλῆθος συμμάχων, 2 τῶν περὶ^s τὸν Ἰστρον βαρβάρων. Λέγεται δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδημῶν, πρὸς τῷ ἐβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος, προσεύξασθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε 20 ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἐδεί- ματο· αἰτῆσαί τε αἰσίαν αὐτῷ καὶ τῇ στρατιᾷ καὶ Ῥωμαίοις ἅπασιν γενέσθαι τὴν ἑκβάσιν τοῦ πολέμου, καὶ σύμμαχον αὐτῷ ἐπικαλέσασθαι τὸν Βαπτιστήν. 3 Ταῦτα δὲ προσευξάμενος, εἰς Ἰταλίαν ἀφίκετο. Καὶ 25 προσβαλὼν ταῖς Ἀλπεσιν, εἶλε τὰς πρώτας φυλα- κάς. Παραμείψας δὲ τῆς παρόδου τὸ ἄκρον, ὡς πρὸς

^s παρὰ legi videtur in B. ut Steph. Genev. περὶ Christ. Vales.

CAPUT XXIV.

De victoria quam imperator Theodosius de Eugenio reportavit.

Porro cum omnia quæ ad bellum necessaria erant, abunde com- parasset, filium natu minorem Honorium, Augustum nuncupavit. Arcadium enim jam antea Augustum renuntiaverat. Utroque autem relicto Constantinopoli, ipse cum copiis ex Orientis parti- bus profectus, ad Occidentalis imperii provincias propere conten- dit. Sequebatur illum ingens turba auxiliarium, ex barbaris qui circa Danubium habitabant. Cum autem egressus Constantinopoli, ad septimum milliare pervenisset, Deum illic orasse dicitur in ec- clesia quam in honorem Joannis Baptistæ construxerat: utque faustus ac felix sibi et exercitui et Romanis omnibus belli exitus contingeret, postulasse, et Baptistam sibi auxiliatorem invocasse. Hæc precatus, in Italiam iter fecit. Cumque ad Alpes venisset, primas stationes occupat. Et cum transitus verticem prætergres- sus, jam in descensu esset, campum equitibus ac peditibus opple-

τῇ καθόδῳ ἐγένετο, εἶδε τὸ πεδῖον πλήρες ἰππέων καὶ
 πεζῶν· οὐκ ἄποθεν^t δὲ κατὰ νότου πολλοὺς τῶν³⁰
 πολεμίων ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους τέως ἡρεμοῦντας.
 4 Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι παρελθόντες συνεμίσγοντο τοῖς ἐν
 τῷ πεδίῳ, μάχη καρτερὰ καὶ ἀμφήριστος ἐκινήθη.
 Ἔτι δὲ περιούσης^u τῆς στρατιᾶς, λογισάμενος, ὅσον
 ἦκεν εἰς ἀνθρώπων δύναμιν, καὶ βουλομένοις μὴ δυ-³⁵
 νατὸν σῶζεσθαι, ἐπιτιθεμένων τῶν ἀπὸ τοῦ νότου^x
 τὴν ἀκρώρειαν καταλαβόντων, πρηνὴς ἐπὶ τοῦ ἐδά-
 φους πεσὼν, ἠΰχετο δακρύων. Καὶ ὁ Θεὸς αὐτίκα
 5 ἐπήκουσεν, ὡς τὸ ἀποβὰν ἔδειξε. Πέμψαντες γάρ
 τινας, συμμάχους σφᾶς ἔσεσθαι προσήγγειλαν οἱ⁴⁰
 ἡγεμόνες τῶν περικαθημένων τὴν ἄκραν, εἰ μέλλοιεν
 ἐν τιμῇ παρ' αὐτῷ εἶναι. Ἐπεὶ δὲ χάρτην καὶ μέλαν
 ἐπιζητήσας οὐχ εὔρε, δέλτον δὲ^y λαβὼν ἦν ἔτυχέ τις
 τῶν παρεστώτων ἔχων, ἐνέγραψεν αὐτοῖς ἐπισήμου
 καὶ ἀρμοδίου στρατιᾶς^z τάξιν, ἣν ἔξουσι παρ' αὐτῷ³¹⁵

^t ἀποθεν, et, νότου B. νότου
 Steph. Genev. νότου Curt. et
 infra Christ.

^u Lego παριούσης, vel certe
 κατιούσης ut habet Nicephorus
 in cap. 39. VALESIIUS.

^x ἀπὸ νότου B.

^y δὴ scribendum esse monuit
 Valesius.

^z Mallem scribere στρατείας. Id
 est ordinem militiæ: στρατιά vero
 exercitum significat. VALES.

tum videt: nec procul multos hostium a tergo in montis cacumine interim subsistentes. Cum igitur primi transgressi, cum hostibus in campo manum conseruissent, acris et anceps exstitit pugna. Porro cum exercitus adhuc progredieretur, animadvertens imperator, humana quidem ope suos nullatenus servari posse, tametsi maxime vellent, incumbētibus a tergo iis qui verticem occupaverant; pronus humi abjectus orare cœpit cum lacrymis, statimque Deus precibus ejus annuit, sicut eventu ipso comprobatur. Nam rectores eorum qui montis verticem tenebant, missis ad illum nunciis, se ad illius partes transituros esse polliciti, si honorationem gradum apud illum habituri essent. Tum vero imperator, cum chartam et atramentum quæsitum non reperisset, acceptis tabulis quas quidam ex adstantibus forte gerebat, honoratæ et convenientis ipsis militiæ perscripsit gradum, quem apud se essent habituri si promissa implevissent. Atque hi quidem istiusmodi

τὴν ὑπόσχεσιν πληροῦντες. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτοις
 6 τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Μὴ πω δὲ θατέρου μέ-
 ρους κλίναντος, ἀλλ' ἔτι τῆς ἐν πεδίῳ μάχης ἐκατέ- 5
 ρωθεν ἰσαζούσης, ἀντιπρόσωπος τοῖς ἐναντίοις ἐμβὰς^a
 ἄνεμος ἐξαΐσιος, καὶ οἷον οὐπω πρότερον ἱστορήσαμεν,
 διέλυσε τὰς τῶν πολεμίων τάξεις· βέλη δὲ καὶ ἀκόν-
 τια κατὰ Ῥωμαίων πεμπόμενα, ὡς ἀντιτύποις^b προσ-
 βάλλοντα, εἰς τὰ τῶν ἀκοντιζόντων περιέστρεψε σώ- 10
 ματα· καὶ τὰς ἀσπίδας ἐξαρπάζων τῶν χειρῶν, σὺν
 7 φορυτῷ καὶ κονιορτῷ κατ' αὐτῶν ἐκύλιε. Γυμνωθέν-
 τες δὲ τῶν ὅπλων, οἱ μὲν πλείους αὐτίκα διεφθάρησαν,
 οἱ δὲ πρὸς ὀλίγον φυγῇ διασωθέντες μετ' οὐ πολὺ
 ἤλωσαν^c. Εὐγένιος δὲ, προσδραμὼν τοῖς ποσὶ τοῦ¹⁵
 βασιλέως, ἐδεῖτο σώζεσθαι· ἐν ᾧ δὲ ἰκέτευε, πρὸς
 τοῦ τῶν στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. Ἀρβο-
 γάστης^d δὲ φεύγων μετὰ τὴν μάχην αὐτόχειρ ἑαυτοῦ
 8 γέγονε. Λέγεται δὲ καθ' ὃν καιρὸν οὗτος ὁ πόλεμος
 συνεκροτεῖτο, ὡς ἐν τῷ νεῷ τοῦ Θεοῦ τῷ ἐν τῷ ἐβδό- 20

^a Non placet illud ἐμβὰς, de
 vento: usitatio vox foret ἐμ-
 πεσὼν: sed nulla est variatio in
 codd.

^b ἀντίτυπα B.

^c ἤλωσαν B. et infra.

^d Ἀρβογάδης J. Christ. Scal.

conditionibus imperatori sese adjunxerunt. Cæterum cum neutra
 pars adhuc cederet, sed æquo Marte utrinque acriter pugnaretur,
 ventus ingens et qualem antea nunquam fuisse novimus, ex ad-
 verso in hostes irruens, eorum ordines disturbavit: tela vero et
 jacula quæ in Romanos conjecta erant, perinde ac si solidis cor-
 poribus illisa essent, in ipsa jaculantium corpora retorsit. Scuta
 denique ex eorum manibus abrepta, cum sordibus ac pulvere in
 ipsos contorsit. Itaque armis nudati, alii vero ad modicum tem-
 pus fuga elapsi, haud multo post capti fuere. Eugenius autem
 ad pedes imperatoris provolutus, ut vita ipsi concederetur orabat.
 Sed dum supplicaret, a quodam ex militibus capite truncatus est.
 Arbogastes vero, post prælium fugiens, sua se manu interemit.
 Porro eo ipso tempore quo pugna committebatur, aiunt dæmonia-
 cum quendam in templo Dei quod erat in Septimo, in quo impe-
 rator ab bellum proficiscens preces fuderat, a dæmone sublimem

μφ, οὐ προσηύξατο ὁ βασιλεὺς ἐξίων, δαιμονῶν τις ἀναρπασθεὶς μετάρσιος, τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην ἐλοιδореῖτο, καὶ ὡς τῆς κεφαλῆς ἀποτμηθέντα ὠνείδιζε, καὶ ἀνεβόα· Σὺ με νικᾷς, καὶ τῇ ἐμῇ στρατιᾷ ἐπιβου- 25
9 λεύεις. Οἱ δὲ περιτυχόντες, ὡς εἰκὸς, πολλῆς οὔσης περὶ τοῦ πολέμου σπουδῆς νεώτερόν τι ἀκούειν καὶ λέγειν, καταπλαγέντες ἀνεγράψαντο τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν γενέσθαι τὰ περὶ τὸν πόλεμον οὐκ εἰς μακρὰν ἔγνωσαν παρὰ^ε τῶν κοινωνησάντων τῇ μάχῃ. Καὶ 30
τὰ μὲν ὧδε γενέσθαι λόγος.

ΚΕΦ. ΚΕ'.

Περὶ τῆς πρὸς βασιλεία Θεοδόσιον τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου παρρησίας, καὶ τοῦ φόνου τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ διήγησις τοῦ ἁγίου τούτου ἐτέρων 35
κατορθωμάτων.

1 Μετὰ δὲ τὴν Εὐγενίου καθαίρεσιν ἀφικόμενος εἰς Μεδιόλανον ὁ βασιλεὺς, ἦκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εὐξόμενος. Ὡς δὲ πρὸς ταῖς θύραις ἐγένετο, ὑπήντητο^φ 40
'Αμβρόσιος ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος· καὶ λαβόμενος

^ε περὶ B. Steph. Genev.

^φ ἀπήντητο primo scriptum tum correctum in ὑπ. B.

raptum Joanni Baptistæ conviciatum esse, eumque tanquam capite truncatum, probris appetiisse, ita vociferando : Tu me vincis, et exercitui meo insidiaris. Hi vero qui aderant, cum, ut credibile est, ingens omnium studium esset de hoc bello, ut aliquid novi audirent ac dicerent, obstupefacti diem in charta perscripserunt ; eoque ipso die praelium factum esse, haud multo post ex iis qui praelio interfuerant didicerunt. Atque hæc quidem in hunc modum gesta esse dicuntur.

CAPUT XXV.

De beati Ambrosii in loquendo libertate, qua usus est erga imperatorem Theodosium : et de cæde Thessalonicensium. Item de aliis rebus a sancto illo viro præclare gestis.

Post Eugenii necem, imperator Mediolanum ingressus, orandi causa ad ecclesiam processit. Cumque ad fores venisset, occurrit ei Ambrosius civitatis episcopus. Et apprehensa ejus purpura

² τῆς ἀλουργίδος ἐπὶ τοῦ πλήθους, Ἐπίσχες, ἔφη· ἀν-
 δρὶ γὰρ ὑπὸ ἀμαρτίας βεβήλω, καὶ τὰς χεῖρας ἡμαγ-
 μένας οὐκ ἐν δίκῃ ἔχοντι, οὐ θεμιτὸν πρὸ μετανοίας
 τῆς τοῦ ἱεροῦ ἐπιβαίνειν οὐδοῦ^g, ἢ μυστηρίων θείων⁴⁵
 κοινωνεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαυμάσας τὸν ἱερέα τῆς³¹⁶
 παρρησίας, σύννους γεγωνὸς ὑπέστρεφεν, ὑπὸ τῆς με-
³ τανοίας κεντούμενος. Ἦν δὲ τῆς ἀμαρτίας πρόφασις
 τοιάδε· Βουθερίχου^h τοῦ ἡγουμένου τότε τῶν παρ'
 Ἰλλυριοῖς στρατιωτῶν ἡνίοχος τὸν οἰνοχόον αἰσχυρῶς⁵
 ἰδὼν, ἐπείρασε· καὶ συλληφθεὶς ἐν φρουρᾷ ἦν.
 Ἐπισήμου δὲ ἵπποδρομίας ἐπιτελεῖσθαι μελλούσης,
 ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἀγωνίαν ὁ Θεσσαλονικέων δῆ-
 μος ἐξήτει ἀφίεσθαι· ὡς δὲ οὐδὲν ἦνυν, εἰς χαλεπὴν
 κατέστη στάσιν· καὶ τελευτῶνⁱ τὸν Βουθερίχαν^k¹⁰
⁴ ἀνείλε. Καὶ ἐπεὶ τάδε ἐμηνύθη, εἰς ἄμετρον ὀργὴν
 ἐμπεσὼν ὁ βασιλεὺς ῥῆτὸν τῶν προστυγχανόντων

^g In cod. Fuk. ὁδοῦ, pessime
 ut apparet. Sed totus locus ex
 Nicephoro emendandus est hoc
 modo, οὐ θεμιτὸν πρὸ τῆς μετα-
 νοίας τοῦ ἱεροῦ etc. VALESIIUS.
 Ita B. Christ. πρὸ τῆς μετ. Scal.
 θεμιτὸν τὸν * μετανοίας τῆς τοῦ

Steph. Genev.

^h Ita B. cod. Fuk. Valesii,
 Niceph. Βουθερίχου Steph. Ge-
 nev. Βουθερίκου Vales.

ⁱ τελευταῖον cod. Fuk. Valesii.

^k Βουθερίχον Niceph. rectius
 judicio Valesii.

coram omni multitudine : Siste gradum, inquit. Homini enim ob
 delicta profano, et manus injusta cæde pollutas gerenti ante pæ-
 nitentiam actam sacrum limen intrare non licet, nec ad sacrorum
 mysteriorum communionem accedere. Tum vero imperator, sa-
 cerdotis libertatem admiratus, ad se rediit, et pœnitentiæ stimulis
 compunctus abscessit. Peccati vero hæc fuerat occasio. Butherici
 eo tempore magistri militum per Illyricum pincernam, auriga
 amore ejus captus, de stupro sollicitaverat ; eamque ob causam
 comprehensus, in custodia tenebatur. Cum autem nobile equorum
 certamen in circo edendum esset, populus Thessalonicensis postu-
 lavit, ut is tanquam ad illud certamen necessarius dimitteretur.
 Sed cum nihil proficeret, gravissimam seditionem commovit : ac
 postremo Buthericum ipsum interfecit. Ea re nuntiata, imperator
 incredibili ira succensus, certum numerum eorum qui obvii fierent,

ἀριθμὸν ἀναιρεθῆναι προσέταξεν. Ἐντεῦθεν δὲ πολλῶν ἀδίκων ἐνεπλήσθη φόνων ἢ πόλις. Ξένοι τε γὰρ αὐτίκα προσπλεύσαντες, καὶ ἐξ ὁδοῦ ἀφικόμενοι, ἀδο- 15
 5 κήτως ἤλωσαν¹. Καὶ πάθη ἐλεεινὰ συνέβη, ἐν οἷς καὶ τόδε· ἔμπορος ἀντὶ δύο παίδων αὐτοῦ συλληφθέντων, προσαγαγὼν ἑαυτὸν, ἀποθανεῖν ἐδέϊτο· τοὺς δὲ σῶζεσθαι· καὶ μισθὸν τούτου χρυσίον ὅσον εἶχε 20
 προΐσχετο τοῖς στρατιώταις. Οἱ δὲ, τὸν ἄνθρωπον τῆς συμφορᾶς ἐλεήσαντες, ἀντὶ ἐνὸς οὗ ἂν ἐλεῖται^m τῶν υἱέων, τὴν ἱκεσίαν προσίεντο· τοὺς δὲ δύο ἀφ-
 ιέναι, ὡς ἐπιλείποντος τοῦ ἀριθμοῦ, οὐκ ἀκίνδυνον 6 σφίσιν ἔφασαν. Εἰς ἀμφοτέρους δὲ βλέπων ὁ πατήρ, 25
 ὀλοφυρόμενός τε καὶ κλαίων, οὐδετέρου τὴν αἴρεσιν ὑπέστη· ἀλλ' ἀπορῶν εἰσότε τεθνήκασι διετέλεσεν, ἑκατέρου τῷ φίλτρῳ ἐπίσης νικώμενος. Καὶ οἰκέτην δὲ ἀγαθὸν ἐπυθόμην τότε, ἀντὶ δεσπότης ἀγομένου 7
 πρὸς τὴν σφαγὴν ἀναιρεθῆναι προθύμως. Τοιούτων 30
 δὲ καὶ ἐτέρων, ὡς εἰκὸς, συγκυρησάντων κακῶν, ἐπ-

¹ ἤλωσαν B.^m ἐληται Niceph.

obtruncari præcepit. Hac occasione civitas, multorum innocentium sanguine completa est. Etenim peregrini, qui recens eo ap-
 pulerant, vel terrestri itinere advenerant, præter expectationem statim comprehensi sunt. Multaque tum acciderunt miseratione digna, inter quæ et istud, Mercator quidam pro duobus filiis qui comprehensi fuerant, semetipsum offerens, rogabat ut ipse quidem necaretur, filii vero abirent incolumes. Et pro hujus beneficii mercede, quidquid habebat auri, militibus pollicebatur. Illi calamitatem hominis miserati, pro altero ex filiis quem vellet, supplicationem ejus admiserunt. Utrumque vero dimittere, haud quam sibi tutum fore dixerunt, eo quod numerus deficeret. Verum pater cum ambos aspiceret, flens ac gemens, neutrum ex duobus eximere valuit. Sed dubius ancepsque animi quoad interficerentur permansit, utriusque amore ex æquo flagrans. Præterea famulum quendam frugi, pro domino suo, qui tum ad mortem ducebatur, libenti animo occisum esse accepi. Horum igitur malorum, et aliorum complurium, quæ tum, ut verisimile est, acciderunt,

αιτιώμενος Ἀμβρόσιος τὸν βασιλέα, τῆς ἐκκλησίας
 εἶρξε, καὶ ἀκοινώνητον ἐποίησε. Δημοσίᾳ δὲ καὶ αὐ-
 τὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ὁμολόγησε· καὶ
 πάντα τὸν ὀρισθέντα αὐτῷ χρόνον εἰς μετάνοιαν, οἷά 35
 γε πενθῶν, βασιλικῷ κόσμῳ οὐκ ἐχρήσατο· καὶ νόμον^α
 προσέταξε, τοὺς διακονουμένους τοῖς τοῦ βασιλέως
 προστάγμασιν, εἰς τριακοστὴν ἡμέραν ἀναβάλλεσθαι
 τὴν τιμωρίαν τῶν ἐπὶ θανάτῳ καταδεδικασμένων·
 ὥστε καὶ τὸν ἐν μέσῳ χρόνον μαλάσσειν τὴν τοῦ 40
 βασιλέως ὀργὴν, καὶ τοῦ θυμοῦ παρακμάζοντος, ἐλέῳ
 8 καὶ μεταμελείᾳ γενέσθαι χώραν. Ἀμβροσίῳ δὲ τούτῳ
 πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα κατώρθωται^ο ἄξια ἱερωσύνης, ἃ
 μόνοις ἐπιχωρίοις κατὰ τὸ εἶκος ἔγνωσται. Τῶν δ' 317
 αὖ^π ἐπισημοτάτων αὐτοῦ ἔργων, καὶ τοῦτο ἐπυθόμην.
 9 Ἔθος ἦν τοὺς βασιλεῖς ἐν τῷ ἱερατεῖῳ ἐκκλησιάζειν,
 κατ' ἐξοχὴν τῶν ὀρίων τοῦ λαοῦ κεχωρισμένους· κο-
 λακείας^α δὲ ἢ ἀταξίας εἶναι τοῦτο συνιδὼν, τόπον 5
 εἶναι βασιλέως ἐν ἐκκλησίᾳ τέταχε, τὸν πρὸ τῶν δρυ-

^α Proculdubio scribendum est
 νόμῳ. VALESIIUS.

^ο κατώρθωτο cod. Fuk. Valesii.

^π Ita B. αὖ om. ceteri.

^α Ita B. Niceph. κολακίας edd.

causam imperatori adscribens Ambrosius, eum ab aditu ecclesiae repulit, et a communione removit. Imperator vero peccatum suum publice in ecclesia confessus est: et toto illo temporis spatio quod ipsi ad poenitentiam praestitutum fuerat, tanquam qui in luctu esset, imperiali cultu minime est usus. Quin etiam legem tulit, ut qui principis jussionibus obsequuntur, in tricesimum usque diem differrent supplicia eorum qui capite damnati essent. Eo scilicet consilio, ut interjecti temporis spatium imperatoris iram leniret, et imminuto jam furore, locus miserationi ac poenitentiae relinqueretur. Porro Ambrosius iste, multa quoque alia gessit, sacerdotali officio digna, quae, ut verisimile est, solis eorum locorum incolis nota sunt. Inter egregia autem ejus facinora, istud quoque auditione accepi. Moris erat, ut imperatores intra consepta altaris in ecclesia consisterent, honoris causa a populi multitudine separati. Quod ex assentatione, vel ex disciplinae corruptione profectum esse Ambrosius animadvertens, locum imperatori in

φάκτων τοῦ ἱερατείου· ὥστε τοῦ μὲν λαοῦ τὸν κρα-
 τοῦντα τὴν προεδρίαν ἔχειν· αὐτοῦ δὲ τοὺς ἱερέας
 προκαθῆσθαι. Ταύτην δὲ τὴν ἀρίστην παράδοσιν
 ἐπήνεσε Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ¹⁰
 ἐκράτουν· καὶ ἐξ ἐκείνου νυνὶ φυλαττομένην ὁρῶμεν.
¹⁰ Τούτου δὲ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τόδε τὸ ἔργον ἀξιωμα-
 μόνευτον περιλαβεῖν τῇ γραφῇ, ἀναγκαῖον εἶναί μοι
 δοκεῖ. Ἐλλην τις τῶν ἐν τέλει, τὸν Γρατιανὸν ἐλοι-
 δόρει, καὶ τοῦ πατρὸς ἀνάξιον ἀπεκάλει· καὶ γραφὴν ¹⁵
 ἐπὶ τούτοις ὑπομείνας κατεδικάσθη θανεῖν. Ἀγομένου
 δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τιμωρίᾳ, ἦκεν Ἀμβρόσιος εἰς τὰ βασι-
¹¹ λεια, περὶ αὐτοῦ δεησόμενος. Ὑπὸ σπουδῆς δὲ τῶν
 αὐτῷ ἐπιβουλευόντων ἀσχολουμένου Γρατιανοῦ περὶ
 θέαν κυνηγίων, οἷας εἰώθασιν οἱ βασιλεῖς ἐπιτελεῖν, ²⁰
 τερπωλῆς ἰδίας χάριν, οὐ δημοσίας, μηδενός τε τῶν
 ἐπὶ ταῖς βασιλικαῖς πύλαις τεταγμένων μηνύοντος, ὥς
¹² οὐ καιροῦ ὄντος, ὑπεχώρησεν. Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὴν
 πύλην ἣ τοὺς θήρας εἰσῆγον, ἔλαθε· καὶ συνεισελ-
 θὼν τοῖς κυνηγοῖς οὐ πρότερον καθυφῆκεν, οὐδὲ Γρα- ²⁵

ecclesia assignavit ante cancellos altaris: ita ut imperator quidem
 plebem, ipsum vero imperatorem sacerdotes in ecclesia præcede-
 rent. Hanc egregiam ordinationem imperator Theodosius com-
 probavit, et successores ejus postea confirmarunt: atque ex eo
 tempore in hunc usque diem observari eam videmus. Ejusdem
 viri istud quoque memorabile facinus huic operi inserere, neces-
 sarium duxi. Quidam religione paganus, sed dignitate conspi-
 cuus, Gratianum conviciis laceraverat, et patre indignum appella-
 verat, ob idque in judicium vocatus, capitali sententia damnatus
 fuerat. Qui cum ad supplicium duceretur, Ambrosius pro illo
 intercessurus ad palatium perrexit. Sed cum Gratianus studio
 atque impulsu eorum qui ipsi insidiabantur, spectaculo venationum
 sese oblectaret, cujusmodi ab imperatoribus edi solent, privatae,
 non autem publicæ voluptatis causa, nec ullus eorum qui ad pa-
 latii fores constituti erant, adventum ejus imperatori nuntiaret,
 utpote intempestivum, discessit. Cumque venisset ad portam per
 quam bestię inducebantur, latenter una cum venatoribus intro-

τιανού καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἀντιβολούντων εἶξεν, εἰ μὴ παραντῖκα σωτήριον ψῆφον τοῦ βασιλέως ἐξέσπασεν, τὸν ἐπὶ θανάτῳ ἀγόμενον ἐλευθεροῦσαν.

13 Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν φυλακὴν τῶν νόμων τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἀγωγὴν τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν, 30 σπουδαῖος ἄγαν ἐγένετο. Ἐκ πολλῶν δὲ τῶν αὐτῷ κατωρθωμένων, τάδε μοι εἰρήσθω, εἰς ἀπόδειξιν ἧς εἶχε διὰ Θεὸν πρὸς τοὺς κρατοῦντας παρρησίας.

ΚΕΦ. ΚΣ'.

318

Περὶ τοῦ ἁγίου Δονάτου ἐπισκόπου Εὐροίας[†], καὶ περὶ Θεοτίμου τοῦ Σκυθῶν ἀρχιερέως.

1 Κατὰ τοῦτον δὲ πολλοὶ πολλαχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐν ἐπισκόποις διέπρεπον, ὡς Δονάτος ὁ Εὐροίας[§] τῆς 5 Ἑπείρου· ᾧ δὲ πολλά τε καὶ ἄλλα τεθαυματοργήσθαι μαρτυροῦσιν οἱ ἐπιχώριοι, μέγιστα[†] δὲ τὰ^u περὶ τὴν^x ἀναίρεσιν τοῦ δράκοντος, ὃς περὶ τὰς καλουμέ-

[†] Εὐροίας editt. rescripsi juxta formam quæ sequitur in textu. Vid. infra.

[§] Ita B. Christ. Scal. et Vales. Εὐρώπας Steph. Genev. Plura vide in Valesii adnot.

[†] Ita B. C. *maximum tamen est quod de dracone*, seqq. Epiphani. *μάλιστα* editt.

^u τὰ om. Steph. Genev.

^x τὴν om. Vales.

gressus est : nec prius remisit, nec Gratiani et aulicorum ejus obsecrationibus cessit, quam extorta ab imperatore indulgentia, qua mortī addictus liberaretur. Idem porro in observandis legibus ecclesiasticis, et in clericorum suorum disciplina diligentissimus fuit. Atque ex multis quæ ab eo sunt præclare gesta, hæc breviter a me dicta sint, ad declarandam ejus libertatem, qua erga imperatores propter Deum est usus.

CAPUT XXVI.

De sancto Donato Euroæ episcopo, et de Theotimo Scytharum antistite.

Eodem tempore in diversis orbis partibus multi inter episcopos enituerunt. Ex his fuit Donatus, Euroæ in Epiro episcopus : quem cum alia multa admirabilia perpetrasset, ejus loci incolæ testantur ; tum illud præcipue quod in draconis interfectione ges-

νας Χαμαιγεφύρας παρὰ τὴν λεωφόρον ἐφώλευε, καὶ 10
 πρόβατα καὶ αἰγας^γ καὶ βόας, ἵππους τε καὶ ἀνθρώ-
 2 πους ἐξήρπαζεν. Οὐ γὰρ ξίφος ἢ δόρυ φέρων, οὔδε
 ἄλλο τι βέλος ἔχων, ἐπὶ τουτὶ τὸ θηρίον ἦλθεν.
 Ἄλλ' ὥς ἦσθετο, καὶ τὴν κεφαλὴν ὥς ἐφορμήσων
 ἐξανέστησεν, ἀντιπρόσωπον αὐτῷ εἰς σταυροῦ σύμ- 15
 βολον τὸν ἀέρα τῷ δακτύλῳ κατεσήμανε, καὶ ἐπέ-
 3 πτυσε. Τὸ δὲ, τὸν σίαλον εἰς τὸ στόμα δεξάμενον,
 αὐτίκα κατέπεσε· καὶ νεκρὸν κείμενον, οὐ μείον τῶν
 παρ' Ἰνδοῖς ἱστορουμένων ἐρπετῶν διεφάνη τὸ μέγε-
 4 θος· ἀμέλειτοι, ὥς ἐπυθόμην, ὑπὸ ζεύγεσιν ὀκτῶ εἰς 20
 τὸ πλησίον πεδίου ἐξελκύσαντες αὐτὸ οἱ ἐπιχώριοι,
 κατέκαυσαν, ὥπως μὴ διασαπείς τὸν ἀέρα λυμανεῖται,
 4 καὶ λοιμῶδη νόσον^z ποιήσῃ. Δονάτῳ δὲ τούτῳ τά-
 φος ἐστὶν ἐπίσημος εὐκτήριος οἶκος ἀπ' αὐτοῦ τὴν
 ἐπωνυμίαν ἔχων· περὶ τοῦτον δὲ πηγὴ ὑδάτων πολ- 25
 λῶν, ἣν οὐ πρότερον οὔσαν εὐξαμένου αὐτοῦ τὸ θεῖον
 ἀνέδωκεν· ἦν μὲν γὰρ οὗτος ὁ χώρος παντελῶς

^γ καὶ αἰγας om. B. Steph. Niles. capras habet Epiphan.
 ceph. inseruit Christ. Scal. Va-^z νόσον om. B.

sit, qui circa locum quem Chamægephyras nominant, juxta aggre-
 rem publicum latitans, oves, capras, et boves, equos item atque
 homines rapiebat. Neque enim ille gladium, aut hastam, aut aliud
 quodlibet telum gestans, hanc belluam adortus est. Sed cum
 draco adventum illius sensisset, et tanquam impetum in eum fac-
 turus, caput extulisset, ipse ex adverso ejus stans, signum crucis
 in aëre digito depinxit, et in illum exspuit. At draco sputo in os
 accepto, statim concidit: et mortuus jacens, nihilo minor serpen-
 tibus illis apparuit, qui apud Indos esse memorantur. Incolæ
 certe, octo boum jugis in proximum eum campum cum extraxis-
 sent, concremarunt, ne putrescens aërem inficeret, et pestem ipsis
 afferret. Huic Donato sepulchrum est illustris ecclesia, quæ ab
 ipso cognomen accepit. Juxta ecclesiam fons est uberrimus, quem
 Deus precibus ejus annuens, illic edidit, cum antea non esset.
 Erat enim is locus prorsus aridus. Nam cum ipse aliquando ex
 itinere illuc advenisset, et hi qui cum illo erant, aquæ penuria

5 ἄνδρος. Ἐξ ὁδοιπορίας δέ ποτε ἐνθάδε παραγενόμενος, λέγεται, τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἀπορία ὕδατος ταλαιπωρουμένων, τῇ χειρὶ τὴν γῆν λαχίνας^a εὔξασθαι· 30 ἅμα δὲ τῇ εὐχῇ ἄφθονον ἀναβλύσαι ὕδωρ, καὶ ἐξ ἐκείνου μὴ διαλιπεῖν. Ἀλλὰ τῶνδε μὲν μάρτυρες, οἱ τὴν Ἰσωρίαν οἰκοῦντες κώμην Εὐροίας, καθ' ἣν τάδε 6 συνέβη. Ἐν τούτῳ δὲ Τόμεως καὶ τῆς ἄλλης Σκυθίας τὴν ἐκκλησίαν ἐπετρόπευε Θεότιμος Σκύθης, 35 ἀνὴρ ἐν φιλοσοφίᾳ τραφεῖς· ὃν ἀγάμενοι τῆς ἀρετῆς οἱ περὶ τὸν Ἰστρον Οὐννοι βάρβαροι, Θεὸν Ῥωμαίων ὠνόμαζον· καὶ γὰρ δὴ καὶ θείων ἐπ' αὐτῷ πραγμάτων ἐπειράθησαν. Λέγεται γοῦν ὥς ὁδεύοντι ποτὲ 7 παρὰ τὴν ἐνθάδε βαρβάρων γῆν, ὑπήντωντο ἐναντίαν 40 τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπὶ Τόμιν ἐλαύνοντες· ὀλοφυρομένων δὲ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὥς ἀντίκα ἀπολουμένων, ἀποβὰς τοῦ ἵππου ἠῤῥατο· οἱ δὲ βάρβαροι μήτε αὐτὸν μήτε τοὺς ἐπομένους, ἢ τοὺς ἵππους ὧν ἀπέβησαν^b 319 8 θεασάμενοι, παρέδραμον. Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἐπιόντες

^a λεχίνας B.

^b Rectius in cod. Fuk. ἀπέβησαν, quomodo etiam legit Epiphanius. Certe cum supra dixerit Theotimum ex equo descen-

disse ut Deum precaretur, ejus quoque comites idem fecisse credendum est. VALESIUS. ἐπέβησαν B. Steph. Genev. ἐφ' ὧν ἔποχοι ἦσαν Niceph.

torquerentur, humum manu fodiens, Deum orasse dicitur: ac mox completa oratione, ingens aquarum copia affluxisse perhibetur, quæ ex eo tempore nunquam defecit. Hujus rei testes sunt qui Isoriam incolunt, vicum urbis Euroæ in quo hæc gesta sunt. Iisdem temporibus, Tomitanorum et totius Scythiæ ecclesiam Theotimus gubernabat, vir in monastica philosophia innutritus; quem Hunni barbari qui circa Istrum habitabant, virtutis causa admirantes, Deum Romanorum vocabant. Divina quippe miracula in illo fuerant experti. Fertur sane, cum ille aliquando juxta regionem barbarorum qui illic erant, iter faceret, ex adverso occurrisset quosdam qui eadem via pergerent Tomin. Cumque ejus comites, tanquam mox perituri lamentarentur, ipse ex equo desiliens Deum oravit. Tum vero barbari nec illo, nec comitibus illius, nec equis e quibus descenderant conspectis, prætergressi sunt. Porro cum

ἐκακοποιοῦν^c τοὺς Σκύθας, φύσει θηριώδεις^d ὄντας εἰς
 ἡμερότητα μετέβαλεν, ἐστιῶν τε καὶ δώροις φιλοφρο-
 νούμενος. Ἐντεῦθεν δὲ βάρβαρος ἀνὴρ ὑπολαβὼν 5
 εὖπορον εἶναι, ἐπεβούλευσεν αὐτὸν ἐλεῖν· καὶ βρόχον
 παρασκευάσας ἀσπίδι ἐπερειδόμενον^e, ὥσπερ εἰώθει
 τοῖς πολεμίοις διαλεγόμενος, ἀνασχὼν τὴν δεξιὰν,
 ἀκοντίζειν ἐπ' αὐτὸν τὸ σχοινίον ἔμελλεν, ὥς πρὸς
 ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἐλκύσων. Ἄμα δὲ τῇ 10
 ἐπιχειρήσει, ἀνατεταμένη ἡ χεὶρ πρὸς τὸν ἀέρα διέ-
 μινε· καὶ οὐ πρότερον ὁ βάρβαρος τῶν ἀοράτων
 ἠφείθη δεσμῶν, εἰ μὴ τῶν ἄλλων ἀντιβολουμένων
 9 ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἰκέτευσε Θεότιμος. Φασὶ δὲ
 κομήτην αὐτὸν διαμῆναι καθ' ὃ σχῆμα φιλοσοφεῖν 15
 ἀρξάμενος ἐπετήδευσε· λιτὸν δὲ τὴν δίαιταν· τροφῆς
 δὲ, οὐ τὸν αὐτὸν, ἀλλ' ἐν τῷ πεινῇ ἢ διψῇ τὸν και-

^c ἐκακούργουν C.

^d φύσει γὰρ ἦσαν θηριώδεις Ni-
 ceph. scilicet Hunni. Epipha-
 nius vero locum non intellexit,
 atque ita vertit ac si ὄντας ad
 Σκύθας referret.

^e Scribendum puto ἐπερειδό-
 μενος, id est *scuto innixus*. Vult
 enim dicere Sozomenus, barba-

rum illum scuto innixum, cum
 Theotimoloquutum fuisse, quem
 admodum facere solebat, quoties
 cum Romanis loqueretur. Certe
 Nicephorus legit etiam ἐπερειδό-
 μενος; sed de Theotimo id dici,
 perperam existimavit. Quasi
 vero Theotimus episcopus scu-
 tum gestaret. VALESIIUS.

barbari illi crebris incursionibus Scythas vastarent, eos, quamvis
 suoapte ingenio feri essent, ad mansuetudinem traduxit, conviviiis
 illos excipiens, et muneribus demulcens. Hac de causa barbarus
 quidam cum illum opulentum esse suspicaretur, per insidias com-
 prehendere molitus est. Et parato ad id laqueo, scuto innixus,
 uti solebat cum hostes alloqueretur, sublata dextra laqueum Theo-
 timo injicere parabat, tanquam eum ad se et ad contribules suos
 attracturus. Verum in ipso conatu, manus illius in sublime ex-
 tensa, ita ut erat permansit. Nec prius invisibilibus illis vinculis
 liberatus est barbarus, quam aliis intercedentibus Theotimus Deum
 pro illo orasset. Aiunt porro eum perpetuo comam aluisse, quo
 habitu philosophari primum instituerat. Victu autem fuisse ad-
 modum tenui, et tempus sumendo cibo non idem semper ha-
 buisse, sed cum esuriret forte aut sitiret. Est enim, meo quidem

ρὸν ὀρίσαι· φιλοσόφου γὰρ ἦν, οἶμαι, καὶ τούτοις
πρὸς χρείαν οὐ διὰ ῥαστώνην εἵκειν.

ΚΕΦ. ΚΖ'.

20

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου τοῦ ἐπισκόπου Κύπρου· καὶ μερική τις τῶν
κατ' αὐτὸν διήγησις.

Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Ἐπιφάνιος τὴν
Κυπρίων ἐπεσκόπει μητρόπολιν. Ὁν οὐ μόνον τὰ
περὶ τὴν πολιτείαν ἐπίσημον ἐπὶ ἀρεταῖς ἀπέδειξεν, 25
ἀλλὰ καὶ ὅσα παράδοξα ζῶντος αὐτοῦ καὶ μετὰ τε-
λευτήν, τιμῶν τὸν ἄνδρα ὁ Θεὸς ἐπετέλεσεν. Ἀπο-
θανόντι γὰρ, ὃ μὴ περιόντι ὑπῆρξε, λόγος ἐπὶ τῷ
τάφῳ αὐτοῦ εἰσέτι νῦν δαίμονας ἀπελαύνεσθαι, καὶ 30
ἰάσεις τινὰς γίνεσθαι· ἐν ᾧ δὲ ζῶν ἐτύγχανε, πολλὰ
θαυμάσια αὐτῷ ἀνατιθέασι. Τῶν γε μὴν εἰς ἡμᾶς
ἐλθόντων, ἐκείνο· μεταδοτικὸς ὢν περὶ δεομένους, ἢ
ναυαγίοις ἢ ἄλλως δυστυχήσαντας, ἐπειδὴ πάλαι τὴν
οὐσίαν ἀνάλωσεν, εἰς δέον ἐσπάθα^ς τοῖς τῆς ἐκκλη- 35

^f καὶ pro δὲ B. Steph. Genev. tacite mutavit Vales.

^g Hunc locum correxi ex co-

dice Fuketiano et ex Nicephoro, qui pro ἐσπάσθαι scriptum ha-
bent ἐσπάθα, optime proculdu-

judicio, proprium philosophi, pro necessitate, non ex luxu, istis
cedere.

CAPUT XXVII.

*De sancto Epiphanio episcopo Cypri: et rerum ab eo gestarum com-
pendiosa narratio.*

Per idem tempus in metropoli insulæ Cypri Epiphanius episco-
patum gerebat. Quem non solum vitæ conversatio illustrem ob
virtutes reddidit, verum etiam miracula, quæ Deus, honore illum
afficere volens, ipso adhuc superstite, et post obitum ejus edidit.
Mortuo enim illo, id quod viventi non contigerat, ad sepulchrum
ejus dæmones etiamnum fugari, et morbi quidam curari dicuntur.
Dum autem in vivis superesset, multa illi miracula tribuuntur.
Ex quibus istud ad notitiam nostram pervenit. Cum liberalis esset
erga egenos, qui vel naufragio, vel alio quopiam casu ad inopiam
redacti essent; quoniam facultates suas jam pridem omnes ab-

σίας χρήμασι· πλείστα δὲ ἦν· πάντοθεν γὰρ πολλοὶ τὸν πλοῦτον εὐσεβῶς ἀναλίσκειν προθέμενοι, καὶ ζῶντες τῇ ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ παρείχον, καὶ τελευτῶντες κατελίμπανον· ἐθάρρουν γὰρ ὡς οἰκονομικὸς καὶ θεοφιλὴς ὢν, κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἀναλώσει τὰ 40
 3 δῶρα. Φασὶ γοῦν ποτὲ ὀλίγων ἔτι λειπομένων χρημάτων, χαλεπῆναι τῆς ἐκκλησίας τὸν οἰκονόμον, καὶ ὡς δαπανὸν αὐτὸν μέμψασθαι· τὸν δὲ, μήδ' οὕτως καθυφεῖναι περὶ τοὺς ἐνδεεῖς φιλοτιμούμενον. Ἐπεὶ δὲ πάντα ἀνάλωτο, ἐπιστάς τις τῷ δωματίῳ οὗ διῆγεν 320
 ὁ οἰκονόμος, βαλάντιον πολλῶν χρυσῶν νομισμάτων ἔδωκεν. Ὡς δὲ οὔτε ὁ δοὺς ἢ ὁ πεπομφῶς δῆλος ἦν, ἐδόκει δὲ παράδοξον εἰκότως, ἐπὶ δόσει τοσούτων χρημάτων ἄνθρωπον ἄγνωστον ἑαυτὸν παρέχειν, τότε δὴ 5
 4 πάντες τὸ πρᾶγμα θεῖον εἶναι συνέβαλον. Ἄλλ' οἷον ἕτερον περὶ αὐτοῦ λέγεται, καὶ ἀφηγήσασθαι βούλομαι. Πυνθάνομαι τεθναματουργῆσθαι Γρηγορίῳ τῷ

bio. Etsi enim *σπαθᾶν*, abuti signifi- meno, verbi duritiem temperat
 cat et luxuriari, adverbium atque emollit. VALESIUS. Ita
 tamen quod additum est a Sozo- B. *ἐσπᾶσθαι* Steph. Genev.

sumpserat, ecclesiæ bonis, ubi opus erat, prolixè abusus est. Erat autem opulentissima ejus ecclesia. Multi enim ex variis orbis partibus, qui opes suas in pios usus impendere studebant, et superstitēs ejus ecclesiæ eas præbebant, et morientes eidem relinquebant. Confidebant enim illum, utpote qui probus dispensator, Deique amantissimus esset, res ab ipsis donatas ex ipsorum sententia ac voluntate erogaturum. Quodam igitur tempore, cum pauca admodum pecuniæ superessent, aiunt ecclesiæ œconomum succensuisse, eumque tanquam prodigum reprehendisse. Illum vero ne tum quidem de solita erga pauperes munificentia quidquam remisisse. Omnibus autem consumptis, repente nescio quis ad cubiculum, in quo degebat œconomus, accedens, sacco in quo multi erant aurei nummi, in manus ei tradidit. Cumque nec is qui dederat, nec is qui miserat nosceretur, videreturque merito insolens, quenquam in tantæ pecuniæ largitione latere velle, tum vero universi id Dei opus esse judicarunt. Aliud præterea quod de illo refertur, commemorare libet. Id quidem ab admirando Gregorio qui Neocæsariensem olim rexit ecclesiam, gestum esse

θαυμασίῳ, ὃς πάλαι τὴν Νεοκαισάρειαν ἐπετρόπευσε,
καὶ μάλα πείθομαι· ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο ἀπιστέον, 10
ὅμοιον καὶ Ἐπιφανίῳ εἰργᾶσθαι· ἐπεὶ οὐδὲ μόνος
Πέτρος ὁ ἀπόστολος ἤγειρε νεκρὸν, ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης
ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν Ἐφέσῳ, καὶ Φιλίππου θυγατέρες
ἐν Ἱεραπόλει· καὶ τὰ αὐτὰ πολλάκις ἐξειργασμένους
εὐρεῖν ἐστὶ πολλοὺς τῶν πάλαι καὶ νῦν θεοφιλῶν 15
ἀνδρῶν. Ἔστι δὲ τοιόνδε, ὃ λέγειν θέλω. Ἐπιτηρή-
σαντες δύο τινες πτωχοὶ ἐπίοντα^h τὸν Ἐπιφάνιον,
πλέον τι κομίσασθαι πραγματευόμενοι, ὁ μὲν ἐφα-
πλώσας ἑαυτὸν τῷ ἐδάφει ἔκειτο δῆθεν νεκρός· ὁ δὲ,
παρεστὼς ἔκλαιεν, οἷά γε ὁμοῦ συνήθους θάνατον 20
ὀδυρόμενος, καὶ ὅτι μηδὲ θάπτειν αὐτὸν δύναίτο τὴν
6 πενίαν καταμεμφόμενος. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐν ἀνα-
παύσει εἶναι τὸν κείμενον ἠῤῥατο, καὶ τὰ πρὸς τὴν
κηδεῖαν ἐπιτήδεια δεδωκώς, Ἐπιμελοῦ, φησὶ τῷ δα-
κρύνοντι, τῆς ταφῆς, καὶ παύου κλαίων, ὧ τέκνον· οὐ 25
γὰρ ἀναστήσεται νῦν· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι
ἀπαραίτητον καὶ πάντως ἀποκείμενον δεῖ φέρειν γεν-

^h Ita cod. Fuk. Nicephorus tuis videtur. VALESIUS. ἀπ-
autem habet παρίοντα, quod rec- ίοντα B. Steph. Genev.

accepi, et libenter credo. Sed non idcirco incredibile videri decet, idem quoque factum esse ab Epiphanio. Neque enim solus Petrus apostolus mortuum ab inferis excitavit; verum etiam Joannes evangelista in urbe Epheso, et Philippi filiae Hierapoli. Multosque tam ex antiquis, quam ex nostrae memoriae piis hominibus, eadem saepenumero gessisse comperimus. Id autem quod dicere proposui, hujusmodi est. Duo quidam mendici, cum Epiphanium venientem observassent, ut plus pecuniae ab eo corraderent, alter quidem eorum super solo extensus, mortuo similis jacuit: alter vero prope stans plorabat, simul egestatem suam querens, quod illum sepelire non posset. Epiphanius vero jacenti requiem apprecatus, ea quae ad sepulturam ejus necessaria erant, mendicanti donavit. Flentique dixit, Cura sepulturam, et plorare desine fili. Neque enim in praesenti resurget. Quod vero accidit inevitabile ac prorsus necessarium, id forti animo perferendum est. Et Epi-

ἱναίως. Καὶ ὁ μὲν, τοιάδε εἰπὼν, παρήλθεν. Ὡς δὲ οὔδεις ἐφαίνετο, τῷ ποδὶ κινήσας τὸν κείμενον ὁ ἐστὼς, ἅμα γὰρ ἐπαινῶν ὡς μάλα σαφῶς¹ τεθνάναι³⁰ ἐμιμήσατο, Ἐγειρε σαυτὸν, ἔφη, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκ τῶν σῶν πόνων ἐν τρυφῇ διάξωμεν. Ἐπεὶ δὲ ὁμοίως ἔκειτο, καὶ οὐδὲν μᾶλλον οὔτε βοῶντος ἤκουεν, οὔτε παντὶ σθένει κινούντος ἡσθάνετο, δρομαῖος καταλαβὼν τὸν ἱερέα, τὴν σφῶν τέχνην κατεμήνυσσε. Κλαίων³⁵ τε καὶ τὰς τρίχας τίλλων, ἐδεῖτο τὸν ἐταῖρον ἐξανίστασθαι. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος, μὴ χαλεπῶς φέρειν τὸ συμβὰν παραινέσας ἀπέπεμψε τὸν ἄνθρωπον· οὐ γὰρ ἀνέλυσε τὸ γεγονός ὁ Θεός· πάντως, οἶμαι, τοὺς ἀνθρώπους πιστούμενος, ὡς αὐτὸν τὸν πάντα ἀκούοντα καὶ ἐφορῶντα^k ἐξαπατῶσιν οἱ τοιούτους σφᾶς⁴⁰ περὶ τοὺς αὐτοῦ θεράποντας παρέχοντες.

ΚΕΦ. ΚΗ'.

Περὶ Ἀκακίου τοῦ Βεροίας, καὶ περὶ Ζήνωνος, καὶ Αἰαντος, ἐπισήμων ἀνδρῶν καὶ διαβοήτων ἐπ' ἀρετῇ.

1 Ἀλλὰ τὰ μὲν ὧδε ἐπυθόμην. Ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ⁴⁵

ⁱ Legendum est σοφῶς, quod habet Niceph.

^k ἐφορῶντα καὶ εἰδότα B.

phanus quidem his dictis abscessit. Cum autem nemo jam in conspectu esset, mendicus stans jacentem pede pulsare cœpit, laudans quod mortuum egregie simulasset. Et surge, inquit: ex labore tuo hunc lætum transigemus diem. Sed cum ille perpetuo jaceret, et nihilo plus nec clamantem audiret, nec totis viribus moventem sentiret, concito cursu episcopum assecutus, fraudem amborum confessus est. Ploransque et crines vellicans, orabat ut socius ad vitam revocaretur. Verum Epiphanius hominem dimisit, hortatus ut id quod acciderat æquo animo ferret. Non enim dissolvere voluit Deus id quod factum fuerat: persuadere omnino volens hominibus, eos qui se tales præbent erga famulos ipsius, ipsi qui omnia audit ac videt, fraudem struere.

CAPUT XXVIII.

De Acacio Beroeæ episcopo; deque Zenone et Aiace, viris ob virtutem illustribus.

Verum hæc quidem ita accepi. Ex eodem tempore Acacius

Ἀκάκιος ἐν ἐπισκόποις διέπρεπε, ἥδη πρότερον τὴν ἐν Βεροία τῆς Συρίας ἐπισκοπὴν ἐπιτραπείς. Τούτου δὲ εἰκὸς μὲν καὶ ἄλλα φέρεσθαι γραφῆς ἄξια· καθὸ 50 τὸν βίον μοναχικῶς ἀσκηθεὶς ἐκ παιδὸς, ἀκριβῶς ἐπο- 321
 2 λιτεύσατο. Τεκμήριον δὲ μεγίστης ἔδωκεν ἀρετῆς, παρὰ πάντα τὸν χρόνον τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον ἀνεωγμένον ἔχων· ὥς καὶ τροφῆς ὥρα καὶ ὕπνου ἀδεῶς οἷς ἐδόκει ξένοις τε καὶ ἀστοῖς¹ αὐτὸν ὀράν. 5
 3 Ἀγαμαι δὲ τοῦτο μάλιστα· ἡ γὰρ οὕτως ἐβίω, ὥς αἰεὶ πεποινθέναι· ἡ πρὸς τὸ ἔτοιμον εἰς κακίαν τῆς φύσεως παρετοιμαζόμενος τουτὶ ἐπενόησεν· ὥστε αἰεὶ φωραθήσεσθαι προσδοκῶν ὑπὸ τῶν ἐξαπίνης εἰσιόντων, ἐν τῇ συνεχεῖ φυλακῇ μηδὲ^m ἁμαρτάνειν ὧν δεῖ, 10
 4 ἀλλ' ἐν σπουδαίοις εἶναι πράγμασιν. Ἐν δὲ τῷ τότε ἐπισήμῳ ἦσθην καὶ Ζήνων καὶ Αἴας ἀδελφοί· οἱ δὲ τὸ πρὶν ἐφιλοσόφουν, οὐκ ἐν μοναγρίαις, ἀλλ' ἐν Γάζῃ πρὸς θάλασσαν, ὅπερ καὶ Μαϊουμᾶν ὀνομάζου-

¹ Non dubito quin scribendum sit ξένους τε καὶ ἀστούς. Id enim lex grammatica postulat; atque ita scriptum habet Nicephorus. Alioqui supplendum
 esset verbum ἐξεῖναι. VALESIIUS.
^m Malim scribere μηδέν. In cod. Fuk. per apocopen μηδ'.

quoque inter episcopos claruit, qui episcopatum Beroeæ in Syria jamdudum administrabat. De hoc multa scitu digna narrari possunt; quippe qui in monastica vita ab ineunte ætate exercitatus, emendatissime vixerit. Istud tamen maximum virtutis indicium præbuit, quod episcopale domicilium perpetuo apertum habuerit: ita ut perigrinis ac civibus quicunque vellent, cibi etiam ac somni tempore videre eum liceret. Quod quidem maxime admiror. Nam vel ita vivebat, ut fiduciam sui semper gereret. Vel adversus naturæ ad vitium proclivitatem sese muniens, istud excogitavit: ut dum assidue suspicatur se deprehensum iri ab iis qui ex improvise supervenirent, continuas excubias agens, ab officio suo nunquam deflecteret, sed honestis actibus semper intentus esset. Celebres eodem tempore fuere Zeno et Ajax fratres: qui initio quidem non in solitudine philosophati sunt, sed in urbe Gaza juxta mare; qui locus etiam Maiuma vocatur. Cæterum ambo catholicæ fidei as-

σιν. Ἀμφω δὲ πιστοτάτω περὶ τὸ δόγμα ἐγενέσθην, ¹⁵
καὶ Θεὸν ὠμολόγησαν ἀνδρείως· ὥς καὶ πολλάκις
πρὸς τῶν Ἑλληνιστῶν αἰκισθῆναι χαλεπῶς ⁿ ἄγαν
⁵ καὶ ἀπηνῶς. Λέγεται δὲ Αἴαντα γῆμαι μὲν εὐειδε-
στάτην γυναῖκα· τρίτον δὲ μόνον αὐτῇ συνελθεῖν ἐν
παντὶ τῷ χρόνῳ, καὶ τρεῖς παῖδας ποιῆσαι· τὸ μετὰ ²⁰
ταῦτα δὲ συνουσίας ἔνεκα^o τοιᾶσδε τῇ γαμετῇ ἀπο-
ταξάμενον, μοναχικῶς πεπολιτεῦσθαι· καὶ τῶν υἱέων,
δύο μὲν ἐπὶ τὰ θεῖα καὶ τὴν ἀγαμίαν παιδαγωγῆσαι·
τὸν ἄλλον δὲ, ἐπὶ γάμον. Ἐπιεικῶς δὲ, καὶ μάλα
εὐδοκίμως τὴν τοῦ Βοτωλίου^p ἐκκλησίαν ἐπετρόπευσε. ²⁵
⁶ Ζήνων δὲ, ἔτι νέος ὢν βίῳ καὶ γάμῳ^q ἀπαγορεύσας,
ἐπιμελέστατος ἐγένετο περὶ τὴν διακονίαν τοῦ Θεοῦ.
Φασὶ γοῦν αὐτὸν, μᾶλλον δὲ καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα,
ἐπισκοποῦντα τὴν ἐν τῷ Μαΐουμᾶ ἐκκλησίαν, ἥδη
γηραλέον καὶ ἀμφὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη ὄντα, μηδεπώποτε ³⁰
ἑωθινῶν^r ἢ ἑσπερινῶν ὕμνων, ἢ ἄλλης λειτουργίας
τοῦ Θεοῦ κατόπιον γενόμενον, εἰ μὴ γε νόσος αὐτὸν

ⁿ χαλεπῶς αἰκισθῆναι, omissis
his ἄγαν καὶ ἀπηνῶς, cod. Fuk.

VALESIUS.

^o ἔνεκεν B.

^p Βοτωλίου C. Niceph. rectius
opinor. Conf. adnott.

^q γάμῳ καὶ βίῳ B.

^r Ita B. ἑωθινῶν editt.

sertores acerrimi fuere, Deumque forti animo confessi sunt: adeo
ut sæpenumero a paganis gravissime et crudelissime verberati sint.
Et Ajax quidem pulcherrimam uxorem duxisse dicitur, ac ter
tantum cum ea rem habuisse, tresque ex ea liberos sustulisse:
posthæc vero ab uxore, quod quidem ad ejusmodi congressum at-
tinet, separatus, monasticam duxisse vitam. Atque ex filiis, duos
quidem ad studium rerum divinarum et ad cœlibatum instituisse:
tertium vero ad matrimonium. Ipse præclare admodum et mo-
derate ecclesiam Botolii gubernavit. At Zeno, cum adhuc juvenis
sæculo et nuptiis renuntiasset, in ministerio Dei diligentissimus
fuit. Aiunt certe, immo nos quoque ipsi vidimus, eum cum Mai-
umæ ecclesiam gubernaret, jam senem, ac centum circiter annos
natum, nunquam a matutinis aut vespertinis hymnis, aut a reliquo
officio divino abfuisse, nisi morbus ipsum detineret. Porro cum
in monastica philosophia vitam traduceret, lineam vestem texebat

ἔπέσχεν. Ἐν φιλοσοφίᾳ δὲ μοναχικῇ τὸν βίον ἄγων,
 λινῇν ἐσθῆτα ὕφαινεν ἐπὶ μονήρους ἱστοῦ, ἐντεῦθεν τε
 τὰ ἐπιτήδεια εἶχε, καὶ ἄλλοις ἐχορήγει· καὶ οὐ διέλι-
 πεν ἄχρι τελευτῆς τὸ αὐτὸ διέπων ἔργον, καίπερ ἀρ- 35
 χαιότητι τῶν ἀνὰ τὸ ἔθνος ἱερέων πρωτεύων, καὶ λαῶ
 8 καὶ χρήμασι μεγίστης ἐκκλησίας προεστώς. Ἀλλὰ
 τῶνδε μὲν εἰς ἀπόδειξιν τῶν τότε ἱερωμένων ἐμνή-
 σθην, πάντας δὲ διεξελεθῆναι ἔργον, ἐπεὶ οἱ πλείους
 ἀγαθοὶ ἐγένοντο· καὶ τὸ θεῖον ἐμαρτύρει τοῖς αὐτῶν 40
 βίοις, ἐπικαλουμένων ἐτοίμως ἐπακοῦν, καὶ πλεῖστα
 θαυματουργοῦν.

ΚΕΦ. ΚΘ'.

322

Περὶ τῆς εὐρέσεως τῶν λειψάνων Ἀβακούμ καὶ Μιχαίου τῶν προφητῶν
 καὶ περὶ τῆς τελευτῆς Θεοδοσίου βασιλέως τοῦ μεγάλου.

Ἰ Ὑπὸ δὲ τοιούτων ἀγομένη ἡ πανταχοῦ ἐκκλησία, 5
 πρὸς ὁμοίαν^s ἀρετὴν καὶ ζῆλον ἀνῆγε τοὺς λαοὺς καὶ
 τοὺς κλήρους. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα τὴν θρησκείαν

^s Scribendum est proculdubio ἀνηρεθίζοντο Nicephorus. VA-
 ὁμοίαν: καὶ λαὸς καὶ κλήρος πρὸς LESIUS. Ita C. ὁμοιοίαν ce-
 τὸν ἴσον ἐκείνοις τῆς ἀρετῆς ζῆλον teri.

super unica tela. Hoc artificio, et sibi ipsi necessaria comparabat, et aliis subministrabat. Nec cessavit usque ad exitum vitæ id opus exercere, tametsi reliquos omnes provinciæ illius episcopos antiquitate superaret, et ecclesiam tum populi multitudine, tum divitiis præcellentem regeret. Atque hos quidem episcopos commemoravi, ut quales fuissent eo tempore antistites, demonstrarem. Cunctos vero singillatim recensere, operosum fuerit. Majori enim ex parte boni fuerunt: et vitæ illorum integritatem Deus testimonio suo comprobavit, eorum preces celeriter exaudiens, et multa per eosdem patrans miracula.

CAPUT XXIX.

De inventione reliquiarum Abacuc et Michæ prophetarum. Et de morte imperatoris Theodosii magni.

Ab hujusmodi viris ecclesia administrata, laicos simul et clericos ad similis virtutis æmulationem subvexit. Neque vero hæc solum religionem nostram illustrarunt, verum etiam Abacuc, nec

ἐσέμνυνεν, ἀλλὰ καὶ^t Ἀβακούμ, μετ' οὐ πολὺ δὲ
 τούτου καὶ Μιχαίας πρωτοπροφητῶν^u, περὶ τοῦτον¹⁰
² τὸν χρόνον ἀναφανέντες. Ἀμφοῖν δὲ τὰ σώματα, ὡς
 ἐπυθόμην, κατὰ θείαν ὀνειράτος ὄψιν ἀνεδείχθη Ζε-
 βέννω τῷ τότε ἐπισκοποῦντι^x τὴν Ἐλευθερουπόλεως
 ἐκκλησίαν. Καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦνομα ταύτης ἦστην
 Κελά^y, ἥ πρὶν Κεῖλα ὀνομαζομένη πόλις, καθ' ἣν ὁ¹⁵
 Ἀβακούμ εὐρέθη. Καὶ Βηραθσατία^z χωρίον ἀμφὶ
 δέκα στάδια τῆς πόλεως διεστώς· περὶ δὲ τοῦτο ὁ
 Μιχαίου τάφος ἦν, ὃ μνήμα πιστῶν^a, ἀγνοοῦντες ὅ, τι
 λέγουσιν, οἱ ἐπιχώριοι ἐκάλουν, Νεφσαμεεμανᾶ τῇ

^t γὰρ καὶ B.

^u πρῶτοι προφητῶν B. πρῶτος
 πρ. cod. Fuk. Valesii : vid. adnot.

^x ἐπιτροπεύοντι B. cod. Fuk.
 Valesii.

^y ταύτη ἦστη Κιλὰ C. Locus
 jam pridem corruptus esse vide-
 tur, quem certe Nicephorus non
 intellexit; nec fortasse Epipha-
 nius, perinde interpretans ac si
 Cela nomen fuisset Eleuthero-
 polis: et profecto textus ægre
 quidquam aliud intelligi patitur:
 nec facile quidem est dicere quid
 sibi velint particulæ illæ καὶ γὰρ
 δῆ. Si conjecturis tamen in-
 dulgere liceat, reponi possit, καὶ
 γὰρ δὴ ἐν τῷ νομῷ ταύτης ἦστην
 Κελά seqq. Conf. infra, viii. 4.
 Vide adnot.

^z Βηραθπασία Niceph.

^a In cod. Fuk. πιστῶν. Vul-
 gatam tamen lectionem confir-
 mat Epiphanius Scholasticus,
 qui sepulchrum hoc Michææ ab
 indigenis vocatum esse dicit, *o*
fidelem memoriam! Ex quo ap-
 paret Epiphanium hic legisse ὃ
 μνήμα πιστῶν. At Nicephorus
 pro πιστῶν legisse videtur πιστοί.
 Sic enim hunc Sozomeni locum
 expressit: οἱ δὲ πιστοὶ τοῦτο ἀ-
 γνοοῦντες τοῖς ἐπιχωρίοις ἐπίσης
 ὠνόμαζον νεφσαμεεμανᾶ. VALE-
 SIUS. πιστῶν libri: legendum
 tamen est πιστῶν, hoc enim con-
 gruit cum nomine illo Νεφσα-
 μεεμανᾶ: quod videtur esse duæ
 voces Hebraicæ, נַפְשֵׁה מַאֲמָנִים
 (naphshe maamanim), id est,
animæ credentium.

multo post eum Michæas, ex primis illis prophetis, circa id tem-
 pus reperti. Amborum autem corpora per divinam in somnis
 visionem, sicut accepi, ostensa sunt Zebennō, qui tunc Eleuthero-
 politanæ ecclesiæ pontificatum gerebat. Locus porro in quo re-
 pertus est Abacuc, vocabatur Cela; olim vero Ceila civitas dice-
 batur. Berathsatia vero locus est decem circiter stadiis distans
 ab urbe: juxta quem locum erat sepulchrum Michææ: quod qui-
 dem incolæ ignorantes quid dicerent, monumentum fidelium ap-
 pellabant, Nephsameemana patrio sermone nominantes. Atque

3 πατρίῳ φωνῇ ὀνομάζοντες. Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ τάδε 20
 πρὸς εὐκλειαν τοῦ Χριστιανῶν δόγματος ἐπὶ τῆς
 παρούσης βασιλείας συνεκύρῃσε. Μετὰ δὲ τὴν κατὰ
 Εὐγενίου νίκην, ἔτι ἐν Μεδιολάνῳ διάγων Θεοδόσιος
 ὁ βασιλεὺς, ἀρρώστως διετέθη· ἐννοηθεῖς τε ὁμοῦ τὴν
 τοῦ^b Ἰωάννου τοῦ μοναχοῦ προφητείαν, ὑφωράτο τε- 25
 4 λευτήν. Ἐν τάχει τε τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἐκ τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως μετεκαλέσατο, καὶ παραγενόμενον
 ἰδὼν, ἔδοξε ῥᾶον ἔχειν, ὥς καὶ ἐπὶ θέαν ἵπποδρομίας
 αὐτὸν προελθεῖν. Ἐξαπίνης δὲ μετὰ τὸ ἄριστον κα-
 κῶς διατεθεὶς, ἐκέλευσε τῷ παιδί τὴν θέαν ἐπιτελέσαι· 30
 τῆς δὲ ἐχομένης νυκτὸς τὸν βίον μετήλλαξεν, Ὀλυ- ^{A. D.}
 βρίου καὶ Προβιανοῦ τῶν ἀδελφῶν ὑπατευόντων. 395.

^b τοῦ (ante Ἰωάννου) omittere videtur in lacuna B.

hæc quidem ad Christianæ religionis gloriam amplificandam ido-
 nea, hujus imperatoris temporibus contigerunt. Cæterum post
 partam de Eugenio victoriam, imperator Theodosius dum Medio-
 lani degeret, morbo correptus est: statimque prædictione Joannis
 monachi in memoriam revocata, brevi se morituum conjecit. Ita-
 que Honorium filium quantocyus accivit Constantinopoli. Quem
 ubi præsentem vidisset, melius se habere visus est, ita ut ad Cir-
 censium ludorum spectaculum processerit. Sed post prandium
 repente ingravescente morbo, filio mandavit ut spectaculorum edi-
 tioni præsideret. Nocte vero insequenti, ex hac vita migravit,
 Olubrio et Probino fratribus consulibus.

ΕΡΜΕΙΟΥ
ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ 5
ΤΟΜΟΣ Η'.

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου· καὶ ὡς ἀνηρέθη Ῥουφίνος ὁ ὑπαρχος. Καὶ περὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν μεγάλων πόλεων, καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν αἰρετικῶν, καὶ περὶ Σισινίου τοῦ Ναυατιανῶν ἐπισκόπου διήγησις.

Ἦ^ρ ΩΔΕ μὲν ἐς τὰ μάλιστα τὴν ἐκκλησίαν αὐξήσας, ἐτελεύτησε Θεοδόσιος, ἀμφὶ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγο-¹⁵ νῶς· ἐκ τούτων δέ, δέκα καὶ ἑξ ἑβασίλευσε. Καὶ διαδόχους κατέλιπε τῆς ἀρχῆς, Ἀρκάδιον μὲν τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱέων, τῶν πρὸς ἑὸν ἔθνῳ· Ὀνώριον δὲ τῶν πρὸς ἐσπέραν· ἄμφω δὲ ὁμόφρονες

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT I.

De successoribus Theodosii Magni: et quomodo occisus est Rufinus praefectus pratorio. Item de majorum civitatum episcopis: et de dissidio haeticorum: et de Sisinnio Novatianorum episcopo.

HUNC in modum Theodosius, cum ecclesiam magnopere amplificasset, ex vivis excessit, annos natus plus minus sexaginta: ex quibus imperavit sexdecim. Successorem vero imperii reliquit, in Orientis quidem partibus, Arcadium filium natu majorem: in Occidente autem Honorium. Qui quidem ambo eandem cum

τῷ πατρὶ περὶ τὴν θρησκείαν ἐγενέσθην. Ἦγεῖτο δὲ ²⁰
 τότε τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας μετὰ Δάμασον Σιρί-
 κιος· τῆς δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει Νεκτάριος· Θεό-
 φίλος δὲ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· καὶ Φλαβιανὸς τῆς
² Ἀντιοχείων· καὶ Ἰωάννης τῆς^a Ἱεροσολύμων. Ἐν
 τούτῳ δὲ Οὐννοὶ βάρβαροι Ἀρμενίας καὶ τῆς πρὸς ²⁵
 ἑὼ ἀρχομένης μέρη τινὰ κατέδραμον. Ἐλέγετο δὲ ὡς
 λάθρα τούτους ἐπηγάγετο ἐπὶ ταραχῇ^b τῆς βασιλείας
 Ῥουφῖνος, ὁ τῆς ἀνατολῆς ὑπαρχος, ὑποπτος ὢν καὶ
³ ἄλλως, ὡς τυραννεῖν βούλεται. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐπὶ τοι-
 αύτῃ αἰτία οὐκ εἰς μακρὰν ἀνῆρέθη. Ἄμα γὰρ ἐκ ³⁰
 τῆς κατὰ Εὐγενίου μάχης ἐπανῆλθεν ἡ στρατιὰ, καὶ ὁ
 βασιλεὺς, ὡς ἔθος, πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
 ὑπῆντετο, μηδὲν μελλήσαντες^c οἱ στρατιῶται τὸν
⁴ Ῥουφῖνον ἀπέκτειναν. Ἐγίνετο δὲ καὶ ταῦτα πρό-
 φασις ἔτι μᾶλλον ἐπιδιδόναί τὴν θρησκείαν. Οἳ τε ³²⁴
 γὰρ κρατοῦντες ὑπὸ εὐσεβείας ἡγοῦτο τῷ οἰκείῳ πα-

^a τῆς om. B. Steph. inser. ἐπὶ ταραχῇ. VALESIIUS. Ita B.
 Christ. Vales. ἐν Ἱεροσολύμοις C. τῇ ἀρχῇ Steph. Genev.

^b Hunc locum correxi ex ^c μελήσαντες B.
 cod. Fuk., in quo scriptum est

patre fidei doctrinam secuti sunt. Præerat tunc temporis, eccle-
 siæ quidem Romanæ post Damasum Siricius : Constantinopoli-
 tanæ vero Nectarius. Alexandrinam autem ecclesiam Theophilus
 gubernabat ; Antiochiæ Flavianus, Joannes vero Hierosolymis
 episcopatum gerebant. Per idem tempus Hunni barbari Arme-
 niam et alias regiones Orientalis imperii devastarunt. Dicebatur
 autem Rufinus præfectus prætorio per Orientem, eos clanculum
 evocasse ad perturbandum imperii statum : quippe qui affectatæ
 tyrannidis suspectus esset. Verum hic quidem eam ob causam
 non ita multo post trucidatus est. Nam cum exercitus ex bello ad-
 versus Eugenium reversus esset, et imperator, ut moris est, extra
 urbem Constantinopolitanam obviam ei occurrisset, milites nihil
 cunctati Rufinum interfecerunt. Porro ex hac occasione, religio
 Christiana adhuc majus incrementum accepit. Sic enim impera-
 tores persuasum habebant, pietati adscribendum esse, quod et pa-

τρί τὰς κατὰ τῶν τυράννων κατορθοῦσθαι^d νίκας, καὶ
 'Ρουφῖνον ἐπίβουλον ὄντα τῆς αὐτῶν ἀρχῆς, ἐκποδὼν
 5 οὕτως ἀκονιτὶ γεγενῆσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ δε-
 δογμένα τοῖς πρὶν βασιλεῦσιν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν,
 προθυμότερον βέβαια ἐφυλάττοντο^e, καὶ δωρεὰς ἰδίας
 προσετίθεσαν. Οἱ τε ὑπήκοοι πρὸς τούτους βλέπον-
 τες, Ἕλληνες μὲν, ῥαδίως εἰς Χριστιανισμὸν μετέ- 10
 βαλον· αἰρετικοὶ δὲ τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ προσεχώ-
 ρουν. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου αἰρέσεως,
 καὶ ὅτι πρὸς^f σφᾶς ἐδιχονόουν διὰ τὰς πρόσθεν εἰρη-
 μένας αἰτίας, ἐκάστοτε ἐμειοῦντο. Πολλοὶ γὰρ ἐκ
 τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐναντιότητος, οὐκ ὀρθῶς αὐτοὺς 15
 περὶ Θεοῦ δοξάζειν ἐνόμιζον, καὶ πρὸς τοὺς ὁμοδό-
 7 ξους τοῖς κρατοῦσι μετετίθεντο. Τοὺς δὲ ἐν Κων-
 σταντινουπόλει τὰ Μακεδονίου φρονούντας, ἔβλαπτε
 κατ' ἐκείνο καιροῦ μὴ ἔχειν ἐπίσκοπον. Ἀφ' οὗ γὰρ

^d κατορθῶσθαι C. quod me-
 lius est.

^e Malim scribere ἐφυλάττον
 τε. Atque ita Niceph. Porro
 de legibus ab Arcadio in exor-
 dio imperii latis pro fide catho-
 lica, vide Baronium in tomo

quinto Annalium, anno Christi
 395. VALESIUS. ἀσφαλῶς τε
 ἐτήρουν Niceph. ἐφυλάττοντο
 om. C.

^f Mallem scribere transposi-
 tis vocabulis, ὅτι καὶ πρὸς etc.
 VALESIUS.

ter ipsorum victoriam de tyrannis reportasset, et quod Rufinus, qui ipsorum imperio insidiabatur, tam facile extinctus fuisset. Atque idcirco ea quæ a superioribus principibus pro ecclesiarum utilitate decreta fuerant, propensiore animo confirmarunt, et propria ipsi dona ac beneficia adjecerunt. Subditi vero ad principum exemplum sese formantes, pagani quidem ad Christianam religionem facile transibant: hæretici vero ad ecclesiam catholicam sese adjugebant. Ariani autem et Eunomiani, quoniam inter seipsos dissidebant ob causas quas supra commemoravi, in dies magis magisque imminuebantur. Ex mutua enim inter ipsos discordia, multi eos non recte de Deo sentire judicabant, et ad illos, qui ejusdem cum imperatoribus fidei sectatores erant, transgrediebantur. Macedonianis autem qui erant Constantinopoli, id plurimum nocuit, quod eo tempore nullum habebant episcopum.

ἐπὶ τῆς Κωνσταντίου βασιλείας παρὰ Εὐδόξιου καὶ 20
 τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὰς ἐκκλησίας ἀφηρέθησαν, ὑπὸ μό-
 νοις πρεσβυτέροις μέχρι τῆς ἐχομένης βασιλείας διε-
 8 γέγοντο. Ναυατιανοὶ δὲ, εἰ καὶ τινες τούτων ἐτά-
 ραττεν ἢ περὶ^ς τοῦ Πάσχα ζήτησις, ἣν Σαββάτιος
 ἐνεωτέρισεν, ἀλλ' οὖν οἱ πλείους ἐπὶ τῆς αὐτῶν^h ἐκ- 25
 κλησίας ἡρέμουν. Οὔτε γὰρ τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίαις ἢ
 νόμοις, ὁμοίως ταῖς ἄλλαις αἵρέσεσιν ἔνοχοι ἦσαν, ὡς
 ὁμοούσιον Τριάδα δοξάζοντες. Καὶ τότεⁱ βεβαιότερον
 τῇ ἀρετῇ τῶν ἡγουμένων συνίσταντο πρὸς ὁμόνοιαν.
 9 Μετὰ γὰρ τὴν Ἀγγελίου προστασίαν, τῆς Μαρκιανοῦ 30
 ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τετυχήκασι. Καὶ τούτου δὲ ἔναγχος
 κατὰ τὸν παρόντα χρόνον τελευτήσαντος, διεδέξατο
 τὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν Σισίνιος, ἀνὴρ ἐλλόγιμος ὅτι
 μάλιστα, καὶ φιλοσόφων δογμάτων καὶ τῶν ἱερῶν 35
 λόγων ἐπιστήμων, καὶ πρὸς διαλέξεις ἔτοιμος· ὡς καὶ
 Εὐνόμιον ἐπὶ ταύταις εὐδοκιμοῦντα, καὶ τοῦτο ἔργον
 ποιούμενον, πολλάκις παραιτήσασθαι τοὺς πρὸς αὐ-
 10 τὸν διαλόγους. Ἐγένετο δὲ σῶφρων τὸν βίον, ὡς

^ς περὶ om. B. Steph. inser. Christ. Scal.

^h αὐτοῦ C.

ⁱ καὶ τό γε B. Steph. corr. Vales.

Nam ex quo Eudoxius cum suis, regnante Constantio, ecclesias illis ademerat, sequentium deinceps imperatorum temporibus, sub solis presbyteris permanserunt. At Novatiani, licet quidam ipsorum turbati essent ob quaestionem de Pascha, quam Sabbatius paulo ante excitaverat, majori tamen ex parte in ecclesia sua quieverunt. Nam neque iisdem poenis ac legibus, quibus reliquæ hæreses, obnoxii erant, utpote qui Trinitatem consubstantialem assererent. Et tunc temporis ob præstantiam episcoporum suorum, firmiore inter se concordia devincti erant. Nam post Agelii præsulatum, Marcianum antistitem nacti fuerant, virum egregium. Quo per id tempus recens mortuo, episcopatum ejus suscepit Sisinius : vir apprime eruditus, et philosophicorum dogmatum, ac sacrarum scripturarum scientia instructus. Ad disputandum quoque promptus ac paratus : adeo ut ipse quoque Eunomius, qui eo nomine celebris habebatur, et hanc artem præcipue excolebat, cum eo congregari sæpenumero recusavit. Ac vita qui-

κρείττων εἶναι διαβολῆς· περὶ δὲ τὴν δίαιταν ἄβρὸς 40
καὶ ποικίλος· ὥς τοὺς^k ἀγνοοῦντας ἀπιστεῖν, εἰ σω-
φρονεῖν δύναιτο, τοσοῦτον τρυφῶν. Τὸ δὲ ἦθος ἦν
χαρίεις καὶ ἡδὺς ἐν ταῖς συνουσίαις· καὶ διὰ ταῦτα
καὶ τοῖς ἐπισκόποις τῆς καθόλου ἐκκλησίας, καὶ τοῖς
12 ἐν ἀρχαῖς καὶ λόγοις καταθύμιος ἦν. Σκώπτειν τε 45
σὺν χάριτι, καὶ σκωμμάτων ἀνέχεσθαι, καὶ ἑκάτερον
ἀπεχθείας ἐκτὸς ὑπομένειν, κομψῶς τε σὺν τάχει
πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ὑπαντᾶν, εὖ μάλα ἐπιτηδεύς
ἔχων. Ἐρωτηθεὶς οὖν ὅτου ἔνεκα^l δεύτερον λούοιτο 325
τῆς ἡμέρας, ἐπίσκοπος ὢν· Ὅτι μὴ τρίτον, ἔφη, φθάνω.
13 Ἐπεὶ δὲ λευκῇ ἐσθῆτι διετέλει χρώμενος, ἐπέσκωψέ τις
αὐτῷ τῶν ἀπὸ τῆς καθόλου ἐκκλησίας· ὁ δὲ πρὸς
αὐτὸν, Οὐκοῦν εἰπέ^m, ποῦ εἴρηται ἐσθῆτα μέλαιναν 5
χρῆναι ἀμφιέννυσθαι; τοῦ δὲ ἀπορήσαντος, ὑπολα-
βὼν ἔφη· Σὺ μὲν τοῦτο οὐκ ἂν ἐπιδείξαι δυνήσῃ·
ἐμοὶ δὲ καὶ Σολομῶν ὁ σοφώτατος, ἔστρωσαν σοὺ τὰ
ἱμάτια αἰὲ λευκὰ, παραινεῖ λέγων· καὶ αὐτὸς ὁ Χρι- 10

^k Ita Vales. καὶ τοὺς Steph. ὥς καὶ τοὺς B.^l ἔνεκεν B.^m ἐπὶ J. Scal.

dem castus atque integer fuit, ita ut omni calumnia superior esset. Victu tamen delicato ac superfluo; adeo ut ii quibus ignotus erat, persuadere sibi non possent, illum in tantis deliciis nihilominus temperantem esse. Moribus porro jucundus erat, ac suavis in congressibus: atque idcirco cum episcopis ecclesiæ catholicæ, tum magistratibus et erudito cuique erat acceptus. Quippe joculari cum venustate, et jocos patienter excipere, utrumque vero citra offensam facere: præterea interrogatis facete ac celeriter respondere, eximie callebat. Proinde interrogatus aliquando, quamobrem cum episcopus esset, bis per diem lavaret: Quia ter, inquit, non accedo. Rursus quoniam candida veste perpetuo utebatur, derisus est a quodam ecclesiæ catholicæ viro. Ad quem ille: Ubinam vero scriptum est, inquit, nigra veste indui oportere? Qui cum hæsisset, subjecit Sisinius: Tu quidem nunquam id ostendere potueris. Mihi vero sapientissimus Salomo præcipit his verbis: Sint vestimenta tua semper alba: et Christus ipse, qui in evangeliiis semper albus cernitur, et ejusmodi veste indutos Mosem

στὸς λευχίμων ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φαινόμενος, Μω-
 σῆν τε καὶ Ἡλίαν τοιούτους τοῖς ἀποστόλοις ἐπι-
 14 δεικνύς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν εἰρημένων Σι-
 σινίῳ χάριεν οἶμαι. Ἐνεδήμει μὲν τῇ Κωνσταντινου-
 πόλει Λεόντιος, ὁ παρὰ Γαλάταις¹¹ τῆς Ἀγκύρας ἐπί- 15
 σκοπος· ἐκκλησίαν δὲ τῶν ἐκείσε Ναυατιανῶν ἀφη-
 ρημένος¹², ἦκε πρὸς αὐτὸν ἀπολαβεῖν ταύτην δεόμενος.
 15 Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀπεδίδου, ἐλοιδορεῖ¹³ δὲ τοὺς Ναυατια-
 νοὺς ὡς οὐκ ἀξίους ἐκκλησιάζειν, μετάνοιαν καὶ τὴν
 ἐκ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἀναιρεῖν αὐτοὺς λέγων. Ἀλλὰ 20
 μὴν, ἔφη Σισίνιος, οὐδεὶς οὕτως ὡς ἐγὼ μετανοεῖ.
 Ἐρομένου δὲ Λεοντίου τίνα τρόπον· Ὅτι σὲ τεθέαμαι,
 16 ἀπεκρίνατο. Καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ αὐτοῦ εὐστόχως
 εἰρημένα ἀπομνημονεύουσιν. Οὐκ ἀκόμψους τε πολ-
 λούς αὐτοῦ λόγους φασὶ φέρεσθαι¹⁴. Ἐπηνεῖτο δὲ 25

¹¹ τῆς παρὰ Γ. Suidas col. 3318. Gaisford.

¹² Suidas legit ἀφηρημένης, quod proculdubio rectius est. VALESIIUS. ἐκκλησίαν—ἀφηρη-
 μένος—et mox ταύτην, Suidas ed. Gaisford; ubi hæc subdit Tou-
 pius. “ἀφηρημένης. Melius ἀφη-
 ρημένος et ταύτας, renitente licet Valesio, et sic locutus et Sui-

das p. 320. Quare forsā vera ἐκκλησίαν—ἀφηρημένος—ταύτην.” ἐκκλησίαν ἀφαιρουμένου—et, ἀπο-
 δοῦναι τὴν ἐκκλησίαν, Socrat. vi. 22, et fere eadem Niceph. xii. 36. ἐκκλησίας—et, ταύτας, Steph. Genev. et codd.

¹³ ἐλοιδορεῖτο Suid.

¹⁴ φέρεσθαι φασιν Suid.

atque Heliam apostolis suis exhibuit. Istud quoque meo quidem iudicio lepide dictum est a Sisinio. Morabatur Constantinopoli Leontius episcopus Ancyrae in Galatia, qui Novatianis illic degentibus ecclesias ademerat. Accessit ad eum Sisinius ut eas recuperaret. Sed cum Leontius eas non redderet, immo Novatianos probris incesseret, tanquam indignos qui in ecclesiam venirent, pœnitentiam et Divini numinis clementiam eos tollere dicens: Atenim, inquit Sisinius, nemo tantam agit pœnitentiam quantum ego. Percontanti autem Leontio rationem ejus pœnitentiæ; eo quod te viderim, respondit Sisinius. Multa quoque alia ab illo scite dicta referuntur: nec paucos ejus libros exstare aiunt, satis elegantes. Porro magis probabatur cum diceret: quippe qui

μᾶλλον λέγων, ὡς ἄριστα ὑποκρινόμενος, φωνῇ τε καὶ βλέμματι, καὶ χαριεστάτῳ προσώπῳ τὸν ἀκροατὴν ἐλεῖν ἱκανός. Ἀλλὰ οἷος μὲν ἦν οὗτος ὁ ἀνὴρ, τὰδε εἰρήσθω, εἰς ἀπόδειξιν ἧς ἔλαχε φύσεως, ἀγωγῆς τε καὶ βίου.

ΚΕΦ. Β'.

30

Περὶ ἀγωγῆς καὶ διαίτης, καὶ πολιτείας καὶ σοφίας, καὶ εἰς τὸν θρόνον παρόδου τοῦ μεγάλου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· καὶ ὡς ἐμποδῶν αὐτῷ καθίσταται Θεόφιλος ὁ Ἀλεξανδρείας.

1 Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον Νεκταρίου τελευτή- 35
σαντος, καὶ βουλῆς οὔσης τίνα δέοι χειροτονεῖν, ἄλλοι μὲν ἄλλους ἐψηφίζοντο, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἐδόκει·
2 καὶ ὁ χρόνος ἐτρίβετο. Ἦν δέ τις ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ
παρ' Ὀρόντῃ· πρεσβύτερος, ᾧ ὄνομα Ἰωάννης, γένος
τῶν εὐπατριδῶν· ἀγαθὸς τὸν βίον, λέγειν τε καὶ πεί- 40
θειν δεινός, καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβάλλων ῥήτορας,
ὥς καὶ Λιβάνιος ὁ Σύρος σοφιστῆς ἐμαρτύρησεν·
ἡνίκα γὰρ ἔμελλε τελευτᾶν, πυνθανομένων τῶν ἐπι-

1 Ὀρόντῃ B. Steph. Genev.

optime recitaret, et voce atque oculis et venustissimo vultu, ad alliciendos auditores esset aptissimus. Verum cujusmodi hic vir fuerit, hactenus dictum sit, ut illius ingenium et institutio ac vivendi ratio, ex his perspicui possit.

CAPUT II.

De institutione et de ratione victus, deque conversatione et sapientia magni Joannis Chrysostomi, et quomodo ad Constantinopolitanum thronum evectus sit: et ut Theophilus Alexandrinus illi obstitit.

Per idem tempus mortuo Nectario, dum consultaretur quis in ejus locum subrogandus esset, alii quidem alios nominabant, nec idem omnibus placebat; tempus vero incassum terebatur. Erat Antiochiæ ad Orontem presbyter quidam, nomine Joannes, nobili genere natus: vita integer: dicendi persuadendique artifex egregius, et omnium sui temporis oratorum præstantissimus, sicut Libanius Syrus sophista testatus est. Nam cum moriturus esset,

τηδείων τίς ἀντ' αὐτοῦ ἔσται, λέγεται Ἰωάννην εἰ- 45
 3 πείν, εἰ μὴ Χριστιανοὶ τοῦτον ἐσύλησαν. Πλείστους
 δὲ τῶν αὐτοῦ ἀκουόντων ἐπ' ἐκκλησίας, εἰς ἀρετὴν
 ὠφέλησε, καὶ ὁμόφρονas αὐτῷ περὶ τὸ θεῖον ἐποίησε.
 Θείως γὰρ πολιτευόμενος, τὸν ἐκ τῆς οἰκείας ἀρετῆς
 ἐνετίθει ζῆλον τοῖς ἀκροαταῖς· καὶ ἐπὶ τοῦτο^s ῥαδίως 326
 ὥς οὐ τέχνη τινὶ καὶ δυνάμει λόγου βιάζεται παρα-
 πλήσια δοξάζειν αὐτῷ· ἀλλ' ὥς ἔχει ἀληθείας, εἰλι-
 4 κρινῶς^t τὰς ἱερὰς ἐξηγεῖτο βίβλους. Λόγος γὰρ ὑπὸ
 τῶν ἔργων κοσμούμενος, πίστεως ἄξιος εἰκότως φαί- 5
 νεται· ἄνευ δὲ τούτων, εἴρωνα καὶ τῶν ἰδίων λόγων
 κατήγορον ἀποφαίνει τὸν λέγοντα· καὶ σπουδάζῃ δι-
 δάσκων. Τῷ δὲ κατ' ἀμφοτέρα εὐδοκιμεῖν προσῆν·
 ἀγωγῇ μὲν γὰρ βίου σῶφρονι, καὶ πολιτείᾳ ἀκριβεῖ

^s In cod. Fuk. ἐπὶ τοσοῦτον. Ego vero scribendum puto ἐπὶ τούτῳ. Quam lectionem in versione mea sum secutus. Nicephorus καὶ ἔχειροῦτο ῥαδίως ἐντεῖθεν τοὺς πλείστους, καὶ γε ἔπειθε παραπλήσια δοξάζειν ἐκείνῳ· οὐ τέχνη δὴ τινὶ καὶ ῥώμῃ λόγων πρὸς ἑαυτὸν ἔλκειν ἐκβιαζόμενος. ἀλλ' ὥς ἀληθὲς ἦν, ὅτι πέρ εἰλικρινῶς τὰς ἱερὰς ἐξηγεῖτο γρα-

φάς. VALESIIUS. Nicephorus pro ἐπὶ τοῦτο legisse videtur ἔχειροῦτο. Mallem ἐπιστοῦτο : quod confirmatur a sequentibus πίστεως ἄξιος. [ἐπὶ τοσοῦτο Christ.]

^t Adjeci εἰλικρινῶς, ex cod. Fuk., quod habetur etiam apud Nicephorum. Porro in hoc loco mallem scribere τὰ τῆς ἀληθείας. VALESIIUS. εἰλικρινῶς habet B. om. Steph. Genev.

percontantibus amicis quis in ejus locum succederet: Joannes, inquit, nisi Christiani illum subripiissent. Multos porro qui in ecclesia ipsum audiebant, ad virtutis studium impulit, et in doctrina fidei ut idem cum ipso sentirent effecit. Nam cum vitam ageret plane divinam, ad æmulationem virtutis suæ auditorum animos excitabat. Post hæc vero facile eos adducebat, ut eandem secum sententiam amplecterentur; quippe qui non arte quadam aut eloquentiæ vi istud ageret: sed sincere, tanquam veritatis studiosus, sacras scripturas exponeret. Etenim oratio quæ operibus exornatur, merito videtur fide digna. Si vero operibus destituta sit, oratorem impostorem esse arguit, ac suorum ipsius dictorum reprehensorem, tametsi is in docendo magnæ sit diligentiae. Porro Joannes utraque laude ex æquo floruit. Nam ejus quidem

ἐχρήτο· φράσει δὲ λόγου σαφεῖ μετὰ λαμπρότητος·¹⁰
⁵ φύσεώς τε γὰρ εὖ ἔσχε. Διδασκάλους δὲ, τῆς μὲν
 περὶ τοὺς ῥήτορας ἀσκήσεως, Λιβάνιον· Ἀνδραγά-
 θιον δὲ, τῶν^u περὶ φιλοσοφίας λόγων. Προσδοκη-
 θεὶς δὲ δίκας ἀγορεύειν, καὶ τοῦτον μετιέναι τὸν βίον,
 ἐγνώκει τὰς ἱερὰς ἀσκείσθαι βίβλους, καὶ κατὰ θεσ-¹⁵
⁶ μὸν τῆς ἐκκλησίας φιλοσοφεῖν. Ταύτης δὲ τῆς φι-
 λοσοφίας διδασκάλους ἔσχε, τοὺς τότε προεστῶτας
 τῶν τῇδε περιφανῶν ἀσκητηρίων*, Καρτερίον τε, καὶ
 Διόδωρον, τὸν ἡγησάμενον τῆς ἐν Ταρσῶ ἐκκλησίας·
 ὃν ἐπυθόμην ἰδίῳν συγγραμμάτων πολλὰς καταλι-²⁰
 πείν βίβλους· περὶ δὲ τὸ ῥητὸν τῶν ἱερῶν λόγων τὰς
⁷ ἐξηγήσεις ποιήσασθαι, τὰς θεωρίας ἀποφεύγοντα. Οὐ
 μόνος δὲ παρὰ τούτοις ἐφοίτα, ἔπεισε δὲ τῆς αὐτῆς
 γνώμης εἶναι ἐταίρους αὐτοῦ γενομένους ἐκ τῆς Λιβα-
 νίου διατριβῆς, Θεόδωρόν τινα καὶ Μάξιμον· ὧν ὁ²⁵
 μὲν, ὕστερον ἐπίσκοπος ἐγένετο Σελευκείας τῆς Ἰσαύ-
 ρων· Μομφουεστίας^y δὲ τῆς Κιλικῶν Θεόδωρος, ἀνὴρ^z

^u τὸν περὶ B.^x μοναστηρίων, supra scripto ἀσκητηρίων, B.^y Μόψου ἐστίας C. Christ.^z Post hoc verbum in editione Roberti Stephani quam secuti sunt typographi Genevenses, addita erant hæc verba :

vivendi ratio et conversatio, gravis fuit ac severa : dictio vero perspicua simul ac splendida. Cum enim egregia esset indole, magistros habuit in arte quidem rhetorica Libanium, in philosophia autem Andragathium. Porro cum causas acturus, atque id genus vitæ sectaturus crederetur, ipse sacris scripturis incumbere, et juxta leges ecclesiæ philosophari constituit. Hujus porro philosophiæ magistros habuit eos, qui tunc temporis nobilibus illic monasteriis præsidebant ; Carterium scilicet, ac Diodorum, qui et Tarsensis ecclesiæ episcopus fuit, multosque, sicut accepi, libros posteris scriptos reliquit, et sacra volumina ad litteram exposuit, repudiatis allegoriis. Neque vero solus sese illorum magisterio subdidit : sed et sodalibus suis ex Libanii schola, ut idem facerent persuasit ; Theodoro nimirum et Maximo. Quorum hic quidem Seleuciæ in Isauria : Theodorus vero Mopsu-

καὶ τῶν ἱερῶν βίβλων, καὶ τῆς ἄλλης παιδείας ῥητό-
 9 ρων τε καὶ φιλοσόφων ἱκανὸς ἐπιστήμων. Ἄλλ' οὐ-
 τος μὲν ἡνίκα τὴν ἀρχὴν ἐνέτυχε τοῖς θεοῖς νόμοις,³⁰
 καὶ ἱεροῖς ἀνδράσιν ὠμίλησεν, ἐπήνεσε ταύτην τὴν
 ἀγωγὴν, καὶ κατέγνω τῶν ἀστικῶν· οὐ διήρκεσε δὲ
 τὴν αὐτὴν προθυμίαν ἔχων· μεταμεληθεὶς δὲ, πρὸς
 10 τὸν πρότερον βίον εἵλκετο. Οἷα δὲ εἰκὸς, ἐναντίους
 λόγοις κοσμήσας τὸ σπουδαζόμενον ἐκ παλαιῶν ὑπο- 35
 δειγμάτων, ἣν γὰρ πολυῖστωρ, εἰς τὴν πόλιν ἐπανήλ-
 θεν· ἄμεινον, ὥς ἐνόμιζε, τοῦτο κρίνας οὐπερ ἐπεθύ-
 μει τυχεῖν. Μαθὼν δὲ Ἰωάννης ἐν πράγμασιν αὐτὸν
 εἶναι, καὶ περὶ γάμον σπουδάζειν, θειοτέραν ἢ κατὰ³²⁷
 νοῦν ἀνθρώπου φράσει καὶ νοήμασι συντάξας ἐπι-
 11 στολὴν, πρὸς αὐτὸν διεπέμψατο. Ὁ δὲ ταύτῃ^a ἐντυ-

πρὸς ὃν πεσόντα γράφει ὁ θεῖος
 Χρυσόστομος ἐπιστολὴν δευτέραν.
 Verum hæc a recentiore manu
 adjecta esse satis apparet. Ne-
 que enim ætate Sozomeni, Jo-
 annes cognomentum Chryso-
 stomi adhuc adeptus fuerat.
 Certe hæc appendix non legitur
 in codice Fuketiano, nec apud
 Nicephorum. Quare fidenti ani-

mo eam expunximus, præsertim
 cum ejus epistolæ inferius fiat
 mentio, ut mox videbimus. VA-
 LESIUS. Eadem verba habet
 B., et tum pro ἀνὴρ habent ὁς
 ἦν B. Steph. Genev.

^a Scribendum est ταύτῃ, quem-
 admodum Savilius in suo co-
 dice emendavit. VALESIUS.
 Ita J. Scal. ταύτην ceteri.

hestiæ in Cilicia posthac episcopus fuit. Vir tum in sacris literis,
 tum in reliquis disciplinis rhetorum ac philosophorum non medio-
 criter eruditus. Atque hic quidem cum sacræ philosophiæ leges
 primum didicisset, et sanctorum virorum contubernio usus esset,
 eam vivendi rationem probavit, civilem autem vitam damnavit.
 Verum in eodem proposito haudquaquam perseveravit: sed pœ-
 nitentia ductus, ad priorem vivendi rationem abripiebatnr. Cum-
 que propositum suum confirmasset contrariis argumentis quæ ex
 veterum exemplis desumpserat: erat enim multiplici eruditione
 præditus: in urbem reversus est: rectius esse judicans, id asse-
 qui quod cupiebat. Joannes itaque cum eum negotiis vacare in-
 tellexisset, et de uxore ducenda cogitare, epistolam ejusmodi
 verbis ac sententiis conscriptam quæ humanæ mentis captum ex-
 cedant, ad eum misit. Quam ille cum accepisset, pœnitentia
 tactus est: rursusque relictis facultatibus, et nuptiis renuntians,

χών, μετεμελήθη· αὐθίς τε τὴν οὐσίαν καταλιπὼν,
 ἀπειπὼν τε τῷ γάμῳ, ταῖς Ἰωάννου συμβουλαῖς ἐσώ- 5
 ζετο, καὶ πρὸς τὸν φιλόσοφον ἐπανήει βίον. Ὡστε
 μοὶ δοκεῖ κακ τοῦτου ῥάδιον εἶναι συμβαλεῖν, ὥς δεινὴ
 τις ἐπήνθει πειθὼ τοῖς Ἰωάννου λόγοις. Ἐκράτει
 γὰρ ταύτῃ καὶ τῶν ὁμοίως λέγειν καὶ πείθειν δυνα-
 12 μένων. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ πλῆθος ἤρει, καὶ μάλιστα 10
 καθὸ πολὺς ἦν διελέγχων τοὺς ἀμαρτάνοντας, καὶ ἐπὶ
 ἐκκλησίας, καὶ πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας, ὥς αὐτὸς ἡδι-
 κημένος, σὺν παρρησίᾳ ἀγανακτῶν. Τοῦτο δὲ τοῖς
 μὲν πολλοῖς εἰκότως χάριεν ἐτύγχανε· λυπηρὸν δὲ
 τοῖς πλουσίοις καὶ δυναμένοις, παρ' οἷς τὰ πολλὰ 15
 13 τῶν ἀμαρτημάτων ἐστίν. Ἐπίσημος οὖν τοῖς μὲν
 εἰδόσι, τῇ πείρᾳ, τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι, τῇ φήμῃ, ἔκ τε
 τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων^b γενόμενος ἀνὰ πᾶσαν τὴν
 Ῥωμαίων ὑπήκοον, ἔδοξε Κωνσταντινουπόλει ἐπιτή-
 14 δειος εἶναι τῆς ἐκκλησίας^c ἐπισκοπεῖν. Ψηφισαμένων
 δὲ τοῦτο τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καὶ ὁ βασιλεὺς 20
 συνήνει, καὶ τοὺς ἄξοντας αὐτὸν πέπομφε. Συνεκά-

^b Ita Vales. tacite : τῶν ἔργων ἐπισκοπεῖν post se casum accu-
 sativum habet, supra, vi. 34.

^c Lege τὰς ἐκκλησίας. Nam Conf. infra, c. 3.

Joannis consilio servatus et ad philosophicam vitam regressus est. Ex quo non difficile meo quidem iudicio conjici potest, quanta persuadendi vis in Joannis oratione inerat. Vicit enim illa eos qui pari dicendi ac persuadendi facultate pollebant. Hac ipsa populum etiam ad se pertraxit, eo maxime quod peccantes crebro coargueret in ecclesia, et adversus eos qui injuriam fecissent, tanquam ipse injuria affectus commoveretur. Quæ res grata quidem erat multitudini: molesta vero opulentioribus ac potentioribus; a quibus fere delicta committi solent. Cum igitur apud notos quidem usu ipso et consuetudine, apud eos vero quibus erat ignotus, fama ac rumore per universum orbem Romanum clarissimus evasisset, tum orationum, tum virtutis causa; idoneus visus est qui Constantinopolitanam ecclesiam gubernaret. Quod cum populus simul et clerus uno consensu decrevisset, imperator

λει δὲ καὶ σύνοδον, καὶ τούτῳ σεμνοτέραν τὴν χειρο-
 15 τονίαν δεικνύς. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τὰ βασιλέως
 γράμματα δεξάμενος Ἀστέριος ὁ τῆς ἑω^d ἡγούμενος,
 ἐδήλωσεν Ἰωάννῃ παραγενέσθαι πρὸς αὐτὸν, ὡς περί 25
 του δεησόμενος· ἐλθόντα δὲ, αὐτίκα εἰς ὄχημα σὺν
 αὐτῷ ἀνεβίβασε, καὶ σπουδῇ ἐλάσας ἤκεν εἰς Πά-
 16 γρας, σταθμὸν οὕτω καλούμενον. Ἐνταῦθα δὲ παρα-
 δούς αὐτὸν τοῖς ἐκ βασιλέως ἀποσταλείσιν, ἀνέ-
 στρεψεν. Ἔδοξε δὲ τὰ περὶ τούτου καλῶς διαρκηκέ- 30
 ναι, πρὶν Ἀντιοχείας μαθεῖν, χαλεπούς τε περὶ στά-
 σεις, καὶ δήλους ὄντας, ὡς οὐ ποτε ἂν ἐκόντες Ἰωάν-
 17 νου ἀπηλλάγησαν, πρὶν παθεῖν^e τι ἢ δρᾶσαι. Ὡς δὲ
 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίκετο, καὶ οἱ κληθέντες
 ἱερεῖς συνεληλύθεισαν, ἐμποδὼν ἐγένετο^f τῇ χειρο- 35
 τονίᾳ Θεόφιλος, Ἰσιδώρῳ σπουδάζων· ὃς πρεσβύ-
 τερος ἦν τότε τῶν ὑπ' αὐτὸν, ἐπίτροπος δὲ τῶν ἐν
 Ἀλεξανδρείᾳ ξένων καὶ πτωχῶν· ἐκ νέου δὲ ἀνὰ

^d Post ἑω vocem oblitteratam
 habet B. lacunam Steph. ἡγού-
 μενος suppl. Christoph. Scalig.

Curt. Vales. ὑπαρχος Niceph.

^e μαθεῖν J. Christ. Scal.

^f ἐγένετο B.

quoque comprobavit, misitque qui eum adducerent. Episcoporum præterea synodum convocavit, ut eo pacto illustriorem redderet ejus ordinationem. Non multo post Asterius Comes Orientis, cum imperatoris literas accepisset, Joannem ad se accivit, quasi quidpiam ab eo postulaturus. Qui cum venisset, confestim Asterius eum una secum in vehiculum imposuit, et concito cursu Pagrae usque eum deduxit, quæ statio est ita dicta. Ibi cum Joannem illis qui a principe missi erant tradidisset, Antiochiam reversus est. Prudenter autem hoc negotium curasse visus est, antequam Antiocheni quidquam rescirent, qui et asperi erant in seditionibus, nec unquam sua sponte Joannem dimissuri videbantur, priusquam mali quidpiam aut patrassent ipsi, aut passi essent. Porro cum venisset Constantinopolim, cumque episcopi qui vocati fuerant jam adessent, ordinationi ejus impedimentum attulit Theophilus, favens Isidoro: qui tum quidem presbyter erat sub illo constitutus, et pauperum ac peregrinorum curator in urbe Alexandria. Cæte-

τὴν Σκῆτιν ἄριστα ἐφιλοσόφησεν, ὥς παρ' ἀνδρῶν
 18 αὐτῷ συγγενομένων ἐπυθόμην. Οἱ δὲ φασὶ Θεοφίλῳ 40
 τοῦτον γενέσθαι φίλον, ὥς κοινωνὸν καὶ συνίστορα
 πράγματος ἐπικινδύνου γενόμενον^g. Λέγουσι γὰρ ὥς 328
 ἡνίκα ὁ πρὸς Μάξιμον συνίστατο πόλεμος, δῶρα
 δὸς αὐτῷ Θεόφιλος, καὶ γράμματα πρὸς τὸν βασι-
 λέα⁷ καὶ τὸν τύραννον, ἐνετείλατο καταλαβεῖν τὴν
 Ῥώμην, καὶ περιμεῖναι τῆς μάχης τὴν ἀπόβασιν, καὶ 5
 τῷ νικήσαντι διδόναι μετὰ τῶν γραμμάτων τὰ δῶρα.
 19 Τὸν δὲ, τάδε ποιήσαντα μὴ διαλαθεῖν, δέισαντά τε,
 φυγάδα εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπανελθεῖν· ἐξ ἐκείνου δὲ
 Θεόφιλον τῶν αὐτῷ πιστοτάτων τὸν ἄνδρα ποιησά-
 μενον, εἰς καιρὸν νομίσαι^h τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ κινδύνων
 ἀποδοῦναι τὴν ἀμοιβήν, εἰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως 10
 20 ἐπίσκοπον αὐτὸν καταστήσειεν. Ἄλλ' εἴτε ἐντεῦθεν,
 εἴτε ὥς ἄνδρα ἀγαθὸν χειροτονεῖν τοῦτον ἠβούλετο
 Θεόφιλος, τελευταῖον συνήνεσε τοῖς ἐπὶ Ἰωάννῃ δε-
 δογμένοις· ἀτεχνῶς ταύτῃ τῇ χειροτονίᾳ σπουδά- 15

^g γενόμενον om. B. Steph. fortasse sumptum est, dubito
 suppl. Christoph. Scal. Vales. an recte.

πάλαι γενόμενον Niceph. unde ^h νομίσας J. Christ. Scal.

rum ab ineunte ætate apud Scetim egregie philosophatus fuerat, sicut a quibusdam viris qui cum illo versati fuerant accepi. Alii dicunt hunc ideo amicum fuisse Theophili, quod conscius fuisset ac particeps facinoris cujusdam periculosi. Nam dum bellum gereretur adversus Maximum, aiunt Theophilum datis Isidoro muneribus et epistolis, tum ad imperatorem, tum ad tyrannum; mandasse ei ut Romæ maneret, bellicque eventum præstolaretur, et literas suas cum muneribus offerret victori. Hunc vero, cum istud fecisset, detecta fraude, sibi metuentem, fuga Alexandriam repetiisse. Exinde vero Theophilum, cum inter fidelissimos haberet Isidorum, opportunam se mercedem laborum quos pro ipso sustinuerat ei repensurum existimasse, si Constantinopolis episcopum illum constitueret. Verum sive hac de causa, sive tanquam virum bonum, ordinare illum voluerit Theophilus; tandem Joan-

ζοντα δείσας Εὐτρόπιον, τὸν τότε προεστῶτα τοῦ βασιλέως οἴκου· ὃν φασὶν ἄντικρυς αὐτῷ ἀπειλῆσαι, ἢ ταυτὰ τοῖς ἄλλοις ἱερεῦσι συμψηφίσασθαι¹, ἢ τοῖς ἐγκαλεῖν βουλομένοις ἀπολογήσασθαι. Ἐτυχον γὰρ αὐτὸν πολλοὶ τότε παρὰ τῇ συνόδῳ γραψά- 20
μενοι.

ΚΕΦ. Γ'.

Ὡς ἐπελθὼν Ἰωάννης ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν, σφοδρότερον ἤπτετο τῶν πραγμάτων, καὶ τὰς ἀπανταχοῦ ἐκκλησίας ἐπηνόρθου· καὶ ὡς τὸ κατὰ τὸν Φλαβιανὸν πταῖσμα διαπρεσβευσάμενος εἰς Ῥώμην διέλυσε. 25

1 Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπὶ τῆς ἐπισκοπῆς γενόμενος, πρό-
τερον διορθοῦσθαι τοὺς βίους τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν
ἐσπούδαζε· προόδους τε αὐτῶν καὶ δίαιταν καὶ τὴν 30
ἄλλην^k ἀγωγὴν πολυπραγμονῶν, ἤλεγχε τε καὶ ἐπέ-
στρεφε· τοὺς δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξεοὔτο¹. ἐλεγ-
κτικὸς γὰρ ὢν φύσει, καὶ κατὰ τῶν ἀδικούντων ἐν
δίκη ἀγανακτῶν, ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ἐπέδωκε
2 τούτοις τοῖς παθήμασιν. Ἡ γὰρ φύσις ἐξουσίας ἐπι- 35

ⁱ Ita Vales. tacite: ψηφίσα- ἄλλην Christoph. Vales.
σθαι B. Steph.

¹ Videtur legendum ἐξεώσατο.

^k τὴν ἄλλην supra script. B. W. Lowth. READING.
τῶν ἄλλων Steph. Genev. τὴν

nis electioni assensum præbuit, Eutropium veritus, imperialis cubiculi tunc præpositum, qui Joannis ordinationi magnopere favebat. Hic enim palam ei denuntiasse dicitur, ut aut reliquorum sacerdotum suffragiis accederet, aut iis qui accusare ipsum volebant, responderet. Quippe multi tum aderant, qui coram synodo eum accusarant.

CAPUT III.

Quomodo Joannes ad episcopatum promotus, statim rebus gerendis vehementius incubuerit, et ecclesias ubique locorum correxerit: missisque Romam legatis, Flaviani peccatum dissolverit.

Porro Joannes simul atque in episcopatu collocatus est, ante omnia clericorum suorum vitam emendare studuit. Et in processus et victum ac reliquam eorum conversationem diligenter inquirens, redarguebat illos et corripiebat. Quosdam etiam ecclesia ejecit. Nam cum ad redarguendum suoapte ingenio proclivis esset, et adversus eos qui injuriam fecissent justa indignatione

λαβομένη, ῥαδίως πρὸς^m ἔλεγχον ἐξῆγε τὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν ὀργὴν ἐτοιμότερον κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων ἐκίνει. Οὐ μόνον δὲ τὴν ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς καὶ μεγαλόφρων, καὶ τὰς ἀπανταχοῦⁿ 3 ἐπανορθοῦν ἐσπούδαζεν. Αὐτίκα γοῦν ἐπὶ τὴν ἐπι- 40 σκοπὴν παρελθὼν, ἔτι τῶν ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ δύσιν ἱερέων πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἔφ' διὰ Παυλῖνον διαφερομένων, καὶ κοινῆς τινὸς ἀμικξίας διὰ τοῦτο τὰς ἀνὰ πᾶν τὸ ὑπήκοον ἐκκλησίας κατεχούσης, ἐδεήθη Θεοφίλου συμπρᾶξαι αὐτῷ, καὶ καταλλάξαι Φλα- 45 βιανῷ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον· ὧδε δὲ δόξαν, αἰροῦνται ἐπὶ τοῦτο Ἀκάκιος ὁ Βεροίας ἐπίσκοπος, καὶ 329 Ἰσίδωρος, δι' ὃν Θεόφιλος ἐναντίος ἐγένετο τῇ αὐτοῦ 4 χειροτονίᾳ. Καὶ παραγενόμενοι εἰς Ῥώμην, ἐπειδὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἡ πρεσβεία ἀπέβη, κατέπλευσαν εἰς Αἴγυπτον· ἐντεῦθεν εἰς Συρίαν ἦκεν Ἀκάκιος, Αἰ- 5 γυπτίων καὶ τῶν πρὸς δύσιν ἱερέων εἰρηναιᾶ γράμματα τοῖς ἀμφὶ Φλαβιανὸν φέρων. Καὶ αἱ μὲν ἐκκλησῖαι ὁπρὸς ποτε ταύτης τῆς διχονοίας ὧδε ἀπαλλα-

^m Ita B.C. εἰς ἔλ. editt.ⁿ Ita B.C. ἀπάντων Steph. πανταχοῦ Vales.

commoveretur, eos affectus multo magis auxit in episcopatu. Natura enim licentiam nacta, linguam ad arguendum facile impellebat, et iram adversus delinquentes promptius incitabat. Neque vero suam ipsius duntaxat, sed et reliquas ubique locorum ecclesias, tanquam bonus et excelso animo præditus, corrigere conabatur. Proinde in ipso episcopatus sui exordio, cum Occidentales et Ægyptii sacerdotes Paulini gratia ab Orientalibus episcopis adhuc dissiderent, et publicum quoddam discidium ob eam rem totius imperii Romani ecclesias obtineret, ipse Theophilum rogavit, ut suam ipsi operam commodaret, et Romanum episcopum Flaviano reconciliaret. Quod cum placuisset, electi sunt ad id negotium Acacius episcopus Beroeæ, et Isidorus; is cujus gratia Theophilus Joannis ordinationi adversatus fuerat. Hi Romam delati, cum legatio ipsis ex animi sententia successisset, in Ægyptum navigarunt. Inde Acacius in Syriam reversus, Ægyptiorum et Occidentalium antistitem literas pacificas attulit Flaviano. Sero tandem

5 γείσσαι, τὴν πρὸς ἀλλήλας^ο κοινωνίαν ἀπέλαβον. Τὸ 10
 δὲ πλῆθος τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ καλουμένων^ρ Εὐσταθι-
 ανῶν, ἄχρι τινὸς διέμεινεν ἐφ' ἑαυτὸ συναγόμενον, καὶ
 ἐπισκόπου ἐκτός. Ὀλίγον γὰρ χρόνον ἐπιβιώσας, ὥς
 ἔγνωμεν, ἐτελεύτησεν Εὐάγριος ὁ Παυλῖνον διαδεξά-
 μενος· κατὰ τοῦτο γὰρ, οἶμαι, εὐμαρεῖς^q ἐγένοντο 15
 τοῖς ἐπισκόποις αἱ διαλλαγαι^ρ, μηδενὸς ἐναντίου ὄν-
 τος· ὁ δὲ λαὸς, οἷα δῆμος φιλεῖ, κατ' ὀλίγους αἰὲ
 προστιθέμενοι τοῖς ὑπὸ Φλαβιανὸν ἐκκλησιάζουσιν,
 οἱ πλείους τῷ χρόνῳ ἠνώθησαν.

ΚΕΦ. Δ'.

Τὰ κατὰ τὸν βάρβαρον Γότθον Γαῖναν, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντων 20
 δεινῶν.

1 Ἐν τούτῳ δὲ Γαῖνᾳς ἀνὴρ βάρβαρος, αὐτομολήσας
 Ῥωμαίοις, ἐξ εὐτελοῦς στρατιώτου παραλόγως εἰς
 τὴν τῶν στρατηγῶν παρελθὼν τάξιν, ἐπεχείρησε τὴν 25
 Ῥωμαίων ἀρχὴν ὑφ' ἑαυτὸν ποιεῖν. Ταῦτα δὲ βου-

^ο ἀλλήλους B. Steph.

^ρ τῶν καλ. B. ^q καὶ εὐμ. C.

^ρ Veram hujus loci scripturam
 retinuit codex Fuketii, in quo
 legitur αἱ διαλλαγαι. Pro quo

Nicephorus habet καταλλαγαι,
 quod idem est. Ita etiam Sa-
 vilius ad latus sui codicis emen-
 datat. VALESIIUS. Ita B. δια-
 λογαι Steph. Genev.

hunc in modum ecclesiae ea dissensione liberatae, in pristinam rur-
 sus concordiam redierunt. Antiochia vero ii qui Eustathiani di-
 cebantur, aliquandiu perstitere collectas seorsum celebrantes, etiam
 sine episcopo. Evagrius enim qui Paulino successerat, brevi tem-
 poris spatio supervixit, uti jam diximus. Atque idcirco, ut opinor,
 episcopis facilis fuit reconciliatio, cum nullus superesset adversa-
 rius. Populus vero, ut mos est vulgi, paulatim sese adjungens iis
 qui sub Flaviano conventus ecclesiasticos agebant, progressu tem-
 poris majori ex parte in unum coaluit.

CAPUT IV.

De Gaïna Gotho, et de malis ab eodem perpetratis.

Per idem tempus Gaïna, vir barbarus, qui ad Romanos trans-
 fugerat, et ex gregario milite præter omnium expectationem ad
 honorem magisterii militaris pervenerat, imperium Romanum sibi

λευόμενος, τοὺς ὁμοφύλους αὐτοῦ Γότθους ἐκ τῶν
 ιδίων νόμων^s εἰς Ῥωμαίους μετεπέμψατο, καὶ τοὺς
 ἐπιτηδείους συνταγματάρχας καὶ χιλιάρχους κατέ-
²στησε. Τιβριγγίλου^t δὲ νεωτερίσαντος, ὃς αὐτῷ γένει³⁰
 προσήκων πολυανθρώπου τάγματος ἡγείτο τῶν ἐν
 Φρυγίᾳ στρατιωτῶν, τοῖς μὲν εὖ φρονούσι δῆλος ἦν
 ταῦτα κατασκευάσας· ἀγανακτεῖν δὲ προσποιούμενος
 πορθουμένων τῶν τῇδε πόλεων, ἐπετράπη ταύταις
³βοθεῖν. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Φρυγίαν ἀφίκετο, πλήθος³⁵
 ἔχων βαρβάρων ὡς εἰς πόλεμον ἀφιγμένος, εἰς τὸ
 φανερόν ἐξῆγε τὴν γνώμην, ἣν πρότερον ἔκρυπτε·
 καὶ πόλεις ἅς ἐτάχθη φυλάττειν, ἐδήγουν· ταῖς δὲ ἐπι-
 θήσεσθαι ἔμελλε· παραγενόμενος δὲ εἰς Βιθυνίαν, ἐν
 τοῖς Χαλκηδόνος ὄροις ἐστρατοπεδεύετο, καὶ πόλεμον⁴⁰
⁴ῥηπείλει. Ἐν κινδύνῳ δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, καὶ
 μάλιστα τῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἔξω πόλεων, ὅσαι τε με-
 ταξὺ τούτων καὶ περὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον οἰκοῦνται,

^s Scribe mutato accentu νο-
 μῶν. Qua voce utitur sæpe So-
 zomenus pro territorio. VALE-
 SIUS.

^t Τριβιγγίλδου Socrat. Zosim.
 Τριγίβιλδον vocat Philostorg. Ni-
 ceph.

vindicare conatus est. Hæc dum molitur, gentiles suos Gothos ex propriis ipsorum regionibus in Romanorum ditionem evocat; et eos qui ipsi amici essent, centuriones ac tribunos constituit. Porro cum Tirbingilus res novas concitasset, qui propinquitate generis ei conjunctus, numerosum militum agmen in Phrygia regebat: prudentibus quidem viris minime obscurum erat, Gainam ista machinatum esse. Sed tamen quia vastationem urbium ejus provinciae se moleste ferre simulabat, mandatum est ipsi ut illis succurreret. Postquam vero in Phrygiam pervenit, barbarorum multitudine stipatus, perinde quasi ad bellum venisset; consilium quod antea occultaverat, in lucem protulit: et civitates quas servare jussus fuerat, alias quidem vastavit: alias vero invadere meditabatur. Progressus exinde in Bithyniam in Chalcedonen- sium finibus substitit, atque ibi bellum minabatur. Cum res in eo discrimine versarentur, ac præcipue Asiae et Orientis urbes, et quaecumque inter Asiam atque Orientem et ad Euxinum Pontum

λογισάμενος ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὥς οὐκ 45
 ἀσφαλὲς ἀπαρασκευόους ὄντας εἰς κίνδυνον καθίστα- 330
 σθαι πρὸς ἄνδρας ἤδη τὸ ζῆν ἀπειρηκότας, πέμψας
 πρὸς Γαῖνᾶν, ἐπήγγειλεν αἰτεῖν ὃ, τι βούλεται· εἶναι
 γὰρ ἔτοιμος ἐν πᾶσιν αὐτῷ γενέσθαι κεχαρισμένος.
 5 Ὁ δὲ, Σατορνῖνον καὶ Αὐρηλιανὸν ὑπατικοὺς ἄνδρας, 5
 ὑπονοῶν ἐναντία φρονεῖν αὐτῷ, ἐξήγησε^u. λαβὼν δὲ,
 ἐφείσατο· καὶ εἰς ταυτὸν τῷ βασιλεῖ συνδραμὼν,
 εἰς τὸν πρὸ τῆς Χαλκηδόνος εὐκτῆριον οἶκον, ἐν ᾧ
 Εὐφημίας τῆς μάρτυρος ἐστὶν ὁ τάφος^x, ὅρκους τε
 λαβὼν καὶ δοὺς περὶ εὐνοίας, ἀπέθετο τὰ ὄπλα, καὶ 10
 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπεραιουῶτο, πεζῶν καὶ ἵπ-
 6 πέων τὴν ἡγεμονίαν ἐκ βασιλέως ἔχων. Παρ' ἀξίαν
 δὲ δόξας^y εὖ πράττειν, οὐκ ἤνεγκε σωφρόνως· ἀλλ'
 ἐπεὶ τὸ πρῶτον παράλογον κατὰ γνώμην αὐτῷ ἀπέβη,
 καὶ τὴν καθόλου ἐκκλησίαν θορυβεῖν ἐπεχείρησεν· 15
 ἦν μὲν γὰρ Χριστιανὸς, τῆς τῶν βαρβάρων αἰρέ-

^u Scribendum est ἐξήγησε. tus sui codicis emendavit δόξας.
 VALESIIUS. ἐξαιτουῦντος Socr. Atque ita Nicephorus xiii. 5, ubi
 ἡγῆται Niceph. ἐξήγησε B. et edd. Sozomenum pene ad verbum

^x ὁ τάφος ἐστὶν B.

describit. VALESIIUS. δόξαν B.

^y Assentior Savilio, qui ad la- et editt.

sitæ sunt periclitarentur: imperator cum proximis considerans, haudquaquam tutum esse ut imparati in certamen descenderent cum hominibus qui de salute sua jam desperassent, missis ad Gai- nam nuntiis, jussit ut peteret quidquid vellet. Se namque paratum esse in omnibus ei gratificari. At ille Saturninum et Aurelianum consulares viros, quos adversari sibi suspicabatur, dedi sibi postu- lavit. Cumque accepisset, iis pepercit. Progressusque in collo- quium cum principe, in ecclesia quæ est juxta Chalcedonem, in qua Euphemii martyris sepulchrum est, dato acceptoque invicem jurejurando de amicitia, arma deposuit: et Constantinopolim tra- jecit, equestris ac pedestris militiæ magister ab imperatore factus. Sed cum præter meritum res ei prospere successisse viderentur, eam ille felicitatem moderate non tulit. Verum quoniam prior temeritas ex voto ipsi cesserat, ecclesiam quoque perturbare ag- gressus est. Erat enim Christianus, e secta barbarorum qui Arii

7 σεως, οἱ τὰ Ἀρείου φρονοῦσιν^z. Ἀναπεισθεῖς δὲ
 παρὰ τῶν ταύτης προεστώτων, ἡ αὐτὸς φιλοτιμού-
 μενος, ἤτησε τὸν βασιλέα μίαν τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκ-
 κλησιῶν τοὺς ὁμοδόξους αὐτῷ ἔχειν· μηδὲ γὰρ εἶναι 20
 δίκαιον, καὶ ἄλλως ἀπρεπὲς ἐμέμφετο, Ῥωμαίων ὄντα
 ἑαυτὸν στρατηγὸν, ἔξω τειχῶν παραγενόμενον εὔχε-
 8 σθαι. Μαθὼν δὲ τάδε Ἰωάννης, οὐκ ἐφησύχασε.
 Παραλαβὼν δὲ τοὺς ἐπισκόπους ὅπερ ἔτυχον ἐνδη-
 μούντες τῇ πόλει, ἦκεν εἰς τὰ βασίλεια. Καὶ τοῦ 25
 βασιλέως ἐπακούοντας, αὐτοῦ τε Γαῖνᾶ παρόντος, πο-
 λὺν κατέχευε λόγον, πατρίδα τε καὶ φυγὴν ὀνειδίζων,
 καὶ ὡς τῷ βασιλέως πατρὶ τότε σωθεῖς ὤμοσεν, ἡ
 μὴν Ῥωμαίοις εὐνοεῖν, αὐτῷ τε καὶ τοῖς αὐτοῦ παισὶ,
 9 καὶ νόμοις, οὓς ἀκύρους ἐπεχείρει ποιεῖν. Καὶ τάδε 30
 λέγων, ἐδείκνυ τὸν νόμον ὃν Θεοδόσιος ἔθετο, τοὺς
 ἑτεροδόξους εἵργων ἔνδον τειχῶν ἐκκλησιάζειν. Ἐκ
 τούτου δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τρέψας τὸν λόγον, ἔπεισε

^z Ante hæc verba (οἱ—φρο-
 νοῦσιν) in codice Fuketiano su-
 perne adscripta sunt quatuor
 puncta, similitudinem crucis re-
 ferentia. Quæ quidem puncta in
 margine etiam apposita sunt.

Hæc autem nota indicare vide-
 tur, verba ista non esse Sozo-
 meni, sed ab alio quodam addita
 instar scholii sive interpretatio-
 nis, atque idcirco ad marginem
 esse rejicienda. VALESIUS.

opinionem sectantur. Persuadentibus igitur episcopis ejus sectæ, seu potius ipse ambitione ductus, postulavit a principe, ut suæ sectæ hominibus una ex ecclesiis urbicis traderetur. Injustum enim, ac præterea indecorum esse querebatur, ut ipse qui magister erat Romanæ militiæ, extra urbis mœnia orandi causa proficisceretur. Quod ubi comperit Joannes, non amplius quievit. Sed assumptis episcopis qui tum forte Constantinopoli morabantur, in palatium perrexit. Et coram principe, ipso quoque Gaïna adstante, multis verbis in eum invectus est: patriam illi et fugam objiciens, et in memoriam revocans quomodo tum ab imperatoris parente servatus, jurasset se Romanis amicum, ipsique ac liberis ejus ac legibus quas nunc abrogare conabatur, fidum perpetuo mansurum esse. Quæ cum diceret, legem a Theodosio datam proferebat qua vetuerat ne hæretici intra urbis mœnia collectas

τὸν τεθέντα νόμον κατὰ τῶν ἄλλων αἱρέσεων κύριον
φυλάττειν· ἄμεινον εἶναι συμβουλευόν τῆς βασι- 35
λείας παραχωρεῖν, ἢ προδότην οἴκου Θεοῦ γενόμενον
10 ἄσεβειν. Καὶ ὁ μὲν ἀνδρείως ὧδε παρρησιασάμενος,
οὐδὲν συνεχώρησε νεωτερισθῆναι περὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν
ἐκκλησίας. Ὁ δὲ Γαῖνᾶς ἐπιорκεῖν ἤδη διενόειτο, καὶ 40
τὴν πόλιν πορθεῖν. Ἡνίκα δὴ ταύτην τὴν ἐπιβουλήν
προεμήνυσε κομίτης, ἐπὶ τῆς πόλεως φανείς μέγιστος,
εἰς αὐτὴν σχεδὸν τὴν γῆν διήκων, καὶ οἷος πρότερον
11 οὐ γεγενῆσθαι λέγεται. Ἐπειρᾶτο δὲ πρότερον τοῖς
ἄργυροπωλείοις ἐπιθέσθαι, χρημάτων πλήθος συλ- 45
λέγειν ἐντεῦθεν ἐλπίσας· φήμης δὲ γενομένης ὅτι
τάδε βεβούλευται, καὶ τῶν ἄργυροπώλων τὸν πρό-
χειρον πλοῦτον ἀποκρυψάμενων, καὶ τῶν ἐπὶ^a τῶν 331
τραπεζῶν ἄργυρον οὐκέτι συνήθως δημοσίᾳ προτιθέν-
των, ἐν νυκτὶ πλήθος ἐπιπέμψας βαρβάρων, ἐνετεί-
12 λατο τὰ βασίλεια ἐμπιπρᾶν. Οἱ δὲ, ἄπρακτοι καὶ
κατεπτηχότες ὑπέστρεφον. Ὡς γὰρ πλησίον ἐγένοντο, 5
πλήθος ὀπλιτῶν ἔδοξαν ὀρᾶν ἐν μεγάλοις σώμασιν·

^a Lege τὸν ἐπί. READING.

celebrarent. Post hæc ad imperatorem conversus, suasit ut legem quæ adversus reliquas hæreses lata fuerat, ratam servaret. Satius esse dicens imperio cedere, quam prodita Dei domo piaculum admittere. Et Joannes quidem cum ad hunc modum constanter ac libere locutus esset, nihil in ecclesiis sibi commissis novari passus est. At vero Gaïna jurisjurandi fidem jam violare, et deprædari urbem meditabatur. Quas quidem insidias prænuntiavit cometes, qui eo tempore supra civitatem maxime apparuit, ad ipsam fere terram pertingens, et qualis nunquam antea visus esse memoratur. Ac primo quidem argentariorum tabernas invadere tentavit, maximam pecuniarum copiam inde collecturum se sperans. Sed cum rumor vulgatus esset eum ista meditari, et argentarii quidquid pretiosum habebant abscondissent, nec pecuniam in mensis more solito amplius publice proponerent; tum Gaïna immissis noctu barbaris mandavit, ut palatium incenderent. Verum illi re infecta pavidi redierunt. Nam cum propius accessissent, videre sibi visi

ὑπονοήσαντες δὲ νήλυν εἶναι στρατιὰν, ἤγγειλαν
¹³ τῷ Γαῖνᾳ. Ὁ δὲ, ἠπίστατο γὰρ μὴ πλείους τῶν εἰω-
 θότων τῇ πόλει ἐνδημεῖν στρατιώτας, οὐκ ἤξιου τοῖς
 λεγομένοις πιστεύειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς ἐχομένης ¹⁰
 νυκτὸς ἀποσταλέντες ἕτεροι, ταυτὰ τοῖς πρότερον ἤγ-
 γειλαν, αὐτὸς ἐλθὼν, αὐτόπτης ἐγένετο τοῦ παραδόξου
¹⁴ θεάματος. Νομίσας τε αὐτοῦ χάριν συνεληλυθέναι
 τοὺς ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων στρατιώτας, νύκτωρ μὲν
 φρουρεῖν τὴν πόλιν καὶ τὰ βασίλεια, ἐν ἡμέρᾳ δὲ ¹⁵
 λανθάνειν, σκῆπτεται δαιμονῶν· ὥς εὐξόμενός τε κα-
 ταλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν, ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ
 βαπτιστοῦ, ὁ τοῦ βασιλέως πατὴρ ᾠκοδόμησε πρὸς
¹⁵ τῷ ἐβδόμῳ. Τῶν δὲ βαρβάρων, οἱ μὲν, ἔνδον ἔμενον·
 οἱ δὲ, Γαῖνᾳ συνεξήρσαν. Λάθρα δὲ συνεξήγον ὅπλα ²⁰
 ἐν γυναικείοις ὀχήμασι καὶ κεράμους βελῶν· ἐπεὶ δὲ
 ἐφωράθησαν, τοὺς φύλακας τῶν πυλῶν ἀναιροῦσι,
 πειραθέντας κωλύσαι τὴν τῶν ὅπλων ἐκκομιδὴν. Ἐκ
 τούτου δὲ ταραχῆς καὶ θορύβου ἀνάπλεως ἡ πόλις ²⁵
¹⁶ ἐγένετο, ὥς αὐτίκα ἄλωσομένη. Ἀγαθὴ δὲ γνώμη
 ἐκράτει πρὸς τὰ παρόντα δεινά. Ὁ γὰρ βασιλεὺς

sunt multitudinem militum ingentis staturæ. Suspiciatque exer-
 citum esse qui recens advenisset, rem Gaïnæ nuntiarunt. Ille,
 utpote qui sciret haud plures solito milites in urbe tunc esse, dictis
 fidem habere noluit. Sed cum alii sequenti nocte missi idem
 quoque quod priores illi renuntiassent, ipse accedens, testis fuit
 admirandi spectaculi. Ratusque accitos ex aliis urbibus milites
 convenisse ipsius causa, eosque noctu quidem urbem et palatium
 custodire, interdiu vero occultari; simulat se correptum esse a
 dæmone. Et quasi Deum oraturus, pergit ad ecclesiam, quam in
 honorem Joannis Baptistæ pater imperatoris in septimo construx-
 erat. Ex barbaris vero alii in urbe remanserunt: alii simul
 egressi sunt cum Gaïna. Clanculum vero arma in vehiculis fe-
 minarum, et telorum dolia exportabant. Sed cum deprehensi
 essent, portarum custodes qui exportationem armorum prohibere
 conati erant, interfecerunt. Ingens ex ea re perturbatio ac tu-
 multus urbem complevit, quasi jamjam capienda esset. Verum
 adversus præsentia mala optimum consilium adfuit. Imperator

μηδὲν μελλήσας^b, τὸν μὲν Γαῖνᾶν πολέμιον ἀνεκή-
 ρυξε· τοὺς δὲ περιλειφθέντας ἐν τῇ πόλει βαρβάρους,
 17 ἀναιρεθῆναι προσέταξεν. Ἐπιθέμενοι δὲ τούτοις οἱ 30
 στρατιῶται, ἀναιροῦσι τοὺς πλείστους· τὴν δὲ καλου-
 μένην τῶν Γότθων ἐκκλησίαν ἐμπιπρῶσιν· ὥς εἰς
 συνήθη γὰρ εὐκτήριον οἶκον ἐνθάδε ἡθροισμένοι ἐτύγ-
 χανον, οἷς οὐκέτι φυγεῖν ἐξεγένετο, τῶν πυλῶν κε-
 18 κλεισμένων. Ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Γαῖνᾶς, διὰ Θράκης 35
 ἐλάσας ἤκεν εἰς Χερρόνησον, καὶ τὸν Ἑλλήσποντον
 περαιουῖσθαι ἐσπούδαξε. Διανοεῖτο γὰρ ὥς εἰ τῆς ἀν-
 τιπέραν Ἀσίας κρατήσκει, ῥαδίως πάντα τὰ πρὸς ἑω
 τῆς ἀρχομένης ἔθνη ὑφ' ἑαυτὸν ποιήσει. Παρ' ἐλπί-
 δας δὲ αὐτῷ καὶ τάδε ἀπήντα, θείᾳ ῥοπῇ κἀνταῦθα 40
 19 Ῥωμαίων χρησαμένων. Παρὴν μὲν γὰρ στρατιὰ
 κατὰ γῆν καὶ θάλατταν, παρὰ βασιλέως ἀπεσταλ-
 μένη, ἧς ἡγείτο Φλαβίτας^c, ἀνὴρ βάρβαρος τὸ γένος,
 ἀγαθὸς δὲ τὸν τρόπον καὶ στρατηγικός. Οἱ δὲ βάρ- 332
 βαροι ναῦς μὴ ἔχοντες, ἐπὶ σχεδιῶν ἐπειρῶντο διεκ-

^b μελήσας B.

et Eunapius Φραοῦθον vocant.

^c In cod. Fuk. et Niceph. Φλα-
 βίτας rectius. Zosimus in lib. 5.VALES. Φλανβίτας B. Steph.
 Genev.

enim nihil cunctatus, Gaïnam hostem publicum renuntiavit: barbaros vero qui in urbe remanserant occidi jussit. Milites igitur impetu in eos facto, magnam eorum partem interfecerunt: ecclesiam vero quæ dicebatur Gothorum, incendio consumpserunt. Illuc enim, velut in ædem sacram in qua preces facere solebant, confugerant: nec amplius aufugere poterant, utpote foribus oclusis. His cognitis, Gaïna per Thraciam profectus, in Cherro- nesum venit, et Hellespontum trajicere conabatur. Sic enim cogitabat, se, si Asiam quæ ex adverso objecta erat, occupavisset, reliquas Orientis provincias in suam potestatem facile redacturum. Verum is quoque conatus infeliciter ei successit, Romanis divina ope hic etiam adjutis. Etenim pedestres ac navales copiæ ab imperatore missæ, præsto fuere, quarum dextera erat Fravita: vir natione quidem barbarus, sed bonis moribus, et peritus rei militaris. Barbari vero cum naves non haberent, ratibus vecti, Hellespontum trajicere, et in oppositam continentem invadere nite-

πλεῖν τὸν Ἑλλήσποντον πρὸς τὴν ἀντικρὺ ἥπειρον.
 Ἐξαπίνης δὲ πολὺς ἐπιπνεύσας Ζέφυρος τὰς σχεδίας
 διέλυσε σὺν βία, καὶ κατὰ τούτων τὰς Ῥωμαίων ναῦς 5
 20 ἤλανε. Τῶν δὲ βαρβάρων, οἱ πλείους μὲν, αὐτοῖς
 ἵπποις ὑποβρύχιοι ἐγένοντο· οἱ δὲ, ὑπὸ τῶν στρατιω-
 τῶν ἀνηρέθησαν. Ὁ δὲ Γαῖνᾶς ἅμα ὀλίγοις περισω-
 θεὶς τότε, οὐ πολλῷ ὕστερον ἀνὰ τὴν Θράκην ἀλώ-
 μενός τε καὶ φεύγων, ἐτέρα στρατιᾷ περιέπεσε, καὶ 10
 σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν βαρβάροις ἀπώλετο. Τοῦτο τῶν
 21 Γαῖνᾶ πολημάτων, καὶ τοῦ βίου τὸ τέλος. Ὁ δὲ
 Φλαβίτας λαμπρὸς ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ γενόμενος, χει-
 ροτονεῖται ὑπατος^d. Ἐν δὲ τῷ τότε αὐτοῦ καὶ Βι- A. D.
401.
 κεντίου ὑπατευόντων, τίκτεται τῷ βασιλεῖ παῖς, τῷ 15
 πάππῳ ὁμώνυμος. Ἀρχομένης δὲ τῆς ἐξῆς ὑπατείας, A. D.
402.
 ἀναγορεύεται Σεβαστός.

ΚΕΦ. Ε'.

Ὡς ὑπηγάγετο ὁ Ἰωάννης ταῖς διδασκαλίαις τὰ πλήθη· καὶ περὶ τῆς γυναι-
 κὸς Μακεδονιανῆς, δι' ἣν ὁ ἄρτος εἰς λίθον μετεβλήθη. 20

1 Ἰωάννης δὲ ἄριστα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ-

^d ὑπαρχος B.

bantur. Sed vehemens Zephyrus repente ingruens, rates quidem eorum dissolvit. Romanorum autem naves violenter in illas impulit. Ac barbarorum quidem plerique, simul cum equis suis submersi sunt, alii a militibus interfecti. Gaïna vero tum quidem una cum paucis servatus, paulo post cum per Thraciam fugiens oberaret, in alterum incidit exercitum; et simul cum barbaris quos circa se habebat extinctus est. Et Gaïnæ quidem, perditorum consiliorum ac vitæ, hujusmodi exitus fuit. Fravita vero, cum in eo bello egregiam operam navasset, consul factus est. Per idem tempus, ipso quem diximus Fravita et Vincentio cons. imperatori natus est filius avo cognominis. Qui sub initium sequentis consulatus, Augustus renunciatus est.

CAPUT V.

Quomodo Joannes multitudinis animos concionibus suis pellexerit. Et de muliere Macedoniana, cujus panis in lapidem conversus est.

Interea Joannes Constantinopolitanam ecclesiam egregie ad-

κλησίας ἐπιτροπεύων, πολλοὺς μὲν ἐκ τῶν Ἑλλήνων, πολλοὺς δὲ ἐκ τῶν αἰρέσεων ἐπήγετο. Συνέρρει δὲ πρὸς αὐτὸν ἐκάστοτε πλῆθος, τῶν μὲν, ἐπ' ὠφελείᾳ 25 ἀκουσομένων, τῶν δὲ, ἀπόπειραν ληψομένων. Ἀπαντάς τε ἤρει, καὶ τὰ αὐτὰ δοξάζειν αὐτῷ περὶ τὸ θεῖον ἔπειθε. Τοσοῦτον^ε δὲ πρὸς αὐτὸν τὸ πλῆθος ἐκεχήνεσαν, καὶ τῶν αὐτοῦ λόγων κόρον οὐκ εἶχον, ὥστε, ἐπεὶ ὥστιζόμενοι καὶ περιθλίβοντες ἀλλήλους ἐκιν- 30 δύνεον, ἕκαστος προσωτέρω ἵεναι βιαζόμενος ὅπως ἐγγὺς παρεστὼς ἀκριβέστερον αὐτοῦ λέγοντος ἀκούοι, μέσον ἑαυτὸν πᾶσι παρέχων, ἐπὶ τοῦ βήματος τῶν ἀναγνωστῶν καθεζόμενος ἐδίδασκεν. Ἐν καιρῷ δέ μοι δοκεῖ, τὸ συμβὰν ἐπὶ αὐτοῦ θαῦμα συμπεριλαβεῖν 35 τῇ γραφῇ. Ἀνὴρ τις τῆς Μακεδονίου αἰρέσεως, τοιαύτη γυναικὶ συνῶκει· περιτυχὼν δὲ αὐτῷ διδάσκοντι ὅπως χρὴ περὶ Θεοῦ δοξάζειν, ἐπαινέτης ἦν τοῦ δόγματος, καὶ τὴν γυναῖκα ὁμοφρονεῖν αὐτῷ παρακάλει. Ἐπεὶ δὲ τῇ πρὸ τούτου συνηθείᾳ, καὶ ταῖς ὁμιλίαις 40

^ε Malim scribere ἐπὶ τοσοῦτον. Quemadmodum legit Nicephorus. Nisi τοσοῦτον sumas adver-

bialiter. VALESIUS. ἐπὶ τόσον δὲ τὰ πλήθη Niceph. Omitti posset τὸ ante πλῆθος.

ministrans, multos tum ex gentilibus, tum ex hæreticis alliciebat. Confluebat ad illum quotidie multitudo, partim eorum qui utilia ex eo discere, partim eorum qui periculum ejus facere cupiebant. Capiebat autem ille universos, utque idem cum ipso de Divinitate sentirent, eis persuadebat. Porro populus tantopere ejus sermonibus inhiabat, nec illis satiari ullo modo poterat, ut, quoniam sese mutuo impellentes ac prementes periclitabantur, dum singuli propius nitebantur accedere, ut illum dicentem exactius audirent de proximo: ipse in medio omnium consistens, ex lectorum suggestu populum sedens docuerit. Hic vero opportunum mihi videtur, miraculum quod illius temporibus accidit, historiæ nostræ inserere. Vir quidam ex secta Macedonianorum, uxorem habebat ejusdem sectæ. Hic cum Joannem aliquando docentem audiisset, quomodo de Divinitate sentiendum sit, fidem ejus amplexus est: uxoremque hortari cœpit, ut idem secum sentire vellet. Sed cum illa priori consuetudine et familiarium sibi mulierum congressibus

τῶν γνωρίμων γυναικῶν ἡττάτο, καὶ πολλάκις νουθε-
 τῶν ὁ ἀνὴρ οὐδὲν ἤνυσεν, Εἰ μὴ, φησὶ, κοινωνήσεις μοι
 τῶν θείων, οὐδὲ τοῦ βίου κοινωνὸς ἔσῃ μοι τοῦ λοι-
 4 ποῦ. Ἐνταῦθα δὲ ἡ γυνὴ συνθεμένη τοῦτο ποιεῖν,
 κοινοῦται τινὶ τῶν θεραπαινίδων ἣν ἡγείτο πιστὴν, 45
 καὶ παραλαμβάνει συνεργὸν ἐς ἀπάτην τοῦ ἀνδρός.
 Περὶ δὲ τὸν καιρὸν τῶν μυστηρίων· ἴσασι δὲ οἱ με-
 μνημένοι ὁ λέγω· ἡ μὲν, ὅπερ ἐδέξατο κατέχουσα, ὡς
 εὐξομένη ἐπέκνυε^f. Παρεστῶσα δὲ αὐτῇ ἡ θερά- 333
 παινα, λάθρα δέδωκεν ὁ μετὰ χεῖρας ἦλθε φέρουσα·
 5 τὸ δὲ πρὸς τοῖς ὁδοῦσι λίθος ἐπήγγυντο. Περιδεῆς δὲ
 γενομένη ἡ γυνὴ μή τι πάθοι, θεῖον οὕτω πρᾶγμα ἐπ’
 αὐτῇ συμβᾶν, δρομαία ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον ἐλθοῦσα, 5
 ἑαυτὴν κατεμήνυσε· καὶ τὸν λίθον ἐπέδειξεν, εἰκόνα
 φέροντα τοῦ δῆγματος, ἀγνώτα δὲ τὴν ὕλην, καὶ

^f Interpretes legerunt ἐπέκνυ-
 ψεν. Vertunt enim, *velut ora-
 tura procumbit*. Melius tamen
 vertissent cum Lango, *caput de-
 misit*. In cod. Fuk. ἀπέκνυψε,
 minus probe. Apud Nicepho-
 rum excusum est ἐπέκρυπτε. VA-
 LESIUS. ἐπέκνυψε B. quod credo
 et genuinum illud fuisse, unde
 natum est quod habent Steph.

et Genev. ἐπέσκνυψε, et illud
 quod Valesius ipse scribere de-
 buit. Nam Valesius in textu
 suo posuit ἀπέκνυψε, quod in nota
 sua reprobavit. κατέκρυπτε Ni-
 ceph., quod indicio est fortasse,
 illum in Sozomeno legisse ἐπέ-
 κρυπτε, quamvis hoc non legatur
 in textu Nicephori ed. Frontonis
 Ducæi.

quasi captiva teneretur, nec maritus crebris admonitionibus quid-
 quam proficeret, tandem ille : Nisi, inquit, in divinis mysteriis
 mecum communicaveris, nec vitæ consors mihi eris in posterum.
 Tum mulier id se facturam pollicita, consilium suum aperit an-
 cillæ, quam sibi sociam adjungit ad fallendum maritum. Allapso
 igitur tempore mysteriorum, intelligunt fideles quid velim dicere,
 mulier id quod acceperat, retinens, quasi Deum oratura, caput
 submisit. Ancilla vero quæ ei adstabat, id quod domo attulerat,
 clanculum ei tradidit. Quod cum mulier dentibus admovisset, in-
 star lapidis obduruit. Tum mulier, verita ne quid sibi gravius
 eveniret, tanto erga se patrato miraculo ; confestim ad episcopum
 pergens, seipsam accusavit. Simulque lapidem ostendit, qui mor-
 sus vestigia retinebat, materia quadam prorsus ignota, et colore

παράξενόν^f τι δεικνύντα χρώμα· σὺν δάκρυσί τε
 συγγνώμην αἰτήσασα, ὁμοφρονούσα τῷ ἀνδρὶ συνήν.
 6 Ἀλλὰ τάδε μὲν εἴ τῳ μὴ πιθανὰ δοκεῖ, μάρτυς αὐτὸς 10
 ὁ λίθος, εἰσέτι νῦν ἐν τοῖς κειμηλίοις τῆς ἐκκλησίας
 Κωνσταντινουπόλεως φυλαττόμενος.

ΚΕΦ. 5'.

Περὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ Φρυγίᾳ πραχθέντων τῷ Ἰωάννῃ, καὶ περὶ Ἡρακλείδου 15
 τοῦ Ἐφέσου, καὶ τοῦ Νικομηδείας Γεροντίουε.

1 Ὁ δὲ Ἰωάννης πυθόμενος ὑπὸ ἀναξίων τὰς ἐν
 Ἀσίᾳ καὶ πέριξ ἐκκλησίας ἐπιτροπεύεσθαι, καὶ τοὺς
 μὲν, λήμμασι καὶ δωροδοκίαις, τοὺς δὲ, χάριτι ὑπαγο- 20
 μένους τὰς ἱερωσύνας ἀπεμπωλεῖν^h, ἦκεν εἰς Ἐφεσον·
 καθελὼν τε δέκα καὶ τρεῖς ἐπισκόπους, τοὺς μὲν ἐν
 Λυκίᾳ καὶ Φρυγίᾳ, τοὺς δὲ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀσίᾳ, ἐτέρουςⁱ
 2 ἀντ' αὐτῶν κατέστησε. Τῆς δὲ Ἐφεσίων ἐκκλησίας,
 ἔτυχε γὰρ ὁ τότε ἐνθάδε ἐπισκοπῶν τελευτήσας, 25
 Ἡρακλείδην ἄνδρα Κύπριον τὸ γένος, διάκονον τῶν

^f Melius in cod. Fuketiano
 παράξενον. Nicephorus ξενίζον.
 VALESIIUS. Ita B. παραδοξόν
 Steph. Genev.

^h ἀπεμπολεῖν B.
ⁱ ἐτέρους om. B. Steph. inser.
 Christ. Scal. Vales. post Nice-
 phorum.

^ε [Γέροντος editt.]

inuitato præditum. Cumque effusis lachrymis veniam postulasset, ejusdem fidei cum viro deinceps permansit. Quod si cui forte hæc minus credibilia videntur, testis est lapis ipse, qui in thesauro ecclesiæ Constantinopolitanæ etiamnum servatur.

CAPUT VI.

De his quæ Joannes gessit in Asia et Phrygia: et de Heraclide Ephesi, et Gerontio Nicomedia episcopis.

Porro Joannes, cum audiisset Asiæ et finitimarum provinciarum ecclesias ab indignis sacerdotibus gubernari; et alios quidem donis ac muneribus, alios vero gratia corruptos, sacerdotia vendere, Ephesum perrexit. Ac tredecim episcopis depositis, partim in Lycia et Phrygia, partim in ipsa Asia, alios in eorum locum substituit. Ephesinæ autem ecclesiæ, cujus episcopus tum forte mortem obierat, Heraclidem præfecit, virum origine Cyprium; qui

ὑπ' αὐτὸν μοναχῶν^k τῶν ἐκ τῆς Σκήτεως, Εὐαγρίου
 τοῦ μοναχοῦ μαθητήν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Γερόντιον
 3 ἐξέώσατο τῆς Νικομηδέων ἐκκλησίας. Οὗτος γὰρ ὑπὸ
 Ἀμβροσίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Μεδιολάνων διακονούμενος, 30
 οὐκ οἶδ' ὅ, τι παθὼν, ἀλλ' ἢ τερατευόμενος, ἢ δαιμο-
 νίου σπουδῇ καὶ φαντασίαις ὑπαχθεὶς, νύκτωρ ἔφη
 τισὶν Ὀνοσκελίδα συλλαβόμενος, ξυρίσαι τὴν κεφα-
 λὴν καὶ μυλωνίῳ ἐμβαλεῖν· ὡς ἀνάξια δὲ τοῦ δια-
 κόνου Θεοῦ φθεγξάμενον, ἐκέλευσεν Ἀμβρόσιος τέως 35
 4 καθ' ἑαυτὸν εἶναι, καὶ μεταμελεῖα καθαίρεσθαι. Ὁ δὲ, 334
 ἰατρὸς ὢν ἄριστος, καὶ ἀοκνότητος¹ λέγειν καὶ πείθειν,
 καὶ φίλους περιποιεῖν ἱκανὸς, ὡς ἐπεγγελῶν Ἀμβρο-
 σίῳ, ἦκεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐν ὀλίγῳ τε
 χρόνῳ τινὰς τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις δυναμένων ποιεῖ- 5
 ται φίλους· καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπιτρέπεται τὴν Νικο-
 5 μηδέων ἐπισκοπὴν. Ἐχειροτόνησε δὲ αὐτὸν Ἑλλάδιος
 ὁ Καισαρέων Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος, ἀμειβόμενος

^k Legendum est *διάκονον τῶν*
ὑπ' αὐτὸν, μοναχόν. VALESIIUS.
 Vid. adnot. Conf. tamen infra,
 adnot. ad c. 9.

¹ Post vocem *ἀοκνότητος*, sub-

distinctionem apponendam puto;
 et reliqua ita legenda uno te-
 nore, λέγειν τε καὶ πείθειν καὶ φί-
 λους περιποιεῖν ἱκανός. Atque ita
 distinxit Nicephorus. VALES.

olim quidem monachus fuerat apud Scetim, et discipulus Evagrii
 monachi: tum vero unus erat ex Joannis diaconis. Sed et Ge-
 rontium Nicomediensi ecclesia expulit. Hic enim cum diaconus
 esset sub Ambrosio Mediolanensis ecclesiae episcopo, nescio quid
 passus, utrum fucum facere volens, an daemone arte et vanis ima-
 ginibus deceptus, retulerat quibusdam, se noctu Onoscelidem com-
 prehensam, capite raso, in pistrinum conjecisse. Qua de causa
 Ambrosius eum, utpote qui indigna ministro Dei locutus esset,
 domi ad tempus manere, et poenitentia expiari jusserat. At Ge-
 rontius, cum et optimus esset medicus ac diligentissimus, et ad
 dicendum ac persuadendum, parandosque amicos aptissimus, quasi
 Ambrosium deridens, Constantinopolim perrexit. Illic brevi tem-
 poris spatio in amicitiam quorundam qui in palatio plurimum pote-
 rant, sese insinuavit: nec multo post Nicomediensis ecclesiae
 episcopatum adeptus est. Ordinavit autem illum Helladius Cae-
 sareae Cappadocum episcopus, hanc illi gratiam referens, eo quod

καθότι παιδὶ αὐτοῦ πρόξενος λαμπρᾶς στρατιᾶς ἐγένετο ἐν τοῖς βασιλείοις. Μαθὼν δὲ ταῦτα Ἀμβρό-¹⁰
σιος, ἔγραψε Νεκταρίῳ τῷ προΐσταμένῳ τῆς^m ἐκκλη-
σίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀφελέσθαι Γεροντίου τὴν
ἱερωσύνην, καὶ μὴ περιῦδεῖν αὐτὸν ὑβρισμένον, καὶ
⁶τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν. Νεκταρίῳ δὲ, καὶ μάλα
τοῦτο σπουδάσαντι, γέγονεν ἀνήνυτον, πανδημεὶ τῶν¹⁵
Νικομηδέων ἀνδρικῶς ἀνθισταμένωνⁿ. Ὁ δὲ Ἰωάννης
καθελὼν αὐτὸν, ἐχειροτόνησε Πανσόφιον· ὃς παιδα-
γωγὸς ἐγεγόνει τῆς τοῦ βασιλέως γαμετῆς· εὐλαβὴς
δὲ, καὶ τὸ ἦθος μέτριός τε καὶ πρᾶος· οὐ μὴν Νικο-
⁷μηδεῦσι καταθύμιος. Στασιάσαντες γοῦν πολλάκις,²⁰
κοινῇ τε καὶ πρὸς ἕκαστον ἀπηριθμοῦντο τὰς Γερον-
τίου εὐεργεσίας, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐπιστήμης ἄφθονον
χρείαν, καὶ τὸ περὶ πάντας πλουσίους τε καὶ πένητας
ἐπίσης ἄφθονόν τε καὶ ἄοκνον. Τούτοις δὲ καὶ τὰς²⁵
ἄλλας ἀρετὰς προσετίθουν^o, οἷά γε εἰκὸς φιλοῦντας^p.
⁸Καὶ ὥς ἐπὶ σεισμοῖς, ἢ ἀνχμοῖς, ἢ ἄλλαις τισὶ θεο-

^m τῆς om. B. Steph. inser.
Vales.

ⁿ ἀντιστάντων C.

^o προσετίθεσαν J.

^p οἷά γε εἰκὸς φιλοῦντας om. B.
Steph. supplev. Christ. Scal.
Curt. Vales.

suffragio suo splendidam in palatio militiam filio ipsius comparasset. Quæ cum didicisset Ambrosius, scripsit Nectario episcopo Constantinopolitano, ut Gerontio sacerdotium adimeret, nec se et ecclesiasticam disciplinam contumelia affici pateretur. Verum Nectarius, quamvis omni studio id perficere conatus, nunquam tamen obtinere potuit, universis simul Nicomediensibus ei fortiter resistentibus. Joannes vero cum illum deposuisset, ejus loco Pansophium ordinavit. Hic uxoris Arcadii imperatoris pædagogus fuerat. Vir pius quidem et placidis moribus ac moderatis: Nicomediensibus tamen minime gratus. Itaque seditionem crebrius excitantes, tum privatim, tum publice, Gerontii beneficia recensebant, et uberrimam utilitatem quam ex illius arte medica percipiebant: dexteritatem denique ac sedulitatem qua erga omnes ex æquo, tam pauperes, quam divites utebatur. His alias quoque ejus virtutes adjiciebant, utpote amici ac benevoli. Nec secus ac

σημίαις^α, περιϋόντες ἐν ταῖς ἀγνιαῖς, ἀνὰ τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτῶν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔψαλλον, καὶ ἰκέτευον τὸν Θεὸν, ἐπίσκοπον αὐτὸν ἔχειν. Τὸ δὲ³⁰ τελευταῖον βιασθέντες, τοῦ μὲν, ἀπηλλάγησαν σὺν πένθει καὶ ὀδυρμοῖς· τὸν δὲ μετὰ δέους καὶ μίσους ἐδέξαντο. Ἐντεῦθεν δὲ^τ οἱ καθαιρεθέντες, καὶ οἱ τούτων ἐπιτήδειοι, ἐπητιῶντο Ἰωάννην, ὡς ἀρχηγὸς νεωτερισμοῦ ταῖς ἐκκλησίαις ἐγένετο, καὶ τὰ δίκαια τῶν³⁵ χειροτονιῶν παρὰ τοὺς πατέρας νόμους ἐκαινοτόμησεν· ὑπὸ δὲ λύπης καὶ τὰ λόγου ἄξια αὐτῷ πεπραγμένα κατὰ τὰς τῶν πολλῶν δόξας διέβαλλον. Ἀμέλειτοι καὶ τὸ ἐπὶ Εὐτροπίου τότε συμβὰν ἐνεμέσων⁸.

ΚΕΦ. Ζ'.

335

Περὶ Εὐτροπίου τοῦ ἀρχιευνούχου, καὶ περὶ τοῦ νόμου ὃν ἔθετο· καὶ ὡς ἀποσπασθεὶς τῆς ἐκκλησίας ἐφονεύθη. Καὶ περὶ τοῦ πρὸς Ἰωάννην γογγυσμοῦ.

1 Οὗτος γὰρ μείζων ὢν τῶν βασιλέως εὐνούχων, 5

^α Ita B. Niceph. θεοσημίαις
Steph. Genev. θεομηνίας tacite
Vales.

^τ ἐντεῦθεν τε C.

⁸ In cod. Fuk. ἐν μέσφ. Quam scripturam veriozem puto. Sub-

in terræ motu aut siccitate, aut alia quapiam calamitate cœlitus invecta, per plateas civitatis suæ et Constantinopolis circumeuntes psallebant, Deoque supplicabant ut illum episcopum haberent. Tandem vero coacti, illum quidem cum luctu ac gemitibus dimiserunt: Pansophium vero cum odio ac metu susceperunt. Exinde hi qui depositi fuerant, et illorum necessarii, Joannem accusare cœperunt, quod rerum novarum in ecclesiis auctor fuisset, et contra morem institutumque majorum, ordinationum jura immutasset. Ac præ dolore animi atque indignatione, ea quoque reprehendebant, quæ omnium judicio præclare gesta erant a Joanne. Denique et illud quod tum Eutropio contigerat, ei objiciebant.

CAPUT VII.

De Eutropio præposito sacri cubiculi, et de lege ab eo promulgata: et quomodo ab ecclesia abstractus sit ac necatus. Et de obmurmuratione adversus Joannem.

Hic enim cum præpositus esset imperatoris cubiculariis, primus

μόνος καὶ πρῶτος ὢν ἴσμεν ἢ ἀκηκόαμεν, ὑπάτου καὶ
 2 πατρὸς βασιλέως^t ἀξία ἐτιμήθη. Ἐπεὶ δὲ τῆς παρ-
 ούσης δυνάμεως οὐκ ἐννοήσας τὸ μέλλον, καὶ τὰς
 συμβαινούσας ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι μετα- 10
 βολὰς, ἐπεχείρει τῆς ἐκκλησίας ἀφέλκειν ἱκέτας Θεοῦ,
 δι' αὐτὸν ἐνθάδε διατρίβοντας· καὶ μάλιστα Πεντα-
 δίαν τὴν τοῦ^u Τιμασίου γαμετὴν· ὃν στρατηγὸν
 δυνατόν καὶ φοβερώτατον γενόμενον, εἰς τὴν κατ'
 Αἴγυπτον Ὁασιν αἰδῶ φυγῇ ἐξημίωσε, τυραννίδος 15
 ἐπαγαγὼν αἰτίαν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἢ δίψει πιεζόμενος,
 ὥς τινος ἐπυθόμην, ἢ δεδιὼς μή τι χεῖρον ὑπομείνῃ,
 ἐν ταῖς^v αὐτόθι ψάμμοις ἀλώμενος^x, εὐρέθη νεκρός.
 3 Εὐτροπίου δὲ σπουδῇ τίθεται νόμος, προστάτων μη- 20
 δαμῇ μηδένα εἰς ἐκκλησίαν καταφυγεῖν, ἐξελαύνεσθαί
 τε καὶ τοὺς ἤδη προσπεφευγότας. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ,

audiendum est autem verbum
 quod præcessit, διέβαλλον. Certe
 νεμεσᾶν τὸ συμβᾶν, non videtur
 Græce dici posse. VALESIIUS.
 Ita B. Steph. Genev. Subaudi-
 endum est potius αὐτῷ, quo po-
 sito, recte dici potest, quemad-
 modum in, ἃ γὰρ τις αὐτὸς ποιεῖ,
 ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμε-
 σᾶν, Aristot. Rhet. ii. 6, 19.

^t Patriciatus dignitatem intel-

ligit. Patricii enim imperatoris
 patres dicebantur, ut ex Clau-
 dianio aliisque notissimum est.
 Porro hæc dignitas a Constan-
 tino magno primum instituta est,
 ut testatur Zosimus. VALE-
 SIUS.

^u τοῦ om. B.

^v Ita C. Niceph. τοῖς ceteri.

^x [εἰλόμενος Steph. ἀλώμενος
 vel εἰλούμενος adnotavit Christ.]

ac solus ex omnibus quos aut vidimus, aut auditione accepimus,
 consulis ac patricii honorem adeptus est. In hac vero potentia
 constitutus, cum nec futurum tempus animo reputaret, nec con-
 suetas rerum humanarum vicissitudines sibi ob oculos proponeret,
 supplices Divini numinis qui ipsius causa ad ecclesiam confugerant,
 inde extrahere conatus est, atque inter cæteros Pentadiam uxorem
 Timasii. Quem ille magistrum militiæ, antea potentem et cunctis
 formidabilem, perpetuo exsilio in Oasim Ægypti deportaverat,
 affectatæ tyrannidis crimen ei impingens. Verum hic quidem, sive
 siti oppressus, ut a quodam viro accipi, sive metuens ne quid
 pejus pateretur, dum per arenas regionis illius vagaretur, mor-
 tuus repertus est. Eutropius vero legem ferri curavit, qua veta-
 batur ne quisquam ad ecclesiam confugeret: et qui jam confu-

ὥς εἰς τὴν βασιλέως γαμετὴν ὑβρίσας ἐπιβουλευθεὶς,
 πρῶτος αὐτὸς παρέβη τὸν νόμον· καὶ ἀποδρὰς ἐκ
 τῶν βασιλειῶν, ἰκέτης τὴν ἐκκλησίαν κατέλαβεν. 25
 4 Ἡνίκα δὲ λαμπρόν τινα κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἱεράν
 τράπεζαν κειμένου, κατέτεινε λόγον· Ἰωάννης· τῶν
 μὲν ἐν δυνάμει τὴν ὀφρὺν κατασπῶν, τῷ δὲ λαῷ
 δεικνὺς, ὥς οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ἐν ταυτῷ μένειν
 φιλεῖ. Οἱ γε μὴν ἀπεχθανόμενοι πρὸς αὐτὸν καὶ 30
 τοῦτο διέβαλλον, ὥς ἐλεεῖν δέον τὸν περὶ ψυχῆς κιν-
 δυνεύοντα, ἤλεγχεν, ἐπεμβαίνων ταῖς αὐτοῦ συμφο-
 5 ραῖς. Ἄλλ' Εὐτρόπιος μὲν, τῆς ἀσεβοῦς ταύτης ἐπι-
 χειρήσεως ἀνέπλησε τὴν δίκην, τὴν κεφαλὴν ἀποτμη-
 θείς. Καὶ ὁ τεθεὶς νόμος ἄρδην ἐκ τῶν δημοσιῶν 35
 6 ὑπομνημάτων ἠφανίσθη. Ἡ δὲ ἐκκλησία εὖ μάλα
 διέπρεπεν, ὥς τοῦ Θεοῦ τιμωροῦ γενομένου ἐν τάχει 336
 τῶν κατ' αὐτῆς ἀδικημάτων· καὶ ταῖς περὶ τὸ θεῖον
 θεραπείαις ἐπέδιδου. Προθυμότερόν τε τότε μᾶλλον
 ὁ Κωνσταντινουπόλεως λαὸς τοῖς ἐωθινοῖς καὶ νυκτε- 5
 ρινοῖς ὕμνοις ἐχρήτο, κατὰ πρόφασιν τοιάνδε.

Υ τὸν λόγον J.

gissent, expelli jubebantur. Nec multo post calumnia appetitus, quasi imperatoris conjugem contumelia affecisset, primus ipse legem transgressus est: et ex palatio sese proripiens, supplex ad ecclesiam confugit. Quo quidem tempore Joannes in illum sub sacra mensa jacentem, eleganti quadam oratione invectus est: tum potentium hominum supercilium deprimens; tum populo ostendens, nihil esse in rebus humanis, quod eodem in statu diu permanere possit. Hi ergo qui Joanni infensi erant, hoc illius factum criminati sunt, quod cum ejus vicem miserari debuisset qui de capite periclitabatur, eum reprehenderat, insultans adversæ illius fortunæ. Sed Eutropius quidem, impii conatus sui meritis poenas persolvit, capite truncatus: et lex quæ promulgata fuerat, ex monumentis publicis penitus sublata est. Ecclesia vero magnopere florebat, cum Deus injurias ei illatas celeriter ultus fuisset; et in cultu divini numinis amplius proficiebat. Sed et populus Constantinopolitanus, matutinis ac nocturnis hymnis exinde promptius uti cœpit hanc ob causam.

ΚΕΦ. Η'.

Περὶ τῶν ἀντιφώνων ᾠδῶν πρὸς Ἀρειανούς Ἰωάννου. Καὶ ὡς^z τῆς διδασκαλίας Ἰωάννου τὰ τῶν ὀρθοδόξων μᾶλλον ἐπεδίδου· ἥσχαλλον δὲ οἱ πλουτοῦντες.

Ἦ¹ Ἐπεὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἰρέσεως, ἀφαιρεθέν- 10
τες τῶν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς
Θεοδοσίου βασιλείας, πρὸ τῶν τειχῶν ἐκκλησίαζον,
νύκτωρ πρότερον ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς συνελέ-
γοντο, καὶ εἰς συστήματα μεριζόμενοι, κατὰ τὸν τῶν
ἀντιφώνων τρόπον ἔψαλλον, ἀκροτελεύτια συντιθέν- 15
τες πρὸς τὴν αὐτῶν δόξαν πεποιημένα. Ὑπὸ δὲ τὴν
ἔω ταῦτα δημοσίᾳ ψάλλοντες, εἰς τοὺς τόπους ἀπή-
2 εσαν, ἔνθα καὶ ἐκκλησίαζον. Ἐποιοῦν δὲ ὧδε ἐν ταῖς
ἐπισήμοις ἐορταῖς, καὶ τῇ πρώτῃ καὶ τελευταίᾳ τῆς
ἐβδομάδος ἡμέρᾳ. Τελευτῶντες δὲ, καὶ πρὸς ἕριν τὰς 20
ᾠδὰς προσετίθεσαν, Ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες τὰ τρία
μίαν δύναμιν, καὶ ἕτερα τοιάδε τοῖς ὕμνοις ἀναμιγνύν-
3 τες. Δείσας δὲ Ἰωάννης, μή τινες τούτοις ὑπαχθῶσι

^z Lege διὰ τῆς.

CAPUT VIII.

De antiphonariis hymnis, quos adversus Arianos cum Joannes instituit: et quomodo ejus prædicationibus auctæ sunt res orthodoxorum: divites vero dolore affecti fuerunt.

Nam cum Ariani, quibus regnante Theodosio ademptæ fuerant ecclesiæ Constantinopoli, extra urbis mœnia conventus ecclesiasticos agerent, noctu in publicis porticibus primum congregabantur. Et in cœtus divisi, antiphonatim psallebant, clausulas quasdam juxta ipsorum dogma compositas adjicientes. Prima autem luce, eadem publice canentes, pergebant ad loca in quibus collectas celebrabant. Atque id facere consueverant in celebrioribus quibusque festivitibus, et primo ac septimo cujusque hebdomadis die. Tandem vero cantica quoque adjecerunt, quæ ad rixam et contentionem spectarent. Ubinam sunt qui tres dicunt esse unicam potentiam? et alia ejusmodi hymnis suis intermiscentes. Joannes itaque, veritus ne quis ex ecclesia sua per hæc in fraudem induceretur, plebem quæ sub ipso erat, ut similiter psalleret incitavit.

τῶν ὑπ' αὐτὸν^a ἐκκλησιαζόντων, ἐπὶ τὸν ἴσον τρόπον²⁵
 τῆς ψαλμωδίας τὸν αὐτοῦ λαὸν προτρέπει. Ἐν ὀλίγῳ
 δὲ ἐπισημότεροι γενόμενοι, τοὺς ἀπὸ τῆς ἐναντίας αἰ-
 4 ρέσεως ὑπερέβαλλον τῷ πλήθει καὶ τῇ προόδῳ^b. Καὶ
 γὰρ δὴ καὶ σταυρῶν ἀργυρᾷ σημεία ὑπὸ κηροῖς ἡμ-
 μένοις προηγοῦντο αὐτῶν· καὶ εὐνούχος τῆς βασιλείας³⁰
 γαμετῆς ἐπὶ τοῦτο τέτακτο, τὴν περὶ ταῦτα δαπάνην
 καὶ τοὺς ὕμνους παρασκευάζων. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ζηλο-
 τυπήσαντες οἱ ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἰρέσεως^c, ἡ ἀμυνό-
 μνοι τοῖς ἀπὸ τῆς καθόλου ἐκκλησίας, εἰς μάχην
 5 κατέστησαν. Καὶ κτείνονται τινες ἐκατέρωθεν. Ὁ δὲ³⁵
 Βρίσων, τοῦτο γὰρ ἦν^d ὄνομα τῷ βασιλικῷ εὐνούχῳ,³³⁷
 λίθῳ κατὰ τοῦ μετώπου βάλλεται. Κινηθεὶς δὲ πρὸς
 ὀργὴν ὁ βασιλεὺς, ἔπαυσε τῶν ἀπὸ τῆς Ἀρείου αἰ-
 ρέσεως τὰς τοιαύτας συνόδους. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς καθο-
 λικῆς, ἐξ αἰτίας τοιαύσδε τὸν εἰρημένον τρόπον ὑμνεῖν⁵
 6 ἀρξάμενοι, καὶ εἰσέτι νῦν οὕτω διέμειναν. Ἰωάννης^e
 δὲ ἐκ τούτων, καὶ τῶν^f ἐπ' ἐκκλησίας λόγων, πρὸς

^a Ita C. αὐτῷ Niceph. αὐτὸν
 ceteri.

^b Ita B. Steph. Genев. Niceph.
 pro προόδῳ habent παρασκευῇ
 Christ. Vales. καὶ τῇ παρασκευῇ
 add. Scal. post προόδῳ.

^c Ἀρείου ἐκκλησίας C.

^d Ita B. ἦν om. ceteri.

^e Scribendum est proculdubio
 Ἰωάννη δὲ: qua emendatione ni-
 hil certius: statimque emendan-
 dum est τῆς κατ' αὐτῶν παρρησίας,
 ut legit interpres. VALES.

^f ἐκ τῶν C.

Qui brevi tempore illustriores facti, Arianos et multitudine et apparatus splendore longe superarunt. Nam et crucium argentea signa, præcedentibus cereis, eos anteibant: et eunuchus imperatricis huic rei præpositus erat, qui idoneum ad hæc sumptum et hymnos ad canendum præpararet. Hinc Ariani seu invidia moti, seu vindictæ cupiditate, catholicos pugna adorti sunt. Ac nonnulli quidem ex utraque parte ceciderunt. Briso vero, id enim nomen erat imperatricis cubiculario, saxo in fronte percussus est. Qua re imperator commotus, hujusmodi Arianorum conventus deinceps inhibuit. Catholici vero, cum ex hujusmodi causa hymnos eo quo diximus modo canere cæpissent, in hunc usque diem ita perseverarunt. Ex his rebus, et ex ecclesiasticis concionibus, populi quidem benevolentia erga Joannem in dies augebatur. Poten-

μὲν τὸν δῆμον ἐπεδίδου^g τὸ φίλτρον· μῖσος δὲ πρὸς τοὺς δυναμένους καὶ τοὺς κληρικοὺς ἐκ τῆς κατ' αὐτῶν^h παρρησίας. Τοὺς μὲν γὰρ ἀδικοῦντας ὁρῶν, ἤλεγχε·¹⁰ τοὺς δὲ πλούτῳ, καὶ ἀσεβείᾳ, καὶ ἡδοναῖς ἀσέμνοις διεφθαρμένους, ἀνῆγε πρὸς ἀρετὴν.

ΚΕΦ. Θ'.

Περὶ Σεραπίωνος τοῦ ἀρχidiaκόνου, καὶ τῆς ἀγίας Ὀλυμπιάδος· καὶ ὡς τινὲς ὑβριστικῶς τῶν λογάδων κατὰ τοῦ Ἰωάννου ἐφέροντο, σκαιὸν καὶ¹⁵ θυμῶδη ἀποκαλοῦντες.

¹ Ὡξήσας δὲ αὐτῷ τὴν πρὸς τοὺς κληρικοὺς ἀπ-
έχθειαν Σεραπίων, ὃν ἀρχidiaκόνον αὐτοῦ κατέστη-
σεν· ἀνὴρ Αἰγύπτιος, ταχὺς εἰς ὀργὴν, εἰς ὑβριν
ἔτοιμος· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ αἱ πρὸς Ὀλυμπιάδα συμ-²⁰
βουλαί. Ταύτην γὰρ ἐκ γένους ἐπισημοτάτην οὖσαν,
καίπερ νέαν χήραν γενομένην, εἰς ἄγαν δὲ φιλοσο-
φοῦσαν κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας θεσμόν, διάκονον
² ἐχειροτόνησε Νεκτάριος. Ἰδὼν δὲ αὐτὴν Ἰωάννης
τοῖς αἰτούσι τὴν οὐσίαν προϊεμένην, καὶ τὰ μὲν ἄλλα²⁵

^g ἀπεδίδου C. quod bonum est post prævium Ἰωάννης.

^h Ita C. αὐτὸν ceteri.

tium autem hominum et clericorum odium in eum gliscebatur, ex loquendi libertate qua adversus eos utebatur. Hos enim ille quoties injuste agentes viderat, reprehendebat. Illos vero opibus, et impietate, et fœdis voluptatibus corruptos, ad virtutem revocabat.

CAPUT IX.

De Serapione archidiacono, et de sancta Olympiade: et quomodo quidam egregii viri Joannem contumeliose insectati sint, sævum et violentum appellantes.

Odium porro clericorum adversus illum auxit Serapion, quem ipse Archidiaconum constituerat: homo Ægyptius, promptus ad iracundiam ad contumeliam paratus. Accesserunt quoque exhortationes ab eo factæ ad Olympiadem. Hanc enim, cum nobilissimo genere orta esset, quamvis juvenili ætate viduam, tamen quia juxta leges ecclesiasticas egregie philosophabatur, Nectarius diaconissam ordinaverat. Joannes vero cum eam facultates suas

ὑπερορῶσαν, μόνα δὲ τὰ θεῖα σπουδάζουσιν, Ἐπαινῶ ²⁵
 σου, ἔφη, τὴν προαίρεσιν· ἀλλ' οἰκονομικὸν εἶναι δεῖ ³³⁸
 τὸν κατὰ Θεὸν τῆς ἄκρας ἀρετῆς ἐφιέμενον· σὺ δὲ,
 πλουτοῦσι πλουτοῦν ἐπείσάγουσα, οὐχ' ἥττον ἢ εἰς
³θάλασσαν ἐκχέεις τὰ σά. Ἡ οὐκ ἐπίστασαι, ὅτι ⁵
 ἐκοῦσα τοῖς δεομένοις διὰ Θεὸν τὴν οὐσίαν ἀνέθηκας·
 καὶ ὡς ἐπὶ χρήμασι τῆς σῆς δεσποτείας ἐξελθοῦσι
 διοικεῖν ἐτάχθης, καὶ λόγοις ἔνοχος ἐγένου; ἦν οὖν
 ἐμοὶ πείθῃ, πρὸς τὴν χρεῖαν τῶν αἰτούντων τοῦ λοι-
 ποῦⁱ μετρήσεις τὴν δόσιν· οὕτω γὰρ πλείους τε εὐερ- ¹⁰
 γηθήσεις, καὶ ἐλέους καὶ σπουδαιοτάτης κηδεμονίας
⁴ἀμοιβῶν τεύξῃ πρὸς Θεοῦ. Γέγονε δέ τις αὐτῷ δια-
 φορὰ καὶ πρὸς πολλοὺς τῶν μοναχῶν, καὶ μάλιστα
 τὸν Ἰσαάκιον. Ἡρεμοῦντας μὲν γὰρ ἐν τοῖς αὐτῶν ¹⁵
 μοναστηρίοις τοὺς ὧδε φιλοσοφούντας εἰς ἄγαν ἐπή-
 νει τε, καὶ^k ὅπως μὴ ἀδικοῦντο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια

ⁱ Emendavi ex cod. Fuk. τοῦ λοιποῦ habet Nicephorus, verum
 VALESIIUS. B. mutilus est et lacunam habet post
 τοῦ : τοῦ λαοῦ Steph. Genev. τοῦ ^k καὶ εἰώθει ante καὶ, linea in-
 duct. B.

petentibus erogare cerneret, et reliqua quidem insuper habere : omnem autem curam divinis rebus impendere : Equidem, inquit, studium tuum laudo. Verum qui perfectæ secundum Deum virtutis fastigium consequi desiderat, eum sua recte dispensare oportet. Tu vero dum opulentis opes superadjicis, idem facis, ac si tua in mare effunderes. An ignoras, te tua sponte facultates tuas indigentibus propter Deum dedicasse : et tanquam in bonis quæ non sunt amplius dominii tui, dispensatricem te appositam, et rationibus reddendis obnoxiam esse ? Quod si me audis, pro necessitate petentium, largitionem tuam deinceps moderaberis. Sic enim fiet, ut plures beneficiis a te afficiantur, et tu misericordiæ ac diligentissimæ benignitatis a Deo mercedem accipias. Fuit etiam illi simultas quædam ac dissensio cum monachis nonnullis, ac præcipue cum Isaacio. Hujus enim philosophiæ sectatores qui in monasteriis suis quiete degerent, magnopere laudabat : utque a nemine afficerentur injuria, et necessaria cuncta haberent, sollicitè procurabat. Eos vero qui foras egrederentur, ac per vicos urbis

ἔχοιεν, σφόδρα ἐπεμελείτο· ἐξιόντας δὲ θύραζε καὶ
κατὰ τὴν πόλιν φαινομένους, ὡς τὴν φιλοσοφίαν
ἐνυβρίζοντας, ἐλοιδόρει καὶ ἐπέστρεφεν. Ἐκ τοιού- 20
των δὴ προφάσεων ἀπηχθάνοντο πρὸς αὐτὸν κλη-
ρικοὶ καὶ πολλοὶ τῶν μοναχῶν, καὶ χαλεπὸν καὶ ὀρ-
γίλον, σκαιόν τε καὶ ὑπερήφανον ἀπεκάλουν. Ἐπε-
χείρουν δὲ¹ διαβάλλειν καὶ πρὸς τὸν δῆμον περὶ τὸν
βίον, καὶ τοῦτον πείθειν^m ὡς ἀληθῆ λέγοιεν, ὅτι 25
μηδενὶ συνήσθιεν, οὔτε ἐπὶ ἐστίασιν καλούμενος ὑπή-
κουε. Τούτου δὲ πρόφασιν ἑτέραν λέγειν οὐκ ἔχω,
πλὴν ὅτι ἀψευδὴς τις οἶμαι πυθανομένῳ περὶ τούτου
ἔφη, ὡς ὑπὸ ἀσκήσεως τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στόμα
τῆς γαστρὸς κακῶς διατεθεὶς, παρηγτέτο τὰς ἐν τοῖς 30
ἀρίστοις συνουσίας. Καὶ οἱ μὲν ἐντεῦθεν μάλιστα
τὰς μεγίστας ὕφαινον κατ' αὐτοῦ διαβολάς.

¹ Ita B. et Steph. δὲ καὶ περὶ
τὸν βίον διαβ. πρὸς τ. δ. καὶ τοῦ-
τον Vales. [καὶ περὶ τὸν βίον in-
serunt ante διαβάλλειν Chris-
toph. et Scalig. nec tamen quid-

quam mutant post διαβάλλειν.]
^m Malim scribere καὶ τούτῳ
πείθειν, quam lectionem in ver-
sione mea secutus sum. VA-
LESIUS.

conspicerentur; tanquam qui professionem suam dedecore affice-
rent, carpebat atque objurgabat. Hujusmodi ex causis, clerici et
monachi complures Joanni infensi erant, et morosum atque ira-
cundum, sævumque ac superbum eum appellabant. Tentarunt
etiam ejus vitam criminari apud populum: eaque potissimum ra-
tione fidem dictis suis adstruere, quod ille cum nemine cibum
sumeret, nec ad convivium vocatus accederet. Hujus autem rei
causam nullam aliam afferre possum, præter eam quam quidam
vir, ut opinor, minime mendax interroganti mihi retulit: eo quod
scilicet ob assiduam in virtutis studio contentionem, capitis et
stomachi ægritudine laborans, prandiorum cætus ac frequentiam
detrectaret. Et isti quidem hinc potissimum gravissimas adversus
eum calumnias texebant.

ΚΕΦ. Ι'.

Περὶ Σευηριανοῦ τοῦ Γαβάλων, καὶ Ἀντιόχου τοῦ Πτολεμαΐδος· καὶ ὅσα 35
μεταξὺ Σεραπίωνος καὶ Σευηριανοῦ γέγονε. Καὶ ὡς διὰ τῆς βασιλίδος
τὰ μεταξὺ αὐτῶν διελύθησαν.

1 Ἐπεγένετο δέ τις αὐτῷ πρόφασιςⁿ καὶ πρὸς τὴν
βασιλέως γαμετὴν, διὰ Σευηριανὸν τὸν ἐκ Γαβάλων 40
τῆς Συρίας ἐπίσκοπον. Οὗτός τε γὰρ καὶ Ἀντίοχος
ὁ Πτολεμαΐδος, Φοίνισσα δὲ αὕτη πόλις^o, κατὰ ταυ-
τὸν ἄμφω ἐγενέσθην, ἐλλογίμω τε καὶ ἐπὶ ἐκκλησίας 339
ικανῶ διδάσκειν· ἀλλ' ὁ μὲν εὐκόλως καὶ μάλα εὐή-
χως ἔλεγεν, ὡς καὶ Χρυσόστομος πρὸς τινῶν ὀνομά-
ζεσθαι· ὁ δὲ Σευηριανὸς τὴν Σύρων δασύτητα, καί-
περ τοῖς νοήμασι καὶ ταῖς μαρτυρίαις τῶν γραφῶν 5
2 ἀμείνων εἶναι δοκῶν, ἐπὶ τῆς γλώττης ἔφερεν. Ἐλ-
θὼν δὲ πρότερος Ἀντίοχος εἰς Κωνσταντινούπολιν,
ἐπὶ τοῖς λόγοις ἐπηνέθη· καὶ χρήματα ἀθροίσας, εἰς
τὴν αὐτοῦ πόλιν ἐπανῆλθε. Κατὰ ζῆλον δὲ τούτου καὶ
Σευηριανὸς ὕστερον ἀφικόμενος, εὖνου τυχὼν Ἰωάν- 10

ⁿ πρόφασις μίσους Christoph. B. Steph. Niceph.
Scal. Vales. quod non agnoscit ^o δὲ πόλις ἥδε tacite Vales.

CAPUT X.

*De Severiano Gabalitano, et Antiocho Ptolemaidis episcopo : et de
his quæ inter Severianum ac Serapionem gesta sunt : et quomodo
imperatrix eos inter se reconciliaverit.*

Accessit autem illi alia quoque simultatis causa adversus impe-
ratricem, auctore Severiano Gabalorum Syriae episcopo. Hic
enim, et Antiochus episcopus Ptolemaidis, quæ urbs est in Phœ-
nice sita, ambo eruditi, et ad populum in ecclesia docendum
idonei, eodem tempore existiterunt. Verum Antiochus quidem
expedite admodum et sonora voce loquebatur : ita ut a nonnullis
diceretur Chrysostomus. Severianus autem asperitatem Syrorum
in loquendo retinebat, licet alioqui in sententiis, et in locis sacræ
scripturæ exponendis præstantior haberetur. Cæterum Antio-
chus cum prior venisset Constantinopolim, eloquentiæ causa
magnam laudem retulerat : collectisque abunde pecuniis, ad civi-
tatem suam redierat. Cujus exemplum secutus Severianus, cum

νου, πολλάκις ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας λέγων ἐθαυμάζετο·
καὶ ἐν τιμῇ ἦν, καὶ πολλοῖς τῶν ἐν^p δυνάμει καὶ αὐτῷ
³ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλίδι γνώριμος ἐγένετο. Ἡνίκα
δὲ Ἰωάννης εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπεδήμησε, τὴν ἐκκλησίαν
αὐτῷ παρέθετο· κολακείαις γὰρ αὐτὸν περιέποντα,¹⁵
φίλον εἶναι σπουδαῖον ἐνόμισεν. Ὁ δὲ πλεόν ἐπεμε-
λείτο τοῖς ἀκρόαταῖς χαρίζεσθαι, καὶ τὸν λαὸν τοῖς
λόγοις ἡδεῖν^q. Ἰωάννης δὲ ταῦτα^r πυθόμενος^s, ἐξηλο-
τύπησε μὲν, ὥς φασι, Σαραπίωνος αὐτὸν ἐπὶ τούτοις^t ²⁰
⁴ παρακινούντος. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπανῆλθεν,
ἔτυχέ που παριῶν Σευηριανός· ἰδὼν δὲ αὐτὸν Σαρα-
πίων οὐκ ἐξάνεστη, ἐπίτηδες τοῖς παριοῦσιν^u ἐν-
δεικνύμενος, ὥς ὑπερφρονεῖ τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ πρὸς
τοῦτο χαλεπήνας ἀνεβόησεν· Εἰ Σαραπίων ἀποθάνοι²⁵
⁵ κληρικὸς^x, Χριστὸς οὐκ ἐννηθρόπήσεν. Ἐπὶ τούτοις

^p Ita C. πολὺς ἐν ceteri.

^q Pro verbo ἡδεῖν Nicephorus tria posuit hoc modo: καὶ τοῖς λόγοις ἐπάγειν, καὶ πρὸς αὐτὸν πᾶσι τρόποις μεθελκεῖν καὶ ἰδιοῦσθαι. VALESIIUS. ἡδύνειν C.

^r τάδε B.

^s πειθόμενος Steph. Genev. corr. Vales.

^t Scribendum videtur ἐπὶ τοῦτο, quemadmodum legit interpres.

Si quis tamen vulgatam lectionem velit defendere, ut ἐπὶ τούτοις idem sit quod πρὸς τούτοις, id est, *ad hæc, præterea*; equidem non valde repugnabo. VALES.

^u Rectius apud Nicephorum scribitur τοῖς παροῦσι. VALES.

^x Ita, et in marg. γρ. χριστιανός, B. χριστιανὸς ceteri. Conf. εἰ Σαραπίων, ἔφη, κληρικὸς μὴ ἀποθάνοι, infra. Conf. adnot.

post illum venisset, et Joannem forte benevolum nactus esset, sæpe in ecclesia concionatus, magnam sui admirationem excitavit: multumque honoris et auctoritatis adeptus est: ipsique adeo imperatori, et Augustæ familiaris exstitit. Et cum Joannes in Asiam proficisceretur, ecclesiam suam ei commendavit. Illum enim amicum et studiosum sui existimabat, eo quod assentationibus ipsum palparet. Verum ille auditoribus gratificari, et populum demulcere impensius studebat. Quæ cum audisset Joannes, æmulatione succensus est: Serapione, ut aiunt, eum ad id incitante hujusmodi ex causa. Cum Joannes reversus esset ex Asia, forte accidit ut Severianus alicubi præteriret: Serapio vero cum conspicatus, minime assurgeret, de industria ostendens iis qui aderant, sese illum contemnere. Ea re commotus Severianus

δὲ κατηγορηθεὶς παρὰ Σαραπίωνος, ἐξηλάθη τῆς πό-
 λεως παρὰ Ἰωάννου, ὡς ὑβριστῆς καὶ βλάβσφημος
 εἰς Θεόν. Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ μαρτυρίᾳ τούτων πα-
 ραχθέντες ἦσαν· οἱ δὲ, τῶν Σαραπίωνος ἐπιτηδείων,
 ἀποκρυσφάμενοι τὰ εἰρημένα πάντα, τουτὶ μόνον εἰρη- 30
 κέναι ἐμαρτύρησαν, ὡς ἄρα Χριστὸς οὐκ ἐννηθρώπη-
 σεν. Ἰωάννης δὲ καὶ τάδε, καὶ τ' ἄλλα ἐπητιᾶτο.
 Οὐδὲ γὰρ^z εἰ Σαραπίων, ἔφη, κληρικὸς μὴ ἀποθά-
 6 νοι^a, παρὰ τοῦτο Χριστὸς οὐκ ἐννηθρώπησεν. Ἡ δὲ
 βασιλέως γαμετὴ ἅμα τε ταῦτα ἐγεγόνει, διὰ τῶν 35
 Σευηριανοῦ σπουδαστῶν ἔγνω· καὶ εὐθὺς αὐτὸν ἐκ
 Χαλκηδόνος μετεκαλέσατο. Ἰωάννης δὲ καίπερ πολ-
 λῶν ἀντιβολουμένων, παρηγεῖτο τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμι-
 λίαν· εἰσότε δὴ ἐν τῇ ἐπωνύμῳ τῶν ἀποστόλων ἐκ- 40
 κλησίᾳ τοῖς αὐτοῦ γόνασιν ἢ βασιλὶς ἐπιθεῖσα Θεοδό-
 σιον τὸν υἱὸν, λιπαροῦσά τε καὶ πολλάκις ὀρκοῦσα,
 μόλις αὐτὸν εἰς φιλίαν τῷ Σευηριανῷ συνῆψε. Καὶ
 τὰ μὲν ὧδε ἔγνω.

y ὑπὸ Ἰωάννου C. quod me-
 lius est.

^z Ita C. οὐ γὰρ ceteri.

^a ἀποθάνη B.

exclamavit protinus his verbis : Si Serapio moriatur Christianus, Christus nunquam homo factus est. Ob hæc a Serapione accusatus Severianus, urbe expulsus est a Joanne, tanquam contumeliosus, et impie locutus in Deum. Harum enim rerum testes quidem inducti sunt. Quidam vero ex Serapionis familiaribus, integrum dictum supprimentes, id solum a Severiano dictum esse affirmarunt, quod Christus homo factus non esset. Joannes porro utrumque Severiano objecit. Neque enim, aiebat, si Serapio non moriatur clericus, ideo Christus homo factus non erit. Imperatrix vero simul atque hæc gesta fuerant, ex Severiani fautoribus rescivit. Statimque eum Chalcedone revocavit. Sed Joannes, quamvis multis eum obsecrantibus, colloquium ejus detrectavit ; donec Augusta in ecclesia apostolorum imposito Joannis genibus Theodosio filio, illum identidem obsecrans atque adjurans, ægre in gratiam reduxit cum Severiano. Et hæc quidem ita gesta esse accepi.

ΚΕΦ. ΙΑ΄.

340

Περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον ζητήσεως, εἰ ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον· καὶ περὶ
Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ὠριγένους βίβλων.

- 1 Ἐν τούτῳ δὲ, οὐ πολλῶ πρότερον ἀρξαμένη ζή- 5
τησις κατὰ τὴν Αἴγυπτον κεκίνητο, εἰ τὸν Θεὸν ἀν-
θρωπόμορφον δοξάζειν δεῖ. Ταύτης δὲ τῆς γνώμης
οἱ πλείους τῶν τῇδε μοναχῶν ἦσαν, ὑπὸ ἀπλότητος
ἀβασανίστως τοὺς ἱερούς ἐκλαμβάνοντες λόγους, καὶ 10
ὀφθαλμοὺς Θεοῦ καὶ πρόσωπον καὶ χεῖρας, καὶ ὅσα
2 τοιαῦτα προσεθισθέντες ἀκούειν. Οἱ δὲ τὴν ἐν τοῖς
ὀνόμασι κεκρυμμένην διάνοιαν σκοποῦντες, ἐναντίως
εἶχον· καὶ τοὺς τάδε λέγοντας, ἄντικρυς βλασφημεῖν
εἰς τὸ θεῖον ἔλεγον. Καὶ Θεόφιλος δὲ ταύτης ἔχεσθαι 15
τῆς δόξης ἐν ἐκκλησίᾳ παρεκελεύσατο, καὶ ἐν ἐπι-
στολῇ ἣν ἐξ ἔθους περὶ τῆς Πασχαλίας ἐορτῆς
ἔγραφε, καὶ ἀσώματον χρῆναι νοεῖν τὸν Θεὸν εἰση-
3 γεῖτο, καὶ ἀνθρώπου^b σχήματος ἀλλότριον. Ἐπεὶ δὲ
τοῦτο δῆλον ἐγένετο τοῖς Αἰγυπτίων μοναχοῖς, ἦκον 20

^b ἀνθρωπέου C.

CAPUT XI.

De quaestione in Ægypto exorta, utrum Deus humana forma præditus sit. Et de Theophilo Alexandriæ episcopo: deque libris Origenis.

Per idem tempus quaestio, non multo ante exorta, in Ægypti partibus agitata est, utrum Deum humana forma præditum credere oporteat. Hujus autem opinionis erant plerique ex monachis regionis illius, qui præ imperitia, verbi sacrae scripturae simpliciter et incaute accipiebant, et oculos, vultum, ac manus Dei, aliaque ejusmodi audire consueverant. Alii vero sensum in verbis reconditum spectantes, contrarium sentiebant: et eos qui ita dicerent, impie prorsus in Deum loqui asseverabant. Et hanc quidem sententiam Theophilus amplectendam esse publice in ecclesia docuit: et in epistola quam ex more scripsit de festo Paschali, Deum incorporeum intelligi oportere affirmavit, et ab humana figura alienum. Quod cum Ægyptiorum monachi didicissent,

εἰς Ἀλεξάνδρειαν· καὶ εἰς ἐν Ἀθροισθέντες ἐστασία-
 ζον, καὶ ὡς ἄσεβοῦντα τὸν Θεόφιλον ἀνελεῖν ἐβου-
 λεύοντο. Ὁ δὲ παραντίκα φανείς ἐτι στασιάζουσιν,
 Οὕτως ὑμᾶς, ἔφη, εἶδον ὡς Θεοῦ πρόσωπον. Τὸ δὲ
 4 ῥηθὲν ἱκανῶς ἐφύλαξε^c τοὺς ἄνδρας. Καὶ τῆς ὀργῆς²⁵
 καθυφέντες, Οὐκοῦν, φασίν, εἰ τάδε ἀληθῶς δοξάζεις,
 καὶ τὰς Ὠριγένους ἀποκήρυξον βίβλους, ὡς τῶν
 ἀσκουμένων ταύτας οὕτω φρονεῖν εἰσηγουμένων.
 Ἀλλ' ἐμοί, ἔφη, τοῦτο πάλαι δεδογμένον ἦν, καὶ
 ποιήσω ὡς ὑμῖν δοκεῖ· μέμφομαι γὰρ οὐχ ἡτ-
 5 τον καὶ γὰρ τοῖς τὰ Ὠριγένους δοξάζουσι. Καὶ ὁ
 μὲν, οὕτω βουκολήσας τοὺς ἀδελφοὺς^d διέλυσε τὴν
 στάσιν.

^c Forte scribendum est ἐμά-
 λαξε. Nam vulgata scriptura
 meo quidem iudicio tolerari non
 potest. Quis enim verbum φυ-
 λάττειν eo sensu usurpatum un-
 quam legit, pro *compescere* seu
cohibere? VALESIIUS. For-
 tasse melius legi potest ἐφλύαξε,
 hoc est, *nugatus est*, vel *nu-*

gando illudit. De verbo φλυάσσω,
 quod simile est illi φλυαρέω, vid.
 Lexica. φλυάσσει, φλυαρῆι, φλύει,
 Hesych.

^d Ita B. Steph. Genev. μον-
 αχὸς Christ. Scal. et tacite Va-
 lesius. τὸ στίφος τῶν μοναχῶν
 Niceph.

Alexandriam venerunt. Et in unum congregati tumultuari cœpe-
 runt, ac Theophilum velut impium e medio tollere volebant. Ve-
 rum ille ad eos adhuc tumultuantes progressus: Perinde, inquit,
 vos aspexi ac vultum Dei. Hoc dictum hominus tantisper cohi-
 buit. Proinde illi sedato furore; Si, inquit, ex animo ita cre-
 dis, Origenis libros condemna; cum illi lectores suos in eam sen-
 tentiam inducant. Tum Theophilus: Istud, inquit, jampridem
 constitueram, faciamque sicut vobis videtur. Nam et ipse æque
 ac vos, iis succenseo qui Origenis opiniones sequuntur. Hac
 ratione Theophilus, delusis monachis, seditionem dissolvit.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Περὶ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν ἀσκητῶν, τῶν μακρῶν λεγομένων, οἷς δι' 35
ἔχθραν ἐγένετο ὁ Θεόφιλος.

- ¹ Ἴσως δ' ἂν καὶ ἥδε ἡ ζήτησις παντελῶς τότε διελύθη, εἰ μὴ πεπαυμένην ἤδη δι' ἔχθραν ἰδίαν ἐκίνησε Θεόφιλος, ἐπιβουλεύων Ἀμμωνίῳ καὶ Διοσκόρῳ, Εὐσεβίῳ τε καὶ Εὐθυμίῳ, τοῖς ἐπὶ κλήν μακροῖς· οὓς ⁴⁰ ἀδελφοὺς ὄντας, εὐδοκίμους γενέσθαι παρὰ τοῖς ἐν
- ² Σκήτει φιλοσοφοῦσιν ἐκ τῶν πρόσθεν ἔγνωμεν. Οὗτοι γὰρ ἦσαν αὐτῷ τὰ μάλιστα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μοναχῶν κεχαρισμένοι, καὶ τὰ πολλὰ συνομίλους καὶ συνοίκους αὐτοὺς ἐποιεῖτο· τὸν δὲ Διόσκορον καὶ ⁴⁵ τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπίσκοπον κατέστησεν. Εἰς μῖσος δὲ αὐτοῖς κατέστη ἐκ τῆς πρὸς Ἰσίδωρον ἔχθρας, ὃν μετὰ Νεκτάριον ἐν Κωνσταντινουπόλει χειροτονεῖν
- ³ ἐσπούδαζεν. Οἱ μὲν γάρ φασιν, ὡς γυνή τις ἐκ τῆς ⁴¹ Μανιχαίων αἵρέσεως μετέθετο πρὸς τὴν καθόλου ἐκκλησίαν· ὡς ἀπερισκέπτως δὲ ταύτης κοινωνησάσης μυστηρίων πρὶν ἀπαγορεῦσαι τὴν προτέραν αἵ-

CAPUT XII.

De quatuor fratribus monachis, qui Longi dicebantur, quibus infensus fuit Theophilus.

Ac fortassis penitus extincta fuisset hæc quæstio, nisi illam jam sopitam Theophilus ob privatas inimicitias denuo excitasset, dum insidias struit Ammonio, Dioscoro, Eusebio atque Euthymio, qui Longi vulgo dicebantur: quos quidem, cum fratres essent, celebres exstitisse inter eos qui apud Scetim philosophantur, ex superioribus cognovimus. Hi enim præ cæteris Ægypti monachis, Theophilo cari erant: eosque in contubernio et familiari congressu ut plurimum habebat. Denique Dioscorum etiam Hermapolis episcopum constituit. Odium vero adversus eos concepit, ex inimiciis ab ipso susceptis cum Isidoro, quem mortuo Nectario, ad episcopatum urbis Constantinopolitanæ promovere studuerat. Sunt enim qui dicant, mulierem quandam ex Manichæorum

ρεσιν, ἐπηγιάτο Θεόφιλος τὸν τότε ἀρχιεπισβύτερον· 5
 4 ἀπηχθάνετο γὰρ αὐτῷ καὶ ἄλλως. Ὁ δὲ Πέτρος,
 τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα αὐτῷ, καὶ κατὰ τὸν νόμον τῆς
 ἐκκλησίας, καὶ γνώμῃ Θεοφίλου κεκοινωνηκέναι τὸ
 γύναιον ἰσχυρίζετο· καὶ μάρτυρα τούτων, Ἰσίδωρον
 ἔλεγεν. Ὁ δὲ ἔτυχε μὲν τότε ὡς Ῥώμην ἀποστα- 10
 λείς· ἐπανελθὼν δὲ ἀληθῇ λέγειν τὸν Πέτρον ἐμαρ-
 τύρησεν. Ὡς συκοφαντηθεὶς δὲ Θεόφιλος χαλεπή-
 νας, ἄμφω τῆς ἐκκλησίας ἐξήλασε. Καὶ οἱ μὲν τάδε
 λέγουσι. Ὦν γε μὴν συγγενομένων τούτοις τότε 15
 τοῖς μοναχοῖς ἀνδρὸς οἴου πιστεύεσθαι ἐπυθόμην, διτ-
 τὴν αἰτίαν Θεοφίλῳ γενέσθαι τῆς πρὸς Ἰσίδωρον
 δυσμενείας· κοινὴν μὲν αὐτῷ τε καὶ Πέτρῳ^e τῷ
 πρεσβυτέρῳ, καθότι μαρτυρηῆσαι παρητήσαντο^f, ὡς
 τῆς Θεοφίλου ἀδελφῆς πρὸς τοῦ^g κληρονόμου γρα- 20
 φείσης· ἰδίαν δὲ, καθὸ χρημάτων αὐτῷ πολλῶν^h

^e Πέτρῳ om. B. Steph. inser. Vid. adnot.
 Christoph. Scal. Curt. Vales. ^h πολλῶν om. B. Steph. inser.
^f παρεκλήσαντο J. Christ. Scal. Christoph. Scal. Vales. fortasse
^g Ita legendum esse monuit e Niceph.
 Vales. πρὸς τοῦ codd. et editt.

secta ad ecclesiam catholicam transiisse. Theophilus vero, perinde
 quasi ea mulier temere atque inconsulte sacra mysteria partici-
 passet, antequam priori hæresi renuntiavisset, eum qui tunc erat
 archipresbyter, objurgavit. Nam et ei infensus erat aliunde. At
 Petrus, id enim nomen erat archiepresbytero, mulierem ex præ-
 scripto legum ecclesiæ, et ex consensu ipsius Theophili, commu-
 nicasse affirmabat: ejusque rei Isidorum testem esse dicebat.
 Hic vero tum quidem aberat, Romam missus a Theophilo. Sed
 postea reversus, Petrum vera dixisse testatus est. Tum vero in-
 dignatus Theophilus, quasi calumniam passus esset, utrumque
 ecclesia ejecit. Atque hæc quidem dicuntur a quibusdam. Ego
 vero ex quodam viro fide digno, qui cum supradictis monachis
 tunc versatus fuerat, audivi duas fuisse causas Theophilo odii ac
 simultatis adversus Isidorum. Alteram Isidoro communem cum
 Petro presbytero; eo quod ambo testificari recusassent, sororem
 Theophili a nescio quo heredem scriptam fuisse. Privatam alte-
 ram, quod Isidorus ex pecuniis, quæ ad ipsum tanquam ad cura-

προσφερομένων ὡς ἐπιτρόπῳ πτωχῶν, ἐπιχειροῦντι
 Θεοφίλῳ τούτων λαμβάνειν, ὡς δεδαπανημένῳ εἰς
 οἰκοδομὰς ἐκκλησιῶν, οὐκ ἐνεδίδου· ἄμεινον εἶναι
 λέγων τὰ σώματα τῶν καμνόντων, ἃ ναοὺς Θεοῦ κυ- 25
 ριώτερον νοεῖν ἐστὶ, δι' οὓς καὶ τὰ χρήματα παρεί-
 χετο, ταῖς προσηκούσαις θεραπείαις ἀνανεοῦν, ἢ τοί-
 7 χους¹ οἰκοδομεῖν. Ἄλλ' εἴτε ἐντεῦθεν, εἴτε ἐξ αἰτίας
 ἐτέρας, ἀφαιρεθεὶς παρὰ Θεοφίλου τῆς κοινωνίας Ἰσι- 30
 δωρος, ἦλθεν εἰς Σκῆτιν, ὡς πρὸς ἐταίρους τοὺς ἐν-
 θάδε μοναχοὺς. Παραλαβὼν δέ τινας Ἀμμώνιος
 παρεγένετο πρὸς Θεόφιλον, καὶ τὴν κοινωνίαν ἀπο-
 8 δοῦναι Ἰσιδώρῳ ἐδείτο. Ὁ δὲ, τότε μὲν προθύμως
 ὑποσχέσθαι λέγεται. Χρόνου δὲ διαγενομένου, ὡς
 οὐδὲν αὐτοῖς πλέον ἡνύετο, δῆλος δὲ ἐγεγόνει Θεόφι- 35
 λος παρακουόμενος, σπουδαιότερόν πως αὐτῷ προσ-
 ελθόντες, ἀπήτουν τὴν ὑπόσχεσιν πληροῦν. Ὁ δὲ,
 τινὰ τῶν μοναχῶν ἐν δημοσίᾳ φρουρᾷ ποιεῖ, ὥστε
 9 φόβον τοῖς ἄλλοις ἐμβαλεῖν. Ἡμαρτε δὲ τούτου. Ὁ 40
 γὰρ Ἀμμώνιος ἅμα πᾶσι τοῖς σὺν αὐτῷ μοναχοῖς,
 δόξαντες τοῖς προεστῶσι τῆς φρουρᾶς εἰς μετάδοσιν

¹ τείχη B.

torem pauperum multæ afferebantur, Theophilo aliquid accipere conanti, utpote aliis jam consumptis in structuræ ecclesiarum, concedere noluisse: præstabilius esse dicens, ægrorum corpora convenienti cura reficere atque instaurare, quæ Dei templa potius existimanda sunt, et quorum gratia præbitæ essent pecuniæ, quam parietes extruere. Verum sive ob hanc, sive ob aliam causam Isidorus a Theophilo communione privatus, ad monachos Scetis, tanquam ad sodales suos, perrexit. Tunc Ammonius, assumptis secum quibusdam, ad Theophilum profectus est. Utque Isidoro communionem restitueret, rogavit. Ille tum quidem id se facturum prompte pollicitus esse dicitur. Elapso autem tempore, cum nihil amplius proficerent, et manifeste patuisset Theophilum nihil aliud quam fallere, ipsum adeuntes, impensius flagitarunt ut promissa præstaret. Verum Theophilus unum ex monachis custodiæ publicæ mancipavit, quo reliquis terrorem injiceret. Sed spes eum fefellit. Ammonius enim et cuncti qui cum illo erant mo-

ἐπιτηδείων τοῖς καθειργμένοις ἐλθεῖν, ἐτοίμως ἔνδον
 εἰσεδέχθησαν· εἰσελθόντες^k δὲ, οὐκέτι ἐξιέναι ἡνεί-
¹⁰ χοντο. Μαθὼν δὲ τάδε Θεόφιλος, ἐδήλου πρὸς εἰ- 45
 τὸν καλῶν τοὺς ἄνδρας. Οἱ δὲ, τὰ μὲν πρῶτα, αὐτὸν
 παραγενόμενον σφᾶς ἐξάγειν ἡξίου· μηδὲ γὰρ εἶναι
 δίκαιον δημοσίᾳ ὑβρισμενους, λάθρα τῆς φρουρᾶς
 ἀνίσσθαι. Ὑστερον δὲ ἐνδόντες, ὡς αὐτὸν ἦλθον·
 παραιτησαμένους¹ δὲ αὐτοὺς, ὡς οὐ περαιτέρω λυπή- 342
¹¹ σων, ἀπέπεμψεν. Καθ' εἰαυτὸν δὲ ἐδάκνετο, καὶ ἡγα-
 νάκτει, καὶ κακῶς ποιεῖν ἐπεβούλευεν. Ἀπορῶν δὲ ὅ,
 τι δράσειεν αὐτοὺς κακὸν, ἀκτήμονας ὄντας, καὶ πάν-
 των πλὴν φιλοσοφίας^m ὑπερορῶντας, ἔγνω περὶ τὴν 5
 ἡσυχίαν βλάψαι. Καὶ ἐπεὶ ἡπίστατο ἐξ ὧν αὐτῷ
 συνόντες διελέγοντο, μεμφομένους τοῖς ἀνθρωπόμορ-
 φον τὸν Θεὸν δοξάζουσιν, ὡς τὰ Ὀριγένους φρο-
 νοῦντας, συνέκρουσε πρὸς τὸ μοναχικὸν πλῆθος, ἄλ-
¹² λως ἔχον δόξης. Ἐκ τούτου δὲ δεινὴ τις ἔρις ἐν τοῖς 10

^k Ita tacite Vales. ἐπελθόντες rus. VALESIIUS.

B. Steph. Genev.

^m Ita B., et cod. Fuk. pro-

¹ Lego παραιτησάμενος, quem- bante Valesio. σοφίας editt.
 admodum etiam legit Nicepho-

nachi, cum custos carceris eos ad necessaria vinctis subministranda venire existimasset, facile intro admissi sunt. Ingressi vero, exire postea noluerunt. Quo cognito, Theophilus eos ad se accersit. Illi initio quidem poscebant, ut ipse adveniēns, illinc ipsos educeret. Neque enim æquum esse, ut publice contumelia affecti, clam ex carcere dimitterentur. Postmodum vero cedentes, se ad illum contulerunt. Ille petita ab eis venia, sic eos dimisit, quasi nulla deinceps molestia illos affecturus. Intra se tamen fremens indignabatur, et malo eos afficere cogitabat. Cumque dubius hæreret, quonam modo nocere posset hominibus qui nihil possidebant, et qui omnia præter philosophiam aspernabantur, quietem illorum turbare statuit. Et quoniam ex sermonibus quos cum illis habuerat dum apud ipsum essent, norat illos, utpote Origenis sectatores, opinionem illorum qui Deum humana forma præditum esse dicebant, reprehendere, commisit eos cum multitudine monachorum qui aliter sentiebant. Hinc vero gravissima contentio inter monachos exorta est. Neque enim compositis ad modestiam

μοναχοῖς ἐκράτει· καὶ τὰς διαλέξεις οὐκ ἐν κόσμῳ
πρὸς ἑαυτοὺς ποιούμενοι, πείθειν ἀλλήλους οὐκ ἡξι-
ουν, ἀλλ' εἰς ὕβρεις καθίσταντο. Καὶ οἱ μὲν τοὺς
ἁσώματον τὸν Θεὸν ὀριζομένους, Ὠριγενιάστὰς ἀπε-
κάλουν· οἱ δὲ, Ἀνθρωπομορφιανούς, τοὺς ἐναντίως ¹⁵
φρονούντας.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Ὡς οἱ αὐτοὶ μακροὶ διὰ τὸν ζῆλον Ἰωάννου, αὐτῷ προσχωροῦσι· καὶ ὡς
ἐντεῦθεν ἀχθεσθεῖς Θεόφιλος, κατὰ Ἰωάννου ὀπλίζεται.

¹ Αἰσθόμενοι δὲ τῆς ἐπιβουλῆς οἱ περὶ Διόσκορον ²⁰
καὶ Ἀμμώνιον, ἀνεχώρησαν εἰς Ἱεροσόλυμα· κἀκεῖ-
θεν εἰς Σκυθόπολιν ἦκον, ἐπιτηδείαν ἡγησάμενοι τὴν
ἐνθάδε οἴκησιν διὰ τοὺς πολλοὺς φοίνικας, ὧν τοῖς
φύλλοις ἐχρῶντο πρὸς τὰ εἰωθότα τοῖς μοναχοῖς ἔργα. ²⁵
² Εἴποντο γὰρ αὐτοῖς ἀμφὶ ἄνδρες ὀγδοήκοντα. Ἐν
τούτῳ δὲ Θεόφιλος πέμπει τινὰς εἰς Κωνσταντινού-
πολιν, ἅμα τε κατ' αὐτῶν διαβολὰς ⁿ προπαρασκευά-
σοντας, καὶ εἰ βασιλέως περὶ τοῦ δέοιντο, ἀντιπρά-
ξοντας. Μαθόντες δὲ τάδε οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀμμώνιον, ³⁰

ⁿ διαβολὰς κατ' αὐτῶν B.

disputationibus persuadere sibi invicem conabantur: sed mutuis
se conviciis incessebant. Atque hi quidem, eos qui Deum incor-
poreum asserebant, Origenistas vocabant: illi vero, eos qui contra
sentirent, Anthropomorphianos.

CAPUT XIII.

*Quomodo iidem monachi ad Joannem confugerint, ob singularem
ejus virtutem: et quomodo hac de causa Theophilus adversus
Joannem insurrexerit.*

Porro Dioscorus et Ammonius ac reliqui, cognitis Theophili in-
sidiis, Hierosolymam se contulerunt: atque inde perrexerunt Scy-
thopolim; commodum sibi ejus loci domicilium fore arbitrati, ob
copiam palmarum, quarum foliis ad consueta monachorum opera
utebantur. Sequebantur enim illos viri circiter octoginta. Eodem
tempore Theophilus quosdam misit Constantinopolim, qui et ca-
lumnias adversus illos præstruerent, et si quid illi ab imperatore
peterent, ipsi obsisterent. Quæ cum didicisset Ammonius et qui

ἀπέπλευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν· σὺν αὐτοῖς δὲ
 3 καὶ Ἰσίδωρος. Κοινῇ τε ἐσπούδαζον παρὰ βασιλεῖ
 κριτῇ καὶ Ἰωάννῃ τῷ ἐπισκόπῳ ἐλέγχεσθαι τὰς κατ'
 αὐτῶν ἐπιβουλάς. Ὡνιοντο γὰρ ἐνδίκου παρρησίας
 αὐτὸν ἐπιμελούμενον δύνασθαι τὰ δίκαια βοηθεῖν αὐ- 35
 τοῖς. Ὁ δὲ προσελθόντας αὐτῷ τοὺς ἄνδρας φιλο-
 φρόνως ἐδέξατο, καὶ ἐν τιμῇ εἶχε, καὶ εὔχεσθαι ἐπὶ
 ἐκκλησίας οὐ διεκώλυσε· κοινωνεῖν δὲ μυστηρίων αὐ-
 τοῖς οὐχ ἡγήσατο^ο, ὥς οὐ θεμιτὸν πρὸ διαγνώσεως 343
 4 τοῦτο ποιεῖν. Ἐγραψε δὲ Θεοφίλῳ, κοινωνίαν αὐτοῖς
 ἀποδοῦναι^p ὥς ὀρθῶς περὶ Θεοῦ δοξάζουσιν· εἰ δὲ
 δίκη δεοὶ κρίνεσθαι τὰ κατ' αὐτοὺς, ἀποστέλλειν ὃν
 αὐτῷ δοκεῖ δικασόμενον. Ὁ δὲ, οὐδὲν ἀντεδήλωσε·
 χρόνου δὲ πολλοῦ διαγενομένου, προϊούσῃ τῇ βασι- 5
 λέως γαμετῇ προσῆλθον οἱ ἀμφὶ Ἀμμώνιον, τὰ κατ'
 5 αὐτῶν βεβουλευμένα Θεοφίλῳ μεμφόμενοι. Ἡ δὲ,
 ἐπιβουλευθέντας αὐτοὺς ᾗσθητο, καὶ τιμῶσα ἔστη·
 καὶ προκύνῃσασα τοῦ βασιλικοῦ ὀχήματος, ἐπένευσε 10

^ο ἡγήσαντο B. Steph. tacite corr. Vales.

^p αὐτοῖς ἀποδοῦναι αὐτοῖς B.

cum illo erant, Constantinopolim navigarunt, comitante eos Isidoro. Junctique inter se, id perficere studebant, ut coram imperatore judice et Joanne episcopo, insidiæ ipsis comparatæ convincerentur. Etenim arbitrabantur, hunc utpote justæ libertatis studiosum, in iis quæ justa essent posse ipsis opitulari. Joannes vero illos ad se venientes benigne excepit, et in pretio habuit, et in ecclesia orare nequaquam prohibuit. Cum illis tamen haudquaquam communicandum sibi esse existimavit, propterea quod ante causam cognitam id fieri non liceret. Cæterum scripsit Theophilo, ut communionem illis restitueret, quippe qui de Deo recte sentirent: vel si causam eorum in judicio examinandam putaret, mitteret aliquem qui accusatoris partes sustineret. Verum Theophilus nihil rescripsit. Elapso deinde haud modico tempore, cum Augusta in publicum procederet, accedentes ad eam qui cum Ammonio erant, de insidiis quas Theophilus ipsis struxisset con-questi sunt. Illa cum eos insidiis circumventos esse probe sciret, honoris causa substitit. Et extra imperiale vehiculum prospiciens,

τῇ κεφαλῇ· καὶ, Εὐλογεῖτε, ἔφη, καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ βασιλέως καὶ ἐμοῦ, καὶ τῶν ἡμετέρων παίδων, καὶ τῆς ἀρχῆς· ἐμοὶ δὲ ἐν τάχει μελήσει συνόδου, καὶ τῆς
 6 Θεοφίλου ἀφίξεως. Καὶ ἡ μὲν τάδε ἐσπούδαζε. Ψευδοῦς δὲ φήμης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κρατούσης, ὥς 15
 ἐκοινώνησεν Ἰωάννης τοῖς περὶ Διόσκορον^α, καὶ προ-
 θυμεῖται πάντα βοηθεῖν αὐτοῖς, διανοεῖτο Θεόφιλος,
 εἶπου· δύναιτο, καὶ αὐτὸν Ἰωάννην τῆς ἐπισκοπῆς
 καθελεῖν.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Περὶ τῆς μοχθηρίας Θεοφίλου· καὶ περὶ τοῦ ἀγίου Ἐπιφανίου, ὡς ἐπεδῆ- 20
 μισε τῇ Κωνσταντίνου, καὶ στασιάσαι τὸ πλῆθος κατὰ Ἰωάννου παρε-
 σκεύασε.

1 Ταῦτά τε κατὰ νοῦν κρύπτων, καὶ συσκευάζων,
 ἔγραφε κατὰ πόλεις τοῖς ἐπισκόποις, τὰ Ὠριγένους 25
 βιβλία κατηγορῶν. Λογισάμενος δὲ μέγιστον αὐτῷ
 συνοίσειν εἰ κοινωὸν προσλάβοιτο τῶν σπουδαζο-
 μένων, Ἐπιφάνιον τὸν Σαλαμῖνος^β τῆς ἐν Κύπρῳ

^α ἀμφὶ Διόσκορον C.

^β Σαλαμῖνης Steph. corr. Christ.

^γ In cod. Fuk. εἴπη, quod Curt.

magis placet. VALESIIUS.

capite inclinato annuit: Benedicite, inquit, et orate pro imperatore, et pro me ac liberis meis, et pro imperio. Ego dabo operam, ut synodus brevi convocetur, et Theophilus huc veniat. Et Augusta quidem hæc fieri procurabat. Alexandria vero, cum falsus rumor invaluisset, Joannem cum Dioscoro ac reliquis communicasse, eosque in omnibus adjuvare paratum esse, cogitare cœpit Theophilus, qua ratione Joannem quoque ipsum episcopatu dejicere posset.

CAPUT XIV.

De improbitate Theophili: et de sancto Epiphanio, quomodo Constantinopolim venerit, et plebem adversus Joannem concitaverit.

Verum hæc in intimo pectoris sui recessu occultans ac moliens, scripsit interim ad omnes ubique locorum episcopos literas, quibus libros Origenis reprehendebat. Cumque consideraret magno sibi emolumento fore, si Epiphanium Salaminis in Cypro episco-

ἐπίσκοπον^t, ἄνδρα τῶν κατ' αὐτὸν αἰδοῖ βίου ἐπιση-
 μότατον, φίλον ἐποιεῖτο, πρότερον αὐτῷ μεμφόμενος, 30
 2 ὡς ἀνθρωπόμορφον τὸν Θεὸν δοξάζοντι. Ὡς ἐκ με-
 τανοίας δὲ τὴν ὀρθὴν δόξαν ἐπιγνούς^u, ὁμοφρονεῖν
 αὐτῷ ἔγραφε, καὶ κατὰ^v τῶν Ὀριγένους βιβλίων ὡς
 παραιτίου δογμάτων τοιούτων, ἐκίνει διαβολάς. Ἐπι-
 φάνιος δὲ πάλαι ἀποστρεφόμενος τὰ Ὀριγένους συγ- 35
 γράμματα, ῥαδίως προσέθετο τῇ Θεοφίλου ἐπιστολῇ.
 3 Καὶ συνελθὼν ἅμα τοῖς ἐν Κύπρῳ ἐπισκόποις, ἀπη-
 γόρευσε τὴν διάγνωσιν^x τῶν Ὀριγένους λόγων. Καὶ
 τὰ δεδογμένα αὐτοῖς γράψας ἄλλοις τε καὶ τῷ Κων- 40
 σταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ, προετρέπετο συνόδους^y
 4 ποιεῖν, καὶ ταῦτα^z ψηφίζεσθαι. Συνιδὼν δὲ Θεόφι-
 λος ὡς οὐδεὶς ἐστι κίνδυνος Ἐπιφανίῳ ἔπεσθαι,
 πολλοὺς ἐπαινέτας ἔχοντι, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ

^t ἐπισκοπῆς B. Steph. corr. Christ. Curt. Scal.

^u ἐπιγνόντι temere Lowth: vid. adnott.

^v τὰ κατὰ B. τὰς κατὰ Steph.

^x Scribendum est proculdubio ἀνάγνωσιν. Quod confirmat Socrates vi. 10. VALESIIUS. Nil opus est mutare: Socrates ha-

bet ἀναγινώσκειν βιβλία, Sozomenus διάγνωσιν λόγων: utrumque bonum est.

^y σύνοδον J. cod. Fuk. Valesii. Christ. Scal.

^z Assentior Henrico Savillio, qui ad oram sui codicis emendavit τὰντὰ. VALESIIUS.

pum, participem et consortem consiliorum suorum haberet, virum ob virtutis reverentiam omnium sui temporis clarissimum; eum sibi amicum adjunxit, licet antea eum reprehendisset, quod Deum humana specie præditum opinaretur. Tum vero, quasi respiciens veram tandem sententiam agnovisset, idem se cum illo sentire scripsit, et Origenis libros tanquam hujusmodi dogmatum auctoris, calumniari instituit. Porro Epiphanius, qui Origenis libros jam pridem aversabatur, Theophili literis facile assensum præbuit. Collectoque Cypriorum episcoporum concilio, Origenis libros legi prohibuit. Datis deinde literis tum ad alios, tum ad episcopum Constantinopolitanum, ea quæ a synodo decreta fuerant insinuantibus, hortatus est illos, ut synodum convocarent, eademque decernerent. Animadvertens igitur Theophilus, se Epiphanium absque periculo sequi posse, utpote quem multi laudarent, et ejus sententiam ob vitæ sanctitatem suspicerent, ipse quoque cum

βίου ὅπερ ἂν φρονῇ^a θαυμάζοντας, παραπλήσια αὐτῷ⁴⁵
ἐψηφίσατο σὺν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόποις. Ὁ δὲ³⁴³
Ἰωάννης, τὴν μὲν ἐπὶ τούτοις σπουδὴν οὐκ ἀξίαν
ἡγεῖτο λόγον, καὶ τὰ Ἐπιφανίου καὶ Θεοφίλου γράμ-
⁵ματα ἐν δευτέρῳ ἐποιεῖτο. Οἱ δὲ δυσμενῶς πρὸς αὐ-
τὸν ἔχοντες τῶν ἐν δυνάμει καὶ τῷ κλήρῳ, μαθόντες ⁵
Θεόφιλον σπουδάζειν αὐτοῦ τὴν καθαίρεσιν, ἐπιμελῶς
συνέπραττον· καὶ σύνοδον μεγίστην γενέσθαι ἐν
Κωνσταντινουπόλει παρεσκευάζοντο· καὶ Θεόφιλος
δὲ ταῦτα γνούς, ἔτι μᾶλλον ἡπείγετο· καὶ τοὺς μὲν
ἐξ Αἰγύπτου ἐπισκόπους ἐκπλεῦσαι ἐκέλευσε· γρά- ¹⁰
φει δὲ Ἐπιφανίῳ καὶ ἐτέροις τῶν ἀνὰ τὴν ἑῴ, σπουδῇ
⁶συνελθεῖν· αὐτὸς δὲ πεζὸς ἐποιεῖτο τὴν πορείαν. Καὶ
οὐκ εἰς μακρὰν δὲ πρῶτος Ἐπιφάνιος ἐκπλεύσας τῆς
Κύπρου, κατῆρεν^b εἰς τὸ πρὸ τῆς Κωνσταντινουπό- ¹⁵
λεως καλούμενον Ἑβδομον. Εὐξάμενος δὲ ἐν τῇ ἐν-
θάδε ἐκκλησίᾳ, ἦκεν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ Ἰωάννης
εἰσιόντα αὐτὸν τῇ ὑπαντήσῃ τοῦ παντὸς κλήρου ἐτί-

^a Ita B. C. φρονεῖ edit.

cutus est Vales. προσορμίσας τῷ

^b Ita B. Steph. Genev. κατῆλ-
θεν Christoph. Scalig. quos se-

ἐπὶ Ἰωάννην μαρτυρίῳ Socrat. vi.
12, 2.

episcopis qui sub ipso erant, idem quod Epiphanius, decrevit. Verum Joannes studium illorum haud magni ponderis esse existimavit; et Epiphanii ac Theophili literas neglexit. Ex potentioribus vero et ex clero, hi qui Joanni privatim infensi erant, cum intellexissent Theophilum id agere ut Joannem episcopatu exueret, ipsi quoque operam suam ac studium contulerunt, utque Constantinopoli maxima synodus fieret procurarunt. Quibus cognitis, Theophilus adhuc magis incubuit, et episcopos quidem Ægypti navigare jussit Constantinopolim. Epiphanio vero et aliis per Orientem episcopis scripsit, ut quamprimum in unum convenirent. Ipse pedestri itinere proficiscitur. Nec multo post Epiphanius, cum primus ex insula Cypro solvisset, ad locum haud procul ab urbe Constantinopolitana quem Septimum vocant, applicuit. Factaque oratione in ecclesia quæ illic est, in urbem introivit. Eum ingredientem Joannes occursum cleri totius honoravit. At vero

7 μησεν. Ἐπιφάνιος δὲ δῆλος ἦν εἶξας ταῖς κατ' αὐ-
 τοῦ διαβολαῖς· προτραπείς γὰρ ἐν οἰκήμασιν ἐκκλη- 20
 σιαστικοῖς καταμένειν, οὐκ ἠνέσχετο. Καὶ Ἰωάννη^c
 μὲν εἰς ταυτὸν συνελθεῖν ἀπέφυγεν· ἰδίᾳ δὲ συγκα-
 λῶν τοὺς ἐνδημοῦντας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκό-
 πους, ἐπεδείκνυ τὰ ψηφισθέντα κατὰ τῶν Ὠριγένους
 λόγων. Καὶ τινὰς ἐπιψηφίσασθαι ἔπεισεν· οἱ δὲ 25
 8 πλείους παρητήσαντο. Θεότιμος δὲ ὁ Σκυθίας ἐπί-
 σκοπος, καὶ ἄντικρυς Ἐπιφανίου καθήψατο. Οὔτε
 γὰρ ἔφη ὅσιον εἶναι, τὸν πάλαι τετελευτηκότα ὑβρι-
 ζειν· οὔτε βλασφημίας ἐκτὸς, τὴν τῶν παλαιότερων
 διαβάλλειν κρίσιν, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων δεδοκιμασμένα 30
 ἀθετεῖν. Ἄμα τε λέγων, καὶ βιβλίον τὶ τῶν Ὠρι-
 γένους προκομίσας διεξήει· καὶ χρειώδη ταῖς ἐκκλη-
 σίαις τὰ ἀνεγνωσμένα δείξας, Ἀτοπον, ἔφη, ὑπομένου-
 σιν οἱ ταῦτα διαβάλλοντες· κινδυνεύουσι γὰρ ταῦτα
 9 ὑβρίζειν, περὶ ὧν οἱ λόγοι. Ὁ δὲ Ἰωάννης, δι' αἰδοῦς 35
 εἶχεν ἔτι τὸν Ἐπιφάνιον, καὶ παρεκάλει αὐτὸν συνεκ-

^c Emendavi obsecutus Valesio, Savilio, et Nicephoro. Ἰωάννης
 codd. et edit.

Epiphanius perspicue declaravit, quod calumniis adversus Joan-
 nem concinnatis fidem habuisset. Invitatus enim ut in ædibus
 ecclesiasticis manere vellet, neutiquam acquievit. Et cum Joanne
 quidem congregari penitus detrectavit: privatim vero convocatis
 episcopis qui tum Constantinopoli morabantur, ea quæ adversus
 libros Origenis decreta fuerant, illis ostendit. Ac nonnullis quidem
 persuasit ut decretis subscriberent: plures vero id facere recusa-
 runt. Quin et Theotimus episcopus Scythiæ, palam reprehendit
 Epiphanium. Nam neque pium esse dicebat, eum qui jam pridem
 mortuus esset, contumelia afficere: neque citra calumniam judicia
 antiquiorum reprehendi, et quæ ab illis probata essent damnari
 posse. Atque hæc dicens, prolato Origenis quopiam libro, locum
 ex eo recitavit. Cumque ea quæ recitaverat, ecclesiis utilia esse
 ostendisset: Absurde faciunt, inquit, qui ista vituperant. Caven-
 dum enim est illis, ne et ea damnent de quibus conscripti sunt hi
 libri. Porro Joannes adhuc nihilominus reverentiam exhibebat
 Epiphanio, eumque hortabatur ut collectas secum celebrare, et

κλησιάζειν, καὶ σύνοικον ἔχειν. Ὁ δὲ, οὔτε συνοικεῖν, οὔτε συνεύχεσθαι αὐτῷ ἀντεδήλου, εἰ μὴ καταψηφίσηται τῶν Ὠριγένους λόγων, καὶ Διόσκορον καὶ 10 τοὺς σὺν αὐτῷ ἐξελάσῃ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιεῖν πρὸ 40 δίκης οὐ δίκαιον ἡγεῖτο καὶ ἀνεβάλλετο, μελλούσης ἐπιτελεῖσθαι συνάξεως ἐν τῇ ἐπωνύμῳ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ, κατεσκευάζον οἱ Ἰωάννου δυσμενεῖς προελθεῖν Ἐπιφάνιον, καὶ δημοσίᾳ ἀποκηρῦξαι ἐπὶ τοῦ λαοῦ^d τὰς Ὠριγένους βίβλους, καὶ τοὺς ἀμφὶ 45 τὸν^e Διόσκορον, ὡς τὰ τούτου φρονοῦντας· ἐν ταυτῷ δὲ καὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως διαβαλεῖν, ὡς ἐκείνοις προσκείμενον. Καὶ οἱ μὲν τάδε ἐσπούδαζον· ὦντο γὰρ αὐτὸν οὕτω συγκρούσειν πρὸς τὸ πλη- 50 11 θος. Τῇ δὲ ἐξῆς ἐπὶ τούτῳ προελθὼν Ἐπιφάνιος, ἐγγὺς ἤδη τῆς ἐκκλησίας ἐτύγχανεν· ἀπαντήσας δὲ αὐτῷ Σαραπίων^f παρὰ Ἰωάννου ἀποσταλεῖς, ἦσθετο 345 γὰρ τὰ τῇ προτεραίᾳ βεβουλευμένα, ἐμαρτύρατο μήτε δίκαια ποιεῖν, μήτε αὐτῷ συμφέροντα, εἰ ταραχῆς ἐν

^d ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἀποκηρύξαι B.^e τὸν om. B.^f [Σεραπίων mendose Reading.]

contubernalem ipsum habere vellet. Verum Epiphanius, se neque ejus domo usurum, nec cum eo oraturum esse respondit, nisi Origenis libros prius damnasset, et Dioscorum una cum sociis expulisset. Sed cum ille ante causæ cognitionem hæc facere, haudquaquam justum esse duceret, et procrastinaretur; die quo collecta agenda erat in ecclesia apostolorum, procurarunt Joannis inimici, ut Epiphanius in ecclesiam veniret, et publice coram populo tum Origenis libros, tum Dioscorum et eos qui cum illo erant, tanquam idem cum Origene sentientes, anathemate damnet: eademque opera episcopum urbis perstringeret, ut qui illis addictus esset. Atque hi quidem istud moliebantur. Quippe existimabant, se hac ratione plebem ab illo alienaturos. Postero igitur die, cum ad id agendum progressus Epiphanius jam ecclesiæ appropinquaret, obviam ei occurrit Serapio, missus a Joanne. Præsenserat enim Joannes ea quæ pridie fuerant constituta. Palamque denuntiavit Epiphanio, illum ea gerere, quæ nec justa essent, nec ipsi privatim utilia: siquidem tumultu ac seditione

τῷ πλήθει ἢ στάσεως κινηθείσης, αὐτὸς κινδυνεύσει, 5
ὥς αἴτιος γεγωνός. Καὶ ὁ μὲν ὧδε ἀνεκόπη τῆς ἐπὶ
τοῦτο ὁρμῆς.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Περὶ τοῦ παιδὸς τῆς βασιλίδος, καὶ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου· καὶ ὡς οἱ μα-
κροὶ πρὸς διάλογον ἦλθον Ἐπιφανίῳ, καὶ ὡς ἀπέπλευσεν εἰς Κύπρον 10
αὐθις· καὶ περὶ Ἐπιφανίου καὶ Ἰωάννου.

1 Ἐν τούτῳ δὲ συνέβη νοσεῖν τοῦ βασιλέως παιδίον·
περιδεῖς δὲ οὔσα ἡ μήτηρ μή τι πάθοι, πέμψασα
πρὸς Ἐπιφάνιον, ἐδεῖτο εὐχέσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ δὲ, 15
ζήσεσθαι τὸν κάμνοντα ὑπέσχετο, εἰ τοὺς ἀμφὶ Διό-
2 σκορον αἵρετικούς ὄντας ἀποστραφείη. Ἡ δὲ βασιλὶς,
Τὸ ἐμὸν, ἔφη, παιδίον, εἶγε δοκεῖ τῷ Θεῷ λαμβάνειν,
ταύτῃ ἔστω· Κύριος γὰρ ὁ δούς, πάλιν ἀφαιρεῖται·
αὐτὸς δὲ εἴπερ οἷός τε ἦς νεκροὺς ἀνεγείρειν, οὐκ ἂν 20
ὁ σὸς ἀρχιδιάκονος τεθνήκει. Ἐτυχε γὰρ οὐ πρὸ
πολλοῦ τελευτήσας Κρισπίων, ὃν ἀδελφὸν ὄντα Φού-
σκωνος καὶ Σαλαμάνου^ε τῶν ἐπὶ Οὐάλεντος δηλω-

ε Σαλάμον Niceph. Verum in
cod. Fuk. Σαλαμάνου. Quomodo
etiam Savilius ad latus sui codi-
cis adnotavit. VALESIUS. Σα-

λάμου B. Steph. Genev. Σαλα-
μάνου Christ. Σαλμάνου Scal. Σα-
λαμάνης supra, vi. 32.

populi excitata, ipse tanquam ejus rei auctor periculum subiturus
esset. Hac ratione cohibitus est impetus Epiphanii.

CAPUT XV.

*De filio imperatricis, et de beato Epiphanio: et quomodo monachi
longi in colloquium cum eo venerint, et Epiphanius in Cyprum
reversus sit. Item de Joanne et de Epiphanio nonnulla.*

Interea accidit ut imperatoris filius admodum puer morbo cor-
riperetur. Mater vero sollicita ne quid tristius ei contingeret,
misso ad Epiphanium nuncio, ut pro illo Deum precaretur postu-
lavit. Ille puerum victurum esse respondit, si Augusta hæreticos
qui cum Dioscoro erant aversaretur. Verum Augusta: Si Deus,
inquit, filium meum eripere mihi voluerit, ita fiat. Dominus enim
qui dedit, idem et aufert. Quod si tu mortuos ad vitam revocare
posses, mortuus non esset archidiaconus tuus. Etenim haud multo
antea e vivis excesserat Crispio, frater Fusconis et Salamanis

θέντων μοναχῶν, σύνοικον ἔχων, ἀρχιδιάκονον ἑαυτῷ^h
 3 κατέστησεν. Οἱ δὲ περὶ Ἀμμώνιον, τοῦτο γὰρ αὐτῇ²⁵
 τῇ βασιλίδι ἐδόκειⁱ, πρὸς Ἐπιφάνιον ἦλθον. Πυθο-
 μένου δὲ αὐτοῦ τίνες εἶεν, ὑπολαβὼν Ἀμμώνιος, Οἱ
 μακροὶ, ἔφη, ὦ πάτερ· ἀλλ' εἰ πώποτε μαθηταῖς
 ἡμετέροις ἢ συντάγμασιν ἐνέτυχες, ἡδέως ἐμάνθανον.
 Τοῦ δὲ ἀποφήσαντος, πάλιν ἤρετο· Πόθεν οὖν αἰρε- 30
 τικοὺς εἶναι σφᾶς νενόμικας, μηδένα ἔλεγχον ἔχων
 4 τῆς αὐτῶν γνώμης; Ἀκηκοέναι δὲ Ἐπιφανίου λέγον-
 τος, Ἡμεῖς δὲ, ἔφη, πᾶν τοῦναντίον πεπόνθαμεν· μα-
 θηταῖς γὰρ σοῖς συνετύχομεν^k πολλάκις καὶ συγ-
 γράμμασιν· ὧν ἐκεῖνό γέ ἐστιν ὃ τὴν ἐπιγραφὴν 35
 Ἀγκυρωτὸς ἔχον· βουλομένων τε πολλῶν λοιδορεῖ-
 σθαι καὶ ὡς αἰρετικὸν διαβάλλειν, ὑπερηγωνιζόμεθα
 ὡς εἰκὸς πατρὸς, καὶ ὑπεραπελογούμεθα. Οὐκὼν
 ἐχρῆν ἐξ ἀκοῆς ἐρήμην καταδικάζειν, ὧν οὐκ αὐτὸς
 πεισθεὶς κατέγνωσ, οὔτε τοιαύτην ἀμοιβὴν τοῖς εἰ λέ- 40

^h αὐτοῦ B. Steph.ⁱ ἐδόκει om. B. Steph. suppl. Scal. Vales.^k ἐνετύχομεν C.

monachorum, quorum mentionem fecimus cum res Valentis Augusti temporibus gestas referremus: quem Epiphanius cum contubernalem haberet, archidiaconum suum constituerat. Ammonius vero et qui cum illo erant, Epiphanium adierunt; id enim ipsi quoque Augustæ placuerat. Cumque Epiphanius interrogasset quinam essent, respondit Ammonius: Longi sumus, o pater. Sed libenter equidem discerem, utrum aliquando in discipulos aut in libros nostros incideris. Illo negante, iterum quæsit Ammonius: Unde ergo hæreticos illos esse judicasti, qui nullum habes argumentum quo sententiam illorum possis convincere? Et cum Epiphanius diceret, id se auditu accepisse: Nos vero, ait Ammonius, plane contrarium fecimus. Nam et discipulos tuos sæpe numero vidimus, et libros perlegimus: ex quibus unus est qui Ancoratus inscribitur. Cumque multi vituperare te et tanquam hæreticum calumniari vellent, nos pro patre, uti par erat, propugnauimus, et causæ tuæ defensionem suscepimus. Proinde nec tu ex solo auditu absentes damnare debuisti, quos nequaquam tu ipse certis argumentis inductus conviceras: nec ejusmodi gratiam referre laudatoribus tuis. Posthæc Epiphanius lenius eos adlocu-

5 γουσιν ἀποδοῦναι. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος, τότε μὲν με-
 τριώτερον¹ προσδιαλεχθεὶς, ἀπέπεμπε^m τοὺς ἄνδρας.
 Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον ἀπέπλευσεν εἰς Κύπρον· ἢ τῆς
 ἐπὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀφίξεως καταγνούς· ἢ τοῦ
 Θεοῦ χρήσαντος, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον, ὡς εἰκὸς, 45
 αὐτῷ προμηνύσαντος· πλέων γὰρ, πρὶν εἰς Κύπρον
 6 ἐλθεῖν, ἐτελεύτησε. Λέγεται γοῦν τοῖς αὐτῷ συνελ- 346
 θοῦσιν ἐπισκόποις ἐπὶ θάλασσαν εἰπεῖν, μέλλων ἐπι-
 βαίνειν τοῦ σκάφους, Ἀφίημι ὑμῖν τὴν πόλιν καὶ τὰ
 βασίλεια, καὶ τὴν ὑπόκρισιν· ἐγὼ δὲ ἄπειμι· σπεύ-
 7 δω γὰρ, πάνυ σπεύδω. Κἀκεῖνον δὲ εἰσέτι νῦν πολ- 5
 λῶν ὄντα τὸν λόγον ἐπυθόμην, ὡς Ἐπιφάνιῳ μὲν
 Ἰωάννης τὴν ἐν τῇ θαλάσῃ τελευτὴν προεμήνυσεν·
 ὁ δὲ ἐκείνῳ, τῆς ἐπισκοπῆς τὴν καθαίρεσιν. Ἐν ᾧ
 γὰρ διεφέροντο, ὁ μὲν ἐδήλωσεν Ἰωάννη, Ἐλπίζω σέ 10
 μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀντεδήλου·
 Οὐδὲ ἐγὼ σε τῆς σῆς ἐπιβήσεσθαι πόλεως.

¹ μετριώτερον πως J.^m ἀπέπεμψε C.

tus, tum quidem ab se dimisit. Brevi autem interjecto tempore, Cyprum navigavit: seu quod Constantinopolitanæ profectionis ipsum pœniteret: seu quod Deus oraculo ipsum admonuisset, mortemque ipsi suam, ut verisimile est, prænuntiasset. Dum enim navigaret, priusquam appulisset in Cyprum, fato interceptus est. Cæterum cum navem conscensurus esset, episcopis qui ipsum ad littus usque persecuti fuerant, dixisse fertur: Urbem vobis et palatium, et scenam relinquo. Ego vero abscedo: festino enim et quidem valde. Aliud præterea quidpiam audivi, quod multorum sermonibus etiamnum circumfertur; Joannem quidem Epiphанию prædixisse, illum in navigatione esse moriturum: Epiphanium autem prænuntiasse Joanni abdicationem episcopatus. Nam dum inter se dissiderent, Epiphanius quidem Joannem scripsisse dicitur: Spero te nequaquam episcopum esse moriturum. Joannes vero rescripsit Epiphанию: Nec ego spero te in urbem tuam ingressu- rum esse.

ΚΕΦ. ΙΣ'.

Περὶ τῆς εἰς τὴν βασιλίσσαν Ἰωάννου διαφοράς· καὶ ὡς ἦκεν ἐξ Αἰγύπτου 15
Θεόφιλος· καὶ περὶ Κυρίνου τοῦ Χαλκηδόνος ἐπισκόπου.

1 Ἐπεὶ δὲ ἀπέπλευσεν Ἐπιφάνιος, ἐκκλησιάζων Ἰω-
άννης κοινὸν κατὰ γυναικῶν διεξῆλθε ψόγον· αἰνιγ-
ματωδῶς δὲ συγκεῖσθαι τοῦτον κατὰ τῆς τοῦ βασιλέως 20
γαμετῆς τὸ πλῆθος ἐδέχετο. Οἱ δὲ τοῦ ἐπισκόπου
δυσμενεῖς, καὶ αὐτὸν τὸν λόγον ἐκλαμβάνοντες τῇ
βασιλίδι διεκόμισαν. Ἡ δὲ παρὰ τῷ ἀνδρὶ τὴν ὕβριν
ἀπωδύρατο, καὶ Θεόφιλον θάττον παρεῖναι, καὶ σύν-
2 οδον ποιεῖν κατήπειγε. Συνέπραττε δὲ καὶ συγκατε- 25
σκεύαζε ταῦτα καὶ Σεβηριανὸς ὁ Γαβαλεὺς, οὕτω τῆς
προτέρας ἀπαλλαγεῖς λύπης. Ἀλλὰ πότερον^η οὕτως
ὡς ἔτυχεν, ἐπὶ τοῦτον Ἰωάννης προήχθη τὸν λόγον, ἧ
ὥς τινες λέγουσιν, ὑπονοήσας ὡς ἡ βασιλὶς ἀνέπεισεν^ο
Ἐπιφάνιον ἐπιβουλεύειν αὐτῷ, ἀκριβῶς οὐκ ἔχω λέ- 30
3 γειν. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ Θεόφιλος παρῆν εἰς
Χαλκηδόνα τὴν Βιθυνῶν, καὶ ἄλλοι πολλῶν πόλεων

^η πρότερον B. Steph. Genev. tacite emendavit Vales. εἴτε Niceph.

^ο Ita B.C. ἔπεισεν editt.

CAPUT XVI.

De imperatricis similitate adversus Joannem : et quomodo Theophilus ex Ægypto advenerit. Item de Cyrino Chalcedonis episcopo.

Porro digresso ab urbe Epiphanio, Joannes in ecclesia verba faciens, communem adversus mulieres vituperationem instituit. Eam populus ita accepit, quasi adversus imperatoris conjugem figurate composita fuisset. Hi vero qui episcopo infensi erant, orationem ipsam excipientes, ad imperatricem attulerunt. Illa apud imperatorem de contumelia sua graviter conquesta, Theophilum urgere cœpit, ut quantocyus adveniret, et synodum congregaret. Adnitebatur etiam et negotium promovebat Severianus Gabalensis, nondum prioris offensæ oblitus. Utrum porro Joannes fortuito ad eam orationem provectus sit, an, ut quidam dicunt, eo quod suspicabatur Epiphanium ab imperatrice impulsus fuisse ut insidias ipsi strueret, equidem certo affirmare non possum. Haud multo post ipse quoque Theophilus Chalcedonem Bithyniæ adve-

ἐπίσκοποι· οἱ μὲν, ὑπὸ Θεοφίλου προτραπέντες^p· οἱ
 δὲ, βασιλέως προσταγμάτων μετακληθέντες. Σπουδῇ³⁵
 δὲ μάλιστα συνήεσαν, ὅσοι τε τῶν ἐν Ἀσίᾳ τῆς ἐπι-
 σκοπῆς ἀφῆρηντο παρὰ Ἰωάννου, καὶ ὅσοι ἄλλοθεν
 ἄλλως^q αὐτῷ ἀπηχθάνοντο. Ἦδη δὲ καὶ ἐξ Αἰγύπτου
 νῆες ὡς Θεόφιλος περιέμενεν, εἰς Χαλκηδόνα ἀφίκοντο.
⁴ Συνελθόντων δὲ πάλιν^r εἰς ταῦτον ἐνθάδε, καὶ βου-⁴⁰
 λευομένων ὅπως αὐτοῖς κατὰ γνώμην προβαίῃ ἢ κατὰ
 Ἰωάννου ἐπιχείρησις, Κυρίνος ὃς ἡγεῖτο τότε τῆς ἐν
 Χαλκηδόνι ἐκκλησίας, καὶ κατὰ τὸ συγγενὲς ἴσως
 Θεοφίλῳ χαριζόμενος, ἣν γὰρ Αἰγύπτιος, καὶ ἄλλως⁴⁵
 διάφορος Ἰωάννη τυγχάνων, πλείστα αὐτὸν ἐλοιδόρει.
⁵ Ταχεῖα δὲ τούτων τῶν ὕβρεων ἔδοξεν αὐτὸν μετιέναι
 δίκη. Μαρουθᾶς γὰρ ὁ ἐκ Μεσοποταμίας, συνὼν τοῖς
 ἐπισκόποις, ἄκων αὐτοῦ θάτερον τοῖν ποδοῖν ἐπάτησεν.
 Ὀδυνηθεὶς δὲ, οὐκέτι σὺν τοῖς ἄλλοις ἱερεῦσιν εἰς⁵⁰
 Κωνσταντινούπολιν ἐπεραιώθη, καίπερ ἀναγκαῖος^s εἶ-

^p ἐπιτραπέντες B. τραπέντες
 Steph. Genev. προτραπέντες Chri-
 stoph. Vales.

^q Scribendum est ἄλλος, ut in
 cod. Fuk. emendatum est eadem

manu. VALESII.

^r Ita B. Steph. Genev. πάν-
 των tacite Valesius. Cf. adnott.

^s Ita B.C. ἀναγκαῖως editt.

nit, et una cum illo complures episcopi, alii a Theophilo invitati; alii imperatoris jussu acciti. Verum studiosius quam reliqui convenire, tum ii quibus Joannes in Asia episcopatum ademerat, tum quicumque, alius aliam ob causam, illi infensi erant. Jamque aderant ex Ægypto naves quas Theophilus exspectabat, et Chalcedonem appulerant. Cumque universi simul illic convenissent, atque inter se consultarent, qua ratione conatus ipsis adversus Joannem ex voto succederet, Cyrinus qui tunc Nicomediensem regebat ecclesiam, Theophilo fortassis gratificans ob generis conjunctionem: erat enim Ægyptius, et alioqui a Joanne dissidebat: multis eum probris et conviciis oneravit. Verum Divina justitia, contumeliarum istarum brevi ab illo pœnas exegit. Maruthas enim ortus ex Mesopotamia, qui una cum episcopis illic aderat, forte alterum ejus pedem calcavit. Unde affectus dolore, una cum reliquis episcopis Constantinopolim trajicere non potuit, licet ad

6 ναι δοκῶν πρὸς τὰς κατὰ Ἰωάννου ἐπιβουλὰς. Μετὰ
ταῦτα δὲ κακῶς διατεθεὶς, πολλάκις ὑπὸ τῶν ἱατρῶν 347
ἀπεπρίσθη τὸ σκέλος· ἐπιγενομένη γὰρ σηπεδὼν
τὸ πᾶν ἐπενέμετο σῶμα, ὥς καὶ τὸν ἕτερον πόδα
ταῦτὸν ὑπομείναι, τῇ μεταδόσει τοῦ πάθους. Ἄλλ' 5
ὁ μὲν οὐ πολλῶ ὕστερον ἐν ταῖς ὀδύναις ἐτελεύτα
τὸν βίον.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Περὶ τῆς γενομένης συνόδου παρὰ Θεοφίλου, καὶ τῶν κατηγοριῶν Ἰωάννου,
ἐν Ῥουφιναιῖς^t καὶ ὡς κληθεὶς Ἰωάννης, καὶ μὴ παραγενόμενος, παρ' 10
αὐτοῦ καθηρέθη.

1 Περαιωθέντι δὲ Θεοφίλῳ, οὐδεὶς τῶν Κωνσταντι-
νουπόλεως κληρικῶν^u ὑπήντετο. Δῆλος γὰρ ἦν ἡδὴ
τῷ ἐπισκόπῳ δυσμενής. Τὸ δὲ τῶν Ἀλεξανδρέων
ναυτικόν, οἷπερ ἔτυχον ἐνδημοῦντες, ἔκ τε τῶν ἄλλων 15
πλοίων, καὶ μάλιστα τῶν σιτηγῶν, ὁμοῦ συνελέγησαν,
2 καὶ προθύμως αὐτὸν εὐφημοῦντες ἐδέξαντο. Παρα-
δραμὼν δὲ τὴν ἐκκλησίαν, εἰς βασιλικὴν οἰκίαν ἦλθεν,

^t Lege Ῥουφινιανῖς.

^u κληρικῶν om. C.

struendas Joanni insidias admodum necessarius videretur. Postea vero cum ex eo vulnere male haberet, crus ei non semel a medicis dissectum est. Superveniens enim putredo totum corpus depascebatur: adeo ut alter quoque pes idem passus sit ex mutua doloris communicatione. Et Cyrinus quidem haud multo post in doloribus expiravit.

CAPUT XVII.

De synodo a Theophilo facta in Rufinianis, et de accusationibus adversus Joannem. Et quomodo Joannes vocatus, cum se judicio non sisteret, a Theophilo depositus est.

Porro cum Theophilus Constantinopolim trajecisset, nullus ex clericis urbis regiæ obviam ei processit. Jam enim palam factum fuerat, illum episcopo infestum esse. Nautæ vero Alexandrini qui tum forte erant Constantinopoli, tum ex aliis navibus, tum præcipue ex frumentariis, in unum collecti, cum gaudio et faustis acclamationibus eum exceperunt. At ille ecclesiam prætergressus, in imperialem domum concessit, in qua ipsi diversorium fuerat

ἐν ἧ καταμένειν αὐτῷ ἡγνότερο. Ἐπεὶ δὲ πολλοὺς 20
 ἔγνω Ἰωάννη ἀπεχθάνεσθαι, καὶ κατηγορεῖν ἐτοίμους^x,
 προδιαθεὶς τὰ ἄλλα ἧπερ αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἐδόκει,
 3 ἦκεν εἰς Δρῦν. Χαλκηδόνος δὲ τοῦτο προάστειον,
 Ῥουφίνου τοῦ ὑπατικοῦ νῦν ἐπώνυμον, ἐν ᾧ βασιλεία
 ἐστὶ, καὶ μεγάλη ἐκκλησία, ἣν αὐτὸς Ῥουφῖνος ἐπὶ 25
 τιμῇ Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἀποστόλων ἐδείματο,
 καὶ ἀποστολεῖον^y ἐξ αὐτῶν ὠνόμασε· πλησίον δὲ
 μοναχοὺς συνόκησεν^z οἱ τῆς ἐκκλησίας τὸν κλῆρον
 4 ἐπλήρουν. Ἐνταῦθα δὲ συνελθὼν Θεόφιλος ἅμα τοῖς
 ἄλλοις ἐπισκόποις, περὶ μὲν τῶν Ὠριγένους βιβλίων 30
 οὐδὲν ἐπεμνημόνευσε· τοὺς δὲ ἀπὸ Σκήτεως μοναχοὺς
 εἰς μετάνοιαν ἐκάλει, μήτε μνησικακεῖν, μήτε κακῶς
 ποιεῖν ὑποσχόμενος. Ἐπιβοώντων δὲ αὐτοῖς συγ-
 γνώμην αἰτεῖν τῶν Θεοφίλου σπουδαστῶν, καὶ προσ-
 ποιουμένων τὴν σύνοδον ἰκετεύειν ὑπὲρ αὐτῶν, ταρα- 35
 χθέντες οἱ μοναχοὶ, καὶ τοῦτο χρῆναι ποιεῖν νομίσαν-
 τες, πολλῶν ἐπισκόπων προκαθημένων, τοῦτο δὲ τὸ

^x Cod. Fuk. ἐτοίμως, non male.
 VALESIIUS.

^y ἀποσταλεῖον B.

^z Ita C. ut dudum conjecerat

Valesius e Nicephoro. Verum
 ι et η nonnunquam inter se per-
 mutantur tanquam æquales in
 codicibus. συνόκησεν editt.

præparatum. Porro cum multos esse animadvertisset, qui Joan-
 nem odissent, et accusare parati essent, præparatis omnibus prout
 ipsi conducere videbatur, ad Quercum perrexit. Id suburbanum
 est Chalcedonis, quod nunc ex Rufini viri consularis nomine ap-
 pellatur: in quo palatium est, et ecclesia maxima, quam Rufinus
 ipse in honorem apostolorum Petri ac Pauli construxerat, et apo-
 stoleum ob id cognominarat. Monachos quoque juxta eam col-
 locavit, qui clericorum in ea ecclesia munus explerent. Hoc igitur
 in loco Theophilus una cum reliquis episcopis cum consedisset, de
 libris quidem Origenis nullam amplius mentionem fecit; sed Sce-
 tienses monachos ad pœnitentiam invitavit, oblivioni se traditurum
 præterita, nec mali quicquam facturum pollicitus. Cumque fau-
 tores Theophili inclamarent monachis, ut veniam peterent; et
 synodum pro illis supplicare fingerent: conturbati monachi, idque
 sibi faciendum esse existimantes, considentibus tot episcopis: id

σύνηθες αὐτοῖς λέγειν καὶ ἀδικῶνται, Συγχώρησον^α,
 5 ἔφασαν. Θεοφίλου δὲ ἐτοίμως σπείσαμένου, καὶ τὴν
 κοινωνίαν αὐτοῖς ἀποδόντος, διελύθη τῶν περὶ Σκῆτιν⁴⁰
 ἀδικημάτων ἡ ἐξέτασις. Ὅπερ οἶμαι οὐκ ἂν συνέβη, 348
 εἰ συμπαρήσαν τοῖς ἄλλοις μοναχοῖς Διόσκορός τε
 καὶ Ἀμμώνιος. Ὁ μὲν γὰρ ἤδη πρότερον τελευτήσας,
 ἐτάφη ἐν τῇ Μωκίου τοῦ μάρτυρος ἐπωνύμφῃ ἐκκλη-
 6 σίᾳ. Ἀμμώνιος δὲ ἔναγχος τῆς συνόδου παρασκευα- 5
 ζομένης, ἐμαλακίσθη τὸ σῶμα· περαιωθεὶς δὲ εἰς Δρῦν,
 χαλεπώτερον ὑπὸ τῆς νόσου διετέθη· καὶ μετ' οὐ πολὺ
 τελευτᾷ τὸν βίον· καὶ πρὸς τῶν πλησίον μοναχῶν,
 ἔνθα δὴ κεῖται, λαμπρᾶς ἡξιώθη ταφῆς. Ὁ δὲ Θεό-
 φιλος, ὡς ἐπύθετο, λέγεται δακρύσαι, καὶ εἰς πάντας¹⁰
 εἰπεῖν, ὡς οὐδεὶς εἶη τῶν κατ' αὐτὸν μοναχός, οἷος
 7 Ἀμμώνιος, εἰ καὶ αὐτῷαραχῆς αἴτιος ἐγένετο. Προῦ-
 χῶρει δὲ ὅμως αὐτῷ καὶ τοῦτο κατὰ γνώμην. Ἡ δὲ
 σύνοδος ἅπαντας συνεκάλεσε τοὺς Κωνσταντινουπό-¹⁵
 λεως κληρικοὺς, καθαίρεσιν ἀπειλήσασα κατὰ τῶν
 ἀπειθούντων. Ἐκάλεσε δὲ καὶ Ἰωάννην πρὸς ἀπολο-

^a συγχώρησιν J. Christ. συγχώρησις Scal.

quod solemne est ipsis dicere, etiamsi injuria affecti fuerint, Parce
 scilicet dixerunt. Cum autem Theophilus libenter eos in gratiam
 recepisset, et communionem eis restituisset, finita est quæstio de
 injuriis monachorum Scetiensium. Quod meo quidem judicio fac-
 tum non esset, si Dioscorus et Ammonius una cum aliis monachis
 illis adfuissent. Nam Dioscorus quidem, antequam hæc fierent,
 mortuus, et in ecclesia Mocii martyris sepultus fuerat. Ammonius
 vero, paulo ante dum synodus pararetur, languore correptus est.
 Cumque ad Quercum trajecisset, ingravescente morbo, non multo
 post extremum diem clausit: et apud vicinos illic monachos, ubi
 cadaver ejus jacet, splendidam meruit sepulturam. Cæterum The-
 ophilus hoc audito lacrymas fudisse dicitur, cunctisque audientibus
 dixisse, neminem inter sui temporis monachos parem Ammonio
 exstisise, quamvis illum in maximas perturbationes conjecisset.
 Sed tamen hoc illi ex animi sententia successit. Porro synodus
 cunctos Constantinopolitanæ urbis clericos ad se evocavit, deposi-
 tionem illis interminata qui non obtemperassent. Joannem quoque
 ad causam dicendam vocavit. Et una cum illo Serapionem adesse

γίαν· σὺν αὐτῷ δὲ παρεῖναι προσέταξε Σαραπίωνα,
 καὶ Τίγριον πρεσβύτερον, καὶ Παῦλον ἀναγνώστην.
 8 Ὁ δὲ Ἰωάννης, ἄλλους τέ τινας τῶν ἐπιτηδείων αὐτῷ 20
 κληρικῶν, καὶ Δημήτριον τὸν Πισινούντος ἐπίσκοπον
 πέμψας πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε, μὴ ἀποφεύγειν τὴν κρίσιν·
 ἔτοιμος δὲ εἶναι, εἰ πρότερον μάθοι τοὺς κατηγορούς,
 καὶ τὴν γραφὴν ἐπισκέψαιτο, ἐπὶ μείζονος ἀπολογεῖ-
 σθαι συνόδου· μὴ γὰρ αἰρεῖσθαι ἀνόητόν τι ὑπο- 25
 μένειν, καὶ περιφανῶν ἐχθρῶν ἀνέχεσθαι δικαστῶν.
 9 Ὡς ἀπειθοῦντος δὲ συνόδῳ χαλεπαινόντων αὐτῶν, οἱ
 μὲν τῶν τάδε ἀγγελιάντων, δείσαντες οὐκέτι ἀνέστρε-
 φον· Δημήτριος δὲ, καὶ ὅσοι τὴν Ἰωάννου προετίμων 30
 συνουσίαν, ὥς αὐτὸν ἐπανῆλθον. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν
 ἡμέραν ταχυδρόμος καὶ ταχυγράφος^b ἐκ τῶν βασιλειῶν
 παραγενόμενοι, τὸν μὲν κατήπειγον πρὸς τοὺς ἐπισκό-
 πους ἐλθεῖν· τοὺς δὲ, μὴ μέλλειν^c περὶ τὴν κρίσιν.
 10 Ἐπεὶ δὲ τετράκις κληθεὶς, οἰκουμενικὴν ἐπεκαλεῖτο 35
 σύνοδον, οὐδὲν ἕτερον ἐπαιτιώμενοι, πλὴν ὅτι κληθεὶς
 οὐχ ὑπήκουσε, καθεῖλον αὐτόν.

^b Ita B. Christ. Vales. ταχυδρόμος καὶ om. Steph. et mox παραγε-
 νόμενος—κατήπειγον legit; καὶ ταχυγράφος om. Scal. ^c μέλειν B.

jussit, et Tigrium presbyterum cum Paulo lectore. At Joannes
 missis ad eos quibusdam clericis, familiaribus suis, et Demetrio
 Pesinuntis episcopo, nuntiavit illis se non subterfugere judicium:
 immo paratum esse, dummodo prius accusatores cognoverit, et
 accusationis libellum inspexerit, coram majore concilio causam
 suam defendere. Neque enim velle se stultum ac temerarium fa-
 cinus admittere, et judicium eorum subire qui manifesti essent
 ipsius inimici. Verum cum indignarentur episcopi adversus Joan-
 nem, tanquam parere synodo recusantem; ex iis qui ista nuntia-
 verant quidam metu territi, non amplius reverterunt. Demetrius
 vero, et quicumque Joannis consortium cunctis rebus antepone-
 bant, ad illum rediere. Eodem die cursor et notarius ex palatio
 venientes, Joannem quidem urgebant ut ad episcopos accederet:
 istos vero hortati sunt, ut judicium accelerarent. Porro cum ille
 quater vocatus, ad œcumenicam synodum provocasset, nihil ei aliud
 objicientes quam quod vocatus non paruisset, eum deposuerunt.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Ἐοῖς ἐστασίασε τὸ πλῆθος κατὰ Θεοφίλου καὶ τῆς αὐτοῦ συνόδου, καὶ τοὺς 40
κρατοῦντας ἐλοιδορεῖτο. Ἀνακληθεὶς τοίνυν ὁ Ἰωάννης, πάλιν ἐπὶ τὸν
θρόνον ἐγένετο.

1 Τὸ δὲ πλῆθος, ὡς τάδε ἔγνω ἐν Κωνσταντινουπόλει
περὶ δείλῃν ὀψίαν, πρὸς στάσιν κεκίνητο· καὶ συν- 45
δραμόντες ἔωθεν^c εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἄλλα τε πολλὰ
ἀνέκραγον, καὶ ὡς δέοι μείζονα σύνοδον περὶ αὐτοῦ
διαλαβεῖν. Κατεπειγόντων τε τῶν ἐκ βασιλέως προσ-
τεταγμένων εἰς ὑπερορίαν αὐτὸν ἀπάγειν, οὐ συνεχώ-
2 ρουν. Ὁ δὲ, δέισας μήτι ἕτερον αὐτῷ ἔγκλημα πλα- 50
σθῇ^d, ἢ ὡς βασιλεῖ ἀπειθοῦντι, ἢ τὸν δῆμον ταράτ- 349
τοντι, ἡμέρα τρίτη μετὰ τὴν καθαίρεσιν, διασπαρέντος
τοῦ πλῆθους περὶ μεσημβρίαν λαθὼν ἀπέλιπε τὴν
ἐκκλησίαν. Ἦδη δὲ αὐτοῦ ἀπαγομένου, χαλεπῶς ὁ
λαὸς ἐστασίαζε, βασιλέα τε καὶ τὴν σύνοδον καὶ μά- 5
λιστα Θεόφιλον καὶ Σεβηριανὸν ἐλοιδοροῦν^c. ἄμφω
3 μὲν γὰρ ἀρχηγὼ τῆς ἐπιβουλῆς ἦστην. Ὁ δὲ Σεβη-

^c ἔωθεν om. B. Steph. suppl. scriptum est πλακῇ. VALESIIUS.
Christ. Vales. ^e ἐλοιδοροῦν om. B. Steph.

^d Rectius in codice Fuketiano suppl. Scal.

CAPUT XVIII.

*Quomodo populus adversus Theophilum et reliquos episcopos sedi-
tionem excitaverit, et imperatores conviciis appetierit. Et qua
ratione revocatus Joannes, sedem suam receperit.*

At plebs Constantinopolitana, cum hæc sub vesperam cognovisset, ad seditionem prorupit. Et prima luce concursu ad ecclesiam facto, tum alia multa vociferati sunt, tum majorem synodum de hac causa cognoscere debere. Et cum ii quibus ab imperatore mandatum fuerat, ut eum in exsilium abducerent, idipsum urgerent, illi reluctabantur. Sed Joannes, veritus ne alterum sibi crimen affingeretur, vel quod principi parere noluisset, vel quod populum ad seditionem concitasset; triduo post latam depositionis sententiam, disperso hinc inde populo, circa meridiem latenter ex ecclesia discessit. Cumque jam abduceretur, populus graviter tumultuatus est, et imperatorem totamque synodum, sed præcipue Theophilum et Severianum, maledictis appetiit. Ambo enim isti

ριανὸς καὶ ἐπὶ ἐκκλησίας τότε διδάσκων, ἐπήνεσε τὴν Ἰωάννου καθαίρεσιν, ὡς κατὰ ἀλαζόνος, εἰ καὶ μηδὲν ἦν ἕτερον^f ἔγκλημα γεγενημένον^g. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα,¹⁰ ἔφη, ἁμαρτήματα συγχωρεῖ τοῖς ἀνθρώποις τὸ θεῖον, 4 ὑπερηφάνοις δὲ ἀντιτάσσεται. Ἐπὶ τούτοις δὲ ἐνεμέ-
σησε τὸ πλῆθος, καὶ τὴν ὀργὴν ἀνενέου, καὶ ἀσχέτως ἐστασίαζε· καὶ οὔτε ἐν ἐκκλησίαις, οὔτε ἐν ἀγοραῖς¹⁵ ἡρεμεῖν ἠνείχετο· ἅμα δὲ ὀλολυγῇ καὶ ὀδυρμοῖς μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν βασιλείων προΐόντες, ἐδέοντο περὶ τῆς 5 Ἰωάννου ἀνακλήσεως. Εἵξασα δὲ ταῖς ἱκεσίαις τοῦ δήμου ἢ βασιλῆς, πείθει τὸν ἄνδρα ἐπινεύσαι· ἐν τάχει τε Βρίσωνα^h τὸν ἀμφ' αὐτὴν πιστὸν εὐνοῦχον πέμ- 20
ψασα, ἐκ Πρενέτουⁱ τῆς Βιθυνίας Ἰωάννην ἐπανή-
γαγεν, ἀθῶον εἶναι τῶν κατ' αὐτοῦ βεβουλευμένων δηλώσασα, καὶ δι' αἰδοῦς αὐτὸν ἔχειν, ὡς ἱερέα καὶ 6 μυσταγωγὸν τῶν αὐτῆς παίδων. Ὁ δὲ ἐπανελθὼν, ἐν προαστείῳ αὐτῆς τῆς βασιλίδος περὶ τὸν Ἀνά- 25

^f ἕτερον ἦν B. ἦν om. Steph.^h Ita supra, c. 8, et Socrat.^g Proculdubio scribendum est γεγενημένον. Refertur enim ad vocem καθαίρεσιν. VALESIUS.

Bρίσωνα B. et editt.

ⁱ Πενέτου C. Πρινέτου al. (i. e. J., ut videtur,) Scal.

auctores fuerant insidiarum. Severianus vero cum in ecclesia per id tempus sermonem haberet, depositionis Joannis sententiam laudavit, utpote in hominem arrogantem, etsi nullum aliud crimen esset, prolatam. Cætera enim delicta, ut aiebat, Deus hominibus indulget: superbis autem resistit. Ob hæc populus indignatus est, iramque suam renovavit. Nec jam amplius a seditione revocari poterat; sed tum in ecclesiis, tum in foro tumultuabatur. Denique ad ipsum usque palatium progressi cum ululatu et lamentis, orabant ut Joannes revocaretur. Proinde imperatrix supplicationibus populi victa, marito ut annueret persuasit: missoque confestim Brisone, omnium quos circa se habebat eunuchorum fidelissimo, ex oppido Bithyniæ Preneto Joannem reduxit, scribens se nullatenus participem esse insidiarum quæ adversus illum structæ fuissent, seque illum honore prosequi, ut sacerdotem et initiatorem liberorum suorum. At Joannes reversus in suburbano imperatricis ipsius, circa Anaplum resedit. Nec ante judicium

πλουν διέτριβε· καὶ πρὸ κρίσεως μείζονος συνόδου,
 ἵν' εἴη δῆλον ὡς ἀδίκως ἀφηρέθη τῆς ἐπισκοπῆς, παρ-
 ητέιτο τέως τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσοδον. Ἐπεὶ δὲ πάλιν
 ὁ λαὸς ἠγανάκτει, καὶ τοὺς κρατοῦντας ἐλοιδορεῖ, βια-
 7 σθεῖς εἰσῆλθεν. Ἐν ψαλμωδίαις δὲ πρὸς τὸ συμβὰν 30
 πεποιημέναις ὑπαντήσας ὁ δῆμος· ἔφερον δὲ κηροὺς
 ἡμμένους οἱ πλείους· ἄγουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἐκκλη-
 σίαν. Παραιτούμενόν τε καὶ πολλάκις ἰσχυριζόμενον,
 χρῆναι πρότερον τοὺς καταψηφισαμένους αὐτοῦ πάλιν
 ἀποψηφίσασθαι, ὡς ἱερεῦσι θέμις ἠνάγκασαν τὴν εἰ- 35
 ρήνην τῷ λαῷ προσειπεῖν, καὶ εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν
 καθίσαι θρόνον. Ἀναγκασθεῖς δὲ, καὶ σχέδιόν τινα
 8 διεξῆλθε λόγον. Ἐκ χαριεστάτης δὲ εἰκόνος τὰς ἀφ-
 ορμὰς λαβὼν, ὑπεδήλου Θεόφιλον μὲν ἐνυβρίσαι τὴν 40
 ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίαν ἐπιχειρῆσαι, ὡς τὸν Αἰγυπτίῳ
 βασιλέα τὴν Ἀβραὰμ τοῦ πατριάρχου γαμετὴν, ὡς
 αἱ τῶν Ἑβραίων ἱστοροῦσι βίβλοι· τὸν δὲ λαὸν ὡς
 εἰκὸς ἐπαινέσας τῆς προθυμίας, καὶ τοὺς κρατοῦντας
 τῆς περὶ αὐτὸν εὐνοίας, εἰς πολλοὺς κρότους καὶ 45
 εὐφημίαν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, τὸ 350

majoris synodi, quo palam fieret episcopatum ipsi injuste ademptum
 fuisse, ingredi in urbem sustinebat. Sed cum populus denuo in-
 dignaretur, et imperatores conviciis incesseret, coactus tandem
 introivit. Porro populus psalmos canens ad præsens negotium
 compositos, plerique etiam cereos accensos manibus gestantes ob-
 viam ei progressi, ad ecclesiam eum deduxerunt. Et quanquam
 recusantem, ac sæpius affirmantem prius necesse esse, ut qui ipsum
 condemnauerant, mutata sententia nunc absolverent, compulerunt,
 uti mos est episcopis, pacem populo dare, et in episcopali solio
 considerare. Coactus itaque, extemporalem quoque habuit oratio-
 nem. Sumptoque argumento ex elegantissima similitudine, figu-
 rate indicavit, Theophilum quidem tentasse vim inferre ecclesiæ
 suæ, perinde ac olim regem Ægyptium uxori patriarchæ Abra-
 hami, ut refertur in sacris Hebræorum libris: populum vero ob
 propensum erga se animum, et imperatores ob prolixam benevo-
 lentiam, ut par erat, laudibus prosecutus, tantos multitudinis plau-

πλήθος ἐκίνησεν, ὥς καὶ ἡμιτελῇ καταλιπεῖν τὸν λόγον.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

Περὶ τῆς δυστροπίας Θεοφίλου, καὶ περὶ τῆς ἔχθρας Αἰγυπτίων, καὶ τῶν 5
Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ περὶ τῆς φυγῆς Θεοφίλου καὶ Νιλαμβῶνος^k
τοῦ ἀσκητοῦ, καὶ τῆς περὶ Ἰωάννην συνόδου.

- 1 Θεόφιλος δὲ ἀπορῶν ὃ τι χρήσαιτο τοῖς παροῦσιν, οὐκ ἐθάρρει, καίπερ προθυμούμενος, εἰς τὸ φανερόν 10
διαβάλλειν Ἰωάννην, ὥς παρανόμως μετὰ καθαίρεσιν ἱερωμένον. Ἦιδει^l γὰρ τοῖς κρατοῦσι προσκρούσων, οἱ διὰ τὴν κίνησιν τοῦ δήμου παραιτούμενον ἐπανελ-
2 θεῖν ἐβιάσαντο. Τοῖς δὲ Ἡρακλείδου κατηγόροις δι-
καστήριον κατὰ ἀπόντος προτέθηκεν^m, οἰθηεῖς ἐντεῦθεν 15
εὐλογωτέραν πως αἰτίαν εὐρήσειν τῆς Ἰωάννου καθ-
αιρέσεως. Ἀντερούντων δὲ τῶν αὐτοῦⁿ ἐπιτηδείων, ὥς οὐ νόμιμον οὐδὲ ἐκκλησιαστικόν, τὸν ἀπόντα κρί-
νεσθαι, τῶν δὲ περὶ τὸν Θεόφιλον τάναντία ἰσχυρι-
ζομένων, ἐπιλαβόμενοι τῆς ἔριδος τὸ λοιπὸν τῶν 20

^k Lege Νιλαμβῶνος.

^m Ita Scal. Vales. προτέθει-

^l Ita B. et Niceph., uti Savi-
lius et Valesius monuerant le-
gendum esse. ἤδη editt.

κεν B. Christ. προέθηκεν C. παρ-
έθηκεν Steph.

ⁿ αὐτῷ C.

sus totque acclamationes in laudem imperatoris et Augustæ excitavit, ut orationem imperfectam abrumperet sit coactus.

CAPUT XIX.

De improbitate Theophili, deque inimiciis inter Ægyptios et Constantinopolitanos: et de fuga Theophili. Item de Nilammone monacho: et de synodo pro Joanne collecta.

At Theophilus ambigens quid facto opus esset, licet Joannem publice accusare vellet, quod contra præscripta legum, post depositionem sacerdotio fungeretur, non tamen satis fiduciæ habebat. Norat enim se hoc facto imperatorem et proceres offensurum, qui propter populi seditionem eum invitum redire compulerant. Igitur accusatoribus Heraclidis, iudicium contra absentem constituit, ratus ex ea re probabiliorem se causam deponendi Joannis arripiturum. Sed cum amici ejus contradicerent, nec justum, nec ecclesiasticum esse affirmantes, hominem absentem judicare, Theophilus vero cum suis contra niteretur: hinc reliqua Ægyptiorum

Ἀλεξανδρέων καὶ Αἰγυπτίων πλήθος, καὶ ὁ Κων-
 σταντινουπόλεως λαὸς, εἰς ἀλλήλους ἐχώρησαν· ὥς
 πολλοὺς τραυματίας γενέσθαι, τινὰς δὲ καὶ ἀπολέσθαι.
 3 Δείσαντες δὲ καὶ Σεβηριανὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι,
 πλὴν τῶν τὰ Ἰωάννου φρονούντων, φυγῇ τὴν Κων- 25
 σταντινούπολιν ἀπέλιπον. Καὶ Θεόφιλος δὲ αὐτίκα
 μηδὲν ἀναβαλλόμενος, ἥδη τοῦ χειμῶνος ἀρχομένου,
 φεύγων ἅμα Ἰσαακίῳ τῷ μοναχῷ ἀπέπλευσεν εἰς
 Ἀλεξάνδρειαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ πελάγους ὧδε συμβὰν,
 κατῆρεν εἰς Γέρας, πόλιν μικρὰν, ἀμφὶ πεντήκοντα 30
 στάδια τοῦ Πηλουσίου ἀφεστῶσαν. Τελευτήσαντος
 δὲ τότε τοῦ ἐνθάδε ἐπισκόπου, οἱ μὲν πολῖται, ὥς ἐπυ-
 θόμην, ἐψηφίσαντο Νιλάμμωνα προστατεῖν τῆς αὐτῶν
 ἐκκλησίας, ἄνδρα ἀγαθόν, καὶ μοναστικῆς φιλοσοφίας
 εἰς ἄκρον ἐλθόντα. Ὡκεὶ δὲ πρὸ τοῦ ἄστεος, ἐν οἷ- 35
 κήματι καθείρξας ἑαυτὸν, καὶ λίθοις τὴν θύραν ἀπο-
 φράξας. Ἀποφεύγοντα δὲ τὴν ἱερωσύνην, ἐλθὼν πρὸς
 αὐτὸν Θεόφιλος, συνεβούλευσε καταδέχεσθαι τὴν παρ'
 5 αὐτοῦ χειροτονίαν. Ὁ δὲ πολλάκις παραιτησάμενος

et Alexandrinorum multitudo, inde populus Constantinopolitanus rixari aggressi, in se mutuo impetum fecere. Adeo ut multi vulnerati, quidam etiam interfecti sint. Itaque Severianus et reliqui episcopi metu conterriti, exceptis iis qui Joanni adhærebant, omnes ex urbe aufugerunt. Ipse etiam Theophilus illico nihil cunctatus, ineunte jam hyeme, fugiens una cum Isaacio monacho, in Ægyptum navigavit. Forte accidit ut navis secundo vento appelleret Geras, parvum oppidum, quinquaginta circiter stadiis distans Pelusio. Ejus loci episcopo tunc mortuo, cives quidem, ut accepi, Nilammonem ecclesiæ suæ antistitem elegerant; virum bonum, et qui ad monasticæ philosophiæ culmen pervenerat. Is debebat juxta urbem, in cella, in qua seipsum incluserat et januam lapidibus obstruxerat. Recusabat autem sacerdotium suscipere. Verum Theophilus ad eum accedens, hortari cœpit, ut ordinari se ab ipso pateretur. Ille cum sæpius recusans Theophilo non persuaderet, tandem, Crastino die, inquit, id fac si tibi ita videtur, o pater; ut mihi liceat hodie res meas disponere. Postridie cum ex compacto venisset Theophilus, jussissetque ut januam aperiret: Age, inquit

ὥς οὐκ ἔπειθεν, Αὔριον εἰ σοι φίλον, ἔφη, πρᾶξον ὧ⁴⁰
 πάτερ· ὥστέ με σήμερον τὰ κατ' ἐμαυτὸν διαθεῖναι.
 Ἐπεὶ δὲ τῇ ὑστεραίᾳ κατὰ τὰ συγκείμενα ἦλθε, καὶ
 τὴν θύραν ἀνοίγειν ἐκέλευσεν, Ἄγε δὴ πρότερον, ὁ
 Νιλάμμων ἔφη, εὐξώμεθα. Καὶ Θεόφιλος ἐπαινέσας,
 ἠὔξατο· Νιλάμμων δὲ ἐν τῷ εὐχέσθαι τὴν ἐνθάδε⁴⁵
 6 κατέλιπε βιοτήν. Τοῦτο δὲ, τὰ μὲν πρῶτα ἡγνοεῖτο
 Θεοφίλῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἔξωθεν ἐστῶσιν. Ἀνα-
 λωθείσης δὲ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ὥς πολλάκις γεγω-
 νότερον καλούντων οὐχ ὑπήκουε, καταβαλόντες τοὺς⁵⁰
 πρὸ τῆς θύρας λίθους, εὗρον τὸν ἄνδρα νεκρόν· καὶ³⁵
 1 περιστεύσαντες ἢ ἔδει, δημοσίας ἡξίωσαν ταφῆς· καὶ
 εὐκτήριον οἶκον περὶ τὸν αὐτοῦ τάφον ᾠκοδόμησαν οἱ
 ἐπιχώριοι· καὶ ἐπισημότατα εἰσέτι νῦν τὴν ἡμέραν
 7 τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἄγουσιν. Ὁ μὲν δὴ Νιλάμμων⁵
 ὧδε τέθνηκεν, εἰ γε θάνατον δεῖ καλεῖν, ὃν ὑπομείναι
 ἠὔξατο πρὶν ἐπιτραπῆναι τὴν ἱερωσύνην, ἧς ἀνάξιος
 εἶναι διὰ μετριότητα τρόπων ἡγείτο. Ὁ δὲ Ἰωάννης
 ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔτι μᾶλλον κεχα-
 8 ρισμένος τῷ λαῷ ἐφαίνετο. Συνεληλυθότων δὲ τότε¹⁰

Nilammon, prius vacemus orationi. Tum Theophilus probato ejus consilio, Deum oravit. Nilammon vero inter orandum ex hac vita migravit. Et initio quidem Theophilum et eos qui cum illo extra cellam stabant, ea res latuit. Sed cum maxima pars diei jam consumpta esset, et altiori voce crebro inclamantibus ille nihil responderet, tandem dejectis lapidibus qui ante ostium positi erant, hominem mortuum deprehenderunt. Eumque quo par erat cultu indutum publica sepultura honorarunt. Ecclesiam quoque circa ejus tumulum incolæ ejus loci ædificarunt, diemque illius obitus celeberrimum agere hactenus perseverant. Et Nilammon quidem hoc genere mortis interiit. Si tamen mors vocanda est, quam ille subire maluit, quam episcopatum suscipere, quo quidem ob singularem modestiam se indignum existimabat. Joannes vero Constantinopolim reversus multitudini adhuc gratior apparuit. Porro cum eo tempore sexaginta circiter episcopi Constantinopolim convenissent, statutumque ab illis esset, ut ea quæ apud Quercum gesta

ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀμφὶ ἐξήκοντα ἐπισκόπων, ἄ-
 κυρά τε τὰ ἐν τῇ Δρυὶ πεπραγμένα, καὶ αὐτὸν ἔχειν
 τὴν ἐπισκοπὴν ψηφισαμένων, διετέλεσεν ἱερώμενος,
 καὶ χειροτονῶν, καὶ τ' ἄλλα περὶ τὴν ἐκκλησίαν ἥ 15
 θέμις τοῖς προεστῶσι, διέπων. Ἡνίκα καὶ Σαρα-
 πίωνα^ρ τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας ἐπίσκοπον κατ-
 ἔστησεν.

ΚΕΦ. Κ'.

Περὶ τοῦ ἀνδριάντος τῆς βασιλίδος· καὶ περὶ τῆς Ἰωάννου διδασκαλίας, καὶ 20
 τῆς κατ' αὐτοῦ πάλιν ἀθροισθείσης συνόδου, καὶ καθαιρέσεως.

1 Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον, ἀνδριάντος ἀργυροῦ τῆς
 τοῦ βασιλέως γαμετῆς ἐπὶ πορφυροῦ κίονος ἀνατεθέν-
 τος, ὃς καὶ νῦν ἐστὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐκκλησίας, 25
 πρὸ τοῦ οἴκου τῆς μεγάλης βουλῆς ἐφ' ὑψηλοῦ βή-
 ματος, κρότοι τε καὶ δημῳδοὶς θέαι ὀρχηστῶν τε καὶ
 μίμων ἐνθάδε ἐπετελοῦντο, ὥς ἔθος ἦν τότε ἐπὶ τῇ
 2 ἀνακλήσει τῶν βασιλικῶν εἰκόνων. Ἐφ' ὕβρει δὲ τῆς
 ἐκκλησίας τάδε γεγενῆσθαι, ἐν ὁμίλῃ πρὸς τὸν λαὸν 30

ο Rectius cod. Fuk. et Niceph. [ad vii. 21, 6.] VALESIIUS.
 ἱερώμενος. Quantum vero discrimen afferat accentus mutatio in
 hac voce, jam supra observavi

Ita B. ἱερωμένος Steph. Genev.

P Σεραπίωνα B. Steph. Genev.

fuerant, irrita essent, utque Joannes episcopatum retineret: ille
 deinceps missarum solemnia celebrare, ordinationes facere, et alia
 in ecclesia disponere, prout sacerdotibus jus fasque est, perseve-
 ravit. Quo quidem tempore etiam Serapionem Heracleæ in Thracia
 episcopum constituit.

CAPUT XX.

*De statua Augustæ, et de concione Joannis: et de synodo quæ rursus
 contra illum congregata est, deque ejus depositione.*

Haud multo post, cum argentea imperatricis statua purpureæ
 columnæ imposita dedicaretur, quæ etiamnum cernitur ad meri-
 dianam ecclesiæ plagam, ante ædem magni senatus, super excelso
 tribunali collocata: plausus illic, et saltatorum ac mimorum pub-
 lica spectacula edebantur, sicuti tunc mos erat in dedicatione im-
 perialium imaginum. Hæc Joannes ad contumeliam ecclesiæ gesta

ὁ Ἰωάννης διέβαλεν. Ἡ δὲ βασιλὶς, ἔτι προσφάτου
 οὔσης τῆς μνήμης τῶν προτέρων^q λυπηρῶν, ὥς ὑβρι-
 σμένη πάλιν ἐμπίπλῃται^r θυμοῦ, καὶ σύνοδον αὐθις
 ἐπιτελεῖσθαι ἐσπουδάξεν. Ὁ δὲ οὐκ ἐνεδίδου· ἀλλ'
 ἔτι σαφέστερον ἐπ' ἐκκλησίας λοιδορῶν αὐτήν, ἐξέ- 35
 3 καυσε πρὸς ὀργήν. Ἠνίκα δὴ τὸν αἰοίδιμον ἐκείνον
 διεξήλθε λόγον, ἀρξάμενος ὧδε, Πάλιν Ἡρωδιάς μαί-
 νεται, πάλιν ὀρχεῖται, πάλιν Ἰωάννου τὴν κεφαλὴν
 ἐπὶ πίνακος σπουνδάζει λαβεῖν. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ 40
 ἄλλοι τε ἐπίσκοποι παρεγένοντο, καὶ Λεόντιος ὁ Ἀγ-
 κύρας^s, καὶ Ἀκάκιος ὁ Βερροίας. Ἐπιγενομένης δὲ
 τῆς γενεθλίου ἡμέρας τοῦ Χριστοῦ, ὁ μὲν βασιλεὺς,
 ὥς εἰώθει, εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὐκ ἦλθεν· ἐδήλωσε δὲ
 Ἰωάννη, μὴ κοινωνεῖν αὐτῷ πρὶν^t ἀνεύθυνος φανῇ 45
 4 τῶν ἐγκλημάτων^u. Ἐπεὶ δὲ προθύμως ἀπολογεῖσθαι
 ἔφη, οἱ κατήγοροι δέισαντες ἐπεξιέναι τοῖς ἐγκλήμασιν
 οὐκ ἐθάρρουν. Ἐδόκει δὲ τοῖς δικασταῖς, μὴ δέον εἰς

^q Ita B. πρότερον editt.^t πλὴν B.^r ἐμπιπλάται C.^u Ita Vales. tacite: τῶν ἐγκλη-^s Ita B. Ἀγγύρας editt.

μάτων φανῇ B. Steph. Genev.

esse, in sermone ad populum criminatus est. Imperatrix vero, cum recens adhuc esset memoria offensarum præteriti temporis, quasi injuriam passa, denuo excanduit: deditque operam ut alia rursus synodus congregaretur. Joannes tamen haudquaquam cessit: sed adhuc apertius eam in ecclesia vituperans, ad iram excitavit. Quo quidem tempore celebrem illam orationem habuit, hunc in modum exorsus: Rursus Herodias furit: rursus saltat: rursus Joannis caput in disco gestit accipere. Elapso deinde brevi temporis spatio, tum alii episcopi, tum Leontius Ancyrae et Acacius Bercae, Constantinopolim advenerunt. Cumque natalis Christi dies jam adesset, imperator more solito ad ecclesiam non processit: sed Joanni per internuntios significavit, se non communicaturum cum illo, priusquam de objectis criminibus satisfaciens, innocentiam suam approbasset. Cum vero Joannes respondisset, paratum se esse ad causam dicendam, accusatores ejus metu perculsi, accusationem prosecqui non sunt ausi. Judicibus vero visum est, eum qui quomodocunque depositus fuisset, ad secundum judi-

δευτέραν χωρεῖν κρίσιν τὸν ὁπωσοῦν καθαιρεθέντα. 352
 Καὶ τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν ἐξήταζον· πρὸς τοῦτο δὲ
 μόνον ἀπολογεῖσθαι τὸν Ἰωάννην ἀπήτουν, ὅτι καθ-
 αιρεθεῖς, πρὶν ἐπιτρέψαι σύνοδον, εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν
 5 ἐκάθισε θρόνον. Τοῦ δὲ τὴν ψῆφον τῶν κέκοινωνη- 5
 κότων αὐτῷ μετὰ τὴν προτέραν σύνοδον προῖσχομένου,
 ὡς πλειόνων αὐτοῦ καταψηφισαμένων, καὶ διὰ τοῦτο
 ἱερατικοῦ κανόνος ἀπαγορεύοντος, οὐ προσίεντο τὴν
 ἀπολογία. Ἀλλὰ καθεῖλον αὐτὸν, ἑτεροδόξων ἐν-
 10 ιστάμενον^x τοῦτον εἶναι νόμον. Ἐπεὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῆς 10
 Ἀρείου αἵρέσεως συκοφαντήσαντες Ἀθανάσιον ἀφεί-
 λοντο τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν, δέει τῆς τῶν
 πραγμάτων μεταβολῆς, τάδε ἐνομοθέτησαν, ἀνεξέτα-
 στα μένειν τὰ ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένα σπουδάζοντες.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

15

"Ὅσα κακὰ συνέβη ἐπὶ τῇ ἐκβολῇ Ἰωάννου τῷ πλήθει, καὶ περὶ τῆς κατ'
 αὐτοῦ διὰ ξίφους ἐπιβολῆς.

1 Ὁ δὲ Ἰωάννης καθαιρεθεῖς, οὐκέτι ἐκκλησιάζε·
 ἀλλ' ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ καταγωγίῳ ἡρέμει. Ἦδη δὲ 20

^x ἐνιστάμενοι editt. Non du- etiam e Socrate et Nicephoro,
 bitavi tamen post Savilium et satis appareat Sozomenum non
 Valesium emendare, cum non scripsisse ἐνιστάμενοι.
 solum ex ipso contextu, verum

cium admitti non debere. Ac de aliis quidem criminibus nullam
 quæstionem habuerunt: de hoc autem uno Joannem respondere
 jubebant, quod depositus, antequam synodus ei licentiam dedisset,
 in episcopali solio consedisset. Cumque ille suffragia eorum pro-
 ferret qui post priorem synodum cum ipso communicaverant, ju-
 dices eam defensionem minime admiserunt, eo quod plures fuissent
 qui ipsum condemnauerant; et sacerdotalis canon id diserte pro-
 hiberet. Sed eum deposuerunt, constanter asseverantem, illum
 esse canonem hæreticorum. Nam cum Ariani concinnatis adver-
 sus Athanasium calumniis, Alexandrinam ecclesiam ei ademissent,
 mutationem temporum formidantes, eam regulam condiderunt:
 studiose videlicet caventes, ut ea quæ adversus illum machinati
 fuerant, indiscussa remanerent.

ληγούσης τῆς τεσσαρακοστῆς, κατ' αὐτὴν τὴν ἱερὰν
 νύκτα, ἐν ᾗ ἡ ἐτήσιος ἑορτὴ ἐπὶ ἀναμνήσει^γ τῆς ἀνα-
 στάσεως τοῦ Χριστοῦ ἐπιτελεῖται, ἐξωθοῦνται τῆς
 ἐκκλησίας οἱ τὰ αὐτοῦ φρονούντες, ἐπιθεμένων αὐτοῖς²⁵
 ἔτι μυσταγωγούσι στρατιωτῶν, καὶ τῶν αὐτοῦ δυσμε-
 νῶν. Ἀπροόπτου δὲ τούτου συμβάντος, πολὺς περὶ
 τὸ βαπτιστήριον ἐγένετο θόρυβος, γυναικῶν μὲν μετ'
 οἰμωγῆς ταραττομένων, παιδίων δὲ κλαιόντων, ἱερέων
 δὲ καὶ διακόνων τυπτομένων τε, καὶ πρὸς βίαν ὥς³⁰
 εἶχον σχήματος ἐλαυνομένων. Τ' ἄλλα δὲ οἷα εἰκὸς
 ἦν γενέσθαι ἐν ἀταξίᾳ τοσαύτῃ, οἱ μνηθέντες οὐκ
 ἀγνοοῦσιν· ἐγὼ δὲ ἀναγκαίως σιγήσομαι, μὴ καὶ
³ ἀμύητός τις ἐντύχη τῇ γραφῇ. Αἰσθόμενοι δὲ καὶ τὸ
 λοιπὸν πλῆθος τὴν ἐπιβουλήν, τῇ ὑστεραίᾳ καταλι-³⁵
 πόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἐν δημοσίῳ λουτρῷ πολυχω-
 ρήτῳ μάλα, Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως ἐπωνύμῳ, τὸ
 Πάσχα ἐπετέλεσαν, ὑπὸ ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις,

γ ἀναμνήσεως J. Scal.

CAPUT XXI.

*Quanta mala populo acciderint, post expulsum Joannem: et de in-
 sidiis per sicarios ei structis.*

Porro Joannes sententia episcoporum depositus, ad ecclesiam amplius non processit: sed in episcopali domo quietus manebat. Exeunte autem quadragesima, in ipsa sacra nocte in qua anniversaria festivitas in memoriam resurrectionis dominicæ celebratur, fautores Joannis pelluntur ex ecclesia, militibus et quibusdam Joannis inimicis, in eos baptismi sacramenta adhuc peragentes, impetum facientibus. Quæ res cum præter expectationem accidisset, ingens tumultus in baptisterio exortus est: mulieribus ejulantibus ac turbatis; pueris plorantibus; sacerdotibus vero ac diaconis vapulantibus, et in eo quo erant cultu atque ornatu, violenter fugatis. Cætera quæ in ejusmodi perturbatione evenisse verisimile est, fideles quidem non ignorant: ego vero de industria silentio præteribo, ne quis forte nondum initiatus, ea hic legat conscripta. Reliqua autem populi multitudo, cum insidias intellexisset, postridie relicta ecclesia, in publico lavacro admodum spatioso, quod imperatoris Constantii nomine nuncupatur, Pascha

καὶ λοιποῖς ἄλλοις, οἷς θέμις τὰ περὶ τὴν ἐκκλησίαν 353
 διέπειν· οἱ δὲ τῷ λαῷ συνήσαν, τὰ Ἰωάννου φρο-
 4 νοῦντες. Ἐλαθέντες δὲ ἔνθεν, συνήλθον πρὸ τοῦ
 ἄστεος εἰς τινα χῶρον, ὃν Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς
 μήπω τὴν πόλιν συνοικίσας^z, εἰς ἵπποδρόμου θέαν 5
 ἐκάθηρε, ξύλοις περιτειχίσας· ἐξ ἐκείνου τε πῇ μὲν
 ἐνθάδε, πῇ δὲ ἐτέρωθι ἢ ἐξῆν, ἰδίᾳ ἐκκλησίαζον, καὶ
 5 Ἰωαννῖται ὠνομάζοντο. Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον
 ἄνθρωπός τις δαιμονῶν ἢ νομιζόμενος, ἐγχειρίδιον 10
 ἔχων^a ὡς ἐπὶ σφαγὴν Ἰωάννου παρεσκευασμένος,
 οὗπω δὲ ἐπιχειρήσας τῷ πράγματι, φωράται· καὶ
 ὑπὸ τοῦ πλήθους ὡς ὠνητὸς εἰς τὴν ἐπιβουλὴν συλ-
 ληφθεὶς, ἄγεται πρὸς τὸν ὑπαρχον. Ἐπισκόπους δέ
 τινας τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἀποστείλας Ἰωάννης, ἐξείλετο 15
 6 τοῦτον πρὶν αἰκισθῆναι. Εἰς ὕστερον δὲ καὶ Ἐλπι-
 δίου πρεσβυτέρου, ὃς προφανῆς ἐχθρὸς διακόνου^b
 ἐτύγχανε, δούλος δρομαῖος εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν οἶκον

^z Ita C. uti jam conjecerat tus est.

Valesius. συνοικίσας ceteri. Cf. supra, c. 17, 3.

^a ἔχειν B. Steph. Genév. ἔχων

Christoph. quem Valesius secu-

^b Supervacaneum est διακό-
 νου, aut pro eo, ut Valesius con-
 jecit, legendum est Ἰωάννου.
 Vide adnot.

celebrarunt, sub episcopis et presbyteris, et cæteris aliis quibus res ecclesiasticas administrare jus fasque est: qui tum, ut Joanni faventes, cum populo versabantur. Verum cum inde expulsi essent, convenerunt in locum extra urbem, quem imperator Constantinus civitate nondum condita, ad circensium ludorum spectaculum complanaverat, et asseribus circumsepserat. Atque ex eo tempore modo istic, modo alibi, prout copia dabatur, seorsum collectas egere, et Joannitæ vulgo dicebantur. Per idem tempus vir quidam dæmoniacus, aut dæmoniacum simulans, deprenditur, pugionem habens, tanquam ad Joannem occidendum paratus, nondum tamen id facinus aggressus. Qui comprehensus a multitudine, perinde ac si pretio conductus fuisset ad cædem faciendam, ad præfectum urbis perductus est. Sed Joannes, missis quibusdam episcopis ex numero eorum quos circa se habebat, hominem liberavit priusquam tormentis subjiceretur. Posthæc servus quoque Elpidii presbyteri, qui diaconi aperte erat inimicus, effuso cursu

εἰσβάλλεται^c. Ἐπιγνοὺς δέ τις αὐτὸν τῶν παρατυ-
 χόντων, ἐπέσχε, τοῦ δρόμου τὴν αἰτίαν πυθόμενος. 20
 7 Ὁ δὲ μηδὲν ἀποκριθεὶς, παραχρήμα ξιφιδίῳ παίει
 τὸν ἄνδρα, καὶ μετ' ἐκείνῳ ἕτερον ἐπιβοήσαντα τῇ
 τοῦ πρώτου πληγῇ· νύττει δὲ καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις.
 Θορυβησάντων δὲ σὺν βοῇ τῶν παρόντων, ὑποστρέ-
 ψας ἔφυγε. Παρακελευομένων δὲ τῶν διωκόντων τοῖς 25
 πόρρωθεν συλλαμβάνεσθαι τὸν φεύγοντα, προσδρα-
 μῶν τις ἐκ βαλανείου λελουμένος ἀναχωρῶν ἐπελά-
 8 βετο αὐτοῦ, καὶ καιρίαν πληγὴς ἔκειτο νεκρός. Ἐπεὶ
 δὲ κυκλωθεὶς μόλις ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐθηρεύθη^d, ἄ-
 γουσιν αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια. Καὶ μαρτυρόμενοι 30
 τῶν ἀπεχθανομένων Ἰωάννῃ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ τὸν
 φονέα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦτο ἀναπέισαντας ἐπεβόων τι-
 μωρίαν δοῦναι. Παραλαβὼν δὲ τοῦτον ὁ ὑπαρχος ὡς
 ἐπεξιὼν τῇ δίκῃ, διέλυσε τοῦ δήμου τὴν ὀργήν. 35

^c Ita B. Steph. Genev. εἰσέβαλλεν Vales. εἰσέβαλεν Christ. ἐσέ-
 βαλεν Scal.

^d ἐθράθη C.

in ædes episcopales irrupit. Quem quidam ex iis qui forte illic
 aderant, cum agnovisset, impetum ejus repressit, causam cursus
 interrogans. Ille nullo responso dato, protinus hominem sica per-
 cutit: alterum deinde qui priore percusso inclamaverat, similiter
 vulneravit. Tertium quoque præter illos transfixit. Tandem vero
 cum omnes qui aderant commoti, clamorem ingentem sustulissent,
 ille aversus fugere cœpit. Et cum ii qui illum persequabantur,
 procul positos inclamarent ut fugientem comprehenderent, accur-
 rens quidam ex balneo qui jam lotus domum redibat, hominem
 apprehendit: letalique vulnere ab eo percussus, exanimis concidit.
 Ad extremum cum a populo undique circumdatus, ægre admodum
 captus esset, ductus est in palatium. Testatique cives has esse
 insidias inimicorum Joannis, clamabant et sicarium et eos qui illum
 ad hoc incitavissent, pœnas dare oportere. Præfectus autem ur-
 bis, cum eum tanquam judicaturus accepisset, populi furorem
 compescuit.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Ὡς ἐξηλάθη τοῦ θρόνου ἀδίκως ὁ Ἰωάννης, καὶ περὶ τοῦ γενομένου θορύβου· καὶ περὶ τοῦ πεμφθέντος τῇ ἐκκλησίᾳ θεηλάτου πυρός, καὶ περὶ τῆς εἰς Κουκουσὸν αὐτοῦ ἐξορίας.

40

1 Ἐξ ἐκείνου δὲ τὸν Ἰωάννην ἐφύλαττον οἱ τοῦ λαοῦ σπουδαιότεροι, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, ἀμοιβαδὸν παρακαθήμενοι τὸν ἐπισκοπικὸν οἶκον. Σύγχυσιν δὲ ἐπαιτιώμενοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων οἱ κατὰ αὐ- 45 τοῦ συνεληλυθότες ἐπίσκοποι, ἐπὶ σφῶς αὐτοὺς ἔφασαν δικαιοτάτην οὖσαν ἀναδεδέχθαι^e τὴν ἐπ' αὐτῶ κρίσιν, καὶ τῆς πόλεως αὐτὸν ἐξίέναι ἐκέλευσαν· 354
2 ἄλλως γὰρ μηδὲ τὸ πλῆθος ἡρεμήσειν. Παραγενομένου δὲ τοῦ ἀπὸ βασιλέως, καὶ ταῦτα σὺν ἀπειλῇ ποιεῖν προστάξαντος, λαθὼν τοὺς ἀπὸ τοῦ λαοῦ φύλακας ἐξῆλθε· τοσοῦτον μεμφόμενος, ὅτι γέ παρα- 5 νόμως πρὸς βίαν ἐλαύνεται, μὴ ἀξιωθεὶς κρίσεως, ἥς καὶ ἀνδροφόνους καὶ γόησι καὶ μοιχοῖς μέτεστιν ἐκ νόμων. Καὶ διὰ μικροῦ σκάφους περαιοῦται αὐτίκα

^e Ita B. Steph. Genev. ἀναδέχεσθαι tacite Vales. Vide adnott.

CAPUT XXII.

Quomodo Joannes sede sua injuste pulsus est: et de tumultu subsequuto: deque igne in ecclesiam cœlitus immisso. Et quomodo Cucusum missus fuerit in exsilium.

Ab hinc ii qui ferventiores erant ex plebe, Joannem custodire cœperunt, noctu atque interdiu episcopalem domum alternis circumsidentes. Porro episcopi qui adversus Joannem convenerant, ecclesiasticas leges calcari conquerentes, damnationis sententiam in eum latam, utpote justissimam, in semetipsos recipere se aiebant: jubebantque ut ex civitate excederet: alioqui nec populum unquam quieturum esse. Sed cum quidam ab imperatore missus advenisset, et minaciter præcepisset Joanni ut id faceret, insciis populi custodibus qui ex plebe ipsum custodiebant, clam egressus est: id tantummodo questus, quod contra leges per vim ejiceretur, denegato ipsi judicio, quod homicidis et maleficis et adulteris, juxta leges concederetur. Parvoque impositus navigio, protinus in Bithyniam transportatur; atque inde confestim iter arripuit.

εἰς Βιθυνίαν· ἐκεῖθ' ὅτε παραχρῆμα εἶχετο τῆς ὁδοῦ.
 3 Προϊδόντες δέ τινες τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτῷ, ὥς εἰ 10
 αἰσθοίτο ὁ λαὸς, ἐπιδιώξει, καὶ πάλιν βιάσεται ἐπαν-
 ελθεῖν, φθάσαντες ἀποκλείουσι τὰς θύρας τῆς ἐκκλη-
 σίας. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀνὰ τὰς ἀγυῖας ἔγνωσαν, οἱ μὲν
 δρομαῖοι ἠπείγοντο πρὸς θάλασσαν, ὥς δὴ καταλη-
 ψόμενοι· οἱ δὲ, περιδεεῖς γενόμενοι, εἰς φυγὴν ἤλαύ- 15
 νοντο, ὥς ἐπὶ τοσοῦτ' ἄν θυροῦ καὶ ταραχῇ στάσεως^f
 4 καὶ βασιλέως ὀργῆς προσδοκωμένης. Οἱ δὲ ἐν τῇ
 ἐκκλησίᾳ ἔτι μᾶλλον ἔφραττον τὰς ἐξόδους, ἐπὶ ταύ-
 τας συρρέοντες καὶ περιωθούμενοι ἀλλήλους^g. Μόλις
 δὲ τὰς θύρας ἐπέτασαν σὺν βίᾳ πολλῇ, τῶν μὲν λί- 20
 θοις κατεαξάντων, τῶν δὲ πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθελκόντων,
 καὶ τὸν κατὰ νότου ὄχλον^h εἰς τοῦπίσω ἀπωθουμέ-
 νων. Ἐν τούτῳ δὲ πῦρ ἐξαπίνης πάντοθεν τὴν ἐκ-
 κλησίαν ἐπεβόσκετο· καὶ πᾶσαν διαδραμὸν, ἐνεμήθη
 καὶ τὸνⁱ παρακείμενον αὐτῇ ἐκ μεσημβρίας μέγιστον 25
 5 οἶκον τῆς συγκλήτου βουλῆς. Τούτου δὲ τὴν αἰτίαν
 ἀντεπῆγον ἀλλήλοις· οἱ μὲν Ἰωάννη ἐπιβουλευόντες,

^f [A στάσεως ad ἐπὶ ταύτας φραττον legentes.]
 om. Steph. suppl. Christ. Curt.   ^g ἀλλήλοις J.   ^h τῶν—ὄχλων B.
 Scal. ἐφράττοντο autem pro ἔ-   ⁱ ἐπὶ τὸν Niceph.

Nonnulli vero ex Joannis insidiatoribus, praevidentes si populus id sensisset, fore ut insequeretur ac rursus eum redire cogeret, fores ecclesiae occludere properarunt. Porro qui in plateis erant, cum haec cognovissent, alii ad mare cucurrerunt, tanquam eum assecuturi: alii metu conterriti, fugam arripuerunt, cum post tantum tumultum tantamque perturbationem, seditio et imperatoris ira expectaretur. Hi vero qui in ecclesia erant, adhuc magis aditus obstruebant, ad portas conflando, et semetipsos mutuo impellendo. Tandem vero aegre portas magna vi reserarunt, cum alii eas lapidibus perfregissent, alii ad se retraherent, et turbam quae a tergo erat, retrorsus repellerent. Dum haec aguntur, ignis repente exortus ecclesiam undiquaque corripuit: et cum universam percurrisset, aedem quoque amplissimam senatus, quae illi ad meridiem vicina erat, combussit. Cujus rei culpam sibi mutuo adscribebant: Joannis quidem insidiatores, accusando fautores illius, quod

τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονούντας ἐπαιτιώμενοι, ὡς χαλεπή-
 ναντας πρὸς τὴν τῆς συνόδου ψῆφον· οἱ δὲ, συκο-
 φαντεῖσθαι ἰσχυριζόμενοι, καὶ τὴν ἐκείνων πρᾶξιν³⁰
 σφίσι περιτρέπειν, ἅμα τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ αὐτοὺς πυρ-
 6 πολῆσαι βουλευσαμένων. Ἀπὸ δείλης δὲ ὀψίας μέ-
 χρις ἕω τοῦ πυρὸς περαιτέρω χωροῦντος, καὶ πρὸς
 τὰς ἔτι συνεστώσας ὕλας ἔρποντος, οἱ μὲν ἐπιδιώξαν-
 τες Ἰωάννην εἰς Κουκουσὸν διῆγον τῆς Ἀρμενίας,³⁵
 βασιλέως γράμματι καταδικασθέντα τὴν ἐκείσε οἴκη-
 7 σιν. Οἱ δὲ τοὺς ξυνελθόντας αὐτῷ ἐπισκόπους καὶ
 κληρικούς ἀγαγόντες, ἐν Χαλκηδόνι καθεῖρξαν. Ἄλ-
 λοι δὲ περιϋόντες ἀνὰ τὴν πόλιν, τοὺς καταμνηνομέ-
 νους τὰ αὐτοῦ φρονεῖν, συνελαμβάνοντο καὶ ἐφρού-
 40 ρουν· καὶ ἀναθεματίζειν αὐτὸν ἡνάγκαζον.

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Περὶ Ἀρσακίου τοῦ μετὰ Ἰωάννην προχειρισθέντος, καὶ ὅσα κακὰ τοῖς προσ-
 κειμένοις Ἰωάννῃ εἰργάσατο· καὶ περὶ τῆς ὁσίας Νικαρέτης.

45

1 Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον χειροτονεῖται Κωνσταντι-
 νουπόλεως ἐπίσκοπος Ἀρσάκιος, Νεκταρίου τοῦ πρὸ

synodi iudicium moleste tulissent; isti vero calumniam se pati
 asseverantes, sibi que imputari facinus illorum, qui ipsos una cum
 ecclesia incendere voluissent. Porro dum ignis a vespera usque
 ad diluculum ad ulteriora progreditur, et ad materias quæ adhuc
 integræ stabant serpit, hi qui Joannem prosequerantur, Cucusum
 Armeniæ eum perduxerunt, ubi degere literis principis iussus fue-
 rat. Alii episcopos et clericos qui una cum Joanne profecti fue-
 rant, Chalcedonem abductos, custodiæ manciparunt. Alii per ur-
 bem circumeuntes, eos qui delati fuerant quod Joanni faverent,
 comprehenderunt; et in custodiam datos, ut Joanni anathema di-
 cerent coegerunt.

CAPUT XXIII.

*De Arsacio qui post Joannem electus est, et quantis malis affecerit
 eos qui Joanni favebant. Item de beata Nicarete.*

Haud multo post Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopus ordi-
 natur Arsacius, frater Nectarii ejus qui ante Joannem episcopatum

Ἰωάννου ταύτην τὴν ἐπισκοπὴν διανύσαντος ἀδελφός·
 ἀνὴρ πρᾶος, καὶ περὶ τὸ θεῖον εὐλαβής· ἔβλαψαν 50
 δὲ τὴν ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ περὶ αὐτοῦ κρατοῦσαν¹
 δόξαν κληρικοί τινες, ποιοῦντες μὲν ἅπερ ἐβούλοντο,
 αὐτῷ δὲ ταῦτα ἀνατιθέντες· διέβαλε δὲ αὐτὸν μάλιστα
 καὶ τὰ συμβάντα μετὰ ταῦτα περὶ τοὺς Ἰωάννου
²ἐπαινέτας. Ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ καὶ τοῖς αὐτῷ συνοῦσι^k 355
 κοινωνεῖν ἢ συνεύχεσθαι οὐκέτι ἀνεκτὸν ἡγοῦντο, ἀνα-
 μεμιγμένων αὐτοῖς τῶν ἐπιβούλων Ἰωάννου, καθ’
 ἑαυτοὺς δὲ, ὡς εἴρηται, συνιόντες¹ ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς
 τῆς πόλεως ἐκκλησιάζον, κοινοῦται βασιλεῖ περὶ τού- 5
 του. Συνηγμένοις δὲ συνταγματάρχης ἅμα στρατιώ-
 ταις ἐμβαλεῖν ἐπιτραπεῖς, τὸ μὲν πλῆθος παίων ξύ-
 λοις καὶ λίθοις, εἰς φυγὴν τρέπει· τοὺς δὲ ἐπισημό-
 τερον καὶ προθυμότερον τὰ Ἰωάννου ζηλοῦντας, ἐν
³φρουρᾷ ποιεῖται. Ἐνταῦθα δὲ, οἷα συμβαίνειν φιλεῖ, 10
 στρατιωτῶν ἐπιτραπέντων νεανιεύεσθαι, γύναια πρὸς

ⁱ κρατοῦσαν περὶ αὐτοῦ B.

τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. VALESIIUS.

^k In cod. Fuk. συνοῦσι, rec-
 tius, ut opinor. Atque ita le-
 gisse videtur Nicephorus. Nam
 pro his verbis, hæc substituit,¹ Ita C. quemadmodum con-
 jecerant Savilius et Valesius.
 συνιέντες ceteri.

illum rexerat: vir mansuetus et erga Deum religiosus. Verum laudem illam quam omnium consensu adeptus fuerat presbyter, imminuerunt postea clerici quidam, qui quodcunque ipsis libitum fuerat agebant: facta vero illi imputabant. Sed præcipue infamarunt illum ea quæ Joannis fautoribus postmodum acciderunt. Nam cum illi haudquam sustinerent, nec cum ipso, nec cum consortibus ipsius, communicare aut precationem facere, eo quod permixtos illis videbant Joannis inimicos: atque idcirco seorsum, uti diximus, congregati, in extremis civitatis partibus collectas celebrarent, ipse de ea re ad imperatorem retulit. Tribunus itaque cum militibus in congregatos impetum facere jussus, plebem quidem fustibus et saxis cædens, fugere compulit. Nobiliores vero, et eos qui Joannis partes ardentius tuebantur, custodiæ tradidit. Tum vero, sicut fieri solet, cum militibus licentia conceditur, mulieres ornatu suo per vim spoliatae sunt, dum alii monilia, zonas

βίαν τοῦ κόσμου^m, τῶν μὲν ὄρμους καὶ ζώνας χρυσᾶς καὶ περιδέραια καὶ στρεπτοὺς ληϊζομένων· τῶν δὲ σὺν αὐτοῖς λοβοῖς ἐξελκόντων τὰ ἐνώτια. Μεγίστης¹⁵ δὲ ταραχῆς καὶ οἰμωγῆς ἀνὰ τὴν πόλιν συμβάσης, οὐδ' οὕτως μετέθεντο τοῦ περὶ Ἰωάννην φίλτρου.

⁴ Δημοσίᾳ δὲ οὐκέτι συνήεσαν· πολλοὶ δὲ, οὔτε εἰς ἀγορὰν, οὔτε εἰς βαλανεῖα ἐφοίτων· τισὶ δὲ καὶ τὸ οἶκοι μένειν, οὐκ ἀκίνδυνον ἦν· καὶ φυγὴν ἑαυτοῖς²⁰ ἐπιτάξαντες, τῆς πόλεως ἐξῆλθον, ἄλλοι τε ἄνδρες σπουδαῖοιⁿ, καὶ ἀγαθαὶ γυναῖκες· ὧν ἦν Νικαρέτῃ ἡ Βιθυνή^o, τῶν παρὰ Νικομηδεῦσιν εὐπατριδῶν ἐπισήμου γένους, ἐπὶ αἰδῖῳ παρθενίᾳ καὶ ἀρετῇ βίου εὐδο-
⁵κιμοῦσα. Ἀτυφοτάτην δὲ ὧν ἴσμεν σπουδαίων γυ-²⁵ναικῶν ταύτην ἔγνω, ἥθει τε καὶ λόγῳ καὶ διαίτῃ τεταγμένην, καὶ τὰ θεῖα μέχρι θανάτου τῶν βιωτικῶν^p προτιμῶσαν^q. ἀνδρεῖα τε καὶ φρονήσει πρὸς περιπετείας δυσχερῶν πραγμάτων ἀντισχεῖν ἱκανήν· ὥς

^m Deest verbum ἀφηρέθησαν.
 VALESIIUS.

ⁿ σπουδαῖοι ἄνδρες B.

^o Βιθυνίς C.

^p In codice Fuketiano pro vocabulo βιωτικῶν, scriptum est ἀνθρωπίνων, quemadmodum etiam

legitur apud Niceph. xiii. 25.
 VALESIIUS. ἀνθρωπινῶν B.
 Christ.

^q Literulam ν omissam addidi, sicut Valesius admonuit, quamvis προτιμῶσα codd. et edd., mendo manifesto.

aureas et torques diripiunt: alii in aures simul cum auriculis ipsis detrahunt. Cumque ingens perturbatio ac luctus in urbe exstisset, ne sic quidem pristinam erga Joannem benevolentiam abjicerent. Ac publice quidem non amplius conveniebant. Multi vero nec in forum, nec ad balnea procedebant. Quibusdam vero ne tutum quidem erat domi manere: sed indicto sibi ipsis exsilio, urbe excedebant cum alii multi viri boni, tum honestæ mulieres. Ex quibus fuit Nicarete Bithyna, nobili genere apud Nicomedienses orta, ob perpetuam virginitatem, et ob vitæ sanctimoniam celeberrima. Erat hæc omnium quas quidem novi religiosarum mulierum modestissima: in moribus et sermone ac victu modum atque ordinem servans. Usque ad exitum vitæ semper divina rebus humanis anteposuit: animi quoque fortitudine et prudentia

μήτε πολλῆς πατρῷας περιουσίας ἀδίκως ἀφαιρεθεῖ- 30
 σαν ἀγανακτεῖν, ἐν ὀλίγοις τε περιλειφθεῖσιν, ὑπὸ
 ἀρίστης οἰκονομίας, καίπερ εἰς γῆρας προελθοῦσαν,
 τὰ ἐπιτήδεια σὺν τοῖς οἰκείοις ἔχειν, καὶ ἄλλοις ἀφθό-
 6 νως χορηγεῖν. Ὑπὸ φιλανθρώπου δὲ προθυμίας φι-
 λόκαλος οὖσα, καὶ παντοδαπὰ παρεσκεύαζε φάρμακα 35
 εἰς πτωχῶν νοσούντων χρεῖαν· οἷς δὲ πολλοῖς τῶν
 γνωρίμων πολλάκις ἐπήρκεσε μηδὲν ἀποναμένοις τῶν
 συνήθων ἱατρῶν. Σὺν θείᾳ γάρ τινι ῥοπῇ, ἅπερ ἐπε-
 χεῖρει εἰς χρηστὸν ἀπέβαινε τέλος· καὶ συλλήβδην
 εἰπεῖν, τῶν καθ' ἡμᾶς σπουδαίων γυναικῶν ἐτέραν 40
 οὐκ ἔγνω, εἰς τοσοῦτον ἤθους τε καὶ σεμνότητος καὶ
 7 τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐπιδοῦσαν. Ἀλλ' ἡ μὲν, καίπερ
 τοιαύδε οὖσα, τοὺς πολλοὺς ἐλάνθανεν· ὑπὸ μετρίο-
 τητος γὰρ τρόπων, καὶ φιλοσοφίας, αἰὲ λανθάνειν 45
 ἐπετήδευεν· ὥς μήτε εἰς ἀξίωμα διακόνου σπουδάσαι
 προελθεῖν, μήτε προτρεπομένου πολλάκις Ἰωάννου
 ἐλέσθαι ποτὲ παρθένων ἐκκλησιαστικῶν ἡγεῖσθαι.
 8 Μεγίστου δὲ φόβου πᾶσιν ἐμπεσόντος, ἐπειδὴ δῆλον 356

ad tolerandos adversæ fortunæ casus prædita fuit. Adeo ut cum amplissimo patrimonio injuste spoliata esset, minime tamen indignaretur: sed paucis sibi relictis, propter bonam ac prudentem dispensandi rationem, ipsa licet provecta jam ætate, una cum domesticis necessaria cuncta haberet, et aliis abunde suppeditaret. Porro cum esset admodum ingeniosa, et promptæ erga omnes humanitatis, medicamenta diversi generis præparabat ad usus pauperum ægrotantium. Per quæ multis etiam familiaribus suis sæpe numero subvenit, qui ex medicis suis nullum fructum perceperant. Nam divino adspirante nutu, quæcunque aggressa fuerat, felicem exitum sortiebantur. Denique ut compendio dicam, nullam ex religiosis nostri temporis feminis novi, quæ ad tantum modestiæ, gravitatis, reliquarumque virtutum fastigium pervenerit. Verum licet talis tantaque esset, plerisque ignota erat. Nam ob modestiam animi, ac philosophiæ studium, perpetuo latere studebat: ita ut nec honorem diaconissæ unquam ambierit, nec virginibus ecclesiasticis præesse, licet Joanne sæpius eam hortante, voluerit. Cum igitur ingens metus omnibus injectus esset, tandem ubi ap-

ἦν μηκέτι στασιάζειν τὸ πλήθος, δημοσίᾳ προελθὼν ὁ τῆς πόλεως ὕπαρχος, ὡς ἐξετάσων τὰ περὶ τῆς πυρᾶς καὶ τοῦ βουλευτηρίου, πολλοὺς χαλεπῶς ἐτιμωρήσατο· Ἕλλην γὰρ ὦν, ὡς ἐπεγγελῶν ταῖς συμφοραῖς 5 τῆς ἐκκλησίας, καὶ πρὸς ἡδονὴν ἔσχε τὸ συμβάν.

ΚΕΦ. ΚΔ'.

Περὶ Εὐτροπίου τοῦ ἀναγνώστου, καὶ τῆς μακαρίας Ὀλυμπιάδος, καὶ περὶ 10 τοῦ πρεσβυτέρου Τιγρίου, οἱα διὰ τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην ἔπαθον· καὶ περὶ πατριαρχῶν.

Ἐν δὲ τῷ τότε καὶ Εὐτρόπιός τις ἀναγνώστης 1 παραχθείς ἐπὶ τῇ καταμηνύσει τῶν ἐμβολόντων τὸ 15 πῦρ, οὔτε βοείαις οὔτε ξύλοις οὔτε ὄνυξι ξαινόμενος πλευράς τε καὶ παρεῖας, ἐπὶ τούτοις τε καὶ τὸν ὑφαπτόμενον τῷ σώματι πυρσὸν ὑπομείνας, καὶ ταῦτα νέος καὶ ἀπαλόχρως ὦν, οὐδὲν ὁμολόγησεν εἰδέναι. Μετὰ δὲ τὰς βασάνους, ἐγκλείεται εἰς τὸ δεσμωτῆ- 20 ριον· ἔνθα δὲ οὐκ εἰς μακρὰν ἐτελεύτησεν. Ἀξίον δὲ τῇ γραφῇ παραδοῦναι καὶ τὸ συμβάν ἐπ' αὐτῷ ὄναρ. Σισινίῳ γὰρ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τῶν Ναυατια-

paruit populum non amplius tumultuari, præfectus urbis in publicum procedens tanquam quæstionem habiturus de incendio et de curiæ conflagratione, multos gravibus suppliciis affecit. Nam cum esset paganus, ecclesiæ calamitatibus insultans, eo quod acciderat oblectabatur.

CAPUT XXIV.

De Eutropio lectore, et de beata Olympiade, et Tigrio presbytero, quanta passi sint Joannis episcopi causa. Item de patriarchis.

Eodem tempore et Eutropius quidam lector, ad indicandos eos qui ignem ecclesiæ injecerant, in judicium inductus tametsi loris et fustibus cæderetur, et latera ei ac genæ unguibus lacerarentur; quamvis faces ardentes corpori admotas sustinuisset, idque adhuc adolescens et teneri corporis, nihil se scire confessus est. Qui post tormenta in carcerem conjectus, illic animam haud multo post exhalavit. Porro operæ pretium fuerit, etiam somnium quod de illo factum est, huic operi inserere. Etenim Sisinio Novatia-

νῶν αἰρέσεως ἤδη καθεύδοντι, ἀνὴρ τις κάλλει καὶ
 μεγέθει περιφανέστατος, παρεστὼς τῷ θυσιαστηρίῳ²⁵
 τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας, ἦν εἰς τιμὴν Στεφάνου τοῦ
 πρωτομάρτυρος¹ ὠκοδόμησεν, ἔδοξεν ἀδημονεῖν ἐπὶ
 σπάνει ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς τούτου χάριν τὴν πᾶσαν
 πόλιν περιεληλυθὼς, καὶ μηδένα εὐρὼν ἢ μόνον Εὐ-
 3 τρόπιον. Πρὸς δὲ τὴν ὄψιν καταπλαγείς ὁ Σισίνιος,³⁰
 πρὸς τινα τῶν ὑπ' αὐτὸν πιστοτάτων πρεσβυτέρων
 ὁμολογήσας τὸ ὄναρ, ἐκέλευσεν ἀναζητεῖν τὸν ἄνδρα
 ὅστις εἶη. Ὁ δὲ, εὐστόχως συμβαλὼν ὡς ἐν τοῖς
 ἔναγχος ἐπὶ τοῦ ὑπάρχου βασανισθεῖσιν εἰκὸς εἶναι
 τοιοῦτον, περιϋῶν τὰ δεσμωτήρια, ἐπυνθάνετο εἴ τις³⁵
 ἐστὶν ἐν αὐτοῖς Εὐτρόπιος. Καὶ εὐρὼν, εἰς λόγους
 αὐτῷ ἦλθε, καὶ διηγήσατο τοῦ ἐπισκόπου τὸ ὄναρ·
 καὶ δακρύων εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ ἐλιπάρει· καὶ τὰ
 4 μὲν κατὰ Εὐτρόπιον ὧδε ἔσχευ. Ἀνδρεία δὲ ἐν ταύ-
 ταις ταῖς συμφοραῖς ἀνεφάνη καὶ Ὀλυμπιάς ἡ διά-⁴⁰
 κονος. Ἐπεὶ γὰρ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας εἰς τὸ δικα-
 στήριον παρήχθη, πυθομένου τοῦ ὑπάρχου τί δήποτε
 τὴν ἐκκλησίαν ἐνέπρησεν, ὑπολαβοῦσα, Οὐχ αὕτη,

¹ πρωτομαρτυρήσαντος B.

norum episcopo dormienti, vir quidam pulcritudine et statura eximius, stans ad altare ecclesiae ipsorum, quam in honorem Stephani protomartyris aedificaverant, visus est, dolore confectus ob penuriam bonorum virorum : quippe qui ejus rei causa totam civitatem peragrasset, nec ullum praeter Eutropium reperisset. Quo viso stupefactus Sisinius, cum cuidam presbytero suo cui maxime confidebat, somnium suum narrasset, exquirere eum jussit, quisnam vir ille esset. Ille cum recte conjecisset, hunc omnino unum esse ex illis quos paulo ante praefectus torqueri jusserat, carceres circumiens, percontatus est num quis Eutropius illic esset. Cumque reperisset, allocutus est illum, et episcopi somnium ei retulit : et lacrymabundus, ut pro se Deum precaretur rogavit. Atque haec sunt quae Eutropio contigerunt. Jam vero Olympias quoque diaconissa, in hoc rerum discrimine fortitudinem animi sui declaravit. Nam cum eandem ob causam in judicium adducta esset,

ἔφη, τοῦ ἐμοῦ βίου ἡ προαίρεσις· πολλὴν γὰρ οὖσαν 45
 εἰς ἀνανέωσιν ναῶν Θεοῦ τὴν οὐσίαν ἀνάλωσα. Τοῦ
 δὲ τὸν αὐτῆς βίον ἐπίστασθαι λέγοντος, Οὐκοῦν εἰς
 κατηγοροῦ τάξιν μετάβηθι, ἔφη, καὶ ἕτερος ἡμῖν δι-
 5 κάσει. Ἀμαρτύρου δὲ τῆς κατηγορίας οὔσης, μὴ ἔχων
 ὁ ὑπαρχος ὅ, τι δικαίως μέμφαιτο, ἡπιώτερόν πως εἰς 50
 ἕτερον μετέβη ἔγκλημα· καὶ ὥς ἐν συμβουλῇ, ἄνοιαν
 αὐτῇ καὶ ταῖς ἄλλαις γυναιξὶν ἐμέμφετο, ὅτι τὴν πρὸς 357
 τὸν^s ἐπίσκοπον κοινωνίαν ἡρνοῦντο^t, ἐξὸν μεταμελη-
 6 θῆναι καὶ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι. Ἄλλ' αἱ μὲν,
 ὑπὸ δέους τάδε τῷ ὑπάρχει προστάξαντι εἶξαν· ἡ δὲ
 Ὀλυμπίας, Οὐ δίκαιον, ἔφη, τὴν ἐν τῷ πλήθει ὑπὸ 5
 συκοφαντίας ἀλοῦσαν, ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις ἐπ'
 οὐδενὶ τῶν κατηγορουμένων διελεγχθεῖσαν εἰς ἀπολο-
 γίαν ἔλκεσθαι μέμφεων ἀνευθύνων· ἐπίτρεψον οὖν

^s Ita B. uti monuerat legendum esse Valesius : εἰς τὸν ceteri.

^t In cod. Fuk. ἡρνοῦντο, longe rectius meo quidem iudicio. Eodem fere modo loquitur Constantinus imperator in epistola ad Alexandrum et Arium : ἡ

μὲν κοινωνία ἡρνήθη. VALESIIUS. ἡροῦντο, suprascript. ν ab alia manu, B. ἡροῦντο Steph. Genev. ἡ μὲν σύνοδος ἡρνήθη Euseb. Vit. Const. ii. 69. Socrat. i. 7, 3 : in quo loco citando Valesius memoria lapsus est.

interroganti præfecto cur ecclesiam incendisset, respondit : Non est hoc vitæ meæ institutum. Ego enim facultates meas quæ multæ erant et maximæ, templis Dei instaurandis impendi. Cumque ille diceret, sibi probe cognitam esse illius vivendi rationem, subiecit illa : Tu ergo in accusatoris locum transi, et alius de nobis iudicet. Porro cum accusatio testibus destitueretur, præfectus nihil habens quod jure culparet, paulo clementius ad aliud crimen se convertit. Ac veluti consulendi gratia, tam Olympiadi, quam reliquis mulieribus amentiam exprobravit, quæ communio-nem episcopi sui aversarentur : cum respiscere ipsi liceret, seque ipsas molestiis omnibus liberare. Sed cæteræ quidem præfecto ista præcipienti cesserunt. Olympias vero ; Minime æquum est, inquit, ut quæ in multitudine per calumniam capta, in iudicio vero nullius criminis convicta sum, ad defensionem trahar querelarum quæ in iudiciū non venerint. Permite igitur mihi, ut adversus priorem accusationem patronos adhibeam. Nam si

μοι, πρὸς τὴν προτέραν γραφὴν συνηγόρους προστή- 10
 σασθαι· εἰ γὰρ παρανόμως βιασθείην οἷς μὴ δεῖ
 7 κοινωνεῖν, οὐ ποιήσω ἂ μὴ θέμις τοῖς εὐσεβοῦσιν. Ὁ
 δὲ, ὥς οὐκ ἔπεισεν αὐτὴν Ἀρσακίῳ κοινωνεῖν, τότε
 μὲν ἠφίει ὥς συνηγόρους διδάξουσιν· ἐν ἑτέρᾳ δὲ
 παραγαγὼν, πολλοῦ χρυσίου κατεδίκασεν· ὥτετο γὰρ 15
 οὕτως αὐτὴν μεταθήσειν τῆς γνώμης. Ἀλλ' ἡ μὲν
 τῶν χρημάτων ὑπεριδοῦσα, οὐ καθυφῆκε· καὶ κατα-
 λιποῦσα τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν Κυζίκῳ διέτρι-
 8 βεν. Ἐν δὲ τῷ τότε καιρῷ καὶ Τίγριος^u πρεσβύτερος
 τῆς ἐσθῆτος γυμνωθεὶς, καὶ κατὰ νότου μαστιγωθείς, 20
 πόδας καὶ χεῖρας δεδεμένος διαταθεὶς, διελύθη τὰ ἄρ-
 9 θρα. Ἐγένετο δὲ οὗτος βάρβαρος τὸ γένος, οὐκ ἐκ
 γενετῆς^x εὐνοῦχος· ἐν οἰκίᾳ δέ τινος τῶν ἐν δυνάμει
 τὰ πρῶτα δουλεύσας, καὶ ἐπαινεθεὶς παρὰ τοῦ κεκτη-
 μένου, μετέσχεν ἐλευθερίας. Εἰς πρεσβυτέρου δὲ 25
 ἀξίαν προελθὼν, τῷ χρόνῳ διεφάνη τὸ ἦθος ἐπιεικέ-
 στατος, καὶ πρᾶος, καὶ περὶ τοὺς δεομένους καὶ ξέ-
 νους, εἰ πέρ τις ἄλλος, δεξιώτατος. Καὶ τὰ μὲν ἐν

^u Τίγριν vocat Socrat. vi. 15, 15.

^x γενετῆς B.

contra jus ac leges coacta fuero communicare illis quibus non oportet, non faciam id quod piis nefas est facere. Præfectus ergo cum ei persuadere non posset ut cum Arsacio communicaret, tum quidem eam dimisit, quo advocatos suos instrueret. Altero autem die cum eam exhiberi jussisset, magno auri pondere multavit. Sic enim illam a sententia sua sese abducturum putabat. Verum illa pecunias contemnens, nullatenus cessit: et relicta Constantinopoli, in urbe Cyzico domicilium fixit. Tunc etiam Tigrius presbyter vestimentis exutus, et tergo flagris cæsus, vincisque pedibus ac manibus in eculeo extensus, membris dissolutus est. Erat hic barbarus natione, eunuchus quidem, sed non ab origine. Qui cum in domo cujusdam potentis servus fuisset, domino suo probatus, libertatem meruerat. Postea vero ad presbyterii gradum promotus, processu temporis, moribus commodissimis præditus apparuit, et placidus atque erga pauperes ac peregrinos, si quisquam alius, benignissimus. Et hæc quidem gesta

10 Κωνσταντινουπόλει τοιαύδε ἦν. Ἐν τούτῳ δὲ Σιρι-
 κίου τὴν Ῥωμαίων ἐπισκοπὴν δέκα^γ καὶ πέντε διανύ- 30
 σαντος ἔτη, Ἀναστασίου δὲ τρία, μετὰ τοῦτον Ἰνο-
 11 κέντιος ταύτην ἐπλήρου τὴν διαδοχὴν. Ἐτελεύτησε
 δὲ καὶ Φλαβιανὸς, μὴ συνθέμενος τῇ Ἰωάννου καθαι-
 ρέσει· διαδέχεται δὲ τὴν Ἀντιοχείων ἐκκλησίαν Πορ- 35
 φύριος· καὶ ἐπειδὴ τοῖς κατ' αὐτοῦ κεχρημένοις ἐπε-
 ψηφίσατο, πολλοὶ τῶν ἐν Συρίᾳ τῆς ἐνθάδε ἐκκλη-
 σίας ἐχωρίσθησαν· καθ' ἑαυτοὺς τε τὰς συνόδους
 ποιούμενοι πραγμάτων καὶ πλείστων δεινῶν ἐπει-
 12 ράθησαν. Χάριν γὰρ τῆς πρὸς Ἀρσάκιον κοινωνίας, 40
 καὶ Πορφύριον τοῦτον καὶ Θεόφιλον τὸν Ἀλεξαν-
 δρείας ἐπίσκοπον, σπουδῇ τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις
 δυνατῶν, νόμος ἐτέθη τοὺς ὀρθῶς δοξάζοντας ἐκτὸς
 τῶν ἐκκλησιῶν μὴ συνιέναι, τοὺς δὲ μὴ κοινωνοῦν-
 τας αὐτοῖς, ἐλαύνεσθαι.

γ πέντε καὶ δέκα B. Steph. Genev. tacite mutavit Vales.^γ

sunt Constantinopoli. Per idem tempus, cum Siricius annis quin-
 decim, et post eum Anastasius tribus annis episcopatum Romanæ
 urbis administrasset, Innocentius in eorum locum successit. An-
 tiochiæ vero mortuus est Flavianus, qui Joannis depositioni haud-
 quaquam consenserat. Cujus loco Porphyrius Antiochensis eccle-
 siæ sacerdotium suscepit. Qui cum condemnationi Joannis sub-
 scripsisset, multi in Syria ab ecclesiæ illius communione sese ab-
 ruperunt: et seorsum collectas celebrantes, multas ærumnas ac
 molestias perpessi sunt. Etenim in gratiam communionis Arsacii
 et hujus quem diximus Porphyrii, et Theophili Alexandriæ epi-
 scopi, studio eorum qui in palatio plurimum poterant, lata lex est,
 ne orthodoxi extra ecclesias convenirent, utque ii qui cum supra-
 dictis non communicarent, expellerentur.

ΚΕΦ. ΚΕ΄.

358

ἽΟτι τῆς ἐκκλησίας κακῶς ἐχούσης, καὶ τὰ κοσμικὰ κακῶς διέκειντο πράγ-
ματα. Καὶ τὰ κατὰ Στελίκωνα τὸν Ὀνωρίου στρατηγόν.

¹ Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, ὥς ἐπίπαν συνενεχθὲν 5
εὐρεῖν ἐστὶν ἐν ταῖς τῶν ἱερέων διχονοίαις, καὶ τὰ
κοινὰ θορύβων καὶ παραχῆς ἐπειράθη. Καὶ Οὐννοι
μὲν τὸν Ἰστρον περαιωθέντες, τοὺς Θράκας ἐδήουν.
Οἱ δὲ ἐν Ἰσαυρίᾳ λησταὶ εἰς πλῆθος ἀθροισθέντες, ¹⁰
μέχρι Καρῶν καὶ Φοινίκων, τὰς ἐν μέσῳ πόλεις καὶ
² κώμας ἐκακούργουν. Στελίκων δὲ ὁ Ὀνωρίου στρα-
τηγὸς, ἀνὴρ εἰπέρ τις πώποτε ἐν πολλῇ δυνάμει γε-
γεννημένος, Ῥωμαίων τε καὶ βαρβάρων τοὺς νέους
πειθομένους ἔχων^z, εἰς ἔχθραν καταστὰς τοῖς Ἀρκα- ¹⁵
δίου ἄρχουσιν, ἐβεβούλευτο πρὸς ἑαυτὰ συγκροῦσαι
³ τὰ βασίλεια. Καὶ στρατηγοῦ Ῥωμαίων ἀξίωμα
παρὰ^a Ὀνωρίου προξενίσας Ἀλαρίχῳ τῷ ἡγουμένῳ
τῶν Γότθων, Ἰλλυριοῖς ἐπανεστήσεν ὑπαρχόν τε

^z ἔχων om. B. Steph. Genev.
tacite inseruit Vales.

cerat, qui monuit quoque vo-
cem omissam esse in cod. Fuk.

^a Ita C, ut Valesius conje-
περὶ editt.

CAPUT XXV.

*Quomodo ecclesia turbata, respublica quoque male affecta fuit. Et
de Stilicone Honorii comite.*

Eodem tempore, sicut in sacerdotum dissensionibus fere eve-
nisse reperies, respublica quoque turbis ac motibus agitata est.
Etenim Hunni trajecto Istro, Thraciam vastarunt. Latrones quo-
que Isauri, coacta ingenti multitudine, urbes omnes quæ inter
Cariam et Phœnicen interjacent, una cum vicis populati sunt.
Adhæc Stilico magister militum Honorii, vir omnium sui temporis
potentissimus, qui Romanorum et barbarorum juventutem sibi
obsequentem habebat, cum adversus Arcadii comites inimicitias
suscepisset, utrumque imperium mutuo inter se committere de-
crevit. Cumque Alarico Gothorum duci dignitatem magistri mi-
litum ab Honorio impetravisset, eum adversus Illyrios direxit.

αὐτῶν^b καταστάντα Ἰόβιον προπέμψας, συνέθετο²⁰
 συνδραμεῖσθαι μετὰ τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν³⁵⁹
 ὥστε δῆθεν^c καὶ τοὺς τῇδε ὑπηκόους ὑπὸ τὴν Ὀνω-
⁴ρίου ἡγεμονίαν ποιῆσαι. Παραλαβὼν δὲ Ἀλάρικος
 τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐκ τῆς πρὸς τῇ Δαλματία καὶ Παν-
 νονία βαρβάρου γῆς οὗ διῆγεν, ἤκεν εἰς τὰς Ἡπεί-⁵
 ρους· καὶ συχνὸν ἐνταῦθα προσμείνας χρόνον, ἐπανῆλ-
 theoretical εἰς Ἰταλίαν. Μέλλων γὰρ ἐκδημεῖν ὡς ὠμολόγησε
 Στελίχων, Ὀνωρίου γράμμασιν ἐπεσχέθη. Καὶ τὰ
 μὲν ἐν τούτοις ἦν.

ΚΕΦ. Κς'.

Ἐπιστολαὶ δύο Ἰνοκεντίου Πάπα Ῥώμης, πρὸς τὸν Χρυσόστομον Ἰωάννην, ¹⁰
 καὶ πρὸς τὸν κλῆρον Κωνσταντινουπόλεως ὑπὲρ Ἰωάννου.

¹ Μαθὼν δὲ Ἰνοκέντιος ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος τὰ
 κατὰ Ἰωάννου πεπραγμένα, ἐχαλέπαινε· καὶ τῶν μὲν¹⁵
 κατέγνων· οἰκουμενικὴν δὲ συνόδον συναγεῖραι^d σπου-
 δάζων, ἔγραψεν Ἰωάννῃ, ἐν μέρει τε τοῖς Κωνσταν-

^b αὐτὸν cod. Fuk. Valesius Steph. Genev. tacite mutavit
 infra, ad ix. 4. Vales.

^c δῆθεν post ὑπηκόους habet B. ^d συναγεῖραι σύνοδον B.

Præmissoque Jovio qui præfectus prætorii creatus fuerat, pollicitus est se cum Romanis militibus adventurum, ut eam provinciam Honorii ditioni adjungeret. Igitur Alaricus assumptis quibus præerat Gothis, ex barbarorum regione ubi degebat, quæ est juxta Dalmatiam ac Pannoniam, in Epirum venit. Ubi cum diu moratus fuisset, in Italiam reversus est. Etenim Stilico, cum profecturus esset, sicut inter ipsos convenerat, Honorii literis fuerat retardatus. Et hæc quidem ita se habebant.

CAPUT XXVI.

Epistolæ duæ Innocentii Papæ: altera ad Joannem Chrysostomum, altera ad clerum Constantinopolitanum pro Joanne.

Porro Innocentius Romanæ urbis episcopus, cognitis iis quæ adversus Joannem gesta fuerant, vehementer commotus est. Et ea quidem damnavit. Cum autem œcumenicam synodum congregare studeret, scripsit ad Joannem, et seorsum ad clericos urbis Constantinopolitanæ. Utramque epistolam ex Latino ser-

τινουπόλεως κληρικοῖς. Ἐκατέραν δὲ ἐπιστολὴν ἐκ τῆς Ῥωμαίων φωνῆς εὐρὼν παρεθέμην· ἔχει δὲ ὧδε^e.

² Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ Ἰνοκέντιος^f. Εἰ καὶ ²⁰
πάντα δεῖ τὸν ἀναίτιον προσδοκᾶν τὰ χρηστὰ, καὶ παρὰ
τοῦ Θεοῦ τὸν ἔλεον αἰτεῖν, ὅμως καὶ παρὰ ἡμῶν τὴν
ἀνεξικακίαν συμβουλευόντων, τὰ καθήκοντα γράμματα
διὰ Κυριακοῦ τοῦ διακόνου ἐξαπέσταλται· ὥστε μὴ πλέον ²⁵
δυνηθῆναι τὴν ὕβριν ἐν τῷ συντρίβειν τὸ ἀγαθὸν συνειδὸς,
³ ἐν τῷ ἐλπίζειν^g. Οὐδὲ γὰρ ὀφείλεις διδαχθῆναι ὁ τοσού-
των λαῶν^h διδάσκαλος καὶ ποιμὴν, τοὺς ἀρίστους αἰεὶ καὶ
πολλάκις δοκιμάζεσθαι, εἰ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ὑπομονῆς παρα-
μένουσι, καὶ οὐδενὶ πόνῳ κακοπαθείας ὑποπίπτουσι. Καὶ ³⁰
ἔστιν ὡς ἀληθῶςⁱ βέβαιον πρᾶγμα τὸ συνειδὸς εἰς πάντα
⁴τὰ ἀδίκως συμπίπτοντα. Ἄπερ εἰ μὴ κινήσειέ τις ὑπο-

^e Supplendum est nonnihil, fortasse μεταβληθείσαν, post Niceph. ἔχει δὲ ὧδε. Εἰ καὶ B.

^f In cod. Fuk. hic titulus legitur, τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ Ἰνοκέντιος. Qui titulus omitti non debuit. Ad marginem autem adscripta sunt hæc, ἐπιστολὴ Ἰνοκεντίου. VALESIIUS. Ἐπιστολὴ Ἰνοκεντίου ὑπὲρ τοῦ Χρυσοστόμου titulum habent Steph. Genev. neutrum habet Niceph.

^g Proculdubio scribendum est ἐν τῷ συντρίβειν, ἢ τὸ ἀγαθὸν συνειδὸς ἐν τῷ ἐλπίζειν. VALESIIUS.

^h λαὸς B.

ⁱ Olim conjeceram scribendum esse transpositis vocabulis καὶ ὡς ἐστιν ἀληθῶς, ut ad præcedentia referatur. Si cui tamen displicet hæc conjectura, equidem non magnopere succensebo. VALESIIUS.

mone in Græcum translata cum repererim, hic apponendam esse duxi. Sunt autem hujusmodi.

Dilecto fratri Joanni Innocentius. Etsi innocens prospera omnia exspectare et a Deo misericordiam petere debet, tamen etiam a nobis qui patientiam suademus, competentes literæ per Cyriacum diaconum sunt transmissæ; ne contumelia plus virum habeat ad opprimendum, quam bona conscientia ad spem confirmandam. Neque enim tu docendus es, tot populorum doctor et pastor, optimos quosque semper et assidue probari, utrum in vigore patientiæ permaneant, nec ulli labori ac molestiæ succumbant: Et quod conscientia omnino firmissima res sit adversus omnia quæ injuste accidunt. Quæ nisi quis tolerantia superaverit, malæ

μένων, τεκμήριον φαύλης ὑπολήψεως ἐκφέρει. Πάντα γὰρ ὑπομένειν ὀφείλει, ὁ^k τῷ Θεῷ πρῶτον, εἶτα καὶ τῷ ἰδίῳ πεποιθὸς συνειδότη· ὅποτε μάλιστα γυμνάζεσθαι εἰς 35 ὑπομονὴν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς δύναται· νικᾶσθαι δὲ οὐ^l. Ἐπειδὴ περ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν αἱ θεῖαι γραφαὶ φυλάττουσι. Καὶ^m περιττεύουσινⁿ ὑποδείγμασιν αἱ θεῖαι ἀναγνώσεις, αἷς τοῖς λαοῖς παραδιδόαμεν· αἵτινες πάντας σχεδὸν τοὺς ἀγίους καταπεπονῆσθαι διαφόρως καὶ συνε- 40 χῶς ἐπιστώσαντο, καὶ δοκιμάζεσθαι καθάπερ ἓν τινι διαγνώσει, οὕτω τε εἰς τὸν στέφανον τῆς ὑπομονῆς ἔληλυθέναι. Παραμυθεῖτω τὴν ἀγάπην σου αὐτὸ τὸ συνειδὸς, 360 ἀδελφεῖ τιμιώτατε, ὅπερ ἐν ταῖς θλίψεσιν ἔχει τὴν παραμυθεῖαν τῆς ἀρετῆς. Ἐποπτεύοντος γὰρ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ, ἐν τῷ λιμένι τῆς εἰρήνης καθαρισθεῖσα ἡ συνείδησις στήσεται. 5

7 Ὁ Ἰνοκέντιος ἐπίσκοπος πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ παντὶ τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας τοῖς ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην, ἀγαπητοῖς

^k ὁ om. Niceph.

ⁿ περιττεύουσι γὰρ Niceph.

^l Ita B. Steph. Genev. Niceph. οὐκ Vales.

^o In cod. Fuk. hæc ad latus leguntur adscripta, additis etiam his verbis καὶ λαϊκοῖς. VALESIUS.

^m καὶ om. B. Steph. Niceph. inseruit Christoph., recepit Vales.

suspicionis argumentum aliis de se præbet. Cuncta enim tolerare debet is qui Deo primum, deinde conscientiae suae confidit. Quippe vir bonus exerceri quidem potest ad tolerantiam; superari vero non potest, cum divinae scripturae mentem ejus muniant atque custodiant. Abundant enim exemplis lectiones sacrae, quas populis exponimus. Quae universos fere sanctos variis modis vexatos, et tanquam in examine quodam probatos esse testantur, atque ita ad tolerantiae coronam pervenisse. Consoletur ergo caritatem tuam ipsa animi conscientia, frater carissime, quae in calamitatibus solet esse virtutis consolatio. Inspectante enim domino nostro Christo, in portu pacis purgata conscientia consistit.

Innocentius episcopus presbyteris et diaconis, et universo clero ac populo ecclesiae Constantinopolitanae, quae est sub Joanne epi-

⁸ ἀδελφοῖς χαίρειν. Ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ¹⁰
 ἀγάπης, ἃ τινὰ διὰ Γερμανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Κα-
 σσιανοῦ τοῦ διακόνου ἀπεστάλκατε, τὴν σκηνὴν τῶν κακῶν
 ἦν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐθήκατε, ἐμμερίμνῃ^p φροντίδι
 κατέμαθον· ὅσαις τε ἡ πίστις κάμνει ταλαιπωρίαις τε^q
 καὶ πόνοις, ἐπαναληφθείσῃ^r πολλάκις τῇ ἀναγνώσει κατεῖ- ¹⁵
⁹ δον. Ὅπερ πρᾶγμα μόνῃ ἢ παράκλησις τῆς ὑπομονῆς
 ἰᾶται. Δώσει γὰρ ἐν τάχει ὁ ἡμέτερος Θεὸς ταῖς τοσαύ-
 ταις θλίψεσι τέλος, καὶ ταῦτα συνοίσει ὑπενηνοχέαι^s.
 Ἀλλὰ γὰρ αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν παράκλησιν, ἐν ἀρχῇ
 τῆς ἐπιστολῆς τῆς ὑμετέρας ἀγάπης κειμένην, ἐγκωμιά- ²⁰
 ζοντες ὑμῶν τὴν πρόθεσιν^t ἐπεγνώκαμεν, πολλὰς πρὸς τὸ
¹⁰ ὑπομένειν μαρτυρίας περιέχουσιν. Τὴν γὰρ ἡμετέραν
 παράκλησιν ἦν ὠφείλομεν^u ὑμῖν ἐπιστεῖλαι, τοῖς ὑμετέ-
 ροις γράμμασι προεφθάσατέ. Ταύτην γὰρ τοῖς κάμνου- ²⁵
 σιν ὁ ἡμέτερος δεσπότης ὑπομονὴν παρέχειν εἴωθεν· ἵνα
 καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι τυγχάνοντες, ἑαυτοὺς οἱ τοῦ Χριστοῦ
 δοῦλοι παραμυθῶνται· ἀναλογιζόμενοι ἐν ἑαυτοῖς^x καὶ

^p ἐνμερίμνῃ Niceph.

^q τε om. Niceph.

^r ἐπαναληφθείσας Niceph. men-
dose.

^s Ita Christoph. Scal. Vales.

συνεινηνοχέαι B. Steph. Genev.

^t σύννεσιν J. Christ. Scal.

^u ὀφείλομεν Niceph.

^x Ita tacite Valesius. ἑαυταῖς
B. Steph. Genev. αὐταῖς Ni-
ceph.

scopo, dilectis fratribus salutem. Ex literis caritatis vestrae, quas
 per Germanum presbyterum et Cassianum diaconum misistis, sce-
 nam malorum quam ob oculos posuistis, anxia sollicitudine cog-
 novi: quantisque ærumnis et calamitatibus fides laboret, repetita
 sæpius lectione perspexi. Quam quidem rem sola consolatio pa-
 tientiae sanare potest. Dabit enim brevi Deus noster finem tantis
 tribulationibus, et hæc tolerasse proficiet. Enimvero hanc ipsam
 necessariam consolationem in exordio literarum caritatis vestrae
 positam, propositum vestrum laudantes agnovimus, multis testi-
 moniis ad patientiam hortantibus confirmatam. Nam consolatio-
 nem nostram quam per literas nostras vobis afferre debebamus,
 vos ipsi literis in vestris prævenistis. Hanc siquidem Dominus
 noster patientiam laborantibus præbere solet, ut famuli Christi
 etiam in tribulationibus semetipsos consolentur; apud se repu-

- πρότερον γεγενῆσθαι τοῖς ἀγίοις ἅπερ αὐτοὶ πάσχουσι.
 11 Καὶ ἡμεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑμετέρων γραμμάτων δυνά-30
 μεθα ὑμῖν^γ προσενέγκαι παράκλησιν. Οὐ γὰρ τοῦ συναλ-
 γεῖν ὑμῖν ἐσμέν ἀλλότριον, ἐπειδήπερ καὶ ἡμεῖς κολαζό-
 μεθα ἐν ὑμῖν. Τίς γὰρ ἐνέγκαι δυνήσεται τὰ ἐξαμαρτανό-
 μενα ὑπ' ἐκείνων, οὓς τινὰς ἐχρῆν μάλιστα τοῦ γαληνοῦ
 τῆς εἰρήνης, καὶ αὐτῆς σπουδαστὰς εἶναι τῆς ὁμονοίας; 35
 Νῦν ἐξηλλαγμένῳ ^γτρόπῳ ἀπὸ τῆς προεδρίας τῶν ιδίων
 12 ἐκκλησιῶν ἐξωθοῦνται ἀθῶοι ἱερεῖς. Ὁ δὲ καὶ πρῶτος ὁ
 ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸς Ἰωάννης ὁ ὑμέτερος ἐπί-
 σκοπος ἀδίκως πέπονθε, μηδεμιᾶς τυχὼν ἀκροάσεως. Οὐ-
 δὲν ἔγκλημα ἐπιφέρεται, οὐδ' εἰσακούεται. Καὶ τίς ἡ 40
 ἀπηγορευμένη ἐπίνοια; ἵνα μὴ πρόφασις κρίσεως γένηται,
 ἢ ζητηθῇ, εἰς τόπους ζώντων ἱερέων ἄλλοι ἀποκαθίσταν-
 ται^α, ὡς δυναμένων τῶν ἐκ τοιούτου πλημμελήματος ὀρ-
 μωμένων, ὀρθῶς τι ἔχειν ἢ πεπρᾶχθαι ὑπό^β τινος κριθῇ-45

^γ Sensus postulat ut pro ὑμῖν
 scribamus ἡμῖν. Quod tamen
 miror neque a Lango, neque a
 Musculo animadversum fuisse.
 VALESIIUS.

^z Ita B. Steph. Genev. Ni-
 ceph. ἐνηλλαγμένῳ Christoph.
 Scal. Vales.

^a Melius scriberetur ὑποκαθί-

στανται. Quod verbum infra
 occurrit in hac epistola, ἐπειδή-
 περ οὐδὲ ἐπίσκοπος δύναται εἶναι
 ἐκεῖνος, ὃς ἀδίκως ὑποκαθίσταται.
 Ubi codex Fuketii scriptum ha-
 bet ἀποκαθίσταται, male ut opi-
 nor. VALESIIUS.

^b ἢ ὑπὸ Niceph.

tantes, sanctis viris jam antea contigisse ea quæ ipsi patiuntur. Sed et nos ex ipsis literis vestris consolationem nobis mutuari possumus. Neque enim a doloris vestri consortio alieni sumus; quippe qui affligimur in vobis, Quis enim ferre possit ea quæ ab illis admissa sunt, quos præ cæteris decebat, tranquillitatis ac pacis et concordie esse studiosos? Nunc præpostero more ex sedibus ecclesiarum suarum exturbantur innoxii sacerdotes. Quod quidem primus ac præcipuus injuste perpressus est frater et com-
 minister noster Joannes, episcopus vester qui in judicio auditus non est. Nullum crimen profertur, nullum auditur. Et quodnam est hoc perditum consilium? ne sit, aut ne quærat ulla species judicii, in locum viventium sacerdotum alii substituuntur: quasi qui ab hoc facinore auspicati sunt, aliquid boni habere, aut ali-
 quid recti egisse, a quoquam judicari possint. Neque enim talia

- ¹³ ναι. Οὐδὲ γὰρ πώποτε παρὰ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων
 τοιαῦτα τετολμῆσθαι ἐγνώκαμεν· ἀλλὰ μᾶλλον κεκωλύ-
 σθαι, τῷ μηδενὶ^c εἰς τόπον ζῶντος χειροτονεῖν ἄλλον ³⁶¹
 δεδοσθαι ἐξουσίαν· οὐ γὰρ χειροτονία ἀδόκιμος τὴν τιμὴν
 δύναται ἀφελέσθαι τοῦ ιερέως, ἐπειδὴ περ οὐδὲ ἐπίσκοπος
¹⁴ δύναται εἶναι ἐκεῖνος, ὃς ἀδίκως ὑποκαθίσταται. "Οτι καὶ ^d
 περὶ τῆς τῶν κανόνων παραφυλακῆς, τούτοις δεῖν ἔπεσθαι ⁵
 γράφομεν, οἳ τινες ἐν Νικαίᾳ εἰσὶν ὠρισμένοι, οἷς μόνοις
 ὀφείλει ἐξακολουθεῖν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, καὶ τούτους
¹⁵ γνωρίζειν. Εἰ δὲ ἕτεροι^e ὑπὸ τινων προφέρονται^f, οἳ τι-
 νες ἀπὸ τῶν κανόνων τῶν ἐν Νικαίᾳ διαφωνοῦσι, καὶ ὑπὸ
 αἵρετικῶν ἐλέγχονται συντετάχθαι, οὗτοι παρὰ τῶν καθο- ¹⁰
 λικῶν ἐπισκόπων ἀποβάλλονται. Τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν αἵρε-
 τικῶν εὑρεθέντα, ταῦτα οὐκ ἔστι τοῖς καθολικοῖς κανόσι
 προσάπτειν· αἰεὶ γὰρ διὰ τῶν ἐναντίων καὶ ἀθέσμων
¹⁶ τὴν τῶν ἐν Νικαίᾳ μειοῦν βουλὴν ἐθέλουσιν. Οὐ μόνον
 οὖν^g λέγομεν τούτοις μὴ δεῖν ἐξακολουθεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον ¹⁵
 αὐτοὺς μετὰ αἵρετικῶν καὶ σχισματικῶν δογματῶν εἶναι
 κατακριτέους, καθάπερ καὶ πρότερον γέγονεν ἐν τῇ Σαρ-

^c τὸ μηδενὶ Niceph.^d Mallem scribere ἔτι δὲ etc.

VALESIUS.

^e ἕτεροί τινες C.^f Ita tacite Valesius. προσφέ-

ρονται B. Steph. Genev. Niceph.

^g οὖν om. B. Steph. Genev.

tacite inseruit Vales.

unquam a patribus nostris gesta esse comperimus, sed potius prohibita, cum nemini licentia data sit in locum viventis alium ordinandi. Reproba enim ordinatio honorem sacerdotis auferre non potest: quandoquidem is episcopus omnino esse nequit, qui injuste substituitur. Quod autem spectat ad canonum observantiam, solis illis parendum esse dicimus, qui Nicææ definiti sunt. Quos solos canones sectari et agnoscere debet ecclesia catholica. Quod si a quibusdam alii proferantur qui a Nicænis canonibus dissentiant, et ab hæreticis compositi esse arguantur, hi a catholicis episcopis rejiciendi sunt. Nam quæ ab hæreticis sunt excogitata, ea catholicis regulis adjungere non licet. Quippe illi perpetuo id agunt ut Nicænorum patrum consilium evertant. Non solum igitur illos canones non sequendos esse dicimus, verum etiam una cum hæreticis ac schismaticis dogmatibus penitus condemnandos, quemadmodum etiam in Serdicensi synodo jam

δικῇ συνόδῳ ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων. Τὰ γὰρ
 παραχθέντα^h κατακρίνεσθαι μᾶλλον προσῆκεν, ἢ ἀντικρυς 20
 τῶν κανόνων γενόμενα ἔχειν τινὰ βεβαιότητα, ἀδελφοὶ
 17 τιμιώτατοι. Ἀλλὰ τί κατὰ τῶν τοιούτων νῦν ἐν τῷ
 παρόντι ποιήσομενⁱ; ἀναγκαία ἐστὶ διάγνωσις συνοδική,
 ἣν καὶ πάλαι ἔφημεν συναθροιστέαν. Μόνη γάρ ἐστιν
 ἣτις δύναται τὰς κινήσεις τῶν τοιούτων καταστεῖλαι κα- 25
 ταιγίδων· ἥς ἵνα τύχωμεν, χρήσιμον τέως^j ὑπερτίθεσθαι
 τὴν ἱατρίαν^k τῇ βουλήσει τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ τοῦ
 18 Χριστοῦ αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Πάντα ὅσα νῦν τῷ
 φθόνῳ τοῦ διαβόλου πρὸς τὴν τῶν πιστῶν δοκιμασίαν^l
 τετάρακται, πραϋνθήσεται. Οὐδὲν ὀφείλομεν τῇ στερρό- 30
 τητι τῆς πίστεως παρὰ τοῦ Κυρίου ἀπελπίσαι. Καὶ γὰρ
 ἡμεῖς πολλὰ σκεπτόμεθα, ὃν τρόπον ἡ σύνοδος οἰκουμε-
 νικῇ^m συναχθείη, ὅπως τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ αἱⁿ ταρα-
 χώδεις κινήσεις παύσωνται. Ὑπομείνωμεν οὖν τέως, καὶ τῷ
 τείχει τῆς ὑπομονῆς ὀχυρούμενοι, ἐλπίσωμεν πάντα τῇ 35

^h Ita Niceph. παραχθέντα B.
 Steph. Genev., ante quod Va-
 lesius inseruit καλῶς, post Chri-
 stoph. Scal. Curt.

ⁱ Ita B. Niceph. ποιήσωμεν
 Steph. Genev. Vales.

^j ἐστὶ ante τεως inser. Chri-
 stoph. Vales.

^k ἱατρίαν Niceph.

^l δημοσίαν J. Scal.

^m οἰκουμενικῶς Niceph.

ⁿ καὶ pro αἱ Niceph.

condemnati sunt ab episcopis qui ante nos fuerunt. Sati-
 us enim fuerit ea condemnari quæ recte facta sunt, quam ea quæ contra
 canones acta sunt, firmitatem ullam obtinere, fratres carissimi.
 Sed quid adversus ista in præsentī faciemus? Necessaria est cog-
 nitio synodi, quam et nos jampridem congregandam esse dixi-
 mus. Hæc enim sola est, quæ hujusmodi tempestatum motus
 sedare possit. Quam quidem ut obtineamus, utile fuerit medici-
 nam horum malorum ex voluntate ac nutu Dei optimi maximi, et
 Christi domini nostri, interim exspectare. Omnia siquidem quæ
 nunc per invidiam diaboli ad fidelium probationem conturbata
 sunt, pacabuntur. Firmi ac stabiles in fide, nihil non sperare a
 Domino debemus. Nam et nos diu multumque cogitamus, quo-
 nam modo œcumenica synodus congreganda sit, ut turbulenti
 motus cœlestis numinis arbitrio tandem conquiescant. Sustinea-
 mus igitur aliquantisper, et vallo patientiæ communiti, cuncta
 auxilio Dei nostri restituenda esse speremus. Omnia porro quæ

19 βοηθεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀποκατασταθῆναι. Πάντα δὲ ὅσα ὑμᾶς ὑφίστασθαι εἰρήκατε, καὶ πρότερον συνδραμόντων εἰς τὴν Ῥώμην τῆς ὑμετέρων^ο συνεπισκόπων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διαφόροις χρόνοις, τουτέστι Δημητρίου, Κυριακού^p, Εὐλυσίου, καὶ Παλλαδίου, οἳ τινες σύνεισι μεθ' 362 ἡμῶν^q, τελεία ἐρωτήσει μεμαθήκαμεν.

ΚΕΦ. ΚΖ'.

Περὶ τῶν γενομένων διὰ Ἰωάννην δεινῶν, καὶ περὶ τῆς τελευτῆς Εὐδοξίας 5 τῆς βασιλίδος, καὶ Ἀρσακίου· ἔτι δὲ καὶ περὶ Ἀττικοῦ τοῦ πατριάρχου, ὅθεν καὶ οἶος τὸν τρόπον ἦν.

- 1 Τάδε μὲν τὰ Ἰνοκεντίου γράμματα· ἐξ ὧν συνιδεῖν ἐστὶν, ὅαν εἶχε περὶ Ἰωάννου γνώμην^r. Ἐν τούτοις δὲ παμμεγέθης ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ 10 τοῖς προαστείοις χάλαζα κατερράγη· τετάρτη τε μετὰ τοῦτο ἡμέρα, ἣ τοῦ βασιλέως γαμετὴ ἐτελεύτησε.
- 2 Καὶ τάδε συμβῆναι χαλεπαίνοντος τοῦ Θεοῦ διὰ Ἰωάννην, ὥς τοῖς πολλοῖς ἐδόκει. Καὶ γὰρ δὴ καὶ Κυρίνος ὁ Χαλκηδόνος ἐπίσκοπος, ὃς αὐτὸν μάλιστα 15

^ο Ita Niceph. ἡμετέρων codd.
et editt.

^q μεθ' ἡμῶν ἦσαν Niceph.

^p Κυριακοῦ om. Niceph.

^r In γνώμην Capitulum terminat B.

vos perferre dixistis, jam antea a coepiscopis nostris qui Romam licet diversis temporibus confugerunt, id est Demetrio, Cyriaco, Eulysio et Palladio, qui nobiscum sunt, accurata interrogatione didicimus.

CAPUT XXVII.

De calamitatibus quæ Joannis causa acciderunt: et de obitu Eudoxiæ Augustæ et Arsacii. Item de Attico patriarcha, quis et unde fuerit.

Hæ sunt Innocentii literæ: ex quibus licet cognoscere, quam ille opinionem de Joanne habuerit. Per idem tempus, Constantinopoli et in suburbanis grando immensæ magnitudinis cecidit: et quarto post die, imperatoris uxor finem vivendi fecit. Quæ quidem Deo Joannis causa indignante accidisse, plerique omnes opinabantur. Nam et Cyrinus Chalcedonensis episcopus, qui præ

ἐλοιδόρει, οὐ πολλῶ πρότερον ἐκ τῆς συγκυρησάσης
 αὐτῷ περὶ τὸν πόδα συμφορᾶς, ἐκάτερον σκέλος ὑπὸ
 3 τῶν ἱατρῶν ἀποπρισθεὶς, ἐλεεινῶς ἀπεβίω. Καὶ Ἀρ-
 σάκιος δὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον τὴν Κωνσταντινουπό-
 λεως ἐκκλησίαν ἐπιτροπεύσας, ἐτελεύτησε. Πολλῶν 20
 δὲ τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν μνωμένων, τετάρτῳ μηνὶ τῆς
 αὐτοῦ τελευτῆς, χειροτονεῖται Ἀττικὸς, πρεσβύτερος
 τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κλήρου, ἐκ τῶν ἐπιβούλων
 4 Ἰωάννου. Οὗτος μὲν γένος ἦν ἐκ Σεβαστείας τῆς
 Ἀρμενίας· ἐκ νέου δὲ φιλοσοφεῖν ἐπαιδεύθη ὑπὸ μο- 25
 ναχοῖς^s τῆς Μακεδονίου αἰρέσεως· οἱ δὲ τότε ἀνὰ τὴν
 Σεβάστειαν ἐν τῇδε τῇ φιλοσοφίᾳ διέπρεπον^t, ἐκ τῆς
 Εὐσταθίου διατριβῆς ὄντες^u, ὃν ἐπίσκοπον ἐνθάδε καὶ
 ἡγεμόνα^x ἀρίστων μοναχῶν γενέσθαι^y ἐν τοῖς πρόσ- 30
 5 θεν ἔγνωμεν. Ἦδη δὲ εἰς ἄνδρας τελῶν πρὸς τὴν
 καθόλου^z ἐκκλησίαν μετέθετο· φύσει δὲ μᾶλλον ἢ
 μαθήσει φρόνιμος ὢν, ἐγένετο τῶν πρακτέων ἐπήβο-

^s μοναχοῦ τῆς Μακεδονικῆς Sui-
 das col. 639. Gaisford.

^t τότε ἐν φιλοσοφίᾳ διαπρέπον-
 τες ἀνὰ Suid.

^u ἦσαν Suid.

^x ἡγεμόνα τῶν ἐνθάδε Suid.

^y γενέσθαι ἐν τοῖς πρόσθεν om.
 Suid.

^z καθολικὴν Suid.

cæteris illi conviciatus fuerat, non multo ante, cum ob fortuitum
 pedis dolorem alterum ei crus a medicis exsectum fuisset, misera-
 bili exitu interierat. Sed et Arsacius, cum ecclesiam Constanti-
 nopolitanam brevi temporis spatio administrasset, ex hac luce
 migravit. Cujus successionem cum multi essent qui ambirent,
 quarto post obitum illius mense ordinatus est Atticus, ex presby-
 tero cleri Constantinopolitani, qui unus fuerat ex Joannis insidia-
 toribus. Huic patria fuit Sebastia, urbs Armeniæ. Cæterum ab
 ineunte ætate in monastica philosophia institutus fuit a monachis
 Macedonianis, qui tunc temporis in hujus sapientiæ studio apud
 Sebastiam florebant, ex schola Eustathii progressi, quem episco-
 pum simul et præstantissimorum monachorum patrem illic fuisse
 supra retulimus. Postea vero jam virilem ingressus ætatem, ad
 catholicam ecclesiam se transtulit. Porro cum esset natura magis
 quam disciplina prudens, in rebus agendis summæ fuit dexterita-

λος, ἐπιβουλευσαί^a τε, καὶ πρὸς ἐπιβουλάς ἀντισχεῖν
 ἱκανός· τὸ δὲ ἦθος ἐπαγωγὸς, ὥς πολλοῖς κεχαρισμέ- 35
 6 νος εἶναι. Μέτριος δὲ πρὸς τοὺς ἐπ' ἐκκλησίας λόγους,
 ὥς μήτε γραφῆς ἀξίους νομίζεσθαι τοῖς ἀκροαταῖς,
 μήτε παιδείας παντελῶς ἀμοίρους· ἐμμελὴς^b γὰρ
 ὢν, εἴ πη καιρὸν ἦγε, τοὺς παρ' Ἑλλησιν εὐδοκιμω-
 τάτους συγγραφέας ἡσκέτο· καὶ τῷ δοκεῖν ιδιώτης⁴⁰
 εἶναι περὶ τούτων διαλεγόμενος, καὶ τοὺς ἐπιστήμο-
 7 νας πολλάκις ἐλάνθανεν. Ἐλέγετο δὲ πρὸς μὲν τοὺς
 ὁμοδόξους σπουδαῖος εἶναι· τοῖς δὲ ἑτεροδόξοις φο-
 βερός· ναὶ ῥαδίως μὲν αὐτοῖς ἡνίκα βούλοιτο δέος
 ἐμποιεῖν· αὐθις δὲ μεταβαλλόμενος, πρᾶος φαίνεσθαι.⁴⁵
 Καὶ τὸν μὲν^c τοιόνδε γενέσθαι φασίν, οἳ γε τὸν ἄνδρα
 8 ἔγνωσαν. Ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ φεύγων ἐπισημότερος
 ἐγένετο· χρημάτων γὰρ ἔχων ἀφθονίαν, ἄλλων τε
 πολλῶν προσφερόντων καὶ Ὀλυμπιάδος τῆς διακό- 363
 νου πεμπούσης, πολλοὺς αἰχμαλώτους παρὰ τῶν
 Ἰσαύρων ληστῶν^d ὠνεῖτο, καὶ τοῖς ἰδίους ἀπεδίδου·

^a ἐπιβουλεύειν Suid.^c τοῦτον μὲν Suid.^b ἐμμελὴς Niceph.^d Ita B.C. ληστῶν om. editt.

tis : et ad struendas atque evitandas insidias sollertissimus. Moribus autem blandus fuit, ita ut plerisque gratus esset. In concionibus vero ecclesiasticis mediocris, adeo ut sermones illius, nec digni qui exscriberentur, nec prorsus eruditionis expertes auditoribus viderentur. Nam cum studiosus esset elegantiae, si quando tempus nactus fuerat, probatissimos quosque veterum scriptores lectitabat. Et quoniam indoctus esse videbatur; cum de illis disserteret, ipsos etiam doctos plerumque latuit. Porro erga suae opinionis homines gnavus atque industrius fuisse dicitur : iis vero qui diversam sectam sequebantur terribilis. Ita ut quoties volebat, metum illis incuteret : rursus vero mutatus, mitis in eos appareret. Atque hunc quidem ejusmodi fuisse dicunt ii, qui illum probe norant. Joannes vero etiam in exilio degens, magis inclaruit. Nam cum pecuniis abundaret, quas cum alii multi adferebant, tum Olympias diaconissa ad eum mittebat, plurimos captivos ab Isauris redemit, ac suis restituit. Multis etiam egen-

πολλοῖς δὲ δεομένοις τὰ ἀναγκαῖα ἐχορήγει· οἷς δὲ οὐδὲν ἔδει χρημάτων τῷ λόγῳ προσήγετο καὶ εἰς 5 ἄγαν κεχαρισμένος ἐτύγχανεν Ἀρμενίοις τε παρ' οἷς ἦν, καὶ τοῖς πλησιοχώροις. Πλείστοι δὲ πρὸς αὐτὸν ἐφοίτων ἀπὸ τε Ἀντιοχείας, καὶ τῆς ἄλλης Συρίας καὶ Κιλικίας.

ΚΕΦ. ΚΗ'.

Ὡς διὰ σπουδῆς ἦν Ἰνοκεντίῳ τῷ Ῥώμης διὰ συνόδου τὸν Ἰωάννην ἐπα- 10 γαγεῖν· καὶ περὶ τῶν πεμφθέντων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ ἐξετάσει· καὶ περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ Χρυσοστόμου Ἰωάννου.

Ἰνοκέντιος δὲ ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος, καθὰ πρότερον ἔγραψεν, ἐπανελθεῖν αὐτὸν σπουδάζων, σὺν τοῖς ἐκ 15 τῆς ἑω περὶ τούτου πρεσβευομένοις ἐπισκόποις^e πέπομφεν ἐπισκόπους πέντε, καὶ πρεσβυτέρους δύο τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας πρὸς Ὀνώριον καὶ Ἀρκάδιον τὸν βασιλέα, σύνοδον αἰτήσοντας, καὶ καιρὸν ταύτης 20 καὶ τόπον. Οἱ δὲ ἐπὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀπεχθάνομενοι Ἰωάννη, ὡς ἐπὶ ὕβρει τῆς ἐνταῦθα βασιλείας τούτων γενομένων, διαβολὴν κατεσκεύασαν· καὶ τοὺς

^e ἐπισκόποις bis B.

tibus necessaria subministrabat. Eos vero quibus pecuniis opus non erat, oratione sibi conciliabat. Eratque admodum carus tum Armeniis apud quos degebat, tum finitimis omnibus. Multi quotidie ad eum confluebant ex urbe Antiochia, et ex reliqua Syria, ac Cilicia.

CAPUT XXVIII.

Quomodo Innocentius episcopus Romanus impense studuerit, ut collecta synodo Joannem revocaret; et de legatis ab eo missis ad inquirendum; et de morte Joannis Chrysostomi.

Porro Innocentius Romanæ urbis episcopus, cum sicut ante scripserat, impense studeret ut Joannes restitueretur; una cum episcopis qui ex Oriente legati ad eum venerant, misit episcopos quinque, et duos ecclesiæ Romanæ presbyteros, ad Honorium et Arcadium Augustos, qui synodum, ejusque celebrandæ tempus ac locum postularent. Verum hi qui apud Constantinopolim Joanni infensi erant, quasi in contumeliam Orientalis imperii hæc acta

μὲν ὥς ὑπερόριον[†] ἀρχὴν ἐνοχλήσαντας, ἀτίμως ἐκ-
 πεμφθῆναι παρεσκεύασαν· αὐτὸν δὲ Ἰωάννην ψήφῳ²⁵
 βασιλέως πορρωτέρω μετοικισθῆναι εἰς Πιτυοῦντα
 κατώρθωσαν· ἐν τάχει τε παραγενόμενοι στρατιῶται,
 3 τοῦτο ἐπετέλουν. Φασὶ δὲ αὐτὸν ὑπὸ τούτων ἀγόμε-
 νον, καθ' ὁδὸν προῖδεῖν τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ τελευτᾶν
 ἔμελλεν, ἐπιφανέντος αὐτῷ Βασιλίσκου τοῦ μάρτυρος³⁰
 ἐν Κωμάνοις τῆς Ἀρμενίας· ἔνθα δὲ μηκέτι πρὸς τὴν
 ὁδὸν ἀντισχῶν, ἤλγει γὰρ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν ἀκ-
 τῖνα τοῦ ἡλίου φέρειν οὐχ οἶός τε ὦν, νόσῳ τὸν βίον
 μετήλλαξεν.

[†] Ita B. C. ὑπερορίαν editt.

essent, calumniari cœperunt. Atque hos quidem, utpote qui ex-
 terno imperatori molesti fuissent, cum ignominia dimitti cura-
 runt. Ipsum vero Joannem edicto imperatoris longius transferri
 ad oppidum Pityuntem perfecerunt. Milites igitur confestim ad-
 venientes, edictum executioni mandarunt. Cæterum aiunt Joan-
 nem, cum a militibus abduceretur, in itinere diem obitus sui præ-
 vidisse, apparente ipsi Basilisco martyre in oppido Armeniæ Co-
 manis. Quo in loco cum vires ei ad iter faciendum deficerent,
 capitis enim dolore laborabat; nec solis radios perferre posset, ex
 morbo interiit.

ΕΡΜΕΙΟΥ ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ 5

ΤΟΜΟΣ Θ'.

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ τῆς Ἀρκαδίου τελευτῆς, καὶ τῆς τοῦ νέου Θεοδοσίου ἀρχῆς, καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· καὶ περὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς καὶ παρθενίας Ἰο Πουλχερίας τῆς βασιλίδος, καὶ περὶ τῶν θεοφιλῶν ταύτης ἔργων, καὶ ὡς τὸν βασιλέα πρεπόντως ἀνήγε.

ΤΑ μὲν δὲ κατὰ Ἰωάννην ὧδε ἔσχε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆς τούτου τελευτῆς, τρίτον ἔτος ἤδη Ἀττικοῦ δια- 15
νύοντος τὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκοπὴν, Βάσ- A. D.
σου^a καὶ Φιλίππου ὑπατευόντων, τελευτᾷ τὸν βίον 408.
Ἀρκάδιος, διάδοχον τῆς ἡγεμονίας Θεοδόσιον τὸν νιέα

^a Βάσου B., quod videtur significare, correct. in Βάσσου. Βάσου Steph. Βάσσου Christ.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT I.

De morte Arcadii, et de imperio Theodosii junioris, ac de sororibus ejusdem. Item de pietate, virtute ac virginitate Pulcheriæ Augustæ; et de religiosis actibus illius: et quam recte Theodosium imperatorem educaverit.

RES quidem Joannis, hujusmodi fuere. Cæterum haud ita diu post ejus mortem, cum Atticus annum tertium ageret in episcopatu Constantinopolitano, Basso et Philippo consulibus, Arcadius finem vivendi fecit, successore imperii relicto Theodosio filio, qui

καταλιπὼν, ἀρτίως γάλακτι τρέφεσθαι πεπαυμένον·
 θυγατέρας δὲ, Πουλχερίαν καὶ Ἀρκαδίαν καὶ Μαρίναν, ²⁰
² ἔτι κομιδῇ νέας. Ἡ μοι δοκεῖ μάλιστα τὸν Θεὸν ἐπι-
 δεῖξαι, μόνην εὐσέβειαν ἀρκεῖν πρὸς σωτηρίαν τοῖς
 βασιλεύουσιν· ἄνευ δὲ ταύτης, μηδὲν εἶναι στρατεύ-
 ματα καὶ βασιλέως^b ἰσχὺν, καὶ τὴν ἄλλην παρα-
 σκευήν. Ἐπεὶ οὖν εὐσεβέστατον τὸν βασιλέα ἔσεσθαι ²⁵
 προεῖδεν ἡ τῶν ὅλων οἰκουρὸς^c θεία δύναμις, ἐπίτρο-
 πον αὐτοῦ καὶ τῆς ἡγεμονίας κατέστησε Πουλχερίαν
³ τὴν ἀδελφὴν. Ἡ δὲ, οὐπω πεντεκαιδέκατον ἔτος ἄ-
 γουσα, ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν σοφώτατον καὶ θεῖον ἔλαβε
 νοῦν. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν αὐτῆς παρθενίαν τῷ Θεῷ ³⁰
 ἀνέθηκε, καὶ τὰς ἀδελφὰς ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἐπαιδαγώ-
 γησε βίον, ὅπως μὴ ἄλλον ἄνδρα ἐπεισαγάγῃ τοῖς
 βασιλείοις, καὶ ζήλου καὶ ἐπιβουλῆς πάσαν ἀνέλῃ
⁴ ἀφορμὴν. Ἐπιβεβαιούσα δὲ τὰ δόξαντα, καὶ Θεὸν
 αὐτὸν, καὶ ἱερέας, καὶ πάντα ἀρχόμενον μάρτυρας ποι- ³⁵

^b Vide num melius sit βασι-
 λείας. VALESIIUS.

^c ὑπουργὸς edidit Robertus
 Stephanus, cum in codice Regio
 quem typis suis expressit, lege-
 retur οἰκουργός. Verum in co-

dice Fuketiano οἰκουρὸς scribitur,
 optime. Ac profecto miror,
 Robertum Stephanum id non
 vidisse. VALESIIUS. οἰκουρὸς B.
 ὑπουργὸς Genev.

tum recens erat ablactatus: filiabus autem Pulcheria, Arcadia et Marina relictis, adhuc adolescentulis. Qua quidem re vel maxime declarasse mihi videtur Deus, solam pietatem imperatoribus ad salutem sufficere: sine illa vero, nec exercitus, nec imperatoris robur, nec reliquum apparatus quidquam prodesse. Nam cum hujus universi custos Divina virtus, imperatorem religiosissimum fore prævidisset, curatricem illius ac totius imperii constituit Pulcheriam sororem. Quæ licet nondum quindecim annos nata, supra ætatem tamen sapientem ac vere divinum sensum accepit. Ac primum quidem suam ipsius virginitatem Deo consecravit, et sorores suas ad idem vivendi genus informavit, ne quem alium virum in palatium introduceret, utque æmulationis et insidiarum occasionem omnem excluderet. Denique ut ea quæ decreverat amplius confirmaret, Deumque ac sacerdotes, et subditos omnes, testes

ουμένη τῶν αὐτῇ βεβουλευμένων, ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων
τιμίων θαυμάσιόν τι χρῆμα θεαμάτων κάλλιστον,
ὑπὲρ τῆς ἰδίας παρθενίας καὶ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ ἡγε-
μονίας, ἱερὰν ἀνέθετο τράπεζαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κων- 365
σταντινουπόλεως· καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς τραπέζης,
5 ὥς ἂν πᾶσιν ἔκδηλα ᾗ, τάδε ἐπέγραψεν. Ὑπείσελ-
θοῦσα δὲ τῆς ἡγεμονίας τὴν φροντίδα, ἄριστα καὶ ἐν
κόσμῳ πολλῶ τὴν Ῥωμαίων οἰκουμένην διώκησεν· 5
εὖ βουλευομένη, ὥς ἐν τάχει τὰ πρακτέα ἐπιτελοῦσα
καὶ γράφουσα^d. Ἡκρίβωτο γὰρ λέγειν καὶ γράφειν
6 ὁρθῶς κατὰ τὴν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων φωνήν. Τῶν
δὲ πραττομένων τὴν δόκησιν εἰς τὸν ἀδελφὸν ἀνέφερε·
καὶ ἐπεμελεῖτο, ὥς ἂν μάλιστα βασιλικῶς ἀναχθείη 10
τοῖς καθ' ἡλικίαν παιδευομένοις μαθήμασιν. Ἀλλ'
ἱππικὴν μὲν καὶ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ τοῖς λόγοις

^d Cod. Fuk. interserit verbum
ἐπιτελοῦσα, quemadmodum Chri-
stophorsonus in quibusdam ex-
emplaribus scriptum invenerat.
Apud Nicephorum tamen non
legitur hoc verbum: quod ta-
men non otiosum mihi videtur
hoc loco, modo particulam con-
junctivam addamus. Laudat
enim Pulcheriam Sozomenus
duplici nomine, tum quod cele-

riter perspiceret quid agendum
esset, tum quod consulta exse-
queretur. VALESIIUS. εὖ βου-
λευομένη ὥς ἐν τάχει τὰ πρακτέα
βουλευομένη καὶ γρ. B. Videtur
Sozomenus Pulcheriam laudare
quia promptu erat et in delibe-
rando et in scribendo: itaque
superfluum fortasse est ἐπιτε-
λοῦσα. [ἐπιτελοῦσα legit Scal. et
Curt.]

haberet actorum suorum, ex auro et pretiosis lapidibus admirabile
quoddam donarium, operum quæ spectantur longe pulcherrimum,
sacram mensam in ecclesia Constantinopolitana pro virginitate sua
et pro fratris imperio dedicavit. Et in fronte ipsius mensæ, ut
cunctis conspicua essent, hæc eadem inscripsit. Postquam vero
principatus curam suscepit, orbem Romanum optime ac decen-
tissime gubernavit: quippe quæ recte consuleret, et consulta ce-
leriter exsequeretur ac scriberet. Nam et loqui et scribere ele-
ganter callebat, tam Græco, quam Latino sermone. Omnium vero
quæ gerebantur, laudem ad fratrem referebat. Dabatque operam
ut disciplinis ad ætatis captum accommodatis regaliter, quantum
fieri posset, educaretur. Et artem quidem equitandi, armorum
quoque ac literarum scientiam, ab hujusmodi rerum peritis disce-

ἡ ἀσκησιν, παρὰ τῶν ἐπιστημόνων ἐξεδιδάσκετο. Περὶ
 δὲ τὰς προόδους κόσμος εἶναι καὶ βασιλικὸς, παρὰ
 τῆς ἀδελφῆς ἐρρυθμίζετο· ἐσθῆτά τε^ε ἢ χρὴ περι- 15
 στελλειν μανθάνων, καὶ τρόπῳ τίνι καθῆσθαι, καὶ
 βαδίζειν, καὶ γέλωτος κρατεῖν, καὶ πρᾶος καὶ φοβερὸς
 ἐν καιρῷ εἶναι, καὶ ἀρμοδίως πυνθάνεσθαι τῶν περὶ
 8 του δεομένων. Οὐχ ἥκιστα δὲ εἰς εὐσέβειαν αὐτὸν
 ἦγε, συνεχῶς εὐχεσθαι καὶ ταῖς ἐκκλησίαις φοιτᾶν 20
 ἐθίζουσα· καὶ ἀναθήμασι καὶ κειμηλίοις τοὺς εὐκτη-
 ρίους οἴκους γεραίρειν· καὶ ἐν τιμῇ ἔχειν τοὺς ἱερέας,
 καὶ ἄλλους ἀγαθοὺς ἄνδρας, καὶ τοὺς νόμῳ Χριστια-
 9 νῶν φιλοσοφοῦντας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ νόθων
 δογματῶν νεωτερίζεσθαι^ι κινδυνευούσης τῆς θρησκείας,
 σπουδῇ καὶ σοφῶς προὔστη. Καὶ τοῦ μὴ καινὰς αἰ- 25
 ρέσεις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις κρατεῖν, μάλιστα
 αὐτὴν αἰτίαν εὐρήσομεν, ὥς ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα εἰσό-
 10 μεθα. Δέει δὲ πολλῷ τὸ θεῖον θρησκεύουσα, μακρὸν
 ἂν εἴη παρὰ τίσιν λέγειν, καὶ πόσους εὐκτηρίους οἴκους

^ε Ita B. Niceph. τε om. ceteri.

^ι νεωτερίζεσθαι C.

bat. Ut vero in processibus graviter ac pro imperatoria majestate
 se gereret, a sorore instituebatur: quomodo vestem gestare debe-
 ret: quomodo sedendum, et qualiter incedendum esset: quomodo
 risum continere, et pro loco ac tempore nunc mitis, nunc formi-
 dabilis esse deberet, et eos qui ab ipso aliquid peterent, decenter
 audire. Sed præcipue eum ad pietatem informabat, assuefaciens
 illum ut assidue oraret, et ecclesias adiret; easque donariis ac
 pretiosis muneribus ornaret: ut sacerdotes, omnesque viros bonos
 et eos qui Christianorum legibus atque institutis philosopharen-
 tur, in pretio haberet. Præterea cum per adulterina dogmata re-
 ligio turbanda esse videretur, ipsa studiose ac sapienter prospexit.
 Certe quod novæ hæreses nostra ætate minime prævaluerint, illam
 in causa fuisse reperiemus, sicut in sequentibus cognoscetur aper-
 tius. Porro cum Deum maxima religione coleret, prolixum fuerit
 recensere, apud quos illa, et quot ecclesias magnifice construxerit:
 quot diversoria pauperum ac peregrinorum; quot denique mona-
 steria constituerit, perpetuis sumptibus ad hæc destinatis, et an-

μεγαλοπρεπῶς ἐτεκτήνατο· πόσα δὲ καταγῶγια^g λέ- 30
γειν, καὶ μοναστικὰς συνοικίας συνεστήσατο, διηνεκῇ
τάξασα τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην, καὶ τὸ σιτηρέσιον
11 τῶν ἐνοικούντων. Εἴ τῳ δὲ φίλον ἐκ τῶν πραγμάτων
πειρᾶσθαι τῆς ἀληθείας, καὶ μὴ τοῖς ἐμοῖς πείθεσθαι
λόγοις, μαθήσεται μὴ ψευδῶς, μηδὲ πρὸς χάριν με³⁵
τάδε συγγράφειν, εἰ παρὰ τῶν ἐπιτροπευόντων τὸν
αὐτῆς οἶκον ἀνάγραφτον οὖσαν διέλθοι τῶν τοιούτων
γνώσιν^h, καὶ παρὰⁱ τῶν γεγραμμένων πύθοιτο, εἰ τῇ
12 γραφῇ συνάδει τὰ πράγματα. Ὡς δὲ μὴ ταῦτα μόνα
πρὸς πίστιν ἀρκεῖ, πιστούσθω καὶ Θεὸς αὐτὸς, πάν- 40
τως ποῦ διὰ τὴν πολιτείαν κεχαρισμένην αὐτὴν ἔχων·
ὥς εὐχομένης ἐτοιμῶς ὑπακούειν, καὶ πολλάκις αὐτῇ
περὶ τῶν πρακτέων προφαίνεσθαι. Οὐδὲ^k γὰρ ἂν
φαίην ποτὲ θεοφίλειαν παραγίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις,
ἣν μὴ σφᾶς ἀξίους ταύτης διὰ τῶν ἔργων παρέχωσιν. 45
13 Ἀλλ' ὅσα μὲν τῶν καθ' ἕκαστον^l εἰς ἀπόδειξιν ἦκεν,
ἐπιδεικνύντων θεοφιλῇ εἶναι τὴν τοῦ βασιλέως ἀδελ-

^g Ita B. Steph. Genev. ὅσα τε
καταγῶγια θεοφιλῶν ἀνδρῶν Ni-
ceph. καταγῶγια πτωχῶν καὶ ξέ-
νων tacite nescio quo auctore
Valesius.

^h τὴν γνώσιν C.
ⁱ Ita B. uti Valesius conjece-
rat: περὶ Steph. Genev.
^k Ita B. Steph. οὐ tacite Vales.
^l ἦκεν τῶν καθ' ἕκ. B.

nona ad alendos eos qui illic manerent. Quod si quis ex rebus ipsis veritatem scrutari malit, quam verbis meis credere, inveniet profecto, me nec falso, nec ad gratiam ista scribere: dum harum rerum notitiam, a procuratoribus bonorum illius perscriptam legerit, et ex scriptis exploraverit num res ipsæ cum verbis nostris consentiant. Si cui vero hæc per se sola non sufficiunt, at certe Deus illi fidem faciat; qui illam ob vitæ sanctimoniam adeo caram habet et acceptam, ut eam orantem celeriter exaudiat, ac sæpe-numero quæ gerenda sunt ei prænuntiet. Neque enim Dei amorem ac benevolentiam hominibus unquam conciliari dixerim, nisi illi operibus suis dignos se amore illo præstiterint. Ac singula quidem ex quibus demonstrari potest Deo caram esse imperatoris sororem, libens hic prætereo; ne quis forte calumnietur, me qui aliud scribendi argumentum susceperim, ad laudes et encomia di-

φῆν, ἐκὼν παρήσω τέως, μὴ καὶ μωμήσηται^m τις ὡς 366
 ἕτερα πραγματευόμενος, εἰς ἐγκωμίων νόμον ἐτράπην.
 Ὁ δέ μοι καὶ κατ' αὐτὸνⁿ, ἐκκλησιαστικῆς τε ἱστορίας
 ἴδιον εἶναι δοκεῖ, καὶ θεοφιλείας αὐτῆς περιφανῆς 5
 ἔλεγχος, αὐτόθεν ἐρῶ, εἰ καὶ χρόνῳ ὕστερον συνέβη.
 Ἐχει δὲ ὧδε.

ΚΕΦ. Β'.

Περὶ τῆς εὐρέσεως τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων.

1 Γυνή τις Εὐσεβία τοῦνομα, διάκονος τῆς Μακεδο- 10
 νίου αἰρέσεως, οἴκημα καὶ κῆπον εἶχε πρὸ τοῦ τείχους
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἱερὰ λείψανα ἐνθάδε
 ἐφύλαττε τῶν ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Ἀρμενίας κατὰ τοὺς
 Λικινίου χρόνους μαρτυρησάντων τεσσαράκοντα στρα- 15
 2 τιωτῶν. Μέλλουσα δὲ τελευτᾶν, κατέλιπε τὸν προ-
 ειρημένον τόπον^o μοναχοῖς ὁμοδόξοις, καὶ μεθ' ὄρκων
 αὐτῶν ἐδεήθη ἐκείσε ταφῆναι· ὑπὲρ δὲ κεφαλῆς ἐπὶ

^m μωμήσαιτο C.

ⁿ Voces κατ' αὐτὸν Henricus Savilius lineola subnotavit, tanquam suspectas, et intellectu difficiles. Sensus tamen apertus est, si κατ' αὐτὸ legamus, ut in interpretatione mea apparet.

Posset etiam non incommode scribi κατὰ ταῦτὸν vel κατὰ ταῦτὸ, id est *simul*. Quam lectionem magis probo. VALESIIUS.

^o τὸν τοιοῦτον τόπον B. Steph. Genev. τὸν προειρημένον tacite Vales.

vertere. Illud vero quod per se ipsum et Ecclesiasticæ Historiæ congruum esse mihi videtur, et divini in illam amoris perspicuum argumentum, hoc loco commemorabo, quamvis aliquanto post acciderit. Est autem hujusmodi.

CAPUT II.

De inventione reliquiarum sanctorum quadraginta martyrum.

Mulier quædam, Eusebia nomine, diaconissa sectæ Macedonianæ, ædes et hortum habebat haud procul a mœnibus urbis Constantinopolitanæ. Illic sacras reliquias custodiebat quadraginta militum illorum, qui olim regnante Licinio martyrium perpassi erant Sebastiae. Quæ cum moritura jam esset, supradictum locum monachis ejusdem sectæ reliquit, et jurejurando eos obstrinxit, ut ipsam illic sepelirent, ac supra caput in summa parte

τῷ ἄκρῳ τὴν^p αὐτῆς σορὸν ἰδίᾳ ξέσαι, καὶ συγκατα-
 θέσθαι αὐτῇ τῶν μαρτύρων τὰ λείψανα, καὶ μηδενὶ ²⁰
³ καταμηνύσαι. Καὶ οἱ μὲν ὧδε ἐποιοῦν. Ὡστε δὲ τῆς
 προσηκούσης θεραπείας μεταλαγχάνειν τοὺς μάρτυ-
 ρας, καὶ τοὺς ἔξωθεν ἀγνοεῖν, κατὰ τὰ συντεθειμένα
 πρὸς Εὐσεβίαν, εὐκτήριον οἶκον ὑπὸ γῆν ἐτεκτήναντο
 περὶ τὴν αὐτῆς θήκην· εἰς δὲ τὸ προφανές, οἴκημα ²⁵
 ὑπεράνω πλίνθοις ὀπταῖς τὸ ἔδαφος ἡμφιεσμένον, καὶ
 καταβάσιον ἐκ τούτου λανθάνον ἐπὶ τοὺς μάρτυρας.
⁴ Μετὰ δὲ ταῦτα Καισάριος ἀνὴρ τῶν τότε ἐν δυνάμει,
 ὃς καὶ ὑπάτου καὶ ὑπάρχου εἰς ἀξίαν προῆλθε, θανού-
 σαν αὐτοῦ τὴν γαμετὴν παρὰ τὴν Εὐσεβίας σορὸν ³⁰
 ἔθαψε· τοῦτο γὰρ ἔτι περιούσαις αὐταῖς συνέδοξεν,
 ὑπερφυῶς κεχαρισμέναις ἀλλήλαις, καὶ περὶ τὸ δόγμα
⁵ καὶ τὴν θρησκείαν ὁμοφρονούσαις. Ἐντεῦθεν πρό-
 φασις ἐγένετο Καισαρίῳ κτήσασθαι τοῦτον τὸν τό-
 πον^q, ὥς ἂν καὶ αὐτὸς πλησίον τῆς γαμετῆς ταφείῃ. ³⁵
 Οἱ δὲ προειρημένοι μοναχοὶ ἀλλαχῇ μετῴκησθησαν,

^p Ita B. et cæteri: τῆς Valesius, inconsulto, ut opinor.

B. Steph. Genév. κτήσασθαι τοῦτον τὸν τόπον tacite Valesius.

^q τὸν τοιοῦτον κτήσασθαι τόπον

loculum ipsius separatim inciderent, et martyrum reliquias una cum ipsa deponerent, nec ulli rem indicarent. Ac monachi quidem id quod mandatum erat fecerunt. Verum ut martyres debito cultu afficerentur, et res nihilominus, sicuti Eusebiæ polliciti fuerant, extraneos lateret, oratorium sub terra circa mulieris tumulum ædificarunt: superne vero habitaculum construxerunt, cujus solum coctis lateribus constratum erat, atque ex eo descensum occultum ad martyres. Postmodum vero Cæsarius, vir ea tempestate potentissimus, quippe qui ad consulatum et ad præfecturam prætorii evectus fuerit, uxorem suam fato functam juxta Eusebiæ loculum sepelivit. Id enim ipsis, dum viverent, ex compacto placuerat; quippe quæ sese invicem maxime diligerent, et in fidei doctrina inter se consentirent. Hinc data est occasio Cæsario, locum illum sibi emendi, ut et ipse juxta conjugem suam sepeliretur. Supradicti vero monachi alium in locum migrarunt, nihil

6 μηδὲν περὶ τῶν μαρτύρων ὁμολογήσαντες. Καταπε-
 σόντος δὲ τοῦ οἴκου μετὰ ταῦτα, γῆς τε καὶ φορτυοῦ
 ἐπιβληθέντος, πᾶς ὁ τῇδε τόπος ἐξωμαλίσθη· καθότι
 αὐτὸς Καισάριος εἰς τιμὴν Θύρσου τοῦ μάρτυρος, με- 40
 γαλοπρεπῇ ναὸν τῷ Θεῷ ἐνθάδε ἀνέστησεν. Ὡς ἔοικε
 δὲ, ἐπιμελῶς ὧδε ἀφανισθῆναι τὸν προειρημένον τό-
 πον, καὶ τοσοῦτον προελθεῖν χρόνον ὁ Θεὸς ἐβούλετο, 367
 παραδοξοτέραν καὶ ἐπιφανεστέραν παρασκευάζων τῶν
 μαρτύρων τὴν εὕρεσιν, καὶ τῆς εὐρούσης τὴν θεοφί-
 λειαν. Ἦν δὲ τοῦ κρατοῦντος ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία
 7 ἡ βασιλίς. Ἐπιφανεῖς γὰρ αὐτῇ τρίτον ὁ θαυμάσιος 5
 Θύρσος, τοὺς ὑπὸ γῆν κρυπτομένους ἐμήνυσσε, καὶ
 μετατίθεσθαι πρὸς ἑαυτὸν ἐκέλευσεν· ὥστε τῆς ὁμοίας
 θέσεως καὶ τιμῆς μετέχειν. Ἄμα δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ
 τεσσαράκοντα χλανίδας ἡμφιεσμένοι λαμπράς, κατα-
 δήλους αὐτῇ σφᾶς ἐποίησαν. Ἐδόκει δὲ πίστεως εἶναι 10
 8 κρεῖττον τὸ πρᾶγμα, καὶ παντελῶς ἄπορον. Οὔτε
 γὰρ οἱ παλαιότεροι τῶν ἐνθάδε κληρικῶν πολλάκις
 ἐρωτηθέντες, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς καταμηνύειν εἶχε τοὺς
 μάρτυρας. Τὸ δὲ τελευταῖον, πάντων ἀμνηχανούντων,

de martyribus indicantes. Posthæc collapsio ædificio, humoque ac
 ruderibus superjectis, universus ille locus complanatus est. Nam
 Cæsarius in honorem Thyrsi martyris, magnificam illic ecclesiam
 Deo ædificavit. Porro supra memoratum locum destrui, et tan-
 tum temporis spatium elabi, meo quidem iudicio Deus de industria
 idcirco permisit, ut et martyrum inventionem, et benevolentiam
 suam erga inventricem illorum, mirabiliorem atque illustriorem
 redderet. Inventrix autem illa fuit Pulcheria Augusta, soror im-
 peratoris. Nam cum admirandus Thyrsus ter illi apparuisset,
 martyres qui sub terra latebant indicavit, utque ad ipsum trans-
 ferrentur præcepit, ut eadem depositione parique cultu quo ipse
 fruerentur. Ipsi quoque quadraginta martyres candidis vestibus
 amicti, eodem tempore semetipsos ei indicarunt. Res porro ipsa
 fidem omnem transcendere, nec facile expediri posse videbatur.
 Nam nec antiquiores clerici illius ecclesiæ, licet sæpius interrogati,
 nec alius quisquam, martyres indicare potuerunt. Tandem vero

Πολυχρονίῳ τινὶ πρεσβυτέρῳ, πάλαι γενομένῳ τῶν 15
 Καισαρίου οἰκείων, ἄγει τὸ θεῖον εἰς νοῦν τοὺς ποτὲ
 9 τὸν τόπον οἰκήσαντας μοναχοὺς. Καὶ παρὰ τοὺς
 Μακεδονιανῶν κληρικοὺς ἑλθὼν, ἐπυνθάνετο περὶ αὐ-
 τῶν. Ἦδη δὲ πάντων τετελευτηκότων, ἓνα μόνον
 περιόντα εὐρὼν ὡς ἐπὶ μηνύσει τῶν ἐπιζητουμένων 20
 μαρτύρων ἔτι πεφυλαγμένον ἐν ζῶσιν, ἐδεῖτο φράζειν,
 εἶγε ἱερὰ λείψανα εἶδεν[†] ὑπὸ τὸν δηλωθέντα χώρον
 10 κρυπτόμενα. Ἐπεὶ δὲ διὰ τὰς πρὸς Εὐσεβίαν συν-
 θήκας ἰδὼν αὐτὸν Πολυχρόνιος ὑποπαραιτούμενον,
 καὶ τὴν θείαν ἐπιφάνειαν ἐδήλωσε, καὶ τῆς βασιλίδος 25
 τὰς ὁχλήσεις, καὶ αὐτῶν τὴν ἀμηχανίαν, συνωμολό-
 γησεν ἀληθῆ τὸν Θεὸν ἐπιδείξαι τῇ κρατούσῃ· βού-
 παιδα γὰρ τότε ὄντα, καὶ ὑπὸ γέροντας ἡγουμένους
 τὴν μοναστικὴν ἐκδιδασκόμενον, ἀκριβῶς ἐπίστασθαι, 30
 μάρτυρας κεῖσθαι περὶ τὴν Εὐσεβίας σορόν· μὴ εἰ-
 δέναι μέντοι, πότερον ὑπὸ τέμενος, ἢ ἐτέρωθι κατορω-
 ρυγμένοι εἰσὶ, τῷ πολὺν παρελθεῖν χρόνον, καὶ τὴν

[†] εἶδεν om. B. Steph. Niceph. inser. Christ. Scal. Curt. Vales.

cunctis jam desperantibus, Polychronio cuidam presbytero, qui olim fuerat ex Cæsarii familiaribus, Deus in memoriam revocavit monachos illos qui olim locum incoluerant. Hic ergo ad clericos Macedonianorum profectus, eos de monachis interrogavit. Cumque omnibus jam defunctis, unicum ex illis superstitem reperisset, qui ad hoc ipsum servatus esse videbatur, ut quæsitos martyres indicaret; rogavit hominem ut sibi diceret, utrum sacras reliquias in supradicto loco reconditas nosset. Sed cum illum ob pactum quod cum Eusebia pepigerant, nonnihil tergiversantem videret, divinam ei revelationem, et instantiam Augustæ, ipsorumque omnium desperationem exponit Polychronius. Tum ille vera esse confessus est, ea quæ Deus Augustæ revelaverat. Se namque, qui tunc admodum adolescens monasticam disciplinam sub senioribus præfectis illic didicisset, compertum habere, quod martyres juxta arcam Eusebiæ jacerent: nescire tamen, utrum sub templo, an alibi defossi sint; propterea quod multum temporis effluxerit, et prior loci facies in eam quæ nunc cernitur speciem commutata

προτέραν ὄψιν τοῦ τόπου εἰς τὸ νῦν φαινόμενον ἀμει-
 11 φθῆναι. Καὶ μὲν, ἔφη Πολυχρόνιος, οὐ τὸ αὐτὸ πέ- 35
 πονθα· μέμνημαι γὰρ παρατυχῶν τῇ ταφῇ τῆς Και-
 σαρίου γαμετῆς· καὶ ἀναλογιζόμενος ἐκ τῆς πέλας
 παρακειμένης λεωφόρου, εἰκάζω αὐτὴν κεῖσθαι παρὰ^s
 τὸν ἄμβωνα· βῆμα δὲ τοῦτο τῶν ἀναγνωστῶν. Οὐκ-
 οὖν ὑπολαβὼν ὁ μοναχὸς εἶπε· καὶ τῆς Εὐσεβίας σο- 40
 ρὸν παρὰ τὴν Καισαρίου γαμετὴν ζητητέον· καθότι
 καὶ περιουσαι τὰ πολλὰ συνῆσαν ἀλλήλαις, καὶ θα-
 12 νοῦσαι συνέθεντο ἅμα τὰς θήκας^t ἔχειν. Ἐπεὶ δὲ
 κατὰ τὰ εἰρημένα ὀρύττειν ἔδει, καὶ τὰ ἱερὰ λείψανα
 ἀνιχνεύειν, μαθοῦσα ταῦτα ἡ βασιλὶς, προσέταξεν 45
 13 ἔχσθαι τοῦ ἔργου. Ἀνορυγέντος τε τοῦ παρὰ^u τὸν
 ἄμβωνα χώρου, εὐρέθη ἡ τῆς Καισαρίου γαμετῆς
 θήκη^x, καθὼς συνέβαλε Πολυχρόνιος· ὀλίγον δὲ δι-
 εστῶς ἐκ πλαγίου κατάστρωμα πλίνθων ὀπτῶν, ἰσό- 368
 μετρόσ^y τε τῇ τούτων περιβολῇ πλάξ μαρμαρίνη· ὑφ'
 ἣν αὐτῆς Εὐσεβίας ἡ σορὸς ἀπεδείχθη, καὶ τὸ περὶ

^s Ita B. Steph. Genev. περὶ
 Christ. Scal. Vales. ὑπὸ Niceph.

^t συνθήκας B. Steph. Genev.
 θήκας Vales. Niceph.

^u Ita B. Steph. Genev. περὶ

Christ. Vales. Niceph.

^x συνθήκη B. Steph. Genev.
 θήκη Vales. θιβη Niceph. quod
 corruptum est e θήκη.

^y Ita C. ἰσομέτρως ceteri.

sit. Ad hæc Polychronius: Mihi vero, inquit, idem non accidit. Memini enim adesse me, tunc cum uxor Cæsarii sepeliretur, et ex adjacente via publica judicans, conjicio illam jacere circa ambonem, quod est pulpitem lectorum. Igitur, subjecit monachus, Eusebiæ arca juxta Cæsarii conjugem requirenda est. Nam et dum viverent, una erant ut plurimum: et ut mortuæ arcas vicinas haberent, pactæ inter se fuerant. Cum igitur eo quo dictum erat loco fodiendum esset, et martyrum investigandæ reliquiæ, Augusta ea re intellecta, jussit ut opus aggredierentur. Effossoque circa ambonem loco, reperta est arca conjugis Cæsarii, sicut Polychronius conjecerat. Et modico intervallo distans ex transverso pavementum coctorum laterum, et marmorea tabula magnitudine illi æqualis. Sub qua ipsius Eusebiæ locus apparuit, et quod circa

αὐτὴν εὐκτήριον, ἐπιεικῶς μάλα λευκοπορφύροις μαρ- 5
 μάροις ἡμφιεσμένον· τὸ δὲ ἐπίθεμα τῆς θήκης, ὥσ-
 περ εἰς ἱερὰν ἐξήσκειτο τράπεζαν. Ἐπ' ἄκρου δὲ
 καθ' ὃ οἱ μάρτυρες ἔκειντο, τρύπημα μικρὸν ἀνεφάνη.

¹⁴ Παρεστῶς δέ τις τοῦ βασιλέως οἴκου, ῥάβδον λεπτήν
 ἦν ἔτυχε κατέχων, διὰ τοῦ τρυπήματος καθῆκεν· καὶ ¹⁰
 ἀνιμήσας, τῇ ῥινὶ προσήγαγε, καὶ μύρον^z εὐωδίας
 ὡσφράνθη. Ἐκ τούτου γε ἀγαθαὶ ἐλπίδες τοῖς ἐργα-
 ζομένοις, καὶ τοῖς ἐφειστώσιν ἐγένοντο· καὶ σπουδῇ
 τὴν σορὸν ἀποκαλύψαντες, εὐρίσκουσι τὴν Εὐσεβίαν.

¹⁵ Τὸ δὲ πρὸς κεφαλὴν αὐτῆς ἐξέχον τῆς θήκης, εἰς κι- ¹⁵
 βωτοῦ σχῆμα περιεξεσμένον, ἰδίῳ ἔνδοθεν ἐκαλύπτετο
 ἐπιθέματι· καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῷ πρὸς τὰ χεῖλη σίδη-
 ρος ἐπικείμενος, συνεῖχε μολίβδῳ συμπεπηγώς. Ἐπὶ
 δὲ μέσου^a τὸ αὐτὸ τρύπημα πάλιν ἀναφανέν, ἔτι σα-
¹⁶ φέστερον ἐδείκνυ ἔνδον ἔχειν τοὺς μάρτυρας. Ὡς δὲ ²⁰
 ταῦτα ἠγγέλθη, συνέδραμον εἰς τὸ μαρτύριον, ἧ τε
 βασιλὶς καὶ ὁ ἐπίσκοπος· αὐτίκα δὲ διὰ τῶν ἐπιστη-
 μόνων περιαιρεθέντων τῶν σιδηρείων δεσμῶν, εὐπετῶς

^z Non dubito quin scriben- lat lex grammatica. VALES.
 dum sit μύρων. Id enim postu- ^a τοῦ μίσου B.

illum loculum erat oratorium, alboburplei marmoris crustis satis
 eleganter tectum. Operculum autem loculi, instar sacræ mensæ
 fabrefactum erat. In summa autem parte ubi martyres jacebant,
 exiguum foramen apparuit. Tum vero adstans quidam ex impe-
 ratoris palatio, tenuem virgam quam manu gerebat, per foramen
 demisit. Quam cum retraxisset, naribus admovit, et unguenti
 odorem suavissimum olfecit. Ea res et operantibus, et iis qui
 adstabant, animos addidit. Statimque detecto loculo, Eusebiam
 reperiunt. Id vero quod ad caput ejus eminebat, in arcæ formam
 undique dedolatum, proprio intus operculo tegebatur; et utrinque
 ad labra impositum ferrum plumbo solidatum, operculum contine-
 bat. In medio vero foramen rursus apparens, adhuc manifestius
 ostendit, martyres intus conditos esse. Quæ cum nuntiata essent,
 confestim Augusta, et episcopus, ad basilicam martyris accurrunt.
 Ac protinus ferreis vinculis opera artificum circumquaque exemp-

ἐξειλκύνθη τὸ ἐπίθεμα· ὑπὸ δὲ τοῦτο μύρα πολλὰ,
καὶ ἐν τοῖς μύροις ἀλαβαστροθήκαι ἀργυραὶ δύο εὐρέ- 25
17 θησαν, ἐν αἷς τὰ ἱερὰ λείψανα ἔκειντο. Τότε μὲν οὖν
ἡ βασιλὶς εὐχαριστήρια ἠΰξατο τῷ Θεῷ, τοσαύτης
ἐπιφανείας ἀξιοθεῖσα καὶ τῆς εὐρέσεως ἐπιτυχούσα
τῶν ἱερῶν λειψάνων· μετὰ δὲ ταῦτα, πολυτελεστάτῃ 30
θήκῃ τιμῶσα τοὺς μάρτυρας, παρὰ τὸν θεσπέσιον
Θύρσον κατέθετο, δημοτελοῦς ἑορτῆς, ὡς εἰκὸς, καὶ
τῆς προσηκούσης τιμῆς καὶ πομπῆς σὺν ψαλμωδίαις
18 ἐπιτελεσθείσης, ἣ καὶ αὐτὸς ἐγὼ παρεγενόμην. Καὶ
τὰ μὲν ὧδε γενέσθαι, οἱ παρατυχόντες τῇ ἑορτῇ μαρ- 35
τυρήσουσι· σχεδὸν γὰρ ἔτι πάντες περίεσι, καθότι
πολλῷ ὕστερον συνέβη, Πρόκλου ἐπιτροπεύοντος τὴν
Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίαν.

ΚΕΦ. Γ'.

369

*Ετι περὶ ἀρετῆς καὶ θεοφιλείας τῆς Πουλχερίας, καὶ τῶν αὐτῆς ἀδελφῶν.

1 Λόγος δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλοις πράγμασι πολλάκις τὸν
Θεὸν προαναφῆναι^b τὸ μέλλον τῇ βασιλίδι, καὶ πλεῖ- 5

^b Ita C. προαναφανῆναι ceteri. προφῆναι Niceph. lib. xiv. c. 10.

tis, operculum facile posthac extractum fuit. Sub quo magna copia unguentorum, et in his duæ pyxides argenteæ repertæ sunt, in quibus sacræ reliquiæ erant reconditæ. Ac tum quidem Augusta, facta oratione, gratias egit Deo, quod ipsam tanta visione dignatus esset, et quod sacras reliquias tandem reperisset. Postmodum vero, cum martyres pretiosissima capsâ honorasset, eos juxta admirandum Thyrsus deposuit: publica festivitate, ut par erat, et solemni pompa cum psalmodiis et competenti cultu celebrata: cui ego quoque interfui. Et hæc quidem in hunc modum gesta esse, testabuntur hi qui festivitati interfuerunt: omnes enim ferme adhuc supersunt. Quippe hæc diu postea contigerunt, Proclo Constantinopolitanam ecclesiam administrante.

CAPUT III.

Iterum de virtute Pulcheriæ, ac sororum ejus: et quam Deo caræ fuerint.

Sed et aliis in rebus, Deus id quod venturum erat, Augustæ

στα θεοφίλειαν μαρτυροῦντα συμβῆναι περὶ αὐτὴν
καὶ τὰς αὐτῆς ἀδελφάς· ἐπεὶ καὶ αὐταὶ τὸν ἴσον πο-
λιτεύονται τρόπον, περὶ τοὺς ἱερέας, καὶ τοὺς εὐκτη-
ρίους οἴκους σπουδάζουσαι, καὶ περὶ τοὺς δεομένους ¹⁰
² ξένους καὶ πτωχοὺς φιλοτιμούμεναι. Τράπεζα καὶ
πρόοδος ὥς ἐπίπαν ἡ αὐτὴ πάσαις· κοινῇ τε νύκτωρ
καὶ μεθ' ἡμέραν τὸν Θεὸν ὑμνοῦσι· καὶ οἶος ἀξιαγά-
στων γυναικῶν νόμος, ὑφασμάτων καὶ τῶν τοιούτων
ἔργων ἐπεμελοῦντο^c. Ῥαστώνην γὰρ καὶ ἀργίαν, καί-
περ βασιλεύουσαι, καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις τεχθεῖσαι ¹⁵
καὶ τραφεῖσαι, παρθενίας ἱεράς^d ἦν μετιᾶσιν, ἀναξίαν
³ ἡγήσαντο, καὶ τοῦ οἰκείου βίου ἀφώρισαν. Διὰ ταῦτα
δὲ προφανῶς ἴλεω ὄντος τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ αὐτῶν οἴ-
κου ὑπερμαχοῦντος, τῷ μὲν κρατοῦντι τὰ τῆς ἡλικίας
καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεδίδου^e· πᾶσα δὲ ἐπιβουλῇ, καὶ πόλε- ²⁰
μος κατ' αὐτοῦ συνιστάμενος, αὐτομάτως διελύετο.

ΚΕΦ. Δ'.

Περὶ τῶν σπονδῶν τῶν Περσῶν, καὶ περὶ Ὀνωρίου, καὶ Στελίωνος, καὶ ²⁵
τῶν ἐν Ῥώμῃ καὶ Δαλματία πραχθέντων.

¹ Τότε γοῦν Πέρσαι μὲν εἰς μάχην κεκινημένοι, ἕκα-

^c Ita B. Steph. Genev. ἐπι-
μελοῦνται tacite Valesius.

^d Lege ἱεράς.

^e ἀπεδίδου J. Christ. Scal.

sæpius prænuntiasset dicitur: multaque tum illi, tum sororibus
accidisse fama est, quæ Dei erga illas amorem testarentur. Nam
et illæ idem vivendi genus institutumque sectantur. Erga sacer-
dotes ac sacra sædes promptæ ac sedulæ: in peregrinos egentes
ac pauperes munificæ. Mensa ut plurimum eadem est omnibus,
idemque processus. Noctu atque interdium hymnos Deo simul ca-
nunt. Et prout honestarum mulierum consuetudo est, texendi et
hujuscemodi operum studiosæ sunt. Otium ac desidiam, quamvis
Augustæ, et in imperio natæ atque educatæ, sacra virginitate
quam profitentur, indignam esse censuerunt, et a vita sua procul
amandarunt. Qua de causa cum Deus manifeste propitius esset,
earumque domum præsidio suo tueretur, imperatoris quidem et
ætas et imperium in dies crescebat. Insidiæ vero et bella, quæ-
cumque adversus illum conflata erant, sua sponte discutiebantur.

τοντούτεις σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους ἔθεντο. Στελίχων
 δὲ ὁ τῆς Ὀνωρίου στρατιᾶς ἡγούμενος, ὑποπτος ὦν 30
 ὡς Εὐχέριον τὸν νιέα τὸν ἑαυτοῦ σπουδάζων ἀναγο-
 ρεῦσαι βασιλέα κατὰ τὴν ἔω, κτίννυται παρὰ τῶν ἐν
 2 Ῥαβέννῃ στρατιωτῶν. Οὗτος δὲ πρότερον, ἔτι περι-
 όντος Ἀρκαδίου, καταστὰς εἰς ἐχθρὰν τοῖς αὐτοῦ ἄρ-
 χουσιν, ἐβεβούλευτο παρ' ἑαυτὰ^f συγκροῦσαι τὰ βα-
 σίλεια. Καὶ στρατηγοῦ Ῥωμαίων ἀξίαν προξενήσας 35
 Ἀλαρίχῳ τῷ ἡγουμένῳ τῶν Γότθων, προὔτρέψατο
 3 καταλαβεῖν τοὺς Ἰλλυριοὺς. Καὶ ὑπαρχον αὐτὸν^g
 καταστάντα τὸν Ἰόβιον προπέμψας, συνέθετο καὶ αὐ-
 τὸς συνδραμεῖσθαι μετὰ τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν,
 ὥστε καὶ τοὺς τῇδε ὑπηκόους ὑπὸ τὴν Ὀνωρίου δῆθεν 40
 4 ἡγεμονίαν ποιῆσαι. Καὶ ὁ μὲν Ἀλάριχος ἐκ τῆς πρὸς
 τῇ Δαλματίᾳ καὶ Παννονίᾳ γῆς βαρβάρου, οὗ διῆγε, 370

^f Scribendum est proculdubio
 πρὸς ἑαυτὰ, quemadmodum legi-
 tur in viii. 25, ex quo hæc pene
 ad verbum transcripta sunt. In
 cod. Fuk. παρ' ἑαυτοῦ, male. VA-
 LESIUS.

^g Scribe αὐτῶν, ex viii. 25.

Vide Cassiodor. x. 24. Non
 dissimulabo tamen, viii. 25, cod.
 Fuk. habere αὐτὸν, quemadmo-
 dum scribitur hoc loco. Verum
 Epiphanius et Nicephorus αὐτῶν
 legerunt. VALESIIUS.

CAPUT IV.

*De fœdere Persarum. Item de Honorio et Stilicone : et de rebus
 Romæ et in Dalmatia gestis.*

Etenim per id tempus, Persæ quidem cum ad bellum prorupis-
 sent, centum annorum inducias cum Romanis pepigere. Stilico
 vero magister militum Honorii, cum in suspicionem venisset, quod
 filium suum Eucherium Orientis imperatorem renuntiare vellet, a
 militibus qui Ravennæ erant, occiditur. Hic porro jam antea,
 superstite adhuc Arcadio, cum adversus duces illius inimicitias
 suscepisset, utrumque imperium inter se committere studuerat.
 Cumque Alarico Gothorum duci dignitatem magistri militum ab
 Honorio impetravisset, hortatus eum fuerat ut Illyricum occuparet.
 Et præmisso Jovio, qui præfectus prætorio per Illyricum erat con-
 stitutus, se quoque cum legionibus militum Romanorum illuc ac-
 cursurum promisit, ut eam provinciam sub Honorii ditionem redi-
 geret. Et Alaricus quidem ex regione barbarica juxta Dalmatiam

παραλαβὸν τοὺς ὑπ' αὐτὸν, ἤγεν εἰς τὰς^h Ἡπείρους·
 καὶ συχνὸν ἐνταῦθα προσμείνας χρόνον, ἄπρακτος ἐπ-
 ανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Μέλλων γὰρ ἐκδημεῖν κατὰ τὰ
 5 συντεθειμένα, Ὀνωρίου γράμμασιν ἐπεσχέθη. Ἐπεὶ 5
 δὲ ἐτελεύτησεν Ἀρκάδιος, ὥρμησε μὲν Ὀνώριος φει-
 δοῖ τῇ περὶ τὸν ἀδελφιδοῦν ἐπανελθεῖν εἰς Κωνσταν-
 τινούπολιν, καὶ πιστοὺς ἄρχοντας καταστήσαι τῆς
 αὐτοῦ σωτηρίας καὶ βασιλείας. Ἐν τάξει γὰρ υἱὸς
 αὐτὸν ἔχων, ἐδεδίει μήτι πάθοι διὰ τὸ νέον ἑτοιμος¹⁰
 6 ὦν πρὸς ἐπιβουλήν. Ἦδη δὲ μέλλοντα ἔχεσθαι τῆς
 ὁδοῦ, πείθει Στελίχων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ μένειν τὸν Ὀνώ-
 ριον, ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτο εἰπὼν, καθότι Κωνσταν-
 τίνός τις ἐτύγχανεν ἑναγχος ἐν Ἀρηλάτῳ τυραννήσας.
 Θάτερον δὲ τῶν σκήπτρων ὁ Λάβωρονⁱ Ῥωμαῖοι κα-¹⁵
 λουσι, καὶ γράμματα βασιλέως λαβὼν, ἐπιτρέποντα
 αὐτῷ τὴν εἰς τὴν ἀνατολὴν ἄφιξιν, ἔμελλεν ἐκδημεῖν,
 7 τέσσαρας ἀριθμοὺς στρατιωτῶν παραλαβών. Ἐν
 τούτῳ δὲ φήμης διαδραμούσης ὥς ἐπιβουλεύει^k τῷ²⁰
 βασιλεῖ, καὶ ἐπὶ τυραννίδα τοῦ υἱὸς παρασκευάζεται,

^h τοὺς Ἡπ. C.ⁱ Λάβαρον C.^k ἐπιβουλεύει B.

et Pannoniam, ubi degebat, assumptis Gothis qui ipsi parebant, in
 Epirum profectus est. Cumque longo temporis spatio illic sub-
 stitisset, re infecta in Italiam rediit. Nam cum ex compacto iter
 facturus esset in Illyricum, Honorii literis est retentus. Post obi-
 tum vero Arcadii, Honorius quidem, ut fratris filio consuleret,
 Constantinopolim proficisci decreverat, et fidos illic comites con-
 stituere, qui salutem et imperium pupilli conservarent. Nam cum
 illum filii loco haberet, verebatur ne quid ei accideret, quippe qui
 ob teneram ætatem insidiis obnoxius esset. Verum cum jam iter
 arrepturus esset, persuasit ei Stilico ut in Italia remaneret: ne-
 cessarium id esse affirmans, propterea quod Constantinus quidam
 Arelate tyrannidem paulo antea invasisset. Ipse vero altero ex
 sceptris quod Romani Labarum vocant, accepto, una cum impe-
 ratoris literis, quibus Orientalis expeditio ipsi committebatur, pro-
 ficisci jam parabat, sumptis secum quatuor legionibus. Inter hæc
 vero, cum rumor sparsus esset illum imperatori insidias struere,

συμπράττοντας ἔχων τοὺς ἐν δυνάμει, στασιάσαντες οἱ στρατιῶται κτείνουσι τὸν Ἰταλίας ὑπαρχον, καὶ τὸν τῶν Γαλατῶν, καὶ τοὺς στρατηγούς, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς διέποντας τὰς ἐν τοῖς βασιλείοις ἀρχάς. 25
 8' Ἀναιρεῖται δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ τῶν ἐν Ῥαβέννῃ στρατιωτῶν· ἀνὴρ, εἴπερ τις ἄλλος πρόποτε, ἐν πολλῇ δυνάμει γενόμενος, καὶ πάντας, ὡς εἰπεῖν, βαρβάρους τε καὶ Ῥωμαίους πειθομένους ἔχων. Στελίχων μὲν οὖν ὑπονοηθεὶς κακόνους εἶναι τοῖς βασιλείοις, ὧδε 30 ἀπώλετο· κτίννυται δὲ καὶ Εὐχέριος ὁ τούτου υἱός.

ΚΕΦ. Ε'.

Περὶ διαφόρων ἐθνῶν ἐπιστρατευσάντων Ῥωμαίοις, καὶ Θεοῦ προνοία ἡτηθέντων· ἄλλων δὲ καὶ ὑποσπόνδων γενομένων. 35

1 Κατὰ ταυτὸν δὲ συνέβη καὶ Οὐννους στρατοπεδευομένους ἐν Θράκῃ, μήτε πολεμοῦντος αὐτοῦ, μήτε διώκοντος, αἰσχροῦς ὑποστρέψαι, τοὺς πλείους ἀποβαλόντας. Ἐπεὶ γὰρ Οὐλδισ¹, ὁ ἡγούμενος τῶν περὶ^m 40

¹ Οὐλδης Steph. Genév. Niceph. Valesium in adnott.
 xiii. 35. Οὐλδης cod. Fuk. Conf. ^m ὑπὲρ B. J.

et adscitis in societatem potentibus, filio suo imperium parare, milites seditione facta, præfectum prætorio Italiæ, et præfectum prætorio Galliarum; simul magistros militum, et reliquos qui in palatio præcipuas dignitates gerebant, interficiunt. Ipse quoque Stilico a militibus occisus est Ravennæ: vir, si quis unquam, ad magnam potentiam evectus, et qui universos, ut ita dicam, Romanos ac barbaros sibi parentes habuit. Ac Stilico quidem, cum in suspicionem venisset quasi imperio insidiaretur, hoc modo interit. Sed et Eucherius ejus filius una interfectus est.

CAPUT V.

De diversis gentibus quæ bellum intulerunt Romanis, et quæ Divina providentia devictæ sunt, aut fœdus cum Romanis pepigerunt.

Accidit præterea eodem tempore, ut Hunni qui in Thracia castra habebant, nemine eos aggrediente ac persequente, pluribus suorum amissis, cum dedecore terga darent. Quippe Uldis, barbarorum qui circa Danubium erant, regulus, cum ingenti exercitu

τὸν Ἰστρον βαρβάρων, πλείστην ἔχων στρατιὰν ἐπε-
 ραιώθη τὸν ποταμὸν, ἐν τοῖς Θρακῶν ὄροις ἐστρατο-
 2 πεδεύετο. Καὶ Καστράμαρτις πόλιν τῆς Μυσίας προ-
 δοσίᾳ ἐλὼν, ἐντεῦθεν τὴν ἄλλην Θράκην κατέτρεχε, 45
 καὶ σπονδὰς θέσθαι πρὸς Ῥωμαίους ὑπ' ἀλαζονείας
 οὐκ ἠνείχετο. Διαλεγομένου δὲ αὐτῷⁿ περὶ εἰρήνης 37¹
 τοῦ ὑπάρχου τῶν Θρακίων στρατευμάτων, ἀνίσχοντα
 τὸν ἥλιον ἐπιδείξας, οὐ χαλεπὸν αὐτῷ ἔφη, ἦν βού-
 3 λαιτο, πᾶσαν ἦν ἐφορᾷ γῆν καταστρέψασθαι. Τερα-
 τευομένου^o δὲ τοιάδε, καὶ δασμὸν ὅσον ἐβούλετο ἐπι- 5
 τάττοντος, καὶ ἐπὶ τούτοις συντίθεσθαι Ῥωμαίοις
 εἰρήνην ἔχειν^p, ἣ πόλεμον περιμένειν· ἀμηχάνου τε
 τοῦ πράγματος ὄντος, ἐπέδειξεν ὁ Θεὸς ἦν ἔχει προ-
 4 μήθειαν περὶ τὴν παροῦσαν βασιλείαν. Οὐκ εἰς μα-
 κρὰν γὰρ λόγοι^q πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Οὐλδιν οἰκείους 10
 καὶ λοχαγοὺς ἐγένοντο περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας,
 καὶ τῆς τοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας, ὁποίων τε καὶ

ⁿ αὐτοῦ correct. in αὐτῷ B.

^o στρατευομένου J. Scal.

^p In cod. Fuk. ἔχοντι, men-
 dose, ut apparet. Vulgata ta-
 men lectio haud penitus sana

est. Deest enim verbum λέγον-
 tos, quod post vocem Ῥωμαίοις
 addendum videtur. VALESIIUS.
 εἰρήνην τε B.

^q μακρὰν δὲ λόγος B.

amnem transgressus, in finibus Thraciæ castrametatus fuerat. Cumque urbem Mæsiæ, quæ Castra Martis dicitur, proditione cepisset, inde in reliquam Thraciam excursions faciebat. Nec fœdus cum Romanis facere præ superbia dignabatur. Et cum aliquando magister militum Thraciæ cum illo verba faceret de pace, ille solem orientem demonstrans, facile sibi esse dixit, universam quam ille radiis suis collustraret terram subigere, si vellet. Cumque hujusmodi minas intentaret, et tributum pro libito imperaret Romanis, jubereque ut ea conditione pacem haberent, aut certe bellum exspectarent, resque in maximo discrimine constitutæ essent, declaravit Deus quantam hujus imperii curam ac sollicitudinem gereret. Etenim paulo post, in familiari colloquio cum domesticis Uldis ejusque ordinum ductoribus, verba facta sunt de Romanorum republica, deque imperatoris humanitate: quantis præmiis viros bonos ac fortes remuneraretur. Illi vero non sine

ὅσων ἀξιοὶ γερῶν τοὺς ἀρίστους καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας. Οὐκ ἄθελαι δὲ τούτων εἰς ἔρωτα καταστάντες, Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐστρατοπεδεύοντο ἅμα ¹⁵ τοῖς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοις. Ὁ δὲ Οὐλδης πρὸς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ μόλις διεσώθη, πολλοὺς ἀποβαλὼν, ἄρδην δὲ τοὺς καλουμένους Σκιροὺς^r, ἔθνος δὲ τοῦτο βάρβαρον ἱκανῶς πολυάνθρωπον πρὶν τοιαῦδε ²⁰ περιπεσεῖν συμφορᾷ· ὑστερήσαντες γὰρ ἐν τῇ φυγῇ, οἱ μὲν αὐτῶν ἀνηρέθησαν, οἱ δὲ ζωγρηθέντες δέσμιοι ⁶ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξεπέμφθησαν. Δόξαν δὲ τοῖς ἄρχουσιν διανεῖμαι τούτους, μή τι πλήθος ὄντες νεωτερίσωσι· τοὺς μὲν, ἐπ' ὀλίγοις τιμήμασι ²⁵ ἀπέδοντο· τοὺς δὲ, πολλοῖς προῖκα δουλεύειν παρέδοσαν^s, ἐπὶ τῷ^t μήτε Κωνσταντινουπόλεως, μήτε πάσης Εὐρώπης ἐπιβαίνειν, καὶ τῇ μέσῃ θαλάσῃ ⁷ χωρίζεσθαι τὸν ἐγνωσμένον αὐτοῖς τόπον. Ἐκ τούτων τε πλήθος ἄπρατον περιλειφθὲν, ἄλλος ἄλλαχῇ ³⁰

^r Codex Fuketii habet Σκιροὺς. Quo modo etiam hi populi vocantur a Prisco Rhetore in Excerptis Legationum. Sciros quoque vocat Jordanes in Gothicis et in libro de Successione Regnorum. Apud Zosimum vero

in lib. 4. Σκίροι dicuntur. VALESIIUS. Σκιρροὺς B. Steph. Genev.

^s ἀπέδωσαν B. Steph. Genev. παρέδωσαν tacite nescio quo auctore Valesius.

^t Ita J. ἐπὶ τὸ ceteri.

divino nutu, istorum amore capti, ad Romanos transfugerunt, et castra cum illis junxerunt, una cum barbaris qui sub ipsis erant. Uldis vero in ulteriorem fluminis ripam transgressus, ægre tandem evasit, multis quidem suorum amissis: Sciris vero ad internecionem deletis. Erat hæc gens barbara, multitudine hominum abundans antequam in hanc calamitatem incidisset. Nam cum hi tardius quam reliqui fugissent, pars eorum truncati: pars capti vinctique, Constantinopolim transmissi sunt. Cumque magistratibus placuisset eos per varia loca dispergi, ne quid novi, utpote numero prævalentes, tentarent; alios quidem exiguo pretio vendiderunt; alios vero gratis in servitutem dederunt, ea conditione ne unquam Constantinopolim ingrederentur, neve in Europæ regiones ullas pedem inferrent: sed interpositi maris divortio a locis sibi notis separarentur. Ex his, non exigua pars relicta, eorum

διατρίβειν ἐτάχθησαν· πολλοὺς δὲ ἐπὶ τῆς Βιθυνίας
τεθέαμαι, πρὸς τῷ καλουμένῳ Ὀλύμπῳ ὄρει, σπορά-
δην οἰκοῦντας, καὶ τοὺς αὐτόθι λόφους καὶ ὑπωρείας
γεωργοῦντας.

ΚΕΦ. 5'.

Περὶ Ἀλαρίχου τοῦ Γότθου, καὶ ὡς τῇ Ῥώμῃ ἐπεισπεσὼν, ἐστενοχῶρει 35
ταύτην πολέμῳ.

1 Τὰ μὲν οὖν πρὸς ἔω τῆς ἀρχομένης πολεμίων
ἀπήλλακτο, καὶ σὺν κόσμῳ πολλῷ ἰθύνετο παρὰ τὴν
πάντων δόξαν· ἦν γὰρ ἔτι νέος ὁ κρατῶν. Τὰ δὲ
πρὸς δύσιν ἐν ἀταξίαις ἦν, πολλῶν ἐπανισταμένων 40
2 τυράννων. Ἡνίκα δὴ μετὰ τὴν Στελίχωνος ἀναίρεσιν,
'Αλάριχος ὁ τῶν Γότθων ἡγούμενος, πρεσβευσάμενος
περὶ εἰρήνης πρὸς Ὀνώριον, ἀπέτυχε· καὶ καταλαβὼν 372
τὴν Ῥώμην^u, ἐπολιόρκει, πολλοὺς βαρβάρους ἐπι-
στήσας Θύμβριδι τῷ ποταμῷ· ὥστε μὴ εἰσκομίζεσθαι
τὰ ἐπιτήδεια τοῖς ἐν τῇ πόλει ἀπὸ τοῦ Πόρτου· ὧδε
3 γὰρ ὀνομάζουσι τὸ Ῥωμαῖον ἐπίνειον. Χρονίας δὲ 5

^u τὴν πόλιν J. Christ. Scal.

scilicet qui emptorem non invenerant, alius alibi habitare jussi
sunt. Multos certe in Bithynia vidi juxta Olympum montem, qui
hac illac sparsi degebant, et colliculos illic vallesque subjectas
arabant.

CAPUT VI.

*De Alarico Gotho, et quomodo Romam repentino insultu adortus,
eam graviter affligerit.*

Ita Orientis quidem imperium hostibus penitus liberatum est,
et summo cum decore præter omnium exspectationem governa-
batur; cum imperator admodum juvenis esset. Occidentis autem
partes perturbatæ erant, cum multi subinde tyranni exsurgerent.
Quo quidem tempore post cædem Stiliconis, cum Alaricus Gotho-
rum dux missis ad Honorium legatis de pace, repulsam tulisset,
Romam obsidere aggressus est: ingenti agmine barbarorum ad
ripas Tybris apposito, ne alimenta civibus importarentur ex Portu.
Sic enim vocant navale urbis Romæ. Porro cum obsidio diutius
protraheretur, et fames simul ac pestis urbem premeret, pluresque

γενομένης τῆς πολιορκίας, λιμοῦ τε καὶ λοιμοῦ τὴν πόλιν πιέζοντος, δούλων τε πολλῶν, καὶ μάλιστα βαρβάρων τῷ γένει, πρὸς τὸν Ἀλάρικον αὐτομολούντων, ἀναγκαῖον ἐδόκει τοῖς ἐλληνίζουσι τῆς συγκλήτου, 4 θύειν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ναοῖς. Θου- 10 σκοι γάρ τινες ἐπὶ τοῦτο μετακληθέντες παρὰ τοῦ ὑπάρχου τῆς πόλεως, ὑπισχνοῦντο σκηπτοῖς καὶ βρονταῖς ἀπελάσειν τοὺς βαρβάρους· ἡῤῃσιν δὲ τοιοῦτον αὐτοῖς εἰργᾶσθαι καὶ περὶ Λαρνίαν^x πόλιν τῆς Θουσκίας, ἣν παριῶν Ἀλάρικος ἐπὶ τὴν Ῥώμην οὐχ 15 εἶλεν. Ἀλλὰ τούτων μὲν οὐδὲν ὄφελος ἔσσεσθαι τῇ πόλει, ἣ ἀπόβασις ἔδειξε. Τοῖς γὰρ εὖ φρονοῦσιν, ὑπὸ θεομηνίας κατεφαίνετο ταῦτα συμβαίνειν Ῥωμαίοις, κατὰ ποινὴν ὧν προτοῦ ὑπὸ πολλῆς ῥαστώνης καὶ ἀκολασίας εἰς αὐτοὺς^y καὶ ξένους ἀδίκως ἤμαρτον. 20 6 Λέγεται γοῦν ἀγαθός τις τῶν ἐν Ἰταλίᾳ μοναχῶν,

^x Assentior Joanni Lango, qui in adnotationibus ad xiii. 35. Nicephori, scribit legendum sibi videri *Narvian*. Quam quidem conjecturam placuisse video Ortelio in Thesaurο Geografico. Apud Zosimum tamen in lib. 5. pag. 816. hæc urbs Neveia dicitur, et præfectus urbis Romæ vocatur Pompeianus. VALE-

SIUS. Ita C. *Λαρνίαν* ceteri. *Νεβητιαν* Zosim. v. 41. quod fortasse corruptum est e *Νερνίαν*.

^y Scribe meo periculo *εἰς ἀστούς*. Henricus Savilius in suo codice qui penes me est, vocem *αὐτοὺς* lineola subnotarat. Sed veram scripturam non viderat. VALESIIUS.

e servis, ac præcipue ii qui natione barbari erant, ad Alaricum transfugerent; hi qui in senatu pagani erant, necesse esse dicebant, ut in Capitolio et in aliis templis sacrificaretur. Etenim Etrusci quidam, a præfecto urbis ad hoc acciti, fulminibus ac tonitruis barbarum hostem sese abacturos spondebant. Idque a se factum esse jactabant Narniæ, quæ urbs est Tusciæ; quam prætergrediens Alaricus tunc cum Romam contenderet, haudquaquam ceperat. Verum istos nihil urbi profuturos fuisse, ipse exitus declaravit. Certe qui mente valebant, hæc Romanis ex Dei indignatione evenisse perspiciebant, ob vindictam eorum quæ præ luxu atque intemperantia, erga cives simul ac peregrinos injuste egerant. Itaque aiunt probum quendam monachum ex his qui in

σπεύδοντι^z ἐπὶ Ῥώμην Ἀλαρίχῳ παραινέσαι, φείσασθαι τῆς πόλεως, μηδὲ τηλικούτων αἴτιον γενέσθαι κακῶν· τὸν δὲ φᾶναι, ὡς οὐχ ἔκων τάδε ἐπιχειρεῖ· ἀλλὰ τις συνεχῶς ἐνοχλῶν αὐτὸν βιάζεται, καὶ ἐπι- 25
τάττει τὴν Ῥώμην πορθεῖν· ὃ δὴ τελευτῶν ἐποίησεν.
7 Ἐν ᾧ δὲ ἐπολιόρκει, πλεῖστα δῶρα λαβὼν, ἐπὶ χρόνον τινὰ πολιορκίαν ἔλυσε, συνθεμένων Ῥωμαίων τὸν βασιλέα πείσειν εἰς εἰρήνην αὐτὸν δέχεσθαι.

ΚΕΦ. Ζ'.

30

Περὶ Ἰνοκεντίου τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπισκόπου, ὡς διεπρεσβεύσατο πρὸς Ἀλάρικον· καὶ περὶ Ἰοβίου τοῦ Ἰταλίας ὑπάρχου, καὶ περὶ τῆς εἰς βασιλέα πρεσβείας, καὶ ὅσαπερ Ἀλαρίχῳ συνέβη.

1 Γενομένης δὲ περὶ τούτου πρεσβείας, οἱ τὰ ἐναντία 35
πράττοντες Ἀλαρίχῳ ἐν τοῖς βασιλείοις, ἐνεπόδιζον τῇ εἰρήνῃ. Μετὰ δὲ ταῦτα πρεσβευσαμένου Ἰνοκεντίου τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου, μετακληθεὶς Ἀλάρικος γράμμασι τοῦ βασιλέως, ἤκεν εἰς Ἀρίμνην πόλιν, 40
δέκα καὶ διακοσίους σταδίους τῆς Ῥαβέννης ἀφεστῶ- 373
2 σαν. Ἐνταῦθα δὲ σκηνὰς ἔχοντι πρὸ τῶν τειχῶν, εἰς

^z σπεύδων τι Steph. corr. Curt.

Italia erant, Alarico Romam properanti suasisse, ut urbi parceret, nec tantorum malorum auctor existeret. Cui Alaricus respondisse dicitur, se non sua sponte hæc aggredi: sed quendam sibi assidue molestum esse, qui ipsum urgeat, Romamque expugnare jubeat: quod et ille tandem fecit. Porro cum urbem obsideret, plurimis muneribus acceptis, aliquanto temporis spatio obsidionem solvit, cum Romani pacti essent, se imperatori persuasuros ut illum in amicitiam reciperet.

CAPUT VII.

Quomodo Innocentius Romanæ urbis episcopus legatos misit ad Alaricum. Item de Jovio præfecto prætorio Italiæ: et de legatione ad imperatorem, et de his quæ Alarico contigerunt.

Quumque hac de re legatio missa esset, hi qui in palatio principis Alarico adversabantur, paci obstabant. Postea vero cum Innocentius Romanæ urbis episcopus legatos misisset, Alaricus imperatoris literis evocatus, Ariminum venit, quæ urbs ducentis ac decem stadiis distat Ravenna. Ibi dum ante muros urbis castra posuisset, Jovius præfectus prætorio Italiæ cum eo collocutus, Ala-

- λόγους ἐλθὼν Ἰόβιος τῆς Ἰταλίας ὕπαρχος ὢν, δηλοῖ
 τῷ βασιλεῖ τὴν Ἀλαρίχου αἴτησιν, καὶ ὥς δέοι δέλ-
 τοις αὐτὸν τιμῆσαι στρατηγοῦ δυνάμεως ἑκατέρας. 5
- 3 Ὁ δὲ βασιλεὺς, χρημάτων μὲν καὶ σιτηρεσίων ὢν
 ἦται, ὥς ὑπάρχῃ Ἰοβίῳ τὴν ἐξουσίαν δέδωκεν· ἀξίας
 δὲ οὐ ποτε μεταδώσειν αὐτῷ ἀντεδήλωσεν. Ἀβούλως
 δὲ Ἰόβιος ἐν τῇ Ἀλαρίχου σκηνῇ περιμένοντας τὸν ἐκ
 τῶν βασιλείων ἀπεσταλμένον, ἀναγινώσκειν ἐκέλευε 10
 παρόντων τῶν βαρβάρων τὰ δόξαντα τῷ βασιλεῖ.
- 4 Ἐπὶ δὲ τῇ ἀρνήσει τοῦ ἀξιώματος ὀργισθεὶς Ἀλάρι-
 χος ὥς ὑβρισμένος, αὐθωρὸν τῇ σάλπιγγι σημήνας,
 ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἤλαυνε. Δείσας δὲ ὁ Ἰόβιος μὴ ὑπο-
 νοηθῇ τῷ βασιλεῖ Ἀλαρίχῳ σπουδάξειν, ἀβουλοτέρῳ 15
 ἢ πρότερον περιπεσὼν, πρὸς τῆς σωτηρίας τοῦ βασι-
 λέως αὐτὸς ὤμοσε, καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας παρ-
 εσκεύασε, μὴ ποτε εἰρήνην θέσθαι πρὸς Ἀλάριχον.
- 5 Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ μεταμεληθεὶς ὁ βάρβαρος, ἐδήλωσε
 μηδὲν ἀξιωμάτων δεῖσθαι· σύμμαχον δὲ παρέξειν 20
 ἑαυτὸν ἐπὶ μετρίᾳ σίτου δώσει, καὶ οἰκήσει τόπων, οὐ
 πάνυ Ῥωμαίοις ἐσπουδασμένων.

rici postulata imperatori significavit, eumque codicillis magisterii utriusque militiæ honorandum esse. Verum imperator, quod quidem ad pecuniam et annonas pertinet quas poscebat Alaricus, Jovio utpote præfecto potestatem concessit. Dignitatem vero se nunquam daturum respondit. Porro Jovius legatum ex palatio missum in tentoriis Alarici præstolatus, satis inconsulte coram universis barbaris, imperatoris mandata recitare eum jussit. Tum Alaricus ob negatam dignitatem indignatus, perinde ac si contumelia affectus fuisset, illico signo tubæ dato, Romam versus contendit. At Jovius, metuens ne imperator ipsum Alarico favere suspicaretur; inconsultius adhuc quam antea, per salutem principis et ipse juravit, et alios proceres jurare compulit, nunquam se cum Alarico pacem facturos. Barbarus vero non ita inulto post poenitentia ductus, scripsit sibi nihil opus esse dignitatibus. Cæterum se Romanis socium fore, dummodo modicum ipsi frumentum præberetur, et loca ad habitandum, quæ Romanis haudquaquam magni momenti esse viderentur.

ΚΕΦ. Η'.

Περὶ τῆς ἀποστασίας Ἀττάλου, καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἡρακλειανοῦ· καὶ ὡς 25
ὑστερον προσπεσὼν Ὀνωρίῳ συγγνώμης ἔτυχε.

- 1 Ἐπεὶ δὲ δις ἀπέτυχε περὶ τούτου πρεσβευσάμενος
διὰ τινων ἐπισκόπων, ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, ἐπολιόρκει
τὴν πόλιν· καὶ ἐξ ἑνὸς μέρους τὸν Πόρτον ἐλὼν, βιά- 30
ζεται Ῥωμαίους βασιλέα ψηφίσασθαι τὸν Ἀτταλον,
2 ὕπαρχον ὄντα τότε τῆς πόλεως. Ῥωμαίων δὲ προ-
βληθέντων ἐπὶ τὰς ἄλλας ἀρχάς, χειροτονεῖται Ἀλά-
ριχος στρατηγὸς ἐκατέρας δυνάμεως· Ἀδάουλφος δὲ
ὁ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς ἀδελφὸς, ἡγεμὼν τῶν ἱππέων 35
δομεστίκων καλουμένων. Συγκαλέσας δὲ τὴν γερου-
σίαν Ἀτταλος, λόγον διῆλθε μακρὸν καὶ λαμπρῶς
μάλα πεπονημένον, ὑπισχνούμενος τὰ πάτρια τῇ συγ-
κλήτῳ φυλάξειν, καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ πᾶσαν τὴν
3 πρὸς ἑὼ ἀρχομένην, ὑπήκοον Ἰταλοῖς ποιῆσαι. Καὶ 40
ὁ μὲν ὧδε ἀλαζονεύομενος, οὐδὲ εἰς ἐνιαυτὸν ὀλόκλη-
ρον ἤμελλε βασιλεὺς καλεῖσθαι· μάντεσι δέ τισιν
ὑπαχθεῖς, ὑπισχνουμένοις ἀμαχητὶ τὴν Ἀφρικὴν καθ-

CAPUT VIII.

*De rebellione Attali, et comite Heracliano. Et quomodo Attalus
pedibus Honorii postea advolutus, veniam impetrarit.*

Ubi vero missa episcoporum legatione, bis repulsam hujus rei passus est, Romam reversus, eam iterum obsedit. Et ex una parte capto Portu, Romanos vi compulit, ut Attalum qui tum præfectus urbis erat, imperatorem crearent. Cumque Romani ad reliquas dignitates promoti essent, Alaricus magister utriusque militiæ constituitur: Ataulfus vero frater uxoris ejus, comes domesticorum equitum. Porro Attalus convocato senatu, orationem habuit prolixam, et admodum splendide elaboratam: pollicitus se jura patria senatui servaturum, et Ægyptum ac reliquas Orientis provincias sub Italarum ditionem redacturum esse. Et hic quidem talia magnifice jactabat, qui ne unius quidem anni spatio imperatoris nomen erat retenturus. Verum inductus a quibusdam vaticiniis, ipsum citra pugnam Africa potiturum esse pollicentibus, nec Alarico credidit, qui modicam militum manum Carthaginem mit-

έξειν, οὔτε Ἀλαρίχῳ ἐπέισθη, μετρίαν δύναμιν εἰση-
 γησαμένῳ πέμψαι εἰς Χαρχηδόνα ἐπὶ ἀναιρέσει τῶν 45
 Ὀνωρίου ἀρχόντων, εἰ ἀντιπαρατάξουσιν αὐτῷ· οὔτε
 Ἰωάννῃ, ὃν προσεστήσατο τῶν ἀμφ' αὐτὸν βασιλικῶν
 τάξεων, φάσκοντι χρῆναι Κώνσταντα τὸν ἐκδημεῖν
 εἰς Λιβύην παρ' αὐτοῦ τεταγμένον, ὥς παρὰ Ὀνω-
 ρίου ἀπεσταλμένον, γράμματι συνήθει^z ὃ διάταγμα 374
 καλοῦσι, παῦσαι τῆς ἀρχῆς Ἡρακλειανόν, τὸν τηνι-
 κάδε τῶν ἐν Ἀφρικῇ στρατιωτῶν^a ἐπιτετραμμένον
 4 τὴν ἡγεμονίαν. Ἴσως δ' αὖ καὶ τοῦτο προυχώρησεν· 5
 οὐπω γὰρ δῆλα ἐγεγόνει τοῖς^b ἐν Λιβύῃ τὰ κατὰ Ἀτ-
 ταλον. Ἐπεὶ δὲ Κώνστας, τοῦτο τοῖς μάντεσι δόξαν,
 ἔπλευσεν εἰς Καρχηδόνα, Ἀτταλος δὲ ἐπὶ τοσοῦτον
 ἐβλάβη τὸν νοῦν, ὥς μηδὲ ἀμφιβάλλειν ἀξιοῦν, ἀλλὰ
 πεπεῖσθαι τοὺς Ἀφροὺς ὑπηκόους ἔχειν κατὰ τὴν 10
 πρόρρησιν τῶν μάντεων, ἐπιστρατεύει τῇ Ῥαβέννῃ.
 5 Ἀμα δὲ ἡγγέλθη, εἰς Ἀρίμινον^c ἀφίχθαι μετὰ τῆς
 Ῥωμαίων στρατιᾶς καὶ τῶν βαρβάρων, γράφει αὐτῷ
 Ὀνώριος ὡς βασιλεῖ, καὶ πρεσβεύεται διὰ τῶν ἀμφ'

^z συνήθως J. Christ. Scal.^b τῶν B. Steph. Genev. τοῖς^a στρατιῶν J.tacite Valesius. ^c Ἀρίμνον B.

tendam esse suadebat ad perimendos Honorii duces, si ipsius imperio resisterent: nec Joanni, quem ipse magistrum officiorum creaverat: qui monebat oportere ut Constans, quem ipse in Africam mittere decreverat, tanquam ab Honorio missus, epistola solemni quam vulgo edictum vocant, Heracliano qui tum comes rei militaris per Africam erat constitutus, potestatem abrogaret. Atque id forsitan successisset. Nondum enim Afris quidquam innotuerat de imperio Attali. Porro ubi Constans juxta vatum responsa Carthaginem navigasset, Attalus qui usque adeo mente captus erat, ut ne dubitare quidem vellet, sed pro certo haberet, Afros, sicut ipsi a vatibus prædictum fuerat, imperio suo subjectos esse, Ravennam versus exercitum movit. Posteaquam vero nuntiatum est, illum jam Ariminum pervenisse cum copiis Romanorum simul et barbarorum, confestim Honorius ad eum tanquam imperatorem literas dedit, missisque legatis iis qui in ipsius palatio præcipuas

αὐτὸν τὰς μεγίστας ἀρχὰς λαχόντων, κοινωνὸν ἀγα- 15
 πῶν ἔχειν τῆς βασιλείας. Ἀτταλος δὲ, τὴν μὲν κοι-
 νωνίαν τοῦ κράτους ἀπαρνεῖται· δηλοῖ δὲ Ὀνωρίῳ,
 νῆσον ἢ τόπον ἐλέσθαι ὃν βούλεται, καὶ καθ' ἑαυτὸν
 6 διάγειν, πάσης βασιλικῆς θεραπείας ἀξιούμενον. Εἰς
 τοῦτο δὲ περιστάντων^d τῶν πραγμάτων, ὡς εὐπρεπεῖς 20
 αὐτὸν ἔχειν ναῦς, ἵν' εἰ δεήσειεν ἀποπλεύσῃ πρὸς τὸν
 ἀδελφιδοῦν, ἀδοκήτως, ἐν ἑξ ἀριθμοῖς ἀμφὶ τετρακισ-
 χίλιοι στρατιῶται νύκτωρ τῇ Ῥαβέννῃ προσέπλευσαν
 ἐκ τῆς ἀνατολῆς· οἷς τὴν φυλακὴν τῶν τειχῶν ἐπέ- 25
 τρεψε, δεδιὼς τῶν ἐπιχωρίων στρατιωτῶν τὸ ἔτοιμον
 7 εἶς προδοσίαν. Ἐν τούτῳ δὲ Ἡρακλειανὸς ἀνελὼν
 τὸν Κώνσταντα, φύλακας ἐπέστησεν ἐν τοῖς λιμέσι
 καὶ ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τὰ πλοῖα τῶν ἐμ-
 πόρων ἐκώλυσεν εἰς Ῥώμην ἀνάγεσθαι. Λιμοῦ δὲ 30
 ἐντεῦθεν καταλαβόντος τοὺς Ῥωμαίους, πρὸς βεύονται
 8 περὶ τούτου πρὸς Ἀτταλον. Ὁ δὲ πρὸς τὸ πρακτέον
 ἀμνηχανῶν, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, ὡς μετὰ τῆς συγ-
 κλήτου συμβουλευσόμενος. Ἐπικρατήσαντος δὲ τοῦ
 λιμοῦ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς καστάνοις ἀντὶ σίτου κεχρῆ- 35

^d παραστάντων J. Christ. [Vulc. hanc variationem haud notavit Scal.]

dignitates gerebant, illum imperii consortem libenter se habere significavit. Verum Attalus, consortium quidem imperii recusavit: Honorio autem scripsit, ut insulam aut alium quem vellet locum sibi deligeret, in quo privatus degeret, omni imperatorio cultu nihilominus retento. Dum in eo statu res essent Honorii, ut paratas haberet naves, quibus ad fratris filium navigaret si necessitas coegisset, repente sex numeri, quatuor circiter armatorum millia continentes, ex Orientis partibus Ravennam insperato appulere. Quibus ille murorum custodiam commisit, Italorum militum animos ad prodicionem propensos reformidans. Interea Heraclianus occiso Constante, in portibus ac litoribus Africæ custodes apposuit, et mercatorum naves Romam navigare vetuit. Qua de causa cum fames urbem premere cœpisset, Romani legatos ad Attalum misere. Ille quid agendum esset ambigens, Romam rediit, tan-

σθαι τὸν δῆμον^ε, ὑπονοηθῆναι δέ τινας καὶ ἀνθρωπί-
νων ἀπογεύσασθαι κρεῶν, Ἀλάριχος μὲν συνεβούλευε
πεντακοσίους βαρβάρους κατὰ Ἡρακλειανοῦ πέμπειν^φ.
τῇ δὲ συγκλήτῳ καὶ Ἀττάλῳ ἐδόκει, μὴ δεῖν πιστευ- 40
9 θῆναι βαρβάροις τὴν Ἀφρικὴν. Ἐπεὶ δὲ δῆλον ἦν
τὸν Θεὸν ἀντιπράττειν τῇ Ἀττάλου βασιλείᾳ, συν-
ιδὼν Ἀλάριχος μάτην πονεῖν ἐπὶ πράγματι οὐκ ἐν
αὐτῷ κειμένῳ, συντίθεται περὶ καταλύσεως τῆς αὐτοῦ
10 ἀρχῆς πρὸς Ὀνώριον, ὑποσχέσεις λαβών. Πάντων 45
τοίνυν συνελθόντων πρὸ τῆς πόλεως, ἀποτίθεται Ἀτ-
ταλος τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας^ς. συναποτίθενται
δὲ τὰς ζώνας καὶ οἱ αὐτοῦ ἄρχοντες, καὶ συγγνώμην
ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι νέμει πᾶσιν Ὀνώριος, ἕκαστον^h 375
ἔχειν τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν ἧς προτοῦ μετελάγχα-
11 νεν. Ἀτταλος δὲ ἅμα τῷ παιδί, Ἀλαρίχῳ συνῆν,
οὐκ ἂνⁱ οὐκ ἀσφαλὲς τέως ἡγούμενος ἐν Ῥωμαίοις
διάγειν.

^ε Ita C. τὸν δῆμον om. ceteri. tur apud Nicephorum in xiii. 35.

^φ πέμπειν C. VALESIIUS.

^ς τοῦ βασιλέως J. Christ. Scal. ⁱ Delendæ sunt duæ voces οὐκ

^h Scribe ὥσθ' ἕκαστον, ut legi- ἂν, utpote superflua. VALES.

quam ea de re cum senatu consulturus. Porro cum famas tanto-
pere crevisset, ut cives tritici loco castaneis uterentur, et quosdam
humanas carnes comedisse suspicio esset: Alaricus quidem sua-
debat ut quingenti barbari adversus Heraclianum mitterentur:
senatui vero et Attalo visum est, Africam barbaris committi non
oportere. Cum igitur manifestum esset Deum imperio Attali ad-
versari, animadvertens Alaricus, frustra se laborare in negotio quod
in sua potestate situm non esset, de abolendo ejus imperio pacis-
citur cum Honorio, fide ab illo prius accepta. Proinde cum uni-
versi extra urbem convenissent, Attalus insignia imperii deposuit.
Simul etiam comites ejus cingula deposuerunt: Et Honorius præ-
teritorum veniam omnibus concessit, ita ut eum honoris gradum
eamque dignitatem singuli retinerent, quam prius habebant. At-
talus vero una cum filio suo apud Alaricum remansit, haudqua-
quam sibi tutum deinceps fore ratus, inter Romanos degere.

ΚΕΦ. Θ'.

5

Περὶ τῆς ταραχῆς, ἣν ἔσχον οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Χριστιανοὶ περὶ Ἀττάλου· καὶ περὶ Σάρου τινὸς ἀνδρείου· καὶ ὡς Ἀλάριχος δόλῳ εἶλε τὴν Ῥώμην, ἄστυλον φυλάξας τὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἱερόν.

- 1 Ἐπὶ τούτοις δὲ ὧδε ἀποβεβηκόσιν, οὐ μετρίως 10
ἐδυσφόρουν Ἕλληνές τε καὶ Χριστιανοὶ, οἱ ἀπὸ τῆς
Ἀρείου αἰρέσεως. Οἱ μὲν γάρ, τεκμηράμενοι τῆς Ἀτ-
τάλου προαιρέσεως καὶ τῆς προτέρας ἀγωγῆς, εἰς τὸ
προφανὲς ἐλληνίσειν αὐτὸν ἡγοῦντο, καὶ τοὺς πατρίους 15
ἀποδιδόναι ναοὺς, καὶ ἑορτὰς καὶ θυσίας· οἱ δὲ, τῶν
ἐκκλησιῶν ὡς ἐπὶ Κωνσταντίου καὶ Οὐάλεντος πάλιν
κρατήσειν ᾗοντο, εἰ βεβαίως σχοίη τὴν βασιλείαν.
Καθότι καὶ βαπτισθεὶς ἦν παρὰ Σιγησαρίου τοῦ ἐπι-
σκόπου τῶν Γόθων, καὶ καταθύμιος ἐπὶ τούτῳ πᾶσί 20
2 τε αὐτοῖς καὶ Ἀλαρίχῳ ἐτύγγανεν. Οὐ πολλῷ δὲ
ὕστερον Ἀλάριχος καταλαβὼν τὰς Ἀλπεῖς, χωρίον
δὲ τοῦτο ἀμφὶ τὰ ἐξήκοντα στάδια διεστῶς τῆς Ῥα-
βέννης, εἰς λόγους ἦλθε τῷ βασιλεῖ περὶ τῆς εἰρήνης.
3 Σάρος δέ τις βάρβαρος τὸ γένος, εἰς ἄκρον τὰ πολέμια 25

CAPUT IX.

*De spe quam præsumpserant pagani et Ariani propter Attalum.
Item de Saro fortissimo duce. Et quomodo Alaricus Romam per
fraudem ceperit, et basilicam Sancti Petri inviolatam servaverit.*

Hujusmodi exitum istarum rerum permoleste tulerunt tum pagani, tum ex Christianis ii, qui Arianam sectam sequebantur. Nam pagani quidem, conjecturam capientes ex Attali instituto et ex priore ejus educatione, illum superstitionem Gentilium palam amplexurum esse sperabant, et templa ac sacrificia patria, diesque festos ipsis redditurum. Ariani vero, ecclesiarum potestatem iterum se adepturos putabant, quemadmodum Constantii ac Valentis temporibus acciderat, si Attalus imperium firmiter obtinuisset. Etenim a Sipesario Gothorum episcopo fuerat baptizatus, atque ideo et omnibus ipsis, et Alarico, gratissimus habebatur. Non multo post Alaricus, cum Alpes occupasset, locus est sexaginta circiter stadiis distans Ravenna, cum imperatore sermones habuit de pace. Sarus vero quidam nazione barbarus, rei militaris peri-

ἡσκημένος, ἀμφὶ τριακοσίους μόνους περὶ αὐτὸν ἔχων
 πάντας εὖνους καὶ ἀρίστους, ὑποπτος ὢν Ἀλαρίχῳ
 διὰ προτέραν ἔχθραν, ἐλογίσατο μὴ συνοίσειν αὐτῷ
 τὰς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Γότθων σπονδάς. Καὶ ἐξ- 30
 ἀπίνης μετὰ τῶν ἰδίων ἐπανελθὼν^k, ἀναιρεῖ τινὰς τῶν
 4 βαρβάρων. Ἐκ τούτου δὲ εἰς ὀργὴν καὶ δέος κατα-
 στάς Ἀλάριχος, τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἀναστρέφει· καὶ
 περικαθεσθεὶς τὴν Ῥώμην εἶλε προδοσίαν· καὶ τοῖς
 αὐτοῦ πλήθεσιν ἐπέτρεψεν ἐκάστω, ὥς ἂν δύναιτο, 35
 τὸ¹ Ῥωμαίων πλοῦτον διαρπάζειν^m, καὶ πάντας τοὺς
 οἴκους ληΐζεσθαι· ἄσυλον εἶναι προστάξας αἰδοῖ τῇ
 πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, τὴν περὶ τὴν αὐτοῦ σο-
 ρὸν ἐκκλησίαν, μεγάλην τε καὶ πολὺν χῶρον περι-
 5 ἔχουσαν. Τουτὶ δὲ γέγονεν αἴτιον, τοῦ μὴ ἄρδην 40
 ἀπολέσθαι τὴν Ῥώμην. Οἱ γὰρ ἐνθάδε διασωθέντες,
 πολλοὶ δὲⁿ ἦσαν, πάλιν τὴν πόλιν ᾤκισαν^o.

^k Mallem scribere ἐπελθὼν,
 quomodo etiam Savilius ad la-
 tus sui codicis emendarat. VA-
 LESIUS.

¹ Ita C. Niceph. τῶν ceteri.

^m Ita C. ἀρπάζειν ceteri. ἀρ-
 πάζειν ὥς ἂν δύναιτο B.

ⁿ Ita C. Niceph. γὰρ ceteri.

^o Ita C. Niceph. ᾤκισαν ce-
 teri.

tissimus, qui trecentos plus minus milites circa se habebat, sed
 fidos inprimis ac bellicosos, cum ob priorem simultatem suspectus
 esset Alarico, foedus inter Romanos et Gothos haudquaquam e re
 sua fore consideravit. Itaque cum suis repente irruens, quosdam
 ex barbaris interfecit. Quam ob causam ira simul ac metu per-
 citus Alaricus, eadem qua venerat via revertitur. Et Romam ite-
 rum obsessam proditione cepit: suisque copiis permisit, ut singuli
 quantum possent, Romanorum opes diriperent, et universas domos
 deprædarentur. Ob reverentiam tamen erga Petrum apostolum,
 basilicam quæ circa illius tumulum magna est et spatiosissima,
 inviolatam esse jussit. Atque hæc res impedimento fuit ne urbs
 Roma funditus interiret. Nam qui illic servati erant, quorum in-
 gens fuit multitudo, urbem denuo instaurarunt.

ΚΕΦ. Ι'.

376

Περὶ τῆς Ῥωμαίας γυναικὸς, σωφροσύνης ἔργον ἐνδειξαμένης.

1 Οἷα δὲ εἰκὸς, ὥς ἐν ἀλώσει τοιαύσδε πόλεως πολ-
λῶν συμβεβηκότων, ὃ τότε μοι ἔδοξεν ἐκκλησιαστικῆς 5
ιστορίας ἄξιον γεγενῆσθαι ἀναγράψομαι. Δηλοῖ γὰρ
ἀνδρὸς βαρβάρου πρᾶξιν εὐσεβῆ, καὶ γυναικὸς Ῥω-
μαίας ἀνδρείαν ἐπὶ φυλακῇ^p σωφροσύνης, ἀμφοτέ-
ρων δὲ Χριστιανῶν, οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰρέσεως· 10
καθότι ὁ μὲν, τὰ Ἀρείου· ἡ δὲ, τῶν ἐν Νικαίᾳ τὴν
2 πίστιν ἐξήλου. Ταύτην δὲ εὖ μάλα καλὴν ἰδὼν τις
νέος τῶν Ἀλαρίχου στρατιωτῶν, ἡττήθη τοῦ κάλ-
λους, καὶ εἰς συνουσίαν εἴλκεν. Ἀνθέλκουσιν δὲ καὶ
βιαζομένην μηδὲν ἀσελγὲς παθεῖν, γυμνώσας τὸ ξί- 15
φος, ἡπέιλυσεν ἀναιρεῖν· καὶ μετὰ φειδούς, οἷά γε
ἔρωτικῶς διακείμενος, ἐξ ἐπιπολῆς ἐπληξε τὸν τράχη-
3 λον. Πολλῷ δὲ περιρρεομένη τῷ αἵματι, τὸν αὐχένα
τῷ ξίφει ὑπέσχεον· αἰρετώτερον ἐν σωφροσύνῃ λογι-
σαμένη ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν ἐτέρου πειρασθεῖσαν ἀνδρὸς 20

^p Ita tacite Valesius, φυλακῆς B. Steph. Genev.

CAPUT X.

De muliere Romana, quæ castitatis egregium specimen edidit.

Porro cum, ut verisimile est in tantæ urbis expugnatione, multa acciderint, ego id quod Ecclesiastica Historia dignum mihi tum videtur contigisse, in præsentia commemorabo. Simul enim et pium facinus viri barbari, et fortitudo mulieris Romanæ in custodienda castitate ostenditur. Uterque autem Christianus fuit, sed non ejusdem sectæ. Nam barbarus quidem, opinionem Arii: mulier vero, Nicaeni concilii fidem sequebatur. Hanc cum juvenis quidam ex militibus Alarici eximia forma præditam vidisset, captus pulcritudine, trahebat ad stuprum. Cum autem reluctaretur mulier, totisque viribus obsisteret ne quid obsceni pateretur, barbarus nudato gladio mortem ei minatus est. Et levi brachio, utpote qui ob amorem parcere ei vellet, superficie tenus collum percussit. Tum mulier multo cruore perfusa, cervicem gladio subjecit: optabilius esse ducens, ut cum castitate moreretur, quam ut

4 μετὰ τὸν νόμω^α συνοικήσαντα. Ἐπεὶ δὲ πάλιν^τ ὁ
 βάρβαρος καὶ φοβερώτερον ἐπιὼν οὐδὲν πλέον ἤνυε,
 θαυμάσας αὐτῆς τὴν σωφροσύνην^ς, ἤγαγεν εἰς τὸ
 Πέτρου ἀποστολεῖον· καὶ παραδούς τοῖς φύλαξι τῆς
 ἐκκλησίας, καὶ χρυσοὺς ἕξ εἰς ἀποτροφὴν αὐτῆς, ἐκέ- 25
 λευσε τῷ ἀνδρὶ φυλάττειν.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Περὶ τῶν ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις τυράννων ἐπαναστάντων ἐν δύσει κατὰ
 Ὀνωρίου, καὶ πάντων ἄρδην ἀναιρεθέντων διὰ τὸ τοῦ βασιλέως θεο- 30
 φίλης.

1 Ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, πολλῶν ἀνισταμένων^τ
 τυράννων ἐν τῇ πρὸς δύσιν ἀρχῇ, οἱ μὲν πρὸς ἀλλή-
 λων πίπτοντες, οἱ δὲ παραδόξως συλλαμβανόμενοι,
 οὐ τὴν τυχούσαν ἐπεμαρτύρουν Ὀνωρίω θεοφίλειαν. 35
 2 Πρῶτον μὲν γὰρ οἱ^υ ἐν Βρεττανίᾳ^χ στασιάσαντες
 στρατιῶται, ἀναγορεύουσι Μάρκον τύραννον· μετὰ δὲ

^α Ita Christ. Vales. νόμω B.
 τὸν κατὰ τὸν νόμον Steph. Genev.

^τ παλαίων B. πλείστα διαπα-
 λαίων Niceph.

^ς θαυμάσας τὴν τῆς σωφροσύνης
 C., quod natum videtur ex αὐτὴν
 τῆς σωφροσύνης, et bono quidem

siquid mutandum sit.

^τ Ita B. Steph. Genev. ἐπαν-
 ισταμένων Christ. Scal. Vales.

^υ Ita Christoph. fortasse e
 Niceph., et Vales. οἱ ἐν τῇ Zosim.
 vi. 2. οἱ om. B. Steph. Genev.

^χ ἐν Ῥαβέννῃ Niceph.

post eum cui legitime nupserat, alium virum experta superviveret.
 Sed cum barbarus adhuc terribilius irruens, nihil proficeret, admi-
 ratus castitatem mulieris, duxit eam in basilicam Petri apostoli.
 Cumque eam tradidisset ecclesiae custodibus, simulque sex aureos
 ad victum ei comparandum; ut marito servaretur praecepit.

CAPUT XI.

*De tyrannis qui eo tempore adversus Honorium in Occidente rebella-
 runt, et funditus deleti sunt, ob amorem Dei erga imperatorem.*

Sub idem tempus cum multi in Occidentis partibus tyrannidem
 arripuissent, alii a se mutuo interfecti, alii praeter omnium expec-
 tationem capti, haud vulgarem Dei erga Honorium benevolentiam
 testificati sunt. Nam primum quidem milites qui erant in Britan-
 niis, seditione facta, Marcum quendam imperatorem renuntiarunt.

τοῦτον Γρατιανὸν, ἀνελόντες Μάρκον· ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος οὐ πλέον τεσσάρων μηνῶν διελθόντων ἐφονεύθη παρ' αὐτῶν, πάλιν Κωνσταντῖνον χειροτονοῦσιν· οἷη-⁴⁰ θέντες καθότι ταύτην εἶχε προσηγορίαν, καὶ βεβαίως
³ αὐτὸν κρατήσῃν τῆς βασιλείας. Ἐκ τοιαύτης γὰρ αἰτίας φαίνονται καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τυραννίδα ἐπι-
 λεξάμενοι. Περαιωθεὶς δὲ Κωνσταντῖνος ἀπὸ Βρετ-³⁷⁷
 τανίας^γ ἐπὶ Βονονίαν^z πόλιν τῆς Γαλατίας^a παρὰ
 θάλασσαν κειμένην, προσηγάγετο τοὺς παρὰ Γαλά-
 ταις καὶ Ἀκουϊτανοῖς στρατιώτας· καὶ τοὺς τῇδε ὑπ-
 ηκόους περιεποίησεν ἑαυτῷ, μέχρι τῶν μεταξὺ Ἰταλίας⁵
 καὶ Γαλατίας^b ὄρων, ἃς Κοττίας Ἀλπεῖς Ῥωμαῖοι
⁴ καλοῦσι. Κώνσταντα δὲ τὸν πρεσβύτερον τῶν αὐτοῦ
 υἱέων, ὃν ὕστερον βασιλέως σχῆμα ἐνέδυσσε, Καίσαρα
 τότε ἀναγορεύσας, πέπομφεν εἰς Σπανίαν^c. ὁ δὲ, τὸ
 ἔθνος καταλαβὼν, ἄρχοντας ἰδίους κατέστησε. Καὶ¹⁰
 δεσμίους αὐτῷ ἀχθῆναι προσέταξε Δίδυμον καὶ Βερε-
 νιανὸν, τοὺς Ὀνωρίου συγγενεῖς· οἳ τὰ πρῶτα δια-

^γ ἐκ τῆς Βρεττανίας C.

^b Γαλατείας B.

^z Ita B. C. Βοβονίαν cod. Fuk.

^c Ita B. Steph. Genév. Σπα-

Βοβονίαν editt. Conf. adnott.

νίας tacite Vales. ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν
 Zosim.

^a Γαλλίας J. Scal.

Postea vero, occiso Marco, Gratianum elegerunt. Quo rursus, elapsis haud amplius quam quatuor mensibus, ab ipsis perempto, Constantinum eligunt: illum eo quod isto nomine vocaretur, constanter imperio potiturum arbitrati. Hac enim ex causa videntur alios quoque ad imperium elegerisse. Porro Constantinus, cum ex Britannia trajecisset Bononiam, quæ urbs est Galliæ, ad mare sita, milites qui erant in Gallia et Aquitania, ad suas partes pertraxit. Omnesque earum regionum incolas imperio suo adjunxit, usque ad montes qui Galliam ab Italia dividunt, quas Romani Cottias Alpes nominant. Deinde Constantem filium suum majorem natu, quem postea Augustum creavit, tunc Cæsaris dignitate ornatum, misit in Hispaniam. Qui cum eam provinciam occupasset, rectores illic suarum partium constituit: et Didymum ac Verinianum Honorii propinquos, vinctos ad se adduci præcepit. Hi cum antea

φερόμενοι πρὸς ἑαυτοὺς, εἰς κίνδυνον καταστάντες ὁμονόησαν· καὶ πλῆθος ἀγροίκων καὶ οἰκετῶν συλλέξαντες, κοινῇ κατὰ τὴν Λυσιτανίαν παρετάξαντο,¹⁵ καὶ πολλοὺς ἀνείλον τῶν εἰς σύλληψιν αὐτῶν ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ τυράννου στρατιωτῶν

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Περὶ Θεοδοσίου καὶ Λαγωδίου· περὶ Οὐανδάλων, καὶ Σουϊβων ἐθνῶν· καὶ²⁰ περὶ τοῦ θανάτου Ἀλαρίχου. Καὶ περὶ τῆς φυγῆς Κωνσταντίνου καὶ Κώνστα τῶν τυράννων.

Ἰ Μετὰ δὲ ταῦτα συμμαχίας προστεθείσης τοῖς ἐναντίοις, ἐξωγρήθησαν, καὶ ἅμα ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς²⁵ ἀπήχθησαν, καὶ ὕστερον ἀνηρέθησαν. Ἐν ἐτέραις δὲ ἐπαρχίαις διατρίβοντες Θεοδοσίωλος καὶ Λαγώδιος οἱ αὐτῶν ἀδελφοὶ, φεύγουσι τὴν πατρίδα· καὶ διασώζονται, Θεοδοσίωλος μὲν, εἰς Ἰταλίαν πρὸς Ὀνώριον τὸν βασιλέα^d. Λαγώδιος δὲ, πρὸς Θεοδόσιον εἰς³⁰ ἀνατολήν. Καὶ ὁ μὲν Κώνστας ταῦτα διαπραξάμε-

^d βασιλέως B. Ὀνώριον τοῦ βασιλέως Steph. Genев. emendav. Christoph. Curt. Vales. τὸν βασιλέως Scal.

inter se dissiderent, simul atque in periculum venerunt, ad pristinam redierunt concordiam: et collecta rusticorum ac servorum manu, cum copias suas junxissent, pugnam conseruerunt in Lusitania, multosque ex militibus qui ad ipsos capiendos a tyranno missi fuerant, interfecerunt.

CAPUT XII.

De Theodosiolo et Lagodio: et de gentibus Vandalorum et Suevorum. Item de morte Alarici, et de fuga Constantini et Constantis tyrannorum.

Postea vero cum adversarii auxiliaribus copiis aucti essent, Didymus et Verinianus capti, et una cum ux-ribus suis abducti, nec multo post interempti sunt. Theodosiolus vero et Lagodius eorum fratres, qui in aliis provinciis degebant, patriam suam reliquere. Ac Theodosiolus quidem in Italiam confugit ad Honorium imperatorem: Lagodius vero in Orientis partes se recepit ad Theodosium. His rebus gestis, Constans ad patrem reversus

νος, ἐπανῆλθε πρὸς τὸν πατέρα, φρουρὰν^e καταστή-
 σας ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν τῆς ἐπὶ τὰς Σπανίας παρό-
 δον· ἣν δεομένοις Σπάνοις κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος φυ-
 3 λάττειν, οὐκ ἐπέτρεψεν. Ὁ καὶ αἴτιον^f γέγονε μετὰ³⁵
 ταῦτα τῆς ἀπωλείας τῶν τῆδε καταπεσούσης^g γὰρ
 τῆς Κωνσταντίνου δυνάμεως, ἀναλαβόντες ἑαυτοὺς
 Οὐανδαλοὶ τε καὶ Σοῦῖβοι καὶ Ἀλανοὶ, ἔθνη βάρβαρα,
 τῆς παρόδου ἐκράτησαν, καὶ πολλὰ φρούρια καὶ πό-
 λεις τῶν Ἰσπανῶν καὶ Γαλατῶν εἶλον, καὶ τοὺς ἄρ-
 4 χοντας τοῦ τυράννου. Κωνσταντῖνος^h δὲ τέως κατὰ
 γνώμην πράττειν δοκῶν, Κώνσταντα τὸν υἱὸν ἀντὶ
 Καίσαρος βασιλέα καταστήσας, ἐβουλεύετοⁱ τὴν
 Ἰταλίαν καταλαβεῖν· καὶ παραμείψας τὰς Κοττίας
 Ἀλπεῖς, ἦκεν εἰς Λιβερῶνα πόλιν τῆς Λιγουρίας.⁴⁵
 5 Μέλλων δὲ περαιουῆσθαι τὸν Ἡριδανόν, τὴν αὐτὴν³⁷⁸
 ὁδὸν ἀνέστρεψε, μαθὼν τὸν Ἀλαβίχου^k θάνατον· ὃν

^e Ita Vales. e Niceph. φρου-
 ρὸν B. Steph. Genев.

^f Ita B. αἴτιος post ταῦτα Steph.
 αἴτιον ante γέγονε inseruit Chri-
 stoph. post quem αἴτιος omisit
 Vales. [αἴτιος ante γέγονε habet
 Vulc.]

^g Hæc verba καταπεσούσης
 seqq. usque ad βάρβαρα recur-

runt infra, fine capitis; ubi
 commodiorem locum habent,
 quantum ad historiam attinet.

^h Κωνσταντίνον B. Steph. Ge-
 nev. emendav. Christoph. Va-
 les.

ⁱ ἐβούλετο J. Christ. Scal. Ni-
 ceph.

^k Ἀλαρίχου C.

est, militum suorum præsidio ad custodiendos Hispaniarum aditus
 constituto. Petentibusque Hispanis ut ejus aditus custodia juxta
 antiquam consuetudinem ipsis concederetur, nequaquam id per-
 misit. Quæ quidem res earum regionum incolis causa exitii post-
 modum fuit. Fractis enim Constantini viribus, gentes barbaræ,
 Vandali scilicet, Suevi, et Alani, resumpta fiducia, angustias il-
 las occuparunt: multasque urbes et castella Hispaniæ et Gallia-
 rum, et tyranni duces ac comites cepere. Constantinus vero,
 cum res ipsi ex animi sententia succedere viderentur, filio Con-
 stante ex Cæsaris dignitate ad Augustum culmen evecto, Italiam
 occupare aggressus est. Cumque Alpes Cottias superasset, Ve-
 ronam venit, urbem Liguriæ. Et cum Padum amnem jam tra-
 jecturus esset, eadem qua venerat via reversus est, comperta

δὴ στρατηγὸν Ὀνωρίου ὄντα, καὶ ὑποπτον ὥς Κων-
 σταντίνῳ πραγματευόμενον πᾶσαν τὴν πρὸς τὴν δύ-
 σιν ἡγεμονίαν, ἀναιρεθῆναι συνέβη τότε¹, προηγού- 5
 μενον, ὡς ἔθος, ἐπανιόντος ἐκ προόδου τινὸς τοῦ κρα-
 τοῦντος. Ἡνίκα δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτίκα τοῦ ἵππου
 ἀποβὰς, δημοσίᾳ εὐχαριστήρια τῷ Θεῷ ἠΰξατο, ὡς
 6 προφανοῦς ἐπιβούλου ἀπαλλαγείς. Κωνσταντίνος δὲ 10
 φεύγων, τὴν Ἀρήλατον^m κατέλαβε· κατὰ ταυτὸν δὲ
 καὶ Κώνστας ὁ αὐτοῦ παῖς φεύγων ἐκ τῆς Ἰσπανίας.
 7 Καταπεσούσης γὰρ τῆς Κωνσταντίνου δυνάμεως,
 ἀναλαβόντες ἑαυτοὺς Οὐανδαλοί τε καὶ Σοῦϊβοι καὶ
 Ἀλανοὶ, σπουδῇ τὸ Πυρηναῖον ὄρος κατέλαβον, εὐ- 15
 daίμονα καὶ πλησιωτάτην τὴν χώραν ἀκούοντες.
 Παρημεληκότων τε τῶν ἐπιτραπέντων παρὰ Κών-
 σταντος τὴν φρουρὰν τῆς παρόδου, παρῆλθον εἰς
 Ἰσπανίαν.

¹ τότε om. B. πᾶσαν—προηγού-
 μενον et omnia quæ intercedunt
 om. Steph. suppl. Christ. Scal.

^m Ἀρήλατον hic et infra, Ni-
 ceph.

morte Alavici. Qui cum esset magister militum Honorii, eoque nomine suspectus quod universum Occidentis imperium in Constantinum transferre vellet, tunc forte occisus fuerat, cum imperatorem ex processu redeuntem, ut moris est, antecederet. Quo quidem tempore imperator, protinus ex equo desiliens, palam gratias egit Deo, quod manifesto insidiatore esset liberatus. Porro Constantinus fugiens, Arelatum se recepit. Eodemque tempore filius ejus Constans ex Hispania fugiens, illuc venit. Nam cum Constantini vires imminui cœpissent, Vandali, Suevi et Alani, resumptis animis Pyrenæum montem propere occupaverant, cum eam regionem fertilem atque opulentissimam esse didicissent. Et segnius agentibus iis quibus Constans transitus custodiam commiserat, in Hispaniam irruerunt.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Περὶ Γεροντίου καὶ Μαξίμου, καὶ περὶ τῆς στρατιᾶς Ὀνωρίου, καὶ περὶ τῆς 20
ἀλώσεως Γεροντίου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐφονεύθησαν.

- 1 Ἐν τούτῳ δὲ Γερόντιος ὁ τῶν Κωνσταντίνου
στρατηγῶν ἄριστος, δυσμενὴς αὐτῷ γέγονεν· ἐπιτή-
δειόν τε εἰς τυραννίδα Μάξιμον τὸν αὐτοῦ οἰκείον 25
νομίσας^α, βασιλικὴν ἐνέδυσεν ἐσθήτα, καὶ ἐν Τα-
κόνῃ διάγειν εἶασεν. Αὐτὸς δὲ Κωνσταντίνῳ ἐπε-
στράτευσεν, ἐν παρόδῳ Κώνσταντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ
2 ἐν Βιέννῃ ὄντα ἀναιρεθῆναι παρασκευάσας. Ἐπεὶ δὲ
ἔμαθε Κωνσταντῖνος τὰ κατὰ Μάξιμον, Ἐδόβιχον^ο 30
μὲν τὸν αὐτοῦ στρατηγὸν πέραν τοῦ Ῥήνου πέπομ-
φεν, Φράγκων τε καὶ Ἀλαμανῶν συμμαχίαν προ-
τρεψόμενον^π. Κώνσταντι δὲ τῷ αὐτοῦ παιδί, Βιέν-
νης καὶ τῶν τῇδε πόλεων τὴν φυλακὴν ἐπέτρεψε.
3 Καὶ Γερόντιος μὲν ἐπὶ τὴν Ἀρήλατον ἐλάσας, ἐπο- 35
λιόρκει τὴν πόλιν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ στρατιᾶς Ὀνω-

^α Ita B. Steph. Genev. Ni-
ceph. Ταρρακόνῃ Vales.

^ο Christophorus et Savi-
lius nescio quos codices secuti,
Ἐβόδιχον emendarunt. Ego vero
ex codice Fuketiano Ἐδόβιχον

restitui. VALESIIUS. Ita Scal.
Ἐδόμιχον Steph. ubi μ perperam
legitur pro β, Ἐδόχιμον Genev.
Εὐδόβιχον Niceph.

^π Ita C. προτρεψάμενον ceteri.

CAPUT XIII.

*De Gerontio et Maximo, et de exercitu Honorii: et quomodo
Gerontius cum uxore captus interfectusque est.*

Inter hæc Gerontius omnium Constantini ducum fortissimus, hostis illi factus, Maximum familiarem suum quem imperio gendo idoneum existimabat, imperiali veste induit, et Tarracone morari jussit. Ipse expeditione adversus Constantinum suscepta, obiter filium ejus Constantem qui Viennæ agebat, interfici curavit. Constantius vero cum defectionem Maximi comperisset, Edobicum ducem suum trans Rhenum direxit, ut Francorum et Alamannorum auxilia impetraret. Constanti autem filio suo, Viennæ et reliquarum illic urbium custodiam commisit. At Gerontius Arelatum profectus, eam obsidere aggressus est. Sed non multo post cum exercitus, Honorii contra tyrannum missus adve-

ρίου κατὰ τοῦ τυράννου παραγενομένης, ἥς ἡγεῖτο
 Κωνστάντιος ὁ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ βασιλέως 379
 πατὴρ, φεύγει παραχρῆμα μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν.
 Οἱ γὰρ πλείους τοῖς ἀμφὶ τὸν Κωνστάντιον προσε-
 4 χώρησαν. Οἱ δὲ ἐν Ἰσπανίᾳ στρατιῶται, εὐκαταφρό-
 νητον ἀπὸ τῆς φυγῆς δόξαντα τὸν Γερόντιον, ἐβου- 5
 λεύσαντο ἀνελεῖν· καὶ φραξάμενοι, νύκτωρ αὐτοῦ τὴν
 οἰκίαν κατέδραμον. Ὁ δὲ, μεθ' ἐνὸς Ἀλανοῦ ἐπιτη-
 δείου, καὶ ὀλίγων οἰκετῶν, ἄνωθεν τοξεύων, ὑπὲρ τοὺς
 τριακοσίους ἀναιρεῖ στρατιώτας. Ἐπιλειψάντων δὲ
 τῶν βελῶν, φεύγουσιν οἱ οἰκέται, καθέντες αὐτοὺς τοῦ 10
 5 οἰκήματος λάθρα. Γερόντιος δὲ τὸν ἴσον τρόπον δια-
 σωθῆναι δυνάμενος, οὐχ εἴλετο, κατασχεθεὶς ἔρωτι
 Νουνιχίας^α τῆς αὐτοῦ γαμετῆς. Περὶ δὲ τὴν ἑω πῦρ
 ἐμβαλόντων τῇ οἰκίᾳ τῶν στρατιωτῶν, οὐκ ἔχων
 λοιπὸν σωτηρίας ἐλπίδα, ἐκόντος τοῦ συνόντος αὐτῷ 15
 6 Ἀλανοῦ ἀποτέμνει τὴν κεφαλὴν· μετὰ δὲ ταῦτα
 καὶ τῆς ἰδίας γαμετῆς ὀλοφυρομένης, καὶ μετὰ δα-

^α Apud Nicephorum in xiv. Νουνεχίας. Est enim nomen
 6. scriptum est Νουνυχίας. Sed proprium mulieris Nunechia.
 non dubito quin scribendum fit VALESIUS.

nisset duce Constantio, qui pater fuit Valentiniani Augusti, Gerontius cum paucis militibus statim fugam arripuit. Major enim pars eorum ad Constantium transfugerat. Porro Hispanienses milites, Gerontium ob eam fugam contemnendum rati, consilium de eo interficiendo ceperunt; noctuque obsessa ejus domo, impetum in eum fecerunt. Verum Gerontius cum uno Alano familiari suo paucisque admodum servulis, tela ex superiori domus parte conjiciens, supra trecentos milites interemit. Sed cum sagittæ defecissent, servi quidem aufugerunt, clam semetipsos demittentes ex domo. Gerontius vero, cum et ipse pari modo posset evadere, Nunechiæ conjugis amore detentus, id facere recusavit. Luce orta, cum milites ignem in domum injecissent, ipse nullam amplius spem salutis relictam videns, Alano comiti suo, id volenti, caput abscidit. Posthæc suæ quoque uxori lamentanti, et cum lacrymis semetipsam gladio admoventi, poscentique ut priusquam

κρύων προσωθούσης ἐαυτὴν τῷ ξίφει, καὶ πρὶν ὑφ' ἐτέροις γενέσθαι, παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανεῖν αἰτούσης, καὶ τοῦτο[†] δῶρον ὕστατον παρ' αὐτοῦ λαβεῖν ἂντιβολούσης. Καὶ ἡ μὲν γυνή, ἀνδρεία τῆς θρησκείας²⁰ ἐπαξίως φανείσα, ἣν γὰρ Χριστιανή, ὧδε τέθηκε, κρείττονα λήθης τὴν περὶ αὐτῆς μνήμην τῷ χρόνῳ παραδοῦσα. Γερόντιος δὲ τρίτον ἐαυτὸν τῷ ξίφει παίσας, ὥς οὐ καιρίαν λαβὼν ἦσθετο, σπασάμενος τὸ παρὰ τὸν μηρὸν ξιφίδιον, κατὰ τῆς καρδίας²⁵ ἤλασε.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Περὶ Κωνσταντίνου καὶ τῆς στρατιᾶς Ὀνωρίου, καὶ Ἐδοβίχου τοῦ στρατηγού· καὶ ἦτα Ἐδοβίχου ὑπὸ Οὐλφίλα τοῦ συστρατηγοῦ Κωνσταντίνου, καὶ φόνος αὐτοῦ.

30

1 Κωνσταντῖνος δὲ περικαθημένης τῆς Ὀνωρίου στρατιᾶς, ἔτι πρὸς τὴν πολιορκίαν ἀντεῖχεν, ἀγγελέντος Ἐδοβίχου μετὰ πλείστης συμμαχίας ἥξειν. Τοῦτο δὲ καὶ τοὺς Ὀνωρίου στρατηγούς οὐ μετρίως ἐφόβει· βουλευσαμένων τε αὐτῶν ἀναστρέφειν εἰς³⁵ Ἰταλίαν, κάκεῖ πειραθῆναι τοῦ πολέμου, καὶ ἐπειδὴ

[†] τοῦτο τὸ Vales.

in aliorum potestatem veniret, viri sui dextra moreretur; utque hoc extremum munus ab ipso acciperet oranti, itidem caput amputavit. Ita virilis animi mulier dignum religione sua exitum sortita, erat enim Christiana, sempiternam sui memoriam posteris dereliquit. Gerontius vero, cum se tertio percussisset, nec tamen letale vulnus accepisse sentiret, stricto pugione quem ad femur habebat, cor suum transfixit.

CAPUT XIV.

De Constantino, et de exercitu Honorii: et de Edoxico magistro militum: quomodo ab Ulphila duce qui cum Constantio missus fuerat, victus ac peremptus fuerit.

Interim circumsidente Arelatum Honorii exercitu, Constantinus adhuc obsidionem sustinebat, cum ei nuntiatum esset, Edovicum cum ingentibus auxiliis adventare. Quod quidem etiam Honorii duces magnopere terrebat: adeo ut in Italiam reverti,

τοῦτο συνεδóκει, πλησίον ἀγγελθέντος Ἐδοβίχου^s,
²περῶσι Ῥοδανὸν τὸν ποταμόν. Καὶ Κωνστάντιος
 μὲν ἔχων τοὺς πεζοὺς, ἐπιόντας περιμένει τοὺς πολε- 40
 μίους· Οὐλφίλας δὲ ὁ Κωνσταντίου συστρατηγός,
 οὐ πόρρωθεν ἀποκρυβεῖς μετὰ τῶν ἱππέων ἐλάνθανεν.
 Ἐπεὶ δὲ παραμείψαντες οἱ πολέμιοι τοῦ Οὐλφίλα τῇ
 στρατιᾷ, ἔμελλον εἰς χεῖρας ἵναί τῶν ἀμφὶ τὸν Κων-
 στάντιον, σημείου δοθέντος, ἑξαπίνης ἀναφανεῖς Οὐλ- 45
 φίλας, κατὰ νότου τῶν πολεμίων ἤλανεν· αὐτίκα τε
 τροπῆς γενομένης, οἱ μὲν φεύγουσιν^t, οἱ δ' ἀναιροῦν-
 ται, οἱ δὲ πλείους τὰ ὄπλα ἀποθέμενοι συγγνώμην
³ῆτησαν, καὶ φειδοῦς ἡξιώθησαν. Ἐδόβιχος^u δὲ ἵπ-
 που ἐπιβάς, ἔφυγεν εἰς ἀγρόν τινα πρὸς Ἐκδίκιον^x
 τὸν κεκτημένον, πλείστα παρ' αὐτοῦ Ἐδοβίχου πρό- 50
 τερὸν εὐηργετημένον, καὶ φίλον νομιζόμενον. Ὁ δὲ,
 τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀποτεμὼν, προσφέρει τοῖς Ὀνω-
 ρίου στρατηγοῖς, ἐπ' ἐλπίδι μεγάλων δώρων καὶ τι- 380
⁴μῆς. Κωνστάντιος δὲ, τὴν μὲν κεφαλὴν δεχθῆναι

^s Pro Ἐδοβίχου habet Ἡριδή-
 νου C.

^t Ita B. φεύγουσι editt.

^u Ἐβόδιχος B.

^x Ἐκδίκιον alia manu supplet.

in lacuna B.

atque illic bellum gerere jam pararent. Cumque id consilium placuisset, nunciato protinus Edovici adventu, et quod is in proximo castra haberet, ipsi Rhodanum amnem trajiciunt. Et Constantius quidem qui pedestres copias ductabat, adventum hostium opperiebatur. Ulfila vero Constantii collega, haud procul abditus cum equitatu subsidebat. Postquam hostes exercitum Ulfilæ prætergressi, jam cum militibus Constantii pugnam inituri erant, repente signo dato prorumpens Ulfila, hostes a tergo invadit. Statimque disjectis eorum copiis, alii in fugam versi, alii occisi: plurimi armis abjectis veniam poscentes, salutem consequuti sunt. Edovicus autem consensu equo, in agrum quendam profugit, ad Ecdicium ejus possessorem, qui multis olim beneficiis ab Edovico affectus, amicus illi esse putabatur. Verum Ecdicius caput Edovici amputatum ad Honorii duces detulit maxima ab illis munera et honorem se adepturum sperans. Con-

προσέταξε, χάριν ἔχειν Ἐκδικίῳ τὸ δημόσιον εἰπὼν
τῆς Οὐλφίλα^γ πράξεως· συνείναι δὲ σπουδάζοντα
αὐτὸν, ἀναχωρεῖν ἐκέλευσεν, οὐκ ἀγαθὴν ἡγησάμενος 5
κακοῦ ξενοδόχου τὴν συνουσίαν ἔσσεσθαι αὐτῷ ἢ τῇ
στρατιᾷ. Καὶ ὁ μὲν, φίλου ἀνδρὸς καὶ ξένου ἐν
δυσπραγίᾳ διακειμένου ἀνοσιώτατον φόνον τολμήσας,
κατὰ κενῆς, τοῦτο δὴ τοῦ λόγου, χανὼν ἀπῆλθε.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

10

Περὶ τῆς ἀποθέσεως τῶν βασιλικῶν σημείων Κωνσταντίνου, καὶ ὡς ἐχειρο-
τονήθη πρεσβύτερος· καὶ θάνατος αὐτοῦ ὕστερον, καὶ τῶν ἄλλων τυ-
ράνων τῶν ἐπαναστάντων Ὀνωρίῳ.

- ¹ Μετὰ δὲ τὴν νίκην ἀντιπεραιωθείσης αὐθις πρὸς 15
τὴν πόλιν τῆς Ὀνωρίου στρατιᾶς, μαθὼν Κωνσταν-
τίνος ἀναίρεϊσθαι^z Ἐδόβιχον, αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ^a τὴν
άλουργίδα καὶ τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας ἀπέθετο·
καὶ καταλαβὼν τὴν ἐκκλησίαν, χειροτονεῖται πρεσβύ- 20
²τερος. Ὅρκους τε πρότερον λαβόντες οἱ ἔσω τειχῶν,

^γ Οὐλφίλα om. Niceph. Conf.
adnott.

^a αὐτὸς ἑαυτῷ B. Steph. Ge-
nev. ἐξ ἑαυτοῦ tacite nescio quo
auctore Vales.

^z Scribendum est ἀηρεῖσθαι.
VALESIIUS.

stantius vero caput quidem accipi jussit, dicens rempublicam gra-
tias agere Ulfilæ ob facinus Ecdicii. Sed cum Ecdicius apud
ipsum manere vellet, abscedere eum jussit: nec sibi, nec exer-
citu commodam fore ratus consuetudinem ejus viri, qui tam male
hospites suos exciperet. Ita Ecdicius, cum hominis amici atque
hospitis adversa fortuna usi nefariam cædem perpetrare ausus
fuisset, incassum hians, ut vulgo dici solet, abcessit.

CAPUT XV.

*Quomodo Constantinus insignia imperii deposuerit, et presbyter
factus fuerit. Ejusdem cades, et aliorum qui adversus Hono-
rium rebellaverant.*

Post hanc victoriam, cum exercitus Honorii trajecto iterum
amne ad obsidionem urbis revertisset, Constantinus cognita Edo-
vici cæde, purpuram et reliqua imperii insignia sponte deposuit.
Cumque ad ecclesiam venisset, illic presbyter ordinatus est. Ob-
sessi vero, accepta prius jurisjurandi fide, portas aperiant, et uni-

ἀνοιγουσι τὰς πύλας, καὶ φειδοῦς ἀξιούνται πάντες.
Καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου πάλιν τὸ τῇδε ὑπήκοον, εἰς τὴν
‘Ονωρίου ἡγεμονίαν ἐπανῆλθε· καὶ τοῖς ὑπ’ αὐτὸν
3 ἄρχουσιν ἐπέθετο. Κωνσταντῖνος δὲ ἅμα Ἰουλιανῷ²⁵
τῷ παιδὶ παραπεμφθεὶς εἰς Ἰταλίαν, πρὶν φθάσαι,
κατὰ τὴν ὁδὸν κτίννυται. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον
ἀδοκῆτως ἀναιροῦνται Ἰοβιανός^b τε καὶ Μάξιμος οἱ
προειρημένοι τύραννοι, καὶ Σάρος, καὶ ἄλλοι πλείστοι
ἐπὶ τούτοις, ἐπιβουλεύσαντες τῇ ‘Ονωρίου βασιλείᾳ. 30

ΚΕΦ. ΙΣ’.

381

Περὶ τῆς τοῦ κρατοῦντος ‘Ονωρίου θεοφιλείας, καὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, καὶ
περὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ ‘Ονωρίας τῆς θυγατρὸς·
καὶ περὶ τῆς τότε κοσμηκῆς εἰρήνης. 5

1 Ταῦτα δὲ καταλέγειν, οὐκ ἐπὶ^c τοῦ παρόντος και-
ροῦ· ὅμως δ’ οὖν ἀναγκαίως ἐμνήσθην, ὥς ἂν ἔχοι-
μεν^d εἰδέναι, ἀρκεῖν βασιλεῖ πρὸς φυλακὴν τοῦ κρά-

^b Scribendum est Ἰοβίνος. qui ad latus sui codicis emenda-
VALESIUS. Ἰωβιανός Philo- vit ἐστὶ. VALESIUS.
storg. Ἰοβιανός Niceph. Ἰοβίνος ^d ἔχομεν B. Steph. Genev.
Olympiod. tacite emendavit Vales.

^c Assentior Henrico Savilio,

versi veniam consequuti sunt. Atque ex eo tempore hæ omnes
provinciae sub potestatem Honorii rediere, et ducibus ac rectori-
bus illius deinceps paruere. Constantinus porro una cum Juliano
filio in Italiam missus, antequam eo pervenisset, in itinere est
occisus. Nec multo post Jovinus et Maximus tyranni, quorum
superius mentionem fecimus, ex improviso interfecti sunt: Sarus
item et alii præterea complures, qui Honorii imperio fuerant insi-
diati.

CAPUT XVI.

*De Divini numinis erga Honorium benevolentia; et de ejusdem
obitu. Item de successoribus illius, Valentiniano scilicet et Ho-
norio filia. Et de pace quæ tunc fuit ubique terrarum.*

Sed hæc singillatim recensere, non est hujus loci. Obiter ta-
men commemoranda esse duxi, ut ex iis perspicere possemus,
imperator ad custodiam imperii sufficere, si studiosus sit Divini
numinis cultor: cujusmodi certe fuit imperator iste. Degebat

τους, ἐπιμελῶς τὸ θεῖον πρεσβεύειν, ὁποῖος καὶ οὕτως¹⁰
² ὁ βασιλεὺς ἐγένετο. Τούτῳ δὲ συνῆν καὶ Γάλλα
 Πλακιδία, ὁμοπατρία αὐτοῦ ἀδελφῇ, παραπλησίως
 πολὺν ποιούμενη λόγον τῆς θρησκείας^e καὶ τῶν ἐκ-
 κλησιῶν. Ἀγεται δὲ ταύτην Κωνσταντίος ὁ τὴν
 Κωνσταντίνου τυραννίδα καθελὼν, ἀνὴρ μαχιμώτατος¹⁵
 καὶ στρατηγικός· ὃν ὁ βασιλεὺς γεραίρων, τῇ ἀδελφῇ
 στεφάνῳ^f καὶ ἀλουργίδι καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ κράτους
 ἐτίμησεν. Ὀλίγον δὲ χρόνον ἐπιβιώσας ἐτελεύτησεν,
 Οὐαλεντινιανὸν τὸν Ὀνωρίου^g διάδοχον καὶ Ὀνωρίαν
³ παῖδας καταλιπών. Ἐν τούτῳ δὲ, τὰ μὲν πρὸς ἔω²⁰
 τῆς ἀρχομένης πολεμίων ἀπήλλακτο, καὶ σὺν κόσμῳ
 πολλῷ τὰ τῇδε ἰθύνητο παρὰ^h τὴν πάντων δόξαν· ἦν
⁴ γὰρ ἔτι νέος ὁ κρατῶν. Ἐδόκει δὲ ὁ Θεὸς προφανῶς
 ἦδυσθαι τῇ παρούσῃ βασιλείᾳ, οὐ μόνον ἐξ ἀπροσδο-
 κήτου τὰ περὶ τοὺς πολέμους ὧδε διατεθεῖς, ἀλλὰ καὶ²⁵
 πολλῶν ἐπὶ εὐσεβείᾳ πάλαι εὐδοκιμηκότων τὰ ἱερὰ

^e τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἐκκλη-
 σιών om. B. Steph. supplev.
 Christoph. Curt. Scal. Vales.

^f Interpretes post vocem
 ἀδελφῇ subdistinctionem adhi-
 bent. Mihi tamen durior vi-
 detur hæc τῇ ἀδελφῇ ἐτίμησε.

Quare locum hunc ita restitu-
 endum puto, ὃν ὁ βασιλεὺς, γε-
 ραίρων τὴν ἀδελφὴν, στεφάνῳ καὶ
 ἀλουργίδι ἐτίμησεν. VALESIIUS.

^g τὸν Ὀνωρίου om. C.

^h περὶ B.

cum illo Galla Placidia soror, eodem patre nata : ipsa quoque re-
 ligionis et ecclesiarum maximam curam gerens. Eam uxorem
 duxit Constantius, is qui Constantini tyrannidem extinxerat, vir
 strenuus et rei bellicæ peritissimus. Quem imperator remunerans,
 sororis conjugio, et purpura ac diademate, imperiique consortio
 honoravit. Verum hic cum exiguo tempore supervixisset, de-
 functus est ; relictis liberis, Valentiniano qui postea in imperio
 successit, et Honoria. Per idem tempus Orientis imperium ho-
 stibus penitus vacuum erat, et præter omnium expectationem
 summo cum decore respublica illic gerebatur. Quippe imperator
 adhuc infirma ætate erat. Sed Deus præsentī tum imperio de-
 lectari videbatur, quippe qui non solum bellicos motus præter
 omnium sententiam hujusmodi exitu terminaverit, verum etiam
 multorum qui sanctitatis causa olim celebres exstitissent, sacra

σώματα ἀναφαίνων· οἷον δὴ καὶ τότε γενέσθαι συνέ-
βη ἐπὶ Ζαχαρία τῷ παλαιότερῳ προφήτῃ, καὶ Στε-
φάνῳ τῷ διακόνῳ χειροτονηθέντι παρὰ τῶν ἀποστό- 30
λων. Ἐκατέρου δὲ τῆς εὐρέσεως παραδόξου καὶ θείας
οὔσης, ἀναγκαῖον εἶπεῖν τὸν τρόπον.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Περὶ τῆς εὐρέσεως Ζαχαρίου τοῦ προφήτου, καὶ Στεφάνου τοῦ πρωτο-
μάρτυρος.

1 Ἀρξομαι δὲ τοῦ προφήτου. Χαφάρ¹ Ζαχαρία, 35
κώμη ἐστὶν ἐν ὁρίοις Ἐλευθεροπόλεως τῆς Παλαι-
στίνης. Ἐπετρόπευε δὲ ταύτην Καλήμερός τις ὁμό-
δουλος τῷ ἀγρῷ· εὗρους μὲν τῷ κεκτημένῳ, χαλεπὸς
δὲ καὶ δύσκολος, καὶ περὶ τοὺς ὁμόρους ἀγροίκους
2 ἄδικος. Τοιούτῳ δὲ ὄντι ὕπαρ ἐπιστὰς ὁ προφήτης, 40
ἐαυτὸν κατεμήνυσεν· καὶ κῆπον τινὰ ἐπιδείξας, Ἄγε δὴ
ἐνθάδε ὄρουσον δύο πήχεις, ἔφη, ἀναμετρήσας ἀπὸ τῆς 382

¹ Assentior Nicephoro ac Sa-
vilio, qui vocem Ζαχαρία delet.
Nicephorus in eo vico natum
esse Zachariam scribit. VA-
LESIUS. Χωφάρ Niceph. Male
nomen Zachariæ omitteretur;
nam Χαφάρ, חפָר, Hebraice *pa-*
gus est; quæ vox multis nomi-

nibus præfigi solet; et per hæc
loci distinguuntur, quibus vox
Caphar, sive vicus, sive urbs,
communis est; ut Capharna-
chum, vel Capharsaba. Vid.
Reland. Palæstin. p. 682 seqq.:
ubi tamen locus iste Capharza-
charia non reperitur.

corpora patefecerit. Cujusmodi illud est quod tunc temporis
evenit in Zacharia, vetustissimo propheta, et in Stephano dia-
cono, ab apostolis ordinato. Utriusque autem inventio cum ad-
miranda sit ac plane divina, quomodo acciderit, necessario expo-
nendum est.

CAPUT XVII.

De inventione Zachariæ prophetæ et Stephani protomartyris.

Ordiam autem a propheta. Chaphar Zachariæ vicus est in
finibus Eleutheropolis, urbis Palæstinæ. Hujus procurator erat
Calemerus quidam, addictus glebæ: domino quidem suo fidus:
sed gravis ac morosus, et erga finitimos rusticos injustus. Hujus-
modi cum esset, tamen propheta vigilanti apparens, seipsum ma-
nifestavit. Ostensoque quodam horto: Hic, inquit, fodito, men-
sura duorum cubitorum ducta a maceria in hortum, secus viam

αἵμασι^ας ἐπὶ τὸν κῆπον, παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ Βιθ-
 θερέβιν^κ τὴν πόλιν¹ ἄγουσαν· εὐρήσεις δὲ λάρνακα
 διπλὴν, ξυλίνην τὴν ἔνδον, ἐν μολυβδίνῃ τῇ ἔξωθεν·
 ἀμφὶ δὲ τὴν λάρνακα, ὑέλινον^μ σκεῦος πλήρες ὑδά- 5
 των, καὶ δύο ὄφεις μεγέθει μετρίους, καὶ πρᾶους καὶ
 3 ἀβλαβεῖς, ὥς δοκεῖν χειροῦς εἶναι. Κατὰ δὲ τὴν
 σύνταξιν τοῦ προφήτου παραγενόμενος Καλήμερος
 ἐπὶ τὸν δηλωθέντα τόπον, σπουδῇ τοῦ ἔργου εἶχετο.
 Ὑπὸ δὲ τοῖς προειρημένοις συμβόλοις ἀνακαλυφθεί- 10
 σης τῆς ἱερᾶς θήκης, ἀνεφάνη ὁ θεῖος προφήτης, λευ-
 κὴν στολὴν ἡμφιεσμένος, οἷά γε οἶμαι καὶ ἱερεὺς ὢν·
 ὑπὸ δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔξωθεν τῆς λάρνακος, παι-
 δίου ἔκειτο βασιλικῆς ἡξιωμένον ταφῆς· εἶχε μὲν
 γὰρ, ἐπὶ μὲν τῆς κεφαλῆς, χρυσοῦν στέφανον, χρυσᾶ 15
 4 δὲ τὰ ὑποδήματα, καὶ τὴν ἐσθῆτα τιμίαν. Ἀπορούν-
 των δὲ τῶν τότε σοφῶν καὶ ἱερέων περὶ τούτου τοῦ
 παιδίου, τίς τε εἶη καὶ πόθεν, καὶ οὐ χάριν^ν τοιάδε
 ἡμφίεστο, λέγεται Ζαχαρίαν τὸν ἡγούμενον τῆς ἐν

^κ Ita Vales. e Βιθθερέβιν co-
 dicis Fuk. Βιθθερέβιν B. Steph.
 Genév. Niceph. Relandus ci-
 tat a Sozomeno Βιθθερέβιν; de
 quo subdit, “ videtur esse Ἐρε-
 βίνθων οἶκος apud Josephum,

voce ex Ἐρεβιν et Βηθ compo-
 sita, et Ἐρεμίνθα Eusebii.” Pa-
 læstin. p. 664.

¹ τὴν κωμὴν C.

^μ ὑάλινον J. Christ. Scal.

^ν Lege τοῦ χάριν.

quæ ducit ad urbem Bithereman. Reperies autem arcam dupli-
 cem: interiorem quidem ligneam; plumbeam vero exteriorem:
 et circa arcam vas vitreum aqua plenum: duos item angues me-
 diocri magnitudine, mites atque innoxios; ita ut mansueti esse
 videantur. Igitur Calemerus ex prophetæ mandato ad locum
 monstratum profectus, manum operi admoveere cœpit. Cumque
 juxta signa quæ supra retulimus, sacra capsula aperta fuisset, appa-
 ruit divinus propheta, alba veste indutus, quippe qui sacerdos
 etiam, ut opinor, fuisset. Porro sub pedibus illius, extra arcam
 tamen, infans jacebat regia sepultura honoratus. Habebat enim
 auream coronam in capite: aurea item calceamenta et vestem
 pretiosam. Cumque sapientes et sacerdotalis ordinis viri de hoc
 puero ambigerent, quisnam et unde esset, et quam ob causam
 ejusmodi veste amictus esset, aiunt Zachariam qui tum monasterio

Γεράροις μοναχικῆς συνοικίας, Ἑβραίων παλαιᾷ^ο πε- 20
 ριτυχεῖν γραφῇ, οὐ τῶν ἐκκλησιαζομένων. Ἐδήλου
 δὲ ὡς ἡνίκα Ζαχαρίαν τὸν προφήτην ἀνείλεν Ἰωᾶς ὁ
 τῆς Ἰουδαίας βασιλεὺς, οὐκ εἰς μακρὰν περὶ τὸν οἶκον
 5 χαλεπῇ ἐχρήσατο συμφορᾷ. Ἐβδόμη γὰρ ἡμέρα τῆς
 ἀναιρέσεως τοῦ προφήτου, ἑξαπίνης αὐτῷ μάλα κεχα- 25
 ρισμένος ὁ παῖς ἀπολώλει. Συμβαλὼν δὲ κατὰ θεο-
 μηνίαν τῷ τοιούτῳ παθήματι περιπεσεῖν, ὑπὸ τοὺς
 πόδας αὐτοῦ τὸ μεράκιον ἔθαψεν, ἀπολογούμενος
 ταύτῃ ὑπὲρ ὧν εἰς αὐτὸν ἤμαρτε. Καὶ τὰ μὲν ὧδε
 6 ἔγνω. Ὁ δὲ προφήτης καίπερ πρὸ^ρ πλείστων γε- 3
 νεῶν ὑπὸ γῆν κείμενος, σῶος ἀνεφάνη, ἐν χρῶ κεκαρ-
 μένος, εὐθύρρις, γενειάδα μετρίως καθειμένην ἔχων,
 τὴν δὲ κεφαλὴν βραχυτέραν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀλί-
 γον ἐν βάθει ταῖς ὀφρύσι καλυπτομένους.

Τέλος σὺν τῇ ἀγίᾳ Τριάδι^η.

^ο Ita B. Steph. Genev. Niseph. Ἑβραῖα καὶ παλαιᾷ nescio quo auctore Vales.

^ρ πρὸ om. B. Steph. inseruit Christoph. Vales.

^η Τέλος τῆς θ' ἐκκλησιαστικῆς

ἱστορίας Ἑρμείου Σωζομένου Σαλαμινίου καὶ ὅλης αὐτοῦ πραγματείας ἐν τόμοις θ' καὶ κεφαλαίοις ὅλοις σμζ. man. recent. minio script. B.

in Geraris præerat, vetustum quendam Hebræorum librum, non tamen canonicum, forte nactum esse. Scriptum erat in eo libro, Joas regem Judæorum, cum Zachariam prophetam interfecisset, non multo post domi acerbissima calamitate perculsum fuisse. Septimo enim die post necem prophetæ, filius ipsi jucundissimus repentina morte interiit. Cumque eam calamitatem Dei indignatione sibi invectam esse conjiceret, puerum sub pedibus prophetæ humari præcepit: hoc modo satisfaciens pro his quæ adversus prophetam commiserat. Atque hæc quidem ita accepi. Cæterum prophetae, licet multis ante ætatibus sub terra conditus fuisset, integer nihilominus apparuit, ad cutem tonsus, naso recto, barba modice promissa, capite brevior: oculos habens paululum cavos, et superciliis obtectos.

INDEX RERUM.

N. B. Numerorum figuræ, quibus loci in Indice signantur, hunc in modum legendæ sunt; e. g.

- i. 2, 1, 2, 3. . . . . i. e. libro primo, capite secundo, sectionibus 1, 2, 3.
ii. 2, 1. ib. 11. . . . . i. e. libro secundo, capite secundo, sectione prima, et eodem capite, sectione undecima.

ABACUC Prophetæ corpus inventum vii. 29, 1 seqq.
Abbas, Ephraemi Syri discipulus insignis iii. 16, 4.
Abbos, monachus in Syria vi. 33, 1.
Abdaleos, monachus in Syria vi. 33, 1.
Abdas, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
Abdechalaam, presbyter Christianus apud Persas, occisus ii. 10, 5.
Abdjesus, apud Persas diaconus, crudeliter verberatus ii. 13, 3.
Abdjesus, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
Abraham patriarcha, Filium Dei convivio excepit i. 1, 2. cum duobus angelis vidit ii. 4, 2, 3.
Abraham, Ephraemi Syri discipulus insignis iii. 16, 4.
Abramius, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
Acaciani, ii qui cum Acacio Cæsareæ episcopo agunt, q. v. ut duo concilia, Seleuciæ et Arimini, conveniant efficiunt iv. 16, 21, 22. in concilio Seleuciensi ad numerum triginta septem fidei formulam Sirmii a Marco Arethuse conscriptam confirmare voluerunt iv. 22, 6, 7. Primarii eorum recensentur ib. 7. quid egerint in concilio ib. 8 seqq. aiunt imperatorem iussisse ne quid novi præter ss. scripturas in fidem invehetur ib. 14. voces *ὁμοούσιον* et *ὁμοούσιον* rejiciendas, τὸ ἀνόμοιον condemnandum, et Filium Patri similem esse secundum scripturas confitendum ib. 15. confitentur se sentire voluntate, non substantia, Filium Patri similem esse ib. 21.

(hoc velle 'similem secundum scripturas' postea dicunt iv. 29, 3.) alii depositi, complures a communione ecclesiæ segregati sunt ib. 25, 26. Annianum loco Eudoxii a concilio Antiochiæ episcopum consecratum Leonæ et Lauricio tradunt ib. 27. imperatorem conciliant iv. 23, 1. efficiunt ut formulæ Ariminensi et ipse et legati concilii consentiant ib. 5-8. quinquaginta episcopis ad Constantinopolim congregatis, hanc formulam quibusdam additis confirmant iv. 24, 1. Aetium diaconum, Macedonium et episcopos plures deponunt iv. 24, 2 et 25, 1. student ut pro decretis Nicænis formula Ariminensis substituatutur iv. 26, 2. inde per totum imperium persecutio gravis iv. 26, 3, 4; 27, 6, 7. Antiochiæ fidem Filium Patri dissimilem et e nihilo esse statuentem condere volunt iv. 29, 1. Aetiani cum iis se jungunt ib. 2. Macedoniani ab iis quare separati iv. 27, 1. v. 14, 2, 3. Joviano profitentur se τὸ ἀνόμοιον rejicere et fidem Ariminensem ratam esse velle vi. 4, 3, 4. Antiochiæ in concilio fidem Nicænam amplectuntur ib. 6 seqq. a concilio Lampsaceno condemnantur vi. 7, 7.
Acacius Bercæ episcopus, Nicænæ fidei adhærens, concilio Constantinopoli interfuit vii. 7, 4. Diodorus et, Flavianum Antiochiæ episcopum ordinarunt vii. 11, 3. ideo ab occidentalibus excommunicati ib. 4. multa præclara de eo narrantur vii. 28, 1 seqq. Romam missus, ut

- episcopum Romæ Flaviano Antiocheno conciliaret viii. 3, 3. Constantinopolim cum aliis episcopis adversus Chrysostomum venit viii. 20, 3.
- Acacius, Cæsareæ Palæst. episcopus, Eusebii Pamphili discipulus et successor iii. 2, 9. inter viros insignes recensetur iii. 14, 42. vir magni ingenii, Eusebii libros ac sedem habens, plurimum valebat iv. 23, 2. concilio Antiochiæ A. D. 341 interfuit iii. 5, 10. a concilio Sardicensi depositus et excommunicatus iii. 12, 3; Filium Patri substantia dissimilem esse censet iv. 12, 5, cum Eudoxio in conventu Antiochiæ consentit ib. et Patrophilus Maximum amoverunt, et ecclesiam Hierosolymæ Cyrillo tradiderunt iv. 20, 1. in concilio Seleuciensi fidem Sirmianam a Marco Arethusa conscriptam confirmari voluit iv. 22, 6. quæ cum suis egerit ib. 10 seqq. responsum ejus ad Sophronium ib. 20. inconstantia ex libro quodam suo convictus ib. 21, 22. Filium Patri similem voluntate non substantia dixit ib. 21. a concilio depositus ib. 25; vide Acaciani. controversiam cum Cyrillo Hierosolym. episc. de jure metropolitano orta iv. 25, 2. eum deposuit quia ecclesiæ thesauros vendidisset ib. 3, 4. in synodo Antiochiæ A. D. 363, fidem Nicænâ comprobavit vi. 4, 6 seqq.
- Acacius martyr, cujus reliquiæ in ecclesia Constantinopoli depositæ sunt iv. 21, 4.
- Accusatores, absente reo, non sunt audiendi viii. 19, 2.
- Acepsimas, episcopus apud Persas, crudeliter occisus ii. 13, 1-4.
- Acesius, Novatianorum episcopus, fidei Nicænæ et decreto de Pascha consentit i. 21, 1. cum Constantino M. colloquium ejus ib. 2. Constantino ob vitæ sanctitatem gratissimus ii. 32, 5.
- Achillas, Alexandria episcopus, Arium presbyterum ordinavit i. 15, 2.
- Achillas, episcopus Meletianus, Athanasium Tyri accusat ii. 25, 5.
- Achillas presbyter Arianus i. 15, 7.
- Adanorum episcopus Cyriacus vii. 10, 1.
- Addas, Persa, Christianus, ad Romanos confugit vii. 21, 7 seqq. Auxentii pater ib. 8.
- Adrianopoli jubet Constantius episcopos Ariminensis concilii reditum ejus expectare iv. 19, 2. prope eam Valens a Gothis victus obiit vi. 40, 2 seqq. Lucius ibi episcopus iii. 8, 1.
- Edesius (sive Edesius), Tyrius adolescens apud Indos captivus ii. 24, 5. apud Tyrios presbyter factus ib. 9.
- Æetam fugerunt Argonautæ i. 6, 5.
- Ægæ; Æsculapii templum ibi dirutum ii. 5, 5.
- Ægyptus, cubitus Nili in ecclesiam deferitur i. 8, 5. v. 3, 3. primi ibi monachi i. 12, 11; 13, 1. monachi insigniores regnante Constantino M. i. 13, et 14. Constantio iii. 14. Valente vi. 28-31. in nonnullis locis Sacra Communio die Sabbati ad vesperam post prandium celebratur vii. 19, 8.
- Ægyptus (vide Alexandria): Athanasio superstite nulla orthodoxorum ibi imperante Valente persecutio vi. 13, 16. post ejus mortem persecutio Lucii vi. 19, et 20. tunc ibi plures viri illustres vi. 20, 11. orthodoxi Arianos numero longe superabant ib.
- Æmon urbs i. 6, 5.
- Æthiopes, vide Indi.
- Aetiani, vi. 26, 13.
- Aetius, apud hæreticos celebrior iii. 15, 7. *athēos* nominatus, iii. 15, 7. iv. 28, 2. Gallo amicus iii. 15, 8. v. 5, 9. dialecticæ et Aristotelis disciplinæ peritus iii. 15, 8. in disputando audacior iv. 12, 1. diaconus Antiochiæ a Leontio ordinatus ib. Filium Patri substantia dissimilem esse, primus post Arium docuit iii. 19, 7. vi. 26, 11, 14. aperte iv. 12, 1. ab Arianis propter audaciam hæreticus habitus ib. expulsus ex eorum ecclesia ib. 2. aiebat se Arium propter fictam resipiscentiam coram Constantino repudiare ib. cum eo consentiebant Eudoxius et eunuchi palatii ib. 4. ipse et fautores ejus ab Eudoxio promoti iv. 13, 2. Constantinopoli male sentiendi de fide damnatus iv. 23, 4. a concilio Acacianorum Constantinopoli depositus iv. 24, 2. in exsilium actus ib. 5. sectatores ejus cum Acacianis Antiochiæ in concilio se jungunt iv. 29, 2. Anomœi et Exoucontii appellantur ib. ipse a Juliano revocatus ab exsilio v. 5, 9. hæresis postea

- dictæ Eunomii ib. vi. 26, 13, 14. eum Eunomius præceptorem suum fuisse jactat vi. 27, 1. Vide Anomæi, Eunomius.
- Africa; episcopi ex ea quatuor Sirmii fidei formulæ consenserunt iv. 15, 2. cf. iv. 24, 6. Africæ episcopi fidei Nicænæ literis consenserunt vi. 12, 3. eam Gothi capere voluerunt ix. 8, 3 seq.
- Africanus, historicus i. 1, 12.
- Agapius, Ephesi episcopus Arianus, cum Marino pro primatu contendit vii. 17, 13.
- Agas, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Agdelas, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Agelius, Novatianorum Constantinopoli episcopus, vi. 9, 2. vitæ ejus ratio ib. disputando non idoneus vii. 12, 4. in exilium a Valente actus, haud multo post revocatus est vi. 9, 2. cum Novatianorum episcopis de Paschæ tempore innovantibus non convenit vi. 24, 8. consultus a Nectario de disputatione cum hæreticis vii. 12, 3 seqq. Sisinnii consilium petit ib. a Theodosio vocatus in concilium, inter homousianos vii. 12, 9. morte appropinquante, Sisinnium successorem designat, postea plebe poscente, Marcianum ordinat vii. 14, 2. annos quadraginta episcopatu functus obiit, ib. 3. confessor in persecutione Gentilium dictus ib.
- Agilo et Gomarius, militum Procopii duces, eum produnt vi. 8, 2. a Valente serra dissecati ib. 3.
- Aithalas, presbyter Arianus i. 15, 7.
- Aithalas, apud Persas presbyter, in carcere crudeliter verberatus ii. 13, 3, 5.
- Ajax, Maiümæ monachus, postea Botolii episcopus vii. 28, 4, 5.
- Alamanni Gallias infestant vii. 2, 1. a Gratiano victi vii. 4, 1. a Constantino tyranno in auxilium adhibiti ix. 13, 2.
- Alani, in Hispaniam irrumpunt ix. 12, 3, 7.
- Alaphion, ab Asalea, inter viros sanctos a Palæstinis honoratos recensetur iii. 14, 28.
- Alaphion Gentilis a dæmone per Hilarionem liberatus v. 15, 14, 15. ex ejus genere exstiterunt, plurimi a Sozomeno laudati ib. 17. hi primi in sua patria ecclesias et monasteria condiderunt ib.
- Alaricus rex Gothorum magister militum factus, et a Stilichone adversus Illyrios missus viii. 25, 3. ix. 4, 2, 3. in Epiro diu moratus redit in Italiam viii. 25, 4. ix. 4, 4 seqq. postea Romam obsedit ix. 6, 2. solvit obsidionem ib. 7. cum imperatore de pace agens frustra ix. 7, 1 seqq. Ravennam de hac re ivit ib. iterum per episcopos agit ix. 8, 1. Romam iterum obsessam capit ib. quid de Africa vellet ib. 3, 8. cum pacem vellet ix. 9, 2. Sari facinore victus Romam tertio obsedit ib. 3. captam ad prædandum militibus dedit ib. 4.
- Alaricus, Honorii magister militum, in eum insidiatus, interfectus est ix. 12, 5.
- Albæ (rectius Mediolani), Italiæ metropolis, Dionysius episcopus iv. 9, 3.
- Alcmenæ filius Hercules i. 5, 4.
- Aleuadæ Simonidem honoraverunt, Procem. 5.
- Alexander Macedo sitiens aquam oblatam recusavit, Procem. 14.
- Alexander, in Africa episcopus, apud Sirmium (A. D. 359) formulæ fidei subscripsit iv. 15, 2.
- Alexander Alexandriæ episcopus i. 2, 1. Arium in honore habuit i. 15, 2. quid in re Arii fecerit ib. seqq. ad eum scribit Constantinus i. 16, 2. concilio Nicæno interfuit i. 17, 2, 7. moriturus Athanasium successorem designat ii. 17, 1 seqq. quem puerum ludentem viderat ib. 6 seqq. et notarium suum habuit ib. 10. quid de baptismo statuerit ib. 9.
- Alexander Constantinopolis episcopus i. 18, 6. philosophum disputantem miraculo mutum reddit, ib. 7. Arium in communionem recipere renuit ii. 29, 2. precibus per noctem Deum rogat, ne ita fiat ib. 3; ii. 30, 4. obiit iii. 3, 1. quid ante mortem de successore dixerit ib. 2 seqq.
- Alexandriæ pauperibus frumentum a Constantino datum iii. 9, 5. frumentum inde Constantinopolim invectum viii. 17, 1. nautæ ex ea permulti Constantinopoli agentes ib.
- Alexandriæ episcopus Dionysius iii. 6, 8. Petrus i. 15, 2. Achilles ib. Alexander ib. Athanasius ii. 17, 1. (ab Arianis constituti Gre-

- gorius iii. 5, 4. Georgius iii. 7, 9. Lucius v. 7, 1.) Petrus vi. 19, 2. Timotheus vii. 3, 3. Theophilus vii. 14, 4.
- Alexandriæ synodus de Ario i. 15, 4. alia i. 15, 5. alia (A. D. 350) sub Athanasio iv. 1, 3. alia (A. D. 362) sub Athanasio v. 12, 3. Spiritum Sanctum cum Patre et Filio consubstantialem confitetur, Trinitatemque nominat ib. et hominem animam perfectum a Deo Verbo susceptum, juxta veterum sententiam ib. voces Usiam et Hypostasim non esse statim de Deo usurpandas ib. 4. nisi quis Sabellii sententiam refellere velit ib. alia contra libros Origenis viii. 14, 4.
- Alexandriæ Gentiles diem quendam festum celebrare prohibiti iv. 10, 7. tumultus ob sacra quædam Gentilium ad Mithrium inventa et irrita v. 7, 6 seqq. terræ motus et maris inundatio ibi vi. 1, 14. ob quem diem festum agunt ib. iterum tumultus propter irrisam Gentilium religionem vii. 15, 3. inde multi Christiani interfecti ib. 4 seqq. templa diruta ib. 7. tumultus cum, sacrificiis vetitis, Nilus non exundaret vii. 19, 3, 4.
- Alexandria: rixæ propter Arii opiniones i. 15, 6, 7. populus ei favet ib. (vide Athanasium). Alexandrini Athanasii reditum petunt ii. 31, 2. Gregorio episcopo facto ecclesiam Dionysii comburunt iii. 6, 8. unam ibi ecclesias Arianis petit Constantius iii. 20, 5. nulla ibi Arianis progrediendi spes ib. 7. post fugam Athanasii fautores ejus a Georgio male tractati iv. 4, 1. plebs parata ad pugnandum, ne Athanasius expelleretur iv. 9, 8. Athanasio expulso ecclesiæ vi fautoribus Georgii traditæ sunt iv. 10, 9. mortuo Constantio, Alexandrini eas gaudio tradiderunt Athanasio v. 7, 1. occidunt Georgium ib. 2. epistolam iis scripsit Julianus de morte Georgii ib. 8, 9. eos solatus est Athanasius, flentes propter discessum ejus v. 15, 3. rixæ quis Arianis ibi præsideret vi. 5, 2. plebs effecit ut Athanasius maneret vi. 12, 6 seqq. mortuo Athanasio sæva persecutio vi. 19, 3, 4, 6. ecclesiæ Arianis traditæ ib. 5. Petrus episcopus ib. 2. fugit ib. 5. Lucius populo nolente ecclesias occupat ib. 3. Valente bello Gothico occupato, redit Petrus, ecclesiæ ei traditæ vi. 39, 1. Lucius ad Constantinopolim se recipit ib.
- Alexandria: quo modo presbyteri ecclesias suas habeant i. 15, 12; vide Annot. scholæ sacrarum disciplinarum ibi præfectus est Didymus iii. 15, 1. monachi in ea regione multi vi. 29, 3. in ecclesia ibi post Arii tempora episcopus tantum concionatur vii. 19, 5. in ea sola dum legitur evangelium episcopus haud assurgit ib. 6. ab archidiacono tantum legitur ib. et Romæ conventus ecclesiæ non habiti die Sabbati perinde ac dominico, vii. 19, 8.
- Alexandrina ecclesia: epistola ad eam a Constantino ut Nicaenis decretis consentirent i. 25, 4. alia Athanasium laudans ii. 22, 8. a Julio pro Athanasio iii. 20, 3. a Constantio ut Athanasium reciperent iii. 21, 1. a concilio Hierosolymitano iii. 22, 1 seqq. quis fuerit ecclesiæ Alex. status absente Athanasio ib. 3.
- Alexion, a Bethagathone, vir sanctus in Palæstina honoratus iii. 14, 28.
- Allegoria: vide *Θεωρία*.
- Alleluia, quidam canens, in Serapionis templo auditus vii. 15, 9. semel tantum in anno in ecclesia Romana decantatum, scil. primo die Paschalis festivitatis vii. 19, 4. forma jurandi ex hoc more ducta ib.
- Alpes Cotticæ ix. 12, 4.
- Alpes Juliæ, Italiæ fauces vii. 22, 6. ab Eugenio occupatæ ib. prælum ibi in quo victus est vii. 24, 3 seqq.
- Alpes, locus sexaginta stadiis distans a Ravenna, ix. 9, 2.
- Altare ecclesiæ; ii. 29, 3. iii. 14, 14. vi. 5, 6. viii. 24, 2. crucis signum et donaria superposita ii. 3, 13. super reliquias martyrum conditum v. 9, 9. Vide Mensa sacra.
- Amasea, in Ponto, ibi cum Gratianus imperator factus est, quinquaginta tantum erant Ariani vii. 2, 6. ab exilio rediens Eulalius voluit una cum Ariano episcopo ecclesiam regere ib. illo nolente, omnes Eulalii haud diu postea juncti sunt ib.
- Ambon, lectorum in ecclesia pulpitum, ix. 2, 11, ibi sedens concionabatur Chrysostomus viii. 5, 2.
- Ambrosius, provinciæ rector, nondum baptizatus, Mediolani episco-

- pus electus vi. 24, 3. nolens ib. 4. simul baptizatus et ordinatus vi. 24, 5. ecclesiam ad concordiam reduxit ib. Justinæ Arianis faventi obstitit vii. 13, 2 seqq. Theodosium ab ecclesia excludit vii. 25, 1, 2. donec pœnitentiam egerit ib. 7. imperatorem in partem ecclesiæ saceratiorem admittere noluit ib. 9. Gratiano, ut cuidam mortis pœnam remitteret, intercedens persuasit ib. 10 seqq. Gerontio Nicomediæ episcopo facto, ad Nectarium, ut eum deponeret, scribit viii. 6, 3 seqq.
- Ammon, insignis in Ægypto monachus Valentis temp. vi. 28, 3. Tabennesiotarum præfectus ib.
- Ammonius, ὁ Παπῶτης, monachus in Ægypto vi. 30, 2 seqq. unus e fratribus monachi Longi appellatis, ib. et viii. 12, 1; vide Longi fratres. Isidori causa cum Theophilo rixatus est viii. 12, 7 seqq. ad Quercum, ubi ad concilium erat, obiit et sepultus est viii. 17, 6. neminem monachorum sui temporis ei parem esse testatus est Theophilus ib.
- Ammonius, monachus in Palæstina, temp. Valentis vi. 32, 7.
- Amphilochius, Iconii episcopus, vii. 7, 9. ii qui in Asia cum eo communicant lege Theodosii Catholici habentur ib.
- Amphion Epiphaniæ episcopus, confessor, i. 10, 1.
- Amphion, in Eusebii locum Nicomediæ episcopus electus i. 21, 5. ejectus ii. 16, 2.
- Amun monachus i. 14. monasteria in Nitria fundavit ib. 4. ejus anima in celum rapi visa ib. 7.
- Ananias, presbyter Christianus apud Persas, occisus ii. 10, 5. ad necem ejus quæ contigerint ii. 11, 1 seqq.
- Anapulus, Constantinopolis suburbium, imperatricis dictum viii. 18, 6.
- Anastasia ecclesia Novatianorum apud Constantinopolim, quomodo sub Juliano ædificata, et cur ita dicta iv. 20, 5.
- Anastasia, parva quædam domus apud Constantinopolim, qua Gregorius et catholici pro ecclesia usi sunt, dein præ cæteris in urbe illustris basilica vii. 5, 1, 2. cur ita dicta ib. 3, 4.
- Anastasia, et Carosa Valentis imp. filiae vi. 9, 3.
- Anastasius, post Siricium Romæ episcopus per tres annos viii. 24, 10.
- Ancoratus, Epiphaniî liber viii. 15, 4.
- Ancyra, Galatiæ metropolis; episcopi Marcellus ii. 33, 1. Basilus ib. Athanasius iv. 25, 6. Leontius vi. 34, 9. Marcello redeunte gravissimus ibi tumultus iii. 24, 4. ad ecclesiæ ibi dedicationem multi adversus Eudoxium convenerunt iv. 13, 1. ibi Juliani tempore Busiris a præside provinciæ crudeliter cruciatus v. 11, 3 seqq. et Basilus presbyter martyrio obisse dicitur ib. 7.
- Andragathius, copiarum Maximi imperium arripientis dux, Gratianum fraude interficit vii. 13, 8, 9. Maximo interfecto, ipse se interficit vii. 14, 6.
- Andragathius, philosophus, Joannis Chrysostomi præceptor viii. 2, 5.
- Angarus in Bithynia; vide Sangarus.
- Angelus Pachomio visus iii. 14, 9. qui cum angelis sæpe collocutus est ib. 16. docuit Apollonium ib. 20. visus est in celebratione mysteriorum prope sacram mensam nomina præsentium perscribens vi. 29, 7. rem sacram in communione monacho cuidam semper præbere visus ib. 11. Silvano ministrare vi. 32, 8. angeli visi Constantino i. 3, 1. ut viri armati Constantinopolim tutantur viii. 4, 12.
- Angeli, invocati a Gentilibus ii. 4, 3.
- Anima perfectum hominem Verbum Deum suscepisse docuit concilium Alexandrinum A. D. 362, v. 12, 3. animam sine intellectu suscepisse docuit Apollinaris vi. 27, 5.
- Annianus a concilio Seleuciensi episcopus Antiochiæ constitutus iv. 22, 26. in exilium actus ib. 27.
- Anomœi; ii qui Filium Patri substantia dissimilem esse putabant iv. 14, 7; iv. 16, 20; iv. 29, 2; hoc docuerat Arius iv. 12, 1; iv. 29, 1; vi. 26, 12. post eum nemo hoc confiteri voluit præter Aetium iii. 19, 7. (vide Annot.) qui hoc aperte docuit iv. 12, 1; iv. 13, 3. et hæresis auctor erat v. 5, 9; vi. 26, 12. ii qui ita sentiebant Aetiani appellabantur vi. 26, 12; his favebant Eudoxius iv. 12, 4. eunuchi palatii ib. Eusebius eunuchus et alii viri primores iv. 16, 22; iv. 23, 2. Antiochiæ in synodo Eudoxius et alii eadem sentientes utrasque voces ὁμοούσιον et ὁμοιοούσιον rejiciunt iv. 12, 5; cum Valente Ursacio et Ger-

- minio in Occidente cooperantur ib. 7. parum abfuit quin hæresis ista prævaleret iv. 14, 7; (cf. iv. 13, 2, 3;) adversus eam concilia Seleuciæ et Arimini convocata sunt iii. 19, 7; iv. 16, 1; ii qui Anomœis favebant operam dederunt ut formula fidei ederetur in qua nulla esset substantiæ mentio iv. 16, 20; iv. 17, 3 seqq.; iv. 19, 9; iv. 22, 6. sed Filium Patri similem esse secundum scripturas iv. 17, 3 seqq.; iv. 19, 9; iv. 22, 15. voluntate non substantia intelligentes iv. 22, 21; iv. 29, 3; hoc verbis 'secundum scripturas' exprimere se velle confitentur iv. 29, 3; polliciti sunt tamen se τὸ ἀνόμοιον damnaturos iv. 22, 15 (etiam jurejurando iv. 23, 5); vi. 7, 4. quod non præstiterunt vi. 7, 4. postea Acaciani aperte profitentur Filium Patri et substantia et voluntate dissimilem esse iv. 29, 1. iis Aetiani se jungunt ib. 2. episcopis Antiochiæ persuadere non possunt τὸ ἀνόμοιον confiteri ib. 4. hæc sententia ut extrema notatur v. 14, 3. ab Homœusianis Antiochiæ condemnatur vi. 4, 3, 4. Anomœi nuper exorti esse et audaciores dicuntur ib. (vide Eudoxius, Ariani.) Spiritum Sanctum inferiorem et substantia dissimilem esse docebant vi. 22, 2; vi. 23, 4. ab Eunomio, qui τὸ ἀνόμοιον aperte docebat, dicti sunt Eunomiani vi. 26, 1. hæresis auctor esse putabatur Eunomius ib. 12, 13, 14. plurimos ad suam sententiam pertraxissent, nisi Basilius et Gregorius iis se opposuissent ib. 10. et principes eorum Theodosius in exsilium egisset ib. Vide Aetius, Eunomius, Eunomiani.
- Anthedon, urbs maritima prope Gazam v. 9, 7. quæ ibi perpressus sit Zeno ib. 8.
- Anthropomorphiani, monachi in Ægypto qui Deum humanæ esse formæ putabant viii. 11, 1; viii. 12, 12. disputationes de ista re ib. seqq.
- Antinoopolis in Ægypto vi. 28, 6.
- Antiochia in Caria; ibi synodus Semiarianorum vi. 12, 4. (cf. Annot.) ibi synodus Macedonianorum vii. 2, 3.
- Antiochiæ in Syria, episcopus Babylas v. 19, 13. Romanus i. 2, 1. (Paulinus iii. 11, 7; cf. Annot.) Eustathius i. 2, 2. ab Ariani consecrati, Euphronius ii. 19, 6. Flacillus seu Placitus iii. 5, 2; iii. 20, 4. Stephanus iii. 20, 4. Leontius ib. Eudoxius iv. 12, 5. loco ejus Meletius ab Ariani consecratus iv. 28, 3. (Annianus a concilio Seleuciæ iv. 22, 26.) dein Euzoius iv. 28, 3. (Paulinus a Lucifero Caral. v. 12, 2.) Flavianus vii. 11, 1. (Evagrius vii. 15, 1.) Porphyrius viii. 24, 11.
- Antiochiæ synodus, in qua depositus est Eustathius ii. 19, 1. alia ad dedicationem ecclesiæ A. D. 341. convocata, revera ut decreta Nicæna abrogaret iii. 5, 2. episcoporum septem et nonaginta ib.; iv. 22, 22. primarii eorum recensentur iii. 5, 10. Gregorium ecclesiæ Alexandriæ præponunt ib. 4. edunt fidei formulam incipitem ib. 6, 7. alteram, ut Sozomeno videtur, Nicænæ congruentem, omissa voce *ὁμοούσιος* ib. 8. quam Luciani martyris esse dicebant ib. 9; vi. 12, 4; vide Fides Antiochena. canones ab iis facti iii. 5, 3. hos irritos esse utpote hæreticorum dixit Chrysostomus viii. 20, 6. et Innocentius viii. 26, 14. nec Hierosolymæ nec Romæ episcopi nec ulli occidentalium interfuerunt iii. 6, 8. alia ad Julium qui Athanasium et alios restituerat scribit iii. 8, 4 seqq. et hos apud Constantium calumniatur iii. 9, 1. alia ad Constantem tres mittit episcopos qui novam fidei formulam ostendant iii. 10, 4. alia post tres annos fidem *μακρόστιχον* edit iii. 11, 1. alia post mortem Constantis quinque et triginta episcoporum, contra Athanasium iv. 8, 4. alia Aetianorum sub Eudoxio, qui et τὸ *ὁμοούσιον* et τὸ *ὁμοιούσιον* rejecerunt iv. 12, 5. alia Acacianorum et Aetianorum iv. 29. alia A. D. 363. sub Meletio cui interfuit Acacius vi. 4, 6. Nicænā fidem comprobavit ib. et 8. epistola quam episcopi Joviano miserunt cum formula Nicæna ib. 7. quo sensu vocem consubstantialis usurparent ib. 9.
- Antiochia urbs; terræ motibus quasata iii. 6, 9. plebs propter famem tumultuans Julianum irrisit v. 19, 2. qui adversus eos librum *Μισοπώγωνα* scripsit ib. 4. Daphnes descriptio ib. 4 seqq. Babylæ reliquiis inde translatis quæ acciderint

- ib. 12 seqq. ob hanc causam Christiani vexati v. 20, 1 seqq. in tumultu statuæ imperatoris Theodosii uxorisque dejectæ vii. 23, 1 seqq. metu tumultus Chrysostomus inde clam abductus ut episcopus Constantinopolis fieret viii. 2, 16.
- Antiochiæ ecclesia; tumultus propter Eustathii depositionem ii. 19, 2. episcopatus Eusebio Pamphili oblati ib. 3. Euphronius ordinatus ib. 6. ecclesia magna a Constantino ædificata, dedicata iii. 5, 1. ecclesiam Ariani administrabant iii. 20, 4. Athanasius cum Eustathianis in privatis domibus communionem habuit iii. 20, 4. laici in ecclesiis per choros distributi doxologiam diversis verbis cantabant ib. 8. quod prohibere timebat Leontius episcopus ib. 9. metuebant Ariani si una ecclesia orthodoxis concederetur ib. 7, 8. quomodo Leontio mortuo Eudoxius episcopatum arripuerit iv. 12, 3, 4. adversarios suos deponit iv. 13, 1. Constantii epistola ad ecclesiam Antiochiæ iv. 14. Eudoxio Constantinopolis episcopo facto dissensiones de episcopatu iv. 28, 1 seqq. Meletium dein eum expellentes Euzoium Ariani faciunt episcopum ib. 3, 10. tres erant partes, Eustathianis et Meletianis seorsum convenientibus ib. 10, 11; v. 12, 2. Paulinus a Lucifero ordinatus episcopus v. 12, 2. plebs divisa est in tres partes sub tribus episcopis v. 13, 1 seqq. Ariani ecclesias tenebant ib. 3. Meletio a Valente in exilium acto, Paulinus manet vi. 7, 10. omnes qui cum Euzoio communicare nolunt expulsi et vexati ib. multi, uti fertur, Valentis jussu interfecti vi. 18, 1. in Antiochia præcipue Ariani numero superabant vi. 12, 1. parum abfuit quin omnes Ariani fierent ib. 2. sub Gratiano redeunt divisiones ecclesiæ vii. 3, 1 seqq. quo consilio finitæ ib. 4, 5. post mortem Meletii Flaviano ordinato iterum dissensiones exortæ vii. 11, 1. episcopi orientales cum Flaviano, Ægyptii et occidentales cum Paulino communicant ib. 2 seqq.; viii. 3, 3. post mortem Paulini ejus sectatores Evagrium elegerunt episcopum vii. 15, 1. eo mortuo sine episcopo conventus suos habebant ib. ecclesia denique sub Flaviano unitæ viii. 3, 4.
- Antiochus, Ptolemaïdos episcopus, eloquentia insignis viii. 10, 1; a quibusdam Chrysostomus appellatus ib. Constantinopoli concionando pecunias acquisivit ib. 2.
- Antiphonæ, hymnos antiphonarum modo locis publicis psallebant Ariani viii. 8, 1, 2. et catholici ib. 3 seqq.
- Antonius monachus, vitæ ejus ratio i. 13. auctor vitæ monasticæ apud Ægyptios ib.; vi. 33, 4. ejus discipuli i. 13, 11 seqq.; vi. 20, 3; vi. 30, 1. vidit animam morientis Amun i. 14, 7. Athanasii amicus ii. 17, 11. pro eo ad Constantinum sæpius scripsit ii. 31, 2. decretis Nicænæ strenue adhærebat iii. 13, 6. eum visit Hilarion iii. 14, 22. multi ad eum confluebant ib. ad Alexandriam venit Athanasii fidem testimonio suo comprobaturus iii. 15, 5. quid de Didymo cæco dixerit ib. visio ejus de malis ecclesiam minantibus vi. 5, 5, 6.
- Anuph, monachus Ægyptius, iii. 14, 21.
- Aones, vitæ monasticæ apud Syros auctor vi. 33, 4.
- Apamea, ad Axium flumen in Syria; Gentiles ibi pro templis dimicabant vii. 15, 12. et Marcellum episcopum interfecerunt ib. seqq.
- Apelles, monachus in Ægypto insignis, vi. 28, 7.
- Aphacis templum Veneris destructum ii. 5, 5.
- Apis, Athanasii presbyter ii. 22, 7.
- Apocalypsis S. Petri, liber apocryphus vii. 19, 9. etiam S. Pauli ib. 10.
- Apollinaris, Apollinaris hæretici pater, grammaticus insignis, ecclesiæ Laodiceæ presbyter vi. 25, 9 seqq.
- Apollinaris Syrus, filius; vita et scripta ejus v. 18, 2 seqq.; vi. 25, 5 seqq. recensetur inter eos qui acriter tutati sunt τὸ ἐμκοῦντον Spiritus Sancti vi. 22, 3. excommunicatus a Theodoto Laodiceæ, quia Gentilibus Bacchum hymno celebrantibus adesset vi. 25, 11. post pœnitentiam restitutus ib. 12. cum Athanasio communicavit ib. 7. ideo a Georgio excommunicatus ib. 8, 12 seqq. postea hæresis ab eo nuncupatæ auctor fuit ib. 1, 13. quæ late serpebat ib. 4. a Damaso Romæ et Petro Alex.

- condemnata est ib. 6. hymni et carmina ejus a plurimis cantata ib. 5, 6; apud Nectarium accusatus a Gregorio Naz. vi. 27, 1, 3. docendi Filii humanam naturam de cœlo cum eo descendisse ib. 4. in eo Divinam naturam mentis locum supplevisse ib. 5. et mortuam esse ib. 6. doctrina ejus recepta est a Cilicia usque ad Phœnicen ib. 9. et nisi restitissent monachi, prævaluisset ib. 8, 10. quid de S. Athanasii electione scripserit ii. 17, 2, 3.
- Apollinis statua a Delphis ad Constantinopolim deportata ii. 5, 4. templum et oraculum Daphnæum Antiochiæ v. 19, 4 seqq. igne destructum v. 20, 5 seqq. Didymæi prope Miletum oraculum i. 7, 3. et templum v. 20, 7.
- Apollonius, monachus Ægyptius in Thebaide degens iii. 14, 18 seqq.
- Apollonius, monachus in Sceti insignis vi. 29, 11, 14.
- Apollo monachus in Thebaide insignis vi. 29, 1, 2. ejus vitam scripsit Timotheus Alexandriae episcopus ib.
- Apostolica sedes, Antiochia (i. 2, 2), Hierosolyma (iv. 25, 2), Alexandria, Roma (iv. 15, 4.) i. 17, 2; vide Annot.
- Apostolorum ecclesia apud Constantinopolim viii. 10, 6; viii. 14, 10. in ea sepultus est Constantinus M. ii. 34, 5. et post eum imperatores et episcopi ib. 6; vide Ecclesia.
- Aquileia, ibi commoratus est Athanasius iii. 20, 3; iii. 24, 1.
- Aquilinus, causidicus, a morbo divinitus in ecclesia Michaelio liberatus ii. 3, 10, 11.
- Aquilis fluvius i. 6, 4.
- Arabes, apud eos episcopi etiam in vicis constituti vii. 19, 2.
- Arabia, monachi in, i. 13, 11.
- Aranad, Syrus eloquentia insignis, hæreticus iii. 16, 4.
- Arbogastes sub Valentiniano juniore magister militiæ, mortem ejus instigasse fertur vii. 22, 2. Eugenio victo sibi mortem conscivit vii. 24, 7.
- Arcadia, Arcadii imp. filia ix. 1, 1.
- Arcadius imperator Proœm. 20. Theodosii I. filius, consors imperii factus vii. 12, 2. relictus Constantinopoli vici patris fugit vii. 14, 1. iterum cum Honorio vii. 24, 1. Theodosio mortuo, Orientis imperator viii. 1, 1. ipse et Honorius ecclesiæ beneficia contulerunt ib. 5. Gainæ postulata concedit viii. 4, 4, 5. ei filius Arcadius natus ib. 21. cum Chrysostomo communicare recusavit viii. 20, 3. obiit ix. 1, 1. vide Eudoxia.
- Arcadius, Arcadii imperatoris filius viii. 4, 21. Augustus renunciatus ib.
- Archidiaconus, Antiochiæ iv. 27, 6 seqq. Constantinopoli vi. 30, 8; viii. 9, 1. Alexandriae, evangelium legit vii. 19, 6. Epiphani viii. 15, 2.
- Archipresbyter, Alexandriae, munus ejus circa laicos ad sacram communionem recipiendos viii. 12, 3, 4.
- Areopolitæ in Arabia pro templis suis dimicabant vii. 15, 11.
- Arethusa, ibi Marcus episcopus iii. 10, 4. templum ab eo dirutum v. 10, 8. ipse a populo crudeliter occisus ib. 9 seqq.
- Argæum, mons in Cappadocia v. 2, 9; v. 4, 1; vii. 17, 1.
- Argo i. 6, 4, 5.
- Argonautæ i. 6, 4, 5.
- Ariani ad episcopos scribunt i. 15, 8. synodum habent in Bithynia ib. 10. ad episcopos ubique scribunt ib. synodum habent in Palæstina ib. 12. nonnulli synodo Nicænæ interfuerunt i. 20, 1. excommunicati a synodo i. 21, 3. literæ Constantini M. contra eos ib. 4, 5. eorum primarii libellum pœnitentiæ offerunt ii. 16, 2 seqq. cum Meletianis se conjungunt ii. 18, 1; ii. 21, 3; ii. 22; Melitiani in Ægypto appellati ii. 21, 4; novas contentiones excitant, præsertim ad Hellespontum ib. 5, 6 seqq. et ii. 25. per presbyterum in palatio multum valent ii. 27, 1 seqq. (vide Eusebius Nicomediæ). nondum in peculiarem sectam separati ii. 32, 1. post mortem Constantini aperte a fide Nicæna recedunt iii. 1, 2. per Eusebium eunuchum in palatio valent ib. 4. res prout ipsi volunt procedunt ib. 5. novæ contra Athanasium insidiæ iii. 2, 8. Alexandro mortuo, contentiones in ecclesia Constantinopolis excitant iii. 4, 1 seqq. fautores eorum sedes Alexandriae Antiochiæ et Constantinopoli occupant iii. 7, 1. post concilium Sardicense, qui iis præcipue faverent et obsisterent iii. 13, 2 seqq.;

(vide Ursacius, Valens ep.) ab ecclesiis Ægypti Athanasio redeunte amoti iii. 21, 3, 4. inter se divisi, vide Acaciani, Aetius, Anomœi, Eudoxius, Macedoniani, Eunomiani, Valens imp. episcopi eorum Valentem semper comitabantur vi. 15, 4. tempore Valentis, in Syria et regionibus adjacentibus, præcipue Antiochiæ, numero superabant vi. 21, 1. cum Theodosius imperator factus est omnes ecclesias orientis tenebant præter Hierosolymitanam vii. 2, 2. nonnulli episcopi catholici redeuntes iis ecclesias regere suas permisit ib. 5 seqq. inter hæreticos a Theodosio habiti et supplicio obnoxii vii. 4, 6. ecclesias Constantinopoli tradere coguntur vii. 5, 1, 5 seqq. occupatas annos quadraginta ib. 7. suis fautoribus in palatio imperatorem tentare suaserunt vii. 6, 1. vi obsistunt catholici ecclesias occupantibus vii. 12, 1. episcopos suæ sectæ habebant vii. 14, 4. fama Theodosium sub potestate Maximi cecidisse audita, Nectarii domum incendunt vii. 14, 5. inter se divisi de quæstione, utrum ante Filium Deus esset Pater vii. 17, 9 seqq. seorsim conventus habebant ib. 11, 14 (vide Psathyriani). Constantinopoli post multos annos in unum conjuncti ib. 17, 14. ipsi et Eunomiani dissensionibus indies minuuntur viii. 1, 6. pro iis Gainas Gothus ecclesiam intra Constantinopolim frustra postulavit viii. 4, 7 seqq. ab ecclesiis exclusi, hymnos in publicis Constantinopolis locis psallebant viii. 8, 1, 2. quod imitati sunt catholici ib. 3, 4. unde rixæ et cædes ib. 5. imperator hos Arianorum conventus inhibuit ib. 6. sperabant Attalum sectæ suæ fauturum ix. 9, 1. quomodo Gothi fierent Ariani vi. 37, 7 seqq. et plerique barbarorum ad Istrum habitantium ib. 11. Origenis sentiis non recte intellectis præcipue innitebantur vi. 15, 3. libere de Deo et essentia ejus disputabant vii. 6, 1. disputationibus freti testimonium veterum de doctrina ecclesiæ admittere volebant vii. 12, 5.

Ariminum; concilium ibi convocatum, jussu Constantini morientis ut falso aiunt Ariani iii. 19, 5, 6, 7. contra Aetii dogma ib. 7. contra Nicænâ

fidem iv. 9, 5. quomodo factum sit ut ibi concilium vocaretur iv. 16, 21, 22; iv. 17, 1. plures quam quadringenti episcopi congregati iv. 17, 2. quæ ibi gesta sint ib. seqq.; iv. 18, 2 seqq. postulat Valens ut fidei formulæ Sirmianæ subscribant, Filium Patri similem esse, nec ullam in Deo substantiæ mentionem faciendam iv. 17, 3. decernunt episcopi ut nulla nova fidei formula proferatur, et ut Nicæna fides rata fiat ib. 7; iv. 18, 2 seqq. Valentem et Ursacium deponunt et excommunicant iv. 18, 5. epistola concilii ad Constantium iv. 18. petunt ut domum redeant ib. 13. Constantii moræ iv. 19, 2. ad postremum consentiunt formulæ a Valente prolata ib. 4. quomodo hoc factum sit duæ narrationes ib. 5; vi. 7, 4; vi. 11, 3; vi. 23, 6, 7. ipsi non sponte huic formulæ consenserunt iv. 19, 11, 12. legati decem (viginti iv. 18, 1) ad imperatorem missi iv. 23, 1; vide Fides Ariminensis. concilii decreta a Macedonianis repudiata v. 14, 2; vi. 10, 3. ab episcopis pluribus quam in concilio fuerant vi. 12, 3. a concilio Romano sub Damaso vi. 23, 5. qui Liberium et Vincentium his non consensisse aiunt ib. 7. et cæteros episcopos deceptos fuisse ib. 6, 7.

Aristobulus, testimonium ejus de tempore celebrandi Pascha apud Hebræos vii. 18, 7.

Aristotelis philosophiæ magistri apud Alexandriam iii. 15, 8. quos audiebat Aetius hæreticus ib. introductionem ad ejus syllogismos scripsit Theophronius Arianus vii. 17, 2.

Arithmetica; inter laudes avi Sozomeni recensetur, eum ne arithmetices quidem ignarum esse v. 15, 16.

Arius presbyter Alexandriæ, auctor dissidii i. 15, 1. vitæ ejus ratio ib. 2 seqq. doctrina ejus causa discordiæ i. 1, 15. quid esset i. 15, 3. (vide Filius Dei.) late dispersa ib. 8. asseclæ ejus primi ib. 7. de eo quæstio Constantino displicuit i. 16, 1, 2. ab episcopis in concilio Nicæno vocatus i. 17, 6. in examen i. 19, 1. excommunicatus et ab Alexandria relegatus i. 21, 3. propositiones quæ sententias ejus expriment vetitæ ib. liber ejus Thalia, condemnatus

- ib. ipse ab imperatore in exsilium actus ib. 4. ut scripta ejus comburerentur, et quisquis ea celaret morte puniretur, a Constantino statutum ib. ab exsilio revocatus ii. 16, 1; ii. 27, 4. eum errores condemnatos non tenere dicunt Eusebius et Theognius ii. 16, 4. ut in ecclesiam Alexandriæ recipiatur agunt ii. 18, 2. libellus fidei ab eo imperatori traditus ii. 27, 5 seqq. in quo verbis SS. utitur et cum ecclesia catholica se sentire proficitur ib. 8 seqq.; ii. 30, 1. Constantino se recte et secundum decreta Nicæna de fide sentire persuasit ii. 27, 12, 14. ideo imperatoris jussu ab episcopis Hierosolymæ congregatis in communionem receptus est ib. 14. non ab ecclesia Alexandriæ ii. 29, 1. ad Constantinopolim redit ib. de fide sua Constantino subdole respondit ii. 30, 1, 2. (ob hanc causam ab Aetio postea repudiatus iv. 12, 2.) in communionem recipi parans subito mortuus est ii. 29, 4; ii. 30, 4. quid de ejus morte scripserit Athanasius ii. 29, 1 seqq.; ii. 30, 2 seqq.
- Arium se non sequi profitentur episcopi in concilio Antiocheno iii. 5, 5.
- Arius alter, presbyter Arianus i. 15, 7.
- Armenia, ab Hunnis vastata viii. 1, 2.
- Armenii, quomodo Christiani fiant ii. 8, 1.
- Arsacius Armenorum rex vi. 1, 2. Christianus erat ib. 3. Julianus superbe et impie ad eum scripsit ib.
- Arsacius, Persa, confessor Nicomediae degens iv. 16, 6. cladem Nicomediae prædixit ib. 6, 7. in ea mortuus est ib. 11. multæ miræ res de eo narrantur ib. 6-13.
- Arsacius, Nectarii frater, Chrysostomo expulso, Constantinopolis episcopus factus viii. 23, 1. fautores Chrysostomi persecutus est ib. seqq. obiit viii. 27, 3.
- Arsenius Meletianorum clericus; occisus esse ab Athanasio dictus ii. 23, 1. diu quæsitus et celatus ib. 2 seqq. in concilio Tyri in medium prolatus ii. 25, 10. a Plusiano crudeliter tractatus esse fertur ib. 12.
- Arsenoites, ibi Serapion monachus degebat vi. 28, 9.
- Arsion, monachus Ægyptius, Antonii æqualis, ad Valentis tempora vixit vi. 30, 1.
- Arsisius, monachus Ægyptius, iii. 14, 4.
- Antonii æqualis, ad Valentis tempora vixit vi. 30, 1.
- Ascensio Christi, in vertice montis Oliveti facta est ii. 2, 1. ibi ecclesiam ædificavit Helena ib.
- Ascetice, liber Basilii ab Eustathio Sebaestes a quibusdam scriptus esse fertur iii. 14, 31.
- Ascholi, Thessalonicae episcopus, Theodosium imperatorem baptizavit vii. 4, 3. Nicænae fidei adhaerebat ib. concilio Constantinopoli interfuit vii. 7, 5.
- Asclepas Gazæ episc. depositus Romam venit iii. 8, 1. a Julio restitutus ib. 2. ab occidentalibus apud Philippopolim depositio ejus confirmatur ib. 11, 7; ab occidentalibus innocens declaratur ib. 12, 1; (Eusebius Pamphili pro restitutione ejus suffragatus esse fertur ib.) restitutus per literas Constantii iii. 24, 3.
- Asphalius, presbyter Antiochiæ, Aetii fautor iv. 13, 6. missus ad imperatorem ab Eudoxio et suis ib.
- Astacenus sinus, ibi combusti octoginta viri in nave ab Arianis vi. 14, 4.
- Asterius, sophistes, Arianus, contra quem scripsit Marcellus Ancyrae ii. 33, 4.
- Asterius, comes Orientis, Chrysostomum ex Antiochia clam populo eduxit viii. 2, 15.
- Ataulfus, sive Adolphus, frater uxoris Alarici ix. 8, 2. ab eo comes domesticorum equitum Romæ factus ib.
- Athanicus, partis Gothorum dux vi. 37, 6, 7. Christianos apud Gothos suppliciis affecit ib. 12 seqq.
- Athanasius, Africae episcopus, apud Sirmium (A. D. 359) formulæ cuiusdam fidei subscripsit iv. 15, 2.
- Athanasius, Ancyrae ecclesiae in locum Basilii a concilio (Acacianorum) Constantinopoli præfectus iv. 25, 6. interfuit synodo Antiochenæ A. D. 363, in qua fides Nicæna comprobata est, vi. 4, 6, et concilio Tyanis vi. 12, 2.
- Athanasius M. concilio Nicæno diaconus interfuit i. 17, 7. multum ibi valebat ib. episcopus Alexandriæ ab Alexandro designatus ii. 17, 1 seqq. ludens puerum baptizasse fertur ib. 7 seqq. (vide Annot.) in ecclesiasticis officiis institutus, et Alexandri notarius factus ib. 10.

ab Antonio monacho comprobatus ib. 11. quid de ejus electione dicant Ariani ib. 4; ii. 25, 6. ab Arianis et Meletianis petitus ii. 17, 1. Arium recipere recusat ib. 2. apud Constantinum a Meletianis accusatus ii. 22, 1 seqq. imperatori persuasit, Arianos ad communionem non esse recipiendos ib. 6. accusatus quod tributum Egyptiis imposuisset ib. 7. ad Constantinopolim vocatus, accusatus quod imperatori insidias struxisset ib. 8. redit cum laude ib. iterum a Meletianis calumniatus de Arsenio occiso, et sacra calice fracta ii. 23, 1 seqq. a Constantino honore affectus ib. 6. Frumentium episcopum Æthiopiæ consecrat ii. 24, 10. coram synodo Cæsareæ vocatus, venire distulit ii. 25, 1, 18. ad Tyrum coactus venit ib. 2. accusatus violentiæ in Ischyriorem et alios ib. 3 seqq. (calumniatus etiam de magica, et libidine ib. 8, 9, 11.) vim metuens fugit, et absens condemnatus est ib. 14, 15. ad Constantinum confugit ib. 14, 11; ii. 27, 1, 5 seqq. Treveros in exilium missus ii. 28, 14. ejus de Arii morte sententia ii. 30, 1 seqq. a Constantino seditionis auctor habitus ii. 31, 3. per Constantinum jun. redit iii. 2, 1. a concilio Dedicatio- nis depositus iii. 5, 3 seqq. quia ecclesiam sine synodi sententia rece- pisset ib.; iii. 2, 8; iv. 8, 4; cf. viii. 20, 6. quomodo ex Alexandria ef- fugerit et Romam adierit iii. 6, 10 seqq. a Julio benevole exceptus iii. 7, 2. in communionem receptus et in sedem restitutus iii. 8, 2, 4. cum Alexandriam ingrederetur, se- ditiones motas et multos occisos esse aiunt Ariani iii. 9, 5. sese oc- cultavit propter minas Constantii ib. calumniatus, præcipue quod fru- mentum pauperibus a Constantino datum vendidisset ib. a Julio Ro- mam revocatus iii. 10, 1. quæ de eo in concilio Sardicensi gesta sint iii. 11, 4. ab Orientalibus ib. 7; ab Oc- cidentalibus iii. 12, 1; præ omnibus Nicænis decretis firmissime adhæ- rebat iii. 13, 6. post concilium Sar- dicense, propter minas Constantis, a Constantio revocatus est iii. 20, 2. ab Aquileia Romam Julio valedic- turus ivit ib. 3. in itinere cum Eu- stathianis Antiochiæ in domibus

privatis communionem habuit ib. 4. Constantius ab eo unam in Alexan- dria ecclesiam pro Arianis petit iii. 20, 5. ipse respondens unam petit pro orthodoxis in Antiochia ib. 6. ad Alexandriam pergit iii. 21, 1. laudatus in epistola a Constantio, qui scripta contra eum ex actis pub- lici deleri jussit ib. 1, 2. Arianos a sacerdotio removit, et ecclesias aliis commisit ib. 3. transiens per alie- nas provincias in itinere idem fecisse fertur ib. 4. eum in communionem receperunt Palæstini episcopi alique multi ib. 5. epistola de eo scripta a synodo Hierosolymitana iii. 22. ea quæ antehac contra eum insinu- assent, falsa esse testantur Ursacius et Valens in epistola ad Julium iii. 23, 2. eadem ad ipsum Athanasium scribunt pacem petentes iii. 24. synodum Alexandriæ habuit, ad confirmanda ea quæ Sardicæ et Hierosolymis gesta sunt iv. 1, 3. post mortem Constantis Constans eum iterum expelli jussit iv. 2, 1. fugit iv. 4, 1. novæ insidiæ in eum paratæ iv. 8, 4. conventus episco- porum Antiochiæ contra eum ib. Constantius voluit ut omnes epi- scopi condemnationi ejus subscri- berent ib. 6. Athanasio e medio remoto putavit se facile omnia pro arbitrio constituturum ib. eum con- demnare voluerunt orientales in concilio Mediolani, noluerunt occi- dentales iv. 9, 2, 3; cf. iv. 11, 2. ad Constantium quinque episcopos mi- sit iv. 9, 6. ipse vocatus ire noluit ib. 7. proxima æstate missi quidam ad eum expellendum a plebe Alex- andrina fugere coacti ib. 8. celatus in ecclesia Theonæ ib. 9. milites ad eum capiendum missos effugit ib. 10. eum mortis Constantini et inimicitiarum Constantis causam esse dixit Constantius iv. 11, 6. ni- hil de eo actum in concilio Arimini iv. 17, 2. quid dixerit de absurdis in formula Sirmiensi positis ib. 10. diu latebat apud quandam virginem consecratam v. 6, 1 seqq. Constantio mortuo, noctu in ecclesia Alexandriæ subito apparuit ib.; v. 7, 1. concilium multorum episcoporum cum Eusebio Vercellensi habuit Alexan- driæ ad confirmanda decreta Ni- cæna v. 12, 3. quæ ibi decreta sint ib. 3, 4. in hoc concilio Athanasius

- de fuga sua orationem fecit quam scriptam edidit ib. 5. multos Gentiles ad fidem ducebat v. 25, 1. ideo a Juliano ab Alexandria expulsus ib. Alexandrinos bono animo esse hortatus est ib. 3. ad Jovianum Antiochiæ venit vi. 5, 1; vide Annot. insidiæ contra eum ab imperatore perspectæ ib. 4. ad Alexandriam redit, Joviano ei maxime favente ib. cum Valens jussisset episcopos sub Constantio depositos, sub Juliano revocatos a rectoribus provinciarum expelli, quid de Athanasio dictum sit vi. 12, 6 seqq. tumultu exorto et mora interjecta Athanasius fugit, frustra a militibus quæsitus ib. 9 seqq. Valens ei concessit ut maneret ib. 13. obiit cum quadraginta et sex annos episcopatum tenuisset vi. 19, 1. recensetur inter eos qui fidem acriter tutati sunt Spiritum Sanctum ejusdem esse substantiæ et gloriæ cum Patre ac Filio vi. 22, 3. cum eo Laodiceam ad Alexandriam transeunte communicavit Apollinaris vi. 25, 7. et ei amicus factus est ib. Athanasius Deo acceptus res futuras prævidere potuit iv. 10, 1. Constante vivente, in subterraneo loco diu mansit ib. 2. inde paulo antequam proditus est, effugit ib. 3. in Nilum navigans persecutores mire effugit ib. 4. ideo arte magica usus esse ab inimicis dictus est ib. 5. mala cras ventura Alexandrinis prædixit ib. 6, 7.
- Athenis expiatus Hercules i. 5, 4. ibi vixit Julianus v. 2, 10. et Græcis literis et philosophia instituti sunt Basilius Magnus et Gregorius Nazianzenus vi. 17, 1, 2.
- Attalus, Romæ imperator factus ab Alarico ix. 8, 1. imperiî insignia deponit, et ad Alaricum se recipit ib. 10, 11. quid de eo sperassent Gentiles et Ariani ix. 9, 1. ab Ariano episcopo baptizatus fuerat ib.
- Atticus, post Arsacium, Constantinopolis episcopus viii. 27, 3, 4. qualis esset ib. 4.
- Augustus Cæsar Herodi potestatem dedit i. 1, 3.
- Aulon, prope Apameam; templo ibi destructo tumultus vii. 15, 13 seqq.
- Aurelianus, vir consularis, quem Gaius sibi dedi postulavit viii. 4, 5.
- Aurelius, Anthedonius, vir sanctus in Palæstina honoratus iii. 14, 28.
- Auxentius, Mediolani episcopus, cum Ursacio ac Valente occidentales ad Arii opinionem ducere conabatur, iii. 13, 3; Martinum Turonensem persecutus est iii. 14, 39. ex Arianis primariis in concilio Ariminensi iv. 17, 3, 7; iv. 18, 8. vix ulli in occidente præter Auxentium cum Anomœis sentiebant vi. 23, 4; vi. 24, 1; in Gallia et Venetia docere tentant vi. 23, 5, 9. a concilio Romano sub Damaso cum suis condemnatus ib. 5, 10, 14; haud multo post obiit vi. 24, 2.
- Auxentius, Addæ filius, a Sozomeno multum laudatus vii. 21, 8.
- Azadanes, diaconus apud Persas, in carcere crudeliter verberatus, ii. 13, 3.
- Azades, eunuchus Saporis Persarum regi carus, Christianus, occisus est ii. 11, 5.
- Azizus, monachus in Syria vi. 34, 1.

B.

- Babylas, martyr Antiochenus v. 19, 4. reliquias ejus in Daphnen transtulit Gallus ib. 12 seqq. Julianus, cum Apollinis oraculum ibi sileret, imperavit ut removerentur ib. 14 seqq. cum hymnis Christiani eas transtulerunt ib. 18 seqq.
- Balnea Constantinopoli; alia Zeuxippus appellata iii. 9, 2; alia a filiabus Valentis nuncupata vi. 9, 3. alia a Constantio viii. 21, 3; ubi Joannis fautores ecclesiis expulsi conventus habebant ib.
- Baptismus, (nondum baptizati ἀμύητοι appellati ii. 7, 8; ii. 17, 9; iv. 20, 3; vii. 8, 6, 7. baptizare et cætera peragere μυσταγωγείν ii. 17, 9; iv. 20, 3. baptizatus μυσθής vi. 38, 15; vii. 8, 7; viii. 21, 1. et alibi.) peccata abluunt i. 3, 5; vii. 10, 3. peccata post baptismum quanto distent a peccatis ante baptismum commissis vii. 10, 3. per poenitentiam remissa i. 3, 6; vide Novatiani, Peccata. a pueris ludentibus administratus non iterandus ii. 17, 9. solenniter ministratus in vigilia Paschatis vii. 21, 1. Hierosolymis quotannis in festo Dedicacionis ecclesiæ ii. 26, 4. vestes quædam peculiare a recens baptizatis indutæ vii. 8, 7. per trinam immersionem ab apostolis receptus et ab

- omnibus servatus vi. 26, 2. Eunomius ut alii dicunt unam immersionem induxit ib. vel potius Theophronius et Euty chius, Eunomiani, dicentes se non in Trinitatem, sed in Christi mortem baptizare ib. 4. sententiæ eorum de baptismo inconstantia ib. 8 seqq. ad finem vitæ dilatus a Constantino M. ii. 34, 1. et ordinatio pæne simul suscepti ab Ambrosio vi. 24, 5. et Nectario vii. 8, 7. mulieres et parvuli per vim baptizati iv. 20, 3.
- Baptisterium, in ecclesia Constantinopoli viii. 21, 2.
- Barbari, quomodo ad Christi fidem ducti, ii. 6, 2 seqq.
- Barbari, a Constantio contra Magnentium in provincias Romanorum vocati v. 1, 2. mercede conducti v. 2, 20. Gallias populabantur ib. Julianus contra eos missus ib. victi litteras Constantii eos evocantes ostenderunt ib. 22. litteræ istæ a Juliano, ut odium in eum excitaret, ostensæ v. 1, 2; ab Istro Theodosii auxiliarii vii. 24, 1; vide Gothi, Saraceni, Hunni, Alamanni, &c.
- Barbasumes, episcopus apud Persas, occisus ii. 13, 7.
- Bardesanes, Syrus, hæresis auctor iii. 16, 5; vide Harmonius.
- Barges, monachus in Syria vi. 33, 1.
- Barses, monachus prope Edesam, episcopus honoris causa in monasterio suo consecratus vi. 34, 1; vide Annot.
- Bartholomæus apostolus Indorum quosdam evangelizavit ii. 24, 1.
- Basileas, insigne ptochotrophium, a Basilio Cæsareæ auctore ejus nuncupatum vi. 34, 9.
- Basilius martyr, Chrysostomo paulo ante mortem ejus apparuisse fertur viii. 29, 3.
- Basilius, episcopus Ancyrae loco Marcelli factus ii. 33, 1. vir facundus et eruditus ib. inter viros insigniores recensetur iii. 14, 1, 2. a concilio Sardicensi depositus et excommunicatus iii. 12, 2; tumultus plebis gravissimus propter Basili amotionem iii. 24, 4. a Constantio ecclesiam recuperavit iv. 2, 1. concilio Sirmii interfuit iv. 6, 4. formulæ fidei Sirmium primæ a Marco Arethusæ scriptæ consensit iv. 22, 6, disputationem cum Photino Sirmii habuit iv. 6, 15. cum ecclesiam Ancyrae dedicaret, multi episcopi ibi congregati contra Eudoxium et Aetium consilium ineunt iv. 13, 1. legatus ab iis missus cum Eustathio et Eleusio ad Constantium ib. 5, 6. hi Sirmii Liberium (A. D. 359) τὸ ὁμοούσιον negare vi urgent iv. 15, 1. fidei formulam novam ex aliis quibusdam componunt ib. 2. quæ de loco concilium celebrandi Constantio suaserit iv. 16, 2, 15, 16, 19. scripsit ad imperatorem de Nicomediæ clade ib. 15. ad eum Sirmium adiit ib. 19. concilio Seleuciensi primo consessu haud interfuit iv. 22, 3. tertio die in concilium venit ib. 11. de eo ac Marco Arethusæ disceptatio ib. 22. a concilio (Acacianorum) Constantinopoli depositus iv. 24, 3. crimina multa ei objecta ib. quod ei cui imperator Aetium suosque commiserat persuasisset, ut ea quæ ipse vellet exqueretur ib. 5. et juxta suum arbitrium egisset ib. et discidi inter Germinium ac clerum ejus, et episcopos Afros, Illyrios ac Italos causa fuisset ib. 6. in locum ejus Athanasius quidam suffectus iv. 25, 6. ab eo et aliis homœusianis libellus supplex ad Jovianum missus vi. 4, 3. quid rogent ib. seqq.
- Basilius, ecclesiæ Ancyranæ presbyter v. 11, 7; Juliano regnante, Christianos passim hortatus est, ne Gentilium sacrificiis se polluerent ib. 9. martyrio obisse dicitur ib. 7.
- Basilius Cæsareæ Cappadociæ ep.; et Gregorius Naz. Athenis et Antiochiæ in Græcis literis et philosophia instituti vi. 17, 1, 2. et in sacrorum librorum expositione ib. 2. sui temporis eloquentissimi iii. 16, 2; v. 18, 2. plurimum Julianum vexabant v. 18, 2. et Nicænæ fidei assertores juvabant vi. 17, 3. responsum ad Julianum scripsisse dicitur Basilius vi. 34, 9. urbes Ponti circumiens monachorum societates instituebat, et populum docebat vi. 17, 4. cum Eusebio similitate quadam exorta ad monachos Ponti se recepit vi. 15, 2 seqq. audito Valentis adventu, cum Eusebio reconciliatus est vi. 17, 2 seqq. ei episcopus successit vi. 16, 1. nobilis ejus ad præfectum exilium minantem responsio ib. 4. Valens eum in exsi-

- lium mittere volens, ob filii unici morbum ac mortem destitit ib. 1, 2, 3, 8, 9. præfectum precibus suis a morbo liberavit ib. 10. liber Asce- tice nomen ejus ferens ab Eustathio Sebastes scriptus esse fertur iii. 14, 31. recensetur inter eos qui docu- erunt Spiritum Sanctum ejusdem esse substantiæ et gloriæ cum Patre et Filio vi. 22, 3. Eunomianos ve- hementer oppugnavit vi. 26, 10. in- signe ptochotrophium ab eo insti- tutum, Basileias nuncupatum est vi. 34, 9.
- Bassones, monachus in Cœlesyria vi. 34, 5.
- Bassus, monachus in Cœlesyria vi. 34, 5.
- Bassus et Philippus coss. A. D. 408, ix. 1, 1.
- Bathæus, monachus in Syria vi. 33, 1; vi. 34, 3.
- Benivolus, a Justina legem pro fide Ariminensi dictare jussus vii. 13, 5. renuit et munus deposuit ib. 6.
- Benjamin, senex insignis, monachus apud Scetim vi. 29, 9.
- Benus, insignis in Ægypto monachus vi. 28, 3.
- Berathsatia, locus in Palæstina, ubi corpus Michæi prophetæ inventum est vii. 29, 2.
- Berææ episcopi Eustathius i. 2, 2. Cyrus iii. 6, 2. Acacius vii. 7, 4.
- Beræa in Thracia, ibi Liberius in exi- lium actus est iv. 7, 3, 9.
- Berytus ob legum doctrinam insignis i. 11, 8.
- Besanduca, vicus in Palæstina, ubi degebat Epiphanius vi. 32, 3.
- Bethelia, vicus Gazæorum, ubi majores Sozomeni Christiani facti sunt v. 15, 14. monachi juxta eam degen- tes vi. 32, 5.
- Bethlehem; in spelunca ibi natus est Christus ii. 2, 1. ecclesia prope eam ab Helena condita ib.
- Bithynia Proëm. 13. in ea bellum i. 7, 4. monachus insignis, Eutychia- nus i. 14, 9. synodus de Ario i. 15, 10.
- Bitus, insignis episcopus Carrarum, quem Constantinus M. in somnio vidit vi. 33, 3.
- Bochres, apud Persas episcopus, oc- cisus ii. 13, 7.
- Bononia, urbs Galliæ ad mare sita ix. 11, 3.
- Bostra, ut Titum expellerent plebs a Juliano incitata v. 15, 11, 12.
- Botolium, ecclesiam ibi præclare gu- bernabat Ajax vii. 28, 5.
- Briso, Eudoxiæ imperatricis eunuchus, ab Arianis in tumultu occisus viii. 18, 5. ut Chrysostomum revocaret ab Eudoxia missus erat ib.
- Britanni non prohibiti quin fidem Christi reciperent i. 6, 3.
- Britannia, ibi Maximus imperium ar- ripuit vii. 13, 1 seqq. milites ibi Marcum imperatorem renunciant ix. 11, 2. dein eo interfecto Grati- anum ib. dein Constantinum ib.
- Britannico mari evocatus Constanti- nus i. 8, 2.
- Busiris, ex secta Encratitarum, tem- pore Juliani crudeliter cruciatus v. 11, 5, 6. ad Theodosii tempora vixit, et ad ecclesiam catholicam se con- tulit ib. 6.
- Buthericus, magister militum in Illy- rico vii. 25, 3. a Thessalonicensibus in tumultu interfectus ib.
- Byzantium, in eo commoratus Con- stantinus i. 14, 11. postea Constan- tinopolis ii. 3, 3.

C.

- Cæsarea Cappadociæ metropolis iii. 16, 3; ad mortem Argæum, q. v. Mazaca, a Claudio Cæsarea nuncu- pata v. 4, 1. nomen ademit Julia- nus et eam ex albo civitatum ex- punxit ib. 1, 2. Christianos ibi male tractavit ib. 4 seqq.; v. 11, 8. Eu- psychius ibi martyrio obiit ib. 7, 8. simultate inter Basilium et Euse- bium episc. exorta, Valens ibi com- morans sperabat ecclesias Arianis tradi posse vi. 15, 1. frustra ib. 5. episcopi ibi: Eulalius iv. 24, 9; Dianius iii. 5, 10; Eusebius i. 15, 11; vi. 12, 2; Basilus M. vi. 15, 2; Helladius vii. 9, 6; viii. 6, 5.
- Cæsarea Palæstinæ metropolis; epi- scopi Eusebius Pamphili i. 15, 11. Acacius iii. 2, 9. concilium ibi con- tra Athanasium ii. 25, 1. contro- versia de jure metropolitico mota a Cyrillo episc. Hierosolymorum iv. 25, 2.
- Cæsarea Philippi, Paneas dicta v. 21, 1. ibi Christi statua ib.; vide Pa- neas.
- Cæsarius, vir consularis, ecclesiam in honorem Thyrsi martyris condidit ix. 2, 5, 6.
- Caius, vide Gaius.
- Calemerus, servus, per quem inventæ

- sunt Zachariæ prophetæ reliquiæ ix. 17, 1 seqq.
- Calix sacra ecclesiæ; fractio ejus criminem Athanasio objectum ii. 23, 1 seqq.
- Callinicus, in Pelusio episcopus, Athanasium Tyri accusat ii. 25, 3, 4.
- Calydonius aper i. 1, 11.
- Canones; leges ecclesiasticæ ita dictæ i. 23, 1. a concilio Nicæno facti ib. Antiocheno iii. 5, 3. Constantino-politano vii. 9, 1. ne quis absolutus foret, nisi a majore synodo quam ea quæ eum condemnauerat viii. 20, 5. hunc canonem ab hæreticis (sc. Antiochena synodo dedicationis) factum contra Athanasium ib. 6. et ideo irritum esse dixit Chrysostomus ib. 5. et Innocentius viii. 26, 14 seqq. et canones istos hæreticorum in concilio Sardicensi damnatos esse ib. et nullos præter Nicænos observandos esse ib. ut juxta veteres canones ecclesiæ regerentur ordinavit concilium Constantinop. vii. 9, 1; vide Episcopi &c.
- Capharchobia vicus prope Gazam vi. 32, 7.
- Cappadoces; sub Valente ii qui Nicænam fidem professi sunt cæteros numero longe superabant vi. 21, 1. præsertim propter Basilium et Gregorium ib. monachi inter eos vi. 34, 8.
- Captivus e carcere liberatus ab Euty-chiano i. 14, 10.
- Captivi, Christi fidem apud barbaros docuerunt ii. 6, 4, 5.
- Carala in Sardinia; episcopus ibi Lucifer iii. 15, 6.
- Caria, ibi (Antiochiæ, cf. Annot.) synodus episcoporum circa triginta quatuor vocem *ὁμοούσιον* recusavit et fidem Antiochenam et Seleucien-sem confirmavit vi. 12, 4.
- Carosa, Anastasia et, Valentis imp. filia vi. 9, 3.
- Carpones presbyter Arianus i. 15, 7.
- Carræ, in Syria, ibi venit Julianus vi. 1, 1. ibi monachi vi. 33, 3. et episcopi Bitus et Protogenes ib.
- Carterius Chrysostomum in sacris literis instituit viii. 2, 6.
- Carthago: quid contra eam fecerint Gothi ix. 8, 3, 4.
- Cassianus, diaconus, Romam a clero Constantinopolis cum literis Chrysostomi depositionem nuntiantibus missus viii. 26, 8.
- Castabalarum episcopus, Theophilus iv. 24, 13; vi. 10, 4.
- Castra Martis, Mysiæ urbs, ab Uldi capta ix. 5, 2.
- Catholica ecclesia; symboli fidei articulus ii. 27, 7. cum ea se sentire profitetur Arius ib. 9, 10. quorum ecclesia ita appellaretur, Theodosius statuit vii. 4, 6. multum sub Theodosio crescebat vii. 20, 1; vide Ecclesia.
- Catholici (Nicænæ fidei assertores) sub Arianis nullas habebant ecclesias Antiochiæ iii. 20, 4 seqq. Constantinopoli iv. 20, 7; vi. 9, 1; vi. 17, 5. et alibi vi. 8, 8. in privatis domibus conveniebant iii. 20, 4; vii. 5, 1. Edesæ in campo quodam vi. 18, 2. in ecclesiis Novatianorum Constantinopoli conveniebant, et simul cum eis precabantur iv. 20, 7. cum Novatianis parum abfuit quin adunati sunt ib. 7, 8.
- Cecropius Nicomedie episcopus iv. 16, 5. epistola ad eum missa a Georgio Laodiceæ contra Aetium iv. 13, 2. ad eum, ut dictum est, jussit imperator Aetium et suos duci causam dicturos, quod impediit Basilus iv. 24, 5. terræ motu Nicomedie obrutus est iv. 16, 5.
- Ceila seu Cela, locus in Palæstina, ubi corpus Abacuc prophetæ inventum est vii. 29, 2.
- Cellia, locus in Nitria ubi domicilia erant monachorum vi. 31, 2.
- Celtæ, Christiani erant ii. 6, 1. cum Maximo Italiani invadunt vii. 13, 10.
- Cereris mysteria i. 5, 4.
- Cereæ faces accensæ in processionibus gestabantur viii. 8, 4; viii. 18, 7.
- Chalcedon; episcopi ibi Maris i. 21, 2. Cyrinus viii. 16, 4. ibi Theophilus et episcopi conveniunt adversus Chrysostomum ib. 3. in Quercu, suburbano ejus, ecclesia magna in Petri et Pauli honorem condita est ib. ibi synodus adversus Chrysostomum congregata est ib. 4 seqq.; vide Quercus.
- Chamægephyrae, locus in Epiro, ubi draco per episcopum interfectus est vii. 26, 1 seqq.
- Chaphar Zacharia, vicus in Palæstina ix. 17, 1. ibi inventæ sunt Zachariæ prophetæ reliquiæ ib. seqq.
- Chebron, seu Hebron, in Palæstina ii. 4, 1.
- Chorepiscopi ii. 13, 7.

- Chrestus, in locum Theognii Nicææ episcopus electus i. 21, 5. ejectus ii. 16, 2.
- Christum Deum esse confessi sunt Orientales iii. 5, 7. ii qui hoc negant excommunicati iii. 11, 9. eum Deum esse tantum non clamat Josephus historicus i. 1, 6. visus est patriarchis ib. 2; ii. 4, 2. ante natiuitatem ex Virgine eum non fuisse, docuit Photinus iv. 6, 2; vide Filius Dei, Verbum.
- Christus; de eo prædictiones i. 1, 4. Sibyllæ et aliorum ib. 7, 8. quid Josephus scripserit ib. 5. passus est in eo loco quo offerri paratus fuit Isaac ib. 2. locus ubi crucifixus et sepultus est ii. 1, 1 seqq. spelunca in qua natus est ii. 2, 1. in vertice montis Olivarum assumptus in cælum ib. dies quo natus est festus habetur in ecclesia viii. 20, 3. crucifixus feria sexta, resurrexit die Dominico i. 8, 12. dies isti cujusque sabbati religiose observati ib. 11, 12; vide Annot. dies quo passus est feria sexta (Parascue vii. 19, 9.) annua passionis memoria observatus ii. 10, 1; ii. 11, 3. admodum religiosi jejuniis vii. 19, 9. quo resurrexit quotannis celebratus ii. 10, 1; ii. 11, 3; vide Pascha. Christus visus Constantino i. 3, 2. an Juliano morienti vi. 2, 12.
- Christi sepulchrum, quæsitum et repertum ab Helena, ii. 1, 3, 4, 5. prius a templo Veneris obtectum, ib. 3. crux in quam passus est reperta ib. 5; (vide Crux, Clavi.) statua insignis a muliere, cujus sanguinis profluvium sanatum est, Paneade, ut dictum est dedicata v. 21, 1. hujus loco Julianus suam statuat posuit ib.
- Christiana Fides paucis verbis expressa i. 18, 3. minus recepta ab Hebræis i. 1, 1; iii. 17, 5. recipi permissa inter gentes Occidentales per Constantinum et patrem ejus i. 2, 2; i. 6, 3, 4. eam amplectitur philosophus Gentilis i. 18, 3. plurimi sub Constantino eam amplectuntur ii. 5, 6, 7. quas ob causas ib. quæ gentes barbarorum ejus temporibus essent Christiani ii. 6, 1. quomodo barbarorum gentes singulæ ad fidem Christi ducerentur ib.; ii. 7, 1 seqq.; ii. 8, 1 seqq.; vid. Iberi, Armenii, Persæ, Indi. plurimi fiunt Christiani impp. Constantio et Constante iii. 17, 5. imp. Juliano, sacerdotum Gentilium filii et uxores Christiani facti sunt v. 16, 1. propter miracula quæ Hierosolymis acciderunt plures fiunt Christiani v. 22, 13. milites post mortem Juliani se Christianos esse profitentur vi. 13, 1; vide Ecclesia.
- Christiana religio a Deo suffulta i. 7, 4. jussu Constantini propagata i. 8, 1. rerum secundarum causa ib. crevit florente republica ib. 8. a legibus Constantini adjuta ib. 13, 14. fide non argumentando discitur i. 18, 3. non ab hominibus instituta ii. 24, 1; vi. 2, 12. imperantibus Constantio et Constante magnopere floruit et crevit iii. 17, 1 seqq. a Joviano solam eam esse venerandam statutum est vi. 3, 2. sub Arcadio et Honorio crevit magnopere; quas ob causas viii. 1, 4 seqq.; vide Ecclesia.
- Christiani. Vide Occidentales, Orientales, Martyres. Christiani sinceri a Constantio Constantini patre honore habiti i. 6, 3. quomodo habiti a Licinio i. 7. jura sua a Constantino recuperarunt i. 8, 3. magistratibus functi sunt ib. 5. apud Persas persecutionibus variis oppressi ii. capp. 9, 14. Juliano imperatore, persecutionem metuunt v. 2, 1, 7. quomodo erga eos se gesserit v. capp. 3, 4, 5. privilegia eorum ademit v. 5, 2. et graviter eos oppressit ib. 5, 6. Galilæi (q. v.) appellati sunt v. 4, 5. ministerio clericorum eos privare voluit Julianus v. 15, 6. multi fugiebant ib. 13. juribus civium privati sunt v. 18, 1. a scholis et Græcarum literarum studiis abacti ib. 1 seqq. quomodo remedium tulerit Apollinaris ib. 3. iis privilegia reddit Jovianus vi. 3, 3.
- Christianorum primorum virtus i. 1, 10. regno Constantii iii. 17, 1. Theodosii vii. 29, 1. moribus eos valere videns Julianus instituta eorum inter Gentiles statuere voluit v. 16, 1. tum suos tum Gentilium pauperes alebant ib. 11. quales moribus et institutis essent, teste Juliano ib. 5 seqq.
- Chrysostomus, vide Joannes. Antiochus quidam a quibusdam ita appellatus viii. 10, 2.
- Cibalense prælium i. 6, 6; i. 7, 5.

- Civitas Romana quo modo data in ecclesia i. 9, 6, 7.
- Clavi quibus Christi corpus confixum fuerat ab Helena reperti, a Constantino in galeam et fræna fabricati ii. 1, 10.
- Clemens, Romanus, i. 1, 12.
- Clerici conjugati ante concilium Nicænum i. 23, 3; quid de his censuerit concilium ib. 5; vide Connubia. clericos multos in carceres coniecit Julianus ib. a civitatibus arcere voluit v. 15, 9. Rhinocururæ, clerici domum, mensam, et omnia habent communia vi. 31, 11.
- Clero pecunia e fisco tributa a Constantino i. 8, 10. clerus in castris Constantinum comitabatur ib. 11. tributo immunis lege Constantini i. 9, 5. clero beneficia contulerunt Constantius et Constans iii. 17, 2. ista ademit Julianus v. 5, 2, 3. (quæ privilegia eorum fuissent ib.) restituit Jovianus vi. 3, 3. confirmarunt et auxerunt Arcadius et Honorius viii. 1, 5.
- Coæternus, *συναιδιος*; vide Filius Dei.
- Cœlesyria serius ad fidem Christi conversa vi. 34, 4. monachi ibi ib. seqq.
- Coma in Ægypto, unde ortus est Antonius monachus i. 13, 2.
- Comani oppidum Armeniæ, ubi obiit Chrysostomus viii. 27, 3.
- Cometes maximus visus, malorum prænuncijs viii. 4, 11.
- Communio Sacra; vide Mysteria.
- Concilium; vide Synodus.
- Conciones in ecclesia ad celebrationem SS. synaxeos i. 17, 9. nec ab episcopo nec ullo alio Romæ habitæ vii. 19, 5. Alexandriæ post Arii tempora ab episcopo tantum ib. 5. de throno episcopi habitæ iv. 24, 6. a Chrysostomo sedente in lectorum ambonem viii. 5, 2. concionibus laudem et pecunias sibi quærebant nonnulli viii. 10, 2 seqq.
- Confessio peccatorum ante S. communionem non ab omnibus exacta vi. 28, 10, 11, vide Annot.; vii. 16, 9.
- Confessores superstites regnante Constantino i. 10. quibus pœnis Maximinus eos affecerit ib. 2. concilio Nicæno interfuerunt i. 18, 2; i. 23, 3. Agelius Novatianus vii. 14, 3; vide Martyres.
- Connubia clericorum, quid de his in concilio Nicæno actum sit i. 23, 2 seqq. presbyteros qui uxores habent contemnere error damnatus iii. 14, 33, 35. ut et nuptias damnare et conjugatos spernere ib. mala ex isto errore exorta ib. 34, 35.
- Constans, Constantini M. filius, occidentis imperii partem recepit ii. 34, 1. Constantino fratre interfecto, solus occidentem regit iii. 2, 10. postulat ut Constantius episcopos in Italiam mittat, qui rationem reddant de Athanasio et Paulo depositis iii. 10, 4. rogat ut istos restitueret iii. 11, 3. frustra ib. cum Constantio concilium Sardicam convocat ib. post concilium Sardicense epistola a Constantio postulavit ut ecclesias eorum Athanasio et Paulo restitueret iii. 20, 1. bellum minatus est, et paruit Constantius ib. seqq. Magnentii insidijs interfectus est in Gallia iv. 1, 1. Constantius Liberio dixit Athanasium causam esse fratrem sibi inimicum esse iv. 11, 4. Constans usque ad finem vitæ fidei Nicænæ favebat iii. 18, 1. ejus regno florebat religio Christiana iii. 17, 1 seqq. et Constantius plurima bona ecclesiis contulerunt ib. 2 seqq. leges contra Gentilium superstitiones tulerunt ib. templa occluserunt vel ecclesiis donarunt ib. 3. ecclesias splendide ædificabant ib. ne Judæi servos emerent, vel circumciderent lege sanxerunt ib. 4. religionem omnibus modis augere volebant ib. 5.
- Constans, ab Attalo in Africam missus ix. 8, 3, 4. ab Heracliano interfectus ib. 7.
- Constans, Constantini tyranni filius, a patre in Hispaniam missus ix. 11, 4. Theodosiolum et Verininium interfecit ib.; ix. 12, 1. custodes montium Pyrenæorum amovit ix. 12, 2. Vandalis irruentibus Arelatem se contulit ib. 6. a Gerontio interfectus est ix. 13, 1.
- Constantia, Constantini M. soror (Licinii uxor i. 7, 5.) ii. 27, 2. Ariannum presbyterum familiarem habuit ib. moriens hunc et Arii causam Constantino commendat ib. 2 seqq.; ii. 34, 2. quæ fabulentur Ariani de visione ab ea visa, unde fratrem persuaderet iii. 19, 3.
- Constantia, Constantii soror, Juliani uxor v. 2, 20.
- Constantia civitas; vide Maiuma.
- Constantina, urbs in Phœnicia a Constantino nuncupata ii. 5, 8.

Constantinopolis primum fundata in Troade ii. 3, 2. deinde Divino jussu amplificando Byzantium ib. 3. quomodo ædificaretur ib. 4 seqq. Nova Roma appellata ib. 5. senatum, magistratus jura ac privilegia eadem quæ Roma antiqua habuit ib. 6; ii. 34, 4; vii. 9, 3; vide Ecclesiæ, Balnea. descriptio ejus, ii. 3, 2 seqq. quarum provinciarum regina esset ib. 5. incolæ prope omnes Christiani ib. 7. ornata Delphorum templi spoliis ii. 5, 4. in ecclesia apostolorum sepulchrum sibi fecit Constantinus ii. 34, 5; imperatores et episcopi ibi sepulti sunt ib. 6. contentiones de episcopatu inter Paulum et Eusebium post mortem Alexandri iii. 3 et 4. tumultus circa episcopatum, mortuo Eusebio iii. 7, 4 seqq. frumenti a Constantino civibus dati dimidium a Constantio sublatum ib. 6. multi in tumultu interfecti cum Macedonius ecclesiam obtineret iii. 9, 4. tumultus propter translationem reliquiarum Constantini M. iv. 21, 5. Honoratus præfectus urbis primus creatus iv. 23, 3. Eudoxius in locum Macedonii depositi suffectus iv. 25, 6. ecclesia Sophiæ dedicata iv. 26, 1. ii qui Nicænam fidem retinebant, nec ecclesias nec sacerdotes habebant sub Constantio et Valente iv. 20, 7; vi. 9, 1. Eustathius Antiochenus ibi clam vivens vi. 13, 2, et Gregorius Nazianzenus eos docebant vi. 17, 5. parum abfuit quin Nicænæ fidei doctrina ibi exstingueretur ib. tumultus propter ordinationem Evagrii ab Eustathio loco Eudoxii vi. 13, 3. Gothis ad suburbia progressis metus ac tumultus adversus Valentem vi. 39, 2. Valente mortuo, Gothi ad suburbia progressi, a plebe repulsi vii. 1, 1, 2. civitas diversis sectis divisa vii. 4, 4. lex ad Constantinopolim data ut per omnes civitates brevi innotesceret ib. 5. ecclesiæ catholicis traditæ vii. 5, 1, 5 seqq. Constantinopolis episcopus post Romæ episcopum honoris prærogativam habet vii. 9, 2. Ægyptii episcopi Maximum clam ordinarunt ib. 4. pœnitentarius presbyter ibi quas ob causas sublatus vii. 16, 1, 8 seqq. tumultus de ecclesia polluta ib. 9. caput Joannis Baptistæ allatum, et ecclesia splendida pro eo ædificata

vii. 21, 1, 5. urbem Gainas spoliare meditatus est viii. 4, 10 seqq. urbs ab angelis custodita ib. 12. nocturnis et matutinis hymnis populus promptius utebatur viii. 7, 5; vide Processiones. cum Theophilus Chrysostomum insectaturus intraret, nullus clericorum ei obviam venit viii. 17, 1. nautæ Alexandrini ibi multi ib. Chrysostomo deposito, tumultus plebis viii. 18, 1 seqq. quanto gaudio eum redeuntem acceperint ib. 6 seqq. impetus facti in se invicem ab Alexandrinis et Constantinopolitanis viii. 19, 2. in Chrysostomi fautores mysteria nocte ante festum Resurrectionis celebrantes irruunt milites viii. 21, 1, 2. in balneo publico exinde congregantur, ib. dein in Hippodromo ib. 4.

Constantinopolis: episcopi ibi Alexander i. 18, 6. Paulus iii. 3, 1. Eusebius iii. 4, 3. Macedonius iii. 7, 4. Eudoxius iii. 5, 10; iv. 25, 6. Evagrius ab Eustathio consecratus vi. 13, 2. Gregorius Nazianzenus electus vi. 17, 5. Maximus ab Ægyptiis episcopis consecratus vii. 9, 4. Nectarius vii. 8, 1. Joannes (Chrysostomus) viii. 2, 14. Arsacius viii. 23, 1. Atticus viii. 27, 3. Sisinnius iv. 3, 2. Proclus ix. 2, 18. sectæ Novatianorum, Acesius ii. 32, 5. Agelius vi. 9, 2. Marcianus vii. 14, 2; viii. 1, 9. Sisinnius ib. ib. Ariannorum Demophilus vi. 13, 1. Marinus vii. 14, 4. Dorotheus ib.

Constantinopolis; synodus ibi episcoporum A. D. 336, in qua decreta synodi Tyri contra Athanasium confirmata sunt ii. 28, 13; ii. 29, 1. et Marcellus Ancyrae depositus est ii. 33, 1; vid. Annot. alia, in qua Paulus episcopus depositus est iii. 4, 3. alia (Acacianorum) A. D. 360, quinquaginta episcoporum ex Bithynia iv. 24, 1. Ariminensem fidei formulam quibusdam additis confirmant ib. 2. Aetium diaconatu depununt ib. 3. et episcopus Eleusium, Basilium, Heortasium, Dracontium iv. 24, 3. alios ob alias causas, non ob fidem iv. 24, 4. Cyrillum Hierosolymæ iv. 25, 1. alios in eorum locum suffecerunt ib. 6. hoc concilium criminantur Homœusiani Lampsaci vi. 7, 4, 10. dicentes pollicitos esse Acacianos si fides Ariminensis confirmata esset, τὸ ἀνόμιον se damna-

- turos, quod non fecissent ib. et fidem quasi ab occidentalibus confirmatam fraude protulisse ib.; vi. 11, 3; vide Fides. œcumenica, A. D. 381, a Theodosio convocata vii. 7, 1; catholici centum et quinquaginta, Macedoniani sex et triginta, adsunt ib. Macedonianis egressis Nectarium in locum Gregorii eligunt vii. 8, 1. Nicænam fidem confirmant vii. 9, 1. canones faciunt ib. 4 seqq. ut episcopus Constantinopolis post Romæ episcopum honoris prærogativam habeat ib. 2. alia ad ordinandum Chrysostomum viii. 2, 14. alia sexaginta episcoporum quæ in Quereu facta essent irrita esse statuit, et Chrysostomum absolvit viii. 19, 8. alia eum deposuit viii. 20, 5.
- Constantinus consul Procem. 19. i. 2, 1. ejus filii imperatores ib. Occidentalibus Christum colere permisit i. 2, 2. quo modo persuasus ut Christo crederet i. 3, 1. ejus visio ib. concilium de pagano cultu i. 4, 2. Crispum interfecit i. 5, 1. cur Christianus factus fuerit, sicut pagani perhibent i. 5. imperium capessit i. 6, 4. multis gentibus potitus ib. 6. a Licinio bello impetitus i. 7, 1. a Christianis exoptatus ib. Licinium vicit ib. 5. ejus soror Licinii uxor ib.; vide Constantia. Christianam religionem suscipi jussit i. 8, 1. Dei voluntatis minister ib. 2. e Britania vocatus ib. nova jura dedit cœlibibus orbis et continentiam professis i. 9, 1, 3. leges tulit de manumittendis servis et de civitate danda in Ecclesia i. 9, 6, 7. Antonio monacho epistolas scripsit i. 13, 1. Eutyichianum monachum amicum habuit i. 14, 9, 11. moleste tulit quæstionem motam de Ario i. 16, 1, 2. literas scripsit ad Alexandrum et Arium ib. 2. moleste tulit dissidium de Paschate et componere nisus est ib. 4, 5. synodum episcoporum Nicæam convocavit i. 17, 1. mutuas episcoporum criminationes repressit ib. 4, 5. concilio interfuit i. 19, 1, 2. episcopos Latine alloquitur pacem suadens ib. 3. Græcæ linguæ haud omnino imperitus i. 20, 1. disputationes episcoporum audivit ib. eorum sententiæ accessit ib. 2. quicumque decretis Nicænis contradiceret exsilio damnavit ib. 2. quid contra Arium et eos qui cum eo sentirent statuerit i. 21, 4. Eusebium Nicom. et Theognium in exsilium misit et alios in locum eorum eligi jussit ib. 5; iii. 19, 2. Eusebio infensum se esse ostendit i. 21, 5. propter alias causas ii. 21, 6-8. Acesium Novatianorum episcopum arcessit i. 22, 1. cum eo colloquium habet ib. 2. vicennalia celebrans episcopos qui concilio Nicæno aderant publicis epulis excepit i. 25, 1. ad pacem hortatur et preces eorum rogat ib. 1, 2. epistolas ecclesiis mittit, ac speciatim Alexandrinæ ut in fidem Nicænam consentirent ib. 4. ecclesiam Hierosolymis ædificare statuit ii. 1, 1; ii. 2, 1. ecclesias ubique ædificat ii. 3, 1. Constantinopolim fundat ib. 2 seqq. quid de Mambre et festo ibi Gentilium ritibus celebrato fecit ii. 4, 1 seqq. Græcorum religionem subvertit ii. 5, 1 seqq. per eum templa et idola diruuntur ib. 3 seqq.; v. 10, 7. (ideo a quibusdam philosophis impugnatus i. 18, 5.) propter eum plurimi fiunt Christiani ii. 5, 6 seqq. Christianorum res auget ib. 8. ad Saporem Persarum regem pro Christianis literas misit ii. 15, 1 seqq. quomodo ei propter fidem in Christum Deus adjuvasset ib. 3. omnium ubique Christianorum curam gerit ib. 5. quid fecerit de episcopatu Antiochiæ post depositionem Eustathii ii. 19, 2 seqq. Athanasio cum minis scripsit, ut omnes ad communionem reciperet ii. 22, 4, 5. postea ad Alexandrinos eum laudans scribit ib. 8. Ægyptios ad concordiam hortatur ib. 9. Athanasium iterum calumniatum comprobat et hortatur ii. 23, 6 seqq. inductus a Constantia sorore ut Ario faveret ii. 27, 2 seqq. et a presbytero ab ea commendato, Arium revocat ib. 4. ad episcopos Hierosolymis congregatos pro eo scribit ib. 14 seqq. Athanasium audit ii. 28, 1. ad Tyri concilium de eo scribit ib. 1, 2. postea eum in exsilium mittit ib. 14. ad Alexandrinos et Antonium scribit ii. 31, 2, 3. legem contra hæreticos tulit ii. 32, 2. imperium filiis partitus est ii. 34, 1. ægrotans Nicomediæ baptismum suscipit ib. testamentum facit ib. 2. mortuus est ib. 3. qua-

- lis esset ib. 4. Constantinopoli sepultus est ib. 5. eo vivente nemo Nicenam fidem aperte rejecit ii. 32, 7, 8; iii. 1, 1. Athanasium revocare statuerat iii. 2, 1, 5. in testamento id mandasse dicitur iii. 2, 1. frumentum quotannis Constantinopolitanis ex Ægyptio tributo dedit iii. 7, 7. et pauperibus Alexandriæ iii. 9, 5. quæ fabulentur Ariani de mutatione ejus sententiæ iii. 19, 3-6. et consilio alterius synodi quæ Nicæna decreta retractaret convocandæ iii. 19, 4, 5. reliquias ejus transtulit Macedonius in basilicam ubi Acacii martyris sepulcrum est iv. 21, 4. fratres ejus Constantius et Dalmatius v. 2, 8. dixit Deum in somnio Bitum Cararum episcopum ei ostendisse vi. 33, 3.
- Constantinus, Constantini M. filius, partem imperii recipit ii. 34, 1; iii. 2, 1. Athanasium in ecclesiam Alexandrinam restituit iii. 2, 1. ejus ad Alexandrinos epistola ib. 3-6. bellum fratri suo Constanti inferens interfectus est ib. 10. Athanasium ejus mortis causam esse Constantius dixit iv. 11, 4.
- Constantinus, tyrannus, a militibus in Britannia electus imperator ix. 11, 2. in Galliam transiens quæ fecerit ib. 3, 4. Constantem filium Cæsarem creatum in Hispaniam misit ib. 4. Augustum fecit ib. ix. 12, 4. in Italiam irrupit, deinde Arelatem recepit ix. 12, 5, 7. ibi obsessus salutis desperans presbyter ordinatus est ix. 15, 1. in Italiam missus in itinere interemptus est ib. 3.
- Constantinus quidam Arelate imperium arripere conatus est ix. 4, 6.
- Constantius, Constantini M., pater, liberum cultum permisit Christianis i. 6, 1. quo modo fidem suorum pertentaverit ib. 2.
- Constantius Constantini M. frater, Galli et Juliani pater v. 2, 8. obiit ante fratrem ib.
- Constantius, Constantini M. filius maximus, Cæsar ii. 34, 1. imperii partem recipit ib. patris testamentum ei datum ib. 2. ad patrem sepeliendum venit ib. 5. per presbyterum quandam erga Arium propensior factus iii. 1, 3, 4. quid de hac re fabulentur Ariani iii. 19, 5. Constantino fratre mortuo, orientis totius imperium habuit iii. 2, 10. Paulum episcopum Constantinopolis electum deposuit iii. 4, 3. Antiochiæ concilio, A. D. 341, et dedicationi ecclesiæ adfuit iii. 5, 3. Eusebium Emesenum imprimis ei gratum secum ad bellum deducebat iii. 6, 6. Paulum iterum, mortuo Eusebio, episcopum Constantinopolis factum expulit iii. 7, 7, 8. frumenti civibus a patre dati dimidium sustulit ib. 7. Macedonii ordinationem non approbavit ib. 8. Paulum tertio expulit et Macedonium induxit iii. 9, 1 seqq. quibus calumniis motus Athanasio mortem minatus sit ib. 5. a Constante rogatus, episcopos qui de Athanasio et Paulo depositis causam redderent, misit iii. 10, 4. cum Constante concilium Sardicam vocat iii. 11, 3. ejus tempore florebat religio iii. 17, 1. Constantius et Constans plurima bona ecclesiis et clericis contulerunt ib. 2 seqq. vide Constans. initio regni Nicænæ fidei favebat iii. 18, 1. postea ab hac sententia discessit, Filium Patri substantia similem esse tantum confitens ib. 2; iv. 14, 4. quomodo ab Eusebio Nicomediæ in hanc sententiam ductus est ib. 4. verbis potius quam re a sententia patris fratrisque discedens ib. a fratre Constante bellum minato rogatus, Athanasium ex Italia revocat iii. 20, 2. ab Athanasio unam ecclesiam pro hæreticis in Alexandria petit ib. 5. Constante fratre Magnentii insidiis interfecto, imperator solus declaratus est iv. 1, 2. tyrannos e medio tollere studebat ib. episcopos, qui post synodum Sardicæ restituti erant, iterum expelli jussit iv. 2, 1. Sirmium veniens a militibus, Vetranione prodito, imperator proclamatus est iv. 4, 2. Vetranioni beneficia contulit ib. 3. exercitum contra Magnentium misit ib. 4. barbaros contra eum invocavit et mercede conduxit v. 1, 3; v. 2, 20, 22. Gallum Cæsarem nuncupatum in Syriam amandavit iv. 4, 4. cum Sirmii commorabatur Photinus hæresim suam palam docuit iv. 6, 2. ob hanc causam concilium ibi convocat ib. 4. duces ejus Magnentium devicerunt iv. 7, 1, 3. et Silvanum ib. 4. Gallum imperium arripientem interfecit jussit iv. 7, 7;

v. 2, 19. Julianum suspectum in custodiam misit v. 2, 19. a Sirmio Romam triumphum acturus ivit iv. 8, 1; iv. 11, 3. ut occidentis episcopos in unum cum orientalibus reduceret, in Italia concilium convenire voluit iv. 8, 1, 5. Julio ep. Rom. mortuo, Ariani ei persuadere conantur ut episcopi quos ipsi deposuerant ab ecclesiis pellerentur iv. 8, 3. benevolentiam erga Athanasium simulaverat ib. 4. voluit persuadere occidentalibus ut Athanasii condemnationi subscriberent ib. 6. eo sublato sperabat se omnia pro arbitrio suo constituturum ib. concilium Mediolani convocari curavit iv. 9, 1. hoc re infecta dissoluto, eos qui contra Athanasii condemnationem reclamant in exsilium egit ib. 4; iv. 11, 2. voluit tamen efficere ut omnes episcopi in unam sententiam consentirent iv. 11, 2. Liberio ut cum episcopis partis ipsius consentiret frustra conatus persuadere, eum Berœam in exsilium misit ib. 3, 9 seqq. pecuniam ei misit ib. 10. dixit Athanasium causam esse mortis fratris Constantini, et Constantem sibi inimicum fecisse ib. 4. cum Romam intraret populo Liberium poscente eum revocare pollicitus est ib. 12. epistola ejus ad ecclesiam Antiochiæ adversus Eudoxium et Aetium iv. 14, 1 seqq. Sirmium a Roma reversus Liberium ab exsilio revocat iv. 15, 1. vi eum urgebat ut Filium Patri non esse consubstantialem confiteretur ib. 1. ei Romam redire permisit ib. 4. concilium contra Aetianos convocare voluit iv. 16, 1. de loco et modo conveniendi consilia diversa iv. 16, 1–22. formula fidei Sirmiana eo (τοῦ αἰωνίου Ἀγνοῦστος) præsentē inscripta iv. 17, 10. quid de hoc dixerit Athanasius ib. concilii Ariminensis ad eum epistola iv. 18. rescripsit, ut reditu ejus ab expeditione expectarent iv. 19, 1, 2. fertur Valenti potestatem dedisse ut episcopos formulæ Sirmianæ subscribere vi compelleret ib. 5. Macedonio Constant. ep. ob tumultus Constantinopoli infensus iv. 21, 6. in orientem reversurus Julianum Cæsarem constituit, sorore in matrimonium data, et in Galliam mittit ib. et v. 2, 20. insidias ei struens, ut dictum est v. 2, 22, 23. ad

concilium Seleuciæ misit Leonam, ut eo præsentē de fide inquireretur iv. 22, 2. et Lauricum militum provinciæ ducem ib. 3. per epistolas mandavit de quibus inquireret concilium ib. 5. jussit ne quid novi præter sacras scripturas inveheretur ib. 14. aulici ejus Arianis favebant iv. 12, 4; iv. 16, 22. nonnulli pecuniis corrupti iv. 23, 2. causam Aetii ipse examinavit ib. 4. quomodo inductus sit ut formulam Ariminensem approbaret ib. 7. totum diem et maximam noctis partem consumpsit cum episcopis, donec legati a Seleuciæ concilio huic formulæ subscripserunt ib. 8, noctu ante pompam consularem Kal. Jan. ib. Antiochiam venit, audiens Persas novas res moliri iv. 27, 11; v. 1, 3. contra Julianum profectus Mopsucrenis obiit ib. 6. annos quinque et quadraginta natus, cum regnasset cum patre tredecim, solus viginti quinque ib. odium Romanorum in eum Julianus excitare voluit v. 5, 7. a Juliano ut ignavus et impius vituperatus vi. 1, 3.

Constantius X. et Julianus III. consules, A.D. 360, iv. 26, 1.

Constantius, Valentiniani postea imp. pater ix. 13, 3. Gerontium vicit ib. Constantinum tyrannum obsidebat Arelate ix. 14, 1. eum vicit ix. 15, 2. Gallam Placidiam Honorii sororem in matrimonium duxit ix. 16, 2. consors imperii ab Honorio factus ib. obiit ib.

Consubstantialis; vide Homousion, et Filius Dei; consubstantialis Trinitas, vide Trinitas.

Consuetudines diversæ in diversis ecclesiis vii. 19, 2 seqq. a majoribus acceptæ non sunt mutandæ ib. 12.

Consul eunuchus factus viii. 7, 1.

Consularis pompa Kal. Jan. iv. 23, 8.

Consules Crispus et Constantinus, A.D. 324, Procem. 19; i. 2, 1. Rufinus et Eusebius, A.D. 347, iii. 12, 7. Sergius et Nigrianus, A.D. 350, iv. 6, 6. Eusebius et Hypatius, A.D. 359, iii. 19, 6; iv. 17, 10. Constantius X. et Julianus III., A.D. 360, iv. 26, 1. Gratianus V. et Theodosius, A.D. 380, vii. 5, 7. Mero-baudes II. et Saturninus, A.D. 383, vii. 12, 2. Olybrius et Probianus, fratres, A.D. 395, vii. 29, 4. Fravita et Vincentius, A.D. 401, viii. 4, 21.

- Bassus et Philippus, A.D. 408, ix. 1, 1. consules nulli electi anno post Constantis mortem iv. 6, 6.
- Conventus ecclesiæ; in his psalmi et preces iii. 6, 10. hymni iii. 20, 8; iv. 28, 2. die Sabbati perinde ac die Dominico habiti, præterquam Romæ et Alexandriæ vii. 19, 8. ita apud monachos Ægypt. vi. 13, 3, lex lata ne orthodoxi extra ecclesias conventus haberent viii. 24, 12. certi dies quibus conventus haberi non solebant iv. 16, 4. per septem dies continuos Hierosolymis quotannis in memoriam dedicationis ecclesiæ ii. 26, 4. tempore persecutionis habiti in balneis viii. 21, 3. in circo ib. 4. in campo vi. 18, 2. vide Catholici.
- Conventus episcoporum; in eo S. Synaxis, et concio i. 11, 8 seqq.
- Conventus principum diversarum sectarum ut in unam sententiam reducantur, a Theodosio vocatus vii. 12, 1 seqq.
- Copres insignis in Ægypto monachus vi. 28, 4.
- Cordubæ episcopus Hosius i. 10, 1; i. 16, 5.
- Cornelius Romæ episcopus i. 22, 2. inter eum et Novatum dissensio ib.
- Cosilaus, vicus in Cilicia, uhi caput Joannis Baptistæ per plures annos custodiebatur vii. 21, 3 seqq.
- Cotyæus urbs Phrygiæ insignis vi. 24, 8. cujus episcopus inter Novatianos primarium locum habuit ib.
- Creatura non adoranda nec Deus appellanda vi. 16, 5.
- Creaturam Christum esse docebat Arius. Vide Filius Dei.
- Crescens Africae episcopus, apud Sirmium A.D. 359, formulæ cniidam fidei subscripsit iv. 15, 2.
- Cretenses Homerum honoraverunt Proem. 5, 6.
- Crispion, Epiphanii archidiaconus viii. 15, 2.
- Crispion, monachus in Palestina temp. Valentis vi. 32, 5.
- Crispus Cæsar consul Proem. 19; i. 2, 1. a Constantino interfectus i. 5, 1. quo anno ib. 2. ejus gesta ib.
- Cronion monachus Ægyptius, Antonii æqualis, Valentis tempore vivens vi. 30, 1.
- Cronius, monachus Ægyptius iii. 14, 4.
- Crux Christi cum aliis duabus ab Helena reperta ii. 1, 5. miraculum quo eæ dignoscuntur ib. 7, 8. pars ejus maxima Hierosolymis custodita, ib.
9. pars ad Constantinum missa ib.
10. quid de ea dixerit Sibylla ib. 11.
- Crux visa Constantino i. 3, 1. insignia Constantini ib. 3; i. 4. militum armis impressa i. 8, 10. nummis et imaginibus Constantini ib. 13. maximo cultu ab eo venerata ib. 12. eam victoriæ causam putabat ii. 15, 3. sine crucis potentia nihil ab angelis aut hominibus fieri potest ii. 3, 13. Christiano se crucis signo consignante spectra fugerunt v. 2, 5, 6. crucis signum super altare ecclesiæ Constantinopolis ii. 3, 13. vide Annot. cruces argentæ, in processionibus adhibitæ viii. 8, 4. crucis signum splendore solem superans per plures dies Hierosolymis visum est iv. 5, 1 seqq. Hierosolymis post conatus Juliani, plurium vestibus impressum v. 22, 12. inventum inter signa hieroglyphica vii. 15, 10.
- Crucis supplicium a Constantino sublatum i. 8, 13.
- Ctesiphon, urbs regia Persarum vi. 1, 5. Julianus eam aggredi paravit ib. 5-9. et Seleucia, urbes nobilissimæ, quarum archiepiscopus fuit Symeon ii. 9, 1.
- Cubitus Nili e templo Serapidis in ecclesiam translatus i. 8, 5; v. 3, 3. a Juliano templo restitutus v. 3, 3.
- Cucusus, ibi in exilium actus Paulus episc. Constantop. iv. 2, 2. et Chrysostomus viii. 22, 6.
- Cyprus; in ea conventus episcoporum i. 11, 8. ibi sepultus est Hilarion, iii. 14, 26, 27. Epiphanius monachus et episcopus ibi vi. 32, 2 seqq. synodus, in qua damnati sunt libri Origenis viii. 14, 2. ibi episcopi etiam in vicis constituuntur vii. 19, 2.
- Cyriacus (Naissi) episcopus, Ariatorum fautor iii. 11, 8.
- Cyriacus Adanorum episcopus vii. 10, 1. ab eo Nectarius munera sacerdotalia didicit ib.
- Cyriacus episcopus, Chrysostomi causæ fautor, Romam confugit viii. 26, 19.
- Cyriacus diaconus, literæ per eum ab Innocentio in causa Chrysostomi missæ viii. 26, 2.
- Cyryllus Hierosolymorum episcopus, inter viros insigniores tempore Con-

- stantii recensetur iii. 14, 42. ab Acacio et Patrophilo, Maximo amoto, ecclesiae Hieros. praepositus iv. 20, 1. ejus tempore crucis signum splendore solem superans Hierosolymis visum est iv. 5, 1 seqq. notum per Cyrilli literas ib. 4. de jure metropolitico cum Acacio Caesareae episcopo controversiam movit iv. 25, 2. se invicem accusant quod non recte de fide sentiant ib. Cyril- lus eos qui τὸ ὁμοούσιον asserebant, sequebatur ib. ab Acacio deposi- tus quia thesauros ecclesiae tem- pore famis vendidisset ib. 3. de de- positione ejus querendum in con- cilio Seleuciensi iv. 17, 1; iv. 22, 4. nihil a concilio factum ib. 25. depositus a concilio Constantino- polis Acacianorum iv. 25, 1. quia communicasset cum Eustathio et Elpidio, Basilio, et Georgio, ib. Theodosio imperante restitutus est iv. 30, 3. in concilio Constantino- politano (A.D. 381), Macedonii sen- tentia quam prius tenuerat rejecta, unus e catholicorum principibus erat vii. 7, 3. obiit vii. 14, 4.
- Cyrinus, Ægyptius, Chalcedonis epi- scopus, Chrysostomo infensus viii. 16, 4. dum episcopi ad synodum convenirent, obiit ib. 5 seqq.; viii. 27, 2.
- Cyrus Eustathium episc. Antioch. ac- cusavit iii. 6, 2.
- Cyzicus; vid. Eleusius; multi ibi publici opifices lanarii et monetarii v. 15, 6, 7. eorum legatio ad Juli- anum ib. 4. quid jusserit ib. seqq. ut Eleusium episcopatus cederet no- luerunt vi. 8, 7. Eunomius ab Eu- doxio ordinatus in episcopum ib. 7. Vide Eunomius.
- D.
- Dacibize, locus Bithyniae prope mare, juxta quam octoginta clerici cum nave combusti sunt vi. 14, 4.
- Dadastana, vicus Bithyniae, ibi obiit Jovianus vi. 6, 1.
- Dalmatius, Constantini M. frater v. 2, 8.
- Dalmatius, filius Dalmatii Constan- tini M. fratris v. 2, 8. post obitum Constantini a militibus occisus ib.
- Damasus Romae episcopus vi. 23, 1. tumultus et caedes circa electionem ejus ib. 2. Nicenam fidem con- fitetur ib. concilio episcoporum Romae habito Auxentium et Arianos excommunicat ib. 5. ejus epistola ad Illyrios de hac re ib. 7 seqq. Apollinarii doctrinam condemnat vi. 25, 6. literas Petro Alexandriae dat Nicæna decreta et ordinationem ejus confirmantes vi. 39, 1. voluit Theodosius ut omnes eam fidem servarent quam Damasus et Petrus Alexandriae servabant vii. 4, 6. post mortem Meletii ad Paulinum Antiochiae literas synodicas misit vii. 11, 3. episcopos qui Flavianum ibi ordinarunt excommunicat ib. vocat episcopos orientales in occi- dentem ut res ibi dijudicaretur ib. 4.
- Daniel, monachus Syrus, iii. 14, 30.
- Daphne, Antiochiae suburbium v. 19, 5. descriptio ejus ib. seqq. tem- plum et oraculum Apollinis ibi 4, 9 seqq. loculum Babyla martyris, ibi transtulit Gallus ib. 12 seqq. ex- inde silebat oraculum ib. 14. Juli- ani jussu, Christiani reliquias Ba- bylae amoverunt ib. 17 seqq. tem- plum igne destructum v. 20, 5 seqq.
- Dardanii sub Constantini imperio i. 6, 6.
- Dausas, apud Persas episcopus cap- tivus, occisus ii. 13, 7.
- Davides pater Solomonis Procem. 10.
- Decentius, Magnentii tyranni frater, laqueo sibi mortem conscivit iv. 7, 3.
- Decius; ex ejus persecutione Novati schisma exoritur i. 22, 2.
- Dedicatio ecclesiae Hierosolymis ii. 26, 1. (in memoriam ejus festum quo- tannis celebratum, baptismus minis- tratus et conventus per octo dies continuos habiti ib. 4.) Antiochiae iii. 5, 1. Ancyrae iv. 13, 1. Sophiae apud Constantinopolim iv. 26, 1.
- Deipara, S. Maria a Sozomeno appel- lata v. 21, 9. et Dei Mater vii. 5, 2.
- Delphi; tripodes et imagines a Delphis ad Constantinopolim deportatae ii. 5, 4.
- Demetrius Pisinuntis episcopus, a Chrysostomo ad synodum Quercus nuncius missus viii. 17, 8.
- Demetrius, episcopus, Chrysostomi causae fautor, Romam confugit viii. 26, 19.
- Democritus, Cous, philosophus, plu- rimas regiones perlustravit ii. 24, 4.
- Demophilus Arianus in concilio Ari- minensi primarius iv. 17, 3, 17.
- Demophilus ab Arianis mortuo Eu- doxio, Constantinopolis episcopus

- ordinatus vi. 13, 1. nolens jussu Theodosii Nicænis decretis consentire vii. 5, 5. ex urbe abiit ib. 6. a Theodosio, unitatem cupiente, pro Arianis ad conventum vocatus vii. 12, 9. obiit vii. 14, 4.
- Deus; solis precibus, non sanguine placatur ii. 15, 2.
- Deum humanæ formæ esse, monachi in Ægypto plerique sentiebant viii. 11, 1 seqq.; viii. 12, 12. quæstiones et contentiones circa hanc rem ib. seqq.
- Deo, de, nullas voces præter eas quæ in SS. extant usurpandas esse dixerunt Ariani iv. 6, 9, 12; iv. 12, 5, 6; iv. 17, 5; iv. 22, 15, 16; iv. 23, 7. substantiam non prædicandam nec hypostasim, a concilio Aca-cianorum Constantinopoli statutum iv. 24, 1. et substantia ejus disputabant Ariani vii. 6, 1. disputationes vulgares vetuit Theodosius ib. 7. diversas sententias esse apud Gentiles, et Deo non displicere dixit Themistius vi. 36, 7. vide Trinitas, Substantia, Hypostasis, Persona.
- Diaconissa viii. 23, 7; viii. 26, 4. nulla criminibus obnoxia admitti debet iv. 24, 16. nec ulla nisi liberos haberet, et sexaginta annos impleisset lege Theodosii vii. 16, 11. ordinata viii. 9, 1. apud Macedonianos ix. 2, 1.
- Diaconorum numerus in Ecclesia Romana tantum septenarius, exemplo eorum qui ab apostolis ordinati sunt; alibi non definitus vii. 19, 3. evangelium legunt plerumque in ecclesiis ib. 6.
- Dianius Cæsareæ Cappadociæ episcopus iii. 5, 10. concilio Antioch. (A.D. 341) interfuit, ib.
- Didymæus Apollo i. 7, 3.
- Didymus cæcus, scriptor ecclesiasticus, Constantii temp. iii. 15, 1. philosophus illustris Alexandriæ vi. 20, 11. vita ejus iii. 15, 1 seqq. doctrinam synodi Nicænæ asserebat ib. 4. quid de eo dixerit Antonius ib. 5. jejunia, preces et visio ejus de morte Juliani vi. 2, 6, 7.
- Didymus monachus iii. 30, 1.
- Didymus et Verenianus, Honorii imp. propinqui, Constanti tyranno obstiterunt ix. 11, 4. interempti ix, 12, 1.
- Dies festi Gentilium; iv. 10, 7; iv. 30, 2.
- Dies festus apud Mambre Judæorum, Gentilium, Christianorum ii. 4, 2 seqq.
- Dies festi Christianorum; quotannis observati, Natalis Domini viii. 20, 3. Theophania v. 16, 7. Resurrectionis ii. 10, 1; ii. 11, 3; viii. 21, 1. vide Pascha. Passionis Domini (cum jejuniis vii. 19, 9;) ii. 10, 1; ii. 11, 3. sui cuique ecclesiæ, scil. *πανηγύρις* martyrum, commemorationes episcoporum v. 3, 8. Alexandria, quo Petrus episcopus martyr obiit ii. 17, 6. in Palæstina, in memoriam S. Hilarionis iii. 14, 27. ut et aliorum sanctorum virorum pro more, ib. Geris in memoriam Nilammonis viii. 19, 4. Hierosolymis per octo dies propter dedicationem ecclesiæ ii. 26, 4. quaque hebdomade observati, vide Dominicus, Sabbatum, Sabbati dies sextus.
- Dies quo conventus ecclesiæ non habetur *ὁ συνάξιμος ἡμέρα* dictus iv. 16, 4.
- Diocæsarea, Judæi ibi arma sumpserunt iv. 7, 5. a Gallo funditus eversa ib.
- Diodorus Tarsi episcopus, fidei Nicænæ adhærens, concilio Constantinopoli interfuit vii. 7, 5. quomodo per eum Nectarius episcopus Constantinop. electus sit vii. 8, 1 seqq. unus ex episcopis cum quibus ii qui in Oriente communicant Catholici habentur vii. 9, 6. et Acacius Bercæ Flavianum episcopum Antiochiæ consecrarunt vii. 11, 3. ob hanc causam occidentales eum excommunicatum habebant ib. Joannem (Chrysostomum) in sacris disciplinis instituit viii. 2, 6. multos scripsit libros ib. literalem sensum sacre Scripturæ, spirituales vitans, exquisivit ib.
- Diogenes, presbyter Alexandrinus, quem Basilii Ancyre, ut dictum est, male tractavit iv. 23, 4.
- Dionysius rex Siciliæ Platonem honoravit Procem. 5, 6.
- Dionysius Alexandriæ episcopus; ecclesia ejus nomine appellata, combusta iii. 6, 8.
- Dionysius Albæ (rectius Mediolani) episcopus iv. 9, 3. in concilio Mediolani contra Athanasii condemnationem reclamavit ib. ob eam causam in exilium actus ib. 4.
- Dionysius, monachus Rhinocoruræ vi. 31, 6.

Dioscorus, inter nobiliores Ægypti monachorum patres recensetur vi. 28, 8, 10.

Dioscorus, monachus in Ægypto vi. 30, 2; viii. 12, 1. (vide Longi fratres.) a Theophilo Hermopolis episcopus factus viii. 12, 2. Constantinopoli ante synodum Quercus obiit viii. 17, 5.

Disputationes vulgares de Deo, et substantia ejus vii. 6, 1. a Theodosio vetitæ ib. 7. ortæ inter Arianos vii. 17, 4, 9. disputationibus freti sunt hæretici, veterum sententiis neglectis vii. 12. 5 seqq.

Dissimilem esse Filium Patri, docuerunt Anomœi, q. v.

Diversas de rebus divinis sententias Deo non displicere dixit Themistius vi. 36, 7.

Divinationes Gentilium a Licinio usurpatæ i. 7, 2. a Constantino prohibitæ i. 8, 5. a Juliano usurpatæ v. 2, 2.

Divitiæ; in administrandis iis prudentia adhibenda viii. 9, 2, 3.

Dominica, Valentis uxor, Gothos a Constantinopoli repellit vii. 1, 2.

Dominicus dies quomodo per legem Constantini observandus i. 8, 11, 12. dictus ab Hebræis primus sabbati, a Græcis Solis dies i. 8, 11. hoc die et Sabbato conventus ecclesiæ iii. 14, 14; vi. 31, 3; vii. 19, 8. et processiones cum hymnis Constantinopoli viii. 8, 2. hoc die jejuna error damnatus iii. 14, 33, 35.

Domitianus, præfectus prætorio per Orientem, Galli jussu, cujus consilia Constantio aperuerat, occisus iv. 7, 6.

Donatus, Eurææ in Epiro episcopus vii. 26, 1. miraculum ab eo in dracone interficiendo patrum narratur ib. 2 seqq. ecclesia ad sepulchrum ejus, et prope eam fons ejus precibus prolatus ib. 4, 5.

Dorotheus (al. Theodorus), loco Euzeii Arianus Antiochiæ episcopus vi. 37, 17. postea Constantinopolim vocatus Arianis ibi præfuit vii. 14, 5. docuit ante Filium genitum Deum Patrem non fuisse vii. 17, 9. Mari-num et suos ejecit ib. 10, 11.

Dorotheus, insignis in Ægypto monachus vi. 29, 4 seqq.

Doxologia Procœ. 21. Gloria Patri, &c. ad finem hymnorum in ecclesiis Antiochiæ ab orthodoxis et Arianis

diversis verbis cantata iii. 20, 8; iv. 28, 2.

Dracontius Pergami episcopus, a concilio Constantinopoli (Acacianorum) depositus iv. 24, 3. et quia in Galatia prius episcopatum gesserat, ordinatio ejus infirmata ib. 11.

E.

Ecclesia catholica una; symboli fidei articulus ii. 27, 7. una a Christo relicta vii. 2, 5. cum ea se consentire profitetur Arius ib. 9, 10. lex lata a Constantino M. ut cum ea omnes communicarent ii. 32, 2. ei multi hæretici se conjunxerunt ib. 4. eam eos solos appellandos qui fidem Trinitatis consubstantialis confiterentur jussit Theodosius vii. 4, 6.

Ecclesia inter Gentiles maxime crevit i. 1, 9. ejus doctrina clarior evenit ex adversariorum insidiis ib. 17. tum extra tum intra Romanum imperium in Sozomeni Historia commemorata ib. 18. crevit sub Constantino i. 6, 1; ii. 6 seqq. imperantibus Constantio et Constante magnopere florebat numero et præsulum virtute iii. 17, 1 seqq. vide Christiana fides et religio, Christiani. post concilium Sardicense in duas partes prorsus divisa est iii. 13, 1, 2. regnante Juliano Christiani communi dolore uniti sunt vi. 4, 1. post ejus mortem iterum disputationibus perturbati ib. quomodo Valente imperante divideretur inter Arianos et Nicænæ fidei assertores vi. 20, 11; vi. 21, 1 seqq. ubicunque fortes erant gubernatores fideles manebant ecclesiæ vi. 21, 6. in oriente cum Theodosius imperator factus est omnes ecclesias præter Hierosolymitanam, Ariani tenebant vii. 2, 2. post mortem Valentis, omnes occidentales usque ad Macedones Nicænæ fidem tenebant vii. 4, 4. ad orientem in varias sectas divisa est ecclesia ib. Flaviano Antiochiæ episcopo ordinato, quomodo inter eum et Paulinam divisa sit ecclesia vii. 11, 2, 3. Theodosio imperant magnopere crescebat vii. 20, 1; viii. 1, 1. et præsulum virtute florebat vii. 29, 1. et post mortem Theodosii viii. 1, 4 seqq. Theodosium jun. protectorem nacta est. Procœ. 17.

Ecclesia hæres facta bonorum quæ

martyres orbi reliquerant i. 8, 4. ecclesiis et clero tributa e fisco pecunia a Constantino ib. 10. *κειμήλια* et sacra vela ii. 3, 11; iv. 25, 3, 4; ix. 1, 8. œconomus vii. 27, 2. opes ib. ablatae in Perside ii. 9, 4. Cæsareæ a Juliano v. 4, 4. Antiochiæ a Theodoro v. 8, 1. ne quis ad ecclesiam ut asylum confugeret lex lata viii. 7, 2, 3. postea abrogata ib. 5; cf. ix. 9, 5; ix. 10, 1.

Ecclesias singulas presbyteri habent Alexandriæ i. 15, 12. feminae quæ comam totonderint ab ecclesiis arcedæ vii. 16, 11. ecclesiarum conventus, diversæ consuetudines de tempore et modo eorum vii. 19, 8; vide Conventus.

Ecclesiæ forma tentorium a Constantino in castris fabricatum i. 8, 10, 11. ecclesiæ restauratæ auctæ atque ædificatæ a Constantino ib. 7. splendide ornatae ii. 3, 8, 12, 13. cum ornamentis et donariis pretiosis ii. 26, 3. lucernæ ecclesiæ vi. 31, 7. multæ restitutæ et conditæ imp. Constante iii. 17, 3. multæ a Pulcheria splendide ædificatæ et ornatae ix. 1, 8, 10. apud Iberas ii. 7, 9. apud Indos (seu Æthiopas) ii. 24, 8. primæ prope Gazam conditæ v. 15, 17. in iis ædificandis multa pecunia consumpti viii. 12, 6; viii. 24, 4. potius in pauperibus sublevandis expendi debet viii. 12, 6. quam partem ecclesiæ imperatores tenere deberent vii. 25, 9. vide Dedicatio, Templâ.

Ecclesiæ Sancti Sepulchri ad Calvariâ a Constantino M. ædificata ii. 1, 1; ii. 2, 1. magnum Martyrium appellata ii. 26, 1. dedicata ib. 3. ad speluncam Bethlehemi ab Helena condita ii. 2, 1. altera in montem Ascensionis ib. S. Michaelis apud Constantinopolim nobilissima ii. 3, 8 seqq. ad Mambre ii. 4, 7. Apostolorum Constantinopoli ii. 34, 5; viii. 10, 6. in qua Constantinus, imperatores, et episcopi sepulti sunt ii. 34, 5, 6; cf. iv. 21, 3. Antiochiæ a Constantino et Constantio ædificata iii. 5, 1. dedicata ib. 2. Emesæ celeberrima iii. 17, 3. Constantinopoli super sepulcrum Notariorum inchoata a Joanne Chrysost., absoluta a Sisinnio iv. 3, 1, 2. Theonæ Alexandriæ iv. 9, 9. Ancyrae, dedicata iv. 13, 1. Novatianorum ad Pelargum solo æquata,

altera iisdem lapidibus ad suburbanum Syccense condita, et reedificata Anastasia dicta iv. 20, 4 seqq. alia in qua Acacius martyr sepultus est iv. 21, 5. Sophiæ magna in Constantinopoli, dedicata (A. D. 360) iv. 26, 1. a Juliano et Gallo juxta sepulcrum Mamæ martyris incepta v. 2, 12. Novatianorum Cyzici ab Eleusio destructa, Juliani jussu instaurata v. 5, 10. a Zenone Gazæ super martyrum reliquias condita v. 9, 9. insignis S. Thomæ Edessæ vi. 18, 2. Anastasia Constantinopoli vii. 5, 3. Pauli episc. Constantinopoli vii. 10, 4. ecclesia facta est Bachi templum Alexandriæ vii. 15, 2. et Serapium ib. 10. Donati ad sepulchrum vii. 26, 4. Joannis Baptistæ ad septimum a Constantinopoli miliare vii. 21, 4; vii. 24, 2; viii. 4, 14. Euphemie martyris juxta Chalcedonem viii. 4, 5. Constantinopoli ad Septimum viii. 14, 6. et S. Stephani viii. 24, 2. et magnifica in honorem Thyrsi martyris ix. 3, 7. Petri et Pauli in Quercu Chalcedonis suburbano a Rufino condita viii. 17, 3. Mocii martyris Constantinopoli ib. 5. Nilammonis apud Geras viii. 19, 6. S. Petri Romæ ix. 9, 5; ix. 10, 4.

Ecclesiastica judicia. Vide Tribunalia.

Ecclesiasticæ domus vii. 14, 6.

Ecclesiastica sectæ memoratæ a Sozomeno i. 1, 16. nomina quorundam ii. 32, 1.

Ecclesiastici viri a Macedonio missi ad ecclesias Novatianorum destruendas iv. 21, 1.

Ecdicius quidam Edobichi caput Honorii ducibus tradidit ix. 14, 3, 4.

Edessa in Osroene; ibi natus est Eusebius Emesenus iii. 6, 1. ab initio universa Christiana vi. 1, 1. eam prætergressus est Julianus ib. ibi insignis ecclesia S. Thomæ apostoli vi. 18, 1. orthodoxi a Valente ecclesiis exclusi, in campo quodam convenerunt ib. 2. Modesti præfecti minæ spretæ sunt ab Edessenis ib. 4. a muliere quadem quæ cum infante occidi voluit ib. 5 seqq. monachi ibi insignes vi. 34, 1.

Edesius. Vide Ædesius.

Edobichus, Constantini tyranni magister militum ix. 13, 2. quæ fecerit et quomodo interemptus sit ix. 14, 2, 3.

- Eleusius** Cyzici episcopus a Macedonio constitutus iv. 20, 2. antea in palatio splendide militaverat ib. ab Ancyra cum Basilio Eustathioque ad Constantium missus contra Eudoxium iv. 13, 5. hi Sirmii Liberium vi urgent iv. 15, 1. novam fidei formulam ex tribus aliis condunt ib. 2. vir bonus, sed acerrimus in vexandis catholicis^{iv.} 20, 2. Macedonio adiutor fuit in persecutione ib. 1. Cyzici ecclesiam Novatianorum diruit iv. 21, 1. in concilio Seleuciæ fidem Antiochiæ (Dedicationis) confirmari voluit iv. 22, 7, 20. responsum ejus ad Acacium ib. 20. a concilio Constantinopoli Acacianorum depositus iv. 24, 3. propter ordinationes inconsultas, ut dictum est ib. 10. Macedonii sententiam sequeretur iv. 27, 2. ecclesiam Novatianorum Cyzici quam destruxerat a Juliano restituere coactus est v. 5, 10. quid cum cæteris Macedonianis fecerit, post mortem Constantii v. 14, 1 seqq. Cyzici ædes alendis viduis, et domus sacrarum virginum constituit v. 15, 5. Gentilium templa contumeliose tractavit ib. a Juliano cum clericis Cyzico exclusus ib. 5, 10. Valentis minas timens cum Arianis se consentire professus est vi. 8, 7. statim pœnitens episcopum alium a Cyzicenis eligi voluit ib. 6. iis nolentibus ab imperatore expulsus est, et cum suis extra urbem conventus habuit ib. 7, 8. et Marcianus in concilio Constantinopoli Macedonianorum principes vii. 7, 3. a Theodosio ad conventum pro Macedonianis vocatus vii. 12, 9.
- Eleutheropolis** ; episcopi ibi Theophilus iv. 24, 13. Zebennus vii. 29, 2.
- Elias** propheta, vitæ eremiticæ, ut nonnulli dicunt, auctor i. 12, 9. ejus exemplo monachi quidam pellibus vestiuntur iii. 14, 6.
- Elias**, monachus in Ægypto insignis vi. 28, 4, 6. prope Antinoopolin centum et decem annos agens ib.
- Elpidius** episcopus, a concilio Constantinopoli Acacianorum depositus iv. 24, 16. contra decreta synodi Melitines egerat ib. et ea abrogare studuerat iv. 25, 1.
- Elpidius** presbyter, Chrysostomum interficere conatus est viii. 21, 6 seqq.
- Emesa** : ibi episcopi Eusebius iii. 6, 5. Paulus vi. 12, 2. ecclesia ib. splendide ædificata regnante Constantio iii. 17, 3.
- Emmaus**, postea dicta Nicopolis v. 21, 5. ibi fons, ubi Christus pedes suos lotus esse fertur ib. 7. quo morbi sanari dicuntur ib. 6.
- Empedocles**, philosophus, in Ætnam desiliit ii. 24, 3.
- Encratitæ**, secta ita appellata, quorum fuit Busiris v. 11, 4.
- Ephesus** : episcopi ibi Menophantus iii. 12, 3. Heraclides viii. 6, 2. Arianorum Agapius vii. 17, 13. ibi Chrysostomus ivit et episcopos aliquos deposuit viii. 6, 1.
- Ephraim Syrus**, monachus prope Edesam vi. 34, 1. vitam Juliani monachi scripsit iii. 14, 29. vir insignis ib. 42. plura de vita et scriptis ejus recensentur iii. 16, 1 seqq. Græcorum scriptores longo intervallo superavit ib. scripta ejus plurima in Græcum sermonem, etiam ipso vivente, translata sunt, nec pristinam gratiam amittunt ib. 2. omnium sui temporis eloquentissimus judice Basilio Cæsariensi ib. 3. tricies centena versuum millia scripsit ib. 4. ejus discipuli ib. cum videret numeris Harmonii hæretici Syros delinitos esse, canticos juxta eosdem numeros composuit ib. 7. alia plurima de eo narrantur ib. 8 seqq.
- Epiphaniæ** in Cilicia episcopus Amphion i. 10, 1.
- Epiphanius**, sophista insignis, cujus discipulus erat Apollinaris vi. 25, 9. hymnum in Bacchi honorem composuit et recitavit ib. 9, 10.
- Epiphanius**, monachus in Palæstina Valentis tempore, vi. 32, 2, 3. postea episcopus Salaminis in Cypro. ib. vir celeberrimus ib. 4, vii. 27, 1 seqq. miranda plurima ab eo facta vii. 27, 1 seqq. a Theophilo, quasi anthropomorphita culpatus viii. 14, 1. Theophilo hortante in concilio Cypri Origenis libros legi prohibuit : ib. 2 seqq. Constantinopolim veniens, cum Chrysostomo congregari noluit ib. 6, 7, 9. episcopos condemnationi Origenis consentire rogabat ib. 7, 8. cum Chrysostomum publice condemnare in animo haberet, cohibitus est ib. 10, 11. rogatus ab imperatrice ut pro filio ægrotante precaretur viii. 15, 1. quid responderit ib. seqq. a Longis fratribus in

colloquio mollitus ib. 3, 4, 5. a Constantinopoli rediens in navi obiit ib. 5, 6. liber ejus Ancoratus ib. 4. Crispus archidiaconus cum eo vixit ib. 2. ipse et Chrysostomus alter alterius mortem prædixit, ut fertur ib. 7.

Episcopalis domus vii. 28, 2; viii. 22, 1.

Episcopi: eorum non imperatoris est excommunicatos ad communionem recipere ii. 27, 12. et negotia fidei tractare vi. 7, 2. honore imperatoribus pares sunt ii. 34, 6.

Fieri non debent sine consensu episcoporum provinciæ vel vicinorum iv. 12, 11. ad quos pertineat ordinatio eorum ib. 4, 11; iii. 3, 1. electi a populo et clero, imperatore approbante et episcoporum synodo suffragante et ordinante viii. 2, 14, 20. quidam ab imperatoribus designati ii. 19, 6; iii. 4, 3. ex iis quos episcopi dignos censerent vii. 8, 4 seqq. a synodo electi ib. 7. ab antecessoribus nominati ii. 17, 1 seqq.; ib. 21, 2, 3; iii. 3, 2; vii. 14, 2. quidam nondum baptizati electi vi. 24, 3 seqq.; vii. 8, 6 seqq. vide Annot.

Ab una sede ad aliam non sunt transferendi ii. 19, 4; cf. iv. 14, 1. secundum legem majorum et ecclesiæ disciplinam vii. 7, 8. quidam ob hanc causam depositi iv. 24, 11, 13. translati sunt Eusebius i. 2, 2. (iterum iii. 4, 3.) Eudoxius iii. 5, 10. (iterum iv. 12, 4.) Meletius iv. 27, 3. Gregorius Naz. vi. 17, 5; vide Annot. cf. vii. 7, 8. quidam electus sub conditione se alium episcopatum non suscepturum sine consensu episcoporum provinciæ iv. 24, 13. episcoporum ordinationes contra canones factæ infirmatæ ib. 11; vii. 9, 4; cf. viii. 26, 13; vide Ordinationes. duos in una sede esse signum discordiæ, et ab ecclesiasticis legibus alienum iv. 15, 6. de hac re lis cum duæ civitates una ab imperatore factæ essent v. 3, 9. in locum viventis alius non ordinandus viii. 26, 13.

Ab episcopis ejusdem et vicinarum provinciarum judicandi vi. 7, 6. quidam qui iudices extraneos elegerat depositus iv. 24, 14. ne quis episcopus depositus sine licentia synodi sedem recuperaret iii. 2, 8; iii. 5, 3; iv. 8, 4. plurium quam ea quæ eum deposuerat viii. 20, 4. de

hoc canone quæstiones ib. 5; viii. 26, 14 seqq. ecclesiis alienis se immiscebant persecutionis tempore vii. 9, 1. (Athanasius iii. 1, 3; Lucifer v. 12, 2; Eustathius vi. 13, 2; Ægyptii episcopi vii. 9, 4); ne hoc fiat a concilio Constantinopoli statutum vii. 9, 4.

Apud aliquas gentes et sectas in vicis etiam constituuntur vii. 19, 2. apud Scythas unus tantum totius gentis ib.; vi. 21, 3. quidam apud barbaros captivi, eos ad fidem ducebant ii. 6, 2, 3. quidam ordinati et missi ad docendos barbaros nondum Christianos: Iberos ii. 7, 12, Æthiops ii. 24, 10, 11. (Saracenos vi. 38, 6 seqq.) monachi quidam consecrati honoris causa, in monasteriis suis vi. 34, 1, vide Annot. de juribus in concilio statutum vii. 9, 2; vide Metropoliticum jus.

Soli concionantur in ecclesia Alexandriæ post Arii tempora vii. 19, 5. legunt evangelium in ecclesiis in festis sollemnioribus ib. 6. concionantur e throno episcopali iv. 26, 1. at Chrysostomus ex ambone lectorum viii. 5, 2. vestes nigras induuntur viii. 1, 13. bis in uno die lavare non soliti ib. 12.

Pecunia donati et potestate aucti a Constantino i. 8, 7. ad eorum judicia provocare licuit a magistratuum tribunalibus i. 9, 5. eorum sententiæ a magistratibus exequendæ ib. vide Clerus.

A Constantino de doctrina fidei consulti i. 3, 4. varii ab Arianis in concilium vocati i. 15, 8. virtute et scientia insignes in concilio Nicæno ii. 17, 2. 7. multas accusationes in se invicem protulerunt ib. 3, 4. impp. Constantio et Constante omnium propemodum districta vivendi ratio fuit iii. 17, 1. ii qui a Constantio in exilium acti erant a Juliano revocati v. 5, 1, 6, 7; v. 15, 2. dein cum clericis a civitatibus exclusi v. 15, 9 seqq. (aliqui a Juliano tormentis subjecti et in carcerem conjecti v. 5, 5.) hos præsides provinciarum a Valente jussi sunt expellere vi. 12, 5. Gratiano imperatore omnibus redeundi facultas data est vii. 1, 3; vii. 2, 3. nonnulli sinebat Arianos episcopos ecclesias regere, ne ecclesiæ divellerentur vii. 2, 5 seqq. ecclesias sanctissime gubernabant vii.

- 9, 7; vii. 28, vii. 29, 1. insigniores tempore Theodosii vii. capp. 26, 27, 28. quidam Lyciæ, Phrygiæ, Asiæ, sacerdotia vendentes a Chrysostomo depositi viii. 6, 1. contra eum cum Theophilo Chalcedone conveniunt viii. 16, 3.
- Epistolæ regum et episcoporum quibus locis extiterint i. 1, 13. aliæ ab aliis partibus scriptæ et seorsim collectæ ib. 15. Synodicæ vii. 11, 3. ab episcopo Romano ad Paulinum non Flavianum missæ ib. Pashales, quotannis ab episcopis Alexandriæ editæ viii. 12, 2.
- Eridanus i. 6, 4, 5.
- Erennius, episcopus Hierosolymorum factus deposito Cyrillo iv. 30, 3.
- Esaia propheta de simulacris Ægypti impleta v. 21, 10.
- Etrusci quidam Alaricum et Gothos sese abacturos spondent ix. 6, 4.
- Eucharistia; vide Mysteria.
- Eucherius, Stilichonis filius, quem orientis imperatorem facere voluit ix. 4, 1. cum patre interfectus ib. 8.
- Eudoxia, Arcadii uxor; sumptus processionum et hymnorum suppeditavit viii. 8, 4. Chrysostomo Severianum recipere ægre persuasit viii. 10, 6. Theodosium filium genibus ejus imponens ib. Longos fratres honore affecit, et causam eorum promovere studuit viii. 13, 5, 6; viii. 15, 2. Epiphanii preces pro filio ægrotante rogavit viii. 15, 1. Chrysostomo infensa, ob concionem adversus mulieres, imperatori persuasit ut Theophilum et episcopos ad synodum arcesseret viii. 16, 1. plebe tumultuante, eum ab exsilio revocat viii. 18, 5. statua ipsius prope ecclesiam dedicata est cum spectaculis mimorum viii. 20, 1, 2. Chrysostomus in concione ista culpavit ib. irata synodum alterum adversus eum convocare voluit ib. 2. Herodias ab eo in concione appellata est ib. 3. obiit viii. 27, 1.
- Eudoxius Germaniciæ episcopus, inter viros insigniores recensetur iii. 14, 42. conc. Antioch. (A. D. 341) interfuit iii. 5, 10. postea Constantinopolis ib. in Occidentem missus fidei formulam *μακρόστιχον* ferens iii. 11, 2. cum Constantio Sirmii commemoratus est iv. 11, 3. Liberius se ejusdem cum eo sententiæ profiteri noluit ib. mortuo Leontio in Orientem reversus iv. 12, 4. Antiochiæ episcopatum, inconsultis episcopis penes quos erat jus ordinandi assumpsit ib. Filium Patri substantia dissimilem esse cum Aetio aperte docuit ib. 5. conventu Antiochiæ habito et τὸ ὁμοούσιον et τὸ ὁμοούσιον rejecit ib. eos qui aliter sentirent ecclesia expulit iv. 13, 1. epistola Constantii ad eum iv. 14. Sirmii cum suis effecit ut synodi duæ convocarentur, Arimini et Seleuciæ iv. 16, 21, 22. ei adjuvabant Eusebius eunuchus et alii primores viri ib. 22; cf. vi. 7, 8, 9. in concilio Seleuciæ cum suis voluit fidem Sirmianam a Marco Arethusæ conscriptam confirmari iv. 22, 6, 7. a concilio Seleuciæ depositus ib. 26. ab Acacianis loco Macedonii Constantinopolis episcopus factus iv. 25, 6; iv. 26, 1. profane jocus est iv. 26, 1. cum Valente baptizasset, plurimum apud eum valebat vi. 6, 10; vi. 7, 9. ejus sectatoribus ecclesias tradi jussit Valens vi. 7, 10. Eunomium loco Eleusii Cyzici episcopum ordinavit vi. 8, 7. obiit cum undecim annos episcopus Constantinopolis fuisset vi. 13, 1.
- Eugenius Nicææ episcopus, conventui episcoporum Antiochiæ contra Athanasium interfuit iv. 8, 4. ad eum cum aliis episcopis scribit Georgius Laodiceæ adversus Eudoxium iv. 13, 2 seqq.; vide Annot.
- Eugenius, Valentiniano juniore mortuo imperium Occidentis arripere conatus est vii. 22, 4. Gentilium superstitionibus fretus ib. 1. victus et interfectus vii. 24, 7.
- Eulalius, Amaseæ episcopus, post Valentis mortem ab exsilio rediens, volebat una cum Ariano episcopo ecclesiam regere vii. 2, 6. illo nolente omnes Eulalio se adjunxerunt ib.
- Eulalius episcopus Cæsareæ in Capadocia iv. 24, 9. pater Eustathii Sebastes, quem a precum communiōne, ut dictum est, separavit ib.
- Eulogius, monachus in Syria insignis, honoris causa in monasterio suo episcopus consecratus vi. 34, 1.
- Eulogius presbyter, præ cæteris severus in sacris mysteriis impertiendis vi. 28, 11. secreta accedentium peccata cognovisse fertur ib.
- Eulysius, episcopus, Chrysostomi

- causæ fautor, Romam confugit viii. 26, 19.
- Eunomiani ab Eunomio dicti (q. v.) vi. 26, 1, 14. ab Aetio orti v. 5, 9; vi. 26, 13. disputandi periti, et vita benevoli vi. 26, 3. de baptismo per unicum immersionem haud sibi constant ib. 7, 8, 9. multos ad suam sententiam traxissent, nisi Basilius et Gregorius Naz. eis oppositi essent ib. 10. et postea ipsi a Theodosio in exilium acti essent ib. 11. (Eunomii doctrina se extendit a Cilicia et monte Tauro ad Hellespontum et Constantinopolim ib. 9. nisi ob monachos prorsus prævaluisset ib. 8, 10.) excepti a Gratiano quum libertatem cæteris Christianis daret viii. 1, 3. divisiones et principes eorum vii. 17, 2 seqq. mutuis dissensionibus minuuntur viii. 1, 6.
- Eunomius, Dacoræ in Cappadocia natus vii. 17, 1. in locum Eleusii a concilio Constantinopoli Acacianorum Cyzici episcopus factus iv. 25, 6. facundia et suadendi potentia pollens vi. 8, 7; vi. 26, 3; vii. 6, 2. ideo ab Eudoxio ordinatus vi. 8, 7. jussu imperatoris ecclesiæ Cyzici occupavit ib. 8. unam in baptismo immersionem, ut ferunt nonnulli, et severiorem disciplinam introduxit vi. 26, 2; vide Baptismus. hæresis Anomæorum princeps erat ib. 1. Aetio condemnato doctrinam ejus nemo docere audebat ib. 13. donec Eunomius Cyzici eam aperte docuit ib. 14. et ejus auctor habitus est ib.; vide Aetius, Anomæi. se eadem cum Aetio docere ipse jactabat vi. 27, 1. secta ab eo nuncupata est ib. a clericis accusatus ab Eudoxio non condemnatus est vi. 26, 6 eum accusat Greg. Naz. vi. 27, 2. relicta Cyzico ab Arianis se disjunct, et in Bithynia ex adverso Constantinopoli degebat vii. 6, 2. multi ad eum audiendum transfretabant ib. metuebant Catholici ne Theodosio persuaderet ib. cujus uxor eum cum Eunomio colloqui cupientem retinuit ib. 3. ad conventum a Theodosio pro sua parte vocatus vii. 12, 9. postea in exilium ad Dacoram actus vii. 17, 1. discipuli ejus ib. 2. Eutychiei cujusdam sententiam probat ib. 5, 6, obiit ib. 7. Sisinnium in disputando vitavit viii. 1, 9.
- Eunuchi palatii, Anomæis favebant iii. 1, 5; iv. 16, 22; iv. 12, 5. (cf. vi. 7, 8.) a Juliano expulsi v. 5, 8.
- Euphemia, martyr; ecclesia ejus juxta Chalcedonem viii. 4, 5.
- Euphratem in Tigrim divertit Julianus vi. 1, 5.
- Euphronius, presbyter Cappadox, Antiochiæ episcopus ab Arianis electus in locum Eustathii ii. 19, 6; iii. 20, 4. cum eo Eusebius Emesenus familiariter vixit iii. 6, 2.
- Euplus, Meletianus Episcopus, Athanasium Tyri accusat ii. 25, 5.
- Eupsychius, Cæsareæ Cappadociæ sub Juliano martyr v. 11, 7, 8.
- Eurœa, in Eubœa civitas, cujus episcopus Donatus miracula plura patravit vii. 26, 1.
- Eusebia, Constantii uxor, Juliani liberationem impetravit v. 2, 20.
- Eusebia, diaconissa Macedonianorum sectæ ix. 2, 1. quinquaginta martyrum reliquias servavit ib. seqq.
- Eusebius Cæsareæ in Cappadocia episcopus, concilio Tyanis interfuit vi. 12, 2. cum Basilio simulas et Valente adveniente reconciliatio vi. 15, 2 seqq.
- Eusebius Emesenus, Edessæ natus; plura de eo narrata iii. 6, 1 seqq. concilio Antiochiæ (A. D. 341) interfuit ib. et decretis ejus consensit ib. 5. ad Alexandriæ episcopatum ab Eusebio vocatus, renuit ib. 3. Emesenæ ecclesiæ præfectus tumultu impetitus fugit, ac redit ib. 5. Constantio imprimis gratus, qui eum secum deducebat ib. 6. miracula ab eo facta a Georgio Laodicensi commemorata ib.
- Eusebius Nicomediæ episcopus, Ario favebat i. 15, 9. vir doctissimus et magnæ in palatio auctoritatis, ib. fidei Nicenæ subscripsit i. 21, 2, 3; ii. 16, 4 seqq. Arii condemnationi subscribere noluit ib. ecclesia sua ejectus et postea relegatus i. 21, 5; vid. Annot. et iii. 19, 2. quod Licinio favisset et Constantino insidias struxisset criminatus, ib. cf. ii. 21, 8. libello pœnitentiæ episcopis dato ecclesiam suam recuperat ii. 16, 2. verba libelli ib. 3 seqq. ad Athanasium scribit, ut Arium reciperet ii. 18, 2. (a quibusdam dicitur cum Theognio subscriptionem suam fidei Nicænæ delevisse ii. 21, 6; vide Annot. palam et coram Constantino

- τὸ ὁμοούσιον* negasse ib. et 7. Alexandrinos quosdam Arii sectatores ad communionem recepissee ib. 8. ideoque in exilium missum fuisse ib.) et Theognius Constantinum Athanasio infensum reddunt ii. 22, 1 seqq. eum ecclesia ejicere studentes ib. et 6 seqq. et Arium Alexandriam reducere ib. a Tyri concilio ad Constantinum veniens efficit ut Athanasius in exilium mittatur ii. 28, 13. et Arius in ecclesiam recipiatur ii. 29, 1 seqq. scriptis fidem Nicænam innovare cœpit, homou-sion haud repudiens interpreta-tur ib.; ii. 32, 7, 8. Constantino mortuo, Athanasii reditum impedire conatus est iii. 1, 3. eum ad Constantium criminat iii. 2, 8. Constantinopolis episcopus per Constantium factus iii. 4, 3. Antiochiæ concilio interfuit iii. 5, 10. ad Julium ep. Romanum scribit ut de iis quæ decreta essent contra Athanasium judicaret iii. 7, 3. paulo post moritur ib. distinctionem introduxit inter *ὁμοούσιον* et *ὁμόλοισιον* iii. 18, 2, 3. qua persuasit Constantio ib. 4. Ariani dicunt post synodum Nicænam eum *τὸ ὁμοούσιον* diutius confiteri nolle, ideoque in exilium a Constantino missum esse iii. 19, 2. quæ de reditu causis narrent ib. 3. ipse, ut fabulantur, Constantino confessus est, se pacis causa Nicæ-næ fidei subscripsisse iii. 19, 4.
- Eusebius Pamphili in literis divinis et Græcorum exercitissimus i. 1, 12. Constantinum audiverat cum de visione sua narraret i. 3, 2. Cæsareæ in Palæstina episcopus i. 15, 11. ad eum legatos misti Arius ib. in concilio Nicæno imperatorem alloquitur i. 19, 2. cum aliquantulum hæsitasset, fidei Nicæ-næ consentit i. 21, 2. ad eum Constantinus de Mambre scripsit ii. 4, 7. cum Eustathio Antiochiæ de homou-sio altercatus est ii. 18, 4. quasi Arii sentiis faveret criminatus ii. 19, 1. Antiochiæ episcopatum renuit ib. 3, 4. a Constantino ideo laudatus ib. 4, 5. ut Ariani dogmatis fautor, a Macario excommunicatus ii. 20, 3. obiit iii. 2, 9. Eusebio Eme-seno sacras scripturas exposuit, iii. 6, 2. ut Asclepas in episcopatum restitueretur suffragatum esse fertur iii. 12, 1. libri ejus Acacio cesserunt
- iv. 23, 2. discipuli et successoris ejus iii. 2, 9; iv. 23, 2. unde Acacii judicium plus valebat iv. 23, 2. quid in historia referat de herba ad basim statuæ Christi Paneade nas-cente v. 21, 3. et de Pascha apud Hebræos vii. 18, 7.
- Eusebius Samosatensis episcopus, concilio Antiochiæ A. D. 363, interfuit vi. 4, 6.
- Eusebius Vercellensis episcopus, apud Latinos scriptores insigniores recensetur iii. 15, 6. in concilio Mediolani contra Athanasii condemna-tionem reclamavit iv. 9, 3. in exsi-lium actus ib. 4. in Thebaida su-periorem v. 12, 1. mortuo Constan-tio reversus Alexandriæ cum Atha-nasio concilio interfuit ib. 1, 2; vide Alexandriæ synodus. Antiochiam veniens cum Paulino communicare noluit v. 13, 1, 2. Christianos ibi in concordiam revocare frustra conatus est ib. 2, 3, 4. per Orientem circumiens, quid credendum esset docuit ib. 6. per Illyriam in Italiam rediens cum Hilario Pictavensi in Occidente Nicænam fidem stabili-vit ib. 6, 7.
- Eusebius Nestabis et Zeno fratres a Gentilibus apud Gazam crudeliter occisi v. 9, 1 seqq. reliquæ eorum servatæ ib. 6.
- Eusebius quidam presbyter ab Elpidio restitutus iv. 24, 16.
- Eusebius, monachus in Egypto vi. 30, 2; vide Longi fratres.
- Eusebius, apud Syros monachus vi. 33, 1.
- Eusebius, apud Carras monachus vi. 33, 3.
- Eusebius eunuchus domus regiæ Con-stantii præfectus iii. 1, 4. Ari-anus ipse, reginam et eunuchos in eandem sententiam traxit ib. 5. cum Eudoxio et Anomœis consen-tiens, eos plurimum juvabat iv. 16, 22. ut et alii primores viri, qui ei gratificari studebant ib. a Juliano occisus, utpote Gallo inimicus v. 5, 8.
- Eusebius et Hypatius, coss. (A. D. 359.) iii. 19, 6; iv. 17, 10; iv. 22, 1.
- Eusebius, Ruffinus et coss. (A. D. 347.) iii. 12, 7.
- Eustathiani, ii qui fidei Nicæ-næ in Antiochia adhærebant ita dicti iii. 20, 5, 7; iv. 27, 8. in domibus pri-vatis conventus habuerunt iii. 20,

- 5, 7. gaudebant Meletio fidem Nicænam prædicante iv. 27, 8; vide Antiochia. aliquid sine episcopo collectas seorsim celebrabant viii. 3, 5. tandem sub Flaviano plerique coaluerunt ib.
- Eustathius Berœæ dein Antiochiæ episc. i. 2, 2; i. 17, 1. de homœousio cum Eusebio Pamphili disceptans, tanquam Sabellianus criminatus ii. 18, 4. et a Cyro accusatus iii. 6, 2. depositus a concilio Antiochiæ ii. 19, 1. vir egregius et eloquens ib. 7. Hosius Cordubæ ejus fuit amicus, ideoque ab Orientalibus episcopus Sardicæ depositus iii. 11, 7. post depositionem ejus Ariani ecclesiam Antiochenam administrabant iii. 20, 4. orthodoxi ab eo Eustathiani dicti ib. a Joviano ab exilio revocatus clam Constantinopoli degebat, docens catholicos et ad perseverantiam hortans vi. 13, 2. mortuo Eudoxio, Evagrius quendam episcopum Constantinopolis ordinavit ib. 2. ideo ad Bizum Thraciæ relegatus ib. 4.
- Eustathius, Sebaſtes in Armenia episcopus, monasticæ vitæ apud Armenos auctor iii. 14, 31–37. filius Eulalii episcopi Cæsareæ in Cappadocia iv. 24, 9. librum Basili M. Ascetice dictum scripsisse fertur iii. 14, 31. cum discipulis ipse lapsus est, ut alii ferunt, in observationes ab ecclesiasticis legibus discrepantes ib. 32. alii ipsum hac culpa liberant ib. 33. concilium Gangris contra hos errores habitum ib. 35. (dictum est in concilio Constantinopoli Acacianorum, eum a concilio Gangrensi depositum esse, antea a patre a precibus separatum, et a concilio Neocæsariensi excommunicatum iv. 24, 9.) quid ipse fecerit mutanda vitæ ratione iii. 14, 36. cum Basilio et Eleusio missus ad Constantium adversus Eudoxium iv. 13, 5; vide Basilius Ancyræ. de ejus vita quærendum erat a concilio Seleuciæ iv. 22, 3. a concilio Constantinopolis (Acacianorum) depositus iv. 24, 9. quas ob criminationes ib. a concilio Antiochiæ perjurii convictus ib. contra decreta Melitines synodi egerat ib. et ea abrogare studuerat iv. 25, 1. Macedonii sententiæ adhærebat iv. 27, 2. quid eum ceteris Macedonianis fecerit, post mortem Constantii v. 14, 1 seqq. missus ab iis ad Valentinianum et Liberium vi. 10, 4. confessio eorum vi. 11. discipuli ejus monachi erant insignes viii. 27, 4.
- Euthymius, monachus in Ægypto, unus e quatuor fratribus Longi appellatis viii. 12, 1; vide Longi fratres.
- Eutropius, lector Constantinopoli, quæ Chrysostomi causa perpessus sit viii. 24, 1 seqq. somnium Sisinnii de eo ib. 2, 3.
- Eutropius, eunuchus palatii Theodosio fidissimus vii. 22, 7. ad consulendum Joannem monachum in Ægyptum missus ib. 7, 8.
- Eutropius, imperialis cubiculi præpositus viii. 2, 20. Chrysostomi in episcopatum Constantinopolis electioni magnopere favebat ib. hic solus eunuchus consul et patricius factus est viii. 7, 1. ejus superbia ib. 2. per eum lata est lex ne quis ad ecclesiam ut asylum confugeret ib. 2, 3. ipse in ecclesiam se recepit ib. 4. postea interfectus est ib. 5.
- Eutychianus monachus, Novatianus erat i. 14, 9. miracula fecit ib.
- Eutychiani hæretici ita dicti ab Eutychio Eunomio vii. 17, 4, 8.
- Eutychius et Theophronius unicam immersionem in Baptismo introduxerunt, dicentes non in Trinitatem, sed in Christi mortem baptizare oportere vi. 26, 4. Eutychius Filium horam novissimam scire asseruit vii. 17, 4. quod Eunomius ipse approbavit ib. 5, 6. discipuli ejus ab Eunomianis divisi Eutychiani appellati sunt ib. 6, 7.
- Euzoïus diaconus cum Ario sentit i. 15, 7. excommunicatus ii. 27, 1; iv. 28, 10. ut ipse cum Ario in communionem recipiatur student Ariani ii. 27, 1. cum Ario de fide libellum Constantino tradit ib. 5 seqq. in communionem receptus a synodo Hierosolymitano ib. 14. postea ab Acacianis Antiochiæ episcopus factus iv. 28, 10. Arianorum ibi dux v. 12, 2. Paulino ecclesiam intra urbem concessit v. 13, 3. Joviano imperante, voluit ut Ariani Alexandriae Probatius eunuchus præsideret vi. 5, 2. Antiochiæ ii qui cum Euzoio communicare nollent, a Valente mulctati et vexati vi. 7, 10. mortuo Athanasio ad Alexandriam venit, ut

- Arianismum stabiliret vi. 19, 2. obiit vi. 37, 17.
- Evagrius, Antiochiæ a Paulini sectoribus episcopus electus vii. 15, 1. paulo posthæc obiit ib.; viii. 3, 5.
- Evagrius quidam, post mortem Eudoxii a Nicænæ fidei fautoribus Constantinopolis episcopus electus vi. 13, 2. a militibus imperatoris jussu abductus ib. 4.
- Evagrius philosophus, Gregorii Naz. discipulus, et archidiaconus Constantinopoli, postea monachus in Sceti vi. 30, 6.
- Evagrius Alexandriæ præfectus vii. 15, 5.
- Evangelium, dum legitur Alexandriæ haud assurgit episcopus, quod alibi nusquam fit vii. 19, 6. a quibus publice legatur in ecclesiis diversis ib. evangeliorum libros tangere jurisjurandi formula vi. 30, 10, 11.
- Excommunicati non recipiendi, nisi episcopi auctoritate ii. 27, 12.
- Exoucontii, ita appellati sunt ii qui cum Aetio Filium ex nihilo (ἐξ οὐκ ὄντων) esse sentiebant iv. 29, 2.
- Expiatio baptismus i. 3, 5. Vide Pœnitentia.
- Expiatio inter paganos i. 5, 4, 5.
- F.
- Felix, Romæ diaconus, postea episcopus loco Liberii iv. 11, 11. Nicænæ fidei adhærens, ante ordinationem cum hæreticis communionem habuerat ib. Liberio restituto ambo administrarunt ecclesiam iv. 15, 4. paulo post obiit ib. 5.
- Fides Christiana ab Hebræis minus recepta i. 1, 1; vide Christiana fides.
- Fides Christiana, paucis verbis expressa i. 18, 3.
- Fides Nicæna quid definierit i. 20, 1. episcopi qui ei opposuerint exilio damnati ib. 2. a Sozomeno cur non scripta ib. 3. interpretationes ejus ab Eusebio Nicom. editæ ii. 32, 7, 8. cur ei subscripserit ii. 16, 4; iii. 19, 4. a Constantino M. usque ad mortem retenta iv. 18, 6. post mortem ejus in disceptationem vocata iii. 1, 1. ab occidentalibus retenta iii. 7, 3. confirmata in concilio Sardicensi iii. 12, 5, 6. in oriente qui ei præcipue adhærerent iii. 13, 6. confirmata ab episcopis Arimini iv. 17, 7; iv. 18, 3. a concilio Alexan-
- driæ, A. D. 362, v. 12, 3. a concilio Antiochiæ, A. D. 363, vi. 4, 6, 8. diu oppugnata sub Joviano vicit vi. 5, 5. sub Valente ii qui eam confitebantur persecutione vexati sunt vi. 9, 1; vi. 12, 16; vi. 18, 1; vide Persecutio, Valens. Constantinopoli nec ecclesias nec episcopos habebant vi. 10, 2; vi. 40, 1. a Macedonianis accepta vi. 10, 6; vi. 11, 2. ab episcopis Italiæ, Africae, Galliarum, Siciliæ vi. 12, 3. a synodo Tyanis congregata ib. 2. ii qui eam tenebant quamvis persecutione vexati numero longe superabant Arianos in Ægypto vi. 20, 11. in Osroenis vi. 21, 1. in Cappadocia ib.; apud Scythas ib. 7; et ubicunque fortes erant ecclesiarum gubernatores ib. 6. Romani et occidentales episcopi, præter Auxentium, eam tenebant vi. 23, 3. a concilio Romæ confirmata est ib. 5, 8 seqq. monachi ei adhærebant in Syria, Cappadocia et provinciis vicinis vi. 27, 8. in Ægypto et in reliquis provinciis iii. 13, 6; vi. 20, 1; vi. 27, 10; vide Monachi, Antonius. ii qui eam tenebant animos sumunt Valente bello cum Gothis occupato vi. 39, 1. quomodo erga eos agant Macedoniani vii. 2, 2 seqq. a Theodosio legibus stabilita vii. 4, 6; vii. 5, 5; vii. 9, 5. a synodo Constantinopolitana generali confirmata vii. 7, 1, 4; vii. 9, 1.
- Fides ab Eusebio Nicomediæ edita cum interpretationibus vocis *ὁμοούσιον* ii. 32, 8.
- Fides Antiochiæ edita, a concilio Dedicationis episcoporum septem et nonaginta, (i) altera anceps iii. 5, 6, 7. dein (ii) altera Luciani martyris dicta ib. 8, 9; (vi. 12, 4.) Nicænæ consentiens, ut Sozomeno videtur, omissa tantum voce *ὁμοούσιος* ib. 8. hanc Semiariani in concilio Seleuciæ confirmarunt iv. 22, 6, 7, 10 seqq. et, jam Macedoniani appellati, in pluribus synodis post mortem Constantii v. 14, 2. et in synodo Lampsaci vi. 7, 5; Cariæ vi. 12, 4. (iii) alia a legatis Constanti oblata a Nicænâ discrepans iii. 10, 5. (iv) alia ab orientalibus episcopis edita *μακρόστιχος* cognominata iii. 11, 1. ab occidentalibus repudiata ib. 2.
- Fides ab orientalibus Sardicæ (vel po-

- tius Philippopoli) congregatis edita iii. 10, 9; iv. 13, 4. ubi vide Annot.
- Fides a concilio Sardicensi Nicæna prolixior, ejusdem autem sententiæ, edita iii. 12, 5, 6. quas ob causas ib.
- Fides Sirmii tres una Græce, duæ Latine editæ iv. 6, 7; prioribus et ipsæ alia alii contrariæ ib. prima, neque *ὁμοούσιον* neque *ὁμοιούσιον* Filium Patri esse dixit ib. 8. Latinarum altera vetuit *οὐσίαν*, Latine substantiam, nominari, vel Filium Patri *ὁμοούσιον* vel *ὁμοιούσιον* dici ib. 9. et Patrem divinitate majorem dixit ib. 10. tertia sustulit vocem *οὐσία*, similem autem Filium esse Patri secundum Scripturas dixit ib. 12; vide Fides Ariminensis. huic nomina consulum præfixa sunt, quod irrisit Athanasius iv. 17, 10. nova fidei formula, ut videtur, postea Sirmii a Basilio Ancyrae aliisque ex aliis formulis condita iv. 15, 2. cui subscriptis Liberius ib. fidei formula quædam parata a Valente, prolata Sirmii iv. 16, 20; vide Annot. fidei formulam quandam a Marco Arethusa Sirmii conscriptam, et a Basilio Ancyrae cæterisque ibi approbatam, Acaciani in concilio Seleuciæ confirmari voluerunt iv. 22, 6; vide Annot.
- Fides Ariminensis; tertia Sirmiana, ut videtur, in concilio a Valente prolata iv. 17, 3, 6, 10; quam primum repudiarunt, postea autem acceperunt episcopi iv. 17, 6 seqq.; iv. 19, 4. apud Nicen in Thracia in Græcum sermonem translata et a synodo tanquam universali edita iv. 19, 7 seqq.; vi. 11, 3; (cf. vi. 7, 4; vi. 4, 4.) a Constantio probata iv. 23, 7. et a legatis synodi Seleuciæ accepta ib. 8. additis quibusdam a concilio Acacianorum Constantinopoli edita iv. 24, 1. hanc pro Nicæna substituere voluerunt Acaciani iv. 26, 2. omnes ubique episcopi Constantii jussu ei subscribere coacti sunt ib. inde sæva persecutio orta est ib. 3, 4; iv. 27, 6, 7. condemnata a Macedonianis v. 14, 2; a concilio Romano vi. 23, 5, 11 seqq. voluit Justina ut hæc fides reciperetur vii. 13, 2. et legem dedit ut iis qui eam tenerent libere in ecclesias convenirent ib. 3, 7.
- Fides in concilio Seleuciensi ab Acacianis per Leonem prolata iv. 22, 16, 18.
- Fides nova, τὸ *ἀνόμοιον* confitens, quam pro Ariminensi Constantinopoli edita substituere voluerunt Acaciani iv. 29, 1.
- Fides ea tantum ex formulis Theodosio oblatis quæ Trinitatem consubstantialem asseruit, probata vii. 12, 9.
- Filius Dei (vide Verbum Dei); eum cum Patre ejusdem esse substantiæ *ὁμοούσιον* τῷ Πατρὶ, contra Arium dictum i. 15, 3. a concilio Nicæno statutum i. 20, 1; i. 21, 1; vide Substantia, Homousion. utrum *ὁμοούσιος* an *ὁμοιούσιος*, in pluribus synodis disputatum inter obitum Constantini et synodum Ariminensem iii. 19, 1. eum *ὅμοιον κατ' οὐσίαν* sive *ὁμοιούσιον* statutum in fidei formulis Antiochenis aliisque iv. 13, 4; vide Homœusion. *ὅμοιον*, similem secundum scripturas, voce substantia sublata, statutum in fide Sirmiana tertia et Ariminensi iv. 6, 12; iv. 17, 3; vide Similis. *ἀνόμοιον*, substantia dissimilem, post Arium nemo docuit ante Aetium iii. 19, 7; vide Annot. qui aperte ita docuit iv. 12, 1; vide Aetius, Anomœi. Orientales omnes præter paucos vel *ὁμοούσιον* vel *ὁμοιούσιον* Patri eum esse sentiebant iv. 19, 12.
- Eum ἐξ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς esse orientales revera credebant, ut Sozomeno videtur iii. 13, 4. e nihilo (ἐξ οὐκ ὄντων) esse docuit Arius i. 15, 3; iv. 12, 1; iv. 29, 1. ii qui hoc dicunt anathemate damnati a concilio Nicæno i. 21, 1. et ab orientalibus in fidei formula *μακρόστιχος* dicta iii. 11, 1. et ab Ursacio et Valente iii. 23, 4. hoc primus post Arium docuit Aetius iv. 12, 1; iv. 29, 2. ita se sentire aperte profitentur Acaciani iv. 29, 1, 3. ii qui ita sentiunt Exucontii appellati ib. 2.
- Eum pro arbitrio suo vitii ac virtutis capacem esse docuit Arius i. 15, 1. ii qui sentiunt eum conversioni ac mutationi obnoxium esse anathemate damnati a concilio Nicæno i. 21, 1. ejus divinitatem nec conversioni nec mutationi obnoxiam esse statuit fides Antiochena (Dedicationis) iii. 5, 8; iv. 22, 17. et eum Patris substantiæ, voluntatis, potentiae, gloriæ imaginem *ἀπαράλλακτον* esse iii. 5, 8; iv. 22, 17.

Eum sine substantia, ἐκτὸς ὑπάρξεως, esse, docuerunt Montanus et Sabellius ii. 18, 3. hujus erroris accusantur Eustathius et homousiani ib. et 4. at hi docebant eum propriam subsistentiam habere, ἐν ὑποστάσει εἶναι ib. 4.

‘Erat aliquando quando Filius Dei non erat’, docuit Arius i. 15, 3. Filium Patri coæternum, συναἰδιον, esse asserunt adversarii ejus ib. 5. et Alexander Alexandriæ ep. ib. 6. ii qui dicunt ‘erat quando Filius non erat’, (et ‘antequam genitus est non erat’) a concilio Nicæno anathemate damnati i. 21, 1. et ab Ursacio et Valente iii. 23, 4. eum a Patre ante omnia sæcula genitum confitetur Arins ii. 27, 7. nulla coæternitatis mentio in fide primum Antiochiæ edita (A. D. 341) iii. 5, 7. tantum eum cum Patre coexistere, et ante omnia existere ib. ii qui dicunt tempus aut sæculum, χρόνος ἢ αἰὼν, aliquando fuisse cum non esset, excommunicati ab orientalibus in fide dicta μακρόσπεχος iii. 11, 1; et in epistola synodi Philippopolis ib. 9. ii qui negant eum Deum, et Dei Filium ante sæcula esse, condemnati ab Ursacio et Valente iii. 23, 4. eum ante sæcula esse negavit Photinus iv. 6, 2. eum æternum, αἰδιον, esse noluerunt confiteri Ariani iv. 17, 10. omnes veteres eum Patri coæternum esse docuerunt vii. 12, 6.

An priusquam Filius esset, Deus esset Pater, ab Arianis quæsitum vii. 17, 9. ii qui dicunt eum ingenuitum esse, a synodo Philippopoli excommunicati iii. 11, 9. generationem ejus Patri soli notam esse dixit fides Sirmii secunda iv. 6, 13. generationis ejus initium esse veteres docere non audebant vii. 12, 6.

Eum creaturam, κτίσμα, esse et factum, ποίημα, docuit Arius i. 15, 3; iv. 12, 1; et Aetius iv. 12, 1. ii qui ita sentiunt a concilio Nicæno anathemate damnati sunt i. 21, 1. si creatura fuisse non esset adorandus vi. 16, 5. eos qui sentiunt Filium Patri conjunctum non subjunctum esse, συντεράχθαι ἀλλὰ μὴ ὑποτεράχθαι, condemnat fides Sirmii prima iv. 6, 8. Patrem honore et Deitate eo majorem esse, et Patri Filium cum cæteris omnibus sub-

ditum esse statuit fides Sirmii secunda ib. 10. eum æque cum Patre honorandum esse docuit senex quidam episcopus, Theodosii filium negligendo vii. 6, 8 seqq. utrum Filius quando dies extremus futurus sit sciat, inter Eunonianos disputatum vii. 17, 4.

Eum initium ex Maria sumpsisse (et regnum ejus finem habiturum), docendi accusatus est Marcellus Ancyrae ii. 33, 1. falso ib. 4. ita docuerat Paulus Samosatensis ib. ita docuit Photinus (vide Verbum Dei) iv. 6, 2. quid de humana ejus natura docuerit Apollinaris vi. 27, 4 seqq. quem condemnavit synodus Romana vi. 25, 6. Deum Verbum hominem anima perfectum sumpsisse docuit synodus Alexandriæ (A. D. 362) v. 12, 3. ea quæ pro nobis incarnatus fecit in symbolis dicuntur i. 18, 3. ab Ario ii. 27, 7.

Flaccillus seu Placitus Antiochiæ episcopus iii. 5, 2; (Πλακητος) iii. 20, 4. cum eo Eusebius Emesenus familiariter vixit iii. 6, 2. et ad eum post fugam venit ib. 5.

Flavianus, non obstante jurejurando vii. 3, 4. post mortem Meletii ordinatus Antiochiæ episcopus, Paulino adhuc vivente vii. 11, 1. magnis ex hoc dissensionibus ortis quomodo ecclesiæ totius orbis divisæ sint ib. 2 seqq. vocatur in occidentem, ut res dijudicaretur ib. 4. Paulini sectatores post mortem ejus noluerunt Flaviano se adjungere vii. 15, 1. statuis imperatoris Antiochiæ dejectis, ad Theodosium missus iram ejus avertit vii. 22, 3. a Romano episcopo et ecclesia recognitus viii. 3, 4. Chrysostomi depositioni haud consentit viii. 24, 11. obiit ib.

Flavianus, Romæ prætorio præfectus, Eugenium ad occupandum imperium impulit vii. 22, 5, 6.

Flavona insula, ubi interfectus est Gallus iv. 7, 7.

Fœminæ quæ comam totonderint, arcendas ab ecclesia jussu Theodosii vii. 16, 11.

Franci Gallias vastabant A. D. 341, iii. 6, 9. a Constantino tyranno in auxilium adhibiti ix. 13, 2.

Fravita, barbarus, copiarum Arcadii dux viii. 4, 19. et Vincentius Coss. (A. D. 401) ib. 21.

Frumentius seu **Furmentius** Indorum (*Æthiopum*) evangelista ii. 24, 1 seqq. **Tyrius** adolescens ab Indis captus ib. 5 seqq. ab **Athanasio** episcopus in eos ordinatus ib. 10.

Funera intra urbes recipi contra morem Romanorum est vii. 10, 5. cum cantu psalmodum celebrata v. 19, 18 seqq.; vii. 10, 5.

G.

Gabala; episcopus ibi **Severianus** viii. 10, 1.

Gaddanas, monachus in Syria vi. 34, 1.

Gaddiabes, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.

Gainas, **Gothus**, magister militum, imperium arripere conatur viii. 4, 1. ecclesiam unam Constantinopoli **Arianus** postulat ib. 6, 7. ei **Chrysostomus** resistit ib. 8 seqq. fuga et interitus ejus ib. 18 seqq.

Gaius, **Arianus** in concilio Ariminensi primarius iv. 17, 3, 7; iv. 18, 8.

Galatæ Pascha eodem die quo **Judæi** celebrabant vii. 18, 6. monachi inter eos vi. 34, 8.

Galates unicus **Valentis** filius vi. 16, 2. morbus ac mors ejus **Cæsareæ** **Cappadociæ** ib. 2, 8, 9. cujus causa esse videbatur **Basiliæ** a **Valente** persecutio ib.

Galilæi, **Christiani** contumeliose appellati a **Juliano** v. 4, 5; v. 9, 13; v. 16, 11. **Galilæus** **Deus**, **Christus** appellatus a **Juliano** v. 4, 9.

Galla **Placidia**, **Honorii** imp. soror ix. 16, 2. **Constantio** nupta ib.

Gallenaria, insula in mari **Tyrrheno**, in qua **S. Martinus** vixit iii. 14, 40.

Galli non prohibiti quin fidem **Christi** reciperent i. 6, 3. **Christiani** sunt regno **Constantini** ii. 6, 1. ab **Hilario** et **Eusebio** **Vercellensi** quid credendum sit docti v. 13, 7. episcopi fidei **Nicænæ** literis consenserunt vi. 12, 3.

Gallia, **Constans** imp. interfectus ibi iv. 1, 1. ibi inter **Magnentium** et **Constantium** plura proelia iv. 7, 1. barbaros in **Gallias** contra **Magnentium** introduxit **Constantius** v. 1, 3; v. 2, 20, 22. **Silvanus** quidam tyrannidem arripuit iv. 7, 4. **Julianus** ibi a **Constantio** contra barbaros missus iv. 21, 6; v. 2, 20. **Valentinianus** ibi bellum cum barbaris gerebat vi. 10, 5. ab **Alamannis** vexata vii. 4, 1.

Gallienus, quomodo bellis sub eo et imperatoribus sequentibus **Christiana** fides innotuit ii. 6, 2.

Gallus, **Constantii**, **Constantini** **M.** fratris, filius v. 2, 8. **Constantii** imperatoris ἀνέψιος iv. 4, 4. ipse et **Julianus** frater orphanus vix mortem evaserunt post obitum **Constantini** v. 2, 8. ubi et quomodo educati ib. 9 seqq. in clerum ascripti ib. 10. **Ephesi** postea vixit ib. 15. a **Constantio** **Cæsar** nuncupatus iv. 4, 4; v. 2, 19. in **Syriam** missus est iv. 4, 4. **Judæos** rebelles devicit et **Diocæsaream** funditus evertit iv. 7, 6. imperium arripere volens interemptus est ib. 6, 7; v. 2, 19. **Aetius** hæreticus cum eo familiaris iii. 15, 8; v. 5, 9. martyres impense veneratus est v. 19, 12. **Antiochiæ** degens **Babylæ** loculum in **Daphnem** transtulit ib. seqq.

Gangra, **Paphlagoniæ** metropolis; concilium ibi habitum, contra dogmata **Eustathii** **Sebastes** iii. 14, 35. eos qui hæc dogmata habere repudiabant ab ecclesia alienos esse decrevit ib. et ipsum deposuit, ut dictum est in concilio **Constantinopolitano** iv. 24, 9.

Gaudentius (**Naissi**) episc. iii. 11, 8. ab orientalibus **Philippopoli** depositus ib.

Gaza; **Gazæorum** navale **Maiuma** nuncupatum ii. 5, 7. **Gazæ** a **Juliano** adjunctum v. 3, 7. an duo episcopi esse deberent, quæstio ib. 8, 9. **Christiani** a **Gazæis** crudeliter occisi v. 9, 1 seqq. **Hilarion** ab iis quæsitus effugit v. 10, 1 seqq. prope eam vixerunt **Sozomeni** majores v. 15, 14, 16. ipsi pro templis suis **Theodosii** regno dimicabant vii. 15, 11. episcopi ibi **Asclepas** iii. 8, 1. **Quintianus** ib. **Irenion** vi. 4, 6.

Gentiles (seu **Græci**) facilius **Christo** credunt quam **Hebræi** i. 1, 8. quid finxerint de **Constantini** religione i. 5, 2. ritus eorum a **Licinio** suscepti i. 7, 2. a **Constantino** prohibiti i. 8, 5. religio eorum, adhuc a populo amata, quomodo sub **Constantino** subversa ii. 5, 1 seqq. templa et idola contempta ib. 2 seqq. et diruta ib. 4, 5. multi fiunt **Christiani** ii. 5, 6, 7; ii. capp. 6, 7, 8, 9. in **Ægypto** sub **Athanasio** ii. 23, 8; ii. 24, 1 seqq.; vide **Christiana** fides. regnantibus **Constante** et **Constan-**

- tio plurimi fiunt Christiani iii. 17, 1, 5. leges contra sacrificia et superstitiones eorum tulerunt Constantius et Constans ib. 2. multi fiunt Christiani, signo crucis solem splendore superante Hierosolymis viso iv. 5, 5. festum quoddam Alexandriae summa magnificentia coli suetum celebrare prohibentur iv. 10, 7. eorum religionem professus est Julianus v. 1, 3; v. 2, 2 seqq. civitatibus eam profitentibus favet v. 3; v. 4. ritus eorum restituit v. 3, 1 seqq. ob sacra ad Mithrium a Georgio Alexandriae inventa et irrita ei infensi v. 7, 6. Christianos aliquos in urbibus diversis interficiunt v. capp. 7, 8, 9, 10, 11, 15. plures ab Athanasio ad Christianam fidem sub Juliano ducti v. 15, 1. eos ut Christianos persequerentur re non verbis incitabat Julianus ib. 3. religio eorum haud omnino profecit v. 16, 1. instituta Christianorum similia apud eos stabilire voluit Julianus ib. seqq. quantum inter se discrepent, ipse confitetur ib. 5 seqq. quis Valenti successurus sit magicis artibus scire conantur vi. 35, 1 seqq. diversae sunt inter eos de Deo sententiae vi. 36, 7. sacra eorum Christianis ludibrium vii. 15, 2, 3. Theodosio imperante pro templis suis dimicant ib. 10. multi fiunt Christiani vii. 20, 1. ritus eorum prorsus prohibiti a Theodosio ib. 1, 2 seqq. sub Arcadio et Honorio multi fiunt Christiani viii. 1, 5. Divis eorum Romanus senatus, Alarico urbem obsidente, sacrificare statuit ix. 6, 3, 4. sperabant Attalum religionem suam restitutum ix. 9, 1.
- Georgius Arethuseae, cum altero in episcopatum Antiochiæ a Constantino M. nominatus ii. 19, 6.
- Georgius Cappadox Gregorii loco Alexandriae episcopus ab Arianis constitutus iii. 7, 9. fautores Athanasii male tractavit iv. 4, 1. concilio Sirmienti interfuit iv. 6, 4. Alexandriam rediens crudelissime egit iv. 10, 9. a plebe expulsus ad imperatorem confugit ib. 10. cum militibus rediens crudelior quam antea erat ib. 12. Sirmii cum aliis episcopis agit iv. 16, 19. querelæ Aegyptiorum adversus eum in concilio Seleuciæ dijudicandæ iv. 17, 1. recensetur inter primarios (Acacianorum) in concilio Seleuciensi iv. 22, 6, 7, 24. a concilio depositus ib. 25. post mortem Constantis rediens Christianos et Gentiles crudeliter oppressit iv. 30, 1, 2. a Gentilibus exosus ib. Constantio mortuo, crudeliter occisus a plebe v. 7, 2, 3. ab Athanasii fautoribus, ut aiunt Ariani ib. 4, 5. a Gentilibus, ut monstrat Sozomenus ib. 2, 4 seqq. Juliani de hac re epistola ib. 8, 9.
- Georgius Laodiceæ episcopus, iii. 5, 10. concilio Antiochiæ (A. D. 341) interfuit ib. ad eum Eusebius Eme-senus confugit iii. 6, 5. de eodem Eusebio familiari suo, miracula plura commemoravit ib. 6. a concilio Sardicensi depositus et excommunicatus iii. 12, 3. inter Syriæ episcopos primarius iv. 12, 4. ad episcopos Ancyrae congregatos adversus Aetium et Eudoxium scribit iv. 13, 1. exemplar epistolæ ib. 2. primus recensetur inter eos qui a concilio Seleuciensi fidem Antiochenam confirmari voluerunt iv. 22, 6, 7. Apollinarem excommunicavit quia cum Athanasio communicarat vi. 25, 7, 8 seqq.
- Geræ, oppidum parvum prope Pelusium viii. 19, 3. ubi Nilammonis in honorem ecclesia est ib. 6.
- Gerara, in Palestina, ibi monasterium constituit Silvanus vi. 32, 8.
- Germanicia; episcopus ibi Eudoxius iii. 5, 10.
- Germanus, presbyter, et Cassianus diaconus a clero Constantinopolis ad Innocentium missi, Chrysostomi depositionem nuntiantes viii. 26, 8.
- Germinius Sirmii episcopus iv. 15, 2. ad eum quasi cum ipsis sentientem Eudoxius et Anomei scripserunt iv. 12, 6, 7. novæ fidei formulæ Sirmii (A. D. 359) consentit iv. 15, 2. in concilio Ariminensi inter Arianos primarios recensetur iv. 17, 3, 7; iv. 18, 8. qui excommunicati sunt ib. 10. clerum Sirmiensem adversus eum concitasse dicitur Basilii Ancyrae iv. 24, 6. et erga eum Africae episcopos infensos reddidisse ib.
- Gerontius Nicomediæ episcopus, a Chrysostomo depositus viii. 6, 2. plura de eo narratur ib. 3 seqq. noluerunt Nicomedienses ut a Nectario deponeretur ib. 6 seqq.
- Gerontius, Constantini tyranni mili-

- tum dux, arma adversus eum suscepit ix. 13, 1, 2. victus et interemptus est ib. 3 seqq.
- Gladiatores: spectacula eorum sublata i. 8, 6. adhibiti a Nepotiano ad arripiendum imperium iv. 1, 2. et a Marcello Apameæ episcopo ad templum diruendum vii. 15, 13.
- Gloria Patri &c., vide Doxologia.
- Gomarius, Agilon et, Procopii militum duces, eum produunt vi. 8, 2. a Valente serra dissecti ib. 3.
- Gothi victi et in fœdus recepti i. 8, 8. eorum locus et mores ib. 9. regno Constantini Christiani sunt ii. 6, 1. episcopi eorum, Ulphilas iv. 24, 1; vi. 37, 6 seqq.; Selinas vii. 17, 12; Sigesarius ix. 9, 1. quanta eis præstiterit Ulphilas vi. 37, 10 seqq. ab Hunnis ex sedibus pulsus in Thraciam recepti ib. 2 seqq. dissidia eorum ib. 6. quomodo facti essent Ariani ib. 7, 8, 9. Christianorum apud eos persecutio ib. 12 seqq. postea Eutychii Ariani sententiam sequuntur vii. 17, 12 seqq. unde Psathyriani dicti sunt 'Gothorum' ib. a Valente ad custodiendos fines destinati ib. 16. Thracia vastata ib. 15; vi. 39, 2. Constantinopolim oppugnare aggrediuntur ib. seqq. Valente occiso, Constantinopolis suburbana vastant vii. 1, 1. a Sarcenicis quibusdam et Constantinopolis plebe repulsi ib. 1, 2. vexant Illyrios et Thrakas vii. 2, 1. a Theodosio victi vii. 4, 2. a Gaina adversus Constantinopolim invocati viii. 4, 1. exitus eorum ib. seqq. et 20. ecclesia Constantinopoli Gothorum appellata, in qua milites Gainæ combusti sunt viii. 4, 17.
- Græci facilius Christo credunt quam Hebræi i. 1, 8. Christiani sunt i. 2, 2. Constantino subditi i. 6, 6. Græci scriptores de fabulis i. 1, 11; vide Gentiles.
- Græca lingua, scripta varia in eam et in alias linguas translata iii. 16, 2.
- Grando inusitatæ magnitudinis vi. 10, 2.
- Gratianus Proëm. 20. Valentiniani imp. filius, Augustus nuncupatus vi. 10, 1. Valentiniani fratris electionem quamvis moleste ferens comprobatur vi. 36, 5. omnibus Christianis præter Manichæos, Photinianos, et Eunomianos libertatem in ecclesias conveniendi concessit vii. 1, 3. Theodosium consortem imperii sibi adjunxit vii. 2, 1. Illyrios et Orientem ei concessit vii. 4, 1. contra Alamannos res prospere gessit ib. 1, 2. cum episcopis Occidentibus vocat episcopos Orientis in Occidentem ut dissensiones ecclesiæ Antiochiæ dijudicentur vii. 11, 4. bellum contra Maximum imperium arripientem gerens vii. 13, 1, ab Andragathio fraude interfectus est ib. 8, 9. recens uxorem duxerat ib. Ambrosio intercedente, mortis poenam cuidam remisit vii. 25, 10 seqq.
- Gratianus quidam, a militibus in Britannia imperator factus ix. 11, 2. ab iisdem interfectus ib.
- Gregorius, episcopus Alexandriae a concilio Antiochiæ (A. D. 341) constitutus iii. 5, 4; iii. 6, 4. eidem concilio interfuit ib. 10. Alexandriam cum militibus veniens sedem occupavit iii. 6, 7 seqq. amotus a suis iii. 7, 9. a concilio Sardicensi depositus et excommunicatus iii. 12, 2.
- Gregorius Nazianzenus; ejus institutio et vitæ ratio vi. 17. (vide Basilium.) Christianos et alibi et præcipue Constantinopoli Valente imperante docebat ib. 5. ipse et Basilium sui temporis eloquentissimi v. 18, 2. plurimum Julianum angebant ib. Nazianzi, patris successor. episcopus vi. 17, 5; vide Annot. concilio Tyanis interfuit vi. 12, 2. Spiritum Sanctum ejusdem substantiæ cum Patre et Filio esse docebat vi. 22, 3. Eunomianos vehementer oppugnabat vi. 26, 10. ad Nestorium scribens Eunomium et Apollinarem incusat vi. 27, 1 seqq. verba ejus ib. Evagrius, discipulus et archidiaconus ejus vi. 30, 8. Constantinopolis episcopus electus vi. 17, 5; vii. 3, 6. exigua domo pro ecclesia utens vii. 5, 1. donec ecclesiæ ab Arianis traditæ sunt ib. 7. sede Constantinopolitana cedit vii. 7, 6 seqq. laudes ejus ib. 7.
- Gregorius, Neocæsareæ olim episcopus vii. 26, 4. miraculum ab eo patratum ib.
- Gregorius Nyssæ episcopus, unus ex iis cum quibus ii qui communicant lege Theodosii catholici habentur vii. 9, 6.

H.

Hadrianus, imperium ei in Daphnæo

- templo Apollinis prænuntiatum esse fertur v. 19, 11.
- Hæretici multi ecclesiæ juncti sunt tempore Athanasii ii. 23, 8. qui fuerint tempore Constantini ii. 32, 2 seqq. lege ejus plerique extincti sunt ib. 4. aliqui eorum resurrectionem mortuorum negabant iii. 14, 2. plures ob facundiam insignes iii. 15, 10. quidam repudiati a Macedonianis vi. 11, 3. omnibus sectis præter Manichæos, Photinianos, Eunomianos, libertas conveniendi a Gratiano data vii. 1, 3. omnes a concilio Constantinopolis repudiati vii. 9, 1. ii qui Trinitatem consubstantialem non confitentur lege Theodosii hæretici habiti vii. 4, 6. leges valde severæ contra eos latæ vii. 12, 11. ne intra urbem Constantinopolim ecclesias haberent viii. 4, 9. variæ eorum inter se divisiones vii. 17, 1. multi ecclesiæ catholicæ se junxerunt sub Theodosio vii. 12, 10, 12; vii. 19, 1. sub Arcadio et Honorio viii. 1, 5. status cujusque sectæ recensetur ib. 6 seqq. non recipiendi ad S. communionem sine renuntiatione hæresis viii. 12, 4. disputationibus freti, veteres doctrinæ testes idoneos admittere nolunt, quamvis cum iis se sentire profitentur vii. 12, 5 seqq.
- Halas, monachus in Syria vi. 33, 1; vi. 34, 3.
- Harmonius, Bardesanis Syri hæretici filius iii. 16, 5. primus patrium sermonem metris subjecit ib. quantum numeri ejus pollerent ad hæresim propagandam ib. seqq. adhuc Syri psallunt ad numeros ejus Ephraemi carmina ib. 7.
- Haruspicia : vide Divinationes.
- Hebdomus locus prope Constantinopolim vii. 2, 4; vii. 24, 1; viii. 4, 14; viii. 14, 6; vide Joannes Baptista.
- Hebræi minus quam alii ad credendum Christo propensi i. 1, 1, 8. monachi i. 12, 9.
- Hebron, in Palæstina ii. 4, 1.
- Hegesippus historiæ ecclesiasticæ scriptor i. 1, 12.
- Helena, Constantini M. mater ii. 1, 2. quid ad crucem inveniendam fecerit ib. 2 seqq. ecclesiam construi fecit ad speluncam Bethlehemi ii. 2, 1. et alteram in montem Ascensionis ib. ejus pietas in virginis sacras ecclesias et pauperes ib. 2, 3. moritur annos octoginta nata ib. 4. felix in vita et honoribus post mortem ib. 5.
- Heliodorus, monachus in Syria vi. 33, 1; vi. 34, 3.
- Heliopolis in Phœnicia prope Libanum v. 10, 5. impudica consuetudo ibi sublata a Constantino M. i. 8, 6; v. 10, 7. et templo Veneris diruto, ecclesia ædificata ib. ob hanc causam sacræ quædam virgines, regnante Juliano, crudeliter ibi occisæ sunt ib. 6.
- Heliopolitæ; pro templis suis dimicabant vii. 15, 11.
- Helladius diaconus, Arianus i. 15, 7.
- Helladius, Cæsareæ in Cappadocia episcopus, unus ex iis cum quibus ii qui communicant lege Theodosii Catholici habentur vii. 9, 6. Gerontium Nicomediæ episcopum consecrat viii. 6, 5.
- Hellen monachus in Ægypto insignis vi. 28, 4, 5.
- Hellenes; vide Græci.
- Heortasius ecclesiæ Sardium episcopus iv. 24, 3. concilio Constantinopolis Acacianorum depositus ib. quod absque consensu episcoporum Lydiæ episcopus factus erat ib. 11.
- Heraclea in Ægypto i. 13, 2.
- Heraclea in Ponto restaurata Proëm. 13.
- Heraclea, in Thracia, prius Perinthus appellata iii. 5, 10. episcopi erat episcopum Constantinopolis consecrare iii. 3, 1. episcopi ibi Theodoros ii. 25, 9. Hypatianus vi. 1, 1.
- Heracianus Africæ comes ix. 8, 4. Constantem interfecit, et naves mercatorum Roman navigare prohibuit ib. 7.
- Heracides, Cyprius, monachus in Sceti, diaconus Chrysostomi, ab eo episcopus Ephesi factus viii. 6, 2. Theophilus accusatores ejus, ipso absente, audire voluit viii. 19, 2.
- Heracides, monachus Ægyptius insignis iii. 14, 4; vi. 20, 3.
- Heraclius, episcopus Hierosolymæ, Cyrillo deposito iv. 30, 3.
- Heraclius quidam Tyrius, Herculis sacerdos, ab Eleusio Cyzici, ut dictum est, ordinatus iv. 24, 10.
- Hercules flagitia sua expiavit Athenis i. 5, 4.
- Herculiani, nobilissimi in exercitu Romano vi. 6, 4. imperatoris præsidium ib.

- Herculius, Maximianus, pater Maxentii i. 6, 4.
- Hermaion, episcopus Meletianus, Athanasium Tyri accusat ii. 25, 5.
- Hermogenes, equitum dux, Paulum Constantinopoli expellere conatus a populo trucidatus, et domus ejus combusta iii. 7, 6; iv. 3, 1.
- Hermogenes, præfectus prætorii, iv. 24, 5.
- Hermopolis in Thebaide, ibi Josephus et Maria cum Jesu infante venisse dicuntur v. 21, 8, 9. mira de arbore quodam ibi narrantur ib. seqq.
- Herodes, ejus origo i. 1, 3. in eo completa prædictio de Juda ib.
- Herodias; Eudoxia ita a Chrysostomo in concione dicta viii. 20, 3.
- Hesychas, insignissimus Hilarionis discipulus iii. 14, 27; vi. 32, 2. reliquias ejus e Cypro in Palæstinam transtulit iii. 14, 27.
- Hieroglyphica, in templo Alexandriæ cruci similia inventa vii. 15, 10.
- Hierosolyma, quid ibi de crucis inventionem fecerit Helena ii. 1, 2 seqq. ecclesiam ibi ædificare statuit Constantinus ii. 1, 1; ii. 2, 1. ejus dedicatio ii. 26, 1, 3. festum ideo quotannis celebratum ib. 4. episcopi a Tyro vocati Arium in communionem recipiunt iii. 26, 14. synodus ibi habita epistolam pro Athanasio ad Ægyptios misit iii. 21, 5. exemplar epistolæ iii. 22. crucis signum splendore solem superans per plures dies visum est iv. 5, 1 seqq. plures Gentiles ac Judæi Christiani facti sunt iv. 5, 1. jus metropoliticum contra Cæsaream a Cyrillo assertum iv. 25, 2. famis tempore thesauri ecclesiæ a Cyrillo venditi ib. 3, 4. templum ibi rædificare conatus est Julianus v. 22, 4 seqq. miracula plura de hac re narrata ib. 7 seqq. hanc solam ecclesiam in oriente haud tenebant Arianæ, cum Theodosius imperium suscepit vii, 2, 2. episcopi ibi: Macarius i. 2, 1; i. 10, 1; i. 17, 2; ii. 1, 7. Maximus i. 10, 1; ii. 20, 1. Cyrillus iii. 14, 42; iv. 30, 3. (Cyrillo deposito Erennius iv. 30, 3. Heraclius ib. Hilarius ib.) Joannes vii. 14, 4.
- Hilarion, monachus in Palæstina iii. 14, 21. ejus vivendi ratio ib. seqq. per eum Alaphion a dæmone vexatus, curatus est v. 15, 15. quam ob causam Sozomeni majores Christiani facti sunt ib. a Gazæis tempore Juliani ad mortem quæsitus, fugiens in Siciliam, Dalmatiam, Cyprum venit v. 10, 1, 2, 3, 4. ibi apud Charburim monasticam vitam egit ib. 4. apud Cyprios mortuus et sepultus est iii. 14, 7. in Palæstinam reliquiae ejus translatae sunt ib. 27. ad sepulcra ejus miracula facta ib. 26. discipuli ejus vi. 32, 5, 6.
- Hilarius, Hierosolymæ episcopus, Cyrillo deposito iv. 30, 3.
- Hilarius, Pictavorum in Aquitania episcopus v. 13, 7. inter sanctos Europæ insigniores recensetur iii. 14, 41. Martini fugæ particeps ib. propter facundiam insignis iii. 15, 6. libri ejus de Fide et adversus Hæreticos probatissimi habentur ib. et v. 13, 7. post concilium Mediolanense in exilium actus iv. 9, 4. mortuo Constantio rediens, Gallos et Italos quid credendum sit docet v. 13, 7. ipse et Eusebius Vercellensis fidem Nicænam per occidentem stabilierunt ib.
- Hilarius quidam, missus ab imperatore Constantio ad capiendum Athanasium iv. 9, 9.
- Himerius, sophista Athenis, quem audierunt Basilus et Gregorius vi. 17, 1.
- Hippodromus Constantinopoli vi. 39, 3; viii. 21, 4.
- Hispania: milites ejus custodes a Constante tyranno amoti ix. 12, 2. a Vandalis, Suevis, Alanis vastata ib. 3, 7.
- Historiæ ecclesiasticæ scriptores i. 1, 12. ejus pars quædam Constantini leges i. 8, 14. ejus est res gestas tantum narrare non judicare de dogmatibus iii. 15, 10. inventionem reliquiarum martyrum ei congruum est narrare ix. 1, 13.
- Homerus a Cretensibus in honore habitus Procem. 5. citatus ib. 15. ab oraculo Apollinis i. 7, 3. a Juliano v. 16, 12.
- Ὁμotos* vide Similis.
- Homæusiani (vide Macedoniani) libellum supplicem ad Jovianum miserunt vi. 4, 3 seqq. rogantes ut ea quæ in conciliis Ariminensi et Seleuciæ acta essent rata manerent, vel licentia omnibus conveniendi ubicunque velint concedatur ib. 4. a Valen-

tiniano ut concilium conveniat petunt vi. 7, 1. ipsi Lampsaci conveniunt ib. 3. post duorum mensium consultationem ea quæ Constantinopoli ab Acacianis gesta sunt condemnant, ea quæ Seleuciæ et Antiochiæ gesta sunt, et τὸ ὁμοούσιον confirmant ib. 4. a Valente in exsilium acti et ecclesiæ Arianis traditæ ib. 10; vide Macedoniani, Homœusion. Spiritum Sanctum Patre et Filio inferiorem et substantia dissimilem esse putabant vi. 22, 2.

Homœusion (vide Homousion), vox ὁμοούσιος, sive κατ' οὐσίαν ὅμοιος, ab Eusebio aliisque celeberrimis in oriente introducta iii. 18, 2. quare hanc vocem τῷ ὁμοούσιῳ prætulerint ib. 3 seqq. ab his deceptus eam amplexus est Constantius ib. 1; iv. 14, 4; idem revera cum patre et fratre sentiens, ut Sozomeno videtur, iii. 18, 4. permulti episcoporum qui Nicænæ fidei assentiebantur hanc vocem acceperunt iii. 19, 1; (cf. iii. 13, 4, 5.) alii utraque voce, ad eandem rem significandam, indifferenter utebantur ib. post obitum Constantini usque ad synodum Ariminensem plures synodi congregatæ sunt in quibus de his verbis disputatum est ib. in formula Sirmiana prima neutra vox usurpata iv. 6, 8. in secunda et tertia eas usurpare vetitum est ib. 9, 12. ambæ in synodo Antiochiæ sub Eudoxio rejectæ iv. 12, 5, 6. et ab Hosio, uti dixerunt ib. 6. et (Anomœorum astutia iv. 16, 20) Arimini iv. 17, 3 seqq.; iv. 19. et a Constantio (cf. iv. 22, 15 seqq.) iv. 19, 1 seqq. ὅμοιος, similis, secundum Scripturas Filius Patri esse dictus; vide Similis. cum orientalibus τὸ ὁμοούσιον profitentibus ut occidentales consentirent omni studio agit Constantius iv. 8, 5. in conciliis Philippopoli, Sirmii aliisque (ut aiunt Homœusiani) τὸ ὁμοούσιον decretum erat iv. 13, 4. ὅμοιον κατ' οὐσίαν tenebant episcopi pæne omnes Seleuciæ iv. 22, 21. hoc tenebat Macedonius iv. 27, 2; vide Macedoniani, Homœusiani. Filium similem καθ' ὑπόστασιν confitendo, mediam viam inter Homousianos et Anomœos Homœusiani, uti dicebant, tenebant v. 14, 3. hæc doc-

trina a synodo Lampsaci confirmata vi. 7, 4. τὸ ὁμοούσιον adhibent, ut profitentur, ad significandam distinctionem personarum ib.; cf. ii. 18, 3, 4; v. 14, 3.

Homousion: Filium Patri ὁμούσιον, ejusdem substantiæ, esse contra Arium assertum i. 15, 5. ab Alexandro Alexandriæ ep. statutum ib. 6. ab episcopis in concilio Nicæno decretum i. 20, 1. et in symbolo dictum i. 21, 1. de hac voce controversiæ, et mutæ hæresis accusationes, hinc Sabellianismi illinc Tritheismi, inter Eusebium Paphlagoniensem et Eustathium Antiochiæ ii. 18, 3, 4. hac voce distinctas hypostases confundi aiunt Macedoniani v. 14, 3; vi. 7, 3. doctrinam aperte negavit Eusebius Nicom. ii. 21, 6. partes scissæ vestis non ejusdem esse substantiæ dicens ib. 7. formulam fidei cum interpretationibus hujus vocis Ariani ediderunt ii. 32, 8. doctrinam confiteri noluerunt iii. 19, 2. Constantinus M. vocem rejici noluit ii. 32, 7. (vide Fides Nicæna.) quid de eo fabulentur Ariani iii. 19, 3. nulla hujus vocis mentio in formulis fidei editis Antiochiæ iii. 5, 6, 8; iii. 11, 1. (quid dixerint iii. 5, 7, 8.) nec Philippopoli iii. 11, 9. quas ob causas, ut Sozomeno videtur, hanc vocem repudiarent orientales, cum major eorum pars Filium ex substantia Patris esse crederent iii. 13, 4, 5. Constantini filiorum Constans τὸ ὁμοούσιον tenebat iii. 18, 1. Constantius dereliquit, ὅμοιον tamen κατ' οὐσίαν esse Filium confitebatur ib.; iv. 14, 4. τὸ ὁμοούσιον de rebus corporeis tantum usurpari dicebant orientales iii. 18, 3, 4; vide Homœusion. τὸ ὁμοούσιον pacis causa Arimini omissa iv. 19, 9, 11. omnes pæne ubique episcopi vel τὸ ὁμοούσιον vel ὁμοιοῦσιον tenebant iv. 16, 21; iv. 19, 12. τὸ ὁμοούσιον rejicit Liberius (q. v.) iv. 15, 1. sub hujus vocis obtentu hæresim stabilire nonnulli conabantur, ut dictum est ib. 2. eos qui τὸ ὁμοούσιον professi sunt crudeliter persecutus est Macedonius iv. 20, 2, 3 seqq. (iv. 2, 4; iv. 3, 1 seqq.) vide Acaciani, Anomœi. hanc doctrinam palam confessus est Meletius tum voce tum signis iv. 28, 6, 7. a

- synodo Alexandrina (A. D. 362) confirmata v. 12, 3. probata ab occidentalibus v. 14, 3. a synodo Antiocheno (A. D. 363) vi. 4, 6. hoc sensu. Filium ex Patris substantia genitum, et Patri quoad substantiam similem esse ib. 9. a Macedonianis in epistola ad Liberium vi. 10, 6; vi. 11, 2 seqq. (ut idem significans quod 'similis secundum substantiam', ut ait Sozomenus vi. 10, 6.) a synodis in Italia, Africa, Gallia, Sicilia vi. 12, 1, 3. orientalium Lampsaci, Smyrnæ vi. 11, 1. Tyanis vi. 12, 2, 3. ab episcopis triginta quatuor in Caria congregatis repudiata vi. 12, 4. et iterum vii. 2, 3. (cum reliqui Macedonianorum eam confessi sunt et cum catholicis conjuncti sunt ib. 2.) denique a quibusdam ad concilium Constantinopolis vocatis vii. 7, 5. vide Trinitas consubstantialis, Spiritus Sanctus, Fides Nicæna.
- Honoratus** præfectus urbis Constantinopolis primus a Constantio factus iv. 23, 3. in causa Aetii judicare jussus ib.
- Honorata**, Constantii Honorii militum ducis filia ix. 16, 2.
- Honorius** Proem. 20. Theodosii M. filius, natus vii. 14, 1. Augustus nuncupatus vii. 24, 1. cum Arcadio fratre Constantinopoli relictus ib. a Theodosio morituro ad Mediolanum accitus vii. 29, 4. occidentis imperator viii. 1, 1. ipse et Arcadius catholicæ ecclesiæ beneficia contulerunt ib. 5. Alaricum magistrum militum facit viii. 25, 3; ix. 4, 2. Stilichonem ne adversus orientem eat literis retinet viii. 25, 4; ix. 4, 4. Constantinopolim proficisci volens a Stilichone retinetur ix. 4, 5, 6. pacem ab eo Alaricus sæpius frustra poscit ix. 6, 2, 7; ix. 7, 1 seqq.; ix. 8, 1. cum Attalo de pace tractavit ix. 8, 5 seqq. Dei erga eum benevolentia ix. 11, 1; ix. 16, 1. ab insidiis Alarici liberatus ix. 12, 5.
- Hosius**, Cordubæ episcopus, confessor i. 10, 1. missus in Ægyptum ut discordiam de Paschate componeret i. 16, 5. concilio Sardicæ interfuit iii. 12, 1; cum Protogene inter occidentales episcopos principem locum obtinuit ib. 6. ab orientalibus Philippopoli depositus iii. 11, 7; quæ Julio de fidei formula a concilio edita scripserit ib. 6; in exilium actus ab Arianis iv. 6, 5. concilio Sirmiensi invitatus interfuit ib. 4. cur eum interesse Ariani voluerint ib. 5. vi compulsus (ab Ursacio, Valente, Germinio iv. 12, 6.) Sirmiensi formulæ subscripsit iv. 6, 13. epistolam, ut videtur, ejusdem sententiæ edidit iv. 12, 7; iv. 15, 3. ob hanc rem eum secum consentire Anomœi dicebant iv. 12, 6.
- Hunni**; multa de iis narrantur vi. 37, 3, 4. Gothos ex sedibus pellunt ib. 2 seqq. Theotimum Scytharum episcopum pro Deo habebant vii. 26, 6 seqq. Armeniam et alias regiones vastarunt viii. 1, 2. et Thraciam viii. 25, 1. inde, nullo aggrediente, domum redeunt ix. 5, 1 seqq.
- Hyginus**, Ægypti præfectus ii. 25, 3.
- Hymni** a piis Christianis cantati iii. 16, 7; v. 22, 13; vi. 28, 2; vi. 33, 2; viii. 8, 6; ix. 3, 2. antiphonarum modo ab Arianis Constantinopoli in locis publicis cantati viii. 8, 1, 2. hoc imitati sunt catholici cum splendido apparatu ib. 3, 4. qui mos permanebat ib. 5; vide Psalmodia.
- Hypatius**, et Eusebius coss. (A. D. 359.) iii. 19, 6; iv. 17, 10; iv. 21, 1.
- Hypatianus**, Heracleæ episcopus, ab homœusianis ad Valentinianum legatus vi. 7, 1, 2.
- Hypostasis**; iis qui dicunt 'ex alia hypostasi' esse Filium, a concilio Nicæno damnati i. 21, 1. et non ex Deo, ab orientalibus item in formula fidei dicta *μακρόστιχος* iii. 11, 1. Filium Dei *ἐκτος ὑπάρξεως εἶναι* docuerunt Sabellius et Montanus ii. 18, 3. eum *ἐν ὑποστάσει* esse fatebantur homœusiani ib. 4. pro *οὐσία* scribitur iv. 6, 12. nequis in posterum substantiam (*οὐσίαν*) in Deo aut hypostasim dicat, a concilio Acacianorum Constantinopoli statutum iv. 24, 1. hæc voces multæ disputationis causæ v. 12, 4. non esse statim de Deo usurpandas, nisi ad refellendam Sabellii sententiam, decrevit concilium Alexandrinum A. D. 362. ib. distinctas Patris et Filii hypostases voce *ὑποουσίῳ* confundi aiunt Macdoniani v. 14, 3. qui similem Filium Patri *καθ' ὑπόστασιν* confitentur ib. *τὸ ὁμοιούσιον*, ut profitentur, usurpant ad significandam distinctionem *ὑποστάσεων* vi. 7, 4. *τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως* Spi-

- ritus Sanctus esse dicitur, in interpretatione vocum Latinae confessiones 'ejusdem substantiæ' vi. 23, 10. *ἐν ὑποστάσει τριῶν προσώπων* . . . *μίαν θεότητα* vii. 9, 5.
- I. & J.
- Jacob: patriarcha, adventum Christi prædixit i. 1, 3. locus ubi primum Rachel vidit, Phadane in Syria vi. 33. 4.
- Jacobus, episcopus apud Persas, occisus ii. 13, 7.
- Jacobus, presbyter apud Persas, episcopo Acepsimæ fidelis ii. 13, 2. crudeliter verberatus ib. 3, 5.
- Iberi, gens barbara et bellicosa ii. 7, 1. prope montem Pyrenæum vii. 1, 2. quomodo ad Christi fidem conversi essent ii. 7, 1 seqq. Constantinum rogaverunt, ut sacerdotes genti suæ mitterentur ib. 12. ex hac gente ortus est Theodosius imp. vii. 1, 2.
- Iconium: episcopus ibi Amphiloehius vii. 7, 9.
- Idola, diruta et in contemptu habitata ii. 5, 2, 6 seqq.; v. 7, 6 seqq.; vii. 15, 2. leges contra cultum eorum a Constantio et Constante lata iii. 17, 2. a gentilibus ipsis simulacra tantum habitata, a potestatibus quibusdam habitata, vii. 15, 6; vide Gentiles.
- Jejunium, in Quadragesima, per aliquot dies continuatum i. 11, 10. cf. Annot. quomodo a Spyridone servatum et intermissum ib. 11. diversæ de Jejunio Quadragesimæ consuetudines vii. 19, 7. in Paræscæ, in memoriam Dominicæ Passionis ib. 9, vide Passio. die Dominico jejunare error Eustathio ascriptus et condemnatus iii. 14, 33, 35. jejunia Therapeutarum i. 12, 10, Antonii i. 13, 4. monachorum vi. 29, 5; vi. 34, 2.
- Illyrii Christum secure colebant i. 2, 2. Constantino subditi i. 6, 6. epistola ad eos Damasi et episcoporum Romæ congregatorum vi. 23, 7. fidem Nicænam conservabant ib. et vii. 4, 3. a barbaris vexati vii. 2, 1.
- Imperator, ad eum utpote laicum, ut Valentiniano videbatur, in negotiis fidei *πολυπραγμονεῖν* non pertinebat vii. 7, 2. neque excommunicatos recipere ii. 27, 12. ei honore æquales habitus sunt episcopi in ecclesia ii. 31, 6. locus ejus in ecclesia vii. 25, 9.
- Incarnatio; Deum Verbum hominem anima perfectum suscepisse, decrevit concilium Alexandrinum v. 12, 3. quid de hac re docuerit Apollinaris vi. 27, 4 seqq. vide Apollinaris, Filius Dei.
- Ingenitum ii qui dicunt Filium Dei esse, excommunicati a synodo Philippopoli iii. 11, 9.
- Indi interiores, scil. Æthiopes, ad fidem Christi conversi ii. 24, 1 seqq. cum Romanis non fœderati ib. 6.
- Innocentius Romæ episcopus, post Anastasium vii. 24, 10. Chrysostomi causam suscepit viii. 26, 1. œcumenicam synodum convocare studebat ib. et 18. epistola ejus ad Chrysostomum ib. 2, seqq. ad eorum Constantinopolis ib. 7 seqq. nullos canones præter Nicænos recipiendos esse dixit ib. 14, 15. misit legatos ad imperatores qui synodum in causa Chrysostomi postularent viii. 28, 1. hi indigne ab Arcadio dimissi sunt ib. 2. legatos misit ut pacem cum Alarico procuraret ix. 6, 1.
- Joannes, Apostolus; eum Asiani se sequi professi sunt, de tempore Pascha celebrandi vii. 19, 1. Ephesi mortuum excitasse dicitur vii. 27, 4.
- Joannes Baptista vitæ eremiticæ, ut nonnulli dicunt, auctor i. 12, 9. caput ejus ab Hierosolymis ad Cosilaum a Valente translatus vii. 21, 2, 3. ad Constantinopolim a Theodosio transferebatur ib. 1, 4 seqq. ecclesia in ejus honorem ad septimum miliare constructa ib. ibi precatus est Theodosius cum contra Eugenium proficisceretur vii. 24, 2. die quo vicit Theodosius portentum ibi visum ib. 8, 9. ibi Gainas se recepit viii. 4, 14.
- Joannes, Chrysostomus dictus, vita et mores ejus viii, 2, 2 seqq. a Libanio præstantissimus sui temporis orator habitus ib. ejus eloquentia ib. 3 seqq. magistri ib. 5, 6. sodales 7. quibus persuasit ut vitam spiritualem amplecterentur ib. 7 seqq. magna persuadendi vis. ib. 11, 12. Constantinopolis episcopus electus ab Antiochia clam accessit ib. 14 seqq. in redarguendis clericis severus viii. 3, 1. ecclesiam Antiochiæ ad unitatem ducit ib. 3 seqq. Gainæ Gotho ecclesiam Constantinopoli pro Arianis postulanti obstitit viii. 4, 8

seqq. concionibus multum valebat viii. 5, 1. plebe ad eum audiendum premente ex lectorum suggestu sedens docebat ib. 2. deposuit episcopos quosdam Asiæ viii. 6, 1 seqq. et Gerontium Nicomediae ib. 2 seqq. hi eum accusabant, quod rerum novarum in ecclesia auctor esset ib. 9. cum Eutropius sub sacra mensa salutem quærens jaceret, de eo orationem habuit viii. 7, 4. processiones Arianorum hymnos psallentium imitatus est viii. 8, 3 seqq. odium in eum propter loquendi libertatem crescebat ib. 6. plures ad virtutem revocabat ib. culpa Serapionis archidiaconi clericorum odium auctum est viii. 9, 1. Olympiada increpans, quomodo divitiæ dispensandæ, docet ib. 2, 3. monachos vagantes increpans ab iis invictus ib. 4 seqq. et a clericis ib. victum sumebat solus ib. 5, 6. ob eam causam calumniis petitus ib. propter Severianum cum imperatrice simulatas viii. 10, 1 seqq. cum Theophilo propter Longos fratres viii. 13, 3 seqq. cum Epiphanio, propter eos et Origenis libros viii. 14, 4 seqq. ipse et Epiphanius alter alterius mortem prædixisse feruntur viii. 15, 7. adversus mulieres concionem habens imperatricem infensam sibi reddidit viii. 16, 1. episcopi ei inimici ad concilium accessiti ib. 1, 3 seqq. a synodo ad causam dicendam vocatus viii. 17, 7. quid per nuntios responderit ib. 8. quater vocatus ire recusans, ad œcumenicam synodum provocavit ib. 9, 10. depositus est ib. 10. plebe tumultuante, clam in exsilium actus est viii. 18, 2. intra paucos dies revocatus ib. 5. urbem intrare noluit ib. 6. nec munera episcopi obire, donec ab altera synodo absolutus esset, ib. 7. plebi cedens intravit urbem, in ecclesia pacem pronuntiavit, et concionem habuit ib. et 8. a concilio Constantinopoli in episcopatum restauratus, munera episcopi obiit viii. 19, 8. statua imperatricis cum spectaculis mimorum prope ecclesiam dedicata, in concione ista publice criminatus est viii. 20, 2. reginam Herodiada vocans ib. 3. synodo episcoporum convocata, condemnatus est, quia munere episcopi obiisset priusquam

a majore synodo absolutus esset viii. 20, 4, 5. vide Annot. conati sunt quidam eum interficere viii. 21, 5 seqq. imperatoris jussu Constantinopolim clam reliquit viii. 22, 1 seqq. Cucusum in exsilium actus ib. 6. ejus fautores in custodiam dati ib. 7. crudeliter tractati viii. 23, 2. literæ Innocentii episc. Rom. ad eum, et pro eo viii. 26, 1 seqq. episcopi ejus causæ fautores Romam confugerant ib. 19. et literæ ad Innocentium missæ erant ib. 2, 8. in exsilio magis inclaruit viii. 27, 8. pecuniis ad eum missis, captivos redemit, pauperes sublevabat, ib. plurimi ad eum confluunt ib. 9. episcopi ad Romam ejus causa legati iverant viii. 28, 1. quid pro eo fecit Innocentius ib. ulterius ad Pityuntem abire jussus ib. 2. in itinere obiit ib. 3. ecclesiam circa sepulcrum Martyrii ac Marciani, quasi martyrum, ædificare cœperat iv. 3, 2.

Joannes Hierosolymæ episcopus vii. 14, 4; viii. 1, 1.

Joannes, duo ejusdem nominis episcopi apud Persas, occisi ii. 13, 7.

Joannes, a Meletio paulo ante mortem ejus in episcopum consecratus ii. 21, 2. Athanasium accusat per suos coram Constantino ii. 22, 2. et ipse Tyri ii. 25, 2, 5. in communionem a concilio Tyri receptus ib. 15, et ii. 31, 4, 5. a Constantino in exsilium missus ii. 31, 4.

Joannes, monachus, a Melitianis ad accusandum Athanasium subornatus ii. 23, 2.

Joannes, Piammon et, insignes Ægypti monasteriorum præfecti prope Doleum vi. 29, 7, 8.

Joannes monachus in Ægypto insignis Valentis tempore vi. 28, 1. futura prævidere ei concessum est ib.; vii. 22, 7. Theodosio eum consulenti victoriam et postea mortem prædixit ib. 8. cujus prædictionis Theodosius moriens meminit vii. 29, 3.

Joannes, ab Attalo magister officiorum creatus ix. 8, 3. quid ei frustra suaserit ib.

Joannitæ, ii qui Joanni Chrysostomo adhærebant ita appellati viii. 21, 5. quanta mala perpassi sint viii. 22, 7, et 23, 1 seqq.

Joas, Judæorum rex, Zachariam pro-

- phetam interfecit ix. 17, 4. quædam de eo et pueri ejus morte narrantur ib. 5, 6.
- Josephus historicus, Matthiæ filius, de Christo scripsit i. 1, 5. testimonium ejus de tempore Pascha celebrandi apud Hebræos vii. 18, 7.
- Josephus S., cum S. Maria Virgine, Herodem fugiens, ad Hermopolim in Thebaide venisse fertur v. 21, 9. mira de arbore ibi narrantur ib. 8 seqq.
- Joviani, milites nobilissimi in exercitu Romano vi. 6, 4. imperatoris præsidium ib.
- Jovianus imp. Proëm. 19. Juliano interfecto a militibus electus vi. 3, 1. recusavit imperium, donec milites se Christianos esse professi sunt ib. regiones quasdam concedens pacem cum Persis facit ib. et triginta annorum inducias vi. 7, 10. epistolam scripsit fidem Christianam solam esse Romanis venerandam vi. 3, 3. ecclesiis privilegia reddidit et legem sanxit de sacris virginibus ib. 5, 6. eum Athanasius visit, cui amicus erat vi. 5, 1-4. Nicæna fides eo regnante prævalebat ib. 5. cum octo menses regnasset, Constantinopolim profectus, obiit vi. 6, 1.
- Jovianus tyrannus interemptus ix. 15, 3.
- Jovius, præfectus prætorio, a Stilichone in Epirum missus viii. 25, 3. pro imperatore cum Alarico de pace agit ix. 7, 2 seqq.
- Iphitus ab Hercule cæsus i. 5, 4.
- Irena filia Spyridonis i. 11, 4.
- Irenion, Gazæ episcopus concilio Antiocheno, A. D. 363, interfuit vi. 4, 6.
- Irenopolis, in Cilicia, episcopus ibi Narcissus iii. 10, 4.
- Isaac, patriarcha, Christi passionis typus i. 1, 2.
- Isaac, episcopus Meletianus, Athanasium Tyri accusat ii. 25, 5.
- Isaac, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Isaaci monachus, Valenti adversus Gothos e Constantinopoli egredienti minatus est vi. 40, 1. erga Chrysostomum infensus viii. 9, 4 seqq. cum Theophilo in Ægyptum fugit viii. 19, 3.
- Isauri latrones urbes inter Cariam et Phœniciam vastarunt viii. 25, 2. captivos ab iis redimit Chrysostomus viii. 27, 8.
- Ischyrio presbyter, Athanasium Tyri accusat ii. 25, 3. Mareotis episcopus ab Athanasii inimicis factus iii. 12, 7. apud concilium Sardicense inter Orientales episcopus numeratus ib.
- Isidorus, Alexandriae ecclesiæ presbyter, quem Theophilus episcopum Constantinopolis fieri voluit viii. 2, 17. Romam missus ut Flaviano Antiocheno Romanum episcopum conciliaret viii. 3, 3, 4. ei Theophilus infensus est viii. 12, 2 seqq. ad Longos fratres in Scetim confugit ib. 7. cum iis Constantinopolim ivit viii. 13, 2.
- Isidorus, inter nobilissimos monachorum Ægyptiorum patres recensetur vi. 28, 8.
- Ismael, Abrahami filius; ab eo Saraceni originem ducunt vi. 38, 10.
- Ismaelita, Saraceni a veteribus appellati vi. 38, 10.
- Isoria, Eurœæ in Eubœa vicus, ubi fons Donati precibus effluxisse fertur vii. 26, 5.
- Ister, barbari qui ripas ejus incolunt Constantino subditi i. 6, 6. Christiani sunt ii. 6, 1. a Theodosio victi vii. 4, 2. ei auxiliarii fiunt vii. 24, 1.
- Italiam venerunt Argonautæ i. 6, 5. episcopi fidei Nicænæ adhærebant vi. 12, 3. apud Italos Eusebius Vercellensis et Hilarius quid credendum sit docuerunt v. 13, 7.
- Juda sceptro privandus sub adventum Christi i. 1, 3.
- Judicia. Vide Tribunalia, Episcopi.
- Judæi, una cum Magis Christianos apud Persas persequuntur ii. 9, 1, 3; ii. 12, 1, 2. a regina Persarum in honore habiti ib. 2. ne servos emerent, nec circumciderent, lege sanxerunt Constantius et Constans iii. 17, 4. crucis signo in cœlis Hierosolymis viso, multi fiunt Christiani iv. 5, 5. imperante Constantio, in Diocæsarea rebelles a Gallo devicti sunt iv. 7, 5. nemo eorum mendicus erat tempore Juliani v. 16, 11. iis favebat Julianus v. 22, 1. quas ob causas ib. 2 seqq. templum eorum reædificare conatus ib. 5 seqq. Scripturæ sensum spirituales hodie repudiant v. 22, 2. moribus similes iis sunt Saraceni vi. 38, 11 seqq.
- Judæorum more Pascha servatum i. 16, 4. vide Pascha.

Julianus, imp. Procem. 19. filius Constantii Constantini M. fratris v. 2, 8. Constantii imp. ἀνέψιος iv. 21, 6. et Gallus frater orphani, parum abfuit quin occisi sint post obitum Constantini v. 2, 8. tum octo annos natus ob teneram ætatem liberatus est ib. 9. quomodo Macelli in Capadocia educatus sit ib. 9 seqq. Christianæ pietati addictus ib. 7, 10 seqq. et Gallus in clerum ut lectores ascripti ib. 10. dissimulatio ejus ib. 14, 17 seqq. cum philosophis ac vatibus, præsertim Maximo, vixit ib. 15 seqq. vitæ ratio ib. post Galli mortem in custodia habitus ib. 19. liberatus, Athenis vixit ib. 20. Cæsar a Constantio renuntiatus iv. 21, 6; v. 2, 20. Constantia, imperatoris soror, ei in matrimonio data v. 2, 20. in Gallias contra barbaros missus iv. 21, 6; v. 2, 20. militibus gratus, hostes devicit v. 2, 21, 22. barbaris ad Rhenum victis, a militibus Augustus renunciatus, clam Constantio v. 1, 1; v. 2, 23. Christiana religione aperte rejecta, pontificem maximum se appellavit et sacrificia Gentilium diis obtulit v. 1, 2; v. 2, 2. mortuo Constantio imperium occupavit v. 1, 2, 3, 7. portenta quædam de hac re narrata v. 1, 4, 5, 8, 9; v. 2, 3 seqq. Gentilium religionem, templa, vectigalia &c. restituit v. 3, 1 seqq. civitatibus, prout Gentilium religioni addicti erant, favebat ib. 4 seqq.; v. 4, 1 seqq. quomodo erga Christianos egit, primo mitior, deinde crudelior v. 4, 6, 7, 9; v. 5, 1 seqq. eos Galilæos appellabat v. 4, 5. quid Mari Chalcædonis episcopo dixerit ib. 8, 9. episcopos qui regnante Constantio in exsilium acti erant revocavit v. 5, 1, 6, 7. quæ ad Alexandrinos occiso Georgio scripsit v. 7, 8, 9. Gazæos qui Christianos quosdam interfecerant ne reprehendit quidem v. 9, 12, 13. a præfecto prætorii admonitus propter mortem Marci Arethusæ v. 10, 13. eo regnante martyres v. 11, 11. Athanasium ab Alexandria expulit v. 15, 1, 2. Eleusium et clericos a Cyzico ib. 9. Titum a Bostris ib. 11, 12. clericos et episcopos e civitatibus ejecit ib. 9. verbis persecutores Christianorum reprehendebat, re incitabat v. 15, 13. dolens

quod Gentilium religio non prævaleret v. 16, 1. instituta Christianorum inter Gentiles promovet ib. 2 seqq. epistola ad Arsacium Galatiæ sacerdotem de his rebus ib. 5 seqq. sumptus ejus ad promovendam Gentilium religionem ib. 10. quibus rationibus hoc fecit v. 17, 1 seqq. a Christianis jura civitatis adimit v. 18, 1. liberos eorum a scholis et Græcarum literarum studio excludit ib. seqq. quid de Christianorum libris quos legere noluit irridens scripserit ib. 7, 8. ad Antiochiam venit bellum Persis illaturus v. 19, 1. Misopogon scripsit ib. 2. quæ Antiochiæ fecerit contra Christianos ib. 4 seqq.; v. 20, 1 seqq. consuluit oraculum Daphnæum, quod tamen silebat v. 19, 15, 16. ideo Babylæ reliquias inde amoveri jussit ib. 17. crudelitas ejus erga Christianos v. 20, 1 seqq. inutilem esse persecutionem vidit ib. 3, 4. ecclesias prope Miletum destrui jussit ib. 7. Christi statuam Paneade everti et suam ejus loco poni jussit v. 21, 1. Judæis maxime favebat v. 22, 1 seqq. templum Hierosolymæ reædificare frustra conatus est v. 22, 4 seqq. contra Persas profectus est vi. 1, 1. ad Arsacium Armenorum regem superbe et impie scripsit vi. 1, 2, 3. Euphratem cum Tigri junxit ib. 5. post prælium domum rediens ib. 9. in itinere dolo interfectus est ib. 10–13. interfectorum Christianum esse dixit Libanius vi. 1, 14 seqq.; vi. 2, 1. quid de hoc Sozomeno videtur vi. 2, 2. visio de morte ejus ib. 3 seqq. Didymo etiam Alexandriæ mors ejus visione patefacta ib. 6, 7, 8. Juliani impia dicta contra Christum ib. 9. moriens eum mortis incusat ib. 10 seqq. terræ motus et aliæ multæ calamitates eo regnante ib. 13 seqq. Valentianum Christianum in exsilium egerat vi. 6, 3–6. Christianos aperte religionis prætextu punire noluit vi. 6, 6. locum ubi ecclesia Anastasia Constantinopolis est Novatianis restituit iv. 20, 6.

Julianus II, Constantius X et, coss. (A. D. 360) iv. 26, 1.

Julianus, Juliani imperatoris avunculus v. 7, 9. Ægypti præfectus fuerat ib. Christianos gravissimo odio persecutus est ib. thesauros

- ecclesiæ Antiochenæ spoliaturus Theodoretum presbyterum crudeliter interfecit v. 8, 1. thesauris contumeliose direptis, ipse a vermibus corrosus est ib. 2.
- Julianus, Constantini tyranni filius, cum patre interemptus ix. 15, 3.
- Julianus Chaldæus dictus miraculum patrasse dicitur i. 18, 3.
- Julius Romæ episcopus i. 17, 2; ii. 20, 1. concilio Antioch. (A. D. 341) hand interfuit iii. 6, 8. quæ ibi acta sunt ipse et occidentales episcopi sibi contumeliam habebant iii. 7, 2. ut ipse de decretis contra Athanasium judicaret, rogat Eusebius iii. 7, 3. Athanasium et alios episcopos benevole excepit, et jure sedis suæ, restituit ib.; iii. 8, 2. quæ orientalibus scripserit et illi rescripserint ib. 3, 4 seqq. Athanasium ad Romam revocat iii. 10, 1. quid orientalibus rescripserit ib. seqq. causam Athanasii et Pauli Constanti retulit ib. 3. ab orientalibus episcopis apud Philippopolim congregatis, depositus iii. 11, 4. Athanasio revocato, literas ad Alexandrinam ecclesiam dedit iii. 20, 3. epistola quam Ursacius et Valens ei scripserunt veniam petentes iii. 23, 2 seqq. cum annos quinque et viginti (quindecim, vide Annot.) ecclesiam administrasset, obiit iv. 7, 2.
- Julius diaconus Arianus i. 15, 7.
- Jurisjurandi formula tactis evangelii vi. 30, 10, 11; vide Annot. ab Alleluia semel in anno Romæ cantato vii. 19, 4.
- Justina, Valentiniani junioris mater, cum Arianis sentiens vii. 13, 2. Ambrosium vexat, fidem Ariminensem prævalere cupiens ib. seqq. legem dedit ut ii qui fidem istam tenebant libere in ecclesias suas convenirent ib. 7. Gratiano interfecto, iram contra Ambrosium deposuit ib. 10. et Thessalonicam cum filio Probo fugiens ivit ib. 11. obiit vii. 14, 7.
- L.
- Labarum ix. 4, 6. Romanorum vexillum, in crucis signum a Constantino mutatum i. 4, 1. ejus custodes in proeliis tuti ib. 3. in pristinam formam a Juliano restitutum v. 17, 2.
- Lagodius, Constantem tyrannum metuens ad Theodosium confugit ix. 12, 1.
- Lampas qua Theodosius uti solebat Proem. 8.
- Lampsacus, ibi concilium episcoporum Homæusianorum vi. 7, 3; vi. 11, 1. concilii Constantinopolis decreta, et fidem Ariminensem in eo confirmatam, irrita esse decreverunt ib. 3, 4. Filium Patri κατ' οὐσίαν ὁμοιον statuerunt ib. 4. et fidem Antiochenam (Dedicationis) confirmarunt ib. 5. de episcopis depositis et eorum judicibus quædam statuerunt ib. 6. hæc omnia Valens irrita esse voluit, episcopis valde iratus ib. 9. et vi. 8, 4. eos in exsilium misit vi. 7, 9. ibi episcopus e secta Macedonianorum Marcianus vii. 7, 3.
- Laodiceæ in Syria episcopi: Georgius iii. 5, 10. Theodotus vi. 25, 9. Pelagius vi. 4, 6.
- Latina lingua locutus est Constantinus in concilio Nicæno i. 19, 4. scriptæ sunt fidei formulæ Sirmii iv. 6, 7. q. v.
- Latini scriptores insigniores tempore Constantii iii. 15, 6. insigniores sancti iii. 14, 38, 41.
- Lauricius, militum in Isauria dux iv. 22, 3. ad concilium Seleuciæ a Constantii missus ib.; vide Leonas.
- Lazarus, monachus in Syria vi. 33, 1. episcopus, honoris causa in monasterio suo consecratus vi. 34, 1.
- Lectores in ecclesia iv. 3, 1; vii. 12, 4; viii. 17, 7; ix. 2, 11.
- Ledrorum in Cypro episcopus Triphyllus i. 11, 8.
- Leonas, officio splendido in palatio fungebatur iv. 22, 2. ab imperatore missus ut concilio Seleuciæ interesset ib. quæ ibi Acacianis favens fecerit ib. 4, 10, 13, 14, 24, 25. et Lauricius Annianum, ab episcopis episcopum Antiochiæ consecratum, in custodia militari detinuerunt, et postea in exsilium miserunt ib. 27.
- Leontius, Antiochiæ Arianus episcopus iii. 20, 4. orthodoxos suis verbis Gloriam Patri in ecclesiis psallentes prohibere metuebat ib. 9. dixit gravissimas seditiones post mortem ipsius fore ib. obiit iv. 12, 3.
- Leontius, insignis Galatiæ monachus, postea Ancyræ episcopus vi. 34, 9. Novatianorum ecclesias ibi ademit

- viii. 1, 14. quid Sisinnio dixerit ib. 15. adversus Chrysostomum cum aliis episcopis Constantinopolim venit viii. 20, 3 seqq.
- Leontius, ex imperatoris cubiculario presbyter iv. 13, 5. ad imperatorem missus adversos Eudoxium ib.
- Lex Julia et Papia sublata i. 9, 1. lata a Constantino in gratiam cœli-
bui et orbui i. 9, 1, 3. leges tres de manumissione in ecclesia i. 9, 6. Constantini M. adv. hæreticos ii. 32, 2. Constantii et Constantis adversus Judæos vii. 17, 5. Joviani de virginibus sacratis vi. 3, 5. Gratiani, ut singuli quæcunque vellent religionem sectarentur, et, præter Manichæos Photini et Eunomii sectatores, conveniendi copiam haberent vii. 1, 3. Theodosii ut omnes eam religionem sequerentur quam Petrus apost. tradidisset, et quam Damasus ep. Romæ et Petrus Alexandriæ servarent, utque eorum ecclesia solum catholica appellaretur vii. 4, 6; vii. 9, 5; vii. 12, 11. de diaconissis vii. 16, 11. ne hæretici intra urbis mœnia conventus celebrarent viii. 4, 9. contra Gentiles vii. 25, 7; vii. 20, 1, 2. de differendo supplicio vii. 25, 7. Valentiniani jun., ad confirmandam fidem Ariminensem vii. 13, 5. Arcadii, nequis in ecclesiam salutis causa se reciperet, lata per Eutropium viii. 7, 2. postea abrogata ib. 5. ne orthodoxi extra ecclesias conventus haberent viii. 24, 12.
- Libanius, Syrus sophista, Juliano præcæteris familiaris vi. 1, 14. verba ejus de interfectore Juliani vi. 1, 15 seqq. ex ejus auditoribus Antiochiæ erant Basilius et Gregorius vi. 17, 1. et Joannes (Chrysostomus) viii. 2, 5. quem præstantissimum sui temporis oratorem putabat viii. 2, 2. et Theodorus postea Mopsuestiæ episc. ib. 7. et Maximus Seleuciæ Isaurorum ib.
- Libanus, pravi Gentilium ritus ibi prohibiti i. 8, 6.
- Liberius Romæ episcopus Julio successit iv. 7, 2. ei Constantius persuadere conatus est, ut cum episcopis partis suæ consentiret, et Athanasium condemnareti v. 11, 3, 4 seqq. nolens in exsilium Berceam actus ib. 3, 9. pecunias a Constantio missas recipere noluit ib. 10. depositus et in locum ejus Felix episcopus electus ib. 11. populo eum poscente ib. 12. arcessitus est iv. 15, 1. imperator voluit ut confiteretur Filium ejusdem substantiæ cum Patre non esse ib. et fidei formulæ novæ subscriberet ib. 2. dictum est ab Aetianis eum τὸ ἀνόμοιον confessum esse ib. 3. ad episcopatum restitutus est ib. 4. a plebe Romana dilectus ib. 5. ob eum gravissima orta est seditio ib. legatos Macedonianorum ad eum missos vi. 10, 5. confidentes Nicænam fidem in communionem recepit ib. 6. epistola eorum vi. 11, 1 seqq. cum occidentalibus episcopis scripsit ad orientales ut Trinitatem ejusdem substantiæ et gloriæ confiterentur vi. 22, 4. obiit vi. 23, 1. eum Ariminensis concilii decretis haud consensisse scripsit concilium Romanum ib. 7.
- Libyes Christiani i. 2, 2. monachi apud eos i. 13, 11.
- Licinius Christianos vexavit i. 2, 2. subversus i. 1, 12. factus est in Christianos infensus i. 7, 1. bellum molitus est in Constantinum ib. 2. Græcorum ritibus et oraculis usus est ib. 2, 3. victus se dedit atque interfectus est ib. 5.
- Loca sacra Palæstinae; a plurimis peregrinis perlustrata ii. 1, 2; ii. 26, 4; iv. 5, 4.
- Longi fratres, monachi quatuor in Sceti ita dicti vi. 30, 2; viii. 12, 1 seqq. Ammonius, Dioscorus, Eusebius, Euthymius ib. q. v. dissensione cum Theophilo et monachis anthropomorphianis exorta viii. 12, 7 seqq. a Theophilo excommunicati sunt viii. 13, 3, 4. ad Scythopolim in Palæstina se recipiunt ib. 1. dein ad Constantinopolim ib. 2. a Chrysostomo benevole recepti ib. 3, 4. ab imperatrice honore affecti ib. 5. Epiphanium contra eos vehementer agentem viii. 14, 9 seqq.; ib. 1 seqq. molliunt ib. 3. in concilio Quercus duo eorum cum monachis Sceten-sibus veniam petentes in communionem recepti sunt viii. 17, 4, 5. Ammonius et Dioscorus circa id tempus obierunt ib. 5, 6.
- Lucianus Antiochiæ, vir in sacris literis admodum exercitatus, martyr iii. 5, 9. symbolum a concilio Antiochiæ editum ab eo conscriptum esse dictum ib. et vi. 12, 4.

- Lucifer**, Calaritanus episcopus, inter insigniores Latinos scriptores recensetur iii. 15, 6. sectæ ab eo nuncupatæ auctor ib. in concilio Mediolani contra Athanasii condemnationem reclamavit iv. 9, 3. ideo in exsilium actus ib. 4. in Thebaida superiorem v. 12, 1. mortuo Constantio reversus, diacono ad Alexandrinam synodum misso, Antiochiam ivit ib. 2. et Paulinum ordinavit episcopum ib. decreta synodi Alexandrinæ culpavit v. 13, 4. unde secta Luciferiani dicta exorta est ib. ipse vero decretis consentiens in Sardiniam ivit ib. 5.
- Luciferiani**, secta a Lucifero Calaritano nuncupata iii. 15, 7. unde exorta v. 13, 4. noluerunt Meletium ut episcopum Antiochiæ accipere vii. 3, 5.
- Lucius** Adrianopolis episc. depositus Romæ commoratur iii. 8, 1, a Julio restitutus ib. 2, 4. ab occidentalibus in concilio Sardicensi innocens declaratus iii. 12, 1, restitutus per literas Constantii iii. 24, 3. mortuo Constante depositus, et in carcerem conjectus obiit iv. 2, 1.
- Lucius** ab Arianis Alexandriae episcopus factus v. 7, 1. mortuo Athanasio, ei Euzoius Antiochenus et Magnus ecclesiam tradiderunt vi. 19, 2. Alexandriae mansit, plebe tumultuante ib. 3. quoscunque voluit, jussu imperatoris ex Ægypto expelluntur ib. 6. cum militibus monachos in deserto aggreditur vi. 20, 1, 7, 10. Moses a Saracenis pro episcopo postulatus, ab eo ordinari renuit vi. 38, 6 seqq. Petro Alexandriam reverso ad Constantinopolim navigat vi. 39, 1. cum Demophilo ex Constantinopoli abijt vii. 5, 6.
- Lucius**, presbyter a Georgio Alexandriae ordinatus, Athanasium coram Joivano inculcat vi. 5, 2, 3. frustra ib. 4.
- Ludi** Circenses vi. 39, 3; viii. 21, 4.
- Lugdunum**, in Gallia, ibi Magnentius matrem fratrem et denique seipsum interfecit iv. 7, 3.
- Lycus**, fossa in Ægypto i. 14, 5.
- M.
- Maares**, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Macarius**, Hierosolymorum episcopus i. 2, 1; i. 10, 1. concilio Nicæno interfuit i. 17, 2. inter tres cruces discernit illam in quam Christus crucifixus est ii. 1, 7. ei Constantinus de Mambre epistolam scripsit ii. 4, 7. ejus obitus ii. 20, 1, quid de successore suo fecit ne Arianus in sede collocaretur ib. seqq. Arianis obstitit ib. 3.
- Macarius**, Athanasii presbyter ii. 22, 7.
- Macarius**, Novatianorum presbyter, qui Judaizantes in tempore Paschatis secutus est vii. 18, 1.
- Macarius**, diaconus Arianus i. 15, 7.
- Macarius**, monachus insignis in Sceti, Ægyptus iii. 14, 1, 2. et sui vexati a Lucio et amoti vi. 20, 3 seqq. miraculo facto vi. 20, 9. revertuntur ib. 10.
- Macarius**, monachus insignis in Sceti, dictus Politicus, Alexandrinus iii. 14, 1, 3; vi. 20, 3 seqq.
- Macarius** junior, insignis in Sceti monachus vi. 29, 11, 12, 13.
- Macedones** i. 2, 2. Constantino subditi i. 6, 6.
- Macedoniani** seu Semiariani; vide Homæusiani; principes eorum erant episcopi ab Acacianis Constantinopoli depositi iv. 27, 2; v. 14, 1. plurimi erant in Thracia, Bithynia, et ad Hellespontum iv. 27, 2; vi. 10, 3. vitæ ratio et mores eorum ad persuadendum apti iv. 27, 3. Marathoniani vocabantur ib. 5. Constantinopoli nec episcopos nec ecclesias habebant ad principatum Arcadii ib. 6. et sub presbyteris erant viii. 1, 7. post mortem Constantii, aperte Macedoniani vocati, synodos habuerunt v. 14, 1. fidem Ariminensem condemnarunt, Antiochenam (Dedicationis), confirmarunt ib. 2. separationem eorum ab Acacianis justam esse monstrant ib. ipsos inter Homousianos et Anomæos mediam viam tenere dicentes ib. 3. Filium Patri similem καθ' ὁμοίαν confitentur, sic distinctionem personarum, ut aiebant, docentes ib.; vide Homæusiani. a Valente vexati, legatos ad Valentianum cum epistolis ad Liberium mittunt ib. 3, 4. cum iis ac Nicæna fide se consentire professi ib. et 6. vocem homæusion admittunt vi. 10, 6, vi. 11, 2. utpote idem quod 'similis secundum substantiam' significans vi. 10, 6. a Liberio in com-

- munionem recepti ib. 7. synodi Lampsaci, Smyrnæ et aliis in locis habitæ erant vi. 11, 1. confessio eorum ib. seqq. (cf. vii. 7, 4, 5.) idem faciunt legati in Sicilia vi. 11, 3; vi. 12, 1. coram episcopis Tyanis congregatis occidentalium epistolæ lectæ sunt vi. 12, 3. cum iis se sentire et communicare velle declarant ib. synodum Tarsi convenire jubent ib. alii triginta quatuor episcopi (Antiochiæ) in Caria convenientes repudiant τὸ ὁμοούσιον, et Antiochenam fidem ratam esse debere declarant ib. 4. post pactiōnem cum Liberio haud multum dissidebant a catholicis, et cum iis communicabant vii. 2, 2. post Gratiani legem, aliqui eorum ecclesias suas occuparunt ib. 2, 3. et in concilio Antiochiæ in Caria conveniebant ib. et condemnarunt τὸ ὁμοούσιον, τὸ ὁμοιούσιον asserentes ib. inde divisi sunt, alii cum catholicis conjuncti, alii se separantes ib. 4. vocati ad concilium Constantinopoli vii. 7, 2. eorum principes recensentur ib. 3. nolunt Filium Patri consubstantialē esse confiteri ib. 4, 5. et ad suos scribunt ne decretis Nicænensis consentiant ib. Eleusius, ut eorum princeps, ad conventum a Theodosio vocatus vii. 12, 9. quidam caput Joannis Baptistæ invenerunt et custodiebant vii. 21, 1 seqq. monachi eorum insignes apud Sebastem viii. 27, 4. plures a Chrysostomo ad veram fidem ducti viii. 5, 3. miraculo ib. 5. apud eos reliquiæ martyrum quinquaginta conservatæ ix. 2, 1 seqq. 9.
- Macedonius; eum Constantinopolis episcopum post mortem Alexandri facere voluerunt Ariani iii. 4, 2. quid de eo Alexander dixerit, uti fertur, iii. 3, 2 seqq. mortuo Eusebio, a Theognio et Theodoro consecratus iii. 7, 4. propter hoc succensus est Constantius ib. 8. ab eo postea ecclesiam obtinuit iii. 9, 3 seqq. Paulo restituto ac redeunte, se subduxit et privatim conventus egit iii. 24, 4. mortuo Constante ecclesiam occupavit iv. 2, 3. Pauli fautores multis modis crudeliter vexavit ib. 3, 4. quod improbavit Constantius ib. 4. Martyrium et Marcianum morti tradidit iv. 3, 1. Constantinopolim et finitimas civitates turbavit iv. 20, 1. quanta crudelitate ib. 3. etiam adversus Novatianos ib. 4; iv. 21, 1, 2. Constantini imperatoris corpus transtulit in basilicam aliam iv. 21, 3, 4, 5. unde ortus est tumultus ib. ob quas causas Constantius ei infensus esset ib. 6. concilio Seleuciæ primo consensu haud interfuit iv. 22, 3. tertio die in concilium venit ib. 11. ab Acacianis in concilio Constantinopolis depositus iv. 24, 3. in locum juxta urbis portas se recepit iv. 26, 1. et ibi obiit ib. docebat Filium Patri substantia similem esse, et Spiritum Sanctum non esse ejusdem honoris ac dignitatis cum Patre et Filio iv. 27, 1. episcopi qui ad Acacianis depositi erant, et pars populi haud exigua ei adhærebant ib. 2. vita, mores, ingenium ejus ad persuadendum apti ib. 3. ecclesiam Constantinopoli condidit, in qua Pauli reliquiæ a Theodosio depositæ sunt vii. 10, 4. vide Macedoniani.
- Macedonius, in occidentem missus fidei formulam μακρόστιχος dictam ferens iii. 11, 2.
- Macedonius, et alii Phryges, templum noctu ingressi, idolo contrito crudeliter occisi sunt v. 11, 1, 2, 3.
- Macellus, villa regia prope Cæsaream in Cappadocia, ubi Julianus et Galus educati sunt v. 2, 9, 10.
- Μακρόστιχος; fidei formula ita cognominata iii. 11, 1.
- Magi sacerdotalis tribus apud Persas ii. 9, 1. Christianos accusant ib. et persequuntur ib. 3 seqq. et ii. 11, 4; ii. 12, 2 seqq.; ii. 13, 2 seqq.
- Magiçæ artes, tentatæ ad inveniendum quis Valenti successurus esset vi. 35, 2 seqq.
- Magnentius, Constante imp. insidiis interfecto, ejus imperium arripuit iv. 1, 1. a militibus ejus Nepotianus Romæ occisus ib. 2. Roma occupata, multos trucidavit iv. 7, 1. in Galliam, dein Mursam fugit ib.; vide Annot. prælio victus matrem, fratrem, et denique seipsum interfecit ib. 3. barbaros contra eum evocaverat Constantius v. 1, 3; v. 2, 20, 22.
- Magnus, comes sacrarum largitionum, a Valente ad Alexandriam missus, ut ecclesias Arianis traderet vi. 19, 2.

- Magnus, quæstor, consilii Galli Constantio indicatis, ab eo occisus est iv. 7, 6.
- Maiuma; Gazæorum navale ita dicta ii. 5, 7. Christianæ religioni dedita ib. ideo a Constantino Constantia nuncupata ii. 5, 3. et civitatis jure donata v. 3, 6. a Juliano Gazæis restituta ib. 7. inde una civitas, duo episcopi ib. 9. a Gaza viginti stadia distat ib. 7. monachi ibi degentes vii. 28, 4. Zeno ibi episcopus ib. 6.
- Malachion, monachus in Palæstina, tempore Valentis vi. 32, 5, 6.
- Mamas, martyr, v. 2, 12. ecclesiam juxta sepulcrum ejus Gallus ac Julianus ædificare cœperunt ib.
- Mambre, ubi sit, ii. 4, 1. solenne festum ibi celebratum ib. 2 seqq.
- Mania; vide Mavia.
- Manichæi, hæretici; his non concessit Gratianus libertatem conveniendi in ecclesiis vii. 1, 3.
- Mantineum, urbs in Paphlagonia iv. 21, 1. plurimi ibi Novatiani ib. milites a Macedonio missi ad ecclesiam eorum destruendam, pæne omnes occisi ib. 2.
- Manumissio in ecclesia i. 9, 6.
- Maras, Ephraemi Syri discipulus insignis iii. 16, 4.
- Marathoniani, ita dicti sunt Macedonii sectatores iv. 27, 5.
- Marathonius, diaconus ecclesiæ Nicomediæ, a Macedonio episcopus ibi constitutus iv. 20, 2. prius fuerat publicus rationarius qui opes maximas compararat iv. 27, 4. industrius curator ptochotroforum et monasteriorum iv. 20, 2; iv. 27, 4. vir bonus sed acerrimus in vexandis catholicis iv. 20, 2. Macedonio adjutor fuit in persecutione ib. 1. post depositionem Macedonii sectator ejus et sententiarum propugnator iv. 27, 4. monasticam vitam amplexus sodalitiū monachorum instituit Constantinopoli ib. ab eo Macedoniani ibi vulgo dicti sunt Marathoniani ib. 5.
- Marathonius taurus i. 1, 11.
- Marcellus, Ancyrae episcopus a concilio Constantinopolitano (Arianorum A. D. 336) depositus et excommunicatus ii. 33, 1. utpote dicens Filium Dei initium ex Maria sumpsisse, et regnum ejus finem habiturum esse ib. verba ex libro ejus excerpta et condemnata ib. 2. quæ tamen, ut quidam aiebant, inquirendi causa ab eo dicta erant ib. quas ob causas ei Ariani infensi essent ib. conciliis eorum Tyri et Hierosolymorum interesse noluit ib. 2, 3. Romam venit iii. 8, 1. a Julio restitutus ib. 2. apud Constantinum novis calumniis petitus est ib. 3. quomodo contra Asterium Arianum disputans in hæresim Pauli Samosatensis lapsus esse videtur ib. 4. depositio ejus ab orientalibus apud Philippopolim confirmata iii. 11, 7; a Protogene Sardicensi primum condemnatus, deinde defensus ib. 8; a concilio Sardicensi innocens pronunciatus ii. 33, 4; iii. 12, 1. restitutus ecclesiæ suæ per literas Constantii iii. 24, 3. cum rediret, Basilio amoto, tumultus gravissimus Ancyrae extitit ib. 4. Constante mortuo iterum expulsus est iv. 2, 1. hæresis ejus a Macedonianis in epistola ad Liberium repudiata vi. 11, 3.
- Marcellus, Apameæ episcopus, ad templum in Aulone diruendum cum militibus et gladiatoribus venit vii. 15, 13, 14. occisus est ib. 12, 14. filii mortem ejus ulcisci cupientes a synodo provinciae prohibiti vii. 15, 15.
- Marcianopolis in Thracia; episcopus ibi Martyrius vii. 9, 6.
- Marcianus eccl. Constantinopolis psalter et lector, Pauli domesticus iv. 3, 1. ut causa cædis Hermogenis cum Martyrio a Macedonio morte traditus ib. ad sepulcrum eorum ecclesia ædificata est ib. 2. ubi ut martyres coluntur, et miracula facta sunt ib.
- Marcianus, Macedonianus, Lampsaci episcopus vii. 7, 3. ipse et Eleusius in concilio Constantinopolis partes istius duces ib.
- Marcianus ab Agelio, plebe Novatorum postulante, episcopus eorum nominatus vii. 14, 2. vir bonus viii. 1, 9. ordinavit Sabbatium vii. 18, 1. quid de ordinatione ejus dixerit ib. 2. concilium Novatianorum habuit de Paschate vii. 18, 3 seqq.
- Marcianus, in palatio militaverat, postea Novatianorum presbyter, et imperatoris filiarum præceptor vi. 9, 3. vita et eloquentia mirandus ib. propter hunc ecclesiæ suæ a Valente Novatianis reddita sunt ib.

- Marcion; hæresis ejus repudiata vi. 11, 3.
- Marcionistæ, hæretici, Constantini tempore supererant ii. 32, 1.
- Marcus post Silvestrum Romæ episcopus ii. 20, 1.
- Marcus Arethusæ episcopus, primarius Syrorum episcoporum iv. 12, 4. ad Constantem cum aliis legatus ut de Athanasio et Paulo depositis rationem redderent iii. 10, 4 seqq. concilio Sirmii interfuit iv. 6, 4. ibi cum aliis episcopis adfuit iv. 16, 19, formulam fidei ibi Græce editam conscripsit iv. 22, 6. de eo et Basilio Ancyre disceptatio quædam in concilio Seleuciensi ib. 22. Constantio regnante, erga Gentiles acrior templum eorum diruit v. 10, 8. senex jam venerandus, Juliano regnante, ab iis crudeliter occisus est ib. 9-14.
- Marcus, presbyter, ab Athanasio Pelusii ecclesiæ præfectus ii. 25, 4.
- Marcus, insignis in Sceti monachus vi. 29, 11.
- Marcus, imperator a militibus in Britannia renunciatus ix. 11, 2. paulo post interfectus ib.
- Mardonius, sub Valente eunuchus palatii præpositus vii. 21, 2.
- Mareabdes, chorepiscopus, apud Persas captivus, occisus ii. 13, 7.
- Maris maxima inundatio Alexandriæ vi. 2, 14.
- Mareotes lacus, prope eum Therapeutæ a Philone commemorati degerunt i. 12, 9. ad meridiem ejus Scetis et Nitria i. 14, 3. prope eum Alexandria i. 17, 2. Ischyrio episcopus ab Athanasii inimicis ibi constitutus ib.; iii. 12, 7. monachi ibi Valentis tempore vi. 29, 3, 23.
- Maria, S., post partum virgo manebat i. 1, 4. Θεοτόκος a Sozomeno dicta v. 21, 9. et Θεοῦ μήτηρ vii. 5, 2. ad Hermopolim in Thebaide venisse fertur v. 21, 9. mira de arbore ibi narrantur ib. 8 seqq. apparuisse fertur vii. 5, 2.
- Marianus, Constantini notarius, episcopos a Tyro ad Hierosolymas vocat ii. 26, 1.
- Marias, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Marina, Arcadii Imp. filia ix. 1, 1.
- Marinus, e Thracia vocatus, episcopus Arianorum Constantinopoli factus vii. 14, 4. amotus ib. 5. postea do-
- cuit contra Demophilum, antequam Filius subsisteret Deum fuisse Patrem vii. 17, 10. discipuli ejus juncti ab Arianis Psathyriani nuncupati ib. 11 seqq.
- Maris Chalcedonis episcopus i. 21, 2; fidei Nicænæ assentit ib. a concilio Tyri in Ægyptum ad inquirendum de S. Athanasio missus ii. 25, 19. coram Constantino de istis rebus testatur ii. 28, 13. concilio (Acacianorum) Constantinopoli interfuit iv. 24, 1. quosdam ab eo condemnatos Eleusius Cyzici dicitur ordinasse ib. 10. quomodo senex et cæcus Julianum exprobraret v. 4, 8, 9.
- Marosas, monachus in Coelesyria vi. 34, 5.
- Martinus, Turonensis episcopus; vita et facta ejus narrantur iii. 14, 38 seqq. contra Arianos in Illyria et Mediolani contendens fugere coactus est ib. 39.
- Martyres et Confessores i. 8, 2. quibus pœnis affecti fuerant ib. 3, 4. de eorum bonis quid fieri jussit Constantinus ib. 4. martyres apud Persas ii. capp. 9-14, sedecies mille numero ii. 14, 5. Marcianus et Martyrius iv. 3, 2. plures Juliano imperante in unum collegit Sozomenus (scil. lib. v. capp. 7-11) v. 11, 11. martyrum quinquaginta, qui Licinii tempore apud Sebastem passi sunt, reliquiæ inventæ ix. 2, 1 seqq. vide Dies festi, Ecclesiæ, Miracula, Reliquiæ, Sancti.
- Martyrius, in occidentem cum fidei formula μακρόστιχος dicta missus iii. 11, 2.
- Martyrius Marcianopolis episcopus; ii inter Scythas et Thracas qui cum eo et Terentio communicant lege Theodosii catholici habentur vii. 9, 6.
- Martyrius, ecclesiæ Constantinopolis subdiaconus, Pauli domesticus iv. 3, 1. a Macedonio cum Marciano morti traditus ib. vide Marcianus.
- Martyrius, medicus e Cilicia, propter vitam suam anteaactam a Nectario noluit ordinari vii. 10, 1 seqq. quid Nectario responderit de peccatis ante et post baptismum ib.
- Maruthas, e Mesopotamia, ad Quercum Cyrini mortis causa erat viii. 16, 5.
- Matthias pater Josephi historici i. 1, 5.

- Matrona**, virgo sacra sectæ Macedonianorum, caput Joannis Baptistæ Cosilai custodiebat vii. 21, 4 seqq. et 9.
- Mavia**, Saracenorum regina, bellum intulit Romanis vi. 38. 1 seqq. ut pacis conditionem poposcit ut Moses eremita episcopus Saracenorum ordinaretur ib. 5. misit auxilia contra Gothos vii. 1, 1.
- Maxentius**; eum aggredi statuit Constantinus i. 3, 1. infestum habuerunt Romani i. 5, 3. interfectus i. 6, 4.
- Maximinus imperator**, quibus pœnis Christianos affecerit i. 10, 2.
- Maximinus**, Treverorum episcopus, cum Paulo Constantinopolis episcopo deposito primus communicavit iii. 11, 7. ejus reditus causa fuit ib. orientales qui in Galliam venerunt in communionem recipere noluit ib. ob has causas ab orientalibus Philippopoli depositus ib.
- Maximus confessor** ii. 20, 1. oculis effossis sub Maximino i. 10, 2; ii. 25, 20. Hierosolymæ post Macarium episcopus i. 10, 1; ii. 20, 1. de jure disceptatum, cum antea Diospolis episcopus ordinatus, Hierosolymis a Maximo detentus esset ii. 20, 1 seqq. quas ob causas ib. e Tyri concilio a Paphnutio ductus ii. 25, 20. Antiochiæ concilio (A. D. 341) interesse noluit iii. 6, 8. cum aliis episcopis in synodo apud Hierosolymas epistolam pro Athanasio scripsit iii. 21, 5; exemplar epistolæ iii. 22. ab Arianis amotus, et in locum ejus Cyrillus constitutus iv. 20, 1.
- Maximus**, postea Seleuciæ episcopus viii. 2, 7, cum Chrysostomo Libanium audiebat, et ab eo ad vitam spiritualem ductus est ib.
- Maximus**, philosophus cynicus, episcopus Constantinopolis ab Ægyptiis episcopis clam ordinatus vii. 9, 4. eum nec esse nec unquam fuisse episcopum a concilio Constantinopolis decretum ib.
- Maximus**, Ephesius, philosophus et vates v. 2, 16. docuit Julianum philosophiam et Christianæ religionis odium ib.
- Maximus**, in Britannia imperium arripuit vii. 13, 1. Gratiano interfecto, Italiam invasit ib. 10. sub prætextu videndi ne quid circa religionem innovaretur ib. insignia ejus imperii admissa a Valentiniano ib. 11. cum Theodosius contra eum venit vii. 14, 1. a suis militibus interfectus est ib. 6.
- Maximus** a Gerontio imperator factus ix. 13, 1. interemptus ix. 15, 1.
- Mediolanum** Italiæ metropolis (Alba dicta a Sozomeno) iv. 9, 3. episcopi Dionysius ib. Auxentius iii. 13, 3; vi. 23, 4 seqq.; ibi Ursacius et Valens libellum in quo Arium et errores ejus anathematizarunt, obtulerunt iii. 23, 4. in concilio iv. 18, 5. concilium ibi convenit iv. 9, 1. in quo pauci orientales, plures quam tercentum occidentales episcopi ib. orientales voluerunt Athanasium condemnare ib. 2. episcopi pauci qui reclamabant, in exsilium acti sunt ib. 4; iv. 11, 2. concilium re infecta dissolutum iv. 11, 2. mortuo Auxentio, Ambrosius electus vi. 24, 2 seqq. ecclesias Mediolani prius distractam ad concordiam duxit ib. 5. ibi tumultus, Justina pro Arianis adversus Ambrosium vi. contendente vii. 13, 2 seqq. Theodosius ab ecclesia exclusus vii. 25, 1 seqq. alia ibi ab Ambrosio gesta præclare ib. 8. seqq. ibi obiit Theodosius vii. 29, 3, 4.
- Melas**, monachus Rhinocoruræ et episcopus, vi. 31, 6 seqq.
- Meletiani**, uti ferunt, cum orthodoxis communicabant ii. 17, 4. cum Arianis contra Athanasium juncti ii. 18, 1; ii. 21, 3, 4. Ariani vulgo ab Ægyptiis Meletiani appellati ib. 4. cum Arianis de divinis sentire disceunt ib. 5. Athanasium accusant de Arsenio et fracta calice ii. 23, 1 seqq. a Tyri concilio in communionem recepti ii. 25, 15. vide Meletius.
- Meletius**, schismaticus, nova molitus in Alexandria i. 15, 2. fautores ejus a Petro excommunicati, et eorum baptismus ratus non habitus ib. quid de his fecit Arius ib. quid de eo a concilio Nicæno statutum est i. 24, 1 seqq. ordinationes ab eo temere factæ ib. 3. post concilium Nicænum ecclesias Alexandro episcopo tradit ii. 21, 1. paulo ante mortem successorem ordinat Joannem ib. 2.
- Meletius**, in locum Eustathii a concilio Constantinopolis (Acacianorum) Sebastes episcopus factus iv. 25, 6.

- et Eudoxio translato Antiochiæ iv. 28, 3, 4. Filium ejusdem cum Patre substantiæ prædicat ib. 6. archidiaconus vi eum reprimere conatus est ib. 6, 7, 8. ab Eudoxio et suis in exsilium actus ib. 9. Euzoio episcopo facto, Meletiani seorsim conveniebant ib. 10. v. 12, 2. nondum ab exsilio redierat, cum Lucifer ordinavit Paulinum Antiochiæ episcopum v. 12, 2. post reditum cum suis extra urbem conventus agebat v. 13, 3. ut episcopus Antiochiæ præsidens synodo interfuit, A. D. 363, vi. 4, 6, a Valente in exsilium actus vi. 7, 10. sub Gratiano redit vii. 3, 1. noluerunt multi catholicorum pro episcopo eum accipere utpote ab Arianis ordinatum ib. 2 seqq. et 5. quomodo dissensiones diremtæ sint ib. 4, 5. ad Constantinopolim electionis Gregorii Naz. causa ivit vii. 3, 5; vii. 7, 3. in concilio Constantinopolitano partis catholicorum princeps vii. 7, 3. Nectarium postremum eorum quos episcopatu dignos censeret posuit ib. 3, 4. a Constantinopoli ad Antiochiam, imperatoris jussu, reliquiæ ejus honorifice translate vii. 10. 5. juxta Babylæ reliquias depositæ sunt ib.
- Melitene in Armenia, concilium ibi cui Cyrillus Hieros. interfuit vi. 25, 2. ea quæ ibi decreta sunt, Eustathius subvertere, ut dictum est, conatus est iv. 24, 9. et contra ea egisse Elpidius ib. 16. ambo abrogare studuerunt iv. 25, 1. episcopus ibi Otreus vi. 12, 2. Valentinianus ibi a Juliano in exsilium actus vi. 6, 6.
- Menas diaconus Arianus i. 15, 7.
- Menedemus, unus ex octoginta ecclesiasticis tempore Valentis Nicomedie combustis vi. 14, 2.
- Menibolus, vide Benivolus.
- Menophantus, Ephesi episcopus, a concilio Sardicensi, utpote Arianus, depositus et excommunicatus iii. 12, 3; cum aliis Antiochiæ congregatis contra Athanasium literas ad episcopos misit, iv. 8, 4.
- Mensa sacra (ἡ ἑρα τραπέζα) iv. 24, 8; v. 20, 7; vi. 5, 6; vi. 16, 7; viii. 7, 4; ix. 1, 4; ix. 2, 13. dona ibi oblata vi. 29, 7, 11. vide Altare.
- Merobaudes II. et Saturninus coss. (A.D. 383) vii. 12, 2.
- Meropius, Tyrius, philosophus, Indiam perlustrans interfectus est ii. 24, 5.
- Merus, urbs Phrygiæ, ubi ob contumeliam erga templum tres Christiani occisi sunt v. 11, 1 seqq.
- Metalla, Christiani damnati ad, i. 10, 2. et catholici ab Arianis vi. 38, 8.
- Metropolitum jus; controversia de eo inter episcopos Hierosolymæ et Cæsareæ iv. 25, 2.
- Michael archangelus, Constantinopoli sæpius apparuit ii. 3, 9 seqq.
- Michaelium, Constantinopoli, quid et cur ita dictum, ii. 3, 8 seqq. miracula ibi facta ib.
- Michæus, propheta; corpus ejus inventum vii. 29, 1 seqq.
- Miletus; oraculum ibi Didymæi Apollinis i. 7, 3; v. 20, 7. ecclesias juxta templum constructas Julianus destrui jussit v. 20, 7.
- Milites a Constantino cultui Christiano assuefacti i. 8, 10. numeri ecclesiam quique suam habebant ib. 11. eos Gentilium religionem profiteri cogere vult Julianus v. 17, 7. nolentes ib. 9 seqq. eo mortuo Christianos se esse profitentur vi. 3, 1.
- Imperatorem elegerunt Vetraniorem Sirmii iv. 1, 1. Julianum v. 1, 1. Jovianum vi. 3, 1. Valentianum vi. 6, 2, 6. eum collegam imperii nominare jusserunt vi. 6, 8. Valentinianum juniorem eligunt vi. 36, 5.
- Horum auxilio Gregorius Alexandriæ sedem occupavit iii. 6, 7 seqq. missi ut Paulum e Constantinopoli expellerent et Macedonio ecclesias traderent iii. 9, 1 seqq. contra Athanasium missi iv. 9, 9, 10. horum auxilio Georgio ecclesiæ Alexandriæ traduntur iv. 10, 11. a Macedonio Mantineum missi, ad ecclesiam Novatianorum destruendam, pæne omnes occisi sunt iv. 21, 2. concilio Seleuciæ aderant iv. 22, 1, 27. a Georgio Alexandriæ ad destruendas Gentilium imagines adhibiti iv. 30, 2. Evagrius e Constantinopoli abducunt vi. 13, 4. cum Lucio monachos in desertis Ægypti aggrediuntur vi. 20, 1 seqq. Mediolani in ecclesiam Ambrosium in exsilium ducturi a Valentiniano missi vii. 13, 5. a plebe repulsi ib. 4. cum Gentilibus Alexandriæ dimicabant vii. 15, 4 seqq. a Marcello Apameæ epi-

- scopo ad templum diruendum adhibiti ib. 13, 14. in Thessalonicenses crudeliter missi vii. 25, 4 seqq. adversus Chrysostomi sectatores viii. 23, 2. violentia eorum ib. 3, 4.
- Militibus Valens Gothis contra barbaros usus, pecunias a Romanis exegit pro tironibus vi. 37, 16.
- Milles, apud Persas episcopus, occisus ii. 14, 1, plura de eo narrantur ib. 2, 3.
- Miracula facta a Paphnutio i. 10, 1. a Spyridone i. 11, 2, 4, 7. ab Antonio i. 13, 14. ab Amun i. 14, 4, 5, 6. ab Eutychiano ib. 10. in philosophum Nicææ i. 18, 4. ab Alexandro Constantinopolis ib. 7. circa Crucis inventionem ii. 1, 7, 8. in Aquilinum ii. 3, 10, 11. in Probinum ib. 12, 13. a sacerdotibus captivis ii. 6, 3. apud Iberos ii. 7, 9. ab Eusebio Emeseno iii. 6, 6. a Macariis et Ægyptiis monachis iii. 14, 1, 2, 16, 19; vi. 20, 9; vi. 28, 1, 2, 4, 5, 7; vi. 29, 1, 8, 9, 25, 30; vi. 32, 6. ad sepulcrum Hilarionis monachi iii. 14, 26. a Juliano monacho ib. 29. a Martino Turonensi ib. 40. ad sepulcrum Martyrii et Marciani martyrum Constantinopoli iv. 3, 2. plura circa Athanasium iv. 10, 1 seqq. signo crucis Hierosolymis viso iv. 5, 5. ab Arsacio Nicomediæ iv. 16, 12 seqq. narrata de statua Christi Paneade v. 21, 1 seqq. de fonte prope Emmauntem ubi Christus pedes lavasse dicitur ib. 5 seqq. de arbore juxta Heropolim in Ægypto ubi Joseph et Maria cum Christo infante venisse dicuntur ib. 8 seqq. cum Julianus Hierosolymæ templum restituere conaretur v. 22, 7 seqq. ad ecclesiam Anastasiam Constantinopoli vii. 5, 2. cum transferretur caput Joannis Baptistæ vii. 21, 2. a Donato episcopo vii. 26, 1 seqq. a Gregorio Neocæsareæ episcopo ib. 4. a Theotimo Scytharum episcopo ib. 6 seqq. ab Epiphanio vii. 27, 1. ad sepulcrum ejus ib. ab episcopis istius temporis vii. 28, 8. in mulierem eucharistiam simulate sumentem viii. 5, 3.
- Miraculis conversi sunt philosophus i. 18, 7. Gentiles ii. 3, 13; ii. 6, 3; ii. 7, 9 seqq.; ii. 8, 1; (et Judæi iv. 5, 5; v. 22, 13;) vi. 20, 9. hæretici iii. 14, 2; viii. 5, 3 seqq. Deus in
- tegritatem vitæ piorum per miracula comprobavit vii. 28, 8.
- Misus; vide Merus.
- Mithrium, locus Alexandria, ubi fuerat templum Mithræ v. 7, 5. ibi adytum et sacra simulacra Gentilium inventa ib. 6.
- Mocius, episcopus apud Persas, occisus ii. 13, 7.
- Mocius, martyr, ab eo ecclesia Constantinopoli nuncupata est viii. 17, 5.
- Modestus, prætorii præfectus; quæ fecerit Edessæ contra orthodoxos vi. 18, 4 seqq. vide Basilus.
- Monachi; eorum patres a Sozomeno commemorandi i. 1, 18; i. 12, 9. eorum virtutes et vivendi ratio i. 12. origo i. 12, 11. monachi insignes temp. Constantini, et eorum vitæ et mores in Ægypto, præcipue Antonii i. 13 et 14, ejus discipuli in Ægypto, Libya, Palæstina, Syria, et Arabia i. 13, 11. quidam in Bithynia i. 14, 9. insigniores regnante Constantio in Ægypto iii. 14, 1 seqq. in Palæstina ib. 21 seqq. in Syria ib. 29 seqq. in Armenia, Paphlagonia, Ponto ib. 31. in Europa eo tempore nullæ monachorum congregationes ib. 38. insigniores Valentis tempore in Ægypto vi. capp. 28, 29 seqq. in Thebaide vi. 29, 1. in Sceti ib. 9 seqq.; vi. 30, 1 seqq.; vi. 31, 1 seqq. in Nitria vi. 31, 1 seqq. Rhinocoruræ ib. 6. in Palæstina vi. 32, 1 seqq. in Syria et apud Persas vi. 33, et 34 seqq. in Coelesyria vi. 34, 4. apud Galatas et Cappadocas ib. 8, 9.
- Alii in solitudine, alii in urbibus degebant a vulgo haud ulla tenus discrepantes iii. 16, 17. in montibus vi. 33, 2. in Galatia et Cappadocia in contuberniis in urbibus et pagis degebant vi. 34, 8. in Ægypto in monasteriis *συνουκίαι*, vide Monasteria. in Ponto societates eorum constituit Basilus vi. 17, 4. Constantinopoli e monasteriis egressi per urbem vagabantur viii. 9, 4. prope ecclesiam degentes Chalcedone clericorum munera explebant viii. 17, 3. quidam ab Ægypto in Palæstinam migrarunt viii. 13, 1. quidam Macedoniani ab Hierosolymis dein in Ciliciam migrarunt vii. 21, 1. quare fere omnes longævii vi. 34, 6. eorum indumenta iii. 14, 6, 7, 13. vescendi modus iii.

- 14, 11, 12. opera vi. 28, 9; vi. 29, 4; 14, 17, 24. orationes iii. 14, 14; vi. 29, 16, 21. numeri iii. 14, 17; vi. 28, 3. eorum virtutes cum conspectum fugiunt, gloriam ab hominibus non quærentes, non possunt narrari iii. 16, 16, 17. ideo pauci tantum a Sozomeno numerantur ib. plurimorum vitæ conscriptæ i. 14, 11; ab Ephraemo Syro iii. 14, 29; a Timotheo ep. Alex. vi. 29, 2.
- In Ægypto et in reliquis provinciis decretis Nicænis adhærebant iii. 13, 6. propter sanctitatem vitæ in honore habiti Nicænæ fidei prorsus adhærentes, hæreses ne prævalerent causæ erant, Eunomiæ in Asia, Apollinaris in Syria, Arii in Ægypto vi. 27, 8, 9, 10; iv. 10, 22; vi. 20, 1, 2, 3. ob hanc causam Lucius cum militibus eos aggredditur vi. 20, 1, 4. non obstante miraculo in insulam quandam transducti sunt ib. 5, 6. ubi pagani incolæ Christiani fiunt ib. 7, 8, 9. ad suas sedes reducti ib. 10. Gentiles per eos conversi vi. 34, 6. in Palæstina iii. 14, 28. Saraceni vi. 38, 14. ecclesia Rhinocoruræ eorum institutis utens maxime florebat vi. 31, 11. Constantinopoli Macedonio favebant iv. 27, 5. in Ægypto plerique Deum humanæ formæ esse credebant viii. 11, 1. Theophilum tumultuantes interfectori, ab eo delusi redeunt ib. seqq. inter ipsos de ista re dissensiones et convicia viii. 12, 11, 12. Constantinopoli per urbem vagantes a Chrysostomo increpati viii. 9, 4. erga eum infensi ib. 5.
- Monasteria i. 12, 10. in Nitria instituta i. 14, 4; vi. 31, 1. Pachomii iii. 14, 9, 17. (regulæ eorum ib. 10 seqq.) aliorum ib. 18; vi. 28, 2, 3, 8; vi. 29, 7; vi. 30, 2. Nitriæ quinquaginta, alia *συννοκίῳν*, alia hominum seorsim degentium vi. 31, 1. Cellia ubi nec videre se invicem nec audire possunt ib. 2. in Palæstina vi. 32, 1, 2. in Syria, Jugatum appellatum vi. 34, 6. Constantinopoli multa iv. 2, 3; viii. 9, 4. utriusque sexus iv. 20, 2. unum a Marathonio institutum iv. 27, 4. monachi quidam episcopi in monasteriis suis consecrati vi. 34, 1.
- Monasteriorum præfecti iii. 14, 9; vi. 29, 7.
- Montanistæ, Montani hæretici sectatores, in Phrygia plurimi ii. 32, 6. Phryges appellati ib. 1, 6. in aliis regionibus eadem quæ ali hæretici passi sunt ib. 6. quo tempore festum Paschatis celebrent vii. 18, 11. apud eos episcopi etiam in oppidis minoribus consecrantur vii. 19, 2. per duas tantum hebdomadas ante Pascha jejuna solent ib. 7. dicti Pepuzitæ vii. 18, 12.
- Montanus, cum eo et Sabellio sentire dicti sunt ii qui τὸ ὁμοούσιον tenebant ii. 18, 3.
- Montioseleucus, in Gallia, ubi victus est Magnentius iv. 7, 3.
- Mopsuceni, locus inter Cilices et Capadoces ubi Constantius obiit v. 1, 6.
- Mopsuestia; episcopus ibi Theodorus viii. 2, 7.
- Mors pro Christo appetita, vita est ii. 10, 4. res optima et beatissima ib. gaudii causa vii. 15, 15.
- Mortuorum commemorationes v. 3, 8. eorum corpora intra urbes non recepta juxta instituta Romanorum vii. 10, 5.
- Moses, Æthiops, insignis in Sceti monachus vi. 29, 11. plura de eo narrantur ib. 15 seqq. et 30.
- Moses, Libs, insignis in Ægypto monachus vi. 29, 20, 25.
- Moses, monachus in deserto degens vi. 38, 5. ut hic episcopus sibi ordinetur, Saraceni pacis conditionem faciunt ib. a Lucio, Ariano episcopo Alexandriæ, ordinari renuens ib. 6 seqq. ab episcopis in exilio degentibus ordinatus est ib. 9. multos Saracenorum ad Christianam fidem duxit ib.
- Mulieres inter monachos (sc. Therapeutas apud Philonem) i. 12, 11.
- Mulier quædam Romana castitatis egregium specimen edidit ix. 10, 1 seqq.
- Mursa, episcopus ibi Valens ii. 25, 19. ibi fugit Magnentius iv. 7, 1. castellum Gallorum ib. (revera in Pannonia; vide Annott.)
- Musarum Heliconiadum statuæ ad Constantinopolim deportatæ ii. 5, 4.
- Musæus, per eum ad Athanasium euntem, Ursacius et Valens scripserunt veniam petentes iii. 24, 1.
- Musica audita in exitu Amunis e vita i. 14, 7.
- Mysteria sacra Christianorum, sive

Sacramenta; Eucharistia i. 12, 10; iii. 14, 14; vi. 28, 10, 11. (et Baptismus vii. 8, 6.) innuit Sozomenus quædam esse initiatis tantum Christianorum nota, de quibus tacet vi. 29, 11; viii. 5, 3. (circa Baptismum viii. 21, 2.) quid mulieri ea recipere simulanti acciderit viii. 5, 4. modus sumendi indicatur ib. in celebratione angelus videbatur juxta mensam, nomina monachorum præsentium perscribens, absentium expungens vi. 29, 7. rem sacram monacho cuidam angelus dare semper videbatur iii. 14, 14.

Quibus diebus celebrata in diversis ecclesiis vii. 19, 8. ad eam accedebant monachi Ægypti primo et postremo hebdomadis die iii. 14, 14. (vi. 31, 3.) in multis Ægypti locis ad vesperam sabbati post prandium celebrata contra receptam omnium consuetudinem vii. 19, 8. in synaxis celebratione concio habebatur i. 11, 9.

Munus sacerdotale est eos qui accedunt examinare et dijudicare, ut nullus sceleris conscius accedat vi. 28, 10, 11. accedentes prius poenitentia purgati esse debent ib. 11. scelera mente recondita perspexit Eulogius vi. 28, 11. quinquam recipi deberent Alexandriæ archipresbyteri erat judicare viii. 12, 3. consuetudines ecclesiarum diversarum de poenitentia ante communionem vii. 16, 3, 4, 5. Nectarius Constantinopoli mandavit, ut cuique pro sua conscientia libera esset accedendi facultas vii. 16, 9. exemplum istud episcopi pæne omnes secuti sunt vii. 16, 1. hæreticus non recipiendus sine renunciatione hæresis viii. 12, 4. excommunicatus non recipiendus ullius nisi episcopi auctoritate ii. 27, 21.

Mysteria Gentilium, Julianus in ea initiatus v. 2, 5.

N.

Nacolia, urbs Phrygiæ, ubi Valens Procopium vicit vi. 7, 2.

Narcissus, Irenopolis Ciliciæ episcopus, ad Constantem in causa Athanasii cum duobus aliis legatur iii. 10, 4. novam fidei formulam ostendit ib. 5. re infecta redeunt ib. 6. a concilio Sardicensi, utpote Arianus, depositus et communione

privatus iii. 12, 3; Antiochiæ conventui episcoporum contra Athanasium interfuit iv. 8, 4.

Narcissus episcopus; ad eum et Flacillum Antiochiæ, Eusebius Emesenus venit iii. 6, 5.

Narnia, non capta est ab Alarico ix. 6, 5.

Nazianzus oppidum parvum vi. 17, 5. ibi episcopi Gregorii pater, dein Gregorius ib. vide Annot.

Nectaria quædam ab Elpidio, ut dictum est, diaconissa inconsulte facta iv. 24, 16.

Nectarius, Tarsensis, vir senatorii ordinis vii. 8, 1. nondum baptizatus ib. 6, 7, quomodo in episcopatum Constantinopolis ab imperatore electus ib. 1 seqq. post baptismum a concilio electus est ib. 7. ii in Constantinopoli qui cum eo communicant lege Theodosii catholici habentur vii. 9, 6. a Cyriaco Adanorum ep. sacerdotale officium didicit vii. 10, 1. Martyrium medicum suum ordinare voluit ib. de peccatis vitæ eorum antea actæ ib. 2, 3. a Theodosio vocatus ad disputationem cum hæreticis, Agelium consulit vii. 12, 2, 3 seqq. domus ejus ab Arianis incensa vii. 14, 5, poenitentiarum presbyterum Constantinopoli submovit vii. 16, 1, 8 seqq. ad eum contra Eunomium et Apollinarem scribit Gregorius Nazianzenus vi. 27, 2, 3 seqq.

Neocæsarea in Ponto; ibi in concilio Eustathius Sebestes excommunicatus est, ut dictum est iv. 24, 9. episcopus ibi Gregorius vii. 26, 4.

Neonas, Seleuciæ in Isauria episcopus iv. 24, 15. a concilio Constantinopoli depositus, quia Annianum Antiochiæ episcopum consecrasset ib. et ignaros ordinasset ib.

Nephsameena, nomen loci ubi corpus Michæi prophetæ inventum est vii. 29, 3.

Nepotianus, Constantini sororis filius, post mortem Constantis imperium Romæ arripuit iv. 1, 2. a militibus Magnentii interfusus est ib.

Nestabis, cum fratribus suis a Gentilibus Gazæis occisus v. 9, 1 seqq. vide Eusebius.

Nestor, confessor, multa mala a Gazæis passus mortuus est v. 9, 9, 10.

Nica, urbs in Thracia iv. 19, 7. ibi Valens suique, synodo, ut fertur,

- congregata, formulam Sirmianam, in Græcum sermonem translata, quasi Arimini comprobata ediderunt iv. 19, 7. vel, ut aliter narratur iv. 19, 10, 11, ut simpliciores nomine decepti eam Nicænam fidem esse putarent iv. 19, 8; vi. 7, 4; vi. 11, 3.
- Nicææ in Bithynia, milites renuntiant Valentinianum imperatorem vi. 6, 2. Valens Eleusium secum Ariani sentire profiteri compulsi vi. 8, 8. terræ motus gravissimus vi. 10, 2. episcopi Theognius i. 21, 2. (Chrestus i. 21, 5; ii. 16, 2.) Eugenius iv. 8, 4.
- Synodus; quales et quot ad eam convenirent i. 17, 2 seqq.; vi. 11, 2; vi. 23, 10. mutuae episcoporum criminationes ib. 3. de Ario disputationes ib. 6. assidue deliberationes i. 19, 1. quid de fide Arioque decreverint i. 20, 1-3. Filium *ὁμοούσιον τῷ πατρὶ* statuunt i. 21, 1. Arianos anathematizant ib. ut omnes festum Paschale eodem die celebrent decernunt ib. 6. canones faciunt i. 23, 1, 6. quid de connubiis clericorum actum sit ib. seqq. quid de Meletianis i. 24, 1 seqq.; ii. 21, 1. vide Fides Nicæna. alia designata ibi habenda iv. 16, 1, 16. alia (rectius Nicomedie) Arianorum sub Valente imp. vi. 8, 3. vide Annot.
- Nicæta, virgo sacra Bithynia; qualis esset, et quanta Chrysostomi causa perpessa sit viii. 23, 4 seqq.
- Nicomedia; ibi Licinius se Constantino dedit i. 7, 5. ejus episcopus Eusebius i. 15, 9. scripsit Constantinus post concilium Nicænum, ut populus Nicænae fidei adhereret, et episcopum in Eusebii locum eligeret i. 21, 5. Amphion electus est ib. postea amotus ii. 16, 2. episcopi Nicomedie erat episcopum Constantinopolis consecrare iii. 3, 1. concilium ibi convocatum iv. 16, 2. interea urbs terræ motu ib. 3 seqq. ac igne prorsus diruta est ib. 9 seqq. octoginta ecclesiastici Valentem supplicantes ab eo interfici jussi vi. 14, 2. postea in navi combusti sunt ib. 3, 4. plebs noluit ut Gerontius episcopus deponeretur; viii. 6, 6. de ea re tumultus ib. 7 seqq. ejus episcopi erant Eusebius i. 15, 9; i. 21, 2; ii. 16, 2. (Amphion i. 21, 5; ii. 16, 2.) Marathonius iv. 20, 2. Cecropius, vi. 16, 5. Gerontius viii. 6, 2. Pansophius viii. 6, 6.
- Nicopolis, urbs in Palaestina, olim Emmaus dicta v. 21, 5. vide Emmaus.
- Nigrianus, Sergius et, coss. (A.D. 350) iv. 6, 6.
- Nilammon, monachus, Gerarum episcopus fieri nolens, dum orabat obiit viii. 19, 4 seqq. ecclesia et dies festus in ejus memoriam ib. 6.
- Nili cubitus a Constantino e templo Serapis in ecclesiam deportatus i. 8, 5; v. 3, 3. a Juliano in templum restitutus ib. cum flumen non exundaret Gentiles voluerunt sacrificia a Theodosio vetita offerre vii. 20, 3. quæ postea evenierint ib. 4 seqq.
- Nisibeni omnes Christiani, v. 3, 5. Julianus minatus est se iis adversus Persas opem non laturum, nisi ad Gentilium religionem se transtulissent ib. monachi apud eos vi. 33, 1.
- Nitria mons in Ægypto i. 14, 3. ita appellatus quia nitrum prope eum colligitur vi. 31, 1. a monachis habitatus i. 14, 4; vi. 31, 1. monachi insigniores ibi ib. eorum vivendi ratio ib. 3 seqq.
- Nonnichii Gerontii uxor ix. 3, 5. fortitudo ejus ib. 6, 7.
- Notarii ea quæ in concilio Seleucia acta sunt conscripserunt iv. 22, 28. ita dicti Martyrius et Marcianus martyres iv. 3 tit.
- Novatianus, vide Novatus.
- Novatiani; unde schisma eorum exorta sit i. 22, 2. quid sentiant ib. decretis Nicænis consentiunt i. 22, 1. idem cum catholicis de Deo sentiunt ii. 32, 5; vii. 12, 10; Trinitatem consubstantialiam colunt viii. 1, 8. pœnitentes post peccatum mortale ad communionem recipere nolunt i. 22, 2; vi. 24, 6; vii. 16, 4, viii. 1, 15. in hoc tantum ab ecclesia dissentiant vi. 24, 6. ex iis erat Eutychianus monachus, qui miracula fecit i. 14, 9. episcopi eorum Acesii cum Constantino colloquium ib. multi erant ii. 32, 5. lege Constantini contra hæreticos nil detrimenti passi sunt ib. a Macedonio male tractati iv. 20, 4 seqq. ecclesia quædam eorum solo æquata, at reedificata ib. seqq. iis Julianus ecclesiam restituit iv. 20, 6. catholici ecclesiis suis ab Arianis adeptis in eundem locum conveniebant, simul

precabantur, et cum iis tantum non adunati sunt iv. 20, 7. quas ob causas non adunati sunt ib. 8. ecclesia eorum Cyzici ab Eleusio episcopo diruta ib. hanc Julianus compulit Eleusium restituere v. 5, 10. apud Mantineum, ubi pene omnes erant Novatiani, resistunt militibus, et vincunt iv. 21. 1, 2. a Valente ecclesiae eorum in Constantinopoli ademptae vi. 9, 1. haud multo post restitutae ib. 3. eorum episcopus Agelius ib. 2. dissensiones circa tempus celebrandi Pascha vi. 24, 6 seqq.; vii. 18, 1. concilium Pazucomes habent vi. 24, 7. episcopi eorum Nicææ, Nicomediæ, Cotyæ arbitri sunt rerum quæ apud eos geruntur ib. 8. concilium in Sangaro habent vii. 18, 3 seqq. Theodosio imperante, nihil mali iis contigit vii. 12, 10. Marcianus et Sisinus post Agelium eorum episcopi Constantinopoli vii. 14, 2. nulli apud eos pœnitentarii presbyteri vii. 16, 4. in Phrygia episcopos etiam in vicis consecrant vii. 19, 2. Arcadio imperante quiete fruuntur et concordia viii. 1, 8. ecclesiae eorum in Galatia a Leontio episcopo Ancyrae ademptæ erant ib. 14.

Novatus (seu Novatianus), Decii tempore cum Cornelio ep. Rom. dissentit i. 22, 2. ab ecclesia Romana ejectus, ab orientalibus haud receptus est iii. 8, 8. pœnitentes post peccatum mortale ad communionem recipere noluit vi. 24, 6. in hac resola (non in tempore celebrandi Pascha) ab ecclesia dissentit ib.

Novitas in rebus fidei indies crescebat, veterum sententiis spreto (tempore Constantis et Acacianorum) iv. 26, 5.

Nyssa : episcopus ejus Gregorius vii. 9, 6.

O.

Occidentales Christiani vexatione immunes i. 2, 2. libere Christum colere permissi ib.; i. 6, 3. Sardicæ in concilio sine Orientalibus congregati iii. 11, 4, 5. quæ fecerint iii. 12, 1 seqq. circiter tercenti numero ib. 7. vide Annot. inde divisi sunt neque communicabant cum orientatibus iii. 13, 1. usque ad Illyricum, unanimiter majorum (sc. Nicænam) fidem tenebant ib. 2, 3. præter Auxentium, Valentem, et Ursacium iii.

13, 3. Arimini in concilio congregati, vide Ariminum. epistolæ eorum fidem Nicænam confitentes vi. 11, 4; vi. 12, 3. scripserunt ad orientales ut Trinitatem ejusdem substantiæ et gloriæ confiterentur vi. 22, 4. omnes præter Auxentium fidem Nicænam professi sunt vi. 23, 3. omnes eam tenebant usque ad Macedones, cum Theodosius imperium nactus est vii. 4, 4. cum Flaviano Antiochiæ omnes communicarunt vii. 11, 2; viii. 3, 3. quasi ab imperio orientis alieni Constantinopoli habiti viii. 27, 2.

Oleo precatione benedicto, ægri sanati vi. 29, 9.

Olybrius et Probianus coss. (A.D. 395) vii. 29, 4.

Olympias, diaconissa dives et in dandis pecuniis profusa, a Chrysostomo increpata viii. 9, 2, 3. quanta Chrysostomi causa sustulerit viii. 24, 4 seqq. a Constantinopoli Cyzicum ivit ib. 7. ei in exsilio agenti pecunias misit viii. 27, 8.

Olympius, philosophus Alexandriae, Gentiles hortatus est ut contra Christianos vi contenderent vii. 15, 6. idola simulacra tantum esse docuit ib. vocem quandam in Serapio Al-leluia canentem audivit ib. 9. in Italiam fugit ib.

Olympus mons in Bithynia i. 14, 9.

Onoscelis, a Gerontio, ut dixit, visa et vineta viii. 6, 3.

Oppiani Halieutica, Procem. 5. a Severo auro donata aurea dicta ib. 7.

Or, monachus insignis in Ægypto Valentis temp. vi. 28, 2.

Oraculum Didymæi Apollinis Miletii i. 7, 5; v. 20, 7. consulenti Licinio quid responderit i. 7, 5. illustrissimum quoddam consuluit Julianus v. 2, 5. Daphnæi Apollinis Antiochiæ vi. 19, 10 seqq. Hadriano imperium præannunciavit ib. 11. Babylæ reliquis prope conditis tacebat ib. 14. Juliano consulenti primum obticuit, deinde causam silentii dixit ib. 15, 16. templum combustum iii. 20, 5.

Orationes seu preces; piorum ii. 7, 1; vi. 2, 6. monachorum iii. 14, 14; vi. 29, 16. (lapillis ad numerandas orationes adhibitis ib. 21.) vi. 33, 2. ab orationibus quidam nunquam defecit vii. 28, 6.

Ordinationes contra canones factæ in-

- firmatæ iv. 24, 11; vii. 9, 4. inconsulte factæ causa deponendi episcopi iv. 24, 7, 10, 15, 16. ignari non sunt ordinandi iv. 24, 15. nec moribus contaminati ib. 7, 16. nec membris corpore manci vi. 30, 4. hoc negatur ib. 5. vide Episcopus, Diaconissa &c. ordinationem purgare peccata, ait Martyrius vii. 10, 3. vide Annot.
- Orientales Christiani vexati i. 2, 2. Orientales episcopi se a Julio reprehendi indignati, Antiochiæ congregati ejus auctoritatem respuunt iii. 8, 4 seqq. ecclesias suas Romana haud inferiores esse, aliaque scripserunt ib. 5 seqq. Novatianum ab ecclesia Rom. ejectum antecessores suos haud recepisse ib. 7. apud Constantium calumniati sunt episcopos quos deposuerant iii. 9, 1. fidei formulam *μακρόστιχος* dictam ad occidentales mittunt iii. 11, 1. ad Sardicam vocati, Philippopoli congregati, nolunt in concilium cum occidentalibus ire iii. 11, 4. numero septuaginta sex iii. 12, 7. vide Philippopolis. cum occidentalibus post concilium Sardicense non communicabant iii. 13, 1 seqq. quomodo inter eos divisus est orbis ib. quæ essent variæ ipsorum sententiæ ib. 4, 5. omnes eorum ecclesiæ, cum Theodosius factus est imperator, ab Arianis gubernabantur, præter Hierosolymitanam vii. 2, 2. sectis variis divisæ vii. 4, 4. occidentales quasi externos habebant viii. 27, 2.
- Origenes, libri ejus ab Ammonio perlecti vi. 30, 3. ex ejus commentariis S. Scripturæ interpretationem didicerunt Basilius et Gregorius vi. 17, 2. et monstrabant Arianos Origenis sententias, quibus præcipue innitebantur, non recte intelligere ib. scripta ejus, ut Deum incorporeum esse docentia, monachi condemnari volunt viii. 11, 4. inde dissensiones ib. seqq. et viii. 12, 11, 12. per Theophilum jam ea reprehendentem vii. 14, 1, 2, ab Epiphanio et aliis condemnantur ib. 2 seqq. dissensiones exinde Constantinopoli ortæ ib. 3 seqq.
- Origenes, monachus, Antonii discipulus, ad Valentis tempora vixit vi. 30, 1.
- Origenistæ; ita a monachis Ægyptiis appellati sunt ii qui Deum incorporeum esse sentiebant viii. 12, 12.
- Ormisdas, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Orontem, Antiochia ad i. 2, 1; i. 17, 2, et alibi: in eum quidam catholici a Valente præcipitati sunt vi. 18, 1.
- Osroeni, Christiani sunt temp. Constantini M. ii. 8, 2. apud eos, imperante Valente, ii qui Nicænam fidem tenebant, quamvis persecutione vexati, numero longe superabant Arianos vi. 21, 1.
- Otreus Melitenes episcopus, Tyanis concilio interfuit vi. 12, 2. unus ex iis cum quibus ii qui communicarent lege Theodosii catholici habebantur vii. 9, 6.
- Οὔσια*, vide Substantia.
- P.
- Pachomius, episcopus Meletianus, Athanasium Tyri accusat ii. 25, 5.
- Pachomius insignis Ægyptius monachus iii. 14, 4. plura de eo narrantur ib. 9 seqq. in Tabenna insula degit, unde monachi ejus Tabennesiotæ dicti sunt ib. 16, 17.
- Pachon, monachus insignis in Sceti vi. 29, 20, 22.
- Padus i. 6, 4.
- Palæstina, loca sacra ibi a plurimis perlustrata ii. 1, 2; ii. 26, 4. vide Loca sacra. monachi ibi temp. Constantini M. i. 13, 11. temp. Constantii iii. 14, 21. temp. Valentis vi. 32, 1 seqq. urbes ibi a Saracenis spoliatæ vi. 38, 1. synodus Arianorum ibi i. 15, 12.
- Palæstini viros sanctos qui apud ipsos vixere honorare solent iii. 14, 27, 28.
- Palladius, episcopus, Chrysostomi causæ fautor, Romam confugerat viii. 26, 19.
- Palmarum foliis monachi ad consueta opera utebantur vi. 29, 4, 24; viii. 13, 1.
- Pambo, monachus Ægyptius insignis, iii. 14, 4; vi. 20, 3.
- Pan; statua ejus a Delphis ad Constantinopolim deportata ii. 5, 4.
- Paneas; Cæsarea Philippi ita dicta v. 21, 1. ibi Christi erat statua, a muliere, quæ profluvio sanguinis laborabat, ut ferebatur, dedicata ib. qua subversa, suam erexit Julianus ib. mira de ea narrantur ib. 3.
- Pansophius, imperatricis Eudoxiæ olim

- pædagogus, a Chrysostomo Nicomediæ episcopus factus viii. 6, 6.
- Pantichium, locus in Cilicia ubi muli Joannes Baptistæ caput trahentes constiterunt vii. 21, 2.
- Papas, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Paphnutius, Ægyptius confessor i. 10, 1; i. 23, 2. oculis effossis i. 10, 2; ii. 25, 20. miracula per eum facta i. 10, 1. concilio Nicæno interfuit i. 23, 2. quid dixerit de clericorum connubiis ib. 3, 4. ipse expers conjugii ib. 5. e Tyri concilio ut improborum conventu exiit ii. 25, 20.
- Paphnutius, monachus Ægyptius iii. 14, 4.
- Parasceue, hoc die quotannis ἄγαν jejunatur in memoriam Dominicæ Passionis vii. 19, 9. (cf. ii. 10, 1; ii. 11, 3.)
- Pascha, de tempore celebrandi discordia i. 16, 4. ut omnes eodem die celebrarent a concilio Nicæno decretum i. 21, 6. Novatiani in Phrygia eodem die quo Judæi celebrare incipiunt vi. 24, 6, 7. et in concilio Pazucomes ita statuunt ib. seqq. Novatus et sui eodem die quo Romana ecclesia celebrabant ib. et 8; vii. 18, 8. schisma Novatianorum de hac re vii. 18, 1 seqq. quo die festum celebrarent Judæi ib. 7. veteres Christiani ib. 8. Samaritæ ib. 9. et alii ib. seqq. quomodo dissensio de hac re tempore Victoris ep. Romæ soluta sit vii. 19, 1. dies Resurrectionis Domini, et jejunia ante eum vii. 19, 7. vide Quadragesima. vigiliæ et preces ante diem festum vii. 18, 5. ritus ea nocte in ecclesia magna Constantinopolis viii. 21, 1.
- Paschalis epistola, ab episcopo Alexandriæ quotannis edita viii. 11, 2.
- Passio Christi; sexta quæque feria in memoriam ejus observata i. 8, 11, 12. vide Annot. annua memoria ejus celebrata feria sexta ii. 10, 1; ii. 11, 3. ante diem Resurrectionis ii. 10, 1. dicta Parasceue, quo die admodum religiose jejunt vii. 19, 9.
- Patrines monasterii in Ægypto presbyter, Meletianus ii. 23, 2. cum quo Arsenium celatus est ib. seqq. ad Alexandriam ductus ib. 15.
- Patropassiani hæresis repudiata vi. 11, 3.
- Patrophilus Scythopolis episcopus, Arii fautor i. 15, 11, 12. fidei Nicænae assentit i. 21, 2. quasi Arii sententiis faveret ab Eustathio criminatus ii. 19, 1. et a Macario excommunicatus ii. 20, 3. concilio Antiochiæ (A. D. 341.) interfuit iii. 5, 10. Eusebium Emesenum in divinis Scripturis instituerat iii. 6, 2. Antiochiæ interfuit conventui episcoporum contra Athanasium iv. 8, 4. cum Acacio Hierosolymæ ecclesiam, Maximo amoto, Cyrillo tradidit iv. 20, 1. concilii Seleuciensis primo consessui haud interfuit iv. 22, 3. ophthalmiam causatus, sed, ut suspectum est, accusationes timens ib. postea recensetur inter Acacianos ib. 7. a concilio depositus ib. 25.
- Pauliani, hæretici, Constantini tempore supererant ii. 32, 1.
- Paulinus, Antiochiæ (potius Daciæ) episcopus, Hosius ejus fuit amicus; ideoque ab orientalibus Sardiciæ depositus iii. 11, 7. vide Annot.
- Paulinus, Antiochiæ episcopus; cum eo multi Antiochiæ communionem habere dicuntur iv. 28, 5. vide Annot. a Lucifero Caralitano ordinatus. v. 12, 2. mitis et ob senectutem et vitæ sanctitatem venerabilis v. 13, 3. huic Euzoius et Ariani ecclesiam intra urbem concesserunt ib. hujus ordinationem Eusebius Vercellensis non accepit ib. 4. unde rixæ exortæ sunt ib. seqq. eum ob sanctitatem Valens in exilium non misit vi. 7, 10. nec mittere ausus est vii. 3, 1. post reditum Meletii et multas dissensiones, placuit ut superstes eorum episcopatum solus obtineret vii. 3, 4. mortuo vero Meletio, Flavianus ordinatur vii. 11, 1. plurimi cum Paulino seorsim communionem habent ib. ecclesiæ Egypti, Arabiæ, Cyprî, Romæ et occidentis ib. 3, ad eum mittunt epistolas synodicas ib. 2, 3. eo mortuo, sectatores ejus Evagrium eligunt episcopum; dein sine episcopo seorsim conventus habebant vii. 15, 1 seqq.
- Paulinus, Trevirorum episcopus iv. 9, 3. in concilio Mediolani contra Athanasii condemnationem reclamavit ib. in exilium actus est ib. 4.
- Paulinus, Tyri episcopus, ad eum cum aliis Arius legatos misit i. 15, 11. ei

- favebat ib. 12. quasi Arii sententiis faveret ab Eustathio criminatus ii. 19, 1.
- Paulonas, Syrus eloquentia insignis, hæreticus iii. 16, 4.
- Paulus S. Apostolus, Apocalypsis ab eo nuncupata vii. 19, 10. antiquis ignota, a monachis valde commendata ib. multa de inventione libri narrantur ib. seqq. domus ejus Tarsi nota, ut ferebatur ib. 11.
- Paulus, mortuo Alexandro, Constantinopolis episcopus electus iii. 3, 1 seqq. quid de eo Alexander dixisse fertur ib. 2. a Constantio per synodum depositus est iii. 4, 3. mortuo Eusebio, a Nicænæ fidei fautoribus in ecclesiam ductus iii. 7, 4. a Constantio in exilium actus ib. 8. Romam venit iii. 8, 1. a Julio restitutus ib. 2, 4. sedem recuperat ib. 4. iterum a Constantio expulsus iii. 9, 2-6. et orientis partibus interdictus ib. 3. in Italiam redit ib. depositio ejus ab orientalibus Philippopoli confirmata iii. 11, 7. cum eo Maximinus Treverorum episcopus primus communicavit, et reditus ejus ad Constantinopolim causa fuit ib. ipse et Athanasio præcipue inter orientales decretis Nicænæ adhærebant, iii. 13, 6. restitutus literis Constantii propter Constantis minas iii. 20, 1. redit iii. 24, 3, 4. mortuo Constante iterum depositus, ad Cucusum Armeniæ in exilium actus, obiit, iv. 2, 2. vi an morbo incertum est ib. reliquiæ ejus a Theodosio Constantinopolim translatae et in ecclesia ibi e Macedonio condita sepultæ vii. 10, 4. inde dicta S. Pauli ecclesia, non ut vulgo putatum ab apostolo ib.
- Paulus, Emesæ episcopus, concilio Tyanis interfuit, vi. 12, 2.
- Paulus, episcopus apud Persas, occisus ii. 13, 7.
- Paulus Samosatensis, ejus errores Marcellus Ancyrae docuisse dictus est ii. 33, 4. et Photinus iv. 6, 6. hæresis ejus repudiata vi. 11, 3.
- Paulus, Constantinopoli lector, a synodo Quercus ut reus vocatur viii. 17, 7.
- Paulus simplex, monachus, Antonii discipulus insignis i. 13, 13. in miraculis patrands magistro superior ib.
- Paulus, insignis monachus in Ferne, monte in Sceti, Valentis tempore vi. 29, 20, 21.
- Paulus, monachus in Cæsaryia vi. 34, 5.
- Pauperes; domus iis et ægrotantibus alendis apud Christianos conditæ Constantinopoli iv. 20, 2; iv. 27, 4; ix. 1, 10. celeberrima a Basilio M. condita dicta Basileias vi. 34, 9. præter suos Gentiles alebant Christiani v. 16, 11. pauperum apud Alexandriam Isidorus curator viii. 2, 17; viii. 12, 6. noluit pecunias ad sublevandos ægros datas in ecclesias aedificandas impendere viii. 12, 6.
- Pazucome, urbs in Phrygia; ibi Novatianorum quorundam synodus de tempore Pascha celebrandi habita est vi. 24, 7; vii. 18, 1, 8.
- Peccata solum piaculum reputata a monachis i. 12, 4. mala propter peccata nostra missa vi. 29, 24. pro peccatis satius esse hic dare poenas quam post hanc vitam ib. remittuntur in baptismo i. 3, 5; vii. 10, 3. in ordinatione vii. 10, 3. et post poenitentiam i. 3, 6. post baptismum commissa graviora vii. 10, 3. ad mortem nonnulla esse docet Scriptura i. 22, 2. ista in hac vita remitti non posse debebant Novatiani i. 22, 2. vide Novatiani. peccatorum confessio in ecclesia Romana vii. 16, 4 seqq. in Constantinopolitana viii. 16, 1 seqq. sublata ib. 9. non ab omnibus ante sacram communionem exacta vi. 28, 11. vide Annot.
- Pelagius, Laodiceæ in Syria episcopus, concilio Antiochiæ A. D. 363 interfuit vi. 4, 6. concilio Tyanis vi. 12, 2. unus ex episcopis cum quibus ii qui in oriente communicant lege Theodosii Catholici habentur vii. 9, 6.
- Pelargum, locus apud Constantinopolim, juxta quem erat ecclesia Novatianorum iv. 20, 4, 5.
- Pelusium; episcopus ejus Marcus ii. 25, 4.
- Pentadia, uxor Timasii; cum in ecclesiam se recepisset, ab Eutropio extracta viii. 7, 2.
- Pepuzitæ, Montanistæ ita nuncupati vii. 18, 12.
- Pergamus; episcopus ejus Dracontius iv. 24, 3.
- Perinthus, urbs Thraciæ postea Heraclea dicta iii. 5, 10.

Persæ, ea quæ inter eos ad Christianam fidem pertinentia acciderunt, narrabit Sozomenus i. 1, 18. quomodo aliqui ex iis Christiani facti sint ii. 8, 2. augentur numero et persecutione premuntur ii. 9-14. usque ad sedecim mille Christianorum, quorum nomina memoriæ tradita sunt, præter innumerabiles alios, occisi ii. 14, 5. nonnulli ad Romanos se receperunt vii. 21, 7. monachi apud eos vi. 33, 1. eorum vivendi ratio vi. 34, 2. quamplurimi a monachis ad Christianam fidem conversi vi. 34, 7.

Res novas moliantur iv. 27, 11. Constantius adversus eos profiscitur ib. et v. 1, 3. postea parum abfuit quin pars maxima imperii Romani Persis subjiceretur v. 1, 3. eorum irruptio expectata v. 3, 5. Julianus in eos bellum inferens vi. 1, 1. post prælium prope Ctesiphontem interfectus est vi. 1, 8, 9 seqq. quibus regionibus traditis pacem cum iis fecerit Jovianus vi. 3, 1. et inducias triginta annorum vi. 7, 10. ne has rumperent timebat Valens ib. ad bellum moti, Theodosio jun. imp., foedus annos septuaginta cum Romanis fecerunt ix. 4, 1.

Persecutio Christianorum a Licinio i. 7, 1 seqq. a Maximino i. 10, 2. confessores qui has pertulerant i. 10, 1. a Macedonio catholicorum, ut secum eos communicare compelleret iv. 2, 4; iv. 3, 1 seqq. et Novatianorum iv. 20, 4 seqq. ab Acanianis et Constantio, ut omnes fidem Ariminensem acciperent, foedior quam priores a Gentilibus iv. 26, 3, 4; iv. 27, 7. Christianorum sub Juliano qualis fuerit v. capp. 3-11, 15 et 20. Christianos persecutione illustriores fieri, dixit præfectus prætorii Juliano v. 20, 3. catholicorum sub Valente, iis quas Gentiles fecerant, perquam similis vi. 12, 16. qualis esset vi. 14, 1. Nicomediæ ib. 2, 3, 4. Antiochiæ vi. 18, 1. Edessæ ib. 2 seqq. Alexandria omnium sævissima vi. 19, 3, 4, 6. monachorum vi. 20, 1 seqq. clericorum ubique vi. 21, 7. post obitum Valentiniani acerbior vi. 36, 6. post orationem Themistii mitior vi. 37, 1. bello Gothico superveniente quievit ib. 37, 17. apud Gothos per Athanaricum ib. 12 seqq.

Persis, arbor ita dicta, in Thebaide, ad quem venisse dicuntur Josephus et Maria cum infante Jesu v. 21, 8, 9. mira de ea narratur ib. seqq.

Personæ (πρόσωπα) tres æquæ potentiae et honoris in Deo vii. 9, 5. vide Hypostasis.

Pessinuntius, si Matrem Deorum propitiā sibi redderent, Julianus subvenire pollicitus est v. 16, 15.

Petræi in Arabia pro templis suis dimicabant vii. 15, 11.

Petrus Apostolus; Roma sedes Petri dictus iv. 15, 6. ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων vii. 4, 6. fidem quam ille tradidit, scilicet illa quam custodiebant Damasus Romæ episcopus et Petrus Alexandriae, ab omnibus tenendam voluit Theodosius vii. 4, 6. Apocalypsis adulterina ab eo nuncupata lecta est semel quotannis in ecclesiis quibusdam Palæstinæ vii. 19, 9. ob reverentiam erga eum ecclesia ejus Romæ ab Alarico haud violata ix. 9, 2; ix. 10, 4. unde Roma haud funditus interiit ix. 9, 5.

Petrus et Paulus, traditio eorum apud ecclesias Romanam de tempore Pascha celebrandi vii. 18, 8; vii. 19, 1.

Petrus, Alexandriae episcopus, Martyr; Arium diaconum ordinavit dein excommunicavit i. 15, 2. Meletianorum fautores excommunicavit et eorum baptismum admittere noluit ib. cum propter persecutionem fugisset Meletius ordinationes ad eum pertinentes vindicarat i. 24, 3. dies ejus martyrii Alexandriae solenniter celebratus ii. 17, 6.

Petrus, Alexandriae episcopus, Athanasii successor, ab ipso designatus vi. 19, 2. in carcerem ab Euzoio missus est ib. effugiens Romam se contulit ib. 6. Apollinaris doctrinam condemnat vi. 25, 6. Valente in bello cum Gothis occupato, Alexandria cum literis Damasi rediit vi. 39, 1. ei ecclesiae traduntur ib. voluit Theodosius ut omnes eam fidem tenerent, quam Damasus et Petrus servabant vii. 4, 6. obiit paulo ante concilium Constantino-
polis vii. 7, 3.

Petrus, Alexandriae archipresbyter vii. 12, 3 seqq. ei infensus est Theophilus ib. seqq.

Phadane, locus in Syria, ubi dege-

- bant monachi vi. 33, 3. ibi Jacob primum vidit Rachel ib.
- Philippopolis, urbs Thraciæ, iii. 11, 4. orientales episcopi ad Sardicam vocati ibi congregati nolunt in concilium cum occidentalibus venire ib. seqq. numero septuaginta sex iii. 12, 7. ea quæ contra Athanasium, Paulum, Marcellum, Asclepam gesta erant, confirmant iii. 11, 7. deponunt Julium, Hosium, Maximinum, Protagoram et Gaudentium ib. 7, 8. epistolam cum fidei formula ei subjuncta ad episcopos ubique mittunt ib. 9. in qua inest nulla mentio τοῦ ὁμοουσίου, condemnatio autem dogmatum diversorum ib.
- Philippus Macedo Theopompum honoravit Procem. 5, 6. Alexandri pater ib. 13.
- Philippus apostolus; filia ejus Hierapoli mortuum excitasse dicuntur vii. 27, 4.
- Philippus, præfectus prætorii, quomodo jussu Constantii Paulum e Constantinopoli submovet iii. 9, 2 seqq.
- Philippus, Bassus et, coss. A. D. 408, ix. 1, 1.
- Philo Judæus, Pythagoreus, narratio ejus de Therapeutis i. 12, 9. testis de tempore Pascha celebrandi apud Hebræos vii. 18, 7.
- Philosophi Gentiles quidam concilio Nicææ aderant i. 18, 1. cum episcopis disceptabant ib. 2. unus ex iis a confessore quodam simplici victus credit ib. 3. quidam cum Alexandro Constantinopoli disputans mutus est factus ib. 6, 7. quidam ad Constantinum M. de Deorum cultu ab eo contempto questi sunt ib. 5. solebant regiones ignotas perlustrare ii. 24, 2. Alexandriæ eos audiit Eusebius Emesenus iii. 6, 2. cum iis, præsertim Maximo, familiariter vixit Julianus v. 2, 15 seqq. sub iis studebant Basilus et Gregorius vi. 17, 1. per magicas artes conati sunt invenire quis Valenti successurus esset vi. 35, 2 seqq. pæne omnes ab imperatore interfecti vi. 35, 1, 6 seqq. etiam ii qui veste philosophorum utebantur ib. 7. quidam Gentiles Alexandrinos hortatus est ut pro sacris patriis dimicaret vii. 15, 6. quæ de simulacris docuerit ib.
- Philumenus quidam, per quem Athanasius Constantino M. insidias struxisse dictus est ii. 22, 8.
- Phœnicia; fœdos Gentilium ritus ibi prohibuit Constantinus M. i. 8, 6. urbes ibi a Saracenis spoliatae vi. 38, 1.
- Photinianis non concessit Gratianus licentiam in ecclesias conveniendi vii. 1, 3.
- Photinus, Sirmii episcopus iv. 6, 1. Constantio Sirmii commorante dogmata hæretica palam asserebat ib. facundus et ad persuadendum aptus plurimos ad sententiam suam traxit ib. docuit ante nativitatem ex Virgine Christum non fuisse ib. 2. episcopis cujusque regionis et sententiæ displicuit ib. 3. depositus a concilio Sirmiensi, utpote cum Sabellio et Paulo Samosatensi sentiens ib. 6. rogatus ut formulis fidei a concilio editis subscriberet, episcopatum recuperandi causa, noluit ib. 14. episcopis ad disputationem provocatis, Basilus Ancyrae disputationem suscepit ib. 15. in exsilium actus, libros et Græce et Latine opiniones suas defendens scripsit ib. 16. hæresis ejus repudiata ab Homœusianis vi. 11, 3.
- Phritigernes, partis Gothorum dux vi. 37, 7. Christianus factus Arianæ sententiæ favebat ib.
- Phryges Pascha cum Judæis celebrabant vii. 18, 6. Novatiani in Phrygia episcopos etiam in vicis consecrant vii. 19, 2.
- Phryges, hæretici, Montani sectatores ita vocati ii. 32, 6; vii. 18, 12. multi erant in Phrygia quum Sozomenus scripsit ib. in aliis regionibus eadem quæ hæretici passi sunt ib.
- Physcon, monachus in Palæstina, temp. Valentis vi. 32, 5; viii. 15, 2.
- Piammon et Joannes insignes monasteriorum præfecti prope Diolcum in Ægypto vi. 29, 7.
- Pictavi, in Aquitania, episcopus ibi Hilarius v. 13, 7.
- Pior, insignis Ægyptius monachus, Valentis tempore vi. 29, 20; plura de eo narrantur ib. 26 seqq.
- Pisinus; episcopus ejus Demetrius viii. 17, 8.
- Pityrion, monachus Ægyptius iii. 14, 4.
- Pityus, oppidum ubi Chrysostomus in exsilium missus est viii. 29, 1.

- Placilla, Theodosii imp. uxor, Nicænæ fidei fidelissima vii. 6, 3. persuasit marito, ut cum Eleusio non colloqueretur ib.
- Placitus seu Flacillus, q. v.
- Plato philosophus, a Dionysio honoratus Proem. 5. loca peregrina visit ii. 24, 2.
- Plinthas, vir consularis, Arianus, Arianos antea divisos in unum redegit vii. 17, 14.
- Plotini schola Alexandriæ i. 5, 1.
- Plusianus, episcopus sub Athanasio, Arsenum male tractasse dictus ii. 25, 12.
- Pœnitentia, secunda expiatio i. 3, 6. hujus nulla apud Novatianos cura quoad restitutionem in communionem vi. 24, 6; vii. 19, 4; viii. 1, 15. ratio ejus ab antiquo in ecclesia usitata vii. 16, 2. quomodo mutata ib. 2, 3. qualis Romæ fuerit ib. 4 seqq.
- Pœnitentiarius presbyter, quas ob causas constitutus vii. 16, 2, 3. Constantinopoli alibique sublatus ib. 1, 8 seqq.
- Pœtas Græcos in usum Christianorum imitatus est Apollinaris v. 18, 3 seqq.
- Polycarpus Smyrnæ episcopus, ejus tempore dissensio de tempore celebrandi Pascha vii. 19, 1.
- Polychronius, presbyter cujus ope inventæ sunt martyrum quinquaginta reliquiæ ix. 2, 8 seqq.
- Pompeiopolis in Paphlagonia, episcopus ejus Sophronius iv. 22, 7.
- Pontus, Proem. 13.
- Porphyrius, post Flavianum Antiochiæ episcopus viii. 24, 11. Chrysostomi depositioni consentit ib. ideo multi Syrorum ab ejus communione sese abruerunt ib.
- Portenta quæ Juliano accidisse feruntur v. 1, 4, 5, 8, 9; v. 2, 3 seqq.
- Portus, Romæ navale; Alaricus fecit ne necessaria inde in Romam inferrentur ix. 6, 2. capta ix. 8, 1.
- Prædicatio in celebranda synaxi i. 11, 9. vide Conciones.
- Prædicatores clari divitias Constantinopoli acquirebant viii. 10, 2.
- Prædictio Jacob de adventu Christi i. 1, 3. vide Præscientia. prædictiones prophetarum de Christo i. 1, 4. Zachariæ prophetæ de Cruce ii. 1, 10. mortis Juliani vi. 2, 3, 6 seqq. Valentis vi. 40, 1. Chrysostomi et Epiphaniï viii. 15, 7.
- Præscientia Antonii monachi i. 13, 7. Macariorum iii. 14, 1. Pachomii ib. 16. Joannis vi. 28, 1; vii. 22, 7, 8; vii. 28, 3. Theonæ vi. 28, 3. Chrysostomi viii. 15, 7, et Epiphaniï ib. Athanasii iv. 10, 1 seqq. Didymi vi. 2, 6 seqq. Antonii monachi vi. 5, 5, 6. Pulcheriæ ix. 3, 1.
- Prapadius, insignis in Cappadocia monachus, vi. 34, 9. multorum vicorum episcopus ib. ptochotrophii Basileiadis præfectus ib.
- Preces, precibus quantum valebant sancti ii. 7, 3; iii. 14, 19, 20, 29; vi. 16, 3, 9; vi. 28, 2; vi. 29, 9, 25; vii. 5, 4; vii. 24, 4; vii. 26, 4. vide Orationes.
- Prenetus in Bithynia, inde Chrysostomus ab exilio revocatus viii. 18, 6.
- Presbyter quidam Arianus Constantiæ imperatoris sorori familiaris ii. 27, 2. causam Arii egit ib. ab ea moriente Constantino commendatus ib. 3. ei familiaris factus Arii revocationem procuravit ib. 4; iii. 1, 3. ei Constantinus testamentum suum tradidit ii. 34, 2. quod Constantio servans ei carissimus fuit iii. 1, 2. Arianorum causam in palatio juit ib. 4.
- Presbyteri apud monachos iii. 14, 2, 3; vi. 28, 10, 11; vi. 29, 7, 19. (inter monachos) potestatem habebant repellendi a communione SS. mysteriorum vi. 28, 10, 11. presbyteri qui uxores habent non ideo contemnendi iii. 14, 33. singuli suas ecclesias habent Alexandriæ i. 15, 12.
- Proæresius, sophistes Athenis celeberrimus quem audierunt Basilius et Gregorius vi. 17, 1.
- Probatius eunuchus; eum Arianis Alexandriæ præsidere voluit Euzoius vi. 5, 2. imperator Probatium castigari jussit ib. 4. (Cf. autem Annot.)
- Probianus, miraculo sanatus et Christianus factus ii. 3, 12, 13.
- Probianus, Olybrius et, coss. A. D. 395, vii. 29, 4.
- Probus, præfectus prætorio, Valentino adolescente rempublicam administrabat vii. 13, 1. Gratiano interfecto, ad Thessalonicam cum Valentino et Justina profugit ib. 11.
- Processiones hymnos psallentium ad translationem reliquiarum Babylæ v. 19, 18, 19. quinquaginta martyrum ix. 2, 17. ad Meletii funus

- vii. 10, 5. cum precibus et psalmis Deum supplicantium viii. 6, 8. ad occurrendum Chrysostomum viii. 18, 7. ab Arianis Constantinopoli factæ viii. 8, 1, 2. quas imitati sunt catholici cum crucibus ex argento ac cereis accensis viii. 8, 3, 4. mos iste Constantinopoli permansit ib. 6.
- Proclus Constantinopolis episcopus ix. 2, 18.
- Procopius, imperium Constantinopoli arripuit vi. 8, 1. ei Constantinopolitani se adiungunt vi. 38, 4. traditus a suis crudeliter a Valente occisus est vi. 8, 2.
- Propheta, vide Prædictio, Præscientia.
- Πρόσωπα, Personæ, in Deo vii. 9, 5.
- Protogenes Sardicæ episcopus, Marcellum Ancyrae primum condemnavit, deinde defendit, ideoque ab orientalibus depositus iii. 11, 8; cum Hosio inter occidentales episcopos in concilio Sardicensi primum locum obtinuit iii. 12, 6; quæ ad Julium de fidei formula a concilio edita scripserit ib.
- Protogenes, apud Carras monachus, dein episcopus vi. 33, 3.
- Psalmodia, in ecclesiarum conventibus a populo cantata iii. 6, 10. cum Gloria Patri iii. 20, 8; iv. 28, 2. ad funera vii. 10, 5. ad transferendas martyrum reliquias v. 19, 18; ix. 2, 17. in processionibus vii. 10, 5. per plateas Nicomediæ viii. 6, 8. et Constantinopoli ib.; viii. 8, 1-6; viii. 18, 7. apud monachos iii. 14, 14; vi. 28, 2; vi. 33, 2.
- Psaltes iv. 3, 1.
- Ptochotrophia iv. 20, 2; iv. 27, 4; vi. 34, 9. vide Pauperes.
- Ptolemais in Libya, episcopi ejus Secundus i. 21, 2. Antiochus viii. 10, 1.
- Pulcheria, Arcadii imp. filia ix. 1, 1. nondum quindecim annos nata curam fratris et totius imperii suscepit ib. 2 seqq. ipsa et sorores virgines Deo dicatæ ib. quomodo fratrem institui curaverit ib. 6 seqq. alia quæ fecit ib. 9 seqq. quinquaginta martyrum reliquias invenit ix. 2, 6 seqq. virtutum ejus laudes ix. 3, 1 seqq.
- Pusices, præfectus artificum Saporis, Christianum se professus, crudeliter occisus est ii. 11, 1, 2.
- Putabastes, monachus Ægyptius iii. 14, 4. ad Valentis tempora vixit vi. 30, 1.
- Pyrenæi montes; qui eos incolebant potuerunt Christi fidem recipere i. 6, 3. prope eos incolunt Iberi, unde natus est Theodosius vii. 2, 1. per eos custodibus amotis barbari in Hispaniam irrumpunt ix. 12, 3, 7.
- Pythagoreus, Philo erat i. 12, 9.

Q.

- Quadragesimæ jejunium, diversæ de hoc ecclesiarum consuetudines vii. 19, 7. quomodo a Spyridone servatum i. 11, 10, 11. per aliquot dies jejunia continuata sine cibo ib. vide Annot. finis ejus ad festum Resurrectionis viii. 21, 1.
- Quartodecimani, cur ita appellati vii. 18, 10.
- Quercus, Chalcedonis suburbanum viii. 17, 3. ibi concilium contra Chrysostomum habitum ib. vide Chalcedon.
- Quintianus, Gazæ episcopus factus ab Arianis iii. 8, 1. a concilio Sardicensi depositus et excommunicatus iii. 12, 2.

R.

- Raphiotæ in Palestina, pro templis suis dimicabant vii. 15, 11.
- Rectores provinciarum pecunias ecclesiis construendis suppeditare jussi i. 8, 7.
- Reliquiæ Sanctorum quæsitæ et honore habitæ; Hilarionis iii. 14, 27; Babyiæ martyris v. 19, 12 seqq. Zenonis et fratrum vii. 9, 9, 10; S. Stephani vii. 19, 3. caput Joannis Baptistæ vii. 21, 1 seqq. Michæi et Abacuc prophetarum vii. 29, 1 seqq. martyrum quinquaginta ix. 2, 7. Zechariæ ix. 17, 1. per eas miracula facta iii. 14, 26.
- Remissio peccati in baptismo i. 3, 5; vii. 10, 2. post pœnitentiam i. 3, 6. in ordinatione, ut ait quidam vii. 10, 2. nulla peccatorum mortalium post baptismum, ut docebant Novatiani i. 22, 2. vide Novatiani.
- Rhenus, qui circa eum habitabant Christiani regno Constantini M. ii. 6, 1.
- Rhinocorura, monachi ibi; vi. 31, 6 seqq. ecclesiæ ejus laudes ib. 11. episcopus ejus Melas ib. 6. Solon ib.
- Rhodanus episcopus, in concilio Mediolani contra Athanasii condemnationem reclamavit iv. 9, 3. in exsilium actus ib. 4.

- Roma, urbs, multa mala tulit Constante imp. interfecto iv. 1, 2. Neptianus cum gladiatoribus imperium aggressus interfectus est ib. Magnentius eam occupavit, et multos trucidavit iv. 7, 1. Constantius ibi triumphum agere voluit iv. 8, 1; iv. 11, 3. urbem intravit iv. 11, 12. tumultus et cædes circa electionem Damasi et Ursini in episcopatum vi. 23, 2. ab Alarico obsessa ix. 6, 2. senatus sacra Gentilium Divis facere statuit ib. 2, 3. mala urbi evenerunt, ob ea quæ antea injuste egerat ib. 5. ab Alarico iterum obsessa et capta ix. 8, 1. Attalus imperator electus ib. Heracliani in Africa consiliis fame pressa ib. 7, 8. ab Alarico tertio obsessa, capta, spoliata ix. 9, 4. tantum non funditus interit ib. 5. facinus nobile viri barbari et mulieris Romanæ ix. 10, 1 seqq.
- Romæ episcopi Victor vii. 19, 1. Cornelius i. 22, 2. Silvester i. 2, 1; i. 17, 2. Marcus ii. 20, 1. Julius ib. Liberius iv. 7, 2. (Felix iv. 11, 11.) Damasus vi. 23, 1. Siricius viii. 1, 1. Anastasius viii. 24, 10. Innocentius ib.
- Romæ episcopus Arianismo præcipue obsistebat iii. 13, 3. Liberium in exsilium actum plebs poposcit a Constantio iv. 11, 12. ejus causa seditio usque ad cædem iv. 15, 5. Liberio restituto duo ecclesiam administrabant ib. 4. donec Felix mortuus est ib. 5. Romanus episcopus scripsit ad orientales, ut Trinitatem ejusdem substantiæ et gloriæ confiterentur vi. 22, 4.
- Romæ episcopi potestas, quanta Julio videretur iii. 8, 2. quanta orientalibus episcopis ib. 5 seqq. ea quæ præter ejus sententiam gesta fuerint, irrita esse, dictum iii. 10, 1. iudicio Romani episcopi dato, quæstio de Sp. S. consubstantialitate quievit vi. 22, 4. Romani episcopi sententiam in concilio ante omnes expetendam esse, scripsit concilium Romæ vi. 23, 12. proximus post eum, Constantinopolitanus habendus est vii. 9, 2. circa convocandam synodum oecumenicam operam dat viii. 26, 1, 17, 18. ad imperatorem orientis episcopos mittit, qui eam et tempus pro ea rogent ix. 28, 1. hi ut orientis imperio molesti cum ignominia dimissi sunt ib. 2.
- Romæ; synodus sub Damaso contra Auxentium vi. 23, 5. epistola ejus ad Illyrios ib. 7 seqq. alia contra Apollinarem vi. 25, 6.
- Romana ecclesia; qualis ibi esset modus severior pœnitentiæ vii. 16, 4 seqq. quo die Pascha celebrarent vii. 18, 8, 10 seqq.; vii. 19, 1. consuetudines ejus traditiones Petri et Pauli habitæ vii. 18, 8; vii. 19, 1. ibi diaconorum numerus semper septenarius vii. 19, 3. Alleluia semel tantum in anno cantatum, primo Paschalis festivitatis die ib. 4. nec episcopus nec ullus quisquam populum in ecclesia docet ib. 5.
- Romanum imperium, ecclesia tum intra tum extra i. 1, 18. quasi duo imperia orientis et occidentis habitum viii. 27, 2.
- Romanus, Antiochiæ piscopus i. 2, 1. Romanus, in Ægypto militum dux vii. 15, 5.
- Romas, episcopus apud Persas, occisus ii. 13, 7.
- Ruffinus, orientis præfectus prætorio viii. 1, 2. Hunnos contra imperium excitandi suspectus, a militibus occisus ib. 3, 4.
- Ruffinus, vir consularis, ecclesiam et monasterium in Quercu Chalcedonis suburbano condidit viii. 17, 3.
- Ruffinus et Eusebius coss. (A. D. 347) iii. 12, 7.

S.

Sabaria, oppidum Pannoniæ, ubi S. Martinus natus est iii. 14, 38.

Sabbatiani, secta a Sabbatio Novatiano nuncupata vii. 18, 1.

Sabbatius, Novatianorum presbyter vii. 18, 1. divisionem apud Novatianos de Pascha fecit ib. 2 seqq. contra jusjurandum episcopus ordinatus ib. 6. sectatores ejus Sabbatiani nuncupati ib. 1.

Sabbati primus dies, et sextus, quomodo observati i. 8, 11, 12. vide Annot. primus dies et ultimus viii. 8, 2. vide Dominicus dies, Passio Christi.

Sabbato, perinde ac dominico die conventus ecclesiarum fere ubique aguntur vi. 31, 3; vii. 19, 8; cf. viii. 8, 2. haud vero Alexandriæ et Romæ ib. ad vespem post prandium in multis Ægypti locis, contra receptam ubique consuetudinem, eucharistiam sumunt ib. 9. vide Annot. in i. 8, 11.

- Sabellius docuit Filium Dei sine subsistentia, ἐκπὸς ὑπάρξεως, esse ii. 18, 3. cum eo sentire dictus est Eustathius, et ii qui τὸ ὁμοούσιον tenebant ib. 3, 4. (falso ib.) et Eusebius Emesenus iii. 6, 8. et Photinus a concilio Sirmiensi iv. 6, 6. hæresis ejus repudiata esse videtur sub nomine Patropassiani vi. 11, 3. ad refellendam ejus sententiam voces οὐσία et ὑπόστασις recte usurpari statuit synodus Alexandriæ (A. D. 362) v. 12, 4. vide Trinitas.
- Sabinus, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Sabores, apud Persas episcopus, occisus ii. 13, 7.
- Sacerdotes Gentilium, a Juliano restituti v. 2, 2. vectigalia iis donata ib. jussi a cibis &c. abstinere ib. quales esse oportere, ut Juliano visum est v. 16, 5 seqq. vide Gentiles.
- Sacerdotes Christianorum, vide Episcopi. Cf. Annot. in ii. 21, 3. vide Ordinationes, Presbyteri &c.
- Sacramenta; vide Baptismus, Mysteriora.
- Sacrificia immolare vetitum a Constantino i. 8, 5. et sub pœnis severis a Constantio et Constante iii. 17, 2. vide Gentiles. a Juliano oblata v. 1, 3; v. 2, 2 seqq. et restituta v. 3, 2. vetita a Theodosio sub pœna capitis vii. 20, 1. etiam cum propter Nili inundationis moram Ægyptii seditionem moliebantur ib. 3. oblata a senatu Romæ Alarico urbem obsidente ix. 6, 3.
- Salamensis, monachus in Palæstina temp. Valentis vi. 32, 5; viii. 15, 2.
- Salamis; ecclesia ibi opulentissima vii. 27, 2. Epiphanius episcopus vi. 32, 2, 3; vii. 27, 1 seqq.
- Sallustius, prætorii præfectus, Julianum ob crudelitatem erga Antiochenos reprehendit v. 20, 1.
- Samaritæ, quo die Pascha celebrent vii. 18, 9. Mosaicas leges studiosissime observant ib.
- Samosata; episcopus Paulus ii. 33, 4. Eusebius vi. 4, 6.
- Sancti; quomodo Palæstini eos honorare solent iii. 14, 27, 28. reliquiæ eorum honore habitæ vii. 21, 1 seqq. vide Reliquiæ sanctorum. ad sepulcra eorum miracula facta iii. 14, 26; vii. 27, 1. vide Miracula ecclesiæ conditæ vii. 26, 5. vide Ecclesiæ.
- Joannes Bapt. precibus invocatus a Theodosio vii. 24, 2.
- Sangarius, flumen Phrygiæ vi. 24, 7.
- Sangarus, locus in Bithynia, ubi Novatianorum concilium habitum est vii. 18, 3 seqq. in eo canon ἀδιάφοπος nuncupatus factus est, ut omnes pro suo arbitrio, quoad diem, Pascha celebrarent ib. 4.
- Sapor, rex Persarum, Christianos crudelissime persecutus est ii. capp. 9-14. ad Constantinum legatos misit, qui eum ut Christianis parceret hortatus est ii. 15, 1 seqq.
- Sara, Abrahami uxor, ab ea Saraceni nomen suum se ducere jactant vi. 38, 10.
- Saraceni, origo nomen et mores eorum vi. 38, 10 seqq. fœdere fracto, vastant Phœniciam et Palæstinam usque ad Ægyptum ib. 1. Romani victi pacem petunt ib. 2 seqq. Saraceni conditionem poscunt, ut Moses quidam episcopus in eos ordinetur ib. 6 seqq. auxilia mittunt ad Constantinopolim adversus Gothos vii. 1, 2. cur eorum et Judæorum mores similes, cur dissimiles sint vi. 37, 11 seqq. quando et quomodo fiant Christiani ib. 14 seqq.; vi. 34, 7; vi. 38, 9.
- Sardica, urbs Illyriæ, episcopus ejus Protogenes iii. 11, 8. concilium ibi convocatum ib. 3 seqq. occidentali episcopi circa trecentum, orientalium septuaginta sex ib. vide Annot. quæ facta essent ab orientalibus ib. 4 seqq. vide Philippopolis. quæ ab occidentalibus iii. 11, 5; iii. 12, 1 seqq. Athanasius, Marcellus, Asclepas, Lucius innocentes pronunciati ib. Ariani alii excommunicati ib. 2. alii depositi et communione privati ib. 3, 4. fidei formula Nicæna prolixior, ejusdem autem sententiæ, edita ib. 5. vide Annot. quas ob causas Julio scribunt ib. 6. post hoc concilium prorsus divisæ sunt ecclesiæ Orientis et Occidentis iii. 13, 1 seqq.
- Sarmatæ, quædam occidentalis imperii loca vastant vi. 36, 1. a Valentiniano pacem petunt ib. 2 seqq.
- Sarmates, presbyter Arianus i. 15, 7.
- Sarus, barbarus, pacem inter Alaricum et Romanos fregit ix. 9, 3. interemptus ix. 15, 3.
- Satala; episcopus ibi Elpidius iv. 24, 16.

- Saturninus, vir consularis, quem Gai-
nas sibi dedi postulavit viii. 4, 5.
Saturninus, Merobaudes II. et, coss.
(A. D. 383) vii. 12, 2.
Sauromatæ victi i. 8, 8.
Scetis, mons in Ægypto a monachis
habitus i. 14, 3, 8; iii. 14, 1. mon-
achi ibi tempore Constantii recen-
sentur iii. 14, 1 seqq. tempore Val-
lenti vi. 29, 9 seqq.; vi. 30, 1 seqq.;
vi. 31, 1 seqq. et senes Antonii
æquales vi. 30, 1 seqq.
Sciri, Hunnorum gens ix. 5, 5. multi
eorum captivi ad Constantinopolim
ducti ib. 6 seqq.
Scripturæ Sacre Constantino com-
monstratæ i. 3, 4. a monacho quo-
dam memoria retentæ vi. 29, 11.
male citatæ indignationem movent
i. 11, 9. in Gothorum linguam ab
Ulphila translata vi. 37, 11. libri
quidam supposititii vii. 19, 9, 10.
Citata a Sozomeno Gen. xii. 14,
viii. 18, 8; xlix. 10, i. 1, 3: Ps. xcvi.
7 (LXX), v. 19, 19: Eccl. ix. 8, viii.
1, 13: Zech. xiv. 20 (LXX), ii. 1, 10:
S. Matt. v. 45, Procem. 9; x. 23,
vii. 5, 5; xxviii. 49, i. 27, 8: S. Marc.
xiii. 32, vii. 17, 4: S. Johan. iii. 13,
vi. 27, 4: 1 Cor. viii. 6, iv. 22, 15;
xv. 47, vi. 27, 4: Col. i. 15, iv.
29, 3.
Mystica earum interpretatio, *θεω-
ρία* dicta, literali opposita v. 22, 3;
viii. 2, 6. a Christianis et Hebræ-
orum sapientioribus adhibita v. 22,
3. non a Judæis Juliani tempore
ib. a Diodoro Tarsensi parum ad-
hibita viii. 2, 6.
Vocabula in iis non inventa, in
rebus divinis non usurpanda esse
dixerunt Ariani iv. 6, 9, 12; iv. 12,
5, 6; iv. 17, 5; iv. 22, 15, 16; iv.
23, 7. vide Substantia. nudis SS.
verbis utens Arius de fide recte sen-
tire Constantino videbatur ii. 27, 8
seqq. 'secundum scripturas', quare
hæc verba adjunxerint Acaciani for-
mulæ 'Filius Patri similis est' iv.
29, 3. vide Similis.
Seythæ: gens numerosa; vi. 21, 7.
metropolis eorum Tomi ib. Valens
veniens frustra conatus est eos ad
Arii sententiam ducere ib. 8, 9, 10.
unus tantum totius gentis episcopus
vii. 19, 2. Vetrano vi. 21, 8; Te-
rentius vii. 9, 6. Theotimus vii. 26,
6 seqq.
Seythicum mare i. 6, 5.
Scythopolis in Palæstina, ibi palma-
rum copia viii. 13, 1. episcopus Pa-
trophilus i. 15, 11; i. 21, 2.
Sebaste in Armenia: episcopi Eusta-
thius iii. 14, 31. Meletius iv. 25, 6.
Sectæ hæreticorum temp. Constantini
numerantur ii. 32, 2 seqq. eorum
principes in conventum a Theodo-
sio vocati vii. 12, 1.
Secundus, Ptolemaidis in Libya epi-
scopus i. 21, 2. fidei Nicænæ as-
sentit ib.
Secundus, præfectus prætorii, regnante
Joviano vi. 3, 5.
Seleucia in Isauria; concilium ibi vo-
catum contra Aetii dogma Filium
Patri substantia dissimilem esse iii.
19, 7. et contra Nicænā fidem iv. 9,
5. quomodo factum sit ut ibi con-
cilium vocaretur iv. 16, 20-22; iv.
17, 1. quæ in eo geri voluit im-
perator ib. habitum Eusebio et
Hypatio coss. (A. D. 359) iv. 22, 1.
episcoporum circa centum et sexa-
ginta ib. interfuit Leonas laicus,
quo præsentē, imperatoris jussu, de
fide inquirendum fuit ib. 2. et Lau-
ricius, militum provinciæ dux ib.
quæ in eo gesta sint ib. 3 seqq.
post multas disceptationes Acaciani
triginta septem Sirmianam formu-
lam a Marco Arethusæ conscriptam
concilium confirmare voluerunt ib.
6, 7. majori parti formulam concilii
Antiochiensis (Dedicationis) con-
firmare placuit ib. et 8. Leonas li-
bellum cum fidei formula ab Aca-
ciani scriptum legit ib. 14 seqq.
disceptatio exorta est ib. 19 seqq.
primores Acacianorum depositi,
complures ab ecclesiæ communione
segregati sunt ib. 25. Annianus An-
tiochiæ episcopus loco Eudoxii con-
secratus ib. 26. monumenta acto-
rum concilii a notariis conscripta
extabant ib. 28. decem legati ad im-
peratorem veniunt iv. 23, 1. et ejus
suasionibus formulæ Ariminensi
subscribunt ib. 8. voluerunt Ho-
mœusiani postea ut ea quæ in concilio
acta rata essent vi. 4, 3. episcopi
ejus Neonas iv. 24, 15; Maximus
viii. 2, 7.
Seleucia et Ctesiphon, apud Persas
urbes nobilissimæ, quarum archi-
episcopus est Symeon ii. 9, 1.
Seleucus, Antiochi pater, templum A-
pollinis Daphnæi Antiochiæ condi-
disse fertur v. 19, 9.

- Selinas, Gothorum episcopus, Ulphilæ discipulus et successor vii. 17, 12. Eutychie Ariani sententiam amplexus, apud suos propagavit ib. 11, 12.
- Semiariani: vide Homœusiani, Macedoniani, Synodi Seleuciæ, Lampsaci, Tyanis.
- Senatus Romanus Herodi potestatem dedit i. 1, 3. Alarico urbem obsidente, divis Gentilium sacrificare statuit ix. 6, 3. novus Constantinopoli ii. 3, 2; ii. 34, 4; vii. 9, 3.
- Serapion, templum Alexandriæ quod Gentiles contra milites tenebant vii. 15, 3 seqq. in eo quidam Alleluia canens auditus vii. 15, 9. hieroglyphica cruci similia inventa ib. 10. in ecclesiam Arcadii cognominem mutata ib.
- Serapion, Ægyptius, Chrysostomi archidiaconus viii. 9, 1. odium adversus Chrysostomum auxit ib. cum Severiano rixa viii. 10, 3 seqq. ad synodum Quercus ut reus vocatus viii. 17, 7. Heracleæ in Thracia episcopus a Chrysostomo constitutus viii. 19, 8.
- Serapion, Thmuis, inter viros insigniores regnante Constantio recensetur iii. 14, 42. vir admirabilis sanctitatis et facundiæ iv. 9, 6. missus ab Athanasio ad Constantium ib.
- Serapion ille magnus, monachus Ægyptius iii. 14, 4.
- Serapion (idem?), monachus Antonii æqualis, ad Valentis tempora prope Scetim vixit vi. 30, 1.
- Serapion inter nobilissimos Ægyptiorum monachorum patres recensetur vi. 28, 8, 9. circa decem mille monachos juxta Arsenoiten regebat ib.
- Sergius et Nigrianus coss. (A. D. 350) iv. 6, 6.
- Severianus, Africæ episcopus, apud Sirmium (A. D. 359) formulæ fidei subscripsit iv. 15, 2.
- Severianus, Gabalorum episcopus, eloquentia insignis viii. 10, 1. inter eum et Chrysostomum dissensio ib. 3 seqq. ut concilium contra Chrysostomum conveniret agebat viii. 16, 2. contra eum jam depositum ut superbum invectus, plebis indignationem excitat viii. 18, 3. metuens plebem cum suis aufugit viii. 19, 3.
- Severus Oppiano dona dedit Procem. 5, 7.
- Sibylla Christum prædixit i. 1, 7. vide Annot. carmina ejus de Cruce citantur ii. 1, 11.
- Siciliæ; rex ejus Dionysius Procem. 5. synodus ibi Nicænam fidem confirmavit vi. 11, 4; vi. 12, 1, 3.
- Sigesarius, Arianus, Gothorum episcopus ix. 9, 1. Attalum baptizavit ib.
- Sigozon, mons in Nisibene; monachi ibi vi. 33, 1.
- Silvanus, Tyri episcopus iv. 22, 9. in concilio Seleuciensi Antiochenam fidem solam ratam esse oportere clamavit ib. a concilio Constantino- polis (Acacianorum) depositus iv. 24, 13. quas ob causas ib. cum Basilio et aliis homœusianis ad Jovianum libellum misit vi. 4, 3. quid peterent ib. 4, 5. legatus ad Libe- rium a Macedonianis vi. 10, 4.
- Silvanus, insignis Palæstinæ monachus, ad montem Sina vixit vi. 32, 8.
- Silvanus, in Gallia post mortem Mag- nentii imperium arripuit iv. 7, 4. interfectus a ducibus Constantii ib.
- Silvester, Romæ episcopus, i. 2, 1. (eum Constantinum baptizasse falsum, vide Annot. in i. 5, 1.)
- Similis: Filium Dei Patri similem esse (vel similem *κατὰ πάντα*) secundum scripturas, tantum confitentur formula Sirmiana tertia et Ariminensis iv. 6, 12; iv. 17, 3, 5; iv. 19, 9. in omnibus similem confitetur Libe- rius iv. 11, 10. et Anomœi quidam iv. 17, 5. hanc formulam sine men- tione substantiæ recipi voluerunt Acaciani iv. 16, 20; iv. 17, 3 seqq.; iv. 19, 9; iv. 22, 15; iv. 23, 5, 6, 7. (quibus argumentis prævaluerint ib.) voluntate tantum non substan- tia similem intelligentes, ut confite- tur Acacius iv. 22, 21. et hoc velle 'secundum scripturas' in ista for- mula, aperte dicunt iv. 29, 3. ipsam formulam repudiant, et τὸ ἀνόμοιον amplectuntur ib. 2.
- Simonides ab Aleuadis honoratus Procem. 5.
- Sina, mons, ibi Silvanus monachus degebat vi. 32, 8.
- Siricius, Damaso episcopus Romæ successit viii. 7, 1. quindecim an- nos episcopatum administravit viii. 24, 10.
- Sirmium, ibi Vetrano declaratus im- perator iv. 1, 1. et postea se sub- misit iv. 4, 2 seqq. Constantius ibi

- commoratus est iv. 6, 1. Photinus episcopus sententiam hæreticam palam docuit ib. concilium ibi ob hanc causam vocatum ib. 4. eum deposuit ib. 6. tres fidei formulæ Sirmii edita sunt ib. 7. episcoporum conventus ibi adversus Eudoxium iv. 15, 1. nova fidei formula ex tribus aliis composita ib. 2. iterum conveniunt episcopi plures iv. 16, 19. Valens fidei formulæ, in qua nulla substantiæ mentio, episcopos subscribere vult ib. 20. vide Fides Sirmii. ibi Gratianus Theodosium collegam suum fecit vii. 2, 1. episcopi ibi Photinus iv. 6, 1. Germinius iv. 15, 4.
- Sisinnius, Constantinopolis episcopus, ecclesiam circa sepulcrum Martyrii ac Marciani perfecit iv. 3, 2.
- Sisinnius, apud Novatianos lector, postea episcopus vii. 12, 4. consilium ejus de disputando cum hæreticis ib. 5 seqq. literarum tum sacrarum tum ethnicarum peritus ib. viii. 1, 9. disputandi peritus ita ut eum Eunomius vitaret viii. 1, 9. ab Agelio morituro successor designatus vii. 14, 2. plebe poscente, Agelius Marcianum ordinat, hac conditione, ut post eum Sisinnius episcopus futurus esset ib. qualis esset viii. 1, 9, 10. plura ab eo jocose dicta narrantur ib. 12 seqq. somnium ejus de Eutropio viii. 24, 2, 3.
- Smyrna; episcopus ejus olim Polycarpus vii. 19, 1. ibi synodus Macedonianorum vi. 11, 1.
- Socrates, comes ejus Plato Proëm. 5. ipse legibus paruit vi. 35, 11.
- Solem, Christiani apud Persas adorare recusarunt ii. 9, 5, 6, 13; ii. 13, 2.
- Solis dies, sabbati primus dies a Græcis ita dictus i. 8, 11.
- Solomon filius Davidis; huic comparatur Theodosius Proëm. 10.
- Solon, monachus, Melanis monachi frater, et post eum Rhinocoruræ episcopus vi. 31, 6, 10 seqq.
- Sopater, rector Plotinianæ scholæ i. 5, 1. cum Constantino versatus ib. 1, 2. inter Græcos doctissimus ib. 5.
- Sophronius, Pompeiopolis in Paphlagonia episcopus iv. 22, 7. recensetur inter primarios Semarianorum in concilio Seleuciensi ib. 6, 7. quæ dixerit de nova fidei formula prolata ib. 19. a concilio Constantinopoli depositus iv. 24, 14. quas ob causas ib. quid una cum Macedonianis Constantio mortuo fecerit v. 14, 1 seqq. quid responderit de Macedonianorum sententia ib. 2, 3. cum aliis homœusianis libellum supplicem ad Jovianum misit vi. 4, 3 seqq.
- Sotades, carminibus ejus Arii liber Thalia similis i. 21, 3.
- Sozomeni avus et multi e majoribus sub Juliano exules v. 15, 14. Betheliæ prope Gazam degentes ad Christum conversi erant per Hilariorem ib. 15. laudes avi ib. 16. ipse causidicus erat Constantinopoli ii. 3, 9. ejus oratio ad Theodosium imperatorem Proëm. 1 seqq. Theodosium rogat ut historiam recenseat Proëm. 18. ejus historia quomodo divisa et quæ contineat Proëm. 19. se a Deo adjutum fore sperat i. 1, 12. propositum ejus in conscribenda historia ib. 12, 13. prior historia duobus libris comprehensa ib. 12. per archangelum Michaellem maxima commoda seipsum percepisse testatur ii. 3, 9. et alios, a quibus ipse rem audiverat ib. seqq. memorat quæ audita acceperat in Cypro i. 11, 1. de Eusebio ac Theognio ea quæ a viris qui ea accurate callebant audiverat ii. 21, 8. exemplar fidei Nicænæ in historiam inserere noluit, ne ii qui non sunt initiati eam legerent i. 20, 3. ob hanc causam de sacramentorum mysteriis tacet vi. 29, 11; viii. 5, 3; viii. 21, 2. quid de Constantii fide et voce *ὁμοούριος* sentiat iii. 18 et 19. putavit fidem Antiochenam cum Nicæna congruere, nisi quod vox *ὁμοούριος* omissa esset iii. 5, 8. facundia insignes etiam hæreticos recenset iii. 15, 10. de dogmatibus judicare non suum sed aliorum esse censet ib. historici esse res gestas tantum exponere ib. ait se monachorum virtutes describere non valere iii. 16, 16. catholicos cum Novatianis unitos fuisse videtur voluisse iv. 20, 7. quid de nomine ecclesiæ Anastasia putet vii. 5, 2. quid de miraculo ibi facto ipse audivisset ib. Martyrium episcopatum recusantem magnopere laudat, ideoque de eo narrationem in historiam inserit vii. 8, 3. quid

- ei percontanti Cilix quidam grandævus de apocalypsis Pauli inventionem dixerit vii. 19, 11. cur diversas ecclesiarum consuetudines enarraret ib. 12. stultum putat, eos qui in præcipuis religionis capitibus congruunt, diversarum consuetudinum causa, a se invicem separari ib. 1. qui ei videatur de origine presbyteri pœnitentiarii vii. 16, 1, et de effectû disciplinæ laxatæ ib. 10, 11. quid de morte Juliani, et miris de ea narratis, audierit et sentiat vi. 2, 2, 8, 12, 14. cur miracula facta esse libenter credat vii. 27, 4. Acacium Bercæ magnopere admiratur, quod cuivis quovis tempore eum videre liceret vii. 28, 2, 3. cur virtutes episcoporum prioris temporis narret ib. 8. a quibusdam qui cum Isidoro versati sunt quædam de eo accepit viii. 2, 17. et a viro qui cum monachis Longis versatus erat viii. 12, 5. lapidem in thesauro ecclesiæ Constantinopolitani conservatum in miraculi testimonium citat viii. 5, 6. omnium mulierum bonarum quas noverit optima est Nicarete viii. 23, 6. quæ paucis cognita est ib. 7. martyrum reliquiarum inventionem narrare Hist. Eccl. congruum esse putat ix. 1, 13. translationem reliquiarum quinquaginta martyrum Constantinopoli, Proclo episcopo, ipse videbat ix. 2, 18. Dei studiosum cultorem esse imperatorem, satis imperio custodiæ esse putat ix. 16, 1. in ventionem reliquiarum S. Stephani se narraturum ait, quod non facit, bi. 4.
- Spiritus Sanctum non esse ejusdem honoris cum Patre ac Filio, docuit Macedonius iv. 27, 1. ejusdem esse substantiæ cum Patre et Filio declaratum a concilio Alexandriæ (A. D. 362) v. 12, 3. de hac re contentiones ortæ sunt vi. 22, 1. Anomœi et Homœusiani negarunt, Sp. S. tantum ministrum esse dicentes; Homœusiani affirmarunt ib. 2. episcopus Romanus cum occidentali-bus episcopis scripsit, Trinitatem ejusdem substantiæ ac gloriæ confitendum esse ib. 4. hoc facto singuli quieverunt ib. idem decrevit concilium Romæ sub Damaso vi. 23, 10. et eos qui aliter sentiebant excommunicavit ib. vide Trinitas.
- Spyridon Trimythuntis episcopus i. 11, 1. plura de eo narrantur ib. seqq.
- Stephanus, primus martyr vii. 19, 3; viii. 24, 2. unus ex diaconis ordinatis ab apostolis vii. 19, 3; ix. 16, 4. ecclesia ejus Constantinopoli viii. 24, 2. inventionem ejus reliquiarum Sozomenus narrare statuerat ix. 16, 4.
- Stephanus, post Flacillum Antiochiæ Arianus episcopus iii. 20, 4.
- Stephanus, Libs, insignis monachus, prope Mareotem vi. 29, 20, 23, 24.
- Stilicho, magister militum Honorii, contra Arcadium bellum ciēt viii. 25, 2 seqq.; ix. 4, 2 seqq. filium suum Eucherium orientis imperatorem facere volens, a militibus interfectus est Ravennæ ix. 4, 1, 6 seqq. vir potentissimus in barbaros viii. 25, 3; ix. 4, 8.
- Subdiaconi i. 23, 2; iv. 3, 1.
- Substantia, οὐσία, Latine *σουστάντια* iv. 6, 9. scribitur et *ὕπόστασις* ib. 12. vide Homœusion. 'ex alia substantia, ἐξ ἐτέρας οὐσίας, esse Filium' dicere, a concilio Nicæno damnatum i. 21, 1. ex substantia Patris, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, Filium esse, orientales plerique credebant iii. 13, 4, 5. nulla ejus mentio in fidei formula a concilio Antiocheno primum edita iii. 5, 6. (Filium substantiæ Patris imaginem ἀπαράλλακτον esse, in secunda dicitur ib. 8; iv. 22, 15.) nec in fide μακρόστιχος iii. 11, 1. similis κατ' οὐσίαν idem valet ac ὁμοιούσιος q. v. iii. 18, 2. voluntate tantum, non κατ' οὐσίαν, similem Filium Patri, dixit Acacius iv. 22, 21. nulla ejus mentio facta in prima Sirmiana fide iv. 6, 8. nullam fieri debere (cum nec in SS. legatur, nec humana mente comprehendi possit) statutum in secunda ib. 9. et in tertia, utpote vox quæ quamvis a patribus usitata, a populo haud intellecta scandalum ferat ib. 12. eadem statuerunt Anomœi Antiochiæ iv. 12, 5, 6. operam dabant ut formulæ subscriberent episcopi in qua nulla esset substantiæ mentio iv. 16, 20. Arimini iv. 17, 3 seqq. iv. 19, 9, vide Fides Ariminensis. et Seleuciæ iv. 22, 6. et cum legatis concilii et imperatore iv. 23, 6. hanc vocem dissidii causam esse dicebant iv.

- 17, 4; iv. 19, 9; iv. 22, 15; iv. 23, 7. ne quis in posterum substantiam de Deo aut hypostasim diceret, a concilio Acacianorum Constantinopoli fidei Ariminensi adjectum iv. 24, 1. vide Homousion. eos qui dicunt Filium esse Patris substantiam dilatatam, condemnat fides prima Sirmiana iv. 6, 8. de hac voce atque hypostasi crebræ rixæ v. 12, 4. ideo eas non statim de Deo usurpandas decrevit concilium Alexandriæ (A. D. 362) ib. nisi ad repellendam Sabellii sententiam ib. de substantia Dei vulgo disputabant Ariani vii. 6, 1. hoc vetuit Theodosius ib. 7.
- Σὺκα γλυκερὰ Proœm. 12.
- Suevi in Hispaniam irrumpunt ix. 12, 3, 7.
- Sumptu publico ecclesiæ ædificatæ i. 8, 7. Athanasius Alexandriam redit iii. 20, 2. Vetrano annonam recipit iv. 4, 3. (sine eo episcopi convenire prompti iv. 11, 6.) Juliani jussu pauperes sublevandi v. 16, 10.
- Syce, locus prope Constantinopolim, ubi Novatiani ecclesiam ædificaverunt iv. 20, 5, 6.
- Symbolum fidei breviter expositum i. 18, 3. ab Ario ii. 27, 7. vide Fides.
- Symeon, archiepiscopus Seleuciæ et Ctesiphontis apud Persas ii. 9, 1. apud Saporem accusatus ibid. 2. quomodo se erga regem gerit ib. 3-5. in carcerem ductus ib. 6. occisus ii. 10, 1-5.
- Symeon, monachus Syrus iii. 14, 30.
- Symeon (idem?), Ephraemi insignis discipulus iii. 16, 4.
- Synodus œcumenica: ad eam Joannes Chrysostomus appellavit viii. 17, 10. Innocentius ut convocaretur operam dedit viii. 26, 1, 18. legatos ad imperatorem misit qui synodum et locum et tempus rogarent viii. 28, 1. frustra ib. 2 seqq.
- Synodus provinciæ, episcopus deponendi jus habebat iv. 25, 3. episcopos ordinabat ib. 5; v. 3, 9. vide Episcopi. item de duobus episcopis Gazæ ac Constantiæ adjudicavit v. 3, 9. ut ea quæ in singulis provinciis contingerent, ordinaret, statuit concilium Constantinop. vii. 9, 2. Apameæ Marcelli filiis suasit ut patris mortem non ulciscerentur vii. 15, 15.
- Synodus, ea quæ in synodo gesta sunt, a notariis (ταχυγράφοις) conscripta iv. 22, 28. in iis acta scriptis commissa ii. 25, 11. ac servata ii. 21, 6.
- Synodus; vide plura sub nomine loci.
- (Alexandrina) in Ægypto de Ario i. 15, 5. alia ib. plures i. 16, 1.
- in Bithynia i. 15, 10.
- in Palæstina ib. 12.
- Nicææ œcumenica I. i. 17. et seqq.
- Antiochiæ (A. D. 330) in qua depositus est Eustathius ii. 19, 1.
- Cæsareæ Palæstinæ contra Athanasium (A. D. 333), ii. 25, 1, 17.
- Tyri contra Athanasium (A. D. 335) ii. 25, 2 seqq. et 28, 1 seqq.
- Hierosolymæ (A. D. 335), in qua receptus est Arius ii. 27, 13.
- Constantinopoli (A. D. 336), in qua decreta synodi Tyri contra Athanasium confirmata sunt ii. 29, 11. et Marcellus Ancyraë depositus est ii. 33, 1. vide Annot.
- Constantinopoli (A. D. 340) in qua depositus est Paulus iii. 4, 3.
- Antiochiæ (Dedicationis) (A. D. 341) septem et nonaginta episcoporum iii. 5, 1 seqq.; iv. 22, 22.
- Orientalium plures iii. 8, 4; iii. 10, 4; iii. 11, 1.
- Sardicæ (A. D. 347), iii. 11, 3 seqq. iii. 12, 1 seqq.
- Philippopolis (Pseudo-Sardicensis) (A. D. 347), iii. 11, 4 seqq.
- Gangris contra Eustathii Sebastes errores iii. 14, 35; iv. 24, 9.
- Neocæsareæ, in qua condemnatus est Eustathius, ut fertur iv. 24, 9.
- Hierosolymæ (A. D. 349) sub Athanasio iii. 21, 5; iii. 22, 1 seqq.
- Alexandriæ (A. D. 350) sub Athanasio iv. 1, 3.
- Sirmii (A. D. 351), in qua depositus est Photinus iv. 6, 4. et aliæ annis diversis (vide Annot.) in quibus diversæ fidei formulæ editæ sunt iv. 6, 7; iv. 13, 6; iv. 15, 1.
- Antiochiæ, quinque et triginta episcoporum, contra Athanasium iv. 8, 4.
- Mediolani (A. D. 355) episcoporum plurimum quam trecenti iv. 9, 1.
- Antiochiæ sub Eudoxio, quæ τὸ ὁμοούσιον et ὁμοιούσιον rejicit iv. 12, 5.
- Ancyraë, contra Eudoxium, τὸ ὁμοιον κατὰ πάντα tenens iv. 13, 1, 4.

Synodus omnium undique episcoporum ad Nicomediam convocata iv. 16, 2. dein ad Nicæam ib. 16, denique Occidentalium Arimini (A. D. 359) iv. 17, 1 seqq. Orientalium Seleuciæ (A. D. 359) habita iv. 22.

— Constantinopoli (A. D. 359) Aca-
cianorum, quinquaginta episco-
porum iv. 24.

— Alexandriae, sub Athanasio et Eu-
sebio Vercellensi (A. D. 362), v.
12.

— Macedonianorum plures v. 14, 1.

— Antiochiæ (A. D. 363) in qua Ni-
cæna fides confirmata est vi. 4,
6 seqq.

— Lampsaci Macedonianorum (A. D.
365), vi. 7, 3 seqq.

— Arianorum sub Valente imp. (Ni-
cææ, seu potius Nicomediæ, cf.
Annot.), vi. 8, 5.

— Smyrnæ Macedonianorum vi. 11, 1.

— in Sicilia vi. 11, 1.

— Tyanis vi. 11, 2.

— Romæ, sub Damaso, contra Ari-
anos (A. D. 369), vi. 23, 5 seqq.

— Novatianorum, apud Pazucomen
vi. 24, 7.

— Romæ, contra Apollinarem vi. 25,
6.

— Antiochiæ in Caria, Macedoniano-
rum vii. 2, 3.

— Constantinopoli œcumenica II.
(A. D. 381) catholicorum 150 et
Macedonianorum 36, vii. 7, 1
seqq.

— Novatianorum, apud Sangarum
vii. 18, 3.

— Constantinopoli, ad ordinandum
Chrysostomum viii. 2, 14.

— Cypri, contra libros Origenis viii.
14, 3.

— Alexandriae, contra libros Origenis
viii. 14, 4.

— Quercus apud Chalcedonem (A. D.
403), viii. 17, 4 seqq.

— Constantinopoli, episcoporum cir-
citer sexaginta, ea quæ in Quercu
facta erant irrita esse statuit viii.
19, 8. conf. Annot.

— alia, quæ Chrysostomum deponit
viii. 20, 5.

Syria, insigniores monachi tempore
Constantini M. i. 13, 11. tempore
Constantii iii. 14, 29. tempore Va-
lentis vi. capp. 33, 34. Ægypti
monachis pæne æquales vi. 33, 1.
eorum vivendi ratio vi. 34, 2. Syri

fere omnes per monachos ad fidem
Christi perducti vi. 34, 7. insignio-
res apud eos scriptores iii. 16, 1, 4,
5. quantum polleret numeris Har-
monius, Bardesanis hæretici filius
ib. 5, 6. psallunt Ephraemi canticos
ad numeros Harmonii ib. 7. eorum
sermonem metris primus subjecit
Harmonius ib. 5. asperitas quædam
Syrorum in loquendo viii. 10, 1.

T.

Tabennesiotæ, monachi quidam Æ-
gyptii ita appellati iii. 14, 4; vi. 28,
3. eorum vivendi ratio iii. 14, 5-17.
Tarbula, Symeonis apud Persas epi-
scopi soror, crudeliter occisa ii. 12,
1 seqq.

Tarsus; synodus ibi a Tyanensi syn-
odo indicta vi. 12, 3. Valentis mi-
nis prohibita ib. 5. episcopus ibi
Diodorus vii. 7, 5. domus S. Pauli
Ap. ibi monstrata vii. 19, 11. in
qua, ut ferebatur, Apocalypsis ejus
liber inventus est ib.

Tatianus, cum Macedonio ac Theo-
dulo, a Gentilibus tempore Juliani
occisus v. 11, 1 seqq.

Templum Gentiles ingredientibus a sa-
cerdote aspersi vi. 6, 5.

Templa Gentilium sub Constantino
M. ab ipsis contempta ii. 5, 2 seqq.
et quædam diruta ib. 4, 5. clausa
vel ecclesiis donata a Constantio
et Constante iii. 17, 3. a Juliano
aperta ac restituta v. 1, 2; v. 3, 1
seqq.; v. 5, 2 seqq.; v. 11, 1 seqq.;
v. 16, 1. Christiani ea restituere co-
acti v. 5, 5. diruta erant quædam
ib.; v. 10, 8; v. 4, 4; v. 11, 8. sicut
ecclesiæ Christianorum a Juliano
ornatæ v. 16, 2. Alexandriae tem-
plum Bacchi in ecclesiam conver-
sum vii. 15, 2. cætera ibi solo æ-
quari jussit Theodosius ib. 7. Sera-
pion autem in ecclesiam mutatum
ib. 10. pro templis suis in pluribus
civitatibus dimicabant Gentiles ib.
10, 11 seqq. vetiti Gentiles loca
olim sacra adire, et multa eorum
destructa vii. 20, 1.

Terebinthus, quercus in Mambre ita
dicta ii. 4, 1. vide Mambre.

Terentius, Tomorum episcopus, ii in-
ter Scythas et Thraces qui cum eo
communicabant lege Theodosii ca-
tholici habitus vii. 9, 6.

Teridates, Armeniorum rex, Christi
fidem cum suis proficitur ii. 8, 1.

- Terræ motus Antiochiæ iii. 6, 9. Nicomedie iv. 16, 3 seqq. plures regnante Juliano vi. 2, 13. Alexandriæ vi. 2, 14, 15. Nicææ et aliis locis vi. 10, 2.
- Testamenta facere potuerunt qui continentiam profitebantur i. 9, 3.
- Thabatha, seu Thanatha, vicus in Palæstina, ubi natus est Hilarion iii. 14, 21.
- Thalia, liber quidam Arii ita vocatus i. 21, 3. damnatus a concilio Nicæno ib. qualis esset ib.
- Thanatha. vide Thabatha.
- Theatra sacerdotes Gentilium intrare non oportere, dixit Julianus v. 16, 8.
- Thebais; ibi Eusebius Vercellensis, et Lucifer Calaritanus, a Constantio in exsilium missi sunt v. 12, 1. monachi in ea insigniores Valentis tempora vi. 29, 1. ibi migravit Or vi. 28, 2.
- Themistius, philosophus, Valentem in oratione monuit ut iis qui aliter quam ipse sentiret, parceret v. 36, 6. diversas de Deo sententias fortasse Deo non displicere dicens ib. 7.
- Theoctistus, presbyter Novatianus, Judaizantes de tempore Paschatis secutus est vii. 18, 1.
- Theoctistus, *ψαθοροπῶλης* quidam, Eutychii Ariani sententiam defendit, a quo dicti sunt discipuli ejus Psathyriani vii. 17, 11.
- Θεοδ. literæ primæ nominis ejus qui Valenti successurus erat vi. 35, 9.
- Theodoretus (sive Theodorus) ecclesiæ Antiochenæ presbyter v. 8, 1. e clericis solus mansit in civitate, et post gravissimos cruciatus occisus est sub Juliano ib.
- Theodorus, Heracleæ episcopus, cum aliis in Ægyptum missus, ut de Ischyrione quæreret ii. 25, 19. coram Constantino de ea re testatur ii. 28, 13. Paulum episcopum Constantinopolis esse noluit iii. 3, 1. concilio Antiochiæ (A. D. 341) interfuit iii. 5, 10. cum Theognio et aliis Macedonium episcopum Constantinopolis ordinavit iii. 7, 4. ad Constantem legatus, ut de Athanasio et Paulo depositis ratio redderet iii. 10, 4 seqq. a concilio Sardicensi depositus, et communione privatus iii. 12, 3. Antiochiæ conventui episcoporum contra Athanasium interfuit iv. 8, 4.
- Theodorus, postea Mopsuestiæ episcopus viii. 2, 7. vir et in sacris et cæteris disciplinis eruditus ib. cum Chrysostomo Libanium audiebat, et ab eo ad vitam spiritualem ductus est ib. et recuperatus ib. 9 seqq.
- Theodorus, episcopus Antiochiæ. vide Dorotheus.
- Theodorus. vide Theodoretus.
- Theodorus, monachus Ægyptius i. 14, 5.
- Theodorus, monachus in Cœlesyria, vi. 34, 5.
- Theodorus, unus ex octoginta ecclesiasticis tempore Valentis Nicomedie combustis vi. 14, 2.
- Theodorus, adolescens Christianus Antiochiæ a Juliano cruciatus v. 20, 2 seqq.
- Theodorus, vir egregius in palatio, quem Gentiles magicæ arti freti Valenti successurum sperabant vi. 35, 4. a Valente occisus ib. 6.
- Theodosiolus Constantem tyrannum metuens ad Honorium confugit ix. 12, 1.
- Theodosius imperator, Procem. 20, qualis esset vii. 2, 1. a Gratiano consors imperii factus ib. barbaris victis Thessalonicam adit vii. 4, 2. ubi in morbum delapsus ab Ascholio baptizatus est ib. 3. majores ejus erant Christiani, et Nicænis decretis adhærebant ib. rescriptum dedit, ut omnes Trinitatem consubstantialem colerent, et hi tantum catholica ecclesia nominarentur, cæteri pro hæreticis haberentur, et supplicio obnoxii vii. 4, 6. Constantinopolim veniens ecclesias catholicis tradit vii. 5, 1 seqq. ab Arianis tentatus vii. 6, 1 seqq. ab uxore retentus ib. 3. quomodo ab episcopo quodam seniore Filium æque cum Patre honorandum esse doctus esset vii. 6, 8 seqq. ad concilium Constantinopolitanum et catholicos et Macedonios vocat vii. 7, 1, 2. quomodo ex iis quos episcopi dignos censerent, Nectarium episcopum Constantino selegerit vii. 8, 4 seqq. synodi decreta confirmat, et ecclesias eis qui Trinitatem consubstantialem confiterentur, tradi jussit vii. 9, 5. nominatis episcopis quibuscum ii qui communicarent catholici haberentur ib. 6. Pauli Constantinopolis et Meletii Antiochiæ reliquias honorifice sepelivit

- vii. 10, 4, 5. Arcadium filium suum consortem regni facit vii. 12, 2. diversarum sectarum principes convocat, ut disputationibus habitis ad unam sententiam revocentur vii. 12, 12. formulam fidei Trinitatem consubstantialiorem confitentem solam probat ib. 9. Honorius filius ei natus vii. 14, 1. Arcadio Constantinopoli relicto, Thessalonicam ad Valentinianum pergit ib. inde cum copiis adversus Maximum tyrannum ib. quo interfecto, et bello finito, cum Valentiniano Romæ triumphum egit ib. 6, 7. et res ecclesiasticas Italiæ ordinavit ib. Alexandriæ templa solo æquari iussit vii. 15, 7. Eunomium in exsilium misit vii. 17, 1. Gentiles a sacris olim locis et ritibus suis prorsus prohibuit vii. 20, 1 seqq. templa destruxit ib. quid responderit iis qui consilium dabant ut propter Nili inundationis moram sacrificia offerrentur ib. 3. caput Joannis Baptistæ ad Constantinopolim transtulit vii. 21, 1 seqq. ei contra Eugenium paranti bellum quid Joannes monachus prædixerit vii. 22, 7, 8. Antiochenis, qui statuas imperatoris dejecerat, Flaviano intercedente pepercit vii. 23, 3. contra Eugenium profectus Joannem Baptistam precatus est vii. 24, 2. Eugenium prælio vicit ib. 3 seqq. Mediolani ab Ambrosio ecclesia exclusus vii. 25, 1, 2. propter crudelitatem erga Thessalonicenses ib. 3 seqq. post pœnitentiam admissus ib. 7. legem tulit de differendo supplicio post condemnationem ib. Ambrosium laudavit, quia imperatorem a sacratiore ecclesiæ parte exclusit ib. 9. ejus tempore virtute florebat ecclesia vii. 29, 1, 3. Mediolani obiit vii. 29, 3, 4. legem tulerat ne hæretici intra urbem ecclesiam haberent viii. 4, 9.
- Theodosius junior, Arcadii filius, a matre Chrysostomi genibus impositus viii. 10, 6. Arcadio mortuo imperator factus est ix. 1, 1. cura sororis Pulcheriæ circa eum ib. 6 seqq. imperii secundæ res ix. 16, 3, 4. ad eum Sozomeni Dedicatio Proëm. ejus laudes ib. 3 seqq. Heracleam restauravit ib. 13. ecclesiam tuitus est ib. 17. ejus continentia in toleranda siti ib. 13. rogatus ut Sozomeni Historiam recenseret ib. 18.
- Theodotus, Laodiceæ episcopus, Apollinarem jam adolescentem cum patre excommunicavit vi. 25, 9.
- Theodulus, Phryx, cum Macedonio et Tatiano a Gentilibus tempore Juliani occisus v. 11, 1 seqq.
- Theognius Nicææ episcopus i. 21, 2. fidei Nicænæ in concilio subscripsit ib.; ii. 16, 4. Arii condemnationi consentire noluit i. 21, 3; ii. 16, 4. ex ecclesia sua ejectus, et postea relegatus i. 21, 5; iii. 19, 2. restitutus ii. 16, 2. libello pœnitentiæ ab eo dato, ib. 3. dicitur a quibusdam cum Eusebio Nicomediæ subscriptionem suam fidei Nicænæ delevisse ii. 21, 6. vide Annot.; et Arianos quosdam Alexandrinos ad communionem recepisse ib. 8; cum eodem Eusebio Constantinum Athanasio infensum reddere conatur ii. 22, 1 seqq. a concilio Tyri in Ægyptum missus, ut de Ischyrione quæreretur ii. 25, 19. de hac re coram Constantino testatur ii. 28, 13. scriptis fidem Nicænam innovare cœpit ii. 32, 7, 8. cum Theodoro aliisque Macedonium episcopum Constantinopolis ordinavit iii. 7, 4. (quæ dicant Ariani de causa exsilii, et cur fidei Nicænæ subscripsisset iii. 19, 3.) vide Eusebius Nicomediæ.
- Theonas, insignis in Ægypto monachus vi. 28, 3.
- Theophania, dies festus apud Christianos vi. 16, 7.
- Theophilus, Alexandriæ episcopus, Timotheo successit vii. 14, 4. templum Bacchi in ecclesiam convertens, Gentilium sacra ludibrio dedit vii. 15, 2, 3. inde tumultus ib. 4 seqq. Chrysostomi episcopi Constantinopolis electi ordinationem impedit viii. 2, 17. Isidorum eligi voluit ib. quem misisse fertur cum literis quas victori, sive Maximo sive imperatori, daret ib. 18. cum Chrysostomo conjunctus, ut unitas ecclesiæ Antiochenæ redderetur viii. 3, 3. Deum incorporeum esse in epistola Paschali docuit viii. 11, 2. monachos ob hanc causam eum interficere volentes, delusit ib. 3 seqq. monachorum criminationes contra eum de pecuniis viii. 12, 5 seqq. rixæ cum Isidoro et Petro archipresby-

- tero ib. 2 seqq. cum Longis fratribus ib. quosdam misit Constantinopolim, qui eorum causæ resisterent viii. 13, 2. Chrysostomo infensus quia eis faveret, eum ab episcopatu amovere studuit ib. 4, 6. ad episcopos ubique scribit Origenis libros accusans viii. 14, 1. Epiphanio adjutore ib. 3, 4. eos condemnat ib. 4. ut synodus Constantinopoli haberetur studuit ib. 5. ab imperatore vocatus Chalcedonem ivit viii. 16, 1 seqq. Constantinopolim intrat viii. 17, 1. clericorum nullus, nautarum Alexandrinorum multi, eum excipiunt ib. in Quercu Chalcedonis suburbio concilium habet ib. 2 seqq. monachos Scetenses veniam petentes in communionem recipit ib. 4, 5. Chrysostomum deponit ib. 7-10. Chrysostomo postea revocato, redit viii. 19, 1, 3. Geras appellens, Nilammonem episcopum consecrare voluit ib. 4 seqq.
- Theophilus, ecclesiæ Castabalarum præpositus, prius, ut dictum est, ordinatus Eleutheropolis episcopus, sub jurejurando se alium episcopatum sine consensu episcoporum non suscepturum iv. 24, 13. a concilio Seleuciensi depositus ib. a Macedonianis ad Liberium legatus vi. 10, 4.
- Theophroniani, secta Eunomianorum a Theophronio nuncupata vii. 17, 3.
- Theophronius Cappadox, Eunomianus vi. 26, 4; vii. 17, 2. disputandi peritus vii. 17, 2, 3. novas sententias edidit ib. 3. ipse et Eutychius ab Eunomio separati vi. 25, 4; vii. 17, 3, 4. unicam in baptismo immersionem introduxerunt, dicentes se in mortem Christo, non in Trinitatem baptizare vi. 25, 4.
- Theopompus a Philippo honoratus Procem. 5.
- Θεωπία, mystica seu spiritualis Sacrae Scripturæ expositio v. 22, 3; viii. 2, 6. vide Scriptura Sacra.
- Theotimus: Scytharum episcopus vii. 26, 6. miranda quædam de eo narrantur ib. seqq. Deus Romanorum ab Hunnis nuncupatus ib. Origenis libros condemnare noluit viii. 15, 8.
- Therapeutæ a Philone commemorati i. 12, 9. Sozomeno Christiani fuisse videntur ib. 11. vide Annott.
- Thesauri, *κειμήλια*, ecclesiæ venditi a Cyrillo iv. 25, 3, 4. a Juliano perquisiti et adempti v. 5, 5. quid Juliano imperatoris avunculo acciderit ecclesiæ Antiochensis thesauros spolianti v. 8, 1 seqq. aulici quidam opibus ecclesiarum corrupti iv. 23, 2.
- Thessalonica; ibi Licinius degit obiitque i. 7, 5. Theodosius imperator baptizatus est ab Ascholio episcopo vii. 4, 3. Valentinianus et Justina a Maximo confugerunt vii. 13, 7. ad quos venit Theodosius vii. 14, 1. cives Buthericum occidunt vii. 25, 3. crudeliter a Theodosio puniuntur ib. 4 seqq.
- Thracia, a Gothis vastata vi. 37, 15; vii. 1, 1. et vexata vii. 2, 1.
- Thyrus, martyr, ecclesia in ejus honorem condita ix. 2, 6. in qua martyrum quinquaginta reliquiæ sunt inventa ib. 7. Pulcheriæ apparuisse fertur ib.
- Tiberis fluvius i. 6, 4.
- Tigrius presbyter, Chrysostomi familiaris, ad concilium Quercus ut reus vocatus viii. 17, 7. eunuchus et natu barbarus viii. 24, 9. erga pauperes benignissimus ib. Chrysostomi causa crudeliter tortus ib. 8.
- Timasius, magister militum, ab Eutropio ad Oasim in exilium actus, in via moritur viii. 7, 2.
- Timotheus, Alexandriae episcopus vii. 7, 3. Petri frater et successor ib. catholicorum in concilio Constantinopolis unus e primis ib. ii qui in Ægypto cum eo communicant, catholici habentur vii. 9, 6. obiit vii. 14, 4. monachorum plurium vitas scripsit vi. 29, 2.
- Timotheus, Alexandriae presbyter, calumniam contra Athanasium Tyri solvit ii. 25, 9.
- Tirbingilus; vide Tribigildus.
- Titus Bostrensis, inter insigniores viros Constantii tempore recensetur iii. 14, 42. ad Julianum scripsit pro Christianis v. 15, 11. plebs a Juliano incitata ut eum expellerent ib. 11, 12.
- Tomi: Scytharum metropolis a sinistris intranti mare Euxinum vi. 21, 7; vii. 26, 6. episcopi ibi Vetrano vi. 21, 8. Terentius vii. 9, 6. Theotimus vii. 26, 6.
- Traditio de gestis monachorum in Ægypto i. 14, 4.
- Traditiones ecclesiasticæ variæ in di-

- versis locis vii. 19, 2 seqq. quas a majoribus acceptas mutare nefas videtur ib. 12.
- Treviri; Athanasius ibi in exsilium missus ii. 28, 14. episcopi Maximinus iii. 11, 7; Paulinus iv. 9, 3.
- Tribigildus, Gothus, Gainæ propinquus, ejus conatus adjuvat viii. 4, 2 seqq.
- Tribunalia civilia ecclesiasticis submissa a Constantino i. 9, 5. episcopus accusatus, qui coram episcopis causam dicere noluit sed extraneos judices elegit, depositus iv. 24, 14.
- Trimythuntis in Cypro episcopus Spyridon i. 11, 1.
- Trinitas; veram doctrinam Meletius digitis ac manu significavit iv. 28, 7. Sacræ Scripturæ verbis utens Arius confiteri videtur ii. 27, 8, 9. et Acaciani iv. 22, 17. ii qui dicunt tres esse Deos, vel eundem esse Patrem et Filium et Sp. S., excommunicati ab orientalibus in synodo Philippopoli iii. 11, 9; cf. ii. 18, 3. Sp. S. cum Patre et Filio consubstantialem Trinitatem, confessi sunt episcopi in concilio Alex. (A. D. 362) v. 12, 3; voces substantia et hypostasis usurpandæ, ne idem tribus nominibus appellari videatur, sed ut unusquisque *ἰδίᾳ τριχῇ* intelligatur ib. 4. Trinitatem ejusdem substantiæ et gloriæ vi. 22, 4. æqualis honoris et potentiæ vi. 23, 3. Tres unius divinitatis, virtutis, figuræ, substantiæ, confessi sunt Occidentales ib. 10. vide Annot. hæc fides ab initio tradita ib. 8, et vi. 24, 1. Deum Verbum et Sp. S. ex æquo cum Patre venerabantur vii. 4, 4. trina immersione in Baptismo significata vi. 26, 4. vide Baptismus. ut ecclesia eorum qui Divinam Trinitatem æqualis honoris colerent, catholica haberetur, cæteri hæretici, statuit Theodosius vii. 4, 6; viii. 1, 8; Trinitas *ἁμοούσιος*. ejusdem substantiæ vii. 5, 1; vii. 7, 2; vii. 12, 9; viii. 1, 8. iis qui eam profitebantur ecclesiæ traditæ vii. 5, 7. ut traderentur iis qui *ἐν ὑποστάσει τριῶν προσώπων*, honore et potestate æqualium, unam eandemque Deitatem confiterentur, statuit Theodosius vii. 9, 5. eam asserebant Novatiani vii. 12, 9 seqq. formulam fidei quæ eam asseruit solam probavit Theodosius ib.
- Triphyllius Ledorum episcopus i. 11, 8.
- Tripode quodam ligneo usi sunt magici, ut quis Valenti successurus esset invenirent vi. 35, 3 seqq.
- Triumphus Romæ; Constantii iv. 11, 3. Theodosii et Valentiniani vii. 14, 7.
- Turonensis ecclesia, Martinus ejus episcopus iii. 14, 40.
- Tyana, concilium ibi eorum qui Antiochiæ (A. D. 363) Nicænam fidem confirmarant vi. 12, 2. literæ a Liberio et episcopis Italiæ, Africa, Galliæ, Siceliæ lectæ, Nicænam fidem profitentes ib. 3. literæ ad omnes episcopos missæ hæc narrantes, et jubentes ut concilium Tarsi conveniret ib. 3. quod Valens minis impedivit ib. 5.
- Tyrrhenum mare i. 6, 4.
- Tyrus; inde Meropius cum Frumentio et Ædesio ad Indos ibant ii. 24, 5, 7, 9. concilium ibi vocatum ii. 25, 2. episcopi Athanasium condemnant ib. 15. Melitianos in communionem recipiunt ib. ad imperatorem et episcopos ubique scribunt, ut nullam cum Athanasio communionem habeant ib. 16. et quas ob causas eum condemnarint ib. 18 seqq. episcopos quosdam in Ægyptum miserant qui de criminibus quærerent ib. 19. episcopi ad Hierosolymas vocati ii. 26, 1, 2. ad Constantinum nonnulli vocati eunt, synodi decreta defensuri ii. 28, 8, 13. ea quæ a concilio gesta sunt a Julio episc. Rom. improbata iii. 10, 2. ea quæ ibi facta essent injusta esse, probatum est epistola Ursacii et Valentis iii. 23, 1. episcopi ibi Paulinus i. 15, 11. Uranius iv. 12, 5. Sylvanus ib. 2. Zeno vi. 12, 2.
- U. & V.
- Valens, Mursæ in Pannonia episcopus, a concilio Tyri cum aliis in Ægyptum ad inquirendum missus ii. 15, 19. coram Constantino testatur ii. 28, 13. a concilio Sardicensi, utpote Arianus, depositus, et communionem privatus iii. 12, 3; ipse Auxentius Ursaciusque inter occidentales Arianismi principes iii. 13, 3; ipse et Ursacius ad Julium scripserunt, ea quæ contra Athanasium insinuassent falsa esse profitentes, et veniam petentes iii. 23, 1. exem-

plar epistolæ ib. 2. a Liberio Constantio ostensum iv. 11, 7. epistolæ, quam ad Athanasium scripserunt pacem petentes, exemplar iii. 24, 1. in hac Arium et errores ejus anathematizant, quod antehac Mediolani fecerant, ib. 4. (iv. 18, 5.) concilio Sirmiensi interfuit iv. 6, 4. ad eum et Ursacium ut secum consentientes, Eudoxius et Anomœi scripserunt iv. 12, 6, 7. Sirmii novæ fidei formulæ consenserunt iv. 15, 2. ipsi suique Anomœorum hæresis fautores iv. 16, 20. operam dant ut episcopi Sirmii congregati fidei formulæ, in qua *της οὐσίας* mentio non esset, consentirent ib. cum suis operam dant ut concilia duo, Seleuciæ et Arimini, convenirent ib. 21, 22. Arimini voluerunt ut formula Sirmiana, in qua nulla substantiæ mentio esset, confirmaretur iv. 17, 3. quæ dixerint ib. 4. nolentes Arii opinionem damnare et Nicænæ fidei consentire, depositi ib. 7, 9. ad imperatorem confugiunt ib. 11. quid de iis scripserit concilium in epistola ad Constantium iv. 18, 5, 8, 11. antehac suspensi erant a communione, sed in concilio Mediolani veniam scriptis rogaverant ib. 5. prævenientes legatos a concilio, imperatorem infensum episcopis fecerunt iv. 19, 1 seqq. potestate ab imperatore data, ut alii dicunt, episcopos formulæ Sirmianæ subscribere coegerunt ib. 5. eos qui recusabant ab ecclesiis expulerunt ib. in synodo, ut fertur, apud Nicen in Thracia formulam istam in Græcum sermonem translatam, utpote ab universali concilio approbatam, ediderunt ib. 7. quomodo, ut alii ferunt, cum concilium per vim ac fraudem formulæ suæ consensusset, hoc celarent ib. 10, 11.

Valens imperator Proem. 19. a fratre Valentiniano collega in imperium adscitus, ut orientem regeret vi. 6, 9. ab Eudoxio baptizatus, Arianis favebat, et omnes ita sentire cogere voluit ib. 10. Valentiniano Romam proficiscentem usque ad Thraciam comitatus est vi. 7, 8. Eudoxio in rebus ecclesiasticis deditus ib. 9. quid cum legatis synodo Lampsaceni egerit ib. 10. ecclesias homœusianorum Eudoxianis tradidit ib. Antiochiæ Meletio, non Paulino,

in exilium misso, omnes cum Euzoio sub pœnis communicari jussit ib. 10. Procopium vicit vi. 8, 2. eum et proditores ejus crudelissime interfecit ib. 3. in concilio episcoporum Eleusium Cyzici ut cum Arianis consentiret, minis compulit ib. 5. eum pœnitentem e Cyzico expulit, et ecclesias Eunomio tradidit ib. 8. Constantinopoli Novatianorum ecclesias ademit, et episcopum eorum in exilium misit vi. 9, 1, 2. postea revocavit ib. 3. filiæ ejus Anastasia et Carosa ib. Homousianos et Macedonianos acriter persecutus est vi. 10, 2, 3. synodum Tarsi indictam minis diremit vi. 12, 5. episcopos sub Constantio depositos, sub Juliano revocatos, provinciarum rectores expellere jussit ib. 6. Athanasio, propter plebis tumultus et alias causas, manere concessum est ib. 7 seqq. Antiochiam proficiscens Nicomediæ substitit, propter tumultus Constantinopoli post mortem Eudoxii vi. 13, 1, 3. Nicomediæ octoginta ecclesiasticos libellum supplicem offerentes interfici jussit vi. 14, 5 seqq. Cæsareæ Cappad. agens, sperabat ecclesias Arianis traditurum ib. 1 seqq. re infecta abiit vi. 15, 5. Ariani episcopi eum semper comitabantur ib. 4. iterum ibi venit vi. 16, 1. Basilium jam episcopum in exilium acturus, morte Galatæ, filii sui unici, desistere coactus ib. 1, 2, 3, 8, 9. Basilii preces rogat ib. 3, 9. Antiochiæ catholicos persecutus est vi. 18, 1. et Edessæ ib. 2. Magnum Alexandriam mittit, ut Arianis ecclesias tradat vi. 19, 2. ut Scythæ cum Arianis communicarent voluit vi. 21, 4. frustra ib. 5. seqq. omnes ubique clerici iram ejus experti sunt ib. 7. philosophos et aruspices, quis ei successurus esset quærentes, occidit vi. 35, 1 seqq. et Theodorum ib. 6. Valentiniano mortuo, Valentiniani junioris electionem invitus comprobat vi. 36, 5. Christianos aliter quam ipse sentientes acerbius vexavit ib. 6. postquam Themistius oratione eum monuerat ib. minore acerbitate usus est vi. 37, 1. bello Gothico occupatus a persecutione destitit ib. Gothi auxilium et amicitiam contulerat ib. 6 seqq. in Thraciam introductis contra barbaros usus est, neglectis

- Romanorum legionibus ib. 16. ab Antiochia Constantinopolim adversus Gothos ivit ib. 17. a populo ibi suspectus, tumultu facto, adversus Gothos profectus est vi. 39, 2 seqq. minatus Constantinopolitanis et Isaacio monacho ib. 4; vi. 40, 1. a Gothis victus, in turri occultus, combustus est ib. 2 seqq. uxor ejus Dominica vii, 1, 2. caput Joannis Baptistæ ad Constantinopolim transferre voluit vii. 21, 2 seqq.
- Valentiniani, hæretici, sub Constantino supererant ii. 32, 1.
- Valentinianus I. imperator, Proëm. 19; tribunus legionis Jovianorum vi. 6, 3. Christianus, idolatriam abominatus a Juliano sub alio prætextu in exsilium actus ib. seqq. ad Melitenen Armeniæ ib. 6. revocatus est a Joviano ib. ad Nicæam imperator a militibus renuntiatus ib. 2, 6. vir bonus et imperio dignus ib. 2. collegam sibi adscivit Valentem fratrem ib. 9. occidentem ipse, orientem Valens regebat ib. Nicænam fidem tenens, Arianis haud molestus erat ib. 10. ad Romam profectus est vi. 7. 1. homœusianis ut concilium convocaret petentibus, se laicum esse, ad quem in negotiis fidei *πολυπραγμονεῖν* non pertineret, respondit ib. 2. filius ejusdem nominis ei natus vi. 10, 1. Gratianum filium Augustum nuncupat ib. in Gallia erat, cum legati ad eum a Macedonianis in Italiam veniunt ib. 5. Nicænæ fidei fautor vi. 21, 7. nec episcopis quidquam imperavit, nec novum aliquid contra ecclesiæ regulas molitus est ib. admodum pius, rex optimus ib. Ambrosium electum Mediolani episcopum, cum gaudio ordinari jussit vi. 24, 4. in Sarmatas bellum illaturus, in Gallia obiit vi. 36, 1, 4.
- Valentinianus junior, imperator, Proëm. 20. Valentiniani filius, natus vi. 10, 1. a militibus renunciatus imperator vi. 36, 5. quod Valens et Gratianus frater ejus postea comprobant ib. post obitum Valentis cum Gratiano totum imperium gubernabat vii. 1, 3. deinde occidentem tantum vii, 4, 1. adolescens adhuc in Italia Mediolani degit vii. 13, 1. matrem ulciscens, milites in ecclesiam Ambrosium in exsilium acturos mittit ib. 3. Maximi insignia imperii admisit, et ad Thessalonicam profugit ib. 11. ad eum venit Theodosius vii. 14, 1. bello adversus Maximum finito, triumphum Romæ egit ib. 7. laqueo interemptus est vii. 22, 1. variæ de causa mortis ejus narrationes ib. 2. qualis esset ipse ib. 3.
- Valentinianus, Constantii filius, postea imperator ix. 16, 2.
- Valentinus, monachus in Cœlesyria vi. 34, 5. alter, ibi monachus ib.
- Valerianus, imp., prout erga Christianos bene vel male egit, ipsi res prosperæ erant vel adversæ ii. 15, 3, 4.
- Valerius (seu Valerianus) episcopus, concilio Romæ sub Damaso interfuit vi. 23, 7.
- Vandali, in Hispaniam irrumpunt ix. 12, 3, 7.
- Vela sacra ecclesiæ vendita a Cyrillo iv. 25, 3, 4.
- Veneti, episcopi eorum Auxentii contra fidem Nicænam conatus referunt vi. 23, 5, 9.
- Verbum Dei, i. 1, 1. Verbo suo Deum omnia fecisse, Filium vero haud ante omnia fuisse, sed Christum ex Maria initium habuisse docuit Photinus iv. 6, 2. Verbum Dei hominem anima perfectum suscepisse decrevit, juxta veterum sententiam, concilium Alexandrinum A. D. 362. v. 12, 3. vide Filius Dei, Apollinaris.
- Vercellæ in Liguria; Eusebius episcopus ibi iii. 15, 6; v. 12, 1.
- Verinianus, Didymus et, Constanti tyranno obstiterunt ix. 11, 4. interempti ix. 12, 1.
- Vestales Virgines sexennes testamenta facere potuerunt i. 9, 4.
- Vestitus inusitatus; hoc uti non oportet iii. 14, 33.
- Veteres Christiani, qui ante motas Ariani dissensiones vixerunt, cum catholicis sentiebant vii. 12, 5 seqq. cujus se conscios esse, Ariani re non verbis monstrabant ib. hominem anima perfectum a Dei Verbo susceptum esse sentiebant v. 12, 3.
- Vetranio, episcopus Scytharum, vir fortis vi. 21, 8. Valentem ad Arii sententiam Scythas ducere tentantem, vicit ib. 9 seqq.
- Vetranio, ab Illyricis militibus Sirmii imperator declaratus iv. 1, 1. Constantio se subinixit iv. 4, 1. vitam

- et annonam ex publico ab eo recepit ib. 3.
- Vicentius, presbyter, Persa natus, Macedonianus, factus est catholicus vii. 21, 6 seqq.
- Victor, Romæ episcopus, quomodo dissensio de Pascha ejus tempore soluta sit vii. 19, 1.
- Viduæ, domus alendis iis (χηροτροφεία) Cyzici construxit Eleusius v. 15, 5.
- Vigiliæ ante Pascha vii. 18, 5.
- Vincentius seu Vicentius, presbyter Romanus, et Vito, episcopi Romani legati, concilio Nicæno interfuerunt i. 17, 2.
- Vincentius episcopus, per multos annos episcopatum illibate servavit vi. 23, 12. decretis Arimini non consensit ib.
- Vincentius, Fravita et, coss. (A. D. 401) viii. 4, 21.
- Virgines sacræ (ἱερὰι πάρθενοι) Christianorum: Hierosolymis ii. 2, 2. apud Persas ii. 11, 2; ii. 12, 1. Alexandriæ ii. 31, 2. quædam apud quam celatus est Athanasius v. 6, 1. Pulcheria et sorores ix. 1, 3, 4. quomodo vixerint ib. et ix. 2, 1, 2. Nicarete viii. 23, 4. virginum sacrarum (ecclesiasticarum dict. viii. 23, 7.) magistræ vii. 21, 9. societates ac domus Cyzici v. 15, 5. Juliano regnante, flagitiosi homines cum iis nuptias contraxerunt vi. 3, 6. Jovianus constitutionem dedit, ut si quis hoc faceret capitali supplicio afficeretur ib. 5.
- Virgineum statum profitentibus jura a Constantino data i. 9, 3.
- Vitaliani, ita Antiochiæ ii qui cum Apollinari sentiebant appellati sunt vi. 25, 2.
- Vitalius, Antiochiæ presbyter a Meletio ordinatus vi. 25, 1. eadem cum Apollinari sentiens a Meletio se separavit ib. 2, 4. et conventus suorum habebat ib. ab eo Vitaliani appellati sunt ib. vir sanctis moribus insignis, multos auditores habebat ib. 1, 2.
- Vito, presbyter Romanus, et Vincentius, Romani episcopi legati, concilio Nicæno interfuerunt i. 17, 2.
- Uldis, Hunnorum rex, cum in Thracia castra fecisset, fugit ix. 5, 1 seqq.
- Ulphilas Gothorum episcopus iv. 24, 1; vi. 37, 6 seqq. concilio Constantinopoli interfuit vi. 24, 1. quomodo, cum antea ecclesiæ catholicæ nulla in parte dissensisset vi. 37, 8, legatus ad Valentem missus de pace ib. 6. Arianorum sententiam amplexus sit ib. 9. quanta bona Gothis contulisset ib. 10 seqq. litterarum eis inventor, sacras scripturas in eorum linguam transtulit ib. 11. eos ad Christianam fidem traduxit ib. 12. et ad Arianorum sententiam ib. 11. ejus discipulus et successor Selinus vii. 17, 12.
- Ulphilas, cum Constantio Honorii militum dux ix. 14, 2. Edobichum vicit ib. 2, 3.
- Unitas ecclesiæ symboli articulus ii. 27, 7. hanc (sive pacem) maxime cupit Constantinus i. 16, 1 seqq.; i. 17, 4; i. 19, 3; ii. 26, 2. eam sollicite cupiens, Theodosius conventum principum diversarum sectarum convocat vii. 12, 1 seqq. ut ea non divelleretur, nonnulli episcopi ab exilio redeuntes volebant ut Ariani ecclesiæ suas regerent vii. 2, 5, 6. una a Christo et apostolis relicta est ecclesia vii. 2, 5.
- Uranus, Tyri episcopus, Anomæus sententia iv. 12, 5. cum Eudoxio in conventu Antiochiæ fuit iv. 12, 5. inter Acacianos primarios in concilio Seleuciensi recensetur iv. 22, 6, 7. a concilio depositus ib. 25.
- Urbanus (sive Urbasus), unus ex octoginta ecclesiasticis sub Valente Nicomediæ combustis vi. 14, 2 seqq.
- Ursacius cum aliis a concilio Tyri in Ægyptum ad inquirendum missus ii. 25, 19. de hoc coram Constantino testatur ii. 28, 13. a concilio Sardicensi, utpote Arianus, depositus, et communione privatus iii. 12, 3; ipse Auxentius et Valens Arianismi inter occidentales principes iii. 13, 3; ipse et Valens ad Julium scripserunt &c. vide Valens Mursæ episcopus.
- Ursicius, seu potius Ursinus (vide Annot.), mortuo Liberio, Romæ episcopus clam ordinatus vi. 23, 1. inde tumultus et cædes ib. 2.
- Usthazanes, senex, Persarum regis Saporis eunuchus, ii. 9, 6. quomodo se gerit erga Symeonem et Saporem ib. 7 seqq. occisus est ib.; ii. 10, 1.

X.

Xenodochia instituere voluit Julianus v. 16, 9, 10. a Christianis instituta viii. 2, 11.

Z.

Zabdæus, locus unde Dausas episcopus a Persis captivus abductus est ii. 13, 7.

Zachariæ prophetæ reliquiæ inventæ ix. 17, 1 seqq.

Zacharias, monachus in Palæstina vi. 32, 8.

Zacharias, monasterii Geris præfectus ix. 17, 4.

Zebennus, Eleutheropolis episcopus vii. 29, 2. ei corpora prophetarum in visione monstrata sunt ib.

Zeno, Maiumæ episcopus vii. 28, 4, 6. præclara de eo narrantur ib. seqq.

Zeno, Tyri episcopus, concilio Tyanis interfuit vi. 12, 2.

Zeno cum fratribus Eusebio et Zenone a Gazæis occisus v. 9, 1 seqq. vide Eusebius.

Zeno, consobrinus Eusebii et fratrum ejus Gazæ martyrum v. 9, 6. quæ mala ipse pertulerit ib. 7 seqq. reliquias eorum servavit ib. 9, 10.

Zeno, monachus in Syria vi. 33, 1.

Zenobius, Ephraemi Syri discipulus insignis iii. 16, 4.

Zeuxippus, publicum balneum apud Constantinopolim ita appellatum iii. 9, 2.

Zocemus, Saracenorum tribus cujusdam archus vi. 38, 14 seqq. quod cum toto tribu Christi fidem amplexus sit ib.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

881S561860

C001 V002

SOZOMENI ECCLESIASTICA HISTORIA. OXONII

3 0112 023837484